

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

බුද්දකනිකායෙ

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථා

(පටිමො භාගො)

ගන්ථාරම්භකථා

උත්තමං චන්දනෙය්‍යානං, චන්දිත්වා රතනත්තයං;
යො බුද්දකනිකායමිහි, බුද්දාචාරප්පභායිනා.

දෙසිතො ලොකනාථෙන, ලොකනිස්සරණෙසිනා;
තස්ස සුත්තනිපාතස්ස, කරිස්සාමත්ථවණ්ණනං.

අයං සුත්තනිපාතො ච, බුද්දකෙස්වෙව ඔගධො;
යස්මා තස්මා ඉමස්සාපි, කරිස්සාමත්ථවණ්ණනං.

ගාථාසතසමාකිණ්ණො, ගෙය්‍යඛ්‍යාකරණඬිකිතො;
කස්මා සුත්තනිපාතොති, සඬ්ඛමෙස ගතොති වෙ.

සුචුත්තතො සචනතො, අත්ථානං සුට්ඨු තාණතො;
සුචනා සුදනා වෙව, යස්මා සුත්තං පවුච්චති.

තථාරූපානි සුත්තානි, නිපාතෙත්වා තතො තතො;
සමුභතො අයං තස්මා, සඬ්ඛමෙවමුපාගතො.

සඬ්ඛානි වාපි සුත්තානි, පමාණන්තෙන තාදිනො;
චචනානි අයං තෙසං, නිපාතො ච යතො තතො.

අඤ්ඤසඬ්ඛානිමිත්තානං, විසෙසානමභාවතො;
සඬ්ඛං සුත්තනිපාතොති, එවමෙව සමජ්ඣගාති.

1. උරගචග්ගො

1. උරගසුත්තවණ්ණනා

එවං සමධිගතසඬ්ඛො ච යස්මා එස චග්ගතො උරගචග්ගො, චූළචග්ගො,
මභාවග්ගො, අට්ඨකචග්ගො, පාරායනචග්ගොති පඤ්ච චග්ගා භොන්ති; තෙසු

උරගවග්ගො ආදි. සුත්තනො උරගවග්ගෙ ද්වාදස සුත්තානි, වුළුවග්ගෙ වුද්දස,
මහාවග්ගෙ ද්වාදස, අට්ඨකවග්ගෙ සොළස, පාරායනවග්ගෙ සොළසාති සත්තති
සුත්තානි. තෙසං උරගසුත්තං ආදි. පරියත්තිපමාණනො අට්ඨ භාණවාරා. එවං
වග්ගසුත්තපරියත්තිපමාණවනො පනස්ස –

“යො උප්පතිතං විනෙති කොධං, විසටං සප්පවිසංව ඔසධෙහි;
සො හික්ඛු ජහාති ඔරපාරං, උරගො ජිණ්ණම්ච තචං පුරාණ” ත්ති. –

අයං ගාථා ආදි. තස්මා අස්සා ඉතො පභුති අත්ථවණ්ණනං කාතුං ඉදං වුව්චති –

“යෙන යත්ථ යදා යස්මා, වුත්තා ගාථා අයං ඉමං;
විධිං පකාසයිත්වාස්සා, කරිස්සාමත්ථවණ්ණන” ත්ති.

කෙන පනායං ගාථා වුත්තා, කත්ථ, කදා, කස්මා ච වුත්තාති? වුව්චතෙ – යො
සො භගවා චතුර්විසතිබුද්ධසන්තිකෙ ලද්ධබ්‍යාකරණො යාව වෙස්සන්තරජාතකං,
තාව පාරමිසො පුරෙත්වා තුසිතභවනෙ උප්පජ්ජි, තතොපි චචිත්වා සක්‍යරාජකුලෙ
උපපත්තිං ගහෙත්වා, අනුපුබ්බෙන කතමභාහිනික්ඛමනො බොධිරුක්ඛමුලෙ
සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣත්වා, ධම්මවක්කං පවත්තෙත්වා දෙව-මනුස්සානං
හිතාය ධම්මං දෙසෙසි, තෙන භගවතා සයම්භුතා අනාවරියකෙන සම්මාසම්බුද්ධෙන
වුත්තා. සා ච පන ආලවියං. යදා ච භූතගාමසික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, තදා තත්ථ
උපගතානං ධම්මදෙසනත්ථං වුත්තාති. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපවිස්සජ්ජනා. විත්ථාරතො
පන දුරෙතිදානඅවිදුරෙතිදානසන්තිකෙතිදානවසෙන වෙදිතබ්බා. තත්ථ දුරෙතිදානං
නාම දීපඬ්ඤාතො යාව පච්චුප්පන්නවත්ථුකථා, අවිදුරෙතිදානං නාම
තුසිතභවනතො යාව පච්චුප්පන්නවත්ථුකථා, සන්තිකෙතිදානං නාම
බොධිමණ්ඩනො යාව පච්චුප්පන්නවත්ථුකථාති.

තත්ථ යස්මා අවිදුරෙතිදානං සන්තිකෙතිදානඤ්ච දුරෙතිදානෙයෙව සමොධානං
ගච්ඡන්ති, තස්මා දුරෙතිදානවසෙනෙවෙත්ථ විත්ථාරතො විස්සජ්ජනා වෙදිතබ්බා.
සා පනෙසා ජාතකට්ඨකථායං වුත්තාති ඉධ න විත්ථාරිතා. තතො තත්ථ
විත්ථාරිතනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බා. අයං පන විසෙසො – තත්ථ පඨමගාථාය
සාවත්ථියං චත්ථු උප්පන්නං, ඉධ ආලවියං. යථාහ –

“තෙන සමයෙන බුද්ධො භගවා ආලවියං විහරති අග්ගාලවෙ චෙතිසෙ.
තෙන බො පන සමයෙන ආලවකා හික්ඛු නවකම්මං කරොන්තා රුක්ඛං
ජින්නන්තිපි ඡෙදාපෙන්නිපි. අඤ්ඤතරොපි ආලවකො හික්ඛු රුක්ඛං ජින්නති.
තස්මිං රුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා තං හික්ඛුං එතදවොච – ‘මා, හන්තෙ,
අත්තනො භවනං කත්තුකාමො මය්හං භවනං ජින්නි’ ති. සො හික්ඛු
අනාදියන්තො ජින්නියෙව. තස්සා ච දෙවතාය දාරකස්ස බාහුං ආකොටෙසි.
අථ බො තස්සා දෙවතාය එතදභොසි – ‘යංනුනාහං ඉමං හික්ඛුං ඉධෙව ජීවිතා
වොරොපෙය්‍ය’ ත්ති. අථ බො තස්සා දෙවතාය එතදභොසි – ‘න බො මෙතං

පතිරූපං, යාහං ඉමං භික්ඛුං ඉධෙව ජීවිතා වොරොපෙය්‍යං, යංනුනාහං
 භගවතො එතමත්ථං ආරොවෙය්‍යන්ති. අථ ඛො සා දෙවතා යෙන භගවා
 තෙනුපසඬකම්; උපසඬකම්ත්වා භගවතො එතමත්ථං ආරොවෙසී. ‘සාධු, සාධු
 දෙවතෙ, සාධු ඛො ත්වං, දෙවතෙ, තං භික්ඛුං ජීවිතා න වොරොපෙසී. සචජ්ජ
 ත්වං, දෙවතෙ, තං භික්ඛුං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යාසී, ඛහුඤ්ච ත්වං, දෙවතෙ,
 අපුඤ්ඤං පසචෙය්‍යාසී. ගච්ඡ ත්වං, දෙවතෙ, අමුකස්මිං ඔකාසෙ රුක්ඛො
 විවිත්තො, තස්මිං උපගච්ඡා’”ති (පාචි. 89).

එවඤ්ච පන වත්වා පුන භගවා තස්සා දෙවතාය උප්පන්නකොධවිනයනත්ථං –

“යො වෙ උප්පතිතං කොධං, රථං භන්තංව වාරයෙ”ති. (ධ. ප. 222) –

ඉමං ගාථං අභාසී. තතො “කථඤ්භි නාම සමණා සක්‍යපුත්තියා රුක්ඛං
 ඡන්දිස්සන්තිපි, ඡෙදාපෙස්සන්තිපි, එකින්ද්‍රියං සමණා සක්‍යපුත්තියා ජීවං
 විහෙයෙන්නී”ති එවං මනුස්සානං උප්ඤ්ඤායනං සුත්වා භික්ඛුහි ආරොචිතො භගවා –
 “භූතගාමපාතබ්‍යතාය පාවිත්තිය”න්ති (පාචි. 90) ඉමං සික්ඛාපදං පඤ්ඤාපෙත්වා
 තත්ථ උපගතානං ධම්මදෙසනත්ථං –

“යො උප්පතිතං විනෙති කොධං,
 විසං සප්පවිසංව ඔසධෙහී”ති. –

ඉමං ගාථං අභාසී. එවමීදං එකංයෙව වත්ථු තීසු යානෙසු සඬගහං ගතං – විනයෙ,
 ධම්මපදෙ, සුත්තනිපාතෙනි. එත්තාවතා ව යා සා මාතිකා යපිතා –

“යෙන යත්ථ යදා යස්මා, චුත්තා ගාථා අයං ඉමං;
 විධි පකාසයිත්වාස්සා, කරිස්සාමත්ථවණ්ණන”න්ති. –

සා සඬබ්බෙපතො විත්ථාරතො ව පකාසිතා හොති යපෙත්වා අත්ථවණ්ණනං.

1. අයං පනෙත්ථ අත්ථවණ්ණනා. යොති යො යාදිසො ඛත්තියකුලා වා
 පබ්බජිතො, බ්‍රාහ්මණකුලා වා පබ්බජිතො, නවො වා මජ්ඣිමො වා ථෙරො වා.
 උප්පතිතන්ති උද්ධමුද්ධං පතිතං ගතං, පවත්තන්ති අත්ථො, උප්පන්නන්ති චුත්තං
 හොති. උප්පන්නඤ්ච නාමෙතං වත්තමානභුත්වාපගතොකාසකතභූමිඋද්ධවසෙන
 අනෙකප්පහෙදං. තත්ථ සබ්බමිපි සඬබ්බතං උප්පාදාදිසමඬ්ඨි වත්තමානුප්පන්නං
 නාම, යං සන්ධාය “උප්පන්නා ධම්මා, අනුප්පන්නා ධම්මා, උප්පාදිතො ධම්මා”ති
 (ධ. ස. තිකමාතිකා 17) චුත්තං. ආරම්මණරසමනුභවිත්වා නිරුද්ධං
 අනුභුත්වාපගතසඬබ්බතං කුසලාකුසලං, උප්පාදාදිත්තයමනුප්පත්වා නිරුද්ධං
 භුත්වාපගතසඬබ්බතං සෙසසඬබ්බතඤ්ච භුත්වාපගතූප්පන්නං නාම. තදෙන “එවරූපං
 පාපකං දිට්ඨිගතං උප්පන්නං හොති”ති (ම. නි. 1.234; පාචි. 417) ව, “යථා ව
 උප්පන්නස්ස සතිසම්බොජ්ඣකඬ්ඨගස්ස භාවනාපාරිපූරි හොති”ති ව එවමාදීසු
 සුත්තන්තෙසු දට්ඨබ්බං. “යානිස්ස තානි පුබ්බෙ කතානි කම්මානී”ති එවමාදිනා (ම.

නි. 3.248; නෙත්ති. 120) නයෙන චුත්තං කම්මං අතීතම්පි සමානං අඤ්ඤස්ස විපාකං පටිබාහිත්වා අත්තනො විපාකස්සොකාසං කත්වා යීතත්තා, තථා කතොකාසඤ්ච විපාකං අනුප්පන්නම්පි එවං කතෙ ඔකාසෙ අවස්සමුප්පත්තිතො ඔකාසකතුප්පන්නං නාම. තාසු තාසු භූමියු අසමුහතමකුසලං භූමිලද්ධුප්පන්නං නාම.

එත්ථ ව භූමියා භූමිලද්ධස්ස ව නානත්තං වෙදිතබ්බං. සෙය්‍යථිදං – භූමි නාම විපස්සනාය ආරම්මණභූතා තෙභූමකා පඤ්චක්ඛන්ධා. භූමිලද්ධං නාම තෙසු උප්පත්තාරහං කිලෙසජාතං. තෙන හි සා භූමිලද්ධා නාම භොතීති. තස්මා “භූමිලද්ධ”න්ති වුවවති. තඤ්ච පන න ආරම්මණවසෙන. ආරම්මණවසෙන හි සබ්බෙපි අතීතාදිභෙදෙ පරිඤ්ඤාතෙපි ව බිණාසවානං ඛන්ධෙ ආරබ්භ කිලෙසා උප්පජ්ජන්ති මහාකච්චායනඋප්පලවණ්ණාදීනං ඛන්ධෙ ආරබ්භ සොරෙය්‍යසෙට්ඨිපුත්තනන්දමාණවකාදීනං විය. යදි වෙනං භූමිලද්ධං නාම සියා, තස්ස අප්පභෙය්‍යතො න කොචි භවමූලං ජභෙය්‍ය. වත්ථුචසෙන පන භූමිලද්ධං නාම වෙදිතබ්බං. යත්ථ යත්ථ හි විපස්සනාය අපරිඤ්ඤාතා ඛන්ධා උප්පජ්ජන්ති, තත්ථ තත්ථ උප්පාදතො පහති තෙසු වට්ඨමූලං කිලෙසජාතං අනුසෙති. තං අප්පහීනට්ඨෙත භූමිලද්ධුප්පන්නං නාමාති වෙදිතබ්බං. තත්ථ ව යස්ස ඛන්ධෙසු අප්පහීනානුසයිතා කිලෙසා, තස්ස තෙ එව ඛන්ධා තෙසං කිලෙසානං වත්ථු, න ඉතරෙ ඛන්ධා. අතීතක්ඛන්ධෙසු වස්ස අප්පහීනානුසයිතානං කිලෙසානං අතීතක්ඛන්ධා එව වත්ථු, න ඉතරෙ. එසෙව නයො අනාගතාදීසු. තථා කාමාවචරක්ඛන්ධෙසු අප්පහීනානුසයිතානං කිලෙසානං කාමාවචරක්ඛන්ධා එව වත්ථු, න ඉතරෙ. එස නයො රූපාරූපාවචරෙසු.

සොතාපන්නාදීනං පන යස්ස යස්ස අරියපුග්ගලස්ස ඛන්ධෙසු තං තං වට්ඨමූලං කිලෙසජාතං තෙන තෙන මග්ගෙන පහීනං, තස්ස තස්ස තෙ තෙ ඛන්ධා පහීනානං තෙසං තෙසං වට්ඨමූලකිලෙසානං අවත්ථුතො භූමීති සඬ්ඛං න ලභන්ති. පුට්ඨජ්ජනස්ස පන සබ්බසො වට්ඨමූලානං කිලෙසානං අප්පහීනත්තා යං කිඤ්චි කරියමානං කම්මං කුසලං වා අකුසලං වා භොති, ඉච්චස්ස කිලෙසජ්ජවචයා වට්ඨං වඩ්ඪති. තස්සෙතං වට්ඨමූලං රූපක්ඛන්ධෙ එව, න වෙදනාක්ඛන්ධාදීසු...පෙ.... විඤ්ඤාණක්ඛන්ධෙ එව වා, න රූපක්ඛන්ධාදීසුති න වත්තබ්බං. කස්මා? අවිසෙසෙන පඤ්චසු ඛන්ධෙසු අනුසයිතත්තා. කථං? පථවීරසාදිමිව රුක්ඛෙ. යථා හි මහාරුක්ඛෙ පථවීතලං අධිට්ඨාය පථවීරසඤ්ච ආපොරසඤ්ච නිස්සාය තප්පච්චයා මූලඛන්ධසාඛපසාඛපත්තපල්ලවපලාසපුප්ඵළෙහි වඩ්ඪිත්වා නහං පුරෙත්වා යාවකප්පාවසානං බීජපරම්පරාය රුක්ඛපච්චෙණ්ණිසත්තානෙ යීතෙ “තං පථවීරසාදි මූලෙ එව, න ඛන්ධාදීසු, එලෙ එව වා, න මූලාදීසු”ති න වත්තබ්බං. කස්මා? අවිසෙසෙන සබ්බෙස්ථෙව මූලාදීසු අනුගතත්තා, එවං. යථා පන තස්සෙව රුක්ඛස්ස පුප්ඵළාදීසු නිබ්බින්නො කොචි පුරිසො චතුසු දිසාසු මණ්ඩුකකණ්ටකං නාම රුක්ඛෙ විසං පයොජෙය්‍ය, අථ සො රුක්ඛො තෙන විසසම්ඵස්සෙන ථුට්ඨො පථවීරසආපොරසපරියාදින්නෙන අප්පසවනධම්මතං ආගම්ම පුන සන්නානං නිබ්බන්තෙත්තුං සමත්ථො න භවෙය්‍ය, එවමෙවං ඛන්ධජ්ජවත්තියං නිබ්බින්නො

කුලපුත්තො තස්ස පුරිසස්ස චතුසු දිසාසු රුක්ඛෙ විසජ්ජයොජනං විය අත්තනො සන්තානෙ චතුමග්ගභාවනං ආරහති. අටස්ස සො ඛන්ධසන්තානො තෙන චතුමග්ගවිසසමඵස්සෙන සබ්බසො වට්ඨමුලකිලෙසානං පරියාදින්නත්තා කිරියභාවමත්තමුපගතකායකම්මාදි සබ්බකම්මජ්ජහෙදො ආයතිං පුනඛභවාහිනිබ්බත්තධම්මතමාගම්ම භවත්තරසන්තානං නිබ්බත්තෙතුං සමත්ථො න භොති. කෙවලං පන චරිමවිඤ්ඤාණනිරොධෙන නිරින්ධනො විය ජාතවෙදො අනුපාදානො පරිනිබ්බාති. එවං භූමියා භූමිලද්ධස්ස ච නානත්තං වෙදිතබ්බං.

අපිව අපරම්පි සමුදාචාරාරම්මණාධිග්ගහිතාවික්ඛම්හිතාසමුහතවසෙන චතුබ්බධමුජ්ජන්තං. තත්ථ චත්තමානුජ්ජන්තමෙව සමුදාචාරුජ්ජන්තං. චක්ඛාදීනං පන ආපාඨගතෙ ආරම්මණෙ පුබ්බභාගෙ අනුජ්ජජ්ජමානම්පි කිලෙසජාතං ආරම්මණස්ස අධිග්ගහිතත්තා එව අපරභාගෙ අවස්සමුජ්ජන්තිතො ආරම්මණාධිග්ගහිතානුජ්ජන්තන්ති වුවචති. කල්‍යාණිගාමෙ පිණ්ඩාය වරතො මහාතිස්සත්ථෙරස්ස විසභාගරුපදස්සනෙන උජ්ජන්තකිලෙසජාතඤ්චෙත්ථ නිදස්සනං. තස්ස “උජ්ජන්තං කාමචිතක්ක”න්තිආදීසු (ම. නි. 1.26; අ. නි. 6.58) පයොගො දට්ඨබ්බො. සමථවිපස්සනානං අඤ්ඤතරවසෙන අවික්ඛම්හිතකිලෙසජාතං චිත්තසන්තතිමාරුළ්භං උජ්ජන්තිනිවාරකස්ස හෙතුනො අභාවා අවික්ඛම්හිතානුජ්ජන්තං නාම. තං “අයම්පි බො, හික්ඛවෙ, ආනාපානස්සතිසමාධි භාවිතො බහුලිකතො සන්තො වෙව පණිතො ච අසෙවනකො ච සුබො ච විහාරො උජ්ජන්තානුජ්ජන්තෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ යානසො අන්තරධාපෙති”න්තිආදීසු (පාරා. 165) දට්ඨබ්බං. සමථවිපස්සනාවසෙන වික්ඛම්හිතම්පි කිලෙසජාතං අරියමග්ගෙන අසමුහතත්තා උජ්ජන්තිධම්මතං අනතීතන්ති කත්වා අසමුහතානුජ්ජන්තන්ති වුවචති. ආකාසෙන ගච්ඡන්තස්ස අට්ඨසමාපත්තිලාභිනො ථෙරස්ස කුසුම්තරුක්ඛෙ උපවතෙ පුජ්ජානි ඔව්නන්තස්ස මධුරස්සරෙන ගායතො මාතුගාමස්ස ගීතස්සරං සුතවතො උජ්ජන්තකිලෙසජාතඤ්චෙත්ථ නිදස්සනං. තස්ස “අරියං අට්ඨඛිගිකං මග්ගං බහුලිකරොන්තො උජ්ජන්තානුජ්ජන්තෙ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ අන්තරායෙව අන්තරධාපෙති”න්තිආදීසු (සං. නි. 5.157) පයොගො දට්ඨබ්බො. තිව්ධම්පි චෙතං ආරම්මණාධිග්ගහිතාවික්ඛම්හිතාසමුහතානුජ්ජන්තං භූමිලද්ධෙනෙව සඬගහං ගච්ඡතීති වෙදිතබ්බං.

එවමෙතස්මිං යථාචුත්තජ්ජහෙදෙ උජ්ජන්තෙ භූමිලද්ධාරම්මණාධිග්ගහිතාවික්ඛම්හිතාසමුහතානුජ්ජන්තවසෙනායං කොධො උජ්ජන්තොති වෙදිතබ්බො. කස්මා? එවංවිධස්ස විනෙතබ්බතො. එවංවිධමෙව හි උජ්ජන්තං යෙන කෙනචි විනයෙන විනෙතුං සක්කා භොති. යං පනෙනං චත්තමානභුත්වාපගතොකාසකතසමුදාචාරසඬ්ඛාතං උජ්ජන්තං, එත්ථ අඵලො ච අසකො ච වායාමො. අඵලො හි භුත්වාපගතෙ වායාමො වායාමන්තරෙතාපි තස්ස නිරුද්ධත්තා. තථා ඔකාසකතෙ. අසකො ච චත්තමානසමුදාචාරුජ්ජන්තෙ කිලෙසවොදානානං එකජ්ඣමනුජ්ජන්තිතොති.

විනෙතීති එත්ථ පන –

“දුට්ඨො විනයො නාම, එකමෙකෙන්ථ පඤ්චධා;
තෙසු අට්ඨව්ඨෙනෙස, විනෙතීති පවුච්චති”.

අයඤ්ඡි සංවරවිනයො, පභානවිනයොති දුට්ඨො විනයො. එත්ථ ච දුට්ඨො
විනයෙ එකමෙකො විනයො පඤ්චධා භිජ්ජති. සංවරවිනයොපි භි සීලසංවරො,
සතිසංවරො, ඤාණසංවරො, ඛන්තිසංවරො, වීරියසංවරොති පඤ්චවිධො.
පභානවිනයොපි තදඛිගජ්ජභානං, වික්ඛම්භනජ්ජභානං, සමුච්ඡෙදජ්ජභානං,
පට්ඨපස්සද්ධිජ්ජභානං, නිස්සරණජ්ජභානන්ති පඤ්චවිධො.

තත්ථ “ඉමිනා පාතිමොක්ඛසංවරෙන උපෙතො හොති සමුපෙතො”තිආදීසු
(විභ. 511) සීලසංවරො, “රක්ඛති චක්ඛුන්ද්‍රියං, චක්ඛුන්ද්‍රියෙ සංවරං
ආපජ්ජති”තිආදීසු (දී. නි. 1.213; ම. නි. 1.295; සං. නි. 4.239; අ. නි. 3.16)
සතිසංවරො.

“යාති සොතානි ලොකස්මිං, (අජිතාති භගවා)
සති තෙසං නිවාරණං;
සොතානං සංවරං බුමි,
පඤ්ඤායෙන පිටියරෙ”ති. (සු. නි. 1041) –

ආදීසු ඤාණසංවරො, “ඛමො හොති සිතස්ස උණ්හස්සා”තිආදීසු (ම. නි. 1.24; අ.
නි. 4.114) ඛන්තිසංවරො, “උජ්ජන්තං කාමචිතක්කං නාධිවාසෙති, පජ්භති,
විනොදෙති”තිආදීසු (ම. නි. 1.26; අ. නි. 4.114) වීරියසංවරො වෙදිතඛිබ්බො.
සඛිබ්බොපි වායං සංවරො යථාසකං සංවරිතඛිබ්බානං විනෙතඛිබ්බානඤ්ච
කායචච්චිච්චරිතාදීනං සංවරණතො සංවරො, විනයනතො විනයොති වුච්චති. එවං
තාව සංවරවිනයො පඤ්චධා භිජ්ජතීති වෙදිතඛිබ්බො.

තථා යං නාමරූපපරිච්ඡෙදාදීසු විපස්සනඤ්ඤායා භව අත්තනො
අපරිභානවසෙන පචත්ති, තාව තෙන තෙන ඤාණෙන තස්ස තස්ස
අනත්ථසන්තානස්ස පභානං. සෙය්‍යථිදං – නාමරූපච්චත්ථානෙන සක්කායදිට්ඨියා,
පච්චයපරිග්ගහෙන අහෙතුච්ඡිකමහෙතුදිට්ඨිතං, තස්සෙව අපරිභාගෙන
කඛ්ඛාවිතරණෙන කථංකථිභාවස්ස, කලාපසම්මසනෙන “අභං මමා”ති ගාහස්ස,
මග්ගාමග්ගච්චත්ථානෙන අමග්ගෙ මග්ගසඤ්ඤාය, උදයදස්සනෙන
උච්ඡෙදදිට්ඨියා, වයදස්සනෙන සස්සතදිට්ඨියා, භයදස්සනෙන සභයෙසු
අභයසඤ්ඤාය, ආදීනවදස්සනෙන අස්සාදසඤ්ඤාය, නිබ්බිදානුපස්සනෙන
අභිරතිසඤ්ඤාය, මුච්චිතුකම්‍යතාඤාණෙන අමුච්චිතුකම්‍යතාය, උපෙක්ඛාඤාණෙන
අනුපෙක්ඛාය, අනුලොමෙන ධම්මට්ඨිතියං නිබ්බානෙ ච පටිලොමභාවස්ස,
ගොත්‍රභූතා සඛිබ්බාරනිමිත්තග්ගාහස්ස පභානං, එතං තදඛිගජ්ජභානං නාම. යං පන
උපචාරජ්ජනාහෙදස්ස සමාධිනො යාව අත්තනො අපරිභානිපචත්ති, තාව
තෙනාභිභතානං නිවරණානං යථාසකං විතක්කාදිපච්චනිකධම්මානඤ්ච
අනුජ්ජන්තිසඛිබ්බානං පභානං, එතං වික්ඛම්භනජ්ජභානං නාම. යං පන චතුත්තං

අරියමග්ගානං භාවිතත්තා තංතංග්ගවතො අත්තනො සන්තානෙ යථාසකං
 “දිට්ඨිගතානං පහානායා” තිආදිනා (ධ. ස. 277) නයෙන චුත්තස්ස
 සමුදයපක්ඛිකස්ස කිලෙසගහනස්ස පුන අවිචන්තඅප්පවත්තිභාවෙන
 සමුච්ඡෙදසංඛිතං පහානං, ඉදං සමුච්ඡෙදප්පහානං නාම. යං පන ඵලක්ඛණේ
 පටිප්පස්සද්ධත්තං කිලෙසානං පහානං, ඉදං පටිප්පස්සද්ධිප්පහානං නාම. යං පන
 සංඛිතසංඛිතනිස්සරණත්තා පහිනසංඛිතසංඛිතං නිබ්බානං, එතං නිස්සරණප්පහානං
 නාම. සංඛිතමිති වෙතං පහානං යස්මා වාගට්ඨෙන පහානං, විනයනට්ඨෙන විනයො,
 තස්මා “පහානවිනයො” ති වුච්චති, තංතංපහානවතො වා තස්ස තස්ස විනයස්ස
 සම්භවතොපෙතං “පහානවිනයො” ති වුච්චති. එවං පහානවිනයොපි පඤ්චධා
 හිජ්ජතිති වෙදිතබ්බො. එවමෙකෙකස්ස පඤ්චධා හින්තත්තා දසෙතෙ විනයා
 හොන්ති.

තෙසු පටිප්පස්සද්ධිවිනයං නිස්සරණවිනයඤ්ච යපෙත්වා අවසෙසෙන
 අට්ඨවිධෙන විනයෙනෙස තෙන තෙන පරියායෙන විනෙතිති පවුච්චති. කථං?
 සීලසංවරෙන කායච්ඡිද්ධිවරිතානි විනෙන්තොපි හි තංසම්පයුත්තං කොධං විනෙති,
 සතිපඤ්ඤාසංවරෙහි අහිජ්ඣාදොමනස්සාදීනි විනෙන්තොපි දොමනස්සසම්පයුත්තං
 කොධං විනෙති, ඛන්තිසංවරෙන සිතාදීනි ඛන්තොපි තංතංආසාතවත්ථුසම්භවං
 කොධං විනෙති, වීරියසංවරෙන ඛ්‍යාපාදවිතක්කං විනෙන්තොපි තංසම්පයුත්තං
 කොධං විනෙති. යෙහි ධම්මෙහි තද්ධිගවික්ඛම්භනසමුච්ඡෙදප්පහානානි හොන්ති,
 තෙසං ධම්මානං අත්තනි නිබ්බත්තනෙන තෙ තෙ ධම්මෙ පජහන්තොපි
 තද්ධිගප්පහාතබ්බං වික්ඛම්භෙනබ්බං සමුච්ඡින්නදිතබ්බඤ්ච කොධං විනෙති.
 කාමඤ්චෙත්ථ පහානවිනයෙන විනයො න සම්භවති. යෙහි පන ධම්මෙහි පහානං
 හොති, තෙහි විනෙන්තොපි පරියායතො “පහානවිනයෙන විනෙති” ති වුච්චති.
 පටිප්පස්සද්ධිප්පහානකාලෙ පන විනෙතබ්බාභාවතො නිස්සරණප්පහානස්ස ව
 අනුප්පාදෙනබ්බතො න තෙහි කිඤ්චි විනෙතිති වුච්චති. එවං තෙසු
 පටිප්පස්සද්ධිවිනයං නිස්සරණවිනයඤ්ච යපෙත්වා අවසෙසෙන අට්ඨවිධෙන
 විනයෙනෙස තෙන තෙන පරියායෙන විනෙතිති පවුච්චති. යෙ වා –

“පඤ්චමෙ, හික්ඛවෙ, ආසාතපට්ඨිනායා, යත්ථ හික්ඛුනො උප්පන්තො
 ආසාතො සංඛිතසො පට්ඨිනෙතබ්බො. කතමෙ පඤ්ච? යස්මිං, හික්ඛවෙ,
 පුග්ගලෙ ආසාතො ජායෙථ, මෙත්තා තස්මිං පුග්ගලෙ භාවෙතබ්බො...පෙ....
 කරුණා... උපෙක්ඛා... අසති-අමනසිකාරො තස්මිං පුග්ගලෙ
 ආපජ්ජිතබ්බො, එවං තස්මිං පුග්ගලෙ ආසාතො පට්ඨිනෙතබ්බො.
 කම්මස්සකතා එව වා තස්මිං පුග්ගලෙ අධිට්ඨාතබ්බො කම්මස්සකො
 අයමායස්මා...පෙ.... දායාදො භවිස්සති” (අ. නි. 5.161) –

එවං පඤ්ච ආසාතපට්ඨිනායා චුත්තා. යෙ ව –

“පඤ්චමෙ, ආවුසො, ආසාතපට්ඨිනායා, යත්ථ හික්ඛුනො උප්පන්තො
 ආසාතො සංඛිතසො පට්ඨිනෙතබ්බො. කතමෙ පඤ්ච? ඉධාවුසො, එකච්චො

පුග්ගලො අපරිසුද්ධකායසමාවාරො හොති, පරිසුද්ධවච්ඡමාවාරො,
ඵවරුපෙපි, ආවුසො, පුග්ගලො ආසාතො පටිවිනෙතබ්බො”ති (අ. නි. 5.162)

ඵවමාදිනාපි නයෙන පඤ්ච ආසාතපටිච්ඡයා වුත්තා. තෙසු යෙන කෙනච
ආසාතපටිච්ඡයෙන විනෙන්තොපෙස විනෙතීති පවුච්චති. අපිච යස්මා –

“උභතොදුණ්ඩකෙන චෙපි, භික්ඛවෙ, කකචෙන චොරා ඔවරකා
අඬගමඬගාති ඔක්කන්තෙය්‍යං, තත්‍රාපි යො මනො පදොසෙය්‍යා, න මෙ සො
තෙන සාසනකරො”ති (ම. නි. 1.232) --

ඵවං සත්ථු ඔවාදං,

“තස්සෙව තෙන පාපියො, යො කුද්ධං පටිකුප්ඤ්ඤාති;
කුද්ධං අප්පටිකුප්ඤ්ඤාත්තො, සඬගාමං ජෙති දුප්පයං.

“උභින්නමත්ථං වරති, අත්තනො ච පරස්ස ච;
පරං සඬකුපිතං ඤාත්වා, යො සතො උපසම්මති”. (සං. නි. 1.188);

“සත්තිමෙ, භික්ඛවෙ, ධම්මා සපත්තකත්තා සපත්තකරණා කොධනං
ආගච්ඡන්ති ඉත්ථිං වා පුරිසං වා. කතමෙ සත්ත? ඉධ, භික්ඛවෙ, සපත්තො
සපත්තස්ස ඵවං ඉච්ඡති – ‘අහො, වතායං දුබ්බණ්ණො අස්සා’ති. තං කිස්ස
හෙතු? න, භික්ඛවෙ, සපත්තො සපත්තස්ස වණ්ණවතාය නන්දති.
කොධනායං, භික්ඛවෙ, පුරිසපුග්ගලො කොධාභිභූතො කොධපරෙතො
කිඤ්ඤාපි සො හොති සුන්හාතො සුවිලිත්තො කප්පිතකෙසමස්සු
ඔදාතවත්ථවසනො, අථ බො සො දුබ්බණ්ණොව හොති කොධාභිභූතො. අයං,
භික්ඛවෙ, පයමො ධම්මො සපත්තකත්තො සපත්තකරණො කොධනං
ආගච්ඡති ඉත්ථිං වා පුරිසං වා (අ. නි. 7.64).

“පුන වපරං, භික්ඛවෙ, සපත්තො සපත්තස්ස ඵවං ඉච්ඡති – ‘අහො,
වතායං දුක්ඛං සයෙය්‍යා’ති...පෙ.... ‘න පචුරත්ථො අස්සා’ති...පෙ.... ‘න
හොගවා අස්සා’ති...පෙ.... ‘න යසවා අස්සා’ති...පෙ.... ‘න මිත්තවා
අස්සා’ති...පෙ.... ‘කායස්ස හෙදා පරං මරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං
නිරයං උපපජ්ජෙය්‍යා’ති. තං කිස්ස හෙතු? න, භික්ඛවෙ, සපත්තො
සපත්තස්ස සුගතිගමනෙන නන්දති. කොධනායං, භික්ඛවෙ, පුරිසපුග්ගලො
කොධාභිභූතො කොධපරෙතො කායෙන දුච්චරිතං වරති, වාචාය... මනසා
දුච්චරිතං වරති. සො කායෙන දුච්චරිතං වරිත්වා...පෙ.... වාචාය...පෙ....
මනසා දුච්චරිතං වරිත්වා කායස්ස හෙදා පරං මරණා...පෙ.... නිරයං
උපපජ්ජති කොධාභිභූතො”ති (අ. නි. 7.64).

“කුද්ධො අත්ථං න ජානාති, කුද්ධො ධම්මං න පස්සති...පෙ..... (අ. නි. 7.64; මහානි. 5);

“යෙන කොධෙන කුද්ධාසෙ, සත්තා ගච්ඡන්ති දුග්ගතිං;
තං කොධං සම්මද්ද්දාය, පජ්ඣන්ති විපස්සිනො. (ඉතිවු. 4);

“කොධං ජහෙ විජ්ජප්පහෙය්‍ය මානං, සංයොජනං සබ්බමතික්කමෙය්‍ය. (ධ. ප. 221);

“අනත්ථජනනො කොධො, කොධො විත්තජ්ජකොපනො. (අ. නි. 7.64; ඉතිවු. 88);

“එකාපරාධං ඛම භූරිපඤ්ඤා, න පණ්ඩිතා කොධබලා භවන්ති” ති. (ජා. 1.15.19) –

එවමාදිනා නයෙන කොධෙ ආදීනවඤ්ච පච්චවෙක්ඛතොපි කොධො විනයං උපෙති. තස්මා එවං පච්චවෙක්ඛිත්වා කොධං විනෙන්තොපි එස විනෙතීති වුච්චති.

කොධන්ති “අනත්ථං මෙ අවරීති ආසාතො ජායති” තිආදිනා (දී. නි. 3.340; අ. නි. 9.29) නයෙන සුත්තෙ වුත්තානං නවන්තං, “අත්ථං මෙ න වරී” ති ආදීනඤ්ච තජ්ජපිපක්ඛතො සිද්ධානං නවන්තමෙවාති අට්ඨාරස්න්තං, බාණුකණ්ටකාදිනා අට්ඨානෙන සද්ධිං එකුනවිසතිසා ආසාතවත්ථුනං අඤ්ඤතරාසාතවත්ථුසම්භවං ආසාතං. විසටන්ති විත්ථතං. සජ්ජවිසන්ති සජ්ජස්ස විසං. ඉවාති ඔපම්මවචනං, ඉංකාර ලොපං කත්වා වංචාවෙව වුත්තං. ඔසධෙහීති අගදෙහි. ඉදං වුත්තං හොති – යථා විසතිකිච්ඡකො වෙජ්ජො සජ්ජෙන දට්ඨං සබ්බං කායං ඵරිත්වා ඤීතං විසටං සජ්ජවිසං මූලබන්ධතවපත්තපුජ්ඣාදීනං අඤ්ඤතරෙහි නානාභෙසජ්ජෙහි පයොජෙත්වා කතෙහි වා ඔසධෙහි බිජ්ජමෙව විනයො, එවමෙවං යො යථාවුත්තෙනත්ථෙව උජ්ජතිතං විත්තස්න්තානං ඛ්‍යාපෙත්වා ඤීතං කොධං යථාවුත්තෙසු විනයනුපායෙසු යෙන කෙනවි උපායෙන විනෙති නාධිවාසෙති පජ්ඣති විනොදෙති ඛ්‍යන්තීකරොතීති.

සො භික්ඛු ජහාති ඔරපාරන්ති සො එවං කොධං විනෙන්තො භික්ඛු යස්මා කොධො තතියමග්ගෙන සබ්බසො පභියති, තස්මා ඔරපාරසඤ්ඤානි පඤ්චොරම්භාගියසංයොජනානි ජහාතීති වෙදිතබ්බො. අවිසෙසෙන හි පාරන්ති තීරස්ස නාමං, තස්මා ඔරාති ව තාති සංසාරසාගරස්ස පාරභූතානි වාති කත්වා “ඔරපාර”න්ති වුච්චති. අථ වා “යො උජ්ජතිතං විනෙති කොධං විසටං සජ්ජවිසංව ඔසධෙහි”, සො තතියමග්ගෙන සබ්බසො කොධං විනෙන්තො අනාගාමිඵලෙ ඤීතො භික්ඛු ජහාති ඔරපාරං. තත්ථ ඔරන්ති සකත්තභාවො, පාරන්ති පරත්තභාවො. ඔරං වා ඡ අජ්ඣන්තිකානි ආයතනානි, පාරං ඡ බාහිරායතනානි. තථා ඔරං මනුස්සලොකො, පාරං දෙවලොකො. ඔරං කාමධාතු, පාරං රූපාරූපධාතු. ඔරං කාමරූපභාවො, පාරං අරූපභාවො. ඔරං අත්තභාවො, පාරං අත්තභාවසුබ්බපකරණානි.

එවමෙතස්මිං ඔරපාරෙ චතුත්ථමග්ගෙන ඡන්දරාගං පඡහන්තො “ඡහාති ඔරපාර”න්ති වුච්චති. එත්ථ ච කිඤ්චාපි අනාගාමීනො කාමරාගස්ස පහිනන්තා ඉධත්තභාවාදීසු ඡන්දරාගො එව නත්ථි; අපිච ඛො පනස්ස තතියමග්ගාදීනං විය වණ්ණප්පකාසනත්ථං සබ්බමෙතං ඔරපාරහෙදං සඬගහෙත්වා තත්ථ ඡන්දරාගප්පහානෙන “ඡහාති ඔරපාර”න්ති වුත්තං.

ඉදානි තස්සත්ථස්ස විභාවනත්ථාය උපමං ආහ “උරගො ජිණ්ණම්ච තචං පුරාණ”න්ති. තත්ථ උරෙන ගච්ඡතීති උරගො, සප්පස්සෙනං අධිවචනං. සො දුච්චො – කාමරුපී ච අකාමරුපී ච. කාමරුපීපි දුච්චො – ජලපො ථලපො ච. ජලපො ජලෙ එව කාමරුපං ලහති, න ථලෙ, සඬබ්පාලජාතකෙ සඬබ්පාලනාගරාජා විය. ථලපො ථලෙ එව, න ජලෙ. සො පඡ්ජරභාවෙන ජිණ්ණං, විරකාලතාය පුරාණඤ්චාති සඬබ්ගතං. තචං ඡහන්තො චතුබ්බිධෙන ඡහාති – සජාතියං ධීතො, ජිගුච්ඡන්තො, නිස්සාය, ථාමෙනාති. සජාති නාම සප්පජාති දීඝත්තභාවො. උරගා හි පඤ්චසු යානෙසු සජාතිං නාතිවත්තන්ති – උපපත්තියං, වුතියං, විස්සට්ඨනිද්දොක්කමනෙ, සමානජාතියා මෙථුනපට්ඨෙවනෙ, ජිණ්ණතවාපනයනෙ වාති. සප්පො හි යදා තචං ඡහාති, තදා සජාතියංයෙව යත්වා ඡහාති. සජාතියං ධීතොපි ච ජිගුච්ඡන්තො ඡහාති. ජිගුච්ඡන්තො නාම යදා උපඬ්ඨට්ඨානෙ මුත්තො හොති, උපඬ්ඨට්ඨානෙ අමුත්තො ඔලම්බති, තදා නං අට්ඨියන්තො ඡහාති. එවං ජිගුච්ඡන්තොපි ච දණ්ඩන්තරං වා මූලන්තරං වා පාසාණන්තරං වා නිස්සාය ඡහාති. නිස්සාය ඡහන්තොපි ච ථාමං ඡනෙත්වා, උස්සාහං කත්වා, වීරියෙන වඬ්ඤං නඬ්ගුට්ඨං කත්වා, පස්සසන්තොව එණං කරිත්වා ඡහාති. එවං ඡහිත්වා යෙනකාමං පක්කමති. එවමෙවං අයම්පි හික්ඛු ඔරපාරං ඡහිතුකාමො චතුබ්බිධෙන ඡහාති – සජාතියං ධීතො, ජිගුච්ඡන්තො, නිස්සාය, ථාමෙනාති. සජාති නාම හික්ඛුනො “අරියාය ජාතියා ජාතො”ති (ම. නි. 2.351) වචනතො සීලං. තෙනෙවාහ “සීලෙ පතිට්ඨාය නරො සප්පඤ්ඤො”ති (සං. නි. 1.23; පෙටකො. 22). එවමෙතිස්සං සජාතියං ධීතො හික්ඛු තං සකත්තභාවාදිහෙදං ඔරපාරං ජිණ්ණපුරාණතචම්ච දුක්ඛං ඡනෙත්තං තත්ථ තත්ථ ආදීනවදස්සෙනෙ ජිගුච්ඡන්තො කල්‍යාණමිත්තෙ නිස්සාය අධිමත්තවායාමසඬබ්බාතං ථාමං ඡනෙත්වා “දිවසං වඬ්ඤමෙන නිසජ්ජාය ආවරණියෙහි ධම්මෙහි විත්තං පරිසොධෙති”ති (අ. නි. 3.16; විභ. 519) වුත්තනයෙන රත්තින්දිවං ඡධා විහජිත්වා සට්ඨන්තො වායමන්තො උරගො විය, වඬ්ඤං නඬ්ගුට්ඨං පල්ලඬ්ඤං ආභුජිත්වා උරගො විය පස්සසන්තො, අයම්පි අසීලීපරක්කමතාය වායමන්තො උරගො විය එණං කරිත්වා, අයම්පි ඤාණවිජ්ජාරං ඡනෙත්වා උරගොව තචං ඔරපාරං ඡහාති. ඡහිත්වා ච උරගො විය ඔහිතතවො යෙනකාමං අයම්පි ඔහිතභාරො අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුදිසං පක්කමතීති. තෙනාහ භගවා –

“යො උප්පතිතං විනෙති කොධං, විසටං සප්පවිසංච ඔසධෙහි;
සො හික්ඛු ඡහාති ඔරපාරං, උරගො ජිණ්ණම්ච තචං පුරාණ”න්ති.

එවමෙසා භගවතා අරහත්තනිකුටෙන පඨමගාථා දෙසිතාති.

2. ඉදානි දුතියගාථාය අත්ථවණ්ණනාක්කමො අනුප්පත්තො. තත්‍රාපි -

“යෙන යත්ථ යදා යස්මා, චුත්තා ගාථා අයං ඉමං;
විධිං පකාසයිත්වාස්සා, කරිස්සාමත්ථවණ්ණන”න්ති. -

අයමෙව මාතිකා. තතො පරඤ්ච සබ්බගාථාසු. අතිවිත්ථාරහයෙන පන ඉතො පභුති මාතිකං අනික්ඛිපිත්වා උප්පත්තිදස්සනනායෙනෙව තස්සා තස්සා අත්ථං දස්සෙන්නො අත්ථවණ්ණනං කරිස්සාමි. සෙය්‍යාපීදං යො රාගමුදවඡ්ඡදා අසෙසන්ති අයං දුතියගාථා.

තස්සුප්පත්ති - එකං සමයං හගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන බො පන සමයෙන ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස උපට්ඨාකො අඤ්ඤතරො සුවණ්ණකාරපුත්තො ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිතො. ථෙරො තස්ස “දහරානං අසුභං සප්පාය”න්ති මන්ත්වා රාගවිසාතත්ථං අසුභකම්මට්ඨානං අදාසි. තස්ස තස්මිං ආසෙවනමත්තම්පි විත්තං න ලහති. සො “අනුපකාරං මමෙත”න්ති ථෙරස්ස ආරොචෙසි. ථෙරො “දහරානමෙතං සප්පාය”න්ති මන්ත්වා පුනපි තදෙවාචික්ඛි. එවං චත්තාරො මාසා අතීතා, සො කිඤ්චිමත්තම්පි විසෙසං න ලහති. තතො නං ථෙරො හගවතො සන්තිකං නෙසි. හගවා “අවිසයො, සාරිපුත්ත, තුය්හෙනස්ස සප්පායං ජානිතුං, බුද්ධචෙනෙය්‍යො එසො”ති වත්වා පහස්සරවණ්ණං පදුමං ඉද්ධියා නිමිතිත්වා තස්ස හත්ථෙ පාදාසි - “හන්ද, භික්ඛු, ඉමං විහාරපච්ඡායායං වාලිකාතලෙ නාලෙන විජ්ඣිත්වා යපෙහි, අභිමුඛඤ්චස්ස පල්ලඬිකෙන නිසිද ‘ලොභිතං ලොභිත’න්ති ආවජ්ජෙන්නො”ති. අයං කිර පඤ්ච ජාතිසතානි සුවණ්ණකාරොව අහොසි. තෙනස්ස “ලොභිතකනිමිත්තං සප්පාය”න්ති ඤත්වා හගවා ලොභිතකකම්මට්ඨානං අදාසි. සො තථා කත්වා මුහුත්තෙනෙව යථාක්කමං තත්ථ චත්තාරිපි ඤානානි අධිගන්ත්වා අනුලොමපටිලොමාදිනා නයෙන ඤානකීළං ආරභි. අථ හගවා ‘තං පදුමං මිලායතු’ති අධිට්ඨාසි. සො ඤානා වුට්ඨිතො තං මිලාතං කාලවණ්ණං දිස්වා “පහස්සරරූපං ජරාය පරිමද්දිත”න්ති අනිච්චසඤ්ඤං පටිලභි. තතො නං අජ්ඣත්තම්පි උපසංහරි. තතො “යදනිච්චං තං දුක්ඛං, යං දුක්ඛං තදනත්තා”ති තයොපි හවෙ ආදිත්තෙ විය පස්සි. එවං පස්සතො වස්සාවිදුරෙ පදුමස්සරො අත්ථි. තත්ථ දාරකා ඔරොහිත්වා පදුමානි හඤ්ජිත්වා හඤ්ජිත්වා රාසිං කරොන්ති. තස්ස තානි උදකෙ පදුමානි නළවනෙ අග්ගිජාලා විය බාසිංසු, පත්තානි පත්තානි පපාතං පවිසන්තානි විය බාසිංසු, ථලෙ නික්ඛිත්තපදුමානං අග්ගානි මිලාතානි අග්ගිඬ්ඬිසානි විය බාසිංසු. අථස්ස තදනුසාරෙන සබ්බධම්මෙ උපනිජ්ඣායතො භියොසොමත්තාය තයො හවා ආදිත්තම්ව අගාරං අප්පට්ඨසරණා හුත්වා උපට්ඨන්ති. තතො හගවා ගන්ධකුටියං නිසින්තොව තස්ස භික්ඛුනො උපරි සරීරාහං මුඤ්චි. සා වස්ස මුඛංයෙව අජ්ඣාමත්ථරි. තතො සො “කිමෙත”න්ති ආවජ්ජෙන්නො හගවත්තං ආගන්ත්වා සමීපෙ ඨිතම්ව දිස්වා උට්ඨායාසනා අඤ්ජලිං පණාමෙසි. අථස්ස හගවා සප්පායං විදිත්වා ධම්මං දෙසෙන්නො ඉමං ඔහාසගාථං අහාසි “යො රාගමුදවඡ්ඡදා අසෙස”න්ති.

තත්ථ රක්ඛ්‍යත්වසෙන රාගො, පඤ්චකාමගුණරාගස්සෙනං අධිවචනං. උච්ඡිද්ධාති උච්ඡින්නදති, භඤ්ජති, විනාසෙති. අතීතකාලිකානම්පි හි ඡන්දසි චත්තමානවචනං අක්ඛරචිත්තකා ඉච්ඡන්ති. අසෙසන්ති සානුසයං. භිසපුප්ඵංව සරොරුහන්ති සරෙ විරුළුහං පදුමපුප්ඵං විය. විගය්හාති ඔගය්හ, පවිසිත්වාති අත්ථො. සෙසං පුබ්බසදිසමෙව. කිං වුත්තං හොති? යථා නාම එතෙ දාරකා සරං ඔරුය්හ භිසපුප්ඵං සරොරුහං ඡින්නන්ති, එවමෙවං යො භික්ඛු ඉමං තෙධාතුකලොකසන්නිවාසං ඔගය්හ –

“නත්ථී රාගසමො අග්ගි”; (ධ. ප. 202);

“කාමරාගෙන දය්හාමි, චිත්තං මෙ පරිදය්හති”; (සං. නි. 1.212);

“යෙ රාගරත්තානුපතන්ති සොතං, සයං කතං මක්කටකොව ජාලං”. (ධ. ප. 347);

“රත්තො බො, ආවුසො, රාගෙන අභිභූතො පරියාදින්නචිත්තො පාණම්පි භනති” ති (අ. නි. 3.56, 72) –

එවමාදිනයමනුගන්ත්වා රාගාදීනවපච්චවෙක්ඛණෙන යථාචුත්තජ්ජකාරෙහි සීලසංවරාදීහි සංවරෙහි සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකෙසු චත්ථුසු අසුභසඤ්ඤාය ව ථොකං ථොකං රාගං සමුච්ඡින්නන්තො අනාගාමීමග්ගෙන අවසෙසං අරහත්තමග්ගෙන ව තතො අනවසෙසම්පි උච්ඡින්නදති පුබ්බෙ වුත්තජ්ජකාරෙනෙව සො භික්ඛු ජහාති ඔරපාරං උරගො ජිණ්ණම්ච තචං පුරාණන්ති. එවමෙසා භගවතා අරහත්තනිකුටෙන ගාථා දෙසිතා. දෙසනාපරියොසානෙ ව සො භික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨිතොති.

3. යො තණ්හමුදච්ඡිද්ධාති කා උජ්ජන්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති. අඤ්ඤතරො භික්ඛු ගග්ගරාය පොක්ඛරණියා තීරෙ විහරන්තො තණ්හාවසෙන අකුසලචිතක්කං චිතක්කෙති. භගවා තස්සජ්ඣාසයං විදිත්වා ඉමං ඔභාසගාථමභාසි.

තත්ථ තස්සතීති තණ්හා. විසයෙහි තිත්තිං න උපෙතිති අත්ථො. කාමභවච්චවතණ්හානමෙතං අධිවචනං. සරිත්තී ගතං පචත්තං, යාව භවග්ගා අජ්ඣෙත්තත්ථරිත්වා ධීතන්ති වුත්තං හොති. සීසසරන්ති සීසගාමිනිං, සන්දිට්ඨිකසම්පරාසිකං ආදීනවං අගණෙත්වා මුහුත්තෙනෙව පරචක්කවාළම්පි භවග්ගම්පි සම්පාපුණිතුං සමත්ථන්ති වුත්තං හොති. එවමෙතං සරිතං සීසසරං සබ්බජ්ජකාරම්පි තණ්හං –

“උපරිවිසාලා දුප්පුරා, ඉච්ඡා විසටගාමිනී;
යෙ ව තං අනුගිජ්ඣන්ති, තෙ හොන්ති චක්කධාරිතො” ති.

“තණ්හාදුතියො පුරිසො, දීසමද්ධානසංසරං;

ඉන්ඵභාවඤ්ඤථාභාවං, සංසාරං නාතිවත්තති” ති. (ඉතිවු. 15, 105; මහානි. 191; වුළුති. පාරායනානුගීතිගාථානිද්දෙස 107);

“ඌනො ලොකො අතිත්තො තණ්හාදාසොති බො, මහාරාජා” ති (ම. නි. 2.305) ව –

එවමාදීනවපච්චවෙක්ඛණෙන චුත්තජ්ජකාරොහි සීලසංවරාදීහි ව යො ථොකං ථොකං විසොසයිත්වා අරහත්තමග්ගෙන අසෙසං උච්ඡිජ්ජති, සො හික්ඛු තස්මිංයෙව බණෙ සබ්බජ්ජකාරම්පි ජහාති ඔරපාරන්ති. දෙසනාපරියොසානෙ සො හික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨිතොති.

4. යො මානමුදබ්බධිති කා උජ්ජත්ති? හගවා සාවත්ථියං විහරති. අඤ්ඤතරො හික්ඛු ගඬිගාය තීරෙ විහරන්තො ගිම්හකාලෙ අජ්ජොදකෙ සොතෙ කතං නළසෙතුං පච්ඡා ආගතෙන මහොසෙන වුස්භමානං දිස්වා “අනිච්චා සඬ්ඛාරා” ති සංවිග්ගො අට්ඨාසි. තස්සජ්ඣාසයං විදිත්වා හගවා ඉමං ඔභාසගාථං අභාසි.

තත්ථ මානොති ජාතිආදිවත්ථුකො වෙතසො උණ්ණාමො. සො “සෙය්‍යාහමස්මි” ති මානො, “සදිසොහමස්මි” ති මානො, “භීනොහමස්මි” ති මානොති එවං තිවිධො හොති. පුන “සෙය්‍යස්ස සෙය්‍යාහමස්මිති, සෙය්‍යස්ස සදිසො, සෙය්‍යස්ස භීනො, සදිසස්ස සෙය්‍යො, සදිසස්ස සදිසො, සදිසස්ස භීනො, භීනස්ස සෙය්‍යො, භීනස්ස සදිසො, භීනස්ස භීනොහමස්මි” ති මානොති එවං නවවිධො හොති. තං සබ්බජ්ජකාරම්පි මානං –

“යෙන මානෙන මත්තාසෙ, සත්තා ගච්ඡන්ති දුග්ගති” ති. (ඉතිවු. 6) –

ආදිනා නයෙන තත්ථ ආදීනවපච්චවෙක්ඛණෙන චුත්තජ්ජකාරොහි සීලසංවරාදීහි ව යො ථොකං ථොකං වධෙත්තො කිලෙසානං අබලදුබ්බලත්තා නළසෙතුසදිසං ලොකුත්තරධම්මානං අතිබලත්තා මහොසසදිසෙන අරහත්තමග්ගෙන අසෙසං උදබ්බධි, අනවසෙසජ්ජහානවසෙන උච්ඡිත්තන්තො වධෙතිති චුත්තං හොති. සො හික්ඛු තස්මිංයෙව බණෙ සබ්බජ්ජකාරම්පි ජහාති ඔරපාරන්ති. දෙසනාපරියොසානෙ සො හික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨිතොති.

5. ති කා උජ්ජත්ති? ඉම්ඝසා ගාථාය ඉතො පරානඤ්ච ද්වාදසන්තං එකායෙව උජ්ජත්ති. එකං සමයං හගවා සාවත්ථියං විහරති. තෙන බො පන සමයෙන අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණො අත්තනො ධිතුයා වාරෙය්‍යො පච්චුපට්ඨිතෙ වින්තෙසි – “කෙනවි වසලෙන අපරිභුත්තපුබ්බෙහි පුජ්ජෙහි ආරිකං අලඬ්ඤ්ඤිත්වා පතිකුලං පෙසෙස්සාමි” ති. සො සන්තරතාහිරං සාවත්ථිං විචින්නො කිඤ්චි තිණපුජ්ජමිපි අපරිභුත්තපුබ්බං නාද්දස. අථ සම්බහුලෙ ධුත්තකජාතිකෙ බ්‍රාහ්මණදාරකෙ සන්නිපතිතෙ දිස්වා “එතෙ පුච්ඡස්සාමි, අවස්සං සම්බහුලෙසු කොචි ජානිස්සති” ති උපසඬ්ඤ්ඤිත්වා පුච්ඡි. තෙ තං බ්‍රාහ්මණං උජ්ජණ්ඩෙත්තා ආහංසු – “උදුම්බරපුජ්ජං නාම, බ්‍රාහ්මණ, ලොකෙ න කෙනවි පරිභුත්තපුබ්බං. තෙන ධිතරං අලඬ්ඤ්ඤිත්වා

දෙහි” ති. සො දුතියදිවසෙ කාලස්සෙව වුටියාය හත්තවිස්සග්ගං කත්වා අවිරවතියා
 නදියා තීරෙ උදුම්බරවනං ගන්ත්වා එකමෙකං රුක්ඛං විවිනන්තො පුප්ඵස්ස
 වණ්ටමත්තමපි නාද්දස. අථ විතිවත්තෙ මජ්ඣන්තිකෙ දුතියතීරං අගමාසි. තත්ථ ව
 අඤ්ඤතරො හික්ඛු අඤ්ඤතරස්මිං මනුඤ්ඤෙ රුක්ඛමුලෙ දිවාච්ඡාරං නිසින්තො
 කම්මට්ඨානං මනසි කරොති. සො තත්ථ උපසඬකමිත්වා අමනසිකරිත්වා, සකිං
 නිසිදිත්වා, සකිං උක්කුටිකො හුත්වා, සකිං යත්වා, තං රුක්ඛං
 සබ්බසාබාවිටපපත්තන්තරෙසු විවිනන්තො කිලමති. තතො නං සො හික්ඛු ආහ –
 “බ්‍රාහ්මණ, කිං මග්ගසි” ති? “උදුම්බරපුප්ඵං, හො” ති. “උදුම්බරපුප්ඵං නාම,
 බ්‍රාහ්මණ, ලොකෙ නත්ථි, මුසා එතං වචනං, මා කිලමා” ති. අථ හගවා තස්ස
 හික්ඛුනො අජ්ඣාසයං විදිත්වා ඔහාසං මුඤ්චිත්වා
 සමුප්පන්තසමන්තාහාරබහුමානස්ස ඉමා ඔහාසගාථායො අහාසි “යො නාජ්ඣගමා
 භවෙසු සාර” ති සබ්බා වත්තබ්බා.

තත්ථ පයමගාථාය තාව නාජ්ඣගමාති නාධිගච්ඡි, නාධිගච්ඡති වා. භවෙසුති
 කාමරූපාරූපසඤ්ඤිඅසඤ්ඤිනෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිඑකවොකාරවතුචොකාරපඤ්ච
 වොකාරභවෙසු. සාරන්ති නිව්චභාවං අත්තභාවං වා. විවිනන්ති පඤ්ඤාය
 ගවෙසන්තො. පුප්ඵථිව උදුම්බරෙසුති යථා උදුම්බරරුක්ඛෙසු පුප්ඵං විවිනන්තො
 එස බ්‍රාහ්මණො නාජ්ඣගමා, එවං යො යොගාවචරොපි පඤ්ඤාය විවිනන්තො
 සබ්බභවෙසු කිඤ්චි සාරං නාජ්ඣගමා. සො අසාරකට්ඨෙන තෙ ධම්මෙ අනිව්චනො
 අනත්තතො ව විපස්සන්තො අනුපුබ්බෙන ලොකුත්තරධම්මෙ අධිගච්ඡන්තො
 ජහාති ඔරපාරං උරගො ජිණ්ණමිව තථං පුරාණන්ති අයමත්ථො යොජනා ව.
 අවසෙසගාථාසු පනස්ස යොජනං අවත්වා විසෙසත්ථමත්තමෙව වක්ඛාම.

6.

“යස්සන්තරතො න සන්ති කොපා,
 ඉතිභවාභවතඤ්ච විතිවත්තො” ති. (උදා. 20) –

එත්ථ තාව අයං ‘අන්තරසද්දො’ –

“නදීතීරෙසු සණ්ඨානෙ, සභාසු රථියාසු ව;
 ජනා සඬිගම්ම මන්තෙන්නි, මඤ්ච තඤ්ච කිමන්තර” ති. (සං. නි. 1.228);

“අප්පමත්තකෙන විසෙසාධිගමෙන අන්තරා වොසානමාපාදි” (අ. නි.
 10.84);

“අනත්ථජනතො කොධො, කොධො විත්තප්පකොපතො;
 භයමන්තරතො ජාතං, තං ජනො නාවුච්ඡකිති” ති. (අ. නි. 7.64; ඉතිවු. 88)

එවං කාරණවෙමජ්ඣවිත්තාදීසු සම්බහුලෙසු අත්ථෙප්ප දිස්සති. ඉධ පන විත්තෙ.
 තතො යස්සන්තරතො න සන්ති කොපාති තතියමග්ගෙන සමුහතත්තා යස්ස විත්තෙ
 න සන්ති කොපාති අත්ථො. යස්මා පන භවොති සම්පත්ති, විභවොති විපත්ති. තථා

හවොති වුද්ධි, විහවොති භානි. හවොති සස්සතො, විහවොති උච්ඡෙදො. හවොති පුඤ්ඤං, විහවොති පාපං. විහවො අහවොති ව අත්ථතො එකමෙව. තස්මා ඉතිහවාහවතඤ්ච චිතිවත්තොති එත්ථ යා එසා සම්පත්තිවිපත්තිවුඩ්ඪිභානිසස්සතුච්ඡෙදපුඤ්ඤපාපවසෙන ඉති අනෙකප්පකාරා හවාහවතා වුවිති. චතුහිපි මග්ගෙහි යථාසම්භවං තෙන තෙන නයෙන තං ඉතිහවාහවතඤ්ච චිතිවත්තොති එවමත්ථො ඤාතබ්බො.

7. යස්ස චිතක්කාති එත්ථ පන යස්ස හික්ඛුතො තයො
කාමඛ්‍යාපාදවිහිංසාවිතක්කා, තයො ඤාතිජනපදාමරවිතක්කා, තයො පරානුද්දයතාපටිසංයුත්තලාභසක්කාරසිලොකඅනවඤ්ඤත්තිපටිසංයුත්තචිතක්කාති එතෙ නව චිතක්කා සමන්තහද්දකෙ වුත්තනයෙන තත්ථ තත්ථ ආදීනවං පච්චවෙක්ඛිත්වා පටිපක්ඛවචත්ථානෙන තස්ස තස්ස පභානසමත්ථෙහි තිහි හෙට්ඨිමමග්ගෙහි ව විධුපිතා භුසං ධුපිතා සන්තාපිතා දඩ්ඨාති අත්ථො. එවං විධුපෙත්වා ව අප්ඤ්ඤානං සුචිකප්පිතා අසෙසා, නියකප්ඤ්ඤානං අත්තතො ඛන්ධසන්තානෙ අප්ඤ්ඤානං අත්තතො විත්තෙ ව යථා න පුන සම්භවන්ති, එවං අරහත්තමග්ගෙන අසෙසා ඡින්නා. ඡින්නඤ්ඤාති කප්පිතන්ති වුවිති. යථාහ “කප්පිතකෙසමස්සු”ති (සං. නි. 1.122; 4.365). එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

8. ඉදානි යො නාවචසාරීති එත්ථ යො නාවචසාරීති යො නාතිධාවි. න
පච්චසාරීති න ඔහිසි. කිං වුත්තං හොති? අච්චාරද්ධවීරියෙන හි උද්ධවිචෙ පතන්තො අච්චාසරති, අතිසිටීලෙන කොසජ්ජෙ පතන්තො පච්චාසරති. තථා හවතණ්භාය අත්තානං කිලමෙත්තො අච්චාසරති, කාමතණ්භාය කාමසුඛමනුසුඤ්ජන්තො පච්චාසරති. සස්සතදිට්ඨියා අච්චාසරති, උච්ඡෙදදිට්ඨියා පච්චාසරති. අතීතං අනුසොචන්තො අච්චාසරති, අනාගත පටිකඬ්ඛන්තො පච්චාසරති. පුබ්බන්තානුදිට්ඨියා අච්චාසරති, අපරන්තානුදිට්ඨියා පච්චාසරති. තස්මා යො එතෙ උභො අන්තෙ වජ්ජෙත්වා මජ්ඣිමං පටිපදං පටිපජ්ජන්තො නාවචසාරී න පච්චසාරීති එවං වුත්තං හොති. සබ්බං අච්චගමා ඉමං පපඤ්චන්ති තාය ව පන අරහත්තමග්ගවොසානාය මජ්ඣිමාය පටිපදාය සබ්බං ඉමං වෙදනාසඤ්ඤාචිතක්කප්පහවං තණ්හාමානදිට්ඨිසඬ්ඛාතං තිවිධං පපඤ්චං අච්චගමා අතික්කන්තො, සමතික්කන්තොති අත්ථො.

9. තදනන්තරගාථාය පන සබ්බං විතථමිදන්ති ඤත්වා ලොකෙති අයමෙව
විසෙසො. තස්සත්ථො – සබ්බන්ති අනවසෙසං, සකලමනුෂ්‍යන්ති වුත්තං හොති. එවං සන්තෙපි පන විපස්සනුපගං ලොකියඛන්ධායතනධාතුප්පහෙදං සඬ්ඛතමෙව ඉධාධිජ්ජෙතං. විතථන්ති විගතතථභාවං. නිව්චන්ති වා සුඛන්ති වා සුභන්ති වා අත්තාති වා යථා යථා කිලෙසවසෙන බාලජනෙහි ගය්හති, තථාතථාභාවතො විතථන්ති වුත්තං හොති. ඉදන්ති තමෙව සබ්බං පච්චක්ඛතොවෙන දස්සෙන්තො ආහ. ඤත්වාති මග්ගපඤ්ඤාය ජානිත්වා, තඤ්ච පන අසම්මොහතො, න විසයතො. ලොකෙති ඔකාසලොකෙ සබ්බං ඛන්ධාදිහෙදං ධම්මජාතං “විතථමිද”න්ති ඤත්වාති සම්බන්ධො.

10-13. ඉදානි ඉතො පරාසු චතුසු ගාථාසු විතලොහො විතරාගො විතදොසො විතමොහොති එතෙ විසෙසා. එත්ථ ලුඛිනනවසෙන ලොහො. සබ්බසංඛිතානිකමෙතං පයමස්ස අකුසලමූලස්ස අධිවචනං, විසමලොහස්ස වා. යො සො “අප්පෙකදා මාතුමත්තීසුපි ලොහධම්මා උප්පජ්ජන්ති, භගිනිමත්තීසුපි ලොහධම්මා උප්පජ්ජන්ති, ධීතුමත්තීසුපි ලොහධම්මා උප්පජ්ජන්ති”ති (සං. නි. 4.127) එවං චුත්තො. රජ්ජනවසෙන රාගො, පඤ්චකාමගුණරාගස්සෙනං අධිවචනං. දුස්සනවසෙන දොසො, පුබ්බෙ චුත්තකොධස්සෙනං අධිවචනං. මුය්හනවසෙන මොහො, චතුසු අරියසව්වෙසු අඤ්ඤාණස්සෙනං අධිවචනං. තත්ථ යස්මා අයං භික්ඛු ලොහං ජිගුච්ඡන්තො විපස්සනං ආරභී “කුදාස්සු නාමාහං ලොහං විනෙන්වා විගතලොහො විහරෙය්”න්ති, තස්මා තස්ස ලොහජ්ජහානුපායං සබ්බසංඛාරානං විතථභාවදස්සනං ලොහජ්ජහානානිසංසඤ්ච ඔරපාරජ්ජහානං දස්සෙන්තො ඉමං ගාථමාහ. එස නයො ඉතො පරාසුපි. කෙච් පනාහු – “යථාචුත්තෙන්තෙව නයෙන එතෙ ධම්මෙ ජිගුච්ඡන්වා විපස්සනමාරද්ධස්ස තස්ස තස්ස භික්ඛුතො එකමෙකාව එත්ථ ගාථා චුත්තා”ති. යං රුච්චති, තං ගහෙතබ්බං. එස නයො ඉතො පරාසු චතුසු ගාථාසු.

14. අයං පනෙන්ථ අත්ථවණ්ණනා – අප්පභීනට්ඨෙත සන්තානෙ සයන්තීති අනුසයා කාමරාගපටිසමානදිට්ඨිවිකිච්ඡාභවරාගාවිජ්ජානං එතං අධිවචනං. සම්පයුත්තධම්මානං අත්තනො ආකාරානුචිධානට්ඨෙත මූලා; අබ්බෙට්ඨෙත අකුසලා; ධම්මානං පතිට්ඨාභූතාතිපි මූලා; සාවජ්ජදුක්ඛවිපාකට්ඨෙත අකුසලා; උභයම්පෙතං ලොහදොසමොහානං අධිවචනං. තෙ හි “ලොහො, භික්ඛවෙ, අකුසලඤ්ච අකුසලමූලඤ්චා”තිආදිනා නයෙන එවං නිද්දිට්ඨා. එවමෙනෙ අනුසයා තෙන තෙන මග්ගෙන පභීනත්තා යස්ස කෙච් න සන්ති, එතෙ ච අකුසලමූලා තථෙව සමුහතාසෙ, සමුහතා ඉච්චෙව අත්ථො. පච්චත්තබ්බවචනස්ස හි සෙ-කාරාගමං ඉච්ඡන්ති සද්දලක්ඛණකොච්ඡා. අට්ඨකථාවරියා පන “සෙති නිපාතො”ති වණ්ණයන්ති. යං රුච්චති, තං ගහෙතබ්බං. එත්ථ පන “කිඤ්චාපි සො එවංවිධො භික්ඛු ඛිණ්ණාසවො හොති, ඛිණ්ණාසවො ච නෙව ආදියති, න පජහති, පජහිත්වා ධීතො”ති චුත්තො. තථාපි වත්තමානසම්පෙ වත්තමානවචනලක්ඛණෙන “ජහාති ඔරපාර”න්ති චුච්චති. අප්ථ වා අනුපාදිසෙසාය ච නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායන්තො අත්තනො අප්පකුත්තිකබාහිරායතනසංඛාරානං ජහාති ඔරපාරන්ති වෙදිතබ්බො.

තත්ථ කිලෙසපටිපාටියා මග්ගපටිපාටියා වානි ද්විධා අනුසයානං අභාවො වෙදිතබ්බො. කිලෙසපටිපාටියා හි කාමරාගානුසයපටිසානුසයානං තතියමග්ගෙන අභාවො හොති, මානානුසයස්ස චතුත්ථමග්ගෙන, දිට්ඨානුසයවිචිකිච්ඡානුසයානං පයමමග්ගෙන, භවරාගානුසයාවිජ්ජානුසයානං චතුත්ථමග්ගෙනෙව. මග්ගපටිපාටියා පන පයමමග්ගෙන දිට්ඨානුසයවිචිකිච්ඡානුසයානං අභාවො හොති. දුතියමග්ගෙන කාමරාගානුසයපටිසානුසයානං තනුභාවො, තතියමග්ගෙන සබ්බසො අභාවො, චතුත්ථමග්ගෙන මානානුසයභවරාගානුසයාවිජ්ජානුසයානං අභාවො හොති. තත්ථ යස්මා න සබ්බෙ අනුසයා අකුසලමූලා; කාමරාගභවරාගානුසයා එව හි ලොහාකුසලමූලෙන සංගහං ගච්ඡන්ති. පටිසානුසයාවිජ්ජානුසයා ච “දොසො

අකුසලමූලං, මොහො අකුසලමූලං’’ ඉච්චෙව සඬ්ඛං ගච්ඡන්ති,
දිට්ඨිමානවිචිකිච්ඡානුසයා පන න කිඤ්චි අකුසලමූලං භොන්ති, යස්මා චා
අනුසයාභාවවසෙන ච අකුසලමූලසමුග්ගාතවසෙන ච කිලෙසජ්ජහානං පට්ඨපෙසි,
තස්මා –

“යස්සානුසයා න සන්ති කෙච්චි, මූලා ච අකුසලා සමුහතාසෙ’’ –

ඉති භගවා ආහ.

15. යස්ස දරථජාති එත්ථ පන පට්ඨප්පන්නා කිලෙසා පරිලාභට්ඨෙයන දරථා
නාම, අපරාපරුජ්ජන්නා පන තෙහි දරථෙහි ජාතත්තා දරථජා නාම. ඔරන්ති
සක්කායො වුච්චති. යථාහ – “ඔරිමං තීරන්ති ඛො, භික්ඛු, සක්කායස්සෙනං
අධිවචන’’න්ති (සං. නි. 4.238). ආගමනායාති උජ්ජත්තියා. පච්චයාසෙති පච්චයා
එව. කිං චුත්තං භොති? යස්ස පන උපාදානක්ඛන්ධග්ගහණාය පච්චයභූතා
අරියමග්ගෙන පහීනත්තා, කෙච්චි දරථජවෙච්චනා කිලෙසා න සන්ති, පුබ්බෙ
චුත්තනයෙනෙව සො භික්ඛු ජහාති ඔරපාරන්ති.

16. යස්ස වනථජාති එත්ථපි දරථජා විය වනථජා වෙදිතඛ්ඛා. වචනත්ථෙ පන
අයං විසෙසො – වනුතෙ, වනොතීති චා වනං යාවති සෙවති හජතීති අත්ථො.
තණ්හායෙනං අධිවචනං. සා හි විසයානං පත්ථනතො සෙවනතො ච “වන’’න්ති
වුච්චති. තං පරිසුට්ඨානවසෙන වනං ථරති තනොතීති වනථො, තණ්හානුසයස්සෙනං
අධිවචනං. වනථා ජාතාති වනථජාති. කෙච්චි පනාහු “සබ්බෙපි කිලෙසා ගහනට්ඨෙයන
වනථොති වුච්චන්ති, අපරාපරුජ්ජන්නා පන වනථජා’’ති. අයමෙව චෙත්ථ
උරගසුත්තෙ අත්ථො අධිජ්ජෙනො, ඉතරො පන ධම්මපදගාථායං. විනිබන්ධාය
භවායාති භවවිනිබන්ධාය. අථ චා චිත්තස්ස විසයෙසු විනිබන්ධාය ආයතිං
උජ්ජත්තියා වාති අත්ථො. හෙතුයෙව හෙතුකජ්ජා.

17. යො නිවරණෙති එත්ථ නිවරණාති චිත්තං, භිතපට්ඨත්තං චා නිවරන්තීති
නිවරණා, පට්චිජාදෙන්තීති අත්ථො. පහායාති ඡඩ්ඛෙත්වා. පඤ්චාති තෙසං
සඬ්ඛාපරිච්ඡෙදො. ඊසාභාවතො අනීසො. කථංකථාය තිණ්ණත්තා
තිණ්ණකථංකථො. විගතසල්ලත්තා විසල්ලො. කිං චුත්තං භොති? යො භික්ඛු
කාමච්ඡන්දාදීති පඤ්ච නිවරණාති සමන්තහද්දකෙ චුත්තනයෙන සාමඤ්ඤතො
විසෙසතො ච නිවරණෙසු ආදීනවං දිස්වා තෙන තෙන මග්ගෙන පහාය තෙසඤ්ච
පහීනත්තා එව කිලෙසදුක්ඛසඬ්ඛාතස්ස ඊසස්සාභාවෙන අනීසො, “අහොසිං නු ඛො
අහං අතීතමද්ධාන’’න්තිආදීනා (ම. නි. 1.18; සං. නි. 2.20) නයෙන පවත්තාය
කථංකථාය තිණ්ණත්තා තිණ්ණකථංකථො, “තත්ථ කතමෙ පඤ්ච සල්ලා?
රාගසල්ලො, දොසසල්ලො, මොහසල්ලො, මානසල්ලො, දිට්ඨිසල්ලො’’ති
චුත්තානං පඤ්චන්තං සල්ලානං විගතත්තා විසල්ලො. සො භික්ඛු පුබ්බෙ
චුත්තනයෙනෙව ජහාති ඔරපාරන්ති.

අත්‍රාපි ව කිලෙසපටිපාටියා මග්ගපටිපාටියා වාති ද්විධා එව නිවරණස්පහානං වෙදිතබ්බං. කිලෙසපටිපාටියා හි කාමච්ඡන්දනිවරණස්ස ඛ්‍යාපාදනිවරණස්ස ව තතියමග්ගෙන පහානං හොති, ථිනමිද්ධනිවරණස්ස උද්ධච්චනිවරණස්ස ව චතුත්ථමග්ගෙන. ‘අකතං වත මෙ කුසල’ න්තිආදිනා (ම. නි. 3.248; නෙත්ති. 120) නයෙන පවත්තස්ස විජ්ජට්ඨාරසඬ්ඛාතස්ස කුක්කුච්චනිවරණස්ස විචිකිච්ඡානිවරණස්ස ව පයමමග්ගෙන. මග්ගපටිපාටියා පන කුක්කුච්චනිවරණස්ස විචිකිච්ඡානිවරණස්ස ව පයමමග්ගෙන පහානං හොති, කාමච්ඡන්දනිවරණස්ස ඛ්‍යාපාදනිවරණස්ස ව දුතියමග්ගෙන තනුභාවො හොති, තතියෙන අනවසෙසස්පහානං. ථිනමිද්ධනිවරණස්ස උද්ධච්චනිවරණස්ස ව චතුත්ථමග්ගෙන පහානං හොතීති. එවං -

“යො නිවරණෙ පහාය පඤ්ච, අනිසො තිණ්ණකථංකථො විසල්ලො;
සො හික්ඛු ජහාති ඔරපාරං, උරගො ජිණ්ණමිවත්තවං පුරාණ” න්ති. -

අරහත්තනිකුටෙනෙව හගවා දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සො හික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨිතො. “එකච්චෙ යෙන යෙන තෙසං හික්ඛුනං යා යා ගාථා දෙසිතා, තෙන තෙන තස්සා තස්සා ගාථාය පරියොසානෙ සො සො හික්ඛු අරහත්තෙ පතිට්ඨිතො” ති වදන්ති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය උරගසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ධනියසුත්තවණ්ණනා

18. පක්කොදනොති ධනියසුත්තං. කා උජ්ජත්ති? හගවා සාවත්ථියං විහරති. තෙන සමයෙන ධනියො ගොපො මහීතීරෙ පටිවසති. තස්සායං පුබ්බයොගො - කස්සපස්ස හගවතො පාවචනෙ දිබ්බමානෙ වීසති වස්සසහස්සානි දිවසෙ දිවසෙ සඬ්ඝස්ස වීසති සලාකහත්තානි අදාසි. සො තතො වුතො දෙවෙසු උජ්ජන්තො. එවං දෙවලොකෙ එකං බුද්ධන්තරං බෙපෙත්වා අම්භාකං හගවතො කාලෙ විදෙහරට්ඨමජ්ඣෙ පබ්බතරට්ඨං නාම අත්ථි තත්ථ ධම්මකොරණ්ඩං නාම නගරං, තස්මිං නගරෙ සෙට්ඨිපුත්තො හුත්වා අභිනිබ්බත්තො, ගොයුථං නිස්සාය ජීවති. තස්ස හි තිංසමත්තානි ගොසහස්සානි හොන්ති, සත්තවිසසහස්සා ගාවො බීරං දුය්හන්ති. ගොපා නාම නිබ්බද්ධවාසිනො න හොන්ති. වස්සිකෙ චත්තාරොමාසෙ ථලෙ වසන්ති, අවසෙසෙ අට්ඨමාසෙ යත්ථ තිණොදකං සුඛං ලබ්භති, තත්ථ වසන්ති. තඤ්ච නදීතීරං වා ජාතස්සරතීරං වා හොති. අථායමිපි වස්සකාලෙ අත්තතො වසිතගාමතො නික්ඛමිත්වා ගුන්තං එසුචිභාරත්ථාය ඔකාසං ගවෙසන්තො මහාමහී හිජ්ජිත්වා එකතො කාලමහී එකතො මහාමහීවිචෙව සඬ්ඛං ගන්ත්වා සන්දමානා පුන සමුද්දසමීපෙ සමාගන්ත්වා පවත්තා. යං ඔකාසං අන්තරදීපං අකාසි, තං පටිසිත්වා වච්ඡානං සාලං අත්තතො ව නිවෙසනං මාපෙත්වා වාසං කප්පෙසි. තස්ස සත්ත පුත්තා, සත්ත ධිතරො, සත්ත සුණ්සා, අනෙකෙ ව

කම්මකාරා භොන්ති. ගොපා නාම වස්සනිමිත්තං ජානන්ති. යදා සකුණිකා කුලාවකානි රුක්ඛග්ගෙ කරොන්ති, කක්කටකා උදකසමීපෙ ද්වාරං පිදහිත්වා ථලසමීපද්වාරෙන වළඤ්ජෙත්ති, තදා සුචුට්ඨිකා භවිස්සතිති ගණ්හන්ති. යදා පන සකුණිකා කුලාවකානි නීවට්ඨානෙ උදකපිට්ඨෙ කරොන්ති, කක්කටකා ථලසමීපෙ ද්වාරං පිදහිත්වා උදකසමීපද්වාරෙන වළඤ්ජෙත්ති, තදා දුබ්බුට්ඨිකා භවිස්සතිති ගණ්හන්ති.

අථ සො ධනියො සුචුට්ඨිකනිමිත්තානි උපසල්ලක්ඛෙන්වා උපකට්ඨෙ වස්සකාලෙ අත්තරදීපා නික්ඛමිත්වා මහාමනියා පරතීරෙ සත්තසත්තාහමිපි දෙවෙ වස්සන්තෙ උදකෙන අනජ්ඣෙකාත්ථරණොකාසෙ අත්තනො වසනොකාසං කත්වා සමන්තා පරික්ඛිපිත්වා, වච්ඡසාලායො මාපෙත්වා, තත්ථ නිවාසං කප්පෙසි. අථස්ස දාරුතිණාදිසඬ්ඨගහෙ කතෙ සබ්බෙසු පුත්තදාරකම්මකරපොරිසෙසු සමානියෙසු ජාතෙසු නානජපකාරෙ ඛජ්ජභොජ්ජෙ පටියන්තෙ සමන්තා චතුද්දිසා මෙසමණ්ඩලානි උට්ඨංහිංසු. සො ධෙනුයො දුභාපෙත්වා, වච්ඡසාලාසු වච්ඡෙ සණ්ඨාපෙත්වා, ගුන්තං චතුද්දිසා ධුමං කාරාපෙත්වා, සබ්බපරිජනං භොජාපෙත්වා, සබ්බකිව්වානි කාරාපෙත්වා තත්ථ තත්ථ දීපෙ උජ්ජාලාපෙත්වා, සයං බීරෙන භත්තං භුඤ්ජිත්වා, මහාසයනෙ සයන්තො අත්තනො සිරිසම්පත්තිං දිස්වා, තුට්ඨවිත්තො හුත්වා, අපරදිසාය මෙසත්ථනිතසද්දං සුත්වා නිපන්තො ඉමං උදානං උදානෙසි “පක්කොදනො දුද්ධබීරොහමස්මි”ති.

තත්‍රායං අත්ථවණ්ණනා – පක්කොදනොති සිද්ධභත්තො. දුද්ධබීරොති ගාවො දුහිත්වා ගහිතබීරො. අහන්ති අත්තනං නිදස්සෙති, අස්මිති අත්තනො තථාභාවං. පක්කොදනො දුද්ධබීරො ච අභමස්මි භවාමිති අත්ථො. ඉතීති එවමාහානි අත්ථො. නිද්දෙසෙ පන “ඉතීති පදසන්ධි, පදසංසග්ගො, පදපාරිපූරි, අක්ඛරසමවායො බ්‍යඤ්ජනසිලිට්ඨතා පදානුපුබ්බතාමෙත”න්ති (වුළුති. අජිතමාණවප්‍රවිජානිද්දෙස 1) එවමස්ස අත්ථො වණ්ණිතො. සොපි ඉදමෙව සන්ධායාති වෙදිතබ්බො. යං යං හි පදං පුබ්බපදෙන චුත්තං, තස්ස තස්ස එවමාහානි එතමත්ථං පකාසෙන්තොයෙව ඉතිසද්දො පච්ඡිමෙන පදෙන මෙත්තෙයො ඉති වා භගවා ඉති වා එවමාදිනා පදසන්ධි භොති, නාඤ්ඤවා.

ධනියො ගොපොති තස්ස සෙට්ඨිපුත්තස්ස නාමසමොධානං. සො හි යානිමානි ථාවරාදීනි පඤ්ච ධනානි, තෙසු යපෙත්වා දානසීලාදිඅනුගාමිකධනං, ඛෙත්තවත්ථු-ආරාමාදිතො ථාවරධනතොපි, ගවස්සාදිතො ජඬ්ගමධනතොපි හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිතො සංභාරිමධනතොපි, සිජ්ජායතනාදිතො අඬ්ගසමධනතොපි යං තං ලොකස්ස පඤ්චගොරසානුප්පදානෙන බහුපකාරං තං සන්ධාය “තත්ථී ගොසමිතං ධන”න්ති (සං. නි. 1.13; නෙත්ති. 123) එවං විසෙසිතං ගොධනං, තෙන සමන්තාගතත්තා ධනියො, ගුන්තං පාලනතො ගොපො. යො හි අත්තනො ගාවො පාලෙති, සො “ගොපො”ති වුච්චති. යො පරෙසං වෙතනෙන භට්ටා හුත්වා, සො ගොපාලකො. අයං පන අත්තනොයෙව, තෙන ගොපොති චුත්තො.

අනුකීරේති තීරස්ස සමීපෙ. මහියාති මහාමහීනාමිකාය නදියා. සමානෙන අනුකුලවත්තිනා පරිජනෙන සද්ධිං වාසො යස්ස සො සමානවාසො, අයඤ්ච තථාවිධො. තෙනාහ “සමානවාසො”ති. ඡන්තාති තිණපණ්ණවිජදනෙහි අනොවස්සකා කතා. කුට්ති වසනසරස්සෙනං අධිවචනං. ආහිතොති ආහතො, ජාලිතො වා. ගිහීති අග්ගි. තෙසු තෙසු යානෙසු අග්ගි “ගිහී”ති වොහරීයති. අථ චෙ පත්ථයසීති ඉදානි යදි ඉච්ඡසීති චුත්තං හොති. පවස්සාති සිඤ්ච, පග්ගර, උදකං මුඤ්චාති අත්ථො. දෙවාති මෙසං ආලපති. අයං තාවෙන්ථ පදවණ්ණනා.

අයං පන අත්ථවණ්ණනා – එවමයං ධනියො ගොපො අත්තනො සයනසරෙ මහාසයනෙ නිපන්තො මෙසත්ථනිතං සුත්වා “පක්කොදනොහමස්මී”ති හණන්තො කායදුක්ඛචුපසමුපායං කායසුඛහෙතුඤ්ච අත්තනො සන්තිහිතං දීපෙති. “දුද්ධබ්බිරොහමස්මී”ති හණන්තො චිත්තදුක්ඛචුපසමුපායං චිත්තසුඛහෙතුඤ්ච. “අනුකීරෙ මහියා”ති නිවාසට්ඨානසම්පත්තිං, “සමානවාසො”ති තාදිසෙ කාලෙ පියවිජ්ජයොගපදට්ඨානස්ස සොකස්සාභාවං. “ඡන්තා කුට්”ති කායදුක්ඛාපගමපටිඝාතං. “ආහිතො ගිහී”ති යස්මා ගොපාලකා පරික්ඛෙපධුමදාරුඅග්ගිවසෙන තයො අග්ගි කරොන්ති. තෙ ව තස්ස ගෙහෙ සබ්බෙ කතා, තස්මා සබ්බදිසාසු පරික්ඛෙපග්ගිං සන්ධාය “ආහිතො ගිහී”ති හණන්තො වාළුමිගාගමනනිවාරණං දීපෙති, ගුන්තං මජ්ඣෙ ගොමයාදීහි ධුමග්ගිං සන්ධාය ඩංසමකසාදීහි ගුන්තං අනාබාධං, ගොපාලකානං සයනට්ඨානෙ දාරුඅග්ගිං සන්ධාය ගොපාලකානං සීතාබාධපටිඝාතං. සො එවං දීපෙන්තො අත්තනො වා ගුන්තං වා පරිජනස්ස වා චුට්ඨිපච්චයස්ස කස්සචි ආබාධස්ස අභාවතො පීතිසොමනස්සජාතො ආහ – “අථ චෙ පත්ථයසී පවස්ස දෙවා”ති.

19. එවං ධනියස්ස ඉමං ගාථං භාසමානස්ස අස්සොසි හගවා දිබ්බාය සොතධාතුයා විසුද්ධාය අතික්කන්තමානුසිකාය ජෙතවනමහාවිහාරෙ ගන්ධකුටියං විහරන්තො. සුත්වා ච පන බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො අද්දස ධනියඤ්ච පජාපතිඤ්චස්ස “ඉමෙ උභොපි හෙතුසම්පන්නා. සචෙ අහං ගන්ත්වා ධම්මං දෙසෙස්සාමි, උභොපි පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණ්ණස්සන්ති. නො චෙ ගමිස්සාමි, ස්චෙ උදකොසෙන විනස්සිස්සන්ති”ති තං බණ්ණෙයෙව සාවත්ථිතො සත්ත යොජනසතාති ධනියස්ස නිවාසට්ඨානං ආකාසෙන ගන්ත්වා තස්ස කුටියා උපරි අට්ඨාසි. ධනියො තං ගාථං පුනප්පුනං භාසතියෙව, න නිට්ඨාපෙති, හගවති ගතෙපි භාසති. හගවා ච තං සුත්වා “න එත්තකෙන සන්තුට්ඨා වා විස්සත්ථා වා හොන්ති, එවං පන හොන්ති”ති දස්සෙතුං –

“අක්කොධනො විගතබ්බිලොහමස්මි, අනුකීරෙ මහියෙකරත්තිවාසො;
විච්චා කුටි නිබ්බුතො ගිහි, අථ චෙ පත්ථයසී පවස්ස දෙවා”ති. –

ඉමං පටිගාථං අභාසි බාඤ්ජනසභාගං නො අත්ථසභාගං. න හි “පක්කොදනො”ති, “අක්කොධනො”ති ච ආදීනි පදානි අත්ථනො සමෙන්ති මහාසමුද්දස්ස ඔරිමපාරිමතීරානි විය, බාඤ්ජනං පනෙන්ථ කිඤ්චි කිඤ්චි සමෙතීති

බ්‍යාඤ්ජනසභාගානි හොත්ති. තත්ථ පුරිමගාථාය සදිසපදානං චුත්තනයෙනෙව අත්ථො වෙදිතබ්බො.

විසෙසපදානං පනායං පදනො අත්ථනො ව චණ්ණනා – අක්කොධනොති අකුජ්ඣනසභාවො. යො හි සො පුබ්බෙ චුත්තප්පකාරආසාතවත්ථුසම්භවො කොධො එකච්චස්ස සුපරිත්තොපි උප්පජ්ජමානො හදයං සන්තාපෙත්වා වූපසම්මති, යෙන ව තනො බලවතරුප්පන්තෙන එකච්චො මුඛවිකුණනමත්තං කරොති, තනො බලවතරෙන එකච්චො ඵරුසං වත්තුකාමො හනුසඤ්චලනමත්තං කරොති, අපරො තනො බලවතරෙන ඵරුසං භණ්ති, අපරො තනො බලවතරෙන දණ්ඩං වා සත්ථං වා ගවෙසන්තො දිසා විලොකෙති, අපරො තනො බලවතරෙන දණ්ඩං වා සත්ථං වා ආමසති, අපරො තනො බලවතරෙන දණ්ඩාදීනි ගහෙත්වා උපධාවති, අපරො තනො බලවතරෙන එකං වා ද්වෙ වා පහාරෙ දෙති, අපරො තනො බලවතරෙන අපි ඤාතිසාලොහිතං ජීවිතා වොරොපෙති, එකච්චො තනො බලවතරෙන පච්ඡා විජ්ජපිසාරි අත්තානම්පි ජීවිතා වොරොපෙති සීහළදීපෙ කාලගාමවාසී අමච්චො විය. එත්තාවතා ව කොධො පරමවෙපුල්ලප්පත්තො හොති. සො භගවතා බොධිමණ්ඩෙයෙව සබ්බසො පහිනො උච්ඡින්නමුලො තාලාවත්ථුකතො, තස්මා භගවා “අක්කොධනොභමස්මි”ති ආහ.

විගතබ්බිලොති අපගතබ්බිලො. යෙ හි තෙ විත්තබන්ධනාවෙන පඤ්ච වෙනොබ්බිලා චුත්තා, යෙ හි ව බ්ලභුතෙ විත්තෙ සෙය්‍යථාපි නාම බ්ලෙ භූමිභාගෙ චත්තාරො මාසෙ වස්සන්තෙපි දෙවෙ සස්සානි න රුහන්ති, එවමෙවං සද්ධම්මස්සවනාදිකුසලහෙතුවස්සෙ වස්සන්තෙපි කුසලං න රුහති තෙ ව භගවතා බොධිමණ්ඩෙයෙව සබ්බසො පහිනා, තස්මා භගවා “විගතබ්බිලොභමස්මි”ති ආහ.

එකරත්තිං වාසො අස්සානි එකරත්තිවාසො. යථා හි ධනියො තත්ථ චත්තාරො වස්සිකෙ මාසෙ නිබද්ධවාසං උපගතො, න තථා භගවා. භගවා හි තංයෙව රත්තිං තස්ස අත්ථකාමතාය තත්ථ වාසං උපගතො. තස්මා “එකරත්තිවාසො”ති ආහ. විවටාති අපනිතච්ඡදනා. කුට්ති අත්තභාවො. අත්තභාවො හි තං තං අත්ථවසං පටිච්ච කායොතිපි ගුහාතිපි දෙහොතිපි සන්දෙහොතිපි නාවාතිපි රථොතිපි වණොතිපි ධජොතිපි වම්මිකොතිපි කුට්තිපි කුටිකාතිපි වූච්චති. ඉධ පන කට්ඨාදීනි පටිච්ච ගෙහනාමිකා කුටි විය අට්ඨිආදීනි පටිච්ච සඬ්ඛං ගතත්තා “කුටි”ති චුත්තො. යථාහ –

“සෙය්‍යථාපි, ආවුසො, කට්ඨඤ්ච පටිච්ච, වල්ලිඤ්ච පටිච්ච, මත්තිකඤ්ච පටිච්ච, තිණඤ්ච පටිච්ච, ආකාසො පරිවාරිතො අගාරංත්වෙව සඬ්ඛං ගච්ඡති; එවමෙව බො, ආවුසො, අට්ඨිඤ්ච පටිච්ච, න්හාරුඤ්ච පටිච්ච, මංසඤ්ච පටිච්ච, වම්මඤ්ච පටිච්ච, ආකාසො පරිවාරිතො රූපන්ත්වෙව සඬ්ඛං ගච්ඡති”ති (ම. නි. 1.306).

විත්තමක්කටස්ස නිවාසතො වා කුටි. යථාහ –

“අට්ඨිකඬුකලකුටි වෙ සා, මක්කටාවසටො ඉති;
මක්කටො පඤ්චද්වාරාය, කුටිකාය පසක්කිය;
ද්වාරෙන අනුපරියාති, සට්ඨන්තො පුනඡපුන” නීති. (ථෙරගා. 125);

සා කුටි යෙන තණ්හාමානදිට්ඨිඡදනෙන සත්තානං ඡන්තත්තා පුනඡපුනං
රාගාදිකිලෙසවස්සං අනිවස්සති. යථාහ –

“ඡන්තමතිවස්සති, විවටං නාතිවස්සති;
තස්මා ඡන්තං විවරෙට, එවං තං නාතිවස්සති” ති. (උදා. 45; ථෙරගා. 447;
පරි. 339);

අයං ගාථා ද්විසු යානෙසු චුත්තා ඛන්ධකෙ ථෙරගාථායඤ්ච. ඛන්ධකෙ හි “යො
ආපත්තිං පටිච්ඡාදෙති, තස්ස කිලෙසා ච පුනඡපුනං ආපත්තියො ච අනිවස්සන්ති,
යො පන න පටිච්ඡාදෙති, තස්ස නාතිවස්සන්ති” ති ඉමං අත්ථං පටිච්ච චුත්තා.
ථෙරගාථායං “යස්ස රාගාදිච්ඡදනං අත්ථී, තස්ස පුන ඉට්ඨාරම්මණාදිසු
රාගාදිසම්භවතො ඡන්තමතිවස්සති. යො චා උප්පන්තෙ කිලෙසෙ අධිවාසෙති,
තස්සෙව අධිවාසිතකිලෙසච්ඡදනච්ඡන්තා අත්තභාවකුටි පුනඡපුනං කිලෙසවස්සං
අනිවස්සති. යස්ස පන අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණවාතෙන කිලෙසච්ඡදනස්ස
විද්ධංසිතත්තා විවටා, තස්ස නාතිවස්සති” ති. අයමත්ථො ඉධ අධිප්පෙතො. භගවතා
හි යථාචුත්තං ඡදනං යථාචුත්තෙනෙව නයෙන විද්ධංසිතං, තස්මා “විවටා කුටි” ති
ආහ. නිබ්බූතොති උපසන්තො. ගිහීති අග්ගි. යෙන හි එකාදසවිධෙන අග්ගිනා
සබ්බමිදං ආදිත්තං. යථාහ – “ආදිත්තං රාගග්ගිනා” ති විත්ථාරො. සො අග්ගි
භගවතො බොධිමූලෙයෙව අරියමග්ගසලිලසෙකෙන නිබ්බූතො, තස්මා “නිබ්බූතො
ගිහී” ති ආහ.

එවං වදන්තො ච ධනියං අතුට්ඨබ්බෙන තුස්සමානං අඤ්ඤාපදෙසෙනෙව
පරිභාසති, ඔවදති, අනුසාසති. කථං? “අක්කොධනො” ති හි වදමානො, ධනිය, ත්වං
“පක්කොදනොහමස්මී” ති තුට්ඨො, ඔදනපාකො ච යාවජීවං ධනපරික්ඛයෙන
කත්තබ්බො, ධනපරික්ඛයො ච ආරක්ඛාදිදුක්ඛපදට්ඨානො, එවං සන්තෙ
දුක්ඛෙනෙව තුට්ඨො හොසී. අහං පන “අක්කොධනොහමස්මී” ති තුස්සන්තො
සන්දිට්ඨිකසම්පරාසිකදුක්ඛාභාවෙන තුට්ඨො හොමිති දීපෙති. “විගතබ්බලො” ති
වදමානො ත්වං “දුද්ධබ්බරොහමස්මී” ති තුස්සන්තො අකතකිච්චොව
“කතකිච්චොහමස්මී” ති මන්ත්වා තුට්ඨො, අහං පන “විගතබ්බලොහමස්මී” ති
තුස්සන්තො කතකිච්චොව තුට්ඨො හොමිති දීපෙති. “අනුතීරෙ
මහියෙකරත්තිවාසො” ති වදමානො ත්වං අනුතීරෙ මහියා සමානවාසොති
තුස්සන්තො චතුමාසනිඛද්ධවාසෙන තුට්ඨො. නිඛද්ධවාසො ච ආවාසසඬ්ඨගෙන
හොති, සො ච දුක්ඛො, එවං සන්තෙ දුක්ඛෙනෙව තුට්ඨො හොසී. අහං පන
එකරත්තිවාසොති තුස්සන්තො අනිඛද්ධවාසෙන තුට්ඨො, අනිඛද්ධවාසො ච
ආවාසසඬ්ඨගාභාවෙන හොති, ආවාසසඬ්ඨගාභාවො ච සුබොති සුබෙනෙව තුට්ඨො
හොමිති දීපෙති.

“විවටා කුට්” ති වදමානො ත්වං ඡන්තා කුට්ති තුස්සන්තො ඡන්තගෙහතාය තුට්ඨො, ගෙහෙ ව තෙ ඡන්තෙපි අත්තභාවකුට්ඨකං කිලෙසවස්සං අතිවස්සති, යෙන සඤ්ජනිතෙහි චතුරී මහොසෙහි වුස්භමානො අනයඛ්‍යසනං පාපුණෙය්‍යාසි, එවං සන්තෙ අතුට්ඨබ්බෙනෙව තුට්ඨො හොසි. අහං පන “විවටා කුට්” ති තුස්සන්තො අත්තභාවකුට්ඨා කිලෙසව්ජදනාභාවෙන තුට්ඨො. එවඤ්ච මෙ විවටාය කුට්ඨා න තං කිලෙසවස්සං අතිවස්සති, යෙන සඤ්ජනිතෙහි චතුරී මහොසෙහි වුස්භමානො අනයඛ්‍යසනං පාපුණෙය්‍යං, එවං සන්තෙ තුට්ඨබ්බෙනෙව තුට්ඨො හොමිති දීපෙති. “නිබ්බුතො ගිනී” ති වදමානො ත්වං ආහිතො ගිනීති තුස්සන්තො අකතූපද්දවනිවාරණොව කතූපද්දවනිවාරණොස්මිති මන්ත්වා තුට්ඨො. අහං පන නිබ්බුතො ගිනීති තුස්සන්තො එකාදසග්ගිපරිලාභාභාවතො කතූපද්දවනිවාරණතායෙව තුට්ඨොති දීපෙති. “අථ චෙ පත්ථයසී පවස්ස දෙවා” ති වදමානො එවං විගතදුක්ඛානං අනුප්පත්තසුඛානං කතසබ්බකිව්වානං අමිහාදිසානං එතං චචනං සොහති, අථ චෙ පත්ථයසී, පවස්ස දෙව, න නො තයි වස්සන්තෙ වා අවස්සන්තෙ වා වුඩ්ඪි වා භානි වා අත්ථි, ත්වං පන කස්මා එවං වදසීති දීපෙති. තස්මා යං චුත්තං “එවං වදන්තො ව ධනිය අතුට්ඨබ්බෙනෙව තුස්සමානං අඤ්ඤාපදෙසෙනෙව පරිභාසති ඔවදති, අනුසාසති” ති, තං සම්මදෙව චුත්තන්ති.

20. එවමිමං භගවතා චුත්තං ගාථං සුත්වාපි ධනියො ගොපො “කො අයං ගාථං භාසති” ති අවත්වා තෙන සුභාසිතෙන පරිතුට්ඨො පුනපි තථාරූපං සොතුකාමො අපරමපි ගාථමාහ “අන්ධකමකසා” ති. තත්ථ අන්ධකාති කාලමක්ඛිකානං අධිවචනං, පිඨගලමක්ඛිකානන්තිපි එකෙ. මකසාති මකසායෙව. න විජ්ජරෙති නත්ථි. කච්ඡෙති ද්වෙ කච්ඡා – නදීකච්ඡො ච පබ්බතකච්ඡො ච. ඉධ නදීකච්ඡො. රුළුහනිණෙති සඤ්ජාතතිණෙ. වරන්තීති හත්තකිව්වං කරොන්ති. වුට්ඨිමිපිති වාතවුට්ඨිආදිකා අනෙකා වුට්ඨියො, තා ආලවකසුත්තෙ පකාසයිස්සාම. ඉධ පන වස්සවුට්ඨිං සන්ධාය චුත්තං. සහෙය්‍යුන්ති බමෙය්‍යුං. සෙසං පාකට්ඨෙව. එත්ථ ධනියො යෙ අන්ධකමකසා සන්නිපතිත්වා රුධිරෙ පිචන්තා මුහුත්තෙනෙව ගාවො අනයඛ්‍යසනං පාපෙන්නි, තස්මා වුට්ඨිතමත්තෙයෙව තෙ ගොපාලකා පංසුනා ව සාඛාහි ව මාරෙන්නි, තෙසං අභාවෙන ගුන්තං බෙමතං, කච්ඡෙ රුළුහනිණවරණෙන අද්ධානගමනපරිස්සමාභාවං චත්වා බුදාකිලමථාභාවඤ්ච දීපෙන්නො “යථා අඤ්ඤෙසං ගාවො අන්ධකමකසසම්ඵස්සෙහි දිස්සමානා අද්ධානගමනෙන කිලන්තා බුදාය මිලායමානා එකවුට්ඨිනිපාතමිපි න සහෙය්‍යුං, න මෙ තථා ගාවො, මය්හං පන ගාවො චුත්තප්පකාරාභාවා ද්වික්ඛන්තුං වා තික්ඛන්තුං වා වුට්ඨිමිපි සහෙය්‍යු” න්ති දීපෙති.

21. තතො භගවා යස්මා ධනියො අන්තරදීපෙ වසන්තො භයං දිස්වා, කුල්ලං බන්ධිත්වා, මහාමහිං තරිත්වා, තං කච්ඡං ආගමිම “අහං සුට්ඨු ආගතො, නිබ්භයෙව යානෙ යීතො” ති මඤ්ඤමානො එවමාහ, සහයෙ එව ව සො යානෙ යීතො, තස්මා තස්ස ආගමනට්ඨානා අත්තතො ආගමනට්ඨානං උත්තරිතරඤ්ච පණිතතරඤ්ච වණ්ණෙන්නො “බද්ධාසි හිසී” ති ඉමං ගාථමහාසි, අත්ථසභාගං නො ඛ්‍යාඤ්ජනසභාගං.

තත්ථ භිසිති පත්ථරිත්වා පුපුලං කත්වා බද්ධකුල්ලො වුවිච්ඡි ලොකෙ. අරියස්ස පන ධම්මචිතයෙ අරියමග්ගස්සෙතං අධිවචනං. අරියමග්ගො හි –

“මග්ගො පජ්ජො පථො පන්ථො, අඤ්ජසං වටුමායනං;
නාවා උත්තරසෙතු ව, කුල්ලො ච භිසි සඬකමො”. (වුළුති.
පාරායනත්ථුතිගාථානිද්දෙස 101);

“අද්ධානං පහවො වෙච, තත්ථ තත්ථ පකාසිතො”.

ඉමායපි ගාථාය භගවා පුරිමනයෙනෙව තං ඔවදන්තො ඉමං අත්ථං ආහාති වෙදිතබ්බො – ධනිය, ත්වං කුල්ලං බන්ධිත්වා, මහිං තරිත්වා, ඉමං යානමාගතො, පුනපි ච තෙ කුල්ලො බන්ධිතබ්බො එව භවිස්සති, නදී ච තරිතබ්බා, න වෙනං යානං බෙමං. මයා පන එකචිත්තෙ මග්ගඬිගාති සමොධානෙන්වා ඤාණබන්ධනෙන බද්ධා අහොසි භිසි. සා ච සත්තතිංසබොධිපක්ඛියධම්මපරිපුණ්ණතාය එකරසභාවූපගතත්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං අනතිවත්තනෙන පුන බන්ධිතබ්බස්පයොජනාභාවෙන දෙවමනුස්සෙසු කෙනවි මොවෙනුං අසක්කුණෙය්‍යතාය ච සුසඬිතා. තාය වම්හි තිණ්ණො, පුබ්බෙ පත්ථිතං තීරජ්ජදෙසං ගතො. ගච්ජන්තොපි ච න සොනාපන්නාදයො විය කඤ්චිදෙව පදෙසං ගතො. අථ බො පාරගතො සබ්බාසවක්ඛයං සබ්බධම්මපාරං පරමං බෙමං නිබ්බානං ගතො, තිණ්ණොති වා සබ්බඤ්ඤානං පත්තො, පාරගතොති අරහත්තං පත්තො. කිං විනයො පාරගතොති වෙ? විනයො ඔසං, කාමොසාදිවතුබ්බිධං ඔසං තරිත්වා අතික්කම්ම තං පාරං ගතොති. ඉදාති ච පන මෙ පුන තරිතබ්බාභාවතො අත්ථො භිසියා න විජ්ජති, තස්මා මමෙව යුත්තං වත්තුං “අථ වෙ පත්ථයසි පවස්ස දෙවා” ති.

22. තම්පි සුත්වා ධනියො පුරිමනයෙනෙව “ගොපි මම අස්සවා”ති ඉමං ගාථං අහාසි. තත්ථ ගොපිති හරියං නිද්දිසති. අස්සවාති වචනකරා කිංකාරපටිසාවිති. අලොලාති මාතුගාමො හි පඤ්චහි ලොලතාහි ලොලො හොති – ආහාරලොලතාය, අලඬිකාරලොලතාය, පරපුරිසලොලතාය, ධනලොලතාය, පාදලොලතාය. තථා හි මාතුගාමො භත්තසුවසුරාදිහෙදෙ ආහාරෙ ලොලතාය අන්තමසො පාරිවාසිකභත්තම්පි භුඤ්ජති, භත්ථොතාපකම්පි බාදති, දිගුණං ධනමනුස්පදත්වාපි සුරං පිච්ඡති. අලඬිකාරලොලතාය අඤ්ඤං අලඬිකාරං අලභමානො අන්තමසො උදකතෙලකෙනපි කෙසෙ ඔසණ්ඩෙන්වා මුඛං පරිමජ්ජති. පරපුරිසලොලතාය අන්තමසො පුත්තෙනපි තාදිසෙ පදෙසෙ පක්කොසියමානො පයමං අසද්ධම්මවසෙන වින්තෙති. ධනලොලතාය “භංසරාජං ගහෙන්වාන සුවණ්ණා පරිභායථ”. පාදලොලතාය ආරාමාදිගමනසිලො හුත්වා සබ්බං ධනං විනාසෙති. තත්ථ ධනියො “එකාපි ලොලතා මය්හං ගොපියා නත්ථි”ති දස්සෙන්තො අලොලාති ආහ.

දීඝරත්තං සංවාසියාති දීඝකාලං සද්ධිං වසමානා කොමාරභාවතො පභුති එකතො වඩ්ඪිතා. තෙන පරපුරිසෙ න ජානාතීති දස්සෙති. මනාපාති එවං පරපුරිසෙ

අජානන්ති මමෙව මනං අල්ලියතීති දස්සෙති. තස්සා න සුඤ්ඤාමි කිඤ්චි පාපන්ති “ඉත්ථන්තාමෙන නාම සද්ධිං ඉමාය භසිතං වා ලපිතං වා”ති එවං තස්සා න සුඤ්ඤාමි, කඤ්චි අතිවාරදොසන්ති දස්සෙති.

23. අථ භගවා එතෙහි ගුණෙහි ගොපියා තුට්ඨං ධනියං ඔවදන්තො පුරිමනෙයෙනෙව “චිත්තං මම අස්සව”න්ති ඉමං ගාථමභාසි, අත්ථසභාගං, බ්‍යඤ්ජනසභාගඤ්ච. තත්ථ උත්තානත්ථානෙව පදානි. අයං පන අධිප්පායො – ධනිය, ත්වං “ගොපී මම අස්සවා”ති තුට්ඨො, සා පන තෙ අස්සවා භවෙය්‍ය වා න වා; දුජ්ජානං පරචිත්තං, විසෙසතො මාතුගාමස්ස. මාතුගාමඤ්චි කුච්ඡියා පරිහරන්තාපි රක්ඛිතුං න සක්කොන්ති, එවං දුරක්ඛචිත්තන්තා එව න සක්කා තුම්භාදිසෙහි ඉත්ථි අලොලාති වා සංවාසියාති වා මනාපාති වා නිප්පාපාති වා ජානිතුං. මය්‍හං පන චිත්තං අස්සවං ඔවාදපට්ඨකරං මම වසෙ වත්තති, නාහං තස්ස වසෙ වත්තාමි. සො වස්ස අස්සවභාවො යමකපාටිභාරියෙ ඡන්තං වණ්ණානං අග්ගිධාරාසු ව උදකධාරාසු ව පවත්තමානාසු සබ්බජනස්ස පාකටො අහොසි. අග්ගිනිම්මානෙ හි තෙජොකසිණං සමාපජ්ජිතබ්බං උදකනිම්මානෙ ආපොකසිණං, නීලාදිනිම්මානෙ නීලාදිකසිණානි. බුද්ධානම්පි හි ද්වෙ චිත්තානි එකතො නප්පවත්තන්ති, එකමෙව පන අස්සවභාවෙන එවං වසවත්ති අහොසි. තඤ්ච ඛො පන සබ්බකිලෙසබන්ධනාපගමා විමුක්තං, විමුක්තන්තා තදෙව අලොලං, න තව ගොපී. දීපඬිකරබුද්ධකාලතො ව පභුති දානසීලාදීහි දීඝරත්තං පරිභාවිතන්තා සංවාසියං, න තව ගොපී. තදෙතං අනුත්තරෙන දමටෙන දම්තන්තා සුදන්තං, සුදන්තන්තා අත්තනො වසෙන ඡද්වාරවිසෙවනං පභාය මමෙව අධිප්පායමනස්ස වසෙනානුවත්තනතො මනාපං, න තව ගොපී.

පාපං පන මෙ න විජ්ජතීති ඉමිනා පන භගවා තස්ස අත්තනො චිත්තස්ස පාපාභාවං දස්සෙති, ධනියො විය ගොපියා. සො වස්ස පාපාභාවො න කෙවලං සම්මාසම්බුද්ධකාලෙයෙව, එකුනතිංස වස්සානි සරාගාදිකාලෙ අගාරමජ්ඣෙ වසන්තස්සාපි වෙදිතබ්බො. තදාපි හිස්ස අගාරියභාවානුරූපං විඤ්ඤපට්ඨකුට්ඨං කායදුච්චරිතං වා වච්චුච්චරිතං වා මනොදුච්චරිතං වා න උජ්ජන්තපුබ්බං. තතො පරං මාරොපි ඡබ්බස්සානි අනභිසම්බුද්ධං, එකං වස්සං අභිසම්බුද්ධන්ති සත්ත වස්සානි තථාගතං අනුබන්ධි “අප්පෙව නාම වාලග්ගනිතුදනමත්තම්පිස්ස පාපසමාවාරං පස්සෙය්‍ය”න්ති. සො අදිස්සවා නිබ්බන්තො ඉමං ගාථං අභාසි –

“සත්ත වස්සානි භගවන්තං, අනුබන්ධිං පදාපදං;
ඔතාරං නාධිගච්ඡිස්සං, සම්බුද්ධස්ස සතීමතො”ති. (සු. නි. 448);

බුද්ධකාලෙපි නං උත්තරමාණුවො සත්ත මාසානි අනුබන්ධි ආභිසමාවාරිකං දට්ඨුකාමො. සො කිඤ්චි වජ්ජං අදිස්සවා පරිසුද්ධසමාවාරො භගවාති ගතො. වත්තාරි හි තථාගතස්ස අරක්ඛෙය්‍යානි. යථාහ –

“වත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, තථාගතස්ස අරක්ඛෙය්‍යානි. කතමානි වත්තාරි? පරිසුද්ධකායසමාවාරො, භික්ඛවෙ, තථාගතො, නත්ථි තථාගතස්ස කායදුච්චරිතං, යං තථාගතො රක්ඛෙය්‍ය ‘මා මෙ ඉදං පරො අඤ්ඤාසී’ති, පරිසුද්ධවච්චසමාවාරො...පෙ.... පරිසුද්ධමනොසමාවාරො...පෙ.... පරිසුද්ධාජීවො, භික්ඛවෙ, තථාගතො, නත්ථි තථාගතස්ස මිච්ඡාජීවො, යං තථාගතො රක්ඛෙය්‍ය ‘මා මෙ ඉදං පරො අඤ්ඤාසී’”ති (අ. නි. 7.58).

එවං යස්මා තථාගතස්ස චිත්තස්ස න කෙවලං සම්මාසම්බුද්ධකාලෙ, පුබ්බෙපි පාපං නත්ථි එව, තස්මා ආහ – “පාපං පන මෙ න විජ්ජති”ති. තස්සාධිප්පායො – මමෙව චිත්තස්ස පාපං න සක්කා සුඡිතුං, න තව ගොපියා. තස්මා යදි එතෙහි ගුණෙහි තුට්ඨෙන “අථ වෙ පත්ථයසී පවස්ස දෙවා”ති වත්තබ්බං, මයාවෙනං වත්තබ්බන්ති.

24. තම්පි සුත්වා ධනියො තතුත්තරිපි සුභාසිතරසායනං පිචිතුකාමො අත්තනො භුජිස්සභාවං දස්සෙන්නො ආහ “අත්තවෙතනහතොහමස්මි”ති. තත්ථ අත්තවෙතනහතොති අත්තනියෙනෙව සාසච්ඡාදනෙන හතො, අත්තනොයෙව කම්මං කත්වා ජීවාමි, න පරස්ස වෙතනං ගහෙත්වා පරස්ස කම්මං කරොමිති දස්සෙති. සුත්තාති ධිතරො ව පුත්තා ව, තෙ සබ්බෙ පුත්තාත්වෙව එකජ්ඣං වුවුවන්ති. සමානියාති සන්තිහිතා අවිජ්ජවුට්ඨා. අරොගාති නිරාබාධා, සබ්බෙව ඌරුබාහුබලාති දස්සෙති. තෙසං න සුඤ්ඤාමි කිඤ්චි පාපන්ති තෙසං වොරාති වා පරදාරිකාති වා දුස්සිලාති වා කිඤ්චි පාපං න සුඤ්ඤාමිති.

25. එවං වුත්තෙ හගවා පුරිමනයෙනෙව ධනියං ඔවදන්නො ඉමං ගාථං අභාසි – “නාහං හතකො”ති. අත්‍රාපි උත්තානත්ථානෙව පදානි. අයං පන අධිප්පායො – ත්වං “භුජිස්සොහමස්මි”ති මන්ත්වා තුට්ඨො, පරමත්ථතො ව අත්තනො කම්මං කරිත්වා ජීවන්තොපි දාසො එවාසි තණ්හාදාසත්තා, හතකවාදා ව න පරිමුවිසි. වුත්තඤ්ඤෙතං “ඌනො ලොකො අතිත්තො තණ්හාදාසො”ති (ම. නි. 2.305). පරමත්ථතො පන නාහං හතකොස්මි කස්සචි. අහඤ්ඤි කස්සචි පරස්ස වා අත්තනො වා හතකො න භොමි. කිං කාරණා? යස්මා නිබ්බිට්ඨෙන වරාමි සබ්බලොකෙ. අහඤ්ඤි දීපඨිකරපාදමූලතො යාව බොධි, තාව සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණස්ස හතකො අභොසිං. සබ්බඤ්ඤාතං පත්තො පන නිබ්බිට්ඨො නිබ්බිසො රාජහතො විය. තෙනෙව නිබ්බිට්ඨෙන සබ්බඤ්ඤාභාවෙන ලොකුත්තරසමාධිසුබ්බෙන ව ජීවාමි. තස්ස මෙ ඉදානි උත්තරිකරණියස්ස කතපරිවයස්ස වා අභාවතො අස්පහිතපටිසන්ධිකානං තාදිසානං විය පත්තබ්බො කොචි අත්ථො හතියා න විජ්ජති. “හට්ඨා”තිපි පායො. තස්මා යදි භුජිස්සතාය තුට්ඨෙන “අථ වෙ පත්ථයසී පවස්ස දෙවා”ති වත්තබ්බං, මයාවෙනං වත්තබ්බන්ති.

26. තම්පි සුත්වා ධනියො අතිත්තොව සුභාසිතාමතෙන අත්තනො පඤ්චස්පකාරගොමණ්ඩලපරිපුණ්ණභාවං දස්සෙන්නො ආහ “අත්ථි වසා”ති. තත්ථ වසාති අදමිතවුඨ්ඨවච්ඡකා. ධෙත්‍රපාති ධෙත්‍රං පිචන්තා තරුණවච්ඡකා, බීරදායිකා වා

ගාවො. ගොධරණියොති ගබ්භිනියො. පවෙණියොති වයජපත්තා බලීබද්දෙහි සද්ධිං මෙට්ඨාපත්ථනකගාවො. උසහොපි ගවම්පතීති යො ගොපාලකෙහි පාතො එව න්භාපෙත්වා, හොපෙත්වා, පඤ්චඩ්ගුලං දත්වා, මාලං බන්ධිත්වා – “එහි, තාත, ගාවො ගොවරං පාපෙත්වා රක්ඛිත්වා ආනෙහී” ති පෙසියති, එවං පෙසිතො ච තා ගාවො අගොවරං පරිහරිත්වා, ගොවරෙ වාරෙත්වා, සීහබ්‍යග්ඝාදිහයා පරිත්තායිත්වා ආනෙහි, තථාරූපො උසහොපි ගවම්පති ඉධ මය්හං ගොමණ්ඩලෙ අත්ථිති දස්සෙසි.

27. එවං චුත්තෙ භගවා තට්ඨ ධනියං ඔවදන්තො ඉමං පච්චතීකගාථං ආහ “නත්ථි වසා” ති. එත්ථ වෙස අධිජ්ජායො – ඉධ අම්භාකං සාසනෙ අදම්මතට්ඨෙත වුඩ්ඨට්ඨෙත ච වසාසඬ්ඛාතා පරිසුට්ඨානා වා, තරුණවච්ඡකෙ සන්ධාය වසානං මූලට්ඨෙත බීරදායිනියො සන්ධාය පග්ගරණට්ඨෙත ධෙත්‍රපාසඬ්ඛාතා අනුසයා වා, පටිසන්ධිගබ්භධාරණට්ඨෙත ගොධරණිසඬ්ඛාතා පුඤ්ඤාපුඤ්ඤානෙඤ්ජාහිසඬ්ඛාරවෙනනා වා, සංයොගපත්ථනට්ඨෙත පවෙණිසඬ්ඛාතා පත්ථනා තණ්හා වා, ආධිපච්චට්ඨෙත පුබ්බඬ්ගමට්ඨෙත සෙට්ඨට්ඨෙත ච ගවම්පතිඋසහසඬ්ඛාතං අහිසඬ්ඛාරවිඤ්ඤාණං වා නත්ථි, ස්වාහං ඉමාය සබ්බයොගක්ඛෙමභූතාය නත්ථිතාය තුට්ඨො. ත්වං පන සොකාදිවත්ථුභූතාය අත්ථිතාය තුට්ඨො. තස්මා සබ්බයොගක්ඛෙමතාය තුට්ඨස්ස මමෙවෙනං යුත්තං වත්තුං “අථ වෙ පත්ථයසී පවස්ස දෙවා” ති.

28. තම්පි සුත්වා ධනියො තතුත්තරිපි සුභාසිතං අමතරසං අධිගන්තුකාමො අත්තනො ගොගණස්ස බිලබන්ධනසම්පත්තිං දස්සෙන්තො ආහ “බිලා නිබාතා” ති. තත්ථ බිලාති ගුන්තං බන්ධනත්ථම්භා. නිබාතාති ආකොටෙන්වා භූමියං පවෙසිතා බුද්දකා මහන්තා බණිත්වා යපිතා. අසම්පවෙධිති අකම්පකා. දාමාති වච්ඡකානං බන්ධනත්ථාය කතා ගන්ථිතපාසයුත්තා රජ්ජුබන්ධනවිසෙසා. මුඤ්ජමයාති මුඤ්ජතිණමයා. නවාති අවිරකතා. සුසණ්ඨානාති සුට්ඨ සණ්ඨානා, සුවට්ටිතසණ්ඨානා වා. න හි සක්ඛිත්තීති නෙව සක්ඛිස්සන්ති. ධෙත්‍රපාපි ඡෙත්තුන්ති තරුණවච්ඡකාපි ඡිත්දිතුං.

29. එවං චුත්තෙ භගවා ධනියස්ස ඉන්ද්‍රිය-පරිපාකකාලං ඤත්වා පුරිමනයෙනෙව තං ඔවදන්තො ඉමං චතුසච්චදීපිකං ගාථං අභාසි “උසහොරිව ඡෙත්වා” ති. තත්ථ උසහොති ගොපිතා ගොපරිණායකො ගොයුථපති බලීබද්දො. කෙච්ච පන භණන්ති “ගවසතඡෙට්ඨො උසහො, සහස්සඡෙට්ඨො වසහො, සතසහස්සඡෙට්ඨො නිසහො” ති. අපරෙ “එකගාමඛෙත්තෙ ඡෙට්ඨො උසහො, ද්වීසු ඡෙට්ඨො වසහො, සබ්බත්ථ අජ්ජට්ඨතො නිසහො” ති. සබ්බෙපෙනෙ පපඤ්චා, අපිච ඛො පන උසහොති වා වසහොති වා නිසහොති වා සබ්බෙපෙනෙ අජ්ජට්ඨමට්ඨෙත වෙදිතබ්බා. යථාහ – “නිසහො වත හො සමණො ගොතමො” ති (සං. නි. 1.38). ර-කාරො පදසන්ධිකරො. බන්ධනානීති රජ්ජුබන්ධනානි කිලෙසබන්ධනානි ව. නාගොති හත්ථි. පුතිලතන්ති ගලොච්චිලතං. යථා හි සුවණ්ණවණ්ණොපි කායො පුතිකායො, වස්සසතිකොපි සුනබො කුක්කුරො, තද්වුජානොපි සිඬ්ගාලො “ජරසිඬ්ගාලො” ති වුව්චති, එවං අභිනවාපි ගලොච්චිලතා අසාරකත්තෙන

“පුතිලතා” ති වුවවති. දාලයිත්වාති ඡින්දිත්වා. ගබ්හඤ්ච සෙය්‍යාඤ්ච ගබ්හසෙය්‍යාං. තත්ථ ගබ්හග්ගහණෙන ජලාබ්‍රජයොනි, සෙය්‍යාග්ගහණෙන අවසෙසා. ගබ්හසෙය්‍යාමුඛෙන වා සබ්බාපි තා වුත්තාති වෙදිතබ්බා. සෙසමෙත්ථ පදත්ථතො උත්තානමෙව.

අයං පනෙත්ථ අධිජ්ජායො – ධනිය, ත්වං ඛන්ධනෙන තුට්ඨො, අහං පන ඛන්ධනෙන අට්ඨියන්තො ටාමචීරියුපෙතො මහාඋසභොරිව ඛන්ධනානි පඤ්චුද්ධම්භාගියසංයොජනානි චතුත්ථඅරියමග්ගටාමචීරියෙන ඡෙත්වා, නාගො පුතිලතංව පඤ්චොරම්භාගියසංයොජනඛන්ධනානි හෙට්ඨාමග්ගත්තයටාමචීරියෙන දාලයිත්වා, අථ වා උසභොරිව ඛන්ධනානි අනුසයෙ නාගො පුතිලතංව පරියුට්ඨානානි ඡෙත්වා දාලයිත්වාව යීතො. තස්මා න පුන ගබ්හසෙය්‍යං උපෙස්සං. සොහං ජාතිදුක්ඛවත්ථුකෙහි සබ්බදුක්ඛෙහි පරිමුත්තො සොහාමි – “අථ චෙ පත්ථයසි පවස්ස දෙවා” ති වදමානො. තස්මා සචෙ ත්වම්පි අහං විය චත්තුම්චිෂසි, ඡින්ද තානි ඛන්ධනානීති. එත්ථ ච ඛන්ධනානි සමුදයසච්චං, ගබ්හසෙය්‍යා දුක්ඛසච්චං, “න උපෙස්ස”න්ති එත්ථ අනුපගමො අනුපාදිසෙසවසෙන, “ඡෙත්වා දාලයිත්වා” ති එත්ථ ඡෙදො පදාලනඤ්ච සඋපාදිසෙසවසෙන නිරොධසච්චං, යෙන ඡින්දති පදාලෙති ච, තං මග්ගසච්චන්ති.

එවමෙතං චතුසච්චදීපිකං ගාථං සුත්වා ගාථාපරියොසානෙ ධනියො ච පජාපති වස්ස ද්වෙ ච ධිතරොති චත්තාරො ජනා සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු. අථ ධනියො අචෙච්චජ්ජසාදයොගෙන තථාගතෙ මූලජාතාය පතිට්ඨිතාය සද්ධාය පඤ්ඤාවක්ඛුනා භගවතො ධම්මකායං දිස්වා ධම්මකාය වොදිතහදයො වින්තෙසි – “ඛන්ධනානි ඡින්දිං, ගබ්හසෙය්‍යො ච මෙ නත්ථී” ති අවිචිං පරියන්තං කත්වා යාව භවග්ගා කො අඤ්ඤො එවං සිහනාදං නදිස්සති අඤ්ඤත්‍ර භගවතා, ආගතො නු ඛො මෙ සත්ථාති. තතො භගවා ඡබ්බණ්ණරස්මිජාලවිචිත්‍රං සුවණ්ණරසසෙකපිඤ්ජරං විය සරීරාහං ධනියස්ස නිවෙසනෙ මුඤ්චි “පස්ස දානි යථාසුඛ”න්ති.

30. අථ ධනියො අන්තො පටිට්ඨවන්දිමසුරියං විය සමන්තා පජ්ජලිතපදිපසහස්සමුජ්ජලිතම්ච ච නිවෙසනං දිස්වා “ආගතො භගවා” ති විත්තං උජ්ජාදෙසි. තස්මිංයෙව ච සමයෙ මෙසොපි පාවස්සි. තෙනාහු සඬ්ඨිතිකාරා “නින්තඤ්ච ටලඤ්ච පූරයන්තො” ති. තත්ථ නින්තන්ති පල්ලලං. ටලන්ති උක්කුලං. එවමෙතං උක්කුලවිකුලං සබ්බම්පි සමං කත්වා පූරයන්තො මහාමෙසො පාවස්සි, වස්සිතුං ආරභීති වුත්තං හොති. තාවදෙවාති යං ඛණං භගවා සරීරාහං මුඤ්චි, ධනියො ච “සත්ථා මෙ ආගතො” ති සද්ධාමයං විත්තාහං මුඤ්චි, තං ඛණං පාවස්සිති. කෙච් පන “සුරියුග්ගමනම්පි තස්මිංයෙව ඛණෙ” ති වණ්ණයන්ති.

31-32. එවං තස්මිං ධනියස්ස සද්ධුජ්ජාදනටාගතොභාසඵරණසුරියුග්ගමනක්ඛණෙ වස්සතො දෙවස්ස සද්දං සුත්වා ධනියො පිතිසොමනස්සජාතො ඉමමත්ථං අභාසථ “ලාභා වත නො අනජ්ජකා” ති ද්වෙ ගාථා වත්තබ්බා.

තත්ථ යස්මා ධනියො සපුත්තදාරො භගවතො අරියමග්ගපට්ඨෙධෙන ධම්මකායං දිස්වා, ලොකුත්තරවක්ඛුනා රූපකායං දිස්වා, ලොකියවක්ඛුනා සද්ධාපට්ඨානං ලභි. තස්මා ආහ – “ලාභා වත නො අනප්පකා, යෙ මයං භගවන්තං අද්දසාමා”ති. තත්ථ වත ඉති විම්භයත්ථෙ නිපාතො. නො ඉති අම්භාකං. අනප්පකාති විපුලා. සෙසං උත්තානමෙව. සරණං තං උපෙමාති එත්ථ පන කිඤ්චාපි මග්ගපට්ඨෙධෙනෙවස්ස සිද්ධං සරණගමනං, තත්ථ පන නිව්ඡයගමනමෙව ගතො, ඉදානි වාචාය අත්තසන්නියාතනං කරොති. මග්ගවසෙන වා සන්නියාතනසරණං අවලසරණං පත්තො, තං පරෙසං වාචාය පාකටං කරොත්තො පණ්ණාසරණගමනං ගච්ඡති. වක්ඛුමාති භගවා පකතිදිබ්බපඤ්ඤාසමන්තවුද්ධවක්ඛුහි පඤ්චහි වක්ඛුහි වක්ඛුමා. තං ආලපත්තො ආහ – “සරණං තං උපෙම වක්ඛුමා”ති. “සත්ථා නො භොහි තුවං මහාමුනී”ති ඉදං පන වචනං සිස්සභාවුපගමනෙනාපි සරණගමනං පුරෙතුවං භණති, ගොපී ච අභඤ්ච අස්සවා, බ්‍රහ්මවරියං සුගතෙ වරාමසෙති ඉදං සමාදානවසෙන.

තත්ථ බ්‍රහ්මවරියන්ති

මෙටුනවිරතිමග්ගසමණධම්මසාසනසදාරසන්තොසානමෙතං අධිවචනං. “බ්‍රහ්මවාරි”ති එවමාදීසු (ම. නි. 1.83) හි මෙටුනවිරති බ්‍රහ්මවරියන්ති වුවචති. “ඉදං ඛො පන මෙ පඤ්චසිබ්බ, බ්‍රහ්මවරියං එකත්තනිබ්බිදායා”ති එවමාදීසු (දී. නි. 2.329) මග්ගො. “අභිජානාමි ඛො පනාහං, සාරිපුත්ත, චතුරඤ්ඤාසමන්තාගතං බ්‍රහ්මවරියං වරිතා”ති එවමාදීසු (ම. නි. 1.155) සමණධම්මො. “තයිදං බ්‍රහ්මවරියං ඉද්ධඤ්චෙව චිතඤ්චා”ති එවමාදීසු (දී. නි. 3.174) සාසනං.

“මයඤ්ච හරියා නාතික්කමාම, අම්භෙ ච හරියා නාතික්කමන්ති;
අඤ්ඤත්‍ර තාහි බ්‍රහ්මවරියං වරාම, තස්මා හි අම්භං දහරා න මීයරෙ”ති. (ජා. 1.10.97) –

එවමාදීසු සදාරසන්තොසො. ඉධ පන සමණධම්මබ්‍රහ්මවරියපුබ්බඤ්ඤාමං උපරිමග්ගබ්‍රහ්මවරියමධිප්පෙතං. සුගතෙති සුගතස්ස සන්තිකෙ. භගවා හි අත්තද්වයමනුපග්ගම්ම සුට්ඨු ගතත්තා, සොභණෙන ච අරියමග්ගගමනෙන සමන්තාගතත්තා, සුන්දරඤ්ච නිබ්බානසඬ්ඛාතං යානං ගතත්තා සුගතොති වුවචති. සමීපත්ථෙ චෙත්ථ භූමිමචචනං, තස්මා සුගතස්ස සන්තිකෙති අත්ථො. වරාමසෙති වරාම. යඤ්චි තං සක්කතෙ වරාමසීති වුවචති, තං ඉධ වරාමසෙති. අට්ඨකථාවරියා පන “සෙති නිපාතො”ති භණන්ති. තෙනෙව චෙත්ථ ආයාචනත්ථං සන්ධාය “වරෙම සෙ”තිපි පාඨං විකප්පෙන්නි. යං රූච්චති, තං ගහෙතබ්බං.

එවං ධනියො බ්‍රහ්මවරියවරණාපදෙසෙන භගවන්තං පබ්බජ්ජං යාචිත්වා පබ්බජ්ජපයොජනං දීපෙත්තො ආහ “ජාතීමරණස්ස පාරගු, දුක්ඛස්සන්තකරා භවාමසෙ”ති. ජාතීමරණස්ස පාරං නාම නිබ්බානං, තං අරහත්තමග්ගෙන ගච්ඡාම. දුක්ඛස්සාති වට්ඨදුක්ඛස්ස. අත්තකරාති අභාවකරා. භවාමසෙති භවාම, අථ වා අභො වත මයං භවෙය්‍යාමාති. “වරාමසෙ”ති එත්ථ වුත්තනායෙනෙව තං වෙදිතබ්බං. එවං

වත්වාපි ව පුන උභොපි කිර හගවන්තං වන්දිත්වා “පබ්බාජෙථ නො හගවා”ති එවං පබ්බජ්ජං යාචිංසුති.

33. අථ මාරො පාපිමා එවං තෙ උභොපි වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං යාවන්තෙ දිස්වා – “ඉමෙ මම විසයං අතික්කමිතුකාමා, හන්ද නෙසං අන්තරායං කරොමි”ති ආගන්ත්වා සරාවාසෙ ගුණං දස්සෙන්තො ඉමං ගාථමාහ “නන්දති පුත්තෙනි පුත්තිමා”ති. තත්ථ නන්දතීති තුස්සති මොදති. පුත්තෙනීති පුත්තෙනිපි ධිතරෙහිපි, සහයොගත්ථෙ, කරණත්ථෙ වා කරණවචනං, පුත්තෙනි සහ නන්දති, පුත්තෙනි කරණභූතෙනි නන්දතීති වුත්තං භොති. පුත්තිමාති පුත්තවා පුග්ගලො. ඉතීති එවමාහ. මාරොති වසවත්තිභූමියං අඤ්ඤතරො දාමරිකදෙවපුත්තො. සො හි සට්ඨානාතික්කමිතුකාමං ජනං යං සක්කොති, තං මාරෙති. යං න සක්කොති, තස්සපි මරණං ඉච්ඡති. තෙන “මාරො”ති වුවිචති. පාපිමාති ලාමකපුග්ගලො, පාපසමාවාරො වා. සඬගීතිකාරානාමෙතං වචනං, සබ්බගාථාසු ව ඊදිසාති. යථා ව පුත්තෙනි පුත්තිමා, ගොපියො ගොහි තථෙව නන්දති. යස්ස ගාවො අත්ථි, සොපි ගොපියො, ගොහි සහ, ගොහි වා කරණභූතෙනි තථෙව නන්දතීති අත්ථො.

එවං වත්වා ඉදානි තස්සත්ථස්ස සාධකකාරණං නිද්දිසති, “උපධි හි නරස්ස නන්දනා”ති. තත්ථ උපධිති වත්තාරො උපධයො – කාමුපධි, ඛන්ධුපධි, කිලෙසුපධි, අභිසඬ්ඛාරූපධිති. කාමා හි “යං පඤ්චකාමගුණෙ පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං, අයං කාමානං අස්සාදො”ති (ම. නි. 1.166) එවං වුත්තස්ස සුඛස්ස අධිට්ඨානභාවතො උපධියති එත්ථ සුඛන්ති ඉමිනා වචනත්ථෙත උපධිති වුවිචන්ති. ඛන්ධාපි ඛන්ධමූලකදුක්ඛස්ස අධිට්ඨානභාවතො, කිලෙසාපි අපායදුක්ඛස්ස අධිට්ඨානභාවතො, අභිසඬ්ඛාරාපි භවදුක්ඛස්ස අධිට්ඨානභාවතොති. ඉධ පන කාමුපධි අධිජ්ජෙතො. සො සත්තසඬ්ඛාරවසෙන දුට්ඨො. තත්ථ සත්තපට්ඨෙද්ධො පටානො, තං දස්සෙන්තො “පුත්තෙනි ගොහී”ති වත්වා කාරණමාහ – “උපධි හි නරස්ස නන්දනා”ති. තස්සත්ථො – යස්මා ඉමෙ කාමුපධි නරස්ස නන්දනා, නන්දයන්ති නරං පීතිසොමනස්සං උපසංහරන්තා, තස්මා වෙදිතබ්බමෙතං “නන්දති පුත්තෙනි පුත්තිමා, ගොපියො ගොහි තථෙව නන්දති, ත්වඤ්ච පුත්තිමා ගොපියො ව, තස්මා එතෙහි, නන්ද, මා පබ්බජ්ජං පාටිකඬ්ඛි. පබ්බජිතස්ස හි එතෙ උපධයො න සන්ති, එවං සන්තෙ ත්වං දුක්ඛස්සන්තං පත්ථෙත්තොපි දුක්ඛිතොව භවිස්සසී”ති.

ඉදානි තස්සපි අත්ථස්ස සාධකකාරණං නිද්දිසති “න හි සො නන්දති, යො නිරූපධි”ති. තස්සත්ථො – යස්මා යස්සෙතෙ උපධයො නත්ථි, සො පියෙහි ඤාතීහි විජ්ජයුත්තො නිබ්භොගූපකරණො න නන්දති, තස්මා ත්වං ඉමෙ උපධයො වජ්ජෙන්වා පබ්බජිතො දුක්ඛිතොව භවිස්සසීති.

34. අථ හගවා “මාරො අයං පාපිමා ඉමෙසං අන්තරායාය ආගතො”ති විදිත්වා එලෙන එලං පාතෙන්තො විය තායෙව මාරෙනාහතාය උපමාය මාරවාදං හින්දන්තො තමෙව ගාථං පරිචන්තෙන්වා “උපධි සොකවත්ථු”ති දස්සෙන්තො ආහ “සොවති පුත්තෙනි පුත්තිමා”ති. තත්ථ සබ්බං පදන්ථතො උත්තානමෙව. අයං පන

අධිප්‍යායෝගී - මා, පාපිම, එවං අවච්ඡි “නන්දනී පුත්තෙහි පුත්තිමා” ති. සබ්බෙහෙව හි පියෙහි, මනාපෙහි නානාභාවො විනාභාවො, අනතික්කමනීයො අයං විධි, තෙසංඤ්ච පියමනාපානං පුත්තදාරානං ගවාස්සවළවහිරඤ්ඤසුචණ්ණාදීනං විනාභාවෙන අධිමත්තසොකසල්ලසමප්පිතභද්දා සත්තා උමමත්තකාපි හොන්ති ඛිත්තචිත්තා, මරණමිපි නිගච්ඡන්ති මරණමත්තමිපි දුක්ඛං. තස්මා එවං ගණ්හ - සොචති පුත්තෙහි පුත්තිමා. යථා ච පුත්තෙහි පුත්තිමා, ගොපියො ගොහි තථෙව සොචති. කිං කාරණා? උපධි හි නරස්ස සොචනා. යස්මා ච උපධි හි නරස්ස සොචනා, තස්මා එවං “න හි සො සොචති, යො නිරුපධි”. යො උපධිසු සභිගප්පහානෙන නිරුපධි හොති, සො සන්තුට්ඨො හොති කායපරිහාරිකෙන චීවරෙන, කුච්ඡපරිහාරිකෙන පිණ්ඩපාතෙන, යෙන යෙනෙව පක්කමති, සමාදායෙව පක්කමති. සෙය්‍යථාපි නාම පක්ඛි සකුණො ...පෙ.... නාපරං ඉත්ථත්තායාති පජානාති. එවං සබ්බසොකසමුග්ගසාතා “න හි සො සොචති, යො නිරුපධි” ති. ඉති හගවා අරහත්තනිකුට්ඨෙන දෙසනං වොසාපෙසි. අථ වා යො නිරුපධි, යො නික්කිලෙසො, සො න සොචති. යාවදෙව හි කිලෙසා සන්ති, තාවදෙව සබ්බෙ උපධියො සොකප්ඵලාව හොන්ති. කිලෙසප්පහානා පන නත්ථි සොකොති. එවමිපි අරහත්තනිකුට්ඨෙනෙව දෙසනං වොසාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ ධනියො ච ගොපී ච උගොපි පබ්බජිංසු. හගවා ආකාසෙනෙව ජෙනවනං අගමාසි. තෙ පබ්බජිත්වා අරහත්තං සච්ඡිකරිංසු. වසනට්ඨානෙ ච නෙසං ගොපාලකා විහාරං කාරෙසුං. සො අප්පාපි ගොපාලකවිහාරොත්ථෙව පඤ්ඤායතිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය ධනියසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. ඛග්ගවිසාණසුත්තවණ්ණනා

සබ්බෙසු භූතෙසුති ඛග්ගවිසාණසුත්තං. කා උප්පත්ති? සබ්බසුත්තානං චතුබ්බිධා උප්පත්ති - අත්තජ්ඣාසයතො, පරජ්ඣාසයතො, අට්ඨප්පත්තිතො, පුච්ඡාවසිතො වාති. ද්වයතානුපස්සනාදීනඤ්ඤි අත්තජ්ඣාසයතො උප්පත්ති, මෙත්තසුත්තාදීනං පරජ්ඣාසයතො, උරගසුත්තාදීනං අට්ඨප්පත්තිතො, ධම්මිකසුත්තාදීනං පුච්ඡාවසිතො. තත්ථ ඛග්ගවිසාණසුත්තස්ස අවිසෙසෙන පුච්ඡාවසිතො උප්පත්ති. විසෙසෙන පන යස්මා එත්ථ කාවි ගාථා තෙන තෙන පච්චෙකසම්බුද්ධෙන පුට්ඨෙන චුත්තා, කාවි අපුට්ඨෙන අත්තනා අධිගතමග්ගනායානුරූපං උදානංයෙව උදානෙන්තෙන, තස්මා කායවි ගාථාය පුච්ඡාවසිතො, කායවි අත්තජ්ඣාසයතො උප්පත්ති.

තත්ථ යා අයං අවිසෙසෙන පුච්ඡාවසිතො උප්පත්ති, සා ආදිතො පභූති එවං චෙදිතබ්බා - එකං සමයං හගවා සාවත්ථියං විහරති. අථ ඛො ආයස්මතො ආනන්දස්ස රහොගතස්ස පටිසල්ලිතස්ස එවං චෙතසො පරිචිතක්කො උදපාදි - “බුද්ධානං පත්ථනා ච අභිනිහාරො ච දිස්සති; තථා සාවකානං, පච්චෙකබුද්ධානං න

දිස්සති; යංනුනාහං භගවන්තං උපසඬකමිත්වා පුච්ඡෙය්‍ය”න්ති. සො පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො භගවන්තං උපසඬකමිත්වා යථාක්කමෙන එතමත්ථං පුච්ඡී. අථස්ස භගවා පුබ්බයොගාවචරසුත්තං අභාසි –

“පඤ්චිමෙ, ආනන්ද, ආනිසංසා පුබ්බයොගාවචරෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්චෙව අඤ්ඤං ආරාධෙති. නො වෙ දිට්ඨෙව ධම්මෙ පටිකච්චෙව අඤ්ඤං ආරාධෙති, අථ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති. නො වෙ මරණකාලෙ අඤ්ඤං ආරාධෙති, අථ දෙවපුත්තො සමානො අඤ්ඤං ආරාධෙති, අථ බුද්ධානං සම්මුඛිභාවෙ බිජ්ජාභිඤ්ඤො භොති, අථ පච්ඡිමෙ කාලෙ පච්චෙකසම්බුද්ධො භොති”ති –

එවං වත්වා පුන ආහ –

“පච්චෙකබුද්ධා නාම, ආනන්ද, අභිනිභාරසම්පන්නා පුබ්බයොගාවචරා භොන්ති. තස්මා බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකානං සබ්බෙසං පත්ථනා ව අභිනිභාරො ව ඉච්ඡිතබ්බො”ති.

සො ආහ – “බුද්ධානං, භන්තෙ, පත්ථනා කීව චිරං වට්ටති”ති? බුද්ධානං, ආනන්ද, හෙට්ඨිමපරිච්ඡෙදෙන චත්තාරි අසඬබ්බෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච, මජ්ඣිමපරිච්ඡෙදෙන අට්ඨ අසඬබ්බෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච, උපරිමපරිච්ඡෙදෙන සොළස අසඬබ්බෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච. එතෙ ව හෙදා පඤ්ඤාධිකසද්ධාධිකචිරියාධිකවසෙන ඤාතබ්බා. පඤ්ඤාධිකානඤ්භි සද්ධා මන්දා භොති, පඤ්ඤා තික්ඛා. සද්ධාධිකානං පඤ්ඤා මජ්ඣිමා භොති, සද්ධා බලවා. චිරියාධිකානං සද්ධාපඤ්ඤා මන්දා, චිරියං බලවන්ති. අප්පත්වා පන චත්තාරි අසඬබ්බෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච දිවසෙ දිවසෙ වෙස්සන්තරදානසදිසං දානං දෙන්නොපි තදනුරූපසීලාදිසබ්බපාරමිධම්මෙ ආචින්නොපි අන්තරා බුද්ධො භවිස්සතීති නෙතං යානං විජ්ජති. කස්මා? ඤාණං ගබ්භං න ගණ්භාති, වෙපුල්ලං නාපජ්ජති, පරිපාකං න ගච්ඡති. යථා නාම තිමාසවතුමාසපඤ්චමාසච්චයෙන නිජ්ජාප්පනකං සස්සං තං තං කාලං අප්පත්වා දිවසෙ දිවසෙ සහස්සක්ඛත්තුං කෙළායන්නොපි උදකෙන සිඤ්චන්නොපි අන්තරා පක්ඛෙන වා මාසෙන වා නිජ්ජාදෙස්සතීති නෙතං යානං විජ්ජති. කස්මා? සස්සං ගබ්භං න ගණ්භාති, වෙපුල්ලං නාපජ්ජති, පරිපාකං න ගච්ඡති. එවමෙවං අප්පත්වා චත්තාරි අසඬබ්බෙය්‍යානි...පෙ.... නෙතං යානං විජ්ජති. තස්මා යථාචුත්තමෙව කාලං පාරමිපුරණං කාතබ්බං ඤාණපරිපාකත්ථාය. එත්තකෙනපි ව කාලෙන බුද්ධත්තං පත්ථයතො අභිනිභාරකරණෙ අට්ඨ සම්පත්තියො ඉච්ඡිතබ්බා. අයඤ්භි –

“මනුස්සත්තං ලිඬගසම්පත්ති, හෙතු සත්ථාරදස්සනං;
පබ්බජ්ජා ගුණසම්පත්ති, අධිකාරො ව ඡන්දනා;
අට්ඨධම්මසමොධානා, අභිනිභාරො සමිජ්ඣති”ති. (බු. වං. 2.59);

අභිනිහාරොති ච මූලපණ්ඩානස්සෙනං අධිවචනං. තත්ථ මනුස්සත්තන්ති මනුස්සජාති. අඤ්ඤත්‍ර හි මනුස්සජාතියා අවසෙසජාතීසු දෙවජාතියම්පි ධීතස්ස පණ්ඩිත ඉජ්ඤති. එත්ථ ධීතෙන පන බුද්ධත්තං පත්ථෙත්තෙන දානාදීනි පුඤ්ඤකම්මානි කත්වා මනුස්සත්තංයෙව පත්ථෙත්තබ්බං. තත්ථ යත්වා පණ්ඩි කාතබ්බො. එවඤ්ඤි සම්ප්ප්ඤති. ලිඛිගසම්පත්තීති පුරිසභාවො.

මාතුගාමනපුංසකඋභතොධ්‍යාඤ්ජනකානඤ්ඤි මනුස්සජාතියං ධීතානම්පි පණ්ඩිත සම්ප්ප්ඤති. තත්ථ ධීතෙන පන බුද්ධත්තං පත්ථෙත්තෙන දානාදීනි පුඤ්ඤකම්මානි කත්වා පුරිසභාවොයෙව පත්ථෙත්තබ්බො. තත්ථ යත්වා පණ්ඩි කාතබ්බො. එවඤ්ඤි සම්ප්ප්ඤති. හෙතුති අරහත්තස්ස උපනිස්සයසම්පත්ති. යො හි තස්මිං අත්තභාවෙ වායමන්තො අරහත්තං පාපුණ්තුං සමත්ථො, තස්ස සම්ප්ප්ඤති, නො ඉතරස්ස, යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි දීපඬිකරපාදමූලෙ පබ්බජිත්වා තෙනත්තභාවෙන අරහත්තං පාපුණ්තුං සමත්ථො අහොසි. සත්ථාරදස්සනන්ති බුද්ධානං සම්මුඛාදස්සනං. එවඤ්ඤි ඉජ්ඤති, නො අඤ්ඤථා; යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි දීපඬිකරං සම්මුඛා දිස්වා පණ්ඩෙසි. පබ්බජ්ජාති අනගාරියභාවො. සො ච බොසාසනෙ වා කම්මවාදිකිරියවාදිතාපසපරිබ්බාජකනිකායෙ වා වට්ටති යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි සුමෙධො නාම තාපසො හුත්වා පණ්ඩෙසි. ගුණසම්පත්තීති කුමාරාදිගුණපටිලාභො. පබ්බජිතස්සාපි හි ගුණසම්පත්තස්සෙව ඉජ්ඤති, නො ඉතරස්ස; යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි පඤ්චාහිඤ්ඤො අට්ඨසමාපත්තිලාභී ච හුත්වා පණ්ඩෙසි. අධිකාරොති අධිකකාරො, පරිච්චාගොති අත්ථො. ජීවිතාදිපරිච්චාගඤ්ඤි කත්වා පණ්ඩෙතොයෙව ඉජ්ඤති, නො ඉතරස්ස; යථා සුමෙධපණ්ඩිතස්ස. සො හි —

“අක්කම්මිත්වාන මං බුද්ධො, සහ සිස්සෙහි ගච්ඡතු;

මා නං කලලෙ අක්කම්මිත්ථ, හිතාය මෙ භවිස්සති” ති. (බු. වං. 2.53) —

එවං ජීවිතපරිච්චාගං කත්වා පණ්ඩෙසි. ඡන්දතාති කත්තුකම්‍යතා. සා යස්ස බලවතී හොති, තස්ස ඉජ්ඤති. සා ච, සචෙ කොච්චි වදෙය්‍ය “කො චත්තාරි අසඬ්ඛොය්‍යානි සතසහස්සඤ්ච කප්පෙ නිරයෙ පච්චිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති” ති, තං සුත්වා යො “අහ”න්ති චත්තුං උස්සහති, තස්ස බලවතීති වෙදිතබ්බො. තථා යදි කොච්චි වදෙය්‍ය “කො සකලචක්කවාළං චිතච්චිකානං අඬිගාරානං පුරං අක්කමන්තො අතික්කම්මිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති, කො සකලචක්කවාළං සත්තිසුලෙහි ආකිණ්ණං අක්කමන්තො අතික්කම්මිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති, කො සකලචක්කවාළං සමතිත්තිකං උදකපුණ්ණං උත්තරිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති, කො සකලචක්කවාළං නිරන්තරං වෙච්ඡමිබ්බසඤ්ජන්තං මද්දන්තො අතික්කම්මිත්වා බුද්ධත්තං ඉච්ඡති” ති තං සුත්වා යො “අහ”න්ති චත්තුං උස්සහති, තස්ස බලවතීති වෙදිතබ්බො. එවරුපෙන ච කත්තුකම්‍යතාජන්දෙන සමන්තාගතො සුමෙධපණ්ඩිතො පණ්ඩෙසීති.

එවං සම්බුද්ධාභිනිහාරො ච බොධිසත්තො ඉමානි අට්ඨාරස අභබ්බට්ඨානානි න උපෙති. සො හි තතො පභුති න ජච්චන්ධො හොති, න ජච්චබ්බිරො, න උම්මත්තකො, න එළමුගො, න පීඨසප්පි, න මිලක්ඛුසු උප්පජ්ජති, න දාසිකුච්ඡියා

නිබ්බත්තනි, න නියතමිච්ඡාදිට්ඨිකො හොති, නාස්ස ලිඛිතං පරිවත්තනි, න පඤ්චානන්තරියකම්මානි කරොති, න කුට්ඨි හොති, න තිරච්ඡානගොනියං වට්ටකතො පච්ඡිමත්තභාවො හොති, න චූප්පිපාසිකනිජ්ඣාමනණ්භිකපෙනෙසු උප්පජ්ජති, න කාලකඤ්චිකාසුරෙසු, න අවිච්චිතරයෙ, න ලොකන්තරිකෙසු, කාමාවචරෙසු න මාරො හොති, රූපාවචරෙසු න අසඤ්ඤිභවෙ, න සුද්ධාවාසභවෙසු උප්පජ්ජති, න අරූපභවෙසු, න අඤ්ඤං චක්කවාලං සඬකමති.

යා විමා උස්සාහො උම්මඬිගො අවත්ථානං භිතවරියා වාති චතස්සො බුද්ධභූමියො, තාහි සමන්තාගතො හොති. තත්ථ –

“උස්සාහො වීරියං චුත්තං, උම්මඬිගො පඤ්ඤා පචුච්චති;
අවත්ථානං අධිට්ඨානං, භිතවරියා මෙත්තාභාවනා”ති. –

වෙදිතබ්බා. යෙ වාපි ඉමෙ නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයො, පච්චෙකජ්ඣාසයො, අලොභජ්ඣාසයො, අදොසජ්ඣාසයො, අමොහජ්ඣාසයො, නිස්සරණජ්ඣාසයොති ඡ අජ්ඣාසයා බොධිපරිපාකාය සංවත්තන්ති, යෙහි සමන්තාගතත්තා නෙක්ඛම්මජ්ඣාසයා ව බොධිසත්තා කාමෙ දොසදස්සාවිනො, පච්චෙකජ්ඣාසයා ව බොධිසත්තා සඬගණිකාය දොසදස්සාවිනො, අලොභජ්ඣාසයා ව බොධිසත්තා ලොභෙ දොසදස්සාවිනො, අදොසජ්ඣාසයා ව බොධිසත්තා දොසෙ දොසදස්සාවිනො, අමොහජ්ඣාසයා ව බොධිසත්තා මොහෙ දොසදස්සාවිනො, නිස්සරණජ්ඣාසයා ව බොධිසත්තා සබ්බභවෙසු දොසදස්සාවිනොති චුච්චන්ති, තෙහි ව සමන්තාගතො හොති.

පච්චෙකබුද්ධානං පන කිව වීරං පත්ථනා වට්ටතීති? පච්චෙකබුද්ධානං ද්වෙ අසඬබ්බොයානි කප්පසතසභස්සඤ්ච. තතො ඔරං න සක්කා. පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙවෙත්ථ කාරණං වෙදිතබ්බං. එත්තකෙනාපි ව කාලෙන පච්චෙකබුද්ධත්තං පත්ථයතො අභිනීභාරකරණෙ පඤ්ච සම්පත්තියො ඉච්ඡිතබ්බා. තෙසඤ්චි –

මනුස්සත්තං ලිඛිතසම්පත්ති, විගතාසවදස්සනං;
අධිකාරො ඡන්දතා එතෙ, අභිනීභාරකාරණා.

තත්ථ විගතාසවදස්සනන්ති බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකානං යස්ස කස්සපි දස්සනන්ති අත්ථො. සෙසං චුත්තනයමෙව.

අථ සාවකානං පත්ථනා කිත්තකං වට්ටතීති? ද්විත්තං අග්ගසාවකානං එකං අසඬබ්බොයාං කප්පසතසභස්සඤ්ච, අසීතිමභාසාවකානං කප්පසතසභස්සං, තථා බුද්ධස්ස මාතාපිතුනං උපට්ඨාකස්ස චුත්තස්ස වාති. තතො ඔරං න සක්කා. චුත්තනයමෙවෙත්ථ කාරණං. ඉමෙසං පන සබ්බෙසම්පි අධිකාරො ඡන්දතාති ද්විඬගසම්පන්නොයෙව අභිනීභාරො හොති.

එවං ඉමාය පත්ථනාය ඉමිනා ව අභිනිහාරෙන යථාච්ඡත්තප්පහෙදං කාලං
 පාරමියො පුරෙත්වා බුද්ධා ලොකෙ උප්පජ්ජන්තා ඛත්තියකුලෙ වා බ්‍රාහ්මණකුලෙ
 වා උප්පජ්ජන්ති, පච්චෙකබුද්ධා ඛත්තියබ්‍රාහ්මණගහපතිකුලානං අඤ්ඤතරස්මිං,
 අග්ගසාවකා පන ඛත්තියබ්‍රාහ්මණකුලෙස්වෙව බුද්ධා ඉව සබ්බබුද්ධා සංවට්ටමානෙ
 කප්පෙ න උප්පජ්ජන්ති, විවට්ටමානෙ කප්පෙ උප්පජ්ජන්ති. පච්චෙකබුද්ධා බුද්ධෙ
 අප්පත්වා බුද්ධානං උප්පජ්ජනකාලෙයෙව උප්පජ්ජන්ති. බුද්ධා සයඤ්ච බුජ්ඣන්ති,
 පරෙ ව බොධෙන්ති. පච්චෙකබුද්ධා සයමෙව බුජ්ඣන්ති, න පරෙ බොධෙන්ති.
 අත්ථරසමෙව පටිවිජ්ඣන්ති, න ධම්මරසං. න හි තෙ ලොකුත්තරධම්මං පඤ්ඤන්තිං
 ආරොපෙත්වා දෙසෙතුං සක්කොන්ති, මුගෙන දිට්ඨසුපිනො විය වනවරකෙන
 නගරෙ සායිතබ්‍යඤ්ජනරසො විය ව නෙසං ධම්මාභිසමයො හොති. සබ්බං
 ඉද්ධිසමාපත්තිපටිසම්භිදාපහෙදං පාපුණන්ති, ගුණවිසිට්ඨතාය බුද්ධානං හෙට්ඨා
 සාවකානං උපරි හොන්ති, අඤ්ඤෙ පබ්බාපෙත්වා ආභිසමාවාරිකං සික්ඛාපෙත්ති,
 “චිත්තසල්ලෙබ්බො කාතබ්බො, වොසානං නාපජ්ජිතබ්බං”න්ති ඉමිනා උද්දෙසෙන
 උපොසථං කරොන්ති, ‘අජ්ජපොසථො’ති වචනමත්තෙන වා. උපොසථං කරොන්තා
 ව ගන්ධමාදනෙ මඤ්ජුසකරුක්ඛමුලෙ රතනමාලෙ සන්තිපතිත්වා කරොන්ති. එවං
 භගවා ආයස්මතො ආනන්දස්ස පච්චෙකබුද්ධානං සබ්බාකාරපරිපූරං පත්ථනඤ්ච
 අභිනිහාරඤ්ච කථෙත්වා, ඉදානි ඉමාය පත්ථනාය ඉමිනා ව අභිනිහාරෙන
 සමුදාගතෙ තෙ තෙ පච්චෙකබුද්ධෙ කථෙතුං “සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය
 දණ්ඩ”න්තිආදිනා නයෙන ඉමං බග්ගවිසාණසුත්තං අභාසි. අයං තාව අවිසෙසෙන
 පුච්ඡාවසිතො බග්ගවිසාණසුත්තස්ස උප්පත්ති.

35. ඉදානි විසෙසෙන වත්තබ්බා. තත්ථ ඉමිස්සා තාව ගාථාය එවං උප්පත්ති
 චෙදිතබ්බා – අයං කිර පච්චෙකබුද්ධො පච්චෙකබොධිසත්තභූමිං ඔගාහන්තො ද්වෙ
 අසඬ්ඛොයායානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමියො පුරෙත්වා කස්සපස්ස භගවතො
 සාසනෙ පබ්බජිත්වා ආරඤ්ඤිකො හුත්වා ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙත්තො
 සමණධම්මං අකාසි. එතං කිර වත්තං අපරිපූරෙත්වා පච්චෙකබොධිං පාපුණන්තා
 නාම නත්ථි. කිං පනෙතං ගතපච්චාගතවත්තං නාම? හරණපච්චාහරණන්ති. තං යථා
 විභූතං හොති, තථා කථෙස්සාම.

ඉධෙකච්චො භික්ඛු හරති, න පච්චාහරති; එකච්චො පච්චාහරති, න හරති;
 එකච්චො පන නෙව හරති, න පච්චාහරති; එකච්චො හරති ව පච්චාහරති ව. තත්ථ
 යො භික්ඛු පගෙව වුට්ඨාය චෙතියඬ්ගණබොධියඬ්ගණවත්තං කත්වා, බොධිරුක්ඛෙ
 උදකං ආසිඤ්චිත්වා, පානීයසටං පුරෙත්වා පානීයමාලෙ යපෙත්වා, ආවරියවත්තං
 උපජ්ඣායවත්තං කත්වා, ද්වෙඅසිති බුද්දකවත්තානි වුද්දස මහාවත්තානි ව සමාදාය
 වත්තති, සො සරීරපරිකම්මං කත්වා, සෙනාසනං පටිසිත්වා, යාව භික්ඛාවාරචෙලා
 තාව විචිත්තාසනෙ චිතිනාමෙත්වා, වෙලං ඤත්වා, නිවාසෙත්වා, කායබන්ධනං
 බන්ධිත්වා, උත්තරාසඬ්ගං කරිත්වා, සඬ්ඝාටිං බන්ධෙ කරිත්වා, පත්තං අංසෙ
 ආලග්ගෙත්වා, කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තො චෙතියඬ්ගණං පත්වා, චෙතියඤ්ච
 බොධිඤ්ච වන්දිත්වා, ගාමසමීපෙ වීචරං පාරුපිත්වා, පත්තමාදාය ගාමං පිණ්ඩාය
 පටිසති, එවං පටිට්ඨො ව ලාභී භික්ඛු පුඤ්ඤවා උපාසකෙහි සක්කතගරුකතො

උපට්ඨාකකුලෙ වා පටික්කමනසාලායං වා පටික්කමීත්වා උපාසකෙහි තං තං පඤ්භං පුච්ඡියමානො තෙසං පඤ්භවිස්සජ්ජනෙන ධම්මදෙසනාවික්ඛෙපෙන ච තං මනසිකාරං ඡඩ්ඛෙත්වා නික්ඛමති, විහාරං ආගතොපි භික්ඛූනං පඤ්භං පුට්ඨො කථෙති, ධම්මං භණති, තං තං බ්‍යාපාරමාපජ්ජති, පච්ඡාහත්තමපි පුරිමයාමමපි මජ්ඣිමයාමමපි එවං භික්ඛූහි සද්ධිං පපඤ්චිත්වා කායදුට්ඨුල්ලාභිභූතො පච්ඡිමයාමමපි සයති, නෙව කම්මට්ඨානං මනසි කරොති, අයං වුවචති හරති, න පච්චාහරතීති.

යො පන බ්‍යාධිබ්‍රහ්මලො හොති, භූත්තාහාරො පච්චුසසමයෙ න සම්මා පරිණමති, පගෙව වුට්ඨාය යථාචුත්තං චත්තං කාතුං න සක්කොති කම්මට්ඨානං වා මනසි කාතුං, අඤ්ඤදත්ථු යාගුං වා භෙසජ්ජං වා පත්ථයමානො කාලස්සෙව පත්තචීවරමාදාය ගාමං පවිසති. තත්ථ යාගුං වා භෙසජ්ජං වා භත්තං වා ලද්ධා භත්තකිච්චං නිට්ඨාපෙත්වා, පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසින්තො කම්මට්ඨානං මනසි කත්වා, විසෙසං පත්වා වා අජ්ජත්වා වා, විහාරං ආගන්ත්වා, තෙනෙව මනසිකාරෙන විහරති. අයං වුවචති පච්චාහරති න හරතීති. එදිසා ච භික්ඛූ යාගුං පිටිත්වා, විපස්සනං ආරභිත්වා, බුද්ධසාසනෙ අරහත්තං පත්තා ගණනපථං චිතිවත්තා. සීහළදීපෙයෙව තෙසු තෙසු ගාමෙසු ආසනසාලාය න තං ආසනං අත්ථී, යත්ථ යාගුං පිටිත්වා අරහත්තං පත්තො භික්ඛූ නත්ථීති.

යො පන පමාදවිහාරී හොති නික්ඛිත්තධුරො, සබ්බචත්තානි භින්දිත්වා පඤ්චවිධචෙතොබ්ලවිතිබන්ධනබද්ධචිත්තො විහරන්තො කම්මට්ඨානමනසිකාරමනනුයුත්තො ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිත්වා ගිහිපපඤ්චෙන පපඤ්චිතො තුව්ඡකො නික්ඛමති, අයං වුවචති නෙව හරති න පච්චාහරතීති.

යො පන පගෙව වුට්ඨාය පුරිමනයෙනෙව සබ්බචත්තානි පරිපූරෙත්වා යාව භික්ඛාචාරවෙලා, තාව පල්ලඬිකං ආභූජිත්වා කම්මට්ඨානං මනසි කරොති. කම්මට්ඨානං නාම දූවිධං - සබ්බත්ථකං, පාරිභාරියඤ්ච. සබ්බත්ථකං නාම මෙත්තා ච මරණස්සති ච. තං සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බතො “සබ්බත්ථක”න්ති වුවචති. මෙත්තා නාම ආවාසාදීසු සබ්බත්ථ ඉච්ඡිතබ්බා. ආවාසෙසු හි මෙත්තාවිහාරී භික්ඛූ සබ්බත්ථවාරිනං පියො හොති, තෙන ඵාසු අසඩ්ධිසට්ඨො විහරති. දෙවතාසු මෙත්තාවිහාරී දෙවතාහි රක්ඛිතගොපිතො සුඛං විහරති. රාජරාජමහාමත්තාදීසු මෙත්තාවිහාරී, තෙහි මමාසිතො සුඛං විහරති. ගාමනිගමාදීසු මෙත්තාවිහාරී සබ්බත්ථ භික්ඛාචරියාදීසු මනුස්සෙහි සක්කතගරුකතො සුඛං විහරති. මරණස්සතිභාවනාය ජීවිතනිකන්තිං පහාය අජ්ජමන්තො විහරති.

යං පන සදා පරිහරිතබ්බං චරිතානුකූලෙන ගහිතත්තා දසාසුභකසිණානුස්සතීසු අඤ්ඤතරං, චතුර්ධාතුවචත්ථානමෙව වා, තං සදා පරිහරිතබ්බතො, රක්ඛිතබ්බතො, භාවෙතබ්බතො ච පාරිභාරියන්ති වුවචති, මූලකම්මට්ඨානන්තිපි තදෙව. තත්ථ යං පට්ඨං සබ්බත්ථකකම්මට්ඨානං මනසි කරිත්වා පච්ඡා පාරිභාරියකම්මට්ඨානං මනසි කරොති, තං චතුර්ධාතුවචත්ථානමුඛෙන දස්සෙස්සාම.

අයඤ්ඤි යථාධීනං යථාපණ්ණිතං කායං ධාතුසො පච්චවෙක්ඛති – යං ඉමස්මිං සරීරෙ විසතිකොට්ඨාසෙසු කක්ඛලං බරගතං, සා පථවීධාතු. යං ද්වාදසසු ආබන්ධනකිව්වකරං ස්නෙහගතං, සා ආපොධාතු. යං චතුසු පරිපාවනකරං උසුමගතං, සා තෙජොධාතු. යං පන ඡසු විත්ථම්භනකරං වායොගතං, සා වායොධාතු. යං පනෙත්ථ චතුභි මහාභූතෙහි අසම්ප්ලිට්ඨං ඡිද්දං විවරං, සා ආකාසධාතු. තංවිජානනකං චිත්තං විඤ්ඤාණධාතු. තතො උත්තරි අඤ්ඤො සත්තො වා පුග්ගලො වා නත්ථි. කෙවලං සුද්ධසඬ්ඛාරපුඤ්ජො ආයත්ති.

එවං ආදිමජ්ඣපරියොසානතො කම්මට්ඨානං මනසි කරිත්වා, කාලං ඤත්වා, උට්ඨායාසනා නිවාසෙත්වා, පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව ගාමං පිණ්ඩාය ගච්ඡති. ගච්ඡන්තො ච යථා අන්ධපුපුඡ්ඡනා අභික්කමාදීසු ‘අත්තා අභික්කමති, අත්තනා අභික්කමො නිබ්බත්තිතො’ ති වා, ‘අහං අභික්කමාමි, මයා අභික්කමො නිබ්බත්තිතො’ ති වා සම්මුය්හන්ති, තථා අසම්මුය්හන්තො ‘අභික්කමාමිති විත්තෙ උප්පජ්ජමානෙ තෙනෙව විත්තෙන සද්ධිං විත්තසමුට්ඨානා සන්ධාරණවායොධාතු උප්පජ්ජති. සා ඉමං පථවීධාත්වාදිසන්තිවෙසභූතං කායසම්මතං අට්ඨිකසඬ්ඛාරං විජ්ජරති, තතො විත්තකිරියාවායොධාතුවිජ්ජාරවසෙන අයං කායසම්මතො අට්ඨිකසඬ්ඛාරො අභික්කමති. තස්සෙවං අභික්කමතො එකෙකපාදුද්ධාරණෙ චතුසු ධාතුසු වායොධාතුඅනුගතා තෙජොධාතු අධිකා උප්පජ්ජති, මන්දා ඉතරා. අතිහරණවිනිහරණාපහරණෙසු පන තෙජොධාතුඅනුගතා වායොධාතු අධිකා උප්පජ්ජති, මන්දා ඉතරා. ඔරොහණෙ පන පථවීධාතුඅනුගතා ආපොධාතු අධිකා උප්පජ්ජති, මන්දා ඉතරා. සන්තික්ඛෙපනසමුප්පිළනෙසු ආපොධාතුඅනුගතා පථවීධාතු අධිකා උප්පජ්ජති, මන්දා ඉතරා. ඉච්චෙතා ධාතුයො තෙන තෙන අත්තතො උප්පාදකවිත්තෙන සද්ධිං තත්ථ තත්ථෙව භිජ්ජන්ති. තත්ථ කො එකො අභික්කමති, කස්ස වා එකස්ස අභික්කමන’ ති එවං එකෙකපාදුද්ධාරණාදිප්පකාරෙසු එකෙකස්මිං පකාරෙ උප්පන්නධාතුයො, තදවිනිබ්භූත්තා ච සෙසා රූපධම්මා, තංසමුට්ඨාපකං චිත්තං, තංසම්පයුත්තා ච සෙසා අරූපධම්මාති එතෙ රූපාරූපධම්මා. තතො පරං අතිහරණවිනිහරණාදීසු අඤ්ඤං පකාරං න සම්පාපුණන්ති, තත්ථ තත්ථෙව භිජ්ජන්ති. තස්මා අනිච්චා. යඤ්ච අනිච්චං, තං දුක්ඛං. යං දුක්ඛං, තදනත්තාති එවං සබ්බාකාරපරිපූරං කම්මට්ඨානං මනසිකරොත්තොව ගච්ඡති. අත්ථකාමා හි කුලපුත්තා සාසනෙ පබ්බජිත්වා දසපි විසම්පි තිංසම්පි චත්තාලිසම්පි පඤ්ඤාසම්පි සට්ඨිපි සත්තතිපි සතම්පි එකතො වසන්තා කතිකවත්තං කත්වා විහරන්ති – ‘ආවුසො, තුම්හෙ න ඉණට්ඨා, න භයට්ඨා, න ජීවිකාපකතා පබ්බජිතා; දුක්ඛා මුච්චිතුකාමා පනෙත්ථ පබ්බජිතා. තස්මා ගමනෙ උප්පන්නකිලෙසං ගමනෙයෙව නිග්ගණ්හථ, යානෙ නිසජ්ජාය, සයනෙ උප්පන්නකිලෙසං ගමනෙයෙව නිග්ගණ්හථා’ ති. තෙ එවං කතිකවත්තං කත්වා භික්ඛාවාරං ගච්ඡන්තා අඬ්ඬඋසහඋසහඅඬ්ඬගාචුතගාචුතන්තරෙසු පාසාණා භොන්ති, තාය සඤ්ඤාය කම්මට්ඨානං මනසිකරොත්තොව ගච්ඡන්ති. සචෙ කස්සචි ගමනෙ කිලෙසො උප්පජ්ජති, තත්ථෙව නං නිග්ගණ්හාති. තථා අසක්කොත්තො තිට්ඨති. අථස්ස පච්ඡතො ආගච්ඡන්තොපි තිට්ඨති. සො – ‘අයං භික්ඛු තුය්හං උප්පන්නවිතක්කං ජානාති, අනනුවච්ඡිකං තෙ එත’ ති අත්තනං පටිචොදෙත්වා

විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා තත්ථෙව අරියභූමිං ඔක්කමති. තථා අසක්කොන්තො නිසීදති. අථස්ස පච්ඡතො ආගච්ඡන්තොපි නිසීදතීති සොයෙව නයො. අරියභූමි ඔක්කමිතං අසක්කොන්තොපි තං කිලෙසං වික්ඛම්භෙන්වා කම්මට්ඨානං මනසිකරොන්තොව ගච්ඡති. න කම්මට්ඨානවිජ්ජයුත්තෙන විත්තෙන පාදං උද්ධරති. උද්ධරති වෙ, පටිනිවත්තිත්වා පුරිමජ්ජදෙසංයෙව එති සිහළදීපෙ ආලින්දකවාසී මහාචූස්සදෙවත්ථෙරො විය.

සො කිර එකුනවිසති වස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙන්නො එව විහාසි. මනුස්සාපි සුදං අන්තරාමග්ගෙ කසන්තා ව වපන්තා ව මද්දන්තා ව කම්මානි කරොන්තා ථෙරං තථා ගච්ඡන්තං දිස්වා – “අයං ථෙරො පුනජ්ජුනං නිවත්තිත්වා ගච්ඡති, කිං නු බො මග්ගමුල්භො, උදාහු කිඤ්ච පමුට්ඨො” ති සමුල්ලපන්ති. සො තං අනාදිගිත්වා කම්මට්ඨානයුත්තෙනෙව විත්තෙන සමණධම්මං කරොන්තො විසතිවස්සබ්භන්තරෙ අරහත්තං පාපුණි. අරහත්තජ්ජත්තදිවසෙ වස්ස වඩ්ඪකමනකොට්ඨං අධිවත්ථා දෙවතා අභිගුලීහි දීපං උජ්ජාලෙන්වා අට්ඨාසි. වත්තාරොපි මහාරාජානො සක්කො ව දෙවානමීන්දො, බ්‍රහ්මා ව සහම්පති උපට්ඨානං ආගමංසු. තඤ්ච ඔහාසං දිස්වා වනවාසී මහානිස්සත්ථෙරො තං දුතියදිවසෙ පුච්ඡී “රත්තිහාගෙ ආයස්මතො සන්තිකෙ ඔහාසො අහොසි, කිං සො ඔහාසො” ති? ථෙරො වික්ඛෙපං කරොන්තො “ඔහාසො නාම දීපොහාසොපි හොති, මණ්ඞහාසොපි” ති එවමාදිං ආහ. සො “පටිච්ඡාදෙට තුම්භෙ” ති නිබද්ධො “ආමා” ති පටිජානිත්වා ආරොවෙසි.

කාළවල්ලිමණ්ඩපවාසී මහානාගත්ථෙරො විය ව. සොපි කිර ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙන්නො “පයමං තාව හගවතො මහාපධානං පුජෙමී” ති සත්ත වස්සානි යානවඩ්ඪකමමෙව අධිට්ඨාසි. පුන සොළස වස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙත්වා අරහත්තං පාපුණි. එවං කම්මට්ඨානයුත්තෙනෙව විත්තෙන පාදං උද්ධරන්තො විජ්ජයුත්තෙන විත්තෙන උද්ධට්ඨෙ පන පටිනිවත්තන්තො ගාමසමීපං ගන්ත්වා, “ගාවී නු පබ්බජිතො නු” ති ආසඩ්ඪකනීයජ්ජදෙසෙ යත්වා, සඩ්ඨාට්ඨං පාරුපිත්වා පත්තං ගහෙන්වා, ගාමද්වාරං පත්වා, කච්ඡකන්තරතො උදකං ගහෙන්වා, ගණ්ඩුසං කත්වා ගාමං පවිසති “භික්ඛං දාතුං වා වන්දිතුං වා උපගතෙ මනුස්සෙ ‘දීඝායුකා හොථා’ ති වචනමත්තෙනපි මා මෙ කම්මට්ඨානවික්ඛෙපො අහොසි” ති සවෙ පන “අජ්ජ, හන්තෙ, කිං සත්තමී, උදාහු අට්ඨමී” ති දිවසං පුච්ඡන්ති, උදකං ගිලිත්වා ආරොවෙති. සවෙ දිවසපුච්ඡකා න හොන්ති, නික්ඛමනවෙලායං ගාමද්වාරෙ නිට්ඨුහිත්වා යාති.

සිහළදීපෙයෙව කලම්බනිත්ථවිහාරෙ වස්සුපගතා පඤ්ඤාසභික්ඛු විය ව. තෙ කිර වස්සුපනායිකඋපොසථදිවසෙ කතිකවත්තං අකංසු – “අරහත්තං අජ්ජත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං නාලපිස්සාමා” ති. ගාමඤ්ච පිණ්ඩාය පවිසන්තා ගාමද්වාරෙ උදකගණ්ඩුසං කත්වා පවිසිංසු, දිවසෙ පුච්ඡිතෙ උදකං ගිලිත්වා ආරොවෙසුං, අපුච්ඡිතෙ ගාමද්වාරෙ නිට්ඨුහිත්වා විහාරං ආගමංසු. තත්ථ මනුස්සා නිට්ඨුහනට්ඨානං දිස්වා ජානිංසු “අජ්ජ එකො ආගතො, අජ්ජ ද්වෙ” ති. එවඤ්ච

වින්තෙසු. “කිං නු බො එතෙ අම්මෙහෙව සද්ධිං න සල්ලපන්නි, උදාහු
අඤ්ඤමඤ්ඤමිපි? යදි අඤ්ඤමඤ්ඤමිපි න සල්ලපන්නි, අද්ධා විවාදජාතා
භවිස්සන්නි, හන්ද නෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං බමාපෙස්සාමා” ති සබ්බෙ විහාරං අගමංසු.
තත්ථ පඤ්ඤාසහික්ඛුසු වස්සං උපගතෙසු ද්වෙ භික්ඛු එකොකාසෙ නාද්දසංසු.
තතො යො තෙසු චක්ඛුමා පුරිසො, සො එවමාහ – “න, හො, කලහකාරකානං
වසනොකාසො ඊදිසො හොති, සුසම්මට්ඨං වෙනියඬිගණං බොධියඬිගණං,
සුනික්ඛිත්තා සම්මජ්ජනියො, සුපට්ඨපිතං පාතියපරිභොජනිය” ත්ති. තෙ තතොව
නිවත්තා. තෙ භික්ඛු අන්තොතෙමාසෙයෙව විපස්සනං ආරහිත්වා අරහත්තං පත්වා
මහාපචාරණාය විසුද්ධිපචාරණං පචාරෙසු.

එවං කාළවල්ලිමණ්ඩපවාසී මහානාගත්ථෙරො විය කලම්බනිත්ථවිහාරෙ
වස්සුපගතභික්ඛු විය ව කම්මට්ඨානසුත්තෙනෙව විත්තෙන පාදං උද්ධරන්තො
ගාමසමීපං පත්වා, උදකගණ්ඩුසං කත්වා, වීථියො සල්ලක්ඛෙන්වා, යත්ථ
සුරාසොණ්ඩුත්තාදයො කලහකාරකා චණ්ඩහත්ථිඅස්සාදයො වා නත්ථි, තං වීථිං
පටිපජ්ජති. තත්ථ ව පිණ්ඩාය වරමානො න තුරිතතුරිතො විය ජවෙන ගච්ඡති,
ජවනපිණ්ඩපාතිකධුතඬිගං නාම නත්ථි. විසමභූමිභාගජ්ජත්තං පන
උදකහරිතසකට්ඨිව නිව්වලොව හුත්වා ගච්ඡති. අනුසරං පට්ටියො ව දාතුකාමං
අදාතුකාමං වා සල්ලක්ඛෙතුං තදනුරූපං කාලං ආගමෙන්තො භික්ඛං ගහෙන්වා,
පතිරූපෙ ඔකාසෙ නිසීදිත්වා, කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්තො ආහාරෙ
පටිකුලසඤ්ඤං උපට්ඨපෙත්වා, අක්ඛබ්බඤ්ජනවණාලෙපනපුත්තමංසුපමාවසෙන
පච්චෙක්ඛෙන්තො අට්ඨඬිගසමන්තාගතං ආහාරං ආහාරෙති, නෙව දවාය න
මදාය...පෙ.... භුත්තාවී ව උදකකිව්වං කත්වා, මුහුත්තං හත්තකිලමථං
පටිපජ්ජමහෙන්වා, යථා පුරෙ හත්තං, එවං පච්ඡා හත්තං පුරිමයාමං
පච්ඡිමයාමඤ්ච කම්මට්ඨානං මනසි කරොති. අයං වුච්චති හරති චෙව පච්චාහරති
වාති. එවමෙතං හරණපච්චාහරණං ගතපච්චාගතවත්තන්ති වුච්චති.

එතං පුරෙත්තො යදි උපනිස්සයසම්පන්නො හොති, පය්මවයෙ එව අරහත්තං
පාපුණාති. නො චෙ පය්මවයෙ පාපුණාති, අථ මජ්ඣිමවයෙ පාපුණාති. නො චෙ
මජ්ඣිමවයෙ පාපුණාති, අථ මරණසමයෙ පාපුණාති. නො චෙ මරණසමයෙ
පාපුණාති, අථ දෙවපුත්තො හුත්වා පාපුණාති. නො චෙ දෙවපුත්තො හුත්වා
පාපුණාති, අථ පච්චෙකසම්බුද්ධො හුත්වා පරිනිබ්බාති. නො චෙ
පච්චෙකසම්බුද්ධො හුත්වා පරිනිබ්බාති, අථ බුද්ධානං සන්තිකෙ බිජ්ජාහිඤ්ඤො
හොති; සෙය්‍යථාපි – ථෙරො බාහියො, මහාපඤ්ඤො වා හොති; සෙය්‍යථාපි ථෙරො
සාරිපුත්තො.

අයං පන පච්චෙකබොධිසත්තො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා,
ආරඤ්ඤිකො හුත්වා, වීසති වස්සසහස්සානි එතං ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙත්වා,
කාලං කත්වා, කාමාවචරදෙවලොකෙ උජ්ජජ්ජී. තතො චචිත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො
අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. කුසලා ඉත්ථියො තදහෙව
ගබ්භසණ්ඨානං ජානන්ති, සා ව තාසමඤ්ඤතරා, තස්මා තං ගබ්භපතිට්ඨානං

රඤ්ඤා නිවෙදෙයි. ධම්මතා එසා, යං පුඤ්ඤවන්තෙ සත්තෙ ගබ්භෙ උප්පන්නෙ මාතුගාමො ගබ්භපරිහාරං ලභති. තස්මා රාජා තස්සා ගබ්භපරිහාරං අදාසි. සා තතො පභුති නාව්වුණ්හං කිඤ්චි අප්ඤ්ඤාහරිතං ලභති, නාතිසීතං, නාතිඅම්බිලං, නාතිලොණං, නාතිකටුකං, නාතිතිත්තකං. අව්වුණ්හෙ හි මාතරා අප්ඤ්ඤාහරිතො ගබ්භස්ස ලොහකුම්භිවාසො විය හොති, අතිසීතෙ ලොකන්තරිකවාසො විය, අව්වම්බිලලොණකටුකතිත්තකෙසු භුත්තෙසු සත්ථෙත ඵාලෙන්වා අම්බිලාදීහි සිත්තාති විය ගබ්භසෙය්‍යකස්ස අභිගාති තිබ්බවෙදනාති හොන්ති. අතිවඤ්ඤානට්ඨානාතිසප්පාසයනතොපි නං නිවාරෙන්ති – “කුච්ඡිගතස්ස සඤ්චලනදුක්ඛං මා අහොසි” ති. මුදුකත්ථරණත්ථතාය භූමියං වඤ්ඤානාදීහි මත්තාය කාතුං ලභති, වණ්ණගන්ධාදිසම්පන්නං සාදුසප්පායං අන්තපානං ලභති. පරිග්ගහෙන්වා වං වඤ්ඤානාපෙන්ති, නිසීදාපෙන්ති, වුට්ඨාපෙන්ති.

සා එවං පරිහරියමානා ගබ්භපරිපාකකාලෙ සුතිසරං පවිසිත්වා පව්වුසසමයෙ පුත්තං විජායි පක්කතෙලමද්දිතමනොසිලාපිණ්ඩිසදිසං ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණූපෙතං. තතො නං පඤ්චමදිවසෙ අලඪකතප්පටියත්තං රඤ්ඤා දස්සෙසුං, රාජා තුට්ඨො ඡසට්ඨියා ධාතීහි උපට්ඨාපෙසි. සො සබ්බසම්පත්තීහි වඤ්ඤානො න විරස්සෙව විඤ්ඤානං පාපුණි. තං සොලසවස්සුද්දෙසිකමෙව සමානං රාජා රජපෙ අභිසිඤ්චි, විවිධනාටකාති වස්ස උපට්ඨාපෙසි. අභිසිත්තො රාජපුත්තො රජපං කාරෙසි නාමෙන බ්‍රහ්මදත්තො සකලජම්බුදිපෙ වීසතියා නගරසහස්සෙසු. ඡම්බුදිපෙ හි පුබ්බෙ චතුරාසිති නගරසහස්සාති අහෙසුං. තාති පරිභායන්තාති සට්ඨි අහෙසුං, තතො පරිභායන්තාති චත්තාලීසං, සබ්බපරිභායනකාලෙ පන වීසති හොන්ති. අයඤ්ච බ්‍රහ්මදත්තො සබ්බපරිභායනකාලෙ උප්පජ්ජි. තෙනස්ස වීසති නගරසහස්සාති අහෙසුං, වීසති පාසාදසහස්සාති, වීසති හත්ථිසහස්සාති, වීසති අස්සසහස්සාති, වීසති රථසහස්සාති, වීසති පත්තිසහස්සාති, වීසති ඉත්ථිසහස්සාති – ඔරොධා ව නාටකිත්ථියො ව, වීසති අමච්චසහස්සාති. සො මහාරජපං කාරයමානො එව කසිණපරිකම්මං කත්වා පඤ්ච අභිඤ්ඤායො, අට්ඨ සමාපත්තියො ව නිබ්බන්තෙසි. යස්මා පන අභිසිත්තරඤ්ඤා නාම අවස්සං අට්ටකරණෙ නිසීදිතබ්බං, තස්මා එකදිවසං පගෙව පාතරාසං භුඤ්ජිත්වා විනිච්ඡයට්ඨානෙ නිසීදි. තත්ථ උච්චාසද්දමහාසද්දං අකංසු. සො “අයං සද්දො සමාපත්තියා උපක්කිලෙසො” ති පාසාදතලං අභිරුහිත්වා “සමාපත්තිං අප්පෙමී” ති නිසින්නො නාසක්ඛි අප්පෙතුං, රජප්චික්ඛෙපෙන සමාපත්ති පරිහිනා. තතො චිත්තෙසි “කිං රජපං වරං, උදාහු සමණධම්මො” ති. තතො “රජපසුඛං පරිත්තං අනෙකාදිනවං, සමණධම්මසුඛං පන විපුලමනෙකාතිසංසං උත්තමපුරිසසෙවිතඤ්චා” ති ඤත්වා අඤ්ඤතරං අමච්චං ආණාපෙසි – “ඉමං රජපං ධම්මෙන සමෙන අනුසාස, මා බො අධම්මකාරං අකාසි” ති සබ්බං නිය්‍යාතෙන්වා පාසාදං අභිරුහිත්වා සමාපත්තිසුබ්බෙන විහරති, න කොචි උපසඤ්ඤානං ලභති අඤ්ඤානු මුඛධොවනදන්තකට්ඨදායකහත්තනීහාරකාදීහි.

තතො අද්ධමාසමත්තෙ විනික්කන්තෙ මහෙසි පුච්ඡි “රාජා උය්‍යානගමනබලදස්සනනාටකාදීසු කත්ථවි න දිස්සති, කුහිං ගතො” ති? තස්සා

තමන්ට ආරොවෙසු. සා අමච්චස්ස පාහෙසි “රජ්ජෙ පට්ච්ඡිනෙ අහම්පි පට්ච්ඡිනා හොම්, එතු මයා සද්ධිං සංවාසං කප්පෙතු” ති. සො උහො කණ්ණෙ ටකෙත්වා “අසවනියමෙත” න්ති පටික්ඛිපි. සා පුනපි ද්වත්තික්ඛත්තුං පෙසෙත්වා අනිච්ඡමානං තප්පාපෙසි – “යදි න කරොසි, යානාපි තෙ වාවෙම්, ජීවිතාපි වොරොපෙම්” ති. සො භීතො “මාතුගාමො නාම දළ්භනිච්ඡයො, කදාචි එවම්පි කාරාපෙය්‍යා” ති එකදිවසං රහො ගන්ත්වා තාය සද්ධිං සිරිසයනෙ සංවාසං කප්පෙසි. සා පුඤ්ඤවතී සුඛසම්ඵස්සා. සො තස්සා සම්ඵස්සරාගෙන රත්තො තත්ථ අභික්ඛණං සඬකිතසඬකිතොව අගමාසි. අනුක්කමෙන අත්තනො සරසාමිකො විය නිබ්බිසඬකො පටිසිතුමාරද්ධො.

තතො රාජමනුස්සා තං පවත්තිං රඤ්ඤො ආරොවෙසු. රාජා න සද්දහති. දුතියම්පි තතියම්පි ආරොවෙසු. තතො නිලීනො සයමෙව දිස්වා සබ්බාමච්චෙ සන්නිපාතාපෙත්වා ආරොවෙසි. තෙ – “අයං රාජාපරාධිකො භත්ථච්ඡෙදං අරහති, පාදච්ඡෙදං අරහති” ති යාව සුලෙ උත්තාසනං, තාව සබ්බකම්මකාරණානි නිද්දිසිංසු. රාජා – “එතස්ස වධබන්ධනතාලනෙ මය්හං විහිංසා උප්පජ්ජෙය්‍යා, ජීවිතා වොරොපනෙ පාණාතිපාතො භවෙය්‍යා, ධනහරණෙ අදින්නාදානං, අලං එවරුපෙහි කතෙහි, ඉමං මම රජ්ජා නික්කඩ්ඪවා” ති ආහ. අමච්චා තං නිබ්බිසයං අකංසු. සො අත්තනො ධනසාරඤ්ච පුත්තදාරඤ්ච ගහෙත්වා පරවිසයං අගමාසි. තත්ථ රාජා සුත්වා “කිං ආගතොසි” ති පුච්ඡි. “දෙව, ඉච්ඡාමි තං උපට්ඨාතු” න්ති. සො තං සම්පට්චිඡි. අමච්චො කතිපාභච්චයෙන ලද්ධවිස්සාසො තං රාජානං එතදවොච – “මහාරාජ, අමක්ඛිකමධුං පස්සාමි, තං බාදන්තො නත්ථී” ති. රාජා “කිං එතං උප්පණ්ඩෙතුකාමො භණ්ති” ති න සුණාති. සො අත්තරං ලභිත්වා පුනපි සුට්ඨතරං චණ්ණෙත්වා ආරොවෙසි. රාජා “කිං එත” න්ති පුච්ඡි. “බාරාණසිරජ්ජං, දෙවා” ති. රාජා “මං නෙත්වා මාරෙතුකාමොසි” ති ආහ. සො “මා, දෙව, එවං අවච්ච, යදි න සද්දහසි, මනුස්සෙ පෙසෙහි” ති. සො මනුස්සෙ පෙසෙසි. තෙ ගන්ත්වා ගොපුරං බණ්ණිත්වා රඤ්ඤො සයනසිරෙ උට්ඨහිංසු.

රාජා දිස්වා “කිස්ස ආගතාත්ථා” ති පුච්ඡි. “වොරා මයං, මහාරාජා” ති. රාජා තෙසං ධනං දාපෙත්වා “මා පුන එවමකත්ථා” ති ඔවදිත්වා විස්සජ්ජෙසි. තෙ ආගන්ත්වා තස්ස රඤ්ඤො ආරොවෙසු. සො පුනපි ද්වත්තික්ඛත්තුං තථෙව විමංසිත්වා “සීලවා රාජා” ති චතුරඬ්භිනිං සෙතං සන්නය්හිත්වා සීමන්තරෙ එකං නගරං උපගම්ම තත්ථ අමච්චස්ස පාහෙසි “නගරං වා මෙ දෙහි යුද්ධං වා” ති. සො බ්‍රහ්මදත්තස්ස තමන්ට ආරොවාපෙසි “ආණාපෙතු දෙවො කිං යුජ්ඣාමි, උදාහු නගරං දෙමි” ති. රාජා “න යුජ්ඣිතබ්බං, නගරං දත්වා ඉධාගච්ඡා” ති පෙසෙසි. සො තථා අකාසි. පටිරාජාපි තං නගරං ගහෙත්වා අවසෙසනගරෙසුපි තථෙව දූතං පාහෙසි. තෙපි අමච්චා තථෙව බ්‍රහ්මදත්තස්ස ආරොවෙත්වා තෙන “න යුජ්ඣිතබ්බං, ඉධාගන්තබ්බ” න්ති වුත්තා බාරාණසිං ආගමංසු.

තතො අමච්චා බ්‍රහ්මදත්තං ආහංසු – “මහාරාජ, තෙන සහ යුජ්ඣාමා” ති. රාජා – “මම පාණාතිපාතො භවිස්සති” ති වාරෙසි. අමච්චා – “මයං, මහාරාජ, තං

ජීවග්‍රහණ ගහෙත්වා ඉඳෙව ආනෙස්සාමා”ති නානාඋපායෙහි රාජානං
සඤ්ඤාපෙත්වා “එහි මහාරාජා”ති ගන්තුං ආරද්ධා. රාජා “සචෙ
සත්තමාරණප්පහරණවිලුම්පනකම්මං න කරොථ, ගච්ඡාමි”ති භණති. අමච්චා “න,
දෙව, කරොම, භයං දස්සෙත්වා පලාපෙමා”ති චතුරච්චිතිං සෙනං සන්නය්හිත්වා
සට්ඨෙදිපෙ පක්ඛිපිත්වා රත්තිං ගච්ඡංසු. පට්ඨරාජා තං දිවසං බාරාණසිසම්පෙ නගරං
ගහෙත්වා ඉදානි කිත්ති රත්තිං සන්නාහං මොවාපෙත්වා පමත්තො නිද්දං ඔක්කම්
සද්ධිං බලකායෙන. තතො අමච්චා බාරාණසිරාජානං ගහෙත්වා පට්ඨරඤ්ඤො
බන්ධාවාරං ගන්ත්වා සබ්බසට්ඨෙහි දිපෙ නිහරාපෙත්වා එකපජ්ජොතාය සෙනාය
සද්දං අකංසු. පට්ඨරඤ්ඤො අමච්චො මහාබලං දිස්වා හීතො අත්තතො රාජානං
උපසඬකම්ත්වා “උට්ඨෙහි අමක්ඛිකමධුං බාදාහි”ති මහාසද්දං අකාසි. තථා
දුතියොපි, තතියොපි. පට්ඨරාජා තෙන සද්දෙන පට්ඨුජ්ඣත්වා භයං සන්නාසං ආපජ්ජි.
උක්කුට්ඨිසතානි පවත්තිංසු. සො “පරවචනං සද්දහිත්වා අමිත්තහත්ථං
පත්තොමිහි”ති සබ්බරත්තිං තං තං විජ්ජලපිත්වා දුතියදිවසෙ “ධම්මිකො රාජා,
උපරොධං න කරෙය්‍ය, ගන්ත්වා බමාපෙමි”ති විත්තෙත්වා රාජානං උපසඬකම්ත්වා
ජණ්ණකෙහි පතිට්ඨහිත්වා “බම, මහාරාජ, මය්‍හං අපරාධ”න්ති ආහ. රාජා තං
ඔවදිත්වා “උට්ඨෙහි, බමාමි තෙ”ති ආහ. සො රඤ්ඤො එවං චුත්තමත්තෙයෙව
පරමස්සාසප්පත්තො අහොසි, බාරාණසිරඤ්ඤො සම්පෙයෙව ජනපදෙ රජ්ජං ලභි.
තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සභායකා අහෙසුං.

අථ බ්‍රහ්මදත්තො ද්වෙපි සෙනා සම්මොදමානා එකතො ධීතා දිස්වා
“මමෙකස්ස විත්තානුරක්ඛණාය අස්මිං ජනකායෙ බුද්දකමක්ඛිකාය පිවනමත්තම්පි
ලොභිතබ්බන්දු න උජ්ජන්තං. අහො සාධු, අහො සුට්ඨ, සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා
හොන්තු, අවෙරා හොන්තු, අබ්‍යාපජ්ඣා හොන්තු”ති මෙත්තාඤ්ඤානං උජ්ජාදෙත්වා,
තදෙව පාදකං කත්වා, සඬබ්බරෙ සම්මසිත්වා, පච්චෙකබොධිඤ්ඤාණං සච්ඡිකත්වා,
සයම්භුතං පාපුණි. තං මග්ගසුබ්බෙත ඵලසුබ්බෙත සුඛිතං හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසින්තං
අමච්චා පණ්ණාසකං කත්වා ආහංසු – “යානකාලො, මහාරාජ, විජිතබලකායස්ස
සක්කාරො කාතබ්බො, පරාජිතබලකායස්ස හත්තපරිබ්බයො දාතබ්බො”ති. සො
ආහ – “නාහං, භණෙ, රාජා, පච්චෙකබුද්ධො නාමාහ”න්ති. කිං දෙවො භණති, න
එදිසා පච්චෙකබුද්ධා හොන්තිති? කිදිසා, භණෙ, පච්චෙකබුද්ධාති? පච්චෙකබුද්ධා
නාම ද්වච්චුලකෙසමස්ස අට්ඨපරික්ඛාරයුත්තා භවන්තිති. සො දක්ඛිණහත්ථෙන
සීසං පරාමසී, තාවදෙව ගිහිලිඬිගං අත්තරධාසි, පබ්බජිතවෙසො පාතුරහොසි,
ද්වච්චුලකෙසමස්ස අට්ඨපරික්ඛාරසමන්තාගතො වස්සසතිකත්ථෙරසදිසො
අහොසි. සො චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා හත්ථික්ඛන්ධතො වෙහාසං
අබ්භුග්ගන්ත්වා පදුමපුප්ථෙ නිසිදි. අමච්චා චන්දිත්වා “කිං, හත්තෙ, කම්මට්ඨානං,
කථං අධිගතොසි”ති පුච්ඡංසු. සො යතො අස්ස මෙත්තාඤ්ඤානකම්මට්ඨානං අහොසි,
තඤ්ච විපස්සනං විපස්සිත්වා අධිගතො, තස්මා තමත්ථං දස්සෙත්තො
උදානගාථඤ්ච බ්‍යාකරණගාථඤ්ච ඉමඤ්ඤෙව ගාථං අභාසි “සබ්බෙසු භූතෙසු
නිධාය දණ්ඩ”න්ති.

තත්ථ සබ්බෙසුති අනවසෙසෙසු. භූතෙසුති සත්තෙසු. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරං පන රතනසුත්තවණ්ණනායං වක්ඛාම. නිධායාති නික්ඛිපිත්වා. දණ්ඩන්ති කායවච්චිමනොදණ්ඩං, කායදුච්චරිතාදීනමෙතං අධිවචනං. කායදුච්චරිතඤ්ඤි දණ්ඩයතීති දණ්ඩො, ඛාධෙති අනායඛාසනං පාපෙතීති වුත්තං හොති. එවං වච්චුච්චරිතං මනොදුච්චරිතං ව. පහරණදණ්ඩො එව වා දණ්ඩො, තං නිධායාතිපි වුත්තං හොති. අවිහෙය්‍යන්ති අවිහෙය්‍යන්තො. අඤ්ඤකරම්පිති යංකිඤ්චි එකම්පි. තෙසන්ති තෙසං සබ්බභූතානං. න පුත්තම්ච්චිප්පෙය්‍යාති අත්‍රපො, ඛෙත්‍රපො, දිත්තකො, අන්තෙවාසිකොති ඉමෙසු චතුසු පුත්තෙසු යං කිඤ්චි පුත්තං න ඉච්ඡෙය්‍ය. කුතො සභායන්ති සභායං පන ඉච්ඡෙය්‍යාති කුතො එව එතං.

එකොති පබ්බජ්ජාසඬ්ඛාතෙන එකො, අදුනියට්ඨෙන එකො, තණ්හාපහානෙන එකො, එකන්තවිගතකිලෙසොති එකො, එකො පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එකො. සමණසහස්සස්සාපි හි මජ්ඣෙකෙ වත්තමානො ගිහිසඤ්ඤාප්පනස්ස ඡිත්තන්තා එකො – එවං පබ්බජ්ජාසඬ්ඛාතෙන එකො. එකො තිට්ඨති, එකො ගච්ඡති, එකො නිසීදති, එකො සෙය්‍යං කප්පෙති, එකො ඉරියති වත්තතීති – එවං අදුනියට්ඨෙන එකො.

“තණ්හාදුනියො පුරිසො, දීසමද්ධානසංසරං;
ඉත්ථභාවඤ්ඤථාභාවං, සංසාරං නාතිවත්තති.

“එවමාදීනවං ඤත්වා, තණ්හං දුක්ඛස්ස සම්භවං;
වීතතණ්හො අනාදානො, සතො භික්ඛු පරිබ්බපෙ”ති. (ඉතිවු. 15, 105;
මහානි. 191; වුළුති. පාරායනානුගීතිගාථානිද්දෙස 107) –

එවං තණ්හාපහානට්ඨෙන එකො. සබ්බකිලෙසාස්ස පභීනා උච්ඡින්නමූලා තාලාවත්ථුකතා අනභාවංකතා ආයතිං අනුප්පාදධම්මාති – එවං එකන්තවිගතකිලෙසොති එකො. අනාවරියකො හුත්වා සයම්භූ සාමඤ්ඤෙක පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති – එවං එකො පච්චෙකසම්බොධිං අභිසම්බුද්ධොති එකො.

වරෙති යා ඉමා අට්ඨ වරියායො; සෙය්‍යාපීදං – පණ්ඩිසම්පන්නානං චතුසු ඉරියාපට්ඨෙසු ඉරියාපට්ඨරියා, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරානං අප්ඤ්ඤාත්තිකායතනෙසු ආයතනවරියා, අප්පමාදවිහාරීනං චතුසු සතිපට්ඨානෙසු සතිවරියා, අධිචිත්තමනුයුත්තානං චතුසු ඤානෙසු සමාධිවරියා, බුද්ධිසම්පන්නානං චතුසු අරියසච්චෙසු ඤාණවරියා, සම්මා පටිපන්නානං චතුසු අරියමග්ගෙසු මග්ගවරියා, අධිගතප්ඵලානං චතුසු සාමඤ්ඤඵලෙසු පත්තිවරියා, තිණ්ණං බුද්ධානං සබ්බසත්තෙසු ලොකත්ථවරියා, තත්ථ පදෙසතො පච්චෙකබුද්ධසාවකානන්ති. යථාහ – “වරියාති අට්ඨ වරියායො ඉරියාපට්ඨරියා”ති (පටි. ම. 1.197; 3.28) විත්ථාරො. තාහි වරියාහි සමන්නාගතො භවෙය්‍යාති අත්ථො. අථ වා යා ඉමා “අධිමුච්චන්තො සද්ධාය වරති, පග්ගණ්හන්තො වීරියෙන වරති, උපට්ඨන්තො

සතියා වරති, අවික්ඛිත්තො සමාධිනා වරති, පජානන්තො පඤ්ඤාය වරති,
 විජානන්තො විඤ්ඤාණෙන වරති, එවං පටිපන්නස්ස කුසලා ධම්මා ආයතන්තීති
 ආයතනවරියාය වරති, එවං පටිපන්නො විසෙසමධිගච්ඡතීති විසෙසවරියාය වරති” ති
 (පටි. ම. 1.197; 3.29) එවං අපරාපි අට්ඨ වරියා චුත්තා. තාහිපි සමන්තාගතො
 භවෙය්‍යාති අත්ථො. ඛග්ගවිසාණකප්පොති එත්ථ ඛග්ගවිසාණං නාම
 ඛග්ගමිගසිඬිගං. කප්පසද්දස්ස අත්ථං විත්ථාරතො මඬිගලසුත්තවණ්ණනායං
 පකාසයිස්සාම. ඉධ පනායං “සත්ථුකප්පෙන වත, හො, කිර සාවකෙන සද්ධිං
 මන්තයමානා” ති (ම. නි. 1.260) එවමාදිසු විය පටිභාගො වෙදිතඛිබ්බො.
 ඛග්ගවිසාණකප්පොති ඛග්ගවිසාණසදිසොති චුත්තං හොති. අයං තාවෙත්ථ පදනො
 අත්ථවණ්ණනා.

අධිප්පායානුසන්ධිතො පන එවං වෙදිතඛිබ්බො – ය්වායං චුත්තප්පකාරො දණ්ඨො
 භූතෙසු පවත්තියමානො අහිතො හොති, තං තෙසු අප්පවත්තනෙන
 තප්පටිපක්ඛභූතාය මෙත්තාය පරහිතුපසංභාරෙන ච සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඨං,
 නිහිතදණ්ඨත්තා එව ච. යථා අනිහිතදණ්ඨා සත්තා භූතාති දණ්ඨොති වා සත්ථෙත
 වා පාණිනා වා ලෙඬිචුනා වා විහෙය්‍යන්ති, තථා අවිහෙය්‍යං අඤ්ඤාතරම්පි තෙසං.
 ඉමං මෙත්තාකම්මට්ඨානමාගම්ම යදෙව තත්ථ වෙදනාගතං
 සඤ්ඤාසඬ්ඛාරවිඤ්ඤාණගතං තඤ්ඤ වතදනුසාරෙතෙව තදඤ්ඤඤ්ඤ සඬ්ඛාරගතං
 විපස්සිත්වා ඉමං පච්චෙකබ්බොධිං අධිගතොම්හිති අයං තාව අධිප්පායො.

අයං පන අනුසන්ධි – එවං චුත්තෙ තෙ අමච්චා ආහංසු – “ඉදානි, හන්තෙ, කුහිං
 ගච්ඡා” ති? තතො තෙන “පුබ්බපච්චෙකසම්බුද්ධා කත්ථ වසන්ති” ති
 ආවජ්ජෙත්වා ඤාත්වා “ගන්ධමාදනපබ්බතෙ” ති චුත්තෙ පුනාහංසු – “අම්හෙ දානි,
 හන්තෙ, පජහථ, න ඉච්ඡා” ති. අථ පච්චෙකබුද්ධො ආහ – “න
 පුත්තම්ච්චෙය්‍යා” ති සබ්බං. තත්ත්වාධිප්පායො – අහං ඉදානි අත්‍රජාදිසු යං කිඤ්චි
 පුත්තම්පි න ඉච්චෙය්‍යං, කුතො පන තුම්භාදිසං සහායං? තස්මා තුම්භෙසුපි යො මයා
 සද්ධිං ගන්තුං මාදිසො වා හොතුං ඉච්ඡති, සො එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො.
 අථ වා තෙහි “අම්හෙ දානි, හන්තෙ, පජහථ න ඉච්ඡා” ති චුත්තෙ සො
 පච්චෙකබුද්ධො “න පුත්තම්ච්චෙය්‍යා කුතො සහාය” ති වත්වා අත්තනො
 යථාචුත්තෙනත්ථෙත එකවරියාය ගුණං දිස්වා පමුදිතො පිතිසොමනස්සජාතො ඉමං
 උදානං උදානෙසි – “එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො” ති. එවං වත්වා
 පෙක්ඛමානස්සෙව මහාජනස්ස ආකාසෙ උප්පතිත්වා ගන්ධමාදනං අගමාසි.

ගන්ධමාදනො නාම හිමවති චූළකාළපබ්බතං, මහාකාළපබ්බතං,
 නාගපලිවෙයනං, වන්දගබ්භං, සූරියගබ්භං, සුවණ්ණපස්සං, හිමවත්තපබ්බතන්ති
 සත්ත පබ්බතෙ අතික්කම්ම හොති. තත්ථ නන්දමූලකං නාම පබ්භාරං
 පච්චෙකබුද්ධානං වසනොකාසො. තිස්සො ච ගුහායො – සුවණ්ණගුහා, මණිගුහා,
 රජතගුහාති. තත්ථ මණිගුහාද්වාරෙ මඤ්ජුසකො නාම රුක්ඛො යොජනං
 උබ්බෙධෙන, යොජනං විත්ථාරෙන. සො යත්තකානි උදකෙ වා ථලෙ වා පුප්ඵානි,
 සබ්බානි තානි පුප්ඵයති විසෙසෙන පච්චෙකබුද්ධාගමනදිවසෙ. තස්සුපරිතො

සබ්බරතනමාලො හොති. තත්ථ සම්මජ්ජනකවාතො කචචරං ඡඩ්ඛෙති,
සමකරණවාතො සබ්බරතනමයං වාලිකං සමං කරොති, සිඤ්චනකවාතො
අනොතත්තදහතො ආනෙත්වා උදකං සිඤ්චති, සුගන්ධකරණවාතො හිමවන්තතො
සබ්බෙසං ගන්ධරුක්ඛානං ගන්ධෙ ආනෙති, ඔව්නකවාතො පුප්ඵානි ඔව්නිත්වා
පානෙති, සන්ථරකවාතො සබ්බත්ථ සන්ථරති. සදා පඤ්ඤත්තානෙව චෙත්ථ
ආසනානි හොන්ති, යෙසු පච්චෙකඛුද්ධුප්පාදදිවසෙ උපොසථදිවසෙ ව
සබ්බපච්චෙකඛුද්ධා සන්තිපතිත්වා නිසීදන්ති. අයං තත්ථ පකති. අභිසම්බුද්ධ-
පච්චෙකඛුද්ධො තත්ථ ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදති. තතො සචෙ තස්මිං
කාලෙ අඤ්ඤෙපි පච්චෙකඛුද්ධා සංවිජ්ජන්ති, තෙපි තඬ්ඛණං සන්තිපතිත්වා
පඤ්ඤත්තාසනෙසු නිසීදන්ති. නිසීදිත්වා ච කිඤ්චිදෙව සමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා
වුට්ඨහන්ති, තතො සඬ්ඝත්ථෙරො අධුනාගතපච්චෙකඛුද්ධං සබ්බෙසං
අනුමොදනත්ථාය “කථමධිගත” න්ති කම්මට්ඨානං පුච්ඡති. තදාපි සො තමෙව
අත්තතො උදානඛ්‍යාකරණගාථං භාසති. පුන හගවාපි ආයස්මතා ආනන්දෙන
පුට්ඨො තමෙව ගාථං භාසති, ආනන්දො ච සඬ්භිතියන්ති එවමෙකෙකා ගාථා
පච්චෙකසම්බොධිඅභිසම්බුද්ධට්ඨානෙ, මඤ්ජුසකමාලෙ, ආනන්දෙන පුච්ඡිතකාලෙ,
සඬ්භිතියන්ති චතුක්ඛත්තුං භාසිතා හොතිති.

පඨමගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

36. සංසග්ගජාතස්සාති කා උප්පත්ති? අයම්පි පච්චෙකබොධිසත්තො
කස්සපස්ස හගවතො සාසනෙ වීසති වස්සසහස්සාති පුරිමනයෙනෙව සමණධම්මං
කරොන්තො කසිණපරිකම්මං කත්වා, පඨමජ්ඣානං නිබ්බත්තෙත්වා, නාමරූපං
චත්ථපෙත්වා, ලක්ඛණසම්මසනං කත්වා, අරියමග්ගං අනධිගම්ම බ්‍රහ්මලොකෙ
නිබ්බත්ති. සො තතො වුතො ඛාරාණසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡම්භි
උප්පජ්ජිත්වා පුරිමනයෙනෙව වඩ්ඪමානො යතො පභුති “අයං ඉත්ථි අයං
පුරිසො” ති විසෙසං අඤ්ඤාසි, තතුපාදාය ඉත්ථිනං හත්ථෙ න රමති,
උච්ඡාදනන්භාපනමණ්ඩනාදිමත්තම්පි න සහති. තං පුරිසා එව පොසෙන්නි,
ථඤ්ඤපායනකාලෙ ධාතියො කඤ්චුකං පටිමුඤ්චිත්වා පුරිසවෙසෙන ථඤ්ඤං
පායෙන්නි. සො ඉත්ථිනං ගන්ධං සායිත්වා සද්දං වා සුත්වා රොදති, විඤ්ඤුතං
පත්තොපි ඉත්ථියො පස්සිතුං න ඉච්ඡති, තෙන තං අනිත්ථිගන්ධොත්ථෙව
සඤ්ජානිංසු.

තස්මිං සොළසවස්සුද්දෙසිකෙ ජාතෙ රාජා “කුලවංසං සණ්ඨපෙස්සාමි” ති
නානාකුලෙහි තස්ස අනුරූපා කඤ්ඤායො ආනෙත්වා අඤ්ඤතරං අමච්චං
ආණාපෙසි “කුමාරං රමාපෙහි” ති. අමච්චො උපායෙන තං රමාපෙතුකාමො තස්ස
අවිදුරෙ සාණිපාකාරං පරික්ඛිපාපෙත්වා නාටකානි පයොජාපෙසි. කුමාරො
ගීතවාදිතසද්දං සුත්වා – “කස්සෙසො සද්දො” ති ආහ. අමච්චො “තවෙසො, දෙව,
නාටකිත්ථිනං සද්දො, පුඤ්ඤවත්තානං ඊදිසානි නාටකානි හොන්ති, අභිරම, දෙව,
මහාපුඤ්ඤොසි ත්ව” න්ති ආහ. කුමාරො අමච්චං දණ්ඨෙත නාළාපෙත්වා
නික්කඩ්ඨාපෙසි. සො රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා කුමාරස්ස මාතරා සහ ගන්ත්වා,

කුමාරං බමාපෙත්වා, පුන අමච්චං අප්පෙසි. කුමාරො තෙහි අනිනිජ්ජිලියමානො සෙට්ඨසුවණ්ණං දත්වා සුවණ්ණකාරෙ ආණාපෙසි – “සුන්දරං ඉත්ථීරූපං කරොථා”ති. තෙ විස්සකම්මුතා නිම්මිතසදිසං සබ්බාලඤ්ඤාචරිතං ඉත්ථීරූපං කත්වා දස්සෙසුං. කුමාරො දිස්වා විම්භයෙන සිසං වාලෙන්වා මාතෘපිතූනං පෙසෙසි “යදි ඊදිසිං ඉත්ථීං ලභිස්සාමි, ගණ්භිස්සාමි”ති. මාතෘපිතරො “අම්මාකං පුත්තො මහාපුඤ්ඤො, අවස්සං තෙන සහ කතපුඤ්ඤො කාචි දාරිකා ලොකෙ උප්පත්තා භවිස්සති”ති තං සුවණ්ණරූපං රථං ආරොපෙත්වා අමච්චානං අප්පෙසුං “ගච්ඡං, ඊදිසිං දාරිකං ගවෙසථා”ති. තෙ ගහෙත්වා සොළස මහාජනපදෙ විවරන්තා තං තං ගාමං ගත්ත්වා උදකතිත්ථාදිසු යත්ථ යත්ථ ජනසමූහං පස්සන්ති, තත්ථ තත්ථ දෙවතං විය සුවණ්ණරූපං යපෙත්වා නානාපුජ්ජවත්ථාලඤ්ඤාචරිතං පූජං කත්වා, විතානං බන්ධිත්වා, එකමන්තං තිට්ඨන්ති – “යදි කෙනචි එවරූපා දිට්ඨපුබ්බා භවිස්සති, සො කථං සමුට්ඨාපෙස්සති”ති? එතෙනුපායෙන අඤ්ඤාත්ව මද්දරට්ඨා සබ්බෙ ජනපදෙ ආභිණ්ඨිත්වා තං “බුද්දකරට්ඨ”න්ති අවමඤ්ඤාමානා තත්ථ පයමං අගන්ත්වා නිවත්තිංසු.

තතො තෙසං අහොසි “මද්දරට්ඨමිපි තාව ගච්ඡාම, මා නො බාරාණසිං පට්ටියෙපි රාජා පුන පාහෙසි”ති මද්දරට්ඨෙ සාගලනගරං අගමංසු. සාගලනගරෙ ව මද්දෙවො නාම රාජා. තස්ස ධීතා සොළසවස්සද්දෙසිකා අභිරූපා හොති. තස්සා වණ්ණදාසියො න්හානොදකත්ථාය තිත්ථං ගතා. තත්ථ අමච්චෙහි යපිතං තං සුවණ්ණරූපං දුරතොව දිස්වා “අම්මෙ උදකත්ථාය පෙසෙත්වා රාජපුත්තී සයමෙව ආගතා”ති භණන්තියො සමීපං ගන්ත්වා “නායං සාමිනී, අම්මාකං සාමිනී ඉතො අභිරූපතරා”ති ආහංසු. අමච්චා තං සුත්වා රාජානං උපසඤ්ඤාමිත්වා අනුරූපෙන නයෙන දාරිකං යාචිංසු, සොපි අදාසි. තතො බාරාණසිරඤ්ඤො පාහෙසුං “ලද්ධා දාරිකා, සාමං ආගච්ඡිස්සති, උදාහු අම්මෙව ආනෙමා”ති? සො ව “මයි ආගච්ඡන්තෙ ජනපදපිළා භවිස්සති, තුම්මෙව ආනෙථා”ති පෙසෙසි.

අමච්චා දාරිකං ගහෙත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා කුමාරස්ස පාහෙසුං – “ලද්ධා සුවණ්ණරූපසදිසි දාරිකා”ති. කුමාරො සුත්වා ව රාගෙන අභිභූතො පයමජ්ඣානා පරිහාසි. සො දුතපරම්පරං පෙසෙසි “සිසං ආනෙථ, සිසං ආනෙථා”ති. තෙ සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙනෙව බාරාණසිං පත්වා බහිනගරෙ ධීතා රඤ්ඤො පාහෙසුං – “අජ්ජ පටිසිතබ්බං, නො”ති? රාජා “සෙට්ඨකුලා ආනීතා දාරිකා, මඬගලකිරියං කත්වා මහාසක්කාරෙන පවෙසෙස්සාම, උය්‍යානං තාව නං නෙථා”ති ආණාපෙසි. තෙ තථා අකංසු. සා අච්චන්තසුබ්බමාලා යානුග්ගාතෙන උබ්බාළ්භා අද්ධානපරිස්සමෙන උප්පත්තවාතරොගා මිලාතමාලා විය හුත්වා රත්තිංයෙව කාලමකාසි. අමච්චා “සක්කාරා පරිහට්ඨමිහා”ති පරිදෙවිංසු. රාජා ව නාගරා ව “කුලවංසො විනට්ඨො”ති පරිදෙවිංසු. නගරෙ මහාකොලාහලං අහොසි. කුමාරස්ස සුතමත්තෙයෙව මහාසොකො උදපාදි. තතො කුමාරො සොකස්ස මූලං බණ්ණුමාරද්ධො. සො චින්තෙසි – “අයං සොකො නාම න අජාතස්ස හොති, ජාතස්ස පන හොති, තස්මා ජාතිං පටිච්ච සොකො”ති. “ජාති පන කිං පටිච්චා”ති? තතො “භවං පටිච්ච ජාති”ති එවං පුබ්බභාවනානුභාවෙන යොනියො

මනසිකරොත්තො අනුලොමපටිලොමපටිච්චසමුප්පාදං දිස්වා සඬ්ඛාරෙ
සම්මසන්නො තත්ථෙව නිසින්තො පච්චෙකකොධිං සච්ඡාකාසි. තං මග්ගඵලසුබෙන
සුඛිතං සන්තින්ද්‍රියං සන්තමානසං නිසින්තං දිස්වා, පණිපාතං කත්වා, අමච්චා
ආහංසු - “මා සොච්චි, දෙව, මහත්තො ජම්බුදීපො, අඤ්ඤං තතො සුන්දරතරං
ආනෙස්සාමා”ති. සො ආහ - “නාහං සොචකො, නිස්සොකො පච්චෙකබුද්ධො
අහ”න්ති. ඉතො පරං සබ්බං පුරිමගාථාසදිසමෙව යිපෙත්වා ගාථාවණ්ණනං.

ගාථාවණ්ණනායං පන සංසග්ගජාතස්සාති ජාතසංසග්ගස්ස. තත්ථ දස්සන,
සවන, කාය, සමුල්ලපන, සම්භොගසංසග්ගවසෙන පඤ්චවිධො සංසග්ගො. තත්ථ
අඤ්ඤමඤ්ඤං දිස්වා චක්ඛුවිඤ්ඤාණවිථිවසෙන උප්පන්නරාගො දස්සනසංසග්ගො
නාම. තත්ථ සිහළදීපෙ කාළදීඝවාපිගාමෙ පිණ්ඩාය වරන්තං
කලායාණවිහාරවාසීදිඝභාණකදහරහික්ඛුං දිස්වා පටිබද්ධවිත්තා කෙනචි උපායෙන
තං අලභිත්වා, කාලකතා කුටුම්භියධිතා, තස්සා නිවාසනචොළඛණ්ඩං දිස්වා
“ඵවරූපවත්ථධාරිනියා නාම සද්ධිං සංවාසං නාලත්ථ”න්ති හදයං ථාලෙත්වා
කාලකතො. සො ඵව ච දහරො නිදස්සනං.

පරෙහි පන කථියමානං රූපාදිසම්පත්තිං අත්තනා වා හසිතලපිතගීතසද්දං
සුත්වා සොතවිඤ්ඤාණවිථිවසෙන උප්පන්නො රාගො සවනසංසග්ගො නාම.
තත්‍රාපි ගිරිගාමවාසිකම්මාරධිතාය පඤ්චහි කුමාරිහි සද්ධිං පදුමස්සරං ගන්ත්වා,
න්හත්වා මාලං ආරොපෙත්වා, උච්චාසද්දෙන ගායන්තියා ආකාසෙන ගච්ඡන්තො
සද්දං සුත්වා කාමරාගෙන විසෙසා පරිභාසිත්වා අනායබ්බසනං පත්තො
පඤ්චග්ගලලෙණවාසී තිස්සදහරො නිදස්සනං.

අඤ්ඤමඤ්ඤං අඬ්ගපරාමසනෙන උප්පන්නරාගො කායසංසග්ගො නාම.
ධම්මගායනදහරහික්ඛු චෙත්ථ නිදස්සනං. මහාවිහාරෙ කිර දහරහික්ඛු ධම්මං භාසති.
තත්ථ මහාපතෙ ආගතෙ රාජාපි අගමාසි සද්ධිං අන්තෙපුරෙන. තතො රාජධිතාය
තස්ස රූපඤ්ච සද්දඤ්ච ආගම්ම බලවරාගො උප්පන්නො, තස්ස ච දහරස්සාපි. තං
දිස්වා රාජා සල්ලක්ඛෙත්වා සාණිපාකාරෙන පරික්ඛිපාපෙසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං
පරාමසිත්වා ආලිඬ්ගිංසු. පුන සාණිපාකාරං අපනෙත්වා පස්සන්තා ද්වෙපි
කාලකතෙයෙව අද්දසංසුති.

අඤ්ඤමඤ්ඤං ආලපනසමුල්ලපනෙ උප්පන්නො රාගො පන
සමුල්ලපනසංසග්ගො නාම. හික්ඛුහික්ඛුනීහි සද්ධිං පරිභොගකරණෙ
උප්පන්නරාගො සම්භොගසංසග්ගො නාම. ද්විසුපි චෙතෙසු පාරාජිකප්පත්තො
හික්ඛු ච හික්ඛුනී ච නිදස්සනං. මරිච්චට්ටිනාමමහාවිහාරමහෙ කිර දුට්ඨගාමණි
අභයමහාරාජා මහාදානං පටියාදෙත්වා උභතොසඬ්ඝං පරිවිසති. තත්ථ උණ්භයාගුයා
දින්තාය සඬ්ඝනවකසාමණෙරී අනාධාරකස්ස සඬ්ඝනවකසාමණෙරස්ස දන්තවලයං
දත්වා සමුල්ලාපං අකාසි. තෙ උභොපි උපසම්පජ්ජිත්වා සට්ඨිවස්සා හුත්වා පරතීරං
ගතා අඤ්ඤමඤ්ඤං සමුල්ලාපෙන පුබ්බසඤ්ඤං පටිලභිත්වා තාවදෙව ජාතසිනෙහා
සික්ඛාපදං චිතික්කමිත්වා පාරාජිකා අහෙසුන්ති.

එවං පඤ්චවිධෙ සංසග්ගෙ යෙන කෙනවි සංසග්ගෙන ජාතසංසග්ගස්ස භවති ස්නෙහො, පුරිමරාගපච්චයා බලවරාගො උප්පජ්ජති. තතො ස්නෙහන්වයං දුක්ඛමිදං පහොති තමෙව ස්නෙහං අනුගච්ඡන්තං.

සන්දිට්ඨිකසම්පරාසිකසොකපරිදෙවාදිනානප්පකාරකං දුක්ඛමිදං පහොති, නිබ්බත්තති, භවති, ජායති. අපරෙ පන “ආරම්මණෙ චිත්තස්ස වොස්සග්ගො සංසග්ගො”ති භණන්ති. තතො ස්නෙහො, ස්නෙහා දුක්ඛමිදන්ති.

එවමත්ථප්පහෙදං ඉමං අඬ්ඨගාථං වත්වා සො පච්චෙකඤ්ඤිද්ධො ආහ – “ස්වාහං යමිදං ස්නෙහන්වයං සොකාදිදුක්ඛං පහොති, තස්ස දුක්ඛස්ස මූලං ඛනන්තො පච්චෙකසම්බොධිමධිගතො”ති. එවං චුත්තෙ තෙ අමච්චා ආහංසු – “අම්හෙහි දානි, භන්තෙ, කිං කාතබ්බ”න්ති? තතො සො ආහ – “තුම්හෙ වා අඤ්ඤෙ වා යො ඉමම්හා දුක්ඛා මුච්චිතුකාමො, සො සබ්බොපි ආදීනවං ස්නෙහජං පෙක්ඛමානො, එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති. එත්ථ ව යං “ස්නෙහන්වයං දුක්ඛමිදං පහොති”ති චුත්තං “තදෙව සන්ධාය ආදීනවං ස්නෙහජං පෙක්ඛමානො”ති ඉදං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං. අථ වා යථාචුත්තෙන සංසග්ගෙන සංසග්ගජාතස්ස භවති ස්නෙහො, ස්නෙහන්වයං දුක්ඛමිදං පහොති, එතං යථාභූතං ආදීනවං ස්නෙහජං පෙක්ඛමානො අහං අධිගතොති. එවං අභිසම්බන්ධිත්වා චතුත්ථපාදො පුබ්බෙ චුත්තනායෙනෙව උදානවසෙන චුත්තොපි වෙදිතබ්බො. තතො පරං සබ්බං පුරිමගාථාය චුත්තසදිසමෙවාති.

සංසග්ගගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

37. මිත්තෙ සුභජ්ජෙති කා උප්පත්ති? අයං පච්චෙකබොධිසත්තො පුරිමගාථාය චුත්තනායෙනෙව උප්පජ්ජිත්වා බාරාණසියං රජ්ජං කාරොන්තො පඨමං ඤානං නිබ්බත්තෙන්වා “කිං සමණධම්මො වරො, රජ්ජං වර”න්ති විමංසිත්වා චතුත්තං අමච්චානං හත්ථෙ රජ්ජං නිය්‍යාතෙන්වා සමණධම්මං කරොති. අමච්චා “ධම්මෙන සමෙන කරොථා”ති චුත්තාපි ලඤ්ජං ගහෙන්වා අධම්මෙන කරොන්ති. තෙ ලඤ්ජං ගහෙන්වා සාමිකෙ පරාපෙන්නා එකදා අඤ්ඤතරං රාජවල්ලහං පරාපෙසුං. සො රඤ්ඤො හත්තහාරකෙන සද්ධිං පවිසිත්වා සබ්බං ආරොවෙසි. රාජා දුතියදිවසෙ සයං විනිච්ඡයට්ඨානං අගමාසි. තතො මහාජනකායා – “අමච්චා සාමිකෙ අසාමිකෙ කරොන්ති”ති මහාසද්දං කරොන්තා මහායුද්ධං විය අකංසු. අථ රාජා විනිච්ඡයට්ඨානා චුට්ඨාය පාසාදං අභිරුහිත්වා සමාපත්තිං අප්පෙතුං නිසින්නො තෙන සද්දෙන වික්ඛිත්තවිත්තො න සක්කොති අප්පෙතුං. සො “කිං මෙ රජ්ජෙන, සමණධම්මො වරො”ති රජ්ජසුඛං පහාය පුත සමාපත්තිං නිබ්බත්තෙන්වා පුබ්බෙ චුත්තනායෙනෙව විපස්සන්තො පච්චෙකසම්බොධිං සච්ඡාකාසි. කම්මට්ඨානඤ්ච පුච්ඡිතො ඉමං ගාථං අභාසි –

“මිත්තෙ සුභජ්ජෙ අනුකම්පමානො, භාපෙති අත්ථං පටිබද්ධවිත්තො;
එතං භයං සන්ථවෙ පෙක්ඛමානො, එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

තත්ථ මේත්තායනවසෙන මිත්තා. සුභදයභාවෙන සුභජ්ජා. කෙච් භි ඵකන්තභිතකාමතාය මිත්තාව භොන්ති, න සුභජ්ජා. කෙච් ගමනාගමනට්ඨානනිසජ්ජාසමුල්ලාපාදීසු භදයසුඛජනනෙන සුභජ්ජාව භොන්ති, න මිත්තා. කෙච් තදුභයවසෙන සුභජ්ජා වෙව මිත්තා ව. තෙ දුට්ඨා භොන්ති – අගාරියා අනගාරියා ව. තත්ථ අගාරියා තිට්ඨා භොන්ති – උපකාරො, සමානසුඛදුක්ඛො, අනුකම්පකොති. අනගාරියා විසෙසෙන අත්ථක්ඛායිනො ඵව. තෙ චතුභි අභිගෙහි සමන්තාගතා භොන්ති. යථාහ –

“චතුභි ඛො, ගහපතිපුත්ත, යානෙහි උපකාරො මිත්තො සුභදො වෙදිතඛිඛො – පමත්තං රක්ඛති, පමත්තස්ස සාපතෙය්‍යං රක්ඛති, භීතස්ස සරණං භොති, උජ්ජන්තෙසු කිච්චකරණීයෙසු තද්දිගුණං භොගං අනුජ්ජෙති” (දී. නි. 3.261).

තථා –

“චතුභි ඛො, ගහපතිපුත්ත, යානෙහි සමානසුඛදුක්ඛො මිත්තො සුභදො වෙදිතඛිඛො – ගුය්හමස්ස ආචික්ඛති, ගුය්හමස්ස පරිගුහති, ආපදාසු න විජහති, ජීවිතම්පිස්ස අත්ථාය පරිච්චත්තං භොති” (දී. නි. 3.262).

තථා –

“චතුභි ඛො, ගහපතිපුත්ත, යානෙහි අනුකම්පකො මිත්තො සුභදො වෙදිතඛිඛො – අභවෙනස්ස න නන්දති, භවෙනස්ස නන්දති, අවණ්ණං භණ්ණමානං නිවාරෙති, චණ්ණං භණ්ණමානං පසංසති” (දී. නි. 3.264).

තථා –

“චතුභි ඛො, ගහපතිපුත්ත, යානෙහි අත්ථක්ඛායි මිත්තො සුභදො වෙදිතඛිඛො – පාපා නිවාරෙති, කල්‍යාණෙ නිවෙසෙති, අස්සුතං සාවෙති, සග්ගස්ස මග්ගං ආචික්ඛති” ති (දී. නි. 3.263).

තෙස්විධ අගාරියා අධිජ්ජෙතා. අත්ථතො පන සබ්බෙපි යුජ්ජන්ති. තෙ මිත්තෙ සුභජ්ජෙ. අනුකම්පමානොති අනුදයමානො. තෙසං සුඛං උපසංහරිතුකාමො දුක්ඛං අපහරිතුකාමො ව.

භාෂෙති අත්ථන්ති දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථවසෙන තිට්ඨං, තථා අත්තත්ථපරත්ථඋභයත්ථවසෙනාපි තිට්ඨං. අත්ථං ලද්ධවිනාසනෙන අලද්ධානුජ්ජාදනෙනාති ද්විධාපි භාෂෙති විනාසෙති. පටිබද්ධවිත්තොති “අභං ඉමං විනා න ජීවාමි, එස මෙ ගති, එස මෙ පරායණ” න්ති ඵවං අත්තානං නිවෙ යානෙ යපෙන්නොපි පටිබද්ධවිත්තො භොති. “ඉමෙ මං විනා න ජීවන්ති, අභං තෙසං ගති, තෙසං පරායණ” න්ති ඵවං අත්තානං උච්චෙ යානෙ යපෙන්නොපි පටිබද්ධවිත්තො

හොති. ඉඳ පන එවං පටිබද්ධවිත්තො අධිජපෙතො. එතං භයන්ති එතං
 අත්ථභාපනභයං, අත්තනො සමාපත්තිභානිං සන්ධාය චුත්තං. සන්ථවෙති තිව්ඨො
 සන්ථවො – තණ්හාදිට්ඨිමිත්තසන්ථවවසෙන. තත්ථ අට්ඨසතජ්ජහෙදාපි තණ්හා
 තණ්හාසන්ථවො, ද්වාසට්ඨිහෙදාපි දිට්ඨි දිට්ඨිසන්ථවො, පටිබද්ධවිත්තතාය
 මිත්තානුකම්පනා මිත්තසන්ථවො. සො ඉධාධිජපෙතො. තෙන භිස්ස සමාපත්ති
 පරිභිනා. තෙනාහ – “එතං භයං සන්ථවෙ පෙක්ඛමානො අහමධිගතො” ති. සෙසං
 චුත්තසදිසමෙවාති වෙදිතබ්බන්ති.

මිත්තසුභජ්ජගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

38. වංසො විසාලොති කා උජ්ජන්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ
 තයො පච්චෙකබ්බාධිසත්තා පබ්බජිත්වා විසති වස්සසභස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං
 පුරෙත්වා දෙවලොකෙ උජ්ජන්තා. තතො වචිත්වා තෙසං ජෙට්ඨකො
 බාරාණසිරාජකුලෙ නිබ්බන්තො, ඉතරෙ පච්චන්තරාජකුලෙසු. තෙ උභොපි
 කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හිත්වා, රජ්ජං පභාය පබ්බජිත්වා, අනුක්කමෙන
 පච්චෙකබුද්ධා හුත්වා, නන්දමූලකපබ්භාරෙ වසන්තා එකදිවසං සමාපත්තිතො
 වුට්ඨාය “මයං කිං කම්මං කත්වා ඉමං ලොකුත්තරසුඛං අනුජ්ජන්තා” ති
 ආවජ්ජෙත්වා පච්චෙකබ්බමානා කස්සපබුද්ධකාලෙ අත්තනො චරියං අද්දසංසු.
 තතො “තතියො කුහි”න්ති ආවජ්ජෙත්වා බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙත්තං දිස්වා
 තස්ස ගුණෙ සරිත්වා “සො පකතියාව අජ්ජිච්ඡතාදිගුණසමන්තාගතො අහොසි,
 අම්භාකඤ්ඤෙව ඔවාදකො වත්තා වචනක්ඛමො පාපගරහී, හන්ද, නං ආරම්මණං
 දස්සෙත්වා මොවෙස්සාමා” ති ඔකාසං ගවෙසන්තා තං එකදිවසං
 සබ්බාලඤ්ඤාචරිභුසිතං උය්‍යානං ගච්ඡන්තං දිස්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා
 උය්‍යානද්වාරෙ වෙළුගුම්බමූලෙ අට්ඨංසු. මහාජනො අතිත්තො රාජදස්සනෙන
 රාජානං ඔලොකෙති. තතො රාජා “අත්ථි නු බො කොචි මම දස්සනෙ
 අඛ්‍යාවටො” ති ඔලොකෙත්තො පච්චෙකබුද්ධො අද්දක්ඛි. සහ දස්සනෙනෙව වස්ස
 තෙසු සිනෙහො උජ්ජජ්ජි.

සො හත්ථික්ඛන්ධා ඔරුය්‍ය සන්තෙන උපවාරෙන තෙ උපසඤ්ඤාමිත්වා
 “හන්තෙ, කිං නාමා තුම්හෙ” ති පුච්ඡි. තෙ ආහංසු “මයං, මහාරාජ, අසජ්ජමානා
 නාමා” ති. “හන්තෙ, ‘අසජ්ජමානා’ ති එතස්ස කො අත්ථො” ති? “අලග්ගනත්ථො,
 මහාරාජා” ති. තතො තං වෙළුගුම්බං දස්සෙත්තා ආහංසු – “සෙය්‍යථාපි, මහාරාජ,
 ඉමං වෙළුගුම්බං සබ්බසො මූලබන්ධසාධානුසාධාහි සංසිබ්බිත්වා යීතං අසිහත්ථො
 පුරිසො මූලෙ ඡෙත්වා ආවිඤ්ඡන්තො න සක්කුණෙය්‍ය උද්ධරිතුං, එවමෙව ත්වං
 අත්තො ව බහි ව ජට්ඨාය ජට්ඨො ආසත්තවිසත්තො තත්ථ ලග්ගො. සෙය්‍යථාපි වා
 පනස්ස වෙමජ්ඣගතොපි අයං වංසකළීරො අසඤ්ජාතසාබත්තා කෙනචි අලග්ගො
 යීතො, සක්කා ව පන අග්ගෙ වා මූලෙ වා ඡෙත්වා උද්ධරිතුං, එවමෙව මයං කත්ථවි
 අසජ්ජමානා සබ්බදිසා ගච්ඡාමා” ති තාවදෙව චතුත්ථජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා
 පස්සනො එව රඤ්ඤො ආකාසෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමංසු. තතො රාජා
 වින්තෙසි – “කදා නු බො අහමිපි එවං අසජ්ජමානො භවෙය්‍ය”න්ති තත්ථෙව

නිසිදිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡාකාසි. පුරිමනායෙනෙව කම්මට්ඨානං පුච්ඡිතො ඉමං ගාථං අභාසි -

“වංසො විසාලොව යථා විසත්තො, පුත්තෙසු දාරෙසු ව යා අපෙක්ඛා;
වංසක්කළීරොව අසජ්ජමානො, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො” ති.

තත්ථ වංසොති වෙඵ. විසාලොති විත්ථිණ්ණො. වකාරො අවධාරණත්ථො, එවකාරො වා අයං, සන්ධිවසෙනෙත්ථ එකාරො නට්ඨො. තස්ස පරපදෙන සම්බන්ධො, තං පච්ඡා යොජෙස්සාම. යථාති පටිභාගෙ. විසත්තොති ලග්ගො, ජටිතො සංසිඛිතො. පුත්තෙසු දාරෙසු වාති පුත්තධිතුහරියාසු. යා අපෙක්ඛාති යා තණ්හා යො ස්තෙනො. වංසක්කළීරොව අසජ්ජමානොති වංසකළීරො විය අලග්ගමානො. කිං චුත්තං හොති? යථා වංසො විසාලො විසත්තො එව හොති, පුත්තෙසු දාරෙසු ව යා අපෙක්ඛා, සාපි එවං තාති වත්ථුනි සංසිඛිත්වා ධීතත්තා විසත්තා එව. ස්වාහං තාය අපෙක්ඛාය අපෙක්ඛවා විසාලො වංසො විය විසත්තොති එවං අපෙක්ඛාය ආදීනවං දිස්වා තං අපෙක්ඛං මග්ගඤ්ඤාණෙන ඡන්දන්තො අයං වංසකළීරොව රූපාදීසු වා ලොභාදීසු වා කාමභවාදීසු වා දිට්ඨාදීසු වා තණ්හාමානදිට්ඨිවසෙන අසජ්ජමානො පච්චෙකබ්බොධිං අධිගතොති. සෙසං පුරිමනායෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

වංසකළීරගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

39. මිගො අරඤ්ඤමිහිති කා උප්පත්ති? එකො කිර හික්ඛු කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ යොගාවචරො කාලං කත්වා, බාරාණසියං සෙට්ඨිකුලෙ උප්පන්නො අඬ්ඬෙ මහද්ධනෙ මහාභොගෙ, සො සුභගො අහොසි. තතො පරදාරිකො හුත්වා තත්ථ කාලකතො නිරයෙ නිබ්බත්තො තත්ථ පච්චිත්වා විපාකාවසෙසෙන සෙට්ඨිහරියාය කුච්ඡිමිහි ඉත්ථිපට්ඨන්ධිං අග්ගහෙසි. නිරයතො ආගතානං ගත්තාති උණ්හානි හොන්ති. තෙන සෙට්ඨිහරියා ඩය්භමානෙන උදරෙන කිච්ඡෙන කසිරෙන තං ගබ්භං ධාරෙත්වා කාලෙන දාරිකං විජායි. සා ජාතදිවසතො පභූති මාතාපිතුනං සෙසබන්ධුපරිජනානඤ්ච දෙස්සා අහොසි. වයප්පත්තා ව යමිහි කුලෙ දින්නා, තත්ථාපි සාමිකසස්සුසසුරානං දෙස්සාව අහොසි අප්පියා අමනාපා. අථ නක්ඛත්තෙ ඝොසිතෙ සෙට්ඨිපුත්තො තාය සද්ධිං කිළිතුං අනිච්ඡන්තො වෙසිං ආනෙත්වා කිළති. සා තං දාසිනං සන්තිකා සුත්වා සෙට්ඨිපුත්තං උපසඬ්ඬමත්වා නානප්පකාරෙහි අනුනයිත්වා ආහ - “අයාපුත්ත, ඉත්ථි නාම සවෙපි දසන්නං රාජුනං කනිට්ඨා හොති, වක්කවත්තිතො වා ධීතා, තථාපි සාමිකස්ස පෙසනකරා හොති. සාමිකෙ අනාලපන්නෙ සුලෙ ආරොපිතා විය දුක්ඛං පටිසංවෙදෙති. සවෙ අහං අනුග්ගහාරහා, අනුග්ගහෙතබ්බා. නො වෙ, විස්සජ්ජෙතබ්බා, අත්තනො ඤාතිකුලං ගමිස්සාමි” ති. සෙට්ඨිපුත්තො - “හොතු, හද්දෙ, මා සොචි, කිළනසජ්ජා හොහි, නක්ඛත්තං කිළිස්සාමා” ති ආහ. සෙට්ඨිධීතා තාවතකෙනපි සල්ලාපමත්තෙන උස්සාහජාතා “ස්වෙ නක්ඛත්තං කිළිස්සාමි” ති බහුං ඛජ්ජහොජ්ජං පටියාදෙති. සෙට්ඨිපුත්තො දුතියදිවසෙ අනාරොචෙත්වාච

කිලනටියානං ගතො. සා “ඉදානි පෙසෙස්සති, ඉදානි පෙසෙස්සති” ති මග්ගං ඔලොකෙන්ති නිසින්තා උස්සුරං දිස්වා මනුස්සෙ පෙසෙසි. තෙ පච්චාගන්ත්වා “සෙට්ඨිපුත්තො ගතො” ති ආරොචෙසුං. සා සබ්බං තං පටියාදිතං ආදාය යානං අභිරුහිත්වා උය්‍යානං ගන්තුං ආරද්ධා.

අථ නන්දමූලකපබ්භාරෙ පච්චෙකසම්බුද්ධො සත්තමෙ දිවසෙ නිරොධා වුට්ඨාය අනොතත්තෙ මුඛං ධොවිත්වා නාගලතාදන්තපොණං බාදිත්වා “කත්ථ අප්ප භික්ඛං වරිස්සාමි” ති ආවජ්ජෙත්තො තං සෙට්ඨිධිතරං දිස්වා “ඉමිස්සා මග්ගි සක්කාරං කරිත්වා තං කම්මං පරික්ඛයං ගමිස්සති” ති ඤාත්වා පබ්භාරසමීපෙ සට්ඨියොජනං මනොසිලාතලං, තත්ථ යත්වා නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය අභිඤ්ඤාපාදකජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා ආකාසෙනාගන්ත්වා තස්සා පටිපටේ ඔරුශ්භ බාරාණසිහිමුඛො අගමාසි. තං දිස්වා දාසියො සෙට්ඨිධිතාය ආරොචෙසුං. සා යානා ඔරුශ්භ සක්කච්චං වන්දිත්වා, පත්තං ගහෙත්වා, සබ්බරසසම්පන්නෙන බාදනීයභොජනීයෙන පුරෙත්වා, පදුමපුප්ඵෙන පටිච්ඡාදෙත්වා හෙට්ඨාපි පදුමපුප්ඵං කත්වා, පුප්ඵකලාපං හත්ථෙන ගහෙත්වා, පච්චෙකබුද්ධං උපසඬකමිත්වා, තස්ස හත්ථෙ පත්තං දත්වා, වන්දිත්වා, පුප්ඵකලාපහත්ථා පත්ථෙසි “හන්තෙ, යථා ඉදං පුප්ඵං, ඵවාහං යත්ථ යත්ථ උජ්ජජාමි, තත්ථ තත්ථ මහාජනස්ස පියා හවෙය්‍යං මනාපා” ති. ඵචං පත්ථෙත්වා දුතියං පත්ථෙසි “හන්තෙ, දුක්ඛො ගබ්භවාසො, තං අනුපගම්ම පදුමපුප්ඵෙ ඵචං පටිසන්ධි හවෙය්‍යා” ති. තතියමිපි පත්ථෙසි “හන්තෙ, ජිගුච්ඡනීයො මාතුගාමො, චක්කවත්තිධිතාපි පරවසං ගච්ඡති, තස්මා අහං ඉත්ථිභාවං අනුපගම්ම පුරිසො හවෙය්‍ය” ති. චතුත්ථමිපි පත්ථෙසි “හන්තෙ, ඉමං සංසාරදුක්ඛං අතික්කම්ම පරියොසානෙ තුම්හෙහි පත්තං අමතං පාපුණෙය්‍ය” ති.

ඵචං චතුරො පණ්ඩයො කත්වා, තං පදුමපුප්ඵකලාපං පුජෙත්වා, පච්චෙකබුද්ධස්ස පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දිත්වා “පුප්ඵසදිසො ඵච මෙ ගන්ධො චෙච වණ්ණො ච හොතු” ති ඉමං පඤ්චමං පණ්ඩං අකාසි. තතො පච්චෙකබුද්ධො පත්තං පුප්ඵකලාපඤ්ච ගහෙත්වා ආකාසෙ යත්වා –

“ඉච්ඡිතං පත්ථිතං තුශ්භං, බිජ්ජමෙච සමිජ්ඣතු;
සබ්බෙ පුරෙත්තු සඬකප්පා, වන්දො පන්තරසො යථා” ති. –

ඉමාය ගාථාය සෙට්ඨිධිතාය අනුමොදනං කත්වා “සෙට්ඨිධිතා මං ගච්ඡන්තං පස්සතු” ති අධිට්ඨහිත්වා නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. සෙට්ඨිධිතාය තං දිස්වා මහති පිති උජ්ජන්තා. හවන්තරෙ කතං අකුසලකම්මං අනොකාසතාය පරික්ඛිණං, විඤ්චම්බිලධොතතම්බහාජනම්ච සුද්ධා ජාතා. තාවදෙච වස්සා පතිකුලෙ ඤාතිකුලෙ ච සබ්බො ජනො තුට්ඨො “කිං කරොමා” ති පියවචනානි පණ්ණාකාරානි ච පෙසෙසි. සෙට්ඨිපුත්තො මනුස්සෙ පෙසෙසි “සීසං සීසං ආනෙථ සෙට්ඨිධිතරං, අහං විස්සරිත්වා උය්‍යානං ආගතො” ති. තතො පභුති ච නං උරෙ විලිත්තවන්දනං විය ආමුත්තමුත්තාහාරං විය පුප්ඵමාලං විය ච පියායන්තො පරිහරි.

සා තත්ථ යාවතායුකං ඉස්සරියභොගසුඛං අනුභවිත්වා කාලං කත්වා පුරිසභාවෙන දෙවලොකෙ පදුමපුෂ්පේ උප්පජ්ජී. සො දෙවපුත්තො ගච්ඡන්තොපි පදුමපුෂ්පගබ්භෙයෙව ගච්ඡති, තිට්ඨන්තොපි, නිසිදන්තොපි, සයන්තොපි පදුමගබ්භෙයෙව සයති. මහාපදුමදෙවපුත්තොති වස්ස නාමං අකංසු. එවං සො තෙන ඉද්ධානුභාවෙන අනුලොමපටිලොමං ඡදෙවලොකෙ එව සංසරති.

තෙන ව සමයෙන ඛාරාණසිරඤ්ඤො වීසති ඉත්ථිසභස්සානි භොන්ති. රාජා එකිස්සාපි කුච්ඡියං පුත්තං න ලභති. අමච්චා රාජානං විඤ්ඤාපෙසුං “දෙව, කුලවංසානුපාලකො පුත්තො ඉච්ඡිතබ්බො, අනුපේ අවිජ්ජමානෙ බෙත්‍රජොපි කුලවංසධරො භොති” ති. රාජා “යපෙත්වා මහෙසිං අවසෙසා නාටකිත්ථියො සත්තාහං ධම්මනාටකං කරොථා” ති යථාකාමං බහි වරාපෙසි, තථාපි පුත්තං නාලත්ථ. පුත අමච්චා ආහංසු – “මහාරාජ, මහෙසී නාම පුඤ්ඤෙන ව පඤ්ඤාය ව සබ්බිත්ථිතං අග්ගා, අප්පෙව නාම දෙවො මහෙසියාපි කුච්ඡස්මිං පුත්තං ලභෙය්‍යා” ති. රාජා මහෙසියා එතමත්ථං ආරොචෙසි. සා ආහ – “මහාරාජ, යා ඉත්ථි සච්චවාදිනී සීලවතී, සා පුත්තං ලභෙය්‍යා, හිරොත්තජ්ජරහිතාය කුතො පුත්තො” ති පාසාදං අභිරුහිත්වා පඤ්ච සීලානි සමාදිශිත්වා පුතජ්ජුතං අනුමජ්ජති. සීලවතියා රාජධිතාය පඤ්ච සීලානි අනුමජ්ජන්තියා පුත්තපත්ථනාවිත්තෙ උප්පන්නමත්තෙ සක්කස්ස ආසනං සන්තප්පි.

අථ සක්කො ආසනතාපකාරණං ආවජ්ජෙන්නො එතමත්ථං විදිත්වා “සීලවතියා රාජධිතාය පුත්තවරං දෙවී” ති ආකාසෙනාගන්ත්වා දෙවියා සම්මුඛෙ යත්වා “කිං පත්ථෙසි දෙවී” ති පුච්ඡී. “පුත්තං, මහාරාජා” ති. “දම්මී තෙ, දෙවී, පුත්තං, මා වින්තසී” ති වත්වා දෙවලොකං ගන්ත්වා “අත්ථි නු බො එත්ථ බිණායුකො” ති ආවජ්ජෙන්නො “අයං මහාපදුමො උපරිදෙවලොකෙ උප්පජ්ජිතුං ඉතො වචතී” ති ඤත්වා තස්ස විමානං ගන්ත්වා “තාත මහාපදුම, මනුස්සලොකං ගච්ඡාහී” ති යාචි. සො ආහ – “මහාරාජ, මා එවං භණි, ජෙගුච්ඡො මනුස්සලොකො” ති. “තාත, ත්වං මනුස්සලොකෙ පුඤ්ඤං කත්වා ඉධුපපන්නො, තත්ථෙව යත්වා පාරම්මියො පුරෙතබ්බා, ගච්ඡ, තාතා” ති. “දුක්ඛො, මහාරාජ, ගබ්භවාසො, න සක්කොමි තත්ථ වසිතු” ති. “කිං තෙ, තාත, ගබ්භවාසෙන, තථා හි ත්වං කම්මමකාසි, යථා පදුමගබ්භෙයෙව නිබ්බත්තිස්සසි, ගච්ඡ, තාතා” ති පුතජ්ජුතං වූච්චමානො අධිවාසෙසි.

තතො මහාපදුමො දෙවලොකා වටිත්වා ඛාරාණසිරඤ්ඤො උය්‍යානෙ සීලාපට්ටපොක්ඛරණියං පදුමගබ්භෙ නිබ්බත්තො. තඤ්ච රත්තිං මහෙසී පච්චුසසමයෙ සුපිනන්තෙන වීසතිඉත්ථිසභස්සපරිවුතා උය්‍යානං ගන්ත්වා සීලාපට්ටපොක්ඛරණියං පදුමස්සරෙ පුත්තං ලද්ධා විය අභොසි. සා පහාතාය රත්තියා සීලානි රක්ඛමානා තථෙව තත්ථ ගන්ත්වා එකං පදුමපුෂ්පං අද්දස. තං නෙව තීරෙ භොති න ගම්හීරෙ. සහ දස්සනෙනෙව වස්සා තත්ථ පුත්තසිනෙහො උප්පජ්ජී. සා සාමංයෙව පවිසිත්වා තං පුෂ්පං අග්ගභෙසි. පුෂ්පේ ගහිතමත්තෙයෙව පත්තානි විකසිංසු. තත්ථ තට්ටකෙ ආසිත්තසුචණ්ණපට්මං විය දාරකං අද්දස. දිස්වාච

“පුත්තො මෙ ලද්ධො” ති සද්දං නිව්ඡාරෙසි. මහාජනො සාධුකාරසහස්සානි මුඤ්චි, රඤ්ඤො ච පෙසෙසි. රාජා සුත්වා “කත්ථ ලද්ධො” ති පුච්ඡිත්වා ලද්ධොකාසඤ්ච සුත්වා “උය්‍යානඤ්ච පොක්ඛරණියං පදුමඤ්ච අම්භාකඤ්ඤො ඛෙත්තං, තස්මා අම්භාකං ඛෙත්තෙ ජාතත්තා ඛෙත්‍රපො නාමායං පුත්තො” ති වත්වා නගරං පවෙසෙත්වා විසතිසහස්සඉත්ථියො ධාතිකිච්චං කාරාපෙසි. යා යා කුමාරස්ස රුචිං ඤත්වා පත්ථිතපත්ථිතං බාදනීයං බාදාපෙනි, සා සා සහස්සං ලහති. සකලබාරාණසි චලිතා, සබ්බො ජනො කුමාරස්ස පණ්ණාකාරසහස්සානි පෙසෙසි. කුමාරො තං තං අනිනෙත්වා “ඉමං බාද, ඉමං භුඤ්ජා” ති වුව්චමානො භොජනෙන උබ්බාළ්භො උක්කණ්ඨිතො හුත්වා, ගොපුරද්වාරං ගත්ත්වා, ලාබාගුළකෙන කීළති.

තදා අඤ්ඤතරො පච්චෙකඬුද්ධො බාරාණසිං නිස්සාය ඉසිපතනෙ වසති. සො කාලස්සෙව වුට්ඨාය සෙනාසනවත්තසරීරපරිකම්මනසිකාරාදීනි සබ්බකිච්චානි කත්වා, පටිසල්ලානා වුට්ඨිතො “අජ්ජ කත්ථ භික්ඛං ගහෙස්සාමි” ති ආවජ්ජෙත්තො කුමාරස්ස සම්පත්තිං දිස්වා “එස පුබ්බෙ කිං කම්මං කරි” ති විමංසන්තො “මාදිසස්ස පිණ්ඩපාතං දත්වා, චතස්සො පත්ථනා පත්ථෙසි තත්ථ තිස්සො සිද්ධා, එකා තාව න සිජ්ඣති, තස්ස උපායෙන ආරම්මණං දස්සෙමි” ති භික්ඛාවරියවසෙන කුමාරස්ස සන්තිකං අගමාසි. කුමාරො තං දිස්වා “සමණ, මා ඉධ ආගච්ඡි, ඉමෙ හි තම්පි ‘ඉදං බාද, ඉදං භුඤ්ජා’ ති වදෙය්‍ය” න්ති ආහ. සො එකච්චනෙනෙව තතො නිවත්තිත්වා අත්තනො සෙනාසනං පාවිසි. කුමාරො පරිජනං ආහ – “අයං සමණො මයා වුත්තමත්තොව නිවත්තො, කුද්ධො, නු, බො මමා” ති. තතො තෙහි “පබ්බජිතා නාම, දෙව, න කොධපරායණා භොන්ති, පරෙන පසන්නමනෙන යං දින්නං භොති, තෙන යාපෙන්නි” ති වුව්චමානොපි “කුද්ධො එව මමායං සමණො, බමාපෙස්සාමි න” න්ති මාතාපිතුනං ආරොචෙත්වා හත්ථිං අභිරුහිත්වා, මහතා රාජානුභාවෙන ඉසිපතනං ගත්ත්වා, මිගයුථං දිස්වා, පුච්ඡි “කිං නාම එතෙ” ති? “එතෙ, සාමි, මිගා නාමා” ති. එතෙසං “ඉමං බාදථ, ඉමං භුඤ්ජථ, ඉමං සායථා” ති වත්වා පටිජග්ගන්තා අත්ථිති. නත්ථි සාමි, යත්ථ තිණොදකං සුලභං, තත්ථ වසන්තිති.

කුමාරො “යථා ඉමෙ අරක්ඛියමානාව යත්ථ ඉච්ඡන්ති, තත්ථ වසන්ති, කදා නු, බො, අහම්පි එවං වසෙය්‍ය” න්ති එතමාරම්මණං අග්ගහෙසි. පච්චෙකඬුද්ධොපි තස්ස ආගමනං ඤත්වා සෙනාසනමග්ගඤ්ච වඩකමඤ්ච සම්මජ්ජිත්වා, මට්ඨං කත්වා, එකද්වික්ඛත්තුං වඩකමිත්වා, පදනික්ඛෙපං දස්සෙත්වා, දිවාචිහාරොකාසඤ්ච පණ්ණසාලඤ්ච සම්මජ්ජිත්වා, මට්ඨං කත්වා, පටිසනපදනික්ඛෙපං දස්සෙත්වා, නික්ඛමනපදනික්ඛෙපං අදස්සෙත්වා, අඤ්ඤත්‍ර අගමාසි. කුමාරො තත්ථ ගන්ත්වා තං පදෙසං සම්මජ්ජිත්වා මට්ඨං කතං දිස්වා “වසති මඤ්ඤෙ එත්ථ සො පච්චෙකඬුද්ධො” ති පරිජනෙන භාසිතං සුත්වා ආහ – “පාතොපි සො සමණො කුද්ධො, ඉදානි හත්ථිඅස්සාදීහි අත්තනො ඔකාසං අක්කන්තං දිස්වා, සුට්ඨුතරං කුජ්ඣකියා, ඉධෙව තුම්භෙ තිට්ඨථා” ති හත්ථික්ඛන්ධා ඔරුය්භ එකකොච සෙනාසනං පට්ටියො වත්තසීසෙන සුසම්මට්ටියොකාසෙ පදනික්ඛෙපං දිස්වා, “අයං සමණො එත්ථ වඩකමන්තො න වණ්ජජාදිකම්මං වින්තෙසි, අද්ධා අත්තනො

හිතමෙව වින්තෙසි මඤ්ඤෙ’ ති පසන්තමානසො වඩ්ඤමං ආරුහින්වා,
 දුරික්ඛපුට්ඨිකක්කො ගන්ත්වා, පාසාණඵලකෙ නිසීදින්වා, සඤ්ජාතඵකග්ගො
 හුත්වා, පණ්ණසාලං පවිසින්වා, විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිඤාණං අධිගන්ත්වා,
 පුරිමනායෙනෙව පුරොහිතෙන කම්මට්ඨානෙ පුච්ඡිතෙ ගගනතලෙ නිසින්තො ඉමං
 ගාථමාහ –

“මිගො අරඤ්ඤම්හි යථා අබද්ධො, යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොචරාය;
 විඤ්ඤු නරො සෙරිතං පෙක්ඛමානො, ඵකො වරෙ
 බග්ගවිසාණකප්පො” ති.

තත්ථ මිගොති ද්වෙ මිගා ඵණ්ණිමිගො, පසදම්මිගො වාති. අපිච සබ්බෙසං
 ආරඤ්ඤකානං චතුප්පදානමෙනං අධිවචනං. ඉධ පන පසදම්මිගො අධිප්පෙනො.
 අරඤ්ඤම්හිති ගාමඤ්ච ගාමුපචාරඤ්ච ය්පෙත්වා අවසෙසං අරඤ්ඤං, ඉධං පන
 උය්‍යානමධිප්පෙනං, තස්මා උය්‍යානම්හිති වුත්තං හොති. යථාති පටිභාගෙ.
 අබද්ධොති රජ්ජුබන්ධනාදිහි අබද්ධො, ඵතෙන විස්සන්ථවරියං දීපෙති. යෙනිච්ඡකං
 ගච්ඡති ගොචරායති යෙන යෙන දිසාභාගෙන ගන්තුම්ච්ඡති, තෙන තෙන
 දිසාභාගෙන ගොචරාය ගච්ඡති. වුත්තම්පි වෙනං භගවතා –

“සෙය්‍යථාපි, හික්ඛවෙ, ආරඤ්ඤකො මිගො අරඤ්ඤෙ පවතෙ
 වරමානො විස්සන්ථො ගච්ඡති, විස්සන්ථො තිට්ඨති, විස්සන්ථො නිසීදති,
 විස්සන්ථො සෙය්‍යං කප්පෙති. තං කිස්ස හෙතු? අනාපාථගතො, හික්ඛවෙ,
 ලුද්දස්ස; ඵවමෙව බො, හික්ඛවෙ, හික්ඛු විචිච්චෙව කාමෙහි...පෙ.... පයමං
 ඤානං උපසම්පජ්ජ විහරති. අයං වුච්චති, හික්ඛවෙ, හික්ඛු අන්ධමකාසි මාරං
 අපදං, වධින්වා මාරවක්ඛුං අදස්සනං ගතො පාපිමනො” ති (ම. නි. 1.287;
 වුළුති. බග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 125) විත්ථාරො.

විඤ්ඤු නරොති පණ්ඩිතපුරිසො. සෙරිතන්ති සච්ඡන්දවුත්තිතං අපරායත්තතං.
 පෙක්ඛමානොති පඤ්ඤාවක්ඛුනා ඔලොකයමානො. අථ වා ධම්මසෙරිතං
 පුග්ගලසෙරිතඤ්ච. ලොකුත්තරධම්මා හි කිලෙසවසං අගමනතො සෙරිතො තෙහි
 සමන්තාගතා පුග්ගලා ව, තෙසං භාවනිද්දෙසො සෙරිතා. තං පෙක්ඛමානොති. කිං
 වුත්තං හොති? “යථා මිගො අරඤ්ඤම්හි අබද්ධො යෙනිච්ඡකං ගච්ඡති ගොචරාය,
 කදා නු බො අහම්පි ඵවං ගච්ඡෙය්‍ය” ත්ති ඉති මෙ තුම්හෙහි ඉතො විතො ව
 පරිවාරත්වා ධීතෙහි බද්ධස්ස යෙනිච්ඡකං ගන්තුං අලහන්තස්ස තස්මිං
 යෙනිච්ඡකගමනාභාවෙන යෙනිච්ඡකගමනෙ වානිසංසං දිස්වා අනුක්කමෙන
 සමථවිපස්සනා පාරිපුරිං අගමංසු. තතො පච්චෙකබ්බොධිං අධිගතොම්හි. තස්මා
 අඤ්ඤොපි විඤ්ඤු පණ්ඩිතො නරො සෙරිතං පෙක්ඛමානො ඵකො වරෙ
 බග්ගවිසාණකප්පොති. සෙසං වුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

මිගඅරඤ්ඤගාථාවණ්ණනා සමන්තා.

40. ආමන්තතා හොඳිති කා උප්පත්ති? අතීතේ කිර එකවර්ජිකබ්බන්මදන්තො නාම රාජා අහොසි මුදුකජාතිකො. යදා අමච්චා තෙන සහ යුත්තං වා අයුත්තං වා මන්තෙතුකාමා හොන්ති, තදා නං පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං එකමන්තං නෙත්ති. තං එකදිවසං දිවාසෙය්‍යං උපගතං අඤ්ඤතරො අමච්චො “දෙව, මම සොතබ්බං අත්ථි” ති එකමන්තං ගමනං යාචි. සො උට්ඨාය අගමාසි. පුන එකො මහාඋපට්ඨානෙ නිසින්නං වරං යාචි, එකො හත්ථික්ඛන්ධෙ, එකො අස්සපිට්ඨියං, එකො සුවණ්ණරට්ඨෙ, එකො සිව්කාය නිසිදිත්වා උය්‍යානං ගච්ඡන්තං යාචි. රාජා තතො ඔරොහිත්වා එකමන්තං අගමාසි. අපරො ජනපදවාරිකං ගච්ඡන්තං යාචි, තස්සාපි වචනං සුත්වා හත්ථිතො ඔරුය්‍ය එකමන්තං අගමාසි. එවං සො තෙහි නිබ්බින්නො භුත්වා පබ්බජි. අමච්චා ඉස්සරියෙන වඩ්ඪන්ති. තෙසු එකො ගන්ත්වා රාජානං ආහ – “අමුක්කං, මහාරාජ, ජනපදං මය්‍හං දෙහී” ති. රාජා “තං ඉත්ථන්තාමො භුඤ්ජති” ති භණ්ති. සො රඤ්ඤො වචනං අනාදිශිත්වා “ගච්ඡාමහං තං ජනපදං ගහෙත්වා භුඤ්ජාමි” ති තත්ථ ගන්ත්වා, කලහං කත්වා, පුන උහොපි රඤ්ඤො සන්තිකං ආගන්ත්වා, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස දොසං ආරොචෙත්ති. රාජා “න සක්කා ඉමෙ තොසෙතු” ති තෙසං ලොභෙ ආදීනවං දිස්වා විපස්සන්තො පච්චෙකසම්බොධිං සච්ඡාකාසි. සො පුරිමනායෙනෙව ඉමං උදානගාථං අභාසි –

“ආමන්තතා හොඳි සභායමජ්ඣෙ, වාසෙ යානෙ ගමනෙ වාරිකාය;
අනභිජ්ඣිතං සෙරිතං පෙක්ඛමානො, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො” ති.

තස්සත්ථො – සභායමජ්ඣෙ ඨිතස්ස දිවාසෙය්‍යසඬ්ඛානෙ වාසෙ ව,
මහාඋපට්ඨානසඬ්ඛානෙ යානෙ ව, උය්‍යානගමනසඬ්ඛානෙ ගමනෙ ව,
ජනපදවාරිකසඬ්ඛානාය වාරිකාය ව “ඉදං මෙ සුණ, ඉදං මෙ දෙහී” තිආදිනා නයෙන තථා තථා ආමන්තතා හොඳි, තස්මා අහං තත්ථ නිබ්බිජ්ජිත්වා යායං
අරියජනසෙවිතා අනෙකානිසංසා එකන්තසුඛා, එවං සන්තෙපි ලොභාහිභූතෙහි සබ්බකාපුරිසෙහි අනභිජ්ඣිතා අනභිපත්ථිතා පබ්බජ්ජා, තං අනභිජ්ඣිතං පරෙසං අවසචන්තනෙන ධම්මපුග්ගලවසෙන ච සෙරිතං පෙක්ඛමානො විපස්සනං ආරහිත්වා අනුක්කමෙන පච්චෙකසම්බොධිං අධිගතොමිහීති. සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

ආමන්තතාගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

41. බිඩ්ඛා රතීති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං එකපුත්තකබ්බන්මදන්තො නාම රාජා අහොසි. සො වස්ස එකපුත්තකො පියො අහොසි මනාපො පාණසමො. සො සබ්බිරියාපට්ඨෙසු පුත්තං ගහෙත්වාච වත්තති. සො එකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡන්තො තං යපෙත්වා ගතො. කුමාරොපි තං දිවසංයෙව උප්පන්නෙත බ්‍යාධිනා මතො. අමච්චා “පුත්තසිනෙහෙන රඤ්ඤො හදයම්පි එලෙය්‍යා” ති අනාරොචෙත්වාච නං ඤාපෙසුං. රාජා උය්‍යානෙ සුරාමදෙන මත්තො පුත්තං නෙව සරි, තථා දුතියදිවසෙපි ත්භානහොජනවෙලාසු. අථ භුත්තාචි නිසින්නො සරිත්වා “පුත්තං මෙ ආනෙථා” ති ආහ. තස්ස අනුරූපෙන විධානෙන තං පවත්ති. ආරොචෙසුං. තතො සොකාහිභූතො

නිසින්නො එවං යොනියො මනසාකාසි “ඉමස්මිං සති ඉදං හොති, ඉමස්සුප්පාදා ඉදං උප්පජ්ජති” ති. යො එවං අනුක්කමෙන අනුලොමපටිලොමං පටිච්චසමුප්පාදං සම්මසන්නො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡාකාසි. සෙසං සංසග්ගගාථාය චුත්තසදිසමෙව යපෙත්වා ගාථායත්ථවණ්ණනං.

අත්ථවණ්ණනායං පන බ්බිධාති කීළනා. සා දුට්ඨා හොති – කායිකා, වාචසිකා ව. තත්ථ කායිකා නාම හත්ථිහිපි කීළන්ති, අස්සෙහිපි, රථෙහිපි, ධනුහිපි, ථරුහිපිති එවමාදි. වාචසිකා නාම ගීතං, සිලොකභණ්ණනං, මුඛහෙරීති එවමාදි. රතීති පඤ්චකාමගුණරති. විපුලන්ති යාව අට්ඨමිඤ්ජං ආභවිව යානෙන සකලත්තභාවබ්‍යාපකං. සෙසං පාකටමෙව. අනුසන්ධියොජනාපි චෙත්ථ සංසග්ගගාථාය චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා, තතො පරඤ්ච සබ්බන්ති.

බ්බිධාරතිගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

42. වාතුද්දිසාති කා උප්පත්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පඤ්ච පච්චෙකබ්බොධිසත්තා පබ්බජිත්වා විසති වස්සසභස්සාති ගතපච්චාගතචත්තං පුරෙත්වා දෙවලොකෙ උප්පන්නා. තතො චචිත්වා තෙසං ජෙට්ඨකො බාරාණසියං රාජා අහොසි, සෙසා පාකතිකරාජානො. තෙ චත්තාරොපි කම්මට්ඨානං උග්ගණ්හිත්වා, රජ්ජං පභාය පබ්බජිත්වා, අනුක්කමෙන පච්චෙකබ්බද්ධා හුත්වා නන්දමූලකපබ්භාරෙ වසන්නා එකදිවසං සමාපත්තිතො වුට්ඨාය වංසකළීරගාථායං චුත්තනයෙනෙව අත්තතො කම්මඤ්ච සභායඤ්ච ආවජ්ජෙත්වා ඤත්වා බාරාණසිරඤ්ඤො උපායෙන ආරම්මණං දස්සෙතුං ඔකාසං ගවෙසන්ති. යො ව රාජා තික්ඛත්තුං රත්තියා උබ්බිජ්ජති, හීතො විස්සරං කරොති, මහාතලෙ ධාවති. පුරොහිතෙන කාලස්සෙව වුට්ඨාය සුඛසෙය්‍යා පුච්ඡිතොපි “කුතො මෙ, ආචරිය, සුඛ”න්ති සබ්බං තං පචත්තිං ආරොචෙසි. පුරොහිතොපි “අයං රොගො න සක්කා යෙන කෙනවි උද්ධංචිරෙවනාදිනා හෙසජ්ජකම්මෙන විනෙතුං, මය්හං පන බාදනුපායො උප්පන්නො”ති වින්තෙත්වා “රජ්ජහානිජීවිතත්තරායාදීනං පුබ්බනිමිත්තං එතං මහාරාජා”ති රාජානං සුට්ඨුතරං උබ්බෙජෙත්වා තස්ස වූපසමනත්ථං “එත්තකෙ ව එත්තකෙ ව හත්ථිඅස්සරථාදයො හිරඤ්ඤසුචණ්ණඤ්ච දක්ඛිණං දත්වා යඤ්ඤො යජිතබ්බො”ති තං යඤ්ඤයජනෙ සමාදපෙසි.

තතො පච්චෙකබ්බද්ධා අනෙකානි පාණසභස්සාති යඤ්ඤත්ථාය සම්පිණ්ඩියමානානි දිස්වා “එතස්මිං කම්මෙ කතෙ දුබ්බොධනෙය්‍යා භවිස්සති, හන්ද නං පටිකච්චෙව ගන්ත්වා පෙක්ඛාමා”ති වංසකළීරගාථායං චුත්තනයෙනෙව ආගන්ත්වා පිණ්ඩාය වරමානා රාජඬගණෙ පටිපාටියා අගමංසු. රාජා සිහපඤ්ජරෙ යීතො රාජඬගණං ඔලොකයමානො තෙ අද්දක්ඛි, සභ දස්සනෙනෙව වස්ස සිනෙහො උප්පජ්ජි. තතො තෙ පක්කොසාපෙත්වා ආකාසතලෙ පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසිදාපෙත්වා සක්කච්චං හොජෙත්වා කතභත්තකිච්චෙ “කෙ තුම්හෙ”ති පුච්ඡි. “මයං, මහාරාජ, වාතුද්දිසා නාමා”ති. “හත්තෙ, වාතුද්දිසාති ඉමස්ස කො අත්ථො”ති? “චතුසු දිසාසු කත්ථවි කුතොවි භයං වා චිත්තුත්‍රායො වා අම්භාකං

නත්ථී, මහාරාජා” ති. “භන්තෙ, තුම්භාකං තං භයං කිං කාරණා න භොති” ති? “මයඤ්ඤි, මහාරාජ, මෙත්තං භාවෙම, කරුණං භාවෙම, මුදිතං භාවෙම, උපෙක්ඛං භාවෙම, තෙන නො තං භයං න භොති” ති වත්වා උට්ඨායාසනා අත්තනො වසතිං අගමංසු.

තතො රාජා වින්තෙසි “ඉමෙ සමණා මෙත්තාදිභාවනාය භයං න භොතිති භණන්ති, බ්‍රාහ්මණා පන අනෙකසභස්සපාණවධං වණ්ණයන්ති, කෙසං නු ඛො වචනං සච්ච” ති. අඨස්ස ඵතදභොසි – “සමණා සුද්ධෙන අසුද්ධං ධොවන්ති, බ්‍රාහ්මණා පන අසුද්ධෙන අසුද්ධං. න ච සක්කා අසුද්ධෙන අසුද්ධං ධොවිතුං, පබ්බජිතානං ඵච වචනං සච්ච” ති. සො “සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා භොන්තු” තිආදිනා නයෙන මෙත්තාදයො වත්තාරොපි බ්‍රහ්මචිභාරෙ භාවෙන්වා හිතඵරණචිත්තෙන අමච්චෙ ආණාපෙසි “සබ්බෙ පාණෙ මුඤ්චථ, සීතානි පානීයානි පිචන්තු, හරිතානි තිණානි බාදන්තු, සීතො ච තෙසං වාතො උපවායතු” ති. තෙ තථා අකංසු.

තතො රාජා “කල්‍යාණමිත්තානං වචනෙනෙව පාපකම්මතො මුත්තොම්හී” ති තත්ථෙව නිසින්තො විපස්සින්වා පච්චෙකසම්බොධිං සච්ඡාකාසි. අමච්චෙහි ච භොජනවෙලායං “භුඤ්ජ, මහාරාජ, කාලො” ති චුත්තෙ “නාහං රාජා” ති පුරිමනයෙනෙව සබ්බං වත්වා ඉමං උදානඛ්‍යාකරණගාථං අභාසි –

“වාතුද්දිසො අප්පට්ඨො ච භොති, සන්තුස්සමානො ඉතරීතරෙන;
පරිස්සයානං සහිතා අජම්භී, එකො චරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො” ති.

තත්ථ වාතුද්දිසොති වතුසු දිසාසු යථාසුඛවිහාරී, “එකං දිසං ඵරින්වා විහරති” තිආදිනා (දී. නි. 3.308; අ. නි. 4.125; චූළනි. ඛග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 128) වා නයෙන බ්‍රහ්මචිභාරභාවනාඵරිතා වතස්සො දිසා අස්ස සන්තීතිපි වාතුද්දිසො. තාසු දිසාසු කත්ථවි සත්තෙ වා සඬ්ඛාරෙ වා භයෙන න පටිභඤ්ඤතිති අප්පට්ඨො. සන්තුස්සමානොති ද්වාදසවිධස්ස සන්තොසස්සවසෙන සන්තුස්සකො, ඉතරීතරෙනාති උච්චාවචෙන පච්චයෙන. පරිස්සයානං සහිතා අජම්භීති එත්ථ පරිස්සයන්ති කායචිත්තානි, පරිභාපෙන්ති වා තෙසං සම්පත්තිං, තානි වා පටිච්ච සයන්තීති පරිස්සයා, බාහිරානං සීහඛ්‍යග්ගසාදිතං අබ්භන්තරානඤ්ච කාමච්ඡන්දාදීනං කායචිත්තපද්දවානං එතං අධිවචනං. තෙ පරිස්සයෙ අධිවාසනඛන්තියා ච වීරියාදීහි ධම්මෙහි ච සහතීති පරිස්සයානං සහිතා. ථද්ධභාවකරභයාභාවෙන අජම්භී. කිං චුත්තං භොති? යථා තෙ වත්තාරො සමණා, ඵචං ඉතරීතරෙන පච්චයෙන සන්තුස්සමානො එත්ථ පටිපත්තිපදට්ඨානෙ සන්තොසෙ ධීතො වතුසු දිසාසු මෙත්තාදිභාවනාය වාතුද්දිසො, සත්තසඬ්ඛාරෙසු පටිහනනභයාභාවෙන අප්පට්ඨො ච භොති. සො වාතුද්දිසත්තා චුත්තප්පකාරානං පරිස්සයානං සහිතා, අප්පට්ඨත්තා අජම්භී ච භොතිති ඵචං පටිපත්තිගුණං දිස්වා යොනිසො පටිපජ්ජින්වා පච්චෙකබොධිං අධිගතොම්හීති. අථ වා තෙ සමණා විය සන්තුස්සමානො ඉතරීතරෙන චුත්තනයෙනෙව වාතුද්දිසො භොතීති ඤත්වා ඵචං වාතුද්දිසභාවං

පත්ථයන්තො යොනියො පටිපජ්ජිත්වා අධිගතොමිහි. තස්මා අඤ්ඤාපි ඊදිසං
යානං පත්ථයමානො වාතුද්දිසනය පරිස්සයානං සහිතා අප්පටිසනය ව අපමිහී
හුත්වා එකො වරෙ ඛග්ගවිසාඤාකප්පොති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

වාතුද්දිසගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

43. දුස්සඬිගහාති කා උප්පත්ති? බාරාණසිරඤ්ඤො කිර අග්ගමහෙසී
කාලමකාසී. තතො චිතිවත්තෙසු සොකදිවසෙසු එකං දිවසං අමච්චා “රාජුනං නාම
තෙසු තෙසු කිච්චෙසු අග්ගමහෙසී අවස්සං ඉච්ඡිතබ්බා, සාධු, දෙවො, අඤ්ඤං දෙවිං
ආනෙතු”ති යාචිංසු. රාජා “තෙන හි, භණ්ණ, ජානාථා”ති ආහ. තෙ පරියෙසන්තා
සාමන්තරජ්ජෙ රාජා මතො. තස්ස දෙවී රජ්ජං අනුසාසති. සා ව ගබ්හිනී හොති.
අමච්චා “අයං රඤ්ඤො අනුරූපා”ති ඤාත්වා තං යාචිංසු. සා “ගබ්හිනී නාම
මනුස්සානං අමනාපා හොති, සචෙ ආගමෙථ, යාව විජායාමී, එවං හොතු, තො චෙ,
අඤ්ඤං පරියෙසථා”ති ආහ. තෙ රඤ්ඤොපි එතමත්ථං ආරොචෙසුං. රාජා
“ගබ්හිනීපි හොතු ආනෙථා”ති. තෙ ආනෙසුං. රාජා තං අභිසිඤ්චිත්වා සබ්බං
මහෙසීහොගං අදාසී. තස්සා පරිජනඤ්ච නානාවිධෙහි පණ්ණාකාරෙහි සඬිගණ්හාති.
සා කාලෙන පුත්තං විජායී. තම්පි රාජා අත්තනො ජාතපුත්තම්ච සබ්බිරියාපටෙසු
අඩිකෙ ව උරෙ ව කත්වා විහරති. තතො දෙවියා පරිජනො චිත්තෙසි “රාජා අතිවිය
සඬිගණ්හාති කුමාරං, අතිවිස්සාසනියාති රාජහදයාති, හන්ද නං පරිහෙදෙමා”ති.

තතො කුමාරං – “ත්ථං, තාත, අම්මාකං රඤ්ඤො පුත්තො, න ඉමස්ස
රඤ්ඤො, මා එත්ථ විස්සාසං ආපජ්ජී”ති ආහංසු. අථ කුමාරො “එහි පුත්තා”ති
රඤ්ඤො වුච්චමානොපි හත්ථෙ ගහෙත්වා ආකඩ්ඪියමානොපි පුබ්බෙ විය රාජානං න
අල්ලියති. රාජා “කිං එත”ත්ති විමංසන්තො තං පවත්තිං ඤාත්වා “අරෙ, එතෙ මයා
එවං සඬිගහිතාපි පටිකුලවුත්තිනො එවා”ති නිබ්බිජ්ජිත්වා රජ්ජං පහාය පබ්බජිතො.
“රාජා පබ්බජිතො”ති අමච්චපරිජනාපි බහු පබ්බජිතා, “සපරිජනො රාජා
පබ්බජිතො”ති මනුස්සා පණිතෙ පච්චයෙ උපනෙත්ති. රාජා පණිතෙ පච්චයෙ
යථාවුඩ්ඪිං දාපෙති. තත්ථ යෙ සුන්දරං ලහන්ති, තෙ තුස්සන්ති. ඉතරෙ උජ්ඣායන්ති
“මයං පරිවෙණසම්මජ්ජනාදිති සබ්බකිච්චාති කරොන්තා ලුඛන්තං
ජිණ්ණවත්ථඤ්ච ලහාමා”ති. සො තම්පි ඤාත්වා “අරෙ, යථාවුඩ්ඪිං දියාමානෙපි
නාම උජ්ඣායන්ති, අහො, අයං පරිසා දුස්සඬිගහා”ති පත්තචීවරං ආදාය එකො
අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරහිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසී. තත්ථ
ආගතෙහි ව කම්මට්ඨානං පුච්ඡිතො ඉමං ගාථං අහාසී –

“දුස්සඬිගහා පබ්බජිතාපි එකෙ, අථො ගහට්ඨා සරමාවසන්තා;
අප්පොස්සුක්කො පරපුත්තෙසු හුත්වා, එකො වරෙ
ඛග්ගවිසාඤාකප්පො”ති.

සා අත්ථනො පාකටා එව. අයං පන යොජනා – දුස්සඬිගහා පබ්බජිතාපි එකෙ,
යෙ අසන්තොසාහිභූතා, තථාවිධා එව ව අථො ගහට්ඨා සරමාවසන්තා. එතමහං

දුස්සඬුගහභාවං ජිගුච්ඡන්තො විපස්සනං ආරහිත්වා පච්චෙකබ්බොධිං අධිගතොමිහිති.
සෙසං පුරිමනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

දුස්සඬුගහගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

44. ඔරොපයිත්වාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර වාතුමාසිකබ්බුන්මදන්තො නාම රාජා ගිම්හානං පඨමෙ මාසෙ උය්‍යානං ගතො. තත්ථ රමණීයෙ භූමිභාගෙ නීලසනපත්තසඤ්ජන්තං කොවිළාරරුක්ඛං දිස්වා “කොවිළාරමුලෙ මම සයනං පඤ්ඤාපෙඨා”ති වත්වා උය්‍යානෙ කිලිත්වා සායන්හසමයං තත්ථ සෙය්‍යං කප්පෙසි. පුන ගිම්හානං මජ්ඣමෙ මාසෙ උය්‍යානං ගතො. තදා කොවිළාරො පුප්ඵිතො හොති, තදාපි තථෙව අකාසි. පුන ගිම්හානං පච්ඡමෙ මාසෙ ගතො. තදා කොවිළාරො සඤ්ජන්තපත්තො සුක්ඛරුක්ඛො විය හොති. තදාපි සො අදිස්වාච තං රුක්ඛං පුබ්බපරිවෙයෙන තත්ථෙව සෙය්‍යං ආණාපෙසි. අමච්චා ජානන්තාපි “රඤ්ඤා ආණත්ත”න්ති භයෙන තත්ථ සයනං පඤ්ඤාපෙසුං. සො උය්‍යානෙ කිලිත්වා සායන්හසමයං තත්ථ සෙය්‍යං කප්පෙන්තො තං රුක්ඛං දිස්වා “අරෙ, අයං පුබ්බෙ සඤ්ජන්තපත්තො මණ්ඩයො විය අභිරූපදස්සනො අහොසි. තතො මණ්ඩණ්ණසාබන්තරෙ යපිතපවාලඬකුරසදිසෙහි පුප්ඵෙහි සස්සිරිකවාරුදස්සනො අහොසි. මුත්තාදලසදිසවාලිකාකිණ්ණො වස්ස හෙට්ඨා භූමිභාගො බන්ධනා පමුත්තපුප්ඵසඤ්ජන්තො රත්තකම්බලසන්ථතො විය අහොසි. සො නාමජ්ජ සුක්ඛරුක්ඛො විය සාබාමත්තාවසෙසො ධීතො. ‘අහො, ජරාය උපහතො කොවිළාරො’”ති වින්තෙත්වා “අනුපාදින්නම්පි තාව ජරා හඤ්ඤති, කිමඬග පන උපාදින්න”න්ති අනිච්චසඤ්ඤං පටිලභි. තදනුසාරෙනෙව සබ්බසඬ්ඛාරෙ දුක්ඛතො අනත්තතො ව විපස්සන්තො “අහො වතාහම්පි සඤ්ජන්තපත්තො කොවිළාරො විය අපෙතගිහිබ්‍යඤ්ජනො භවෙය්‍ය”න්ති පත්ථයමානො අනුපුබ්බෙන තස්මිං සයනතලෙ දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපන්තොයෙව පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡාකාසි. තතො ගමනකාලෙ අමච්චෙහි “කාලො ගන්තුං, මහාරාජා”ති චුත්තෙ “නාහං රාජා”තිආදීනි වත්වා පුරිමනෙයෙනෙව ඉමං ගාථං අභාසි —

“ඔරොපයිත්වා ගිහිබ්‍යඤ්ජනානි, සඤ්ජන්තපත්තො යථා කොවිළාරො;
ෂේත්වාන විරො ගිහිබන්ධනානි, එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

තත්ථ ඔරොපයිත්වාති අපනෙත්වා. ගිහිබ්‍යඤ්ජනානීති කෙසමස්සුඛදාතවත්ථාලඬකාරමාලාගන්ධවිලෙපනඉත්ථිපුත්තදාසිදාසාදීනි. එතානි හි ගිහිභාවං බ්‍යඤ්ජයන්ති, තස්මා “ගිහිබ්‍යඤ්ජනානී”ති වුච්චන්ති. සඤ්ජන්තපත්තොති පතිතපත්තො. ෂේත්වානානි මග්ගඤ්ඤාණෙන ඡින්දිත්වා. විරොති මග්ගවිරියසමන්තාගතො. ගිහිබන්ධනානීති කාමබන්ධනානි. කාමා හි ගිහිනං බන්ධනානි. අයං තාව පදන්ථො.

අයං පන අධිප්පායො — “අහො වතාහම්පි ඔරොපයිත්වා ගිහිබ්‍යඤ්ජනානි සඤ්ජන්තපත්තො යථා කොවිළාරො භවෙය්‍ය”න්ති එවඤ්ඤි වින්තයමානො

විපස්සනං ආරහිත්වා පච්චෙකබ්බොධිං අධිගතොම්හිති. සෙසං පුරිමනායෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

කොවිළාරගාථාවණ්ණනා සමත්තා. පඨමො වග්ගො නිට්ඨිතො.

45-46. සචෙ ලභෙථාති කා උප්පත්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ ද්වෙ පච්චෙකබ්බොධිසත්තා පබ්බජිත්වා වීසති වස්සසහස්සානි ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙත්වා දෙවලොකෙ උප්පන්නා. තතො වචිත්වා තෙසං ජෙට්ඨකො බාරාණසිරඤ්ඤො පුත්තො අහොසි, කනිට්ඨො පුරොහිතස්ස පුත්තො අහොසි. තෙ එකදිවසංයෙව පටිසන්ධිං ගහෙත්වා එකදිවසමෙව මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමිත්වා සහපංසුකීළිතසභායකා අහෙසුං. පුරොහිතපුත්තො පඤ්ඤවා අහොසි. සො රාජපුත්තං ආහ – “සම්ම, ත්වං පිතුතො අච්චයෙන රජ්ජං ලභිස්සසි, අහං පුරොහිතට්ඨානං, සුසික්ඛිතෙන ච සුඛං රජ්ජං අනුසාසිතුං සක්කා, එහි සිප්පං උග්ගහෙස්සාමා”ති. තතො උහොපි පුබ්බොපචිතකම්මා හුත්වා ගාමනිගමාදිසු හික්ඛං චරමානා පච්චන්තජනපදගාමං ගතා. තඤ්ච ගාමං පච්චෙකබ්බද්ධා හික්ඛාචාරවෙලාය පටිසන්ති. අථ මනුස්සා පච්චෙකබ්බද්ධෙ දිස්වා උස්සාහජානා ආසනානි පඤ්ඤාපෙන්නි, පණිතං බාදනීයං භොජනීයං උපනාමෙන්නි, මානෙන්නි, පුජෙන්නි. තෙසං එතදහොසි – “අම්හෙහි සදිසා උච්චාකුලිකා නාම නත්ථී, අථ ච පනිමෙ මනුස්සා යදි ඉච්ඡන්ති, අම්භාකං හික්ඛං දෙන්ති, යදි ච නිච්ඡන්ති, න දෙන්ති, ඉමෙසං පන පබ්බජිතානං එවරූපං සක්කාරං කරොන්ති, අද්ධා එතෙ කිඤ්චි සිප්පං ජානන්ති, හන්ද තෙසං සන්නිකෙ සිප්පං උග්ගණ්හාමා”ති.

තෙ මනුස්සෙසු පටික්කන්තෙසු ඕකාසං ලභිත්වා “යං, භන්තෙ, තුම්හෙ සිප්පං ජානාථ, තං අම්හෙපි සික්ඛාපෙථා”ති යාචිංසු. පච්චෙකබ්බද්ධා “න සක්කා අපබ්බජිතෙන සික්ඛිතු”න්ති ආහංසු. තෙ පබ්බජ්ජං යාචිත්වා පබ්බජිංසු. තතො තෙසං පච්චෙකබ්බද්ධා “එවං වො නිවාසෙතබ්බං, එවං පාරුපිතබ්බං”න්තිආදිනා නයෙන ආහිසමාචාරිකං ආචික්ඛිත්වා “ඉමස්ස සිප්පස්ස එකිභාවාහිරති නිප්පත්ති, තස්මා එකෙනෙව නිසිදිතබ්බං, එකෙන වඬිකමිතබ්බං, යාතබ්බං, සයිතබ්බං”න්ති පාටියෙක්කං පණ්ණසාලමදංසු. තතො තෙ අත්තතො අත්තතො පණ්ණසාලං පටිසිත්වා නිසිදිංසු. පුරොහිතපුත්තො නිසින්තකාලතො පභුති චිත්තසමාධානං ලද්ධා ඤානං ලභි. රාජපුත්තො මුහුත්තෙනෙව උක්කණ්ඨිතො තස්ස සන්නිකං ආගතො. සො තං දිස්වා “කිං, සම්මා”ති පුච්ඡි. “උක්කණ්ඨිතොම්හි”ති ආහ. “තෙන හි ඉධ නිසිදා”ති. සො තත්ථ මුහුත්තං නිසිදිත්වා ආහ – “ඉමස්ස කිර, සම්ම, සිප්පස්ස එකිභාවාහිරති නිප්පත්ති”ති පුරොහිතපුත්තො “එවං, සම්ම, තෙන හි ත්වං අත්තතො නිසින්තොකාසං එව ගච්ඡ, උග්ගහෙස්සාමි ඉමස්ස සිප්පස්ස නිප්පත්ති”න්ති ආහ. සො ගන්ත්වා පුනපි මුහුත්තෙනෙව උක්කණ්ඨිතො පුරිමනායෙනෙව තික්ඛන්තුං ආගතො.

තතො නං පුරොහිතපුත්තො තථෙව උයොපෙත්වා තස්මිං ගතෙ වින්තෙසි “අයං අත්තතො ච කම්මං භාපෙති, මම ච ඉධාහික්ඛණං ආගච්ඡන්තො”ති. සො

පණ්ණසාලනො නික්ඛම්ම අරඤ්ඤං පවිට්ඨො. ඉතරො අත්තනො පණ්ණසාලායෙව නිසින්තො පුනභි මුහුත්තෙනෙව උක්කණ්ඨිතො හුත්වා තස්ස පණ්ණසාලං ආගන්ත්වා ඉතො විතො ව මග්ගන්තොපි තං අදිස්වා වින්තෙසි – “යො ගහට්ඨකාලෙ පණ්ණාකාරම්පි ආදාය ආගතො මං දට්ඨුං න ලහති, සො නාම මයි ආගතෙ දස්සනම්පි අදාතුකාමො පක්කාමි, අහො, රෙ විත්ත, න ලජ්ජසි, යං මං චතුක්ඛත්තුං ඉධානෙසි, සොදානි තෙ වසෙ න චත්තිස්සාමි, අඤ්ඤදත්ථු තංයෙව මම වසෙ චත්තාපෙස්සාමි” ති අත්තනො සෙනාසනං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා ආකාසෙන නන්දමූලකපබ්භාරං අගමාසි. ඉතරොපි අරඤ්ඤං පවිසිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා තත්ථෙව අගමාසි. තෙ උභොපි මනොසිලාතලෙ නිසිදිත්වා පාටියෙක්කං පාටියෙක්කං ඉමා උදානගාථායො අභාසිංසු –

“සථෙ ලභෙථ නිපකං සභායං, සද්ධිං චරං සාධුවිහාරි ධීරං;
අභිභුයා සබ්බානි පරිස්සයානි, චරෙයා තෙනත්තමනො සතීමා.

“නො ථෙ ලභෙථ නිපකං සභායං, සද්ධිං චරං සාධුවිහාරි ධීරං;
රාජාව රට්ඨං විජිතං පභාය, එකො චරෙ මාතඨගරඤ්ඤෙව නාගො” ති.

තත්ථ නිපකන්ති පකතිනිපුණං පණ්ඨිතං කසිණපරිකම්මාදීසු කුසලං. සාධුවිහාරින්ති අප්පනාවිහාරෙන වා උපවාසෙන වා සමන්තාගතං. ධීරන්ති ධිතිසම්පන්නං. තත්ථ නිපකත්තෙන ධිතිසම්පදා චුත්තා. ඉධ පන ධිතිසම්පන්නමෙවාති අත්ථො. ධිති නාම අසීලීලපරක්කමතා, “කාමං තථො ච ත්භාරු වා” ති (ම. නි. 2.184; අ. නි. 2.5; මහානි. 196) එවං පවත්තවීරියස්සෙන අධිවචනං. අපිච ධිකතපාපොතිපි ධීරො. රාජාව රට්ඨං විජිතං පභායාති යථා පටිථාජා “විජිතං රට්ඨං අනත්ථාවහ” ත්ති ඤත්වා රජ්ජං පභාය එකො චරති, එවං බාලසභායං පභාය එකො චරෙ. අථ වා රාජාව රට්ඨන්ති යථා සුතසොමො රාජා විජිතං රට්ඨං පභාය එකො චරි, යථා ව මහාජනකො, එවං එකො චරෙති අයම්පි තස්සත්ථො. සෙසං චුත්තානුසාරෙන සක්කා ජානිතුන්ති න විත්ථාරිතන්ති.

සභායගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

47. අද්ධා පසංසාමාති ඉමස්සා ගාථාය යාව ආකාසතලෙ පඤ්ඤත්තාසනෙ පච්චෙකබ්බද්ධානං නිසජ්ජා, තාව චාතුද්දිසගාථාය උප්පත්තිසදිසා එව උප්පත්ති. අයං පන විසෙසො – යථා සො රාජා රත්තියා තික්ඛත්තුං උබ්බිජ්ජි, න තථා අයං, නෙවස්ස යඤ්ඤො පච්චුපට්ඨිතො අහොසි. සො ආකාසතලෙ පඤ්ඤත්තෙසු ආසනෙසු පච්චෙකබ්බද්ධෙ නිසිදාපෙත්වා “කෙ තුම්භෙ” ති පුච්ඡි. “මයං, මහාරාජ, අනවජ්ජහොජිතො නාමා” ති. “භන්තෙ, ‘අනවජ්ජහොජිතො’ ති ඉමස්ස කො අත්ථො” ති? “සුන්දරං වා අසුන්දරං වා ලද්ධා නිබ්බිකාරා භුඤ්ජාම, මහාරාජා” ති. තං සුත්වා රඤ්ඤො එතදහොසි “යංනුනාහං ඉමෙ උපපරික්ඛෙයාං එදිසා වා නො වා” ති. තං දිවසං කණාපකෙන බිලඬිගද්දතියෙන පරිච්ඡි. පච්චෙකබ්බද්ධා අමතං

භුඤ්ජන්තා විය නිබ්බිකාරා භුඤ්ජිංසු. රාජා “හොන්ති නාම එකදිවසං පටිඤ්ඤාතත්තා නිබ්බිකාරා, ස්වෙ ජානිස්සාමි” ති ස්වාතනායපි නිමන්තෙසි. තතො දුතියදිවසෙපි තථෙවාකාසි. තෙපි තථෙව පරිභුඤ්ජිංසු. අථ රාජා “ඉදානි සුන්දරං දත්වා වීමංසිස්සාමි” ති පුනපි නිමන්තෙත්වා, ද්වෙ දිවසෙ මහාසක්කාරං කත්වා, පණිතෙන අතිවිවිත්‍රෙන බාදනීයෙන භොජනීයෙන පරිච්ඡි. තෙපි තථෙව නිබ්බිකාරා භුඤ්ජන්තා රඤ්ඤො මඬගලං වත්වා පක්කමිංසු. රාජා අවිරපක්කන්තෙසු තෙසු “අනවජ්ජභොජිනොව එතෙ සමණා, අහො වතාහමපි අනවජ්ජභොජී භවෙයා” ත්ති වින්තෙත්වා මහාරජ්ජං පහාය පබ්බජ්ජං සමාදාය විපස්සනං ආරභිත්වා, පච්චෙකඛුද්ධො හුත්වා, මඤ්ජුසකරුක්ඛමුලෙ පච්චෙකඛුද්ධානං මජ්ඣෙ අත්තනො ආරම්මණං විභාවෙන්තො ඉමං ගාථං අභාසි –

“අද්ධා පසංසාම සභායසම්පදං, සෙට්ඨා සමා සෙවිතඛ්ඛා සභායා;
එතෙ අලද්ධා අනවජ්ජභොජී, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො” ති.

සා පදත්ථතො උත්තානා එව. කෙවලං පන සභායසම්පදන්ති එත්ථ අසෙබ්බෙහි සීලාදික්ඛන්ධෙහි සම්පන්නා සභායා එව සභායසම්පදානි වෙදිතඛ්ඛා. අයං පනෙත්ථ යොජනා – යායං වුත්තා සභායසම්පදා, තං සභායසම්පදං අද්ධා පසංසාම, එකංසෙනෙව ථොමෙමාති වුත්තං හොති. කථං? සෙට්ඨා සමා සෙවිතඛ්ඛා සභායාති. කස්මා? අත්තනො හි සීලාදීහි සෙට්ඨෙ සෙවමානස්ස සීලාදයො ධම්මා අනුප්පන්නා උප්පජ්ජන්ති, උප්පන්නා වුද්ධිං විරුල්ලිං වෙපුල්ලං පාපුණන්ති. සමෙ සෙවමානස්ස අඤ්ඤාමඤ්ඤං සමධාරණෙන කුක්කුච්චස්ස විනොදනෙන ව ලද්ධා න පරිභායන්ති. එතෙ පන සභායකෙ සෙට්ඨෙ ව සමෙ ව අලද්ධා කුහනාදිමිච්ඡාජීවං වජ්ජෙත්වා ධම්මෙන සමෙන උප්පන්නං භොජනං භුඤ්ජන්තො තත්ථ ව පටිසානුනයං අනුප්පාදෙන්තො අනවජ්ජභොජී හුත්වා අත්ථකාමො කුලපුත්තො එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො. අහමපි හි එවං වරන්තො ඉමං සම්පත්තිං අධිගතොමිහිති.

අනවජ්ජභොජීගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

48. දිස්වා සුවණ්ණස්සාති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤාතරො බාරාණසිරාජා ගිම්හසමයෙ දිවාසෙයාං උපගතො. සන්තිකෙ වස්ස වණ්ණදාසී ගොසිතවන්දනං පිසති. තස්සා එකබාහායං එකං සුවණ්ණවලයං, එකබාහායං ද්වෙ, තානි සඬ්ඝට්ඨන්ති ඉතරං න සඬ්ඝට්ඨති. රාජා තං දිස්වා “එවමෙව ගණවාසෙ සඬ්ඝට්ඨනා, එකවාසෙ අසඬ්ඝට්ඨනා” ති පුනස්පුනං තං දාසීං ඔලොකයමානො වින්තෙසි. තෙන ව සමයෙන සබ්බාලඬ්ඛකාරභූසිතා දෙවී තං බීජයන්ති යිතා හොති. සා “වණ්ණදාසියා පටිබද්ධවිත්තො මඤ්ඤෙ රාජා” ති වින්තෙත්වා තං දාසීං උට්ඨාපෙත්වා සයමෙව පිසිතුමාරද්ධා. තස්සා උභොසු බාහාසු අනෙකෙ සුවණ්ණවලයා, තෙ සඬ්ඝට්ඨන්තා මහාසද්දං ජනයිංසු. රාජා සුට්ඨුතරං නිබ්බිත්තො දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපන්නොයෙව විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබොධිං සච්ඡාකාසි. තං අනුත්තරෙන සුබ්බෙන සුබ්බිතං නිපන්නං වන්දනහත්ථා දෙවී උපසඬ්ඛමිත්වා “ආලිම්පාමි, මහාරාජා” ති ආහ. රාජා – “අපෙහි, මා ආලිම්පාහි” ති

ආහ. සා “කිස්ස, මහාරාජා” ති ආහ. සො “නාහං රාජා” ති. එවමෙනෙසං තං කථාසල්ලාපං සුත්වා අමච්චා උපසඬ්ඛමිංසු. තෙනිපි මහාරාජවාදෙන ආලපිතො “නාහං, භණ්ණෙ, රාජා” ති ආහ. සෙසං පඨමගාථාය වුත්තසදිසමෙව.

අයං පන ගාථාවණ්ණනා – දිස්වාති ඔලොකෙත්වා. සුවණ්ණස්සාති කඤ්චනස්ස “වලයාති” ති පාඨසෙසො. සාවසෙසපාඨො හි අයං අත්ථො. පහස්සරාතීති පහාසනසීලාති, පුත්තිමත්තාතීති වුත්තං හොති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. අයං පන යොජනා – දිස්වා භූජස්මිං සුවණ්ණස්ස වලයාති “ගණවාසෙ සති සඬ්ඝට්ඨනා, එකවාසෙ අසඬ්ඝට්ඨනා” ති එවං විත්තෙන්තො විපස්සනං ආරහිත්වා පච්චෙකබ්බොධිං අධිගතොමිහිති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

සුවණ්ණවලයගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

49. එවං දුතියෙනාති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො බාරාණසිරාජා දහරොව පබ්බජිතුකාමො අමච්චෙ ආණාපෙසි “දෙවිං ගහෙත්වා රජ්ජං පරිහරට්ඨ, අහං පබ්බජිස්සාමි” ති. අමච්චා “න, මහාරාජ, අරාජකං රජ්ජං අමිහෙහි සක්කා රක්ඛිතුං, සාමන්තරාජානො ආගමිම විදුම්පිස්සන්ති, යාව එකපුත්තොපි උප්පජ්ජති, තාව ආගමෙහි” ති සඤ්ඤාපෙසුං. මුදුවිත්තො රාජා අධිවාසෙසි. අථ දෙවි ගබ්භං ගණ්හි. රාජා පුනපි තෙ ආණාපෙසි – “දෙවි ගබ්භිනී, පුත්තං ජාතං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා රජ්ජං පරිහරට්ඨ, අහං පබ්බජිස්සාමි” ති. අමච්චා “දුජ්ජානං, මහාරාජ, එතං දෙවි පුත්තං වා විජායිස්සති ධිතරං වා, විජායනකාලං තාව ආගමෙහි” ති පුනපි සඤ්ඤාපෙසුං. අථ සා පුත්තං විජායි. තදාපි රාජා තථෙව අමච්චෙ ආණාපෙසි. අමච්චා පුනපි රාජානං “ආගමෙහි, මහාරාජ, යාව, පට්ඨලො හොති” ති බහුහි කාරණෙහි සඤ්ඤාපෙසුං. තතො කුමාරෙ පට්ඨලෙ ජාතෙ අමච්චෙ සන්තිපාතාපෙත්වා “පට්ඨලො අයං, තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා පට්ඨජ්ජමා” ති අමච්චානං ඔකාසං අදත්වා අන්තරාපණා කාසායවත්ථාදයො සබ්බපරික්ඛාරෙ ආහරාපෙත්වා අන්තෙපුරෙ එව පබ්බජිත්වා මහාජනකො විය නික්ඛමි. සබ්බපරිජනො නානප්පකාරකං පරිදෙවමානො රාජානං අනුබන්ධි.

රාජා යාව අත්තනො රජ්ජසීමා, තාව ගන්ත්වා කත්තරදණ්ඨෙන ලෙඛං කත්වා “අයං ලෙඛා නාතික්කමිතබ්බා” ති ආහ. මහාජනො ලෙඛාය සීසං කත්වා, භූමියං නිපන්තො පරිදෙවමානො “තුය්භං දානි, තාත, රඤ්ඤො ආණා, කිං කරිස්සති” ති කුමාරං ලෙඛං අතික්කමාපෙසි. කුමාරො “තාත, තාතා” ති ධාවිත්වා රාජානං සම්පාපුණි. රාජා කුමාරං දිස්වා “එතං මහාජනං පරිහරන්තො රජ්ජං කාරෙසිං, කිං දානි එකං දාරකං පරිහරිතුං න සක්ඛිස්ස” න්ති කුමාරං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පට්ඨෙයො, තත්ථ පුබ්බපච්චෙකබ්බද්ධෙහි වසිතපණ්ණසාලං දිස්වා වාසං කප්පෙසි සද්ධිං පුත්තෙන. තතො කුමාරො වරසයනාදීසු කතපරිවයො තිණසන්ථාරකෙ වා රජ්ජමඤ්චකෙ වා සයමානො රොදති. සිතවාතාදීහි පුට්ඨො සමානො “සිතං, තාත, උණ්භං, තාත, මක්ඛිකා, තාත, බාදන්ති, ඡාතොමිහි, තාත, පිපාසිතොමිහි, තාතා” ති වදති. රාජා තං සඤ්ඤාපෙත්තොයෙව රත්තිං වීතිනාමෙති. දිවාපිස්ස පිණ්ඩාය

වරින්වා හත්තං උපනාමෙති, තං හොති මිස්සකහත්තං කඨගුවරකමුග්ගාදිබහුලං.
කුමාරො අවිජාදෙන්තම්පි තං ජීසවිජාවසෙන භුඤ්ජමානො කතිපාහෙනෙව උණ්හෙ
යපිතපදුමං විය මිලායි. පච්චෙකබොධිසත්තො පන පටිසඬ්ඛානබලෙන
නිබ්බිකාරොයෙව භුඤ්ජති.

තතො සො කුමාරං සඤ්ඤාපෙන්තො ආහ - “නගරස්මිං, තාත, පණීතාහාරො
ලබ්හති, තත්ථ ගච්ඡාමා” ති. කුමාරො “ආම, තාතා” ති ආහ. තතො නං පුරක්ඛන්වා
ආගතමග්ගෙනෙව නිවත්ති. කුමාරමාතාපි දෙවී “න දානි රාජා කුමාරං ගහෙන්වා
අරඤ්ඤෙ වීරං වසිස්සති, කතිපාහෙනෙව නිවත්තිස්සති” ති චින්තෙන්වා රඤ්ඤා
කත්තරදණ්ඨෙන ලිඛිතට්ඨානෙයෙව වතිං කාරාපෙන්වා වාසං කප්පෙසි. තතො රාජා
තස්සා වතියා අවිදුරෙ යත්වා “එත්ථ තෙ, තාත, මාතා නිසින්තා, ගච්ඡාහී” ති
පෙසෙසි. යාව ව සො තං යානං පාපුණාති, තාව උදික්ඛන්තො අට්ඨාසි “මා හෙව
නං කොචි විහෙයෙය්‍යා” ති. කුමාරො මාතු සන්තිකං ධාවන්තො අගමාසි.
ආරක්ඛකපුරිසා ව නං දිස්වා දෙවියා ආරොචෙසුං. දෙවී
විසතිනාටකිත්ථිසහස්සපරිවුතා ගන්ත්වා පටිග්ගහෙසි, රඤ්ඤො ව පවත්තිං පුච්ඡී.
අථ “පච්ඡතො ආගච්ඡති” ති සුත්වා මනුස්සෙ පෙසෙසි. රාජාපි තාවදෙව සකච්ඡතිං
අගමාසි. මනුස්සා රාජානං අදිස්වා නිවත්තිංසු. තතො දෙවී නිරාසාව හුත්වා, පුත්තං
ගහෙන්වා, නගරං ගන්ත්වා, තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චි. රාජාපි අත්තතො වසතිං පත්වා,
තත්ථ නිසින්තො විපස්සිත්වා, පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා, මඤ්ජුසකරුක්ඛමුලෙ
පච්චෙකබුද්ධානං මජ්ඣෙ ඉමං උදානගාථං අභාසි -

“එවං දුතියෙන සහ මමස්ස, වාචාහිලාපො අභිසජ්ජනා වා;
එතං භයං ආයතිං පෙක්ඛමානො, එකො චරෙ බග්ගවිසාණකප්පො” ති.

සා පදත්ථතො උත්තානා එව. අයං පනෙන්ථ අධිජ්ජායො - ය්වායං එතෙන
දුතියෙන කුමාරෙන සීතුණ්හාදීනි නිවෙදෙන්තෙන සහවාසෙන තං
සඤ්ඤාපෙන්තස්ස මම වාචාහිලාපො, තස්මිං සිනෙහවසෙන අභිසජ්ජනා ව ජාතා,
සථෙ අහං ඉමං න පරිච්චජාමි, තතො ආයතිම්පි හෙස්සති යථෙව ඉදානි; එවං
දුතියෙන සහ මමස්ස වාචාහිලාපො අභිසජ්ජනා වා. උභයම්පි චෙතං අන්තරායකරං
විසෙසාධිගමස්සාති එතං භයං ආයතිං පෙක්ඛමානො තං ඡඩ්ඨෙන්වා යොනිසො
පටිපජ්ජිත්වා පච්චෙකබොධිං අධිගතොමහීති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ආයතිභයගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

50. කාමා හි චිත්‍රාති කා උජ්ජත්ති? බාරාණසියං කිර සෙට්ඨිපුත්තො දහරොව
සෙට්ඨිට්ඨානං ලභී. තස්ස තිණ්ණං උතුනං තයො පාසාදා හොන්ති. සො තත්ථ
සබ්බසම්පත්තීහි දෙවකුමාරො විය පරිවාරෙති. සො දහරොව සමානො
“පබ්බජ්ජිසාමි” ති මාතාපිතරො යාචි. තෙ නං වාරෙන්ති. සො තථෙව නිබන්ධති.
පුනපි නං මාතාපිතරො “ත්ථං, තාත, සුබ්බමාලො, දුක්කරා පබ්බජ්ජා, බුරුධාරාය උපරි
වඩ්ඤ්ඤාසදිසා” ති නානජ්ජකාරෙහි වාරෙන්ති. සො තථෙව නිබන්ධති. තෙ

වින්තෙසු. “සවායං පබ්බජති, අම්භාකං දොමනස්සං හොති. සවෙ නං නිවාරෙම, එතස්ස දොමනස්සං හොති. අපිව අම්භාකං දොමනස්සං හොතු, මා ව එතස්සා”ති අනුජානිංසු. තතො සො සබ්බපරිජනං පරිදෙවමානං අනාදිශිත්වා ඉසිපතනං ගන්ත්වා පච්චෙකඛුද්ධානං සන්තිකෙ පබ්බජී. තස්ස උළාරසෙනාසනං න පාපුණාති, මඤ්චකෙ තට්ටිකං පත්ථරිත්වා සයි. සො වරසයනෙ කතපරිවයො සබ්බරත්තිං අතිදුක්ඛිතො අහොසි. පහානෙපි සරිරපරිකම්මං කත්වා, පත්තච්චරමාදාය පච්චෙකඛුද්ධෙහි සද්ධිං පිණ්ඩාය පාවිසි. තත්ථ වුඩ්ඪා අග්ගාසනඤ්ච අග්ගපිණ්ඩඤ්ච ලහන්ති, නවකා යංකිඤ්චිදෙව ආසනං ලුඛභොජනඤ්ච. සො තෙන ලුඛභොජනෙනාපි අතිදුක්ඛිතො අහොසි. සො කතිපාහංයෙව කියො දුබ්බණ්ණො භුත්වා නිබ්බිජ්ජී යථා තං අපරිපාකගතෙ සමණධම්මෙ. තතො මාතාපිතුනං දුතං පෙසෙත්වා උප්පබ්බජී. සො කතිපාහංයෙව බලං ගහෙත්වා පුනපි පබ්බජිතුකාමො අහොසි. තතො තෙනෙව කමෙන පබ්බජිත්වා පුනපි උප්පබ්බජිත්වා තතියවාරෙ පබ්බජිත්වා සම්මා පටිපත්තො පච්චෙකසම්බොධිං සවිජ්ජත්වා ඉමං උදානගාථං වත්වා පුන පච්චෙකඛුද්ධානං මජ්ඣෙ ඉමමෙව බ්‍යාකරණගාථං අහාසි –

“කාමා හි චිත්‍රා මධුරා මනොරමා, විරූපරූපෙන මට්ඨන්ති චිත්තං;
ආදීනවං කාමගුණෙසු දිස්වා, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො”ති.

තත්ථ කාමාති ද්වෙ කාමා වත්ථුකාමා ව කිලෙසකාමා ව. තත්ථ වත්ථුකාමා මනාපියරූපාදයො ධම්මා, කිලෙසකාමා ඡන්දාදයො සබ්බෙපි රාගප්පහෙදා. ඉධ පන වත්ථුකාමා අධිප්පෙනා. රූපාදිඅනෙකප්පකාරවසෙන චිත්‍රා. ලොකස්සාදවසෙන මධුරා. බාලපුපුජ්ජනානං මනං රමෙන්නීති මනොරමා. විරූපරූපෙනාති විරූපෙන රූපෙන, අනෙකච්චෙත සභාවෙනාති වුත්තං හොති. තෙ හි රූපාදිවසෙන චිත්‍රා, රූපාදිසුපි නිලාදිවසෙන විවිධරූපා. එවං තෙන විරූපරූපෙන තථා තථා අස්සාදං දස්සෙත්වා මට්ඨන්ති චිත්තං පබ්බජ්ජාය අභිරමිතුං න දෙන්තීති. සෙසමෙත්ථ පාකට්ඨෙව. නිගමනම්පි ද්විහි තිහි වා පදෙහි යොජෙත්වා පුරිමගාථාසු වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

කාමගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

51. ඊතී වාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර රඤ්ඤො ගණ්ඨො උදපාදි. බාල්භා වෙදනා වත්තන්ති. වෙජ්ජා “සත්ථකම්මෙන විනා ඵාසු න හොතී”ති හණන්ති. රාජා තෙසං අභයං දත්වා සත්ථකම්මං කාරාපෙසි. තෙ ඵාලෙත්වා, පුබ්බලොහිතං නිහරිත්වා, නිබ්බෙදනං කත්වා, වණං පට්ටෙන බන්ධිංසු, ආහාරාවාරෙසු ව නං සම්මා ඔවදිංසු. රාජා ලුඛභොජනෙන කිසසරිරො අහොසි, ගණ්ඨො වස්ස මිලායි. සො ඵාසුකසඤ්ඤී භුත්වා සිනිද්ධාහාරං භුඤ්ජී. තෙන ව සඤ්ජාතබලො විසයෙ පටිසෙවි. තස්ස ගණ්ඨො පුන පුරිමසභාවමෙව සම්පාපුණි. එවං යාව තික්ඛන්තුං සත්ථකම්මං කාරාපෙත්වා, වෙජ්ජෙහි පරිවජ්ජිතො නිබ්බිජ්ජිත්වා, රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා, අරඤ්ඤං පවිසිත්වා, විපස්සනං ආරහිත්වා, සත්තහි වස්සෙහි

පව්වෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා, ඉමං උදානගාථං භාසිත්වා නන්දමූලකපඛිභාරං අගමාසි.

“ඊතී ව ගණ්ඨො ව උපද්දවො ව, රොගො ව සල්ලඤ්ච භයඤ්ච මෙතං; එතං භයං කාමගුණෙසු දිස්වා, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො” ති.

තත්ථ එතීති ඊතී, ආගන්තුකානං අකුසලභාගියානං බ්‍යසනහෙතුනං එතං අධිවචනං. තස්මා කාමගුණාපි එතෙ අනෙකබ්‍යසනාවහට්ඨෙන දළ්භසන්තිපාතට්ඨෙන ව ඊතී. ගණ්ඨොපි අසුචිං පග්ගරති, උද්ධුමාතපරිපක්කපරිහින්තො හොති. තස්මා එතෙ කිලෙසාසුචිපග්ගරණතො උප්පාදජරාහඩ්ගෙහි උද්ධුමාතපරිපක්කපරිහින්තනභාවතො ව ගණ්ඨො. උපද්දවතීති උපද්දවො; අනත්ථං ජනෙන්නො අභිභවති; අප්පකොත්ථරතීති අත්ථො, රාජදණ්ඩාදීනමෙතං අධිවචනං. තස්මා කාමගුණාපෙතෙ අවිදිතනිබ්බානත්ථාවහහෙතුතාය සබ්බුපද්දවචත්ථුතාය ව උපද්දවො. යස්මා පනෙතෙ කිලෙසාතුරභාවං ජනෙන්නා සීලසඩ්ධාතමාරොග්‍යං, ලොලුප්පං වා උප්පාදෙන්නා පාකතිකමෙව ආරොග්‍යං විලුම්පන්ති, තස්මා ඉමිනා ආරොග්‍යවිලුම්පනට්ඨෙනෙව රොගො. අඛිහන්තරමනුප්පවිට්ඨට්ඨෙන පන අන්තොතුදකට්ඨෙන දුන්නිහරණීයට්ඨෙන ව සල්ලං. දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකභයාවහනතො භයං. මෙ එතන්ති මෙතං. සෙසමෙත්ථ පාකට්ඨෙව. නිගමනං වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

ඊතිගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

52. සීතඤ්චාති කා උප්පන්ති? බාරාණසියං කිර සීතාලකබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤකුටිකාය විහරති. තස්මිඤ්ච පදෙසෙ සීතෙ සීතං, උණ්භෙ උණ්භමෙව ව හොති අබ්‍හොකාසත්තා පදෙසස්ස. ගොවරගාමෙ හික්ඛා යාවදත්ථාය න ලබ්භති. පිචනකපානීයමිපි දුල්ලහං, වාතාතපඩංසසරීසපාපි බාධෙන්නි. තස්ස එතදහොසි – “ඉතො අඩ්ඨයොජනමත්තෙ සම්පන්නො පදෙසො, තත්ථ සබ්බෙපි එතෙ පරිස්සයා නත්ථී. යංනුනාහං තත්ථ ගච්ඡෙය්‍යං; ඵාසුකං විහරන්නෙන සක්කා විසෙසං අධිගන්තු” ත්ති. තස්ස පුත අහොසි – “පබ්බජිතා නාම න පච්චයවසිකා හොන්ති, එවරුපඤ්ච චිත්තං වසෙ වත්තෙන්නි, න චිත්තස්ස වසෙ වත්තෙන්නි, නාහං ගමිස්සාමී” ති පච්චවෙක්ඛිත්වා න අගමාසි. එවං යාවතතියකං උප්පන්නචිත්තං පච්චවෙක්ඛිත්වා නිවත්තෙසි. තතො තත්ථෙව සත්ත වස්සානි වසිත්වා, සම්මා පටිපජ්ජමානො පව්වෙකසම්බොධිං සච්ඡිකත්වා, ඉමං උදානගාථං භාසිත්වා නන්දමූලකපඛිභාරං අගමාසි.

“සීතඤ්ච උණ්භඤ්ච බුදුං පිපාසං, වාතාතපෙ ඩංසසරීසපෙ ව; සබ්බානිපෙතානි අභිසම්භවිත්වා, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො” ති.

තත්ථ සීතඤ්චාති සීතං නාම දුට්ඨං අඛිහන්තරධාතුක්ඛොභපච්චයඤ්ච, බාහිරධාතුක්ඛොභපච්චයඤ්ච; තථා උණ්භං. ඩංසානි පිඩ්ගලමක්ඛිකා. සරීසපානි යෙ

කෙවි දීඝජාතිකා සරිත්වා ගච්ඡන්ති. සෙසං පාකට්ඨෙව. නිගමනම්පි
වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

සීතාලුකගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

53. නාගොවාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා වීසති
වස්සානි රජ්ජං කාරෙත්වා කාලකතො නිරයෙ වීසති එව වස්සානි පච්චිත්වා
හිමවන්තජ්ජදෙසෙ හත්ථියොනියං උප්පජ්ජිත්වා සඤ්ජාතක්ඛන්ධො
පදුමවණ්ණසකලසරීරො උළාරො යුථපති මහානාගො අහොසි. තස්ස
ඔහග්ගොහග්ගං සාධාහඬිගං හත්ථිජාපාව බාදන්ති. ඔගාහෙපි නං හත්ථිනියො
කද්දමෙන ලිම්පන්ති, සබ්බං පාලිලෙයාකනාගස්සෙව අහොසි. සො යුථා
නිබ්බිජ්ජිත්වා පක්කම්. තතො නං පදානුසාරෙන යුථං අනුබන්ධි. එවං යාවතතියං
පක්කන්තො අනුබද්ධොව. තතො චිත්තෙසි – “ඉදානි මය්හං නත්තකො
බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙති, යංනුනාහං අත්තතො පුරිමජාතියා උය්‍යානං
ගච්ඡෙය්‍යං, තත්‍ර මං සො රක්ඛිස්සති” ති. තතො රත්ති. නිද්දාවසං ගතෙ යුථෙ යුථං
පහාය තමෙව උය්‍යානං පාවිසි. උය්‍යානපාලො දිස්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා
“හත්ථිං ගහෙස්සාමි” ති සෙනාය පරිවාරෙසි. හත්ථි රාජානං එව අභිමුඛො ගච්ඡති.
රාජා “මං අභිමුඛො එති” ති බුරජ්ජං සන්තය්හිත්වා අට්ඨාසි. තතො හත්ථි
“විජ්ඣෙය්‍යාපි මං එසො” ති මානුසිකාය වාවාය “බ්‍රහ්මදත්ත, මා මං විජ්ඣ, අහං
තෙ අය්‍යකො” ති ආහ. රාජා “කිං හණ්ඨි” ති සබ්බං ප්‍රච්ඡි. හත්ථිපි රජ්ජෙ ව නරකෙ
ව හත්ථියොනියඤ්ච පවත්තිං සබ්බං ආරොවෙසි. රාජා “සුන්දරං, මා හාසි, මා ව
කඤ්චි හිංසාපෙහි” ති හත්ථිනො වට්ටඤ්ච ආරක්ඛකෙ ව හත්ථිහණ්ඩෙ ව
උපට්ඨාපෙසි.

අපේකදිවසං රාජා හත්ථික්ඛන්ධගතො “අයං වීසති වස්සානි රජ්ජං කත්වා
නිරයෙ පක්කො, විපාකාවසෙසෙන ව නිරව්ජානායොනියං උප්පන්නො, තත්ථපි
ගණ්ඨාසසඬ්ඝට්ටනං අසහන්නො ඉධාගතො. අහො දුක්ඛො ගණ්ඨාසො, එකිභාවො
එව ව පන සුඛො” ති චිත්තෙත්වා තත්ථෙව විපස්සනං ආරහිත්වා පච්චෙකබොධිං
සච්ඡාකාසි. තං ලොකුත්තරසුබ්බෙන සුබ්බිතං අමච්චා උපසඬ්ඝමිත්වා, පණ්ණානං
කත්වා “යානකාලො මහාරාජා” ති ආහංසු. තතො “නාහං රාජා” ති වත්වා
පුරිමනයෙනෙව ඉමං ගාථං අහාසි –

“නාගොව යුථානි විවජ්ජයිත්වා, සඤ්ජාතක්ඛන්ධො පදුමී උළාරො;
යථාහිරන්තං විහරං අරඤ්ඤෙ, එකො වරෙ බග්ගවිසාණකජ්ජො” ති.

සා පදත්ථතො පාකටා එව. අයං පනෙත්ථ අධිජ්ජායයොජනා. සා ව බො
යුත්තිවසෙනෙව, න අනුස්සවවසෙන. යථා අයං හත්ථි මනුස්සකන්තෙසු සීලෙසු
දන්තත්තා අදන්තභූමිං නාගච්ඡතීති වා, සරීරමහන්තතාය වා නාගො, එවං කුදාස්සු
නාමාහම්පි අරියකන්තෙසු සීලෙසු දන්තත්තා අදන්තභූමිං නාගමනෙන ආගුං
අකරණෙන පුන ඉත්ථත්තං අනාගමනෙන ව ගුණසරීරමහන්තතාය වා නාගො

හවෙයායං. යථා වෙස යුථානි විවජ්ජේත්වා එකවරියසුබ්බෙන යථාහිරන්තං විහරං අරඤ්ඤෙ එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො, කුදාස්සු නාමාහම්පි එවං ගණං විවජ්ජේත්වා එකවිහාරසුබ්බෙන ක්කානසුබ්බෙන යථාහිරන්තං විහරං අරඤ්ඤෙ අත්තනො යථා යථා සුඛං, තථා තථා යත්තකං වා ඉච්ඡාමි, තත්තකං අරඤ්ඤෙ නිවාසං එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො වරෙයාන්ති අත්ථො. යථා වෙස සුසංඝ්ඨිතක්ඛන්ධතාය සඤ්ජාතක්ඛන්ධො, කුදාස්සු නාමාහම්පි එවං අසෙබ්බිලක්ඛන්ධමහත්තතාය සඤ්ජාතක්ඛන්ධො හවෙයායං. යථා වෙස පදුමසදිසගත්තතාය වා පදුමකුලෙ උප්පන්නතාය වා පදුමී, කුදාස්සු නාමාහම්පි එවං පදුමසදිසඋජ්ජගත්තතාය වා අරියජාතිපදුමෙ උප්පන්නතාය වා පදුමී හවෙයායං. යථා වෙස ථාමබ්ලජවාදීහි උළාරො, කුදාස්සු නාමාහම්පි එවං පරිසුද්ධකායසමාවාරතාදීහි සීලසමාධිනිබ්බෙධිකපඤ්ඤාදීහි වා උළාරො හවෙයායන්ති එවං චිත්තෙන්තො විපස්සනං ආරහිත්වා පච්චෙකබ්බොධිං අධිගතොමිහිති.

නාගගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

54. අට්ඨාන තත්ති කා උප්පත්ති? බාරාණසිරඤ්ඤො කිර පුත්තො දහරො එව සමානො පබ්බජිතුකාමො මාතාපිතරො යාචි. මාතාපිතරො නං වාරෙන්ති. සො වාරියමානොපි නිබන්ධතියෙව “පබ්බජිස්සාමි”ති. තතො නං පුබ්බෙ චුත්තසෙට්ඨිපුත්තං විය සබ්බං වත්වා අනුජානිංසු. පබ්බජිත්වා ව උය්‍යානෙයෙව වසිතබ්බන්ති පටිජානාපෙසුං, සො තථා අකාසි. තස්ස මාතා පාතොව විසතිසහස්සනාටකිත්ථිපරිවුතා උය්‍යානං ගන්ත්වා, පුත්තං යාගුං පායෙත්වා, අත්තරා ඛජ්ජකාදීනි ව බාදාපෙත්වා, යාව මජ්ඣන්තිකසමයං තෙන සද්ධිං සමුල්ලපිත්වා, නගරං පවිසති. පිතා ව මජ්ඣන්තිකෙ ආගන්ත්වා, තං භොජෙත්වා අත්තනාපි භුඤ්ජිත්වා, දිවසං තෙන සද්ධිං සමුල්ලපිත්වා, සායන්හසමයෙ ජග්ගනපුරිසෙ යපෙත්වා නගරං පවිසති. සො එවං රත්තින්දිවං අවිචිත්තො විහරති. තෙන බො පන සමයෙන ආදිච්චබන්ධු නාම පච්චෙකබ්බද්ධො නන්දමුලකපබ්භාරෙ විහරති. සො ආවජ්ජේත්තො තං අද්දස – “අයං කුමාරො පබ්බජිතුං අසක්ඛි, ජටං ඡින්දිතුං න සක්කොති”ති. තතො පරං ආවජ්ජි “අත්තනො ධම්මතාය නිබ්බිජ්ජිස්සති, නො”ති. අථ “ධම්මතාය නිබ්බින්දන්තො අතිවිරං භවිස්සති”ති ඤාත්වා “තස්ස ආරම්මණං දස්සෙස්සාමි”ති පුබ්බෙ චුත්තනෙයෙනෙව මනොසීලාතලතො ආගන්ත්වා උය්‍යානෙ අට්ඨාසි. රාජපුරිසො දිස්වා “පච්චෙකබ්බද්ධො ආගතො, මහාරාජා”ති රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා “ඉදානි මෙ පුත්තො පච්චෙකබ්බද්ධෙන සද්ධිං අනුක්කණ්ඨිතො වසිස්සති”ති පමුදිතමනො හුත්වා පච්චෙකබ්බද්ධං සක්කච්චං උපට්ඨහිත්වා තත්ථෙව වාසං යාචිත්වා පණ්ණසාලාදිවාචිහාරට්ඨානවඩ්ඤාමාදිසබ්බං කාරෙන්වා වාසෙසි.

සො තත්ථ වසන්තො එකදිවසං ඔකාසං ලහිත්වා කුමාරං පුච්ඡි “කොසි ත්ව”න්ති? සො ආහ “අහං පබ්බජිතො”ති. “පබ්බජිතා නාම න ඵදිසා භොන්ති”ති. “අථ භන්තෙ, කිදිසා භොන්ති, කිං මය්හං අනනුච්ඡවික”න්ති චුත්තෙ “ත්වං අත්තනො අනනුච්ඡවිකං න පෙක්ඛසි, නනු තෙ මාතා විසතිසහස්සඉත්ථිහි සද්ධිං පුබ්බණ්ණසමයෙ ආගච්ඡන්ති උය්‍යානං අවිචිත්තං කරොති, පිතා මහතා බලකායෙන

සායන්හසමයෙ, ජග්ගනපුරිසා සකලරත්ති; පබ්බජිතා නාම තව සදිසා න භොන්ති,
 ‘එදිසා පන භොන්ති’” ති තත්‍ර ධීතස්සෙව ඉද්ධියා හිමවන්තෙ අඤ්ඤතරං විහාරං
 දස්සෙසි. සො තත්ථ පච්චෙකබුද්ධෙ ආලම්බනබාහං නිස්සාය ධීතෙ ව චඩ්ඤාමන්තෙ
 ව රජනකම්මසුචිකම්මාදීනි කරොන්තෙ ව දිස්වා ආහ – “තුම්හෙ ඉධ, නාගච්ඡථ,
 පබ්බජ්ජා නාම තුම්හෙහි අනුඤ්ඤාතා” ති. “ආම, පබ්බජ්ජා අනුඤ්ඤාතා,
 පබ්බජ්ජකාලතො පට්ඨාය සමණා නාම අත්තතො නිස්සරණං කාතුං
 ඉච්ඡිතපත්ථිතඤ්ච පදෙසං ගන්තුං ලහන්ති, එත්තකංව වට්ඨති” ති වත්වා ආකාසෙ
 යත්වා –

“අට්ඨාන තං සඨගණිකාරතස්ස, යං එස්සයෙ සාමයිකං විමුත්ති” ති. –

ඉමං උපඩ්ඨගාථං වත්වා, දිස්සමානෙනෙව කායෙන නන්දමුලකපබ්බාරං අගමාසි.
 එවං ගතෙ පච්චෙකබුද්ධෙ සො අත්තතො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා නිපජ්ජි.
 ආරක්ඛකපුරිසොපි “සයිතො කුමාරො, ඉදානි කුහිං ගමිස්සති” ති පමත්තො නිද්දං
 ඔක්කම්. සො තස්ස පමත්තභාවං ඤත්වා පත්තචීවරං ගහෙත්වා අරඤ්ඤං පාවිසි.
 තත්‍ර ව විචිත්තො විපස්සනං ආරහිත්වා, පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා,
 පච්චෙකබුද්ධට්ඨානං ගතො. තත්‍ර ව “කථමධිගත” ති පුච්ඡිතො ආදිච්චබන්ධුනා
 වුත්තං උපඩ්ඨගාථං පරිපුණ්ණං කත්වා අභාසි.

තස්සත්ථො – අට්ඨාන තන්ති. අට්ඨානං තං, අකාරණං තන්ති වුත්තං භොති,
 අනුනාසිකලොපො කතො “අරියසච්චාන දස්සන” ති ආදිසු (බු. පා. 5.11; සු. නි. 270) විය. සඨගණිකාරතස්සාති ගණාභිරතස්ස. යන්ති කරණවචනමෙන “යං
 හිරියති හිරියිතබ්බෙනා” ති ආදිසු (ධ. ස. 30) විය. එස්සයෙති අධිගච්ඡෙ. සාමයිකං
 විමුත්තින්ති ලොකියසමාපත්තිං. සා හි අප්පිතප්පිතසමයෙ එව පච්චනීකෙහි
 විමුච්චනතො “සාමයිකා විමුත්ති” ති වුච්චති. තං සාමයිකං විමුත්තිං. අට්ඨානං තං,
 න තං කාරණං විජ්ජති සඨගණිකාරතස්ස, යෙන කාරණෙන එස්සයෙති එතං
 ආදිච්චබන්ධුස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස වටො නිසම්ම සඨගණිකාරතිං පභාය යොනියො
 පටිපජ්ජන්තො අධිගතොම්හිති ආහ. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

අට්ඨානගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

දුතියො වග්ගො නිට්ඨිතො.

55. දිට්ඨිවිසුකානීති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා
 රහොගතො වින්තෙසි – “යථා සිතාදීනං පටිසාතකානි උණ්හාදීනි අත්ථි, අත්ථි නු
 බො එවං වට්ඨපටිසාතකං විනට්ඨං, නො” ති. සො අමච්චෙ පුච්ඡි – “විච්චං
 ජානාථා” ති? තෙ “ජානාම, මහාරාජා” ති ආහංසු. රාජා – “කිං ත” ති? තතො
 “අත්තවා ලොකො” ති ආදිනා නයෙන සස්සතුච්ඡෙදං කපෙසුං. අථ රාජා “ඉමෙ න
 ජානන්ති, සබ්බෙසිමෙ දිට්ඨිගතිකා” ති සයමෙව තෙසං විලොමතඤ්ච අයුත්තතඤ්ච
 දිස්වා “වට්ඨපටිසාතකං විච්චං අත්ථි, තං ගවෙසිතබ්බ” ති වින්තෙත්වා රජ්ජං

පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බාධං සච්ඡාකාසි. ඉමඤ්ච උදානගාථං අභාසි පච්චෙකබ්බද්ධමජ්ඣෙකො බ්‍යාකරණගාථඤ්ච –

“දිට්ඨිවිසුකානි උපාතිවත්තො, පත්තො නියාමං පටිලද්ධමග්ගො;
උප්පන්නඤ්ඤාණොමිහි අනඤ්ඤනෙය්‍යා, එකො චරෙ
බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

තස්සත්ථො – දිට්ඨිවිසුකානිති ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතානි. තානි හි මග්ගසම්මාදිට්ඨියා විසුකට්ඨෙන විජ්ඣනට්ඨෙන විලොමට්ඨෙන ච විසුකානි. එවං දිට්ඨියා විසුකානි, දිට්ඨි එව චා විසුකානි දිට්ඨිවිසුකානි. උපාතිවත්තොති දස්සනමග්ගෙන අතික්කන්තො. පත්තො නියාමන්ති අවිනිපාතධම්මතාය සම්බොධිපරායණතාය ච නියතභාවං අධිගතො, සම්මත්තනියාමසඬ්ඛාතං චා පයමමග්ගන්ති. එත්තාවතා පයමමග්ගකිව්චනිප්ඵත්ති ච තස්ස පටිලාභො ච චුත්තො. ඉදානි පටිලද්ධමග්ගොති ඉමිනා සෙසමග්ගපටිලාභං දස්සෙති. උප්පන්නඤ්ඤාණොමිහිති උප්පන්නපච්චෙකබ්බාධඤ්ඤාණො අමිහි. එතෙන ඵලං දස්සෙති. අනඤ්ඤනෙය්‍යාති අඤ්ඤෙහි “ඉදං සච්චං, ඉදං සච්ච”න්ති න නොතබ්බො. එතෙන සයම්භූතං දීපෙනි, පත්තෙ චා පච්චෙකබ්බාධඤ්ඤාණො අනෙය්‍යතාය අභාවා සයංවසිතං. සමථවිපස්සනාය චා දිට්ඨිවිසුකානි උපාතිවත්තො, ආදිමග්ගෙන පත්තො නියාමං, සෙසෙහි පටිලද්ධමග්ගො, ඵලඤ්ඤාණෙන උප්පන්නඤ්ඤාණො, තං සබ්බං අත්තනාව අධිගතොති අනඤ්ඤනෙය්‍යා. සෙසං චුත්තනෙයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

දිට්ඨිවිසුකගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

56. නිල්ලොලූපොති කා උප්පත්ති? බාරාණසිරඤ්ඤො කිර සුදො අන්තරහත්තං පවිත්වා උපනාමෙසි මනුඤ්ඤදස්සනං සාදුරසං “අප්පෙව නාම මෙ රාජා ධනමනුෂ්පදෙය්‍යා”ති. තං රඤ්ඤො ගන්ධෙනෙව භොත්තුකාමතං ජනෙසි මුඛෙ ඛෙළං උප්පාදෙන්තං. පයමකබ්බෙ පන මුඛෙ පක්ඛිත්තමත්තෙ සත්තරසහරණ්ණසහස්සානි අමතෙනෙව පුට්ඨානි අහෙසුං. සුදො “ඉදානි මෙ දස්සති, ඉදානි මෙ දස්සති”ති වින්තෙසි. රාජාපි “සක්කාරාරහො සුදො”ති වින්තෙසි – “රසං සායිත්වා පන සක්කරොන්තං මං පාපකො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගවිජෙය්‍යා – ‘ලොලො අයං රාජා රසගරුකො’”ති න කිඤ්චි අහණි. එවං යාව භොජනපරියොසානං, තාව සුදොපි “ඉදානි දස්සති, ඉදානි දස්සති”ති වින්තෙසි. රාජාපි අවණ්ණභයෙන න කිඤ්චි අහණි. තතො සුදො “නත්ථි ඉමස්ස රඤ්ඤො ජිව්හාවිඤ්ඤාණං”න්ති දුතියදිවසෙ අරසහත්තං උපනාමෙසි. රාජා භුඤ්ජන්තො “නිග්ගහාරහො අප්ප සුදො”ති ජානන්තොපි පුබ්බෙ විය පච්චෙකබ්බන්තො අවණ්ණභයෙන න කිඤ්චි අහණි. තතො සුදො “රාජා නෙව සුන්දරං නාසුන්දරං ජානාති”ති වින්තෙත්වා සබ්බං පරිබ්බයං අත්තනා ගහෙත්වා යංකිඤ්චිදෙව පවිත්වා රඤ්ඤො දෙනි. රාජා “අහො වත ලොභො, අහං නාම වීසති නගරසහස්සානි භුඤ්ජන්තො ඉමස්ස ලොභෙන හත්තමත්තමිපි න ලහාමි”ති නිබ්බිජ්ජිත්වා, රජ්ජං

පහාය පබ්බජිත්වා, විපස්සන්තො පච්චෙක්ඛොධිං සච්ඡාකාසි, පුරිමනායෙනෙව ච ඉමං ගාථං අභාසි -

“නිල්ලොලුපො නික්කුහො නිජ්ජිපාසො, නිම්මක්ඛො
නිද්ධන්තකසාවමොහො;
නිරාසයො සබ්බලොකෙ භවිත්වා, එකො චරෙ බ්ග්ගවිසාණකජ්ජො”ති.

තත්ථ නිල්ලොලුපොති අලොලුපො. යො හි රසතණ්හාහිභූතො හොති, සො භුසං ලුප්පති පුනස්පුනඤ්ච ලුප්පති, තෙන ලොලුපොති වුව්චති. තස්මා එස තං පටික්ඛිපන්තො ආහ “නිල්ලොලුපො”ති. නික්කුහොති එත්ථ කිඤ්චාපි යස්ස තිව්ධං කුහනවත්ථු නත්ථි, සො නික්කුහොති වුව්චති. ඉමිස්සා පන ගාථාය මනුඤ්ඤාහොජනාදිසු විම්භයමනාපජ්ජනතො නික්කුහොති අයමධිජ්ජායො. නිජ්ජිපාසොති එත්ථ පාත්‍රමිච්ඡා පිපාසා, තස්සා අභාවෙන නිජ්ජිපාසො, සාදුරසලොහෙන හොත්තුකමාතාවිරහිතොති අත්ථො. නිම්මක්ඛොති එත්ථ පරගුණවිනාසනලක්ඛණො මක්ඛො, තස්ස අභාවෙන නිම්මක්ඛො. අත්තනො ගහට්ඨකාලෙ සුදස්ස ගුණමක්ඛනාභාවං සන්ධායාහ. නිද්ධන්තකසාවමොහොති එත්ථ රාගාදයො තයො, කායදුච්චරිතාදීනි ච තීණිති ඡ ධම්මා යථාසම්භවං අප්පසන්නට්ඨෙන සකභාවං විජ්ඣාපෙත්වා පරභාවං ගණ්හාපනට්ඨෙන කසට්ටිඨෙන ච කසාවාති වෙදිතඛිබ්බං. යථාහ -

“තත්ථ, කතමෙ තයො කසාවා? රාගකසාවො, දොසකසාවො,
මොහකසාවො, ඉමෙ තයො කසාවා. තත්ථ, කතමෙ අපරෙපි තයො කසාවා?
කායකසාවො, වචිකසාවො, මනොකසාවො”ති (විහ. 924).

තෙසු මොහං ධ්වංසෙත්වා පඤ්චන්තං කසාවානං තෙසඤ්ච සබ්බෙසං මූලභූතස්ස මොහස්ස නිද්ධන්තත්තා නිද්ධන්තකසාවමොහො, තිණ්ණං එව චා කායවචිමනොකසාවානං මොහස්ස ච නිද්ධන්තත්තා නිද්ධන්තකසාවමොහො. ඉතරෙසු නිල්ලොලුපතාදිහි රාගකසාවස්ස, නිම්මක්ඛතාය දොසකසාවස්ස නිද්ධන්තභාවො සිද්ධො එව. නිරාසයොති නිත්තණ්හො. සබ්බලොකෙති සකලලොකෙ, තීසු භවෙසු ද්වාදසසු චා ආයතනෙසු භවවිභවතණ්හාවිරහිතො හුත්වාති අත්ථො. සෙසං වුත්තනායෙනෙව වෙදිතඛිබ්බං. අථ චා තයොපි පාදෙ චත්ථා එකො චරෙති එකො චරිතුං සක්කුණෙය්‍යාති එවමිපි එත්ථ සම්බන්ධො කාතඛිබ්බොති.

නිල්ලොලුපගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

57. පාපං සහායන්ති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා
මහවිචරාජානුභාවෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොන්තො මනුස්සෙ කොට්ඨාගාරතො පුරාණධඤ්ඤානි බහිද්ධා නිහරන්තෙ දිස්වා “කිං, භණෙ, ඉද්”න්ති අමච්චෙ පුව්ඡි.
“ඉදානි, මහාරාජ, නවධඤ්ඤානි උප්පජ්ජිස්සන්ති, තෙසං ඔකාසං කාතුං ඉමෙ

මනුස්සා පුරාණධර්මයාදීනි ඡඩ්ඛෙත්ති” ති. රාජා - “කිං, භණ්ණ, ඉත්ථාගාරබලකායාදීනං වට්ඨං පරිපුණ්ණ” ති? “ආම, මහාරාජ, පරිපුණ්ණන්ති”. “තෙන හි, භණ්ණ, දානසාලං කාරාපෙඨ, දානං දස්සාමි, මා ඉමානි ධර්මානි අනුපකාරානි විනස්සිංසු” ති. තතො නං අර්ඝ්ඤාතරො දිට්ඨිගතිකො අමච්චො “මහාරාජ, නත්ථි දිත්ත” ති ආරබ්භ යාව “බාලා ව පණ්ඩිතා ව සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සන්ති” ති වත්වා නිවාරෙසි. සො දුතියමිපි තතියමිපි කොට්ඨාගාරෙ විලුම්පන්තෙ දිස්වා තථෙව ආණාපෙසි. තතියමිපි නං “මහාරාජ, දත්තුපඤ්ඤත්තං යදිදං දාන” ති ආදීනි වත්වා නිවාරෙසි. සො “අරෙ, අහං අත්තනො සන්තකමිපි න ලභාමි දාතුං, කිං මෙ ඉමෙහි පාපසහායෙහි” ති නිබ්බින්නො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡාකාසි. තඤ්ච පාපං සහායං ගරහන්තො ඉමං උදානගාමං අභාසි -

“පාපං සහායං පරිවජ්ජයෙථ, අනත්ථදස්සිං විසමෙ නිව්ඨං;
සයං න සෙවෙ පසුතං පමත්තං, එකො වරෙ බග්ගවිසාණකජ්ජො” ති.

තස්සායං සඬ්ඛෙපත්ථො - ය්වායං දසවත්ථුකාය පාපදිට්ඨියා සමන්තාගතත්තා පාපො, පරෙසමිපි අනත්ථං පස්සති අනත්ථදස්සි, කායදුච්චරිතාදිමිහි ව විසමෙ නිව්ඨො, තං අත්ථකාමො කුලපුත්තො පාපං සහායං පරිවජ්ජයෙථ අනත්ථදස්සිං විසමෙ නිව්ඨං. සයං න සෙවෙති අත්තනො වසෙන න සෙවෙ. යදි පන පරවසො හොති, කිං සක්කා කාතුන්ති චුත්තං හොති. පසුතන්ති පසං, දිට්ඨිවසෙන තත්ථ තත්ථ ලග්ගන්ති අත්ථො. පමත්තන්ති කාමගුණෙසු වොස්සට්ඨවිත්තං, කුසලභාවනාරහිතං වා. තං එවරූපං න සෙවෙ, න භජෙ, න පයිරූපාසෙ, අර්ඝ්ඤාතර්ථු එකො වරෙ බග්ගවිසාණකජ්ජොති.

පාපසහායගාමාවණ්ණනා සමත්තා.

58. බහුස්සුතන්ති කා උජ්ජන්ති? පුබ්බෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ අට්ඨ පච්චෙකබ්බොධිසත්තා පබ්බජිත්වා ගතපච්චාගතවත්තං පුරෙත්වා දෙවලොකෙ උජ්ජන්තාති සබ්බං අනවජ්ජහොජීගාමාය චුත්තසදිසමෙව. අයං පන විසෙසො - පච්චෙකබ්බද්ධෙ නිසිදාපෙත්වා රාජා ආහ “කෙ තුම්හෙ” ති? තෙ ආහංසු - “මයං, මහාරාජ, බහුස්සුතා නාමා” ති. රාජා - “අහං සුතබ්බමදත්තො නාම, සුතෙන තිත්තිං න ගච්ඡාමි, හන්ද, නෙසං සන්තිකෙ විචිත්තයං සද්ධම්මදෙසනං සොස්සාමි” ති අත්තමනො දක්ඛිණොදකං දත්වා, පරිවිසිත්වා, හත්තකිච්චපරියොසානෙ සඬ්ඝත්ථෙරස්ස පත්තං ගහෙත්වා, වන්දිත්වා, පුරතො නිසිදි “ධම්මකථං, හත්තෙ, කරොමා” ති. සො “සුබ්බතො හොතු, මහාරාජ, රාගක්ඛයො හොතු” ති වත්වා උට්ඨිතො. රාජා “අයං න බහුස්සුතො, දුතියො බහුස්සුතො භවිස්සති, ස්වෙ දානි විචිත්තධම්මදෙසනං සොස්සාමි” ති ස්වාතනාය නිමන්තෙසි. එවං යාව සබ්බෙසං පටිපාටි ගච්ඡති, තාව නිමන්තෙසි. තෙ සබ්බෙපි “දොසක්ඛයො හොතු, මොහක්ඛයො, ගතික්ඛයො, වට්ඨක්ඛයො, උපධික්ඛයො, තණ්හක්ඛයො හොතු” ති එවං එකෙකං පදං විසෙසෙත්වා සෙසං පඨමසදිසමෙව වත්වා උට්ඨහිංසු.

තතො රාජා “ඉමෙ ‘ඛුස්සුතා මය’න්ති භණන්ති, න ච තෙසං විචිත්‍රකථා, කිමෙනෙහි චුත්ත”න්ති තෙසං චචනත්ථං උපපරික්ඛිතුමාරද්ධො. අථ “රාගක්ඛයො හොතු”ති උපපරික්ඛන්තො “රාගෙ ඛිණෙ දොසොපි මොහොපි අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙපි කිලෙසා ඛිණා හොන්ති”ති ඤත්වා අත්තමනො අහොසි – “නිජ්ජරියායඛුස්සුතා ඉමෙ සමණා. යථා හි පුරිසෙන මහාපථවිං වා ආකාසං වා අභිගුලියා නිද්දිසන්තෙන න අභිගුලිමත්තොව පදෙසො නිද්දිට්ඨො හොති, අපිච, බො, පන පථවිආකාසා එව නිද්දිට්ඨා හොන්ති, එවං ඉමෙහි එකමෙකං අත්ථං නිද්දිසන්තෙහි අපරිමාණා අත්ථා නිද්දිට්ඨා හොන්ති”ති. තතො සො “කුදාස්සු නාමාහමිපි එවං ඛුස්සුතො භවිස්සාමි”ති තථාරූපං ඛුස්සුතභාවං පත්ථෙත්තො රජ්ජං පභාය පබ්බජිත්වා, විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා, ඉමං උදානගාථං අහාසි –

“ඛුස්සුතං ධම්මධරං භජෙථ, මිත්තං උළාරං පටිභානවන්තං;
අඤ්ඤාය අත්ථානි විනෙය්‍ය කඬ්ඛං, එකො චරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

තත්ථායං සඬ්ඛෙපත්ථො – ඛුස්සුතන්ති දුට්ඨො ඛුස්සුතො තීසු පිටකෙසු අත්ථනො නිබ්බලා පරියත්තිඛුස්සුතො ච, මග්ගඵලවිජ්ජාහිඤ්ඤානං පටිවිද්ධත්තා පටිච්චෙධඛුස්සුතො ච. ආගතාගමො ධම්මධරො. උළාරෙහි පන කායවච්චිමනොකම්මෙහි සමන්තාගතො උළාරො. යුත්තපටිභානො ච මුත්තපටිභානො ච යුත්තමුත්තපටිභානො ච පටිභානවා. පරියත්තිපරිපුච්ඡාධිගමවසෙන වා තිඨා පටිභානවා වෙදිතබ්බො. යස්ස හි පරියත්ති පටිභාති, සො පරියත්තිපටිභානවා. යස්ස අත්ථඤ්ච ඤාණඤ්ච ලක්ඛණඤ්ච යානාට්ඨානඤ්ච පරිපුච්ඡන්තස්ස පරිපුච්ඡා පටිභාති, සො පරිපුච්ඡාපටිභානවා. යෙන මග්ගාදයො පටිවිද්ධා හොන්ති, සො අධිගමපටිභානවා. තං ඵලරූපං ඛුස්සුතං ධම්මධරං භජෙථ මිත්තං උළාරං පටිභානවන්තං. තතො තස්සානුභාවෙන අත්තත්ථපරත්ථඋභයත්ථහෙදතො වා දිට්ඨධම්මිකසම්පරාසිකපරමත්ථහෙදතො වා අනෙකප්පකාරානි අඤ්ඤාය අත්ථානි. තතො – “අහොසිං නු බො අහං අනිතමද්ධාන”න්තිආදීසු (ම. නි. 1.18; සං. නි. 2.20) කඬ්ඛට්ඨානෙසු විනෙය්‍ය කඬ්ඛං, විචිකිච්ඡං විනෙත්වා විනාසෙත්වා එවං කතසබ්බකිච්චො එකො චරෙ බග්ගවිසාණකප්පොති.

ඛුස්සුතගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

59. බිඬ්ඛං රතින්ති කා උජ්ජත්ති? බාරාණසියං විභූසකබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා
පාතොව යාගුං වා භත්තං වා භුඤ්ජිත්වා නානාවිධවිභූසනෙහි අත්තානං විභූසාපෙත්වා මහාආදාසෙ සකලසරීරං දිස්වා යං න ඉච්ඡති තං අපනෙත්වා අඤ්ඤෙන විභූසනෙන විභූසාපෙති. තස්ස එකදිවසං එවං කරොතො භත්තවෙලා මජ්ඣන්තිකසමයො පත්තො. අථ අවිභූසිතොව දුස්සපට්ටෙන සීසං වෙයෙත්වා, භුඤ්ජිත්වා, දිවාසෙය්‍යං උපගච්ඡි. පුත්‍රපි උට්ඨන්තිත්වා තථෙව කරොතො සූරියො අත්ථඬ්ගතො. එවං දුතියදිවසෙපි තතියදිවසෙපි. අථස්ස එවං මණ්ඩනප්පසුතස්ස

පිට්ඨිකොට්ඨක උදාහරණය. තස්සෙතදහොසි – “අහො රෙ, අහං සබ්බථාමෙන විභූසන්තොපි ඉමස්මිං කප්පකෙ විභූසනෙ අසන්තුට්ඨො ලොහං උප්පාදෙසිං. ලොහො ව නාමෙස අපායගමනියො ධම්මො, හන්දාහං, ලොහං නිග්ගණ්හාමි” ති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අහාසි –

“බ්බිඛං රතීං කාමසුඛඤ්ච ලොකෙ, අනලඬිකරිත්වා අනපෙක්ඛමානො; විභූසනට්ඨානා විරතො සච්චවාදී, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො” ති.

තත්ථ බ්බිඛා ව රතී ව පුබ්බෙ චුත්තාව. කාමසුඛන්ති චත්ථුකාමසුඛං. චත්ථුකාමාපි හි සුඛස්ස විසයාදිභාවෙන සුඛන්ති චුච්චන්ති. යථාහ – “අත්ථි රූපං සුඛං සුඛානුපතිත” ත්ති (සං. නි. 3.60). එවමෙතං බ්බිඛං රතීං කාමසුඛඤ්ච ඉමස්මිං ඔකාසලොකෙ අනලඬිකරිත්වා අලන්ති අකත්වා, එතං තප්පකන්ති වා සාරභූතන්ති වා එවං අග්ගහෙත්වා. අනපෙක්ඛමානොති තෙන අලඬිකරණෙන අනපෙක්ඛණසිලො, අපිභාලුකො, නිත්තණ්හො, විභූසනට්ඨානා විරතො සච්චවාදී එකො වරෙති. තත්ථ විභූසා දුට්ඨා – අගාරිකවිභූසා, අනගාරිකවිභූසා ව. තත්ථ අගාරිකවිභූසා සාටකචෙය්නමාලාගන්ධාදි, අනගාරිකවිභූසා පත්තමණ්ඩනාදි. විභූසා එව විභූසනට්ඨානං. තස්මා විභූසනට්ඨානා තිට්ඨාය විරතියා විරතො. අවිතථවචනතො සච්චවාදීති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

විභූසනට්ඨානගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

60. පුත්තඤ්ච දාරන්ති කා උප්පත්ති? බාරාණසිරඤ්ඤො කිර පුත්තො දහරකාලෙ එව අභිසිත්තො රජ්ජං කාරෙසි. සො පඨමගාථාය චුත්තපච්චෙකබ්බොධිසත්තො විය රජ්ජසිරිමනුභවන්තො එකදිවසං වින්තෙසි – “අහං රජ්ජං කාරෙන්තො බහුතං දුක්ඛං කරොමි. කිං මෙ එකභත්තත්ථාය ඉමිනා පාපෙන, හන්ද සුඛමුප්පාදෙමි” ති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අහාසි –

“පුත්තඤ්ච දාරං පිතරඤ්ච මාතරං, ධනානි ධඤ්ඤානි ව බන්ධවානි; හිත්වාන කාමානි යථොධිකානි, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො” ති.

තත්ථ ධනානීති මුත්තාමණිවෙචරියසඬ්ඛසිලාපවාළරජතජාතරූපාදීනි රතනානි. ධඤ්ඤානීති සාලිව්භියවගොධුමකඬ්ඛවරකකුදුසකපහෙදානි සත්ත සෙසාපරණ්ණානි ව. බන්ධවානීති ඤාතිබන්ධුගොත්තබන්ධුමිත්තබන්ධුසිප්පබන්ධුවසෙන චතුබ්බිධෙ බන්ධවෙ. යථොධිකානීති සකසකඔධිවසෙන ධීතානෙව. සෙසං චුත්තනයමෙවානි.

පුත්තදාරගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

61. සඬගො එසොති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර පාදලොලබ්‍රහ්මදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො පාතොව යාගුං වා හත්තං වා භුඤ්ජිත්වා තීසු පාසාදෙසු තිවිධනාටකානි පස්සති. තිවිධනාටකානීති කිර පුබ්බරාජතො ආගතං, අනන්තරරාජතො ආගතං, අත්තතො කාලෙ උට්ඨිතන්ති. සො එකදිවසං පාතොව දහරනාටකපාසාදං ගතො. තා නාටකිත්ථියො ‘‘රාජානං රමාපෙස්සාමා’’ති සක්කස්ස දෙවානම්න්දස්ස අච්ඡරායො විය අතිමනොහරං නච්චගීතවාදිතං පයොජෙසුං. රාජා – ‘‘අනච්ඡරියමෙතං දහරාන’’න්ති අසන්තුට්ඨො හුත්වා මජ්ඣිමනාටකපාසාදං ගතො. තාපි නාටකිත්ථියො තථෙව අකංසු. සො තත්ථාපි තථෙව අසන්තුට්ඨො හුත්වා මහානාටකපාසාදං ගතො. තාපි නාටකිත්ථියො තථෙව අකංසු. රාජා ද්වෙ තයො රාජපරිවට්ටෙ අතීතානං තාසං මහල්ලකභාවෙන අට්ඨිකීළනසදිසං නච්චං දිස්වා ගීතඤ්ච අමධුරං සුත්වා පුනදෙව දහරනාටකපාසාදං, පුන මජ්ඣිමනාටකපාසාදන්ති එවං විවරිත්වා කත්ථවි අසන්තුට්ඨො චිත්තෙසි – ‘‘ඉමා නාටකිත්ථියො සක්කං දෙවානම්න්දං අච්ඡරායො විය මං රමාපෙතුකාමා සබ්බථාමෙන නච්චගීතවාදිතං පයොජෙසුං, ස්වාහං කත්ථවි අසන්තුට්ඨො ලොහමෙව වඩ්ඪෙමි, ලොහො ව නාමෙස අපායගමනීයො ධම්මො, හන්දාහං ලොහං නිග්ගණ්හාමි’’ති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි –

‘‘සඬගො එසො පරිත්තමෙත්ථ සොබ්‍යං, අප්පස්සාදො දුක්ඛමෙත්ථ භියො;’’

ගලො එසො ඉති ඤත්වා මනිමා, එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො’’ති.

තස්සත්ථො – සඬගො එසොති අත්තතො උපහොගං නිද්දිසති. සො හි සප්පත්ති තත්ථ පාණිනො කද්දමෙ පටිට්ඨො හත්ථි වියාති සඬගො. පරිත්තමෙත්ථ සොබ්‍යන්ති එත්ථ පඤ්චකාමගුණුපහොගකාලෙ විපරීතසඤ්ඤාය උප්පාදෙනබ්බතො කාමාවචරධම්මපරියාපන්නතො වා ලාමකට්ඨෙන සොබ්‍යං පරිත්තං, විජ්ජුප්පහාය ඔභාසිතනච්චදස්සනසුඛං විය ඉත්තරං, තාවකාලිකන්ති චුත්තං හොති. අප්පස්සාදො දුක්ඛමෙත්ථ භියො;ති එත්ථ ව ය්වායං ‘‘යං බො, භික්ඛවෙ, ඉමෙ පඤ්ච කාමගුණෙ පටිච්ච උප්පජ්ජති සුඛං සොමනස්සං, අයං කාමානං අස්සාදො’’ති (ම. නි. 1.166) චුත්තො. සො යදිදං ‘‘කො ව, භික්ඛවෙ, කාමානං ආදීනවො? ඉධ, භික්ඛවෙ, කුලපුත්තො යෙන සිප්පට්ඨානෙන ජීවිකං කප්පෙති, යදි මුද්දාය, යදි ගණනායා’’ති එවමාදිනා (ම. නි. 1.167) නයෙනෙත්ථ දුක්ඛං චුත්තං. තං උපනිධාය අප්පො උදකබ්න්දුමත්තො හොති. අථ බො දුක්ඛමෙව භියො; බහු, චතුසු සමුද්දෙසු උදකසදිසං හොති. තෙන චුත්තං ‘‘අප්පස්සාදො දුක්ඛමෙත්ථ භියො;’’ති. ගලො එසොති අස්සාදං දස්සෙත්වා ආකඩ්ඨනවසෙන බළිසො විය එසො යදිදං පඤ්ච කාමගුණා. ඉති ඤත්වා මනිමාති එවං ඤත්වා බුද්ධිමා පණ්ඩිතො පුරිසො සබ්බම්පෙතං පහාය එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පොති.

සඬගගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

62. සන්දාලයිත්වානාති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අනිවත්තබ්බමදත්තො නාම රාජා අහොසි. සො සඬ්ගාමං ඔතිණ්ණො අජිනිත්වා අඤ්ඤං වා කිච්චං ආරද්ධො අනිට්ඨපෙත්වා න නිවත්තති, තස්මා නං එවං සඤ්ජානිංසු. සො එකදිවසං උය්‍යානං ගච්ඡති. තෙන ව සමයෙන වනදාහො උට්ඨාසි. සො අග්ගි සුක්ඛානි ව හරිතානි ව තිණාදීනි දහන්තො අනිවත්තමානො එව ගච්ඡති. රාජා තං දිස්වා තප්පට්ඨාගනිමිත්තං උප්පාදෙසි. “යථායං වනදාහො, එවමෙව එකාදසවිධො අග්ගි සබ්බසත්තෙ දහන්තො අනිවත්තමානොව ගච්ඡති මහාදුක්ඛං උප්පාදෙන්තො, කුදාස්සු නාමාහමිපි ඉමස්ස දුක්ඛස්ස නිවත්තනත්ථං අයං අග්ගි විය අරියමග්ගඤ්ඤාණග්ගිනා කිලෙසෙ දහන්තො අනිවත්තමානො ගච්ඡෙය්‍ය” න්ති? තතො මුහුත්තං ගන්ත්වා කෙවට්ටෙ අද්දස නදියං මච්ඡෙ ගණ්හන්තෙ. තෙසං ජාලන්තරං පට්ටිධො එකො මහාමච්ඡො ජාලං හෙත්වා පලායි. තෙ “මච්ඡො ජාලං හෙත්වා ගතො” ති සද්දමකංසු. රාජා තමිපි වචනං සුත්වා තප්පට්ඨාගනිමිත්තං උප්පාදෙසි – “කුදාස්සු නාමාහමිපි අරියමග්ගඤ්ඤාණෙන තණ්හාදිට්ඨිජාලං හෙත්වා අසජ්ජමානො ගච්ඡෙය්‍ය” න්ති. සො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡාකාසි, ඉමඤ්ච උදානගාථං අභාසි –

“සන්දාලයිත්වාන සංයොජනානි, ජාලංව හෙත්වා සලිලම්බුවාරි;
අග්ගිව දඩ්ඨං අනිවත්තමානො, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො” ති.

තස්සා දුතියපාදෙ ජාලන්ති සුත්තමයං වුව්චති. අම්බුති උදකං, තත්ථ වරතීති අම්බුවාරි, මච්ඡස්සෙතං අධිවචනං. සලිලෙ අම්බුවාරි සලිලම්බුවාරි, තස්මිං නදීසලිලෙ ජාලං හෙත්වා අම්බුවාරිවාති වුත්තං හොති. තතියපාදෙ දඩ්ඨන්ති දඩ්ඨට්ඨානං වුව්චති. යථා අග්ගි දඩ්ඨට්ඨානං පුන න නිවත්තති, න තත්ථ භියො ආගච්ඡති, එවං මග්ගඤ්ඤාණග්ගිනා දඩ්ඨං කාමගුණට්ඨානං අනිවත්තමානො තත්ථ භියො අනාගච්ඡන්තොති වුත්තං හොති. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

සන්දාලනගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

63. ඔක්ඛිත්තවක්ඛුති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර වක්ඛුලොලබ්බමදත්තො නාම රාජා පාදලොලබ්බමදත්තො විය නාටකදස්සනමනුයුත්තො හොති. අයං පන විසෙසො – සො අසන්තුට්ඨො තත්ථ තත්ථ ගච්ඡති, අයං තං තං නාටකං දිස්වා අතිවිය අභිනන්දිත්වා නාටකපරිවත්තදස්සනෙන තණ්හං වඩ්ඪෙත්තො විවරති. සො කිර නාටකදස්සනාය ආගතං අඤ්ඤතරං කුටුම්භියහරියං දිස්වා රාගං උප්පාදෙසි. තතො සංවෙගමාපජ්ජිත්වා පුන “අහං ඉමං තණ්හං වඩ්ඪෙත්තො අපායපරිපූරකො භවිස්සාමි, හන්ද නං නිග්ගණ්හාමි” ති පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තතො පුරිමපට්ටිපත්තිං ගරහන්තො තප්පට්ටිපක්ඛගුණදීපිකං ඉමං උදානගාථං අභාසි –

“ඔක්ඛිත්තවක්ඛු න ව පාදලොලො, ගුත්තින්ද්‍රියො රක්ඛිතමානසානො;
අනවස්සුතො අපරිධ්‍ය්‍යමානො, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො” ති.

තත්ථ ඔක්ඛිත්තවක්ඛුති හෙට්ඨාඛිත්තවක්ඛු, සත්ත ගීවට්ඨිති පටිපාටියා
 යපෙත්වා පරිවජ්ජගහෙතඛිබ්බස්සනත්ථං යුගමත්තං පෙක්ඛමානොති චුත්තං හොති.
 න තු හනුකට්ඨිනා හදයට්ඨිං සඬ්ඝට්ටෙන්තො. එවඤ්ඤි ඔක්ඛිත්තවක්ඛුතා න
 සමණසාරුජ්ජා හොති. න ච පාදලොලොති එකස්ස දුතියො, ද්විත්තං තතියොති
 එවං ගණමජ්ඣං පටිසිතුකාමතාය කණ්ඩුයමානපාදො විය අභවන්තො,
 දීඝචාරිකඅනවට්ඨිතචාරිකවිරතො වා. ගුත්තින්ද්‍රියොති ඡසු ඉන්ද්‍රියෙසු ඉධ
 විසුංචුත්තාවසෙසවසෙන ගොපිතින්ද්‍රියො. රක්ඛිතමානසානොති මානසං යෙව
 මානසානං, තං රක්ඛිතමස්සාති රක්ඛිතමානසානො. යථා කිලෙසෙහි න විලුප්පති,
 එවං රක්ඛිතවිත්තොති චුත්තං හොති. අනවස්සුතොති ඉමාය පටිපත්තියා තෙසු තෙසු
 ආරම්මණෙසු කිලෙසඅන්වාස්සවවිරහිතො. අපරිඛය්හමානොති එවං
 අන්වාස්සවවිරහාව කිලෙසග්ගීහි අපරිඛය්හමානො. ඛහිද්ධා වා අනවස්සුතො,
 අජ්ඣත්තං අපරිඛය්හමානො. සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

ඔක්ඛිත්තවක්ඛුගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

64. ඔහාරයිත්වාති කා උජ්ජන්ති? බාරාණසියං කිර අයං අඤ්ඤොපි
 වාතුමාසිකබ්‍රහ්මදන්තො නාම රාජා චතුමාසෙ චතුමාසෙ උය්‍යානකීලං ගච්ඡති. සො
 එකදිවසං ගිම්හානං මජ්ඣිමෙ මාසෙ උය්‍යානං පටිසන්තො උය්‍යානද්වාරෙ
 පත්තසඤ්ජන්තං පුජ්ථාලඬ්ඛකවිටපං පාරිච්ඡත්තකකොවිලාරං දිස්වා එකං පුජ්ථං
 ගහෙත්වා උය්‍යානං පාවිසී. තතො “රඤ්ඤා අග්ගපුජ්ථං ගහිත” න්ති අඤ්ඤතරොපි
 අමච්චො හත්ථික්ඛන්ධෙ ධීතො එව එකං පුජ්ථං අග්ගහෙසී. එතෙනෙව උපායෙන
 සබ්බො බලකායො අග්ගහෙසී. පුජ්ථං අනස්සාදෙන්තා පත්තම්පි ගණ්හිංසු. සො
 රුක්ඛො නිජ්ජන්තපුජ්ථො ඛන්ධමත්තොව අහොසී. තං රාජා සායන්හසමයෙ
 උය්‍යානා නික්ඛමන්තො දිස්වා “කිං කතො අයං රුක්ඛො, මම ආගමනවෙලායං
 මණ්ඩණ්ණසාධන්තරෙසු පවාලසදිසපුජ්ථාලඬ්ඛකතො අහොසී, ඉදානි
 නිජ්ජන්තපුජ්ථො ජාතො” ති වින්තෙන්තො තස්සෙවාච්ඡරෙ අපුජ්ථිතං රුක්ඛං
 සඤ්ජන්තපලාසං අද්දස. දිස්වා චස්ස එතදහොසී – “අයං රුක්ඛො
 පුජ්ථහරිතසාධන්තා බහුජනස්ස ලොහනීයො අහොසී, තෙන මුහුත්තෙනෙව බ්‍යසනං
 පත්තො, අයං පනඤ්ඤො අලොහනීයත්තා තට්ඨ ධීතො. ඉදම්පි රජ්ජං
 පුජ්ථිතරුක්ඛො විය ලොහනීයං, හික්ඛුභාවො පන අපුජ්ථිතරුක්ඛො විය
 අලොහනීයො. තස්මා යාව ඉදම්පි අයං රුක්ඛො විය න විලුප්පති, තාව අයමඤ්ඤො
 සඤ්ජන්තපත්තො යථා පාරිච්ඡත්තකො, එවං කාසාවෙන පරිසඤ්ජන්තෙන හුත්වා
 පබ්බජිතබ්බ” න්ති. සො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං
 සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අහාසී –

“ඔහාරයිත්වා ගිහිබ්‍යඤ්ජනානි, සඤ්ජන්තපත්තො යථා පාරිච්ඡන්තො;
 කාසායවත්ථො අහිනික්ඛමිත්වා, එකො චරෙ බග්ගවිසාණකජ්ජො” ති.

තත්ථ කාසායවත්ථො අභිනික්ඛමිත්වාති ඉමස්ස පාදස්ස ගෙහා අභිනික්ඛමිත්වා කාසායවත්ථො හුත්වාති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො. සෙසං චුත්තනයෙනෙව සක්කා ජානිතුන්ති න විත්ථාරිතන්ති.

පාරිච්ඡත්තකගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

තතියො වග්ගො නිට්ඨිතො.

65. රසෙසුති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර ඛාරාණසිරාජා උය්‍යානෙ අමච්චපුත්තෙහි පරිවුතො සිලාපට්ටපොක්ඛරණියං කීළති. තස්ස සුදො සබ්බමංසානං රසං ගහෙත්වා අතීව සුසඬ්ඛනං අමතකප්පං අන්තරහත්තං පචිත්වා උපනාමෙසි. සො තත්ථ ගෙධමාපන්නො කස්සචි කිඤ්චි අදත්වා අත්තනාව භුඤ්ජී. උදකකීළතො ව අතිවිකාලෙ නික්ඛන්තො සීසං සීසං භුඤ්ජී. යෙහි සද්ධිං පුබ්බෙ භුඤ්ජති, න තෙසං කඤ්චි සරි. අථ පච්ඡා පටිසඬ්ඛානං උප්පාදෙන්වා ‘‘අහො, මයා පාපං කතං, ය්වාහං රසතණ්හාය අභිභූතො සබ්බජනං විසරිත්වා එකකොව භුඤ්ජීං. හන්ද රසතණ්හං නිග්ගණ්හාමි’’ති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො පුරිමපටිපත්තිං ගරහන්තො තප්පටිපක්ඛගුණදීපිකං ඉමං උදානගාථං අභාසි -

‘‘රසෙසු ගෙධං අකරං අලොලො, අනඤ්ඤපොසි සපදානචාරී;
කුලෙ කුලෙ අප්පට්ඨද්ධවිත්තො, එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො’’ති.

තත්ථ රසෙසුති අමිබ්බලමධුරතිත්තකකටුකලොණිකබාරිකකසාචාදිහෙදෙසු සායනීයෙසු. ගෙධං අකරන්ති ගිද්ධිං අකරොන්තො, තණ්හං අනුප්පාදෙන්තොති චුත්තං හොති. අලොලොති ‘‘ඉදං සායිස්සාමි, ඉදං සායිස්සාමි’’ති එවං රසවිසෙසෙසු අනාකුලො. අනඤ්ඤපොසිති පොසෙතබ්බකසද්ධිවිහාරිකාදිවිරහිතො, කායසන්ධාරණමත්තෙන සන්තුට්ඨොති චුත්තං හොති. යථා වා පුබ්බෙ උය්‍යානෙ රසෙසු ගෙධකරණලොලො හුත්වා අඤ්ඤපොසි ආසිං, එවං අහුත්වා යාය තණ්හාය ලොලො හුත්වා රසෙසු ගෙධං කරොති. තං තණ්හං හිත්වා ආයතිං තණ්හාමූලකස්ස අඤ්ඤස්ස අත්තභාවස්ස අතිබ්බත්තනෙන අනඤ්ඤපොසිති දස්සෙති. අථ වා අත්ථභඤ්ජනකට්ඨොන අඤ්ඤෙති කිලෙසා වුව්චන්ති. තෙසං අපොසනෙන අනඤ්ඤපොසිති අයම්පෙත්ථ අත්ථො. සපදානචාරීති අවොක්කම්මචාරී අනුපුබ්බචාරී, සරපටිපාටිං අපඬ්ඨෙත්වා අඬ්ඨකුලඤ්ච දලිද්දකුලඤ්ච නිරන්තරං පිණ්ඩාය පටිසමානොති අත්ථො. කුලෙ කුලෙ අප්පට්ඨද්ධවිත්තොති ඛත්තියකුලාදීසු යත්ථ කත්ථවි කිලෙසවසෙන අලග්ගවිත්තො, වන්දුපමො නිච්චනවකො හුත්වාති අත්ථො. සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

රසගෙධගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

66. පහාය පඤ්චාවරණානීති කා උප්පත්ති? ඛාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා පඨමජ්ඣානලාභී අහොසි. සො ඤානානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා

විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො පටිපත්තිසම්පදං දීපෙන්තො ඉමං උදානගාථං අභාසි -

“පභාය පඤ්චාවරණානි චෙතසො, උපක්කිලෙසෙ බ්‍යපනුජ්ජ සබ්බෙ;
අනිස්සිතො ඡෙත්ථ සිනෙහදොසං, එකො වරෙ බග්ගවිසාණකජ්ජො”ති.

තත්ථ ආවරණානීති නිවරණානෙව. තානි අත්ථනො උරගසුත්තෙ වුත්තානි.
තානි පන යස්මා අබ්භාදයො විය වන්දසුරියෙ චෙතො ආවරන්ති, තස්මා
“ආවරණානි චෙතසො”ති වුත්තානි. තානි උපචාරෙන වා අප්පනාය වා පභාය.
උපක්කිලෙසෙති උපගම්ම චිත්තං විබාධෙන්තෙ අකුසලෙ ධම්මෙ, වත්ථොපමාදීසු
වුත්තෙ අභිජ්ඣාදයො වා. බ්‍යපනුජ්ජානි පනුදිත්වා විනාසෙත්වා, විපස්සනාමග්ගෙන
පජ්ඣිත්වාති අත්ථො. සබ්බෙති අනවසෙසෙ. එවං සමථවිපස්සනාසම්පන්නො
පයමග්ගෙන දිට්ඨිනිස්සයස්ස පභින්නා අනිස්සිතො. සෙසමග්ගෙහි ඡෙත්වා
තෙධාතුකං සිනෙහදොසං, තණ්හාරාගන්ති වුත්තං හොති. සිනෙහො එව හි
ගුණපටිපක්ඛනො සිනෙහදොසොති වුත්තො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ආවරණගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

67. විපිට්ඨිකත්වානානි කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා
චතුත්ථජ්ඣානලාභී අහොසි. සො ඤානානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පභාය පබ්බජිත්වා
විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො පටිපත්තිසම්පදං දීපෙන්තො
ඉමං උදානගාථං අභාසි -

“විපිට්ඨිකත්වාන සුඛං දුක්ඛද්ව, පුබ්බෙව ච සොමනස්සදොමනස්සං;
ලද්ධානුපෙක්ඛං සමථං විසුද්ධං, එකො වරෙ බග්ගවිසාණකජ්ජො”ති.

තත්ථ විපිට්ඨිකත්වානානි පිට්ඨිතො කත්වා, ඡඩ්ඛෙන්වා ජහිත්වාති අත්ථො.
සුඛං දුක්ඛද්වානි කායිකං සාතාසාතං. සොමනස්සදොමනස්සන්ති චෙතසිකං
සාතාසාතං. උපෙක්ඛන්ති චතුත්ථජ්ඣානුපෙක්ඛං. සමථන්ති
චතුත්ථජ්ඣානසමථමෙව. විසුද්ධන්ති
පඤ්චනීවරණවිතක්කවිචාරපීතිසුඛසඬ්ඛාතෙහි නවහි පච්චනීකධම්මෙහි විමුත්තත්තා
විසුද්ධං, නිද්ධන්තසුවණ්ණමිව විගතූපක්කිලෙසන්ති අත්ථො.

අයං පන යොජනා - විපිට්ඨිකත්වාන සුඛං දුක්ඛද්ව පුබ්බෙව
පයමජ්ඣානුපචාරභූමියංයෙව දුක්ඛං, තතියජ්ඣානුපචාරභූමියං සුඛන්ති
අධිප්පායො. පුන ආදිතො වුත්තං චකාරං පරතො නෙත්වා “සොමනස්සං
දොමනස්සද්ව විපිට්ඨිකත්වාන පුබ්බෙවා”ති අධිකාරො. තෙන සොමනස්සං
චතුත්ථජ්ඣානුපචාරෙ, දොමනස්සද්ව දුතියජ්ඣානුපචාරෙයෙවාති දීපෙති. එතානි
හි එතෙසං පරියායතො පහානට්ඨානානි. නිප්පරියායතො පන දුක්ඛස්ස
පයමජ්ඣානං, දොමනස්සස්ස දුතියජ්ඣානං, සුඛස්ස තතියජ්ඣානං, සොමනස්සස්ස
චතුත්ථජ්ඣානං පහානට්ඨානං. යථාහ - “පයමජ්ඣානං උපසම්පජ්ජ විහරති

එත්ථුප්පන්තං දුක්ඛිත්ථියං අපරිසෙසං නිරුජ්ඣති” තිආදි (සං. නි. 5.510). තං සබ්බං අට්ඨසාලිනියා ධම්මසඬ්භිගහට්ඨකථායං (ධ. ස. අට්ඨ. 165) චූත්තං. යතො පුබ්බෙව තීසු පට්මජ්ඣානාදීසු දුක්ඛදොමනස්සසුඛානි විපිට්ඨිකත්වා එත්ථෙව චතුත්ථජ්ඣානෙ සොමනස්සං විපිට්ඨිකත්වා ඉමාය පටිපදාය ලද්ධානුපෙක්ඛං සමථං විසුද්ධං එකො වරෙති. සෙසං සබ්බත්ථ පාකට්මෙවාති.

විපිට්ඨිකත්වාගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

68. ආරද්ධවීරියොති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර පච්චන්තරාජා
සහස්සයොධපරිමාණබලකායො රජ්ජෙන බුද්දකො, පඤ්ඤාය මහන්තො අහොසි. සො එකදිවසං “කිඤ්චාපි අහං බුද්දකො, පඤ්ඤවතා ව පන සක්කා සකලපම්බුදීපං ගහෙනු”න්ති වින්තෙත්වා සාමන්තරඤ්ඤො දුතං පාහෙසි – “සත්තදිවසබ්හන්තරෙ මෙ රජ්ජං වා දෙනු යුද්ධං වා”ති. තතො සො අත්තනො අමච්චෙ සමොධානෙත්වා ආහ – “මයා තුම්හෙ අනාපුච්ඡායෙව සාහසං කතං, අමුකස්ස රඤ්ඤො එවං පහිතං, කිං කාතබ්බ”න්ති? තෙ ආහංසු – “සක්කා, මහාරාජ, සො දුතො නිවත්තෙනු”න්ති? “න සක්කා, ගතො හවිස්සති”ති. “යදි එවං විනාසිතම්භා තයා, තෙන හි දුක්ඛං අඤ්ඤස්ස සත්ථෙත මරිතුං. හන්ද, මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරිත්වා මරාම, අත්තානං පහරිත්වා මරාම, උබ්බන්ධාම, විසං බාදාමා”ති. එවං තෙසු එකමෙකො මරණමෙව සංවණ්ණෙති. තතො රාජා – “කිං මෙ, ඉමෙහි, අත්ථි, හණ, මය්හං යොධා”ති ආහ. අථ “අහං, මහාරාජ, යොධො, අහං, මහාරාජ, යොධො”ති තං යොධසහස්සං උට්ඨහි.

රාජා “එතෙ උපපරික්ඛිස්සාමි”ති මන්ත්වා චිතකං සජ්ජෙත්වා ආහ – “මයා, හණ, ඉදං නාම සාහසං කතං, තං මෙ අමච්චා පටික්කොසන්ති, සොහං චිතකං පවිසිස්සාමි, කො මයා සද්ධිං පවිසිස්සති, කෙන මය්හං ජීවිතං පරිච්චත්ත”න්ති? එවං චූත්තෙ පඤ්චසතා යොධා උට්ඨහිංසු – “මයං, මහාරාජ, පවිසාමා”ති. තතො රාජා අපරෙ පඤ්චසතෙ යොධෙ ආහ – “තුම්හෙ ඉදානි, තාතා, කිං කරිස්සමා”ති? තෙ ආහංසු – “නායං, මහාරාජ, පුරිසකාරො, ඉත්ථිකිරියා එසා, අපිච මහාරාජෙන පටිරඤ්ඤො දුතො පෙසිතො, තෙන මයං රඤ්ඤො සද්ධිං යුජ්ඣිත්වා මරිස්සාමා”ති. තතො රාජා “පරිච්චත්තං තුම්හෙහි මම ජීවිත”න්ති චතුරඬ්භිනිං සෙනං සන්නය්හිත්වා තෙන යොධසහස්සෙන පරිවුතො ගන්ත්වා රජ්ජසීමාය නිසිදි.

සොපි පටිරාජා තං පචත්තිං සුත්වා “අරෙ, සො බුද්දකරාජා මම දාසස්සාපි නප්පහොති”ති කුජ්ඣිත්වා සබ්බං බලකායං ආදාය යුජ්ඣිතුං නික්ඛමි. බුද්දකරාජා තං අබ්භුයාතං දිස්වා බලකායං ආහ – “තාතා, තුම්හෙ න බහුකා; සබ්බෙ සම්පිණ්ඩිත්වා, අසිවම්මං ගහෙත්වා, සීසං ඉමස්ස රඤ්ඤො පුරතො උජුකං එව ගච්ඡමා”ති. තෙ තථා අකංසු. අථ සා සෙනා ද්විධා හිජ්ජිත්වා අන්තරමදාසි. තෙ තං රාජානං ජීවග්ගාහං ගණ්හිංසු, අඤ්ඤෙ යොධා පලායිංසු. බුද්දකරාජා “තං මාරෙමි”ති පුරතො ධාවති, පටිරාජා තං අහයං යාචි. තතො තස්ස අහයං දත්වා, සපථං කාරාපෙත්වා, තං අත්තනො මනුස්සං කත්වා, තෙන සහ අඤ්ඤං රාජානං

අඛණ්ඩගන්ත්වා, තස්ස රජ්ජය්මාය යත්වා පෙසෙසි – “රජ්ජං වා මෙ දෙනු යුද්ධං වා”ති. සො “අහං එකයුද්ධමිපි න සහාමි”ති රජ්ජං නියායාතෙසි. එතෙනෙව උපායෙන සබ්බරාජානො ගහෙත්වා අත්තෙ බාරාණසිරාජානමිපි අග්ගහෙසි.

සො එකසතරාජපරිවුතො සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං අනුසාසන්තො විත්තෙසි – “අහං පුබ්බෙ බුද්දකො අහොසිං, සොමහි අත්තනො ඤාණසම්පත්තියා සකලජම්බුදීපස්ස ඉස්සරො ජාතො. තං බො පන මෙ ඤාණං ලොකියවීරියසම්පයුත්තං, නෙව නිබ්බදාය න විරාගාය සංවත්තති, සාධු වතස්ස ස්වාහං ඉමිනා ඤාණෙන ලොකුත්තරධම්මං ගවෙසෙය්‍ය”න්ති. තතො බාරාණසිරඤ්ඤො රජ්ජං දත්වා, පුත්තදාරඤ්ච සකජනපදමෙව පෙසෙත්වා, පබ්බජ්ජං සමාදාය විපස්සනං ආරහිත්වා, පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා අත්තනො වීරියසම්පත්තිං දීපෙත්තො ඉමං උදානගාමං අහාසි –

“ආරද්ධවීරියො පරමත්ථපත්තියා, අලීනවිත්තො අකුසිත්තවුත්ති;
දළ්භනික්කමො ථාමබ්බුපපන්තො, එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

තත්ථ ආරද්ධං වීරියමස්සාති ආරද්ධවීරියො. එතෙන අත්තනො වීරියාරම්භං ආදිවීරියං දස්සෙති. පරමත්ථො වුව්චති නිබ්බානං, තස්ස පත්තියා පරමත්ථපත්තියා. එතෙන වීරියාරම්භෙන පත්තබ්බඵලං දස්සෙති. අලීනවිත්තොති එතෙන බලවීරියපත්ථම්භානං විත්තවෙතසිකානං අලීනතං දස්සෙති. අකුසිත්තවුත්තිති එතෙන යානආසනවඩ්ඤාදිසු කායස්ස අනවසිද්ධතං. දළ්භනික්කමොති එතෙන “කාමං තවො ව න්භාරු වා”ති (ම. නි. 2.184; අ. නි. 2.5; මහානි. 196) ඵලං පවත්තං පදහනවීරියං දස්සෙති, යං තං අනුපුබ්බසික්ඛාදිසු පදහන්තො “කායෙන වෙව පරමසච්චං සච්ඡිකරොති, පඤ්ඤාය ව නං අනිවිජ්ඣ පස්සති”ති වුව්චති. අථ වා එතෙන මග්ගසම්පයුත්තවීරියං දස්සෙති. තඤ්ඤි දළ්භඤ්ච භාවනාපාරිසුරිං ගතත්තා, නික්කමො ව සබ්බසො පටිපක්ඛා නික්ඛන්තත්තා, තස්මා තංසමඛිගීපුග්ගලොපි දළ්භො නික්කමො අස්සාති “දළ්භනික්කමො”ති වුව්චති. ථාමබ්බුපපන්තොති මග්ගක්ඛණෙ කායථාමෙන ඤාණබලෙන ව උපපන්තො, අථ වා ථාමභූතෙන බලෙන උපපන්තොති ථාමබ්බුපපන්තො, ථීරඤාණබ්බුපපන්තොති වුත්තං හොති. එතෙන තස්ස වීරියස්ස විපස්සනාඤාණසම්පයොගං දීපෙත්තො යොනිසො පදහනභාවං සාධෙති. පුබ්බභාගමජ්ඣිමඋක්කට්ඨවීරියවසෙන වා තයොපි පාදා යොජෙතබ්බා. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

ආරද්ධවීරියගාමාවණ්ණනා සමත්තා.

69. පටිසල්ලානන්ති කා උජ්ජත්ති? ඉමිස්සා ගාමාය ආවරණගාමාය උජ්ජත්තිසදිසා ඵල උජ්ජත්ති, නත්ථි කොචි විසෙසො. අත්ථවණ්ණනායං පනස්සා පටිසල්ලානන්ති තෙහි තෙහි සත්තසඬ්ඛාරෙහි පටිනිවත්තිත්වා සල්ලීනං එකත්තසෙවිතා එකිභාවො, කායවිචෙකොති අත්ථො. ක්‍යානන්ති පච්චනිකක්ඛාපනතො ආරම්මණලක්ඛණපනිජ්ඣානතො ව විත්තවිචෙකො වුව්චති.

තත්ථ අට්ඨසමාපත්තියො නිවරණාදිපච්චනීකඝාපනතො
 ආරම්මණුපනිජ්ඣානතො ච ඝානන්ති වුවචති, විපස්සනාමග්ගඵලානි
 සත්තසඤ්ඤාදිපච්චනීකඝාපනතො, ලක්ඛණුපනිජ්ඣානතොයෙව චෙත්ථ ඵලානි.
 ඉධ පන ආරම්මණුපනිජ්ඣානමෙව අධිජ්ජෙතං. ඵවමෙතං පටිසල්ලානඤ්ච
 ඝානඤ්ච අරිඤ්චමානො, අජහමානො, අනිස්සජ්ජමානො. ධම්මෙසුති
 විපස්සනුපගෙසු පඤ්චක්ඛන්ධාදිධම්මෙසු. නිවචන්ති සතතං, සමිතං,
 අබ්භොකිණිණං. අනුධම්මචාරීති තෙ ධම්මෙ ආරබ්භ පවත්තමානෙන අනුගතං
 විපස්සනාධම්මං චරමානො. අථ වා ධම්මාති නව ලොකුත්තරධම්මා, තෙසං
 ධම්මානං අනුලොමො ධම්මොති අනුධම්මො, විපස්සනායෙන අධිවචනං. තත්ථ
 “ධම්මානං නිවචං අනුධම්මචාරී”ති වත්තබ්බෙ ගාථාබන්ධසුබන්ධං
 විහත්තිත්තයෙන “ධම්මෙසු”ති වුත්තං සියා. ආදීනවං සම්මසිකා භවෙසුති තාය
 අනුධම්මචරිතාසඬ්ඛාතාය විපස්සනාය අනිවචාකාරාදිදොසං තීසු භවෙසු
 සමනුපස්සන්තො ඵවං ඉමං කායච්චෙකචිත්තච්චෙකං අරිඤ්චමානො
 සිඛාජ්ජත්තවිපස්සනාසඬ්ඛාතාය පටිපදාය අධිගතොති වත්තබ්බො ඵකො චරෙති
 ඵවං යොජනා වෙදිතබ්බා.

පටිසල්ලානගාථාවණිණනා සමත්තා.

70. තණ්හක්ඛයන්ති කා උජ්ජන්ති? අඤ්ඤතරො කිර බාරාණසිරාජා
 මහවිචරාජානුභාවෙන නගරං පදක්ඛිණං කරොති. තස්ස සරීරසොභාය
 ආවට්ටිතභද්‍යා සත්තා පුරතො ගච්ඡන්තාපි නිවත්තිත්වා තමෙව උල්ලොකෙන්ති,
 පච්ඡතො ගච්ඡන්තාපි, උහොහි පස්සෙහි ගච්ඡන්තාපි. පකතියා ඵව හි බුද්ධදස්සනෙ
 පුණ්ණවන්දසමුද්දරාජදස්සනෙ ච අතිත්තො ලොකො. අථ අඤ්ඤතරා
 කුටුම්භියහරියාපි උපරිපාසාදගතා සිහපඤ්ජරං විවරිත්වා ඔලොකයමානා අට්ඨාසි.
 රාජා තං දිස්වාච පටිබද්ධචිත්තො හුත්වා අමච්චං ආණාපෙසි – “ජානාහි තාව,
 භණෙ, අයං ඉත්ථී සසාමිකා වා අසාමිකා වා”ති. සො ගන්ත්වා “සසාමිකා”ති
 ආරොචෙසි. අථ රාජා චිත්තෙසි – “ඉමා විසතිසහස්සනාටකිත්ථියො දෙවච්ඡරායො
 විය මංයෙව ඵකං අභිරමෙන්නි, සො දානාහං ඵතාපි අනුසිත්වා පරස්ස ඉත්ථියා
 තණ්හං උජ්ජාදෙසිං, සා උජ්ජන්තා අපායමෙව ආකඩ්ඪති”ති තණ්හාය ආදීනවං
 දිස්වා “හන්ද නං නිග්ගණ්හාමී”ති රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො
 පච්චෙකබොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි –

“තණ්හක්ඛයං පත්ථයමජ්ජමත්තො, අනෙළමුගො සුතවා සතීමා;
 සඬ්ඛාතධම්මො නියතො පධානවා, ඵකො චරෙ බග්ගවිසාණකජ්ජො”ති.

තත්ථ තණ්හක්ඛයන්ති නිබ්බානං, ඵවං දිට්ඨාදීනවාය තණ්හාය ඵව අජ්ජවත්තිං.
 අජ්ජමත්තොති සාතච්චකාරී සක්කච්චකාරී. අනෙළමුගොති අලාලාමුඛො. අථ වා
 අනෙළො ච අමුගො ච, පණ්ඩිතො ඛාත්තොති වුත්තං හොති. හිතසුබසම්පාපකං
 සුතමස්ස අත්ථිති සුතවා ආගමසම්පන්නොති වුත්තං හොති. සතීමාති චිරකතාදීනං
 අනුස්සරිතා. සඬ්ඛාතධම්මොති ධම්මුපපරික්ඛාය පරිඤ්ඤාතධම්මො. නියතොති

අරියමග්ගෙන නියාමං පත්තො. පධානවාති සම්මජ්ජපධානවීරියසම්පත්තො.
 උජ්ජවිපාටියා එස පාඨො යොජෙතබ්බො. එවමෙනෙහි අජ්ජමාදාදීහි සමන්තාගතො
 නියාමසම්පාපකෙන පධානෙන පධානවා, තෙන පධානෙන පත්තනියාමත්තා
 නියතො, තතො අරහත්තජ්ජත්තියා සඬ්ඛාතධම්මො. අරහා හි පුන
 සඬ්ඛාතබ්බාභාවතො “සඬ්ඛාතධම්මො”ති වුච්චති. යථාහ “යෙ ව
 සඬ්ඛාතධම්මාසෙ, යෙ ව සෙබා පුටු ඉධා”ති (සු. නි. 1044; වුළුනි.
 අජිතමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 7). සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

තණ්හක්ඛයගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

71. සීහො වාති කා උජ්ජත්ති? අඤ්ඤතරස්ස කිර බාරාණසිරඤ්ඤො දුරෙ
 උය්‍යානං හොති. සො පගෙව වුට්ඨාය උය්‍යානං ගච්ඡන්තො අන්තරාමග්ගෙ යානා
 ඔරුය්හ උදකට්ඨානං උපගතො “මුඛං ධොවිස්සාමි”ති. තස්මිඤ්ච පදෙසෙ සීහී
 පොතකං ජනෙත්වා ගොවරාය ගතා. රාජපුරිසො තං දිස්වා “සීහපොතකො
 දෙවා”ති ආරොචෙසි. රාජා “සීහො කිර න කස්සවි භායතී”ති තං උපපරික්ඛිතුං
 හෙරිආදීනි ආකොටාපෙසි. සීහපොතකො තං සද්දං සුත්වාපි තථෙව සයි. රාජා
 යාවතතියකං ආකොටාපෙසි, සො තතියවාරෙ සීසං උක්ඛිපිත්වා සබ්බං පරිසං
 ඔලොකෙත්වා තථෙව සයි. අථ රාජා “යාවස්ස මාතා නාගච්ඡති, තාව ගච්ඡාමා”ති
 වත්වා ගච්ඡන්තො වින්තෙසි – “තං දිවසං ජාතොපි සීහපොතකො න සන්තසති න
 භායෙය්”න්ති. සො තං ආරම්මණං ගහෙත්වා, ගච්ඡන්තො පුන කෙවට්ටෙහි
 මච්ඡෙ ගහෙත්වා සාබ්බසු බන්ධිත්වා පසාරිතෙ ජාලෙ වාතං අලග්ගංයෙව ගච්ඡමානං
 දිස්වා, තම්පි නිමිත්තං අග්ගහෙසි – “කුදාස්සු නාමාහම්පි තණ්හාදිට්ඨිජාලං
 මොහජාලං වා එාලෙත්වා එවං අසජ්ජමානො ගච්ඡෙය්”න්ති.

අථ උය්‍යානං ගන්ත්වා සීලාපට්ටපොක්ඛරණීතීරෙ නිසින්තො වාතබ්භාහතානි
 පදුමානි ඔනමිත්වා උදකං ඵුසිත්වා වාතවිගමෙ පුන යථායානෙ ධීතානි උදකෙන
 අනුපලිත්තානි දිස්වා තම්පි නිමිත්තං අග්ගහෙසි – “කුදාස්සු නාමාහම්පි යථා එතානි
 උදකෙ ජාතානි උදකෙන අනුපලිත්තානි තිට්ඨන්ති, එවමෙවං ලොකෙ ජාතො
 ලොකෙන අනුපලිත්තො තිට්ඨෙය්”න්ති. සො පුනස්පුනං “යථා සීහවාතපදුමානි,
 එවං අසන්තසන්තෙන අසජ්ජමානෙන අනුපලිත්තෙන භවිතබ්බ”න්ති වින්තෙත්වා,
 රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා, විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං
 උදානගාථං අභාසි –

“සීහොව සද්දෙසු අසන්තසන්තො, වාතොව ජාලම්හි අසජ්ජමානො;
 පදුමංව තොයෙන අලිජ්ජමානො, එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

තත්ථ සීහොති වත්තාරො සීහා – තිණසීහො, පණ්ඩුසීහො, කාලසීහො,
 කෙසරසීහොති. කෙසරසීහො තෙසං අග්ගමක්ඛායති. සොව ඉධ අධිජ්ජෙතො.
 වාතො පුරත්ථිමාදිවසෙන අනෙකවිධො, පදුමං රත්තසෙනාදිවසෙන. තෙසු යො

කොව් වාතෝ යංකිඤ්චි පද්මඤ්ච වට්ටනියෙව. තත්ථ යස්මා සන්තාසො
අත්තසිනෙනෙන හොති, අත්තසිනෙනො ව තණ්හාලෙපො, සොපි
දිට්ඨිසම්පයුත්තෙන වා දිට්ඨිවිජ්ජයුත්තෙන වා ලොහෙන හොති, සො ව
තණ්හායෙව. සජ්ජනං පන තත්ථ උපපරික්ඛාවිරහිතස්ස මොහෙන හොති, මොහො
ව අවිජ්ජා. තත්ථ සමට්ඨෙන තණ්හාය පහානං හොති, විපස්සනාය, අවිජ්ජාය. තස්මා
සමට්ඨෙන අත්තසිනෙනං පහාය සීහොව සද්දෙසු අනිච්චාදිසු අසන්තසන්තො,
විපස්සනාය මොහං පහාය වාතොව ජාලම්භි ඛන්ධායතනාදිසු අසජ්ජමානො,
සමට්ඨෙනෙව ලොහං ලොහසම්පයුත්තං එව දිට්ඨිඤ්ච පහාය, පද්මංව තොයෙන
සබ්බභවහොගලොහෙන අලිජ්ජමානො. එත්ථ ව සමට්ඨස්ස සීලං පදට්ඨානං, සමට්ඨා
සමාධි, විපස්සනා පඤ්ඤාති. එවං තෙසු ද්විසු ධම්මෙසු සිද්ධෙසු තයොපි ඛන්ධා
සිද්ධා හොන්ති. තත්ථ සීලක්ඛන්ධෙන සුරතො හොති. සො සීහොව සද්දෙසු
ආසාතවත්ථුසු කුජ්ඣිතුකාමතාය න සන්තසති. පඤ්ඤාක්ඛන්ධෙන
පටිවිද්ධසභාවො වාතොව ජාලම්භි ඛන්ධාදිධම්මහෙදෙ න සජ්ජති,
සමාධික්ඛන්ධෙන චිත්තරාගො පද්මංව තොයෙන රාගෙන න ලිජ්ජති. එවං
සමට්ඨවිපස්සනාහි සීලසමාධිපඤ්ඤාක්ඛන්ධෙහි ව යථාසම්භවං අවිජ්ජාතණ්හානං
තිණ්ණඤ්ච අකුසලමූලානං පහානවසෙන අසන්තසන්තො අසජ්ජමානො
අලිජ්ජමානො ව වෙදිතබ්බො. සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

අසන්තසන්තගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

72. සීහො යථාති කා උජ්ජත්ති? අඤ්ඤතරො කිර ඛාරාණසිරාජා පච්චන්තං
කුජ්ජිතං. චූපසමෙතුං ගාමානුගාමිමග්ගං ඡඩ්ඛෙත්වා, උජුං අට්ඨිමග්ගං ගහෙත්වා,
මහනියා සෙනාය ගච්ඡති. තෙන ව සමයෙන අඤ්ඤතරස්මිං පබ්බතපාදෙ සීහො
බාලසූරියාතපං තජ්ජමානො නිපන්තො හොති. තං දිස්වා රාජපුරිසො රඤ්ඤො
ආරොචෙසි. රාජා “සීහො කිර සද්දෙන න සන්තසති” ති හෙරිසඩ්ධපණ්ණවාදීහි සද්දං
කාරාපෙසි. සීහො තට්ඨ නිපජ්ජි. දුතියමිපි කාරාපෙසි. සීහො තට්ඨ නිපජ්ජි.
තතියමිපි කාරාපෙසි. සීහො “මම පටිසත්තු අත්ථි” ති චතුහි පාදෙහි සුජ්ජතිට්ඨිතං
පතිට්ඨතිත්වා සීහනාදං නදි. තං සුත්ථවා භත්ථාරොහාදයො භත්ථිආදීහි ඔරොතිත්වා
තිණගහනානි පට්ඨා, භත්ථිඅස්සගණා දිසාවිදිසා පලාතා. රඤ්ඤො භත්ථිපි රාජානං
ගහෙත්වා වනගහනානි පොථයමානො පලායි. සො තං සන්ධාරෙතුං
අසක්කොන්තො රුක්ඛසාඛාය ඔලම්බිත්වා, පට්ඨං පතිත්වා, එකපදිකමග්ගෙන
ගච්ඡන්තො පච්චෙකඛුද්ධානං වසනට්ඨානං පාපුණිත්වා තත්ථ පච්චෙකඛුද්ධෙ පුච්ඡි
– “අපි, භන්තෙ, සද්දමස්සුත්ථා” ති? “ආම, මහාරාජා” ති. “කස්ස සද්දං,
භන්තෙ” ති? “පඨමං හෙරිසඩ්ධාදීනං, පච්ඡා සීහස්සා” ති. “න භාගිත්ථ,
භන්තෙ” ති? “න මයං, මහාරාජ, කස්සචි සද්දස්ස භායාමා” ති. “සක්කා පන,
භන්තෙ, මය්හමිපි එදිසං කාතු” ති? “සක්කා, මහාරාජ, සචෙ පබ්බජ්ජි” ති.
“පබ්බජාමි, භන්තෙ” ති. තතො නං පබ්බාජෙත්වා පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව
ආභිසමාවාරිකං සික්ඛාපෙසුං. සොපි පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව විපස්සන්තො
පච්චෙකඛොධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි –

“සීහො යථා දායබලී පසය්හ, රාජා මිගානං අභිභුයා වාරී;
සෙවෙථ පන්තානි සෙනාසනානි, එකො වරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

තත්ථ සහනා ව හනනා ව සීසජවත්තා ව සීහො. කෙසරසීහොව ඉධ අධිප්පෙනො. දායා බලමස්ස අත්ථිති දායබලී. පසය්හ අභිභුයානි, උභයං වාරීසද්දෙන සහ යොජෙතබ්බං පසය්හවාරී අභිභුයාවාරීති තත්ථ පසය්හ නිග්ගහෙත්වා වරණෙන පසය්හවාරී, අභිභවිත්වා, සන්තාසෙත්වා, වසීකත්වා, වරණෙන අභිභුයාවාරී. ස්වායං කායබලෙන පසය්හවාරී, තෙජසා අභිභුයාවාරී. තත්ථ සවෙ කොච වදෙයා – “කිං පසය්හ අභිභුයා වාරී”ති, තතො මිගානන්ති සාමිවචනං උපයොගවචනං කත්වා “මිගෙ පසය්හ අභිභුයා වාරී”ති පටිවත්තබ්බං. පන්තානීති දුරානි. සෙනාසනානීති වසනට්ඨානානි. සෙසං පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව සක්කා ජානිතුන්ති න විත්ථාරිතන්ති.

දායබලීගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

73. මෙත්තං උපෙක්ඛන්ති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො කිර රාජා
මෙත්තාදික්ඛානලාභී අහොසි. සො “ක්ඛානසුඛන්තරායකරං රජ්ජ”න්ති
ක්ඛානානුරක්ඛණත්ථං රජ්ජං පභාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බොධිං
සච්ඡිකත්වා, ඉමං උදානගාථං අහාසි –

මෙත්තං උපෙක්ඛං කරුණං විමුත්තිං, ආසෙවමානො මුදිතඤ්ච කාලෙ;
සබ්බෙන ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො, එකො වරෙ
බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

තත්ථ “සබ්බෙ සත්තා සුඛිතා භොන්තු”තිආදිනා නයෙන
භිතසුඛපනයනකාමතා මෙත්තා. “අහො වත ඉමමිහා දුක්ඛා
විමුච්චෙය්‍යු”න්තිආදිනා නයෙන අභිතදුක්ඛාපනයනකාමතා කරුණා. “මොදන්ති
වත භොන්තො සත්තා මොදන්ති සාධු සුට්ඨු”තිආදිනා නයෙන
භිතසුඛාවිප්පයොගකාමතා මුදිතා. “පඤ්ඤායිස්සන්ති සකෙන කම්මෙනා”ති
සුඛදුක්ඛෙසු අප්ඤ්ඤාපෙක්ඛනතා උපෙක්ඛා. ගාථාබන්ධසුඛත්ථං පන උප්පට්ඨාපාටියා
මෙත්තං වත්වා උපෙක්ඛා චුත්තා, මුදිතා පච්ඡා. විමුත්තින්ති වතස්සොපි හි එතා
අත්තතො පච්චනීකධම්මෙහි විමුත්තත්තා විමුත්තියො. තෙන චුත්තං “මෙත්තං
උපෙක්ඛං කරුණං, විමුත්තිං, ආසෙවමානො මුදිතඤ්ච කාලෙ”ති.

තත්ථ ආසෙවමානොති තිස්සො තිකචතුක්කප්ඤ්ඤානවසෙන, උපෙක්ඛං
චතුත්ථප්ඤ්ඤානවසෙන භාවයමානො. කාලෙති මෙත්තං ආසෙවිත්වා තතො චුට්ඨාය
කරුණං, තතො චුට්ඨාය මුදිතං, තතො ඉතරතො වා නිජ්ජිතිකක්ඛානතො චුට්ඨාය
උපෙක්ඛං ආසෙවමානො “කාලෙ ආසෙවමානො”ති චුට්චති, ආසෙවිතුං ථාසුකාලෙ
වා. සබ්බෙන ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානොති දසසු දිසාසු සබ්බෙන සත්තලොකෙන
අවිරුජ්ඣමානො. මෙත්තාදිතඤ්ඤි භාවිතත්තා සත්තා අප්පටිකුලා භොන්ති.

සත්තෙසු ව විරොධභූතො පටිඝො වූපසම්මති. තෙන චුත්තං – “සබ්බෙන ලොකෙන අවිරුජ්ඣමානො” ති. අයමෙත්ථ සබ්බෙපො, චිත්ථාරෙන පන මෙත්තාදිකථා අට්ඨසාලිනියා ධම්මසඬ්භවයකථායං (ධ. ස. අට්ඨ. 251) චුත්තා. සෙසං පුබ්බචුත්තසදිසමෙවාති.

අප්පමඤ්ඤාගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

74. රාගඤ්ච දොසඤ්චාති කා උප්පත්ති? රාජගහං කිර උපනිස්සාය මාතඬ්ගො නාම පච්චෙකඛුද්ධො විහරති සබ්බපච්ඡිමො පච්චෙකඛුද්ධානං. අථ අම්භාකං බොධිසත්තෙ උප්පන්නෙ දෙවතායො බොධිසත්තස්ස පුජනත්ථාය ආගච්ඡන්තියො තං දිස්වා “මාරිසා, මාරිසා, ඛුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො” ති භණ්ණ. සො නිරොධා වුට්ඨහන්තො තං සද්දං සුත්වා, අත්තනො ච ජීවිතක්ඛයං දිස්වා, හිමවන්තෙ මහාපපාතො නාම පබ්බතො පච්චෙකඛුද්ධානං පරිනිබ්බානට්ඨානං, තත්ථ ආකාසෙන ගන්ත්වා පුබ්බෙ පරිනිබ්බුතපච්චෙකඛුද්ධස්ස අට්ඨිසඬ්ඝාතං පපාතෙ පක්ඛිපිත්වා, සිලාතලෙ නිසිදිත්වා ඉමං උදානගාථං අභාසි –

“රාගඤ්ච දොසඤ්ච පභාය මොහං, සන්දාලයිත්වාන සංයොජනානි;
අසන්තසං ජීවිතසඬ්ඛයම්භි, එකො වරෙ ඛග්ගවිසාණකප්පො” ති.

තත්ථ රාගදොසමොහා උරගසුත්තෙ චුත්තා. සංයොජනානීති දස සංයොජනානි. තානි ච තෙන තෙන මග්ගෙන සන්දාලයිත්වා. අසන්තසං ජීවිතසඬ්ඛයම්භිති ජීවිතසඬ්ඛයො වුවචති චුතිචිත්තස්ස පරිභෙදො, තස්මිඤ්ච ජීවිතසඬ්ඛයෙ ජීවිතනිකන්තියා පහිනන්තා අසන්තසන්ති. එත්තාවතා සොපාදිසෙසං නිබ්බානධාතුං අත්තනො දස්සෙත්වා ගාථාපරියොසානෙ අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාසිති.

ජීවිතසඬ්ඛයගාථාවණ්ණනා සමත්තා.

75. භජන්තීති කා උප්පත්ති? බාරාණසියං කිර අඤ්ඤතරො රාජා ආදිගාථාය චුත්තප්පකාරමෙව ජීතං රජ්ජං සමනුසාසති. තස්ස ඛරො ආබාධො උප්පජ්ජි, දුක්ඛා වෙදනා වත්තන්ති. විසතිසහස්සිත්ථියො පරිවාරෙත්වා හත්ථපාදසම්බාහනාදීනි කරොන්ති. අමච්චා “න දානායං රාජා ජීවිස්සති, හන්ද මයං අත්තනො සරණං ගවෙසාමා” ති වින්තෙත්වා අඤ්ඤස්ස රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා උපට්ඨානං යාචිංසු. තෙ තත්ථ උපට්ඨහන්තියෙව, න කිඤ්චි ලහන්ති. රාජාපි ආබාධා වුට්ඨහිත්වා පුච්ඡි “ඉත්ථන්තාමො ච ඉත්ථන්තාමො ච කුභි”න්ති? තතො තං පචත්ති. සුත්වා සිසං වාලෙත්වා තුණ්හි අහොසි. තෙපි අමච්චා “රාජා වුට්ඨිතො” ති සුත්වා තත්ථ කිඤ්චි අලභමානා පරමෙන පාරිජුඤ්ඤෙන සමන්තාගතා පුනදෙව ආගන්ත්වා රාජානං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨංසු. තෙන ච රඤ්ඤා “කුභිං, තාතා, තුම්භෙ ගතා” ති චුත්තා ආභංසු – “දෙවං දුබ්බලං දිස්වා ආජීවිකභයෙනම්භා අසුකං නාම ජනපදං ගතා” ති. රාජා සිසං වාලෙත්වා වින්තෙසි – “යංනුනාහං ඉමෙ වීමංසෙය්‍යාං, කිං පුනපි එවං කරෙය්‍යුං නො” ති? සො පුබ්බෙ ආබාධිකරොගෙන

ඵටියො විය බාල්භවෙදනං අත්තානං දස්සෙන්තො ගිලානාලයං අකාසි. ඉත්ථියො සම්පරිවාරෙන්වා පුබ්බසදිසමෙව සබ්බං අකංසු. තෙපි අමච්චා තටෙව පුන බහුතරං ජනං ගහෙන්වා පක්කමිංසු. එවං රාජා යාවතතියං සබ්බං පුබ්බසදිසං අකාසි. තෙපි තටෙව පක්කමිංසු. තතො චතුත්ථමිපි තෙ ආගතෙ දිස්වා ‘අහො ඉමෙ දුක්කරං අකංසු, යෙ මං බ්‍යාධිතං පහාය අනපෙක්ඛා පක්කමිංසු’ති නිබ්බින්නො රජ්ජං පහාය පබ්බජිත්වා විපස්සන්තො පච්චෙකබ්බාධිං සච්ඡිකත්වා ඉමං උදානගාමං අභාසි –

“භජන්ති සෙවන්ති ච කාරණත්ථා, නික්කාරණා දුල්ලභා අජ්ජ මිත්තා;
අත්තට්ඨපඤ්ඤා අසුචි මනුස්සා, එකො චරෙ බග්ගවිසාණකප්පො”ති.

තත්ථ භජන්තීති සරිරෙන අල්ලියිත්ථා පයිරුපාසන්ති. සෙවන්තීති අඤ්ජලිකම්මාදීහි කිං කාරපට්ඨසාවිතාය ච පරිවරන්ති. කාරණං අත්ථො එතෙසන්ති කාරණත්ථා, භජනාය සෙවනාය ච නාඤ්ඤං කාරණමත්ථි, අත්ථො එව තෙසං කාරණං, අත්ථහෙතු සෙවන්තීති චුත්තං හොති. නික්කාරණා දුල්ලභා අජ්ජ මිත්තාති “ඉතො කිඤ්චි ලච්ඡාමා”ති එවං අත්තපට්ට්ඨාභකාරණෙන නික්කාරණා, කෙවලං –

“උපකාරො ච යො මිත්තො,
සුබ්බෙ දුක්ඛෙ ච යො සබ්බා;
අත්ථක්ඛායී ච යො මිත්තො,
යො ච මිත්තානුකම්පකො”ති. (දී. නි. 3.265) –

එවං චුත්තෙන අරියෙන මිත්තභාවෙන සමන්තාගතා දුල්ලභා අජ්ජ මිත්තා. අත්තති යීතා එතෙසං පඤ්ඤා, අත්තානංයෙව ඔලොකෙන්ති, න අඤ්ඤන්ති අත්තට්ඨපඤ්ඤා. දිට්ඨත්ථපඤ්ඤාති අයම්පි කිර පොරාණපායො, සම්පති දිට්ඨියෙව අත්ථෙ එතෙසං පඤ්ඤා, ආයතීං න පෙක්ඛන්තීති චුත්තං හොති. අසුචිති අසුචිතා අනරියෙන කායචච්චිමනොකම්මෙන සමන්තාගතා. සෙසං පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

කාරණත්ථගාමාවණ්ණනා සමත්තා.

චතුත්ථො චග්ගො නිට්ඨිතො එකාදසහි ගාමාහි.

එවමෙනං එකචත්තාලිසගාමාපරිමාණං බග්ගවිසාණසුත්තං කත්ථවිදෙව චුත්තෙන යොජනානයෙන සබ්බත්ථ යථානුරූපං යොජෙත්වා අනුසන්ධිතො අත්ථතො ච වෙදිතබ්බං. අතිවිත්ථාරභයෙන පන අම්හෙහි න සබ්බත්ථ යොජිතන්ති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය බග්ගවිසාණසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. කසිභාරද්වාජසුත්තවණ්ණනා

එවං මෙ සුතන්ති කසිභාරද්වාජසුත්තං. කා උප්පත්ති? භගවා මගධෙසු විහරන්තො දක්ඛිණාගිරිස්මිං එකනාලායං බ්‍රාහ්මණගාමෙ පුරෙහත්තකිව්වං. පච්ඡාභත්තකිව්වන්ති ඉමෙසු ද්වීසු බුද්ධකිව්වෙසු පුරෙහත්තකිව්වං නිට්ඨාපෙත්වා පච්ඡාභත්තකිව්වාවසානෙ බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො කසිභාරද්වාජං බ්‍රාහ්මණං අරහත්තස්ස උපනිස්සයසම්පන්නං දිස්වා “තත්ථ මයි ගතෙ යථා පවත්තිස්සති, තතො කථාවසානෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා එස බ්‍රාහ්මණො පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණ්ණස්සති” ති ව ඤක්වා, තත්ථ ගන්ත්වා, කථං සමුට්ඨාපෙත්වා, ඉමං සුත්තං අභාසි.

තත්ථ සියා “කතමං බුද්ධානං පුරෙහත්තකිව්වං, කතමං පච්ඡාභත්තකිව්ව”න්ති? වුවවතෙ – බුද්ධො භගවා පාතො එව උට්ඨාය උපට්ඨාකානුග්ගහත්ථං සරීරභාසුකත්ථඤ්ච මුඛධොවනාදිසරීරපරිකම්මං කත්වා යාව භික්ඛාචාරවෙලා, තාව විචිත්තාසනෙ චිතිනාමෙන්වා, භික්ඛාචාරවෙලාය නිවාසෙන්වා, කායබන්ධනං බන්ධිත්වා, වීචරං පාරුපිත්වා, පත්තමාදාය කදාවි එකකොච කදාවි භික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො ගාමං වා නිගමං වා පිණ්ඩාය පවිසති, කදාවි පකතියා, කදාවි අනෙකෙහි පාටිභාරියෙහි වත්තමානෙහි. සෙය්‍යාදීදං – පිණ්ඩාය පවිසතො ලොකනාටස්ස පුරතො පුරතො ගන්ත්වා මුදුගතියො වාතා පථවිං සොධෙත්ති; වලාහකා උදකච්ඡිසිතානි මුඤ්චන්තා මග්ගෙ රෙණුං වූපසමෙන්වා උපරි විතානං හුත්වා තිට්ඨන්ති. අපරෙ වාතා පුප්ඵානි උපසංහරිත්වා මග්ගෙ ඔකිරන්ති, උන්නතා භූමිප්පදෙසා ඔනමන්ති, ඔනතා උන්නමන්ති, පාදනික්ඛෙපසමයෙ සමාව භූමි හොති, සුඛසම්ඵස්සානි රථවක්කමත්තානි පදුමපුප්ඵානි වා පාදෙ සම්පට්චිජන්ති, ඉන්දබ්බිලස්ස අන්තො යපිතමත්තෙ දක්ඛිණපාදෙ සරීරා ඡබ්බණ්ණරස්මියො නිච්ඡරිත්වා සුවණ්ණරසපිඤ්ජරානි විය විත්‍රපට්පරික්ඛිත්තානි විය ව පාසාදකුටාගාරාදීනි කරොන්තියො ඉතො විතො ව විධාවන්ති, හත්ථිඅස්සවිහඬගාදයො සකසකට්ඨානෙසු ධීතායෙව මධුරෙතාකාරෙන සද්දං කරොන්ති, තථා හෙරිවිණාදීනි තූරියානි මනුස්සානං කායූපගානි ව ආභරණානි, තෙන සඤ්ඤාණෙන මනුස්සා ජානන්ති “අප්ප භගවා ඉධ පිණ්ඩාය පට්ඨියො” ති. තෙ සුනිවත්ථා සුපාරුතා ගන්ධපුප්ඵාදීනි ආදාය සරා නික්ඛමිත්වා අන්තරවිටිං පටිපජ්ජිත්වා භගවන්තං ගන්ධපුප්ඵාදීනි සක්කව්වං පුපෙත්වා වන්දිත්වා – “අම්භාකං, හන්තෙ, දස භික්ඛු, අම්භාකං වීසති, අම්භාකං භික්ඛුසතං දෙථා” ති යාවිත්වා භගවතොපි පත්තං ගහෙන්වා, ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා සක්කව්වං පිණ්ඩපාතෙන පටිමානෙන්ති.

භගවා කතභත්තකිව්වො තෙසං සන්තානානි ඔලොකෙන්වා තථා ධම්මං දෙසෙති, යථා කෙචි සරණගමනෙ පතිට්ඨහන්ති, කෙචි පඤ්චසු සීලෙසු, කෙචි සොනාපත්තිසකදාගාමීඅනාගාමීඵලානං අඤ්ඤතරස්මිං, කෙචි පබ්බජිත්වා අග්ගඵලෙ අරහත්තෙති. එවං තථා තථා ජනං අනුග්ගහෙන්වා උට්ඨායාසනා විහාරං ගච්ඡති. තත්ථ මණ්ඩලමාලෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදති භික්ඛුනං.

හත්තකිව්වපරියොසානං ආගමයමානො. තතො භික්ඛුනං හත්තකිව්වපරියොසානෙ
උපට්ඨාකො භගවතො නිවෙදෙති. අථ භගවා ගන්ධකුට්ටං පවිසති. ඉදං තාව
පුරෙහත්තකිව්වං. යඤ්චෙන්ථ න චුත්තං, තං බ්‍රහ්මායුසුත්තෙ චුත්තනයෙනෙව
ගහෙතබ්බං.

අථ භගවා එවං කතපුරෙහත්තකිව්වො ගන්ධකුට්ටියා උපට්ඨානෙ නිසිදිත්වා,
පාදෙ පක්ඛාලෙන්වා, පාදපියෙ යත්වා, භික්ඛුසඬ්ඝං ඔවදති - “භික්ඛවෙ,
අප්පමාදෙන සම්පාදෙථ, බුද්ධුප්පාදො දුල්ලහො ලොකස්මිං, මනුස්සපට්ටලාහො
දුල්ලහො, සද්ධාසම්පත්ති දුල්ලහා, පබ්බජ්ජා දුල්ලහා, සද්ධම්මස්සවනං දුල්ලහං
ලොකස්මි’න්ති. තතො භික්ඛු භගවන්තං වන්දිත්වා කම්මට්ඨානං පුච්ඡන්ති. අථ
භගවා භික්ඛුනං වරියවසෙන කම්මට්ඨානං දෙති. තෙ කම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා,
භගවන්තං අභිවාදෙන්වා, අත්තනො අත්තනො වසනට්ඨානං ගච්ඡන්ති; කෙච්චි
අරඤ්ඤං, කෙච්චි රුක්ඛමූලං, කෙච්චි පබ්බතාදීනං අඤ්ඤතරං, කෙච්චි
වාතුමහාරාජිකභවනං...පෙ.... කෙච්චි වසවත්තිභවනන්ති. තතො භගවා ගන්ධකුට්ටිං
පවිසිත්වා සවෙ ආකඬ්ඛති, දක්ඛිණෙන පස්සෙන සතො සම්පජානො මුහුත්තං
සීහසෙය්‍යං කප්පෙති. අථ සමස්සාසිතකායො උට්ඨන්තිවා දුතියභාගෙ ලොකං
වොලොකෙති. තතියභාගෙ යං ගාමං වා නිගමං වා උපනිස්සාය විහරති, තත්ථ
ජනො පුරෙහත්තං දානං දත්වා පච්ඡාහත්තං සුනිවත්ථො සුපාරුතො ගන්ධපුප්ඵාදීනි
ආදාය විහාරෙ සන්නිපතති. තතො භගවා සම්පත්තපරිසාය අනුරූපෙන
පාටිභාරියෙන ගන්ත්වා ධම්මසභායං පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසජ්ජ ධම්මං
දෙසෙති කාලයුත්තං පමාණයුත්තං. අථ කාලං විදිත්වා පරිසං උයොයාපෙති.

තතො සවෙ ගත්තානි ඔසිඤ්චිතුකාමො හොති. අථ බුද්ධාසනා උට්ඨාය
උපට්ඨාකෙන උදකපටියාදිතොකාසං ගන්ත්වා, උපට්ඨාකභත්ථතො උදකසාටිකං
ගහෙත්වා, න්හානකොට්ඨකං පවිසති. උපට්ඨාකොපි බුද්ධාසනං ආනෙත්වා
ගන්ධකුට්ටිවෙණෙ පඤ්ඤාපෙති. භගවා ගත්තානි ඔසිඤ්චිත්වා, සුරත්තදුපට්ටං
නිවාසෙත්වා, කායබන්ධනං බන්ධිත්වා, උත්තරාසඬ්ඝං කත්වා, තත්ථ ආගන්ත්වා,
නිසිදති එකකොච මුහුත්තං පටිසල්ලිතො. අථ භික්ඛු තතො තතො ආගම්ම
භගවතො උපට්ඨානං ගච්ඡන්ති. තත්ථ එකච්චෙ පඤ්භං පුච්ඡන්ති, එකච්චෙ
කම්මට්ඨානං, එකච්චෙ ධම්මස්සවනං යාවන්ති. භගවා තෙසං අධිප්පායං
සම්පාදෙන්තො පයමං යාමං වීතිනාමෙති.

මජ්ඣිමනිකායෙ සකලදසසහස්සිලොකධාතුදෙවතායො ඔකාසං ලභමානා
භගවන්තං උපසඬ්ඛිතමිත්වා පඤ්භං පුච්ඡන්ති යථාභිසඬ්ඛිතං අන්තමසො
චතුරක්ඛරම්පි. භගවා තාසං දෙවතානං පඤ්භං විස්සජ්ජෙන්තො මජ්ඣිමනිකායාමං
වීතිනාමෙති. තතො පච්ඡිමනිකායාමං වත්තාරො භාගෙ කත්වා එකං භාගං වඩ්ඤ්මං
අධිට්ඨාති, දුතියභාගං ගන්ධකුට්ටිං පවිසිත්වා දක්ඛිණෙන පස්සෙන සතො
සම්පජානො සීහසෙය්‍යං කප්පෙති, තතියභාගං ඵලසමාපත්තියා වීතිනාමෙති,
චතුත්ථභාගං මහාකරුණාසමාපත්තිං පවිසිත්වා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං
වොලොකෙති අප්පරජක්ඛමහාරජක්ඛාදිසත්තදස්සනත්ථං. ඉදං පච්ඡාහත්තකිව්වං.

එවම්මස්ස පච්ඡාභ්‍යන්තකිච්චස්ස ලොකවොලොකනසංඛිට්‍යානෙ
 චතුත්ථභාගාවසානෙ බුද්ධධම්මසංඛිසෙසු දානසීලඋපොසථකම්මාදීසු ච
 අකතාධිකාරෙ කතාධිකාරෙ ච අනුපනිස්සයසම්පන්නෙ උපනිස්සයසම්පන්නෙ ච
 සත්තෙ පස්සිතුං බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො කසිභාරද්වාජං බ්‍රාහ්මණං
 අරහත්තස්ස උපනිස්සයසම්පන්නං දිස්වා “තත්ථ මයි ගතෙ කථා පවත්තිස්සති,
 තතො කථාවසානෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා එස බ්‍රාහ්මණො පබ්බජිත්වා අරහත්තං
 පාපුණිස්සති”ති ච ඤාත්වා, තත්ථ ගන්ත්වා, කථං සමුට්ඨාපෙත්වා ඉමං සුත්තමහාසී.

තත්ථ එවං මෙ සුතන්තිආදි ආයස්මතා ආනන්දෙන පට්මමහාසංඛිතීතිකාලෙ
 ධම්මසංඛිතීතිං කරොන්තෙන ආයස්මතා මහාකස්සපත්ථෙරෙන පුට්ඨෙත
 පඤ්චන්තං අරහත්තසත්තං චුත්තං, “අහං, බො, සමණ කසාමි ච වපාමි වා”ති
 කසිභාරද්වාජෙන චුත්තං, “අහමිපි බො බ්‍රාහ්මණ කසාමි ච වපාමි වා”තිආදි
 භගවතා චුත්තං. තදෙන සබ්බමිපි සමොධානෙන්වා “කසිභාරද්වාජසුත්ත”න්ති
 චුච්චති.

තත්ථ එවන්ති අයං ආකාරනිදස්සනාවධාරණත්ථො එවං-සද්දො. ආකාරත්ථෙන
 හි එතෙන එතමත්ථං දීපෙති – නානාන්‍යනිපුණමනෙකජ්ඣාසයසමුට්ඨානං
 අත්ථබ්‍යඤ්ජනසම්පන්නං විවිධපාටිභාරියං ධම්මත්ථදෙසනාපටිවෙධගම්භීරං
 සබ්බස්ත්තෙහි සකසකභාසානුරූපමුපලක්ඛණියසභාවං තස්ස භගවතො චචනං, තං
 සබ්බාකාරෙන කො සමත්ථො විඤ්ඤාතුං; අථ, බො, “එවං මෙ සුතං, මයාපි
 එකෙනාකාරෙන සුත”න්ති. නිදස්සනත්ථෙන “නාහං සයම්භූ, න මයා ඉදං
 සවිජ්ඣත”න්ති අත්තානං පරිමොචෙන්තො “එවං මෙ සුතං, මයා එවං සුත”න්ති
 ඉදානි චත්තබ්බං සකලසුත්තං නිදස්සෙති. අවධාරණත්ථෙන “එතදග්ගං, හික්ඛවෙ,
 මම සාවකානං හික්ඛුනං බහුස්සුතානං යදිදං ආනන්දො, ගතිමන්තානං,
 සතිමන්තානං, ධිතිමන්තානං, උපට්ඨාකානං යදිදං ආනන්දො”ති (අ. නි. 1.219-
 223) එවං භගවතා පසත්ථභාවානුරූපං අත්තතො ධාරණබලං දස්සෙන්තො
 සත්තානං සොතුකම්‍යතං ජනෙති “එවං මෙ සුතං තඤ්ච අත්ථතො වා බ්‍යඤ්ජනතො
 වා අනුනමනධිකං, එවමෙව, න අඤ්ඤා දට්ඨබ්බ”න්ති. මෙ සුතන්ති එත්ථ
 මයාසද්දත්ථො මෙ-සද්දො, සොතද්වාරවිඤ්ඤාණත්ථො සුතසද්දො. තස්මා එවං
 මෙ සුතන්ති එවං මයා සොතවිඤ්ඤාණපුබ්බිග්ගමාය විඤ්ඤාණවිජීයා උපධාරිතන්ති
 චුත්තං හොති.

එකං සමයන්ති එකං කාලං. භගවාති භාග්‍යවා, භග්ගවා, භත්තවාති චුත්තං
 හොති. මගධෙසු විහරතීති මගධා නාම ජනපදිනො රාජකුමාරා, තෙසං නිවාසො
 එකොපි ජනපදො රුළුභිසද්දෙන “මගධා”ති චුච්චති. තස්මිං මගධෙසු ජනපදෙ.
 කෙච් පන “යස්මා චෙතියරාජා මුසාවාදං භණ්ත්වා භූමිං පවිසන්තො ‘මා ගධං
 පවිසා’ති චුත්තො, යස්මා වා තං රාජානං මග්ගන්තා භූමිං බන්තන්තා පුරිසා ‘මා ගධං
 කරොමා’ති චුත්තා, තස්මා මගධා”ති එවමාදීහි නයෙහි බහුධා පපඤ්චෙන්ති. යං
 රුච්චති, තං ගහෙතබ්බන්ති. විහරතීති එකං ඉරියාපථබ්බානං අපරෙන ඉරියාපථෙන
 විච්ඡින්නිත්වා අපරිපතන්තං අත්තභාවං හරති, පවත්තෙතීති චුත්තං හොති.

දිබ්බබ්‍රහ්මආරියවිභාරෙහි වා සත්තානං විවිධං හිතං භරතීති විහරති. භරතීති උපසංභරති, උපනෙති, ජනෙති, උප්පාදෙතීති චූත්තං හොති. තථා හි යදා සත්තා කාමෙසු විප්පට්ඨජනනී, තදා කිර භගවා දිබ්බෙන විභාරෙන විහරති තෙසං අලොභකුසලමූලප්පාදනත්ථං – “අප්පෙව නාම ඉමං පට්ඨත්තං දිස්වා එත්ථ රුචිං උප්පාදෙත්වා කාමෙසු විරජ්ජෙය්‍ය” න්ති. යදා පන ඉස්සරියත්ථං සත්තෙසු විප්පට්ඨජනනී, තදා බ්‍රහ්මවිභාරෙන විහරති තෙසං අදොසකුසලමූලප්පාදනත්ථං – “අප්පෙව නාම ඉමං පට්ඨත්තං දිස්වා එත්ථ රුචිං උප්පාදෙත්වා අදොසෙන දොසං වූපසමෙය්‍ය” න්ති. යදා පන පබ්බජිතා ධම්මාධිකරණං විවදන්ති, තදා අරියවිභාරෙන විහරති තෙසං අමොහකුසලමූලප්පාදනත්ථං – “අප්පෙව නාම ඉමං පට්ඨත්තං දිස්වා එත්ථ රුචිං උප්පාදෙත්වා අමොහෙන මොහං වූපසමෙය්‍ය” න්ති. ඉරියාපට්ඨවිභාරෙන පන න කදාවි න විහරති තං විනා අත්තභාවපරිහරණාභාවතොති. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරං පන මඬ්ගලසුත්තවණ්ණනායං වක්ඛාම.

දක්ඛිණාගිරිස්මිත්ති යො සො රාජගහං පරිවාරෙත්වා යීතො ගිරි, තස්ස දක්ඛිණපස්සෙ ජනපදො “දක්ඛිණාගිරි” ති වූච්චති, තස්මිං ජනපදෙති චූත්තං හොති. තත්ථ විහාරස්සාපි තදෙව නාමං. එකනාළායං බ්‍රාහ්මණගාමෙති එකනාළාති තස්ස ගාමස්ස නාමං. බ්‍රාහ්මණා චෙත්ථ සම්බහුලා පට්ඨස්සන්ති, බ්‍රාහ්මණභොගො වා සො, තස්මා “බ්‍රාහ්මණගාමො” ති වූච්චති.

තෙන බො පන සමයෙනාති යං සමයං භගවා අපරාජිතපල්ලඬ්ඛකං ආභූජිත්වා අනුත්තරං සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣන්ත්වා පචත්තිතවරධම්මවක්කො මගධරට්ඨෙය එකනාළං බ්‍රාහ්මණගාමං උපනිස්සාය දක්ඛිණාගිරිමහාවිභාරෙ බ්‍රාහ්මණස්ස ඉන්ද්‍රියපරිපාකං ආගමයමානො විහරති, තෙන සමයෙන කරණභූතෙනාති චූත්තං හොති. බො පනාති ඉදං පනෙත්ථ නිපාතද්වයං පදපුරණමත්තං, අධිකාරත්තරදස්සනත්ථං වාති දට්ඨබ්බං. කසිභාරද්වාපස්ස බ්‍රාහ්මණස්සාති සො බ්‍රාහ්මණො කසියා ජීවති, භාරද්වාජොති වස්ස ගොත්තං, තස්මා එවං වූච්චති. පඤ්චමත්තානීති යථා – “හොජනෙ මත්තඤ්ඤ” ති එත්ථ මත්තසද්දො පමාණෙ වත්තති, එවම්ධාපි, තස්මා පඤ්චපමාණාති අනුනාති අනධිකාති, පඤ්චනඬ්ගලසතානීති චූත්තං හොති. පයුත්තානීති පයොජිතාති, බලිබද්දානං බන්ධෙසු යපෙත්වා යුගෙ යොත්තෙහි යොජිතාති හොන්තීති අත්ථො.

වප්පකාලෙති වපනකාලෙ, බීජනික්ඛිපකාලෙති චූත්තං හොති. තත්ථ ද්වෙ වප්පාති කලලවප්පඤ්ච, පංසුවප්පඤ්ච. පංසුවප්පං ඉධ අධිජ්ජෙතං. තඤ්ච බො පයමදිවසෙ මඬ්ගලවප්පං. තත්ථායං උපකරණසම්පදා – තීණි බලිබද්දසහස්සාති උපට්ඨාපිතාති හොන්ති, සබ්බෙසං සුවණ්ණමයාති සිඬ්ගාති පට්මුක්කාති, රජතමයා බුරා, සබ්බෙ සෙනමාලාහි සබ්බගන්ධසුගන්ධෙහි පඤ්චඬ්ගලිකෙහි ව අලඬ්ඛකා පරිපුණ්ණඬ්ගපච්චඬ්ගා සබ්බලක්ඛණසම්පන්නා, එකච්චෙ කාළා අඤ්ජනවණ්ණායෙව, එකච්චෙ සෙනා එලිකවණ්ණා, එකච්චෙ රත්තා පවාලවණ්ණා, එකච්චෙ කම්මාසා මසාරගල්ලවණ්ණා. පඤ්චසතා කස්සකපුරිසා සබ්බෙ අභතසෙනවත්ථනිවත්ථා මාලාලඬ්ඛකා දක්ඛිණඅංසකුටෙසු

යම්නපුප්ඵවුම්බකා හරිතාලමනොසිලාලඤ්ජනුප්පලිතගත්තභාගා දස දස නඩගලා එකෙකගුම්බා හුත්වා ගවිජන්ති. නඩගලානං සීසඤ්ච යුගඤ්ච පතොදා ච සුවණ්ණවිනද්ධා. පයමනඩගලෙ අට්ඨ බලිබද්දා යුත්තා, සෙසෙසු වත්තාරො වත්තාරො, අවසෙසා කිලන්තපරිවත්තනත්ථං ආනීතා. එකෙකගුම්බෙ එකමෙකං බීජසකටං එකෙකො කසති, එකෙකො වපති.

බ්‍රාහ්මණො පන පගෙව මස්සුකම්මං කාරාපෙත්වා න්හත්වා සුගන්ධගන්ධෙනි විලිත්තො පඤ්චසතග්ගනකං වත්ථං නිවාසෙත්වා සහස්සග්ගනකං එකංසං කරිත්වා එකමෙකිස්සා අඩගුලියා ද්වෙ ද්වෙ කත්වා වීසති අඩගුලිමුද්දිකායො, කණ්ණෙසු සිහකුණ්ඩලානි, සීසෙ ච බ්‍රහ්මවෙයනං පටිමුඤ්චිත්වා සුවණ්ණමාලං කණ්ඨෙ කත්වා බ්‍රාහ්මණගණපරිවුතො කම්මන්තං වොසාසති. අට්ඨස්ස බ්‍රාහ්මණී අනෙකසතභාජනෙසු පායාසං පවාපෙත්වා මහාසකටෙසු ආරොපෙත්වා ගන්ධොදකෙන න්හායිත්වා සබ්බාලඬිකාරවිභූසිතා බ්‍රාහ්මණිගණපරිවුතා කම්මන්තං අගමාසි. ගෙහමිපිස්ස සබ්බත්ථ ගන්ධෙනි සුවිලිත්තං පුප්ඵෙහි සුකතබලිකම්මං, බෙන්තඤ්ච තෙසු තෙසු යානෙසු සමුස්සිතපටාකං අහොසි. පරිජනකම්මකාරෙහි සහ කම්මන්තං ඔසටපරිසා අඩ්ඨතෙය්‍යසහස්සා අහොසි. සබ්බෙ අහතවත්ථනිවත්ථා, සබ්බෙසඤ්ච පායාසහොජනං පටියන්තං අහොසි.

අට්ඨ බ්‍රාහ්මණො යත්ථ සාමං භුඤ්ජති, තං සුවණ්ණපාතිං ධොවාපෙත්වා පායාසස්ස පුරෙත්වා සප්පිමධුචාණිකාදිනි අභිසඬ්චරිත්වා නඩගලබලිකම්මං කාරාපෙසි. බ්‍රාහ්මණී පඤ්ච කස්සකසතානි සුවණ්ණරජතකංසතම්මයානි භාජනානි ගහෙත්වා නිසින්නානි සුවණ්ණකට්ඨස්සං ගහෙත්වා පායාසෙන පරිවිසන්ති ගවිජති. බ්‍රාහ්මණො පන බලිකම්මං කාරාපෙත්වා රත්තසුවණ්ණබන්ධුපාහනායො ආරොහිත්වා රත්තසුවණ්ණදණ්ඩං ගහෙත්වා “ඉධ පායාසං දෙට්ඨ, ඉධ සප්පිං, ඉධ සක්ඛරං දෙට්ඨ” ති වොසාසමානො විවරති. අට්ඨ භගවා ගන්ධකුටියං නිසින්නොව බ්‍රාහ්මණස්ස පරිවෙසනං වත්තමානං ඤාත්වා “අයං කාලො බ්‍රාහ්මණං දමෙතු” ත්ති නිවාසෙත්වා, කායබන්ධනං බන්ධිත්වා, සඬ්ඝාටිං පාරුපිත්වා, පත්තං ගහෙත්වා, ගන්ධකුටිතො නික්ඛමී යථා තං අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථී. තෙනාහ ආයස්මා ආනන්දො “අට්ඨ බො භගවා පුබ්බණ්ණසමයං නිවාසෙත්වා” ති.

තත්ථ අට්ඨ ඉති නිපාතො අඤ්ඤාධිකාරවචනාරම්භෙ බොති පදපුරුණෙ. භගවාති වුත්තනයමෙව. පුබ්බණ්ණසමයන්ති දිවසස්ස පුබ්බභාගසමයං, පුබ්බණ්ණසමයෙති අත්ථො, පුබ්බණ්ණෙ වා සමයං පුබ්බණ්ණසමයං, පුබ්බණ්ණෙ එකං බණන්ති වුත්තං හොති. එවං අවිචන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං ලබ්භති. නිවාසෙත්වාති පරිද්භිත්වා, විහාරනිවාසනපරිවත්තනවසෙනෙතං වෙදිතබ්බං. න හි භගවා තතො පුබ්බෙ අනිවත්ථො ආසි. පත්තවීචරමාදායාති පත්තං හත්ථෙහි, වීචරං කායෙන ආදියිත්වා, සම්පට්ඨිත්වා ධාරෙත්වාති අත්ථො. භගවතො කිර පිණ්ඩාය පවිසිතුකාමස්ස භමරො විය විකසිතපදුමද්වයමජ්ඣං, ඉන්ද්‍රනීලමණිවණ්ණං සෙලමයං පත්තං හත්ථද්වයමජ්ඣං ආගවිජති. තස්මා එවමාගතං පත්තං හත්ථෙහි සම්පට්ඨිත්වා වීචරඤ්ච පරිමණ්ඩලං පාරුතං කායෙන ධාරෙත්වාති එවමස්ස

අත්පො වෙදිතබ්බො. යෙන වා තෙන වා හි පකාරෙන ගණ්හන්තො ආදාය ඉච්චෙව වුවිවති යථා “සමාදායෙව පක්කමති”ති.

යෙනාති යෙන මග්ගෙන. කම්මන්තොති කම්මකරණොකාසො. තෙනාති තෙන මග්ගෙන. උපසඩ්ධකම්මිති ගතො, යෙන මග්ගෙන කසිභාරද්වාපස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස කම්මන්තො ගම්මති, තෙන මග්ගෙන ගතොති වුත්තං හොති. අථ කස්මා, භික්ඛු, භගවත්තං නානුබන්ධිංසුති? වුවිවතෙ – යදා භගවා එකකොව කත්ථවි උපසඩ්ධකම්මකාමො හොති, භික්ඛාචාරවෙලායං ද්වාරං පිදහිත්වා අන්තොගන්ධකුටිං පවිසති. තතො භික්ඛු තාය සඤ්ඤාය ජානන්ති – “අජ්ජ භගවා එකකොව ගාමං පවිසිතුකාමො, අද්ධා කඤ්චි එව විනෙතබ්බපුග්ගලං අද්දසා”ති. තෙ අත්තනො පත්තචීවරං ගහෙත්වා, ගන්ධකුටිං පදක්ඛිණං කත්වා, භික්ඛාචාරං ගච්ඡන්ති. තදා ච භගවා එවමකාසි. තස්මා භික්ඛු භගවත්තං නානුබන්ධිංසුති.

තෙන ඛො පන සමයෙනාති යෙන සමයෙන භගවා කම්මන්තං උපසඩ්ධකම්, තෙන සමයෙන තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස පරිවෙසනා වත්තති, භත්තවිස්සග්ගො වත්තතිති අත්පො. යං පුබ්බෙ අවොචුම්හ – “බ්‍රාහ්මණි පඤ්ච කස්සකසතාති සුවණ්ණරජතකංසතම්බමයාති භාජනාති ගහෙත්වා නිසින්නාති සුවණ්ණකට්ඨජුං ගහෙත්වා පායාසෙන පරිවිසන්ති ගච්ඡති”ති. අථ ඛො භගවා යෙන පරිවෙසනා තෙනුපසඩ්ධකම්. කිං කාරණාති? බ්‍රාහ්මණස්ස අනුග්ගහකරණත්ථං. න හි භගවා කපණුපුරිසො විය භොත්තුකාමතාය පරිවෙසනං උපසඩ්ධකමති. භගවතො හි ද්වෙ අසිතිසහස්සසඩ්ධායා සකායකොලියරාජානො ඤාතයො, තෙ අත්තනො සම්පත්තියා නිබ්බන්ධනත්තං දාතුං උස්සහන්ති. න පන භගවා භත්තත්ථාය පබ්බජිතො, අපිච ඛො පන “අනෙකාති අසඩ්ධොයායාති පඤ්ච මහාපරිච්චාගෙ පරිච්චජන්තො පාරම්මො පුරෙත්වා මුත්තො මොවෙස්සාමි, දන්තො දමෙස්සාමි; සන්තො සමෙස්සාමි, පරිනිබ්බුතො පරිනිබ්බාපෙස්සාමි”ති පබ්බජිතො. තස්මා අත්තනො මුත්තත්තා...පෙ.... පරිනිබ්බුතත්තා ච පරං මොවෙත්තො...පෙ.... පරිනිබ්බාපෙත්තො ච ලොකෙ විචරන්තො බ්‍රාහ්මණස්ස අනුග්ගහකරණත්ථං යෙන පරිවෙසනා තෙනුපසඩ්ධකම්මිති වෙදිතබ්බං.

උපසඩ්ධකම්මිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසිති එවං උපසඩ්ධකම්මිත්වා ච එකමන්තං අට්ඨාසි. එකමන්තන්ති භාවනාපුංසකනිද්දෙසො, එකොකාසං එකපස්සන්ති වුත්තං හොති. භුම්මත්ථෙ වා උපයොගවචනං, තස්ස දස්සනුපවාරෙ කථාසවනට්ඨානෙ, යත්ථ ඨිතං බ්‍රාහ්මණො පස්සති, තත්ථ උච්චට්ඨානෙ අට්ඨාසි. යත්වා ච සුවණ්ණරසපිඤ්ජරං සහස්සවන්දසුරියොභාසාතිභාසයමානං සරිරාහං මුඤ්චි සමන්තතො අසිතිහත්ථපරිමාණං, යාය අජ්ඣොත්ථරිතත්තා බ්‍රාහ්මණස්ස කම්මන්තසාලාහිත්තිරුක්ඛකසිතමත්තිකාපිණ්ඩාදයො සුවණ්ණමයා විය අහෙසුං. අථ මනුස්සා පායාසං භුත්තා අසිතිඅනුඛාසඤ්ජනපරිවාරද්වන්තිංසවරලක්ඛණපටිමණ්ඩිතසරීරං ඛාමප්පභාපරික්ඛෙපවිභූසිතබාහුගුලං කෙතුමාලාසමුජ්ජලිතසස්සිරිකදස්සනං ජඩ්ගමම්ච පදුමස්සරං, රංසිජාලුජ්ජලිතතාරාගණම්ච ගගනතලං, ආදිත්තම්ච ච

කනකගිරිසිරිමං සිරියා ජලමානං සම්මාසම්බුද්ධං එකමන්තං යීතං දිස්වා හත්ථපාදෙ
ධොවිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගස්ස සම්පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. එවං තෙහි සම්පරිවාරිතං
අද්දස ඛො කසිභාරද්වාපො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං පිණ්ඩාය යීතං. දිස්වාන
භගවන්තං එතදවොච “අහං ඛො, සමණ, කසාමි ච වපාමි වා”ති.

කස්මා පනායං එවමාහ? කිං සමන්තපාසාදිකෙ පසාදනීයෙ
උත්තමදමථසමථමනුජපත්තෙහි භගවති අප්පසාදෙන, උදාහු අඬ්ඨතෙය්‍යානං
ජනසහස්සානං පායාසං පටියාදෙත්වාපි කට්ඨජුහික්ඛාය මච්ඡෙරෙනාති? උභයථාපි
නො, අපිච ඛවාස්ස භගවතො දස්සනෙන අතිත්තං නික්ඛිත්තකම්මන්තං ජනං දිස්වා
“කම්මහඬ්ගං මෙ කාතුං ආගතො”ති අනන්තමනතා අහොසි. තස්මා එවමාහ.
භගවතො ච ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා “සවායං කම්මන්තෙ පයොජයිස්ස,
සකලජම්බුදීපෙ මනුස්සානං සීසෙ චූළාමණි විය අභවිස්ස, කො නාමස්ස අත්ථො න
සම්පජ්ජිස්ස, එවමෙවං අලසතාය කම්මන්තෙ අප්පයොජෙත්වා වජ්ජමඬ්ගලාදිසු
පිණ්ඩාය වරිත්වා භුඤ්ජන්තො කායදුජ්ඣිබ්බහුලො විචරති”තිපිස්ස අහොසි. තෙනාහ
– “අහං ඛො, සමණ, කසාමි ච වපාමි ව, කසිත්වා ච වපිත්වා ච භුඤ්ජාමි”ති. න මෙ
කම්මන්තා ඛ්‍යාපජ්ජන්ති, න වම්භි යථා ත්වං එවං ලක්ඛණසම්පන්නොති
අධිජ්ජායො. ත්වම්පි සමණ...පෙ.... භුඤ්ජස්සු, කො තෙ අත්ථො න සම්පජ්ජෙය්‍ය
එවං ලක්ඛණසම්පන්නස්සාති අධිජ්ජායො.

අපිචායං අස්සොසි – “සකාරාජකුලෙ කිර කුමාරො උජ්ජන්තො, සො
චක්කවත්තිරජ්ජං පභාය පබ්බජිතො”ති. තස්මා “ඉදානි අයං සො”ති ඤත්වා
“චක්කවත්තිරජ්ජං කිර පභාය කිලන්තොසි”ති උපාරම්භං කරොන්තො ආහ “අහං
ඛො සමණ”ති. අපිචායං තික්ඛපඤ්ඤො බ්‍රාහ්මණො, න භගවන්තං අචක්ඛිපන්තො
හණති, භගවතො පන රූපසම්පත්තිං දිස්වා පඤ්ඤාසම්පත්තිං සම්භාවයමානො
කථාපවත්තනත්ථම්පි එවමාහ – “අහං ඛො සමණ”ති. තතො භගවා
වෙනෙය්‍යවසෙන සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගකස්සකචජ්ජකභාවං අත්තනො
දස්සෙන්නො ආහ “අහම්පි ඛො බ්‍රාහ්මණො”ති.

අථ බ්‍රාහ්මණස්ස චිත්තා උදපාදි – “අයං සමණො ‘කසාමි ච වපාමි වා’ති ආහ.
න වස්ස ඔළාරිකානි යුගනඬ්ගලාදීනි කසිහණ්ඩානි පස්සාමි, සො මුසා නු ඛො
හණති, නො”ති භගවන්තං පාදතලා පටියාය යාව උපරි කෙසන්තා
සම්මාලොකයමානො අඬ්ගවිජ්ජාය කතාධිකාරත්තා
ද්වන්තිංසවරලක්ඛණසම්පත්තිමස්ස ඤත්වා “අට්ඨානමෙතං අනවකාසො, යං
එවරූපො මුසා හණෙය්‍යා”ති තාවදෙව සඤ්ජානබ්බහුමානො භගවති සමණවාදං
පභාය ගොත්තෙන භගවන්තං සමුදාවරමානො ආහ “න ඛො පන මයං පස්සාම
හොතො ගොතමස්සා”ති.

එවඤ්ච පන වත්වා තික්ඛපඤ්ඤො බ්‍රාහ්මණො “ගම්භීරත්ථං සන්ධාය ඉමිනා
එතං චුත්ත”න්ති ඤත්වා පුච්ඡිත්වා තමත්ථං ඤාතුකාමො භගවන්තං ගාථාය
අජ්ඣාහාසි. තෙනාහ ආයස්මා ආනන්දො “අථ ඛො කසිභාරද්වාපො බ්‍රාහ්මණො

හගවන්තං ගාථාය අප්ඤ්ඤාසී”ති. තත්ථ ගාථායාති අක්ඛරපදනියමිතෙන වචනෙන. අප්ඤ්ඤාසීති අභාසි.

76-77. තත්ථ බ්‍රාහ්මණො “කසි”න්ති යුගනඤ්ඤාදිකසිසම්භාරසමායොගං වදති. හගවා පන යස්මා පුබ්බධම්මසභාගෙන රොපෙත්වා කථනං නාම බුද්ධානං ආනුභාවො, තස්මා බුද්ධානුභාවං දීපෙත්තො පුබ්බධම්මසභාගෙන රොපෙත්තො ආහ – “සද්ධා ඛිජ”න්ති. කො පනෙත්ථ පුබ්බධම්මසභාගො, නනු බ්‍රාහ්මණෙන හගවා යුගනඤ්ඤාදිකසිසම්භාරසමායොගං පුච්ඡිතො අථ ව පන අපුච්ඡිතස්ස ඛිජස්ස සභාගෙන රොපෙත්තො ආහ – “සද්ධා ඛිජ”න්ති, එවඤ්ඤා සති අනනුසන්ධිකාව අයං කථා භොතිති? වුවුවතෙ – න බුද්ධානං අනනුසන්ධිකා නාම කථා අත්ථි, නාපි බුද්ධා පුබ්බධම්මසභාගං අනාරොපෙත්වා කථෙත්ති. එවඤ්ඤාත්ථ අනුසන්ධි වෙදිතබ්බො – අනෙත හි බ්‍රාහ්මණෙන හගවා යුගනඤ්ඤාදිකසිසම්භාරවසෙන කසිං පුච්ඡිතො. සො තස්ස අනුකම්පාය “ඉදං අපුච්ඡිත”න්ති අපරිභාසෙත්වා සමුලං සඋපකාරං සසම්භාරං සඵලං කසිං ඤාපෙතුං මූලතො පටියාය කසිං දස්සෙත්තො ආහ – “සද්ධා ඛිජ”න්ති. ඛිජඤ්ඤා කසියා මූලං තස්මිං සති කත්තබ්බතො, අසති අකත්තබ්බතො, තප්පමාණෙන ච කත්තබ්බතො. ඛිජෙ හි සති කසිං කරොන්ති, අසති න කරොන්ති. ඛිජප්පමාණෙන ච කුසලා කස්සකා ඛෙත්තං කසන්ති, න උභතං “මා නො සස්සං පරිභාසී”ති, න අධිකං “මා නො මොසො වායාමො අභොසී”ති. යස්මා ච ඛිජමෙව මූලං, තස්මා හගවා මූලතො පටියාය කසිං දස්සෙත්තො තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස කසියා පුබ්බධම්මස්ස ඛිජස්ස සභාගෙන අත්තතො කසියා පුබ්බධම්මං රොපෙත්තො ආහ – “සද්ධා ඛිජ”න්ති. එවමෙත්ථ පුබ්බධම්මසභාගො වෙදිතබ්බො.

පුච්ඡිතංයෙව වත්වා අපුච්ඡිතං පච්ඡා කිං න චුත්තන්ති වෙ? තස්ස උපකාරභාවතො ධම්මසම්බන්ධසමත්ථභාවතො ව. අයඤ්ඤා බ්‍රාහ්මණො පඤ්ඤවා, මිච්ඡාදිට්ඨිකුලෙ පන ජාතත්තා සද්ධාවිරහිතො. සද්ධාවිරහිතො ච පඤ්ඤවා පරෙසං සද්ධාය අත්තතො විසයෙ අපටිපජ්ජමානො විසෙසං නාධිගච්ඡති, කිලෙසකාලුස්සියභාවාපගමජ්ජසාදමත්තලක්ඛණාපි වස්ස දුබ්බලා සද්ධා බලවතියා පඤ්ඤාය සහ වත්තමානා අත්ථසිද්ධිං න කරොති, හත්ථිනා සහ එකධුරෙ යුත්තගොණො විය. තස්මා තස්ස සද්ධා උපකාරිකා. එවං තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස සඋපකාරභාවතො තං බ්‍රාහ්මණං සද්ධාය පතිට්ඨාපෙත්තෙන පච්ඡාපි වත්තබ්බො අයමත්ථො පුබ්බෙ චුත්තො දෙසනාකුසලතාය යථා අඤ්ඤාපි “සද්ධා බන්ධති පාඨෙය්‍ය”න්ති (සං. නි. 1.79) ව, “සද්ධා දුතියා පුරිසස්ස භොති”ති (සං. නි. 1.59) ව, “සද්ධිධ විත්තං පුරිසස්ස සෙට්ඨ”න්ති (සං. නි. 1.73, 246; සු. නි. 184) ව, “සද්ධාය තරති ඔස”න්ති (සං. නි. 1.246) ව, “සද්ධාහත්ථො මහානාගො”ති (අ. නි. 6.43; ථෙරගා. 694) ව, “සද්ධෙසිකො ඛො, හික්ඛවෙ, අරියසාවකොති වා”ති (අ. නි. 7.67). ඛිජස්ස ච උපකාරිකා වුට්ඨි, සා තදනන්තරඤ්ඤෙව වුවුවමානා සමත්ථා භොති. එවං ධම්මසම්බන්ධසමත්ථභාවතො පච්ඡාපි වත්තබ්බො අයමත්ථො පුබ්බෙ චුත්තො, අඤ්ඤො ච එවංවිධො ඊසායොත්තාදි.

තත්ථ සම්පසාදනලක්ඛණා සද්ධා, ඔකප්පනලක්ඛණා වා, පක්ඛන්දනරසා,
අධිමුත්තිපච්චුපට්ඨානා, අකාලුස්සියපච්චුපට්ඨානා වා, සොතාපත්තියභිගපදට්ඨානා,
සද්දන්තබ්බධම්මපදට්ඨානා වා, ආදාසජලතලාදීනං පසාදො විය වෙනසො
පසාදභූතා, උදකප්පසාදකමණි විය උදකස්ස, සම්පයුත්තධම්මානං පසාදිකා. බීජන්ති
පඤ්චවිධං – මූලබීජං, ඛන්ධබීජං, ඵලබීජං, අග්ගබීජං, බීජබීජමෙව පඤ්චමන්ති. තං
සබ්බමිති විරුහනට්ඨෙයන බීජංත්වෙව සඬබං ගච්ඡති. යථාහ – “බීජඤ්චෙනං
විරුහනට්ඨෙයනා” ති.

තත්ථ යථා බ්‍රාහ්මණස්ස කසියා මූලභූතං බීජං ද්වෙ කිච්චානි කරොති, හෙට්ඨා
මූලෙන පතිට්ඨාති, උපරි අඬකුරං උට්ඨාපෙති; ඵලං භගවතො කසියා මූලභූතා සද්ධා
හෙට්ඨා සීලමූලෙන පතිට්ඨාති, උපරි සමථවිපස්සනාඬකුරං උට්ඨාපෙති. යථා ච තං
මූලෙන පථවිරසං ආපොරසං ගහෙත්වා නාලෙන ධඤ්ඤපරිපාකගහණත්ථං වඩ්ඪති;
ඵලමයං සීලමූලෙන සමථවිපස්සනාරසං ගහෙත්වා අරියමග්ගනාලෙන
අරියඵලධඤ්ඤපරිපාකගහණත්ථං වඩ්ඪති. යථා ච තං සුභූමියං පතිට්ඨන්තිවා
මූලඬකුරපණ්ණනාලකණ්ඩප්පසවෙහි වුඩ්ඪිං විරුල්හිං වෙපුල්ලං පත්වා, බීරං
ජනෙත්වා, අනෙකසාලිඵලහරිතං සාලිසීසං නිජ්ඵාදෙති; ඵලමයං චිත්තසන්තානෙන
පතිට්ඨන්තිවා
සීලචිත්තදිට්ඨිකඬබාවිතරණමග්ගාමග්ගඤ්ඤාණදස්සනපටිපදාඤ්ඤාණදස්සනවිසුද්ධිහි
වුඩ්ඪිං විරුල්හිං වෙපුල්ලං පත්වා ඤ්ඤාණදස්සනවිසුද්ධිබීරං ජනෙත්වා
අනෙකපටිසම්භිදාහිඤ්ඤාහරිතං අරහත්තඵලං නිජ්ඵාදෙති. තෙනාහ භගවා –
“සද්ධා බීජ” ති.

තත්ථ සියා “පරොපඤ්ඤාසකුසලධම්මෙසු ඵකතො උප්පජ්ජමානෙසු කස්මා
සද්ධාව බීජන්ති චුත්තා” ති? චුච්චතෙ – බීජකිච්චකරණතො. යථා හි තෙසු
විඤ්ඤාණංයෙව විජානනකිච්චං කරොති, ඵලං සද්ධා බීජකිච්චං, සා ච
සබ්බකුසලානං මූලභූතා. යථාහ –

“සද්ධාජාතො උපසඬකමති, උපසඬකමන්තො පයිරුපාසති,
පයිරුපාසන්තො සොතං ඔදහති, ඔහිතසොතො ධම්මං සුණාති, සුත්වා ධම්මං
ධාරෙති, ධතානං ධම්මානං අත්ථං උපපරික්ඛති, අත්ථං උපපරික්ඛතො ධම්මා
නිජ්ඣානං බමන්ති, ධම්මනිජ්ඣානක්ඛන්තියා සති ඡන්දො ජායති,
ඡන්දජාතො උස්සහති, උස්සාහෙත්වා තුලයති, තුලයිත්වා පදහති, පහිතත්තො
සමානො කායෙන වෙව පරමසච්චං සච්ඡිකරොති, පඤ්ඤාය ච නං
අනිච්ඡිකපස්සති” ති (ම. නි. 2.183, 432).

තපති අකුසලෙ ධම්මෙ කායඤ්චාති තපො;
ඉන්ද්‍රියසංවරවීරියධුතඬගදුක්කරකාරිකානං ඵතං අධිවචනං. ඉධ පන ඉන්ද්‍රියසංවරො
අධිජ්ජෙතො. චුට්ඨිති වස්සචුට්ඨිවාතචුට්ඨිතිආදිනා අනෙකවිධා. ඉධ වස්සචුට්ඨි
අධිජ්ජෙතා. යථා හි බ්‍රාහ්මණස්ස වස්සචුට්ඨිසමනුග්ගහිතං බීජං බීජමූලකඤ්ච සස්සං
විරුහති න මිලායති නිජ්ඵත්තිං ගච්ඡති, ඵලං භගවතො ඉන්ද්‍රියසංවරසමනුග්ගහිතා

සද්ධා සද්ධාමූලා ව සීලාදයො ධම්මා විරුහන්ති න මිලායන්ති නිජ්චත්තිං ගච්ඡන්ති. තෙනාහ – “තපො වුට්ඨී”ති. “පඤ්ඤා මෙ”ති එත්ථ ව චුත්තො මෙ-සද්දො ඉමෙසුපි පදෙසු යොජෙතබ්බො “සද්ධා මෙ ඛිජං, තපො මෙ වුට්ඨී”ති. තෙන කිං දිපෙති? යථා, බ්‍රාහ්මණ, තයා වපිතෙ ඛිජෙ සවෙ වුට්ඨී අත්ථී, සාදු, නො වෙ අත්ථී, උදකම්පි දාතබ්බං හොති, තථා මයා හිරි-ඊසෙ පඤ්ඤායුගනඤ්චලෙ මනොයොත්තෙන එකාබද්ධෙ කතෙ විරියබලිබද්දෙ යොජෙත්වා සතිපාවනෙන විජ්ඣිත්වා අත්තනො චිත්තසන්තානබ්බන්තෙ සද්ධාඛිජෙ වපිතෙ වුට්ඨී-අභාවො නාම නත්ථී. අයං පන මෙ සත්තං සමිතං තපො වුට්ඨීති.

පජානාති එතාය පුග්ගලො, සයං වා පජානාතීති පඤ්ඤා, සා කාමාවචරාදිහෙදනො අනෙකවිධා. ඉධ පන සහ විපස්සනාය මග්ගපඤ්ඤා අධිජ්ජෙතා. යුගනඤ්චලන්ති යුගඤ්ච නඤ්චලඤ්ච. යථා හි බ්‍රාහ්මණස්ස යුගනඤ්චලං, එවං භගවතො දුට්ඨාපි පඤ්ඤා. තත්ථ යථා යුගං ඊසාය උපනිස්සයං හොති, පුරතො හොති, ඊසාබද්ධං හොති, යොත්තානං නිස්සයං හොති, බලිබද්දානං එකතො ගමනං ධාරෙති, එවං පඤ්ඤා හිරිපමුඛානං ධම්මානං උපනිස්සයා හොති. යථාහ – “පඤ්ඤාත්තරා සබ්බෙ කුසලා ධම්මා”ති (අ. නි. 8.83) ව, “පඤ්ඤා හි සෙට්ඨා කුසලා වදන්ති, නක්ඛත්තරාජාරිව තාරකාන”න්ති (ජා. 2.17.81) ව. කුසලානං ධම්මානං පුබ්බඤ්චමට්ඨෙත පුරතො ව හොති. යථාහ – “සීලං හිරි වාපි සත්ඤ්ච ධම්මො, අන්වායිකා පඤ්ඤවතො භවන්ති”ති. හිරිවිජ්ජයොගෙන අනුජ්ජත්තිතො ඊසාබද්ධා හොති, මනොසඤ්චාතස්ස සමාධියොත්තස්ස නිස්සයපච්චයතො යොත්තානං නිස්සයො හොති, අච්චාරද්ධානිලීනභාවපටිසෙධනතො විරියබලිබද්දානං එකතො ගමනං ධාරෙති. යථා ව නඤ්චලං ඵාලයුත්තං කසනකාලෙ පථවිසනං හින්දති, මූලසන්තානකානි පදාලෙති, එවං සතියුත්තා පඤ්ඤා විපස්සනාකාලෙ ධම්මානං සන්තතිසමුහකිච්චාරමමණසනං හින්දති, සබ්බකිලෙසමූලසන්තානකානි පදාලෙති. සා ව ඛො ලොකුත්තරාව ඉතරා පන ලොකියාපි සියා. තෙනාහ – “පඤ්ඤා මෙ යුගනඤ්චල”න්ති.

හිරියති එතාය පුග්ගලො, සයං වා හිරියති අකුසලජ්ජවත්තිං ජිගුච්ඡන්ති හිරි. තග්ගහණෙන සහවරණභාවතො ඔත්තජ්ජං ගහිතංයෙව හොති. ඊසාති යුගනඤ්චලසන්ධාරිකා දාරුයට්ඨී. යථා හි බ්‍රාහ්මණස්ස ඊසා යුගනඤ්චලං සන්ධාරෙති, එවං භගවතොපි හිරි ලොකියලොකුත්තරපඤ්ඤාසඤ්චානං යුගනඤ්චලං සන්ධාරෙති හිරියා අසති පඤ්ඤාය අභාවතො. යථා ව ඊසාපට්ඨෙත යුගනඤ්චලං කිච්චකරං හොති අවලං අසිට්ඨං, එවං හිරිපට්ඨෙත ව පඤ්ඤා කිච්චකාරී හොති අවලා අසිට්ඨා අබ්බොකිණිණා අහිරිකෙන. තෙනාහ “හිරි ඊසා”ති.

මුනාතීති මනො, චිත්තස්සෙතං අධිවචනං. ඉධ පන මනොසීසෙන තංසම්පයුත්තො සමාධි අධිජ්ජෙතො. යොත්තන්ති රජ්ජුබන්ධනං. තං තිවිධං ඊසාය සහ යුගස්ස බන්ධනං, යුගෙන සහ බලිබද්දානං බන්ධනං, සාරථීනා සහ බලිබද්දානං බන්ධනන්ති. තත්ථ යථා බ්‍රාහ්මණස්ස යොත්තං ඊසායුගබලිබද්දෙ එකාබද්ධෙ කත්වා සකකිච්චෙ පටිපාදෙති, එවං භගවතො සමාධි සබ්බෙව තෙ

හිරිපඤ්ඤාවීරියධම්මෙ එකාරම්මණෙ අවික්ඛෙපභාවෙන ඛන්ධිත්වා සකකිච්චෙ පටිපාදෙති. තෙනාහ – “මනො යොත්ත”න්ති.

සරති එතාය විරකතාදිමත්ථං පුග්ගලො, සයං වා සරතීති සති, සා අසම්මුස්සනලක්ඛණා. ඵාලෙතීති ඵාලො. පාපෙති එතෙනාති පාජනං. තං ඉධ “පාවන”න්ති වුවිච්චි, පතොදස්සෙතං අධිවචනං. ඵාලො ව පාවනඤ්ච ඵාලපාවනං. යථා හි බ්‍රාහ්මණස්ස ඵාලපාවනං, එවං භගවතො විපස්සනායුත්තා මග්ගයුත්තා ව සති. තත්ථ යථා ඵාලො නඩගලමනුරක්ඛති, පුරතො වස්ස ගච්ඡති, එවං සති කුසලානං ධම්මානං ගතියො සමන්වෙසමානා ආරම්මණෙ වා උපට්ඨාපයමානා පඤ්ඤානඩගලං රක්ඛති, තථා හි “සතාරක්ඛෙන වෙනසා විහරති”තිආදීසු (අ. නි. 10.20) “ආරක්ඛා”ති වුත්තා. අසම්මුස්සනවසෙන වස්ස පුරතො හොති. සතිපරිච්ඡෙදෙ හි ධම්මෙ පඤ්ඤා පජානාති, නො සම්මුට්ඨෙ. යථා ව පාවනං ඛලිඛද්දානං විජ්ඣානභයං දස්සෙන්නං සංසිද්ධං න දෙති, උප්පට්ඨමනඤ්ච වාරෙති, එවං සති වීරියඛලිඛද්දානං අපායභයං දස්සෙන්නී කොසප්පසංසිද්ධං න දෙති, කාමගුණසංඛ්‍යාතෙ අගොචරෙ වාරං නිවාරෙත්වා කම්මට්ඨානෙ නියොපෙන්නී උප්පට්ඨමනඤ්ච වාරෙති. තෙනාහ – “සති මෙ ඵාලපාවන”න්ති.

78. කායගුත්තොති තිව්ධෙන කායසුචරිතෙන ගුත්තො. වච්ඡගුත්තොති චතුබ්බිධෙන වච්ඡුචරිතෙන ගුත්තො. එත්තාවතා පාතිමොක්ඛසංචරසීලං වුත්තං. ආභාරෙ උදරෙ යතොති එත්ථ ආභාරමුඛෙන සබ්බපච්චයානං සංඛගහිතත්තා චතුබ්බිධෙපි පච්චයෙ යතො සංයතො නිරුපක්කිලෙසොති අත්ථො. ඉමිනා ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං වුත්තං. උදරෙ යතොති උදරෙ යතො සංයතො මිත්තොජී, ආභාරෙ මත්තඤ්ඤති වුත්තං හොති. ඉමිනා හොජනෙ මත්තඤ්ඤතාමුඛෙන පච්චයපටිසෙවනසීලං වුත්තං. තෙන කිං දීපෙති? යථා ත්වං, බ්‍රාහ්මණ, බීජං වපිත්වා සස්සපරිපාලනත්ථං කණ්ටකච්චිං වා රුක්ඛච්චිං වා පාකාරපරික්ඛෙපං වා කරොසි, තෙන තෙ ගොමහිංසමීගගණා පවෙසං අලහන්නා සස්සං න විලුම්පන්නී, එවමහමිපි සද්ධාබීජං වපිත්වා නානප්පකාරකුසලසස්සපරිපාලනත්ථං කායච්චිආභාරගුත්තිමයං තිව්ධපරික්ඛෙපං කරොමි. තෙන මෙ රාගාදිඅකුසලධම්මගොමහිංසමීගගණා පවෙසං අලහන්නා නානප්පකාරකුසලසස්සං න විලුම්පන්නීති.

සච්චං කරොමි නිද්දානන්ති එත්ථ ද්විති ද්වාරෙහි අවිසංවාදනං සච්චං. **නිද්දානන්ති** ඡෙදනං ලුනනං උප්පාටනං, කරණත්ථෙ වෙනං උපයොගවචනං වෙදිතබ්බං. අයඤ්චි එත්ථ අත්ථො “සච්චෙන කරොමි නිද්දාන”න්ති. කිං වුත්තං හොති? යථා ත්වං බාහිරං කසිං කසිත්වා සස්සදුසකානං තිණානං හත්ථෙත වා අසිතෙන වා නිද්දානං කරොසි; එවමහමිපි අප්පකත්තිකං කසිං කසිත්වා කුසලසස්සදුසකානං විසංවාදනතිණානං සච්චෙන නිද්දානං කරොමි. ඤාණසච්චං වා එත්ථ සච්චන්ති වෙදිතබ්බං, යං තං යථාභූතඤාණන්ති වුවිච්චි. තෙන අත්තසඤ්ඤාදීනං තිණානං නිද්දානං කරොමිති එවං යොපෙතබ්බං. අථ වා **නිද්දානන්ති** ඡෙදකං ලාවකං, උප්පාටකන්ති අත්ථො. එවං සන්නෙ යථා ත්වං දාසං වා කම්මකරං වා නිද්දානං කරොසි, “නිද්දෙහි තිණානී”ති තිණානං ඡෙදකං ලාවකං.

උප්පාටකං කරොසි; එවමහං සච්චං කරොමිති උපයොගවචනෙනෙව චත්තුං යුජ්ජති.
අථ වා සච්චන්ති දිට්ඨිසච්චං. තමහං නිද්දානං කරොමි, ඡිත්තදිතබ්බං ලුත්තබ්බං
උප්පාටෙතබ්බං කරොමිති එවමිපි උපයොගවචනෙනෙව චත්තුං යුජ්ජති.

සොරච්චං මෙ පමොචනන්ති එත්ථ යං තං “කායිකො අවිතික්කමො,
වාචසිකො අවිතික්කමො”ති, එවං සීලමෙව “සොරච්ච”න්ති චුත්තං, න තං ඉධ
අධිජ්ජෙතං, චුත්තමෙව එතං “කායගුත්තො”තිආදිනා නයෙන, අරහත්තඵලං පන
අධිජ්ජෙතං. තමිපි හි සුන්දරෙ නිබ්බානෙ රතභාවතො “සොරච්ච”න්ති චුච්චති.
පමොචනන්ති යොග්ගවිස්සජ්ජනං. කිං චුත්තං හොති? යථා තව පමොචනං පුනහි
සායන්තෙ වා දුතියදිවසෙ වා අනාගතසංචච්ඡරෙ වා යොජෙතබ්බතො
අජ්ජමොචනමෙව හොති, න මම එවං. න හි මම අන්තරා මොචනං නාම අත්ථී.
අහඤ්ඤි දිපඤ්ඤාදසබ්බකාලතො පහුති පඤ්ඤානඤ්ඤාලෙ වීරියබලිඛද්දෙ
යොජෙත්වා චත්තාරි අසඬ්ඛොයානාති කජ්ජසතසහස්සඤ්ච මහාකසිං කසන්තො
තාව න මුඤ්චිං, යාව න සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣති. යදා ච මෙ සබ්බං තං කාලං
බෙජෙත්වා බොධිරුක්ඛමුලෙ අපරාජිතපල්ලඤ්ඤා නිසින්නස්ස සබ්බගුණපරිවාරං
අරහත්තඵලං උද්පාදි, තදා මයා තං සබ්බස්සුක්කපට්ඨපස්සද්ධිජ්ජන්තියා පමුත්තං,
න දානි පුන යොජෙතබ්බං භවිස්සති. එතමත්ථං සන්ධායාහ භගවා – “සොරච්චං
මෙ පමොචන”න්ති.

79. වීරියං මෙ ධුරධොරය්හන්ති එත්ථ වීරියන්ති “කායිකො වා, චෙතසිකො වා
වීරියාරම්භො”තිආදිනා නයෙන චුත්තපධානං. ධුරායං ධොරය්හං ධුරධොරය්හං,
ධුරං වහතීති අත්ථො. යථා හි බ්‍රාහ්මණස්ස ධුරායං ධොරය්හාකඤ්ඤිතං නඤ්ඤාලං
භූමිසනං හින්දති, මූලසන්තානකානි ච පදාලෙති, එවං භගවතො වීරියාකඤ්ඤිතං
පඤ්ඤානඤ්ඤාලං යථාචුත්තං සනං හින්දති, කිලෙසසන්තානකානි ච පදාලෙති.
තෙනාහ – “වීරියං මෙ ධුරධොරය්හ”න්ති. අථ වා පුරිමධුරං වහන්තා ධුරා, මූලධුරං
වහන්තා ධොරය්හා; ධුරා ච ධොරය්හා ච ධුරධොරය්හා. තත්ථ යථා බ්‍රාහ්මණස්ස
එකමෙකස්මිං නඤ්ඤාලෙ චතුබලිඛද්දජ්ජෙතං ධුරධොරය්හං වහන්තං
උජ්ජන්තානුජ්ජන්තානුමුලසාතං සස්සම්මපත්තිඤ්ච සාධෙති, එවං භගවතො
චතුසම්මජ්ජධානවීරියජ්ජෙතං ධුරධොරය්හං වහන්තං
උජ්ජන්තානුජ්ජන්තාකුසලමූලසාතං කුසලසම්පත්තිඤ්ච සාධෙති. තෙනාහ –
“වීරියං මෙ ධුරධොරය්හ”න්ති.

යොගක්ඛෙමාධිවාහනන්ති එත්ථ යොගෙහි බෙත්තං “යොගක්ඛෙම”න්ති
නිබ්බානං චුච්චති, තං අධිකත්වා වාහියති, අභිමුඛං වා වාහියති අධිවාහනං.
යොගක්ඛෙමස්ස අධිවාහනං යොගක්ඛෙමාධිවාහනං. තෙන කිං දීජෙති? යථා තව
ධුරධොරය්හං පුරත්ථිමං දිසං පච්ඡිමාදිසු වා අඤ්ඤාතරං අභිමුඛං වාහියති, තථා මම
ධුරධොරය්හං නිබ්බානාභිමුඛං වාහියති.

එවං වාහියමානඤ්ච ගච්ඡති අනිචත්තන්තං. යථා තව නඤ්ඤාලං වහන්තං
ධුරධොරය්හං බෙත්තකොටිං පත්වා පුන නිචත්තති, එවං අනිචත්තන්තං

දීපඬුකරකාලතො පහුති ගවිෂ්ඨෙව. යස්මා වා තෙන තෙන මග්ගෙන පහිනා කිලෙසා පුනස්පුනං පහාතබ්බා න භොන්ති, යථා තව නඩගලෙන ඡින්නානි තිණානි පුනපි අපරස්මිං සමයෙ ඡින්නබ්බානි භොන්ති, තස්මාපි එතං පයමග්ගවසෙන දිට්ඨෙකට්ඨෙ කිලෙසෙ, දුතියවසෙන ඔළාරිකෙ, තතියවසෙන අනුසහගතෙ කිලෙසෙ, චතුත්ථවසෙන සබ්බකිලෙසෙ පජහන්තං ගවිෂ්ඨි අනිවත්තන්තං. අථ වා ගවිෂ්ඨි අනිවත්තන්ති නිවත්තනාරහිතං හුත්වා ගවිෂ්ඨීති අත්ථො. න්ති තං ධුරධොරස්භං. එවම්පෙත්ථ පදච්ඡෙදො වෙදිතබ්බො. එවං ගවිෂ්ඨන්තස්ථ යථා තව ධුරධොරස්භං න තං යානං ගවිෂ්ඨි, යත්ථ ගන්ත්වා කස්සකො අසොකො නිස්සොකො විරජො හුත්වා න සොචති, එතං පන තං යානං ගවිෂ්ඨි, යත්ථ ගන්ත්වා න සොචති. යත්ථ සතිපාවනෙන එතං වීරියධුරධොරස්භං වොදෙන්තො ගන්ත්වා මාදිසො කස්සකො අසොකො නිස්සොකො විරජො හුත්වා න සොචති, තං සබ්බසොකසල්ලසමුග්ගානභූතං නිබ්බානාමතසඬ්ඛාතං යානං ගවිෂ්ඨීති.

80. ඉදානි නිගමනං කරොන්තො භගවා ඉමං ගාථමාහ —

“එවමෙසා කසි කට්ඨා, සා භොති අමතජ්ඵලා;
එතං කසිං කසිත්වාන, සබ්බදුක්ඛා පමුච්චති” ති.

තස්සායං සඬ්ඛෙපත්ථො — මයා බ්‍රාහ්මණ ඵසා සද්ධාබ්ජා තපොවුට්ඨියා අනුග්ගහිතා කසි, පඤ්ඤාමයං යුගනඩගලං, හිරිමයඤ්ච ඊසං, මනොමයෙන යොත්තෙන, එකාබද්ධං කත්වා, පඤ්ඤානඩගලෙ සතිඵලං ආකොටෙන්වා, සතිපාවනං ගහෙන්වා, කායචරිඤාභාරගුත්තියා ගොපෙන්වා, සච්චං නිද්දානං කත්වා, සොරච්චං පමොචනං වීරියං ධුරධොරස්භං යොගක්ඛෙමාහිමුඛං අනිවත්තන්තං වාහෙන්තෙන කට්ඨා, කසිකම්මපරියොසානං චතුබ්බිධං සාමඤ්ඤඵලං පාපිතා, සා භොති අමතජ්ඵලා, සා ඵසා කසි අමතජ්ඵලා භොති. අමතං වුච්චති නිබ්බානං, නිබ්බානානිසංසා භොතීති අත්ථො. සා ඛො පනෙසා කසි න මමෙවෙකස්ස අමතජ්ඵලා භොති, අපිච, ඛො, පන යො කොචි ඛත්තියො වා බ්‍රාහ්මණො වා වෙස්සො වා සුද්දො වා ගහට්ඨො වා පබ්බජිතො වා එතං කසිං කසති, යො සබ්බොපි එතං කසිං කසිත්වාන, සබ්බදුක්ඛා පමුච්චති, සබ්බස්මා වට්ටදුක්ඛදුක්ඛදුක්ඛසඬ්ඛාරදුක්ඛවිපරිණාමදුක්ඛා පමුච්චතීති. එවං භගවා බ්‍රාහ්මණස්ස අරහත්තනිකුටෙන නිබ්බානපරියොසානං කත්වා දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

තතො බ්‍රාහ්මණො ගම්භීරත්ථං දෙසනං සුත්වා “මම කසිඵලං භුඤ්ජිත්වා අපරජ්ජු එව ඡාතො භොති, ඉමස්ස පන කසි අමතජ්ඵලා, තස්සා ඵලං භුඤ්ජිත්වා සබ්බදුක්ඛා පමුච්චති” ති ව විදිත්වා පසන්තො පසන්තාකාරං කාතුං පායාසං දාතුමාරද්ධො. තෙනාහ “අථ ඛො කසිභාරද්වාජො” ති. තත්ථ මහතියාති මහතියන්ති අත්ථො. කංසපාතියාති සුවණ්ණපාතියං, සතසහස්සග්ගසතකෙ අත්තනො සුවණ්ණඵාලෙ. වඩ්ඪෙත්වාති ඡුපිත්වා, ආකිරිත්වාති වුත්තං භොති. භගවතො උපනාමෙසීති සජ්ජිමධුඵාණිකාදිහි විචිත්‍රං කත්වා, දුකුලචිතානෙන පටිච්ඡාදෙන්වා, උක්ඛිපිත්වා, සක්කච්චං තථාගතස්ස අහිහරි. කිත්ති? “භුඤ්ජතු භවං.

ගොතමො පායාසං, කස්සකො භව”න්ති. තතො කස්සකභාවසාධකං කාරණමාහ
 “යඤ්චි...පෙ.... කසති”ති, යස්මා භවං...පෙ.... කසතිති චූත්තං හොති. අථ භගවා
 “ගාථාභිගීතං මෙ”ති ආහ.

81. තත්ථ ගාථාභිගීතන්ති ගාථාභි අභිගීතං, ගාථායො භාසිත්වා ලද්ධන්ති චූත්තං
 හොති. මෙති මයා. අභොජනෙය්‍යන්ති භුඤ්ජනාරහං න හොති. සම්පස්සතන්ති
 සම්මා ආජීවසුද්ධිං පස්සතං, සමන්තා වා පස්සතං සම්පස්සතං, බුද්ධානන්ති චූත්තං
 හොති. නෙස ධම්මොති “ගාථාභිගීතං භුඤ්ජිතබ්බ”න්ති එස ධම්මො එතං වාරිත්තං
 න හොති, තස්මා ගාථාභිගීතං පනුදන්ති බුද්ධා පටික්ඛිපන්ති න භුඤ්ජන්තිති. කිං පන
 භගවතා පායාසත්ථං ගාථා අභිගීතා, යෙන එවමාහාති? න එතදත්ථං අභිගීතා, අපිච,
 බො, පන පාතො පටිඨාය ඛේත්තසම්පෙ යත්වා කට්ඨජුහික්ඛම්පි අලහිත්වා පුන
 සකලබුද්ධගුණෙ පකාසෙත්වා ලද්ධං තදෙන නටනවිචකාදීහි නවිචිත්වා ගායිත්වා ව
 ලද්ධසදිසං හොති, තෙන “ගාථාභිගීත”න්ති චූත්තං. තාදිසඤ්ච යස්මා බුද්ධානං න
 කප්පති, තස්මා “අභොජනෙය්‍ය”න්ති චූත්තං. අප්පිච්ඡතානුරූපඤ්චෙනං න හොති,
 තස්මාපි පච්ඡිමං ජනතං අනුකම්පමානෙන ව එවං චූත්තං. යත්‍ර ව නාම
 පරප්පකාසිතෙනාපි අත්තතො ගුණෙන උප්පන්නං ලාභං පටික්ඛිපන්ති සෙය්‍යාපාපි
 අප්පිච්ඡො සට්ඨකාරො කුම්භකාරො, තත්‍ර කථං කොට්ඨපත්තාය අප්පිච්ඡතාය
 සමන්තාගතො භගවා අත්තතාව අත්තතො ගුණප්පකාසනෙන උප්පන්නං ලාභං
 සාදිසිස්සති, යතො යුත්තමෙව එතං භගවතො වත්තුන්ති.

එත්තාවතා “අප්පසන්නං අදාතුකාමං බ්‍රාහ්මණං ගාථාගායනෙන දාතුකාමං
 කත්වා, සමණො ගොතමො භොජනං පටිග්ගහෙසි, ආමිසකාරණා ඉමස්ස
 දෙසනා”ති ඉමම්භා ලොකාපවාදා අත්තානං මොචෙන්තො දෙසනාපාරිසුද්ධිං
 දීපෙන්වා, ඉදානි ආජීවපාරිසුද්ධිං දීපෙන්තො ආහ “ධම්මෙ සති බ්‍රාහ්මණ
 චූත්තිරෙසා”ති තස්සත්ථො – ආජීවපාරිසුද්ධිධම්මෙ වා දසවිධසුවරිතධම්මෙ වා
 බුද්ධානං වාරිත්තධම්මෙ වා සති සංවිජ්ජමානෙ අනුපහනෙ වත්තමානෙ චූත්තිරෙසා
 එකන්තවොදාතා ආකාසෙ පාණිප්පසාරණකප්පා එසනා පරියෙසනා ජීවිතචූත්ති
 බුද්ධානං බ්‍රාහ්මණාති.

82. එවං චූත්තෙ බ්‍රාහ්මණො “පායාසං මෙ පටික්ඛිපති, අකප්පියං කිරෙතං
 භොජනං, අධඤ්ඤො වතස්මිං, දානං දාතුං න ලභාමි”ති දොමනස්සං උප්පාදෙන්වා
 “අප්පෙව නාම අඤ්ඤං පටිග්ගණ්හෙය්‍යා”ති ව චින්තෙසි. තං ඤත්වා භගවා “අහං
 හික්ඛාවාරවෙලං පරිච්ඡින්නදිත්වා ආගතො – ‘එත්තකෙන කාලෙන ඉමං බ්‍රාහ්මණං
 පසාදෙස්සාමි’ති, බ්‍රාහ්මණො ව දොමනස්සං අකාසි. ඉදානි තෙන දොමනස්සෙන
 මයි චිත්තං පකොපෙන්වා අමතවරධම්මං පටිච්ඡිකිතුං න සක්ඛිස්සති”ති
 බ්‍රාහ්මණස්ස පසාදජනනත්ථං තෙන පත්ථිතමනොරථං පූරෙන්තො ආහ
 “අඤ්ඤො ව කෙවලින”න්ති. තත්ථ කෙවලිනන්ති සබ්බගුණපරිපුණ්ණං,
 සබ්බයොගවිසංයුත්තං වාති අත්ථො. මහන්තානං සීලක්ඛන්ධාදීනං ගුණානං
 එසනතො මහෙසිං. පරික්ඛිණසබ්බාසවත්තා බිණ්ණාසවං. හත්ථපාදකුක්කුච්චමාදිං
 කත්වා වූපසන්තසබ්බකුක්කුච්චත්තා කුක්කුච්චවූපසන්තං. උපට්ඨහස්සුති පරිවිසස්සු

පටිමානායස්සු. එවං බ්‍රාහ්මණෙන චිත්තෙ උප්පාදිතෙපි පරියායමෙව භණති, න තු භණති “දෙහි, ආහරාහි”ති. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව.

අථ බ්‍රාහ්මණො “අයං පායාසො භගවතො ආතීතො නාහං අරහාමි තං අත්තතො ඡන්දෙන කස්සවි දාතු”න්ති චිත්තෙන්වා ආහ “අථ කස්ස වාහ”න්ති. තතො භගවා “තං පායාසං යපෙන්වා තථාගතං තථාගතසාවකඤ්ච අඤ්ඤස්ස අචීරණධම්මො”ති ඤත්වා ආහ – “න බ්‍රහ්මං ත”න්ති. තත්ථ සදෙවකච්චනෙන පඤ්චකාමාවචරදෙවග්ගහණං, සමාරකච්චනෙන ඡට්ඨකාමාවචරදෙවග්ගහණං, සබ්‍රහ්මකච්චනෙන රූපාවචරබ්‍රහ්මග්ගහණං අරූපාවචරා පන භුඤ්ජෙය්‍යන්ති අසම්භාවනෙය්‍යා. සස්සමණබ්‍රාහ්මණච්චනෙන සාසනපච්චත්ථිකපච්චාමිත්තසමණබ්‍රාහ්මණග්ගහණං සම්මපාපබාහිතපාපසමණබ්‍රාහ්මණග්ගහණඤ්ච. පජාවචනෙන සත්තලොකග්ගහණං, සදෙවමනුස්සවචනෙන සම්මුතිදෙවඅවසෙසමනුස්සග්ගහණං. එවමෙත්ථ තීහි වචනෙහි ඔකාසලොකො, ද්විහි පජාවසෙන සත්තලොකො ගහිතොති වෙදිතබ්බො. එස සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරං පන ආලවකසුත්තෙ වණ්ණයිස්සාම.

කස්මා පන සදෙවකාදීසු කස්සවි න සම්මා පරිණාමං ගච්ඡෙය්‍යාති? ඔළාරිකෙ සුබ්බමොජාපක්ඛිපනතො. ඉමස්මිඤ්ඤි පායාසෙ භගවත්තං උද්දිස්ස ගහිතමත්තෙයෙව දෙවතාහි ඔජා පක්ඛිත්තා යථා සුජාතාය පායාසෙ, චුන්දස්ස ව සුකරමද්දවෙ පච්චමානෙ, වෙරඤ්ජායඤ්ච භගවතා ගහිතගහිතාලොපෙ, හෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ ව කච්චානස්ස ගුල්භකුම්භස්මිං අවසිට්ඨගුල්භෙ. සො ඔළාරිකෙ සුබ්බමොජාපක්ඛිපනතො දෙවානං න පරිණමති. දෙවා හි සුබ්බමසරීරා, තෙසං ඔළාරිකො මනුස්සාහාරො න සම්මා පරිණමති. මනුස්සානම්පි න පරිණමති. මනුස්සා හි ඔළාරිකසරීරා, තෙසං සුබ්බමා දිබ්බොජා න සම්මා පරිණමති. තථාගතස්ස පන පකතිඅග්ගිනාව පරිණමති, සම්මා ජීරති. කායබලඤ්ඤාණබලජ්ජහාවෙනාති එකෙ තථාගතසාවකස්ස බිණාසවස්සෙනං සමාධිබලෙන මත්තඤ්ඤතාය ව පරිණමති, ඉතරෙසං ඉද්ධිමත්තානම්පි න පරිණමති. අචිත්තනීයං වා එත්ථ කාරණං, බුද්ධච්චසයො එසොති.

තෙන හි ත්වන්ති යස්මා අඤ්ඤං න පස්සාමි, මම න කප්පති, මම අකප්පන්තං සාවකස්සාපි මෙ න කප්පති, තස්මා ත්වං බ්‍රාහ්මණාති චුත්තං හොති. අප්පහරිතෙති පරිත්තහරිතතිණෙ, අප්පරුල්හරිතතිණෙ වා පාසාණපිට්ඨිසදිසෙ. අප්පාණකෙති නිප්පාණකෙ, පායාසජ්ඣෙධාත්ථරණකාරණෙන මරිතබ්බපාණරහිතෙ වා මහාඋදකක්ඛන්ධෙ. සහ තිණනිස්සිතෙහි පාණෙහි තිණානං පාණකානඤ්ච අනුරක්ඛණත්ථාය එතං චුත්තං. විච්චිට්ඨායති විට්චිට්ඨායතීති එවං සද්දං කරොති. සංචුපායතීති සමන්තා චුපායති. සම්පචුපායතීති තථෙව අධිමත්තං චුපායති. කස්මා එවං අහොසීති? භගවතො ආනුභාවෙන, න උදකස්ස, න පායාසස්ස, න බ්‍රාහ්මණස්ස, න අඤ්ඤෙසං දෙවයක්ඛාදීනං. භගවා හි බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මසංවෙගත්ථං තථා අධිට්ඨාසි. සෙය්‍යථාපි නාමාති ඔපම්මනිදස්සනමත්තමෙතං, යථා ඵාලොති

එත්තකමෙව වුත්තං හොති. සංවිග්ගො විත්තෙන, ලොමහට්ඨජානො සරීරෙන.
සරීරෙ කිරස්ස නවනවුතිලොමකුපසහස්සානි සුවණ්ණහිත්තියා
ආහතමණිනාගදන්තා විය උද්ධග්ගා අහෙසුං. සෙසං පාකටමෙව.

පාදෙසු පන නිපතිත්වා හගවතො ධම්මදෙසනං අබ්භනුමොදමානො හගවන්තං
එතදවොච “අභික්කන්තං, හො ගොතම, අභික්කන්තං, හො ගොතමා”ති.
අබ්භනුමොදනෙ හි අයමිධ අභික්කන්ත සද්දො. විත්ථාරතො පනස්ස
මඬගලසුත්තවණ්ණනායං අත්ථවණ්ණනා ආවි හවිස්සති. යස්මා ච
අබ්භනුමොදනත්ථෙ, තස්මා සාධු සාධු හො ගොතමාති වුත්තං හොතීති වෙදිතබ්බං.

“භයෙ කොධෙ පසංසායං, තුරිතෙ කොතුහලච්ඡරෙ;
භාසෙ සොකෙ පසාදෙ ච, කරෙ ආමෙඬිතං බුධො”ති. —

ඉමිනා ච ලක්ඛණෙන ඉධ පසාදවසෙන පසංසාවසෙන වායං ද්වික්ඛත්තුං වුත්තොති
වෙදිතබ්බො. අථ වා අභික්කන්තන්ති අභික්කන්තං අතිඉට්ඨං, අතිමනාපං,
අතිසුන්දරන්ති වුත්තං හොති.

තත්ථ එකෙන අභික්කන්තසද්දෙන දෙසනං ථොමෙති, එකෙන අත්තනො
පසාදං. අයඤ්චි එත්ථ අධිජ්ජායො — අභික්කන්තං, හො ගොතම, යදිදං හොතො
ගොතමස්ස ධම්මදෙසනා, අභික්කන්තං යදිදං හොතො ගොතමස්ස ධම්මදෙසනං
ආගම්ම මම පසාදොති. හගවතො එව වා වචනං ද්වෙ ද්වෙ අත්ථෙ සන්ධාය
ථොමෙති — හොතො ගොතමස්ස වචනං අභික්කන්තං දොසනාසනතො,
අභික්කන්තං ගුණාධිගමනතො, තථා සද්ධාජනනතො, පඤ්ඤාජනනතො,
සාත්ථතො, සබ්බාසද්ධතො, උත්තානපදතො, ගම්භීරත්ථතො, කණ්ණසුඛතො,
හදයඬිගමතො, අනත්තුක්කංසනතො, අපරවම්භනතො, කරුණාසීතලතො,
පඤ්ඤාවදානතො, ආපාථරමණියතො, විමද්දක්ඛමතො, සුයාමානසුඛතො,
විමංසියමානහිතතොති එවමාදිහි යොජෙතබ්බං.

තතො පරමපි චතුහි උපමාහි දෙසනංයෙව ථොමෙති. තත්ථ නික්කුජ්ජිතන්ති
අධොමුඛට්ඨපිතං, හෙට්ඨා මුඛජාතං වා. උක්කුජ්ජෙය්‍යාති උපරිමුඛං කරෙය්‍ය.
පටිච්ඡන්තන්ති තිණපණ්ණාදිච්ඡාදිතං. විවරෙය්‍යාති උග්ගාටෙය්‍ය. මුල්ලස්සාති
දිසාමුල්ලස්ස. මග්ගං ආචික්ඛෙය්‍යාති හත්ථෙ ගහෙන්වා “එස මග්ගො”ති වදෙය්‍ය.
අන්ධකාරෙති කාළපක්ඛවාතුද්දසිඅඬිසරත්තසනවනසණ්ඩමෙසපටලෙහි චතුරඬිගෙ
තමසි. අයං තාව පදත්ථො.

අයං පන අධිජ්ජායොජනා — යථා කොචි නික්කුජ්ජිතං උක්කුජ්ජෙය්‍ය, එවං
සද්ධම්මවිමුඛං අසද්ධම්මපතිතං මං අසද්ධම්මා වුට්ඨාපෙන්නෙන, යථා පටිච්ඡන්තං
විවරෙය්‍ය; එවං කස්සපස්ස හගවතො සාසනන්තරධානා පභුති
මිච්ඡාදිට්ඨිගහනපටිච්ඡන්තං සාසනං විවරන්නෙන, යථා මුල්ලස්ස මග්ගං
ආචික්ඛෙය්‍ය, එවං කුම්මග්ගමිච්ඡාමග්ගපටිපන්නස්ස මෙ සග්ගමොක්ඛමග්ගං

ආවික්ඛන්තෙන, යථා අන්ධකාරෙ තෙලපජ්ජෙනං ධාරෙය්‍ය, එවං
මොහන්ධකාරනිමුග්ගස්ස මෙ බුද්ධාදිරතනරූපානි අපස්සනො
තස්පට්ඨිජාදකමොහන්ධකාරවිද්ධංසකදෙසනාපජ්ජෙනධාරණෙන මය්හං භොතා
ගොතමෙන එතෙහි පරියායෙහි දෙසිතත්තා අනෙකපරියායෙන ධම්මො පකාසිතො.

අථ වා එකච්චියෙන මත්තෙන යස්මා අයං ධම්මො දුක්ඛදස්සනෙන අසුභෙ
“සුභ”න්ති විපල්ලාසප්පභානෙන ච නික්කුජ්ජිතුක්කුජ්ජිතසදිසො, සමුදයදස්සනෙන
දුක්ඛෙ “සුඛ”න්ති විපල්ලාසප්පභානෙන ච පට්ඨිජන්තවිවරණසදිසො,
නිරොධදස්සනෙන අනිච්චෙ “නිච්ච”න්ති විපල්ලාසප්පභානෙන ච මුල්භස්ස
මග්ගාවික්ඛණසදිසො, මග්ගදස්සනෙන අනත්තනි “අත්තා”ති
විපල්ලාසප්පභානෙන ච අන්ධකාරෙ පජ්ජෙනසදිසො, තස්මා සෙය්‍යථාපි නාම
නික්කුජ්ජිතං වා උක්කුජ්ජෙය්‍ය...පෙ.... පජ්ජෙනං ධාරෙය්‍ය “චක්ඛුමන්තො
රූපානි දක්ඛන්ති”ති, එවං පකාසිතො භොති.

යස්මා පනෙත්ථ සද්ධාතපකායගුත්තතාදිහි සීලක්ඛන්ධො පකාසිතො භොති,
පඤ්ඤාය පඤ්ඤාක්ඛන්ධො, හිරිමනාදිහි සමාධික්ඛන්ධො, යොගක්ඛෙමෙන
නිරොධොති එවං තික්ඛන්ධො අරියමග්ගො නිරොධො වාති සරූපෙනෙව ද්වෙ
අරියසච්චානි පකාසිතානි. තත්ථ මග්ගො පටිපක්ඛො සමුදයස්ස, නිරොධො
දුක්ඛස්සාති පටිපක්ඛෙන ද්වෙ. ඉති ඉමිනා පරියායෙන චත්තාරි සච්චානි
පකාසිතානි. තස්මා අනෙකපරියායෙන පකාසිතො භොතීති වෙදිතබ්බො.

එසාහන්තිආදීසු එසො අහන්ති එසාහං. සරණං ගච්ඡාමීති පාදෙසු නිපතිත්වා
පණිපාතෙන සරණගමනෙන ගතොපි ඉදානි වාචාය සමාදියන්තො ආහ. අථ වා
පණිපාතෙන බුද්ධංයෙව සරණං ගතොති ඉදානි තං ආදිං කත්වා සෙසෙ
ධම්මසඬ්ඨෙහි ගන්තුං ආහ. අජ්ජතග්ගෙහි අජ්ජතං ආදිං කත්වා, අජ්ජදග්ගෙහි වා
පාඨො, ද-කාරො පදසන්ධිකරො, අජ්ජ අග්ගං කත්වාති වුත්තං භොති. පාණෙහි
උපෙතං පාණුපෙතං, යාව මෙ ජීවිතං පවත්තති, තාව උපෙතං, අනඤ්ඤසත්ථුකං තීහි
සරණගමනෙහි සරණං ගතං මං භවං ගොතමො ධාරෙතු ජානාතුති වුත්තං භොති.
එත්තාවතා අනෙක සුතානුරූපා පටිපත්ති දස්සිතා භොති. නික්කුජ්ජිතාදිහි වා
සත්ථුසම්පත්තිං දස්සෙත්වා ඉමිනා “එසාහ”න්තිආදිනා සිස්සසම්පත්ති දස්සිතා.
තෙන වා පඤ්ඤාපටිලාහං දස්සෙත්වා ඉමිනා සද්ධාපටිලාහො දස්සිතො. ඉදානි එවං
පටිලද්ධසද්ධෙන පඤ්ඤවතා යං කත්තබ්බං, තං කත්තුකාමො භගවන්තං යාවති
“ලභෙය්‍යාහ”න්ති. තත්ථ භගවතො ඉද්ධියාදිහි අභිජ්ජසාදිතවිත්තො “භගවාපි
චක්කවත්තිරජ්ජං පභාය පබ්බජිතො, කිම්ඨිගං පනාහ”න්ති සද්ධාය පබ්බජ්ජං
යාවති, තත්ථ පරිපුරකාරිතං පත්ථෙත්තො පඤ්ඤාය උපසම්පදං. සෙසං පාකට්ඨෙව.

එකො වූපකට්ඨොතිආදීසු පන එකො කායවිචෙකෙන, වූපකට්ඨො
චිත්තවිචෙකෙන, අජ්ජමත්තො කම්මට්ඨානෙ සතිඅවිජ්ඣනෙන, ආතාපී
කායිකචෙතසිකවීරියසඬ්ඨාතෙන ආතාපෙන, පහිතත්තො කායෙ ච ජීවිතෙ ච
අනපෙක්ඛතාය විහරන්තො අඤ්ඤතරඉරියාපට්ඨිභාරෙන. න වීරස්සෙවාති

පබ්බජ්ජං උපාදාය වුවිච්ඡි. කුලපුත්තාති දුට්ඨා කුලපුත්තා, ජාතිකුලපුත්තා, ආචාරකුලපුත්තා ච. අයං පන උභයථාපි කුලපුත්තො. අගාරස්මාති සරා. අගාරානං හිතං අගාරියං කසිගොරක්ඛාදිකුටුම්භපොසනකම්මං වුවිච්ඡි. නත්ථි එත්ථ අගාරියන්ති අනගාරියං, පබ්බජ්ජායෙනං අධිවචනං පබ්බජන්තීති උපගච්ඡන්ති උපසඬ්ඛමන්ති. තදනුත්තරන්ති තං අනුත්තරං. බ්‍රහ්මවරියපරියොසානන්ති මග්ගබ්‍රහ්මවරියස්ස පරියොසානං, අරහත්තඵලන්ති වුත්තං හොති. තස්ස හි අත්ථාය කුලපුත්තා පබ්බජන්ති. දිට්ඨොව ධම්මෙති තස්මිංයෙව අත්තභාවෙ. සයං අභිඤ්ඤා සච්ඡිකත්වාති අත්තනායෙව පඤ්ඤාය පච්චක්ඛං කත්වා, අපරජ්ජව්වයං ඤාත්වාති අත්ථො. උපසම්පජ්ජ විහාසීති පාපුණ්ණිවා සම්පාදෙන්වා වා විහාසී. එවං විහරන්තො ච ඛිණා ජාති...පෙ.... අබ්භඤ්ඤාසී. එතෙනස්ස පච්චචෙක්ඛණ්භූමිං දස්සෙති.

කතමා පනස්ස ජාති ඛිණා, කථංඤ්ච නං අබ්භඤ්ඤාසීති? වුවිච්ඡෙ – න තාවස්ස අතීතා ජාති ඛිණා පුබ්බෙව ඛිණත්තා, න අනාගතා අනාගතෙ වායාමාභාවතො, න පච්චුප්පන්තා විජ්ජමානත්තා. යා පන මග්ගස්ස අභාවිතත්තා උප්පජ්ජෙය්‍යා එකචතුපඤ්චවොකාරභවෙසු එකචතුපඤ්චක්ඛන්ධජ්ජහෙදා ජාති, සා මග්ගස්ස භාවිතත්තා අනුප්පාදධම්මතං ආපජ්ජන්තො ඛිණා. තං සො මග්ගභාවනාය පභිනකිලෙසෙ පච්චචෙක්ඛිත්වා කිලෙසාභාවෙ විජ්ජමානම්පි කම්මං ආයතිං අපට්ඨන්ධිකං හොතීති ජානන්තො ජානාති.

වුසිතන්ති වුත්ථං පරිවුත්ථං, කතං වරිතං නිට්ඨාපිතන්ති අත්ථො. බ්‍රහ්මවරියන්ති මග්ගබ්‍රහ්මවරියං. කතං කරණීයන්ති චතුසු සච්චෙසු චතුහි මග්ගෙහි පරිඤ්ඤාපභානසච්ඡිකිරියභාවනාවසෙන සොළසවිධම්පි කිච්චං නිට්ඨාපිතන්ති අත්ථො. නාපරං ඉත්ථත්තායාති ඉදානි පුන ඉත්ථභාවාය එවං සොළසකිච්චභාවාය කිලෙසක්ඛයාය වා මග්ගභාවනා නත්ථිති. අථ වා ඉත්ථත්තායාති ඉත්ථභාවතො, ඉමස්මා එවංපකාරා ඉදානි චත්තමානක්ඛන්ධසන්තානා අපරං ඛන්ධසන්තානං නත්ථි. ඉමෙ පන පඤ්චක්ඛන්ධා පරිඤ්ඤාතා නිට්ඨන්ති ජින්නමූලකො රුක්ඛො වියාති අබ්භඤ්ඤාසී. අඤ්ඤතරොති එකො. අරහතන්ති අරහන්තානං. මහාසාවකානං අබ්භන්තරො ආයස්මා භාරද්වාපො අභොසීති අයං කිරෙන්ථ අධිප්පායොති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය කසිභාරද්වාජසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. වුත්තදසුත්තවණ්ණනා

83. පුච්ඡාමි මුනිං පඤ්ඤපඤ්ඤන්ති වුත්තදසුත්තං. කා උප්පත්ති? සඬ්ඛෙපතො තාව අත්තජ්ඣාසයපරජ්ඣාසයඅට්ඨුප්පත්තිපුච්ඡාවසිකහෙදතො චතුසු උප්පත්තිසු ඉමස්ස සුත්තස්ස පුච්ඡාවසිකා උප්පත්ති. විත්ථාරතො පන එකං සමයං භගවා මල්ලෙසු වාරිකං වරමානො මහතා භික්ඛුසඬ්ඝෙන සද්ධිං යෙන පාවා තදවසරි. තත්‍ර සුදං භගවා පාවායං විහරති වුත්තදස්ස කම්මාරපුත්තස්ස අම්බවනෙ. ඉතො පභුති යාව

“අථ ඛො භගවා පුබ්බණ්ණසමයං නිවාසෙත්වා පත්තච්චරමාදාය සද්ධිං
 භික්ඛුසඬ්ඝෙන යෙන චුන්දස්ස කම්මාරපුත්තස්ස නිවෙසනං තෙනුපසඬ්ඝමි;
 උපසඬ්ඝමිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි”ති (දී. නි. 2.189), තාව සුත්තෙ
 ආගතනයෙනෙව චිත්ථාරෙතබ්බං.

එවං භික්ඛුසඬ්ඝෙන සද්ධිං නිසීන්තෙ භගවති චුන්දො කම්මාරපුත්තො
 බුද්ධජ්ජමුඛං භික්ඛුසඬ්ඝං පරිවිසන්තො බාඤ්ජනසුපාදිගහණත්ථං භික්ඛුනං
 සුවණ්ණභාජනානි උපනාමෙසි. අපඤ්ඤත්තෙ සික්ඛාපදෙ කෙවි භික්ඛු
 සුවණ්ණභාජනානි පටිච්ඡිංසු කෙවි න පටිච්ඡිංසු. භගවතො පන එකමෙව භාජනං
 අත්තනො සෙලමයං පත්තං, දුතියභාජනං බුද්ධා න ගණ්හන්ති. තත්ථ අඤ්ඤතරො
 පාපභික්ඛු සහස්සග්ගනකං සුවණ්ණභාජනං අත්තනො භොජනත්ථාය සම්පත්තං
 ථෙයාවිත්තෙන කුඤ්චිකත්ථවිකාය පක්ඛිපි. චුන්දො පරිවිසිත්වා හත්ථපාදං
 ධොවිත්වා භගවත්තං නමස්සමානො භික්ඛුසඬ්ඝං ඔලොකෙන්තො තං භික්ඛුං
 අද්දස, දිස්වා ච පන අපස්සමානො විය හුත්වා න නං කිඤ්චි අහණි භගවති ථෙරෙසු
 ච ගාරවෙන, අපිච “මිච්ඡාදිට්ඨිකානං වචනපථො මා අහොසි”ති. සො “කිං නු ඛො
 සංවරයුත්තායෙව සමණා, උදාහු භිත්තසංවරා ඊදිසාපි සමණා”ති ඤාතුකාමො
 සායන්හසමයෙ භගවත්තං උපසඬ්ඝමිත්වා ආහ “පුච්ඡාමි මුනි”න්ති.

තත්ථ පුච්ඡාමිති ඉදං “තිස්සො පුච්ඡා අදිට්ඨජොතනා පුච්ඡා”තිආදිනා (වුළුති.
 පුණ්ණකමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 12) නයෙන නිද්දෙසෙ චුත්තනයමෙව. මුනින්ති
 එතමිපි “මොනං වුච්චති ඤාණං. යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... සම්මාදිට්ඨි, තෙන
 ඤාණෙන සමන්තාගතො මුනි, මොනජ්ජන්තොති, තිණි මොනෙයානි
 කායමොනෙයා”න්තිආදිනා (මහානි. 14) නයෙන තත්ථෙව චුත්තනයමෙව.
 අයම්පනෙත්ථ සඬ්ඛෙපො. පුච්ඡාමිති ඔකාසං කාරෙන්තො මුනින්ති මුනිමුනිං
 භගවත්තං ආලපති. පහුතපඤ්ඤන්තිආදිනි ථුතිවචනානි, තෙහි තං මුනිං ථුනාති.
 තත්ථ පහුතපඤ්ඤන්ති විපුලපඤ්ඤං. ඤෙයාපරියන්තිකත්තා වස්ස විපුලතා
 වෙදිතබ්බා. ඉති චුන්දො කම්මාරපුත්තොති ඉදං ද්වයං ධනියසුත්තෙ චුත්තනයමෙව.
 ඉතො පරං පන එත්තකමිපි අවත්වා සබ්බං චුත්තනයං ඡඩ්ඛෙත්වා අචුත්තනයමෙව
 වණ්ණයිස්සාම.

බුද්ධන්ති තිසු බුද්ධෙසු තතියබුද්ධං. ධම්මස්සාමිත්ති මග්ගධම්මස්ස ජනකත්තා
 පුත්තස්සෙව පිතරං අත්තනා උප්පාදිතසිප්පායතනාදිනං විය ච ආචරියං ධම්මස්ස
 සාමිං, ධම්මස්සරං ධම්මරාජං ධම්මවසවත්තින්ති අත්ථො. චුත්තමිපි චෙතං -

“සො හි, බ්‍රාහ්මණ, භගවා අනුප්පන්තස්ස මග්ගස්ස උප්පාදෙතා,
 අසඤ්ජාතස්ස මග්ගස්ස සඤ්ජනෙතා, අනක්ඛාතස්ස මග්ගස්ස අක්ඛාතා,
 මග්ගඤ්ඤා, මග්ගවිදු, මග්ගකොච්චො. මග්ගානුගා ච පන එතරහි සාවකා
 විහරන්ති පච්ඡා සමන්තාගතා”ති (ම. නි. 3.79).

විතතණ්භන්ති විගතකාමභවවිභවතණ්භං. ද්විපදුත්තමන්ති ද්විපදානං උත්තමං.
 තත්ථ කිඤ්චාපි භගවා න කෙවලං ද්විපදුත්තමො ඵව, අථ ඛො යාවතා සත්තා අපදා
 වා ද්විපදා වා...පෙ.... නෙවසඤ්ඤිනාසඤ්ඤිනො වා, තෙසං සබ්බෙසං උත්තමො.
 අථ ඛො උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙන ද්විපදුත්තමොත්ථෙව වුච්චති. ද්විපදා හි
 සබ්බසත්තානං උක්කට්ඨා වක්කවත්තිමහාසාවකපච්චෙකඛුද්ධානං තත්ථ
 උප්පත්තිනො, තෙසඤ්ච උත්තමොති වුත්තෙ සබ්බසත්තුත්තමොති වුත්තොයෙව
 හොති. සාරථීනං පවරන්ති සාරෙතීති සාරථී, හත්ථිදමකාදීනමෙනං අධිවචනං.
 තෙසඤ්ච භගවා පවරො අනුත්තරෙන දමනෙන පුරිසදම්මෙ දමෙතුං
 සමත්ථභාවතො. යථාහ –

“හත්ථිදමකෙන, හික්ඛවෙ, හත්ථිදම්මො සාරිතො ඵකං ඵව දිසං ධාවති
 පුරත්ථිමං වා පච්ඡිමං වා උත්තරං වා දක්ඛිණං වා. අස්සදමකෙන, හික්ඛවෙ,
 අස්සදම්මො...පෙ.... ගොදමකෙන, හික්ඛවෙ, ගොදම්මො...පෙ.... දක්ඛිණං
 වා. තථාගතෙන හි, හික්ඛවෙ, අරහතා සම්මාසම්ඛුද්ධෙන පුරිසදම්මො
 සාරිතො අට්ඨ දිසා විධාවති, රුපී රුපානි පස්සති, අයමෙකා දිසා...පෙ....
 සඤ්ඤාවෙදයිතනිරොධං උපසම්පජ්ජ විහරති, අයං අට්ඨමි දිසා”ති (ම. නි.
 3.312).

කතීති අත්ථප්පහෙදපුච්ඡා. ලොකෙති සත්තලොකෙ. සමණාති
 පුච්ඡිතබ්බඅත්ථනිදස්සනං. ඉඨසාති යාවනත්ථෙ නිපාතො. තදිඨසාති තෙ
 ඉඨස. බුහිති ආචික්ඛ කථයස්සුති.

84. ඵවං වුත්තෙ භගවා වුන්දං කම්මාරපුත්තං “කිං, හන්තෙ, කුසලං, කිං
 අකුසල”න්තිආදිනා (ම. නි. 3.296) නයෙන ගිහිපඤ්භං අපුච්ඡිත්වා සමණපඤ්භං
 පුච්ඡන්තං දිස්වා ආවජ්ජෙත්තො “තං පාපහික්ඛුං සන්ධාය අයං පුච්ඡති”ති ඤන්වා
 තස්ස අඤ්ඤත්වොහාරමත්තා අස්සමණභාවං දීපෙත්තො ආහ “චතුරො
 සමණා”ති. තත්ථ චතුරොති සඬ්ඛ්‍යාපරිච්ඡෙදො. සමණාති කදාපි භගවා තිත්ථියෙ
 සමණවාදෙන වදති; යථාහ – “යානි තානි පුට්ඨසමණබ්‍රාහ්මණානං
 චතකොතූහලමඬ්ගලානි”ති (ම. නි. 1.407). කදාපි පුට්ඨජනෙ; යථාහ – “සමණා
 සමණාති ඛො, හික්ඛවෙ, ජනො සඤ්ජානාති”ති (ම. නි. 1.435). කදාපි සෙක්ඛෙ;
 යථාහ – “ඉධෙව, හික්ඛවෙ, සමණො, ඉධ දුතියො සමණො”ති (ම. නි. 1.139; දී.
 නි. 2.214; අ. නි. 4.241). කදාපි බිණාසවෙ; යථාහ – “ආසවානං ඛයා සමණො
 හොති”ති (ම. නි. 1.438). කදාපි අත්තානංයෙව; යථාහ – “සමණොති ඛො,
 හික්ඛවෙ, තථාගතස්සෙතං අධිවචන”න්ති (අ. නි. 8.85). ඉධ පන තිහි පදෙහි
 සබ්බෙපි අරියෙ සීලවත්තං පුට්ඨජනඤ්ච, චතුත්ථෙත ඉතරං අස්සමණමිපි හණ්ඩුං
 කාසාවකණ්ඨං කෙවලං වොහාරමත්තකෙන සමණොති සඬ්ගණ්හිත්වා “චතුරො
 සමණා”ති ආහ. න පඤ්චමත්ථිති ඉමස්මිං ධම්මවිනයෙ වොහාරමත්තකෙන
 පටිඤ්ඤාමත්තකෙනාපි පඤ්චමො සමණො නාම නත්ථි.

තෙ තෙ ආවිකරොමීති තෙ චතුරො සමණො තච පාකටෙ කරොමි.
 සක්ඛිපුටියොති සම්මුඛා පුච්ඡිතො. මග්ගජිනොති මග්ගෙන සබ්බකිලෙසෙ
 විජිතාවිති අත්ථො. මග්ගදෙසකොති පරෙසං මග්ගං දෙසෙතා. මග්ගෙ ජීවතීති
 සත්තසු සෙක්ඛෙසු යො කොචි සෙක්ඛො අපරියොසිතමග්ගවාසත්තා
 ලොකුත්තරෙ, සීලචන්තපුපුජ්ජනො ච ලොකියෙ මග්ගෙ ජීවති නාම,
 සීලචන්තපුපුජ්ජනො චා ලොකුත්තරමග්ගනිමිත්තං ජීවනතොපි මග්ගෙ ජීවතීති
 වෙදිතබ්බො. යො ච මග්ගදුසීති යො ච දුස්සීලො මිච්ඡාදිට්ඨි මග්ගපටිලොමාය
 පටිපත්තියා මග්ගදුසකොති අත්ථො.

85. ‘‘ඉමෙ තෙ චතුරො සමණා’’ති එවං භගවතා සඬ්ඛෙපෙන උද්දිට්ඨෙ
 චතුරො සමණො ‘‘අයං නාමෙත්ථ මග්ගජිනො, අයං මග්ගදෙසකො, අයං මග්ගෙ
 ජීවති, අයං මග්ගදුසී’’ති එවං පටිච්ඡක්කිතුං අසක්කොන්තො පුත පුච්ඡිතුං චුත්ථො
 ආහ ‘‘කං මග්ගජින’’න්ති. තත්ථ මග්ගෙ ජීවති මෙති යො සො මග්ගෙ ජීවති, තං
 මෙ බුහි පුටියොති. සෙසං පාකටමෙව.

86. ඉදානිස්ස භගවා චතුරොපි සමණො චතුහි ගාථාහි නිද්දිසන්තො ආහ ‘‘යො
 තිණ්ණකථංකථො විසල්ලො’’ති. තත්ථ තිණ්ණකථංකථො විසල්ලොති එතං
 උරගසුත්තෙ චුත්තනයමෙව. අයං පන විසෙසො. යස්මා ඉමාය ගාථාය මග්ගජිනොති
 බුද්ධසමණො අධිප්පෙතො, තස්මා සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණෙන කථංකථාපතිරූපකස්ස
 සබ්බධම්මෙසු අඤ්ඤාණස්ස තිණ්ණත්තාපි ‘‘තිණ්ණකථංකථො’’ති වෙදිතබ්බො.
 පුබ්බෙ චුත්තනයෙන හි තිණ්ණකථංකථාපි සොතාපන්නාදයො
 පච්චෙකබුද්ධපරියොසානා සකදාගාමිවිසයාදීසු බුද්ධවිසයපරියොසානෙසු
 පටිභතඤාණජපභාවත්තා පරියායෙන අතිණ්ණකථංකථාව භොන්ති. භගවා පන
 සබ්බජ්ජකාරෙන තිණ්ණකථංකථොති. නිබ්බානාභිරතොති නිබ්බානෙ අභිරතො,
 එලසමාපත්තිවසෙන සදා නිබ්බානනින්තවිත්තොති අත්ථො. තාදිසො ච භගවා.
 යථාහ —

‘‘සො බො අහං, අග්ගිවෙස්සන, තස්සා එව කථාය පරියොසානෙ,
 තස්මිංයෙව පුරිමස්මිං සමාධිනිමිත්තෙ අජ්ඣත්තමෙව චිත්තං සණ්ඨපෙමි,
 සන්නිසාදෙමි, එකොදිං කරොමි, සමාදහාමි’’ති (ම. නි. 1.387).

අනානුගිද්ධොති කඤ්චි ධම්මං තණ්හාගෙධෙන අනනුගිජ්ඣන්තො. ලොකස්ස
 සදෙවකස්ස නෙතාති ආසයානුසයානුලොමෙන ධම්මං දෙසෙත්වා
 පාරායනමහාසමයාදීසු අනෙකෙසු සුත්තන්තෙසු අපරිමාණානං දෙවමනුස්සානං
 සච්චපටිවෙධසම්පාදනෙන සදෙවකස්ස ලොකස්ස නෙතා, ගමයිතා, තාරෙතා, පාරං
 සම්පාපෙතාති අත්ථො. තාදිත්ති තාදිසං යථාචුත්තජ්ජකාරලොකධම්මෙහි
 නිබ්බිකාරන්ති අත්ථො. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

87. එවං භගවා ඉමාය ගාථාය ‘‘මග්ගජින’’න්ති බුද්ධසමණං නිද්දිසිත්වා ඉදානි
 බිණ්ණසච්ඡමණං නිද්දිසන්තො ආහ ‘‘පරමං පරමන්ති’’ති. තත්ථ පරමං නාම

නිබ්බානං, සබ්බධම්මානං අග්ගං උත්තමන්ති අත්ථො. පරමන්ති යොධ ඤාත්වාති තං පරමං පරමමිච්චෙව යො ඉධ සාසනෙ ඤාත්වා පච්චවෙක්ඛණඤාණෙන. අක්ඛාති විහජනෙ ඉධෙව ධම්මන්ති නිබ්බානධම්මං අක්ඛාති, අත්තනා පටිවිද්ධන්තා පරෙසං පාකටං කරොති “ඉදං නිබ්බාන”න්ති, මග්ගධම්මං විහජති “ඉමෙ චත්තාරො සතිපට්ඨානා...පෙ.... අරියො අට්ඨභිගිකො මග්ගො”ති. උභයමිපි වා උග්ගට්ඨකඤ්ඤානං සඬ්ඛෙපදෙසනාය ආචික්ඛති, විපඤ්චිතඤ්ඤානං විත්ථාරදෙසනාය විහජති. එවං ආචික්ඛන්තො විහජන්තො ව “ඉධෙව සාසනෙ අයං ධම්මො, න ඉතො ඛණ්දිධා”ති සීහනාදං නදන්තො අක්ඛාති ව විහජති ව. තෙන චුත්තං “අක්ඛාති විහජනෙ ඉධෙව ධම්ම”න්ති. තං කඬ්ඛජ්ඣං මුනිං අනෙජන්ති තං එවරූපං චතුසච්චපට්චෙධෙන අත්තනො, දෙසනාය ව පරෙසං කඬ්ඛච්ඡෙදනෙන කඬ්ඛච්ඡ්ඣං, මොනෙයාසමන්තාගමෙන මුනිං, එජාසඬ්ඛාතාය තණ්හාය අභාවතො අනෙජං දුතියං භික්ඛුනමාහු මග්ගදෙසින්ති.

88. එවං ඉමාය ගාථාය සයං අනුත්තරං මග්ගං උප්පාදෙන්වා දෙසනාය අනුත්තරො මග්ගදෙසී සමානොපි දුතමිච්ච ලෙඛවාචකමිච්ච ව රඤ්ඤො අත්තනො සාසනහරං සාසනජොතකඤ්ඤං “මග්ගදෙසී”න්ති ඛිණ්ණසවසමණං නිද්දිසින්වා ඉදානි සෙක්ඛසමණඤ්ඤං සීලවන්තපුපුජ්ජනසමණඤ්ඤං නිද්දිසන්තො ආහ “යො ධම්මපදෙ”ති. තත්ථ පදවණ්ණනා පාකටායෙව. අයං පනෙත්ථ අත්ථවණ්ණනා – යො නිබ්බානධම්මස්ස පදන්තා ධම්මපදෙ, උභො අත්තෙ අනුපගමිම දෙසිතන්තා ආසයානුරූපතො වා සතිපට්ඨානාදිනානප්පකාරෙහි දෙසිතන්තා සුදෙසිතෙ, මග්ගසමඬ්ඪිපි අනවසිතමග්ගකිච්චන්තා මග්ගෙ ජීවති, සීලසංයමෙන සඤ්ඤානො, කායාදීසු සුපට්ඨිතාය චිරකතාදිසරණාය වා සතියා සතිමා, අණුමත්තස්සාපි චජ්ජස්ස අභාවතො අනවජ්ජන්තා, කොට්ඨාසභාවෙන ව පදන්තා සත්තතිංසබ්බොධිපක්ඛියධම්මසඬ්ඛාතානි අනවජ්ජපදානි භඩ්ගඤාණතො පභුති භාවනාසෙවනාය සෙවමානො, තං භික්ඛුනං තතියං මග්ගජීවින්ති ආහුති.

89. එවං භගවා ඉමාය ගාථාය “මග්ගජීවී”න්ති සෙක්ඛසමණං සීලවන්තපුපුජ්ජනසමණඤ්ඤං නිද්දිසින්වා ඉදානි තං භණ්ඩුං කාසාවකණ්ඨං කෙවලං වොහාරමත්තසමණං නිද්දිසන්තො ආහ “ජදනං කත්වානා”ති. තත්ථ ජදනං කත්වානාති පතිරූපං කරින්වා, වෙසං ගහෙන්වා, ලිඬගං ධාරෙන්වාති අත්ථො. සුඛිබ්බානන්ති බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකානං. තෙසඤ්ඤි සුන්දරානි වතානි, තස්මා තෙ සුඛිබ්බානි චුච්චන්ති. පක්ඛන්දිති පක්ඛන්දකො, අත්තො පටිසකොති අත්ථො. දුස්සීලො හි ගුප්ථපට්චජාදනත්ථං තිණපණ්ණාදිවජදනං විය අත්තනො දුස්සීලභාවං පට්චජාදනත්ථං සුඛිබ්බානං ජදනං කත්වා “අහමිපි භික්ඛු”ති භික්ඛුමජ්ඣෙකං පක්ඛන්දති, “එත්තකවස්සෙන භික්ඛුනා ගහෙනඛ්ඛං එත”න්ති ලාභෙ දීයමානෙ “අහං එත්තකවස්සො”ති ගණ්හිතුං පක්ඛන්දති, තෙන චුච්චති “ජදනං කත්වාන සුඛිබ්බානං පක්ඛන්දි”ති. චතුන්නමිපි ඛත්තියාදිකුලානං උප්පන්නං පසාදං අනනුරූපපටිපත්තියා දුසෙතීති කුලදුසකො. පගඛිභොති අට්ඨට්ඨානෙන කායපාගඛිභියෙන, චතුට්ඨානෙන වච්ඡාගඛිභියෙන, අනෙකට්ඨානෙන

මනොපාගබ්භියෙන ච සමන්තාගතොති අත්ථො. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරං පන මෙත්තසුත්තවණ්ණනායං වක්ඛාම.

කතපට්ඨිඡාදනලක්ඛණාය මායාය සමන්තාගතත්තා මායාවී. සීලසංයමාභාවෙන අසඤ්ඤතො. පලාපසදිසත්තා පලාපො. යථා හි පලාපො අන්තො තණ්ඩුලරහිතොපි බහි ථුසෙන වීහි විය දිස්සති, එවමිධෙකච්චො අන්තො සීලාදිගුණසාරවිරහිතොපි බහි සුඛිබ්බවිජදනෙන සමණවෙසෙන සමණො විය දිස්සති. සො එවං පලාපසදිසත්තා “පලාපො”ති වුච්චති. ආනාපානස්සතිසුත්තෙ පන “අපලාපායං, හික්ඛවෙ, පරිසා, නිජ්ජලාපායං, හික්ඛවෙ, පරිසා, සුද්ධා සාරෙ පතිට්ඨිතා”ති (ම. නි. 3.146) එවං පුට්ඨජනකල්‍යාණොපි “පලාපො”ති වුත්තො. ඉධ පන කපිලසුත්තෙ ච “තතො පලාපෙ වාහෙථ, අස්සමණෙ සමණමානිනෙ”ති (සු. නි. 284) එවං පරාජිතකො “පලාපො”ති වුත්තො. පතිරූපෙන වරං සමග්ගදුසිති තං සුඛිබ්බතානං ඡදනං කත්වා යථා වරන්තං “ආරඤ්ඤිකො අයං රුක්ඛමුලිකො, පංසුකුලිකො, පිණ්ඩපාතිකො, අජිවිජො, සන්තුට්ඨො”ති ජනො ජානාති, එවං පතිරූපෙන යුත්තරූපෙන බාහිරමට්ඨෙයන ආචාරෙන වරන්තො පුග්ගලො අත්තනො ලොකුත්තරමග්ගස්ස, පරෙසං සුගතිමග්ගස්ස ච දුසනතො “මග්ගදුසි”ති වෙදිතබ්බො.

90. එවං ඉමාය ගාථාය “මග්ගදුසි”ති දුස්සීලං වොහාරමත්තකසමණං නිද්දිසිත්වා ඉදානි තෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං අබ්‍යාමිස්සිභාවං දීපෙත්තො ආහ “එතෙ ච පට්ඨිජ්ඣි”ති. තස්සත්ථො – එතෙ චතුරො සමණෙ යථාවුත්තෙන ලක්ඛණෙන පට්ඨිජ්ඣි අඤ්ඤාසි සච්ඡාකාසි යො ගහට්ඨො බත්තියො වා බ්‍රාහ්මණො වා අඤ්ඤො වා කොච්චි, ඉමෙසං චතුර්නං සමණානං ලක්ඛණස්සවනමත්තෙන සුතවා, තස්සෙව ලක්ඛණස්ස අරියානං සන්තිකෙ සුතත්තා අරියසාවකො, තෙයෙව සමණ “අයඤ්ච අයඤ්ච එවංලක්ඛණො”ති පජානනමත්තෙන සජ්ජඤ්ඤො, යාදිසො අයං පච්ඡා වුත්තො මග්ගදුසි, ඉතරෙපි සබ්බෙ නෙතාදිසාති ඤාත්වා ඉති දිස්වා එවං පාපං කරොන්තම්පි එතං පාපහික්ඛුං දිස්වා. තත්ථායං යොජනා – එතෙ ච පට්ඨිජ්ඣි යො ගහට්ඨො සුතවා අරියසාවකො සජ්ජඤ්ඤො, තස්ස තාය පඤ්ඤාය සබ්බෙ “නෙතාදිසා”ති ඤාත්වා විහරතො ඉති දිස්වා න භාපෙති සද්ධා, එවං පාපකම්මං කරොන්තං පාපහික්ඛුං දිස්වාපි න භාපෙති, න භායති, න තස්සති සද්ධාති.

එවං ඉමාය ගාථාය තෙසං අබ්‍යාමිස්සිභාවං දීපෙත්වා ඉදානි ඉති දිස්වාපි “සබ්බෙ නෙතාදිසා”ති ජානන්තං අරියසාවකං පසංසන්තො ආහ “කථඤ්ඤි දුට්ඨෙයනා”ති. තස්ස සම්බන්ධො – එතදෙව ච යුත්තං සුතවතො අරියසාවකස්ස, යදිදං එකච්චං පාපං කරොන්තං ඉති දිස්වාපි සබ්බෙ “නෙතාදිසා”ති ජානනං. කිං කාරණා? කථඤ්ඤි දුට්ඨෙයන අසම්පදුට්ඨං, සුද්ධං අසුද්ධෙන සමං කරෙය්‍යාති? තස්සත්ථො – කථඤ්ඤි සුතවා අරියසාවකො සජ්ජඤ්ඤො, සීලවිපත්තියා දුට්ඨෙයන මග්ගදුසිනා අදුට්ඨං ඉතරං සමණත්තයං, සුද්ධං සමණත්තයමෙවං අපරිසුද්ධකායසමාවාරතාදිහි අසුද්ධෙන පච්ඡිමෙන වොහාරමත්තකසමණෙන සමං කරෙය්‍ය සදිසන්ති ජානෙය්‍යාති. සුත්තපරියොසානෙ උපාසකස්ස මග්ගො වා එලං වා න කථිතං. කඬ්ඛාමත්තමෙව හි තස්ස පහිනන්ති.

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය චුන්දසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. පරාභවසුත්තවණ්ණනා

එවං මෙ සුතන්ති පරාභවසුත්තං. කා උප්පත්ති? මඬගලසුත්තං කිර සුත්වා දෙවනං එතදහොසි – “භගවතා මඬගලසුත්තෙ සත්තානං වුඩ්ඪිඤ්ඤව සොත්ථිඤ්ඤව කථයමානෙන එකංසෙන භවො එව කථිතො, නො පරාභවො. භන්ද දානි යෙන සත්තා පරිභායන්ති විනස්සන්ති, තං තෙසං පරාභවමිපි පුච්ඡාමා”ති. අථ මඬගලසුත්තං කථිතදිවසතො දුතියදිවසෙ දසසහස්සවක්කවාලෙසු දෙවතායො පරාභවසුත්තං සොතුකාමා ඉමස්මිං එකවක්කවාලෙ සන්නිපතිත්වා එකවාලග්ගකොට්ඨකාසමත්තෙ දසපි විසමිපි තිංසමිපි චත්තාලිසමිපි පඤ්ඤාසමිපි සට්ඨිපි සත්තතිපි අසිතිපි සුබ්බමත්තභාවෙ නිමිතින්වා සබ්බදෙවමාරබ්භමානො සිරියා ව තෙජෙන ව අධිගය්භ විරොචමානං පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නං භගවන්තං පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. තතො සක්කෙන දෙවනමිත්තදෙන ආණත්තො අඤ්ඤතරො දෙවපුත්තො භගවන්තං පරාභවපඤ්ඤං පුච්ඡි. අථ භගවා පුච්ඡාවසෙන ඉමං සුත්තමහාසි.

තත්ථ “එවං මෙ සුත”න්තිආදි ආයස්මතා ආනන්දෙන චුත්තං. “පරාභවන්තං පුරිස”න්තිආදිනා නයෙන එකන්තරිකා ගාථා දෙවපුත්තෙන චුත්තා, “සුච්ඡානො භවං හොති”තිආදිනා නයෙන එකන්තරිකා එව අවසානගාථා ව භගවතා චුත්තා, තදෙන සබ්බමිපි සමොධානෙත්වා “පරාභවසුත්ත”න්ති චුච්චති. තත්ථ “එවං මෙ සුත”න්තිආදිසු යං චත්තබ්බං, තං සබ්බං මඬගලසුත්තවණ්ණනායං චක්ඛාම.

91. පරාභවන්තං පුරිසන්තිආදිසු පන පරාභවන්තන්ති පරිභායන්තං විනස්සන්තං. පුරිසන්ති යංකිඤ්ඤි සත්තං ජන්තුං. මයං පුච්ඡාම ගොතමාති සෙසදෙවෙහි සද්ධිං අත්තානං නිදස්සෙත්වා ඔකාසං කාරෙත්තො සො දෙවපුත්තො ගොත්තෙන භගවන්තං ආලපති. භවන්තං පුට්ඨුමාගම්මාති මයඤ්ඤි භවන්තං පුච්ඡස්සාමාති තතො තතො චක්කවාලා ආගතාති අත්ථො. එතෙන ආදරං දස්සෙති. කිං පරාභවතො මුඛන්ති එවං ආගතානං අමිභාකං බුහි පරාභවතො පුරිසස්ස කිං මුඛං, කිං ද්වාරං, කා යොනි, කිං කාරණං, යෙන මයං පරාභවන්තං පුරිසං ජානෙය්‍යාමාති අත්ථො. එතෙන “පරාභවන්තං පුරිස”න්ති එත්ථ චුත්තස්ස පරාභවතො පුරිසස්ස පරාභවකාරණං පුච්ඡති. පරාභවකාරණෙ හි ඤාතෙ තෙන කාරණසාමඤ්ඤෙන සක්කා යො කොචි පරාභවපුරිසො ජානිතුන්ති.

92. අථස්ස භගවා සුට්ඨු පාකට්ඨකරණත්ථං පටිපක්ඛං දස්සෙත්වා පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය පරාභවමුඛං දීපෙත්තො ආහ “සුච්ඡානො භව”න්ති. තස්සත්ථො – ය්වායං භවං වඩ්ඪන්තො අපරිභායන්තො පුරිසො, සො සුච්ඡානො හොති, සුබ්බෙන අකසිරෙන අකිච්ඡෙන සක්කා විජානිතුං. යොපායං පරාභවතීති පරාභවො, පරිභායති විනස්සති, යස්ස තුම්භෙ පරාභවතො පුරිසස්ස මුඛං මං පුච්ඡථ,

සොපි සුවිජානො. කථං? අයඤ්ඤි ධම්මකාමො භවං හොති දසකුසලකම්මපථධම්මං කාමෙති, පිහෙති, පත්ථෙති, සුඤ්ඤාති, පටිපජ්ජති, සො තං පටිපත්තිං දිස්වා සුත්වා ච ජානිතබ්බතො සුවිජානො හොති. ඉතරොපි ධම්මදෙස්සී පරාභවො, තමෙව ධම්මං දෙස්සති, න කාමෙති, න පිහෙති, න පත්ථෙති, න සුඤ්ඤාති, න පටිපජ්ජති, සො තං විජ්ජෙති පත්තිං දිස්වා සුත්වා ච ජානිතබ්බතො සුවිජානො හොති. එවමෙත්ථ භගවා පටිපක්ඛං දස්සෙන්නො අත්ථතො ධම්මකාමතං භවතො මුඛං දස්සෙත්වා ධම්මදෙස්සිතං පරාභවතො මුඛං දස්සෙතිති වෙදිතබ්බං.

93. අථ සා දෙවතා භගවතො භාසිතං අභිනන්දමානා ආහ “ඉති හෙත”න්ති. තස්සත්ථො – ඉති හි යථා වුත්තො භගවතා, තථෙව එතං විජානාම, ගණ්භාම, ධාරෙම, පඨමො සො පරාභවො සො ධම්මදෙස්සිතාලක්ඛණො පඨමො පරාභවො. යානි මයං පරාභවමුඛානි විජානිතුං ආගතම්භා, තෙසු ඉදං තාව එකං පරාභවමුඛන්ති වුත්තං හොති. තත්ථ විග්ගහො, පරාභවන්ති එතෙනාති පරාභවො. කෙන ච පරාභවන්ති? යං පරාභවතො මුඛං, කාරණං, තෙන. ඛාඤ්ජනමත්තෙන එව හි එත්ථ නානාකරණං, අත්ථතො පන පරාභවොති වා පරාභවතො මුඛන්ති වා නානාකරණං නත්ථි. එවමෙකං පරාභවතො මුඛං විජානාමාති අභිනන්දිත්වා තතො පරං ඤාතුකාමතායාහ “දුතියං භගවා බුභි, කිං පරාභවතො මුඛ”න්ති. ඉතො පරඤ්ච තතියං චතුත්ථන්තිආදීසුපි ඉමිනාව නයෙනත්ථො වෙදිතබ්බො.

94. ඛානාකරණපක්ඛෙපි ච යස්මා තෙ තෙ සත්තා තෙහි තෙහි පරාභවමුඛෙහි සමන්තාගතා, න එකොයෙව සබ්බෙහි, න ච සබ්බෙ එකෙනෙව, තස්මා තෙසං තෙසං තානි තානි පරාභවමුඛානි දස්සෙතුං “අසන්තස්ස පියා හොන්ති”තිආදිනා නයෙන පුග්ගලාධිට්ඨානාය එව දෙසනාය නානාවිධානි පරාභවමුඛානි ඛානාසීති වෙදිතබ්බො.

තත්ත්වයං සඛ්බෙපතො අත්ථවණ්ණනා – අසන්තො නාම ඡ සත්ථාරො, යෙ වා පනඤ්ඤෙපි අවුපසන්තෙන කායවච්ඡිමනොකම්මෙන සමන්තාගතා, තෙ අසන්තො අස්සපියා හොන්ති සුනක්ඛත්තාදීනං අවෙලකකොරඛත්තියාදයො විය. සන්තො නාම බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකා. යෙ වා පනඤ්ඤෙපි වුපසන්තෙන කායවච්ඡිමනොකම්මෙන සමන්තාගතා, තෙ සන්තෙ න කුරුතෙ පියං, අත්තතො පියෙ ඉට්ඨෙ කන්තෙ මනාපෙ න කුරුතෙති අත්ථො. වෙනෙයාවසෙන හෙත්ථ චචනහෙදො කතොති වෙදිතබ්බො. අථ වා සන්තෙ න කුරුතෙති සන්තෙ න සෙවතිති අත්ථො, යථා “රාජානං සෙවති”ති එතස්මිඤ්ඤි අත්ථෙ රාජානං පියං කුරුතෙති සද්දවිදු මන්තෙත්ති. පියන්ති පියමානො, තුස්සමානො, මොදමානොති අත්ථො. අසනං ධම්මො නාම ද්වාසට්ඨි දිට්ඨිගතානි, දසාකුසලකම්මපථා වා. තං අසනං ධම්මං රොවෙති, පිහෙති, පත්ථෙති, සෙවති. එවමෙතාය ගාථාය අසන්තපියතා, සන්තඅස්සපියතා, අසද්ධම්මරොවනඤ්චාති තිවිධං පරාභවතො මුඛං වුත්තං. එතෙන හි සමන්තාගතො පුරිසො පරාභවති පරිභායති, නෙව ඉධ න හුරං වුඩ්ඪිං පාපුඤ්ඤාති, තස්මා “පරාභවතො මුඛ”න්ති වුච්චති. විත්ථාරං පනෙත්ථ “අසෙවනා ච බාලානං, පණ්ඩිතානඤ්ච සෙවනා”ති ගාථාවණ්ණනායං චක්ඛාම.

96. නිද්දාසිලී නාම යො ගච්ඡන්තොපි, නිසිදන්තොපි, තිට්ඨන්තොපි, සයානොපි නිද්දායනියෙව. සභාසිලී නාම සඨගණිකාරාමනං, භස්සාරාමනමනුයුත්තො. අනුට්ඨානාති වීරියතෙජවිරහිතො උට්ඨානසීලො න භොති, අඤ්ඤෙහි වොදියමානො ගහට්ඨො වා සමානො ගහට්ඨකම්මං, පබ්බජිතො වා පබ්බජිතකම්මං ආරහති. අලසොති ජාතිඅලසො, අව්චන්තාහිභූතො ටීනෙන ධීතට්ඨානෙ ධීතො එව භොති, නිසින්නට්ඨානෙ නිසින්නො එව භොති, අත්තනො උස්සාහෙන අඤ්ඤං ඉරියාපථං න කප්පෙති. අතීනෙ අරඤ්ඤෙ අග්ගිමිහි උට්ඨිතෙ අපලායනඅලසා වෙන්ථ නිදස්සනං. අයමෙන්ථ උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදො, තතො ලාමකපරිච්ඡෙදෙනාපි පන අලසො අලසොත්ථෙව වෙදිතබ්බො. ධජොව රථස්ස, ධූමොව අග්ගිනො, කොධො පඤ්ඤාණමස්සාති කොධපඤ්ඤාණො. දොසවරිතො බිජ්ජකොපි අරුකුපමචිත්තො පුග්ගලො එවරුපො භොති. ඉමාය ගාථාය නිද්දාසිලතා, සභාසිලතා, අනුට්ඨානතා, අලසතා, කොධපඤ්ඤාණතාති පඤ්චවිධං පරාභවමුඛං වුත්තං. එතෙන හි සමන්තාගතො නෙව ගහට්ඨො ගහට්ඨවුඩ්ඪිං, න පබ්බජිතො පබ්බජිතවුඩ්ඪිං පාපුණාති, අඤ්ඤදත්ථු පරිභායනියෙව පරාභවනියෙව, තස්මා “පරාභවතො මුඛ”න්ති වුච්චති.

98. මාතාති ජනිකා වෙදිතබ්බො. පිතාති ජනකොයෙව. ජිණ්ණකං සරිරසිලීලතාය. ගතයොබ්බනං යොබ්බනාතික්කමෙන ආසිතිකං වා නාවුතිකං වා සයං කම්මානි කාතුමසමත්ථං. පහු සන්තොති සමත්ථො සමානො සුඛං ජීවමානො. න භරතීති න පොසෙති. ඉමාය ගාථාය මාතාපිතූනං අභරණං, අපොසනං, අනුපට්ඨානං එකංයෙව පරාභවමුඛං වුත්තං. එතෙන හි සමන්තාගතො යං තං –

“තාය නං පාරිවරියාය, මාතාපිතූසු පණ්ඩිතා;
ඉධෙව නං පසංසන්ති, පෙච්ච සග්ගෙ පමොදති” ති. (ඉතිවු. 106; අ. නි. 4.63) –

මාතාපිතූභරණෙ ආනිසංසං වුත්තං. තං න පාපුණාති, අඤ්ඤදත්ථු “මාතාපිතරොපි න භරති, කං අඤ්ඤං භරිස්සති” ති නින්දඤ්ච වජ්ජනියතඤ්ච දුග්ගතිඤ්ච පාපුණන්තො පරාභවනියෙව, තස්මා “පරාභවතො මුඛ”න්ති වුච්චති.

100. පාපානං බාහිතත්තා බ්‍රාහ්මණං, සමිතත්තා සමණං. බ්‍රාහ්මණකුලජපභවමිපි වා බ්‍රාහ්මණං, පබ්බජ්ජපගතං සමණං, තතො අඤ්ඤං වාපි යංකිඤ්චි යාවනකං. මුසාවාදෙන වඤ්චෙතීති “වද, භන්තෙ, පච්චයෙනා” ති පචාරෙත්වා යාටිතො වා පටිජානිත්වා පච්ඡා අප්පදානෙන තස්ස තං ආසං විසංවාදෙති. ඉමාය ගාථාය බ්‍රාහ්මණාදීනං මුසාවාදෙන වඤ්චනං එකංයෙව පරාභවමුඛං වුත්තං. එතෙන හි සමන්තාගතො ඉධ නින්දං, සම්පරායෙ දුග්ගතිං සුගතියමිපි අධිජ්ජායවිපත්තිඤ්ච පාපුණාති. වුත්තඤ්ඤෙනං –

“දුස්සිලස්ස සිලවිපන්නස්ස පාපකො කිත්තිසද්දො අබ්භුග්ගච්ඡති” ති (දී. නි. 2.149; අ. නි. 5.213; මහාව. 285).

තථා –

“චතුර්ථි, භික්ඛවෙ, ධම්මෙහි සමන්තාගතො යථාහතං නික්ඛිත්තො එවං
නිරයෙ. කතමෙහි චතුර්ථි? මුසාවාදී හොති” තිආදි (අ. නි. 4.82).

තථා –

“ඉධ, සාරිපුත්ත, එකච්චො සමණං වා බ්‍රාහ්මණං වා උපසඬ්ඛිකමිත්වා
පචාරෙති, ‘වද, භත්තෙ, පච්චයෙනා’ ති, සො යෙන පචාරෙති, තං න දෙති.
සො වෙ තතො වුතො ඉත්ථත්තං ආගච්ඡති. සො යං යදෙව වණ්ඡජ්ජං
පයොජෙති, සාස්ස හොති ඡෙදගාමිනී. ඉධ පන සාරිපුත්ත...පෙ.... සො යෙන
පචාරෙති, න තං යථාධිජ්ජායං දෙති. සො වෙ තතො වුතො ඉත්ථත්තං
ආගච්ඡති. සො යං යදෙව වණ්ඡජ්ජං පයොජෙති, සාස්ස න හොති
යථාධිජ්ජායා” ති (අ. නි. 4.79).

එවමිමානි නින්දාදීනි පාපුණන්තො පරාභවතියෙව, තස්මා “පරාභවතො
මුඛ” න්ති වුත්තං.

102. පහුතච්ඡිත්තොති පහුතජාතරූපරජතමණිරතතො. සභිරඤ්ඤොති
සකභාපණො. සභොජනොති අනෙකසුපබ්බාඤ්ජනභොජනසම්පත්තො. එකො
භුඤ්ජති සාදුනීති සාදුනි භොජනානි අත්තතො පුත්තානම්පි අදත්වා
පට්චිජන්තොකාසෙ භුඤ්ජතිති එකො භුඤ්ජති සාදුනි. ඉමාය ගාථාය
භොජනගිද්ධතාය භොජනමච්ඡරියං එකංයෙව පරාභවමුඛං වුත්තං. එතෙන හි
සමන්තාගතො නින්දං වජ්ජනියං දුග්ගතින්ති එවමාදීනි පාපුණන්තො
පරාභවතියෙව, තස්මා “පරාභවතො මුඛ” න්ති වුත්තං. වුත්තනයෙනෙව සබ්බං
සුත්තානුසාරෙන යොජෙතබ්බං, අතිවිත්ථාරහයෙන පන ඉදානි යොජනානයං
අදස්සෙත්වා අත්ථමත්තමෙව භණාම.

104. ජාතිත්ථද්ධො නාම යො “අභං ජාතිසම්පත්තො” ති මානං ජනෙත්වා
තෙන ථද්ධො වාතපුරිතභස්තා විය උද්ධුමාතො හුත්වා න කස්සචි ඔනමති. එස
නයො ධනගොත්තත්ථද්ධෙසු. සඤ්ඤාතිං අතිමඤ්ඤතිති අත්තතො ඤාතිම්පි
ජාතියා අතිමඤ්ඤති සකායා විය විට්ඨහං. ධනෙනාපි ව “කපණො අයං දලිද්දො” ති
අතිමඤ්ඤති, සාමීචිමත්තම්පි න කරොති, තස්ස තෙ ඤාතයො පරාභවමෙව
ඉච්ඡන්ති. ඉමාය ගාථාය වත්ථුතො චතුර්ථිධං, ලක්ඛණතො එකංයෙව පරාභවමුඛං
වුත්තං.

106. ඉත්ථිඬුත්තොති ඉත්ථිසු සාරත්තො, යංකිඤ්චි අත්ථි, තං සබ්බම්පි දත්වා
අපරාපරං ඉත්ථිං සඬ්ගණ්භාති. තථා සබ්බම්පි අත්තතො සන්තකං නික්ඛිපිත්වා
සුරාපානපයුත්තො සුරාඬුත්තො. නිවත්ථසාටකම්පි නික්ඛිපිත්වා
ජුතකීළනමනුයුත්තො අක්ඛඬුත්තො. එතෙහි තීහි යානෙහි යංකිඤ්චිපි ලද්ධං හොති,

තස්ස විනාසනතො ලද්ධං ලද්ධං විනාසෙතිති වෙදිතබ්බො. එවංවිධො පරාභවතියෙව, තෙනස්සෙතං ඉමාය ගාථාය තිවිධං පරාභවමුඛං චුත්තං.

108. සෙහි දාරෙහිති අත්තනො දාරෙහි. යො අත්තනො දාරෙහි අසන්තුට්ඨො භුත්වා වෙසියාසු පදුස්සති, තථා පරදාරෙසු, සො යස්මා වෙසිනං ධනප්පදානෙන පරදාරසෙවනෙන ච රාජදණ්ඩාදීහි පරාභවතියෙව, තෙනස්සෙතං ඉමාය ගාථාය දුට්ඨං පරාභවමුඛං චුත්තං.

110. අතිතයොබ්බනොති යොබ්බනමතිච්ච ආසිතිකො වා නාවුතිකො වා භුත්වා ආනෙති පරිග්ගණ්හාති. තිම්බරුත්ථනින්ති තිම්බරුඵලසදිසත්ථනිං තරුණදාරිකං. තස්සා ඉස්සා න සුපතීති “දහරාය මහල්ලකෙන සද්ධිං රති ච සංවාසො ච අමනාපො, මා හෙව බො තරුණං පත්ථෙය්‍යා” ති ඉස්සාය තං රක්ඛන්තො න සුපතී. සො යස්මා කාමරාගෙන ච ඉස්සාය ච ඩය්හන්තො බහිද්ධා කම්මන්තෙ ච අප්පයොජෙන්නො පරාභවතියෙව, තෙනස්සෙතං ඉමාය ගාථාය ඉමං ඉස්සාය අසුපනං එකංයෙව පරාභවමුඛං චුත්තං.

112. සොණ්ඩින්ති මච්ඡමංසාදීසු ලොලං ගෙට්ඨාතිකං. විකිරණින්ති තෙසං අත්ථාය ධනං පංසුකං විය විකිරිත්වා නාසනසීලං. පුරිසං වාපි තාදිසන්ති පුරිසො වාපි යො එවරුපො හොති, තං යො ඉස්සරියස්මිං යපෙනි, ලඤ්ජනමුද්දිකාදීනි දත්වා සරාවාසෙ කම්මන්තෙ වා වණ්ජජාදිවොහාරෙසු වා තදෙව වාවටං කාරෙති. සො යස්මා තස්ස දොසෙන ධනක්ඛයං පාපුණන්තො පරාභවතියෙව, තෙනස්සෙතං ඉමාය ගාථාය තථාවිධස්ස ඉස්සරියස්මිං යපනං එකංයෙව පරාභවමුඛං චුත්තං.

114. අප්පහොගො නාම සන්තිවිතානඤ්ච හොගානං ආයමුඛස්ස ච අභාවතො. මහාතණ්හොති මහතියා හොගතණ්හාය සමන්තාගතො, යං ලද්ධං, තෙන අසන්තුට්ඨො. බත්තියෙ ජායතෙ කුලෙති බත්තියානං කුලෙ ජායති. සො ච රජ්ජං පත්ථයතීති සො එතාය මහාතණ්හතාය අනුපායෙන උප්පට්ඨොති අත්තනො දායජ්ජභූතං අලබ්භනෙය්‍යං වා පරසන්තකං රජ්ජං පත්ථෙති, සො එවං පත්ථෙන්නො යස්මා තම්පි අප්පකං හොගං යොධාජීවාදීනං දත්වා රජ්ජං අපාපුණන්තො පරාභවතියෙව, තෙනස්සෙතං ඉමාය ගාථාය රජ්ජපත්ථනං එකංයෙව පරාභවමුඛං චුත්තං.

115. ඉතො පරං යදි සා දෙවතා “තෙරසමං හගවා බුහි...පෙ.... සතසහස්සිමං හගවා බුහි” ති පුච්ඡෙය්‍ය, තම්පි හගවා කථෙය්‍ය. යස්මා පන සා දෙවතා “කිං ඉමෙහි පුච්ඡිතෙහි, එකමෙත්ථ වුඩ්ඪිකරං නත්ථි” ති තානි පරාභවමුඛානි අසුයාමානා එත්තකම්පි පුච්ඡිත්වා විප්පට්ඨාරි භුත්වා තුණ්හි අහොසි, තස්මා හගවා තස්සාසයං විදිත්වා දෙසනං නිට්ඨාපෙන්නො ඉමං ගාථං අභාසි “එතෙ පරාභවෙ ලොකෙ” ති.

තත්ථ පණ්ඩිතොති පරිච්ඡිමංසාය සමන්තාගතො. සමවෙක්ඛියාති පඤ්ඤාවක්ඛුනා උපපරික්ඛිත්වා. අරියොති න මග්ගෙන, න ඵලෙන, අපිච්ච බො, පන

එතස්මිං පරාභවසංඛාතෙ අනායෙ න ඉරියතීති අරියො. යෙන දස්සනෙන යාය පඤ්ඤාය පරාභවෙ දිස්වා විවජ්ජෙති, තෙන සම්පන්නත්තා දස්සනසම්පන්නො. ස ලොකං භජතෙ සිවන්ති සො ඵවරූපො සිවං බෙමමුත්තමමනුපද්දවං දෙවලොකං භජති, අල්ලියති, උපගච්ඡති චුත්තං හොති. දෙසනාපරියොසානෙ පරාභවමුඛානි සුත්වා උප්පන්නසංවේගානුරූපං යොනියො පදහින්වා සොනාපත්තිසකදාගාමීඅනාගාමීඵලානි පත්තා දෙවතා ගණනං විනිවත්තා. යථාහ –

“මහාසමයසුත්තෙ ව, අටො මඬගලසුත්තකෙ;
සමචිත්තෙ රාහුලොවාදෙ, ධම්මවක්කෙ පරාභවෙ.

“දෙවතාසමීති තත්ථ, අප්පමෙය්‍යා අසංඛිංයා;
ධම්මාභිසමයො චෙත්ථ, ගණනාතො අසංඛිංයො”ති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය පරාභවසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. අග්ගිකභාරද්වාජසුත්තවණ්ණනා

ඵවං මෙ සුතන්ති අග්ගිකභාරද්වාජසුත්තං, “වසලසුත්ත”න්තිපි වුවිවති. කා උප්පත්ති? භගවා සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. කසිභාරද්වාජසුත්තෙ චුත්තනයෙන පච්ඡාභත්තකිච්චාවසානෙ බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො අග්ගිකභාරද්වාජං බ්‍රාහ්මණං සරණසික්ඛාපදානං උපනිස්සයසම්පන්නං දිස්වා “තත්ථ මයි ගතෙ කථා පවත්තිස්සති, තතො කථාවසානෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා ඵස බ්‍රාහ්මණො සරණං ගන්ත්වා සික්ඛාපදානි සමාදිසිස්සති”ති ඤත්වා, තත්ථ ගන්ත්වා, පවත්තාය කථාය බ්‍රාහ්මණෙන ධම්මදෙසනං යාවිතො ඉමං සුත්තං අභාසි. තත්ථ “ඵවං මෙ සුත”න්තිආදිං මඬගලසුත්තවණ්ණනායං වණ්ණයිස්සාම, “අථ බො භගවා පුබ්බණ්භසමය”න්තිආදි කසිභාරද්වාජසුත්තෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

තෙන බො පන සමයෙන අග්ගිකභාරද්වාජස්සාති යං යං අචුත්තපුබ්බං, තං තදෙව වණ්ණයිස්සාම. සෙය්‍යථිදං – සො හි බ්‍රාහ්මණො අග්ගිං ජුහති පරිවරතීති කත්වා අග්ගිකොති නාමෙන පාකටො අහොසි, භාරද්වාජොති ගොත්තෙන. තස්මා චුත්තං “අග්ගිකභාරද්වාජස්සා”ති. නිවෙසනෙති සරෙ. තස්ස කිර බ්‍රාහ්මණස්ස නිවෙසනද්වාරෙ අන්තරවිථියං අග්ගිභුතසාලා අහොසි. තතො “නිවෙසනද්වාරෙ”ති වත්තබ්බෙ තස්සපි පදෙසස්ස නිවෙසනෙයෙව පරියාපන්නත්තා “නිවෙසනෙ”ති චුත්තං. සම්පත්ථෙ වා භූමිමච්චනං, නිවෙසනසම්පෙති අත්ථො. අග්ගි පජ්ජලිතො හොතීති අග්ගියාධානෙ ඨිතො අග්ගි කතබ්බද්ධරණො සම්ඛාපක්ඛෙපං බ්‍රිජනවාතඤ්ච ලහින්වා ජලිතො උද්ධං සමුග්ගතවිච්ඡිසමාකුලො හොති. ආහුති පග්ගහිතාති සසිසං න්භායින්වා මහතා සක්කාරෙන පායාසසප්පිමධුචාණිතාදීති අභිසංඛිතාති හොන්තීති අත්ථො. යඤ්චි කිඤ්චි අග්ගිමිහි ජුහිතබ්බං, තං සබ්බං

“ආහුති” ති වුවවති. සපදානන්ති අනුසරං. හගවා හි සබ්බජනානුග්ගහත්ථාය ආහාරසන්තුට්ඨියා ව උච්චතීවකුලං අවොක්කම්ම පිණ්ඩාය වරති. තෙන චුත්තං “සපදානං පිණ්ඩාය වරමානො” ති.

අථ කිමත්ථං සබ්බාකාරසම්පන්නං සමන්තපාසාදිකං හගවන්තං දිස්වා බ්‍රාහ්මණස්ස චිත්තං නප්පසීදති? කස්මා ව එවං ඵරුසෙන වචනෙන හගවන්තං සමුදාවරතීති? වුවවතෙ – අයං කිර බ්‍රාහ්මණො “මඩ්ගලකිච්චෙසු සමණදස්සනං අවමඩ්ගල” න්ති එවංදිට්ඨිකො, තතො “මහාබ්‍රහ්මනො භුඤ්ජනවෙලාය කාලකණ්ණි මුණ්ඩකසමණකො මම නිවෙසනං උපසඩ්ධකමති” ති මත්ත්වා චිත්තං නප්පසාදෙසි, අඤ්ඤදත්ථු දොසවසංයෙව අගමාසි. අථ කුද්ධො අනත්තමනො අනත්තමනවාචං නිච්ඡාරෙසි “තත්‍රෙව මුණ්ඩකා” තිආදි. තත්‍රාපි ව යස්මා “මුණ්ඩො අසුද්ධො හොති” ති බ්‍රාහ්මණානං දිට්ඨි, තස්මා “අයං අසුද්ධො, තෙන දෙවබ්‍රාහ්මණපුජකො න හොති” ති ජිගුච්ඡන්තො “මුණ්ඩකා” ති ආහ. මුණ්ඩකත්තා වා උච්ඡිට්ඨො එස, න ඉමං පදෙසං අරහති ආගච්ඡිතුන්ති සමණො හුත්වාපි ඊදිසං කායකිලෙසං න වණ්ණෙතීති ව සමණභාවං ජිගුච්ඡන්තො “සමණකා” ති ආහ. න කෙවලං දොසවසෙනෙව, වසලෙ වා පබ්බාජෙත්වා තෙහි සද්ධිං එකතො සම්භොගපරිභොගකරණෙන පතීතො අයං වසලතොපි පාපතරොති ජිගුච්ඡන්තො “වසලකා” ති ආහ – “වසලජාතිකානං වා ආහුතිදස්සනමත්තසවනෙන පාපං හොති” ති මඤ්ඤමානොපි එවමාහ.

හගවා තථා චුත්තොපි විජ්ජසන්නෙනෙව මුඛවණ්ණෙන මධුරෙන සරෙන බ්‍රාහ්මණස්ස උපරි අනුකම්පාසීතලෙන චිත්තෙන අත්තනො සබ්බසත්තෙහි අසාධාරණතාදිභාවං පකාසෙන්නො ආහ “ජානාසි පන, ත්වං බ්‍රාහ්මණො” ති. අථ බ්‍රාහ්මණො හගවතො මුඛජ්ජසාදසුචිතං තාදිභාවං ඤත්වා අනුකම්පාසීතලෙන චිත්තෙන නිච්ඡාරිතං මධුරස්සරං සුත්වා අමතෙනෙව අභිසිත්තභදයො අත්තමනො විජ්ජසන්නින්ද්‍රියො නිහතමානො හුත්වා තං ජාතිසභාවං විසඋග්ගිරසදිසං සමුදාවාරවචනං පහාය “නුන යමහං භීතජ්චිවං වසලන්ති පච්චෙමි, න සො පරමත්ථතො වසලො, න ච භීතජ්චිවතා එව වසලකරණො ධම්මො” ති මඤ්ඤමානො “න ඛිවාහං, හො ගොතමා” ති ආහ. ධම්මතා හෙසා, යං හෙතුසම්පන්නො පච්චයාලාහෙන ඵරුසොපි සමානො ලද්ධමත්තෙ පච්චයෙ මුදුකො හොතීති.

තත්ථ සාධුති අයං සද්දො
ආයාචනසම්පට්ච්ඡනසම්පහංසනසුන්දරදළ්භිකම්මාදීසු දිස්සති. “සාධු මෙ, හත්තෙ, හගවා සංඛිත්තෙන ධම්මං දෙසෙතු” තිආදීසු (සං. නි. 4.95; අ. නි. 7.83) හි ආයාචනෙ. “සාධු, හත්තෙති ඛො සො භික්ඛු හගවතො භාසිතං අභිනන්දිත්වා අනුමොදිත්වා” තිආදීසු (ම. නි. 3.86) සම්පට්ච්ඡනෙ. “සාධු, සාධු, සාරිපුත්තා” තිආදීසු (දී. නි. 3.349) සම්පහංසනෙ.

“සාධු ධම්මරුචී රාජා, සාධු පඤ්ඤාණවා නරො;

සාධු මිත්තානමද්දුබ්බො, පාපස්සාකරණං සුඛ්'න්ති. (ජා. 2.18.101) –

ආදිසු සුන්දරෙ. “තං සුභාථ, සාධුකං මනසි කරොථා” තිආදිසු (ම. නි. 1.1)
දළ්භිකම්මෙ. ඉධ පන ආයාවනෙ.

තෙන භීති තස්සාධිප්පායනිදස්සනං, සචෙ ඤාතුකාමොසිති වුත්තං හොති.
කාරණවචනං වා, තස්ස යස්මා ඤාතුකාමොසි, තස්මා, බ්‍රාහ්මණ, සුභාහි, සාධුකං
මනසි කරොහි, තථා තෙ භාසිස්සාමි, යථා ත්වං ජාතිස්සසිති එවං පරපදෙහි සද්ධිං
සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තත්‍ර ච සුභාහීති සොතින්ද්‍රියවික්ඛෙපවාරණං, සාධුකං
මනසි කරොහීති මනසිකාරෙ දළ්භිකම්මනියොජනෙන මනින්ද්‍රියවික්ඛෙපවාරණං.
පුරිමඤ්චෙත්ථ ඛ්‍යඤ්ජනවිපල්ලාසග්ගාහවාරණං, පච්ඡිමං
අත්ථවිපල්ලාසග්ගාහවාරණං. පුරිමෙන ච ධම්මස්සවනෙ නියොජෙති, පච්ඡිමෙන
සුත්තානං ධම්මානං ධාරණත්ථුපපරික්ඛාදිසු. පුරිමෙන ච “සඛ්‍යඤ්ජනො අයං
ධම්මො, තස්මා සචතියො” ති දීපෙති, පච්ඡිමෙන “සාත්ථො, තස්මා මනසි
කාතබ්බො” ති. සාධුකපදං වා උභයපදෙහි යොජෙත්වා “යස්මා අයං ධම්මො
ධම්මගම්භීරො ච දෙසනාගම්භීරො ච, තස්මා සුභාහි සාධුකං. යස්මා අත්ථගම්භීරො
පටිවෙධගම්භීරො ච, තස්මා සාධුකං මනසි කරොහී” ති එතමත්ථං දීපෙන්නො ආහ –
“සුභාහි සාධුකං මනසි කරොහී” ති.

තතො “එවං ගම්භීරෙ කථමහං පතිට්ඨං ලභිස්සාමී” ති විසිදන්තම්ච තං
බ්‍රාහ්මණං සමුස්සාහෙන්තො ආහ – “භාසිස්සාමී” ති. තත්ථ “යථා ත්වං ඤස්සසි,
තථා පරිමණ්ඩලෙහි පදඛ්‍යඤ්ජනෙහි උත්තානෙන නයෙන භාසිස්සාමී” ති
එවමධිප්පායො වෙදිතබ්බො. තතො උස්සාහජාතො හුත්වා “එවං හො” ති බො
අග්ගිකභාරද්වයො බ්‍රාහ්මණො භගවතො පච්චස්සොසි, සම්පට්චිඡ් පටිග්ගහෙසිති
වුත්තං හොති, යථානුසිට්ඨං වා පටිපජ්ජනෙන අභිමුඛො අස්සොසිති. අථස්ස “භගවා
එතදවොචා” ති ඉදානි වත්තබ්බං සන්ධාය වුත්තං “කොධනො උපනාහී” ති
එවමාදිකං.

116. තත්ථ කොධනොති කුජ්ඣනසිලො. උපනාහීති තස්සෙව කොධස්ස
දළ්භිකම්මෙන උපනාහෙන සමන්තාගතො. පරෙසං ගුණෙ මක්ඛෙති පුඤ්ජනීති
මක්ඛී, පාපො ච සො මක්ඛී වාති පාපමක්ඛී. විපන්නදිට්ඨීති විනට්ඨසම්මාදිට්ඨී,
විපන්නාය වා විරූපං ගතාය දසවත්ථුකාය මිච්ඡාදිට්ඨියා සමන්තාගතො. මායාවීති
අත්තනි විජ්ජමානදොසපටිච්ඡාදනලක්ඛණාය මායාය සමන්තාගතො. තං ජඤ්ඤා
වසලො ඉතීති තං එවරූපං පුග්ගලං එතෙසං භීනධම්මානං වස්සනතො සිඤ්චනතො
අත්ථාස්සවනතො “වසලො” ති ජානෙය්‍යාති, එතෙහි සබ්බෙහි බ්‍රාහ්මණමත්ථකෙ
ජාතො. අයඤ්ඤි පරමත්ථතො වසලො එව, අත්තතො හද්‍යතුට්ඨිමත්තං, න පරන්ති.
එවමෙත්ථ භගවා ආදිපදෙනෙව තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස කොධනිග්ගහං කත්වා
“කොධාදිධම්මො භීනපුග්ගලො” ති පුග්ගලාධිට්ඨානාය ච දෙසනාය
කොධාදිධම්මෙ දෙසෙන්නො එකෙන තාව පරියායෙන වසලඤ්ච වසලකරණෙ ච
ධම්මෙ දෙසෙසි. එවං දෙසෙන්නො ච “ත්වං අහ” ති පරවම්භනං.

අත්තුක්කංසනඤ්ච අකත්වා ධම්මෙනෙව සමෙන ඤායෙන තං බ්‍රාහ්මණං
වසලභාවෙ, අත්තානඤ්ච බ්‍රාහ්මණභාවෙ යිපෙසි.

117. ඉදානි යායං බ්‍රාහ්මණානං දිට්ඨි “කදාචි පාණානිපාතඅදින්නාදානාදීනි
කරොත්තොපි බ්‍රාහ්මණො ඵවා”ති. තං දිට්ඨිං පටිසෙධෙත්තො, යෙ ච
සත්තචිහිංසාදීසු අකුසලධම්මෙසු තෙහි තෙහි සමන්නාගතා ආදීනවං අපස්සන්තා
තෙ ධම්මෙ උප්පාදෙන්ති, තෙසං “හීනා එතෙ ධම්මා වසලකරණා”ති තත්ථ
ආදීනවඤ්ච දස්සෙත්තො අපරෙහිපි පරියායෙහි වසලඤ්ච වසලකරණෙ ච ධම්මෙ
දෙසෙතුං “එකජං වා ද්විජං වා”ති එවමාදිගාථායො අභාසි.

තත්ථ එකජොති යිපෙත්වා අණ්ඩජං අවසෙසයොනිජො. සො හි එකදා එව
ජායති. ද්විජොති අණ්ඩජො. සො හි මාතුකුච්ඡිනො අණ්ඩකොසනො වානි
ද්වික්ඛත්තුං ජායති. තං එකජං වා ද්විජං වාපි. යොධ පාණානි යො ඉධ සත්තං.
චිහිංසනීති කායද්වාරිකචෙතනාසමුට්ඨිතෙන වා වච්ඡ්වාරිකචෙතනාසමුට්ඨිතෙන වා
පයොගෙන ජීවිතා වොරොපෙති. “පාණානි හිංසනී”තිපි පායො. තත්ථ එකජං වා
ද්විජං වානි එවංපහෙදානි යොධ පාණානි හිංසනීති එවං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො.
යස්ස පාණෙ දයා නත්ථීති එතෙන මනසා අනුකම්පාය අභාවං ආභ. සෙසමෙත්ථ
චුත්තනයමෙව. ඉතො පරාසු ච ගාථාසු, යතො එත්තකම්පි අවත්වා ඉතො පරං
උත්තානත්ථානි පදානි පරිහරන්තා අවණ්ණිතපදවණ්ණනාමත්තමෙව කරස්සාම.

118. හන්තිති හනති විනාසෙති. පරිරුන්ධතීති සෙනාය පරිවාරෙත්වා තිට්ඨති.
ගාමානි නිගමානි වානි එත්ථ ව-සද්දෙන නගරානීතිපි වත්තබ්බං. නිග්ගාහකො
සමඤ්ඤාතොති ඉමිනා හනනපරිරුන්ධනෙන ගාමනිගමනගරසාතකොති ලොකෙ
විදිතො.

119. ගාමෙ වා යදි වාරඤ්ඤෙති ගාමොපි නිගමොපි නගරම්පි සබ්බොව ඉධ
ගාමො සද්ධිං උපවාරෙන, තං යිපෙත්වා සෙසං අරඤ්ඤං. තස්මිං ගාමෙ වා යදි
වාරඤ්ඤෙ යං පරෙසං මමායිතං, යං පරසත්තානං පරිග්ගහිතමපරිච්චත්තං සත්තො
වා සඬ්ඛාරො වා. ථෙය්‍යා අදින්නමාදෙතීති තෙහි අදින්නං අනනුඤ්ඤානං
ථෙය්‍යචිත්තෙන ආදියති, යෙන කෙනචි පයොගෙන යෙන කෙනචි අවභාරෙන
අත්තනො ගහණං සාධෙති.

120. ඉණ්මාදායාති අත්තනො සත්තකං කිඤ්චි නික්ඛිපිත්වා
නික්ඛෙපග්ගහණෙන වා, කිඤ්චි අනික්ඛිපිත්වා “එත්තකෙන කාලෙන එත්තකං
වඩ්ඪිං දස්සාමි”ති වඩ්ඪිග්ගහණෙන වා, “යං ඉතො උදයං භවිස්සති, තං මය්හං මූලං
තවෙව භවිස්සති”ති වා “උදයං උභින්නම්පි සාධාරණ”න්ති වා එවං
තංතංආයොගග්ගහණෙන වා ඉණං ගහෙත්වා. චුජ්ජමානො පලායති න හි තෙ
ඉණමත්ථීති තෙන ඉණායිකෙන “දෙහි මෙ ඉණ”න්ති වොදියමානො “න හි තෙ
ඉණමත්ථී, මයා ගහිතන්ති කො සක්ඛී”ති එවං භණනෙන සරෙ වසන්තොපි
පලායති.

121. කිඤ්චික්ඛමාමාසානි අප්පමත්තකෙපි කිස්මිඤ්චදෙව ඉච්ඡාය. පන්ථස්මිං වජන්තං ජනන්ති මග්ගෙ ගච්ඡන්තං යංකිඤ්චි ඉත්ථිං වා පුරිසං වා. හන්ත්වා කිඤ්චික්ඛමාදෙති මාරෙත්වා කොට්ටෙත්වා තං භණ්ඩකං ගණ්හාති.

122. අත්තහෙතුති අත්තනො ජීවිතකාරණා, තථා පරහෙතු. ධනහෙතුති සකධනස්ස වා පරධනස්ස වා කාරණා. ව-කාරො සබ්බත්ථ විකප්පනත්ථො. සක්ඛිපුට්ඨොති යං ජානාසී, තං වදෙහීති පුච්ඡිතො. මුසා බුතීති ජානන්තො වා “න ජානාමි” ති අජානන්තො වා “ජානාමි” ති භණති, සාමිකෙ අසාමිකෙ, අසාමිකෙ ව සාමිකෙ කරොති.

123. ඤාතීනන්ති සම්බන්ධිතං. සබ්බන්ති වයස්සානං දාරෙසුති පරපරිග්ගහිතෙසු. පටිදිස්සතීති පටිකුලෙන දිස්සති, අතිවරන්තො දිස්සතීති අත්ථො. සාහසාති බලක්කාරොන අනිච්ඡං. සම්පියෙනාති තෙහි තෙසං දාරෙහි පත්ථියමානො සයඤ්ච පත්ථියමානො, උභයසිනෙහවසෙනාපිති වුත්තං හොති.

124. මාතරං පිතරං වාති එවං මෙත්තාය පදට්ඨානභූතමිපි, ජිණ්ණකං ගතයොබ්බනන්ති එවං කරුණාය පදට්ඨානභූතමිපි. පහු සන්තො න හරතීති අත්ථසම්පන්තො උපකරණසම්පන්තො හුත්වාපි න පොසෙති.

125. සසුන්ති සස්සුං. හන්තීති පාණිනා වා ලෙඩ්ඛුනා වා අඤ්ඤෙන වා කෙනචි පහරති. රොසෙතීති කොධමස්ස සඤ්ජනෙති වාචාය ඵරුසවචනෙන.

126. අත්ථන්ති සන්දිට්ඨිකසම්පරාසිකපරමත්ථෙසු යංකිඤ්චි. පුච්ඡිතො සන්තොති පුට්ඨො සමානො. අනත්ථමනුසාසතීති තස්ස අහිතමෙව ආචික්ඛති. පටිච්ඡන්තෙන මත්තෙතීති අත්ථං ආචික්ඛන්තොපි යථා සො න ජානාති, තථා අපාකට්ඨෙහි පදබ්‍යඤ්ජනෙහි පටිච්ඡන්තෙන වචනෙන මත්තෙති, ආවරියමුට්ඨිං වා කත්වා දීඝරත්තං වසාපෙත්වා සාවසෙසමෙව මත්තෙති.

127. යො කත්වාති එත්ථ මයා පුබ්බභාගෙ පාපිච්ඡතා වුත්තා. යා සා “ඉධෙකච්චො කායෙන දුච්චරිතං වරිත්වා, වාචාය දුච්චරිතං වරිත්වා, මනසා දුච්චරිතං වරිත්වා, තස්ස පටිච්ඡාදනහෙතු පාපිකං ඉච්ඡං පණ්දහති, මා මං ජඤ්ඤාති ඉච්ඡති” ති එවං ආගතා. යථා අඤ්ඤෙන ජානන්ති, තථා කරණෙන කතානඤ්ච අවිවරණෙන පටිච්ඡන්තා අස්ස කම්මන්තාති පටිච්ඡන්තකම්මන්තො.

128. පරකුලන්ති ඤාතිකුලං වා මිත්තකුලං වා. ආගතන්ති යස්ස තෙන කුලෙ භුත්තං, තං අත්තනො ගෙහමාගතං පානභොජනාදීහි නප්පට්ඨුෂෙති, න වා දෙති, අවභුත්තං වා දෙතීති අධිප්පායො.

129. යො බ්‍රාහ්මණං වාති පරාභවසුත්තෙ වුත්තනයමෙව.

130. හත්තකාලෙ උපට්ඨිතෙති භොජනකාලෙ ජාතෙ. උපට්ඨිතන්තිපි පාඨො, හත්තකාලෙ ආගතන්ති අත්ථො. රොසෙති වාචා න ච දෙනීති “අත්ථකාමො මෙ අයං බලක්කාරෙන මං පුඤ්ඤං කාරාපෙතුං ආගතො”ති අවින්තෙත්වා අප්පතිරුපෙන ඵරුසවචනෙන රොසෙති, අන්තමසො සම්මුඛභාවමත්තම්පි වස්ස න දෙනි, පගෙව භොජනන්ති අධිප්පායො.

131. අසතං යොධ පබ්බතීති යො ඉධ යථා නිමිත්තානි දිස්සන්ති “අසුකදිවසෙ ඉදඤ්චිදඤ්ච තෙ හවිස්සති”ති ඵචං අසජ්ජනානං වචනං පබ්බති. “අසන්ත”න්තිපි පාඨො, අභුතන්ති අත්ථො. පබ්බතීති හණති “අමුකස්මිං නාම ගාමෙ මය්හං ඊදිසො සරව්භවො, ඵහි තත්ථ ගච්ඡාම, සරණි මෙ හවිස්සසි, ඉදඤ්චිදඤ්ච තෙ දස්සාමී”ති පරහරියං පරදාසිං චා වඤ්චෙත්තො ධුත්තො විය. නිජ්ඣිසානොති නිජ්ඣිසමානො මග්ගමානො, තං වඤ්චෙත්වා යංකිඤ්චි ගහෙත්වා පලායිතුකාමොති අධිප්පායො.

132. යො චත්තානන්ති යො ච අත්තානං. සමුක්කංසෙති ජාතිආදීහි සමුක්කංසති උච්චට්ඨානෙ යපෙති. පරෙ ච මචජානාතීති තෙහියෙව පරෙ අවජානාති, නිචං කරොති. ම-කාරො පදසන්ධිකරො. නිහීනොති ගුණවුඩ්ඪීතො පරිහීනො, අධමභාවං චා ගතො. සෙන මානෙනාති තෙන උක්කංසනාවජානනසඬ්ඛාතෙන අත්තනො මානෙන.

133. රොසකොති කායවාචාහි පරෙසං රොසජනකො. කදරියොති ථද්ධමච්ඡරී, යො පරෙ පරෙසං දෙන්තෙ අඤ්ඤං චා පුඤ්ඤං කරොන්තෙ වාරෙති, තස්සෙතං අධිවචනං. පාපිච්ඡොති අසන්තගුණසම්භාවනිච්ඡාය සමන්තාගතො. මච්ඡරීති ආවාසාදිමච්ඡරියයුත්තො. සඨොති අසන්තගුණප්පකාසනලක්ඛණෙන සාඨෙයොන සමන්තාගතො, අසම්මාහාසි චා අකාතුකාමොපි “කරොමී”තිආදිවචනෙන. නාස්ස පාපජ්ගුව්ඡනලක්ඛණා හිරි, නාස්ස උත්තාසනතො උබ්බෙගලක්ඛණං ඔත්තප්පන්ති අහිරිකො අනොත්තප්පි.

134. බුද්ධන්ති සම්මාසම්බුද්ධං. පරිභාසතීති “අසබ්බඤ්ඤ”තිආදීහි අපවදති, සාවකඤ්ච “දුප්පට්ඨන්තො”තිආදීහි. පරිබ්බාජං ගහට්ඨං වාති සාවකච්ඡෙසනමෙවෙනං පබ්බජිතං චා තස්ස සාවකං, ගහට්ඨං චා පච්චයදායකන්ති අත්ථො. බාහිරකං චා පරිබ්බාජකං යංකිඤ්චි ගහට්ඨං චා අභුතෙන දොසෙන පරිභාසතීති ඵචම්පෙත්ථ අත්ථං ඉච්ඡන්ති පොරාණා.

135. අනරහං සන්තොති අබ්ණාසවො සමානො. අරහං පටිජානාතීති “අහං අරහා”ති පටිජානාති, යථා නං “අරහා අය”න්ති ජානන්ති, තථා වාචං නිච්ඡාරෙති, කායෙන පරක්කමති, චිත්තෙන ඉච්ඡති අධිවාසෙති. වොරොති ථෙතො. සබ්බමකෙ ලොකෙති උක්කට්ඨවසෙන ආහ – සබ්බලොකෙති චුත්තං හොති. ලොකෙ හි සන්ධිවිෂ්ඨනනිල්ලොපහරණඵකාගාරිකකරණපරිපන්ථතිට්ඨනාදීහි පරෙසං ධනං විලුම්පන්තා වොරාති වුවචන්ති. සාසනෙ පන පරිසසම්පත්තිආදීහි පච්චයාදීහි විලුම්පන්තා. යථාහ –

“පඤ්චමෙ, භික්ඛවෙ, මහාවොරා සන්තො සංවිජ්ජමානා ලොකස්මිං.
කතමෙ පඤ්ච? ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චස්ස මහාවොරස්ස එවං හොති ‘කුදාස්සු
නාමාහං සතෙන වා සහස්සෙන වා පරිවුතො ගාමනිගමරාජධානීසු
ආභිණ්ඩිස්සාමි හනන්තො, ඝාතෙන්තො, ඡින්දන්තො, ඡෙදාපෙන්තො,
පවන්තො පාවෙන්තොති, සො අපරෙන සමයෙන සතෙන වා සහස්සෙන වා
පරිවුතො ගාමනිගමරාජධානීසු ආභිණ්ඩති හනන්තො...පෙ.... පාවෙන්තො.
එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, ඉධෙකච්චස්ස පාපභික්ඛුනො එවං හොති ‘කුදාස්සු
නාමාහං සතෙන වා...පෙ.... රාජධානීසු වාරිකං වරිස්සාමි සක්කතො,
ගරුකතො, මානිතො, පුජිතො, අපචිතො, ගහට්ඨානඤ්චෙව පබ්බජිතානඤ්ච
ලාභී වීචර...පෙ.... පරික්ඛාරාන’න්ති. සො අපරෙන සමයෙන සතෙන වා
සහස්සෙන වා පරිවුතො ගාමනිගමරාජධානීසු වාරිකං වරති
සක්කතො...පෙ.... පරික්ඛාරානං. අයං, භික්ඛවෙ, පට්ඨමො මහාවොරො
සන්තො සංවිජ්ජමානො ලොකස්මිං.

“පුන චපරං, භික්ඛවෙ, ඉධෙකච්චො පාපභික්ඛු තථාගතජ්ජවෙදිතං
ධම්මචිත්තයං පරියාපුණ්ත්වා අත්තනො දහති, අයං, භික්ඛවෙ, දුතියො...පෙ....
ලොකස්මිං.

“පුන චපරං, භික්ඛවෙ, ඉධෙකච්චො පාපභික්ඛු සුද්ධං බ්‍රහ්මචාරිං
පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මචරියං චරන්තං අමුලකෙන අබ්‍රහ්මචරියෙන අනුද්ධංසෙති.
අයං, භික්ඛවෙ, තතියො...පෙ.... ලොකස්මිං.

“පුන චපරං, භික්ඛවෙ, ඉධෙකච්චො, පාපභික්ඛු යානි තානි සඬ්ඝස්ස
ගරුහණ්ඩානි ගරුපරික්ඛාරානි, සෙය්‍යථිදං – ආරාමො, ආරාමචත්ථු, විහාරො,
විහාරචත්ථු, මඤ්චො, පීඨං, භිසි, බිම්බොහනං, ලොහකුමභී, ලොහභාණකං,
ලොහවාරකො, ලොහකටාහං, වාසි, ඵරසු, කුයාරී, කුදාලො, නිබ්බදනං, වල්ලි,
වෙළු, මුඤ්ජං, පබ්බජං, තිණං, මත්තිකා, දාරුහණ්ඩං, මත්තිකාහණ්ඩං, තෙහි
ගිහිං සඬ්ගණ්භාති උපලාපෙති. අයං, භික්ඛවෙ, චතුත්ථො...පෙ....
ලොකස්මිං.

“සදෙවකෙ, භික්ඛවෙ, ලොකෙ...පෙ.... සදෙවමනුස්සාය අයං අග්ගො
මහාවොරො, යො අසන්තං අභූතං උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපති”ති (පාරා.
195).

තත්ථ ලොකියවොරා ලොකියමෙව ධනධඤ්ඤාදිං ථෙතෙන්ති. සාසනෙ
වුත්තවොරෙසු පට්ඨමො තථාරූපමෙව වීචරාදිපච්චයමත්තං, දුතියො පරියත්තිධම්මං,
තතියො පරස්ස බ්‍රහ්මචරියං, චතුත්ථො සඬ්ඝිකගරුහණ්ඩං, පඤ්චමො
ඤානසමාධිසමාපත්තිමග්ගඵලජ්ජහෙදං ලොකියලොකුත්තරගුණධනං,
ලොකියඤ්ච වීචරාදිපච්චයජාතං. යථාහ – “ථෙය්‍යාය වො, භික්ඛවෙ, රට්ඨපිණ්ඩො
භුත්තො”ති. තත්ථ ය්වායං පඤ්චමො මහාවොරො, තං සන්ධායාහ භගවා “වොරො

සබ්‍රහ්මකෙ ලොකෙ” ති. සො හි “සදෙවකෙ, හික්ඛවෙ, ලොකෙ...පෙ....
සදෙවමනුස්සාය අයං අග්ගො මහාවොරො, යො අසන්නං අභුතං
උත්තරිමනුස්සධම්මං උල්ලපති” ති (පාරා. 195) එවං
ලොකියලොකුත්තරධනථෙනනො අග්ගො මහාවොරොති චුත්තො, තස්මා තං
ඉධාපි “සබ්‍රහ්මකෙ ලොකෙ” ති ඉමිනා උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදෙන පකාසෙසි.

එසො බො වසලාධමොති. එත්ථ බොති අවධාරණත්ථො, තෙන එසො එව
වසලාධමො. වසලානං භීනො සබ්බපච්ඡිමකොති අවධාරෙති. කස්මා?
විසිට්ඨවත්ථුමිහි ථෙය්‍යාධම්මවස්සනතො, යාව තං පටිඤ්ඤං න විස්සජ්ජෙති, තාව
අවිගතවසලකරණධම්මතො වාති.

එතෙ බො වසලාති. ඉදානි යෙ තෙ පඨමගාථාය ආසයවිපත්තිවසෙන
කොධනාදයො පඤ්ච, පාපමක්ඛිං වා ද්විධා කත්වා ඡ, දුතියගාථාය
පයොගවිපත්තිවසෙන පාණහිංසකො එකො, තතියාය පයොගවිපත්තිවසෙනෙව
ගාමනිගමනිග්ගාහකො එකො, චතුත්ථාය ථෙය්‍යාවහාරවසෙන එකො, පඤ්චමාය
ඉණුවඤ්චනවසෙන එකො, ඡට්ඨාය පසය්භාවහාරවසෙන පන්ථදුසකො එකො,
සත්තමාය කුටසක්ඛිවසෙන එකො, අට්ඨමාය මිත්තදුඛිවසෙන එකො, නවමාය
අකතඤ්ඤවසෙන එකො, දසමාය කතනාසනවිහෙසනවසෙන එකො, එකාදසමාය
හදයවඤ්චනවසෙන එකො, ද්වාදසමාය පටිච්ඡන්තකම්මන්තවසෙන ද්වෙ,
තෙරසමාය අකතඤ්ඤවසෙන එකො, චුද්දසමාය වඤ්චනවසෙන එකො,
පන්තරසමාය විහෙසනවසෙන එකො, සොළසමාය වඤ්චනවසෙන එකො,
සත්තරසමාය අත්තුක්කංසනපරවම්භනවසෙන ද්වෙ, අට්ඨාරසමාය
පයොගාසයවිපත්තිවසෙන රොසකාදයො සත්ත, එකුනච්ඡතිමාය පරිභාසනවසෙන
ද්වෙ, විසතිමාය අග්ගමහාවොරවසෙන එකොති එවං තෙත්තිංස චතුත්තිංස වා
වසලා චුත්තා. තෙ නිද්දිසන්තො ආහ “එතෙ බො වසලා චුත්තා, මයා යෙ තෙ
පකාසිතා” ති. තස්සත්ථො – යෙ තෙ මයා පුබ්බෙ “ජානාසි පන ත්වං, බ්‍රාහ්මණ,
වසල” ත්ති එවං සඬ්ඛෙපතො වසලා චුත්තා, තෙ විත්ථාරතො එතෙ බො
පකාසිතාති. අථ වා යෙ තෙ මයා පුග්ගලවසෙන චුත්තා, තෙ ධම්මවසෙනාපි එතෙ
බො පකාසිතා. අථ වා එතෙ බො වසලා චුත්තා අරියෙහි කම්මවසෙන, න
ජාතිවසෙන, මයා යෙ තෙ පකාසිතා “කොධනො උපනාහී” තිආදිනා නයෙන.

136. එවං භගවා වසලං දස්සෙත්වා ඉදානි යස්මා බ්‍රාහ්මණො සකාය දිට්ඨියා
අතිව අහිනිවිට්ඨො හොති, තස්මා තං දිට්ඨිං පටිසෙධෙන්තො ආහ “න ජච්චා
වසලො හොති” ති. තස්සත්ථො – පරමත්ථතො හි න ජච්චා වසලො හොති, න
ජච්චා හොති බ්‍රාහ්මණො, අපිච්ච බො කම්මුනා වසලො හොති, කම්මුනා හොති
බ්‍රාහ්මණො, අපරිසුද්ධකම්මවස්සනතො වසලො හොති, පරිසුද්ධකම්මුනා
අපරිසුද්ධවාහනතො බ්‍රාහ්මණො හොති. යස්මා වා තුම්හෙ භීතං වසලං උක්කට්ඨං
බ්‍රාහ්මණං මඤ්ඤිත්ථ, තස්මා භීනෙන කම්මුනා වසලො හොති, උක්කට්ඨෙන
කම්මුනා බ්‍රාහ්මණො හොතීති එවමිපි අත්ථං ඤාපෙන්තො එවමාහ.

137-139. ඉදානි තමෙවත්ථං නිදස්සනෙන සාධෙකුං “තදමිනාපි ජානාථා” තිආදිකා තිස්සො ගාථායො ආභ. තාසු ද්වෙ චතුප්පාදා, එකා ඡප්පාදා, තාසං අත්ථො – යං මයා චුත්තං “න ජච්චා වසලො හොති” තිආදි, තදමිනාපි ජානාථ, යථා මෙදං නිදස්සනං, තං ඉමිනාපි පකාරෙන ජානාථ, යෙන මෙ පකාරෙන යෙන සාමඤ්ඤෙන ඉදං නිදස්සනන්ති චුත්තං හොති. කතමං නිදස්සනන්ති වෙ? වණ්ඩාලපුත්තො සොපාකො...පෙ.... බ්‍රහ්මලොකුපපත්තියාති.

වණ්ඩාලස්ස පුත්තො වණ්ඩාලපුත්තො. අත්තනො බාදනත්ථාය මනෙ සුනාබෙ ලහිත්ථා පචතීති සොපාකො. මාතඨගොති එවංනාමො විස්සුතොති එවං භීනාය ජාතියා ව ජීවිකාය ව නාමෙන ව පාකටො.

සොති පුරිමපදෙන සම්බන්ධිත්ථා සො මාතඨගො යසං පරමං පත්තො, අබ්භුතං උත්තමං අතිවිසිට්ඨං යසං කිත්තිං පසංසං පත්තො. යං සුදුල්ලහන්ති යං උළාරකුලුපපත්තෙනාපි දුල්ලහං, භීතකුලුපපත්තෙන සුදුල්ලහං. එවං යසප්පත්තස්ස ව ආගච්ඡං තස්සුපට්ඨානං, බත්තියා බ්‍රාහ්මණා බහු, තස්ස මාතඨගස්ස පාරිවරියත්ථං බත්තියා ව බ්‍රාහ්මණා ව අඤ්ඤෙ ව බහු වෙස්සසුද්දාදයො ජම්බුදීපමනුස්සා යෙභුයොන උපට්ඨානං ආගමිංසුති අත්ථො.

එවං උපට්ඨානසම්පත්තො සො මාතඨගො විගතකිලෙසරජත්තා වීරජං, මහත්තෙහි බුද්ධාදීහි පටිපත්තත්තා මහාපථං, බ්‍රහ්මලොකසඬ්ඛාතං දෙවලොකං යාපෙතුං සමත්ථත්තා දෙවලොකයානසඤ්ඤිතං අට්ඨසමාපත්තියානං අභිරුය්හ, තාය පටිපත්තියා කාමරාගං වීරාජෙත්ථා, කායස්ස හෙදා බ්‍රහ්මලොකුපගො අහු, සා තථා භීනාපි න නං ජාති නිවාරෙසි බ්‍රහ්මලොකුපපත්තියා, බ්‍රහ්මලොකුපපත්තිතොති චුත්තං හොති.

අයං පනත්ථො එවං වෙදිතබ්බො – අතීතෙ කිර මහාපුරිසො තෙන තෙනුපායෙන සත්තහිතං කරොන්තො සොපාකජීවිකෙ වණ්ඩාලකුලෙ උප්පජ්ජි. සො නාමෙන මාතඨගො, රූපෙන දුද්දසිකො හුත්ථා බහිනගරෙ වම්මකුට්ඨාය වසති, අත්තොනගරෙ හික්ඛං වරිත්ථා ජීවිකං කප්පෙති. අට්ඨකදිවසං තස්මිං නගරෙ සුරානක්ඛත්තෙ සොසිතෙ ධුත්තා යථාසකෙන පරිවාරෙන කිළන්ති. අඤ්ඤතරාපි බ්‍රාහ්මණමහාසාලධීතා පන්තරසසොළසවස්සුද්දෙසිකා දෙවකඤ්ඤා විය රූපෙන දස්සනීයා පාසාදිකා “අත්තනො කුලවංසානුරූපං කිළිස්සාමි” ති පහුතං බජ්ජහොජ්ජාදිකිළනසම්භාරං සකටෙසු ආරොපෙත්ථා සබ්බසෙතවළවයුත්තං යානමාරුය්හ මහාපරිවාරෙන උය්‍යානභූමිං ගච්ඡති දිට්ඨමඬ්ඛලිකාති නාමෙන. සා කිර “දුස්සණ්ඨිතං රූපං අවමඬ්ඛල” න්ති දට්ඨුං න ඉච්ඡති, තෙනස්සා දිට්ඨමඬ්ඛලිකාත්ථෙව සඬ්ඛා උදපාදි.

තදා සො මාතඨගො කාලස්සෙව වුට්ඨාය පට්ඨිලොතිකං නිවාසෙත්ථා, කංසනාළං හත්ථෙ බන්ධිත්ථා, භාජනහත්ථො නගරං පවිසති, මනුස්සෙ දිස්ථා දුරතො එව කංසනාළං ආකොටෙන්තො. අථ දිට්ඨමඬ්ඛලිකා “උස්සරථ,

උස්සරටා” ති පුරතො පුරතො භීතජනං අපනෙත්තෙහි පුරිසෙහි නියමානා
 නගරද්වාරමජ්ඣෙ මාතඨගං දිස්වා “කො එසො” ති ආහ. අහං
 මාතඨගවණ්ඩාලොති. සා “ඊදිසං දිස්වා ගතානං කුතො වුඩ්ඪි” ති යානං
 නිවත්තාපෙසි. මනුස්සා “යං මයං උය්‍යානං ගන්ත්වා ඛජ්ජහොජ්ජාදිං ලභෙය්‍යාම,
 තස්ස නො මාතඨගෙන අන්තරායො කතො” ති කුපිතා “ගණ්හථ වණ්ඩාල” ති
 ලෙඩ්ඬුහි පහරිත්වා “මතො” ති පාදෙ ගහෙත්වා එකමන්තෙ ඡඩ්ඬෙත්වා කවචරෙන
 පට්ඨිඡාදෙත්වා අගමංසු. සො සතිං පටිලහිත්වා උට්ඨාය මනුස්සෙ පුච්ඡි – “කිං,
 අය්‍යා, ද්වාරං නාම සබ්බසාධාරණං, උදාහු බ්‍රාහ්මණානංයෙව කත” ති? මනුස්සා
 ආහංසු – “සබ්බෙසං සාධාරණ” ති. “එවං සබ්බසාධාරණද්වාරෙන පටිසිත්වා
 භික්ඛාභාරෙන යාපෙත්තං මං දිට්ඨමඨගලිකාය මනුස්සා ඉමං අනායබ්‍යසනං
 පාපෙසු” ති රථිකාය රථිකං ආභිණ්ඩන්තො මනුස්සානං ආරොචෙත්වා
 බ්‍රාහ්මණස්ස සරද්වාරෙ නිපජ්ජි – “දිට්ඨමඨගලිකං අලද්ධා න වුට්ඨහිස්සාමි” ති.

බ්‍රාහ්මණො “සරද්වාරෙ මාතඨගො නිපන්තො” ති සුත්වා “තස්ස කාකණිකං
 දෙට්, තෙලෙන අඬගං මක්ඛෙත්වා ගච්ඡතු” ති ආහ. සො තං න ඉච්ඡති,
 “දිට්ඨමඨගලිකං අලද්ධා න වුට්ඨහිස්සාමි” චිචෙව ආහ. තතො බ්‍රාහ්මණො “ද්වෙ
 කාකණිකායො දෙට්, කාකණිකාය පූචං බාදතු, කාකණිකාය තෙලෙන අඬගං
 මක්ඛෙත්වා ගච්ඡතු” ති ආහ. සො තං න ඉච්ඡති, තට්ථෙව වදති. බ්‍රාහ්මණො සුත්වා
 “මාසකං දෙට්, පාදං, උපඨිඨකභාපණං, කභාපණං ද්වෙ තිණි” ති යාව සතං
 ආණාපෙසි. සො න ඉච්ඡති, තට්ථෙව වදති. එවං යාවත්තානංයෙව සුරියො
 අත්ථඬගතො. අථ බ්‍රාහ්මණි පාසාදා ඔරුය්හ සාණිපාකාරං පරික්ඛිපාපෙත්වා තං
 උපසඬකමිත්වා යාචි – “තාත මාතඨග, දිට්ඨමඨගලිකාය අපරාධං ඛම, සහස්සං
 ගණ්හාහි, ද්වෙ තිණි” ති යාව “සතසහස්සං ගණ්හාහි” ති ආහ. සො තුණ්හිභූතො
 නිපජ්ජියෙව.

එවං චතුහපඤ්චාගෙ චිතිවත්තෙ බහුමිපි පණ්ණාකාරං දත්වා දිට්ඨමඨගලිකං
 අලහන්තා ඛත්තියකුමාරාදයො මාතඨගස්ස උපකණ්ණකෙ ආරොවාපෙසු –
 “පුරිසා නාම අනෙකානිපි සංවච්ඡරානි වීරියං කත්වා ඉච්ඡිතත්ථං පාපුණන්ති, මා
 ඛො ත්වං නිබ්බිජ්ජි, අද්ධා ද්විහනිභව්වයෙන දිට්ඨමඨගලිකං ලච්ඡසි” ති. සො
 තුණ්හිභූතො නිපජ්ජියෙව. අථ සත්තමෙ දිවසෙ සමන්තා පටිච්ඡිස්සකා උට්ඨහිත්වා
 “තුමිහෙ මාතඨගං වා උට්ඨාපෙට්, දාරිකං වා දෙට්, මා අමිහෙ සබ්බෙ
 නාසයිත්ථා” ති ආහංසු. තෙසං කිර අයං දිට්ඨි “යස්ස සරද්වාරෙ එවං නිපන්තො
 වණ්ඩාලො මරති, තස්ස සරෙන සහ සමන්තා සත්තසත්තසරවාසිනො වණ්ඩාලා
 හොන්ති” ති. තතො දිට්ඨමඨගලිකං නිලපට්ඨිලොතිකං නිවාසාපෙත්වා
 උච්චිකකළොපිකාදිනි දත්වා පරිදෙවමානං තස්ස සන්තිකං නෙත්වා “ගණ්හ
 දාරිකං, උට්ඨාය ගච්ඡාහි” ති අදංසු. සා පස්සෙ යත්වා “උට්ඨාහි” ති ආහ, සො
 “හත්ථෙත මං ගහෙත්වා උට්ඨාපෙහි” ති ආහ. සා නං උට්ඨාපෙසි. සො නිසිදිත්වා
 ආහ – “මයං අන්තොනගරෙ වසිතුං න ලභාම, එහි මං බහිනගරෙ වම්මකුට්ඨිං
 නෙහි” ති. සා නං හත්ථෙ ගහෙත්වා තත්ථ නෙසි. “පිට්ඨියං ආරොපෙත්වා” ති
 ජාතකභාණකා. නෙත්වා වස්ස සරීරං තෙලෙන මක්ඛෙත්වා, උණ්හොදකෙන

න්භාපෙත්වා, යාගුං පවිත්වා අදාසි. සො “බ්‍රාහ්මණකඤ්ඤා අයං මා විනස්සී” ති ජාතිසම්භෙදං අකත්වාච අධිප්‍රමාසමත්තං බලං ගහෙත්වා “අහං වනං ගවිජාමි, ‘අතිවිරායතී’ ති මා ත්වං උක්කණ්ඨී” ති වත්වා සරමානුසකානි ව “ඉමං මා පමජ්ජිත්වා” ති ආණාපෙත්වා සරා නික්ඛම්ම තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා, කසිණපරිකම්මං කත්වා, කතිපාහෙනෙව අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්ච ව අභිඤ්ඤායො නිබ්බත්තෙත්වා “ඉදානාහං දිට්ඨමඤ්චගලිකාය මනාපො භවිස්සාමි” ති ආකාසෙනාගන්ත්වා නගරද්වාරෙ ඔරොහිත්වා දිට්ඨමඤ්චගලිකාය සන්තිකං පෙසෙසි.

සා සුත්වා “කොච් මඤ්ඤෙ මම ඤාතකො පබ්බජිතො මං දුක්ඛිතං ඤත්වා දට්ඨුං ආගතො භවිස්සති” ති වින්තයමානා ගන්ත්වා, තං ඤත්වා, පාදෙසු නිපතිත්වා “කිස්ස මං අනාථං තුම්හෙ අකත්වා” ති ආහ. මහාපුරිසො “මා ත්වං දිට්ඨමඤ්චගලිකෙ දුක්ඛිනී අහොසි, සකලජම්බුදීපවාසීහි තෙ සක්කාරං කාරෙස්සාමි” ති වත්වා එතදවොච – “ගවිජ ත්වං සොසනං කරොහි – ‘මහාබ්‍රහ්මා මම සාමිකො න මාතඤ්චගො, සො වන්දවිමානං හින්දිත්වා සත්තමෙ දිවසෙ මම සන්තිකං ආගමිස්සති” ති. සා ආහ – “අහං, හත්තෙ, බ්‍රාහ්මණමහාසාලධීතා හුත්වා අත්තනො පාපකම්මෙන ඉමං චණ්ඩාලභාවං පත්තා, න සක්කොමි එවං වත්තු” ති. මහාපුරිසො “න ත්වං මාතඤ්චගස්ස ආනුභාවං ජානාසී” ති වත්වා යථා සා සද්දහති, තථා අනෙකානි පාටිභාරියානි දස්සෙත්වා තථෙව තං ආණාපෙත්වා අත්තනො වසතිං අගමාසි. සා තථා අකාසි.

මනුස්සා උජ්ඣායන්ති භසන්ති – “කථංඤ්චි නාමායං අත්තනො පාපකම්මෙන චණ්ඩාලභාවං පත්වා පුන තං මහාබ්‍රහ්මානං කරිස්සති” ති. සා අධිමානා එව හුත්වා දිවසෙ දිවසෙ සොසන්ති නගරං ආහිණ්ඨති “ඉතො ඡට්ඨෙ දිවසෙ, පඤ්චමෙ, චතුත්ථෙ, තතියෙ, සුචෙ, අජ්ජ ආගමිස්සති” ති. මනුස්සා තස්සා විස්සන්ථවාචං සුත්වා “කදාචි එවම්පි සියා” ති අත්තනො අත්තනො සරද්වාරෙසු මණ්ඩපං කාරාපෙත්වා, සාණිපාකාරං සජ්ජෙත්වා, වයජ්ජත්තා දාරිකායො අලඬිකරිත්වා “මහාබ්‍රහ්මනී ආගතෙ කඤ්ඤාදානං දස්සාමා” ති ආකාසං උල්ලොකෙන්තා නිසීදිංසු. අථ මහාපුරිසො පුණ්ණමදිවසෙ ගගනතලං උපාරුල්ලෙහෙ වන්දෙ වන්දවිමානං ථාලෙත්වා පස්සතො මහාජනස්ස මහාබ්‍රහ්මරූපෙන නිග්ගවිජි. මහාජනො “ද්වෙ වන්දා ජාතා” ති අතිමඤ්ඤි. තතො අනුක්කමෙන ආගතං දිස්වා “සච්චං දිට්ඨමඤ්චගලිකා ආහ, මහාබ්‍රහ්මාව අයං දිට්ඨමඤ්චගලිකං දමෙතුං පුබ්බෙ මාතඤ්චගවෙසෙනාගවිජි” ති නිට්ඨං අගමාසි. එවං සො මහාජනෙන දිස්සමානො දිට්ඨමඤ්චගලිකාය වසන්ට්ඨානෙ එව ඔතරි. සා ච තදා උතුනී අහොසි. සො තස්සා නාහිං අධිගුට්ඨකෙන පරාමසි. තෙන එස්සෙන ගබ්භො පතිට්ඨාසි. තතො නං “ගබ්භො තෙ සණ්ඨිතො, පුත්තම්හි ජාතෙ තං නිස්සාය ජීවාහී” ති වත්වා පස්සතො මහාජනස්ස පුන වන්දවිමානං පාවිසි.

බ්‍රාහ්මණා “දිට්ඨමඤ්චගලිකා මහාබ්‍රහ්මුතො පජාපති අම්භාකං මාතා ජාතා” ති වත්වා තතො තතො ආගවිජන්ති. තං සක්කාරං කාතුකාමානං මනුස්සානං සම්පිළනෙන නගරද්වාරානි අනොකාසානි අහෙසුං. තෙ දිට්ඨමඤ්චගලිකං

හිරඤ්ඤරාසිමිහි යපෙත්වා, න්හාපෙත්වා, මණ්ඩෙන්වා, රථං ආරොපෙත්වා, මහාසක්කාරෙන නගරං පදක්ඛිණං කාරාපෙත්වා, නගරමජ්ඣෙ මණ්ඩපං කාරාපෙත්වා, තත්ත නං “මහාබ්‍රහ්මනො පජාපතී”ති දිට්ඨධර්මානෙ යපෙත්වා වසාපෙත්ති “යාවස්සා පතිරුපං වසනොකාසං කරොම, තාව ඉධෙව වසතු”ති. සා මණ්ඩපෙ එව පුත්තං විජායි. තං විසුද්ධදිවසෙ සද්ධිං පුත්තෙන සසීසං න්හාපෙත්වා මණ්ඩපෙ ජානොති දාරකස්ස “මණ්ඩ්‍යාකුමාරො”ති නාමං අකංසු. තතො පභුති ව නං බ්‍රාහ්මණා “මහාබ්‍රහ්මනො පුත්තො”ති පරිවාරෙත්වා වරන්ති. තතො අනෙකසතසහස්සප්පකාරා පණ්ණාකාරා ආගච්ඡන්ති, තෙ බ්‍රාහ්මණා කුමාරස්සාරක්ඛං යපෙසුං, ආගතා ලහුං කුමාරං දට්ඨුං න ලහන්ති.

කුමාරො අනුපුබ්බෙන වුඩ්ඪිමන්වාය දානං දාතුං ආරද්ධො. සො සාලාය සම්පත්තානං කපණද්ධිකානං අදත්වා බ්‍රාහ්මණානංයෙව දෙනි. මහාපුරිසො “කිං මම පුත්තො දානං දෙති”ති ආවජ්ජෙත්වා බ්‍රාහ්මණානංයෙව දානං දෙන්තං දිස්වා “යථා සබ්බෙසං දස්සති, තථා කරිස්සාමි”ති චීවරං පාරුපිත්වා පත්තං ගහෙත්වා ආකාසෙන ආගම්ම පුත්තස්ස සරද්ධාරෙ අට්ඨාසි. කුමාරො තං දිස්වා “කුතො අයං එවං චිරුපවෙසො වසලො ආගතො”ති කුද්ධො ඉමං ගාථමාහ –

“කුතො නු ආගච්ඡසි දුම්මවාසී, ඔතල්ලකො පංසුපිසාවකොව;
සඬ්ඛාරවොළං පටිමුඤ්ච කණ්ඨො, කො රෙ තුවං හොසි
අදක්ඛිණෙය්‍යා”ති.

බ්‍රාහ්මණා “ගණ්හථ ගණ්හථා”ති තං ගහෙත්වා ආකොටෙත්වා අනයඛ්‍යසනං පාපෙසුං. සො ආකාසෙන ගන්ත්වා ඛනිනගරෙ පච්චට්ඨාසි. දෙවතා කුපිතා කුමාරං ගලෙ ගහෙත්වා උද්ධංපාදං අධොසිරං යපෙසුං. සො අක්ඛිහි නිග්ගතෙහි මුඛෙන ඛෙළං පග්ගරන්තෙන සරුසරුපස්සාසි දුක්ඛං වෙදයති. දිට්ඨමඬ්ඛලිකා සුත්වා “කොචි ආගතො අත්ථි”ති පුච්ඡී. “ආම, පබ්බජිතො ආගච්ඡී”ති. “කුහිං ගතො”ති? “එවං ගතො”ති. සා තත්ථ ගන්ත්වා “ඛමථ, හන්තෙ, අත්තනො දාසස්සා”ති යාවන්ති තස්ස පාදමුලෙ භූමියා නිපජ්ජී. තෙන ච සමයෙන මහාපුරිසො පිණ්ඩාය වරින්වා, යාගුං ලහින්වා, තං පිචන්තො තත්ථ නිසින්තො හොති, සො අවසිට්ඨං ථොකං යාගුං දිට්ඨමඬ්ඛලිකාය අදාසි. “ගච්ඡ ඉමං යාගුං උදකකුම්භියා ආලොලෙත්වා යෙසං භූතවිකාරො අත්ථි, තෙසං අක්ඛිමුඛකණ්ණනාසාබ්බලෙසු ආසිඤ්ච, සරීරඤ්ච පරිජ්ජොසෙහි, එවං නිබ්බිකාරා භවිස්සන්ති”ති. සා තථා අකාසි. තතො කුමාරෙ පකතිසරීරෙ ජාතෙ “එහි, තාත මණ්ඩ්‍යා, තං ඛමාපෙස්සාමා”ති පුත්තඤ්ච සබ්බෙ බ්‍රාහ්මණෙ ච තස්ස පාදමුලෙ නික්කුජ්ජිත්වා නිපජ්ජාපෙත්වා ඛමාපෙසි.

සො “සබ්බජනස්ස දානං දාතබ්බ”න්ති ඔවදිත්වා, ධම්මකථං කත්වා, අත්තනො වසනට්ඨානංයෙව ගන්ත්වා, චිත්තෙසි “ඉත්ථිසු පාකටා දිට්ඨමඬ්ඛලිකා දමිතා, පුරිසෙසු පාකටො මණ්ඩ්‍යාකුමාරො, ඉදානි කො දමෙතබ්බො”ති. තතො ජාතිමන්තතාපසං අද්දස ඛන්ධුමතීනගරං නිස්සාය කුම්භවතීනදීතීරෙ විහරන්තං.

සො “අහං ජාතියා විසිටියො, අඤ්ඤාහි පරිභුත්තොදකං න පරිභුඤ්ජාමී” ති
 උපරිනදියා වසති. මහාපුරිසො තස්ස උපරිභාගෙ වාසං කප්පෙත්වා තස්ස
 උදකපරිභොගවෙලායං දන්තකට්ඨං බාදිත්වා උදකෙ පක්ඛිපි. තාපසො තං උදකෙන
 වුය්හමානං දිස්වා “කෙනිදං ඛිත්ත”න්ති පටිසොතං ගන්ත්වා මහාපුරිසං දිස්වා
 “කො එත්ථා”ති ආහ. “මාතඨගවණ්ඩාලො, ආවරියා”ති. “අපෙහි, වණ්ඩාල, මා
 උපරිනදියා වසී”ති. මහාපුරිසො “සාධු, ආවරියා”ති හෙට්ඨානදියා වසති,
 පටිසොතමිපි දන්තකට්ඨං තාපසස්ස සන්තිකං ආගච්ඡති. තාපසො පුන ගන්ත්වා
 “අපෙහි, වණ්ඩාල, මා හෙට්ඨානදියං වස, උපරිනදියායෙව වසා”ති ආහ.
 මහාපුරිසො “සාධු, ආවරියා”ති තථා අකාසි, පුනපි තථෙව අහොසි. තාපසො පුනපි
 “තථා කරොති”ති දුටියො මහාපුරිසං සපි “සුරියස්ස තෙ උග්ගමනවෙලාය සත්තධා
 මුද්ධා ඵලතු”ති. මහාපුරිසොපි “සාධු, ආවරිය, අහං පන සුරියුට්ඨානං න දෙමී”ති
 වත්වා සුරියුට්ඨානං නිවාරෙසි. තතො රත්ති න විභායති, අන්ධකාරො ජාතො, භීතා
 බන්ධුමතීවාසිනො තාපසස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “අත්ථි නු ඛො, ආවරිය, අමිභාකං
 සොත්ථිභාවො”ති පුච්ඡංසු. තෙ හි තං “අරහා”ති මඤ්ඤන්ති. සො තෙසං
 සබ්බමාවික්ඛි. තෙ මහාපුරිසං උපසඬකමිත්වා “සුරියං, හන්තෙ, මුඤ්චථා”ති
 යාචංසු. මහාපුරිසො “යදි තුමිභාකං අරහා ආගන්ත්වා මං බමාපෙති, මුඤ්චාමී”ති
 ආහ.

මනුස්සා ගන්ත්වා තාපසං ආහංසු – “එහි, හන්තෙ, මාතඨගවණ්ඩිතං බමාපෙති,
 මා තුමිභාකං කලහකාරණා මයං නස්සිමිභා”ති. සො “නාහං වණ්ඩාලං
 බමාපෙමී”ති ආහ. මනුස්සා “අමිහෙ ත්වං නාසෙසි”ති තං හත්ථපාදෙසු ගහෙත්වා
 මහාපුරිසස්ස සන්තිකං නෙසුං. මහාපුරිසො “මම පාදමුලෙ කුච්ඡියා නිපජ්ජිත්වා
 බමාපෙත්තෙ බමාමී”ති ආහ. මනුස්සා “එවං කරොහි”ති ආහංසු. තාපසො “නාහං
 වණ්ඩාලං වන්දාමී”ති. මනුස්සා “තව ඡන්දෙන න වන්දිස්සසි”ති
 හත්ථපාදමස්සගිවාදීසු ගහෙත්වා මහාපුරිසස්ස පාදමුලෙ සයාපෙසුං. සො “බමාමහං
 ඉමස්ස, අපිවාහං තස්සෙවානුකම්පාය සුරියං න මුඤ්චාමි, සුරියෙ හි උග්ගතමත්තෙ
 මුද්ධා අස්ස සත්තධා ඵලිස්සති”ති ආහ. මනුස්සා “ඉදානි, හන්තෙ, කිං
 කාතඛි”න්ති ආහංසු. මහාපුරිසො “තෙන හි ඉමං ගලජ්ජමාණෙ උදකෙ යපෙත්වා
 මත්තිකාපිණ්ඩෙනස්ස සිසං පටිච්ඡාදෙට්, සුරියරස්මිහි ඵුටියො මත්තිකාපිණ්ඩො
 සත්තධා ඵලිස්සති. තස්මිං ඵලිතෙ එස අඤ්ඤත්තං ගච්ඡතු”ති ආහ. තෙ තාපසං
 හත්ථපාදාදීසු ගහෙත්වා තථා අකංසු. සුරියෙ මුඤ්චිතමත්තෙ මත්තිකාපිණ්ඩො
 සත්තධා ඵලිත්වා පති, තාපසො භීතො පලායි. මනුස්සා දිස්වා “පස්සට්, හො,
 සමණස්ස ආනුභාව”න්ති දන්තකට්ඨපක්ඛිපනමාදිං කත්වා සබ්බං විත්ථාරෙත්වා
 “නත්ථි ඊදිසො සමණො”ති තස්මිං පසිදිංසු. තතො පහති සකලජම්බුදීපෙ
 බත්තියබ්බාන්මණාදයො ගහට්ඨපබ්බජිතා මාතඨගවණ්ඩිතස්ස උපට්ඨානං අගමංසු.
 සො යාවතායුකං යත්වා කායස්ස හෙදා බ්‍රහ්මලොකෙ උජ්ජජ්ජි. තෙනාහ භගවා
 “තදම්නාපි ජානාට්...පෙ.... බ්‍රහ්මලොකූපපත්තියා”ති.

140-141. එවං “න ජච්චා වසලො හොති, කම්මුනා වසලො හොති”ති
 සාධෙත්වා ඉදානි “න ජච්චා හොති බ්‍රාහ්මණො, කම්මුනා හොති බ්‍රාහ්මණො”ති

එතං සාධෙතුං ආහ “අප්පකායකකුලෙ ජාතා ...පෙ.... දුග්ගතා ගරභාය වා”ති.
 තත්ථ අප්පකායකකුලෙ ජාතාති මන්තප්පකායකෙ බ්‍රාහ්මණකුලෙ ජාතා.
 “අප්පකායකකුලෙ ජාතා”තිපි පාඨො. මන්තානං අප්පකායකෙ අනුපකුට්ඨෙ ව
 බ්‍රාහ්මණකුලෙ ජාතාති අත්ථො. මන්තා ඛන්ධවා එතෙසන්ති මන්තඛන්ධවා.
 වෙදඛන්ධු වෙදපට්ඨසරණාති වුත්තං හොති. තෙ ව පාපෙසු කම්මෙසු
 අභිණ්හමුපදිස්සරෙති තෙ එවං කුලෙ ජාතා මන්තඛන්ධවා ව සමානාපි යදි
 පාණාතිපාතාදිසු පාපකම්මෙසු පුනප්පුනං උපදිස්සන්ති, අථ දිට්ඨෙව ධම්මෙ
 ගාරය්හා සම්පරායෙ ව දුග්ගති තෙ එවමුපදිස්සමානා ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ
 මානාපිතුහිපි “නයිමෙ අම්භාකං පුත්තා, දුප්ජාතා එතෙ කුලස්ස අභිගාරභූතා,
 නික්කඨ්ඨං නෙ”ති, බ්‍රාහ්මණෙහිපි “ගහපතිකා එතෙ, න එතෙ බ්‍රාහ්මණා, මා
 නෙසං සද්ධයඤ්ඤාලිපාකාදිසු පවෙසං දෙථ, මා නෙහි සද්ධං සල්ලපථා”ති,
 අඤ්ඤෙහිපි මනුස්සෙහි “පාපකම්මන්තා එතෙ, න එතෙ බ්‍රාහ්මණා”ති එවං
 ගාරය්හා හොන්ති. සම්පරායෙ ව නෙසං දුග්ගති නිරයාදිහෙදා, දුග්ගති එතෙසං
 පරලොකෙ හොතිති අත්ථො. සම්පරායෙ වාතිපි පාඨො. පරලොකෙ එතෙසං
 දුක්ඛස්ස ගති දුග්ගති, දුක්ඛප්පත්තියෙව හොතිති අත්ථො. න නෙ ජාති නිවාරෙති,
 දුග්ගතා ගරභාය වාති සා තථා උක්කට්ඨාපි යං ත්වං සාරතො පච්චෙසි, ජාති එතෙ
 පාපකම්මෙසු පදිස්සන්තෙ බ්‍රාහ්මණ “සම්පරායෙ ව දුග්ගති”ති එත්ථ
 වුත්තප්පකාරාය දුග්ගතියා වා, “දිට්ඨෙව ධම්මෙ ගාරය්හා”ති එත්ථ වුත්තප්පකාරාය
 ගරභාය වා න නිවාරෙති.

142. එවං හගවා අප්පකායකකුලෙ ජාතානම්පි බ්‍රාහ්මණානං
 ගාරය්හාදිකම්මවසෙන දිට්ඨෙව ධම්මෙ පතිතභාවං දීපෙන්තො දුග්ගතිගමනෙන ව
 සම්පරායෙ බ්‍රාහ්මණජාතියා අභාවං දීපෙන්තො “න ජච්චා හොති බ්‍රාහ්මණො,
 කම්මුතා හොති බ්‍රාහ්මණො”ති එතම්පි අත්ථං සාධෙත්වා ඉදානි දුට්ඨම්පි අත්ථං
 නිගමෙන්තො ආහ, එවං බ්‍රාහ්මණ –

“න ජච්චා වසලො හොති, න ජච්චා හොති බ්‍රාහ්මණො;
 කම්මුතා වසලො හොති, කම්මුතා හොති බ්‍රාහ්මණො”ති.

සෙසං කසිභාරද්වාජසුත්තෙ වුත්තනයමෙව. විසෙසතො වා එත්ථ නික්කුජ්ජිතං
 වාතිආදීනං එවං යොජනා වෙදිතඛිබ්බා – යථා කොචි නික්කුජ්ජිතං වා උක්කුජ්ජෙය්ස,
 එවං මං කම්මවිමුඛං ජාතිවාදෙ පතිතං “ජාතියා බ්‍රාහ්මණවසලභාවො හොති”ති
 දිට්ඨිතො වුට්ඨාපෙන්තෙන, යථා පටිච්ඡන්තං විචරෙය්ස, එවං ජාතිවාදපටිච්ඡන්තං
 කම්මවාදං විචරන්තෙන, යථා මුල්භස්ස මග්ගං ආචික්ඛෙය්ස, එවං
 බ්‍රාහ්මණවසලභාවස්ස අසම්භින්නඋජුමග්ගං ආචික්ඛන්තෙන, යථා අන්ධකාරෙ වා
 තෙලපජ්ජොතං ධාරෙය්ස, එවං මාතඨගාදිනිදස්සනපජ්ජොතධාරණෙන මය්හං
 හොතා ගොතමෙන එතෙහි පරියායෙහි පකාසිතත්තා අනෙකපරියායෙන ධම්මො
 පකාසිතොති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය අග්ගිකභාරද්වාජසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. මෙත්තසුත්තවණ්ණනා

කරණියමත්ථකුසලෙනාති මෙත්තසුත්තං. කා උප්පත්ති? හිමවන්තපස්සතො කිර දෙවතාහි උබ්බාළ්භා භික්ඛු භගවතො සන්තිකං සාවත්ථීං ආගච්ඡිංසු. තෙසං භගවා පරිත්තත්ථාය කම්මට්ඨානත්ථාය ච ඉමං සුත්තං අභාසි. අයං තාව සඬ්ඛෙපො.

අයං පන විත්ථාරො – එකං සමයං භගවා සාවත්ථීයං විහරති උපකට්ඨාය වස්සුපනායිකාය. තෙන ඛො පන සමයෙන සම්බහුලා නානාවෙරජ්ජකා භික්ඛු භගවතො සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා තත්ථ තත්ථ වස්සං උපගන්තුකාමා භගවන්තං උපසඬ්ඛමන්ති. තත්ථ සුදං භගවා රාගවර්තානං සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකවසෙන එකාදසවිධං අසුභකම්මට්ඨානං, දොසවර්තානං චතුර්ඛිධං මෙත්තාදිකම්මට්ඨානං, මොහවර්තානං මරණස්සතිකම්මට්ඨානාදීති, විතක්කවර්තානං ආනාපානස්සතිපථවිකසිණාදීති, සද්ධාවර්තානං බුද්ධානුස්සතිකම්මට්ඨානාදීති, බුද්ධිවර්තානං චතුර්ධාවත්ථනාදීති ඉමිනා නයෙන චතුරාසීතිසහස්සජ්ජහෙදවර්තානුකූලාති කම්මට්ඨානාති කථෙති.

අථ ඛො පඤ්චමත්තාති භික්ඛුසතාති භගවතො සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා සප්පායසෙනාසනඤ්ච ගොවරගාමඤ්ච පරියෙසමානාති අනුපුබ්බෙන ගන්ත්වා පච්චන්තෙ හිමවන්තෙන සද්ධිං එකාබද්ධං නීලකාවමණ්ණසන්තිහසිලාතලං සීතලසනවිජායනීලවනසණ්ඩමණ්ඩිතං. මුත්තාතලරජතපට්ඨසදිසවාලකාකිණ්ණභූමිභාගං සුවිසාතසීතලජලාසයපරිවාරිතං පබ්බතමද්දසංසු. අථ ඛො තෙ භික්ඛු තත්ථෙකරත්තිං වසිත්වා පහාතාය රත්තියා සරීරපරිකම්මං කත්වා තස්ස අවිදුරෙ අඤ්ඤතරං ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. ගාමො සනනිවෙසසන්තිවිට්ඨකුලසහස්සයුත්තො, මනුස්සා චෙත්ථ සද්ධා පසන්නා, තෙ පච්චන්තෙ පබ්බජිතදස්සනස්ස දුල්ලහතාය භික්ඛු දිස්වා එව පිතිසොමනස්සජාතා හුත්වා තෙ භික්ඛු භොජෙත්වා “ඉධෙව, හන්තෙ, තෙමාසං වසථා”ති යාචිත්වා පඤ්චපධානකුට්ඨසතාති කාරාපෙත්වා තත්ථ මඤ්චපීඨපානීයපරිභොජනීයසටාදීති සබ්බුපකරණාති පටියාදෙසුං.

භික්ඛු දුතියදිවසෙ අඤ්ඤං ගාමං පිණ්ඩාය පවිසිංසු. තත්ථාපි මනුස්සා තථෙව උපට්ඨහිත්වා වස්සාවාසං යාචිංසු. භික්ඛු “අසති අන්තරායෙ”ති අධිවාසෙත්වා තං වනසණ්ඩං පවිසිත්වා සබ්බරත්තින්දිවං ආරද්ධවීරියා හුත්වා යාමගණ්ඩිකං කොට්ටෙන්වා යොනිසොමනසිකාරබහුලා විහරන්තා රුක්ඛමූලාති උපගන්ත්වා නිසීදිංසු. සීලවන්තානං භික්ඛූනං තෙජෙන විහතතෙජා රුක්ඛදෙවතා අත්තනො අත්තනො විමානා ඔරුය්හ දාරකෙ ගහෙත්වා ඉතො විතො ච විවරන්ති. සෙය්‍යථාපි නාම රාජුහි වා රාජමහාමත්තෙහි වා ගාමකාවාසං ගතෙහි ගාමවාසීනං සරෙසු ඔකාසෙ ගහිතෙ සරමානුසකා සරා නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤත්‍ර වසන්තා “කදා නු ඛො ගමිස්සන්ති”ති දුරතො ඔලොකෙන්නි; එවමෙව දෙවතා අත්තනො අත්තනො විමානාති ඡඩ්ඛෙත්වා ඉතො විතො ච විවරන්තියො දුරතොව ඔලොකෙන්නි – “කදා

නු බො හදන්තා ගම්ස්සන්ති” ති. තතො එවං සමචින්තෙසුං “පයමවස්සුපගතා භික්ඛු අවස්සං තෙමාසං වසිස්සන්ති. මයං පන තාව චිරං දාරකෙ ගහෙන්වා ඔක්කම්ම වසිතුං න සක්ඛිස්සාම. හන්ද මයං භික්ඛුනං භයානකං ආරම්මණං දස්සෙමා” ති. තා රත්තිං භික්ඛුනං සමණධම්මකරණවෙලාය භිංසනකානි යක්ඛරූපානි නිමිතීන්ත්වා පුරතො පුරතො තිට්ඨන්ති, හෙරවසද්දඤ්ච කරොන්ති. භික්ඛුනං තානි රූපානි පස්සන්තානං තඤ්ච සද්දං සුණන්තානං හදයං එන්ද්‍රි, දුබ්බණ්ණා ව අහෙසුං උප්පණ්ඩුපණ්ඩුකජාතා. තෙන තෙ චිත්තං එකග්ගං කාතුං නාසක්ඛිංසු. තෙසං අනෙකග්ගචිත්තානං භයෙන ව පුනප්පුනං සංවිග්ගානං සති සම්මුස්සි. තතො තෙසං මුට්ඨස්සතීනං දුග්ගන්ධානි ආරම්මණානි පයොපෙසුං. තෙසං තෙන දුග්ගන්ධෙන නිමිමට්ඨයමානම්ම මත්ථලුඬගං අහොසි, බාළ්භා සීසවෙදනා උප්පජ්ජිංසු, න ව තං පවත්තිං අඤ්ඤාමඤ්ඤස්ස ආරොවෙසුං.

අටෙකදිවසං සඬ්ඝත්ථෙරස්ස උපට්ඨානකාලෙ සබ්බෙසු සන්තිපතිතෙසු සඬ්ඝත්ථෙරො පුච්ඡී – “තුම්භාකං, ආචුසො, ඉමං ව්‍යාසණ්ඩං පට්ටියානං කතිපාභං අතිවිය පරිසුද්ධො ඡට්ටිණ්ණො අහොසි පරියොදානො, විප්පසන්තානි ව ඉන්ද්‍රියානි එතරහි පනත්ථ කිසා දුබ්බණ්ණා උප්පණ්ඩුපණ්ඩුකජාතා, කිං වො ඉධ අසප්පාය”න්ති? තතො එකො භික්ඛු ආහ – “අහං, හන්තෙ, රත්තිං ඊදිසඤ්ච ඊදිසඤ්ච හෙරවාරම්මණං පස්සාමි ව සුණාමි ව, ඊදිසඤ්ච ගන්ධං සායාමි, තෙන මෙ චිත්තං න සමාධියති” ති. එතෙනෙව උපායෙන සබ්බෙ තං පවත්තිං ආරොවෙසුං. සඬ්ඝත්ථෙරො ආහ – “භගවතා ආචුසො ද්වෙ වස්සුපනායිකා පඤ්ඤන්තා, අම්භාකඤ්ච ඉදං සෙනාසනං අසප්පායං, ආයාමාචුසො භගවතො සන්තිකං, ගන්ත්වා අඤ්ඤං සප්පායං සෙනාසනං පුච්ඡාමා” ති. “සාධු හන්තෙ” ති තෙ භික්ඛු ථෙරස්ස පටිස්සුණින්වා සබ්බෙ සෙනාසනං සංසාමෙත්වා පත්තච්චරමාදාය අනුපලිත්තත්තා කුලෙසු කඤ්චි අනාමන්තෙත්වා එව යෙන සාවත්ථී තෙන වාරිකං පක්කම්මිසු. අනුපුබ්බෙන සාවත්ථී ගන්ත්වා භගවතො සන්තිකං අගම්මිසු.

භගවා තෙ භික්ඛු දිස්වා එතදවොච – “න, භික්ඛවෙ, අන්තොවස්සං වාරිකා චරිතබ්බාති මයා සික්ඛාපදං පඤ්ඤන්තං, කිස්ස තුම්භෙ වාරිකං චරාමා” ති. තෙ භගවතො සබ්බං ආරොවෙසුං. භගවා ආවජ්ජෙත්තො සකලජම්බුදීපෙ අන්තමසො චතුප්පාදපීඨකට්ඨානමත්තම්පි තෙසං සප්පායං සෙනාසනං නාද්දස. අථ තෙ භික්ඛු ආහ – “න, භික්ඛවෙ, තුම්භාකං අඤ්ඤං සප්පායං සෙනාසනං අත්ථී, තත්ථෙව තුම්භෙ විහරන්තා ආසවක්ඛයං පාපුණෙය්‍යාථ. ගච්ඡථ, භික්ඛවෙ, තමෙව සෙනාසනං උපනිස්සාය විහරථ. සවෙ පන දෙවතාහි අභයං ඉච්ඡථ, ඉමං පරිත්තං උග්ගණ්හථ, එතඤ්චි වො පරිත්තඤ්ච කම්මට්ඨානඤ්ච භවිස්සති” ති ඉමං සුත්තමහාසී.

අපරෙ පනාහු – “ගච්ඡථ, භික්ඛවෙ, තමෙව සෙනාසනං උපනිස්සාය විහරාමා” ති ඉදඤ්ච වත්වා භගවා ආහ – “අපිව බො ආරඤ්ඤකෙන පරිහරණං ඤාතබ්බං. සෙය්‍යථීදං – සායංපාතං කරණවසෙන ද්වෙ මෙත්තා, ද්වෙ පරිත්තා, ද්වෙ අසුභා, ද්වෙ මරණස්සති අට්ඨ මහාසංවෙගවත්ථුසමාවජ්ජනඤ්ච. අට්ඨ

මහාසංවේගවත් ජුනි නාම ජාති ජරා බ්‍යාධි මරණං චත්තාරි අපායදුක්ඛානීති. අථ වා ජාතිජරාබ්‍යාධිමරණානි චත්තාරි, අපායදුක්ඛං පඤ්චමං, අතීතෙ වට්ඨමූලකං දුක්ඛං, අනාගතෙ වට්ඨමූලකං දුක්ඛං, පච්චුප්පන්නෙ ආහාරපරියෙට්ඨිමූලකං දුක්ඛං'නති. එවං භගවා පරිහරණං ආචික්ඛිත්වා තෙසං භික්ඛූනං මෙත්තත්ථඤ්ච පරිත්තත්ථඤ්ච විපස්සනාපාදකක්ඛානත්ථඤ්ච ඉමං සුත්තං අභාසිති.

143. තත්ථ කරණීයමත්ථකුසලෙනාති ඉමිස්සා පට්ඨගාථාය තාව අයං පදවණ්ණනා – කරණීයන්ති කාතබ්බං, කරණාරහන්ති අත්ථො. අත්ථොති පටිපදා, යං වා කිඤ්චි අත්තනො භිතං, තං සබ්බං අරණීයතො අත්ථොති වුව්චති, අරණීයතො නාම උපගන්තබ්බතො. අත්ථෙ කුසලෙන අත්ථකුසලෙන, අත්ථෂෙකෙනාති වුත්තං හොති. යන්ති අනියමිතපච්චත්තං. නති නියමිතඋපයොගං. උභයමිපි වා යං තන්ති පච්චත්තවචනං. සන්තං පදන්ති උපයොගවචනං. තත්ථ ලක්ඛණතො සන්තං, පත්තබ්බතො පදං, නිබ්බානස්සෙතං අධිවචනං. අභිසමෙච්චාති අභිසමාගන්ත්වා. සක්කොති සක්කො, සමත්ථො පටිබලොති වුත්තං හොති. උජුති අප්පචයුත්තො. සුට්ඨ උජුති සුහුජු. සුඛං වචො අස්මිත්ති සුවචො. අස්සාති භවෙය්‍ය. මුදුති මද්දවයුත්තො. න අතිමානීති අනතිමානී.

අයං පනෙත්ථ අත්ථවණ්ණනා – කරණීයමත්ථකුසලෙන යන්ත සන්තං පදං අභිසමෙච්චාති. එත්ථ තාව අත්ථි කරණීයං, අත්ථි අකරණීයං. තත්ථ සඬ්ඛෙපතො සික්ඛත්තයං කරණීයං, සිලවිපත්ති, දිට්ඨිවිපත්ති, ආචාරවිපත්ති, ආජීවවිපත්ති එවමාදි අකරණීයං. තථා අත්ථි අත්ථකුසලො, අත්ථි අනත්ථකුසලො.

තත්ථ යො ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජිත්වා න අත්තානං සම්මා පයොජෙති, ඛණ්ඩසිලො හොති, එකච්ඡතිවිධං අනෙසනං නිස්සාය ජීවිකං කප්පෙති. සෙය්‍යථිදං – වෙළදානං, පත්තදානං, පුප්ඵදානං, ඵලදානං, දන්තකට්ඨදානං, මුඛොදකදානං, සිනානදානං, වුණ්ණදානං, මත්තිකාදානං, වාටුකමානං, මුග්ගසුප්පානං, පාරිභටුකං, ජඩ්ඝපෙසනියං, වෙජ්ජකම්මං, දූතකම්මං, පභිණුගමනං, පිණ්ඩපටිපිණ්ඩදානානුප්පදානං, වත්ථුච්ඡ්ඡං, නක්ඛත්තච්ඡ්ඡං, අඬගච්ඡ්ඡන්ති. ඡබ්බිධෙ ව අගොචරෙ වරති. සෙය්‍යථිදං – වෙසියගොචරෙ විධවාටුල්ලකුමාරිකපණ්ඩකභික්ඛූනිපානාගාරගොචරෙති. සංසට්ඨො ව විහරති රාජුභි රාජමහාමත්තෙහි තිත්ථියෙහි තිත්ථියසාවකෙහි අනනුලොමිකෙන ගිහිසංසග්ගෙන. යාති වා පන තානි කුලානි අසද්ධානි අප්පසන්නානි අනොපානභූතානි අක්කොසකපරිභාසකානි අනත්ථකාමානි අභිතඅථාසුකඅයොගක්ඛෙමකාමානි භික්ඛූනං...පෙ.... උපාසිකානං, තථාරූපානි කුලානි සෙවති භජති පයිරූපාසති. අයං අනත්ථකුසලො.

යො පන ඉමස්මිං සාසනෙ පබ්බජිත්වා අත්තානං සම්මා පයොජෙති, අනෙසනං පහාය චතුපාරිසුද්ධිසිලෙ පතිට්ඨාතුකාමො සද්ධාසිසෙන පාතිමොක්ඛසංවරං, සතිසිසෙන ඉන්ද්‍රියසංවරං, වීරියසිසෙන ආජීවපාරිසුද්ධිං, පඤ්ඤාසිසෙන පච්චයපටිසෙවනං පුරෙති අයං අනත්ථකුසලො.

යො වා සත්තාපත්තික්ඛන්ධසොධනවසෙන පාතිමොක්ඛසංවරං, ඡද්වාරෙ
 සට්ඨිතාරම්මණෙසු අභිජ්ඣාදීනං අනුප්පත්තිවසෙන ඉන්ද්‍රියසංවරං,
 අනෙසනපරිවජ්ජනවසෙන
 විඤ්ඤපසත්ථබ්බද්ධබ්බද්ධසාවකවණ්ණිකපච්චයපටිසෙවනෙන ව ආජීවපාරිසුද්ධිං,
 යථාචුත්තපච්චවෙක්ඛණවසෙන පච්චයපටිසෙවනං, චතුර්‍රියාපථපරිවත්තන
 සාත්ථකාදීනං පච්චවෙක්ඛණවසෙන සම්පජ්ඤඤඤව සොධෙති, අයම්පි
 අත්ථකුසලො.

යො වා යථා උභයොදකං පටිච්ච සංකිලිට්ඨං වත්ථං පරියොදායති, ඡාරිකං
 පටිච්ච ආදාසො, උක්කාමුඛං පටිච්ච ඡාතරූපං, තථා ඤාණං පටිච්ච සීලං
 වොදායතීති ඤත්වා ඤාණොදකෙන ධොවන්තො සීලං පරියොදාපෙති. යථා ව කිකි
 සකුණිකා අණ්ඩං, වම්මිගො වාලධිං, එකපුත්තිකා නාරි පියං එකපුත්තකං,
 එකනයනො පුරිසො තං එකනයනං රක්ඛති, තථා අතිවිය අප්පමත්තො අත්තනො
 සීලක්ඛන්ධං රක්ඛති, සායංපාතං පච්චවෙක්ඛමානො අණුමත්තම්පි වජ්ජං න
 පස්සති, අයම්පි අත්ථකුසලො.

යො වා පන අවිජ්ජපටිසාරකරසීලෙ පතිට්ඨාය කිලෙසවික්ඛම්භනපටිපදං
 පග්ගණ්හාති, තං පග්ගහෙත්වා කසිණපරිකම්මං කරොති, කසිණපරිකම්මං කත්වා
 සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙති, අයම්පි අත්ථකුසලො. යො වා පන සමාපත්තිතො
 වුට්ඨාය සඬ්ඛාරෙ සම්මසිත්වා අරහත්තං පාපුණාති, අයං අත්ථකුසලානං අග්ගො.

තත්ථ යෙ ඉමෙ යාව අවිජ්ජපටිසාරකරසීලෙ පතිට්ඨානෙන, යාව වා
 කිලෙසවික්ඛම්භනපටිපදාය පග්ගහණෙන මග්ගඵලෙන වණ්ණිකා අත්ථකුසලා, තෙ
 ඉමස්මිං අත්ථෙ අත්ථකුසලාති අධිජ්ජෙතා. තථාවිධා ව තෙ භික්ඛු. තෙන භගවා තෙ
 භික්ඛු සන්ධාය එකපුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය “කරණියමත්ථකුසලෙනා”ති
 ආහ.

තතො “කිං කරණිය”න්ති තෙසං සඤ්ජාතකඬ්ඛානං ආහ “යන්ත සන්තං පදං
 අභිසමෙච්චා”ති. අයමෙත්ථ අධිජ්ජායො – තං බුද්ධානුබුද්ධෙහි වණ්ණිකං සන්තං
 නිබ්බානපදං පටිවෙධවසෙන අභිසමෙච්ච විහරිතුකාමෙන යං කරණියන්ති. එත්ථ ව
 යන්ති ඉමස්ස ගාථාපාදස්ස ආදිතො චුත්තමෙව කරණියන්ති. අධිකාරතො
 අනුවත්තති තං සන්තං පදං අභිසමෙච්චාති. අයං පන යස්මා සාවසෙසපායො
 අත්ථො, තස්මා “විහරිතුකාමෙනා”ති චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

අථ වා සන්තං පදං අභිසමෙච්චාති අනුස්සවාදිවසෙන ලොකියපඤ්ඤාය
 නිබ්බානපදං සන්තන්ති ඤත්වා තං අධිගන්තුකාමෙන යන්තං කරණියන්ති
 අධිකාරතො අනුවත්තති, තං කරණියමත්ථකුසලෙනාති ඵම්මපෙත්ථ අධිජ්ජායො
 වෙදිතබ්බො. අථ වා “කරණියමත්ථකුසලෙනා”ති චුත්තෙ “කි”න්ති
 විත්තෙන්තානං ආහ “යන්ත සන්තං පදං අභිසමෙච්චා”ති. තස්සෙවං අධිජ්ජායො

වෙදිතබ්බො – ලොකියපඤ්ඤාය සන්තං පදං අභිසමෙව්ව යං කරණීයං, තන්ති. යං කාතබ්බං, තං කරණීයං, කරණාරහමෙව තන්ති චුත්තං හොති.

කිං පන තන්ති? කිමඤ්ඤං සියා අඤ්ඤත්තං තදධිගමුපායතො. කාමඤ්ඤෙතං කරණාරහත්ථෙතං සික්ඛත්තයදීපකෙන ආදිපදෙනෙව චුත්තං. තථා හි තස්ස අත්ථවණ්ණනායං අවොචුමිහා “අත්ථි කරණීයං අත්ථි අකරණීයං. තත්ථ සඬ්ඛෙපතො සික්ඛත්තයං කරණීයං”න්ති. අතිසඬ්ඛෙපදෙසිතත්තා පන තෙසං භික්ඛූනං කෙහිවි විඤ්ඤාතං, කෙහිවි න විඤ්ඤාතං. තතො යෙහි න විඤ්ඤාතං, තෙසං විඤ්ඤාපනත්ථං යං විසෙසතො ආරඤ්ඤකෙන භික්ඛූනා කාතබ්බං, තං විත්ථාරෙන්නො “සක්කො උජු ව සුහුජු ව, සුවචො වස්ස මුදු අනතිමානී”ති ඉමං තාව උපඨ්ඨගාථං ආහ.

කිං චුත්තං හොති? සන්තං පදං අභිසමෙව්ව විහරිතුකාමො ලොකියපඤ්ඤාය වා තං අභිසමෙව්ව තදධිගමාය පටිපජ්ජමානො ආරඤ්ඤකො භික්ඛු දුතියවතුත්ථපධානියඬිගසමන්තාගමෙන කායෙ ව ජීවිතෙ ව අනපෙක්ඛො හුත්වා සච්චපට්ඨෙධාය පටිපජ්ජිතුං සක්කො අස්ස, තථා කසිණපරිකම්මවත්තසමාදානාදීසු, අත්තනො පත්තවීරපටිසඬ්ඛරණාදීසු ව යාති තාති සබ්බමචාරීනං උච්චාවචාති කිං කරණීයාති, තෙසු අඤ්ඤෙසු ව එවරුපෙසු සක්කො අස්ස දක්ඛො අනලසො සමත්ථො. සක්කො හොන්නොපි ව තතියපධානියඬිගසමන්තාගමෙන උජු අස්ස. උජු හොන්නොපි ව සකිං උජුභාවෙන සන්නොසං අනාපජ්ජිත්වා යාවජීවං පුනප්පුනං අසීලිකරණෙන සුට්ඨුතරං උජු අස්ස. අසයනාය වා උජු, අමායාවිතාය සුහුජු. කායවච්චිකප්පහානෙන වා උජු, මනොවඬිකප්පහානෙන සුහුජු. අසන්තගුණස්ස වා අනාවිකරණෙන උජු, අසන්තගුණෙන උප්පන්නස්ස ලාභස්ස අනධිවාසනෙන සුහුජු. එවං ආරම්මණලක්ඛණපනිජ්ඣානෙන පුරිමද්වයතතියසික්ඛාහි පයොගාසයසුද්ධිහි ව උජු ව සුහුජු ව අස්ස.

න කෙවලඤ්ඤ උජු ව සුහුජු ව, අපිව පන සුඛිඛවො ව අස්ස. යො හි පුග්ගලො “ඉදං න කාතබ්බං”න්ති චුත්තො “කිං තෙ දිට්ඨං, කිං තෙ සුතං, කො මෙ හුත්වා වදසි, කිං උපජ්ඣායො ආවරියො සන්දිට්ඨො සම්භත්තො වා”ති වදති, තුණ්හිභාවෙන වා තං විහෙයෙති, සම්පට්ඨිජිත්වා වා න තථා කරොති, සො විසෙසාධිගමස්ස දුරෙ හොති. යො පන ඔවදියමානො “සාධු, හන්තෙ, සුට්ඨු චුත්තං, අත්තනො වජ්ජං නාම දුද්දසං හොති, පුනපි මං එවරුපං දිස්වා වදෙය්‍යාථ අනුකම්පං උපාදාය, වීරස්සං මෙ තුම්භාකං සන්තිකා ඔවාදො ලද්ධො”ති වදති, යථානුසිට්ඨඤ්ඤ පටිපජ්ජති, සො විසෙසාධිගමස්ස අවිදුරෙ හොති. තස්මා එවං පරස්ස චචනං සම්පට්ඨිජිත්වා කරොන්නො සුඛිඛවො ව අස්ස.

යථා ව සුවචො, එවං මුදු අස්ස. මුදුති ගහට්ඨෙහි දුතගමනප්පහිණගමනාදීසු නියුඤ්ජියමානො තත්ථ මුදුභාවං අකත්වා ථද්ධො හුත්වා වත්තපටිපත්තියං සකලබ්බමචරියෙ ව මුදු අස්ස සුපරිකම්මකතසුවණ්ණං විය තත්ථ තත්ථ විනියොගක්ඛමො. අථ වා මුදුති අභාකුට්ඨො උත්තානමුඛො සුඛසම්භාසො

පටිසන්ථාරවුන්හි සුනිත්ථං විය සුඛාවගාහො අස්ස. න කෙවලඤ්ච මුදු, අපිව පන අනනිමානී අස්ස, ජාතිගොත්තාදීහි අතිමානවත්ථුහි පරෙ නාතිමඤ්ඤෙය්‍ය, සාරිපුත්තත්ථෙරො විය වණ්ඩාලකුමාරකසමෙන වෙනසා විහරෙය්‍යාති.

144. එවං භගවා සන්තං පදං අභිසමෙච්ච විහරිතුකාමස්ස තදධිගමාය වා පටිපජ්ජමානස්ස විසෙසතො ආරඤ්ඤකස්ස භික්ඛුනො එකච්චං කරණීයං වත්වා පුන තතුත්තරිපි වත්තුකාමො “සන්තුස්සකො වා”ති දුතියං ගාථමාහ.

තත්ථ “සන්තුට්ඨි ව කතඤ්ඤුතා”ති එත්ථ වුත්තස්පහෙදෙන ද්වාදසවිධෙන සන්තොසෙන සන්තුස්සතීති සන්තුස්සකො. අථ වා තුස්සතීති තුස්සකො, සකෙන තුස්සකො, සන්තෙන තුස්සකො, සමෙන තුස්සකොති සන්තුස්සකො. තත්ථ සකං නාම “පිණ්ඩියාලොපභොජනං නිස්සායා”ති (මහාව. 73) එවං උපසම්පදමාළකෙ උද්දිට්ඨං අත්තනා ව සම්පට්ඨිතං චතුපච්චයජාතං. තෙන සුන්දරෙන වා අසුන්දරෙන වා සක්කච්චං වා අසක්කච්චං වා දින්නෙන පටිග්ගහණකාලෙ පරිභොගකාලෙ ව විකාරමදස්සෙත්වා යාපෙන්නො “සකෙන තුස්සකො”ති වුවවති. සන්තං නාම යං ලද්ධං හොති අත්තනො විජ්ජමානං, තෙන සන්තෙනෙව තුස්සන්තො තතො පරං න පත්ථෙත්තො අත්තිවිජ්ජනං පජහන්තො “සන්තෙන තුස්සකො”ති වුවවති. සමං නාම ඉට්ඨානිට්ඨෙසු අනුනයපටිසජ්ජහානං. තෙන සමෙන සබ්බාරම්මණෙසු තුස්සන්තො “සමෙන තුස්සකො”ති වුවවති.

සුඛෙන හරියතීති සුභරො, සුපොසොති වුත්තං හොති. යො හි භික්ඛු සාලිමංසොදනාදීනං පත්තෙ පුරෙත්වා දින්නෙපි දුම්මුඛවාං අනත්තමනභාවමෙව ව දස්සෙති, තෙසං වා සම්මුඛාව තං පිණ්ඩපාතං “කිං තුම්හෙහි දින්න”න්ති අපසාදෙන්තො සාමණෙරගහට්ඨාදීනං දෙති, එස දුබ්භරො. එතං දිස්වා මනුස්සා දුරතොව පරිවජ්ජෙන්ති “දුබ්භරො භික්ඛු න සක්කා පොසිතු”න්ති. යො පන යංකිඤ්චි ලුඛං වා පණිතං වා අප්පං වා බහුං වා ලභිත්වා අත්තමනො විජ්ජසන්නමුඛො හුත්වා යාපෙති, එස සුභරො. එතං දිස්වා මනුස්සා අතිවිය විස්සත්ථා හොන්ති – “අම්භාකං හදන්තො සුභරො ථොකථොකෙනපි තුස්සති, මයමෙව නං පොසෙස්සාමා”ති පටිඤ්ඤං කත්වා පොසෙන්නි. එවරුපො ඉධ සුභරොති අධිප්පෙතො.

අප්පං කිච්චමස්සාති අප්පකිච්චො, න කම්මාරාමතාහස්සාරාමතාසඬගණිකාරාමතාදිඅනෙකකිච්චබ්‍යාවටො. අථ වා සකලවිහාරෙ නවකම්මසඬසභොගසාමණෙරආරාමිකවොසාසනාදිකිච්චවිරහිතො, අත්තනො කෙසනබ්විජ්ජෙනපත්තවීරපරිකම්මාදිං කත්වා සමණධම්මකිච්චපරො හොතීති වුත්තං හොති.

සල්ලහුකා වුත්ති අස්සාති සල්ලහුකවුත්ති. යථා එකච්චො බහුහණ්ඩො භික්ඛු දිසාපක්කමනකාලෙ බහුං පත්තවීරපච්චත්ථරණතෙලගුළාදිං මහාජනෙන සීසභාරකට්ඨාරාදීහි උච්චාරාපෙත්වා පක්කමති, එවං අහුත්වා යො අප්පපරික්ඛාරො

හොති, පත්තවිවරාදිඅට්ඨසමණපරික්ඛාරමත්තමෙව පරිහරති, දිසාපක්කමනකාලෙ පක්ඛි සකුණො විය සමාදායෙව පක්කමති, එවරුපො ඉධ සල්ලභුකවුත්තීති අධිජපෙතො. සන්තානි ඉන්ද්‍රියානි අස්සානි සන්තින්ද්‍රියො, ඉට්ඨාරම්මණාදීසු රාගාදිවසෙන අනුද්ධතින්ද්‍රියොති වුත්තං හොති. නිපකොති විඤ්ඤා විභාවි පඤ්ඤවා, සීලානුරක්ඛණපඤ්ඤාය විවරාදිවිචාරණපඤ්ඤාය ආවාසාදිසත්තසප්පායපරිජානනපඤ්ඤාය ව සමන්තාගතොති අධිජපායො.

න පගඛිහොති අජ්පගඛිහො, අට්ඨට්ඨානෙන කායපාගඛිහියෙන, චතුට්ඨානෙන වචිපාගඛිහියෙන, අනෙකට්ඨානෙන මනොපාගඛිහියෙන ව විරහිතොති අත්ථො.

අට්ඨට්ඨානං කායපාගඛිහියං (මහානි. 87) නාම

සඬ්ඝගණපුග්ගලභොජනසාලාජන්තාසරන්භානතිත්ථහික්ඛාචාරමග්ගඅන්තරසරප වෙසනෙසු කායෙන අජ්පතිරුපකරණං. සෙය්‍යථිදං - ඉධෙකච්චො සඬ්ඝමජ්ඣෙකෙ පල්ලත්ථිකාය වා නිසීදති, පාදෙ පාදමොදහිත්වා වාති එවමාදි, තථා ගණමජ්ඣෙකෙ, ගණමජ්ඣෙකති චතුපරිසසන්තිපාතෙ, තථා වුඩ්ඪිතරෙ පුග්ගලෙ. භොජනසාලායං පන වුඩ්ඪානං ආසනං න දෙති, නවානං ආසනං පටිබාහති, තථා ජන්තාසරෙ. වුඩ්ඪෙ චෙත්ථ අනාපුච්ඡා අග්ගිජාලනාදීනි කරොති. න්භානතිත්ථෙ ව යදිදං “දහරො වුඩ්ඪොති පමාණං අකත්වා ආගතපටිපාටියා න්භායිතඛිබ්” ත්ති වුත්තං, තම්පි අනාදියන්තො පච්ඡා ආගන්ත්වා උදකං ඔතරිත්වා වුඩ්ඪෙ ව නවෙ ව බාධෙති. හික්ඛාචාරමග්ගෙ පන අග්ගාසනඅග්ගොදකඅග්ගපිණ්ඩත්ථං වුඩ්ඪානං පුරතො පුරතො යාති බාහාය බාහං පහරන්තො, අන්තරසරජ්ජවෙසනෙ වුඩ්ඪානං පයමතරං පවිසති, දහරෙහි කායකීළනං කරොතීති එවමාදි.

චතුට්ඨානං වචිපාගඛිහියං නාම සඬ්ඝගණපුග්ගලඅන්තරසරෙසු

අජ්පතිරුපවාචානිච්ඡාරණං. සෙය්‍යථිදං - ඉධෙකච්චො සඬ්ඝමජ්ඣෙකෙ අනාපුච්ඡා ධම්මං භාසති, තථා පුබ්බෙ වුත්තජ්ජකාරෙ ගණෙ වුඩ්ඪිතරෙ පුග්ගලෙ ව. තත්ථ මනුස්සෙහි පඤ්ඤං පුට්ඨො වුඩ්ඪිතරං අනාපුච්ඡා විස්සජ්ජෙති. අන්තරසරෙ පන “ඉත්ථන්තාමෙ කිං අත්ථි, කිං යාගු උදාහු බාදනීයං භොජනීයං, කිං මෙ දස්සසි, කිමජ්ජ බාදිස්සාමි, කිං භුඤ්ජිස්සාමි, කිං පිට්ඨස්සාමි” ති එදමාදිං භාසති.

අනෙකට්ඨානං මනොපාගඛිහියං නාම තෙසු තෙසු යානෙසු කායවාචාහි

අජ්ඣාචාරං අනාපජ්ජිත්වාපි මනසා එව කාමචිතක්කාදිනානප්පකාරඅජ්පතිරුපචිතක්කනං.

කුලෙස්වනනුගිද්ධොති යානි කුලානි උපසඬ්ඝමති, තෙසු පච්චයතණ්භාය වා

අනනුලොමියගිහිසංසග්ගවසෙන වා අනනුගිද්ධො, න සහසොකී, න සහනන්දී, න සුඛිතෙසු සුඛිතො, න දුක්ඛිතෙසු දුක්ඛිතො, න උජ්ජන්තෙසු කිච්චකරණීයෙසු අත්තනා වා යොගමාපජ්ජිතාති වුත්තං හොති. ඉමිස්සා ව ගාථාය යං “සුවචො චස්සා” ති එත්ථ වුත්තං “අස්සා” ති වචනං, තං සබ්බපදෙහි සද්ධිං “සන්තුස්සකො ව අස්ස, සුභරො ව අස්සා” ති එවං යොජෙතඛිබ්.

145. එවං භගවා සන්තං පදං අභිසමෙව්ව විහරිතුකාමස්ස තදධිගමාය වා පටිපජ්ජිතුකාමස්ස විසෙසතො ආරඤ්ඤකස්ස භික්ඛුනො තතුත්තරිපි කරණියං ආචික්ඛිත්වා ඉදානි අකරණියම්පි ආචික්ඛිතුකාමො “න ව බුද්දමාවරෙ කිඤ්චි, යෙන විඤ්ඤ පරෙ උපවදෙය්‍යු”න්ති ඉමං උපධිසගාථමාහ. තස්සත්ථො – එවම්මං කරණියං කරොන්තො යං තං කායවච්ඡිමනොද්චරිතං බුද්දං ලාමකන්ති වුච්චති, තං න ව බුද්දං සමාවරෙ. අසමාවරන්තො ව න කෙවලං ඔළාරිකං, කිං පන කිඤ්චි න සමාවරෙ, අප්පමත්තකං අණුමත්තම්පි න සමාවරෙති වුත්තං හොති.

තතො තස්ස සමාවාරෙ සන්දිට්ඨිකමෙවාදීනවං දස්සෙති “යෙන විඤ්ඤ පරෙ උපවදෙය්‍යු”න්ති. එත්ථ ව යස්මා අවිඤ්ඤ පරෙ අප්පමාණං. තෙ හි අනවජ්ජං වා සාවජ්ජං කරොන්ති, අප්පසාවජ්ජං වා මහාසාවජ්ජං. විඤ්ඤ එව පන පමාණං. තෙ හි අනුච්චිව පරියොගාහෙත්වා අවණ්ණාරහස්ස අවණ්ණං භාසන්ති, වණ්ණාරහස්ස ව වණ්ණං භාසන්ති, තස්මා “විඤ්ඤ පරෙ”ති වුත්තං.

එවං භගවා ඉමාහි අධිසතෙය්‍යාහි ගාථාහි සන්තං පදං අභිසමෙව්ව විහරිතුකාමස්ස, තදධිගමාය වා පටිපජ්ජිතුකාමස්ස විසෙසතො ආරඤ්ඤකස්ස ආරඤ්ඤකස්සෙත ව සබ්බෙසම්පි කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා විහරිතුකාමානං කරණියාකරණියහෙදං කම්මට්ඨානුපචාරං වත්වා ඉදානි තෙසං භික්ඛුනං තස්ස දෙවතාභයස්ස පටිසාතාය පරිත්තත්ථං විපස්සනාපාදකජ්ඣානවසෙන කම්මට්ඨානත්ථඤ්ච “සුඛිනො ව ඛෙමිනො හොන්තු”ති ආදිනා නයෙන මෙත්තකථං කථෙතුමාරද්ධො.

තත්ථ සුඛිනොති සුඛසමඬගිනො. ඛෙමිනොති ඛෙමවන්තො, අභයා නිරුපද්දවාති වුත්තං හොති. සබ්බෙති අනවසෙසා. සත්තාති පාණිනො. සුඛිතත්තාති සුඛිතචිත්තා. එත්ථ ව කායිකෙන සුඛෙන සුඛිනො, මානසෙන සුඛිතත්තා, තද්වයෙනාපි සබ්බහස්සපද්දවච්ඡිමෙන වා ඛෙමිනොති වෙදිතබ්බා. කස්මා පන එවං වුත්තං? මෙත්තභාවනාකාරදස්සනත්ථං. එවඤ්චි මෙත්තා භාවෙතබ්බා “සබ්බෙ සත්තා සුඛිනො හොන්තු”ති වා, “ඛෙමිනො හොන්තු”ති වා, “සුඛිතත්තා හොන්තු”ති වා.

146. එවං යාව උපචාරතො අප්පනාකොට්ඨි, තාව සඬ්ඛෙපෙන මෙත්තභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානි විත්ථාරතොපි තං දස්සෙතුං “යෙ කෙව්”ති ගාථාද්වයමාහ. අථ වා යස්මා පුට්ඨත්තාරම්මණෙ පරිචිතං චිත්තං න ආදිකෙනෙව එකත්තෙ සණ්ඨාති, ආරම්මණප්පහෙදං පන අනුගන්ත්වා කමෙන සණ්ඨාති, තස්මා තස්ස තසථාවරාදිදුකතිකප්පහෙදෙ ආරම්මණෙ අනුගන්ත්වා අනුගන්ත්වා සණ්ඨානත්ථම්පි “යෙ කෙව්”ති ගාථාද්වයමාහ. අථ වා යස්මා යස්ස යං ආරම්මණං විභූතං හොති, තස්ස තත්ථ චිත්තං සුඛං තිට්ඨති. තස්මා තෙසං භික්ඛුනං යස්ස යං විභූතං ආරම්මණං, තස්ස තත්ථ චිත්තං සණ්ඨාපෙතුකාමො තසථාවරාදිදුකත්තිකආරම්මණප්පහෙදදීපකං “යෙ කෙව්”ති ඉමං ගාථාද්වයමාහ.

එත්ථ හි තසථාවරදුකං දිට්ඨාදිට්ඨදුකං දුරසන්තිකදුකං භූතසම්භවෙසිදුකන්ති
 චත්තාරි දුකානි, දීඝාදීහි ච ඡහි පදෙහි මජ්ඣිමපදස්ස තීසු, අණුකපදස්ස ච ද්වීසු
 තිකෙසු අත්ථසම්භවතො දීඝරස්සමජ්ඣිමත්තිකං මහන්තාණුකමජ්ඣිමත්තිකං
 ථූලාණුකමජ්ඣිමත්තිකන්ති තයො තිකෙ දීපෙති. තත්ථ යෙ කෙවීති
 අනවසෙසවචනං. පාණා ඵච භූතා පාණභූතා. අථ වා පාණන්තීති පාණා. එතෙන
 අස්සාසපස්සාසපට්ඨද්ධෙ පඤ්චවොකාරසත්තෙ ගණ්හාති. භවන්තීති භූතා. එතෙන
 එකවොකාරචතුරවොකාරසත්තෙ ගණ්හාති. අත්ථීති සන්ති, සංවිජ්ජන්ති.

එවං “යෙ කෙවී පාණභූතන්ථී”ති ඉමිනා වචනෙන දුකත්තිකෙහි
 සඬගහෙතබ්බෙ සබ්බෙ සත්තෙ එකජ්ඣං දස්සෙත්වා ඉදානි සබ්බෙපි තෙ තසා වා
 ථාවරා වා අනවසෙසානි ඉමිනා දුකෙන සඬගහෙත්වා දස්සෙති.

තත්ථ තසන්තීති තසා, සතණ්හානං සහයානඤ්චෙනං අධිවචනං. තිට්ඨන්තීති
 ථාවරා, පභිනතණ්හාහයානං අරහතං එතං අධිවචනං. නත්ථී තෙසං අවසෙසන්ති
 අනවසෙසා, සබ්බෙපිති චුත්තං හොති. යඤ්ච දුතියගාථාය අන්තෙ චුත්තං, තං
 සබ්බදුකතිකෙහි සම්බන්ධිතබ්බං – යෙ කෙවී පාණභූතන්ථී තසා වා ථාවරා වා
 අනවසෙසා, ඉමෙපි සබ්බෙ සත්තා භවන්තු සුඛිත්තා. එවං යාව භූතා වා සම්භවෙසී
 වා ඉමෙපි සබ්බෙ සත්තා භවන්තු සුඛිත්තාති.

ඉදානි දීඝරස්සමජ්ඣිමාදිතිකත්තයදීපකෙසු දීඝා වානිආදීසු ඡසු පදෙසු දීඝානි
 දීඝත්තභාවා නාගමච්ඡගොධාදයො. අනෙකඛ්‍යාමසතප්පමාණාපි හි මහාසමුද්දෙ
 නාගානං අත්තභාවා අනෙකයොජනප්පමාණාපි මච්ඡගොධාදීනං අත්තභාවා
 හොන්ති. මහන්තාති මහන්තත්තභාවා ජලෙ මච්ඡකච්ඡපාදයො, ථලෙ
 හත්ථිනාගාදයො, අමනුස්සෙසු දානවාදයො. ආහ ව – “රාහුග්ගං අත්තභාවීන”න්ති
 (අ. නි. 4.15). තස්ස හි අත්තභාවො උබ්බෙධෙන චත්තාරි යොජනසහස්සානි අට්ඨ ව
 යොජනසතානි, බාහු ද්වාදසයොජනසතපරිමාණා, පඤ්ඤාසයොජනං හමුකන්තරං,
 තථා අඬගුලන්තරිකා, හත්ථතලානි ද්වෙ යොජනසතානීති. මජ්ඣිමානි
 අස්සගොණමහිංසසුකරාදීනං අත්තභාවා. රස්සකානි තාසු තාසු ජාතීසු වාමනාදයො
 දීඝමජ්ඣිමෙහි ඔමකප්පමාණා සත්තා. අණුකානි මංසවක්ඛුස්ස අගොචරා,
 දිබ්බවක්ඛුච්ඡයා උදකාදීසු නිබ්බන්තා සුඛුමත්තභාවා සත්තා, ඌකාදයො වා. අපිච
 යෙ තාසු තාසු ජාතීසු මහන්තමජ්ඣිමෙහි ථූලමජ්ඣිමෙහි ච ඔමකප්පමාණා සත්තා,
 තෙ අණුකානි වෙදිතබ්බා. ථූලානි පරිමණ්ඩලත්තභාවා
 මච්ඡකුම්මසිප්පිකසම්බුකාදයො සත්තා.

147. එවං තීහි තිකෙහි අනවසෙසතො සත්තෙ දස්සෙත්වා ඉදානි “දිට්ඨා වා
 යෙව අදිට්ඨා”තිආදීහි තීහි දුකෙහිපි තෙ සඬගහෙත්වා දස්සෙති.

තත්ථ දිට්ඨානි යෙ අත්තතො චක්ඛුස්ස ආපාථමාගතවසෙන දිට්ඨසුබ්බා.
 අදිට්ඨානි යෙ පරසමුද්දපරසෙලපරචක්කවාළාදීසු යීතා. “යෙව දුරෙ වසන්ති
 අවිදුරෙ”ති ඉමිනා පන දුකෙන අත්තතො අත්තභාවස්ස දුරෙ ච අවිදුරෙ ච වසන්තෙ

සත්තෙ දස්සෙති. තෙ උපාදායුපාදාවසෙන වෙදිතබ්බා. අත්තනො හි කායෙ වසන්තා සත්තා අවිදුරෙ, බහිකායෙ වසන්තා දුරෙ. තථා අත්තොඋපවාරෙ වසන්තා අවිදුරෙ, බහිඋපවාරෙ වසන්තා දුරෙ. අත්තනො විහාරෙ ගාමෙ ජනපදෙ දීපෙ චක්කවාලෙ වසන්තා අවිදුරෙ, පරචක්කවාලෙ වසන්තා දුරෙ වසන්තීති වුවවන්ති.

භූතාති ජාතා, අහිනිබ්බන්තා. යෙ භූතා එව, න පුත හවිස්සන්තීති සඬ්ඛාං ගච්ඡන්ති, තෙසං බීණාසවානමෙතං අධිවචනං. සම්භවමෙසන්තීති සම්භවෙසී. අප්පහීනහවසංයොජනත්තා ආයතිම්පි සම්භවං එසන්තානං සෙක්ඛපුපුප්ප්ජනානමෙතං අධිවචනං. අථ වා චතුසු යොනීසු අණ්ඩජජලාබුජා සත්තා යාව අණ්ඩකොසං වත්ථිකොසඤ්ච න හින්දන්ති, තාව සම්භවෙසී නාම. අණ්ඩකොසං වත්ථිකොසඤ්ච හින්දිත්වා බහි නික්ඛන්තා භූතා නාම. සංසෙදජා ඔපපාතිකා ච පඨමචිත්තක්ඛණෙ සම්භවෙසී නාම. දුතියචිත්තක්ඛණතො පභුති භූතා නාම. යෙන වා ඉරියාපටෙන ජායන්ති, යාව තතො අඤ්ඤං න පාපුණන්ති, තාව සම්භවෙසී නාම. තතො පරං භූතාති.

148. එවං හගවා ‘සුඛිනො වා’ තිආදීහි අඬ්ඪතෙය්‍යාහි ගාථාහි නානාජ්ජකාරතො තෙසං හික්ඛුනං හිතසුඛාගමපත්ථනාවසෙන සත්තෙසු මෙත්තාභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානි අහිතදුක්ඛානාගමපත්ථනාවසෙනාපි තං දස්සෙත්තො ආහ ‘න පරො පරං නිකුඛිබ්බො’ ති. එස පොරාණපාඨො, ඉදානි පන ‘පරං හී’ තිපි පඨන්ති, අයං න සොභනො.

තත්ථ පරොති පරජනො. පරන්ති පරජනං. න නිකුඛිබ්බොති න වඤ්චෙය්‍ය. නාතිමඤ්ඤොති න අතික්කමිත්වා මඤ්ඤෙය්‍ය. කත්ථවීති කත්ථවි ඕකාසෙ, ගාමෙ වා නිගමෙ වා බෙත්තෙ වා ඤාතිමජ්ඣෙ වා පුගමජ්ඣෙ වාතිආදි. නන්ති එතං. කඤ්චීති යං කඤ්චි බත්තියං වා බ්‍රාහ්මණං වා ගහට්ඨං වා පබ්බජිතං වා සුගතං වා දුග්ගතං වාතිආදි. ඛ්‍යාරොසනා පටිසසඤ්ඤාති කායචචිකාරෙහි ඛ්‍යාරොසනාය ව, මනොවිකාරෙන පටිසසඤ්ඤාය ව. ‘ඛ්‍යාරොසනාය පටිසසඤ්ඤායා’ ති හි වත්තබ්බෙ ‘ඛ්‍යාරොසනා පටිසසඤ්ඤා’ ති වුවවති යථා ‘සම්ම දඤ්ඤාය විමුත්තා’ ති වත්තබ්බෙ ‘සම්ම දඤ්ඤා විමුත්තා’ ති, යථා ව ‘අනුපුබ්බසික්ඛාය අනුපුබ්බකිරියාය අනුපුබ්බපටිපදායා’ ති වත්තබ්බෙ ‘අනුපුබ්බසික්ඛා අනුපුබ්බකිරියා අනුපුබ්බපටිපදා’ ති (අ. නි. 8.19; උදා. 45; වුළුව. 385). නාඤ්ඤමඤ්ඤස්ස දුක්ඛම්ච්ඡෙය්‍යාති අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස දුක්ඛං න ඉච්ඡෙය්‍ය. කිං වුත්තං හොති? න කෙවලං ‘සුඛිනො වා බෙම්නො වා හොන්තු’ තිආදි මනසිකාරවසෙනෙව මෙත්තං භාවෙය්‍ය. කිං පන ‘අහො වත යො කොචි පරපුග්ගලො යං කඤ්චි පරපුග්ගලං වඤ්චනාදීහි නිකතිහි න නිකුඛිබ්බො, ජාතිආදීහි ව නවහි මානවත්ථුහි කත්ථවි පදෙසෙ යං කඤ්චි පරපුග්ගලං නාතිමඤ්ඤෙය්‍ය, අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ව ඛ්‍යාරොසනාය වා පටිසසඤ්ඤාය වා දුක්ඛං න ඉච්ඡෙය්‍යා’ ති එවම්පි මනසි කරොන්තො භාවෙය්‍යාති.

149. එවං අභිතදුක්ඛානාගමපත්ථනාවසෙන අත්ථතො මෙත්තාභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානි තමෙව උපමාය දස්සෙන්නො ආහ “මාතා යථා නියං පුත්ත”න්ති.

තස්සත්ථො – යථා මාතා නියං පුත්තං අත්තනි ජාතං ඔරසං පුත්තං, තඤ්ච එකපුත්තමෙව ආයුසා අනුරක්ඛෙ, තස්ස දුක්ඛාගමපට්ඨාභනත්ථං අත්තතො ආයුමිපි චජිත්වා තං අනුරක්ඛෙ, එවමිපි සබ්බභූතෙසු ඉදං මෙත්තමානසං භාවයෙ, පුනස්පුනං ජනෙයෙ වඬ්ඨයෙ, තඤ්ච අපරිමාණසත්තාරම්මණවසෙන එකස්මිං වා සත්තෙ අනවසෙසඵරණවසෙන අපරිමාණං භාවයෙති.

150. එවං සබ්බාකාරෙන මෙත්තාභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානි තස්සෙව වඬ්ඨනං දස්සෙන්නො ආහ “මෙත්තඤ්ච සබ්බලොකස්මි”න්ති.

තත්ථ මිජ්ජති තායති වානි මිත්තො, භිතජ්ඣාසයතාය සිනිය්හති, අභිතාගමතො රක්ඛති වානි අත්ථො. මිත්තස්ස භාවො මෙත්තං. සබ්බස්මිත්ති අනවසෙසෙ. ලොකස්මිත්ති සත්තලොකෙ. මනසි භවන්ති මානසං. තඤ්චි චිත්තසම්පයුත්තත්තා එවං වුත්තං. භාවයෙති වඬ්ඨයෙ. නාස්ස පරිමාණන්ති අපරිමාණං, අප්පමාණසත්තාරම්මණතාය එවං වුත්තං. උද්ධන්ති උපරි. තෙන අරූපභවං ගණ්හාති. අධොති හෙට්ඨා. තෙන කාමභවං ගණ්හාති. තිරියන්ති වෙමජ්ඣං. තෙන රූපභවං ගණ්හාති. අසම්බාධන්ති සම්බාධවිරහිතං, භින්නසිමන්ති වුත්තං හොති. සිමා නාම පච්චත්ථිකො වුච්චති, තස්මිමිපි පචත්තන්ති අත්ථො. අවෙරන්ති වෙරවිරහිතං, අන්තරන්තරාපි වෙරවෙතනාපාතුභාවවිරහිතන්ති වුත්තං හොති. අසපත්තන්ති විගතපච්චත්ථිකං. මෙත්තාවිහාරී හි පුග්ගලො මනුස්සානං පියො හොති, අමනුස්සානං පියො හොති, නාස්ස කොචි පච්චත්ථිකො හොති, තෙනස්ස තං මානසං විගතපච්චත්ථිකත්තා “අසපත්ත”න්ති වුච්චති. පරියායවචනඤ්චි එතං, යදිදං පච්චත්ථිකො සපත්තොති. අයං අනුපදතො අත්ථවණ්ණනා.

අයං පනෙත්ථ අධිජ්ජෙතත්ථවණ්ණනා – යදෙන “එවමිපි සබ්බභූතෙසු මානසං භාවයෙ අපරිමාණ”න්ති වුත්තං. තඤ්චෙතං අපරිමාණං මෙත්තං මානසං සබ්බලොකස්මිං භාවයෙ වඬ්ඨයෙ, වුඬ්ඨිං, විරුළුහිං, වෙපුළුලං ගමයෙ. කථං? උද්ධං අධො ව තිරියඤ්ච, උද්ධං යාව භවග්ගා, අධො යාව අවිචිතො, තිරියං යාව අවසෙසදිසා. උද්ධං වා ආරුප්පං, අධො කාමධාතුං, තිරියං රූපධාතුං අනවසෙසං ඵරන්තො. එවං භාවෙන්තොපි ව තං යථා අසම්බාධං, අවෙරං, අසපත්තඤ්ච, හොති තථා සම්බාධවෙරසපත්තාභාවං කරොන්තො භාවයෙ. යං වා තං භාවනාසම්පදං පත්තං සබ්බත්ථ ඔකාසලාභවසෙන අසම්බාධං. අත්තතො පරෙසු ආසාතපට්ඨිනෙයෙන අවෙරං, අත්තනි ව පරෙසං ආසාතපට්ඨිනෙයෙන අසපත්තං හොති, තං අසම්බාධං අවෙරං අසපත්තං අපරිමාණං මෙත්තං මානසං උද්ධං අධො තිරියඤ්චාති තිවිධපරිච්ඡෙදෙ සබ්බලොකස්මිං භාවයෙ වඬ්ඨයෙති.

151. එවං මෙත්තාභාවනාය වඩ්ඪන්තං දස්සෙත්වා ඉදානි තං භාවනමනුයුත්තස්ස විහරතො ඉරියාපට්ඨියමාභාවං දස්සෙත්තො ආහ “තිට්ඨං වරං...පෙ.... අධිට්ඨෙය්‍යා”ති.

තස්සත්ථො – එවමෙතං මෙත්තං මානසං භාවෙත්තො සො “නිසීදති පල්ලඬ්ඨිකං ආභුජිත්වා, උජුං කායං පණ්ඩායා”තිආදීසු (දී. නි. 2.374; ම. නි. 1.107; විහ. 508) විය ඉරියාපට්ඨියමං අකත්වා යථාසුඛං අඤ්ඤතරඤ්ඤතරඉරියාපට්ඨාධනවිනොදනං කරොත්තො තිට්ඨං වා වරං වා නිසිත්තො වා සයානො වා යාවතා විගතමිද්ධො අස්ස, අථ එතං මෙත්තාක්‍ෂානස්සතිං අධිට්ඨෙය්‍යා.

අථ වා එවං මෙත්තාභාවනාය වඩ්ඪන්තං දස්සෙත්වා ඉදානි වසීභාවං දස්සෙත්තො ආහ “තිට්ඨං වරං”ති. වසීජ්ජත්තො හි තිට්ඨං වා වරං වා නිසිත්තො වා සයානො වා යාවතා ඉරියාපට්ඨන එතං මෙත්තාක්‍ෂානස්සතිං අධිට්ඨාතුකාමො හොති. අථ වා තිට්ඨං වා වරං වානි න තස්ස යානාදීනි අත්තරායකරානි හොත්ති, අපිච ඛො සො යාවතා එතං මෙත්තාක්‍ෂානස්සතිං අධිට්ඨාතුකාමො හොති, තාවතා විතමිද්ධො භුත්වා අධිට්ඨාති, නත්ථි තස්ස තත්ථ දන්ධායිතත්තං. තෙනාහ “තිට්ඨං වරං නිසිත්තො ව සයානො, යාවතාස්ස විතමිද්ධො. එතං සතිං අධිට්ඨෙය්‍යා”ති.

තස්සායමධිජ්ජායො – යං තං “මෙත්තඤ්ච සබ්බලොකස්මි, මානසං භාවයෙ”ති චුත්තං, තං තථා භාවයෙ, යථා යානාදීසු යාවතා ඉරියාපට්ඨන, යානාදීනි වා අනාදිසිත්වා යාවතා එතං මෙත්තාක්‍ෂානස්සතිං අධිට්ඨාතුකාමො අස්ස, තාවතා විතමිද්ධො භුත්වා එතං සතිං අධිට්ඨෙය්‍යාති.

එවං මෙත්තාභාවනාය වසීභාවං දස්සෙත්තො “එතං සතිං අධිට්ඨෙය්‍යා”ති තස්මිං මෙත්තාවිහාරෙ නියොජෙත්වා ඉදානි තං විහාරං ථුනත්තො ආහ “බ්‍රහ්මමෙතං විහාරමිධමාහු”ති.

තස්සත්ථො – ය්වායං “සුඛිනොව ඛෙමිනො හොත්තු”තිආදිං කත්වා යාව “එතං සතිං අධිට්ඨෙය්‍යා”ති සංවණ්ණිතො මෙත්තාවිහාරො, එතං චතුසු දිබ්බබ්‍රහ්මඅරියඉරියාපට්ඨිහාරෙසු නිද්දොසත්තා අත්තනොපි පරෙසමපි අත්ථකරත්තා ව ඉධ අරියස්ස ධම්මවිනයෙ බ්‍රහ්මවිහාරමාහු, සෙට්ඨවිහාරමාහුති. යතො සතතං සමිතං අබ්බොකිණ්ණං තිට්ඨං වරං නිසිත්තො වා සයානො වා යාවතාස්ස විතමිද්ධො, එතං සතිං අධිට්ඨෙය්‍යාති.

152. එවං භගවා තෙසං භික්ඛූනං නානජ්ජකාරතො මෙත්තාභාවනං දස්සෙත්වා ඉදානි යස්මා මෙත්තා සත්තාරම්මණත්තා අත්තදිට්ඨියා ආසන්නා හොති තස්මා දිට්ඨිගහණනිසෙධනමුඛෙන තෙසං භික්ඛූනං තදෙව මෙත්තාක්‍ෂානං පාදකං කත්වා අරියභූමිජ්ජත්තිං දස්සෙත්තො ආහ “දිට්ඨිඤ්ච අනුපග්ගමිමා”ති. ඉමාය ගාථාය දෙසනං සමාපෙසි.

තස්සත්ථො - ය්වායං ‘‘බ්‍රහ්මමෙතං විහාරමිධමාහු’’ති සංවණ්ණිතො මෙත්තාක්කානවිහාරො, තතො වුට්ඨාය යෙ තත්ථ විතක්කවිචාරාදයො ධම්මා, තෙ, තෙසඤ්ච චත්ථාදිඅනුසාරෙන රූපධම්මෙ පරිග්ගහෙන්වා ඉමිනා නාමරූපපරිච්ඡේදෙන ‘‘සුද්ධසඬ්ඛාරපුඤ්ජොයං, න ඉධ සත්තූපලබ්භතී’’ති (සං. නි. 1.171) එවං දිට්ඨිඤ්ච අනුපග්ගම්ම අනුපුබ්බෙන ලොකුත්තරසීලෙන සීලවා හුත්වා ලොකුත්තරසීලසම්පයුත්තෙනෙව සොනාපත්තිමග්ගසම්මාදිට්ඨිසඬ්ඛානෙන දස්සනෙන සම්පන්නො. තතො පරං යොපායං චත්ථුකාමෙසු ගෙධො කිලෙසකාමො අප්පභිනො හොති, තම්පි සකදාගාමීඅනාගාමීමග්ගෙහි තනුභාවෙන අනවසෙසප්පහානෙන ච කාමෙසු ගෙධං විනෙය්‍ය විනශිත්වා වූපසමෙත්වා න හි ජාතු ගබ්භසෙය්‍ය පුන රෙති එකංසෙනෙව පුන ගබ්භසෙය්‍යං න එති, සුද්ධාවාසෙසු නිබ්බත්තිත්වා තත්ථෙව අරහත්තං පාපුණ්ණිත්වා පරිනිබ්බාතීති.

එවං භගවා දෙසනං සමාපෙත්වා තෙ භික්ඛු ආහ - ‘‘ගච්ඡං, භික්ඛවෙ, තස්මිංයෙව චතසණ්ඨෙවිහරං. ඉමඤ්ච සුත්තං මාසස්ස අට්ඨසු ධම්මස්සචනදිවසෙසු ගණ්ඨිං ආකොටෙන්වා උස්සාරෙථ, ධම්මකථං කරොථ, සාකච්ඡථ, අනුමොදං, ඉදමෙව කම්මට්ඨානං ආසෙවං, භාවෙථ, බහුලීකරොථ. තෙපි වො අමනුස්සා තං හෙරවාරම්මණං න දස්සෙස්සන්ති, අඤ්ඤදත්ථු අත්ථකාමා භිතකාමා හවිස්සන්ති’’ති. තෙ ‘‘සාධු’’ති භගවතො පටිස්සුණ්ණිත්වා උට්ඨායාසනා භගවත්තං අභිවාදෙන්වා, පදක්ඛිණං කත්වා, තත්ථ ගන්ත්වා, තථා අකංසු. දෙවතායො ච ‘‘හදන්තා අමිහාකං අත්ථකාමා භිතකාමා’’ති පිතිසොමනස්සජානා හුත්වා සයමෙව සෙනාසනං සම්මජ්ජන්ති, උණ්හොදකං පටියාදෙන්ති, පිට්ඨිපරිකම්මපාදපරිකම්මං කරොන්ති, ආරක්ඛං සංවිදහන්ති. තෙ භික්ඛු තථෙව මෙත්තං භාවෙන්වා තමෙව ච පාදකං කත්වා විපස්සනං ආරභිත්වා සබ්බෙව තස්මිංයෙව අන්තොතෙමාසෙ අග්ගඵලං අරහත්තං පාපුණ්ණිත්වා මහාපචාරණාය විසුද්ධිපචාරණං පචාරෙසුන්ති.

එවඤ්ඤි අත්ථකුසලෙන තථාගතෙන,
ධම්මස්සරෙන කථිතං කරණීයමත්ථං;
කත්වානුභූයා පරමං හදයස්ස සන්තිං,
සන්තං පදං අභිසමෙත්ති සමත්තපඤ්ඤා.

තස්මා හි තං අමතමබ්බතමරියකන්තං,
සන්තං පදං අභිසමෙච්ච විහරිතුකාමො;
විඤ්ඤා ජනො විමලසීලසමාධිපඤ්ඤා,
හෙදං කරෙය්‍ය සත්තං කරණීයමත්ථන්ති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය මෙත්තසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. හෙමවතසුත්තවණ්ණනා

අප්ප පන්නරසොති හෙමවතසුත්තං. කා උප්පත්ති? ප්‍රච්ඡාදසිකා උප්පත්ති.
 හෙමවතෙන හි පුටියො භගවා “ඡසු ලොකො සමුප්පන්නො” තිආදීති අභාසි. තත්ථ
 “අප්ප පන්නරසො” තිආදි සාතාගිරොන වුත්තං, “ඉති සාතාගිරො” තිආදි
 සඬගීතිකාරොහි, “කච්චිමනො” තිආදි හෙමවතෙන, “ඡසු ලොකො” තිආදි භගවතා,
 තං සබ්බමිපි සමොධානොත්වා “හෙමවතසුත්ත” න්ති වුච්චති. “සාතාගිරිසුත්ත” න්ති
 එකච්චෙහි.

තත්ථ යායං “අප්ප පන්නරසො” තිආදි ගාථා. තස්සා උප්පත්ති – ඉමස්මිංයෙව
 හද්දකප්පෙ වීසතිවස්සභස්සායුකෙසු පුරිසෙසු උප්පජ්ජිත්වා
 සොළසවස්සභස්සායුකානි යත්වා පරිනිබ්බුතස්ස භගවතො
 කස්සපසම්මාසම්බුද්ධස්ස මහතියා පූජාය සරීරකිච්චං අකංසු. තස්ස ධාතුයො
 අවිකිරිත්වා සුවණ්ණක්ඛන්ධො විය එකග්ගනා හුත්වා අට්ඨංසු. දීඝායුකබුද්ධානඤ්ඤි
 එසා ධම්මතා. අප්පායුකබුද්ධා පන යස්මා බහුතරොන ජනෙන අදිට්ඨා එව
 පරිනිබ්බායන්ති, තස්මා ධාතුපූජමිපි කත්වා “තත්ථ තත්ථ ජනා පුඤ්ඤං
 පසවිස්සන්ති” ති අනුකම්පාය “ධාතුයො විකිරන්තු” ති අධිට්ඨහන්ති. තෙන තෙසං
 සුවණ්ණචුණ්ණානි විය ධාතුයො විකිරන්ති, සෙය්‍යාථාපි අමිහාකං භගවතො.

මනුස්සා තස්ස භගවතො එකංයෙව ධාතුසරං කත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙසුං
 යොජනං උබ්බෙධෙන පරික්ඛෙපෙන ව. තස්ස එකෙකගාවුතන්තරානි චත්තාරි
 ද්වාරානි අහෙසුං. එකං ද්වාරං කිකි රාජා අග්ගහෙසි; එකං තස්සෙව පුත්තො
 පථවින්ධරො නාම; එකං සෙනාපතිපමුඛා අමච්චා; එකං සෙට්ඨිපමුඛා ජානපදා
 රත්තසුවණ්ණමයා එකග්ගනා සුවණ්ණරසපටිභාගා ව නානාරතනමයා ඉට්ඨකා
 අහෙසුං එකෙකා සතසභස්සග්ගනිකා. තෙ හරිතාලමනොසිලාහි මත්තිකාකිච්චං
 සුරහිතෙලෙන උදකකිච්චඤ්ච කත්වා තං චෙතියං පතිට්ඨාපෙසුං.

එවං පතිට්ඨිතෙ චෙතියෙ ද්වෙ කුලපුත්තා සභායකා නික්ඛමිත්වා
 සම්මුඛසාවකානං ථෙරානං සන්තිකෙ පබ්බජිංසු. දීඝායුකබුද්ධානඤ්ඤි
 සම්මුඛසාවකායෙව පබ්බාපෙන්නි, උපසම්පාදෙන්ති, නිස්සයං දෙන්ති, ඉතරෙ න
 ලහන්ති. තතො තෙ කුලපුත්තා “සාසනෙ, භන්තෙ, කති ධුරානී” ති ප්‍රච්ඡිංසු. ථෙරා
 “ද්වෙ ධුරානී” ති කථෙසුං – “වාසධුරං, පරියත්තිධුරඤ්චා” ති. තත්ථ පබ්බජිතෙන
 කුලපුත්තෙන ආචරියුපජ්ඣායානං සන්තිකෙ පඤ්ච වස්සානි වසිත්වා,
 චත්තපට්චත්තං පුරෙත්වා, පාතිමොක්ඛං ද්වෙ තීණි භාණුවාරසුත්තන්තානි ව පගුණං
 කත්වා, කම්මට්ඨානං උග්ගහෙත්වා, කුලෙ වා ගණෙ වා නිරාලයෙන අරඤ්ඤං
 පවිසිත්වා, අරහත්තසව්ඡිකිරියාය සට්ඨන්ති. වායමිත්ඛං, එතං වාසධුරං. අත්තනො
 ථාමෙන පන එකං වා නිකායං පරියාපුණිත්වා ද්වෙ වා පඤ්ච වා නිකායෙ
 පරියත්තිතො ව අත්ථනො ව සුවිසදං සාසනං අනුයුඤ්ජිත්ඛං, එතං
 පරියත්තිධුරන්ති. අථ තෙ කුලපුත්තා “ද්වින්තං ධුරානං වාසධුරමෙව සෙට්ඨ” න්ති
 චත්වා “මයං පනම්භා දහරා, වුඩ්ඪකාලෙ වාසධුරං පරිපුරෙස්සාම, පරියත්තිධුරං
 තාව පුරෙමා” ති පරියත්තිං ආරහිංසු. තෙ පකතියාව පඤ්ඤවත්තො නචිරස්සෙව
 සකලෙ බුද්ධච්චතෙ පකතඤ්ඤතො විනයෙ ව අතිවිය විනිච්ඡයකුසලා අහෙසුං.

තෙසං පරියත්තිං නිස්සාය පරිවාරො උප්පජ්ජී, පරිවාරං නිස්සාය ලාභො,
එකමෙකස්ස පඤ්චසතපඤ්චසතා භික්ඛු පරිවාරා අහෙසුං. තෙ සත්ථුසාසනං
දීපෙනා විහරිංසු, පුන ඛුද්ධකාලො විය අහොසි.

තදා ද්වෙ භික්ඛු ගාමකාවාසෙ විහරන්ති ධම්මවාදී ව අධම්මවාදී ව. අධම්මවාදී
වණ්ඨො හොති ඵරුසො, මුඛරො, තස්ස අජ්ඣාමානො ඉතරස්ස පාකටො හොති.
තතො නං “ඉදං තෙ, ආවුසො, කම්මං සාසනස්ස අප්පතිරූප”න්ති වොදෙසි. සො
“කිං තෙ දිට්ඨං, කිං සුත”න්ති වික්ඛිපති. ඉතරො “විනයධරා ජානිස්සන්ති”ති ආහ.
තතො අධම්මවාදී “සවෙ ඉමං වත්ථුං විනයධරා විනිවිජ්ජිත්තස්සන්ති, අද්ධා මෙ
සාසනෙ පතිට්ඨා න භවිස්සති”ති ඤත්වා අත්තතො පක්ඛං කාතුකාමො තාවදෙව
පරික්ඛාරෙ ආදාය තෙ ද්වෙ ථෙරෙ උපසඬකම්ත්වා සමණපරික්ඛාරෙ දත්වා තෙසං
නිස්සයෙන විහරිතුමාරද්ධො. සබ්බඤ්ච තෙසං උපට්ඨානං කරොන්තො සක්කච්චං
වත්තපට්චත්තං පුරෙතුකාමො විය අකාසි. තතො එකදිවසං උපට්ඨානං ගන්ත්වා
වන්දිත්වා තෙහි විස්සජ්ජියමානොපි අට්ඨාසියෙව. ථෙරා “කිඤ්චි වත්තබ්බමත්ථී”ති
තං පුච්ඡිංසු. සො “ආම, භන්තෙ, එකෙන මෙ භික්ඛුනා සහ අජ්ඣාමාරං පටිච්ච
විවාදො අත්ථී. සො යදි තං වත්ථුං ඉධාගන්ත්වා ආරොචෙති, යථා විනිවිජ්ජයං න
විනිවිජ්ජිතබ්බ”න්ති. ථෙරා “ඔසටං වත්ථුං යථා විනිවිජ්ජයං න විනිවිජ්ජිතුං න
වට්ටති”ති ආහංසු. සො “එවං කරියමානෙ, භන්තෙ, මම සාසනෙ පතිට්ඨා නත්ථී,
මය්හෙනං පාපං හොතු, මා තුම්හෙ විනිවිජ්ජනථා”ති. තෙ තෙන නිජ්ජිලියමානා
සම්පට්ච්ඡිංසු. සො තෙසං පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා පුන තං ආවාසං ගන්ත්වා “සබ්බං
විනයධරානං සන්තිකෙ නිට්ඨිත”න්ති තං ධම්මවාදිං සුට්ඨතරං අවමඤ්ඤන්තො
ඵරුසෙන සමුදාවරති. ධම්මවාදී “නිස්සඬකො අයං ජාතො”ති තාවදෙව
නික්ඛම්ත්වා ථෙරානං පරිවාරං භික්ඛුසහස්සං උපසඬකම්ත්වා ආහ – “නනු,
ආවුසො, ඔසටං වත්ථු යථාධම්මං විනිවිජ්ජිතබ්බං, අනොසරාපෙත්වා එව වා
අඤ්ඤමඤ්ඤං අව්චයං දෙසාපෙත්වා සාමග්ගී කාතබ්බා. ඉමෙ පන ථෙරා නෙව
වත්ථුං විනිවිජ්ජිංසු, න සාමග්ගීං අකංසු. කිං නාමෙත”න්ති? තෙපි සුත්වා තුණ්හි
අහෙසුං – “නුන කිඤ්චි ආචරියෙහි ඤාත”න්ති. තතො අධම්මවාදී ඔකාසං ලභිත්වා
“ත්වං පුබ්බෙ ‘විනයධරා ජානිස්සන්ති’ති භණ්හි. ඉදානි තෙසං විනයධරානං
ආරොචෙහි තං වත්ථු”න්ති ධම්මවාදිං පිළෙත්වා “අප්පතග්ගෙ පරාජිතො ත්වං, මා
තං ආවාසං ආගච්ඡී”ති වත්වා පක්කාමි. තතො ධම්මවාදී ථෙරෙ උපසඬකම්ත්වා
“තුම්හෙ සාසනං අනපෙක්ඛිත්වා ‘අම්හෙ උපට්ඨෙසි පරිතොසෙසි’ති පුග්ගලමෙව
අපෙක්ඛිත්ථ, සාසනං අරක්ඛිත්වා පුග්ගලං රක්ඛිත්ථ, අප්පතග්ගෙ දානි තුම්හාකං
විනිවිජ්ජයං විනිවිජ්ජිතුං න වට්ටති, අප්ප පරිනිබ්බුතො කස්සපො භගවා”ති
මහාසද්දෙන කන්දිත්වා “නට්ඨං සත්ථු සාසන”න්ති පරිදෙවමානො පක්කාමි.

අථ ඛො තෙ භික්ඛු සංවිග්ගමානසා “මයං පුග්ගලමනුරක්ඛන්තා සාසනරතනං
සොබ්බෙ පක්ඛිපිම්හා”ති කුක්කුච්චං උප්පාදෙසුං. තෙ තෙනෙව කුක්කුච්චෙන
උපහතාසයත්තා කාලං කත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තිතුමසක්කොන්තා එකාවරියො
භිමවති හෙමවතෙ පබ්බතෙ නිබ්බත්ති හෙමවතො යක්ඛොති නාමෙන.
දුතියාවරියො මජ්ඣිමදෙසෙ සාතපබ්බතෙ සාතාගිරොති නාමෙන. තෙපි තෙසං

පරිවාරා භික්ඛු තෙසංයෙව අනුවත්තිත්වා සග්ගෙ නිබ්බත්තිතුමසක්කොන්තා තෙසං පරිවාරා යක්ඛාව හුත්වා නිබ්බත්තිංසු. තෙසං පන පච්චයදායකා ගහට්ඨා දෙවලොකෙ නිබ්බතිංසු. හෙමවතසාතාගිරා අට්ඨවිසතියක්ඛසෙනාපතීනමබ්භන්තරා මහානුභාවා යක්ඛරාජානො අහෙසුං.

යක්ඛසෙනාපතීනඤ්ච අයං ධම්මතා - මාසෙ මාසෙ අට්ඨ දිවසානි ධම්මවිනිච්ඡයත්ථං හිමවති මනොසිලාතලෙ නාගවතිමණ්ඩපෙ දෙවතානං සන්නිපාතො හොති, තත්ථ සන්නිපතිතබ්බත්ති. අථ සාතාගිරහෙමවතා තස්මිං සමාගමෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං දිස්වා සඤ්ජානිංසු - “ත්වං, සම්ම, කුභිං උප්පන්නො, ත්වං කුභි”න්ති අත්තනො අත්තනො උප්පත්තිට්ඨානඤ්ච පුච්ඡිත්වා විජ්ජට්ඨාරිනො අහෙසුං. “නට්ඨා මයං, සම්ම, පුබ්බෙ විසති වස්සසහස්සානි සමණධම්මං කත්වා එකං පාපසහායං නිස්සාය යක්ඛයොනියං උප්පන්නා, අම්භාකං පන පච්චයදායකා කාමාවචරදෙවෙසු නිබ්බත්තා”ති. අථ සාතාගිරො ආහ - “මාරිස, හිමවා නාම අවිජරියබ්භතසම්මතො, කිඤ්චි අවිජරියං දිස්වා වා සුත්වා වා මමාපි ආරොචෙය්‍යාසි”ති. හෙමවතොපි ආහ - “මාරිස, මජ්ඣිමදෙසො නාම අවිජරියබ්භතසම්මතො, කිඤ්චි අවිජරියං දිස්වා වා සුත්වා වා මමාපි ආරොචෙය්‍යාසි”ති. එවං තෙසු ද්විසු සභායෙසු අඤ්ඤමඤ්ඤං කතිකං කත්වා, තමෙව උප්පත්තිං අවිච්ඡේදත්වා වසමානෙසු එකං බුද්ධන්තරං චිතිවත්තං, මහාපථවී එකයොජනතිගාචුතමත්තං උස්සදා.

අථම්භාකං බොධිසත්තො දීපඬිකරපාදමූලෙ කතපණ්ඩානො යාව වෙස්සන්තරජාතකං, තාව පාරමි යො පුරෙත්වා, තුසිතභවනෙ උප්පජ්ජිත්වා, තත්ථ යාවතායුකං යත්වා, ධම්මපදනිදානෙ චුත්තනයෙන දෙවතාහි ආයාචිතො පඤ්ච මහාවිලොකනානි විලොකෙත්වා, දෙවතානං ආරොචෙත්වා, ද්වත්තිංසාය පුබ්බනිමිත්තෙසු වත්තමානෙසු ඉධ පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි දසසහස්සිලොකධාතුං කම්පෙත්වා. තානි දිස්වාපි ඉමෙ රාජයක්ඛා “ඉමිනා කාරණෙන නිබ්බත්තානි”ති න ජානිංසු. “බ්බිඛාපසුතත්තා තෙවාද්දසංසු”ති එකෙ. එස නයො ජාතියං අහිනික්ඛමනෙ බොධියඤ්ච. ධම්මවක්කජ්ජවත්තනෙ පන පඤ්චවග්ගියෙ ආමන්තෙත්වා හගවති තිපරිවට්ටං ද්වාදසාකාරං වරධම්මවක්කං පවත්තෙන්තෙ මහාභූමිවාරං පුබ්බනිමිත්තං පාටිභාරියානි ව එතෙසං එකො සාතාගිරොයෙව පයමං අද්දස. නිබ්බත්තිකාරණඤ්ච තෙසං ඤාත්වා සපරිසො හගවත්තං උපසඬිකම්ම ධම්මදෙසනං අස්සොසි, න ව කිඤ්චි විසෙසං අධිගච්ඡි. කස්මා? සො හි ධම්මං සුණන්තො හෙමවතං අනුස්සරිත්වා “ආගතො නු බො මෙ සභායකො, නො”ති පරිසං ඔලොකෙත්වා තං අපස්සන්තො “වඤ්චිතො මෙ සභායො, යො එවං විචිත්‍රපටිභානං හගවතො ධම්මදෙසනං න සුණාති”ති වික්ඛිත්තිත්තො අහොසි. හගවා ව අත්ථඬිගතෙපි ව සූරියෙ දෙසනං න නිට්ඨාපෙසි.

අථ සාතාගිරො “සභායං ගහෙත්වා තෙන සභාගම්ම ධම්මදෙසනං සොස්සාමි”ති හත්ථියානඅස්සයානගරුළුයානාදීනි මාපෙත්වා පඤ්චහි යක්ඛසතෙහි පරිවුතො හිමවත්තාහිමුබො පායාසි, තදා හෙමවතොපි. යස්මා පටිසන්ධිජාති-

අහිනික්බමන-බොධිපරිනිබ්බානෙස්වෙව ද්වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි හුත්වාච පතිවිගච්ඡන්ති, න චිරට්ඨිතිකානි භොන්ති, ධම්මවක්කපවත්තනෙ පන තානි සවිසෙසානි හුත්වා, චිරතරං යත්වා නිරුජ්ඣන්ති, තස්මා හිමවති තං.

අච්ඡරියපාතුභාවං දිස්වා “යතො අහං ජාතො, න කදාවි අයං පබ්බතො එවං අහිරාමො භූතපුබ්බො, හන්ද දානි මම සභායං ගහෙත්වා ආගම්ම තෙන සහ ඉමං පුජ්ඵසිරිං අනුභවිස්සාමි” ති තටෙව මජ්ඣිමදෙසාහිමුබ්බො ආගච්ඡති. තෙ උභොපි රාජගහස්ස උපරි සමාගන්ත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස ආගමනකාරණං පුච්ඡංසු.

හෙමවතො ආහ – “යතො අහං, මාරිස, ජාතො, නායං පබ්බතො එවං අකාලකුසුමිතෙහි රුක්ඛෙහි අහිරාමො භූතපුබ්බො, තස්මා එතං පුජ්ඵසිරිං තයා සද්ධිං අනුභවිස්සාමිති ආගතොමිහි” ති. සාතාගිරො ආහ – “ජානාසි, පන, ත්වං මාරිස, යෙන කාරණෙන ඉමං අකාලපුජ්ඵපාටිභාරියං ජාත” ති? “න ජානාමි, මාරිසා” ති. “ඉමං, මාරිස, පාටිභාරියං න කෙවල හිමවත්තෙයෙව, අපිව බො පන දසසහස්සිලොකධාතුසු නිබ්බත්තං, සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ උජ්ජන්තො, අජ්ජ ධම්මවක්කං පවත්තෙසි, තෙන කාරණෙනා” ති. එවං සාතාගිරො හෙමවතස්ස බුද්ධුජ්ජපාදං කටෙත්වා, තං භගවතො සන්තිකං ආනෙතුකාමො ඉමං ගාථමාහ. කෙච්චි පන ගොතමකෙ චෙතියෙ විහරන්තෙ භගවති අයමෙවමාහානි භණන්ති “අජ්ජ පන්තරසො” ති.

153. තත්ථ අජ්ජාති අයං රත්තින්දිවො පක්ඛගණනතො පන්තරසො, උපවසිතබ්බතො උපොසටො. තිසු වා උපොසටෙසු අජ්ජ පන්තරසො උපොසටො, න වාතුද්දසී උපොසටො, න සාමග්ගීඋපොසටො. යස්මා වා පාතිමොක්ඛුද්දෙසඅට්ඨඨගඋපවාසපඤ්ඤත්තිදිවසාදීසු සම්බහුලෙසු අත්ථෙසු උපොසට්ඨසද්දො වත්තති. “ආයාමාවුසො, කප්පින, උපොසටං ගම්ස්සාමා” තිආදීසු හි පාතිමොක්ඛුද්දෙසෙ උපොසට්ඨසද්දො. “එවං අට්ඨඨගසමන්තාගතො බො විසාබෙ උපොසටො උපවුත්ථො” තිආදීසු (අ. නි. 8.43) පාණානිපාතා චෙරමණිආදිකෙසු අට්ඨඨගෙසු. “සුද්ධස්ස වෙ සදා එග්ග, සුද්ධස්සුපොසටො සදා” තිආදීසු (ම. නි. 1.79) උපවාසෙ. “උපොසටො නාම නාගරාජා” තිආදීසු (දී. නි. 2.246; ම. නි. 3.258) පඤ්ඤත්තියං. “තදහුපොසටෙ පන්තරසෙ සිසංන්භාතස්සා” තිආදීසු (දී. නි. 3.85; ම. නි. 3.256) දිවසෙ. තස්මා අවසෙසත්ථං පටික්ඛිපිත්වා ආසාළ්හීපුණ්ණමදිවසංයෙව නියාමෙන්නො ආහ – “අජ්ජ පන්තරසො උපොසටො” ති. පාටිපදො දුතියොති එවං ගණියමානෙ අජ්ජ පන්තරසො දිවසොති අත්ථො.

දිවි භවානි දිබ්බානි, දිබ්බානි එත්ථ අත්ථිති දිබ්බා. කානි තානි? රූපානි. තඤ්ඤි රත්තිං දෙවානං දසසහස්සිලොකධාතුතො සන්තිපතිතානං සරිරවත්ථාහරණවිමානජ්ජභාහි අභිභාදිඋපක්කිලෙසවිරහිතාය චන්දජ්ජභාය ව සකලජම්බුදීපො අලඬිකතො අහොසි. විසෙසාලඬිකතො ව පරමවිසුද්ධිදෙවස්ස භගවතො සරිරජ්ජභාය. තෙනාහ “දිබ්බා රත්ති උපට්ඨිතා” ති.

එවං රත්තිගුණවණ්ණනාපදෙසෙනාපි සභායස්ස චිත්තප්පසාදං ජනෙන්නො බුද්ධුප්පාදං කටෙත්වා ආහ “අනොමනාමං සත්ථාරං, හන්ද පස්සාම ගොතම”න්ති. තත්ථ අනොමෙහි අලාමකෙහි සබ්බාකාරපරිපූරෙහි ගුණෙහි නාමං අස්සාති අනොමනාමො. තථා හිස්ස “බුද්ධිකා සච්චානීති බුද්ධො, බොධෙනා පජායාති බුද්ධො”තිආදිනා (මහානි. 192; වුළුති. පාරායනත්ථුතිගාථානිද්දෙස 97; පටි. ම. 1.162) නයෙන බුද්ධොති අනොමෙහි ගුණෙහි නාමං, “භග්ගරාගොති භගවා, භග්ගදොසොති භගවා”තිආදිනා (මහානි. 84) නයෙන ච අනොමෙහි ගුණෙහි නාමං. එස නයො “අරහං සම්මාසම්බුද්ධො විජ්ජාවරණසම්පන්නො”තිආදීසු. දිට්ඨධම්මිකාදීසු අත්ථෙසු දෙවමනුස්සෙ අනුසාසති “ඉමං පජ්ඣං, ඉමං සමාදාය වත්තථා”ති සත්ථා. අපිච “සත්ථා භගවා සත්ථවාහො, යථා සත්ථවාහො සත්තෙ කන්තාරං තාරෙති”තිආදිනා (මහානි. 190) නිද්දෙසෙ වුත්තනසෙනාපි සත්ථා. තං අනොමනාමං සත්ථාරං. හන්දාති ඛාවසානත්ථෙ නිපාතො. පස්සාමාති තෙන අත්තානං සහ සඬගහෙත්වා පච්චුප්පන්නවචනං. ගොතමන්ති ගොතමගොත්තං. කිං වුත්තං හොති? “සත්ථා, න සත්ථා”ති මා විමතිං අකාසි, එකන්තඛාවසිතො හුත්වාච එහි පස්සාම ගොතමන්ති.

154. එවං වුත්තෙ හෙමවතො “අයං සාතාගිරො ‘අනොමනාමං සත්ථාර’න්ති භණන්තො තස්ස සබ්බඤ්ඤානං පකාසෙති, සබ්බඤ්ඤානො ච දුල්ලහා ලොකෙ, සබ්බඤ්ඤාපට්ඨඤ්ඤෙහි පුරණාදිසදිසෙහෙව ලොකො උපද්දන්තො. සො පන යදි සබ්බඤ්ඤා, අද්ධා තාදිලක්ඛණප්පත්තො භවිස්සති, තෙන තං එවං පරිගණ්හිස්සාමි”ති චිත්තෙත්වා තාදිලක්ඛණං පුච්ඡන්තො ආහ – “කච්චි මනො”ති.

තත්ථ කච්චිති පුච්ඡා. මනොති චිත්තං. සුපණ්හිතොති සුට්ඨු යපිතො, අවලො අසම්පට්ඨෙයි. සබ්බෙසු භූතෙසු සබ්බභූතෙසු. තාදිනොති තාදිලක්ඛණප්පත්තස්සෙව සතො. පුච්ඡා එව චා අයං “සො තෙ සත්ථා සබ්බභූතෙසු තාදී, උදාහු නො”ති. ඉට්ඨෙ අනිට්ඨෙ වාති එවරුපෙ ආරම්මණෙ. සඬකප්පාති විතක්කා. වසීකතාති වසං ගමිතා. කිං වුත්තං හොති? යං ත්වං සත්ථාරං වදසි, තස්ස තෙ සත්ථුනො කච්චි තාදිලක්ඛණප්පත්තස්ස සතො සබ්බභූතෙසු මනො සුපණ්හිතො, උදාහු යාව චලනපච්චයං න ලහති, තාව සුපණ්හිතො විය බායති. සො චා තෙ සත්ථා කච්චි සබ්බභූතෙසු සමචිත්තෙන තාදී, උදාහු නො, යෙ ච බො ඉට්ඨානිට්ඨෙසු ආරම්මණෙසු රාගදොසවසෙන සඬකප්පා උප්පජ්ජෙය්‍යං, ත්‍යාස්ස කච්චි වසීකතා, උදාහු කදාචි තෙසම්පි වසෙන වත්තති.

155. තතො සාතාගිරො භගවතො සබ්බඤ්ඤාභාවෙ ඛාවසිතත්තා සබ්බෙ සබ්බඤ්ඤාගුණෙ අනුජානන්තො ආහ “මනො වස්ස සුපණ්හිතො”තිආදි. තත්ථ සුපණ්හිතොති සුට්ඨු යපිතො, පට්ඨිසමො අවිරුජ්ඣනට්ඨෙයන, සිනෙරුසමො සුප්පතිට්ඨිතාවලනට්ඨෙයන, ඉන්ද්‍රිලසමො චතුර්බිධමාරපරවාදිගුණෙහි අකම්පියට්ඨෙයන. අනච්ඡරියඤ්ඤෙතං, භගවතො ඉදානි සබ්බාකාරසම්පන්නත්තා සබ්බඤ්ඤාභාවෙ ධීතස්ස මනො සුපණ්හිතො අවලො භවෙය්‍යා. යස්ස

තිරවිජානභූතස්සාපි සරාගාදිකාලෙ ඡද්දන්තනාගකුලෙ උප්පන්තස්ස සවිසෙන සල්ලෙන විද්ධස්ස අවලො අහොසි, වධකෙපි තස්මිං නප්පදුස්සි, අඤ්ඤදත්ථු තස්සෙව අත්තනො දන්තෙ ඡෙත්වා අදාසි; තථා මහාකපිභූතස්ස මහනියා සිලාය සීසෙ පහටස්සාපි තස්සෙව ච මග්ගං දස්සෙසි; තථා විදුරපණ්ඩිතභූතස්ස පාදෙසු ගහෙන්වා සට්ඨියොජනෙ කාළපබ්බතපපාතෙ පක්ඛිත්තස්සාපි අඤ්ඤදත්ථු තස්සෙව යක්ඛස්සත්ථාය ධම්මං දෙසෙසි. තස්මා සම්මදෙව ආහ සාතාගිරො – “මනො වස්ස සුපණ්හිතො” ති.

සබ්බභූතෙසු තාදිනොති සබ්බසත්තෙසු තාදිලක්ඛණප්පත්තස්සෙව සතො මනො සුපණ්හිතො, න යාව පච්චයං න ලහනීති අත්ථො. තත්ථ භගවතො තාදිලක්ඛණං පඤ්චධා වෙදිතබ්බං. යථාහ –

“භගවා පඤ්චභාකාරෙහි තාදී, ඉට්ඨානිට්ඨෙ තාදී, චත්තාවිති තාදී, මුත්තාවිති තාදී, තිණ්ණාවිති තාදී, තන්නිද්දෙසාති තාදී. කථං භගවා ඉට්ඨානිට්ඨෙ තාදී? භගවා ලාභෙපි තාදී” ති (මහානි. 38).

එවමාදි සබ්බං නිද්දෙසෙ චුත්තනයෙනෙව ගහෙතබ්බං. ලාභාදයො ච තස්ස මහාඅට්ඨකථායං චිත්ථාරිතනයෙන වෙදිතබ්බං. “පුච්ඡා එව වා අයං. සො තෙ සත්ථා සබ්බභූතෙසු තාදී, උදාහු නො” ති ඉමස්මිම්පි විකප්පෙ සබ්බභූතෙසු සමචිත්තතාය තාදී අමිහාකං සත්ථාති අත්ථො. අයඤ්ඤි භගවා සුබ්බසංභාරකාමතාය දුක්ඛාපනයනකාමතාය ච සබ්බසත්තෙසු සමචිත්තො, යාදිසො අත්තනි, තාදිසො පරෙසු, යාදිසො මාතරි මහාමායාය, තාදිසො විඤ්චමාණවිකාය, යාදිසො පිතරි සුද්ධොදනෙ, තාදිසො සුප්පබ්බද්ධෙ, යාදිසො පුත්තෙ රාහුලෙ, තාදිසො වධකෙසු දෙවදත්තධනපාලකඅභිගුලිමාලාදිසු. සදෙවකෙ ලොකෙපි තාදී. තස්මා සම්මදෙවාහ සාතාගිරො – “සබ්බභූතෙසු තාදිනො” ති.

අථො ඉට්ඨෙ අනිට්ඨෙ වාති. එත්ථ පන එවං අත්ථො දට්ඨබ්බො – යං කිඤ්චි ඉට්ඨං වා අනිට්ඨං වා ආරම්මණං, සබ්බජ්ජකාරෙහි තත්ථ යෙ රාගදොසවසෙන සඬකප්පා උප්පජ්ජෙය්‍යුං, ත්‍යාස්ස අනුත්තරෙන මග්ගෙන රාගාදීනං පහීනත්තා වසිකතා, න කදාවි තෙසං වසෙ චත්තති. සො හි භගවා අනාවිලසඬකප්පො සුවිමුත්තචිත්තො සුවිමුත්තපඤ්ඤොති. එත්ථ ච සුපණ්හිතමනතාය අයොනියොමනසිකාරාභාවො චුත්තො. සබ්බභූතෙසු ඉට්ඨානිට්ඨෙහි සො යත්ථ භවෙය්‍ය, තං සත්තසඬබාරහෙදනො දුට්ඨමාරම්මණං චුත්තං. සඬකප්පවසිභාවෙන තස්මිං ආරම්මණෙ තස්ස මනසිකාරාභාවතො කිලෙසජ්ජහානං චුත්තං. සුපණ්හිතමනතාය ච මනොසමාවාරසුද්ධි, සබ්බභූතෙසු තාදිතාය කායසමාවාරසුද්ධි, සඬකප්පවසිභාවෙන විතක්කමුලකත්තා වාචාය වච්ඡමාවාරසුද්ධි. තථා සුපණ්හිතමනතාය ලොභාදිසබ්බදොසාභාවො, සබ්බභූතෙසු තාදිතාය මෙත්තාදිගුණසබ්බාවො, සඬකප්පවසිභාවෙන පටිකුලෙ අප්පටිකුලසඤ්ඤිතාදිහෙදා අරියද්ධි, තාය වස්ස සබ්බඤ්ඤාභාවො චුත්තො භොතීති වෙදිතබ්බො.

156. එවං හෙමවතො පුබ්බෙ මනොද්චාරවසෙනෙව තාදිභාවං පුච්ඡිත්වා තඤ්ච පටිජානන්තම්මං සුත්වා දළ්භීකම්මත්ථං ඉදානි ද්වාරත්තයවසෙනාපි, පුබ්බෙ වා සඬ්ඛෙපෙන කායවච්චිමනොද්චාරසුද්ධිං පුච්ඡිත්වා තඤ්ච පටිජානන්තම්මං සුත්වා දළ්භීකම්මත්ථමෙව චිත්ථාරෙනාපි පුච්ඡන්තො ආහ “කච්චි අදින්න”න්ති. තත්ථ ගාථාබන්ධසුබන්ධාය පඨමං අදින්නාදානවිරතිං පුච්ඡති. ආරා පමාදම්භාති පඤ්චසු කාමගුණෙසු චිත්තවොස්සග්ගතො දුර්භාවෙන අබ්‍රහ්මවරියවිරතිං පුච්ඡති. “ආරා පමාදම්භා”තිපි පඨන්ති, ආරා මාත්‍රගාමාති චූත්තං හොති. ඤානං න රිඤ්චතීති ඉමිනා පන තස්සායෙව තිව්ධාය කායදූච්චරිතවිරතියා බලවභාවං පුච්ඡති. ඤානායුත්තස්ස හි විරති බලවතී හොතීති.

157. අථ සාතාගිරො යස්මා භගවා න කෙවලං එතරහි, අතීතෙපි අද්ධානෙ දීඝරත්තං අදින්නාදානාදීහි පටිවිරතො, තස්සා තස්සායෙව ච විරතියා ආනුභාවෙන තං තං මහාපුරිසලක්ඛණං පටිලභි, සදෙවකො චස්ස ලොකො “අදින්නාදානා පටිවිරතො සමණො ගොතමො”තිආදිනා නයෙන චණ්ණං භාසති. තස්මා විස්සට්ඨාය වාචාය සිහනාදං නදන්තො ආහ “න සො අදින්නං ආදියතී”ති. තං අත්ථතො පාකට්මෙව. ඉමිස්සාපි ගාථාය තතියපාදෙ “පමාදම්භා පමාදම්භා”ති ද්විධා පාඨො. චතුත්ථපාදෙ ච ඤානං න රිඤ්චතීති ඤානං රිත්තකං සුඤ්ඤකං න කරොති, න පරිච්චජතීති අත්ථො වෙදිතබ්බො.

158. එවං කායද්වාරෙ සුද්ධිං සුත්වා ඉදානි වච්ච්චාරෙ සුද්ධිං පුච්ඡන්තො ආහ – “කච්චි මුසා න භණති”ති. එත්ථ බිණාතීති බිණො, විහිංසති බධතීති අත්ථො. වාචාය පථො ඛ්‍යප්පථො, බිණො ඛ්‍යප්පථො අස්සාති බිණඛ්‍යප්පථො. තං න-කාරෙන පටිසෙධෙත්වා පුච්ඡති “න බිණඛ්‍යප්පථො”ති, න ඵරුසවාටොති චූත්තං හොති. “නාබිණඛ්‍යප්පථො”තිපි පාඨො, න අබිණච්චතොති අත්ථො. ඵරුසච්චනඤ්ඤි පරෙසං හදයෙ අබියමානං තිට්ඨති. තාදිසච්චතො කච්චි න සොති චූත්තං හොති. විභූතීති විනාසො, විභූතිං කාසති කරොති වාති විභූතිකං, විභූතිකමෙව වෙභූතිකං, වෙභූතියන්තිපි චූච්චති, පෙසුඤ්ඤස්සෙතං අධිවචනං. තඤ්ඤි සත්තානං අඤ්ඤමඤ්ඤතො හෙදනෙන විනාසං කරොති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

159. අථ සාතාගිරො යස්මා භගවා න කෙවලං එතරහි, අතීතෙපි අද්ධානෙ දීඝරත්තං මුසාවාදාදීහි පටිවිරතො, තස්සා තස්සායෙව ච විරතියා ආනුභාවෙන තං තං මහාපුරිසලක්ඛණං පටිලභි, සදෙවකො චස්ස ලොකො “මුසාවාදා පටිවිරතො සමණො ගොතමො”ති චණ්ණං භාසති. තස්මා විස්සට්ඨාය වාචාය සිහනාදං නදන්තො ආහ, “මුසා ච සො න භණති”ති. තත්ථ මුසාති විනිධාය දිට්ඨාදීනි පරවිසංවාදනවචනං. තං සො න භණති. දුතියපාදෙ පන පඨමත්ථවසෙන න බිණඛ්‍යප්පථොති, දුතියත්ථවසෙන නාබිණඛ්‍යප්පථොති පාඨො. චතුත්ථපාදෙ මන්තාති පඤ්ඤා චූච්චති. භගවා යස්මා තාය මන්තාය පරිච්ඡින්නිත්වා අත්ථමෙව භාසති අත්ථතො අනපෙතවචනං, න සම්ථං. අඤ්ඤාණපුරෙක්ඛාරඤ්ඤි නිරත්ථකච්චනං බුද්ධානං නත්ථී. තස්මා ආහ – “මන්තා අත්ථං සො භාසති”ති. සෙසමෙත්ථ පාකට්මෙව.

160. එවං වච්ඡේදාරසුද්ධිමිති සුත්වා ඉදානි මනොද්වාරසුද්ධිං පුච්ඡන්තො ආහ “කච්චි න රජ්ජති කාමෙසු”ති. තත්ථ කාමානි වත්ථුකාමා. තෙසු කිලෙසකාමෙන න රජ්ජති පුච්ඡන්තො අනභිජ්ඣාලුතං පුච්ඡති. අනාවිලන්ති පුච්ඡන්තො බ්‍යාපාදෙන ආවිලභාවං සන්ධාය අබ්‍යාපාදතං පුච්ඡති. මොහං අතික්කන්තොති පුච්ඡන්තො යෙන මොහෙන මුල්ලො මිච්ඡාදිට්ඨිං ගණ්හාති, තස්සාතික්කමෙන සම්මාදිට්ඨිතං පුච්ඡති. ධම්මෙසු වක්ඛුමාති පුච්ඡන්තො සබ්බධම්මෙසු අප්පට්ඨනස්ස ඤාණවක්ඛුනො, පඤ්චවක්ඛුච්ඡයෙසු වා ධම්මෙසු පඤ්චන්තමිති වක්ඛුනං වසෙන සබ්බඤ්ඤතං පුච්ඡති “ද්වාරත්තයපාරිසුද්ධියාපි සබ්බඤ්ඤ න හොති”ති වින්තෙත්වා.

161. අථ සාතාගිරො යස්මා භගවා අප්පත්තවා අරහත්තං අනාගාමිමග්ගෙන කාමරාගබ්‍යාපාදානං පහීනත්තා නෙව කාමෙසු රජ්ජති, න බ්‍යාපාදෙන ආවිලචිත්තො, සොතාපත්තිමග්ගෙනෙව ච මිච්ඡාදිට්ඨිපච්චයස්ස සච්චපට්ඨිඡාදකමොහස්ස පහීනත්තා මොහං අතික්කන්තො, සාමඤ්ච සච්චානි අභිසම්බුජ්ඣන්ති වා බුද්ධොති විමොක්ඛන්තිකං නාමං යථාචුත්තානි ච වක්ඛුනි පටිලභි, තස්මා තස්ස මනොද්වාරසුද්ධිං සබ්බඤ්ඤතඤ්ච උග්ගොසෙන්තො ආහ “න සො රජ්ජති කාමෙසු”ති.

162. එවං හෙමවතො භගවතො ද්වාරත්තයපාරිසුද්ධිං සබ්බඤ්ඤතඤ්ච සුත්වා භට්ඨො උදග්ගො අතිතජාතියං බාහුසච්චවිසදාය පඤ්ඤාය අසජ්ජමානවචනප්පටො හුත්වා අච්ඡරියබ්‍රහ්මරූපෙ සබ්බඤ්ඤගුණෙ සොතුකාමො ආහ “කච්චි විජ්ජාය සම්පන්නො”ති. තත්ථ විජ්ජාය සම්පන්නොති ඉමිනා දස්සනසම්පත්තිං පුච්ඡති, සංසුද්ධවාරණොති ඉමිනා ගමනසම්පත්තිං. ඡන්දවසෙන චෙත්ථ දීඝං කත්වා වාකාරමාහ, සංසුද්ධවරණොති අත්ථො. ආසවා බිණාති ඉමිනා එතාය දස්සනගමනසම්පත්තියා පත්තබ්බාය ආසවක්ඛයසඤ්ඤිතාය පට්ඨානිබ්බානධාතුයා පත්තිං පුච්ඡති, නත්ථී පුනබ්බවොති ඉමිනා දුතියනිබ්බානධාතුපත්තිසමත්ථතං, පච්චවෙක්ඛණඤාණෙන වා පරමස්සාසප්පත්තිං ඤත්වා ධීතභාවං.

163. තතො යා එසා “සො අනෙකවිහිතං පුබ්බෙනිවාස”න්තිආදිනා (ම. නි. 1.52) නයෙන භයහෙරවාදීසු තිව්ධා, “සො එවං සමාහිතෙ චිත්තෙ...පෙ.... ආනෙඤ්ජප්පත්තෙ ඤාණදස්සනාය චිත්තං අභිනීහරති”තිආදිනා (දී. නි. 1.279) නයෙන අම්බට්ඨාදීසු අට්ඨවිධා විජ්ජා චුත්තා, තාය යස්මා සබ්බායපි සබ්බාකාරසම්පන්නාය භගවා උපෙනො. යඤ්චෙනං “ඉධ, මහානාම, අරියසාවකො සීලසම්පන්නො හොති, ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරො හොති, හොජනෙ මත්තඤ්ඤා හොති, ජාගරියං අනුයුත්තො හොති, සත්තහි සද්ධම්මෙහි සමන්තාගතො හොති, චතුත්තං ඤානානං ආභිචෙතසිකානං දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරානං නිකාමලාභී හොති”ති එවං උද්දිසිත්වා “කථඤ්ච, මහානාම, අරියසාවකො සීලසම්පන්නො හොති”තිආදිනා (ම. නි. 2.24) නයෙන සෙබ්බසුත්තෙ නිද්දිට්ඨං පන්තරසජ්ජහෙදං වරණං. තඤ්ච යස්මා සබ්බුපක්කිලෙසප්පහානෙන භගවතො අතිවිය සංසුද්ධං. යෙපිමෙ කාමාසවාදයො චත්තාරො ආසවා, තෙපි යස්මා සබ්බෙ සපරිවාරා සවාසනා

හගවතො ඛිණා. යස්මා ච ඉමාය විජ්ජාවරණසම්පදාය ඛිණාසවො භුත්වා තදා හගවා “නත්ථි දානි පුනඛිභවො”ති පච්චවෙක්ඛිත්වා යිතො, තස්මා සාතාගිරො හගවතො සබ්බඤ්ඤභාවෙ ඛාවසායෙන සමුස්සාහිතහදයො සබ්බෙපි ගුණෙ අනුජානන්තො ආහ “විජ්ජාය වෙව සම්පන්නො”ති.

164. තතො හෙමවතො “සම්මාසම්බුද්ධො හගවා”ති හගවති නික්කඩ්ඛො භුත්වා ආකාසෙ යිතොයෙව හගවන්තං පසංසන්නො සාතාගිරඤ්ච ආරාධෙන්තො ආහ “සම්පන්නං මුනිනො චිත්ත”න්ති. තස්සත්ථො – සම්පන්නං මුනිනො චිත්තං, “මනො වස්ස සුපණ්හිතො”ති එත්ථ චුත්තතාදිභාවෙන පුණ්ණං සම්පුණ්ණං, “න සො අදින්නං ආදියති”ති එත්ථ චුත්තකායකම්මුනා, “න සො රජ්ජති කාමෙසු”ති එත්ථ චුත්තමනොකම්මුනා ච පුණ්ණං සම්පුණ්ණං, “මුසා ච සො න හණති”ති එත්ථ චුත්තධ්මාප්පථෙන ච වචිකම්මුනාති චුත්තං භොති. එවං සම්පන්නචිත්තඤ්ච අනුත්තරාය විජ්ජාවරණසම්පදාය සම්පන්නත්තා විජ්ජාවරණසම්පන්නඤ්ච ඉමෙහි ගුණෙහි “මනො වස්ස සුපණ්හිතො”තිආදිනා නයෙන ධම්මතො නං පසංසසි, සභාවතො තච්ඡතො භූතතො එව නං පසංසසි, න කෙවලං සද්ධාමත්තකෙනාති දස්සෙති.

165-166. තතො සාතාගිරොපි “එවමෙතං, මාරිස, සුට්ඨු තයා ඤාතඤ්ච අනුමොදිතඤ්චා”ති අධිජ්ජායෙන තමෙව සංරාධෙන්තො ආහ – “සම්පන්නං මුනිනො...පෙ.... ධම්මතො අනුමොදසි”ති. එවඤ්ච පන චත්වා පුන හගවතො දස්සෙන තං අහිත්ථවයමානො ආහ “සම්පන්නං...පෙ.... හන්ද පස්සාම ගොතම”න්ති.

167. අථ හෙමවතො අත්තතො අහිරුචිතගුණෙහි පුරිමජාතිබාහුසච්චබලෙන හගවන්තං අහිත්ථුනන්තො සාතාගිරං ආහ – “එණිජඩ්ඪසං...පෙ.... එහි පස්සාම ගොතම”න්ති. තස්සත්ථො – එණිමිගස්සෙව ජඩ්ඪසා අස්සාති එණිජඩ්ඪසො. බුද්ධානඤ්චි එණිමිගස්සෙව අනුපුබ්බවට්ඨා ජඩ්ඪසා භොන්ති, න පුරතො නිම්මංසා පච්ඡතො සුසුමාරකුච්ඡි විය උද්ධුමාතා. කිසා ච බුද්ධා භොන්ති දීඝරස්සසමවට්ඨිතයුත්තට්ඨානෙසු තථාරූපාය අභිගපච්චඩ්ඪගසම්පත්තියා, න වයරපුරිසා විය පුලා. පඤ්ඤාය විලිඛිතකිලෙසත්තා වා කිසා. අජ්ඣත්තිකබාහිරසපත්තවිද්ධංසනතො වීරා. එකාසනභොජිතාය පරිමිතභොජිතාය ච අජ්ජාහාරා, න ද්වත්තිමත්තාලොපභොජිතාය. යථාහ –

“අහං ඛො පන, උදායි, අජ්ජෙකදා ඉමිනා පත්තෙන සමතිත්තිකම්පි භුඤ්ජාමි, හියොයාපි භුඤ්ජාමි. ‘අජ්ජාහාරො සමණො ගොතමො අජ්ජාහාරතාය ච වණ්ණවාදී’ති ඉති වෙ මං, උදායි, සාවකා සක්කරෙය්‍යුං, ගරුං කරෙය්‍යුං, මානෙය්‍යුං, පුජෙය්‍යුං, සක්කත්වා, ගරුං කත්වා, උපනිස්සාය විහරෙය්‍යුං. යෙ තෙ, උදායි, මම සාවකා කොසකාහාරාපි අභිසංකොසකාහාරාපි බෙලුවාහාරාපි අභිසංකොසකාහාරාපි, න මං තෙ ඉමිනා

ධම්මෙන සක්කරෙය්‍යං...පෙ.... උපනිස්සාය විහරෙය්‍යු’න්ති (ම. නි. 2.242).

ආහාරෙ ඡන්දරාගාභාවෙන අලොලුපා අට්ඨංගිගසමන්තාගතං ආහාරං
ආහාරෙත්ති මොනෙය්‍යසම්පත්තියා මුනිනො. අනගාරිකතාය
විවෙකනින්තමානසතාය ච වනෙ ක්‍රියාන්ති. තෙනාහ හෙමවතො යක්ඛො
“එණ්ඡධිසං...පෙ.... එහි පස්සාම ගොතම”න්ති.

168. එවඤ්ච වත්වා පුත තස්ස හගවතො සන්තිකෙ ධම්මං සොතුකාමතාය
“සීහංවෙකවර”න්ති ඉමං ගාථාග. තස්සත්ථො – සීහංවාති දුරාසද්ධියෙන
බ්මනට්ඨියෙන නිබ්භයට්ඨියෙන ච කෙසරසීහසදිසං. යාය තණ්හාය “තණ්හාදුනියො
පුරිසො”ති වුව්වති, තස්සා අභාවෙන එකවරං, එකිස්සා ලොකධාතුයා ද්විත්තං
බුද්ධානං අනුප්පත්තිතොපි එකවරං. බග්ගවිසාණසුත්තෙ චුත්තනෙයෙනාපි චෙත්ථ
තං තං අත්ථො දට්ඨබ්බො. නාගන්ති පුතබ්භවං නෙව ගන්තාරං නාගන්තාරං. අථ වා
ආගුං න කරොතිතිපි නාගො. බලවාතිපි නාගො. තං නාගං. කාමෙසු
අනපෙක්ඛිතන්ති ද්විසුපි කාමෙසු ඡන්දරාගාභාවෙන අනපෙක්ඛිතං. උපසඬ්ඛම්ම
පුච්ඡාම, මච්චුපාසස්පමොවනන්ති තං එවරූපං මහෙසිං උපසඬ්ඛම්ත්වා
තෙභුමකවට්ඨස්ස මච්චුපාසස්ස පමොවනං විවට්ඨං නිබ්බානං පුච්ඡාම. යෙන වා
උපායෙන දුක්ඛසමුදයසඬ්ඛාතා මච්චුපාසා පමුව්වති, තං මච්චුපාසස්පමොවනං
පුච්ඡාමාති. ඉමං ගාථං හෙමවතො සාතාගිරඤ්ච සාතාගිරපරිසඤ්ච අත්තනො
පරිසඤ්ච සන්ධාය ආහ.

තෙන බො පන සමයෙන ආසාල්භීනක්ඛත්තං සොසිතං අහොසි. අථ
සමන්තනො අලඬ්ඛකපටියත්තෙ දෙවනගරෙ සිරිං පච්චනුභොන්ති විය රාජගහෙ
කාළී නාම කුරරසරිකා උපාසිකා පාසාදමාරුය්හ සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා
ගබ්භපරිස්සමං විනොදෙන්ති සවාතප්පදෙසෙ උතුග්ගහණත්ථං යීතා තෙසං
යක්ඛසෙනාපතීනං තං බුද්ධගුණපටිසංයුත්තං කථං ආදිමජ්ඣපරියොසානතො
අස්සොසි. සුත්වා ච “එවං විවිධගුණසමන්තාගතා බුද්ධා”ති බුද්ධාරම්මණං පීතිං.
උප්පාදෙන්වා තාය නිවරණානි වික්ඛම්හෙන්වා තත්ථෙව යීතා සොතාපත්තිඵලෙ
පතිට්ඨාසි. තතො එව හගවතා “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවිකානං උපාසිකානං
අනුස්සවප්පසන්නානං, යදිදං කාළී උපාසිකා කුරරසරිකා”ති (අ. නි. 1.267)
එතදග්ගෙ යපිතා.

169. තෙපි යක්ඛසෙනාපතයො සහස්සයක්ඛපරිවාරා මජ්ඣිමයාමසමයෙ
ඉසිපතනං පත්වා, ධම්මවක්කප්පවත්තිතපල්ලඬ්ඛකෙනෙව නිසින්නං හගවත්තං
උපසඬ්ඛම්ම වන්දිත්වා, ඉමාය ගාථාය හගවත්තං අභිත්ථවිත්වා ඔකාසමකාරයිංසු
“අක්ඛාතාරං පවත්තාර”න්ති. තස්සත්ථො – යපෙත්වා තණ්හං තෙභුමකෙ ධම්මෙ
“ඉදං බො පන, භික්ඛවෙ, දුක්ඛං අරියසච්ච”න්තිආදිනා (සං. නි. 5.1081; මහාව.
14) නයෙන සච්චානං වචත්ථානකථාය අක්ඛාතාරං, “තං බො පනිදං දුක්ඛං
අරියසච්චං පරිඤ්ඤායා’න්ති මෙ භික්ඛවෙ”තිආදිනා නයෙන තෙසු

කිව්වඤ්ඤාණකතඤ්ඤාණප්පවත්තනෙන පවත්තාරං. යෙ වා ධම්මා යථා වොහරිතබ්බා, තෙසු තථා වොහාරකථනෙන අක්ඛතාරං, තෙසංයෙව ධම්මානං සත්තානුරූපතො පවත්තාරං. උග්ගට්ඨකඤ්ඤවිපඤ්චිතඤ්ඤානං වා දෙසනාය අක්ඛතාරං, නෙය්‍යානං පටිපාදනෙන පවත්තාරං. උද්දෙසෙන වා අක්ඛතාරං, විහඬිගෙන තෙහි තෙහි පකාරෙහි වචනතො පවත්තාරං. බොධිපක්ඛියානං වා සලක්ඛණකථනෙන අක්ඛතාරං, සත්තානං චිත්තසන්තානෙන පවත්තනෙන පවත්තාරං. සඬ්ඛෙපතො වා තීහි පරිවට්ටෙහි සව්වානං කථනෙන අක්ඛතාරං, විත්ථාරතො පවත්තාරං. “සද්ධිත්ථියං ධම්මො, තං ධම්මං පවත්තෙතීති ධම්මවක්ක”න්ති (පටි. ම. 2.40) එවමාදිනා පටිසම්භිදානයෙන විත්ථාරිතස්ස ධම්මවක්කස්ස පවත්තනතො පවත්තාරං.

සබ්බධම්මානන්ති චතුර්මුකධම්මානං. පාරගුන්ති ඡහාකාරෙහි පාරං ගතං අභිඤ්ඤාය, පරිඤ්ඤාය, පහානෙන, භාවනාය, සච්ඡිකිරියාය, සමාපත්තියා. සො හි භගවා සබ්බධම්මෙ අභිජානන්තො ගතොති අභිඤ්ඤාපාරගු, පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධෙ පරිජානන්තො ගතොති පරිඤ්ඤාපාරගු, සබ්බකිලෙසෙ පජහන්තො ගතොති පහානපාරගු, චත්තාරො මග්ගෙ භාවෙන්තො ගතොති භාවනාපාරගු, නිරොධං සච්ඡිකරොන්තො ගතොති සච්ඡිකිරියාපාරගු, සබ්බා සමාපත්තියො සමාපජ්ජන්තො ගතොති සමාපත්තිපාරගු. එවං සබ්බධම්මානං පාරගුං. බුද්ධං චෙරහයාතීතන්ති අඤ්ඤාණසයනතො පටිබුද්ධත්තා බුද්ධං, සබ්බෙන වා සරණවණ්ණනායං චුත්තෙනත්ථෙත බුද්ධං, පඤ්චෙරහයානං අතීතත්තා චෙරහයාතීතං. එවං භගවත්තං අතීත්ථවත්තා “මයං පුච්ඡාම ගොතම”න්ති ඔකාසමකාරයිංසු.

170. අථ නෙසං යක්ඛානං තෙජෙන ව පඤ්ඤාය ව අග්ගො හෙමවතො යථාධිජ්ජෙනං පුච්ඡිතබ්බං පුච්ඡන්තො “කිස්මිං ලොකො”ති ඉමං ගාථමාහ. තස්සාදිපාදෙ කිස්මීන්ති භාවෙනභාවලක්ඛණෙ භූමිමවචනං, කිස්මිං උජ්ජන්තෙ ලොකො සමුප්පන්තො හොතීති අයඤ්ඤෙත්ථ අධිජ්ජායො. සත්තලොකසඬ්ඛාරලොකෙ සන්ධාය පුච්ඡති. කිස්මිං කුබ්බති සන්ථවන්ති අහන්ති වා මමන්ති වා තණ්හාදිට්ඨිසන්ථවං කිස්මිං කුබ්බති, අධිකරණත්ථෙ භූමිමවචනං. කිස්ස ලොකොති උපයොගත්ථෙ සාමිවචනං, කිං උපාදාය ලොකොති සඬ්ඛං ගච්ඡතීති අයඤ්ඤෙත්ථ අධිජ්ජායො. කිස්මිං ලොකොති භාවෙනභාවලක්ඛණකාරණත්ථෙසු භූමිමවචනං. කිස්මිං සති කෙන කාරණෙන ලොකො විහඤ්ඤති පිළියති බාධියතීති අයඤ්ඤෙත්ථ අධිජ්ජායො.

171. අථ භගවා යස්මා ඡසු අජ්ඣන්තිකබාහිරෙසු ආයතනෙසු උජ්ජන්තෙසු සත්තලොකො ව ධනධඤ්ඤාදිවසෙන සඬ්ඛාරලොකො ව උජ්ජන්තො හොති, යස්මා චෙත්ථ සත්තලොකො තෙස්වෙව ඡසු දුට්ඨමිපි සන්ථවං කරොති. චක්ඛායතනං වා හි “අහං මම”න්ති ගණ්හාති අවසෙසෙසු වා අඤ්ඤතරං. යථාහ – “චක්ඛු අත්තාති යො වදෙය්‍ය, තං න උපපජ්ජති”තිආදි (ම. නි. 3.422). යස්මා ව එතානියෙව ඡ උපාදාය දුට්ඨොපි ලොකොති සඬ්ඛං ගච්ඡති, යස්මා ව තෙස්වෙව ඡසු සති සත්තලොකො දුක්ඛපාතුභාවෙන විහඤ්ඤති. යථාහ –

“හත්ථෙසු, හික්ඛවෙ, සති ආදානනික්ඛෙපනං හොති, පාදෙසු සති අහික්කමපටික්කමො හොති, පබ්බෙසු සති සම්ඤ්ජනපසාරණං හොති, කුච්ඡිස්මිං සති ජිසව්ඡාපිපාසා හොති; එවමෙව ඛො, හික්ඛවෙ, චක්ඛුස්මිං සති චක්ඛුසම්ඵස්සපච්චයා උප්පජ්ජති අජ්ඣත්තං සුඛං දුක්ඛං”න්තිආදි (සං. නි. 4.237).

තථා තෙසු ආධාරභූතෙසු පටිභතො සඬ්ඛාරලොකො විහඤ්ඤති. යථාහ –

“චක්ඛුස්මිං අනිදස්සනෙ සප්පට්ඨෙ පටිභඤ්ඤි වා”ඉති (ධ. ස. 597-8) ව.

“චක්ඛු, හික්ඛවෙ, පටිභඤ්ඤති මනාපාමනාපෙසු රූපෙසු”ති (සං. නි. 4.238) එවමාදි.

තථා තෙහියෙව කාරණභූතෙහි දුට්ඨොපි ලොකො විහඤ්ඤති. යථාහ –

“චක්ඛු විහඤ්ඤති මනාපාමනාපෙසු රූපෙසු”ති (සං. නි. 4.238) ව.

“චක්ඛු, හික්ඛවෙ, ආදිත්තං, රූපා ආදිත්තා. කෙන ආදිත්තං? රාගභිගිනා”ති (සං. නි. 4.28; මහාව. 54) එවමාදි.

තස්මා ඡඅජ්ඣත්තිකබාහිරායතනවසෙන තං පුච්ඡං විස්සජ්ජෙත්තො ආහ “ඡසු ලොකො සමුප්පත්තො”ති.

172. අථ සො යක්ඛො අත්තනා වට්ටවසෙන පුට්ඨපඤ්භං භගවතා ද්වාදසායතනවසෙන සඬ්ඛිපිත්වා විස්සජ්ජිතං න සුට්ඨු උපලක්ඛෙත්වා තඤ්ච අත්ථං තප්පට්ඨකඤ්ච ඤාතුකාමො සඬ්ඛෙපෙනෙව වට්ටව්වට්ටං පුච්ඡන්තො ආහ “කතමං ත”න්ති. තත්ථ උපාදානබ්බට්ඨෙත උපාදානං, දුක්ඛසච්චස්සෙතං අධිවචනං. යත්ථ ලොකො විහඤ්ඤති “ඡසු ලොකො විහඤ්ඤති”ති එවං භගවතා යත්ථ ඡබ්බිධෙ උපාදානෙ ලොකො විහඤ්ඤති චුත්තො, තං කතමං උපාදානන්ති? එවං උපධිසගාථාය සරූපෙනෙව දුක්ඛසච්චං පුච්ඡි. සමුදයසච්චං පන තස්ස කාරණභාවෙන ගහිතමෙව හොති. නියානං පුච්ඡිතොති ඉමාය පන උපධිසගාථාය මග්ගසච්චං පුච්ඡි. මග්ගසච්චෙන හි අරියසාවකො දුක්ඛං පරිජානන්තො, සමුදයං පජහන්තො, නිරොධං සච්ඡිකරොන්තො, මග්ගං භාවෙන්තො ලොකම්භා නියාති, තස්මා නියානන්ති චුච්චති. කථන්ති කෙන පකාරෙන. දුක්ඛා පමුච්චති “උපාදාන”න්ති චුත්තා වට්ටදුක්ඛා පමොක්ඛං පාපුණාති. එවමෙත්ථ සරූපෙනෙව මග්ගසච්චං පුච්ඡි, නිරොධසච්චං පන තස්ස විසයභාවෙන ගහිතමෙව හොති.

173. එවං යක්ඛෙන සරූපෙන දස්සෙත්වා ච අදස්සෙත්වා ච චතුසච්චවසෙන පඤ්භං පුට්ඨො භගවා තෙනෙව නයෙන විස්සජ්ජෙත්තො ආහ “පඤ්ච කාමගුණා”ති. තත්ථ පඤ්චකාමගුණසඬ්ඛාතගොවරග්ගභණෙන තග්ගොවරාති පඤ්චායතනාති ගහිතානෙව හොන්ති. මනො ඡට්ඨො එතෙසන්ති මනොඡට්ඨා.

පවෙදිතාති පකාසිතා. එත්ථ අජ්ඣන්තිකෙසු ඡට්ඨස්ස මනායතනස්ස ගහණෙන තස්ස විසයභූතං ධම්මායතනං ගහිතමෙව හොති. එවං “කතමං තං උපාදාන”න්ති ඉමං පඤ්ඤාං විස්සජ්ජේන්තො පුනපි ද්වාදසායතනානං වසෙනෙව දුක්ඛසච්චං පකාසෙසි. මනොගහණෙන වා සත්තන්තං විඤ්ඤාණධාතූනං ගහිතත්තා තාසු පුරිමපඤ්චවිඤ්ඤාණධාතූග්ගහණෙන තාසං වත්ථුනි පඤ්ච වක්ඛාදීනි ආයතනානි, මනොධාතූමනොවිඤ්ඤාණධාතූග්ගහණෙන තාසං වත්ථුගොචරහෙදං ධම්මායතනං ගහිතමෙවාති එවම්පි ද්වාදසායතනවසෙන දුක්ඛසච්චං පකාසෙසි. ලොකුත්තරමනායතනධම්මායතනකදෙසො පනෙත්ථ යත්ථ ලොකො විහඤ්ඤති, තං සන්ධාය නිද්දිට්ඨත්තා න සඬගය්හති.

එත්ථ ඡන්දං විරාජේත්වාති එත්ථ ද්වාදසායතනහෙදෙ දුක්ඛසච්චෙ තානෙවායතනානි ඛන්ධනො ධාතූනො නාමරූපතොති තථා තථා වචන්ථපෙත්වා, තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා, විපස්සන්තො අරහත්තමග්ගපරියොසානාය විපස්සනාය තණ්හාසඬ්ඛාතං ඡන්දං සබ්බසො විරාජේත්වා විනෙන්වා විද්ධංසෙත්වාති අත්ථො. එවං දුක්ඛා පමුච්චති ඉමිනා පකාරෙන එතස්මා වට්ටදුක්ඛා පමුච්චති. එවම්මාය උපඬ්ඪගාථාය “නිය්‍යානං පුච්ඡිතො බුහි, කථං දුක්ඛා පමුච්චති”ති අයං පඤ්ඤො විස්සජ්ජිතො හොති, මග්ගසච්චඤ්ච පකාසිතං සමුදයනිරොධසච්චාති පනෙත්ථ පුරිමනයෙනෙව සඬගහිතත්තා පකාසිතානෙව හොන්තිති වෙදිතබ්බාති. උපඬ්ඪගාථාය වා දුක්ඛසච්චං, ඡන්දෙන සමුදයසච්චං, “විරාජේත්වා”ති එත්ථ විරාගෙන නිරොධසච්චං, “විරාගාච්චමුච්චති”ති වචනතො වා මග්ගසච්චං. “එව”න්ති උපායනිදස්සනෙන මග්ගසච්චං, දුක්ඛනිරොධන්ති වචනතො වා. “දුක්ඛා පමුච්චති”ති දුක්ඛපමොක්ඛෙන නිරොධසච්චන්ති එවමෙත්ථ වත්තාරි සච්චාති පකාසිතාති හොන්තිති වෙදිතබ්බාති.

174. එවං චතුසච්චගබ්භාය ගාථාය ලක්ඛණතො නිය්‍යානං පකාසෙත්වා පුන තදෙව සකෙන නිරුත්තාහිලාපෙන නිගමෙන්තො ආහ “එතං ලොකස්ස නිය්‍යාන”න්ති. එත්ථ එතන්ති පුබ්බෙ චුත්තස්ස නිද්දෙසො, ලොකස්සාති තෙධාතූකලොකස්ස. යථාතථන්ති අවිපරිතං. එතං වො අහමක්ඛාමීති සවෙපි මං සහස්සක්ඛන්තුං පුච්ඡෙය්‍යාථ, එතං වො අහමක්ඛාමි, න අඤ්ඤං. කස්මා? යස්මා එවං දුක්ඛා පමුච්චති, න අඤ්ඤාථාති අධිජ්ජායො. අථ වා එතෙන නිය්‍යානෙන එකද්වන්තික්ඛතුං නිග්ගතානම්පි එතං වො අහමක්ඛාමි, උපරිවිසෙසාධිගමායපි එතදෙව අහමක්ඛාමීති අත්ථො. කස්මා? යස්මා එවං දුක්ඛා පමුච්චති අසෙසනිස්සෙසාති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ ද්වෙපි යක්ඛසෙනාපතයො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨන්ති සද්ධිං යක්ඛසහස්සෙන.

175. අථ හෙමවතො පකතියාපි ධම්මගරු ඉදානි අරියභූමියං පතිට්ඨාය සුට්ඨුතරං අතිත්තො භගවතො විචිත්‍රපටිභානාය දෙසනාය භගවන්තං සෙක්ඛාසෙක්ඛභූමිං පුච්ඡන්තො “කො සුඛ තරති”ති ගාථමහාසි. තත්ථ කො සුඛ තරති ඔසන්ති ඉමිනා චතුරොසං කො තරතිති සෙක්ඛභූමිං පුච්ඡති අවිසෙසෙන. යස්මා අණ්ණවන්ති න විත්ථතමත්තං නාපි ගම්භීරමත්තං අපිච පන යං

විත්ථතතරඤ්ච ගම්භීරතරඤ්ච, තං වුච්චති. තාදියො ච සංසාරණ්ණවො. අයඤ්භි සමන්තතො පරියන්තාභාවෙන විත්ථතො, හෙට්ඨා පතිට්ඨාභාවෙන උපරි ආලම්බනාභාවෙන ච ගම්භීරො, තස්මා “කො ඉධ තරති අණ්ණං, තස්මිඤ්ච අප්පතිට්ඨො අනාලම්බො ගම්භීරො අණ්ණංවෙ කො න සීදති”ති අසෙක්ඛභූමිං පුච්ඡති.

176. අථ භගවා යො භික්ඛු ජීවිතහෙතුපි විනික්කමං අකරොන්තො සබ්බදා සීලසම්පන්නො ලොකියලොකුත්තරාය ච පඤ්ඤාය පඤ්ඤවා, උපචාරජ්ජනාසමාධිනා ඉරියාපට්ඨෙට්ඨිමග්ගඵලෙහි ච සුසමාහිතො, තිලක්ඛණං ආරොපෙත්වා විපස්සනාය නියකජ්ඣක්තවිත්තනසීලො, සාතච්චකිරියාවභාය අප්පමාදසතියා ච සමන්තාගතො. යස්මා සො චතුත්ථෙන මග්ගෙන ඉමං සුදුක්කරං ඔසං අනවසෙසං තරති, තස්මා සෙක්ඛභූමිං විස්සජ්ජෙන්නො “සබ්බදා සීලසම්පන්නො”ති ඉමං තිසික්ඛාගබ්භං ගාථමාහ. එත්ථ හි සීලසම්පදාය අධිසීලසික්ඛා, සතිසමාධිහි අධිවිත්තසික්ඛා, අජ්ඣක්තවිත්තිතාපඤ්ඤාහි අධිපඤ්ඤාසික්ඛාති තිස්සො සික්ඛා සඋපකාරා සානිසංසා ච වුත්තා. උපකාරො හි සික්ඛානං ලොකියපඤ්ඤා සති ච, අනිසංසො සාමඤ්ඤඵලානිති.

177. එවං පට්ඨගාථාය සෙක්ඛභූමිං දස්සෙත්වා ඉදානි අසෙක්ඛභූමිං දස්සෙන්නො දුතියගාථමාහ. තස්සත්ථො වීරතො කාමසඤ්ඤායාති යා කාවි කාමසඤ්ඤා, තතො සබ්බතො චතුත්ථමග්ගසම්පයුත්තාය සමුච්ඡෙදවීරතියා වීරතො. “වීරත්තො”තිපි පාඨො. තදා “කාමසඤ්ඤායා”ති භූමිමච්චනං හොති, සගාථාවග්ගෙ පන “කාමසඤ්ඤාසු”තිපි (සං. නි. 1.96) පාඨො. චතුහිපි මග්ගෙහි දසන්තං සංයොජනානං අතීතත්තා සබ්බසංයොජනාතිගො, චතුත්ථෙනෙව චා උද්ධමභාගියසබ්බසංයොජනාතිගො, තත්තත්තාහිනන්දිනිතණ්භාසඬ්ඛාතාය නන්දියා තිණ්ණඤ්ච භවානං පරික්ඛිණත්තා නන්දිභවපරික්ඛිණො සො තාදියො ඛිණාසවො භික්ඛු ගම්භීරො සංසාරණ්ණංවෙ න සීදති නන්දිපරික්ඛයෙන සඋපාදියෙසං, භවපරික්ඛයෙන ච අනුපාදියෙසං නිබ්බානථලං සමාපජ්ජ පරමස්සාසප්පත්තියාති.

178. අථ හෙමවතො සභායඤ්ච යක්ඛපරිසඤ්ච ඔලොකෙත්වා පිතිසොමනස්සජාතො “ගම්භීරපඤ්ඤ”න්ති එවමාදිහි ගාථාහි භගවන්තං අභිත්ථවිත්වා සබ්බාවතියා පරිසාය සභායෙන ච සද්ධිං අභිවාදෙත්වා, පදක්ඛිණං කත්වා, අත්තතො වසනට්ඨානං අගමාසි.

තාසං පන ගාථානං අයං අත්ථවණ්ණනා – ගම්භීරපඤ්ඤන්ති ගම්භීරාය පඤ්ඤාය සමන්තාගතං. තත්ථ පටිසම්භිදායං වුත්තනායෙන ගම්භීරපඤ්ඤා වෙදිතබ්බා. වුත්තඤ්භි තත්ථ “ගම්භීරෙසු බන්ධෙසු ඤාණං පචත්තතිති ගම්භීරපඤ්ඤා”තිආදි (පටි. ම. 3.4). නිපුණත්ථදස්සිත්ති නිපුණෙහි බත්තියපණ්ඩිතාදීහි අභිසඬ්ඛානං පඤ්ඤානං අත්ථදස්සිං අත්ථානං චා යානි නිපුණානි කාරණානි දුප්පට්ඨිජ්ඣානි අඤ්ඤෙහි තෙසං දස්සනෙන නිපුණත්ථදස්සිං. රාගාදිකිඤ්චනාභාවෙන අකිඤ්චනං. දුට්ඨෙ කාමෙ තිට්ඨෙ වෙ භවෙ අලග්ගනෙන කාමභවෙ අසත්තං. බන්ධාදිහෙදෙසු සබ්බාරම්මණෙසු ඡන්දරාගබන්ධනාභාවෙන

සබ්බධි විජ්ජමුත්තං. දිබ්බේ පටේ කමමානන්ති අට්ඨසමාපත්තිහෙතෙ දිබ්බේ පටේ සමාපජ්ජනවසෙන වඩ්ඤ්ජමන්තං. තත්ථ කිඤ්චාපි න තාය වෙලාය භගවා දිබ්බේ පටේ කමති, අපිව බො පුබ්බේ කමනං උපාදාය කමනසත්තිසබ්භාවෙන තත්ථ ලද්ධවසිභාවතාය එවං වුච්චති. අථ වා යෙ තෙ විසුද්ධිදෙවා අරහන්තො, තෙසං පටේ සන්තවිභාරෙ කමනෙනාපෙතං වුත්තං. මහන්තානං ගුණානං එසනෙන මහෙසිං.

179. දුතියගාථාය අපරෙන පරියායෙන උුති ආරද්ධාති කත්වා පුන නිපුණත්ථදස්සිග්ගහණං නිදස්සෙති. අථ වා නිපුණත්ථේ දස්සෙතාරන්ති අත්ථො. පඤ්ඤාදදන්ති පඤ්ඤාපටිලාභසංවත්තනිකාය පටිපත්තියා කථනෙන පඤ්ඤාදායකං. කාමාලයෙ අසත්තන්ති ය්වායංකාමෙසු තණ්හාදිට්ඨිවසෙන දුච්ඛො ආලයො, තත්ථ අසත්තං. සබ්බවිදුන්ති සබ්බධම්මවිදුං, සබ්බඤ්ඤුන්ති වුත්තං හොති. සුමෙධන්ති තස්ස සබ්බඤ්ඤාභාවස්ස මග්ගභූතාය පාරමිපඤ්ඤාසඬ්ඛාතාය මෙධාය සමන්තාගතං. අරියෙ පටෙති අට්ඨච්චිගිකෙ මග්ගෙ, ඵලසමාපත්තියං වා. කමමානන්ති පඤ්ඤාය අජ්ඣොගාහමානං මග්ගලක්ඛණං ඤත්වා දෙසනතො, පටිසමානං වා ඛණෙ ඛණෙ ඵලසමාපත්තිසමාපජ්ජනතො, චතුබ්බිධමග්ගභාවනාසඬ්ඛාතාය කමනසත්තියා කම්මපුබ්බං වා.

180. සුදිට්ඨං වත නො අජ්ජාති. අජ්ජ අම්හෙහි සුන්දරං දිට්ඨං, අජ්ජ වා අම්භාකං සුන්දරං දිට්ඨං, දස්සනන්ති අත්ථො. සුජ්ජහාතං සුහුට්ඨිතන්ති අජ්ජ අම්භාකං සුට්ඨු පහාතං සොහනං වා පහාතං අහොසි. අජ්ජ ච නො සුන්දරං උට්ඨිතං අහොසි, අනුපරොධෙන සයනතො උට්ඨිතං. කිං කාරණං? යං අද්දසාම සම්බුද්ධං, යස්මා සම්බුද්ධං අද්දසාමාති අත්තතො ලාභසම්පත්තිං ආරබ්භ පාමොජ්ජං පවෙදෙති.

181. ඉද්ධිමන්තොති කම්මවිපාකජ්ද්ධියා සමන්තාගතා. යසස්සිනොති ලාභග්ගපරිවාරග්ගසම්පන්නා. සරණං යන්තීති කිඤ්චාපි මග්ගෙනෙව ගතා, තථාපි සොතාපන්නභාවපරිදීපනත්ථං පසාදදස්සනත්ථඤ්ච වාවං භින්දති.

182. ගාමා ගාමන්ති දෙවගාමා දෙවගාමං. නගා නගන්ති දෙවපබ්බතා දෙවපබ්බතං. නමස්සමානා සම්බුද්ධං, ධම්මස්ස ච සුධම්මතන්ති “සම්මාසම්බුද්ධො වත භගවා, ස්වාක්ඛාතො වත භගවතො ධම්මො” තිආදිනා නයෙන බුද්ධසුඛොධිතඤ්ච ධම්මසුධම්මතඤ්ච. “සුජ්ජපටිපන්නො වත භගවතො සාවකසඬ්ඛො” තිආදිනා සඬ්ඛ-සුජ්ජපටිපත්තිඤ්ච අභිත්ථවිත්වා අභිත්ථවිත්වා නමස්සමානා ධම්මසොසකා හුත්වා විවරිස්සාමාති වුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙවාති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය හෙමවතසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. ආළවකසුත්තවණ්ණනා

එවං මෙ සුතන්ති ආලවකසුත්තං. කා උප්පත්ති? අත්ථවණ්ණනානායෙනෙවස්ස උප්පත්ති ආවිභවිස්සති. අත්ථවණ්ණනාය ව “එවං මෙ සුතං, එකං සමයං භගවා” ති එතං වුත්තත්ථමෙව. ආලවියං විහරති ආලවකස්ස යක්ඛස්ස භවනෙති එත්ථ පන කා ආලවී, කස්මා ව භගවා තස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ විහරති? වුවිවතෙ – ආලවීති රට්ඨමිපි නගරමිපි වුවිවති, තදුභයමිපි ඉධ වට්ටති. ආලවීනගරස්ස හි සමීපෙ විහරන්තොපි “ආලවියං විහරති” ති වුවිවති. තස්ස ව නගරස්ස සමීපෙ අවිදුරෙ ගාවුතමත්තෙ තං භවනං, ආලවීරට්ඨෙ විහරන්තොපි “ආලවියං විහරති” ති වුවිවති, ආලවීරට්ඨෙ වෙතං භවනං.

යස්මා පන ආලවකො රාජා විවිධනාටකූපභොගං ඡඩ්ඛෙත්වා චොරපටිබාහනත්ථං පටිරාජනිසෙධනත්ථං බ්‍යායාමකරණත්ථඤ්ච සත්තමෙ සත්තමෙ දිවසෙ මිගවං ගච්ඡන්තො එකදිවසං බලකායෙන සද්ධිං කතිකං අකාසි – “යස්ස පස්සෙන මිගො පලායති, තස්සෙව සො භාරො” ති. අථ තස්සෙව පස්සෙන මිගො පලායි, ජවසම්පන්නො රාජා ධනුං ගහෙත්වා පත්තිකොව තියොජනං තං මිගං අනුබන්ධි. එණිමිගා ව තියොජනවෙගා එව භොන්ති. අථ පරික්ඛිණජවං තං මිගං උදකං පවිසිත්වා, යීතං වධිත්වා, ද්විධා ඡෙත්වා, අනත්ථිකොපි මංසෙන “නාසක්ඛි මිගං ගහෙතු” ත්ති අපවාදමොචනත්ථං කාපේනාදාය ආගච්ඡන්තො නගරස්සාවිදුරෙ බහලපත්තපලාසං මහානිග්‍රොධං දිස්වා පරිස්සම්චිනොදනත්ථං තස්ස මූලමුපගතො. තස්මිඤ්ච නිග්‍රොධෙ ආලවකො යක්ඛො මහාරාජසන්නිකා වරං ලභිත්වා මජ්ඣන්තිකසමයෙ තස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය ථූට්ඨොකාසං පට්ටිඨෙ පාණිනො බාදන්තො පට්ටසති. සො තං දිස්වා බාදිතුං උපගතො. අථ රාජා තෙන සද්ධිං කතිකං අකාසි – “මුඤ්ච මං, අහං තෙ දිවසෙ දිවසෙ මනුස්සඤ්ච ටාලිපාකඤ්ච පෙසෙස්සාමි” ති. යක්ඛො “ත්ථං රාජ්‍යපභොගෙන පමත්තො සම්මුස්සසි, අහං පන භවනං අනුපගතඤ්ච අනනුඤ්ඤාතඤ්ච බාදිතුං න ලභාමි, ස්වාහං භවන්තමිපි ජීයෙය්‍ය” ත්ති න මුඤ්චි. රාජා “යං දිවසං න පෙසෙමි, තං දිවසං මං ගහෙත්වා බාදාහි” ති අත්තානං අනුජානිත්වා තෙන මුත්තො නගරාහිමුඛො අගමාසි.

බලකායො මග්ගෙ බන්ධාවාරං බන්ධිත්වා යීතො රාජානං දිස්වා – “කිං, මහාරාජ, අයසමත්තභයා එවං කිලන්තොසි” ති වදන්තො පච්චුග්ගන්ත්වා පටිග්ගහෙසි. රාජා තං පවත්ති. අනාරොචෙත්වා නගරං ගන්ත්වා, කතපාතරාසො නගරගුත්තිකං ආමන්තෙත්වා එතමත්ථං ආරොචෙසි. නගරගුත්තිකො – “කිං, දෙව, කාලපරිච්ඡේදො කතො” ති ආහ. රාජා “න කතො, භණ්ණ” ති ආහ. “දුට්ඨු කතං, දෙව, අමනුස්සා හි පරිච්ඡින්නමත්තමෙව ලභන්ති, අපරිච්ඡින්නෙ පන ජනපදස්ස ආබාධො භවිස්සති. භොතු, දෙව, කිඤ්චාපි එවමකාසි, අප්පොස්සුක්කො ත්ථං රජ්ජසුඛං අනුභොගි, අහමෙත්ථ කාතබ්බං කරිස්සාමි” ති. සො කාලස්සෙව වුට්ඨාය බන්ධනාගාරං ගන්ත්වා යෙ යෙ වජ්ඣා භොන්ති, තෙ තෙ සන්ධාය – “යො ජීවිතත්ථිකො භොති, සො නික්ඛමතු” ති භණ්ණති. යො පඨමං නික්ඛමති තං ගෙහං නෙත්වා, ත්භාපෙත්වා, භොපේත්වා ව, “ඉමං ටාලිපාකං යක්ඛස්ස දෙහි” ති පෙසෙති. තං රුක්ඛමූලං පට්ටිඨමත්තංයෙව යක්ඛො හෙරවං අත්තභාවං නිමිතිනිත්වා මූලකන්දං විය බාදති. යක්ඛානුභාවෙන කිර මනුස්සානං කෙසාදීති

උපාදාය සකලසරීරං නවතීතපිණ්ඩො විය හොති. යක්ඛස්ස භත්තං ගාභාපෙන්තුං ගතපුරිසා තං දිස්වා භීතා යථාමිත්තං ආරොවෙසුං. තතො පභුති “රාජා වොරෙ ගහෙන්වා යක්ඛස්ස දෙනී”ති මනුස්සා වොරකම්මතො පටිවිරතා. තතො අපරෙන සමයෙන නවවොරානං අභාවෙන පුරාණවොරානඤ්ච පරික්ඛයෙන ඛන්ධනාගාරානි සුඤ්ඤානි අහෙසුං.

අථ නගරගුත්තිකො රඤ්ඤො ආරොවෙසී. රාජා අත්තනො ධනං නගරරච්ඡාසු ඡඩ්ඛාපෙසී – “අජ්ජෙව නාම කොචි ලොහෙන ගණ්භෙය්‍යා”ති. තං පාදෙනපි න කොචි ඡුපි. සො වොරෙ අලහන්තො අමච්චානං ආරොවෙසී. අමච්චා “කුලපටිපාටියා එකමෙකං ජිණ්ණකං පෙසෙම, සො පකතියාපි මච්චුමුඛෙ වත්තති”ති ආහංසු. රාජා “අම්භාකං පිතරං, අම්භාකං පිතාමහං පෙසෙති”ති මනුස්සා බොහං කර්ස්සන්ති, මා වො එතං රුච්චී”ති නිවාරෙසී. “තෙන හි, දෙව, දාරකං පෙසෙම උත්තානසෙය්‍යකං, තථාච්චිධස්ස හි ‘මාතා මෙ පිතා මෙ’ති සිනෙහො නත්ථී”ති ආහංසු. රාජා අනුජානි. තෙ තථා අකංසු. නගරෙ දාරකමාතරො ච දාරකෙ ගහෙන්වා ගබ්භිනියො ච පලායිත්වා පරජනපදෙ දාරකෙ සංවඩ්ඪෙත්වා ආනෙත්ති. එවං සබ්බානිපි ද්වාදස වස්සානි ගතානි.

තතො එකදිවසං සකලනගරං විචිනිත්වා එකමිපි දාරකං අලභිත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසුං – “නත්ථී, දෙව, නගරෙ දාරකො යපෙන්වා අන්තෙපුරෙ තව පුත්තං ආලවකකුමාර”න්ති. රාජා “යථා මම පුත්තො පියො, එවං සබ්බලොකස්ස, අත්තනා පන පියතරං නත්ථී, ගච්ඡං, තමිපි දත්වා මම ජීවිතං රක්ඛං”ති ආහ. තෙන ච සමයෙන ආලවකකුමාරස්ස මාතා පුත්තං න්භාපෙන්වා, මණ්ඩෙන්වා, දුකුලචුම්බටකෙ කත්වා, අඬකෙ සයාපෙන්වා, නිසින්තා හොති. රාජපුරිසා රඤ්ඤො ආණාය තත්ථ ගන්ත්වා විජ්ජලපන්තියා තස්සා සොළසන්තඤ්ච ඉත්ථීසහස්සානං සද්ධිං ධාතියා තං ආදාය පක්කමිංසු “ස්වෙ යක්ඛහක්ඛො භවස්සති”ති. තං දිවසඤ්ච භගවා පච්චුසසමයෙ පච්චුට්ඨාය ජෙතවනමහාවිහාරෙ ගන්ධකුටියං මහාකරුණාසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා පුන ඛුද්ධවක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො අද්දස ආලවකස්ස කුමාරස්ස අනාගාමිඵලුප්පත්තියා උපනිස්සයං, යක්ඛස්ස ච සොතාපත්තිඵලුප්පත්තියා උපනිස්සයං දෙසනාපරියොසානෙ ච චතුරාසිනියා පාණසහස්සානං ධම්මවක්ඛුපටිලාභස්සාති. තස්මා විභාතාය රත්තියා පුරෙහත්තකිච්චං කත්වා අනිට්ඨිතපච්ඡාහත්තකිච්චොව කාලපක්ඛඋපොසථදිවසෙ වත්තමානෙ ඔග්ගතෙ සූරියෙ එකකොච අදුතියො පත්තචීරමාදාය පාදගමනෙනෙව සාවත්ථීතො තිංස යොජනානි ගන්ත්වා තස්ස යක්ඛස්ස භවනං පාවිසී. තෙන වුත්තං “ආලවකස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ”ති.

කිං පන භගවා යස්මිං නිග්‍රොධෙ ආලවකස්ස භවනං, තස්ස මූලෙ විහාසී, උදාහු භවනෙයෙව්‍යාති? වුච්චතෙ – භවනෙයෙව. යථෙව හි යක්ඛා අත්තනො භවනං පස්සන්ති, තථා භගවාපි. සො තත්ථ ගන්ත්වා භවනද්වාරෙ අට්ඨාසී. තදා ආලවකො හිමවන්තෙ යක්ඛසමාගමං ගතො හොති. තතො ආලවකස්ස ද්වාරපාලො ගදුහො නාම යක්ඛො භගවත්තං උපසඩ්ධකම්ත්වා, වන්දිත්වා – “කිං, භත්තෙ, භගවා

විකාලෙ ආගතො”ති ආහ. “ආම, ගද්‍ය, ආගතොමිහි. සවෙ තෙ අගරු, විහරෙය්‍යාමෙකරත්ති. ආලවකස්ස භවනෙ”ති. “න මෙ, භන්තෙ, ගරු, අපිව බො සො යක්ඛො කක්ඛලො ඵරුසො, මාතාපිතූනම්පි අභිවාදනාදීනි න කරොති, මා රුචිවි භගවතො ඉධ වාසො”ති. “ජානාමි, ගද්‍ය, තස්ස කක්ඛලත්තං, න කොචි මමන්තරායො භවිස්සති, සවෙ තෙ අගරු, විහරෙය්‍යාමෙකරත්ති”න්ති.

දුතියම්පි ගද්‍යො යක්ඛො භගවන්තං ඵතදවොච – “අග්ගිත්තකපාලසදිසො, භන්තෙ, ආලවකො, ‘මාතාපිතරො’ති වා ‘සමණුච්ඡාමණා’ති වා ‘ධම්මො’ති වා න ජානාති, ඉධාගතානං චිත්තක්ඛෙපම්පි කරොති, හදයම්පි ඵාලෙති, පාදෙපි ගහෙත්වා පරසමුද්දෙ වා පරවක්කවාලෙ වා බිපති”ති. දුතියම්පි භගවා ආහ – “ජානාමි, ගද්‍ය, සවෙ තෙ අගරු, විහරෙය්‍යාමෙකරත්ති”න්ති. තතියම්පි ගද්‍යො යක්ඛො භගවන්තං ඵතදවොච – “අග්ගිත්තකපාලසදිසො, භන්තෙ, ආලවකො, ‘මාතාපිතරො’ති වා ‘සමණුච්ඡාමණා’ති වා ‘ධම්මො’ති වා න ජානාති, ඉධාගතානං චිත්තක්ඛෙපම්පි කරොති, හදයම්පි ඵාලෙති, පාදෙපි ගහෙත්වා පරසමුද්දෙ වා පරවක්කවාලෙ වා බිපති”ති. තතියම්පි භගවා ආහ – “ජානාමි, ගද්‍ය, සවෙ තෙ අගරු, විහරෙය්‍යාමෙකරත්ති”න්ති. “න මෙ, භන්තෙ, ගරු, අපිව බො සො යක්ඛො අත්තනො අනාරොචෙත්වා අනුජානන්තං මං ජීවිතා වොරොපෙය්‍ය, ආරොචෙමි, භන්තෙ, තස්සා”ති. “යථාසුඛං, ගද්‍ය, ආරොචෙහි”ති. “තෙන හි, භන්තෙ, ත්වමෙව ජානාහි”ති භගවන්තං අභිවාදෙත්වා හිමවන්තාහිමුඛො පක්කාමි. භවනද්වාරම්පි සයමෙව භගවතො විවරමදාසි. භගවා අත්තොභවනං පවිසිත්වා යත්ථ අභිලක්ඛිතෙසු මඬගලදිවසාදිසු නිසිදිත්වා ආලවකො සිරිං අනුභොති, තස්මිංයෙව දිබ්බරතනපල්ලඬකෙ නිසිදිත්වා සුවණ්ණාහං මුඤ්චි. තං දිස්වා යක්ඛස්ස ඉත්ථියො ආගන්ත්වා, භගවන්තං වන්දිත්වා, සම්පරිවාරෙත්වා නිසිදිංසු. භගවා “පුබ්බෙ තුම්හෙ දානං දත්වා, සීලං සමාදිසිත්වා, පුජනෙය්‍යං පුජෙත්වා, ඉමං සම්පත්තිං පත්තා, ඉදානිපි තථෙව කරොථ, මා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඉස්සාමච්ඡරියාහිභූතා විහරො”තිආදිනා නයෙන තාසං පකිණ්ණකධම්මකථං කථෙසි. තා ව භගවතො මධුරනිග්ගෙසාසං සුත්වා, සාධුකාරසහස්සානි දත්වා, භගවන්තං පරිවාරෙත්වා නිසිදිංසුයෙව. ගද්‍යොපි හිමවන්තං ගන්ත්වා ආලවකස්ස ආරොචෙසි – “යග්ගෙ, මාරිස, ජානෙය්‍යාසි, විමානෙ තෙ භගවා නිසිත්තො”ති. සො ගද්‍යස්ස සඤ්ඤමකාසි “තුණ්හි භොහි, ගන්ත්වා කත්තබ්බං කරිස්සාමි”ති. පුරිසමානෙන කිර ලජ්ජිතො අභොසි, තස්මා “මා කොචි පරිසමජ්ඣෙ සුඤ්ඤායා”ති වාරෙසි.

තදා සාතාගිරිහෙමවතා භගවන්තං ජෙතවනෙයෙව වන්දිත්වා “යක්ඛසමාගමං ගමිස්සාමා”ති සපරිවාරා නානායානෙහි ආකාසෙන ගච්ඡන්ති. ආකාසෙ ව යක්ඛානං න සබ්බත්ථ මග්ගො අත්ථි, ආකාසට්ඨානි විමානානි පරිහරිත්වා මග්ගට්ඨානෙනෙව මග්ගො භොති. ආලවකස්ස පන විමානං භූමට්ඨං සුගුත්තං පාකාරපරික්ඛිත්තං සුසංවිහිතද්වාරට්ටාලකගොපුරං, උපරි කංසජාලසඤ්ජන්තං මඤ්ජුසසදිසං තියොජනං උබ්බෙධෙන. තස්ස උපරි මග්ගො භොති. තෙ තං පදෙසමාගම්ම ගන්තුං අසමත්ථා අභෙසුං. බුද්ධානඤ්ඤි නිසිත්තොකාසස්ස උපරිභාගෙන යාව භවග්ගා, තාව කොචි ගන්තුං අසමත්ථො. තෙ “කිමිද්”න්ති ආවජ්ජෙත්වා භගවන්තං දිස්වා

ආකාසෙ ඛිත්තලෙඬ්ඬු විය ඔරුග්ග වන්දිත්වා, ධම්මං සුත්වා, පදක්ඛිණං කත්වා “යක්ඛසමාගමං ගච්ඡාම හගවා” ති තිණි වත්ථුනි පසංසන්තා යක්ඛසමාගමං අගමංසු. ආලවකො තෙ දිස්වා “ඉධ නිසීද්ධා” ති පටික්කම්ම ඔකාසමදාසි. තෙ ආලවකස්ස නිවෙදෙසුං “ලාභා තෙ, ආලවක, යස්ස තෙ හවනෙ හගවා විහරති, ගච්ඡාමසො හගවන්තං පයිරුපාසස්සු” ති. එවං හගවා හවනෙයෙව විහාසි, න යස්මිං නිග්‍රොධෙ ආලවකස්ස හවනං, තස්ස මූලෙති. තෙන චුත්තං “එකං සමයං හගවා ආලවියං විහරති ආලවකස්ස යක්ඛස්ස හවනෙ” ති.

අථ බො ආලවකො...පෙ.... හගවන්තං එතදවොච “නික්ඛම සමණා” ති. “කස්මා පනායං එතදවොචා” ති? චුච්චනෙ – රොසෙතුකාමතාය. තත්‍රෙවං ආදිතො පභුති සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො – අයඤ්චි යස්මා අස්සද්ධස්ස සද්ධාකථා දුක්කථා හොති දුස්සීලාදීනං සීලාදිකථා විය, තස්මා තෙසං යක්ඛානං සන්තිකා හගවතො පසංසං සුත්වා එව අග්ගිමිහි පක්ඛිත්තලොණසක්ඛරා විය අබ්භන්තරකොපෙන තට්ඨායමානහදයො හුත්වා “කො සො හගවා නාම, යො මම හවනං පට්ටියො” ති ආහ. තෙ ආහංසු – “න ත්වං, ආචුසො, ජානාසි හගවන්තං අම්භාකං සත්ථාරං, යො තුසිතහවනෙ යීතො පඤ්ච මහාවිලොකනානි විලොකෙත්වා” ති ආදිනා නයෙන යාව ධම්මවක්කප්පවත්තනං කථෙන්නා පටිසන්ධිආදිනා ද්වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි වත්වා “ඉමානිපි ත්වං, ආචුසො, අවිජරියානි නාද්දසා” ති වොදෙසුං. සො දිස්වාපි කොඨවසෙන “නාද්දස” ත්ති ආහ. ආචුසො ආලවක පස්සෙයාසි වා ත්වං, න වා, කො තයා අත්ථො පස්සතා වා අපස්සතා වා, කිං ත්වං කරිස්සසි අම්භාකං සත්ථුනො, යො ත්වං තං උපනිධාය චලක්කකුධමහාඋසහසමීපෙ තද්‍රජාතවච්ඡකො විය, තිධාපහින්තමත්තවාරණසමීපෙ හිඬ්ඬපොතකො විය, භාසුරවිලම්බකෙසරඋපසොහිතක්ඛන්ධස්ස මිගරඤ්ඤො සමීපෙ ජරසිඬ්ඬාලො විය, දියඬ්ඬයොජනසතප්පවඬ්ඬකායසුපණ්ණරාජසමීපෙ ඡින්තපක්ඛකාකපොතකො විය බායසි, ගච්ඡ යං තෙ කරණීයං, තං කරොහීති. එවං චුත්තෙ කුද්ධො ආලවකො උට්ඨහිත්වා මනොසීලාතලෙ වාමපාදෙන යත්වා “පස්සථ දානි තුම්භාකං වා සත්ථා මහානුභාවො, අහං වා” ති දක්ඛිණපාදෙන සට්ඨියොජනමත්තං කෙලාසපබ්බතකුටං අක්කමි, තං අයොකුටපහටො නිද්ධන්තඅයොපිණ්ඩො විය පපටිකායො මුඤ්චි. සො තත්‍ර යත්වා “අහං ආලවකො” ති සොසෙසි, සකලජම්බුදීපං සද්දො එරි.

වත්තාරො කිර සද්දා සකලජම්බුදීපෙ සුයයිංසු – යඤ්ච පුණ්ණකො යක්ඛසෙනාපති ධනඤ්චයකොරබ්‍රාජානං ජුතෙ ජීනිත්වා අප්ථොටෙන්වා “අහං ජීනි” ත්ති උග්ගොසෙසි, යඤ්ච සක්කො දෙවනමිත්තො කස්සපස්ස හගවතො සාසනෙ පරිභායමානෙ විස්සකම්මං දෙවපුත්තං සුනබං කාරෙත්වා “අහං පාපහික්ඛු ච පාපහික්ඛුනියො ච උපාසකෙ ච උපාසිකායො ච සබ්බෙව අධම්මවාදිතො බාදාමි” ති උග්ගොසාපෙසි, යඤ්ච කුසජාතකෙ පභාවතිහෙතු සත්තහි රාජුහි නගරෙ උපරුද්ධෙ පභාවතිං අත්තනා සහ හත්ථික්ඛන්ධං ආරොපෙත්වා නගරා නික්ඛම්ම “අහං සීහස්සරකුසමහාරාජා” ති මහාපුරිසො උග්ගොසෙසි, යඤ්ච ආලවකො කෙලාසමුද්ධනි යත්වා “අහං ආලවකො” ති. තදා හි සකලජම්බුදීපෙ ද්වාරෙ ද්වාරෙ

යත්වා උග්‍යෝගිතසදිසං අහොසි, තියොජනසහස්සවිත්ථතො ච හිමවාපි සඬකම්පි
යක්ඛස්ස ආනුභාවෙන.

සො වාතමණ්ඩලං සමුට්ඨාපෙසි – “එතෙනෙව සමණං පලාපෙස්සාමි” ති. තෙ
පුරත්ථිමාදිහෙදා වාතා සමුට්ඨහිත්වා
අධිභයොජනයොජනද්වියොජනතියොජනප්පමාණානි පබ්බතකුටානි පදාලෙන්වා
වනගච්ඡරුක්ඛාදීනි උම්මුලෙන්වා ආලවීනගරං පක්ඛන්තා ජිණ්ණහත්ථිසාලාදීනි
චුණ්ණෙන්තා ඡදනිට්ඨකා ආකාසෙ භමෙන්තා. භගවා “මා කස්සපි උපරොධො
හොතු” ති අධිට්ඨාසි. තෙ වාතා දසබලං පත්වා විවරකණ්ණමත්තම්පි වාලෙතුං
නාසක්ඛිංසු. තතො මහාවස්සං සමුට්ඨාපෙසි “උදකෙන අජ්ඣාත්ථරිත්වා සමණං
මාරෙස්සාමි” ති. තස්සානුභාවෙන උපරුපරි සතපටලසහස්සපටලාදිහෙදා වලාහකා
උට්ඨහිත්වා වස්සිංසු, චුට්ඨිධාරාවෙගෙන පථවී ඡිද්දා අහොසි, වනරුක්ඛාදීනං උපරි
මහොසො ආගන්ත්වා දසබලස්ස විවරෙ උස්සාවබ්බන්දුමත්තම්පි තෙමෙතුං නාසක්ඛි.
තතො පාසාණවස්සං සමුට්ඨාපෙසි, මහන්තානි මහන්තානි පබ්බතකුටානි
ධුමායන්තානි පජ්ජලන්තානි ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලං පත්වා දිබ්බමාලාගුළානි
සම්පජ්ජිංසු. තතො පහරණවස්සං සමුට්ඨාපෙසි, එකතොධාරාඋභතොධාරා
අසිසත්තිචුරප්පාදයො ධුමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලං පත්වා
දිබ්බපුප්ඵානි අහෙසුං. තතො අඬිගාරවස්සං සමුට්ඨාපෙසි, කිංසුකවණ්ණා අඬිගාරා
ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමුලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා විකිරිංසු. තතො
කුක්කුලවස්සං සමුට්ඨාපෙසි, අච්චුණ්හො කුක්කුලො ආකාසෙනාගන්ත්වා
දසබලස්ස පාදමුලෙ වන්දනචුණ්ණං හුත්වා නිපති. තතො වාලුකාවස්සං
සමුට්ඨාපෙසි, අතිසුඛුමා වාලුකා ධුමායන්තා පජ්ජලන්තා ආකාසෙනාගන්ත්වා
දසබලස්ස පාදමුලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා නිපතිංසු. තතො කලලවස්සං සමුට්ඨාපෙසි,
තං කලලවස්සං ධුමායන්තං පජ්ජලන්තං ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමුලෙ
දිබ්බගන්ධං හුත්වා නිපති. තතො අන්ධකාරං සමුට්ඨාපෙසි “හිංසෙන්වා සමණං
පලාපෙස්සාමි” ති. තං චතුරඬිගසමන්තාගන්ධකාරසදිසං හුත්වා දසබලං පත්වා
සූරියජ්ජභාවිහතම්චන්ධකාරං අන්තරධාසි.

එවං යක්ඛො ඉමාහි නවහි
වාතවස්සපාසාණපහරණඬිගාරකුක්කුලවාලුකකලලන්ධකාරචුට්ඨිහි භගවන්තං
පලාපෙතුං අසක්කොන්තො නානාවිධපහරණහත්ථාය
අනෙකජ්ජකාරරූපභූතගණසමාකුලාය චතුරඬිගිනියා සෙනාය සයමෙව භගවන්තං
අභිගතො. තෙ භූතගණා අනෙකජ්ජකාරෙ විකාරෙ කත්වා “ගණ්භථ හනථා” ති
භගවතො උපරි ආගච්ඡන්තා විය හොන්ති, අපිච තෙ නිද්ධන්තලොහපිණ්ඩං විය
මක්ඛිකා, භගවන්තං අල්ලිසිතුං අසමත්ථා එවං අහෙසුං. එවං සන්තෙපි යථා
බොධිමණ්ඩෙ මාරො ආගතවෙලායමෙව නිවත්තො, තථා අනිවත්තිත්වා
උපඬිඨරත්තිමත්තං බ්‍යාකුලමකංසු. එවං උපඬිඨරත්තිමත්තං
අනෙකජ්ජකාරවිහිංසනදස්සනෙනපි භගවන්තං වාලෙතුමසක්කොන්තො ආලවකො
වින්තෙසි – “යංනුනාහං කෙනචි අපෙය්‍යං දුස්සාවුධං මුඤ්ඤෙය්‍යා” න්ති.

වත්තාරි කිර ආවුඩානි ලොකෙ සෙට්ඨානි – සක්කස්ස වජිරාවුධං,
 වෙස්සවණස්ස ගදාවුධං, යමස්ස නයනාවුධං, ආලවකස්ස දුස්සාවුධන්ති. යදි හි
 සක්කො කුද්ධො වජිරාවුධං සිනෙරුමත්ථකෙ පහරෙය්‍ය
 අට්ඨසට්ඨිසහස්සාධිකයොජනසතසහස්සං සිනෙරුං විනිවිජ්ඣන්වා හෙට්ඨන්තො
 ගච්ඡෙය්‍ය. වෙස්සවණස්ස පුට්ඨජනකාලෙ විස්සජ්ජිතගදා බහුනං යක්ඛසහස්සානං
 සීසං පාතෙත්වා පුන හත්ථපාසං ආගන්ත්වා තිට්ඨති. යමෙන කුද්ධෙන
 නයනාවුධෙන ඔලොකිතමත්තෙ අනෙකානි කුම්භණ්ඩසහස්සානි තත්තකපාලෙ
 තිලා විය විජ්ජුරන්තානි විනස්සන්ති. ආලවකො කුද්ධො සචෙ ආකාසෙ දුස්සාවුධං
 මුඤ්චෙය්‍ය, ද්වාදස වස්සානි දෙවො න වස්සෙය්‍ය. සචෙ පථවියං මුඤ්චෙය්‍ය,
 සබ්බරුක්ඛතිණාදීනි සුස්සිත්වා ද්වාදසවස්සන්තරං න පුන රුහෙය්‍යං. සචෙ සමුද්දෙ
 මුඤ්චෙය්‍ය, තත්තකපාලෙ උදකඛිත්ථ විය සබ්බමුදකං සුස්සෙය්‍ය. සචෙ
 සිනෙරුසදිසෙපි පබ්බතෙ මුඤ්චෙය්‍ය, බණ්ඩාබණ්ඩං හුත්වා විකිරෙය්‍ය. සො ඵලං
 මහානුභාවං දුස්සාවුධං උත්තරියකතං මුඤ්චිත්වා අග්ගහෙසි. යෙභුයොන
 දසසහස්සිලොකධාතුදෙවතා වෙගෙන සන්තිපතිංසු – “අජ්ජ හගවා ආලවකං
 දමෙස්සති, තත්ථ ධම්මං සොස්සාමා” ති. යුද්ධදස්සනකාමාපි දෙවතා සන්තිපතිංසු.
 ඵලං සකලම්පි ආකාසං දෙවතාහි පුරිපුණ්ණමහොසි.

අථ ආලවකො හගවතො සමීපෙ උපරුපරි විවරිත්වා වත්ථාවුධං මුඤ්චි. තං
 අසනිවිචක්කං විය ආකාසෙ හෙරවසද්දං කරොන්තං ධුමායන්තං පජ්ජලන්තං
 හගවන්තං පත්වා යක්ඛස්ස මානමද්දනත්ථං පාදමුඤ්ජනවොලකං හුත්වා පාදමුලෙ
 නිපති. ආලවකො තං දිස්වා ඡින්නවිසාණො විය උසහො, උද්ධට්ඨායො විය සජ්ජො,
 නිත්තෙජො නිම්මදො නිපතිතමානද්ධජො හුත්වා වින්තෙසි – “දුස්සාවුධම්පි සමණං
 නභිහොසි, කිං නු ඛො කාරණං” ති? ඉදං කාරණං, මෙත්තාවිහාරයුත්තො සමණො,
 හන්ද නං රොසෙත්වා මෙත්තාය වියොජෙමීති. ඉමිනා සම්බන්ධෙනෙනං වුත්තං –
 “අථ ඛො ආලවකො යක්ඛො යෙන හගවා...පෙ.... නික්ඛම සමණා” ති.
 තත්‍රායමධිජ්ජායො – කස්මා මයා අනනුඤ්ඤාතො මම හවනං පවිසිත්වා
 සරසාමිකො විය ඉත්ථාගාරස්ස මජ්ඣෙ නිසින්නොසි, නනු අයුත්තමෙනං සමණස්ස
 යදිදං අදින්නපටිහොගො ඉත්ථිසංසග්ගො ව, තස්මා යදි ත්වං සමණධම්මෙ ධීතො,
 නික්ඛම සමණාති. ඵකෙ පන “ඵතානි අඤ්ඤානි ව ඵරුසවචනානි වත්වා ඵවායං
 ඵතදවොවා” ති හණන්ති.

අථ හගවා “යස්මා ථද්ධො පටිථද්ධභාවෙන විනෙතුං න සක්කා, සො හි
 පටිථද්ධභාවෙ කරියමානෙ සෙය්‍යථාපි වණ්ඩස්ස කුක්කුරස්ස නාසාය පිත්තං
 භින්දෙය්‍ය, සො භියොයාසො මත්තාය වණ්ඩතරො අස්ස, ඵලං ථද්ධතරො හොති,
 මුදුනා පන සො සක්කා විනෙතු” ති ඤත්වා “සාධාවුසො” ති පියවචනෙන තස්ස
 වචනං සම්පට්ඨිත්වා නික්ඛමී. තෙන වුත්තං “සාධාවුසොති හගවා නික්ඛමී” ති.

තතො ආලවකො “සුවචො වතායං සමණො ඵකවචනෙනෙව නික්ඛන්තො,
 ඵලං නාම නික්ඛමෙතුං සුඛං සමණං අකාරණෙනෙවාහං සකලරත්තිං යුද්ධෙන
 අබ්භය්‍යාසි” ති මුදුවිත්තො හුත්වා පුන වින්තෙසි “ඉදානිපි න සක්කා ජානිතුං, කිං

නු බො සුවචතාය නික්බන්තො, උදාහු කොධෙන, හන්ද නං වීමංසාමී”ති. තතො “පවිස සමණා”ති ආහ. අප “සුවචො”ති මුදුභුතචිත්තවචන්ථානකරණත්ථං පුනපි පියවචනං වදන්තො සාධාචුසොති භගවා පාවිසි. ආලවකො පුනස්පුනං තමෙව සුවචභාවං වීමංසන්තො දුතියමිපි තතියමිපි “නික්බම පවිසා”ති ආහ. භගවාපි තථා අකාසි. යදි න කරෙයා, පකතියාපි ඵද්ධයක්ඛස්ස චිත්තං ඵද්ධතරං හුත්වා ධම්මකථාය භාජනං න භවෙයා. තස්මා යථා නාම මාතා රොදන්තං පුත්තකං යං සො ඉච්ඡති, තං දත්වා වා කත්වා වා සඤ්ඤාපෙනි, තථා භගවා කිලෙසරොදනෙන රොදන්තං යක්ඛං සඤ්ඤාපෙනුං යං සො භණති, තං අකාසි. යථා ව ධාතී ඵඤ්ඤං අපිචන්තං දාරකං කිඤ්චි දත්වා උපලාලෙන්වා පායෙති, තථා භගවා යක්ඛං ලොකුත්තරධම්මබීරං පායෙනුං තස්ස පත්ථිතවචනකරණෙන උපලාලෙන්තො එවමකාසි. යථා ව පුරිසො ලාබුමිහි චතුමධුරං පුරෙතුකාමො තස්සබ්භන්තරං සොධෙති, එවං භගවා යක්ඛස්ස චිත්තෙ ලොකුත්තරචතුමධුරං පුරෙතුකාමො තස්ස අබ්භන්තරෙ කොධමලං සොධෙනුං යාව තතියං නික්බමනපවෙසනං අකාසි.

අප ආලවකො “සුවචො අයං සමණො, ‘නික්බමා’ති චුත්තො නික්බමති, ‘පවිසා’ති චුත්තො පවිසති, යංනුනාහං ඉමං සමණං එවමෙවං සකලරත්ති. කිලමෙත්වා, පාදෙ ගහෙත්වා, පාරගඬිගාය බිපෙයා”න්ති පාපකං චිතං උප්පාදෙන්වා චතුත්ථවාරං ආහ – “නික්බම සමණා”ති. තං ඤත්වා භගවා “න බ්වාහං ත”න්ති ආහ. “එවං චුත්තෙ තදුත්තරිං කරණීයං පරියෙසමානො පඤ්භං පුච්ඡිතබ්බං මඤ්ඤිස්සති, තං ධම්මකථාය මුඛං භවිස්සති”ති ඤත්වා “න බ්වාහං ත”න්ති ආහ. තත්ථ නඉති පටික්ඛෙපෙ, බොඉති අවධාරණෙ. අහන්ති අත්තනිදස්සනං, න්ති හෙතුචචනං. තෙනෙන්ථ “යස්මා ත්වං එවං චින්තෙසි, තස්මා අහං ආචුසො නෙව නික්බමිස්සාමි, යං තෙ කරණීයං, තං කරොහි”ති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

තතො ආලවකො යස්මා පුබ්බෙපි ආකාසෙනාගමනවෙලායං “කිං නු බො, එතං සුවණ්ණවිමානං, උදාහු රජතමණිවිමානානං අඤ්ඤතරං, හන්ද නං පස්සාමා”ති එවං අත්තනො විමානං ආගතෙ ඉද්ධිමන්තෙ තාපසපරිබ්බාජකෙ පඤ්භං පුච්ඡිත්වා විස්සජ්ජෙතුමසක්කොන්තෙ චිත්තක්ඛෙපාදීහි විහෙයෙති. කථං? අමනුස්සා හි හිංසනකරුපදස්සනෙන වා හදයවත්ථුපරිමද්දනෙන වාති ද්විභාකාරෙහි චිත්තක්ඛෙපං කරොන්ති. අයං පන යස්මා “ඉද්ධිමන්තො හිංසනකරුපදස්සනෙන න තසන්ති”ති ඤත්වා අත්තනො ඉද්ධිප්පභාවෙන සුබ්බමත්තභාවං නිමිතිත්වා, තෙසං අත්තො පවිසිත්වා හදයවත්ථුං පරිමද්දති, තතො චිත්තසන්තති න සණ්ඨාති, තස්සා අසණ්ඨමානාය උම්මත්තකා භොන්ති බිත්තචිත්තා. එවං බිත්තචිත්තානං එතෙසං උරමිපි ථාලෙති, පාදෙපි නෙ ගහෙත්වා පාරගඬිගාය බිපති “මාස්සු මෙ පුන එවරුපා භවනමාගමිංසු”ති, තස්මා තෙ පඤ්භෙ සරිත්වා “යංනුනාහං ඉමං සමණං ඉදාහි එවං විහෙයෙයා”න්ති චින්තෙන්වා ආහ “පඤ්භං තං සමණා”තිආදි.

කුතො පනස්ස තෙ පඤ්භාති? තස්ස කිර මාතාපිතරො කස්සපං භගවන්තං පයිරුපාසිත්වා අට්ඨ පඤ්භෙ සවිස්සජ්ජනෙ උග්ගහෙසුං. තෙ දහරකාලෙ ආලවකං

පරියාප්තාපෙසුං. සො කාලච්චයෙන විස්සජ්ජනං සම්මුස්සි. තතො “ඉමෙ පඤ්භාපි මා විනස්සන්තු”ති සුවණ්ණපට්ටෙ ජාතිහිඬගුලකෙන ලිබාපෙත්වා විමානෙ නික්ඛිපි. එවමෙනෙ බුද්ධපඤ්භා බුද්ධවිසයා එව භොන්ති. භගවා තං සුත්වා යස්මා බුද්ධානං පරිච්චත්තලාහන්තරායො වා ජීවිතන්තරායො වා සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණධ්‍යාමජ්ජහානං පටිසානො වා න සක්කා කෙනවි කාතුං, තස්මා තං ලොකෙ අසාධාරණං බුද්ධානුභාවං දස්සෙන්තො ආහ “න බ්වාහං තං, ආවුසො, පස්සාමි සදෙවකෙ ලොකෙ”ති.

තත්ථ “සදෙවකච්චනෙන පඤ්චකාමාවචරදෙවග්ගණ”න්තිආදිනා නයෙන එතෙසං පදානං අත්ථමත්තදස්සනෙන සඬබ්බෙපො වුත්තො, න අනුසන්ධියොජනාක්කමෙන විත්ථාරො. ස්වායං වුව්වති – සදෙවකච්චනෙන හි උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදතො සබ්බදෙවෙසු ගහිතෙසුපි යෙසං තත්ථ සන්නිපතිතෙ දෙවගණෙ විමති අහොසි “මාරො මහානුභාවො ජකාමාවචරිස්සරො වසවත්ති පච්චනිකසාතො ධම්මදෙස්සි කුරුරකම්මන්තො, කිං නු බො, සොපිස්ස විත්තක්ඛෙපාදිති න කරෙය්‍යා”ති, තෙසං විමතිපට්ඨාහනත්ථං “සමාරකෙ”ති ආහ. තතො යෙසං අහොසි – “බුඡ්මා මහානුභාවො එකඬිගුලියා එකචක්කවාළසහස්සෙ ආලොකං කරොති, ද්විති...පෙ.... දසහි අඬිගුලිහි දසසු චක්කවාළසහස්සෙසු, අනුත්තරඤ්ච ඤානසමාපත්තිසුඛං පටිසංවෙදෙති, කිං සොපි න කරෙය්‍යා”ති, තෙසං විමතිපට්ඨාහනත්ථං “සබුඡ්මකෙ”ති ආහ. අථ යෙසං අහොසි “පුථු සමණබ්‍රාහ්මණා සාසනස්ස පච්චත්ථිකා පච්චාමිත්තා මන්තාදිබලසමන්තාගතා, කිං තෙපි න කරෙය්‍යා”න්ති, තෙසං විමතිපට්ඨාහනත්ථං “සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජායා”ති ආහ. එවං උක්කට්ඨට්ඨානෙසු කස්සචි අභාවං දස්සෙන්වා ඉදානි සදෙවමනුස්සායාති වචනෙන සම්මුතිදෙවෙ අවසෙසමනුස්සෙ ව උපාදාය උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙනෙව සෙසසත්තලොකෙපි කස්සචි අභාවං දස්සෙසිති එවමෙත්ථ අනුසන්ධියොජනාක්කමො වෙදිතබ්බො.

එවං භගවා තස්ස බාධනවිත්තං පටිසෙධෙන්වා පඤ්භප්‍රච්ඡනෙ උස්සාහං ජනෙන්තො ආහ “අපිච ත්වං, ආවුසො, පුච්ඡ යදාකඬ්ඛසි”ති. තස්සත්ථො – පුච්ඡ, යදි ආකඬ්ඛසි, න මෙ පඤ්භවිස්සජ්ජනෙ භාරො අත්ථි. අථ වා “පුච්ඡ යං ආකඬ්ඛසි, තෙ සබ්බං විස්සජ්ජෙස්සාමි”ති සබ්බඤ්ඤාපචාරණං පචාරෙසි අසාධාරණං පච්චෙකබුද්ධඅග්ගසාවකමහාසාවකෙහි. තෙ හි “පුච්ඡාවුසො සුත්වා වෙදිස්සාමා”ති වදන්ති. බුද්ධා පන “පුච්ඡාවුසො යදාකඬ්ඛසි”ති (සං. නි. 1.237, 246) වා,

“පුච්ඡ වාසව මං පඤ්භං, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡසි”ති වා. (දී. නි. 2.356);

“බාවරිස්ස ව තුය්හං වා, සබ්බෙසං සබ්බසංසයං;
කතාවකාසා පුච්ඡවිහො, යං කිඤ්චි මනසිච්ඡථා”ති වා. (සු. නි. 1036) –

එවමාදිනා නයෙන දෙවමනුස්සානං සබ්බඤ්ඤාපචාරණං පචාරෙන්නි.
අනච්ඡරියඤ්චෙනං, යං භගවා බුද්ධභූමිං පත්වා එවං පචාරණං පචාරෙය්‍යා, යො
බොධිසත්තභූමියං පදෙසඤාණෙ වත්තමානොපි –

“කොණ්ඩඤ්ඤ පඤ්භානි වියාකරොහි, යාවන්ති තං ඉසයො සාධුරූපා;
කොණ්ඩඤ්ඤ එසො මනුජෙසු ධම්මො, යං වුද්ධමාගච්ඡති එස භාරො” ති.
(ජා. 2.17.60) –

එවං ඉසිහි යාවිතො –

“කතාවකාසා පුච්ඡන්තු හොන්තො, යං කිඤ්චි පඤ්භං මනසාහිපත්ථිතං;
අහඤ්භි තං තං වො වියාකරිස්සං, ඤත්වා සයං ලොකමිමං පරඤ්චා” ති. –

එවං සරහභිගකාලෙ සම්භවජාතකෙ ව සකලජම්බුදීපෙ තික්ඛන්තුං විවරිත්වා
පඤ්භානං අන්තකරං අදිස්වා ජාතියා සත්තවස්සිකො රථිකාය පංසුකිලිකං
කිළින්තො සුචිරතෙන බ්‍රාහ්මණෙන පුට්ඨො –

“තග්ග තෙ අහමක්ඛිස්සං, යථාපි කුසලො තථා;
රාජා ව බො නං ජානාති, යදි කාහති වා න වා” ති. (ජා. 1.16.172) –

එවං සබ්බඤ්ඤාපචාරණං පචාරෙසි. එවං භගවතා ආලවකස්ස සබ්බඤ්ඤාපචාරණාය
පචාරිතාය අට්ඨ බො ආලවකො යක්ඛො භගවන්තං ගාථාය අජ්ඣාභාසි “කිං සුධ
විත්ත” න්ති.

183. තත්ථ කින්නි පුච්ඡාවචනං. සුති පදපුරණමත්තෙ නිපාතො. ඉධාති ඉමස්මිං
ලොකෙ. විත්තන්ති විදති, පිතිං කරොතීති විත්තං, ධනස්සෙතං අධිවචනං.
සුචිණ්ණන්ති සුකතං. සුබන්ති කායිකචෙතසිකං සාතං. ආවහාතීති ආවහති, ආනෙති,
දෙති, අජපෙතීති වුත්තං හොති භවෙති දළ්භන්තො නිපාතො. සාදුතරන්ති අතිසයෙන
සාදු. “සාධුතර” න්තිපි පාඨො. රසානන්ති රසසඤ්ඤිතානං ධම්මානං. කථන්ති
කෙන පකාරෙන, කථංජීවිතො ජීවිතං කථංජීවිජීවිතං, ගාථාබන්ධසුබන්තං පන
සානුනාසිකං වුච්චති. “කථංජීවිං ජීවත” න්ති වා පාඨො. තස්ස ජීවත්තානං
කථංජීවින්නි අත්ථො. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව. එවමිමාය ගාථාය “කිං සු ඉධ
ලොකෙ පුරිසස්ස විත්තං සෙට්ඨං, කිං සු සුචිණ්ණං සුබමාවහාති, කිං රසානං
සාදුතරං, කථංජීවිතො ජීවිතං සෙට්ඨමාහු” ති ඉමෙ වත්තාරො පඤ්භෙ පුච්ඡි.

184. අථස්ස භගවා කස්සපදසබලෙන විස්සජ්ජිතනයෙනෙව විස්සජ්ජෙන්නො
ඉමං ගාථමාහ “සද්ධිධ විත්ත” න්ති. තත්ථ යථා හිරඤ්ඤසුචිණ්ණාදි විත්තං
උපහොගපරිහොගසුබං ආවහති, බුජ්ජිපාසාදිදුක්ඛං පට්ඨාහති, දාලිද්දියං වූපසමෙති,
මුත්තාදිරතනපට්ඨාහගෙතු හොති, ලොකසන්ථුතිඤ්ච ආවහති, එවං
ලොකියලොකුත්තරා සද්ධාපි යථාසම්භවං ලොකියලොකුත්තරවිපාකසුබමාවහති,

සද්ධාධුරෙන පටිපත්තානං ජාතිජරාදිදුක්ඛං පටිබාහති, ගුණදාලිද්දියං වූපසමෙති,
සතිසම්බොජ්ඣකඛිගාදිරතනපටිලාභහෙතු හොති.

“සද්ධො සිලෙන සම්පත්තො, යසො භොගසමජ්ජිතො;
යං යං පදෙසං භජති, තත්ථ තත්ථෙව පුජිතො”ති. (ධ. ප. 303) –

වචනතො ලොකසන්ථුතිඤ්ච ආවහතීති කත්වා “චිත්ත”න්ති වුත්තා. යස්මා
පනෙතං සද්ධාවිත්තං අනුගාමිකං අනඤ්ඤසාධාරණං සබ්බසම්පත්තිහෙතු,
ලොකියස්ස භිරඤ්ඤසුචණ්ණාදිචිත්තස්සාපි නිදානං. සද්ධොයෙව හි දානාදීනි
පුඤ්ඤානි කත්වා චිත්තං අධිගච්ඡති, අස්සද්ධස්ස පන චිත්තං යාවදෙව අනත්ථාය
හොති, තස්මා “සෙට්ඨ”න්ති වුත්තං. පුරිසස්සාති උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදදෙසනා; තස්මා
න කෙවලං පුරිසස්ස, ඉත්ථිආදීනම්පි සද්ධාවිත්තමෙව සෙට්ඨන්ති වෙදිතබ්බං.

ධම්මොති දසකුසලකම්මපට්ඨම්මො, දානසිලභාවනාධම්මො වා. සුචිණ්ණොති
සුකතො සුවරිතො. සුබ්බාවහාතීති සොණසෙට්ඨිපුත්තරට්ඨපාලාදීනං විය
මනුස්සපුබ්බං, සක්කාදීනං විය දිබ්බපුබ්බං, පරියොසානෙ ව මහාපද්මාදීනං විය
නිබ්බානසුඤ්ච ආවහතීති.

සච්චන්ති අයං සච්චසද්දො අනෙකෙසු අත්ථෙසු දිස්සති. සෙය්‍යථිදං – “සච්චං
භණෙන න කුජ්ඣෙය්‍යා”තිආදීසු (ධ. ප. 224) වාචාසච්චෙ. “සච්චෙ ධීතා
සමණබ්‍රාහ්මණා වා”තිආදීසු (ජා. 2.21.433) විරතිසච්චෙ. “කස්මා නු සච්චානි
වදන්ති නානා, පවාදියාසෙ කුසලාවදානා”තිආදීසු (සු. නි. 891) දිට්ඨිසච්චෙ.
“චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, බ්‍රාහ්මණසච්චානී”තිආදීසු (අ. නි. 4.185)
බ්‍රාහ්මණසච්චෙ. “එකඤ්ඤි සච්චං න දුතීයමත්ථි”තිආදීසු (සු. නි. 890)
පරමත්ථසච්චෙ. “චතුත්තං සච්චානං කති කුසලා”තිආදීසු (විභ. 216) අරියසච්චෙ.
ඉධ පන පරමත්ථසච්චං නිබ්බානං, විරතිසච්චං වා අබ්භන්තරං කත්වා වාචාසච්චං
අධිජ්ජෙතං, යස්සානුභාවෙන උදකාදීනි වසෙ වත්තෙන්ති ජාතිජරාමරණපාරං
තරන්ති. යථාහ –

“සච්චෙන වාවෙනුදකම්පි ධාවති, විසම්පි සච්චෙන භනන්ති පණ්ඩිතා;
සච්චෙන දෙවො ථනයං පවස්සති, සච්චෙ ධීතා නිබ්බුතිං පත්ථයන්ති.

“යෙ කෙච්ඡෙම අත්ථි රසා පට්ඨා, සච්චං තෙසං සාදුතරං රසානං;
සච්චෙ ධීතා සමණබ්‍රාහ්මණා ව, තරන්ති ජාතිමරණස්ස පාර”න්ති. (ජා.
2.21.433);

සාදුතරන්ති මධුරතරං, පණිතතරං. රසානන්ති යෙ ඉමෙ “මූලරසො,
බන්ධරසො”තිආදීනා (ධ. ස. 628-630) නයෙන සායනීයධම්මා, යෙ චිමෙ
“අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බං ඵලරසං (මහාව. 300) අරසරූපො භවං ගොතමො,
යෙ තෙ, බ්‍රාහ්මණ, රූපරසා, සද්දරසා (අ. නි. 8.11; පාරා. 3), අනාපත්ති රසරසෙ
(පාවි. 607-609), අයං ධම්මචිත්තයො එකරසො විමුත්තිරසො (අ. නි. 8.19; වූළුව.

385), භාගී වා භගවා අත්ථරසස්ස ධම්මරසස්සා''තිආදිනා (මහානි. 149; චූළනි. අජිතමාණවසුච්ඡානිද්දෙස 2) නයෙන වාචාරසුපවජ්ජා අවසෙසඛාස්සජනාදයො ධම්මා ''රසා''ති වුච්චන්ති, තෙසං රසානං සච්චං භවෙ සාදුතරං සච්චමෙව සාදුතරං, සාධුතරං වා සෙට්ඨතරං, උත්තමතරං. මූලරසාදයො හි සරීරං උපබුහෙන්නි, සංකිලෙසිකස්ථ සුඛමාවහන්ති. සච්චරසෙ විරතිසච්චවාචාසච්චරසා සමථවිපස්සනාදිහි චිත්තමුපබුහෙන්නි, අසංකිලෙසිකස්ථ සුඛමාවහන්ති, විමුක්තිරසො පරමත්ථසච්චරසපරිභාවිතත්තා සාදු, අත්ථරසධම්මරසා ව තදගිගමුපායභූතං අත්ථස්ථ ධම්මස්ථ නිස්සාය පවත්තිතොති.

පඤ්ඤාජීවිත්ති එත්ථ පන ය්වායං අන්ධෙකචක්ඛුද්ධිවක්ඛුකෙසු ද්විවක්ඛුපුග්ගලො ගහට්ඨො වා කම්මන්තානුට්ඨානසරණගමනදානසංවිභාගසීලසමාදානඋපොසථකම්මාදිගහට්ඨපටි පදං, පබ්බජිතො වා අවිජ්ජපටිසාරකරසීලසඛිකානං තදුක්තරිචිත්තවිසුද්ධිආදිභෙදං වා පබ්බජිතපටිපදං පඤ්ඤාය ආරාධෙත්වා ජීවති, තස්ස පඤ්ඤාජීවිතො ජීවිතං, තං වා පඤ්ඤාජීවිං ජීවිතං සෙට්ඨමාහුති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

185-6. එවං භගවතා විස්සජ්ජිතෙ චත්තාරොපි පඤ්ඤෙ සුත්වා අත්තමනො යක්ඛො අවසෙසෙපි චත්තාරො පඤ්ඤෙ පුච්ඡන්තො ''කථං සු තරති ඔස''න්ති ගාථමාහ. අථස්ස භගවා පුරිමනයෙනෙව විස්සජ්ජෙත්තො ''සද්ධාය තරති''ති ගාථමාහ. තත්ථ කිස්සවාපි යො චතුබ්බිධං ඔසං තරති, සො සංසාරණ්ණවම්පි තරති, චට්ටදුක්ඛම්පි අච්චෙති, කිලෙසමලාපි පරිසුජ්ඣති, එවං සන්තෙපි පන යස්මා අස්සද්ධො ඔසතරණං අසද්දහන්තො න පක්ඛන්දති, පඤ්චසු කාමගුණෙසු චිත්තවොස්සග්ගෙන පමත්තො තත්ථෙව සත්තවිසත්තතාය සංසාරණ්ණවං න තරති, කුසිතො දුක්ඛං විහරති වොකිණ්ණො අකුසලෙහි ධම්මෙහි, අප්පඤ්ඤො සුද්ධිමග්ගං අජානන්තො න පරිසුජ්ඣති, තස්මා තප්පටිපක්ඛං දස්සෙන්නෙන භගවතා අයං ගාථා වුත්තා.

එවං වුත්තාය චෙතාය යස්මා සොනාපත්තියඛිගපදට්ඨානං සද්ධිත්ථියං, තස්මා ''සද්ධාය තරති ඔස''න්ති ඉමිනා පදෙන දිට්ඨොසතරණං සොනාපත්තිමග්ගං සොනාපන්නස්ථ පකාසෙති. යස්මා පන සොනාපන්නො කුසලානං ධම්මානං භාවනාය සාතච්චකිරියාසඛිකාතෙන අප්පමාදෙන සමන්තාගතො දුතියමග්ගං ආරාධෙත්වා ය්පෙත්වා සකිදෙව ඉමං ලොකං ආගමනමත්තං අවසෙසං සොනාපත්තිමග්ගෙන අතිණ්ණං භවොසවත්ථුං සංසාරණ්ණවං තරති, තස්මා ''අප්පමාදෙන අණ්ණව''න්ති ඉමිනා පදෙන භවොසතරණං සකදාගාමිමග්ගං සකදාගාමිස්ථ පකාසෙති. යස්මා සකදාගාමී වීරියෙන තතියමග්ගං ආරාධෙත්වා සකදාගාමිමග්ගෙන අනතීතං කාමොසවත්ථුං; කාමොසසඤ්ඤිතස්ථ කාමදුක්ඛමච්චෙති, තස්මා ''වීරියෙන දුක්ඛමච්චෙති''ති ඉමිනා පදෙන කාමොසතරණං අනාගාමිමග්ගං අනාගාමිස්ථ පකාසෙති. යස්මා පන අනාගාමී විගතකාමපඤ්ඤාය පරිසුද්ධාය පඤ්ඤාය එකන්තපරිසුද්ධං චතුත්ථමග්ගපඤ්ඤං ආරාධෙත්වා අනාගාමිමග්ගෙන අප්පහීනං අවිජ්ජාසඛිකානං පරමමලං පජහති, තස්මා

“පඤ්ඤාය පරිසුඡ්ඤාති” ති ඉමිනා පදෙන අවිජ්ජොසතරණං අරහත්තමග්ගං අරහත්තඤ්ච පකාසෙති. ඉමාය ච අරහත්තනිකුටෙන කට්ඨාය ගාථාය පරියොසානෙ යක්ඛො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි.

187. ඉදානි තමෙව “පඤ්ඤාය පරිසුඡ්ඤාති” ති එත්ථ චුත්තං පඤ්ඤාපදං ගහෙත්වා අත්තනො පටිභානෙන ලොකියලොකුත්තරමිස්සකං පඤ්ඤං පුච්ඡන්තො “කථං සු ලභතෙ පඤ්ඤ”න්ති ඉමං ඡප්පදගාථමාහ. තත්ථ කථං සුති සබ්බත්ථෙව අත්ථයුත්තිපුච්ඡා හොති. අයඤ්ඤි පඤ්ඤාදිඅත්ථං ඤත්වා තස්ස යුත්තිං පුච්ඡති “කථං කාය යුත්තියා කෙන කාරණෙන පඤ්ඤං ලභති” ති. එස නයො ධනාදීසු.

188. අථස්ස භගවා චතුභි කාරණෙභි පඤ්ඤාලාභං දස්සෙන්නො “සද්දහානො” ති ආදිමාහ. තස්සත්ථො – යෙන පුබ්බභාගෙ කායසුවරිතාදිහෙදෙන, අපරභාගෙ ච සත්තතිංසබ්බොධිපක්ඛියහෙදෙන ධම්මෙන අරහත්තො බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකා නිබ්බානං පත්තා, තං සද්දහානො අරහතං ධම්මං නිබ්බානප්පත්තියා ලොකියලොකුත්තරං පඤ්ඤං ලභති. තඤ්ච ඛො න සද්ධාමත්තකෙනෙව, යස්මා පන සද්ධාජානො උපසඬකමති, උපසඬකමන්තො පයිරුපාසති, පයිරුපාසන්තො සොතං ඔදහති, ඔහිතසොතො ධම්මං සුඤ්ඤාති, තස්මා උපසඬකමනතො පභුති යාව ධම්මස්සවනෙන සුස්සුසං ලභති. කි චුත්තං හොති – තං ධම්මං සද්දහිත්වාපි ආචරියුපජ්ඣායෙ කාලෙන උපසඬකමිත්වා චත්තකරණෙන පයිරුපාසිත්වා යදා පයිරුපාසනාය ආරාධිතචිත්තා කිඤ්ච චත්තුකාමා හොන්ති. අථ අධිගතාය සොතුකාමතාය සොතං ඔදහිත්වා සුඤ්ඤාතො ලභති. එවං සුසුසම්පි ච සතිඅවිජ්ජවාසෙන අප්පමන්තො සුභාසිතදුබ්බාසිතඤ්ඤාතාය විචක්ඛණො එව ලභති, න ඉතරො. තෙනාහ “අප්පමන්තො විචක්ඛණො” ති.

එවං යස්මා සද්ධාය පඤ්ඤාලාභසංවත්තනිකං පටිපදං පටිපජ්ජති, සුස්සුසාය සක්කච්චං පඤ්ඤාධිගමූපායං සුඤ්ඤාති, අප්පමාදෙන ගහිතං න සම්මුස්සති, විචක්ඛණතාය අනුනාධිකං අවිපරිතඤ්ච ගහෙත්වා චිත්ථාරිකං කරොති. සුස්සුසාය වා ඔහිතසොතො පඤ්ඤාපටිලාභහෙතුං ධම්මං සුඤ්ඤාති, අප්පමාදෙන සුත්වා ධම්මං ධාරෙති, විචක්ඛණතාය ධනානං ධම්මානං අත්ථමුපපරික්ඛති, අථානුපුබ්බෙන පරමත්ථසච්චං සච්ඡිකරොති, තස්මාස්ස භගවා “කථං සු ලභතෙ පඤ්ඤ”න්ති පුට්ඨො ඉමානි චත්තාරි කාරණානි දස්සෙන්නො ඉමං ගාථමාහ – “සද්දහානො...පෙ.... විචක්ඛණො” ති.

189. ඉදානි තතො පරෙ තයො පඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙන්නො “පතිරුපකාරී” ති ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ දෙසකාලාදීනි අභාපෙත්වා ලොකියස්ස ලොකුත්තරස්ස වා ධනස්ස පතිරුපං අධිගමූපායං කරොතිති පතිරුපකාරී. ධුරවාති චෙතසිකචිරියවසෙන අනික්ඛිත්තධුරො. උට්ඨානාති “යො ච සිතඤ්ච උණ්හඤ්ච, තිණා භියොෆා න මඤ්ඤති” ති ආදිනා (ථෙරගා. 232; දී. නි. 3.253) නයෙන කාසිකචිරියවසෙන උට්ඨානසම්පන්නො අසීලිපරක්කමො. චිත්තෙන ධනන්ති එකමුසිකාය න විරස්සෙව ද්වෙසතසහස්සසඬං චූළන්තෙවාසි විය ලොකියධනඤ්ච,

මහල්ලකමහාතිස්සත්ථෙරො විය ලොකුත්තරධනඤ්ච ලහති. සො හි “තිහි ඉරියාපථෙහි විහරිස්සාමි” ති වත්තං කත්වා ථිනමිද්ධාගමනවෙලාය පලාලවුම්බකං තෙමෙත්වා, සීසෙ කත්වා, ගලප්පමාණං උදකං පවිසිත්වා, ථිනමිද්ධං පටිබාහෙන්තො ද්වාදසහි වස්සෙහි අරහත්තං පාපුණි. සච්චෙනාති වට්ඨිසච්චෙනාපි “සච්චවාදී භූතවාදී” ති, පරමත්ථසච්චෙනාපි “බුද්ධො පච්චෙකබුද්ධො අරියසාවකො” ති එවං කිත්තිං පජ්ජොති. දදන්ති යංකිඤ්ච ඉච්ඡිතපත්ථිතං දදන්තො මිත්තාති ගන්ථති, සම්පාදෙති කරොතීති අත්ථො. දුද්දදං වා දදං ගන්ථති, දානමුඛෙන වා වත්තාරිපි සඬගභවත්ථුති ගහිතාතීති වෙදිතබ්බාති. තෙහි මිත්තාති කරොතීති වුත්තං හොති.

190. එවං ගහට්ඨපබ්බජිතානං සාධාරණෙන ලොකියලොකුත්තරමිස්සකෙන නයෙන වත්තාරො පඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි “කථං පෙච්ච න සොචතී” ති ඉමං පඤ්චමං පඤ්ඤං ගහට්ඨවසෙන විස්සජ්ජෙත්තො ආහ “යස්සෙතෙ” ති. තස්සත්ථො – යස්ස “සද්දහානො අරහත” ති එත්ථ වුත්තාය සබ්බකල්යාණධම්මුප්පාදිකාය සද්ධාය සමන්තාගතත්තා සද්ධස්ස සරමෙසිනො සරාවාසං පඤ්ච වා කාමගුණෙ එසන්තස්ස ගවෙසන්තස්ස කාමහොගිනො ගහට්ඨස්ස “සච්චෙන කිත්තිං පජ්ජොති” ති එත්ථ වුත්තප්පකාරං සච්චං, “සුස්සුසං ලහතෙ පඤ්ඤ” ති එත්ථ සුස්සුසපඤ්ඤානාමෙන වුත්තො ධම්මො, “ධුරවා උට්ඨාතා” ති එත්ථ ධුරනාමෙන උට්ඨානනාමෙන ච වුත්තා ධිති, “දදං මිත්තාති ගන්ථති” ති එත්ථ වුත්තප්පකාරො වාගො වාති එතෙ චතුරො ධම්මා සන්ති. ස වෙ පෙච්ච න සොචතීති ඉධලොකා පරලොකං ගන්ත්වා ස වෙ න සොචතීති.

191. එවං භගවා පඤ්චමමිපි පඤ්ඤං විස්සජ්ජෙත්වා තං යක්ඛං වොදෙන්තො ආහ – “ඉඬ්ඝ අඤ්ඤෙපි” ති. තත්ථ ඉඬ්ඝාති වොදනත්ථෙ නිපාතො. අඤ්ඤෙපිති අඤ්ඤෙපි ධම්මෙ පුටු සමණුබ්බාහ්මණෙ පුච්ඡස්සු, අඤ්ඤෙපි වා පුරණාදයො සබ්බඤ්ඤපටිඤ්ඤෙ පුටු සමණුබ්බාහ්මණෙ පුච්ඡස්සු. යදි අම්හෙහි “සච්චෙන කිත්තිං පජ්ජොති” ති එත්ථ වුත්තප්පකාරා සච්චා භියො කිත්තිප්පත්තිකාරණං වා, “සුස්සුසං ලහතෙ පඤ්ඤ” ති එත්ථ සුස්සුසපඤ්ඤාපදෙසෙන වුත්තා දමා භියො ලොකියලොකුත්තරපඤ්ඤාපටිලාභකාරණං වා. “දදං මිත්තාති ගන්ථති” ති එත්ථ වුත්තප්පකාරා වාගා භියො මිත්තගන්ථනකාරණං වා, “ධුරවා උට්ඨාතා” ති එත්ථ තං තං අත්ථවසං පටිච්ච ධුරනාමෙන උට්ඨානනාමෙන ච වුත්තාය මහාභාරසහනට්ඨෙන උස්සොල්භිභාවප්පත්තාය වීරියසඬබ්බාතාය බන්තා භියො ලොකියලොකුත්තරධනවින්දනකාරණං වා, “සච්චං ධම්මො ධිති වාගො” ති එවං වුත්තෙහි ඉමෙහෙව චතුහි ධම්මෙහි භියො අස්මා ලොකා පරං ලොකං පෙච්ච අසොචනකාරණං වා ඉධ විජ්ජතීති අයමෙත්ථ සද්ධිං සඬබ්බෙපයොජනාය අත්ථවණ්ණනා. විත්ථාරතො පන එකමෙකං පදං අත්ථුද්ධාරපදුද්ධාරවණ්ණනානයෙහි විහජිත්වා වෙදිතබ්බා.

192. එවං වුත්තෙ යක්ඛො යෙන සංසයෙන අඤ්ඤෙ පුච්ඡෙය්‍ය, තස්ස පහිනත්තා “කථං නු දානි පුච්ඡෙය්‍යං, පුටු සමණුබ්බාහ්මණෙති වත්වා යෙපිස්ස

අප්‍රචින්නකාරණං න ජානන්ති, තෙපි ජානාපෙන්තො “යොහං අජ්ජ පජානාමි, යො අත්ථො සම්පරායිකො”ති ආහ. තත්ථ අජ්ජාති අජ්ජාදිං කත්වාති අධිජ්ජායො. පජානාමිති යථාචුත්තෙන පකාරෙන ජානාමි. යො අත්ථොති එත්තාවතා “සුස්සුසං ලහතෙ පඤ්ඤ”න්තිආදිනා නයෙන චුත්තං දිට්ඨධම්මිකං දස්සෙති සම්පරායිකොති ඉමිනා “යස්සෙතෙ චතුරො ධම්මා”ති චුත්තං පෙච්ච සොකාභාවකරං සම්පරායිකං. අත්ථොති ච කාරණස්සෙනං අධිවචනං. අයඤ්ඨි අත්ථසද්දො “සාත්ථං සබ්බඤ්ජන”න්ති එවමාදීසු (පාරා. 1; දී. නි. 1.255) පාඨත්ථෙ වත්තති. “අත්ථො මෙ, ගහපති, හිරඤ්ඤසුවණ්ණෙනා”තිආදීසු (දී. නි. 2.250; ම. නි. 3.258) කිච්චත්ථෙ “හොති සීලවතං අත්ථො”තිආදීසු (ජා. 1.1.11) වුඩ්ඪිමිහි. “ඛුජනො හජනෙ අත්ථහෙතු”තිආදීසු (ජා. 1.15.89) ධනෙ. “උභින්නමත්ථං වරති”තිආදීසු (ජා. 1.7.66; සං. නි. 1.250; ථෙරගා. 443) හිතෙ. “අත්ථෙ ජාතෙ ච පණ්ඩිත”න්තිආදීසු (ජා. 1.1.92) කාරණෙ. ඉධ පන කාරණෙ. තස්මා යං පඤ්ඤාදිලාභාදිනං කාරණං දිට්ඨධම්මිකං, යඤ්ච පෙච්ච සොකාභාවස්ස කාරණං සම්පරායිකං, තං යොහං අජ්ජ හගවතා චුත්තනායෙන සාමංයෙව පජානාමි, සො කථං නු දාති ප්‍රච්ඡෙය්‍යං පුට්ඨ සමණුක්ඛාමිණෙති එවමෙත්ථ සඬ්ඛෙපතො අත්ථො වෙදිතබ්බො.

193. එවං යක්ඛො “පජානාමි යො අත්ථො සම්පරායිකො”ති වත්වා තස්ස ඤාණස්ස හගවංමුලකත්තං දස්සෙන්තො “අත්ථාය වත මෙ බුද්ධො”ති ආහ. තත්ථ අත්ථායාති හිතාය, වුඩ්ඪියා වා. යත්ථ දින්නං මහජ්ඵලන්ති “යස්සෙතෙ චතුරො ධම්මා”ති (ජා. 1.1.97) එත්ථ චුත්තවාගෙන යත්ථ දින්නං මහජ්ඵලං හොති, තං අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යං බුද්ධං පජානාමිති අත්ථො. කෙචි පන “සඬ්ඛං සන්ධාය එවමාහා”ති හණන්ති.

194. එවං ඉමාය ගාථාය අත්තනො හිතාධිගමං දස්සන්වා ඉදාති පරහිතාය පටිපත්තිං දිපෙන්තො ආහ “සො අහං විවරිස්සාමි”ති. තස්සත්ථො හෙමචතසුත්තෙ චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො.

එවම්මාය ගාථාය පරියොසානඤ්ච රත්තිවිභායනඤ්ච සාධුකාරසද්දුට්ඨානඤ්ච ආලවකකුමාරස්ස යක්ඛස්ස හවතං ආනයනඤ්ච එකක්ඛණෙයෙව අහොසි. රාජපුරිසා සාධුකාරසද්දං සුත්වා “එවරූපො සාධුකාරසද්දො යපෙන්වා බුද්ධෙ න අඤ්ඤෙසං අබ්බුග්ගච්ඡති, ආගතො නු ඛො හගවා”ති ආවජ්ජෙන්තා හගවතො සරීරජ්ජහං දිස්වා, පුබ්බෙ විය බහි අට්ඨත්වා, නිබ්බිසඬ්ඛා අත්තොයෙව පවිසිත්වා, අද්දසංසු හගවත්තං යක්ඛස්ස හවතෙ නිසින්නං, යක්ඛඤ්ච අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා ඨිතං. දිස්වාන යක්ඛං ආහංසු – “අයං තෙ, මහායක්ඛ, රාජකුමාරො බලිකම්මාය ආනිතො, හන්ද නං බාද වා භුඤ්ජ වා, යථාපච්චයං වා කරොහි”ති. සො සොනාපන්නත්තා ලජ්ජිතො විසෙසතො ච හගවතො පුරතො එවං වුවචමානො, අථ තං කුමාරං උහොහි හත්ථෙහි පටිග්ගහෙත්වා හගවතො උපනාමෙසි – “අයං හන්තෙ කුමාරො මය්හං පෙසිතො, ඉමාහං හගවතො දම්මි, හිතානුකම්පකා බුද්ධා,

පටිග්ගණ්හාතු, හන්තෙ, හගවා ඉමං දාරකං ඉමස්ස භික්ඛාය සුඛත්ථායා”ති.
ඉමඤ්ච ගාථමාහ –

“ඉමං කුමාරං සතපුඤ්ඤලක්ඛණං, සබ්බධගුපෙනං පරිපුණ්ණධායකස්ථනං;
උදග්ගචිත්තො සුමනො දදාමි තෙ, පටිග්ගහ ලොකභිත්තාය චක්ඛුමා”ති.

පටිග්ගහෙසි හගවා කුමාරං, පටිග්ගණ්හන්තො ච යක්ඛස්ස ච කුමාරස්ස ච
මඤ්ඤකරණත්ථං පාදුනගාථං අභාසි. තං යක්ඛො කුමාරං සරණං ගමෙන්තො
තික්ඛන්තුං චතුත්ථපාදෙන පුරෙති. සෙය්‍යාපීදං –

“දීඝායුකො හොතු අයං කුමාරො,
තුවඤ්ච යක්ඛ සුඛිතො හවාහි;
අඛ්‍යාධිතා ලොකභිත්තාය තිට්ඨථ,
අයං කුමාරො සරණමුපෙති බුද්ධං...පෙ.... ධම්මං...පෙ.... සඬ්ඝ”න්ති.

හගවා කුමාරං රාජපුරිසානං අදාසි – “ඉමං වඩ්ඪෙත්වා පුන මමෙව දෙථා”ති.
එවං සො කුමාරො රාජපුරිසානං හත්ථතො යක්ඛස්ස හත්ථං යක්ඛස්ස හත්ථතො
හගවතො හත්ථං, හගවතො හත්ථතො පුන රාජපුරිසානං හත්ථං ගතත්තා නාමතො
“හත්ථකො ආලවකො”ති ජාතො. තං ආදාය පටිනිවත්තෙ රාජපුරිසෙ දිස්වා
කස්සකචනකම්මිකාදයො “කිං යක්ඛො කුමාරං අතිදහරත්තා න ඉච්ඡති”ති භිතා
පුච්ඡංසු. රාජපුරිසා “මා භායථ, ඛෙමං කතං හගවතා”ති සබ්බමාරොචෙසුං. තතො
“සාධු සාධු”ති සකලං ආලචීනගරං එකකොලාහලෙන යක්ඛාහිමුඛං අහොසි.
යක්ඛොපි හගවතො භික්ඛාචාරකාලෙ අනුප්පත්තෙ පත්තචීවරං ගහෙත්වා
උපසිඬ්ගේගං ආගන්ත්වා නිවත්ති.

අථ හගවා නගරෙ පිණ්ඩාය වරිත්වා කතහත්තකිච්චො නගරද්වාරෙ
අඤ්ඤතරස්මිං විචිත්තෙ රුක්ඛමුලෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසීදි. තතො
මහාජනකායෙන සද්ධිං රාජා ච නාගරා ච එකතො සම්පිණ්ඩිත්වා හගවත්තං
උපසඬ්ඝම්ම වන්දිත්වා පරිවාරෙත්වා නිසින්තා “කථං, හන්තෙ, එවං දාරුණං
යක්ඛං දමයිත්ථා”ති පුච්ඡංසු. තෙසං හගවා යුද්ධමාදිං කත්වා “එවං නවවිධවස්සං
වස්සි, එවං විහිංසනකං අකාසි, එවං පඤ්ඤං පුච්ඡි, තස්සාහං එවං විස්සජ්ජෙසි”න්ති
තමෙවාලවකසුත්තං කථෙසි. කථාපරියොසානෙ චතුරාසීතිපාණසහස්සානං
ධම්මාහිසමයො අහොසි. තතො රාජා ච නාගරා ච වෙස්සවණමහාරාජස්ස
හවනසම්පෙ යක්ඛස්ස හවනං කත්වා පුප්ඵගන්ධාදිසක්කාරූපෙනං නිව්චං බලිං
පවත්තෙසුං. තඤ්ච කුමාරං විඤ්ඤුතං පත්තං “ත්ථං හගවත්තං නිස්සාය ජීවිතං ලභි,
ගච්ඡ, හගවත්තංයෙව පයිරුපාසස්සු භික්ඛුසඬ්ඝඤ්චා”ති විස්සජ්ජෙසුං. සො
හගවත්තඤ්ච භික්ඛුසඬ්ඝඤ්ච පයිරුපාසමානො න විරස්සෙව අනාගාමීඵලෙ
පතිට්ඨාය සබ්බං බුද්ධවචනං උග්ගහෙත්වා පඤ්චසතඋපාසකපරිවාරො අහොසි.
හගවා ච නං එතදග්ගෙ නිද්දිසි “එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං උපාසකානං

වතුහි සඬිගහවත්ථුහි පරිසං සඬිගණ්හන්තානං යදිදං හත්ථංකො ආලවකො’’ති (අ නි. 1.251).

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය ආලවකසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. විජයසුත්තවණ්ණනා

වරං වා යදි වා තිට්ඨන්ති නන්දසුත්තං. “විජයසුත්තං කායවිච්ඡන්දනිකසුත්ත’’න්තිපි වුච්චති. කා උප්පත්ති? ඉදං කිර සුත්තං ද්විසු යානෙසු වුත්තං, තස්මා අස්ස දුට්ඨා උප්පත්ති. තත්ථ හගවතා අනුපුබ්බෙන කපිලවත්ථුං අනුප්පත්වා, සාකියෙ විනෙන්වා නන්දාදයො පබ්බාපේත්වා, අනුඤ්ඤාතාය මාතුගාමස්ස පබ්බජ්ජාය ආනන්දත්ථෙරස්ස හගිනී නන්දා, බෙමකසක්කරඤ්ඤො ධිතා අභිරුපනන්දා, ජනපදකල්‍යාණී නන්දාති තිස්සො නන්දායො පබ්බජිංසු. තෙන ව සමයෙන හගවා සාවත්ථියං විහරති. අභිරුපනන්දා අභිරුපා එව අහොසි දස්සනියා පාසාදිකා, තෙනෙවස්සා අභිරුපනන්දාති නාමමකංසු. ජනපදකල්‍යාණී නන්දාපි රූපෙන අත්තනා සදිසං න පස්සති. තා උභොපි රූපමදමත්තා “හගවා රූපං විචණ්ණෙති, ගරහති, අනෙකපරියායෙන රූපෙ ආදීනවං දස්සෙති’’ති හගවතො උපට්ඨානං න ගච්ඡන්ති, දට්ඨුමිපි න ඉච්ඡන්ති. එවං අප්පසන්නා කස්මා පබ්බජිතාති චෙ? අගතියා. අභිරුපනන්දාය හි වාරෙයාදිවසෙයෙව සාමිකො සක්‍යාකුමාරො කාලමකාසි. අථ නං මාතෘපිතරො අකාමකං පබ්බාපේසු. ජනපදකල්‍යාණී නන්දාපි ආයස්මත්තෙ නන්දෙ අරහත්තං පත්තෙ නිරාසා හුත්වා “මය්හං සාමිකො ව මාතා ව මහාපජාපති අඤ්ඤෙ ව ඤාතකා පබ්බජිතා, ඤාතීහි විනා දුක්ඛො සරාවාසො’’ති සරාවාසෙ අස්සාදමලහන්ති පබ්බජිතා, න සද්ධාය.

අථ හගවා තාසං ඤාණපරිපාකං විදිත්වා මහාපජාපතිං ආණාපෙසි “සබ්බාපි හික්ඛුනියො පටිපාටියා ඔවාදං ආගච්ඡන්තු’’ති. තා අත්තනො වාරෙ සම්පත්තෙ අඤ්ඤං පෙසෙන්නි. තතො හගවා “සම්පත්තෙ වාරෙ අත්තනාව ආගන්තබ්බං, න අඤ්ඤා පෙසෙතබ්බා’’ති ආහ. අට්ඨකදිවසං අභිරුපනන්දා අගමාසි. තං හගවා නිමිත්තරූපෙන සංවෙපේත්වා “අට්ඨිනං නගරං කත’’න්ති ඉමාය ධම්මපදගාථාය –

“ආතුරං අසුචිං පුතීං, පස්ස නන්දෙ සමුස්සයං;
උග්ගරන්තං පග්ගරන්තං, බාලානං අභිපත්ථිතං. (ථෙරිගා. 19);

“අනිමිත්තඤ්ච භාවෙහි, මානානුසයමුජ්ජහ;
තතො මානාහිසමයා, උපසන්නා වරිස්සසි’’ති. (සු. නි. 344; ථෙරිගා. 20) –

ඉමාහි ථෙරිගාථාහි ව අනුපුබ්බෙන අරහත්තෙ පතිට්ඨාපෙසි. අට්ඨකදිවසං සාවත්ථිවාසිනො පුරෙහත්තං දානං දත්වා සමාදිත්තපොසථා සුනිවත්ථා සුපාරුතා

ගන්ධපුප්ඵාදීනි ආදාය ධම්මස්සවනත්ථාය ජෙනවනං ගන්ත්වා
 ධම්මස්සවනපරියොසානෙන භගවත්තං වන්දිත්වා නගරං පවිසන්ති. භික්ඛුනිසඬ්ඝොපි
 ධම්මකථං සුත්වා භික්ඛුනිඋපස්සයං ගවිජති. තත්ථ මනුස්සා ච භික්ඛුනියො ච
 භගවතො චණ්ණං භාසන්ති. චතුප්පමාණිකෙ හි ලොකසන්නිවාසෙ සම්මාසම්බුද්ධං
 දිස්වා අප්පසිදන්තො නාම නත්ථි. රූපප්පමාණිකා හි පුග්ගලා භගවතො
 ලක්ඛණබවිතමනුබ්බාද්දන්ති. සමුප්පලිතකෙතුමාලාබ්බාමප්පභාවිනද්ධමලඬ්ඛකාරත්ථවිව ලොකස්ස සමුප්පන්නං
 රූපං දිස්වා පසිදන්ති, සොසප්පමාණිකා අනෙකසතෙසු ජාතකෙසු කිත්තිසොසං
 අට්ඨඬ්ඛගසමන්තාගතං කරවිකමධුරනිග්ගොසං බ්‍රහ්මස්සරඤ්ච සුත්වා,
 ලුබ්භප්පමාණිකා පත්තච්චරාදිලුබ්භං දුක්කරකාරිකලුබ්භං චා දිස්වා, ධම්මප්පමාණිකා
 සිලක්ඛන්ධාදිසු යංකිඤ්චි ධම්මක්ඛන්ධං උපපරික්ඛිත්වා. තස්මා සබ්බට්ඨානෙසු
 භගවතො චණ්ණං භාසන්ති. ජනපදකල්‍යාණි නන්දා භික්ඛුනිපස්සයං පත්වාපි
 අනෙකපරියායෙන භගවතො චණ්ණං භාසන්තානං තෙසං සුත්වා භගවත්තං
 උපගන්තුකාමා හුත්වා භික්ඛුනීනං ආරොචෙසි. භික්ඛුනියො තං ගහෙත්වා
 භගවත්තං උපසඬ්ඛමිංසු.

භගවා පටිකච්චෙව තස්සාගමනං විදිත්වා කණ්ටකෙන කණ්ටකං, ආණියා ච
 ආණිං නිභරිතුකාමො පුරිසො විය රූපෙනෙව රූපමදං විනෙතුං අත්තනො
 ඉද්ධිබලෙන පන්තරසසොළසවස්සුද්දෙසිකං අතිදස්සනීයං ඉත්ථිං පස්සෙ යත්වා
 බ්‍රිජමානං අභිනිමිති. නන්දා භික්ඛුනීහි සද්ධිං උපසඬ්ඛමිත්වා, භගවත්තං
 වන්දිත්වා, භික්ඛුනිසඬ්ඝස්ස අත්තරෙ නිසිදිත්වා, පාදතලා පභුනි යාව කෙසග්ගා
 භගවතො රූපසම්පත්තිං දිස්වා පුන තං භගවතො පස්සෙ ධීතං නිමිමතරූපඤ්ච දිස්වා
 “අහො අයං ඉත්ථි රූපවතී”ති අත්තනො රූපමදං ජහිත්වා තස්සා රූපෙ
 අභිරත්තභාවා අහොසි. තතො භගවා තං ඉත්ථිං වීසතිවස්සප්පමාණං කත්වා
 දස්සෙසි. මාතුගාමො හි සොළසවස්සුද්දෙසිකොයෙව සොහති, න තතො උද්ධං. අථ
 තස්සා රූපපරිහානීං දිස්වා නන්දාය තස්මිං රූපෙ ඡන්දරාගො තනුකො අහොසි.
 තතො භගවා අවිජාතවණ්ණං, සකිංවිජාතවණ්ණං, මජ්ඣමිත්ථිවණ්ණං,
 මහිත්ථිවණ්ණන්ති එවං යාව වස්සසතිකං ඔභග්ගං දණ්ඩපරායණං තිලකාභතගත්තං
 කත්වා, දස්සෙත්වා පස්සමානායෙව නන්දාය තස්සා මරණං උද්ධුමාතකාදිහෙදං
 කාකාදීහි සම්පරිවාරෙන්වා බ්‍රිජමානං දුග්ගන්ධං ජෙගුවිජපටිකුලභාවඤ්ච දස්සෙසි.
 නන්දාය තං කමං දිස්වා “එවමෙවං මමපි අඤ්ඤෙසම්පි සබ්බසාධාරණො අයං
 කමො”ති අනිච්චසඤ්ඤා සණ්ඨාසි, තදනුසාරෙන ච දුක්ඛනත්තසඤ්ඤාපි, තයො
 භවා ආදිත්තම්ච අගාරං අප්පටිසරණා හුත්වා උපට්ඨහිංසු. අථ භගවා “කම්මට්ඨානෙ
 පක්ඛන්තං නන්දාය විත්ත”න්ති ඤත්වා තස්සා සප්පායවසෙන ඉමා ගාථායො අභාසි

—

“ආතුරං අසුචිං පුතීං, පස්ස නන්දෙ සමුස්සයං;
 උග්ගරන්තං පග්ගරන්තං, බාලානං අභිපත්ථිතං. (ථෙරිගා. 19);

“යථා ඉදං තථා එතං, යථා එතං තථා ඉදං;

ධාතුසො සුඤ්ඤතො පස්ස, මා ලොකං පුනරාගමී;
භවෙ ඡන්දං විරාජන්වා, උපසන්නා වරිස්සසී''ති. (සු. නි. 205);

ගාථාපරියොසානෙ නන්දා සොනාපන්නිඵලෙ පතිට්ඨාසී. අට්ඨසා භගවා
උපරිමග්ගාධිගමත්ථං සුඤ්ඤතපරිවාරං විපස්සනාකම්මට්ඨානං කථෙන්නො ඉමං
සුත්තමහාසී. අයං තාවස්ස ඵකා උප්පත්ති.

භගවති පන රාජගහෙ විහරන්තෙ යා සා වීවරක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 326)
විත්ථාරතො චුත්තසමුට්ඨානාය සාලවතියා ගණිකාය ධිතා ජීවකස්ස කනිට්ඨා සිරිමා
නාම මාතු අව්වයෙන තං යානං ලභිත්වා “අක්කොධෙන ජිනෙ කොධ”න්ති (ධ. ප.
223; ඡා. 1.2.1) ඉමිස්සා ගාථාය වත්ථුමිහි පුණ්ණකසෙට්ඨිධිතරං අවමඤ්ඤිත්වා,
භගවන්තං බමාපෙන්නී ධම්මදෙසනං සුත්වා, සොනාපන්නා හුත්වා අට්ඨ
නිච්චහන්තානි පවත්තෙසී. තං ආරබ්භ අඤ්ඤතරො නිච්චහන්තිකො භික්ඛු රාගං
උප්පාදෙසී. ආහාරකිච්චමිපි ව කාතුං අසක්කොන්නො නිරාහාරො නිපජ්ජිති
ධම්මපදගාථාවත්ථුමිහි චුත්තං. තස්මිං තථානිපන්නෙයෙව සිරිමා කාලං කත්වා
යාමභවනෙ සුයාමස්ස දෙවී අහොසී. අථ තස්සා සරීරස්ස අග්ගිකිච්චං නිවාරෙත්වා
ආමකසුසානෙ රඤ්ඤා නික්ඛිපාපිතං සරීරං දස්සනාය භගවා භික්ඛුසඬ්ඨපරිචුතො
අගමාසී, තමිපි භික්ඛුං ආදාය, තථා නාගරා ව රාජා ව. තත්ථ මනුස්සා භණන්ති
“පුබ්බෙ සිරිමාය අට්ඨත්තරසභස්සෙනාපි දස්සනං දුල්ලභං, තං දානජ්ජ
කාකණිකායාපි දට්ඨකාමො නත්ථී”ති. සිරිමාපි දෙවකඤ්ඤා පඤ්චහි රථසතෙහි
පරිචුතා තත්‍රාගමාසී. තත්‍රාපි භගවා සන්නිපතිතානං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං සුත්තං
තස්ස භික්ඛුතො ඔවාදත්ථං “පස්ස විත්තකතං බිම්බ”න්ති (ධ. ප. 147) ඉමඤ්ච
ධම්මපදගාථං අහාසී. අයමස්ස දුතියා උප්පත්ති.

195. තත්ථ වරං වානි සකලරූපකායස්ස ගන්තබ්බදිසාහිමුඛෙනාහිනීහාරෙන
ගච්ඡන්තො වා. යදි වා තිට්ඨන්ති තස්සෙව උස්සාපනභාවෙන තිට්ඨන්තො වා.
නිසින්නො උද වා සයන්ති තස්සෙව
හෙට්ඨිමහාගසමිඤ්ජනඋපරිමහාගසමුස්සාපනභාවෙන නිසින්නො වා, තිරියං
පසාරණභාවෙන සයන්තො වා. සමිඤ්ජෙති පසාරෙතීති තානි තානි පබ්බානි
සමිඤ්ජෙති ව පසාරෙති ව.

ඵසා කායස්ස ඉඤ්ජනානි සබ්බාපෙසා ඉමස්සෙව සවිඤ්ඤාණකස්ස කායස්ස
ඉඤ්ජනා වලනා ඵන්දනා, නත්ථෙත්ථ අඤ්ඤො කොච්ච වරන්තො වා පසාරෙන්නො
වා, අපිච්ච බො පන “වරාමී”ති විත්තෙ උප්පජ්ජන්තෙ තංසමුට්ඨානා වායොධාතු
කායං ඵරති, තෙනස්ස ගන්තබ්බදිසාහිමුඛො අහිනීහාරො හොති, දෙසන්තරෙ
රූපන්තරපාතුභාවොති අත්ථො. තෙන “වර”න්ති වුච්චති. තථා “තිට්ඨාමී”ති
විත්තෙ උප්පජ්ජන්තෙ තංසමුට්ඨානා වායොධාතු කායං ඵරති, තෙනස්ස
සමුස්සාපනං හොති, උපරුපරිට්ඨානෙන රූපපාතුභාවොති අත්ථො. තෙන
“තිට්ඨ”න්ති වුච්චති. තථා “නිසිදාමී”ති විත්තෙ උප්පජ්ජන්තෙ තංසමුට්ඨානා
වායොධාතු කායං ඵරති, තෙනස්ස හෙට්ඨිමහාගසමිඤ්ජනඤ්ච

උපරිමහාගසමුස්සාපනඤ්ච හොති, තථාභාවෙන රූපපාත්‍රභාවොති අත්ථො. තෙන “නිසින්තො”ති වුච්චති. තථා “සයාමී”ති චිත්තෙ උප්පජ්ජන්තෙ තංසමුට්ඨානා වායොධාතු කායං ඵරති, තෙනස්ස තිරියං පසාරණං හොති, තථාභාවෙන රූපපාත්‍රභාවොති අත්ථො. තෙන “සය”න්ති වුච්චති.

එවං වායමායස්මා යො කොචි ඉත්ථන්තාමො වරං වා යදි වා තිට්ඨං, නිසින්තො උද වා සයං යමෙතං තත්ථ තත්ථ ඉරියාපථෙ තෙසං තෙසං පබ්බානං සම්ඤ්ජනප්පසාරණවසෙන සම්ඤ්ජෙති පසාරෙතීති වුච්චති. තම්පි යස්මා සම්ඤ්ජනප්පසාරණචිත්තෙ උප්පජ්ජමානෙ යථාචුත්තෙනෙව නයෙන හොති, තස්මා එසා කායස්ස ඉඤ්ජනා, නත්ථෙත්ථ අඤ්ඤො කොචි, සුඤ්ඤමිදං කෙනචි වරන්තෙන වා පසාරෙත්තෙන වා සත්තෙන වා පුග්ගලෙන වා. කෙවලං පන –

“චිත්තනානත්තමාගම්ම, නානත්තං හොති වායුතො;
වායුනානත්තතො නානා, හොති කායස්ස ඉඤ්ජනා”ති. –

අයමෙත්ථ පරමත්ථො.

එවමෙතාය ගාථාය භගවා යස්මා එකස්මිං ඉරියාපථෙ විරචිතියොගෙන කායපිළනං හොති, තස්ස ච විනොදනත්ථං ඉරියාපථපරිචත්තනං කරියති, තස්මා “වරං වා”තිආදීහි ඉරියාපථපටිච්ඡන්තං දුක්ඛලක්ඛණං දීපෙති, තථා වරණකාලෙ යානාදීනමභාවතො සබ්බමෙතං වරණාදිභෙදං “එසා කායස්ස ඉඤ්ජනා”ති භණන්තො සන්තතිපටිච්ඡන්තං අනිච්චලක්ඛණං. තාය තාය සාමග්ගියා පවත්තාය “එසා කායස්ස ඉඤ්ජනා”ති ච අත්තපටික්ඛෙපෙන භණන්තො අත්තසඤ්ඤාසනපටිච්ඡන්තං අනත්තලක්ඛණං දීපෙති.

196. එවං ලක්ඛණත්තයදීපනෙන සුඤ්ඤතකම්මට්ඨානං කථෙත්ථා පුන සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකඅසුභදස්සනත්ථං “අට්ඨිනභාරුසංයුත්තො”ති ආරහි. තස්සත්ථො – යස්ස වෙසා කායස්ස ඉඤ්ජනා, ස්වායං කායො විසුද්ධිමග්ගෙ ද්වත්තිංසාකාරවණ්ණනායං වණ්ණසණ්ඨානදිසොකාසපරිච්ඡෙදභෙදෙන අඛ්‍යාපාරනායෙන ච පකාසිතෙහි සට්ඨාධිකෙහි තීහි අට්ඨිසතෙහි නවහි න්භාරුසතෙහි ච සංයුත්තත්තා අට්ඨිනභාරුසංයුත්තො. තත්ථෙව පකාසිතෙන අග්ගපාදභිගුලිතවාදිනා තවෙන ච නවපෙසිසතප්පභෙදෙන ච මංසෙන අවලිත්තත්තා තවමංසාවලෙපනො පරමදුග්ගන්ධජෙගුව්ඡපටිකුලොති වෙදිතබ්බො. කිඤ්චෙත්ථ වෙදිතබ්බං සියා, යදි එස යා සා මජ්ඣිමස්ස පුරිසස්ස සකලසරීරතො සංකඩ්ඪිතා බදරට්ඨිප්පමාණා භවෙය්‍ය, තාය මක්ඛිකාපත්තසුබ්බමච්ඡවියා නීලාදිරභිගජානෙන ගෙහනිත්ති විය පටිච්ඡන්තො න භවෙය්‍ය, අයං පන එවං සුබ්බමායපි ඡවියා කායො පටිච්ඡන්තො පඤ්ඤාවක්ඛුචිරහිතෙහි බාලපුපුජ්ජනෙහි යථාභූතං න දිස්සති. ඡවිරාගරඤ්ජිතො හිස්ස පරමජෙගුව්ඡපටිකුලධම්මසඩ්ධාතො තවොපි තවපලිවෙයීතං යං තං පභෙදතො –

“නවපෙසිසතා මංසා, අවලිත්තා කලෙවරෙ;

නානාකිමිකුලාකිණිං, මිල්භට්ඨානංව පුතිකා'ති. —

එවං චුත්තං නවමංසසතමපි, මංසාවලිත්තා යෙ තෙ —

“නවන්භාරුසනා භොන්ති, බ්‍යාමමත්තෙ කළෙවරෙ;
බන්ධන්ති අට්ඨිසඬ්ඝානං, අගාරමිව වල්ලියා”ති. —

තෙපි, න්භාරුසමුට්ඨිතානි පටිපාටියා අවට්ඨිතානි පුත්ති දුග්ගන්ධානි තිණි
සට්ඨාධිකානි අට්ඨිසතානිපි යථාභූතං න දිස්සන්ති යතො අනාදිසිත්වා තං
මක්ඛිකාපත්තසුබ්බමච්ඡවිං. යානි පනස්ස ඡවිරාගරත්තෙන තවෙන පලිවෙදීතත්තා
සබ්බලොකස්ස අපාකටානි නානප්පකාරානි අබ්භන්තරකුණපානි
පරමාසුච්ඡුග්ගන්ධප්‍රගුච්ඡනියපටිකුලානි, තානිපි පඤ්ඤාවක්ඛුනා පටිච්ඡේදිත්වා
එවං පස්සිතබ්බො “අන්තපුරො උදරපුරො...පෙ.... පිත්තස්ස ව වසාය වා”ති.

197. තත්ථ අන්තස්ස පුරො අන්තපුරො. උදරස්ස පුරො උදරපුරො. උදරන්ති ව
උදරියස්සෙතං අධිවචනං. තඤ්ඤි ධානනාමෙන “උදර”න්ති චුත්තං.
යකනපෙළස්සානි යකනපිණ්ඩස්ස. වත්ථිනොති මුත්තස්ස. ධානුපවාරෙන පනෙනං
“වත්ථි”ති චුත්තං. පුරොති අධිකාරො, තස්මා යකනපෙළස්ස පුරො වත්ථිනො
පුරොති එවං යොජෙතබ්බං. එස නයො භද්‍යස්සානිආදිසු. සබ්බානෙව චෙතානි
අන්තාදීනි වණ්ණසණ්ඨානදිසොකාසපරිච්ඡේදහෙදෙන අබ්‍යාපාරනයෙන ව
විසුද්ධිමග්ගෙ චුත්තනයවසෙනෙව වෙදිතබ්බානි.

199-200. එවං භගවා “න කිඤ්චෙත්ථ එකමපි ගය්භුපගං මුත්තාමණිසදිසං
අත්ථි, අඤ්ඤදත්ථු අසුච්චරිපුරොවායං කායො”ති අබ්භන්තරකුණපං දස්සෙත්වා
ඉදානි තමෙව අබ්භන්තරකුණපං බහිනික්ඛමනකුණපෙන පාකටං කත්වා
දස්සෙත්තො පුබ්බෙ චුත්තඤ්ච සඬ්ගණ්හිත්වා “අට්ඨස්ස නවහි සොතෙහි”ති
ගාථාද්වයමාහ.

තත්ථ අථානි පරියායන්තරනිදස්සනං, අපරෙනාපි පරියායෙන අසුච්චාවං
පස්සානි චුත්තං භොති. අස්සානි ඉමස්ස කායස්ස. නවහි සොතෙහිති
උභොඅක්ඛිච්ඡිද්දකණ්ණච්ඡිද්දනාසාඡ්ඡිද්දමුඛවච්චමග්ගපස්සාවමග්ගෙහි. අසුචි
සවතීති සබ්බලොකපාකටනානප්පකාරපරමදුග්ගන්ධප්‍රගුච්ඡඅසුචියෙව සවති,
සන්දති, පග්ගරති, න අඤ්ඤං කිඤ්චි අගරුවන්දනාදිගන්ධජාතං වා
මණිමුත්තාදිරතනජාතං වා. සබ්බදානි තඤ්ච බො සබ්බදා රත්තිමපි දිවාපි
පුබ්බණ්හෙපි සායන්හෙපි තිට්ඨතොපි ගච්ඡතොපිති. කිං තං අසුචිති වෙ?
“අක්ඛිමහා අක්ඛිගුථකො”තිආදි. එතස්ස හි ද්විති අක්ඛිච්ඡිද්දෙහි
අපනිතතවමංසසදිසො අක්ඛිගුථකො, කණ්ණච්ඡිද්දෙහි රජොජල්ලසදිසො
කණ්ණගුථකො, නාසාඡ්ඡිද්දෙහි පුබ්බසදිසා සිඬ්ඝාණිකා ව සවති, මුඛෙන ව වමති.
කිං වමතීති වෙ? එකදා පිත්තං, යදා අබ්ද්ධපිත්තං කුප්පිතං භොති, තදා තං වමතීති
අධිප්පායො. සෙම්භඤ්චානි න කෙවලඤ්ච පිත්තං, යමපි උදරපටලෙ

එකපත්ථපුරප්පමාණං සෙම්භං තිට්ඨති, තම්පි එකදා වමති. තං පනෙනං
 වණ්ණාදිතො විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි. 1.203-204, 210-211) චුත්තනයෙනෙව
 වෙදිතබ්බං. “සෙම්භඤ්චා”ති ව-සද්දෙන සෙම්භඤ්ච අඤ්ඤඤ්ච එවරූපං
 උදරියලොභිතාදිඅසුචිං වමතීති දස්සෙති. එවං සත්තභි ද්වාරෙහි අසුචිවමනං
 දස්සෙත්වා කාලඤ්ඤ පුග්ගලඤ්ඤ පරිසඤ්ඤ ව භගවා තදුත්තරි ද්වෙ ද්වාරානි
 විසෙසවචනෙන අනාමසිත්වා අපරෙන පරියායෙන සබ්බස්මාපි කායා අසුචිසවනං
 දස්සෙත්තො ආහ “කායම්භා සෙදජල්ලිකා”ති. තත්ථ සෙදජල්ලිකාති සෙදො ව
 ලොණපටලමලහෙදා ජල්ලිකා ව, තස්ස “සවති සබ්බදා”ති ඉමිනා සද්ධිං
 සම්බන්ධො.

201. එවං භගවා යථා නාම භත්තෙ පච්චමානෙ තණ්ඩුලමලඤ්ච උදකමලඤ්ච
 ඵෙණෙන සද්ධිං උට්ඨන්තිවා උක්ඛලිමුඛං මක්ඛෙන්වා බහි ගලති, තථා
 අසිතපිතාදිහෙදෙ ආහාරෙ කම්මජෙන අග්ගිනා පච්චමානෙ යං අසිතපිතාදිමලං
 උට්ඨන්තිවා “අක්ඛම්භා අක්ඛගුප්ථකො”තිආදිනා හෙදෙන නික්ඛමන්තං අක්ඛආදීනි
 මක්ඛෙන්වා බහි ගලති, තස්සාපි වසෙන ඉමස්ස කායස්ස අසුචිභාවං දස්සෙත්වා
 ඉදානි යං ලොකෙ උත්තමඛිගසම්මතං සීසං අනිවිසිට්ඨභාවතො පච්චෙන්තා
 වන්දනෙයානාමපි වන්දනං න කරොන්ති, තස්සාපි නිස්සාරතාය අසුචිතාය වස්ස
 අසුචිභාවං දස්සෙත්තො “අපස්ස සුසිරං සීස”න්ති ඉමං ගාථමාහ.

තත්ථ සුසිරන්ති ඡිද්දං. මත්ථලුඛිගස්ස පූරිතන්ති දධිහරිතඅලාබ්ඛං විය
 මත්ථලුඛිගහරිතං. තඤ්ච පනෙනං මත්ථලුඛිගං විසුද්ධිමග්ගෙ චුත්තනයෙනෙව
 වෙදිතබ්බං. සුභතො නං මඤ්ඤති බාලොති තමෙනං එවං නානාවිධකුණපහරිතම්පි
 කායං දුච්චිත්තිතචිත්ති බාලො සුභතො මඤ්ඤති, සුභං සුචිං ඉට්ඨං කන්තං
 මනාපන්ති තිහිපි තණ්හාදිට්ඨිමානමඤ්ඤනාහි මඤ්ඤති. කස්මා? යස්මා අවිජ්ජාය
 පුරක්ඛතො චතුසච්චපට්ඨිජාදකෙන මොහෙන පුරක්ඛතො, වොදිතො, පචත්තිතො,
 “එවං ආදිය, එවං අභිනිවිස එවං මඤ්ඤාහි”ති ගාහිතොති අධිජ්ජායො. පස්ස යාව
 අනත්ථකරා වායං අවිජ්ජාති.

202. එවං භගවා සවිඤ්ඤාණකවසෙන අසුභං දස්සෙත්වා ඉදානි
 අවිඤ්ඤාණකවසෙන දස්සෙතුං, යස්මා වා චක්කවත්තිරඤ්ඤොපි කායො
 යථාචුත්තකුණපහරිතොයෙව හොති, තස්මා සබ්බජ්ජකාරෙනපි සම්පත්තිහවෙ
 අසුභං දස්සෙත්වා ඉදානි විපත්තිහවෙ දස්සෙතුං “යදා ව සො මතො සෙති”ති
 ගාථමාහ.

තස්සත්ථො – ස්වායමෙවංවිධො කායො යදා ආයුඋස්මාවිඤ්ඤාණාපගමෙන
 මතො වාතහරිතභස්තා විය උද්ධුමාතකො වණ්ණපරිහෙදෙන විතීලකො සුසානස්මිං
 නිරත්ථංව කලිඛිගරං ඡඩ්ඛිතත්තා අපවිද්ධො සෙති, අථ “න දානිස්ස පුන උට්ඨානං
 භවිස්සති”ති එකංසතොයෙව අනපෙක්ඛා හොන්ති ඤාතයො. තත්ථ මතොති
 අනිච්චතං දස්සෙති, සෙතීති නිරිහකත්තං. තදුභයෙන ව ජීවිතබලමද්ද්වයෙන
 නියොජෙති. උද්ධුමාතොති සණ්ඨානවිපත්තිං දස්සෙති, විතීලකොති

ඡවිරාගවිපත්තිං. තදුහයෙන ව රූපමදප්පහානෙ වණ්ණපොක්ඛරතං පටිච්ච මානප්පහානෙ ව නියොපෙති. අපවිද්ධොති ගහෙනබ්බාභාවං දස්සෙති, සුසානස්මිත්ති අන්තො අධිවාසෙතුමනරහං ජිගුච්ඡතීයභාවං. තදුහයෙනපි “මම”න්ති ගාහස්ස සුභසඤ්ඤාය ව පහානෙ නියොපෙති. අනපෙක්ඛා හොන්ති ඤාතයොති පටිකිරියාභාවං දස්සෙති, තෙන ව පරිවාරමදප්පහානෙ නියොපෙති.

203. එවමිමාය ගාථාය අපරිභින්නාවිඤ්ඤාණකවසෙන අසුභං දස්සෙත්වා ඉදානි පරිභින්නවසෙනාපි දස්සෙතුං “බාදන්ති න”න්ති ගාථමාහ. තත්ථ යෙ වඤ්ඤෙති යෙ ව අඤ්ඤෙපි කාකකුලලාදයො කුණපහක්ඛා පාණිනො සන්ති, තෙපි නං බාදන්තිති අත්ථො. සෙසං උත්තානමෙව.

204. එවං “වරං වා”තිආදිනා නයෙන සුඤ්ඤතකම්මට්ඨානවසෙන, “අට්ඨිනභාරුසංයුත්තො”තිආදිනා සවිඤ්ඤාණකාසුභවසෙන “යදා ව සො මතො සෙති”තිආදිනා අවිඤ්ඤාණකාසුභවසෙන කායං දස්සෙත්වා එවං නිව්චසුඛත්තභාවසුඤ්ඤෙ එකන්තඅසුභෙ වාපි කායස්මිං “සුභතො නං මඤ්ඤති බාලො, අවිජ්ජාය පුරක්ඛතො”ති ඉමිනා බාලස්ස චුත්තිං පකාසෙත්වා අවිජ්ජාමුඛෙන ව වට්ටං දස්සෙත්වා ඉදානි තත්ථ පණ්ඩිතස්ස චුත්තිං පරිඤ්ඤාමුඛෙන ව විවට්ටං දස්සෙතුං “සුත්වාන බුද්ධවචන”න්ති ආරභි.

තත්ථ සුත්වානාති යොනිසො නිසාමෙත්වා. බුද්ධවචනන්ති කායවිච්ඡන්දනකරං බුද්ධවචනං. භික්ඛුති සෙක්ඛො වා පුට්ඨජ්ජනො වා. පඤ්ඤාණවාති පඤ්ඤාණං චුච්චති විපස්සනා අනිච්චාදිප්පකාරෙසු පවත්තත්තා, තාය සමන්තාගතොති අත්ථො. ඉධානි සාසනෙ. සො ඛො නං පරිජානාතීති සො ඉමං කායං තීභි පරිඤ්ඤාහි පරිජානාති. කථං? යථා නාම කුසලො වාණිජො ඉදඤ්චිදඤ්චාති භණ්ඩං ඔලොකෙත්වා “එත්තකෙන ගහිතෙ එත්තකො නාම උදයො භවිස්සති”ති තුලයිත්වා තථා කත්වා පුන සඋදයං මූලං ගණ්හන්තො තං භණ්ඩං ඡඩ්ඛෙති, එවමෙවං “අට්ඨිනභාරුආදයො ඉමෙ කෙසලොමාදයො වා”ති ඤාණවක්ඛුනා ඔලොකෙත්තො ඤාතපරිඤ්ඤාය පරිජානාති, “අනිච්චා එතෙ ධම්මා දුක්ඛා අනත්තා”ති තුලයන්තො තීරණපරිඤ්ඤාය පරිජානාති, එවං තීරයිත්වා අරියමග්ගං පාපුණන්තො තත්ථ ඡන්දරාගප්පහානෙන පහානපරිඤ්ඤාය පරිජානාති. සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකඅසුභවසෙන වා පස්සන්තො ඤාතපරිඤ්ඤාය පරිජානාති, අනිච්චාදිවසෙන පස්සන්තො තීරණපරිඤ්ඤාය, අරහත්තමග්ගෙන තතො ඡන්දරාගං අපකඩ්ඪිත්වා තං පජහන්තො පහානපරිඤ්ඤාය පරිජානාති.

කස්මා සො එවං පරිජානාතීති වෙ? යථාභූතඤ්ඤි පස්සති, යස්මා යථාභූතං පස්සතිති අත්ථො. “පඤ්ඤාණවා”තිආදිනා එව ව එතස්මිං අත්ථෙ සිද්ධෙ යස්මා බුද්ධවචනං සුත්වා තස්ස පඤ්ඤාණවත්තං හොති, යස්මා ව සබ්බජනස්ස පාකටොපායං කායො අසුත්වා බුද්ධවචනං න සක්කා පරිජානිතුං, තස්මා තස්ස ඤාණහෙතුං ඉතො බාහිරානං එවං දට්ඨුං අසමත්ථකඤ්ච දස්සෙතුං “සුත්වාන බුද්ධවචන”න්ති ආහ. නන්දාභික්ඛුතිං තඤ්ච විපල්ලත්ථවිත්තං භික්ඛුං ආරබ්භ

දෙසනාපවත්තිනො අග්ගපරිසනො තප්පට්ඨපත්තිප්පත්තානං භික්ඛුභාවදස්සනතො ව “භික්ඛු”ති ආහ.

205. ඉදානි “යථාභුතඤ්ඤි පස්සති”ති එත්ථ යථා පස්සන්තො යථාභුතං පස්සති, තං දස්සෙතුං ආහ “යථා ඉදං තථා එතං, යථා එතං තථා ඉද”න්ති. තස්සත්ථො – යථා ඉදං සවිඤ්ඤාණකාසුභං ආයුඋස්මාවිඤ්ඤාණානං අනපගමා වරති, තිට්ඨති, නිසීදති, සයති; තථා එතං එතරහි සුසානෙ සයිතං අවිඤ්ඤාණකම්පි පුබ්බෙ තෙසං ධම්මානං අනපගමා අහොසි. යථා ව එතං එතරහි මතසරීරං තෙසං ධම්මානං අපගමා න වරති, න තිට්ඨති, න නිසීදති, න සෙය්‍යං කප්පෙති, තථා ඉදං සවිඤ්ඤාණකම්පි තෙසං ධම්මානං අපගමා භවිස්සති. යථා ව ඉදං සවිඤ්ඤාණකං එතරහි න සුසානෙ මතං සෙති, න උද්ධුමාතකාදිභාවමුපගතං, තථා එතං එතරහි මතසරීරම්පි පුබ්බෙ අහොසි. යථා පනෙතං එතරහි අවිඤ්ඤාණකාසුභං මතං සුසානෙ සෙති, උද්ධුමාතකාදිභාවඤ්ච උපගතං, තථා ඉදං සවිඤ්ඤාණකම්පි භවිස්සතිති.

තත්ථ යථා ඉදං තථා එතන්ති අත්තනා මතස්ස සරීරස්ස සමානභාවං කරොන්තො බාහිරෙ දොසං පජහති. යථා එතං තථා ඉදන්ති මතසරීරෙන අත්තනො සමානභාවං කරොන්තො අප්ඤ්ඤාත්තිකෙ රාගං පජහති. යෙනාකාරෙන උභයං සහං කරොති, තං පජානන්තො උභයත්ථ මොහං පජහති. එවං යථාභුතදස්සනෙන පුබ්බභාගෙයෙව අකුසලමූලප්පභානං සාධෙත්වා, යස්මා එවං පට්ඨන්තො භික්ඛු අනුපුබ්බෙන අරහත්තමග්ගං පත්වා සබ්බං ඡන්දරාගං විරාජෙතුං සමත්ථො භොති, තස්මා ආහ “අප්ඤ්ඤාත්තිකං ඛණ්ඩං ව, කායෙ ඡන්දං විරාජයෙ”ති. එවං පට්ඨන්තො භික්ඛු අනුපුබ්බෙනාති පාඨසෙසො.

206. එවං සෙක්ඛභූමිං දස්සෙත්වා ඉදානි අසෙක්ඛභූමිං දස්සෙන්තො ආහ “ඡන්දරාගවිරත්තො සො”ති. තස්සත්ථො – සො භික්ඛු අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණෙන පඤ්ඤාණවා මග්ගානන්තරං ඵලං පාපුණාති, අථ සබ්බසො ඡන්දරාගස්ස පහීනත්තා “ඡන්දරාගවිරත්තො”ති ව, මරණාභාවෙන පණීතට්ඨෙන වා අමතං සබ්බසඬ්ඛාරවූපසමනතො සන්තිං තණ්හාසඬ්ඛාතවානාභාවතො නිබ්බානං, වචනාභාවතො අවිචුතන්ති සංවණ්ණිතං පදමප්ඤ්ඤාති ව වුච්චති. අථ වා සො භික්ඛු අරහත්තමග්ගඤ්ඤාණෙන පඤ්ඤාණවා මග්ගානන්තරඵලෙ යිතො ඡන්දරාගවිරත්තො නාම භොති, චුත්තප්පකාරඤ්ච පදමප්ඤ්ඤාති වෙදිතබ්බො. තෙන “ඉදමස්ස පහීනං, ඉදඤ්චානෙන ලද්ධ”න්ති දීපෙති.

207-208. එවං සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකවසෙන අසුභකම්මට්ඨානං සහ නිප්පත්තියා කට්ඨත්වා පුන සඬ්ඛෙපදෙසනාය එවං මහතො ආනිසංසස්ස අන්තරායකරං පමාදවිහාරං ගරහන්තො “ද්විපාදකොය”න්ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ කිඤ්චාපි අපාදකාදයොපි කායා අසුචියෙව, ඉධාධිකාරවසෙන පන උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙන වා, යස්මා වා අඤ්ඤෙ අසුචිභූතාපි කායා ලොණම්බිලාදීහි අභිසඬ්ඛරිත්වා මනුස්සානං භොජනෙපි උපනීයන්ති, න ත්වෙව මනුස්සකායො, තස්මා අසුචිතරභාවමස්ස දස්සෙන්තොපි “ද්විපාදකො”ති ආහ.

අයන්ති මනුස්සකායං දස්සෙති. දුග්ගන්ධො පරිහීරතීති දුග්ගන්ධො සමානො පුප්ඵගන්ධාදීහි අභිසංඛරන්වා පරිහීරති. නානාකුණපපරිපූරොති කෙසාදිඅනෙකප්පකාරකුණපහරිතො. විස්සවන්තො තතො තතොති පුප්ඵගන්ධාදීහි පටිච්ඡාදෙත්තුං සංටන්තානම්පි තං වායාමං නිජ්ඵලං කත්වා නවහි ද්වාරෙහි බෙළසිඬ්ඝාණිකාදීනි, ලොමකුපෙහි ව සෙදප්ලේකං විස්සවන්තොයෙව. තත්ථ ආනි පස්සථ – එතාදිසෙන කායෙන යො පුරිසො වා ඉත්ථි වා කොචි බාලො මඤ්ඤෙ උණ්ණමෙනවෙ තණ්හාදිට්ඨිමානමඤ්ඤනාහි “අහ”න්ති වා “මම”න්ති වා “නිච්චො”ති වානිආදිනා නයෙන යො උණ්ණමිත්තුං මඤ්ඤෙයා, පරං වා ජානිආදීහි අවජානෙයා අත්තානං උච්චෙ යානෙ යපෙන්නො, කිමඤ්ඤත්තු අදස්සනා යපෙත්වා අරියමග්ගෙන අරියසච්චදස්සනාභාවං කිමඤ්ඤං තස්ස ඵවං උණ්ණමාවජානනකාරණං සියාති.

දෙසනාපරියොසානෙ නන්දා භික්ඛුනි සංවෙගමාපාදි – “අහො වත රෙ, අහං බාලා, යා මංයෙව ආරබ්භ ඵවං විවිධධම්මදෙසනාපවත්තකස්ස භගවතො උපට්ඨානං නාගමාසි”න්ති. ඵවං සංවිග්ගා ව තමෙව ධම්මදෙසනං සමන්තාහරිත්වා තෙනෙව කම්මට්ඨානෙන කතිපයදිවසබ්භන්තරෙ අරහත්තං සච්ඡාකාසි. දුතියට්ඨානෙපි කිර දෙසනාපරියොසානෙ චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි, සිරිමා දෙවකඤ්ඤා අනාගාමිඵලං පත්තා, සො ච භික්ඛු සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහීති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය විජයසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. මුනිසුත්තවණ්ණනා

209. සන්ථවානො භයං ජාතන්ති මුනිසුත්තං. කා උප්පත්ති? න සබ්බස්සෙව සුත්තස්ස ඵකා උප්පත්ති, අපිචෙත්ථ ආදිතො තාව චතුත්තං ගාථානං අයමුප්පත්ති – භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ ගාමකාවාසෙ අඤ්ඤතරා දුග්ගතිත්ථි මතපතිකා පුත්තං භික්ඛුසු පබ්බාපෙත්වා අත්තනාපි භික්ඛුනිසු පබ්බජි. තෙ උභොපි සාවත්ථියං වස්සං උපගන්ත්වා අභිණ්භං අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස දස්සනකාමා අහෙසුං. මාතා කිඤ්චි ලහිත්වා පුත්තස්ස හරති, පුත්තොපි මාතු. ඵවං සායම්පි පාතොපි අඤ්ඤමඤ්ඤං සමාගන්ත්වා ලද්ධං ලද්ධං සංවිහජමානා, සම්මොදමානා, සුබදුක්ඛං පුච්ඡමානා, නිරාසඬ්ඝා අහෙසුං. තෙසං ඵවං අභිණ්භදස්සනෙන සංසග්ගො උප්පජ්ජි, සංසග්ගා විස්සාසො, විස්සාසා ඕතාරො, රාගෙන ඕතිණ්ණවිත්තානං පබ්බජිතසඤ්ඤා ච මාතුපුත්තසඤ්ඤා ච අන්තරධායි. තතො මරියාදවිතික්කමං කත්වා අසද්ධම්මං පටිසෙවිංසු, අයසප්පත්තා ච විබ්භමිත්වා අගාරමජ්ඣෙකෙ වසිංසු. භික්ඛු භගවතො ආරොවෙසුං. “කිං නු සො, භික්ඛවෙ, මොසපුරිසො මඤ්ඤති න මාතා පුත්තෙ සාරජ්ජති, පුත්තො වා පන මාතරී”ති ගරහිත්වා “නාහං, භික්ඛවෙ, අඤ්ඤං එකරූපම්පි සමනුපස්සාමි”තිආදිනා (අ. නි. 5.55) අවසෙසසුත්තෙනෙපි භික්ඛු සංවෙපෙත්වා “තස්මාතිහ, භික්ඛවෙ –

“විසං යථා භලාභලං, තෙලං පක්කුථිතං යථා;
තම්බලොභවිලීනංව, මාතුගාමං විවජ්ජයෙ”ති ව. —

වත්වා පුන භික්ඛූනං ධම්මදෙසනත්ථං — “සන්ථවානො භයං ජාත”න්ති ඉමා
අත්තුපනායිකා වතස්සො ගාථා අභාසි.

තත්ථ සන්ථවො තණ්හාදිට්ඨිමිත්තහෙදෙන තිව්ධොති පුබ්බෙ වුත්තො. ඉධ
තණ්හාදිට්ඨිසන්ථවො අධිජ්ජෙතො. තං සන්ධාය භගවා ආහ — “පස්සථ, භික්ඛවෙ,
යථා ඉදං තස්ස මොඝපුරිසස්ස සන්ථවානො භයං ජාත”න්ති. තඤ්ඤි තස්ස
අභිණ්හදස්සනකාමතාදිතණ්හාය බලවකිලෙසභයං ජාතං, යෙන සණ්ඨාතුං
අසක්කොන්තො මාතරි විජ්ජට්ඨපජ්ජි. අත්තානුචාදාදිකං වා මහාභයං, යෙන සාසනං
ජඩ්ඨෙත්වා විබ්භන්තො. නිකෙතාති “රූපනිමිත්තනිකෙතවිසාරවිනිබන්ධා ඛො,
ගහපති, ‘නිකෙතසාරි’ති වුච්චති”ති ආදිනා (සං. නි. 3.3) නයෙන වුත්තා
ආරම්මණජ්ජහෙදා. ජායතෙ රජොති රාගදොසමොහරජො ජායතෙ. කිං වුත්තං
හොති? න කෙවලඤ්ච තස්ස සන්ථවානො භයං ජාතං, අපිච ඛො පන යදෙනං
කිලෙසානං නිවාසට්ඨෙත සාසවාරම්මණං “නිකෙත”න්ති වුච්චති, ඉදානිස්ස
භින්තසංවරත්තා අතික්කන්තමරියාදත්තා සුට්ඨුතරං තතො නිකෙතා ජායතෙ රජො,
යෙන සංකිලිට්ඨවිත්තො අනායබ්බසනං පාපුණ්සස්සති. අථ වා පස්සථ, භික්ඛවෙ, යථා
ඉදං තස්ස මොඝපුරිසස්ස සන්ථවානො භයං ජාතං, යථා ව සම්බපුපුජ්ජනානං
නිකෙතා ජායතෙ රජොති එවම්පෙතං පදද්වයං යොජෙතබ්බං.

සම්බථා පන ඉමිනා පුරිමද්ධෙන භගවා පුපුජ්ජනදස්සනං ගරභිත්වා අත්තනො
දස්සනං පසංසන්තො “අනිකෙත”න්ති පච්ඡිමද්ධමාහ. තත්ථ
යථාවුත්තනිකෙතපටික්ඛෙපෙන අනිකෙතං, සන්ථවපටික්ඛෙපෙන ව අසන්ථවං
වෙදිතබ්බං. උභයම්පෙතං නිබ්බානස්සාධිවචනං. එතං වෙ මුනිදස්සනන්ති එතං
අනිකෙතමසන්ථවං බුද්ධමුනිනා දිට්ඨන්ති අත්ථො. තත්ථ වෙති විම්භයත්ථෙ
නිපානො දට්ඨබ්බො. තෙන ව යං නාම නිකෙතසන්ථවවසෙන මාතාපුත්තෙසු
විජ්ජට්ඨපජ්ජමානෙසු අනිකෙතමසන්ථවං, එතං මුනිනා දිට්ඨං අහො අබ්භුතන්ති
අයමධිජ්ජායො සිද්ධො හොති. අථ වා මුනිනො දස්සනන්තිපි මුනිදස්සනං, දස්සනං
නාම බන්ති රුචි, බමති වෙච රුච්චති වාති අත්ථො.

210. දුතියගාථාය යො ජාතමුච්ඡිජ්ජාති යො කිස්මිඤ්චිදෙව වත්ථුස්මිං ජාතං
භූතං නිබ්බත්තං කිලෙසං යථා උජ්ජන්තාකුසලජ්ජහානං හොති, තථා වායමන්තො
තස්මිං වත්ථුස්මිං පුන අනිබ්බත්තනවසෙන උච්ඡිත්තීන්දිත්වා යො අනාගතොපි
කිලෙසො තථාරූපජ්ජවයසමොධානෙ නිබ්බත්තිතුං අභිමුඛිභූතත්තා
වත්තමානසම්පෙ වත්තමානලක්ඛණෙන “ජායන්තො”ති වුච්චති, තඤ්ඤි න
රොපයෙය්‍ය ජායන්තං, යථා අනුජ්ජන්තාකුසලානුජ්ජාදො හොති, තථා වායමන්තො
න නිබ්බත්තෙය්‍යාති අත්ථො. කථඤ්ච න නිබ්බත්තෙය්‍ය? අස්ස නානුජ්ජවෙච්ඡෙ,
යෙන පච්චයෙන සො නිබ්බත්තෙය්‍ය තං නානුජ්ජවෙසෙය්‍ය න සමොධානෙය්‍ය.
එවං සම්භාරවෙකල්ලකරණෙන තං න රොපයෙය්‍ය ජායන්තං. අථ වා යස්මා

මග්ගභාවනාය අතිතාපි කිලෙසා උච්ඡිජ්ජන්ති ආයතිං විපාකාභාවෙන චත්තමානාපි න රොපීයන්ති තදභාවෙන, අනාගතාපි චිත්තසන්තතිං නානුප්පවෙසීයන්ති උප්පත්තිසාමන්ථීයවිසාතෙන, තස්මා යො අරියමග්ගභාවනාය ජාතමුච්ඡිජ්ජ න රොපයෙය්‍ය ජායන්තං, අනාගතමිපි වස්ස ජායන්තස්ස නානුප්පවෙච්ඡෙ, තමාහු එකං මුනිනං වරන්තං, සො ච අද්දක්ඛි සන්තිපදං මහෙසීති එවම්පෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා. එකන්තනික්කිලෙසනාය එකං, සෙට්ඨට්ඨෙන වා එකං. මුනිනන්ති මුනිං, මුනිසු වා එකං. වරන්තන්ති සබ්බාකාරපරිපූරාය ලොකත්ථවරියාය අවසෙසවරියාහි ච වරන්තං. අද්දක්ඛිති අද්දස. සොති යො ජාතමුච්ඡිජ්ජ අරොපනෙ අනනුප්පවෙසනෙ ච සමත්ථතාය ‘න රොපයෙය්‍ය ජායන්තමස්ස නානුප්පවෙච්ඡෙ’ති චුත්තො බුද්ධමුනි. සන්තිපදන්ති සන්තිකොට්ඨාසං, ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතවිපස්සනානිබ්බානහෙදාසු තීසු සම්මුතිසන්ති, තදඛගසන්ති, අච්චන්තසන්තීසු සෙට්ඨං එවං අනුපසන්තෙ ලොකෙ අච්චන්තසන්තිං අද්දස මහෙසීති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො.

211. තතියගාථාය සඬබ්බායාති ගණයිත්වා, පරිච්ඡින්නදිත්වා විමංසිත්වා යථාභූතතො ඤත්වා, දුක්ඛපරිඤ්ඤාය පරිජානිත්වාති අත්ථො. චත්ථුනීති යෙසු එවමයං ලොකො සජ්ජති, තානි ඛන්ධායතනධාතුහෙදානි කිලෙසට්ඨානානි. පමාය බීජන්ති යං තෙසං චත්ථුනං බීජං අභිසඬබ්බාරවිඤ්ඤාණං, තං පමාය හිංසිත්වා, බාධිත්වා, සමුච්ඡෙදජ්ජහානෙන පජහිත්වාති අත්ථො. සිනෙහමස්ස නානුප්පවෙච්ඡෙති යෙන තණ්හාදිට්ඨිසිනෙහෙන සිනෙහිතං තං බීජං ආයතිං පටිසන්ධිවසෙන තං යථාචුත්තං චත්ථුසස්සං විරුහෙය්‍ය, තං සිනෙහමස්ස නානුප්පවෙච්ඡෙ, තප්පටිපක්ඛාය මග්ගභාවනාය තං නානුප්පවෙසෙය්‍යාති අත්ථො. ස වෙ මුනි ජාතිබ්බයන්තදස්සීති සො එවරූපො බුද්ධමුනි නිබ්බානසච්ඡිකිරියාය ජාතියා ච මරණස්ස ච අන්තභූතස්ස නිබ්බානස්ස දිට්ඨත්තා ජාතික්ඛයන්තදස්සී තක්කං පහාය න උපෙති සඬබ්බං. ඉමාය චතුසච්චභාවනාය නවජ්ජහෙදමිපි අකුසලචිතක්කං පහාය සඋපාදිසෙසනිබ්බානධාතුං පත්වා ලොකත්ථවරියං කරොන්තො අනුපුබ්බෙන වරිමවිඤ්ඤාණක්ඛයා අනුපාදිසෙසනිබ්බානධාතුජ්ජත්තියා ‘දෙවො වා මනුස්සො වා’ති න උපෙති සඬබ්බං. අපරිනිබ්බුතො එව වා යථා කාමචිතක්කාදිතො විතක්කස්ස අජ්ජහීනත්තා ‘අයං පුග්ගලො රත්තො’ති වා ‘දුට්ඨො’ති වා සඬබ්බං උපෙති, එවං තක්කං පහාය න උපෙති සඬබ්බන්ති එවම්පෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො.

212. චතුත්ථගාථාය අඤ්ඤායාති අනිච්චාදිනෙයෙන ජානිත්වා. සබ්බානීති අනවසෙසානි, නිවෙසනානීති කාමහවාදිකෙ හවෙ. නිවසන්ති හි තෙසු සත්තා, තස්මා ‘නිවෙසනානී’ති චුච්චන්ති. අනිකාමයං අඤ්ඤතරමිපි තෙසන්ති එවං දිට්ඨාදීනවත්තා තෙසං නිවෙසනානං එකමිපි අපත්ථෙත්තො සො එවරූපො බුද්ධමුනි මග්ගභාවනාබලෙන තණ්හාගෙධස්ස විගතත්තා වීතගෙධො, වීතගෙධත්තා එව ච අග්ගිද්ධො, න යථා එකෙ අවීතගෙධො එව සමානා ‘අග්ගිද්ධමිහා’ති පටිජානන්ති, එවං. නායුහතීති තස්ස තස්ස නිවෙසනස්ස

නිබ්බන්තකං කුසලං වා අකුසලං වා න කරොති. කිං කාරණං? පාරගතො හී හොති,
යස්මා ඵවරුපො සබ්බනිවෙසනානං පාරං නිබ්බානං ගතො හොතීති අත්ථො.

එවං පටිමගාලාය පුට්ඨජනදස්සනං ගරහිත්වා අත්තනො දස්සනං පසංසන්තො
දුතියගාලාය යෙහි කිලෙසෙහි පුට්ඨජනො අනුපසන්තො හොති, තෙසං අභාවෙන
අත්තනො සන්තිපදාධිගමං පසංසන්තො තතියගාලාය යෙසු චත්ථස්ස පුට්ඨජනො
තක්කං අප්පභාය තථා තථා සඬ්ඛං උපෙනි, තෙසු චතුසච්චභාවනාය තක්කං පභාය
අත්තනො සඬ්ඛානුපගමනං පසංසන්තො චතුත්ථගාලාය ආයතිමිපි යාති
නිවෙසනානි කාමයමානො පුට්ඨජනො භවතණ්භාය ආයුහති, තෙසු තණ්භාභාවෙන
අත්තනො අනායුහනං පසංසන්තො චතුහි ගාලාහි අරහත්තනිකුටෙනෙව
එකට්ඨුජපත්තිකං දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

213. සබ්බාහිභුත්ති කා උජ්ජත්ති? මහාපුරිසො මහාහිනික්ඛමනං කත්වා
අනුපුබ්බෙන සබ්බඤ්ඤානං පත්වා ධම්මචක්කප්පවත්තනත්ථාය බාරාණසිං
ගච්ඡන්තො බොධිමණ්ඩස්ස ච ගයාය ච අත්තරෙ උපකෙතාජීවකෙන සමාගච්ඡි.
තෙන ච “චිජ්ජසන්නානි බො තෙ, ආචුසො, ඉන්ද්‍රියානී” තිආදිනා (ම. නි. 1.285;
මහාව. 11) නයෙන පුට්ඨො “සබ්බාහිභු” තිආදිනි ආහ. උපකො
“හුපෙය්‍යාචුසො” ති චත්වා, සීසං ඔකම්පෙත්වා, උම්මග්ගං ගහෙත්වා පක්කාමි.
අනුක්කමෙන ච චඩ්ඝභාරජනපදෙ අඤ්ඤතරං මාගචිකගාමං පාපුණි. තමෙනං
මාගචිකපෙට්ඨකො දිස්වා – “අහො අප්පිවිජො සමණො චත්ථමිපි න නිවාසෙති,
අයං ලොකෙ අරහා” ති සරං නෙත්වා මංසරසෙන පරිවිසිත්වා භුත්තාවිඤ්ච නං
සපුත්තදාරො චන්දිත්වා “ඉධෙව, භන්තෙ, වසථ, අහං පච්චයෙන
උපට්ඨමිස්සාමි” ති නිමන්තෙත්වා, වසනොකාසං කත්වා අදාසි. සො තත්ථ වසති.

මාගචිකො ගිම්භකාලෙ උදකසම්පන්නෙ සීතලෙ පදෙසෙ වරිතුං දුරං
අපක්කන්තෙසු මිගෙසු තත්ථ ගච්ඡන්තො “අම්භාකං අරහන්තං සක්කච්චං
උපට්ඨමස්සු” ති ඡාවං නාම ධීතරං ආණාපෙත්වා අගමාසි සද්ධිං පුත්තභාතුකෙහි. සා
චස්ස ධීතා දස්සනීයා හොති කොට්ඨාසසම්පන්නා. දුතියදිවසෙ උපකො සරං
ආගතො තං දාරිකං සබ්බං උපවාරං කත්වා, පරිවිසිතුං උපගතං දිස්වා, රාගෙන
අහිභුතො භුඤ්ජිතුමිපි අසක්කොන්තො භාජනෙන භත්තං ආදාය වසනට්ඨානං
ගන්ත්වා, භත්තං එකමන්තෙ නික්ඛිපිත්වා – “සවෙ ඡාවං ලභාමි, ජීවාමි, නො වෙ,
මරාමි” ති නිරාභාරො සයි. සත්තමෙ දිවසෙ මාගචිකො ආගන්ත්වා ධීතරං උපකස්ස
පවත්තිං පුච්ඡි. සා – “එකදිවසමෙව ආගන්ත්වා පුන නාගතපුබ්බො” ති ආහ.
මාගචිකො “ආගතවෙසෙනෙව නං උපසඬ්ඝමිත්වා පුච්ඡිස්සාමි” ති
තඬ්ඝඤ්ඤෙව ගන්ත්වා – “කිං, භන්තෙ, අභාසුක” න්ති පාදෙ පරාමසන්තො
පුච්ඡි. උපකො නිත්ථුනන්තො පරිවත්තතියෙව. සො “වද, භන්තෙ, යං මයා සක්කා
කාතුං, සබ්බං කරිස්සාමි” ති ආහ. උපකො – “සවෙ ඡාවං ලභාමි, ජීවාමි, නො වෙ,
ඉධෙව මරණං සෙය්‍යා” ති ආහ. “ජානාසි පන, භන්තෙ, කිඤ්චි සිජ්ජ” න්ති? “න
ජානාමි” ති. “න, භන්තෙ, කිඤ්චි සිජ්ජං අජානන්තෙන සක්කා සරාවාසං
අධිට්ඨාතු” න්ති? සො ආහ – “නාහං කිඤ්චි සිජ්ජං ජානාමි, අපිච තුම්භාකං

මංසභාරකො භවිස්සාමි, මංසඤ්ච වික්කිණිස්සාමි” ති. මාගවිකොපි “අම්භාකං එතදෙව රුච්චතී” ති උත්තරසාටකං දත්වා, සරං ආනෙත්වා ධීතරං අදාසි. තෙසං සංවාසමන්වාය පුත්තො විජායි. සුභද්දොතිස්ස නාමං අකංසු. ඡාචා පුත්තතොසනගීතෙන උපකං උප්පණ්ඨෙයි. සො තං අසහන්තො “භද්දෙ, අහං අනන්තජිනස්ස සන්තිකං ගච්ඡාමි” ති මජ්ඣිමදෙසාහිමුඛො පක්කාමි.

භගවා ව තෙන සමයෙන සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනමභාවිභාරෙ. අථ ඛො භගවා පටිකච්චෙව භික්ඛු ආණාපෙසි – “යො, භික්ඛවෙ, අනන්තජිනොති පුච්ඡමානො ආගච්ඡති, තස්ස මං දස්සෙය්‍යාථා” ති. උපකොපි ඛො අනුපුබ්බෙනෙව සාවත්ථියං ආගන්ත්වා විහාරමජ්ඣෙකං යත්වා “ඉමස්මිං විහාරෙ මම සභායො අනන්තජිනො නාම අත්ථි, සො කුභිං වසතී” ති පුච්ඡි. තං භික්ඛු භගවතො සන්තිකං නයිංසු. භගවා තස්සානුරූපං ධම්මං දෙසෙසි. සො දෙසනාපරියොසානෙ අනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාසි. භික්ඛු තස්ස පුබ්බජ්ජවත්තිං සුත්වා කථං සමුට්ඨාපෙසුං – “භගවා පයමං නිස්සිරිකස්ස නග්ගසමණස්ස ධම්මං දෙසෙසි” ති. භගවා තං කථාසමුට්ඨානං විදිත්වා ගන්ධකුට්තො නික්ඛම්ම තඬ්ඬණානුරූපෙන පාටිභාරියෙන බුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා භික්ඛු ආමන්තෙසි – “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා” ති? තෙ සබ්බං කථෙසුං. තතො භගවා – “න, භික්ඛවෙ, තථාගතො අහෙතුඅප්පච්චයා ධම්මං දෙසෙති, නිම්මලා තථාගතස්ස ධම්මදෙසනා, න සක්කා තත්ථ දොසං දට්ඨුං. තෙන, භික්ඛවෙ, ධම්මදෙසනුපනිස්සයෙන උපකො එතරහි අනාගාමී ජාතො” ති වත්වා අත්තතො දෙසනාමලාභාවදීපිකං ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථො – සාසවෙසු සබ්බබන්ධායතනධාතුසු ඡන්දරාගජ්ජහානෙන තෙහි අනභිභූතත්තා සයඤ්ච තෙ ධම්මෙ සබ්බෙ අභිභූයා පවත්තත්තා සබ්බාහිභූං. තෙසඤ්ච අඤ්ඤෙසඤ්ච සබ්බධම්මානං සබ්බාකාරෙන විදිතත්තා සබ්බවිදුං. සබ්බධම්මදෙසනසමත්ථාය සොහනාය මෙධාය සමන්තාගතත්තා සුමෙධං. යෙසං තණ්හාදිට්ඨිලෙපානං වසෙන සාසවබන්ධාදිහෙදෙසු සබ්බධම්මෙසු උපලිම්පති, තෙසං ලෙපානං අභාවා තෙසු සබ්බෙසු ධම්මෙසු අනුපලිත්තං. තෙසු ව සබ්බධම්මෙසු ඡන්දරාගාභාවෙන සබ්බෙ තෙ ධම්මෙ ජහිත්වා ධීතත්තා සබ්බඤ්ජහං. උපධිවිචෙකනින්තෙන චිත්තෙන තණ්හක්ඛයෙ නිබ්බානෙ විසෙසෙන මුත්තත්තා තණ්හක්ඛයෙ විමුත්තං, අධිමුත්තත්ති වුත්තං හොති. තං වාපි ධීරා මුනි වෙදයන්තීති තම්පි පණ්ඩිතා සත්තා මුනිං වෙදයන්ති ජානන්ති. පස්සථ යාව පටිවිසිට්ඨොවායං මුනි, තස්ස කුතො දෙසනාමලන්ති අත්තානං විභාවෙති. විභාවනත්ථො හි එත්ථ වාසද්දොති. කෙච් පන වණ්ණයන්ති – “උපකො තදා තථාගතං දිස්වාපි ‘අයං බුද්ධමුනී’ ති න සද්දහී” ති එවං භික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසුං, තතො භගවා “සද්දහතු වා මා වා, ධීරා පන තං මුනිං වෙදයන්ති” ති දස්සෙන්තො ඉමං ගාථමභාසිති.

214. පඤ්ඤාබලන්ති කා උප්පත්ති? අයං ගාථා රෙවතත්ථෙරං ආරබ්භ වුත්තා. තත්ථ “ගාමෙ වා යදි වාරඤ්ඤ” ති ඉම්ස්සා ගාථාය වුත්තනයෙනෙව රෙවතත්ථෙරස්ස ආදිතො පභූති පබ්බජ්ජා, පබ්බජිතස්ස බදිරවනෙ විහාරො, තත්ථ විහරතො විසෙසාධිගමො, භගවතො තත්ථ ගමනපච්චාගමනඤ්ච වෙදිතබ්බං.

පව්වාගතෙ පන භගවති යො සො මහල්ලකභික්ඛු උපාහනං සම්මුස්සිත්වා පටිනිවත්තො ඛදිරරුක්ඛෙ ආලග්ගිතං දිස්වා සාවත්ථිං අනුප්පත්තො විසාඛාය උපාසිකාය “කිං, භන්තෙ, රෙවතත්ථෙරස්ස වසනොකාසො රමණීයො”ති භික්ඛු පුච්ඡමානාය යෙහි භික්ඛුහි පසංසිතො, තෙ අපසාදෙන්තො “උපාසිකෙ, එතෙ තුව්ඡං භණන්ති, න සුන්දරො භූමිප්පදෙසො, අතිලුබ්බකක්ඛළං ඛදිරවනමෙවා”ති ආහ. සො විසාඛාය ආගන්තුකභත්තං භුඤ්ජිත්වා පච්ඡාභත්තං මණ්ඩලමාළෙ සන්නිපතිතෙ භික්ඛු උප්ඤ්ඤාපෙන්තො ආහ – “කිං, ආවුසො, රෙවතත්ථෙරස්ස සෙනාසනෙ රමණීයං තුම්භෙහි දිට්ඨි”න්ති. භගවා තං ඤාත්වා ගන්ධකුට්ඨිනො නික්ඛම්ම තඬ්ඨිණානුරූපෙන පාටිභාරියෙන පරිසමප්ඤ්ඤා පත්වා, බුද්ධාසනෙ නිසිදිත්වා භික්ඛු ආමන්තෙසි – “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්නා”ති? තෙ ආහංසු – “රෙවතං, භන්තෙ, ආරබ්භ කථා උප්පන්නා ‘එවං නවකම්මිකො කදා සමණධම්මං කරිස්සති’”ති. “න, භික්ඛවෙ, රෙවතො නවකම්මිකො, අරභා රෙවතො ඛිණාසවො”ති වත්වා තං ආරබ්භ තෙසං භික්ඛූනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථො – දුබ්බලකරකිලෙසප්පභානසාධකෙන විකුබ්බනඅධිට්ඨානප්පභෙදෙන වා පඤ්ඤාබලෙන සමන්නාගතත්තා පඤ්ඤාබලං, චතුපාරිසුද්ධිසිලෙන ධුතඬ්ඨගවතෙන ව උපපන්නත්තා සීලචතුපපන්නං, මග්ගසමාධිනා ඵලසමාධිනා ඉරියාපථසමාධිනා ව සමාහිතං, උපචාරප්පනාභෙදෙන ඤානෙන ඤානෙ වා රතත්තා ඤානරතං, සතිවෙපුල්ලප්පත්තත්තා සතිමං, රාගාදිසඬ්ඨගතො පමුත්තතා සඬ්ඨා පමුත්තං, පඤ්චවෙතොබ්ලචතුආසවාභාවෙන අබ්ලං අනාසවං තං වාපි ධීරා මුනිං වෙදයන්ති. තම්පි එවං පඤ්ඤාදිගුණසංයුත්තං සඬ්ඨාදිදොසවිසංයුත්තං පණ්ඩිතා සත්තා මුනිං වා වෙදයන්ති. පස්සථ යාව පටිවිසිට්ඨොවායං ඛිණාසවමුනි, සො “නවකම්මිකො”ති වා “කදා සමණධම්මං කරිස්සති”ති වා කථං වත්තබ්බො. සො හි පඤ්ඤාබලෙන තං විහාරං නිට්ඨාපෙසි, න නවකම්මකරණෙන, කතකිච්චොව සො, න ඉදානි සමණධම්මං කරිස්සතිති රෙවතත්ථෙරං විභාවෙති. විභාවනත්ථො හි එත්ථ වා-සද්දොති.

215. එකං වරත්තන්ති කා උප්පත්ති? බොධිමණ්ඩනො පභූති යථාක්කමං කපිලවත්ථුං අනුප්පත්තෙ භගවති පිතාපුත්තසමාගමෙ වත්තමානෙ භගවා සම්මොදමානෙන රඤ්ඤා සුද්ධොදනෙන “තුම්භෙ, භන්තෙ, ගහට්ඨකාලෙ ගන්ධකරණ්ඩකෙ වාසිතානි කාසිකාදීනි දුස්සානි නිවාසෙත්වා ඉදානි කථං ඡින්නකානි පංසුකුලානි ධාරෙරා”ති එවමාදිනා චුත්තො රාජානං අනුනායමානො –

“යං ත්වං තාත වදෙ මය්හං, පටිච්ඡණ්ණං දුකුලකාසිකං;
පංසුකුලං තතො සෙය්‍යං, එතං මෙ අභිපත්ථිත”න්ති. –

ආදීනි වත්වා ලොකධම්මෙහි අත්තනො අවිකම්පභාවං දස්සෙන්තො රඤ්ඤො ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං සත්තපදගාථමභාසි.

තස්සත්ථො – පබ්බජ්ජාසංඛාරාදීහි එකං, ඉරියාපථාදීහි වරියාහි වරන්තං.
 මොනෙය්‍යාධම්මසමන්තාගමෙන මුනිං. සබ්බට්ඨානෙසු පමාදාභාවතො අප්පමන්තං.
 අක්කොසනගරහනාදිහෙදාය නින්දාය වණ්ණනට්ඨානාදිහෙදාය පසංසාය වානි
 ඉමාසු නින්දාපසංසාසු පටිඝානුනයවසෙන අවෙධමානං. නින්දාපසංසාමුඛෙන
 චෙත්ථ අට්ඨපි ලොකධම්මා චුත්තාති වෙදිතබ්බා. සීහංව හෙරිසද්දාදීසු සද්දෙසු
 අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු පකතිවිකාරානුපගමෙන අසන්තසන්තං, පන්තෙසු වා
 සෙනාසනෙසු සන්තාසාභාවෙන. වාතංව සුත්තමයාදිහෙදෙ ජාලමිති වතුහි මග්ගෙහි
 තණ්හාදිට්ඨිජාලෙ අසප්පමානං, අට්ඨසු වා ලොකධම්මෙසු පටිඝානුනයවසෙන
 අසප්පමානං. පදුමංව තොයෙන ලොකෙ ජාතමිපි යෙසං තණ්හාදිට්ඨිලෙපානං
 වසෙන සත්තා ලොකෙන ලිප්පන්ති, තෙසං ලෙපානං පහීනත්තා ලොකෙන
 අලිප්පමානං, නිබ්බානගාමිමග්ගං උප්පාදෙත්වා තෙන මග්ගෙන නෙතාරමඤ්ඤෙසං
 දෙවමනුස්සානං. අත්තනො පන අඤ්ඤෙන කෙනවි මග්ගං දස්සෙත්වා
 අනෙතබ්බත්තා අනඤ්ඤෙනෙය්‍යං තං වාපි ධීරා මුනි වෙදයන්ති බුද්ධමුනිං
 වෙදයන්තිති අත්තානං විභාවෙති. සෙසමෙත්ථ චුත්තනයමෙව.

216. යො ඔගහණෙති කා උප්පත්ති? හගවතො පට්ඨානසම්බුද්ධස්ස චත්තාරි
 අසංඛාරෙය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච
 සුරිතදසපාරමිදස උපපාරමිදසපරමත්ථපාරමිප්පහෙදං අහිනීභාරගුණපාරමියො
 සුරෙත්වා තුසිතහවතො අහිනිබ්බත්තිගුණං තත්ථ නිවාසගුණං මහාවිලොකනගුණං
 ගබ්භවොක්කන්තිං ගබ්භවාසං ගබ්භනික්ඛමනං පදවිතිභාරං දිසාවිලොකනං
 බ්‍රහ්මගප්පනං මහාහිනික්ඛමනං මහාපධානං අහිසම්බොධිං ධම්මචක්කප්පවත්තනං
 චතුබ්බිධං මග්ගඤ්ඤාණං ඵලඤ්ඤාණං අට්ඨසු පරිසාසු අකම්පනඤ්ඤාණං, දසබලඤ්ඤාණං,
 චතුයොනිපරිච්ඡෙදකඤ්ඤාණං, පඤ්චගතිපරිච්ඡෙදකඤ්ඤාණං, ඡබ්බිධං
 අසාධාරණඤ්ඤාණං, අට්ඨවිධං සාවකසාධාරණබුද්ධඤ්ඤාණං, චුද්දසවිධං බුද්ධඤ්ඤාණං,
 අට්ඨාරසබුද්ධගුණපරිච්ඡෙදකඤ්ඤාණං, එකුනවිසතිවිධපච්චවෙක්ඛණඤ්ඤාණං,
 සත්තසත්තතිවිධඤ්ඤාණවත්ථු එවමිච්චාදිගුණසතසහස්සෙ නිස්සාය පවත්තං
 මහාලාභසක්කාරං අසහමානෙහි තිත්ථියෙහි උය්‍යාජිතාය විඤ්චමාණවිකාය “එකං
 ධම්මං අතීතස්සා”ති ඉමිස්සා ගාථාය වත්ථුමිහි චුත්තනයෙන චතුපරිසමප්ඤ්ඤා
 හගවතො අයසෙ උප්පාදිතෙ තප්පවිවයා හික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසු. “එවරුපෙපි
 නාම අයසෙ උප්පන්නෙ න හගවතො විත්තස්ස අඤ්ඤථත්තං අත්ථි”ති. තං ඤාත්වා
 හගවා ගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම තඬ්ඨණානුරූපෙන පාටිභාරියෙන පරිසමප්ඤ්ඤා
 පත්වා, බුද්ධාසනෙ නිසීදිත්වා, හික්ඛු ආමන්තෙසි – “කාය නුත්ථ, හික්ඛවෙ, එතරහි
 කථාය සන්තිසින්නා”ති? තෙ සබ්බං ආරොවෙසු. තතො හගවා – “බුද්ධා නාම,
 හික්ඛවෙ, අට්ඨසු ලොකධම්මෙසු තාදිතො භොන්ති”ති වත්වා තෙසං හික්ඛුනං
 ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථමහාසි.

තස්සත්ථො – යථා නාම ඔගහණෙ මනුස්සානං ත්භානතිත්ථෙ
 අඬ්ගසංසන්තාය චතුරස්සෙ වා අට්ඨංසෙ වා ථම්මෙහි නිබ්බානෙ උච්චකුලීනාපි
 නිවකුලීනාපි අඬ්ගං සංසන්ති, න තෙන ථම්මස්ස උන්නති වා ඔන්නති වා භොති.
 එවමෙවං යො ඔගහණෙ ථම්මොරිවාහිජායති යස්මිං පරෙ වාචාපරියන්තං වදන්ති.

කිං වුත්තං හොති? යස්මිං චත්ථස්මිං පරෙ තිත්ථියා වා අඤ්ඤෙ වා චණ්ණවසෙන උපරිමං වා අචණ්ණවසෙන හෙට්ඨිමං වා වාචාපරියන්තං වදන්ති, තස්මිං චත්ථස්මිං අනුනයං වා පටිසං වා අනාපජ්ජමානො තාදිභාවෙන යො ඔගහණෙ ථම්මොරිච භවතිති. තං චිත්තරාගං සුසමාහිතින්ද්‍රියන්ති තං ඉට්ඨාරම්මණෙ රාගාභාවෙන චිත්තරාගං, අනිට්ඨාරම්මණෙ ච දොසමොභාවෙන සුසමාහිතින්ද්‍රියං, සුට්ඨු වා සමොධානෙන්වා යපිතින්ද්‍රියං, රක්ඛිතින්ද්‍රියං, ගොපිතින්ද්‍රියන්ති වුත්තං හොති. තං වාපි ධීරා මුනි වෙදයන්ති බුද්ධමුනිං වෙදයන්ති, තස්ස කථං චිත්තස්ස අඤ්ඤාථන්තං භවිස්සතිති අත්තානං විභාවෙති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

217. යො වෙ ධීතත්තොති කා උප්පත්ති? සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරා සෙට්ඨිධිතා පාසාදා ඔරුය්භ හෙට්ඨාපාසාදෙ තන්තවායසාලං ගන්ත්වා තසරං වට්ටෙන්තෙ දිස්වා තස්ස උජුභාවෙන තප්පට්භාගනිමිත්තං අග්ගහෙසි – “අහො චත සබ්බෙ සත්තා කායවච්ඡිමනොවඤ්ඤාං පභාය තසරං විය උජුචිත්තා භවෙය්‍යු”න්ති. සා පාසාදං අභිරුහිත්වාපි පුනස්පුනං තදෙව නිමිත්තං ආවජ්ජෙන්ති නිසිදි. එවං පටිපන්නාය වස්සා න චිරස්සෙව අනිච්චලක්ඛණං පාකටං අහොසි, තදනුසාරෙනෙව ච දුක්ඛානත්තලක්ඛණානිපි. අථස්සා තයොපි භවා ආදිත්තා විය උපට්ඨහිංසු. තං තථා විපස්සමානං ඤත්වා භගවා ගන්ධකුටියං නිසින්තොව ඔභාසං මුඤ්චි. සා තං දිස්වා “කිං ඉද”න්ති ආවජ්ජෙන්ති භගවන්තං පස්සෙ නිසින්තමිච දිස්වා උට්ඨාය පඤ්ඤාකා අට්ඨාසි. අථස්සා භගවා සප්පායං විදිත්වා ධම්මදෙසනාවසෙන ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථො – යො වෙ එකග්ගචිත්තතාය අකුප්පවිමුත්තිතාය ච වුඬ්ඪිභානීනං අභාවතො වික්ඛිණජාතිසංසාරන්තා භවන්තරුපගමනාභාවතො ච ධීතත්තො, පහිනකායවච්ඡිමනොවඤ්ඤාය අගතිගමනාභාවෙන වා තසරංව උජු, හිරොත්තප්පසම්පන්නන්තා ජ්ඣුච්ඡති කම්මෙහි පාපකෙහි, පාපකානි කම්මානි ගුථගතං විය මුත්තගතං විය ච ජ්ඣුච්ඡති, හිරියතීති වුත්තං හොති. යොගචිභාගෙන හි උපයොගත්ථෙ කරණවචනං සද්දසත්ථෙ සිජ්ඤති. විමංසමානො විසමං සමඤ්චාති කායවිසමාදිවිසමං කායසමාදිසමඤ්ච පභානභාවනාකිච්චසාධනෙන මග්ගපඤ්ඤාය විමංසමානො උපපරික්ඛමානො. තං වාපි බිණාසවං ධීරා මුනිං වෙදයන්තිති. කිං වුත්තං හොති? යථාවුත්තනයෙන මග්ගපඤ්ඤාය විමංසමානො විසමං සමඤ්ච යො වෙ ධීතත්තො හොති, සො එවං තසරංව උජු හුත්වා කිඤ්චි විතික්කමං. අනාපජ්ජන්තො ජ්ඣුච්ඡති කම්මෙහි පාපකෙහි. තං වාපි ධීරා මුනිං වෙදයන්ති. යතො ඊදිසො හොතීති බිණාසවමුනිං දස්සෙන්තො අරහත්තනිකූටෙන ගාථං දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සෙට්ඨිධිතා සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහි. එත්ථ ච විකප්පෙ වා සමුච්චයෙ වා වාසද්දො දට්ඨබ්බො.

218. යො සඤ්ඤතත්තොති කා උප්පත්ති? භගවති කිර ආලවියං විහරන්තෙ ආලචිතගරෙ අඤ්ඤතරො තන්තවායො සත්තවස්සිකං ධීතරං ආණාපෙසි – “අම්ම, හියො අච්ඡිට්ඨතසරං න බහු, තසරං වට්ටෙන්වා ලහුං තන්තවායසාලං ආගච්ඡෙය්‍යාසි, මා බො විරාසි”ති. සා “සාධු”ති සම්පට්චිඡි. සො සාලං ගන්ත්වා

තත්තං විනෙන්තො අට්ඨාසි. තං දිවසඤ්ච භගවා මහාකරුණාසමාපත්තිනො
 වුට්ඨාය ලොකං වොලොකෙන්තො තස්සා දාරිකාය සොනාපත්තිඵලපතිස්සයං
 දෙසනාපරියොසානෙ චතුරාසිනියා පාණසහස්සානඤ්ච ධම්මාභිසමයං දිස්වා පගෙව
 සරීරපටිජග්ගනං කත්වා පත්තචීවරමාදාය නගරං පාවිසි. මනුස්සා භගවන්තං දිස්වා –
 “අද්ධා අජ්ජ කොචි අනුග්ගහෙතඛිබ්බො අත්ථි, පගෙව පටිට්ඨො භගවා”ති
 භගවන්තං උපගච්ඡිංසු. භගවා යෙන මග්ගෙන සා දාරිකා පිතුසන්තිකං ගච්ඡති,
 තස්මිං අට්ඨාසි. නගරවාසීනො තං පදෙසං සම්මජ්ජිත්වා, පරිජ්ඣාසිත්වා,
 පුජ්ජුපහාරං කත්වා, විතානං බන්ධිත්වා, ආසනං පඤ්ඤාපෙසුං. නිසිදි භගවා
 පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ, මහාජනකායො පරිවාරෙත්වා අට්ඨාසි. සා දාරිකා තං පදෙසං
 පත්තා මහාජනපරිවුතං භගවන්තං දිස්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන චන්දි. තං භගවා
 ආමන්තෙත්වා – “දාරිකෙ කුතො ආගතාසි”ති පුච්ඡි. “න ජානාමි භගවා”ති. “කුභිං
 ගමිස්සසි”ති? “න ජානාමි භගවා”ති. “න ජානාසි”ති? “ජානාමි භගවා”ති.
 “ජානාසි”ති? “න ජානාමි භගවා”ති.

තං සුත්වා මනුස්සා උජ්ඣායන්ති – “පස්සථ, හො, අයං දාරිකා අත්තනො සරා
 ආගතාපි භගවතා පුච්ඡියමානා ‘න ජානාමි’ති ආහ, තත්තවායසාලං ගච්ඡන්ති චාපි
 පුච්ඡියමානා ‘න ජානාමි’ති ආහ, ‘න ජානාසි’ති වුත්තා ‘ජානාමි’ති ආහ, ‘ජානාසි’ති
 වුත්තා ‘න ජානාමි’ති ආහ, සබ්බං පච්චනීකමෙව කරොති”ති. භගවා මනුස්සානං
 තමත්ථං පාකටං කාතුකාමො තං පුච්ඡි – “කිං මයා පුච්ඡිතං, කිං තයා වුත්ත”න්ති?
 සා ආහ – “න මං, භත්තෙ, කොචි න ජානාති, සරතො ආගතා තත්තවායසාලං
 ගච්ඡති”ති; අපිච මං තුම්හෙ පටිසන්ධිවසෙන පුච්ඡථ, “කුතො ආගතාසි”ති,
 වුත්තිවසෙන පුච්ඡථ, “කුභිං ගමිස්සසි”ති අහඤ්ච න ජානාමි. “කුතො චම්භි ආගතා;
 නිරයා චා දෙවලොකා චා”ති, න හි ජානාමි, “කුභිම්පි ගමිස්සාමි නිරයං චා
 දෙවලොකං චා”ති, තස්මා “න ජානාමි”ති අවචං. තතො මං භගවා මරණං සන්ධාය
 පුච්ඡි – “න ජානාසි”ති, අහඤ්ච ජානාමි. “සබ්බෙසං මරණං ධුව”න්ති,
 තෙනාවොචං “ජානාමි”ති. තතො මං භගවා මරණකාලං සන්ධාය පුච්ඡි
 “ජානාසි”ති, අහඤ්ච න ජානාමි “කදා මරිස්සාමි කිං අජ්ජ චා උදාහු ස්වෙ චා”ති,
 තෙනාවොචං “න ජානාමි”ති. භගවා තාය විස්සජ්ජිතං පඤ්භං “සාධු සාධු”ති
 අනුමොදි. මහාජනකායොපි “යාව පණ්ඩිතා අයං දාරිකා”ති සාධුකාරසහස්සානි
 අදාසි. අථ භගවා දාරිකාය සජ්ජායං විදිත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො –

“අත්ඨකුතො අයං ලොකො, තනුකෙත්ථ විපස්සති;
 සකුණො ජාලමුත්තොච, අජ්ජො සග්ගාය ගච්ඡති”ති. (ධ. ප. 174) –

ඉමං ගාථමාහ. සා ගාථාපරියොසානෙ සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි, චතුරාසිනියා
 පාණසහස්සානඤ්ච ධම්මාභිසමයො අහොසි.

සා භගවන්තං චන්දිත්වා පිතු සන්තිකං අගමාසි. පිතා තං දිස්වා
 “විරෙනාගතා”ති කුද්ධො වෙගෙන තත්තෙ වෙමං පක්ඛිපි. තං නික්ඛමිත්වා
 දාරිකාය කුච්ඡිං හින්දි. සා තත්ථෙව කාලමකාසි. සො දිස්වා – “නාහං මම ධීතරං

පහරිං, අපිව බො ඉමං වෙමං වෙගසා නික්බමිත්වා ඉමිස්සා කුච්ඡිං හින්දි. ජීවති නු බො නනු බො” ති වීමංසන්තො මතං දිස්වා වින්තෙසි – “මනුස්සා මං ‘ඉමිනා ධිතා මාරිතා’ ති ඤාත්වා උපක්කොසෙය්‍යං, තෙන රාජාපි ගරුකං දණ්ඩං පණෙය්‍යා, හන්දාහං පටිකච්චෙව පලායාමී” ති. සො දණ්ඩහයෙන පලායන්තො හගවතො සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙත්වා අරඤ්ඤෙ වසන්තානං භික්ඛූනං වසනොකාසං පාපුණි. තෙ ච භික්ඛූ උපසඩ්ධමිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. තෙ තං පබ්බාජෙත්වා තවපඤ්චකම්මට්ඨානං අදංසු. සො තං උග්ගහෙත්වා වායමන්තො න විරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි, තෙ වස්ස ආචරියුපජ්ඣායා. අථ මහාපචාරණාය සබ්බෙව හගවතො සන්තිකං අගමංසු – “විසුද්ධිපචාරණං පචාරෙස්සාමා” ති. හගවා පචාරෙත්වා චුත්ථවස්සො භික්ඛුසඩ්ධසපරිවුතො ගාමනිගමාදියු වාරිකං වරමානො අනුපුබ්බෙන ආලචිං අගමාසි. තත්ථ මනුස්සා හගවත්තං නිමන්තෙත්වා දානාදීනි කරොන්තා තං භික්ඛූ දිස්වා “ධිතරං මාරෙත්වා ඉදානි කං මාරෙතුං ආගතොසී” ති ආදීනි වත්වා උප්පණ්ඩෙසු. භික්ඛූ තං සුත්වා උපට්ඨානවෙලායං උපසඩ්ධමිත්වා හගවතො එතමත්ථං ආරොචෙසු. හගවා – “න, භික්ඛවෙ, අයං භික්ඛූ ධිතරං මාරෙසි, සා අත්තනො කම්මෙන මතා” ති වත්වා තස්ස භික්ඛූනො මනුස්සෙහි දුබ්බිජානං ඛිණාසවමුනිභාවං පකාසෙත්තො භික්ඛූනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථමහාසි.

තස්සත්ථො – යො තිසුපි කම්මද්වාරෙසු සීලසංයමෙන සංයතත්තො කායෙන වා වාචාය වා චෙතසා වා හිංසාදිකං න කරොති පාපං, තඤ්ච බො පන දහරො වා දහරවයෙ ධිතො, මජ්ඣිමො වා මජ්ඣිමවයෙ ධිතො, එතෙනෙව නයෙන ථෙරො වා පච්ඡිමවයෙ ධිතොති කදාවිපි න කරොති. කිං කාරණා? යතත්තො, යස්මා අනුත්තරාය විරතියා සබ්බපාපෙහි උපරතවිත්තොති චුත්තං හොති.

ඉදානි මුනි අරොසනෙය්‍යො න සො රොසෙති කඤ්චීති එතෙසං පදානං අයං යොජනා ව අධිජ්ජායො ව – සො ඛිණාසවමුනි අරොසනෙය්‍යො “ධිතුමාරකො” ති වා “පෙසකාරො” ති වා එවමාදිනා නයෙන කායෙන වා වාචාය වා රොසෙතුං, සට්ඨෙතුං, බාධෙතුං අරහො න හොති. සොපි හි න රොසෙති කඤ්චී, “නාහං මම ධිතරං මාරෙමි, ත්වං මාරෙසි, තුම්හාදිසො වා මාරෙති” ති ආදීනි වත්වා කඤ්චී න රොසෙති, න සට්ඨෙති, න බාධෙති, තස්මා සොපි න රොසනෙය්‍යො. අපිව බො පන “තිට්ඨතු නාගො, මා නාගං සට්ඨෙසි, නමො කරොහි නාගස්සා” ති (ම. නි. 1.249) චුත්තනායෙන නමස්සිතබ්බොයෙව හොති. තං වාපි ධීරා මුනි වෙදයන්තීති එත්ථ පන තම්පි ධීරාව මුනිං වෙදයන්තීති එවං පදවිභාගො වෙදිතබ්බො. අධිජ්ජායො චෙත්ථ – තං “අයං අරොසනෙය්‍යො” ති එතෙ බාලමනුස්සා අජානිත්වා රොසෙත්ති. යෙ පන ධීරා හොත්ති, තෙ ධීරාව තම්පි මුනිං වෙදයන්ති, අයං ඛිණාසවමුනිති ජානන්තීති.

219. යදග්ගතොති කා උප්පත්ති? සාවත්ථියං කිර පඤ්චග්ගදායකො නාම බ්‍රාහ්මණො අහොසි. සො නිජ්ඵජ්ජමානෙසු සස්සෙසු ඛෙත්තග්ගං, රාසග්ගං, කොට්ඨග්ගං, කුම්භිඅග්ගං, භොජනග්ගන්ති ඉමානි පඤ්ච අග්ගානි දෙති. තත්ථ පයමපක්කානියෙව සාලි-යව-ගොධුම-සීසානි ආහරාපෙත්වා යාගුපායාසපුථුකාදීනි

පටියාදෙත්වා “අග්ගස්ස දාතා මෙධාවී, අග්ගං සො අධිගච්ඡති” ති එවංදිට්ඨිකො
 හුත්වා බුද්ධප්පමුඛස්ස භික්ඛුසඤ්ජස්ස දානං දෙති, ඉදමස්ස ඛේත්තග්ගදානං.
 නිජ්ජන්තෙසු පන සස්සෙසු ලාගිතෙසු මද්දිතෙසු ච වරධඤ්ඤානි ගහෙත්වා තථෙව
 දානං දෙති, ඉදමස්ස රාසග්ගදානං. පුන තෙහි ධඤ්ඤෙහි කොට්ඨාගාරානි
 පුරාපෙත්වා පයමකොට්ඨාගාරවිවරණෙ පයමනීහටානි ධඤ්ඤානි ගහෙත්වා තථෙව
 දානං දෙති, ඉදමස්ස කොට්ඨග්ගදානං. යං යදෙව පනස්ස සරෙ රන්ධෙති, තතො
 අග්ගං අනුජ්ජත්තපබ්බජිතානං අදත්වා අන්තමසො දාරකානම්පි න කිඤ්චි දෙති,
 ඉදමස්ස කුම්භිඅග්ගදානං. පුන අත්තනො භොජනකාලෙ පයමුපනිතං භොජනං
 පුරෙහත්තකාලෙ සඤ්ජස්ස, පච්ඡාහත්තකාලෙ සම්පත්තයාවකානං, තදහාවෙ
 අන්තමසො සුනඛානම්පි අදත්වා න භුඤ්ජති, ඉදමස්ස භොජනග්ගදානං. එවං සො
 පඤ්චග්ගදායකොත්තෙව අභිලක්ඛිතො අභොසි.

අටෙකදිවසං හගවා පච්චුසසමයෙ බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙත්තො
 තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස බ්‍රාහ්මණියා ච සොතාපත්තිමග්ගඋපනිස්සයං දිස්වා
 සරීරපටිජග්ගතං කත්වා අතිජ්ජගෙව ගන්ධකුටිං පාවිසි. භික්ඛු පිහිතද්වාරං
 ගන්ධකුටිං දිස්වා – “අජ්ජ හගවා එකකොව ගාමං පවිසිතුකාමො” ති ඤත්වා
 භික්ඛාවාරවෙලාය ගන්ධකුටිං පදක්ඛිණං කත්වා පිණ්ඩාය පවිසිංසු. හගවාපි
 බ්‍රාහ්මණස්ස භොජනවෙලායං නික්ඛමිත්වා සාවත්ථීං පාවිසි. මනුස්සා හගවන්තං
 දිස්වා එවං – “නුනජ්ජ කොචි සත්තො අනුග්ගහෙතඛිඛො අත්ථී, තථා හි හගවා
 එකකොව පට්ටියො” ති ඤත්වා න හගවන්තං උපසඤ්ඤාමිංසු නිමන්තනත්ථාය.
 හගවාපි අනුපුබ්බෙන බ්‍රාහ්මණස්ස සරද්වාරං සම්පත්වා අට්ඨාසි. තෙන ච සමයෙන
 බ්‍රාහ්මණො භොජනං ගහෙත්වා නිසින්තො භොති, බ්‍රාහ්මණී පනස්ස ඛිජ්ජති.
 ගහෙත්වා යීතා. සා හගවන්තං දිස්වා “සවායං බ්‍රාහ්මණො පස්සෙය්‍යා, පත්තං
 ගහෙත්වා සබ්බං භොජනං දදෙය්‍යා, තතො මෙ පුන පචිතඛිඛං හවෙය්‍යා” ති
 චින්තෙත්වා අජ්ජසාදඤ්ච මච්ඡෙරඤ්ච උජ්ජාදෙත්වා යථා බ්‍රාහ්මණො හගවන්තං න
 පස්සති, එවං තාලවණ්ටෙන පට්චිජාදෙසි. හගවා තං ඤත්වා සරීරාහං මුඤ්චි. තං
 බ්‍රාහ්මණො සුවණ්ණොභාසං දිස්වා “කිමෙත” ත්ති උල්ලොකෙත්තො අද්දස
 හගවන්තං ද්වාරෙ යීතං. බ්‍රාහ්මණීපි “දිට්ඨොනෙන හගවා” ති තාවදෙව තාලවණ්ටං
 නික්ඛිපිත්වා හගවන්තං උපසඤ්ඤාමිත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන වන්දි, වන්දිත්වා වස්සා
 උට්ඨහන්ති යා සජ්ජායං විදිත්වා –

“සබ්බසො නාමරූපස්මිං, යස්ස නත්ථී මමායිතං;
 අසතා ච න සොවති, ස වෙ භික්ඛුති චුච්චති” ති. (ධ. ප. 367) –

ඉමං ගාථමභාසි. සා ගාථාපරියොසානෙයෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨාසි.
 බ්‍රාහ්මණොපි හගවන්තං අන්තොසරං පවෙසෙත්වා, වරාසනෙ නිසීදාපෙත්වා,
 දක්ඛිණොදකං දත්වා, අත්තනො උපනීතභොජනං උපනාමෙසි – “තුම්භෙ, හත්තෙ,
 සදෙවකෙ ලොකෙ අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යා, සාධු, මෙ තං භොජනං අත්තනො පත්තෙ
 පතිට්ඨාපෙථා” ති. හගවා තස්ස අනුග්ගහත්ථං පටිග්ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජී.
 කතහත්තකිච්චො ච බ්‍රාහ්මණස්ස සජ්ජායං විදිත්වා ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථො – යං කුම්භිනො පයමමෙව ගහිතත්තා අග්ගතො, අද්ධාවසෙසාය කුම්භියා ආගන්ත්වා තතො ගහිතත්තා මජ්ඣතො, එකද්විකට්ඨජුමත්තාවසෙසාය කුම්භියා ආගන්ත්වා තතො ගහිතත්තා සෙසතො වා පිණ්ඩං ලභෙට්ඨං. පරදත්තුපජීවීති පබ්බජිතො. සො හි උදකදත්තපොණං යපෙත්වා අවසෙසං පරෙනෙව දත්තං උපජීවති, තස්මා “පරදත්තුපජීවී”ති වුච්චති. නාලං ථුතුං නොපි නිපව්වවාදීති අග්ගතො ලද්ධා අත්තානං වා දායකං වා ථොමෙතුම්පි නාරහති පහිනානුනයත්තා. සෙසතො ලද්ධා “කිං එතං ඉමිනා දින්න”න්තිආදිනා නයෙන දායකං නිපාතෙත්වා අප්පියවචනානි වත්තාපි න හොති පහිනපට්ඨත්තා. තං වාපි ධීරා මුනි වෙදයන්තීති තම්පි පහිනානුනයපට්ඨං ධීරාව මුනිං වෙදයන්තීති බ්‍රාහ්මණස්ස අරහත්තනිකුටෙන ගාථං දෙසෙසි. ගාථාපරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණො සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහීති.

220. මුනිං වරන්තන්ති කා උප්පත්ති? සාවත්ථියං කිර අඤ්ඤතරො
සෙට්ඨිපුත්තො උතුචසෙන තිසු පාසාදෙසු සබ්බසම්පත්තීහි පරිවාරයමානො දහරොව පබ්බජිතුකාමො හුත්වා, මාතෘපිතරො යාචිත්වා, බග්ගවිසාණසුත්තෙ “කාමා හි විත්‍රා”ති (සු. නි. 50) ඉමිස්සා ගාථාය අට්ඨුප්පත්තියං වුත්තනයෙනෙව තික්ඛත්තුං පබ්බජිත්වා ච උප්පබ්බජිත්වා ච චතුත්ථවාරෙ අරහත්තං පාපුණි. තං පුබ්බපරිවයෙන හික්ඛු හණන්ති – “සමයො, ආවුසො, උප්පබ්බජිතු”න්ති. සො “අහබ්බො දානාහං, ආවුසො, විබ්භමිතු”න්ති ආහ. තං සුත්වා හික්ඛු හගවතො ආරොවෙසුං. හගවා “එවමෙතං, හික්ඛවෙ, අහබ්බො සො දානි විබ්භමිතු”න්ති තස්ස ඛිණාසවමුනිභාවං ආවිකරොන්තො ඉමං ගාථමාහ.

තස්සත්ථො – මොනෙයාධම්මසමන්තාගමෙන මුනිං, එකවිහාරිකාය, පුබ්බෙ වුත්තප්පකාරාසු වා වරියාසු යාය කායචි වරියාය වරන්තං, පුබ්බෙ විය මෙටුනධම්මෙ විත්තං අකත්වා අනුත්තරාය විරතියා විරතං මෙටුනස්මා. දුතියපාදස්ස සම්බන්ධො – කිදිසං මුනිං වරන්තං විරතං මෙටුනස්මාති වෙ? යො යොබ්බතෙ නොපනිබ්ජ්ඣතෙ ක්වචි, යො හද්‍රෙපි යොබ්බතෙ වත්තමානෙ ක්වචි ඉත්ථීරූපෙ යථා පුරෙ, එවං මෙටුනරාගෙන න උපනිබ්ජ්ඣති. අථ වා ක්වචි අත්තනො වා පරස්ස වා යොබ්බතෙ “යුචා තාවම්හි, අයං වා යුචාති පටිසෙවාමි තාව කාමෙ”ති එවං යො රාගෙන න උපනිබ්ජ්ඣතීති අයම්පෙත්ථ අත්ථො. න කෙවලඤ්ච විරතං මෙටුනස්මා, අපිච බො පන ජාතිමදාදිහෙදා මදා, කාමගුණෙසු සතිවිජ්ජවාසසංඛිකා පමාදාපි ච විරතං, එවං මදජ්ජමාදා විරතත්තා එව ච විජ්ජමුත්තං සබ්බකිලෙසබන්ධනෙහි. යථා වා එකො ලොකිකායපි විරතියා විරතො හොති, න එවං, කිං පන විජ්ජමුත්තං විරතං, සබ්බකිලෙසබන්ධනෙහි විජ්ජමුත්තත්තා ලොකුත්තරවිරතියා විරතන්තිපි අත්ථො. තං වාපි ධීරා මුනි වෙදයන්තීති තම්පි ධීරා එව මුනිං වෙදයන්ති, තුම්භෙ පන නං න වෙදයථ, තෙන නං එවං හණථාති දස්සෙති.

221. අඤ්ඤාය ලොකන්ති කා උප්පත්ති? හගවා කපිලවත්ථුස්මිං විහරති. තෙන සමයෙන නන්දස්ස ආහරණමඬගලං, අභිසෙකමඬගලං, ආවාහමඬගලන්ති තිණි මඬගලානි අකංසු. හගවාපි තත්ථ නිමන්තිතො පඤ්චහි හික්ඛුසතෙහි සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා භුඤ්ජිත්වා නික්ඛමන්තො නන්දස්ස හත්ථෙ පත්තං අදාසි. තං

නික්බමන්තං දිස්වා ජනපදකල්‍යාණී “තුච්චං බො, අයාපුත්ත, ආගච්ඡෙය්‍යාසී” ති ආහ. සො භගවතො ගාරවෙන “හන්ද භගවා පත්ත” න්ති වත්තුං අසක්කොන්තො විහාරමෙව ගතො. භගවා ගන්ධකුට්ඨපරිවෙණෙ යන්වා “ආහර, නන්ද, පත්ත” න්ති ගහෙත්වා “පබ්බජිස්සසී” ති ආහ. සො භගවතො ගාරවෙන පටික්ඛිතිතුං අසක්කොන්තො “පබ්බජාමි, භගවා” ති ආහ. තං භගවා පබ්බාපෙසී. සො පන ජනපදකල්‍යාණියා වචනං පුනස්පුනං සරන්තො උක්කණ්ඨී. භික්ඛු භගවතො ආරොවෙසුං. භගවා නන්දස්ස අනභිරතිං විනොදෙතුකාමො “තාවතිංසභවනං ගතපුබ්බොසී, නන්දා” ති ආහ. නන්දො “නාහං, හන්තෙ, ගතපුබ්බො” ති අවොච.

තතො නං භගවා අත්තතො ආනුභාවෙන තාවතිංසභවනං නෙත්වා වෙජ්‍යන්තපාසාදද්වාරෙ අට්ඨාසී. භගවතො ආගමනං විදිත්වා සක්කො අච්ඡරාගණපරිවුතො පාසාදා ඔරොහි. තා සබ්බාපි කස්සපස්ස භගවතො සාවකානං පාදමක්ඛනතෙලං දත්වා කකුටපාදිනියො අහෙසුං. අප් භගවා නන්දං ආමන්තෙසී – “පස්සසී නො, ත්වං නන්ද, ඉමානි පඤ්ච අච්ඡරාසතානි කකුටපාදානි” ති සබ්බං විත්ථාරෙතබ්බං. මාතුගාමස්ස නාම නිමිත්තානුබ්‍යඤ්ජනං ගහෙතබ්බන්ති සකලෙපි බුද්ධවචනෙ එතං නත්ථී. අප් ව පනෙත්ථ භගවා උපායකුසලතාය ආතුරස්ස දොසෙ උග්ගිලෙත්වා නිහරිතුකාමො වෙජ්ජො සුභොජනං විය නන්දස්ස රාගං උග්ගිලෙත්වා නිහරිතුකාමො නිමිත්තානුබ්‍යඤ්ජනග්ගණං අනුඤ්ඤාසී යථා තං අනුත්තරො පුරිසදම්මසාරථී. තතො භගවා අච්ඡරාගෙනු නන්දස්ස බ්‍රහ්මවරියෙ අභිරතිං දිස්වා භික්ඛු ආණාපෙසී – “හතකවාදෙන නන්දං වොදෙථා” ති. සො තෙහි වොදියමානො ලජ්ජිතො යොනියො මනසී කරොන්තො පටිපජ්ජිත්වා න විරස්සෙව අරහත්තං සච්ඡාකාසී. තස්ස වඩ්ඤාමනකොටියං රුක්ඛෙ අධිවත්ථා දෙවතා භගවතො එතමත්ථං ආරොවෙසී. භගවතොපි ඤාණං උදපාදි. භික්ඛු අජානන්තා තට්ඨවායස්මන්තං වොදෙන්ති. භගවා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානි නන්දො එවං වොදෙතබ්බො” ති තස්ස බිණ්ණාසවමුනිභාවං දීපෙන්තො තෙසං භික්ඛුනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථමහාසී.

තස්සත්ථො – දුක්ඛසච්චවචත්ථානකරණෙන බන්ධාදිලොකං අඤ්ඤාය ජානිත්වා වචත්ථපෙත්වා නිරොධසච්චසච්ඡිකිරියාය පරමත්ථදස්සී,
සමුදයජ්ජහානෙන චතුබ්බිධම්පි ඔසං, පභීනසමුදයත්තා රූපමදාදිවෙගසහනෙන
චක්ඛාදිආයතනසමුද්දඤ්ච අතිතරිය අතිතරිත්වා අතික්කමිත්වා මග්ගභාවනාය,
“තන්තිද්දෙසා තාදී” ති ඉමාය තාදිලක්ඛණජ්ජත්තියා තාදිං. යො වායං
කාමරාගාදිකිලෙසරාසියෙව අවහනනට්ඨෙයන ඔසො, කුච්ඡිතගතිපරියායෙන
සමුද්දනට්ඨෙයන සමුද්දො, සමුදයජ්ජහානෙනෙව තං ඔසං සමුද්දඤ්ච අතිතරිය
අතිනිණ්ණොසත්තා ඉදානි තුම්භෙහි එවං වුච්චමානෙපි විකාරමනාපජ්ජනතාය
තාදිම්පි එවම්පෙත්ථ අත්ථො ව අධිජ්ජායො ව වෙදිතබ්බො. තං ඡින්නගන්ථං අසිතං
අනාසවන්ති ඉදං පනස්ස ටුනිච්චනමෙව, ඉමාය චතුසච්චභාවනාය චතුන්තං
ගන්ථානං ඡින්නත්තා ඡින්නගන්ථං, දිට්ඨියා තණ්හාය වා කත්ථවි අනිස්සිතත්තා
අසිතං, චතුන්තං ආසවානං අභාවෙන අනාසවන්ති චුත්තං හොති. තං වාපි ධීරා මුනි

වෙදයන්තීති තම්පි ධීරාව ඛණ්ඩවමුනිං වෙදයන්ති තුම්හෙ පන අවෙදයමානා එවං
භණ්ටාති දස්සෙති.

222. අසමා උභොති කා උප්පත්ති? අඤ්ඤතරො භික්ඛු කොසලරට්ඨෙ
පච්චන්තගාමං නිස්සාය අරඤ්ඤෙ විහරති. තස්මිඤ්ච ගාමෙ මිගලුද්දකො තස්ස
භික්ඛුනො වසනොකාසං ගන්ත්වා මිගෙ ඛන්ධති. සො අරඤ්ඤං පවිසන්තො ථෙරං
ගාමං පිණ්ඩාය පවිසන්තම්පි පස්සති, අරඤ්ඤා ආගච්ඡන්තො ගාමනො
නික්ඛමන්තම්පි පස්සති. එවං අභිණ්භදස්සනෙන ථෙරෙ ජාතසිනෙනො අහොසි.
සො යදා ඛහුං මංසං ලහති, තදා ථෙරස්සාපි රසපිණ්ඩපාතං දෙති. මනුස්සා
උප්ඤ්ඤායන්ති – “අයං භික්ඛු ‘අමුකස්මිං පදෙසෙ මිගා තිට්ඨන්ති, වරන්ති, පානියං
පිවන්ති’ති ලුද්දකස්ස ආරොචෙති. තනො ලුද්දකො මිගෙ මාරෙති, තෙන උභො
සඬගම්ම ජීවිකං කප්පෙන්නි”ති. අථ භගවා ජනපදවාරිකං වරමානො තං ජනපදං
අගමාසි. භික්ඛු ගාමං පිණ්ඩාය පවිසන්තා තං පවත්තිං සුත්වා භගවතො ආරොචෙසුං.
භගවා ලුද්දකෙන සද්ධිං සමානජීවිකාභාවසාධකං තස්ස භික්ඛුනො
ඛණ්ඩවමුනිභාවං දීපෙන්නො තෙසං භික්ඛුනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථමහාසි.

තස්සත්ථො – යො ව, භික්ඛවෙ, භික්ඛු, යො ව ලුද්දකො, එතෙ අසමා උභො.
යං මනුස්සා භණන්ති “සමානජීවිකා”ති, තං මිච්ඡා. කිං කාරණා?
දුරවිහාරවුත්තිනො, දුරෙ විහාරො ව වුත්ති ව නෙසන්ති දුරවිහාරවුත්තිනො.
විහාරොති වසනොකාසො, සො ව භික්ඛුනො අරඤ්ඤෙ, ලුද්දකස්ස ව ගාමෙ.
වුත්තිති ජීවිකා, සා ව භික්ඛුනො ගාමෙ සපදානභික්ඛාවරියා, ලුද්දකස්ස ව අරඤ්ඤෙ
මිගසකුණ්ණමාරණා. පුන වපරං ගිහී දාරපොසී, සො ලුද්දකො තෙන කම්මෙන
පුත්තදාරං පොසෙති. අමමො ව සුඛිකතො, පුත්තදාරෙසු
තණ්හාදිට්ඨිමත්තවිරහිනො සුවිචතත්තා සුන්දරවතත්තා ව සුඛිකතො සො
ඛණ්ඩවමුනික්ඛු. පුන වපරං පරපාණරොධාය ගිහී අසඤ්ඤතො, සො ලුද්දකො ගිහී
පරපාණරොධාය තෙසං පාණානං ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡේදාය කායවාචාවිත්තෙහි
අසංයතො. නිච්චං මුනී රක්ඛති පාණිනෙ යතො, ඉතරො පන ඛණ්ඩවමුනි
කායවාචාවිත්තෙහි නිච්චං යතො සංයතො පාණිනො රක්ඛති. එවං සන්තෙ තෙ
කථං සමානජීවිකා භවිස්සන්තිති?

223. සිඛී යථාති කා උප්පත්ති? භගවති කපිලවත්ථුස්මිං විහරන්තෙ සාකියානං
කථා උදපාදි – “පට්ඨකසොතාපන්තො පච්ඡා සොතාපත්තිං පත්තස්ස ධම්මෙන
වුඩ්ඪතරො හොති, තස්මා පච්ඡා සොතාපන්තෙන භික්ඛුනා පට්ඨකසොතාපන්නස්ස
ගිහිනො අභිවාදනාදීති කත්තඛිබානි”ති තං කථං අඤ්ඤතරො පිණ්ඩවාරිකො භික්ඛු
සුත්වා භගවතො ආරොචෙසි. භගවා “අඤ්ඤා එව හි අයං ජාති, පුජනෙයාවත්ථු
ලිඬග”න්ති සන්ධාය “අනාගාමීපි වෙ, භික්ඛවෙ, ගිහී හොති, තෙන
තදහුපඛිබ්බිකස්සාපි සාමණෙරස්ස අභිවාදනාදීති කත්තඛිබානෙවා”ති වත්වා පුන
පච්ඡා සොතාපන්නස්සාපි භික්ඛුනො පට්ඨකසොතාපන්නගහට්ඨතො අතිමහන්නං
විසෙසං දස්සෙන්නො භික්ඛුනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථමහාසි.

තස්සත්ථො – ය්වායං මත්ථකෙ ජාතාය සිඛාය සබ්භාවෙන සිඛී,
 මණ්දණ්ඩසද්ධියා ගීවාය නීලගීවොති ච මයුරවිහඬගමො වුවිචති. සො යථා
 හරිතහංසතම්බහංසබීරහංසකාලහංසපාකහංසසුවණ්ණහංසෙසු ය්වායං
 සුවණ්ණහංසො, තස්ස හංසස්ස ජවෙන සොළසිම්පි කලං න උපෙති.
 සුවණ්ණහංසො හි මුහුත්තකෙන යොජනසහස්සම්පි ගච්ඡති, යොජනම්පි
 අසමත්ථො ඉතරො. දස්සනීයතාය පන උහොපි දස්සනීයා හොන්ති, එවං ගිහී
 පයමසොතාපන්නොපි කිඤ්චාපි මග්ගදස්සනෙන දස්සනීයො හොති. අථ ඛො සො
 පච්ඡා සොතාපන්නස්සාපි මග්ගදස්සනෙන තුලාදස්සනීයභාවස්සාපි හික්ඛුනො
 ජවෙන නානුකරොති. කතමෙන ජවෙන? උපරිමග්ගවිපස්සනාඤ්ඤාණජවෙන.
 ගිහීනො හි තං ඤාණං දන්ධං හොති පුත්තදාරාදිජටාය ජටිතත්තා, හික්ඛුනො පන
 තික්ඛං හොති තස්සා ජටාය විජටිතත්තා. ස්වායමත්ථො භගවතා “මුනීනො
 විචිත්තස්ස වනම්හි ඤායතො” ති ඉමීනා පාදෙන දීපිතො. අයඤ්ඤි සෙක්ඛමුනි හික්ඛු
 කායචිත්තවිවෙකෙන ච විචිත්තො හොති, ලක්ඛණාරම්මණුපනිජ්ඣානෙන ච නිව්චං
 වනස්මිං ඤායති. කුතො ගිහීනො එවරුපො විවෙකො ච ඤානඤ්චාති අයඤ්ඤෙත්ථ
 අධිජ්ජායොති?

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය මුනිසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො ච පයමො වග්ගො අත්ථවණ්ණනානායතො, නාමෙන

උරගවග්ගොති.

2. වුළුවග්ගො

1. රතනසුත්තවණ්ණනා

යානීධ භුතානීති රතනසුත්තං. කා උප්පත්ති? අතීතෙ කිර වෙසාලියං
 දුබ්භික්ඛාදයො උපද්දවා උප්පජ්ජිංසු. තෙසං වූපසමනත්ථාය ලිච්ඡවයො රාජගහං
 ගන්ත්වා, යාවිත්වා, භගවන්තං වෙසාලිමානයිංසු. එවං ආනීතො භගවා තෙසං
 උපද්දවානං වූපසමනත්ථාය ඉදං සුත්තමහාසි. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපො. පොරාණා
 පනස්ස වෙසාලිවත්ථුනො පභුති උප්පත්තිං වණ්ණයන්ති. සා එවං වෙදිතබ්බා –
 බාරාණසිරඤ්ඤො කිර අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි ගබ්භො සණ්ඨාසි. සා තං ඤත්වා
 රඤ්ඤො නිවෙදෙසි. රාජා ගබ්භපරිහාරං අදාසි. සා සම්මා පරිහරියමානගබ්භා
 ගබ්භපරිපාකකාලෙ විජායනසරං පාවිසි. පුඤ්ඤවතීනං පච්චුසසමයෙ ගබ්භවුට්ඨානං
 හොති, සා ච තාසං අඤ්ඤතරා, තෙන පච්චුසසමයෙ
 අලත්තකපටලබන්ධුජීවකපුප්ඵසදිසං මංසපෙසිං විජායි. තතො “අඤ්ඤො දෙවියො
 සුවණ්ණබ්බසදිසෙ පුත්තෙ විජායන්ති, අග්ගමහෙසි මංසපෙසින්ති රඤ්ඤො
 පුරතො මම අවණ්ණො උප්පජ්ජෙය්‍යා” ති චිත්තෙන්වා තෙන අවණ්ණභයෙන තං

මංසපෙසිං එකස්මිං භාජනෙ පක්ඛිපිත්වා අඤ්ඤාන පටිකුජ්ජිත්වා රාජමුද්දිකාය
ලඤ්ජෙත්වා ගඬිගාය සොනෙ පක්ඛිපාපෙසි. මනුස්සෙහි ඡඩ්ඞිතමත්තෙ දෙවතා
ආරක්ඛං සංවිදහිංසු. සුවණ්ණපට්ටිකඤ්චෙන්ථ ජාතිහිඩ්ගුලකෙන
“බාරාණසිරඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා පජා”ති ලිඛිත්වා බන්ධිංසු. තතො තං භාජනං
උමභයාදීහි අනුපද්දුතං ගඬිගාය සොනෙන පායාසි.

තෙන ව සමයෙන අඤ්ඤාතරො තාපසො ගොපාලකුලං නිස්සාය ගඬිගාය තීරෙ
වසති. සො පාතොවගඬිගං ඔතිණ්ණො තං භාජනං ආගච්ඡන්තං දිස්වා
පංසුකුලසඤ්ඤාය අග්ගමහෙසි. තතො තත්ථ තං අක්ඛරපට්ටිකං
රාජමුද්දිකාලඤ්ජනඤ්ච දිස්වා මුඤ්චිත්වා තං මංසපෙසිං අද්දස. දිස්වානස්ස
එතදහොසි – “සියා ගබ්භො, තථා හිස්ස දුග්ගන්ධපුත්තිභාවො නත්ථී”ති තං අස්සමං
නෙත්වා සුද්ධෙ ඔකාසෙ යපෙසි. අථ අඬ්ඞිමාසච්චයෙන ද්වෙ මංසපෙසියො
අහෙසුං. තාපසො දිස්වා සාධුකතරං යපෙසි. තතො පුන අද්ධමාසච්චයෙන
එකමෙකිස්සා පෙසියා හත්ථපාදසිසානමත්ථාය පඤ්ච පඤ්ච පිළකා උට්ඨහිංසු. අථ
තතො අද්ධමාසච්චයෙන එකා මංසපෙසි සුවණ්ණබ්බිමසදිසො දාරකො; එකා
දාරිකා අහොසි. තෙසු තාපසස්ස පුත්තසිනෙහො උජ්ජජ්ජි, අඬ්ගුට්ඨතො වස්ස බීරං
නිබ්බත්ති, තතො පභුති ව බීරහත්තං ලහති. සො හත්තං භුඤ්ජිත්වා බීරං දාරකානං
මුඛෙ ආසිඤ්චති. තෙසං යං යං උදරං පවිසති, තං සබ්බං මණ්ණිභාජනගතං විය දිස්සති.
එවං නිච්ඡවි අහෙසුං. අපරෙ පන ආහු – “සිබ්බිත්වා යපිතා විය නෙසං
අඤ්ඤමඤ්ඤං ලීනා ඡවි අහොසි”ති. එවං තෙ නිච්ඡවිතාය වා ලීනච්ඡවිතාය වා
ලිච්ඡවිති පඤ්ඤායිංසු.

තාපසො දාරකෙ පොසෙත්තො උස්සුරෙ ගාමං පිණ්ඩාය පවිසති, අතිදිවා
පටික්කමති. තස්ස තං බ්‍යාපාරං ඤත්වා ගොපාලකා ආහංසු – “හන්තෙ,
පබ්බජිතානං දාරකපොසනං පලිබොධො, අමිභාකං දාරකෙ දෙථ, මයං
පොසෙස්සාම, තුම්හෙ අත්තතො කම්මං කරොථා”ති. තාපසො “සාධු”ති
පටිස්සුණි. ගොපාලකා දුතියදිවසෙ මග්ගං සමං කත්වා, පුජ්චෙහි ඔකිරිත්වා;
ධජපටාකා උස්සාපෙත්වා තූරියෙහි වජ්ජමානෙහි අස්සමං ආගතා. තාපසො
“මහාපුඤ්ඤා දාරකා, අජ්ජමාදෙන වඩ්ඞෙථ, වඩ්ඞෙත්වා ව අඤ්ඤමඤ්ඤං
ආවාහවිවාහං කරොථ, පඤ්චගොරසෙන රාජානං තොසෙත්වා භූමිභාගං ගහෙත්වා
නගරං මාපෙථ, තත්‍ර කුමාරං අහිසිඤ්චථා”ති වත්වා දාරකෙ අදාසි. තෙ “සාධු”ති
පටිස්සුණිත්වා දාරකෙ නෙත්වා පොසෙසුං.

දාරකා වඩ්ඞිමත්ථාය කීළන්තා විවාදට්ඨානෙසු අඤ්ඤා ගොපාලදාරකෙ
හත්ථෙතපි පාදෙනපි පහරන්ති, තෙ රොදන්ති. “කිස්ස රොදථා”ති ව මාතාපිතූහි
වුත්තා “ඉමෙ නිම්මාතාපිතිකා තාපසපොසිතා අමිහෙ අතීව පහරන්ති”ති වදන්ති.
තතො තෙසං මාතාපිතරො “ඉමෙ දාරකා අඤ්ඤා දාරකෙ විහෙයෙන්ති
දුක්ඛාපෙන්ති, න ඉමෙ සඬිගහෙතබ්බා, වජ්ජෙතබ්බා ඉමෙ”ති ආහංසු. තතො පභුති
කිර සො පදෙසො “වජ්ජී”ති වුව්චති යොජනසතං පරිමාණෙන. අථ තං පදෙසං
ගොපාලකා රාජානං තොසෙත්වා අග්ගමහෙසුං. තත්ථෙච නගරං මාපෙත්වා

සොළසවස්සුද්දෙසිකං කුමාරං අභිසිඤ්චිත්වා රාජානං අකංසු. තාය වස්ස දාරිකාය සද්ධිං වාරෙය්‍යං කත්වා කතිකං අකංසු – “න ඛාහිරතො දාරිකා ආනෙතඛිබ්බා, ඉතො දාරිකා න කස්සවි දාතඛිබ්බා”ති. තෙසං පයමසංවාසෙන ද්වෙ දාරකා ජාතා ධීතා ව පුත්තො ව, එවං සොළසක්ඛත්තුං ද්වෙ ද්වෙ ජාතා. තතො තෙසං දාරකානං යථාක්කමං වඩ්ඪන්තානං ආරාමුය්‍යානනිවාසනට්ඨානපරිවාරසම්පත්තිං ගහෙතුං අප්පහොන්තං තං නගරං තික්ඛත්තුං ගාචුතන්තරෙන ගාචුතන්තරෙන පාකාරෙන පරික්ඛිපිංසු. තස්ස පුනප්පුනං විසාලිකතත්තා වෙසාලීත්වෙව නාමං ජාතං. ඉදං වෙසාලීවත්ථු.

අයං පන වෙසාලී භගවතො උප්පන්නකාලෙ ඉද්ධා වෙපුල්ලප්පත්තා අහොසි. තත්ථ හි රාජුනංයෙව සත්ත සහස්සානි සත්ත ව සතානි සත්ත ව රාජානො අහෙසුං, තථා යුවරාජසෙනාපතිභණ්ඩාගාරිකප්පහුතීනං. යථාහ –

“තෙන බො පන සමයෙන වෙසාලී ඉද්ධා වෙව හොති චීතා ව ඛහුජනා ආකිණ්ණමනුස්සා සුභික්ඛා ව, සත්ත ව පාසාදසහස්සානි, සත්ත ව පාසාදසතානි, සත්ත ව පාසාදා, සත්ත ව කුටාගාරසහස්සානි, සත්ත ව කුටාගාරසතානි, සත්ත ව කුටාගාරානි, සත්ත ව ආරාමසහස්සානි, සත්ත ව ආරාමසතානි, සත්ත ව ආරාමා, සත්ත ව පොක්ඛරණිසහස්සානි, සත්ත ව පොක්ඛරණිසතානි, සත්ත ව පොක්ඛරණියො”ති (මහාව. 326).

සා අපරෙන සමයෙන දුබ්භික්ඛා අහොසි දුබ්බුට්ඨිකා දුස්සස්සා. පයමං දුග්ගතමනුස්සා මරන්ති, තෙ ඛහිද්ධා ඡඩ්ඛෙත්ති. මතමනුස්සානං කුණපගන්ධෙන අමනුස්සා නගරං පවිසිංසු. තතො ඛහුතරා මීයන්ති, තාය පටිකුලතාය ව සත්තානං අභිවාතකරොගො උප්පජ්ජි. ඉති තිහි දුබ්භික්ඛඅමනුස්සරොගහයෙහි උපද්දුතාය වෙසාලියා නගරවාසිනො උපසඬකමිත්වා රාජානමාහංසු – “මහාරාජ, ඉමස්මිං නගරෙ තිවිධං භයමුප්පන්නං, ඉතො පුබ්බෙ යාව සත්තමා රාජකුලපරිවට්ටා එවරුපං අනුප්පන්නපුබ්බං, තුම්භාකං මඤ්ඤෙ අධම්මිකත්තෙන එතරහි උප්පන්න”න්ති. රාජා සබ්බෙ සන්ථාගාරෙ සන්තිපාතාපෙත්වා, “මය්හං අධම්මිකභාවං විචිනථා”ති ආහ. තෙ සබ්බං පචෙණිං විචින්නා න කිඤ්චි අද්දසංසු.

තතො රඤ්ඤො දොසං අදිස්වා “ඉදං භයං අම්භාකං කථං වූපසමෙය්‍යා”ති වින්තෙසුං. තත්ථ එකච්චෙ ඡ සන්ථාරො අපදිසිංසු – “එතෙහි ඔක්කන්තමත්තෙ වූපසමිස්සති”ති. එකච්චෙ ආහංසු – “බුද්ධො කිර ලොකෙ උප්පන්නො, සො භගවා සබ්බසත්තභිතාය ධම්මං දෙසෙති මහිද්ධිකො මහානුභාවො, තෙන ඔක්කන්තමත්තෙ සබ්බභයානි වූපසමෙය්‍යා”න්ති. තෙන තෙ අත්තමනා හුත්වා “කහං පන සො භගවා එතරහි විහරති, අම්හෙහි වා පෙසිතෙ ආගච්ඡෙය්‍යා”ති ආහංසු. අථාපරෙ ආහංසු – “බුද්ධා නාම අනුකම්පකා, කිස්ස නාගච්ඡෙය්‍යා, සො පන භගවා එතරහි රාජගහෙ විහරති, රාජා ව බිම්බිසාරො තං උපට්ඨන්ති, කදාචි සො ආගන්තුං න දදෙය්‍යා”ති. “තෙන හි රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා ආනෙස්සාමා”ති ද්වෙ ලිච්ඡවිරාජානො මහතා බලකායෙන පහුතං පණ්ණාකාරං දත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං

පෙසෙසු - “බිම්බිසාරං සඤ්ඤාපෙත්වා හගවන්තං ආනෙථා” ති. තෙ ගන්ත්වා රඤ්ඤා පණ්ණාකාරං දත්වා තං පවත්තිං නිවෙදෙත්වා “මහාරාජ, හගවන්තං අම්භාකං නගරං පෙසෙහි” ති ආහංසු. රාජා න සම්පට්ච්ඡි - “තුම්හෙ එව ජානාථා” ති ආහ. තෙ හගවන්තං උපසඩ්ධකම්මිත්වා වන්දිත්වා එවමාහංසු - “හන්තෙ, අම්භාකං නගරෙ තීණි භයානි උප්පන්නානි. සවෙ හගවා ආගච්ඡෙය්‍යා, සොත්ථි නො හවෙය්‍යා” ති. හගවා ආවජ්ජෙත්වා “වෙසාලියං රතනසුත්තෙ වුත්තෙ සා රක්ඛා කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාළානි ඵරිස්සති, සුත්තපරියොසානෙ චතුරාසිතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො භවිස්සති” ති අධිවාසෙසි. අථ රාජා බිම්බිසාරො හගවතො අධිවාසනං සුත්වා “හගවතා වෙසාලිගමනං අධිවාසිත” ත්ති නගරෙ සොසනං කාරාපෙත්වා හගවන්තං උපසඩ්ධකම්මිත්වා ආහ - “කිං, හන්තෙ, සම්පට්ච්ඡිත්ථ වෙසාලිගමන” ත්ති? “ආම, මහාරාජා” ති. “තෙන හි, හන්තෙ, ආගමෙථ, යාව මග්ගං පටියාදෙමි” ති.

අථ බො රාජා බිම්බිසාරො රාජගහස්ස ව ගඬගාය ව අන්තරා පඤ්චයොජනං භූමිං සමං කත්වා, යොජනෙ යොජනෙ විහාරං මාපෙත්වා, හගවතො ගමනකාලං පටිවෙදෙසි. හගවා පඤ්චහි භික්ඛුසතෙහි පරිවුතො පායාසි. රාජා පඤ්චයොජනං මග්ගං පඤ්චවණ්ණෙහි පුප්ඵෙහි ජාණුමත්තං ඔකිරාපෙත්වා ධජපටාකාපුණ්ණසංකදලිආදීනි උස්සාපෙත්වා හගවතො ද්වෙ සෙතච්ඡත්තානි, එකෙකස්ස ව භික්ඛුස්ස එකමෙකං උක්ඛිපාපෙත්වා සද්ධිං අත්තනො පරිවාරෙන පුප්ඵගන්ධාදීහි පූජං කරොන්තො එකෙකස්මිං විහාරෙ හගවන්තං වසාපෙත්වා මහාදානානි දත්වා පඤ්චහි දිවසෙහි ගඬගාතීරං තෙසි. තත්ථ සබ්බාලඬකාරෙහි නාවං අලඬකරොන්තො වෙසාලිකානං සාසනං පෙසෙසි - “ආගතො හගවා, මග්ගං පටියාදෙත්වා සබ්බෙ හගවතො පච්චුග්ගමනං කරොථා” ති. තෙ “දිගුණං පූජං කරිස්සාමා” ති වෙසාලියා ව ගඬගාය ව අන්තරා තියොජනං භූමිං සමං කත්වා හගවතො වත්තාරි, එකෙකස්ස ව භික්ඛුනො ද්වෙ ද්වෙ සෙතච්ඡත්තානි සජ්ජෙත්වා පූජං කුරුමානා ගඬගාතීරෙ ආගන්ත්වා අට්ඨංසු.

බිම්බිසාරො ද්වෙ නාවායො සඩ්ධසාට්ඨත්වා, මණ්ඩපං කත්වා, පුප්ඵදාමාදීහි අලඬකරිත්වා තත්ථ සබ්බරතනමයං බුද්ධාසනං පඤ්ඤාපෙසි. හගවා තස්මිං නිසීදි. පඤ්චසතා භික්ඛුපි නාවං අභිරුහිත්වා යථානුරූපං නිසීදිංසු. රාජා හගවන්තං අනුගච්ඡන්තො ගලජ්ජමාණං උදකං ඔරොහිත්වා “යාව, හන්තෙ, හගවා ආගච්ඡති, තාවාහං ඉධෙව ගඬගාතීරෙ වසිස්සාමි” ති වත්වා නිවත්තො. උපරි දෙවතා යාව අකනිට්ඨභවනා පූජමකංසු, හෙට්ඨා ගඬගානිවාසිතො කම්බලස්සතරාදයො නාගා පූජමකංසු. එවං මහතියා පූජාය හගවා යොජනමත්තං අද්ධානං ගඬගාය ගන්ත්වා වෙසාලිකානං සීමන්තරං පටිට්ඨො.

තතො ලිච්ඡවිරාජානො තෙන බිම්බිසාරෙන කතපූජාය දිගුණං කරොන්තා ගලජ්ජමාණං උදකෙ හගවන්තං පච්චුග්ගච්ඡිංසු. තෙනෙව බණෙන තෙන මුහුත්තෙන විජ්ජුප්පභාවිනද්ධන්ධකාරවිසංකුටො ගලගළායන්තො චතුසු දිසාසු මහාමෙඝො වුට්ඨාසි. අථ හගවතා පඨමපාදෙ ගඬගාතීරෙ නික්ඛිත්තමත්තෙ

පොක්කරවස්සං වස්සි. යෙ තෙමෙතුකාමා, තෙ එව තෙමෙන්ති, අතෙමෙතුකාමා න තෙමෙන්ති. සබ්බත්ථ ජාණුමත්තං උරුමත්තං කට්ඨමත්තං ගලප්පමාණං උදකං වහති, සබ්බකුණපාති උදකෙන ගඬගං පවෙසිතාති පරිසුද්ධො භූමිභාගො අභොසි.

ලිච්ඡවිරාජානො භගවත්තං අන්තරා යොජනෙ යොජනෙ වාසාපෙත්වා මහාදානාති දත්වා තීභි දිවසෙහි දිගුණං පූජං කරොන්තා වෙසාලිං නයිංසු. වෙසාලිං සම්පත්තෙ භගවති සක්කො දෙවානම්න්දො දෙවසඬිසපුරක්කතො ආගච්ඡි, මහෙසක්කානං දෙවානං සන්නිපාතෙන අමනුස්සා යෙභුයොන පලායිංසු. භගවා නගරද්වාරෙ යත්වා ආනන්දත්ථෙරං ආමන්තෙසි - ‘ඉමං ආනන්ද, රතනසුත්තං උග්ගහෙත්වා බලිකම්මුපකරණාති ගහෙත්වා ලිච්ඡවිකුමාරෙහි සද්ධිං වෙසාලියා තිසු පාකාරන්තරෙසු විවරන්තො පරිත්තං කරොහි’ ති රතනසුත්තං අභාසි. එවං ‘කෙන පනෙතං සුත්තං, කදා, කත්ථ, කස්මා ච වුත්ත’ ති එතෙසං පඤ්ඤානං විස්සජ්ජනා විත්ථාරෙන වෙසාලිවත්ථුතො පභුති පොරාණෙහි වණ්ණියති.

එවං භගවතො වෙසාලිං අනුජපත්තදිවසෙයෙව වෙසාලිනගරද්වාරෙ තෙසං උපද්දවානං පටිඝාතත්ථාය වුත්තම්දං රතනසුත්තං උග්ගහෙත්වා ආයස්මා ආනන්දො පරිත්තත්ථාය භාසමානො භගවතො පත්තෙන උදකං ආදාය සබ්බනගරං අබ්භුක්කිරන්තො අනුවිවරි. ‘යං කිඤ්චි’ ති වුත්තමන්තෙයෙව ච ථෙරෙන යෙ පුබ්බෙ අපලාතා සඬිකාරකුට්ඨිත්තිජපදෙසාදිනිස්සිතා අමනුස්සා, තෙ චතුභි ද්වාරෙහි පලායිංසු, ද්වාරාති අනොකාසාති අහෙසුං. තතො එකච්චෙ ද්වාරෙසු ඔකාසං අලභමානා පාකාරං භින්දිත්වා පලාතා. අමනුස්සෙසු ගතමන්තෙසු මනුස්සානං ගත්තෙසු රොගො වූපසන්තො, තෙ නික්කම්ත්වා සබ්බගන්ධපුප්ඵාදීහි ථෙරං පූජෙසුං. මහාජනො නගරමජ්ඣෙ සන්ථාගාරං සබ්බගන්ධෙහි ලිම්පිත්වා විතානං කත්වා සබ්බාලඬිකාරෙහි අලඬිකරිත්වා තත්ථ බුද්ධාසනං පඤ්ඤාපෙත්වා භගවත්තං ආනෙසි.

භගවා සන්ථාගාරං පවිසිත්වා පඤ්ඤත්තෙ ආසනෙ නිසීදි. භික්ඛුසඬිසොපි බො රාජානො මනුස්සා ච පතිරූපෙ ඔකාසෙ නිසීදිංසු. සක්කොපි දෙවානම්න්දො ද්විසු දෙවලොකෙසු දෙවපරිසාය සද්ධිං උපනිසීදි අඤ්ඤෙ ච දෙවා. ආනන්දත්ථෙරොපි සබ්බං වෙසාලිං අනුවිවරන්තො ආරක්කං කත්වා වෙසාලිනගරවාසීහි සද්ධිං ආගන්ත්වා එකමන්තං නිසීදි. තත්ථ භගවා සබ්බෙසං තදෙව රතනසුත්තං අභාසිති.

224. තත්ථ යානිධ භුතානීති පඨමගාථායං යානීති යාදිසාති අජ්ජෙසක්කාති වා මහෙසක්කාති වා. ඉධාති ඉමස්මිං පදෙසෙ, තස්මිං බණෙ සන්නිපතිතට්ඨානං සන්ධායාහ. භුතානීති කිඤ්චාපි භූතසද්දො ‘භූතස්මිං පාවිත්තිය’ ති එවමාදීසු (පාවි. 69) විජ්ජමානෙ, ‘භූතම්දන්ති, භික්කවෙ, සමනුපස්සථා’ ති එවමාදීසු (ම. නි. 1.401) බන්ධපඤ්චකෙ, ‘චත්තාරො බො, භික්ඛු, මහාභූතා හෙතු’ ති එවමාදීසු (ම. නි. 3.86) චතුබ්බිධෙ පථවිධාත්වාදිරූපෙ, ‘යො ච කාලසසො භූතො’ ති එවමාදීසු (ජා. 1.2.190) බිණාසවෙ, ‘සබ්බෙව නික්ඛිපිස්සන්ති, භූතා ලොකෙ සමුස්සය’ ති එවමාදීසු (දී. නි. 2.220) සබ්බසත්තෙ, ‘භූතගාමපාතබ්බතායා’ ති එවමාදීසු (පාවි.

90) රුක්ඛාදිකෙ, “භූතං භූතතො සඤ්ජානාති” ති එවමාදීසු (ම. නි. 1.3)
වාතුමහාරාජිකානං හෙට්ඨා සත්තනිකායං උපාදාය වත්තති. ඉධ පන අවිසෙසතො
අමනුස්සෙසු දට්ඨබ්බො.

සමාගතානීති සන්තිපතිතානි. භූමිමානීති භූමියං නිබ්බත්තානි. වාති විකප්පනෙ.
තෙන යානිධ භූමිමානි වා භූතානි සමාගතානීති ඉමමෙකං විකප්පං කත්වා පුන දුතියං.
විකප්පං කාතුං “යානි වා අන්තලික්ඛෙ” ති ආහ. අන්තලික්ඛෙ වා යානි භූතානි
නිබ්බත්තානි, තානි සබ්බානි ඉධ සමාගතානීති අත්ථො. එත්ථ ව යාමතො යාව
අකනිට්ඨං, තාව නිබ්බත්තානි භූතානි ආකාසෙ පාතුභූතවිමානෙසු නිබ්බත්තත්තා
“අන්තලික්ඛෙ භූතානි” ති වෙදිතබ්බානි. තතො හෙට්ඨා සිනෙරුතො පභූති යාව
භූමියං රුක්ඛලතාදීසු අධිවත්ථානි පට්ඨියඤ්ච නිබ්බත්තානි භූතානි, තානි සබ්බානි
භූමියං භූමිපට්ඨද්ධෙසු ව රුක්ඛලතාපබ්බතාදීසු නිබ්බත්තත්තා “භූමිමානි
භූතානි” ති වෙදිතබ්බානි.

එවං හගවා සබ්බානෙව අමනුස්සභූතානි “භූමිමානි වා යානි ව අන්තලික්ඛෙ” ති
ද්විතී පදෙහි විකප්පෙත්වා පුන එකෙන පදෙන පරිග්ගහෙත්වා “සබ්බෙව භූතා
සුමනා භවන්තු” ති ආහ. සබ්බෙති අනවසෙසා. එවානි අවධාරණෙ, එකමිපි
අනපනෙත්වානි අධිප්පායො. භූතානි අමනුස්සා. සුමනා භවන්තුති සුඛිතමනා,
පිතිසොමනස්සජාතා භවන්තුති අත්ථො. අථොපිති කිච්චන්තරසන්තියොජනත්ථං.
වාකොපාදානෙ නිපාතද්වයං. සක්කච්ච සුඤ්ඤානු භාසිතන්ති අට්ඨං කත්වා, මනසි
කත්වා, සබ්බවෙනසො සමන්තාහරිත්වා දිබ්බසම්පත්තිලොකුත්තරසුඛාවහං මම
දෙසනං සුඤ්ඤානු.

එවමෙත්ථ හගවා “යානිධ භූතානි සමාගතානී” ති අනියමිතවචනෙන භූතානි
පරිග්ගහෙත්වා පුන “භූමිමානි වා යානි ව අන්තලික්ඛෙ” ති ද්විධා විකප්පෙත්වා
තතො “සබ්බෙව භූතා” ති පුන එකප්ඤ්ඤා කත්වා “සුමනා භවන්තු” ති ඉමිනා
වචනෙන ආසයසම්පත්තියං නියොජෙත්තො “සක්කච්ච සුඤ්ඤානු භාසිත” න්ති
පයොගසම්පත්තියං, තථා යොනිසොමනසිකාරසම්පත්තියං.
පරතොසොසසම්පත්තියඤ්ච, තථා අත්තසම්මාපණ්ඩිසප්පුරිසුපනිස්සයසම්පත්තීසු
සමාධිපඤ්ඤාහෙතුසම්පත්තීසු ව නියොජෙත්තො ගාථං සමාපෙසි.

225. තස්මා හි භූතානි දුතියගාථා. තත්ථ තස්මාති කාරණවචනං. භූතානි
ආමන්තනවචනං. නිසාමෙථානි සුඤ්ඤාථ. සබ්බෙති අනවසෙසා. කිං වුත්තං හොති?
යස්මා තුම්හෙ දිබ්බට්ඨානානි තත්ථ උපහොගසම්පදඤ්ච පභාය ධම්මස්සවනත්ථං.
ඉධ සමාගතා, න නටනච්චනාදිදස්සනත්ථං, තස්මා හි භූතා නිසාමෙථ සබ්බෙති. අථ
වා “සුමනා භවන්තු සක්කච්ච සුඤ්ඤානු” ති වචනෙන තෙසං සුමනභාවං සක්කච්චං
සොතුකමාසඤ්ච දිස්වා ආහ – යස්මා තුම්හෙ සුමනභාවෙන
අත්තසම්මාපණ්ඩියොනිසොමනසිකාරාසයසුද්ධිහි සක්කච්චං සොතුකමාසාය
සප්පුරිසුපනිස්සයපරතොසොසපදට්ඨානතො පයොගසුද්ධිහි ව යුත්තා, තස්මා හි
භූතා නිසාමෙථ සබ්බෙති. අථ වා යං පුරිමගාථාය අත්තෙ “භාසිත” න්ති වුත්තං, තං

කාරණභාවෙන අපදිසන්නො ආහ – “යස්මා මම භාසිතං නාම අතිදුල්ලභං
අට්ඨක්ඛණපරිවජ්ජිතස්ස ඛණස්ස දුල්ලභත්තා, අනෙකානිසංසඤ්ච
පඤ්ඤාකරුණාගුණෙන පවත්තත්තා, තඤ්චාහං වත්තුකාමො ‘සුභන්තු භාසිත’න්ති
අවොචං. තස්මා හි භූතා නිසාමෙට් සබ්බෙ”ති ඉදං ඉමිනා ගාථාපදෙන වුත්තං හොති.

එවමෙනං කාරණං නිරොපෙන්නො අත්තනො භාසිතනිසාමනෙ නියොපෙත්වා
නිසාමෙතබ්බං වත්තුමාරද්ධො “මෙත්තං කරොට් මානුසියා පජායා”ති.
තස්සත්ථො – යායං තීහි උපද්දවෙහි උපද්දුතා මානුසී පජා, තස්සා මානුසියා පජාය
මිත්තභාවං හිතජ්ඣාසයතං පච්චුපට්ඨාපෙථාති. කෙච් පන “මානුසියං පජ”න්ති
පට්ඨන්ති, තං භූමිමත්ථාසම්භවා න යුජ්ජති. යම්පි වඤ්ඤෙ අත්ථං වණ්ණයන්ති,
සොපි න යුජ්ජති. අධිජ්ජායො පනෙත්ථ – නාහං බුද්ධොති ඉස්සරියබලෙන වදාමි,
අපිච්ච පන තුම්භාකඤ්ච ඉමිස්සා ච මානුසියා පජාය හිතත්ථං වදාමි – “මෙත්තං
කරොට් මානුසියා පජායා”ති. එත්ථ ච –

“යෙ සත්තසංඤ්ඛං පථවිං විජෙත්වා, රාජීසයො යජමානා අනුපරියගා;
අස්සමෙධං පුරිසමෙධං, සම්මාපාසං වාජපෙය්‍යං නිරග්ගලං.

“මෙත්තස්ස චිත්තස්ස සුභාවිතස්ස, කලම්පි තෙ නානුභවන්ති සොළසිං.

“එකම්පි වෙ පාණමදුට්ඨවිත්තො, මෙත්තායති කුසලී තෙන හොති;
සබ්බෙ ච පාණෙ මනසානුකම්පි, පහුතමරියො පකරොති පුඤ්ඤ”න්ති. (අ.
නි. 8.1) –

එවමාදීනං සුත්තානං එකාදසානිසංසානඤ්ච වසෙන යෙ මෙත්තං කරොන්ති, තෙසං
මෙත්තා හිතාති වෙදිතබ්බා.

“දෙවතානුකම්පිතො පොසො, සදා හද්‍රානි පස්සති”ති. (දී. නි. 2.153; උදා.
76; මහාව. 286) –

එවමාදීනං වසෙන යෙසු කරියති, තෙසම්පි හිතාති වෙදිතබ්බා.

එවං උභයෙසම්පි හිතභාවං දස්සෙන්නො “මෙත්තං කරොට් මානුසියා
පජායා”ති වත්වා ඉදානි උපකාරම්පි දස්සෙන්නො ආහ “දිවා ච රත්තො ච හරන්ති
යෙ බලිං, තස්මා හි තෙ රක්ඛට් අජ්ජමත්තා”ති. තස්සත්ථො – යෙ මනුස්සා
චිත්තකම්මකට්ඨකම්මාදීහිපි දෙවතා කත්වා චෙතියරුක්ඛාදීනි ච උපසංකම්ත්වා
දෙවතා උද්දිස්ස දිවා බලිං කරොන්ති, කාළපක්ඛාදීසු ච රත්තිං බලිං කරොන්ති.
සලාකහත්තාදීනි චා දත්වා ආරක්ඛදෙවතා උපාදාය යාව බ්‍රහ්මදෙවතානං
පත්තිදානනියාතනෙන දිවා බලිං කරොන්ති, ඡත්තාරොපනදීපමාලා
සබ්බරත්තිකධම්මස්සවනාදීනි කාරාපෙත්වා පත්තිදානනියාතනෙන ච රත්තිං බලිං
කරොන්ති, තෙ කථං න රක්ඛිතබ්බා. යතො එවං දිවා ච රත්තො ච තුම්භෙ උද්දිස්ස
කරොන්ති යෙ බලිං, තස්මා හි තෙ රක්ඛට්. තස්මා බලිකම්මකාරණාපි තෙ මනුස්සෙ

රක්කව ගොපයව, අහිතං තෙසං අපනෙව, හිතං උපනෙව අප්පමත්තා හුත්වා තං කතඤ්ඤභාවං භද්දෙය කත්වා නිව්වමනුස්සරත්තාති.

226. එවං දෙවතාසු මනුස්සානං උපකාරකභාවං දස්සෙත්වා තෙසං උපද්දවච්ඡසමනත්ථං බුද්ධාදිගුණප්පකාසනෙන ව දෙවමනුස්සානං ධම්මස්සවනත්ථං “යංකිඤ්චි චිත්ත”න්තිආදිනා නයෙන සච්චවචනං පයුජ්ජිතුමාරද්ධො. තත්ථ යංකිඤ්චීති අනියමිතවසෙන අනවසෙසං පරියාදියති යංකිඤ්චි තත්ථ තත්ථ වොභාරුපගං. චිත්තන්ති ධනං. තඤ්භි චිත්තිං ජනෙතීති චිත්තං. ඉධ වාති මනුස්සලොකං නිද්දිසති, හුරං වාති තතො පරං අවසෙසලොකං. තෙන ව යපෙත්වා මනුස්සෙ සබ්බලොකග්ගහණෙ පත්තෙ “සග්ගෙසු වා”ති පරතො චුත්තත්තා යපෙත්වා මනුස්සෙ ව සග්ගෙ ව අවසෙසානං නාගසුපණ්ණාදීනං ගහණං වෙදිතබ්බං. එවං ඉමෙහි ද්විති පදෙහි යං මනුස්සානං වොභාරුපගං අලඬිකාරපරිභොගුපගඤ්ච ජාතරූපරජනමුත්තාමණිවෙච්චරියපවාළලොහිතඬිකමසාරගල්ලාදිකං, යඤ්ච මුත්තාමණිවාලුකත්ථතාය භූමියා රතනමයවිමානෙසු අනෙකයොජනසතචිත්ථතෙසු භවනෙසු උප්පන්නානං නාගසුපණ්ණාදීනං චිත්තං, තං නිද්දිට්ඨං හොති.

සග්ගෙසු වාති කාමාවචරරූපාවචරදෙවලොකෙසු. තෙ හි සොභනෙන කම්මෙන අජීයන්ති ගම්මන්තීති සග්ගා, සුට්ඨු වා අග්ගාතිපි සග්ගා. යන්ති යං සස්සාමිකං වා අස්සාමිකං වා. රතනන්ති රතිං නයති, වහති, ජනයති, වඩ්ඪෙතිති රතනං, යංකිඤ්චි චිත්තිකතං මහග්ගං අතුලං දුල්ලභදස්සනං අනොමසත්තපරිභොගඤ්ච, තස්සෙතං අධිවචනං. යථාහ —

“චිත්තිකතං මහග්ගඤ්ච, අතුලං දුල්ලභදස්සනං;
අනොමසත්තපරිභොගං, රතනං තෙන වුච්චති”ති.

පණ්ණිකන්ති උත්තමං, සෙට්ඨං, අතප්පකං. එවං ඉමිනා ගාථාපදෙන යං සග්ගෙසු අනෙකයොජනසතප්පමාණසබ්බරතනමයවිමානෙසු සුධම්මවෙජයන්තප්පභුතිසු සස්සාමිකං, යඤ්ච බුද්ධුප්පාදවිරහෙන අපායමෙව පරිපුරන්තෙසු සත්තෙසු සුඤ්ඤවිමානපට්ඨං අස්සාමිකං, යං වා පනඤ්ඤමිපි පට්ඨිමහාසමුද්දහිමවත්තාදිනිස්සිතං අස්සාමිකං රතනං, තං නිද්දිට්ඨං හොති.

න නො සමං අත්ථි තථාගතෙනාති න-ඉති පටිසෙධෙ, නො-ඉති අවධාරණෙ. සමන්ති තුල්‍යං. අත්ථිති විජ්ජති. තථාගතෙනාති බුද්ධෙන. කිං චුත්තං හොති? යං එතං චිත්තඤ්ච රතනඤ්ච පකාසිතං, එත්ථ එකමිපි බුද්ධරතනෙන සදිසං රතනං නෙවත්ථි. යමිපි හි තං චිත්තිකතට්ඨෙන රතනං, සෙය්‍යථිදං — රඤ්ඤො වක්කවත්තිස්ස වක්කරතනං මණිරතනඤ්ච, යමිහි උප්පන්නෙ මහාජනො න අඤ්ඤත්ථ චිත්තිකාරං කරොති, න කොචි පුප්ඵගන්ධාදීනි ගහෙත්වා යක්ඛට්ඨානං වා භූතට්ඨානං වා ගච්ජති, සබ්බොපි ජනො වක්කරතනමණිරතනමෙව චිත්තිං කරොති පුප්ජති, තං තං වරං පත්ථෙති, පත්ථිතපත්ථිතඤ්චස්ස එකච්චං සමිජ්ඣති,

තමයි රතනං බුද්ධරතනෙන සමං නත්ථි. යදි හි චිත්තීකතටියෙන රතනං,
තථාගතොව රතනං. තථාගතෙ හි උප්පන්නෙ යෙ කෙචි මහෙසක්ඛා දෙවමනුස්සා,
න තෙ අඤ්ඤත්ව චිත්තීකාරං කරොන්ති, න කඤ්චි අඤ්ඤං පුපෙන්නි. තථා හි බ්‍රහ්මා
සහම්පති සිනෙරුමත්තෙන රතනදාමෙන තථාගතං පුපෙසි, යථාබලඤ්ච අඤ්ඤෙ
දෙවා මනුස්සා ව බිම්බිසාරකොසලරාජඅනාථපිණ්ඩිකාදයො. පරිනිබ්බතමයි ව
හගවන්තං උද්දිස්ස ඡන්තවුතිකොට්ඨනං විස්සජ්ජෙත්වා අසොකමහාරාජා
සකලජම්බුදීපෙ චතුරාසිති විහාරසහස්සානි පතිට්ඨාපෙසි, කො පන වාදො
අඤ්ඤෙසං චිත්තීකාරානං. අපිච කස්සඤ්ඤස්ස පරිනිබ්බතස්සාපි
ජාතිබොධිධම්මවක්කප්පවත්තපරිනිබ්බානට්ඨානානි පටිමාවෙතියාදීනි වා
උද්දිස්ස එවං චිත්තීකාරගරුකාරො වත්තති යථා හගවතො. එවං චිත්තීකතටියෙනාපි
තථාගතසමං රතනං නත්ථි.

තථා යමිපි තං මහග්ග්ථියෙන රතනං, සෙය්‍යථිදං – කාසිකං වත්ථං. යථාහ –
“ජිණ්ණමිපි, හික්ඛවෙ, කාසිකං වත්ථං වණ්ණවත්තඤ්චෙව හොති
සුඛසම්ඵස්සඤ්ච මහග්ග්ඤ්චා” ති, තමයි බුද්ධරතනෙන සමං නත්ථි. යදි හි
මහග්ග්ථියෙන රතනං, තථාගතොව රතනං. තථාගතො හි යෙසං පංසුකමිපි
පටිග්ගණ්හාති, තෙසං තං මහජ්ඵලං හොති මහානිසංසං, සෙය්‍යථාපි අසොකස්ස
රඤ්ඤො. ඉදමස්ස මහග්ග්ගතාය. එවං මහග්ග්ගතාවචනෙ චෙත්ථ දොසාභාවසාධකං
ඉදං තාව සුත්තපදං වෙදිතබ්බං –

“යෙසං බො පන සො පටිග්ගණ්හාති
වීවරපිණ්ඩපාතසෙනාසනගිලානජ්ජව්වයහෙසජ්ජපරික්ඛාරං, තෙසං තං
මහජ්ඵලං හොති මහානිසංසං. ඉදමස්ස මහග්ග්ගතාය වදාමි. සෙය්‍යථාපි තං,
හික්ඛවෙ, කාසිකං වත්ථං මහග්ග්ගං, තථුපමාහං, හික්ඛවෙ, ඉමං පුග්ගලං
වදාමි” ති (අ. නි. 3.100).

එවං මහග්ග්ගතාවචනෙ තථාගතසමං රතනං නත්ථි.

තථා යමිපි තං අතුලටියෙන රතනං. සෙය්‍යථිදං – රඤ්ඤො චක්කවත්තිස්ස
චක්කරතනං උප්පජ්ජති ඉන්ද්‍රිනීලමණිමයනාහි සත්තරතනමයසහස්සාරං
පවාලමයනෙමි, රත්තසුවණ්ණමයසන්ධි, යස්ස දසන්තං දසන්තං අරානං උපරි එකං
මුණ්ඩාරං හොති වාතං ගහෙත්වා සද්දකරණත්ථං, යෙන කතො සද්දො
සුකුසලජ්ජනාලිතපඤ්චඩ්ගිකතුරියසද්දො විය හොති. යස්ස නාහියා උභොසු
පස්සෙසු ද්වෙ සිහමුබානි හොන්ති, අබ්භන්තරං සකටචක්කස්සෙව සුසිරං, තස්ස
කත්තා වා කාරෙතා වා නත්ථි, කම්මපච්චයෙන උතුතො සමුට්ඨාති. යං රාජා දසවිධං
චක්කවත්තිවත්තං පුරෙත්වා තදහුපොසටෙ පන්තරසෙ පුණ්ණමදිවසෙ
සිසංන්හාතො උපොසථිකො උපරිපාසාදවරගතො සීලානි සොධෙන්තො නිසින්තො
පුණ්ණවන්දං විය සූරියං විය ව උට්ඨෙන්නං පස්සති, යස්ස ද්වාදසයොජනතො
සද්දො සුය්‍යති, යොජනතො වණ්ණො දිස්සති, යං මහාජනෙන “දුතියො මඤ්ඤෙ
චන්දො සූරියො වා උට්ඨිතො” ති අතිවිය කොතුහලජාතෙන දිස්සමානං නගරස්ස

උපරි ආගන්ත්වා රඤ්ඤා අන්තෙපුරස්ස පාවිතපස්සෙ නාතිඋච්චං නාතිනීචං
භුත්වා මහාජනස්ස ගන්ධපුප්ඵාදීහි පුප්පතුං යුත්තට්ඨානෙ අක්ඛාහනං විය තිට්ඨති.

තදෙව අනුබන්ධමානං භත්ථීරතනං උප්පජ්ජති, සබ්බසෙනො රත්තපාදො
සත්තප්පතිට්ඨො ඉද්ධිමා වෙහාසභිගමො උපොසථකුලා වා ඡද්දන්තකුලා වා
ආගච්ඡති. උපොසථකුලා ආගච්ඡන්තො හි සබ්බපෙට්ඨො ආගච්ඡති, ඡද්දන්තකුලා
සබ්බකතිට්ඨො සික්ඛිතසික්ඛො දම්පුපෙනො. සො ද්වාදසයොජනං පරිසං
ගහෙත්වා සකලජම්බුදීපං අනුසංයායිත්වා පුරොපාතරාසමෙව සකං රාජධානිං
ආගච්ඡති.

තම්පි අනුබන්ධමානං අස්සරතනං උප්පජ්ජති, සබ්බසෙනො රත්තපාදො
කාකසිසො මුඤ්ජකෙසො වලාහකස්ස රාජකුලා ආගච්ඡති. සෙසමෙත්ථ
භත්ථීරතනසදිසමෙව.

තම්පි අනුබන්ධමානං මණ්ඩරතනං උප්පජ්ජති. සො හොති මණ්ඩ වෙළුරියො සුභො
ජාතිමා අට්ඨංසො සුපරිකම්මකතො ආයාමතො වක්කනාහිසදිසො,
වෙපුල්ලපබ්බතා ආගච්ඡති, සො චතුරඤ්ඤාසමන්තාගතෙපි අන්ධකාරෙ රඤ්ඤා
ධජග්ගතො යොජනං ඔභාසෙති, යස්සොභාසෙන මනුස්සා “දිවා” ති මඤ්ඤාමානා
කම්මන්තෙ පයොජෙත්ති, අන්තමසො කුන්ථකිපිල්ලිකං උපාදාය පස්සන්ති.

තම්පි අනුබන්ධමානං ඉත්ථීරතනං උප්පජ්ජති. පකතිඅග්ගමහෙසී වා හොති,
උත්තරකුරුතො වා ආගච්ඡති මද්දරාජකුලතො වා, අතිදීඝාදිජදොසවිච්ඡිනා
අතික්කන්තා මානුසං චණ්ණං අප්පත්තා දිබ්බං චණ්ණං, යස්සා රඤ්ඤා සීතකාලෙ
උණ්හානි ගත්තානි හොන්ති, උණ්හකාලෙ සීතානි, සතඛා ථොට්ඨකුලපිටුනො විය
සම්ඵස්සො හොති, කායතො වන්දනගන්ධො වායනි, මුඛතො උප්පලගන්ධො,
පුබ්බුට්ඨායිතාදිඅනෙකගුණසමන්තාගතා ව හොති.

තම්පි අනුබන්ධමානං ගහපතිරතනං උප්පජ්ජති රඤ්ඤා පකතිකම්මකරො
සෙට්ඨී, යස්ස වක්කරතනෙ උප්පන්නමත්තෙ දිබ්බං චක්ඛු පාතුභවති, යෙන
සමන්තතො යොජනමත්තෙ නිධිං පස්සති සස්සාමිකම්පි අස්සාමිකම්පි. සො රාජානං
උපසඬකම්ත්වා පචාරෙති “අප්පොස්සුක්කො ත්වං, දෙව, හොහි, අහං තෙ ධනෙන
ධනකරණියං කරිස්සාමි” ති.

තම්පි අනුබන්ධමානං පරිණායකරතනං උප්පජ්ජති රඤ්ඤා
පකතිපෙට්ඨපුත්තො, වක්කරතනෙ උප්පන්නමත්තෙ
අතිරෙකපඤ්ඤාවෙය්‍යත්තියෙන සමන්තාගතො හොති, ද්වාදසයොජනාය පරිසාය
වෙතසා විත්තං පරිජානිත්වා නිග්ගහපග්ගහසමත්ථො හොති. සො රාජානං
උපසඬකම්ත්වා පචාරෙති – “අප්පොස්සුක්කො ත්වං, දෙව, හොහි, අහං තෙ රජ්ජං
අනුසාසිස්සාමි” ති. යං වා පනඤ්ඤම්පි ඵ්වරුපං අතුලට්ඨෙන රතනං, යස්ස න
සක්කා තුලයිත්වා තීරයිත්වා අග්ගො කාතුං “සතං වා සහස්සං වා අග්ගති කොට්ඨං
වා” ති. තත්ථ ඵකරතනම්පි බුද්ධරතනෙන සමං නත්ථී. යදි හි අතුලට්ඨෙන රතනං,

තථාගතොව රතනං. තථාගතො හි න සක්කා සීලතො වා සමාධිතො වා පඤ්ඤාදීනං
වා අඤ්ඤතරතො කෙනචි තුලයිත්වා තීරයිත්වා “එත්තකගුණො වා ඉමිනා සමො
වා සප්පට්ඨාගො වා”ති පරිච්ඡින්නදිතුං. එවං අතුලට්ඨෙනාපි තථාගතසමං රතනං
නත්ථි.

තථා යම්පි තං දුල්ලභදස්සනට්ඨෙන රතනං. සෙය්‍යථිදං – දුල්ලභපාතුභාවො
රාජා චක්කවත්ති චක්කාදීනි ච තස්ස රතනානි, තම්පි බුද්ධරතනෙන සමං නත්ථි. යදි
හි දුල්ලභදස්සනට්ඨෙන රතනං, තථාගතොව රතනං, කුතො චක්කවත්තිආදීනං
රතනත්තං, යානි එකස්මිංයෙව කප්පෙ අනෙකානි උප්පජ්ජන්ති. යස්මා පන
අසඬ්ඛොයොපි කප්පෙ තථාගතසුඤ්ඤො ලොකො හොති, තස්මා තථාගතො එව
කදාචි කරහචි උප්පජ්ජනතො දුල්ලභදස්සනො. චුත්තං වෙතං භගවතා
පරිනිබ්බානසමයෙ –

“දෙවතා, ආනන්ද, උප්ඤ්ඤායන්ති – ‘දුරා ච චතම්භ ආගතා තථාගතං
දස්සනාය, කදාචි කරහචි තථාගතා ලොකෙ උප්පජ්ජන්ති අරහන්තො
සම්මාසම්බුද්ධා, අප්පෙව රත්තියා පච්ඡිමෙ යාමෙ තථාගතස්ස පරිනිබ්බානං
භවිස්සති, අයඤ්ඤ මහෙසක්ඛො හික්ඛු භගවතො පුරතො යීතො
ඔවාරෙන්තො, න මයං ලභාම පච්ඡිමෙ කාලෙ තථාගතං දස්සනායා’”ති (දී.
නි. 2.200).

එවං දුල්ලභදස්සනට්ඨෙනපි තථාගතසමං රතනං නත්ථි.

තථා යම්පි තං අනොමසත්තපරිභොගට්ඨෙන රතනං. සෙය්‍යථිදං – රඤ්ඤො
චක්කවත්තිස්ස චක්කරතනාදි. තඤ්ඤි කොට්ඨසභස්සධනානම්පි
සත්තභූමිකපාසාදවරතලෙ වසන්තානම්පි
චණ්ඩාලවෙනනෙසාදරථකාරපුක්කුසාදීනං නිවකුලිකානං ඔමකපුරිසානං
සුපිනන්තෙපි පරිභොගත්ථාය න නිබ්බත්තති. උභතො සුජාතස්ස පන රඤ්ඤො
බත්තියස්සෙව පරිපූරිතදසවිධචක්කවත්තිවත්තස්ස පරිභොගත්ථාය නිබ්බත්තනතො
අනොමසත්තපරිභොගංයෙව හොති, තම්පි බුද්ධරතනෙන සමං නත්ථි. යදි හි
අනොමසත්තපරිභොගට්ඨෙන රතනං, තථාගතොව රතනං. තථාගතො හි ලොකෙ
අනොමසත්තසම්මතානම්පි අනුපනිස්සයසම්පන්නානං විපරිතදස්සනානං
පුරණකස්සපාදීනං ඡන්තං සත්ථාරානං අඤ්ඤෙසඤ්ච එවරූපානං සුපිනන්තෙපි
අපරිභොගො, උපනිස්සයසම්පන්නානං පන චතුප්පදායපි ගාථාය පරියොසානෙ
අරහත්තමධිගන්තුං සමත්ථානං නිබ්බේධිකඤ්ඤාණදස්සනානං
බාහියදාරුචිරියජ්ජහුතීනං අඤ්ඤෙසඤ්ච මහාකුලජ්ජසුතානං මහාසාවකානං
පරිභොගො. තෙ හි තං දස්සනානුත්තරියසවනානුත්තරියපාරිවරියානුත්තරියාදීනි
සාධෙන්තා තථා තථා පරිභුඤ්ජන්ති. එවං අනොමසත්තපරිභොගට්ඨෙනාපි
තථාගතසමං රතනං නත්ථි.

යම්පි තං අවිසෙසතො රතිජනනට්ඨෙන රතනං. සෙය්‍යථිදං – රඤ්ඤො
චක්කවත්තිස්ස චක්කරතනං. තඤ්ඤි දිස්වා රාජා චක්කවත්ති අත්තමතො හොති,

එවමිපි තං රඤ්ඤො රතිං ජනෙති. පුන වපරං රාජා චක්කවත්ති වාමෙන හත්ථෙන සුවණ්ණභිච්ඡාරං ගහෙත්වා දක්ඛිණෙන හත්ථෙන චක්කරතනං අඛිභුක්කිරති “පවත්තතු හවං චක්කරතනං, අභිවිජ්ජාතු හවං චක්කරතන”න්ති. තතො චක්කරතනං පඤ්චඩ්ගිකං විය තුරියං මධුරස්සරං නිච්ඡරන්තං ආකාසෙන පුරත්ථිමං දිසං ගච්ඡති, අන්වදෙව රාජා චක්කවත්ති චක්කානුභාවෙන ද්වාදසයොජනවිත්ථිණ්ණාය චතුරඩ්ගිනියා සෙනාය නාතිඋච්චං නාතිනීචං උච්චරුක්ඛානං භෙට්ඨාභාගෙන, නීචරුක්ඛානං උපරිභාගෙන, රුක්ඛෙසු පුප්ඵළපළ්ලවාදිපණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ආගතානං හත්ථතො පණ්ණාකාරඤ්ච ගණ්හන්තො “එහි ඛො මහාරාජා”තිඵවමාදිනා පරමනිපච්චකාරොන ආගතෙ පටිරාජානො “පාණො න හන්තඛිඛො”තිආදිනා නයෙන අනුසාසන්තො ගච්ඡති. යත්ථ පන රාජා භුඤ්ජිතුකාමො වා දිවාසෙය්‍යං වා කප්පෙතුකාමො හොති, තත්ථ චක්කරතනං ආකාසා ඔතරිත්වා උදකාදිසබ්බකිච්චක්ඛමෙ සමෙ භූමිභාගෙ අක්ඛාහනං විය තිට්ඨති. පුන රඤ්ඤො ගමනවිත්තෙ උප්පන්නෙ පුරිමනයෙනෙව සද්දං කරොන්තං ගච්ඡති, යං සුත්වා ද්වාදසයොජනිකාපි පරිසා ආකාසෙන ගච්ඡති. චක්කරතනං අනුපුබ්බෙන පුරත්ථිමං සමුද්දං අප්ඤ්ඤාගාහති, තස්මිං අප්ඤ්ඤාගාහන්තෙ උදකං යොජනප්පමාණං අපගන්ත්වා භිත්තිකතං විය තිට්ඨති. මහාජනො යථාකාමං සත්ත රතනානි ගණ්හාති. පුන රාජා සුවණ්ණභිච්ඡාරං ගහෙත්වා “ඉතො පටියාය මම රජ්ජ”න්ති උදකෙන අඛිභුක්කිරිත්වා නිවත්තති. සෙනා පුරතො හොති, චක්කරතනං පච්ඡතො, රාජා මජ්ඣෙ. චක්කරතනස්ස ඔසක්කිතොසක්කිතට්ඨානං උදකං පරිපුරති. එතෙනෙව උපායෙන දක්ඛිණපච්ඡිමඋත්තරෙපි සමුද්දෙ ගච්ඡති.

එවං චතුද්දිසං අනුසංයායිත්වා චක්කරතනං තියොජනප්පමාණං ආකාසං ආරොහති. තත්ථ ධීතො රාජා චක්කරතනානුභාවෙන විජිතං පඤ්චසතපරිත්තදීපපටිමණ්ඩිතං සත්තයොජනසහස්සපරිමණ්ඩලං පුබ්බවිදෙහං, තථා අට්ඨයොජනසහස්සපරිමණ්ඩලං උත්තරකුරුං, සත්තයොජනසහස්සපරිමණ්ඩලංයෙව අපරගොයානං, දසයොජනසහස්සපරිමණ්ඩලං ජම්බුදීපඤ්චාති එවං චතුමහාදීපද්විසහස්සපරිත්තදීපපටිමණ්ඩිතං එකං චක්කවාළං සුචුල්ලපුණ්ඩරිකවනං විය ඔලොකෙති. එවං ඔලොකයතො වස්ස අනප්පිකා රති උප්පජ්ජති. එවමිපි තං චක්කරතනං රඤ්ඤො රතිං ජනෙති, තමිපි බුද්ධරතනසමං නත්ථි. යදි හි රතිජනනට්ඨෙන රතනං, තථාගතොව රතනං. කිං කරිස්සති එතං චක්කරතනං? තථාගතො හි යස්සා දිබ්බාය රතියා චක්කරතනාදිහි සබ්බෙහිපි ජනිතා චක්කවත්තිරති සඬ්ඛමිපි කලමිපි කලභාගමිපි න උපෙති, තතොපි රතීතො උත්තරිතරඤ්ච පණ්ණිතරඤ්ච අත්තතො ඔවාදප්පතිකරානං අසඬ්ඛොය්‍යානමිපි දෙවමනුස්සානං පට්ඨමජ්ඣානරතිං, දුතියතතියචතුත්ථපඤ්චමජ්ඣානරතිං, ආකාසානඤ්චායතනරතිං, විඤ්ඤාණඤ්චායතනආකිඤ්චඤ්ඤායතනෙනෙවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතනරතිං, සොනාපත්තිමග්ගරතිං, සොනාපත්තිඵලරතිං,

සකදාගාමීඅනාගාමීඅරහත්තමග්ගඵලරතිඤ්ච ජනෙති. එවං රතිජනනටියෙනාපි තථාගතසමං රතනං නත්ථීති.

අපිව රතනං නාමෙතං දුට්ඨං හොති සවිඤ්ඤාණකං අවිඤ්ඤාණකඤ්ච. තත්ථ අවිඤ්ඤාණකං චක්කරතනං මණ්ඩරතනං, යං වා පනඤ්ඤමිපි අනින්ද්‍රියබද්ධං සුවණ්ණරජතාදි, සවිඤ්ඤාණකං හත්ථීරතනාදි පරිණායකරතනපරියොසානං, යං වා පනඤ්ඤමිපි එවරූපං ඉන්ද්‍රියබද්ධං. එවං දුට්ඨෙ චෙත්ථ සවිඤ්ඤාණකරතනං අග්ගමක්ඛායති. කස්මා? යස්මා අවිඤ්ඤාණකං සුවණ්ණරජතමණ්ඩ්‍රත්තාදිරතනං, සවිඤ්ඤාණකානං හත්ථීරතනාදීනං අලඬිකාරත්ථාය උපනීයති.

සවිඤ්ඤාණකරතනමිපි දුට්ඨං තිරච්ඡානගතරතනං, මනුස්සරතනඤ්ච. තත්ථ මනුස්සරතනං අග්ගමක්ඛායති. කස්මා? යස්මා තිරච්ඡානගතරතනං මනුස්සරතනස්ස ඔපවය්හං හොති. මනුස්සරතනමිපි දුට්ඨං ඉත්ථීරතනං, පුරිසරතනඤ්ච. තත්ථ පුරිසරතනං අග්ගමක්ඛායති. කස්මා? යස්මා ඉත්ථීරතනං පුරිසරතනස්ස පරිවාරිකත්තං ආපජ්ජති. පුරිසරතනමිපි දුට්ඨං අගාරිකරතනං, අනගාරිකරතනඤ්ච. තත්ථ අනගාරිකරතනං අග්ගමක්ඛායති. කස්මා? යස්මා අගාරිකරතනෙසු අග්ගො චක්කචත්තීපි සීලාදිගුණයුත්තං අනගාරිකරතනං පඤ්චපතිට්ඨිතෙන චන්දිත්වා උපට්ඨන්තිත්වා පයිරූපාසිත්වා ච දිබ්බමානුසිකා සම්පත්තියො පාපුණිත්වා අන්තෙ නිබ්බානසම්පත්තිං පාපුණාති.

එවං අනගාරිකරතනමිපි දුට්ඨං – අරියපුපුජ්ජනවසෙන. අරියරතනමිපි දුට්ඨං සෙක්ඛාසෙක්ඛවසෙන. අසෙක්ඛරතනමිපි දුට්ඨං සුක්ඛවිපස්සකසමට්ඨානිකවසෙන, සමට්ඨානිකරතනමිපි දුට්ඨං සාවකපාරමිජ්ජත්තං, අජ්ජත්තඤ්ච. තත්ථ සාවකපාරමිජ්ජත්තං අග්ගමක්ඛායති. කස්මා? ගුණමහන්තතාය. සාවකපාරමිජ්ජත්තරතනතොපි පච්චෙකබුද්ධරතනං අග්ගමක්ඛායති. කස්මා? ගුණමහන්තතාය. සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානසදිසාපි හි අනෙකසතා සාවකා එකස්ස පච්චෙකබුද්ධස්ස ගුණානං සතභාගමිපි න උපෙන්නි. පච්චෙකබුද්ධරතනතොපි සම්මාසම්බුද්ධරතනං අග්ගමක්ඛායති. කස්මා? ගුණමහන්තතාය. සකලමිපි හි ජම්බුදීපං පුරෙත්වා පල්ලඬිකෙන පල්ලඬිකං සට්ඨෙත්තා නිසින්තා පච්චෙකබුද්ධා එකස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස ගුණානං නෙව සඬ්ඛං න කලං න කලභාගං උපෙන්නි. චුත්තමිපි චෙතං භගවතා – “යාවතා, හික්ඛවෙ, සත්තා අපදා වා...පෙ.... තථාගතො තෙසං අග්ගමක්ඛායති” තිආදි (සං. නි. 5.139; අ. නි. 4.34; 5.32; ඉතිවු. 90). එවං කෙනවිපි පරියායෙන තථාගතසමං රතනං නත්ථී. තෙනාහ භගවා “න නො සමං අත්ථී තථාගතෙනා”ති.

එවං භගවා බුද්ධරතනස්ස අඤ්ඤෙහි රතනෙහි අසමතං චත්වා ඉදානි තෙසං සත්තානං උජ්ජන්තඋපද්දවචුපසමනත්ථං නෙව ජාතිං න ගොත්තං න කොලපුත්තියං න චණ්ණපොක්ඛරතාදිං නිස්සාය, අපිව බො අවිච්චිපාදාය භවග්ගපරියන්තෙ ලොකෙ සීලසමාධික්ඛන්ධාදීහි ගුණෙහි බුද්ධරතනස්ස

අසදිසභාවං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති “ඉදම්පි බුද්ධෙ රතනං පඤ්ඤං, එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි භොතු”ති.

තස්සත්ථො – ඉදම්පි ඉධ වා හුරං වා සග්ගෙසු වා යංකිඤ්චි අත්ථි චිත්තං වා රතනං වා, තෙන සද්ධිං තෙහි තෙහි ගුණෙහි අසමත්තා බුද්ධරතනං පඤ්ඤං. යදි එතං සච්චං, එතෙන සච්චෙන ඉමෙසං පාඤ්ඤං සොත්ථි භොතු, සොහනානං අත්ථිතා භොතු, අරොගතා නිරුපද්දවතාති. එත්ථ ච යථා “චක්ඛුං ඛො, ආනන්ද, සුඤ්ඤං අත්තෙන වා අත්තනියෙන වා”තිච්චමාදීසු (සං. නි. 4.85) අත්තභාවෙන වා අත්තනියභාවෙන වාති අත්ථො. ඉතරථා හි චක්ඛු අත්තා වා අත්තනියං වාති අප්පටිසිද්ධමෙව සියා. එවං රතනං පඤ්ඤන්ති රතනත්තං පඤ්ඤං, රතනභාවො පඤ්ඤොති අයමත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉතරථා හි බුද්ධො නෙව රතනන්ති සිජ්ඣෙය්‍යා. න හි යත්ථ රතනං අත්ථි, තං රතනන්ති සිජ්ඣති. යත්ථ පන චිත්තිකතාදිඅත්ථසඬ්ඛාතං යෙන වා තෙන වා විධිනා සම්බන්ධගතං රතනත්තං අත්ථි, යස්මා තං රතනත්තමුපාදාය රතනන්ති පඤ්ඤාපියති, තස්මා තස්ස රතනත්තස්ස අත්ථිතාය රතනන්ති සිජ්ඣති. අථ වා ඉදම්පි බුද්ධෙ රතනන්ති ඉමිනාපි කාරණෙන බුද්ධොව රතනන්ති ඵලමිපෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. චුත්තමත්තාය ච භගවතා ඉමාය ගාථාය රාජකුලස්ස සොත්ථි ජාතා, භයං වූපසන්තං. ඉමිස්සා ගාථාය ආණා කොට්ඨසසහස්සවක්කවාලෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

227. එවං බුද්ධගුණෙන සච්චං චත්ථා ඉදානි නිබ්බානධම්මගුණෙන චත්තුමාරද්ධො “ඛයං විරාග”න්ති. තත්ථ යස්මා නිබ්බානසච්ඡිකිරියාය රාගාදයො බිණා භොන්ති පරික්ඛිණා, යස්මා වා තං තෙසං අනුප්පාදනිරොධක්ඛයමත්තං, යස්මා ච තං රාගාදිවිසුත්තං සම්පයොගතො ච ආරම්මණතො ච, යස්මා වා තම්හි සච්ඡිකතෙ රාගාදයො අච්චන්තං විරත්තා භොන්ති විගතා විද්ධස්සා, තස්මා “ඛය”න්ති ච “විරාග”න්ති ච වුච්චති. යස්මා පනස්ස න උප්පාදො පඤ්ඤායති, න වයො න ධීතස්ස අඤ්ඤථත්තං, තස්මා තං න ජායති න ජීයති න මීයතීති කත්ථා “අමත”න්ති වුච්චති, උත්තමට්ඨෙන පන අතප්පකට්ඨෙන ච පඤ්ඤන්ති. යදප්ඤ්ඤාති යං අප්ඤ්ඤා වින්දි, පටිලහි, අත්තනො ඤාණබලෙන සච්ඡාකාසි. සක්‍යමුතීති සක්‍යකුලප්පසුතත්තා සකොයා, මොනෙය්‍යධම්මසමන්තාගතත්තා මුනි, සකොයා එව මුනි සක්‍යමුනි. සමාහිතොති අරියමග්ගසමාධිනා සමාහිතචිත්තො. න තෙන ධම්මෙන සමත්ථි කිඤ්චිති තෙන ඛයාදිනාමකෙන සක්‍යමුනිනා අධිගතෙන ධම්මෙන සමං කිඤ්චි ධම්මජාතං නත්ථි. තස්මා සුත්තන්තරෙපි චුත්තං “යාවතා, හික්ඛවෙ, ධම්මා සඬ්ඛතා වා අසඬ්ඛතා වා, විරාගො තෙසං ධම්මානං අග්ගමක්ඛායති”තිආදි (අ. නි. 4.34; ඉතිවු. 90).

එවං භගවා නිබ්බානධම්මස්ස අඤ්ඤෙහි ධම්මෙහි අසමතං චත්ථා ඉදානි තෙසං සත්තානං උප්පන්තඋපද්දවචුපසමන්තත්ථං ඛයවිරාගාමතපඤ්ඤාගුණෙහි නිබ්බානධම්මරතනස්ස අසදිසභාවං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති “ඉදම්පි ධම්මෙ රතනං පඤ්ඤං එතෙන සච්චෙන සුවත්ථි භොතු”ති. තස්සත්ථො පුරිමගාථාය

වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා
කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාලෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

228. එවං නිබ්බානධම්මගුණෙන සච්චං වත්වා ඉදානි මග්ගධම්මගුණෙන
වත්තුමාරද්ධො “යං බුද්ධසෙට්ඨො”ති. තත්ථ “බුද්ධිකා සච්චානි”ති ආදිනා
(මහානි. 192; චූළනි. පාරායනත්ථුතිගාථානිද්දෙස 97; පටි. ම. 1.162) නයෙන
බුද්ධො, උත්තමො පසංසනීයො වානි සෙට්ඨො, බුද්ධො ච සො සෙට්ඨො වානි
බුද්ධසෙට්ඨො. අනුබුද්ධපච්චෙකබුද්ධසඬ්ඛාතෙසු වා බුද්ධෙසු සෙට්ඨොති
බුද්ධසෙට්ඨො. සො බුද්ධසෙට්ඨො යං පරිවණ්ණං, “අට්ඨංගිකො ච මග්ගානං,
බෙමං නිබ්බානප්පත්තියා”ති (ම. නි. 2.215) ච “අරියං වො, හික්ඛවෙ,
සම්මාසමාධිං දෙසෙස්සාමි සඋපනිසං සපරික්ඛාර”න්ති (ම. නි. 3.136) ච එවමාදිනා
නයෙන තත්ථ තත්ථ පසංසි පකාසයි. සුචිත්ති කිලෙසමලසමුච්ඡේදකරණතො
අවචන්තවොදානං. සමාධිමානන්තරිකඤ්ඤාමාහුති යඤ්ච අත්තතො
පචත්තිසමනන්තරං නියමෙනෙව ඵලදානතො “ආනන්තරිකසමාධි”ති ආහු. න හි
මග්ගසමාධිඤ්ඤි උප්පන්නෙ තස්ස ඵලප්පත්තිනිසෙධකො කොච අත්තරායො
අත්ථි. යථාහ –

“අයඤ්ච පුග්ගලො සොතාපත්තිඵලසච්ඡිකිරියාය පටිපන්නො අස්ස,
කප්පස්ස ච උඬ්ඛස්භනවෙලා අස්ස, නෙව තාව කප්පො උඬ්ඛස්භෙය්‍ය,
යාචායං පුග්ගලො න සොතාපත්තිඵලං සච්ඡිකරොති, අයං චූච්චති පුග්ගලො
ධීතකප්පි. සබ්බෙහි මග්ගසමඬ්ගිතො පුග්ගලො ධීතකප්පිතො”ති (පු. ප. 17).

සමාධිනා තෙන සමො න විජ්ජති තෙන බුද්ධසෙට්ඨපරිවණ්ණතෙන සුචිනා
ආනන්තරිකසමාධිනා සමො රූපාවචරසමාධි වා අරූපාවචරසමාධි වා කොචි න
විජ්ජති. කස්මා? තෙසං භාවිතත්තා තත්ථ තත්ථ බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පන්නස්සාපි පුන
නිරයාදිසු උප්පත්තිසම්භවතො, ඉමස්ස ච අරහත්තසමාධිස්ස භාවිතත්තා
අරියපුග්ගලස්ස සබ්බුප්පත්තිසමුග්ගාතසම්භවතො. තස්මා සුත්තන්තරෙපි වුත්තං
“යාවතා, හික්ඛවෙ, ධම්මා සඬ්ඛතා, අරියො අට්ඨංගිකො මග්ගො තෙසං
අග්ගමක්ඛායති”ති ආදි (අ. නි. 4.34; ඉතිවු. 90).

එවං භගවා ආනන්තරිකසමාධිස්ස අඤ්ඤෙහි සමාධිහි අසමතං වත්වා ඉදානි
පුරිමනායෙනෙව මග්ගධම්මරතනස්ස අසදිසභාවං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති
“ඉදම්පි ධම්මෙ...පෙ.... හොතු”ති. තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව
වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාලෙසු අමනුස්සෙහි
පටිග්ගහිතාති.

229. එවං මග්ගධම්මගුණනාපි සච්චං වත්වා ඉදානි සඬ්ඝගුණනාපි
වත්තුමාරද්ධො “යෙ පුග්ගලා”ති. තත්ථ යෙනි අනියමෙත්වා උද්දෙසො. පුග්ගලාති
සත්තා. අට්ඨාති තෙසං ගණනපරිච්ඡේදො. තෙ හි වත්තාරො ච පටිපන්නා
වත්තාරො ච ඵලෙ ධීතාති අට්ඨං හොන්ති. සතං පසත්ථාති සප්පුරිසෙහි

බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකෙහි අඤ්ඤෙහි ව දෙවමනුස්සෙහි පසත්ථා. කස්මා? සහජාතසීලාදිගුණයොගා. තෙසඤ්ඤි වම්පකවකුලකුසුමාදීනං සහජාතවණ්ණගන්ධාදයො විය සහජාතසීලසමාධිආදයො ගුණා. තෙන තෙ වණ්ණගන්ධාදිසම්පන්නානි විය පුප්ඵානි දෙවමනුස්සානං සතං පියා මනාපා පසංසනියා ව භොන්ති. තෙන වුත්තං ‘‘යෙ පුග්ගලා අට්ඨසතං පසත්ථා’’ති.

අථ වා යෙති අනියමෙත්වා උද්දෙසො. පුග්ගලානි සත්තා. අට්ඨසතන්ති තෙසං ගණනපරිච්ඡේදො. තෙ හි එකඛ්ඪී කොලංකොලො සත්තක්ඛන්තුපරමොති තයො සොනාපන්නා, කාමරූපාරූපහවෙසු අධිගතජ්ඣලා තයො සකදාගාමිනො, තෙ සබ්බෙපි චතුත්තං පටිපදානං වසෙන චතුච්ඡති, අන්තරාපරිනිබ්බායී, උපහච්චපරිනිබ්බායී, සසඬ්ඛාරපරිනිබ්බායී, අසඬ්ඛාරපරිනිබ්බායී, උද්ධංසොනො අකනිට්ඨගාමීති, අවිහෙසු පඤ්ච, තථා අතජ්ජසුදස්සසුදස්සීසු. අකනිට්ඨෙසු පන උද්ධංසොතචජ්ජා චත්තාරොති චතුච්ඡති අනාගාමිනො, සුක්ඛච්ඡස්සකො සමථයානිකොති ද්වෙ අරහන්තො, චත්තාරො මග්ගට්ඨානි චතුපඤ්ඤාස. තෙ සබ්බෙපි සද්ධාධුරපඤ්ඤාධුරානං වසෙන දිගුණා හුත්වා අට්ඨසතං භොන්ති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

චත්තාරි එතානි යුගානි භොන්තීති තෙ සබ්බෙපි අට්ඨ වා අට්ඨසතං වානි විත්ථාරවසෙන උද්දිට්ඨපුග්ගලා, සඬ්ඛෙපවසෙන සොනාපත්තිමග්ගට්ඨො ඵලට්ඨොති එකං යුගං, එවං යාව අරහත්තමග්ගට්ඨො ඵලට්ඨොති එකං යුගන්ති චත්තාරි යුගානි භොන්ති. තෙ දක්ඛිණෙය්‍යානි එත්ථ තෙති පුබ්බෙ අනියමෙත්වා උද්දිට්ඨානං නියමෙත්වා නිද්දෙසො. යෙ පුග්ගලා විත්ථාරවසෙන අට්ඨ වා අට්ඨසතං වා, සඬ්ඛෙපවසෙන චත්තාරි යුගානි භොන්තීති වුත්තා, සබ්බෙපි තෙ දක්ඛිණං අරහන්තීති දක්ඛිණෙය්‍යා. දක්ඛිණා නාම කම්මඤ්ච කම්මච්ඡාකඤ්ච සද්දහිත්වා ‘‘එස මෙ ඉදං චෙජ්ජකම්මං වා ජඬ්ඝපෙසනිකං වා කරිස්සනී’’ති එවමාදීනි අනපෙක්ඛිත්වා දියමානො දෙය්‍යධම්මො, තං අරහන්ති නාම සීලාදිගුණයුත්තා පුග්ගලා. ඉමෙ ව තාදිසා, තෙන වුව්චන්ති තෙ ‘‘දක්ඛිණෙය්‍යා’’ති.

සුගතස්ස සාවකානි භගවා සොහනෙන ගමනෙන යුත්තත්තා, සොහනඤ්ච යානං ගතත්තා, සුට්ඨු ව ගතත්තා සුට්ඨු එව ව ගදත්තා සුගතො, තස්ස සුගතස්ස. සබ්බෙපි තෙ වචනං සුණන්තීති සාවකා. කාමඤ්ච අඤ්ඤෙපි සුණන්ති, න පන සුත්වා කත්තබ්බකිච්චං කරොන්ති. ඉමෙ පන සුත්වා කත්තබ්බං ධම්මානුධම්මපටිපත්තිං කත්වා මග්ගඵලානි පත්තා, තස්මා ‘‘සාවකා’’ති වුව්චන්ති. එතෙසු දිත්තානි මහජ්ඣලානීති එතෙසු සුගතසාවකෙසු අජ්ජකානිපි දානානි දිත්තානි පටිග්ගාහකතො දක්ඛිණාච්ඡුද්ධිභාවං උපගතත්තා මහජ්ඣලානි භොන්ති. තස්මා යුත්තත්තරෙපි වුත්තං –

‘‘යාවතා, භික්ඛවෙ, සඬ්ඝා වා ගණා වා, තථාගතසාවකසඬ්ඝො තෙසං අග්ගමක්ඛායනි, යදිදං චත්තාරි පුරිසයුගානි අට්ඨ පුරිසපුග්ගලා, එස භගවතො

සාවකසඬිසො...පෙ.... අග්ගො විපාකො හොති’’ති (අ. නි. 4.34; 5.32; ඉතිවු. 90).

එවං භගවා සබ්බෙසම්මි මග්ගට්ඨඵලට්ඨානං වසෙන සඬ්ඝරතනස්ස ගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති “ඉදම්මි සඬ්ඝෙ”ති. තස්සත්ථො පුබ්බෙ චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාලෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

230. එවං මග්ගට්ඨඵලට්ඨානං වසෙන සඬ්ඝගුණෙන සච්චං වත්වා ඉදානි තතො එකච්චියානං ඵලසමාපත්තිසුඛමනුභවත්තානං බිණාසවපුග්ගලානංයෙව ගුණෙන වත්තුමාරද්ධො “යෙ සුප්පයුත්තා”ති. තත්ථ යෙනි අනියමිතුද්දෙසවචනං. සුප්පයුත්තාති සුට්ඨු පයුත්තා, අනෙකච්චිතං අනෙසනං පහාය සුද්ධාජීවිතං නිස්සාය විපස්සනාය අත්තානං පයුඤ්ජිතුමාරද්ධාති අත්ථො. අථ වා සුප්පයුත්තාති පරිසුද්ධකායවච්චපයොගසමන්තාගතා. තෙන තෙසං සීලක්ඛන්ධං දස්සෙති. මනසා දළ්භෙනාති දළ්භෙන මනසා, ථීරසමාධියුත්තෙන චෙතසාති අත්ථො. තෙන තෙසං සමාධික්ඛන්ධං දස්සෙති. නික්කාමිනොති කායෙ ව ජීවිතෙ ව අනපෙක්ඛා හුත්වා පඤ්ඤාධුරොන වීරියෙන සබ්බකිලෙසෙහි කතනික්කමනා. තෙන තෙසං වීරියසම්පන්නං පඤ්ඤාක්ඛන්ධං දස්සෙති.

ගොතමසාසනම්හීති ගොත්තතො ගොතමස්ස තථාගතස්සෙව සාසනම්හී. තෙන ඉතො බහිද්ධා නානප්පකාරම්මි අමරතපං කරොන්තානං සුප්පයොගාදිගුණාභාවතො කිලෙසෙහි නික්කමනාභාවං දීපෙති. තෙති පුබ්බෙ උද්දිට්ඨානං නිද්දෙසවචනං. පත්තිපත්තාති එත්ථ පත්තබ්බාති පත්ති, පත්තබ්බා නාම පත්තුං අරහා, යං පත්වා අච්චන්තයොගක්ඛෙමිනො හොන්ති, අරහත්තඵලස්සෙතං අධිවචනං, තං පත්තිං පත්තාති පත්තිපත්තා. අමතන්ති නිබ්බානං. විග්ග්හාති ආරම්මණවසෙන විගාහිත්වා. ලද්ධාති ලහිත්වා. මුධාති අබ්‍යයෙන කාකණිකමත්තම්මි බ්‍යයං අකත්වා. නිබ්බුතින්ති පටිප්පස්සද්ධකිලෙසදරථං ඵලසමාපත්තිං. භුඤ්ජමානාති අනුභවමානා. කිං චුත්තං හොති? යෙ ඉමස්මිං ගොතමසාසනම්හී සීලසම්පන්නත්තා සුප්පයුත්තා, සමාධිසම්පන්නත්තා මනසා දළ්භෙන, පඤ්ඤාසම්පන්නත්තා නික්කාමිනො, තෙ ඉමාය සම්මාපට්පදාය අමතං විග්ග්හ මුධා ලද්ධා ඵලසමාපත්තිසඤ්ඤිතං නිබ්බුතිං භුඤ්ජමානා පත්තිපත්තා නාම හොන්තිති.

එවං භගවා ඵලසමාපත්තිසුඛමනුභවත්තානං බිණාසවපුග්ගලානංයෙව වසෙන සඬ්ඝරතනස්ස ගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති “ඉදම්මි සඬ්ඝෙ”ති. තස්සත්ථො පුබ්බෙ චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාලෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

231. එවං බිණාසවපුග්ගලානං ගුණෙන සඬ්ඝාධිට්ඨානං සච්චං වත්වා ඉදානි බහුජනපච්චක්ඛෙන සොනාපන්නස්සෙව ගුණෙන වත්තුමාරද්ධො “යථිත්දබ්බිලො”ති. තත්ථ යථාති උපමාවචනං. ඉන්දබ්බිලොති

නගරද්වාරනිවාරණත්ථං උම්මාරබ්භන්තරෙ අට්ඨ වා දස වා හත්ථෙ පථවිං බණ්ණන්වා ආකොට්ඨස්ස සාරදාරුමයථම්භස්සෙතං අධිවචනං. පථවීන්ති භූමිං. සිතොති අන්තො පච්ඡින්නවා නිස්සිතො. සියාති භවෙය්‍යා. චතුබ්බි වාතෙහීති චතුහි දිසාහි ආගතවාතෙහි. අසම්පකම්පියොති කම්පෙතුං වා වාලෙතුං වා අසක්කුණෙය්‍යා. තථුපමන්ති තථාවිධං. සප්පුරිසන්ති උත්තමපුරිසං. වදාමීති භණාමි. යො අරියසච්චානි අවෙච්ච පස්සතීති යො චත්තාරි අරියසච්චානි පඤ්ඤාය අජ්ඣෙදාගාහෙත්වා පස්සති. තත්ථ අරියසච්චානි විසුද්ධිමග්ගෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බාති.

අයං පනෙත්ථ සඬබ්බෙපත්ථො – යථා හි ඉන්ද්‍රියලො ගම්භීරනෙමනාය පථවිස්සිතො චතුබ්බි වාතෙහි අසම්පකම්පියො සියා, ඉමම්පි සප්පුරිසං තථුපමමෙව වදාමි, යො අරියසච්චානි අවෙච්ච පස්සති. කස්මා? යස්මා සොපි ඉන්ද්‍රියලො විය චතුහි වාතෙහි සබ්බතිත්ථියවාදවාතෙහි අසම්පකම්පියො හොති, තම්භා දස්සනා කෙනවි කම්පෙතුං වා වාලෙතුං වා අසක්කුණෙය්‍යා. තස්මා සුත්තන්තරෙපි චුත්තං

“සෙය්‍යථාපි, භික්ඛවෙ, අයොධිලො වා ඉන්ද්‍රියලො වා ගම්භීරනෙමො සුනිබ්බාතො අවලො අසම්පකම්පි, පුරත්ථිමාය වෙපි දිසාය ආගච්ඡෙය්‍යා භුසා වාතචුට්ඨි, නෙව නං සම්පකම්පෙය්‍යා න සම්පකම්පෙය්‍යා න සම්පවාලෙය්‍යා. පච්ඡිමාය...පෙ.... දක්ඛිණාය... උත්තරාය වෙපි...පෙ.... න සම්පවාලෙය්‍යා. තං කිස්ස හෙතු? ගම්භීරත්තා, භික්ඛවෙ, නෙමස්ස සුනිබ්බාතත්තා ඉන්ද්‍රියලස්ස. එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යෙ ච ඛො කෙවි සමණා වා බ්‍රාහ්මණා වා ‘ඉදං දුක්ඛන්ති...පෙ.... පටිපදා’ති යථාභූතං පජානන්ති, තෙ න අඤ්ඤස්ස සමණස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස වා මුඛං ඔලොකෙන්ති ‘අයං නුත භවං ජානං ජානාති පස්සං පස්සති’ති. තං කිස්ස හෙතු? සුදිට්ඨත්තා, භික්ඛවෙ, චතුත්තං අරියසච්චාන”න්ති (සං. නි. 5.1109).

එවං භගවා බහුජනපච්චක්ඛස්ස සොතාපන්තස්සෙව වසෙන සඬ්ඝරතනස්ස ගුණං චත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති “ඉදම්පි සඬ්ඝෙ”ති. තස්සත්ථො පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා කොට්ඨසතසභස්සවක්කවාලෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

232. එවං අවිසෙසතො සොතාපන්තස්ස ගුණෙන සඬ්ඝාධිට්ඨානං සච්චං චත්වා ඉදානි යෙ තෙ තයො සොතාපන්තා එකබ්බී කොලංකොලො සත්තක්ඛන්තුපරමොති. යථාහ –

“ඉධෙකච්චො පුග්ගලො තිණ්ණං සංයොජනානං පරික්ඛයා සොතාපන්තො හොති...පෙ.... සො එකංයෙව භවං නිබ්බන්තිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති, අයං එකබ්බී. තථා ද්වෙ වා තිණ්ණ වා කුලානි සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා දුක්ඛස්සන්තං කරොති, අයං කොලංකොලො. තථා

සත්තක්ඛත්තුං දෙවෙසු ව මනුස්සෙසු ව සන්ධාවිත්වා සංසරිත්වා
දුක්ඛස්සන්තං කරොති, අයං සත්තක්ඛත්තුපරමො''ති (පු. ප. 31-33).

තෙසං සබ්බකතිට්ඨස්ස සත්තක්ඛත්තුපරමස්ස ගුණෙන චත්තුමාරද්ධො “යෙ
අරියසච්චානී”ති. තත්ථ යෙ අරියසච්චානීති එතං චුත්තනයමෙව. විභාවයන්තීති
පඤ්ඤාඔභාසෙන සච්චපට්ඨිජාදකං කිලෙසන්ධකාරං විධමිත්වා අත්තනො
පකාසානි පාකටානි කරොන්ති. ගම්භීරපඤ්ඤනානි අප්පමෙය්‍යපඤ්ඤනය
සදෙවකස්සපි ලොකස්ස ඤාණෙන අලබ්භනෙය්‍යපතිට්ඨපඤ්ඤන,
සබ්බඤ්ඤනානි චුත්තං හොති. සුදෙසිතානීති සමාසබ්‍යාසසාකල්‍යාණවෙකල්‍යාදීහි තෙහි
තෙහි නයෙහි සුට්ඨ දෙසිතානි. කිඤ්වාපි තෙ හොන්ති භුසං පමත්තානි තෙ
විභාවිතඅරියසච්චා පුග්ගලා කිඤ්වාපි දෙවරජ්ජවක්කවත්තිරජ්ජාදිප්පමාදට්ඨානං.
ආගම්ම භුසං පමත්තා හොන්ති, තථාපි සොනාපත්තිමග්ගඤාණෙන
අභිසම්බාරවිඤ්ඤාණස්ස නිරොධා යපෙත්වා සත්ත භවෙ අනමතග්ගෙ සංසාරෙ යෙ
උප්පජ්ජෙය්‍යුං නාමඤ්ච රූපඤ්ච, තෙසං නිරුද්ධත්තා අත්ථඨගතත්තා න අට්ඨමං
භවං ආදියන්ති, සත්තමභවෙ එව පන විපස්සනං ආරභිත්වා අරහත්තං පාපුණන්ති.

එවං භගවා සත්තක්ඛත්තුපරමවසෙන සම්ඝරතනස්ස ගුණං චත්වා ඉදානි තමෙව
ගුණං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති “ඉදම්පි සම්මෙස”ති. තස්සත්ථො පුබ්බෙ
චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා
කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාලෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

233. එවං සත්තක්ඛත්තුපරමස්ස අට්ඨමං භවං අනාදියනගුණෙන
සම්ඝාධිට්ඨානං සච්චං චත්වා ඉදානි තස්සෙව සත්ත භවෙ ආදියතොපි අඤ්ඤෙහි
අප්පභීතභවාදානෙහි පුග්ගලෙහි විසිට්ඨෙන ගුණෙන චත්තුමාරද්ධො
“සභාවස්සා”ති. තත්ථ සභාවානි සද්ධිංයෙව. අස්සානි “න තෙ භවං
අට්ඨමමාදියන්ති”ති චුත්තෙසු අඤ්ඤතරස්ස. දස්සනසම්පදායානි
සොනාපත්තිමග්ගසම්පත්තියා. සොනාපත්තිමග්ගො හි නිබ්බානං දිස්වා
කත්තබ්බකිච්චසම්පදාය සබ්බපයමං නිබ්බානදස්සනතො “දස්සන”න්ති චුච්චති.
තස්ස අත්තනි පාතුභාවො දස්සනසම්පදා, තාය දස්සනසම්පදාය සහ එව. තයස්සු
ධම්මා ජහිතා භවන්තීති එත්ථ සුඉති පදපුරුණමත්තෙ නිපාතො. “ඉදංසු මෙ,
සාරිපුත්ත, මහාවිකට්ඨොජනස්මිං හොති”තිඑවමාදීසු (ම. නි. 1.156) විය. යතො
සභාවස්ස දස්සනසම්පදාය තයො ධම්මා ජහිතා භවන්ති පභීතා භවන්තීති
අයමෙවෙත්ථ අත්ථො.

ඉදානි ජහිතධම්මදස්සනත්ථං ආහ “සක්කායදිට්ඨි විච්චිච්ඡිතඤ්ච, සීලබ්බතං
වාපි යදත්ථි කිඤ්චි”ති. තත්ථ සති කායෙ විජ්ජමානෙ
උපාදානක්ඛන්ධපඤ්චකසම්බානෙ කායෙ විසතිචත්ථුකා දිට්ඨි සක්කායදිට්ඨි, සති වා
තත්ථ කායෙ දිට්ඨිතිපි සක්කායදිට්ඨි, යථාචුත්තජ්ජකාරෙ කායෙ විජ්ජමානා දිට්ඨිති
අත්ථො. සතියෙව වා කායෙ දිට්ඨිතිපි සක්කායදිට්ඨි, යථාචුත්තජ්ජකාරෙ කායෙ
විජ්ජමානෙ රූපාදිසම්බානො අත්තානි එවං පවත්තා දිට්ඨිති අත්ථො. තස්සා ව

පහිනත්තා සබ්බදිට්ඨිගතානි පහිනානියෙව භොන්ති. සා හි නෙසං මූලං.
සබ්බකිලෙසබ්බාධිවූපසමනතො පඤ්ඤා “විකිච්ඡිත”න්ති වූවච්ඡි, තං
පඤ්ඤාවිකිච්ඡිතං ඉතො විගතං, තතො වා පඤ්ඤාවිකිච්ඡිතා ඉදං විගතන්ති
විච්ඡිකිච්ඡිතං, “සත්ථරි කඬ්ඛති”තිආදිනා (ධ. ස. 1008; විහ. 915) නයෙන චුත්තාය
අට්ඨවත්ථුකාය විමනියා එතං අධිවචනං. තස්සා පහිනත්තා සබ්බවිච්ඡිකිච්ඡිතානි
පහිනානි භොන්ති. තඤ්ඤි නෙසං මූලං. “ඉතො බහිද්ධා සමණ්ට්ඨාමණානං සීලෙන
සුද්ධි වතෙන සුද්ධි”තිච්චමාදීසු (ධ. ස. 1222; විහ. 938) ආගතං
ගොසීලකුක්කුරසීලාදිකං සීලං ගොවතකුක්කුරවතාදිකඤ්ච වතං “සීලබ්බත”න්ති
වූවච්ඡි. තස්ස පහිනත්තා සබ්බමිපි නග්ගියමුණ්ඩිකාදි අමරතපං පහිනං භොති.
තඤ්ඤි තස්ස මූලං. තෙන සබ්බාවසානෙ චුත්තං “යදත්ථි කිඤ්චි”ති.
දුක්ඛදස්සනසම්පදාය චෙත්ථ සක්කායදිට්ඨි, සමුදයදස්සනසම්පදාය විච්ඡිකිච්ඡිතං,
මග්ගදස්සනනිබ්බානදස්සනසම්පදාය සීලබ්බතං පහියතීති විඤ්ඤාතබ්බං.

234. එවමස්ස කිලෙසවට්ඨප්පහානං දස්සෙත්වා ඉදානි තස්මිං කිලෙසවට්ඨෙ
සති යෙන විපාකවට්ඨෙන භවිතබ්බං, තප්පහානා තස්සාපි පහානං දිපෙන්නො ආහ
“චතුපායෙහි ව විප්පමුත්තො”ති. තත්ථ චත්තාරො අපායා නාම
නිරයතිරච්ඡානපෙත්තිවිසයඅසුරකායා, තෙහි එස සත්ත භවෙ උපාදියන්තොපි
විප්පමුත්තොති අත්ථො.

එවමස්ස විපාකවට්ඨප්පහානං දස්සෙත්වා ඉදානි යං ඉමස්ස විපාකවට්ඨස්ස
මූලභූතං කම්මවට්ඨං, තස්සාපි පහානං දස්සෙන්නො ආහ “ඡව්වාහිධානානි අභබ්බ
කාතු”න්ති. තත්ථ අහිධානානීති ඔළාරිකට්ඨානානි, තානි එස ඡ අභබ්බො කාතුං.
තානි ව “අට්ඨානමෙතං, හික්ඛවෙ, අනවකාසො, යං දිට්ඨිසම්පන්නො පුග්ගලො
මාතරං ජීවිතා වොරොපෙය්‍යා”තිආදිනා (අ. නි. 1.271; ම. නි. 3.128; විහ. 809)
නයෙන එකකනිපානෙ චුත්තානි
මාතුසාතපිතුසාතඅරහන්තසාතලොහිතුප්පාදසඬ්ඝහෙදඅඤ්ඤසත්ථාරුද්දෙසකම්මා
නි වෙදිතබ්බානි. තානි හි කිඤ්චාපි දිට්ඨිසම්පන්නො අරියසාවකො
කුන්ථකිපිල්ලිකම්පි ජීවිතා න වොරොපෙති, අපිච්ච බො පන පුපුජ්ජනභාවස්ස
විගරහණත්ථං චුත්තානි. පුපුජ්ජනො හි අදිට්ඨිසම්පන්නත්තා එවංමහාසාවජ්ජානි
අහිධානානිපි කරොති, දස්සනසම්පන්නො පන අභබ්බො තානි කාතුන්ති.
අභබ්බග්ගහණඤ්ඤවෙත්ථ භවන්තරෙපි අකරණදස්සනත්ථං. භවන්තරෙපි හි එස
අත්තතො අරියසාවකභාවං අජානන්තොපි ධම්මතාය එව එතානි වා ඡ,
පකතිපාණානිපාතාදීනි වා පඤ්ච වෙරානි අඤ්ඤසත්ථාරුද්දෙසෙන සහ ඡ ධානානි
න කරොති, යානි සන්ධාය එකච්චෙ “ඡඡාහිධානානී”ති පටන්ති.
මතම්මිඡග්ගාහාදයො චෙත්ථ අරියසාවකගාමදාරකානං නිදස්සනං.

එවං භගවා සත්ත භවෙ ආදියතොපි අරියසාවකස්ස අඤ්ඤෙහි
අප්පහිනභවාදානෙහි පුග්ගලෙහි විසිට්ඨගුණවසෙන සඬ්ඝරත්තස්ස ගුණං චත්ථා
ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සච්චවචනං පසුඤ්ජති “ඉදම්පි සඬ්ඝෙ”ති. තස්සත්ථො

පුබ්බෙ චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා
කොට්ඨසනසහස්සවක්කවාලෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

235. එවං සත්ත භවෙ ආදියනොපි අඤ්ඤෙහි අප්පභීතභවාදානෙහි පුග්ගලෙහි
විසිටියගුණවසෙන සඬ්ඝාධිට්ඨානං සච්චං වත්වා ඉදානි “න කෙවලං
දස්සනසම්පන්නො ඡ අභියානානි අභබ්බො කාතුං, කිං පන අප්පමත්තකම්පි පාපං
කම්මං කත්වා තස්ස පටිච්ඡාදනායපි අභබ්බො”ති පමාදවිහාරිනොපි
දස්සනසම්පන්නස්ස කතපටිච්ඡාදනාභාවගුණෙන වත්තුමාරද්ධො “කිඤ්චාපි සො
කම්මං කරොති පාපක”න්ති.

තස්සත්ථො – සො දස්සනසම්පන්නො කිඤ්චාපි සතිසම්මොසෙන පමාදවිහාරං
ආගම්ම යං තං භගවතා ලොකවජ්ජසඤ්චිච්චානතික්කමනං සන්ධාය චුත්තං “යං
මයා සාවකානං සික්ඛාපදං පඤ්ඤත්තං, තං මම සාවකා ජීවිතහෙතුපි
නාතික්කමන්ති”ති (චූළව. 385; අ. නි. 8.19; උදා. 45), තං යපෙත්වා අඤ්ඤං
කුටිකාරසහසෙය්‍යාදිං වා පණ්ණත්තිවජ්ජවීතික්කමසඬ්ඝානං බුද්ධපටිකුටියං
කායෙන පාපකම්මං කරොති,
පදසොධම්මඋත්තරිෂ්ඨපඤ්චවාචාධම්මදෙසනාසම්ඵප්පලාපඵරුසවචනාදිං වා
වාචාය, උද වෙනසා වා කත්ථවි ලොභදොසුප්පාදනජාතරූපාදිසාදියනං
වීචාරාදිපරිභොගෙසු අපච්චවෙක්ඛණාදිං වා පාපකම්මං කරොති. අභබ්බො සො
තස්ස පටිච්ඡදාය, න සො තං “ඉදං අකප්පියමකරණිය”න්ති ජානිත්වා මුහුත්තම්පි
පටිච්ඡාදෙති, තඬ්ඛණඤ්ඤෙව පන සත්ථරි වා විඤ්ඤුසු වා සමුහ්මචාරීසු ආවි කත්වා
යථාධම්මං පටිකරොති, “න පුන කරිස්සාමි”ති එවං සංවරිතබ්බං වා සංවරති.
කස්මා? යස්මා අභබ්බතා දිට්ඨපදස්ස චුත්තා, එවරූපං පාපකම්මං කත්වා තස්ස
පටිච්ඡාදාය දිට්ඨනිබ්බානපදස්ස දස්සනසම්පන්නස්ස පුග්ගලස්ස අභබ්බතා චුත්තාති
අත්ථො.

කථං –

“සෙය්‍යාථාපි, භික්ඛවෙ, දහරො කුමාරො මන්දො උත්තානසෙය්‍යකො
හත්ථෙන වා පාදෙන වා අඬ්ගාරං අක්කමිත්වා බිජ්ජමෙව පටිසංහරති,
එවමෙව බො, භික්ඛවෙ, සම්මතා එසා දිට්ඨිසම්පන්නස්ස පුග්ගලස්ස,
කිඤ්චාපි තථාරූපිං ආපත්තිං ආපජ්ජති, යථාරූපාය ආපත්තියා වුට්ඨානං
පඤ්ඤායති, අථ බො නං බිජ්ජමෙව සත්ථරි වා විඤ්ඤුසු වා සමුහ්මචාරීසු
දෙසෙති විවරති උත්තානිකරොති, දෙසෙත්වා විවරිත්වා උත්තානිකත්වා
ආයතිං සංවරං ආපජ්ජති”ති (ම. නි. 1.496).

එවං භගවා පමාදවිහාරිනොපි දස්සනසම්පන්නස්ස කතපටිච්ඡාදනාභාවගුණෙන
සඬ්ඝරතනස්ස ගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය සච්චවචනං පයුඤ්ජති
“ඉදම්පි සඬ්ඝෙ”ති. තස්සත්ථො පුබ්බෙ චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො. ඉමිස්සාපි
ගාථාය ආණා කොට්ඨසනසහස්සවක්කවාලෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

236. එවං සඬ්ඝපරියාපන්නානං පුග්ගලානං තෙන තෙන ගුණප්පකාරෙන සඬ්ඝාධිට්ඨානං සච්චං වත්වා ඉදානි ය්වායං භගවතා රතනත්තයගුණං දීපෙන්තෙන ඉධ සඬ්ඛෙපෙන අඤ්ඤත්‍ර ව චිත්ථාරෙන පරියත්තිධම්මො දෙසිතො, තම්පි නිස්සාය පුන බුද්ධාධිට්ඨානං සච්චං වත්තුමාරද්ධො “වනප්පගුම්ඛෙ යථ චුස්සිතග්ගෙ”ති. තත්ථ ආසන්නසන්නිවෙසවචත්ථිතානං රුක්ඛානං සමුහො වනං, මූලසාරථෙග්ගුතවසාඛාපලාසෙහි පවුඩ්ඪො ගුම්ඛො පගුම්ඛො, වනෙ පගුම්ඛො වනප්පගුම්ඛො, ස්වායං “වනප්පගුම්ඛෙ”ති වුත්තො. එවම්පි හි වත්තුං ලබ්භති “අත්ථි සවිතක්කසව්වාරෙ, අත්ථි අවිතක්කව්වාරමත්තෙ, සුඛෙ දුක්ඛෙ ජීවෙ”තිආදීසු විය. යථානි ඔපම්මවචනං. චුස්සිතානි අග්ගානි අස්සානි චුස්සිතග්ගො, සබ්බසාඛාපසාඛාසු සඤ්ජාතපුප්ථොති අත්ථො. සො පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව “චුස්සිතග්ගෙ”ති වුත්තො. ගිම්භාන මාසෙ පයමස්මිං ගිම්භෙහි යෙ වත්තාරො ගිම්භමාසා, තෙසං චතුන්නං ගිම්භානං එකස්මිං මාසෙ. කතමස්මිං මාසෙ ඉති චෙ? පයමස්මිං ගිම්භෙ, චිත්‍රමාසෙහි අත්ථො. සො හි “පයමගිම්භො”ති ව “බාලවසන්නො”ති ව වුච්චති. තතො පරං පදත්ථතො පාකට්ඨෙව.

අයං පනෙත්ථ පිණ්ඩත්ථො – යථා පයමගිම්භනාමකෙ බාලවසන්නෙ නානාවිධරුක්ඛගහනෙ වනෙ සුපුප්ථිතග්ගසාධො තරුණරුක්ඛවිජපරියායනාමො පගුම්ඛො අතිවිය සස්සිරිකො හොති, එවමෙවං බන්ධායතනාදීහි සතිපට්ඨානසම්මප්පධානාදීහි සීලසමාධික්ඛන්ධාදීහි වා නානප්පකාරෙහි අත්ථප්පහෙදපුප්ථෙහි අතිවිය සස්සිරිකත්තා තපුපමං නිබ්බානගාමිමග්ගදීපනතො නිබ්බානගාමිං පරියත්තිධම්මවරං නෙව ලාභහෙතු න සක්කාරාදිහෙතු, කෙවලඤ්ඤි මහාකරුණාය අබ්භුස්සාහිතහදයො සත්තානං පරමංභිතාය අදෙසයිති. පරමංභිතායාති එත්ථ ව ගාථාබන්ධසුබත්ථං අනුනාසිකො, අයං පනත්ථො “පරමභිතාය නිබ්බානාය අදෙසයි”ති.

එවං භගවා ඉමං සුපුප්ථිතග්ගවනප්පගුම්ඛසදිසං පරියත්තිධම්මං වත්වා ඉදානි තමෙව නිස්සාය බුද්ධාධිට්ඨානං සච්චවචනං පයුඤ්ජති “ඉදම්පි බුද්ධෙ”ති. තස්සත්ථො පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො, කෙවලං පන ඉදම්පි යථාචුත්තප්පකාරපරියත්තිධම්මසඬ්ඛානං බුද්ධෙ රතනං පණිතන්ති යොජෙතබ්බං. ඉම්ස්සාපි ගාථාය ආණා කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාලෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

237. එවං භගවා පරියත්තිධම්මෙන බුද්ධාධිට්ඨානං සච්චං වත්වා ඉදානි ලොකුත්තරධම්මෙන වත්තුමාරද්ධො “වරො වරඤ්ඤු”ති. තත්ථ වරොති පණිතාධිමුත්තිකෙහි ඉච්ඡිතො “අහො වත මයම්පි එවරුපා අස්සාමා”ති, වරගුණයොගතො වා වරො, උත්තමො සෙට්ඨොති අත්ථො. වරඤ්ඤුති නිබ්බානඤ්ඤු. නිබ්බානඤ්ඤි සබ්බධම්මානං උත්තමට්ඨෙන වරං, තඤ්ථෙස බොධිමූලෙ සයං පටිච්ඡ්ඤ්ඤිත්වා අඤ්ඤාසි. වරදොති පඤ්චවග්ගියභද්දවග්ගියපටිලාදීනං අඤ්ඤෙසඤ්ච දෙවමනුස්සානං නිබ්බෙධහාගියවාසනාභාගියවරධම්මදායීති අත්ථො. වරාහරොති වරස්ස මග්ගස්ස ආභටත්තා වරාහරොති වුච්චති. සො හි භගවා දීපඬ්ඤාකරතො පභුති සමතිංස පාරම්මො

පුරෝන්තො පුබ්බකෙහි සම්මාසම්බුද්ධෙහි අනුයාතං පුරාණං මග්ගවරං ආහරි, තෙන වරාහරොති වුව්වති. අපිව සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණපටිලාභෙන වරො, නිබ්බානසච්ඡිකිරියාය වරඤ්ඤා, සත්තානං විමුත්තිසුඛදානෙන වරදො, උත්තමපටිපදාහරණෙන වරාහරො, එතෙහි ලොකුත්තරගුණෙහි අධිකස්ස කස්සවි අභාවතො අනුත්තරො.

අපරො නයො – වරො උපසමාධිට්ඨානපරිපූරණෙන, වරඤ්ඤා පඤ්ඤාධිට්ඨානපරිපූරණෙන, වරදො වාගාධිට්ඨානපරිපූරණෙන, වරාහරො සච්චාධිට්ඨානපරිපූරණෙන, වරං මග්ගසච්චමාහරීති. තථා වරො පුඤ්ඤස්සයෙන, වරඤ්ඤා පඤ්ඤස්සයෙන, වරදො බුද්ධභාවත්ථිකානං තදුපායසම්පදානෙන, වරාහරො පච්චෙකබුද්ධභාවත්ථිකානං තදුපායාහරණෙන, අනුත්තරො තත්ථ තත්ථ අසදිසතාය, අත්තතා වා අනාවරියකො හුත්වා පරෙසං ආවරියභාවෙන, ධම්මවරං අදෙසයි සාවකභාවත්ථිකානං තදත්ථාය ස්වාඛාතතාදිගුණයුත්තස්ස වරධම්මස්ස දෙසනතො. සෙසං වුත්තනයමෙවාති.

එවං භගවා නවවිධෙන ලොකුත්තරධම්මෙන අත්තතො ගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය බුද්ධාධිට්ඨානං සච්චවචනං පයුඤ්ජති “ඉදම්පි බුද්ධෙ”ති. තස්සත්ථො පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. කෙවලං පන යං වරං නවලොකුත්තරධම්මං එස අඤ්ඤාසි, යඤ්ච අදාසි, යඤ්ච ආහරි, යඤ්ච අදෙසයි, ඉදම්පි බුද්ධෙ රතනං පණ්ණිනන්ති එවං යොජෙතබ්බං. ඉම්ස්සාපි ගාථාය ආණා කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාලෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

238. එවං භගවා පරියත්තිධම්මං ලොකුත්තරධම්මඤ්ච නිස්සාය ද්විති ගාථාහි බුද්ධාධිට්ඨානං සච්චං වත්වා ඉදානි යෙ තං පරියත්තිධම්මං අස්සොසුං සුතානුසාරෙන ව පටිපජ්ජිත්වා නවජ්ජකාරම්පි ලොකුත්තරධම්මං අධිගමිංසු, තෙසං අනුපාදිසෙසනිබ්බානජ්ජන්තිගුණං නිස්සාය පුන සංඝාධිට්ඨානං සච්චං වත්තුමාරද්ධො “බිණං පුරාණං”න්ති. තත්ථ බිණන්ති සමුච්ඡින්නං. පුරාණන්ති පුරාතනං. නවන්ති සම්පති වත්තමානං. නත්ථිසම්භවන්ති අවිජ්ජමානපාතුභාවං. විරත්තවිත්තාති විගතරාගවිත්තා. ආයතිකෙ භවස්මිත්ති අනාගතමද්ධානං පුනබ්බවෙ. තෙති යෙසං බිණං පුරාණං නවං නත්ථිසම්භවං, යෙ ව ආයතිකෙ භවස්මිං විරත්තවිත්තා, තෙ බිණාසවා හික්ඛු. බිණබ්ජාති උච්ඡින්නබ්ජා. අවිරුළ්භිජන්දාති විරුළ්භිජන්දවිරහිතා. නිබ්බන්තිති විජ්ඣායන්ති. ධීරාති ධිතිසම්පන්නා. යථායං පදිපොති අයං පදිපො විය.

කිං වුත්තං හොති? යං තං සත්තානං උප්පජ්ජිත්වා නිරුද්ධම්පි පුරාණං අතීතකාලිකං කම්මං තණ්හාසිනෙහස්ස අජ්ජහීනත්තා පටිසන්ධිආහරණසමත්ථතාය අබිණංයෙව හොති, තං පුරාණං කම්මං යෙසං අරහත්තමග්ගෙන තණ්හාසිනෙහස්ස සොසිතත්තා අග්ගිනා දඬුබ්බිජම්ච ආයතිං විපාකදානාසමත්ථතාය බිණං. යඤ්ච තෙසං බුද්ධපුජාදිවසෙන ඉදානි පවත්තමානං කම්මං නවන්ති වුව්වති, තඤ්ච තණ්හාපහානෙනෙව ඡින්නමූලපාදපපුජ්චම්ච ආයතිං ඵලදානාසමත්ථතාය යෙසං

නත්ථිසම්භවං, යෙ ච තණ්හාපහානෙනෙව ආයතිකෙ භවස්මිං විරත්තවිත්තා, තෙ
 බිණාසවා හික්ඛු “කම්මං ඛේතං විඤ්ඤාණං බීජ”න්ති (අ. නි. 3.77) එත්ථ
 චුත්තස්ස පටිසන්ධිවිඤ්ඤාණස්ස කම්මක්ඛයෙනෙව බිණත්තා බිණබ්භා. යොපි
 පුබ්බෙ පුනබ්භවසංඛාරාය විරුළුභියා ඡන්දො අහොසි, තස්සාපි
 සමුදයජපහානෙනෙව පහීනත්තා පුබ්බෙ විය චුතිකාලෙ අසම්භවෙන අවිරුළුභිජන්දා
 ධිතිසම්පන්නත්තා ධීරා චරිමවිඤ්ඤාණනිරොධෙන යථායං පදීපො නිබ්බූතො, එවං
 නිබ්බන්ති, පුන “රුපිනො වා අරුපිනො වා”ති එවමාදිං පඤ්ඤත්තිපථං
 අවචෙන්නීති. තස්මිං කිර සමයෙ නගරදෙවතානං පූජනත්ථාය ජාලිතෙසු පදීපෙසු
 එකො පදීපො විජ්ඣායි, තං දස්සෙන්නො ආහ – “යථායං පදීපො”ති.

එවං භගවා යෙ තං පුරිමාහි ද්විති ගාථාහි චුත්තං පරියත්තිධම්මං අස්සොසුං,
 සුතානුසාරෙනෙව පටිපජ්ජිත්වා නවජපකාරම්පි ලොකුත්තරධම්මං අධිගමිංසු, තෙසං
 අනුපාදිසෙසනිබ්බානජපත්තිගුණං වත්වා ඉදානි තමෙව ගුණං නිස්සාය
 සංඛ්ඤාධිට්ඨානං සච්චවචනං පසුඤ්ජන්තො දෙසනං සමාපෙසි “ඉදම්පි සංඛ්ඤා”ති.
 තස්සත්ථො පුබ්බෙ චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො, කෙවලං පන ඉදම්පි
 යථාචුත්තෙන පකාරෙන බිණාසවහික්ඛුනං නිබ්බානසංඛාරං සංඛ්ඤා රතනං
 පණීතන්ති එවං යොජෙතබ්බං. ඉමිස්සාපි ගාථාය ආණා
 කොට්ඨසතසහස්සවක්කවාලෙසු අමනුස්සෙහි පටිග්ගහිතාති.

දෙසනාපරියොසානෙ රාජකුලස්ස සොත්ථි අහොසි, සබ්බපද්දවා වූපසම්මිසු
 චතුරාරිතියා පාණසහස්සානං ධම්මාහිසමයො අහොසි.

239-241. අථ සක්කො දෙවානම්න්දො “භගවතා රතනත්තයගුණං නිස්සාය
 සච්චවචනං පසුඤ්ජමානෙන නාගරස්ස සොත්ථි කතා, මයාපි නාගරස්ස
 සොත්ථිත්ථං රතනත්තයගුණං නිස්සාය කිඤ්චි වත්තබ්බ”න්ති වින්තෙත්වා
 අවසානෙ ගාථාත්තයං අහාසි “යානිධ භූතානී”ති. තත්ථ යස්මා බුද්ධො යථා
 ලොකහිතත්ථාය උස්සුක්කං ආපන්නෙහි ආගන්තබ්බං, තථා ආගතතො, යථා ච
 එතෙහි ගන්තබ්බං, තථා ගතතො, යථා ච එතෙහි ආජානිතබ්බං, තථා ආජානනතො,
 යථා ච ජාතිතබ්බං, තථා ජානනතො, යඤ්ච තථෙව හොති, තස්ස ගදනතො ච
 “තථාගතො”ති වූච්චති. යස්මා ච සො දෙවමනුස්සෙහි පුජ්චගන්ධාදිනා
 බහිනිබ්බත්තෙන උපකරණෙන, ධම්මානුධම්මජපටිපත්තාදිනා ච අත්තනි
 නිබ්බත්තෙන අතිවිය පූජිතො, තස්මා සක්කො දෙවානම්න්දො සබ්බදෙවපරිසං
 අත්තනා සද්ධිං සම්පිණ්ඩෙත්වා ආහ “තථාගතං දෙවමනුස්සපූජිතං, බුද්ධං
 නමස්සාම සුවත්ථි හොතු”ති.

යස්මා පන ධම්මෙ මග්ගධම්මො යථා යුගනන්ධ සමථවිපස්සනාබලෙන
 ගන්තබ්බං කිලෙසපක්ඛං සමුවජ්ජන්තෙන, තථා ගතොති තථාගතො.
 නිබ්බානධම්මොපි යථා ගතො පඤ්ඤාය පටිවිද්ධො සබ්බදුක්ඛවිසාකාය සම්පජ්ජති,
 බුද්ධාදීහි තථා අවගතො, තස්මා “තථාගතො”ති වූච්චති. යස්මා ච සංඛ්ඤාපි යථා
 අත්තහිතාය පටිපන්නෙහි ගන්තබ්බං තෙන තෙන මග්ගෙන, තථා ගතො, තස්මා

“තලාගතො” ත්වෙව වුවවති. තස්මා අවසෙසගාලාද්වයෙපි තලාගතං ධම්මං නමස්සාම සුවත්ථි හොතු, තලාගතං සඨසං නමස්සාම සුවත්ථි හොතුති වුත්තං. සෙසං වුත්තනයමෙවති.

එවං සක්කො දෙවනමිත්තො ඉමං ගාථාත්තයං භාසිත්වා හගවන්තං පදක්ඛිණං කත්වා දෙවපුරමෙව ගතො සද්ධිං දෙවපරිසාය. හගවා පන තදෙව රතනසුත්තං දුතියදිවසෙපි දෙසෙසි, පුන චතුරාසිනියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. එවං හගවා යාව සත්තමං දිවසං දෙසෙසි, දිවසෙ දිවසෙ තථෙව ධම්මාභිසමයො අහොසි. හගවා අඨස්මාසමෙව වෙසාලියං විහරිත්වා රාජුතං “ගච්ඡාමා” ති පටිවෙදෙසි. තතො රාජානො දිගුණෙන සක්කාරෙන පුන තිහි දිවසෙහි හගවන්තං ගඨගාතීරං නයිංසු. ගඨගායං නිබ්බත්තා නාගරාජානො වින්තෙසුං – “මනුස්සා තලාගතස්ස සක්කාරං කරොන්ති, මයං කිං න කරිස්සාමා” ති සුවණ්ණරජතමණිමයා නාවායො මාපෙත්වා සුවණ්ණරජතමණිමයෙ එව පල්ලඨකෙ පඤ්ඤාපෙත්වා පඤ්චවණ්ණපදුමසඤ්ජන්තං උදකං කරිත්වා “අම්භාකං අනුග්ගහං කරොමා” ති හගවන්තං උපගතා. හගවා අධිවාසෙත්වා රතනනාවමාරුල්ලො පඤ්ච ව භික්ඛුසතානි සකං සකං නාවං. නාගරාජානො හගවන්තං සද්ධිං භික්ඛුසඨසෙන නාගහවනං පවෙසෙසුං. තත්ත සුදං හගවා සබ්බරත්තිං නාගපරිසාය ධම්මං දෙසෙසි. දුතියදිවසෙ දිබ්බෙහි බාදනියහොජනියෙහි මහාදානං අදංසු. හගවා අනුමොදිත්වා නාගහවනා නික්ඛමි.

භූමට්ඨා දෙවා “මනුස්සා ව නාගා ව තලාගතස්ස සක්කාරං කරොන්ති, මයං කිං න කරිස්සාමා” ති වින්තෙත්වා වනගුම්ඛරුක්ඛපබ්බතාදීසු ඡත්තාතිජත්තානි උක්ඛිපිංසු. එතෙනෙව උපායෙන යාව අකනිට්ඨබ්බමහවනං, තාව මහාසක්කාරවිසෙසො නිබ්බත්ති. බිම්බිසාරොපි ලිච්ඡවිහි ආගතකාලෙ කතසක්කාරතො දිගුණමකාසි, පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව පඤ්චහි දිවසෙහි හගවන්තං රාජගහං ආනෙසි.

රාජගහමනුස්සත්තෙ හගවති පච්ඡාහත්තං මණ්ඩලමාලෙ සන්තිපතිතානං භික්ඛූනං අයමන්තරකලා උදපාදි – “අහො බුද්ධස්ස හගවතො ආනුභාවො, යං උද්දිස්ස ගඨගාය ඔරතො ව පාරතො ව අට්ඨයොජනො භූමිභාගො නින්තඤ්ච ඵලඤ්ච සමං කත්වා වාලුකාය ඔකිරිත්වා පුජ්ථෙහි සඤ්ජන්තො, යොජනප්පමාණං ගඨගාය උදකං නානාවණ්ණෙහි පදුමෙහි සඤ්ජන්තං, යාව අකනිට්ඨහවනා ඡත්තාතිජත්තානි උස්සිතානි” ති. හගවා තං පවත්තිං ඤත්වා ගන්ධකුටිතො නික්ඛමිත්වා තඨ්ඨණානුරූපෙන පාටිභාරියෙන ගන්ත්වා මණ්ඩලමාලෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසිදි. නිසජ්ජ බො හගවා භික්ඛූ ආමන්තෙසි – “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කලාය සන්තිසිත්තා” ති? භික්ඛූ සබ්බං ආරොවෙසුං. හගවා එතදවොච – “න, භික්ඛවෙ, අයං පූජාවිසෙසො මය්හං බුද්ධානුභාවෙන නිබ්බත්තො, න නාගදෙවබ්බමානුභාවෙන, අපිව බො පුබ්බෙ අප්පමත්තකපරිව්වාගානුභාවෙන නිබ්බත්තො” ති. භික්ඛූ ආහංසු – “න මයං,

හන්නෙ, තං අප්පමත්තකං පරිච්චාගං ජානාම, සාධු නො හගවා තථා කථෙතු, යථා මයං තං ජානෙය්‍යාමා”ති.

හගවා ආහ - භූතපුබ්බං, භික්ඛවෙ, තක්කසිලායං සඬ්ඛො නාම බ්‍රාහ්මණො අහොසි. තස්ස පුත්තො සුසීමො නාම මාණුවො සොළසවස්සුද්දෙසිකො වයෙන, සො එකදිවසං පිතරං උපසඬ්ඛමිත්වා අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. තං පිතා ආහ - “කිං, තාත සුසීමා”ති? සො ආහ - “ඉච්ඡාමහං, තාත, ඛාරාණසිං ගන්ත්වා සිප්පං උග්ගහෙතු”න්ති. “තෙන හි, තාත සුසීම, අසුකො නාම බ්‍රාහ්මණො මම සභායකො, තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා උග්ගණ්හාහී”ති කභාපණසහස්සං අදාසි. සො තං ගහෙත්වා මාතෘපිතරො අභිවාදෙත්වා අනුපුබ්බෙන ඛාරාණසිං ගන්ත්වා උපචාරයුත්තෙන විධිනා ආචරියං උපසඬ්ඛමිත්වා අභිවාදෙත්වා අත්තානං නිවෙදෙසි. ආචරියො “මම සභායකස්ස පුත්තො”ති මාණුවං සම්පට්ඨිත්වා සබ්බං පාහුනෙය්‍යමකාසි. සො අද්ධානකිලමථං පට්ඨිනොදෙත්වා තං කභාපණසහස්සං ආචරියස්ස පාදමුලෙ යථෙත්වා සිප්පං උග්ගහෙතුං ඕකාසං යාචි. ආචරියො ඕකාසං කත්වා උග්ගණ්හාපෙසි.

සො ලහුඤ්ච ගණ්හන්තො බහුඤ්ච ගණ්හන්තො ගහිතගහිතඤ්ච සුවණ්ණභාජනෙ පක්ඛිත්තමිව සීහතෙලං අවිනස්සමානං ධාරෙන්තො ද්වාදසවස්සිකං සිප්පං කතිපයමාසෙනෙව පරියොසාපෙසි. සො සජ්ඣායං කරොන්තො ආදිමජ්ඣංයෙව පස්සති, නො පරියොසානං. අථ ආචරියං උපසඬ්ඛමිත්වා ආහ - “ඉමස්ස සිප්පස්ස ආදිමජ්ඣමෙව පස්සාමි, පරියොසානං න පස්සාමි”ති. ආචරියො ආහ - “අහමිපි, තාත, එවමෙවා”ති. “අථ කො, ආචරිය, ඉමස්ස සිප්පස්ස පරියොසානං ජානාති”ති? “ඉසිපතනෙ, තාත, ඉසයො අත්ථි, තෙ ජානෙය්‍යු”න්ති. තෙ උපසඬ්ඛමිත්වා “පුච්ඡාමි, ආචරියා”ති. “පුච්ඡ, තාත, යථාසුබ්බ”න්ති. සො ඉසිපතනං ගන්ත්වා පච්චෙකබුද්ධෙ උපසඬ්ඛමිත්වා පුච්ඡි - “ආදිමජ්ඣපරියොසානං ජානාථා”ති? “ආමාචුසො, ජානාමා”ති. “තං මමිපි සික්ඛාපෙථා”ති. “තෙන, භාචුසො, පබ්බජාහි, න සක්කා අපබ්බජිතෙන සික්ඛිතු”න්ති. “සාධු, හන්නෙ, පබ්බාජෙථ වා මං, යං වා ඉච්ඡථ, තං කත්වා පරියොසානං ජානාපෙථා”ති. තෙ තං පබ්බාජෙත්වා කම්මට්ඨානෙ නියොජෙතුං අසමත්ථා “එවං තෙ නිවාසෙතබ්බං, එවං පාරුපිතබ්බ”න්තිආදිනා නයෙන ආභිසමාචාරිකං සික්ඛාපෙසුං. සො තත්ථ සික්ඛන්තො උපනිස්සයසම්පන්නත්තා න විරෙතෙව පච්චෙකබොධිං අභිසම්බුජ්ඣ. සකලඛාරාණසියං “සුසීමපච්චෙකබුද්ධො”ති පාකටො අහොසි ලාහග්ගයසග්ගප්පත්තො සම්පන්නපරිවාරො. සො අප්පායුකසංවත්තනිකස්ස කම්මස්ස කතත්තා න විරෙතෙව පරිනිබ්බාසි. තස්ස පච්චෙකබුද්ධා ව මහාජනකායො ව සරිරකිච්චං කත්වා ධාතුතො ගහෙත්වා නගරද්වාරෙ ථූපං පතිට්ඨාපෙසුං.

අථ ඛො සඬ්ඛො බ්‍රාහ්මණො “පුත්තො මෙ චිරගතො, න වස්ස පවත්ති. ජානාමි”ති පුත්තං දට්ඨුකාමො තක්කසිලාය නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන ඛාරාණසිං පත්වා මහාජනකායං සන්තිපතිතං දිස්වා “අද්ධා බහුසු එකොපි මෙ පුත්තස්ස

පවත්නි. ජාතිස්සති’’ති වින්තෙන්තො උපසඨකමිත්වා පුච්ඡි – ‘‘සුභිමො නාම මාණවො ඉධ ආගතො අත්ථි, අපි නු තස්ස පවත්නි. ජානාථා’’ති? තෙ ‘‘ආම, බ්‍රාහ්මණ, ජානාම, අස්මි. නගරෙ බ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකෙ තිණ්ණං වෙදානං පාරගු හුත්වා පච්චෙකඛුද්ධානං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා පච්චෙකඛුද්ධො හුත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායි, අයමස්ස ථූපො පතිට්ඨාපිතො’’ති ආහංසු. සො භූමිං හත්ථෙන පහරිත්වා, රොදිත්වා ච පරිදෙවිත්වා ච තං වෙනියඨගණං ගන්ත්වා තිණානි උද්ධරිත්වා උත්තරසාටකෙන වාලුකං ආනෙන්වා, පච්චෙකඛුද්ධවෙනියඨගණෙ ආකිරිත්වා, කමණ්ඩලුතො උදකෙන සමන්තතො භූමිං පරිප්ඵොසිත්වා වනපුප්ඵෙහි පූජං කත්වා උත්තරසාටකෙන පටාකං ආරොපෙන්වා ථූපස්ස උපරි අත්තතො ඡත්තං බන්ධිත්වා පක්කාමිති.

එවං අතීතං දස්සෙන්වා තං ජාතකං පච්චුප්පන්තෙන අනුසන්ධෙන්තො භික්ඛූනං ධම්මකථං කථෙසි – ‘‘සියා බො පන වො, භික්ඛවෙ, එවමස්ස අඤ්ඤො නූන තෙන සමයෙන සඨබ්බො බ්‍රාහ්මණො අහොසි’’ති, න බො පනෙතං එවං දට්ඨබ්බං, අහං තෙන සමයෙන සඨබ්බො බ්‍රාහ්මණො අහොසිං, මයා සුභිමස්ස පච්චෙකඛුද්ධස්ස වෙනියඨගණෙ තිණානි උද්ධරානි, තස්ස මෙ කම්මස්ස නිස්සන්දෙන අට්ඨයොජනමග්ගං විගතබාණුකණ්ටකං කත්වා සමං සුද්ධමකංසු, මයා තත්ථ වාලුකා ඔකිණ්ණා, තස්ස මෙ නිස්සන්දෙන අට්ඨයොජනමග්ගෙ වාලුකං ඔකිරිංසු. මයා තත්ථ වනකුසුමෙහි පූජා කතා, තස්ස මෙ නිස්සන්දෙන නවයොජනමග්ගෙ ථලෙ ච උදකෙ ච නානාපුප්ඵෙහි පුප්ඵසන්ථරං අකංසු. මයා තත්ථ කමණ්ඩලුදකෙන භූමි පරිප්ඵොසිතා, තස්ස මෙ නිස්සන්දෙන වෙසාලියං පොක්ඛරවස්සං වස්සි. මයා තස්මිං වෙනියෙ පටාකා ආරොපිතා, ඡත්තඤ්ඤව බද්ධං, තස්ස මෙ නිස්සන්දෙන යාව අකනිට්ඨභවතා පටාකා ච ආරොපිතා, ඡත්තාතිඡත්තානි ච උස්සිතානි. ඉති බො, භික්ඛවෙ, අයං මය්හං පූජාවිසෙසො නෙව බුද්ධානුභාවෙන නිබ්බත්තො, න නාගදෙවබ්‍රහ්මානුභාවෙන, අපිච බො අප්පමත්තකපරිච්චාගානුභාවෙන නිබ්බත්තො’’ති. ධම්මකථාපරියොසානෙ ඉමං ගාථමහාසි –

‘‘මත්තාසුඛපරිච්චාගා, පස්සෙ වෙ විපුලං සුඛං;
වජෙ මත්තාසුඛං ධීරො, සම්පස්සං විපුලං සුඛං’’න්ති. (ධ. ප. 290);

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය රතනසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ආමගන්ධසුත්තවණ්ණනා

සාමාකච්ඡිගුලකච්ඡිකානි වාති ආමගන්ධසුත්තං. කා උප්පත්ති? අනුප්පන්තෙ භගවති ආමගන්ධො නාම බ්‍රාහ්මණො පඤ්චහි මාණවකසතෙහි සද්ධිං තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තං පවිසිත්වා පබ්බතන්තරෙ අස්සමං කාරාපෙන්වා වනමූලඵලාභාරො හුත්වා තත්ථ පටිවසති, න කදාචි මච්ඡමංසං බාදති. අථ තෙසං තාපසානං ලොණම්බිලාදීනි අපරිභුඤ්ජන්තානං පණ්ඩුරොගො උප්පජ්ජී.

තතො තෙ “ලොණම්බිලාදිසෙවනත්ථාය මනුස්සපථං ගච්ඡාමා” ති පච්චන්තගාමං සම්පත්තා. තත්ථ මනුස්සා තෙසු පසිදිත්වා නිමන්තෙත්වා භොජෙසුං, කතහත්තකිව්වානං තෙසං මඤ්චපීඨපරිභොගභාජනපාදමක්ඛනාදීනි උපනෙත්වා “එත්ථ, හන්තෙ, වසථ, මා උක්කණ්ඨිත්ථා” ති වසනට්ඨානං දස්සෙත්වා පක්කමිංසු. දුතියදිවසෙපි තෙසං දානං දත්වා පුන සරපට්ඨාට්ඨා එකෙකදිවසං දානමදංසු. තාපසා චතුමාසං තත්ථ වසිත්වා ලොණම්බිලාදිසෙවනාය ථීරභාවජ්ජත්තසරීරා භුත්වා “මයං, ආවුසො, ගච්ඡාමා” ති මනුස්සානං ආරොචෙසුං. මනුස්සා තෙසං තෙලතණ්ඩුලාදීනි අදංසු. තෙ තානි ආදාය අත්තනො අස්සමමෙව අගමංසු. තඤ්ච ගාමං තථෙව සංවච්ඡරෙ සංවච්ඡරෙ ආගමිංසු. මනුස්සාපි තෙසං ආගමනකාලං විදිත්වා දානත්ථාය තණ්ඩුලාදීනි සජ්ජෙත්වා ච අච්ඡන්ති, ආගතෙ ච තෙ තථෙව සම්මානෙත්ති.

අථ භගවා ලොකෙ උජ්ජප්පිත්වා පවත්තිතවරධම්මවක්කො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථීං ගන්ත්වා තත්ථ විහරන්තො තෙසං තාපසානං උපනිස්සයසම්පත්තිං දිස්වා තතො නික්ඛම්ම භික්ඛුසඬ්ඝපරිවුතො වාරිකං වරමානො අනුපුබ්බෙන තං ගාමං අනුජ්ජන්තො. මනුස්සා භගවන්තං දිස්වා මහාදානානි අදංසු. භගවා තෙසං ධම්මං දෙසෙසි. තෙ තාය ධම්මදෙසනාය අජ්ජෙකච්චෙ සොතාපන්නා, එකච්චෙ සකදාගාමිනො, එකච්චෙ අනාගාමිනො අහෙසුං, එකච්චෙ පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිංසු. භගවා පුනදෙව සාවත්ථීං පච්චාගමාසි. අථ තෙ තාපසා තං ගාමං ආගමිංසු. මනුස්සා තාපසෙ දිස්වා න පුබ්බසදිසං කොතුහලමකංසු. තාපසා තං පුච්ඡිංසු – “කිං, ආවුසො, ඉමෙ මනුස්සා න පුබ්බසදිසා, කිං නු ඛො අයං ගාමො රාජදණ්ඨෙන උපද්දුතො, උදාහු දුබ්භික්ඛෙන, උදාහු අම්බෙහි සීලාදිගුණෙහි සම්පන්නතරො කොච්චි පබ්බජිතො ඉමං ගාමමනුජ්ජන්තො” ති? තෙ ආහංසු – “න, හන්තෙ, රාජදණ්ඨෙන, න දුබ්භික්ඛෙනායං ගාමො උපද්දුතො, අපිච්ච බුද්ධො ලොකෙ උජ්ජන්තො, සො භගවා බහුජ්ජනිකාය ධම්මං දෙසෙන්නො ඉධාගතො” ති.

තං සුත්වා ආමගන්ධතාපසො “බුද්ධොති, ගහපතයො, වදෙථා” ති? “බුද්ධොති, හන්තෙ, වදාමා” ති තික්ඛත්තුං වත්වා “සොසොපි ඛො එසො දුල්ලභො ලොකස්මිං, යදිදං බුද්ධො” ති අත්තමනො අත්තමනවාචං නිච්ඡාරෙත්වා පුච්ඡි – “කිං නු ඛො සො බුද්ධො ආමගන්ධං භුඤ්ජති, න භුඤ්ජති” ති? “කො, හන්තෙ, ආමගන්ධො” ති? “ආමගන්ධො නාම මච්ඡමංසං, ගහපතයො” ති. “භගවා, හන්තෙ, මච්ඡමංසං පරිභුඤ්ජති” ති. තං සුත්වා තාපසො විජ්ජට්ඨාරී අහොසි – “මාහෙව ඛො පන බුද්ධො සියා” ති. පුන වින්තෙසි – “බුද්ධානං පාතුභාවො නාම දුල්ලභො, ගන්ත්වා බුද්ධං දිස්වා පුච්ඡිත්වා ජානිස්සාමි” ති. තතො යෙන භගවා ගතො, තං මග්ගං මනුස්සෙ පුච්ඡිත්වා වච්ඡගිද්ධිනි ගාථි විය තුරිතතුරිතො සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙන සාවත්ථීං අනුජ්ජන්වා ජෙතවනමෙව පාවිසි සද්ධිං සකාය පරිසාය. භගවාපි තස්මිං සමයෙ ධම්මදෙසනත්ථාය ආසනෙ නිසින්නො එව භොති. තාපසා භගවන්තං උපසඬ්ඝමිම තුණ්හිභූතා අනභිවාදෙත්වා එකමන්තං නිසීදිංසු. භගවා “කච්චි වො ඉසයො බමනීය” න්තිආදිනා නයෙන තෙහි සද්ධිං පටිසම්මොදි. තෙපි “බමනීයං, භො ගොතමා” තිආදිමාහංසු. තතො ආමගන්ධො භගවන්තං පුච්ඡි –

“ආමගන්ධං, හො ගොතම, භුඤ්ජසී, න භුඤ්ජසී” ති? “කො සො, බ්‍රාහ්මණ, ආමගන්ධො නාමා” ති? “මච්ඡමංසං, හො ගොතමා” ති. හගවා “න, බ්‍රාහ්මණ, මච්ඡමංසං ආමගන්ධො. අපිව බො ආමගන්ධො නාම සබ්බෙ කිලෙසා පාපකා අකුසලා ධම්මා” ති වත්වා “න, බ්‍රාහ්මණ, ඉදානි ත්වමෙව ආමගන්ධං පුච්ඡි, අතීතෙපි තිස්සො නාම බ්‍රාහ්මණො කස්සපං හගවන්තං පුච්ඡි. එවඤ්ච සො පුච්ඡි, එවඤ්චස්ස හගවා බ්‍යාකාසී” ති තිස්සෙන ච බ්‍රාහ්මණෙන කස්සපෙන ච හගවතා චුත්තගාථායො එව ආනෙත්වා තාහි ගාථාහි බ්‍රාහ්මණං සඤ්ඤාපෙන්නො ආහ – “සාමාකච්ඡිගුලකච්ඡනකානි වා” ති. අයං තාව ඉමස්ස සුත්තස්ස ඉධ උප්පත්ති.

අතීතෙ පන කස්සපො කිර බොධිසත්තො අට්ඨාසඨ්ඨබ්‍රාහ්මණානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමි යො පුරෙත්වා බාරාණසියං බ්‍රහ්මදත්තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස ධනවතී නාම බ්‍රාහ්මණී, තස්සා කුච්ඡමහි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. අග්ගසාවකොපි තං දිවසංයෙව දෙවලොකා වච්ඡත්වා අනුපුරොහිතබ්‍රාහ්මණස්ස පජාපතියා කුච්ඡමහි නිබ්බත්ති. එවං තෙසං එකදිවසමෙව පටිසන්ධිග්ගහණඤ්ච ගබ්හවුට්ඨානඤ්ච අහොසි, එකදිවසමෙව එතෙසං එකස්ස කස්සපො, එකස්ස තිස්සොති නාමමකංසු. තෙ සහපංසුකීළනකා ද්වෙ සභායා අනුපුබ්බෙන වුඩ්ඪිං අගමිංසු. තිස්සස්ස පිතා පුත්තං ආණාපෙසි – “අයං, තාත, කස්සපො නික්ඛම්ම පබ්බජිත්වා බුද්ධො භවිස්සති, ත්වම්පිස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා භවනිස්සරණං කරෙය්‍යාසී” ති. සො “සාධු” ති පටිස්සුණිත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “උහොපි, සම්ම, පබ්බජිස්සාමා” ති ආහ. බොධිසත්තො “සාධු” ති පටිස්සුණි. තතො වුඩ්ඪිං අනුප්පත්තකාලෙපි තිස්සො බොධිසත්තං ආහ – “එහි, සම්ම, පබ්බජිස්සාමා” ති බොධිසත්තො න නික්ඛම්මි. තිස්සො “න තාවස්ස ඤාණං පරිපාකං ගත” ත්ති සයං නික්ඛම්ම ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ පබ්බතපාදෙ අස්සමං කාරාපෙත්වා වසති. බොධිසත්තොපි අපරෙත සමයෙන සරෙ යීතොයෙව ආනාපානස්සතිං පරිග්ගහෙත්වා චත්තාරි ඤානානි අභිඤ්ඤායො ච උප්පාදෙත්වා පාසාදෙන බොධිමණ්ඩසමීපං ගන්ත්වා “පුත පාසාදො යථායානෙයෙව පතිට්ඨාතු” ති අධිට්ඨාසි, සො සකට්ඨානෙයෙව පතිට්ඨාසි. අපබ්බජිතෙන කිර බොධිමණ්ඩං උපගන්තුං න සක්කාති. සො පබ්බජිත්වා බොධිමණ්ඩං පත්වා නිසීදිත්වා සත්ත දිවසෙ පධානයොගං කත්වා සත්තහි දිවසෙහි සම්මාසම්බොධිං සච්ඡාකාසි.

තදා ඉසිපතනෙ විසතිසහස්සා පබ්බජිතා පටිවසන්ති. අථ කස්සපො හගවා තෙ ආමන්තෙත්වා ධම්මවක්කං පවත්තෙසි. සුත්තපරියොසානෙ සබ්බෙව අරහන්තො අහෙසුං. සො සුදං හගවා විසතිහික්ඛුසහස්සපරිවුතො තත්ථෙව ඉසිපතනෙ වසති. කිකි ව නං කාසිරාජා චතුහි පච්චයෙහි උපට්ඨාති. අථෙකදිවසං බාරාණසිවාසී එකො පුරිසො පබ්බතෙ චන්දනසාරාදීනි ගවෙසන්තො තිස්සස්ස තාපසස්ස අස්සමං පත්වා තං අභිවාදෙත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. තාපසො තං දිස්වා “කුතො ආගතොසී” ති පුච්ඡි. “බාරාණසිතො, හන්තෙ” ති. “කා තත්ථ පවත්ති” ති? “තත්ථ, හන්තෙ, කස්සපො නාම සම්මාසම්බුද්ධො උප්පන්නො” ති. තාපසො දුල්ලභවචනං සුත්වා පිතිසොමනස්සජාතො පුච්ඡි – “කිං සො ආමගන්ධං භුඤ්ජති, න භුඤ්ජති” ති? “කො හන්තෙ, ආමගන්ධො” ති? “මච්ඡමංසං ආවුසො” ති. “හගවා, හන්තෙ,

හගවාපි ගන්ධකුටිතො නික්ඛම්ම පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසිදි. තාපසොපි බො පත්තසාකං පචිත්වා බාදිත්වා හගවතො සන්තිකෙ නිසිදි. කිකි කාසිරාජා භික්ඛු පිණ්ඩාය වරන්තෙ දිස්වා “කුභිං හගවා, හන්තෙ”ති පුච්ඡිත්වා “විහාරෙ, මහාරාජා”ති ව සුත්වා නානාබ්‍යඤ්ජනරසමනෙකමංසවිකතිසම්පන්නං භොජනං හගවතො පාහෙසි. අමච්චා විහාරං නෙත්වා හගවතො ආරොචෙත්වා දක්ඛිණොදකං දත්වා පරිච්ඡන්තා පයමං නානාමංසවිකතිසම්පන්නං යාගුං අදංසු, තාපසො දිස්වා “බාදති නු බො නො”ති චින්තෙන්තො අට්ඨාසි. හගවා තස්ස පස්සතොයෙව යාගුං පිවන්තො මංසඛණ්ඩං මුඛෙ පක්ඛිපි. තාපසො දිස්වා කුද්ධො. පුන යාගුපිතස්ස නානාරසබ්‍යඤ්ජනං භොජනමදංසු, තම්පි ගහෙන්වා භුඤ්ජන්තං දිස්වා අතිවිය කුද්ධො “මච්ඡමංසං බාදන්තොයෙව ‘න බාදාමි’ති හණති”ති. අථ හගවන්තං කතහත්තකිච්චං හත්ථපාදෙ ධොවිත්වා නිසින්තං උපසඬකම්ම “භො කස්සප, මුසා ත්වං හණසි, නෙතං පණ්ඩිතකිච්චං. මුසාවාදො හි ගරහිතො බුද්ධානං, යෙපි තෙ පබ්බතපාදෙ වනමූලඵලාදීනි යාපෙන්තා ඉසයො වසන්ති, තෙපි මුසා න හණන්ති”ති වත්වා පුන ඉසීනං ගුණෙ ගාථාය වණ්ණෙන්තො ආහ “සාමාකච්චිගුලකච්චිනකානි වා”ති.

Free Distribution

රුක්ඛවල්ලිඵලං. මූලග්ගහණෙන වා කන්දමූලං, එලග්ගහණෙන රුක්ඛවල්ලිඵලං, ගවිජ්ඵලග්ගහණෙන උදකෙ ජාතසිඨිසාතකකසෙරුකාදිඵලං වෙදිතබ්බං. ධම්මෙන ලද්ධන්ති දුතෙය්‍යපභිණගමනාදිමිච්ඡාජීවං පභාය වතෙ උඤ්ජාවරියාය ලද්ධං. සතන්ති සන්තො අරියා. අස්නමානාති භුඤ්ජමානා. න කාමකාමා අලිකං භණන්තීති තෙ එවං අමමා අපරිග්ගහා එතාති සාමාකාදීති භුඤ්ජමානා ඉසයො යථා ත්වං සාදුරසාදිකෙ කාමෙ පත්ථයන්තො ආමගන්ධං භුඤ්ජන්තොයෙව “නාහං, බ්‍රාහ්මණ, ආමගන්ධං භුඤ්ජාමි” ති භණන්තො අලිකං භණසි, තථා න කාමකාමා අලිකං භණන්ති, කාමෙ කාමයන්තා මුසා න භණන්තීති ඉසිනං පසංසාය භගවතො නින්දං දීපෙති.

243. එවං ඉසිනං පසංසාපදෙසෙන භගවන්තං නින්දිත්වා ඉදානි අත්තනා අධිජ්ජෙතං නින්දාචත්ථුං දස්සෙත්වා නිජ්ජරියායෙනෙව භගවන්තං නින්දන්තො ආහ “යදස්නමානො” ති තත්ථ ද-කාරො පදසන්ධිකරො. අයං පනත්ථො – යං කිඤ්චිදෙව සසමංසං වා තිත්තිරමංසං වා ධොවනච්ඡේදනාදිනා පුබ්බපරිකම්මෙන සුකතං, පචනවාසනාදිනා පච්ඡාපරිකම්මෙන සුනිට්ඨිතං, න මාතරා න පිතරා, අපිව ඛො පන “දක්ඛිණෙය්‍යා අය” න්ති මඤ්ඤමානෙහි ධම්මකාමෙහි පරෙහි දිත්තං, සක්කාරකරණෙන පයතං පණිතමලඤ්ඤා, උත්තමරසනාය ඔජවන්තතාය ථාමබලහරණසමත්ථතාය ව පණිතං අස්නමානො ආභාරයමානො, න කෙවලඤ්ච යංකිඤ්ච මංසමෙව, අපිව ඛො පන ඉදම්පි සාලීනමන්තං විචිතකාලකං සාලිතණ්ඩුලොදනං පරිභුඤ්ජමානො සො භුඤ්ජසි, කස්සප, ආමගන්ධං, සො ත්වං යංකිඤ්ච මංසං භුඤ්ජමානො ඉදඤ්ච සාලීනමන්තං පරිභුඤ්ජමානො භුඤ්ජසි, කස්සප, ආමගන්ධන්ති භගවන්තං ගොත්තෙන ආලපෙති.

244. එවං ආභාරතො භගවන්තං නින්දිත්වා ඉදානි මුසාවාදං ආරොපෙත්වා නින්දන්තො ආහ “න ආමගන්ධො...පෙ.... සුසඬ්ඛතෙහී” ති. තස්සත්ථො – පුබ්බෙ මයා පුච්ඡිතො සමානො “න ආමගන්ධො මම කප්පති” ති ඉච්චෙව ත්වං භාසසි, එවං එකංසෙනෙව ත්වං භාසසි බ්‍රහ්මබන්ධු බ්‍රාහ්මණගුණවිරහිතජාතිමත්තබ්‍රාහ්මණාති පරිභාසන්තො භණති. සාලීනමන්තන්ති සාලිතණ්ඩුලොදනං. පරිභුඤ්ජමානොති භුඤ්ජමානො. සකුන්තමංසෙහි සුසඬ්ඛතෙහීති තදා භගවතො අභිභටං සකුණමංසං නිද්දිසන්තො භණති.

එවං භණන්තො එව ව භගවතො හෙට්ඨා පාදතලා පභුති යාව උපරි කෙසග්ගා සරිරමුල්ලොකෙන්තො ද්වත්තිංසවරලක්ඛණාසීතිඅනුබ්‍යාඤ්ජනසම්පදං බ්‍යාමජ්ජහාපරික්ඛෙපඤ්ච දිස්වා “එවරුපො මහාපුරිසලක්ඛණාදිපටිමණ්ඩිතකායො න මුසා භණිතුං අරහති. අයං හිස්ස භවන්තරෙපි සච්චවාචානිස්සන්දෙනෙව උණ්ණා හමුකන්තරෙ ජාතා ඔදාතා මුදු තූලසන්නිහා, එකෙකානි ව ලොමකූපෙසු ලොමානි. ස්වායං කථමිදානි මුසා භණිස්සති. අද්ධා අඤ්ඤො ඉමස්ස ආමගන්ධො හවිස්සති, යං සන්ධාය එතදවොච – ‘නාහං, බ්‍රාහ්මණ, ආමගන්ධං භුඤ්ජාමි’ ති, යංනුනාහං එතං පුච්ඡෙය්‍ය” න්ති වින්තෙත්වා සඤ්ජාතබ්‍රහ්මානො ගොත්තෙනෙව ආලපන්තො ඉමං ගාථාසෙසං ආහ –

“ප්‍රවීණම් තං කස්සප එතමත්ථං, කථංපකාරො තව ආමගන්ධො” ති.

245. අටස්ස භගවා ආමගන්ධං විස්සජ්ජෙතුං “පාණාතිපාතො” ති එවමාදිමාහ. තත්ථ පාණාතිපාතොති පාණවධො. වධජෙදබන්ධනන්ති එත්ථ සත්තානං දණ්ඩාදීහි ආකොටනං වධො, භත්ථපාදාදීනං ඡෙදනං ඡෙදො, රජ්ජුආදීහි බන්ධො බන්ධනං. ටෙය්‍යං මුසාවාදොති ටෙය්‍යඤ්ච මුසාවාදො ව. නිකතීති “දස්සාමි, කරස්සාමි” තිආදිනා නයෙන ආසං උප්පාදෙත්වා නිරාසාකරණං. වඤ්චනානීති අසුවණ්ණං සුවණ්ණන්ති ගාභාපනාදීති. අජ්ඣෙකුන්තන්ති නිරත්ථකමනෙකගන්ථපරියාපුණනං. පරදාරසෙවනාති පරපරිග්ගහිතාසු වාරිත්තාපජ්ජනං. එසාමගන්ධො න හි මංසභොජනන්ති එස පාණාතිපාතාදිඅකුසලධම්මසමුදාවාරො ආමගන්ධො විස්සගන්ධො කුණපගන්ධො. කිං කාරණා? අමනුඤ්ඤත්තා කිලෙසඅසුවිමිස්සකත්තා සබ්බි ජිගුච්ඡිතත්තා පරමදුග්ගන්ධභාවාවහත්තා ව. යෙ හි උස්සන්තකිලෙසා සත්තා, තෙ තෙහි අතිදුග්ගන්ධා භොන්ති, නික්කිලෙසානං මතසරිරම්පි දුග්ගන්ධං න භොති, තස්මා එසාමගන්ධො. මංසභොජනං පන අදිට්ඨමසුතමපරිසඬිකිතඤ්ච අනවජ්ජං, තස්මා න හි මංසභොජනං ආමගන්ධොති.

246. එවං ධම්මාධිට්ඨානාය දෙසනාය එකෙන නයෙන ආමගන්ධං විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි යස්මා තෙ තෙ සත්තා තෙහි තෙහි ආමගන්ධෙහි සමන්තාගතා, න එකො එව සබ්බෙහි, න ව සබ්බෙ එකෙනෙව, තස්මා නෙසං තෙ තෙ ආමගන්ධෙ පකාසෙතුං “යෙ ඉධ කාමෙසු අසඤ්ඤතා ජනා” තිආදිනා නයෙන පුග්ගලාධිට්ඨානාය තාව දෙසනාය ආමගන්ධෙ විස්සජ්ජෙත්තො ද්වෙ ගාථායො අභාසී.

තත්ථ යෙ ඉධ කාමෙසු අසඤ්ඤතා ජනාති යෙ කෙච්ඡි ඉධ ලොකෙ කාමපටිසෙවනසඬ්ඛාතෙසු කාමෙසු මානිමාතුච්ඡාදීසුපි මරියාදාවිරහෙන හින්තසංවරතාය අසංයතා පුපුජ්ජනා. රසෙසු ගිද්ධාති ජිව්භාවිඤ්ඤෙය්‍යෙසු රසෙසු ගිද්ධා ගධිතා මුච්ඡිතා අජ්ඣෙකාසන්තා අනාදිනවදස්සාවිතො අනිස්සරණපඤ්ඤා රසෙ පරිභුඤ්ජන්ති. අසුවිභාවමස්සිකාති තාය රසගිද්ධියා රසපටිලාභත්ථාය නානස්පකාරම්ච්ඡාජීවසඬ්ඛාතඅසුවිභාවමිස්සිතා. නත්ථිකදිට්ඨීති “නත්ථි දිත්ත” තිආදිදසවත්ථුකම්ච්ඡාදිට්ඨිසමන්තාගතා. විසමාති විසමෙන කායකම්මාදිනා සමන්තාගතා. දුරන්තයාති දුච්ඤ්ඤාපයා සන්දිට්ඨිපරාමාසිආධානග්ගාහීදුප්පටිනිස්සග්ගිතාසමන්තාගතා. එසාමගන්ධොති එස එතාය ගාථාය පුග්ගලෙ අධිට්ඨාය නිද්දිට්ඨො “කාමෙසු අසංයතතා රසගිද්ධතා ආජීවපිත්තිනත්ථිකදිට්ඨිකායදුච්චරිතාදිවිසමතා දුරන්තයභාවතා” ති අපරොපි පුබ්බෙ චුත්තෙනෙවත්ථෙපන ඡබ්බිධො ආමගන්ධො වෙදිතබ්බො. න හි මංසභොජනන්ති මංසභොජනං පන යථාචුත්තෙනෙවත්ථෙපන න ආමගන්ධොති.

247. දුතියගාථායපි යෙ ලුබ්භාති යෙ ලුබ්බා නිරසා, අත්තකිලමථානුයුත්තාති අත්ථො. දාරුණාති කක්ඛලා දොවචස්සතායුත්තා. පිට්ඨිමංසිකාති පුරතො මධුරං.

හඬින්වා පරමිමුඛෙ අවණ්ණභාසිනො. එතෙ හි අභිමුඛං ඔලොකෙතුමසක්කොන්තා පරමිමුඛානං පිට්ඨිමංසබ්බදකා විය හොත්ති, තෙන “පිට්ඨිමංසිකා” ති වුවිවන්ති. මිත්තද්දුනොති මිත්තදුහකා, දාරධනජීවිනෙසු විස්සාසමාපන්නානං මිත්තානං තත්ථ මිච්ඡාපටිපජ්ජනකාති වුත්තං හොති. නික්කරුණාති කරුණාවිරහිතා සත්තානං අනත්ථකාමා. අතිමානිනොති “ඉධෙකච්චො ජාතියා වා...පෙ.... අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා පරෙ අතිමඤ්ඤති, යො ඵවරුපො මානො කෙතුකම්මානා චිත්තස්සා” ති (විහ. 880) ඵං වුත්තෙන අතිමානෙන සමන්නාගතා. අදානසීලාති අදානපකතිකා, අදානාධිමුත්තා අසංවිහාගරතාති අත්ථො. න ච දෙන්ති කස්සචීති තාය ච පන අදානසීලතාය යාවිතාපි සන්නා කස්සචි කිඤ්චි න දෙන්ති, අදින්තපුබ්බකකුලෙ මනුස්සසදිසා නිජ්ඣාමතණ්හිකපෙතපරායණා හොත්ති. කෙචි පන “ආදානසීලා” තිපි පයන්ති, කෙවලං ගහණසීලා, කස්සචි පන කිඤ්චි න දෙන්ති. එසාමගන්ධො න හි මංසභොජනන්ති එස එතාය ගාථාය පුග්ගලෙ අධිට්ඨාය නිද්දිට්ඨො “ලුඛතා, දාරුණතා, පිට්ඨිමංසිකතා, මිත්තදුහිතා, නික්කරුණතා, අතිමානිතා, අදානසීලතා, අදාන” ත්ති අපරොපි පුබ්බෙ වුත්තෙනෙවත්ථෙන අධිට්ඨිධො ආමගන්ධො වෙදිතබ්බො, න හි මංසභොජනන්ති.

248. ඵං පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය ද්වෙ ගාථායො වත්වා පුන තස්ස තාපසස්ස ආසයානුපරිවත්තනං විදින්වා ධම්මාධිට්ඨානායෙව දෙසනාය එකං ගාථං අභාසි. තත්ථ කොධො උරගසුත්තෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. මදොති “ජාතිමදො, ගොත්තමදො, ආරොග්ගමදො” තිආදිනා (විහ. 832) නයෙන විහඬිගෙ වුත්තජ්ජනෙදො චිත්තස්ස මජ්ජනභාවො. ථම්මොති ථද්ධභාවො. පච්චුපට්ඨාපනාති පච්චනීකට්ඨාපනා, ධම්මෙන නයෙන වුත්තස්ස පටිවිරුජ්ඣිත්වා යානං. මායාති “ඉධෙකච්චො කායෙන දුච්චරිතං චරිත්වා” තිආදිනා (විහ. 894) නයෙන විහඬිගෙ විහත්තා කතපාපපටිච්ඡාදනතා. උසුයාති පරලාභසක්කාරාදිසු ඉස්සා. හස්සසමුස්සයොති සමුස්සිතං හස්සං, අත්තුක්කංසනතාති වුත්තං හොති. මානාතිමානොති “ඉධෙකච්චො ජාතියා වා...පෙ.... අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන වත්ථුනා පුබ්බකාලං පරෙහි සදිසං අත්තානං දහති, අපරකාලං අත්තානං සෙය්‍යං දහති, පරෙ හීනෙ දහති, යො ඵවරුපො මානො...පෙ.... කෙතුකම්මානා චිත්තස්සා” ති (විහ. 880) විහඬිගෙ විහත්තො. අසබ්භි සන්ථවොති අසජ්ජුරිසෙහි සන්ථවො. එසාමගන්ධො න හි මංසභොජනන්ති එස කොධාදි නවවිධො අකුසලරාසි පුබ්බෙ වුත්තෙනෙවත්ථෙන ආමගන්ධොති වෙදිතබ්බො, න හි මංසභොජනන්ති.

249. ඵං ධම්මාධිට්ඨානාය දෙසනාය නවවිධං ආමගන්ධං දස්සෙත්වා පුනපි පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය ආමගන්ධෙ විස්සජ්ජෙන්නො තිස්සො ගාථායො අභාසි. තත්ථ යෙ පාපසීලාති යෙ පාපසමාවාරතාය “පාපසීලා” ති ලොකෙ පාකටා. ඉණ්ණානසුචකාති වසලසුත්තෙ වුත්තනයෙන ඉණං ගහෙත්වා තස්ස අජ්ජදානෙන ඉණ්ණානා, පෙසුඤ්ඤෙන සුචකා ව. වොහාරකුටා ඉධ පාටිරුපිකාති ධම්මට්ඨිට්ඨානෙන ධීතා ලඤ්ජං ගහෙත්වා සාමිකෙ පරාජෙන්නා කුටෙන වොහාරෙන සමන්නාගතත්තා වොහාරකුටා, ධම්මට්ඨිපටිරුපකත්තා පාටිරුපිකා.

අථ වා ඉධාති සාසනෙ. පාටිරුපිකාති දුස්සීලා. තෙ හි යස්මා නෙසං
 ඉරියාපථසම්පදාදිහි සීලවත්තපටිරුපං අත්ථී, තස්මා පටිරුපා, පටිරුපා එව
 පාටිරුපිකා. නරාධමා යෙධ කරොන්ති කිබ්බිසන්ති යෙ ඉධ ලොකෙ නරාධමා
 මානාපිතුසු බුද්ධපච්චෙකබුද්ධාදීසු ච මිච්ඡාපටිපත්තිසඤ්ඤිතං කිබ්බිසං කරොන්ති.
 එසාමගන්ධො න හි මංසභොජනන්ති එස එතාය ගාථාය පුග්ගලෙ අධිට්ඨාය
 නිද්දිට්ඨො “පාපසීලතා, ඉණ්ණානතා, සුවකතා, වොහාරකුටතා, පාටිරුපිකතා,
 කිබ්බිසකාරිතා”ති අපරොපි පුබ්බෙ චුත්තෙනෙවත්ථෙත ඡබ්බිධො ආමගන්ධො
 වෙදිතබ්බො, න හි මංසභොජනන්ති.

250. යෙ ඉධ පාණෙසු අසඤ්ඤතා ජනාති යෙ ජනා ඉධලොකෙ පාණෙසු
 යථාකාමචාරිතාය සතම්පි සහස්සම්පි මාරෙත්වා අනුද්දයාමත්තස්සාපි අකරණෙන
 අසංයතා. පරෙසමාදාය විහෙසමුය්‍යතාති පරෙසං සත්තකං ආදාය ධනං වා ජීවිතං වා
 තතො “මා එවං කරොථා”ති යාවත්තානං වා නිවාරෙත්තානං වා
 පාණිලෙඩ්ඛිදුණ්ඩාදිහි විහෙසං උය්‍යතා. පරෙ වා සත්තෙ සමාදාය “අජ්ජ දස, අජ්ජ
 වීස”න්ති එවං සමාදිශිත්වා තෙසං වධබන්ධනාදිහි විහෙසමුය්‍යතා. දුස්සීලලුද්දාති
 නිස්සීලා ච දුරාවාරත්තා, ලුද්දා ච කුරුකම්මන්තා ලොහිතපාණිතාය,
 මච්ඡසාතකම්මබන්ධකසාකුණිකාදෙයො ඉධාධිජ්ජෙතා. ඵරුසාති ඵරුසවාචා.
 අනාදරාති “ඉදාති න කරිස්සාම, විරම්ස්සාම එවරුපා”ති එවං ආදරවිරහිතා.
 එසාමගන්ධො න හි මංසභොජනන්ති එස එතාය ගාථාය පුග්ගලෙ අධිට්ඨාය
 නිද්දිට්ඨො “පාණාතිපාතො වධජෙදබන්ධන”න්තිආදිනා නයෙන පුබ්බෙ චුත්තො
 ච අචුත්තො ච “පාණෙසු අසංයතතා පරෙසං විහෙසතා දුස්සීලතා ලුද්දතා ඵරුසතා
 අනාදරො”ති ඡබ්බිධො ආමගන්ධො වෙදිතබ්බො, න හි මංසභොජනන්ති. පුබ්බෙ
 චුත්තම්පි හි සොතුනං සොතුකාමතාය අවධාරණතාය දළ්භිකරණතායාති එවමාදිහි
 කාරණෙහි පුන චුච්චති. තෙනෙව ච පරතො වක්ඛති “ඉච්චෙනමත්ථං භගවා
 පුනස්සුතං, අක්ඛාසි නං වෙදයි මත්තපාරගු”ති.

251. එතෙසු ගිද්ධා විරුද්ධාතිපාතිනොති එතෙසු පාණෙසු ගෙධෙන ගිද්ධා,
 දොසෙන විරුද්ධා, මොහෙන ආදීනවං අපස්සන්තා පුනස්සුතං අජ්ඣාචාරජ්ජත්තියා
 අතිපාතිනො, එතෙසු වා “පාණාතිපාතො වධජෙදබන්ධන”න්තිආදිනා නයෙන
 චුත්තෙසු පාපකම්මෙසු යථාසම්භවං යෙ ගෙධවිරොධාතිපාතසඬ්ඛාතා
 රාගදොසමොහා, තෙහි ගිද්ධා විරුද්ධා අතිපාතිනො ච. නිව්චුය්‍යතාති
 අකුසලකරණෙ නිව්චං උය්‍යතා, කදාචි පටිසඬ්ඛාය අජ්ජට්ඨිතා. පෙච්චාති අස්මා
 ලොකා පරං ගන්ත්වා. තමං වජන්ති යෙ, පතන්ති සත්තා නිරයං අවංසිරාති යෙ
 ලොකන්තරිකන්ධකාරසඬ්ඛාතං නිව්කුලතාදිහෙදං වා තමං වජන්ති, යෙ ච පතන්ති
 සත්තා අවිච්ඡාදිහෙදං නිරයං අවංසිරා අධොගතස්සා. එසාමගන්ධොති තෙසං
 සත්තානං තමවජනනිරයපතනහෙතු එස ගෙධවිරොධාතිපාතහෙදො
 සබ්බාමගන්ධමූලභූතො යථාචුත්තෙනත්ථෙත නිව්ධො ආමගන්ධො. න හි
 මංසභොජනන්ති මංසභොජනං පන න ආමගන්ධොති.

252. එවං භගවා පරමත්ථතො ආමගන්ධං විස්සජ්ජෙත්වා

දුග්ගතිමග්ගභාවඤ්චස්ස පකාසෙත්වා ඉදානි යස්මිං මච්ඡමංසභොජනෙ තාපසො ආමගන්ධසඤ්ඤී දුග්ගතිමග්ගසඤ්ඤී ච හුත්වා තස්ස අභොජනෙන සුද්ධිකාමො හුත්වා තං න භුඤ්ජති, තස්ස ච අඤ්ඤස්ස ච තථාච්ඤස්ස සොධෙතුං අසමත්ථභාවං දස්සෙත්තො “න මච්ඡමංස”න්ති ඉමං ඡප්පදං ගාථමාහ. තත්ථ සබ්බපදානි අන්තිමපාදෙන යොජෙතබ්බානි – න මච්ඡමංසං සොධෙති මච්චං අවිතිණ්ණකඨ්ඨං, න ආහුතියඤ්ඤමුතුපසෙවනා සොධෙති මච්චං අවිතිණ්ණකඨ්ඨන්ති එවං. එත්ථ ච න මච්ඡමංසන්ති අබාදියමානං මච්ඡමංසං න සොධෙති, තථා අනාසකත්තන්ති එවං පොරාණා චණ්ණෙත්ති. එවං පන සුන්දරතරං සියා “න මච්ඡමංසානං අනාසකත්තං න මච්ඡමංසානානාසකත්තං, මච්ඡමංසානං අනාසකත්තං න සොධෙති, මච්ච”න්ති අපාපි සියා, එවං සන්තෙ අනාසකත්තං ඔභීයතීති? තඤ්ච න, අමරතපෙන සඬගහිතත්තා. “යෙ වාපි ලොකෙ අමරා බහු තපා”ති එත්ථ හි සබ්බොපි චුත්තාවසෙසො අත්තකිලමථො සඬගහං ගච්ජතීති. නග්ගීයන්ති අවෙලකත්තං. මුණ්ඩියන්ති මුණ්ඩභාවො. ජටාජල්ලන්ති ජටා ච රජොජල්ලඤ්ච. බරාජිනානීති බරානි අජිනවම්මානි. අග්ගිහුත්තස්සුපසෙවනානි අග්ගිපාරිවාරියා. අමරානි අමරභාවපත්ථනතාය පවත්තකායකිලෙසා. බහුති උක්කුටිකජ්ජපධානාදිහෙදතො අනෙකෙ. තපාති සරීරසන්තපා. මන්තාති වෙදා. ආහුතීති අග්ගිභොමකම්මං. යඤ්ඤමුතුපසෙවනානි අස්සමෙධාදියඤ්ඤා ච උතුපසෙවනා ච. උතුපසෙවනා නාම ගිම්හෙ ආතපට්ඨානසෙවනා, වස්සෙ රුක්ඛමූලසෙවනා, හෙමන්තෙ ජලජපවෙසසෙවනා. න සොධෙත්ති මච්චං අවිතිණ්ණකඨ්ඨන්ති කිලෙසසුද්ධියා වා භවසුද්ධියා වා අවිතිණ්ණචිකිච්ඡං මච්චං න සොධෙත්ති. කඨ්ඨාමලෙ හි සති න විසුද්ධො භොති, ත්වඤ්ච සකඨ්ඨොයෙවාති. එත්ථ ච “අවිතිණ්ණකඨ්ඨ”න්ති එතං “න මච්ඡමංස”න්තිආදීනි සුත්වා “කිං නු බො මච්ඡමංසානං අභොජනාදිනා සියා විසුද්ධිමග්ගො”ති තාපසස්ස කඨ්ඨාය උජ්ජන්තාය භගවතා චුත්තං සියාති නො අධිජ්ජායො. යා වස්ස “සො මච්ඡමංසං භුඤ්ජති”ති සුත්වා ච බුද්ධෙ කඨ්ඨා උජ්ජන්තා, තං සන්ධායෙතං චුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

253. එවං මච්ඡමංසානාසකත්තාදීනං සොධෙතුං අසමත්ථභාවං දස්සෙත්වා

ඉදානි සොධෙතුං සමත්ථෙ ධම්මෙ දස්සෙත්තො “සොතෙසු ගුත්තො”ති ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ සොතෙසුති ඡසු ඉන්ද්‍රියෙසු. ගුත්තොති ඉන්ද්‍රියසංවරගුත්තියා සමන්තාගතො. එත්තාවතා ඉන්ද්‍රියසංවරපරිවාරසීලං දස්සෙති. විදිතින්ද්‍රියො වරෙති ඤාතපරිඤ්ඤාය ඡළින්ද්‍රියානි විදිත්වා පාකටානි කත්වා වරෙය්‍ය, විහරෙය්‍යානි චුත්තං භොති. එත්තාවතා විසුද්ධසීලස්ස නාමරූපපරිච්ඡෙදං දස්සෙති. ධම්මෙ ධීතොති අරියමග්ගෙන අභිසමෙතබ්බවතුසච්චධම්මෙ ධීතො. එතෙන සොතාපත්තිභූමිං දස්සෙති. අජ්ජවමද්දවෙ රතොති උජුභාවෙ ච මුදුභාවෙ ච රතො. එතෙන සකදාගාමිභූමිං දස්සෙති. සකදාගාමි හි කායච්ඡිකාදිකරානං විත්තථද්ධභාවකරානඤ්ච රාගදොසානං තනුභාවා අජ්ජවමද්දවෙ රතො භොති. සඬගාතිගොති රාගදොසසඬගාතිගො. එතෙන අනාගාමිභූමිං දස්සෙති. සබ්බදුක්ඛජ්ජහීතොති සබ්බස්ස වට්ටදුක්ඛස්ස හෙනුජ්ජහානෙන පභීතසබ්බදුක්ඛො.

එතෙත අරහත්තභූමිං දස්සෙති. න ලිප්පති දිට්ඨසුතෙසු ධීරොති සො එවං.
අනුපුබ්බෙන අරහත්තං පත්තො ධිතිසම්පදාය ධීරො දිට්ඨසුතෙසු ධම්මෙසු කෙනචි
කිලෙසෙන න ලිප්පති. න කෙවලඤ්ච දිට්ඨසුතෙසු, මුත්ථිඤ්ඤාතෙසු ච න ලිප්පති,
අඤ්ඤදත්ථු පරමවිසුද්ධිප්පත්තො හොතීති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙයි.

254-5. ඉතො පරං “ඉච්චෙනමත්ථ”න්ති ද්වෙ ගාථා සඬගීතිකාරෙහි වුත්තා.
තාසමත්ථො – ඉති භගවා කස්සපො එතමත්ථං පුනස්පුනං අනෙකාහි ගාථාහි
ධම්මාධිට්ඨානාය පුග්ගලාධිට්ඨානාය ච දෙසනාය යාව තාපසො අඤ්ඤාසි, තාව සො
අක්ඛාසි කථෙසි විත්ථාරෙසි. නං වෙදයි මන්තපාරගුති සොපි තඤ්ච අත්ථං
මන්තපාරගු, වෙදපාරගු, තිස්සො බ්‍රාහ්මණො වෙදයි අඤ්ඤාසි. කිං කාරණා? යස්මා
අත්ථතො ච පදතො ච දෙසනානායතො ච චිත්‍රාහි ගාථාහි මුතී පකාසයි. කිදිසො?
නිරාමගන්ධො අසිතො දුරන්තයො, ආමගන්ධකිලෙසාභාවා නිරාමගන්ධො,
තණ්හාදිට්ඨිනිස්සයාභාවා අසිතො, බාහිරදිට්ඨිවසෙන “ඉදං සෙය්‍යො ඉදං වර”න්ති
කෙනචි නෙතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා දුරන්තයො. එවං පකාසිතවතො වස්ස සුත්ථාන
බුද්ධස්ස සුභාසිතං පදං සුකථිතං ධම්මදෙසනං සුත්ථා නිරාමගන්ධං
නික්කිලෙසයොගං, සබ්බදුක්ඛප්පනුදනං සබ්බවට්ඨදුක්ඛප්පනුදනං, නිවමනො
නිවචිත්තො හුත්ථා චන්දි තථාගතස්ස, තිස්සො බ්‍රාහ්මණො තථාගතස්ස පාදෙ
පඤ්චපතිට්ඨිතං කත්ථා චන්දි. තත්ථෙව පබ්බජ්ජමරොචයිත්ථාති තත්ථෙව ච නං
ආසනෙ නිසින්නං කස්සපං භගවන්තං තිස්සො තාපසො පබ්බජ්ජමරොචයිත්ථං,
අයාචිති වුත්තං හොති. තං භගවා “එහි භික්ඛු”ති ආභ. සො තඬ්ඨණංයෙව
අට්ඨපරික්ඛාරයුත්තො හුත්ථා ආකාසෙනාගන්ත්ථා වස්සසතිකත්ථෙරො විය
භගවන්තං චන්දිත්ථා කතිපාහෙනෙව සාවකපාරමිඤ්ඤාණං පටිච්ඡක්ඛිත්ථා තිස්සො
නාම අග්ගසාවකො අහොසි, පුන දුතියො භාරද්වාජො නාම. එවං තස්ස භගවතො
තිස්සභාරද්වාජං නාම සාවකයුගං අහොසි.

අම්භාකං පන භගවා යා ච තිස්සෙන බ්‍රාහ්මණෙන ආදිතො තිස්සො ගාථා
වුත්තා, යා ච කස්සපෙන භගවතා මජ්ඣෙකෙ නව, යා ච තදා සඬගීතිකාරෙහි අන්තෙ
ද්වෙ, තා සබ්බාපි වුද්දස ගාථා ආනෙත්ථා පරිපුණ්ණං කත්ථා ඉමං ආමගන්ධසුත්තං
ආචරියප්පමුඛානං පඤ්චන්තං තාපසසත්තානං ආමගන්ධං බ්‍යාකාසි. තං සුත්ථා සො
බ්‍රාහ්මණො තථෙව නිවමනො හුත්ථා භගවතො පාදෙ චන්දිත්ථා පබ්බජ්ජං යාචි
සද්ධිං පරිසාය. “එථ භික්ඛවො”ති භගවා අවොච. තෙ තථෙව එහිභික්ඛුභාවං පත්ථා
ආකාසෙනාගන්ත්ථා භගවන්තං චන්දිත්ථා කතිපාහෙනෙව සබ්බෙව අග්ගඵලෙ
අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසුති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය ආමගන්ධසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. හිරිසුත්තවණ්ණනා

හිරිං තරන්තන්ති හිරිසුත්තං. කා උප්පත්ති? අනුප්පන්නෙ භගවති සාවත්ථියං අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණමහාසාලො අඩ්ඨො අහොසි අසීතිකොට්ඨනචිභවො. තස්ස එකපුත්තකො අහොසි පියො මනාපො. සො තං දෙවකුමාරං විය නානප්පකාරෙහි සුබුපකරණෙහි සංවඩ්ඨෙන්නො තං සාපතෙය්‍යං තස්ස අනිය්‍යාතෙන්වාච කාලමකාසි සද්ධිං බ්‍රාහ්මණියා. තතො තස්ස මාණවස්ස මානාපිතුනං අච්චයෙන භණ්ඩාගාරිකො සාරගබ්භං විවරිත්වා සාපතෙය්‍යං නිය්‍යාතෙන්තො ආහ – “ඉදං තෙ, සාමී, මානාපිතුනං සන්තකං, ඉදං අය්‍යකපය්‍යකානං සන්තකං, ඉදං සත්තකුලපරිවට්ටෙන ආගත”න්ති. මාණවො ධනං දිස්වා වින්තෙසි – “ඉදං ධනංයෙව දිස්සති, යෙහි පන ඉදං සඤ්චිතං, තෙ න දිස්සන්ති, සබ්බෙව මච්චුවසං ගතා. ගච්ඡන්තා ච න ඉතො කිඤ්චි ආදාය අගමංසු, එවං නාම භොගෙ පහාය ගන්තබ්බො පරලොකො, න සක්කා කිඤ්චි ආදාය ගන්තුං අඤ්ඤත්‍ර සුවරිතෙන. යංනුනාහං ඉමං ධනං පරිවිච්ඡිත්වා සුවරිතධනං ගණ්හෙය්‍යං, යං සක්කා ආදාය ගන්තු”න්ති. සො දිවසෙ දිවසෙ සතසහස්සං විස්සජ්ජෙන්තො පුන වින්තෙසි – “පහුතමීදං ධනං, කිං ඉමිනා එවමජ්ජකෙන පරිවිච්චාගෙන, යංනුනාහං මහාදානං දදෙය්‍ය”න්ති. සො රඤ්ඤො ආරොවෙසි – “මහාරාජ, මම සරෙ එත්තකං ධනං අත්ථී, ඉච්ඡාමි තෙන මහාදානං දාතුං. සාධු, මහාරාජ, නගරෙ සොසනං කාරාපෙථා”ති. රාජා තථා කාරාපෙසි. සො ආගතාගතානං භාජනානි පුරෙන්වා සත්තහි දිවසෙහි සබ්බධනමදාසි, දත්වා ච වින්තෙසි – “එවං මහාපරිවිච්චාගං කත්වා අයුත්තං සරෙ වසිතුං, යංනුනාහං පබ්බජෙය්‍ය”න්ති. තතො පරිජනස්ස එතමත්ථං ආරොවෙසි. තෙ “මා, ත්වං සාමී, ‘ධනං පරික්ඛිණ’න්ති වින්තයි, මයං අප්පකෙනෙව කාලෙන නානාවිධෙහි උපායෙහි ධනසඤ්චයං කරිස්සාමා”ති වත්වා නානප්පකාරෙහි තං යාචිංසු. සො තෙසං යාවනං අනාදියිත්වාච තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජී.

තත්ථ අට්ඨවිධා තාපසා – සපුත්තහරියා, උඤ්ජාචාරිකා, සම්පත්තකාලිකා, අනග්ගිපක්කිකා, අස්මමුට්ඨිකා, දන්තලුයාකා, පචත්තඵලිකා, වණ්ටමුත්තිකා වාති (දී. නි. අට්ඨ. 1.280). තත්ථ සපුත්තහරියාති පුත්තදාරෙන සද්ධිං පබ්බජිත්වා කසිවණ්ඨපාදීහි ජීවිකං කප්පයමානා කෙණියජට්ඨාදියො. උඤ්ජාචාරිකාති නගරද්වාරෙ අස්සමං කාරාපෙන්වා තත්ථ ඛත්තියබ්‍රාහ්මණකුමාරාදියො සිප්පාදීහි සික්ඛාපෙන්වා හිරඤ්ඤසුවණ්ණං පටික්ඛිපිත්වා තිලතණ්ඩුලාදිකප්පියභණ්ඩපටිග්ගාහකා, තෙ සපුත්තහරියෙහි සෙට්ඨතරා. සම්පත්තකාලිකාති ආහාරවෙලාය සම්පත්තං ආහාරං ගහෙන්වා යාපෙන්තා, තෙ උඤ්ජාචාරිකෙහි සෙට්ඨතරා. අනග්ගිපක්කිකාති අග්ගිනා අපක්කපත්තඵලානි බාදිත්වා යාපෙන්තා, තෙ සම්පත්තකාලිකෙහි සෙට්ඨතරා. අස්මමුට්ඨිකාති මුට්ඨිපාසාණං ගහෙන්වා අඤ්ඤං වා කිඤ්චි වාසිසත්ථකාදිං ගහෙන්වා විවරන්තා යදා ඡාතා භොන්ති, තදා සම්පත්තරුක්ඛතො තථං ගහෙන්වා බාදිත්වා උපොසඨංගිනි අධිට්ඨාය වත්තාරො බ්‍රහ්මචිහාරෙ භාවෙන්ති, තෙ අනග්ගිපක්කිකෙහි සෙට්ඨතරා. දන්තලුයාකාති මුට්ඨිපාසාණාදීනිපි අගහෙන්වා වරන්තා බුද්ධකාලෙ සම්පත්තරුක්ඛතො දන්තෙහි උප්පාටෙන්වා තථං බාදිත්වා උපොසඨංගිනි අධිට්ඨාය බ්‍රහ්මචිහාරෙ භාවෙන්ති, තෙ අස්මමුට්ඨිකෙහි සෙට්ඨතරා. පචත්තඵලිකාති

ජාතස්සරං වා වනසණ්ඩං වා නිස්සාය වසන්තා යං තත්ථ සරෙ භිසමුළාලාදි, යං වා වනසණ්ඩෙ පුප්ඵකාලෙ පුප්ඵං, ඵලකාලෙ ඵලං, තමෙව බාදන්ති. පුප්ඵඵලෙ අසති අන්තමසො තත්ථ රුක්ඛපපටිකම්පි බාදින්වා වසන්ති, න ත්වෙව ආභාරත්ථාය අඤ්ඤත්‍ර ගච්ඡන්ති. උපොසථඬිගාධිට්ඨානං බ්‍රහ්මචිහාරභාවනං ච කරොන්ති, තෙ දන්තලයාකෙහි සෙට්ඨතරා. වණ්ටමුත්තිකා නාම වණ්ටමුත්තානි භූමියං පතිතානි පණ්ණානියෙව බාදන්ති, සෙසං පුරිමසදිසමෙව, තෙ සබ්බසෙට්ඨා.

අයං පන බ්‍රාහ්මණකුලපුත්තො “තාපසපබ්බජ්ජාසු අග්ගපබ්බජ්ජං පබ්බජ්ජාමි” ති වණ්ටමුත්තිකපබ්බජ්ජමෙව පබ්බජින්වා භිමවන්තෙ ද්වෙ තයො පබ්බතෙ අතික්කම්ම අස්සමං කාරාපෙත්වා පටිවසති. අථ භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජින්වා පවත්තිතවරධම්මවක්කො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං ගන්ත්වා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ. තෙන බො පන සමයෙන සාවත්ථිවාසී ඵකො පුරිසො පබ්බතෙ වන්දනසාරාදීනි ගවෙසන්තො තස්ස අස්සමං පත්වා අභිවාදෙන්වා ඵකමන්තං අට්ඨාසි. සො තං දිස්වා “කුතො ආගතොසි” ති පුච්ඡි. “සාවත්ථිතො, භන්තෙ” ති. “කා තත්ථ පවත්ති” ති? “තත්ථ, භන්තෙ, මනුස්සා අප්පමත්තා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොන්ති” ති. “කස්ස ඔවාදං සුත්වා” ති? “බුද්ධස්ස භගවතො” ති. තාපසො බුද්ධසද්දස්සවනෙන විමිභිතො “බුද්ධොති ත්වං, හො පුරිස, වදෙසි” ති ආමගන්ධෙ වුත්තනයෙනෙව තික්ඛන්තුං පුච්ඡින්වා “සොසොපි බො ඵසො දුල්ලභො” ති අත්තමනො භගවතො සන්තිකං ගන්තුකාමො හුත්වා චිත්තෙසි – “න යුත්තං බුද්ධස්ස සන්තිකං තුව්ඡමෙව ගන්තුං, කිං නු බො ගහෙත්වා ගච්ඡෙය්‍ය” ති. පුන චිත්තෙසි – “බුද්ධා නාම ආමිසගරුකා න භොන්ති, භන්දාහං ධම්මපණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ගච්ඡාමි” ති වත්තාරො පඤ්ඤෙ අභිසංඛරි –

“කිදිසො මිත්තො න සෙවිතබ්බො, කිදිසො මිත්තො සෙවිතබ්බො;
කිදිසො පයොගො පයුඤ්ජිතබ්බො, කිං රසානං අග්ග” ති.

සො තෙ පඤ්ඤෙ ගහෙත්වා මජ්ඣිමදෙසාහිමුබ්බො පක්කමින්වා අනුපුබ්බෙන සාවත්ථිං පත්වා ජෙතවනං පටිට්ඨො. භගවාපි තස්මිං සමයෙ ධම්මදෙසනත්ථාය ආසනෙ නිසින්තොයෙව භොති. සො භගවන්තං දිස්වා අවන්දින්වා ඵකමන්තං අට්ඨාසි. භගවා “කච්චි, ඉසි, බමනීය” ති ආදිනා නයෙන සම්මොදි. සොපි “බමනීයං, හො ගොතමා” ති ආදිනා නයෙන පටිසම්මොදින්වා “යදි බුද්ධො භවිස්සති, මනසා පුච්ඡිතෙ පඤ්ඤෙ වාචාය ඵව විස්සජ්ජෙස්සති” ති මනසා ඵව භගවන්තං තෙ පඤ්ඤෙ පුච්ඡි. භගවා බ්‍රාහ්මණෙන පුට්ඨො ආදිපඤ්ඤං තාව විස්සජ්ජෙතුං භිරිං කරන්තන්ති ආරභින්වා අඬ්ඬතෙය්‍යා ගාථායො ආහ.

256. තාසං අත්ථො – භිරිං කරන්තන්ති භිරිං අතික්කමන්තං අභිරිකං නිල්ලජ්ජං. විජ්ගුව්ඡමානන්ති අසුචිමිව පස්සමානං. අභිරිකො හි භිරිං ජිගුව්ඡති අසුචිමිව පස්සති, තෙන නං න භජති න අල්ලියති. තෙන වුත්තං “විජ්ගුව්ඡමාන” ති. තවාහමස්මි ඉති භාසමානන්ති “අහං, සම්ම, තව සභායො භිතකාමො සුඛකාමො, ජීවිතම්පි මෙ තුය්හං අත්ථාය පරිච්චන්ත” ති ඵවමාදිනා නයෙන භාසමානං. ස්‍ය්හානි කම්මානි

අනාදියන්තන්ති එවං භාසිත්වාපි ච සය්භානි කාතුං සක්කානිපි තස්ස කම්මානි
 අනාදියන්තං කරණත්ථාය අසමාදියන්තං. අථ වා චිත්තෙන තත්ථ ආදරමත්තම්පි
 අකරොන්තං, අපිච ඛො පන උප්පන්නෙසු කිච්චෙසු ඛ්‍යාසනමෙව දස්සෙන්නං.
 නෙසො මමන්ති ඉති නං විජ්ඣාදානි තං එවරූපං “මිත්තපට්ඨරූපකො එසො,
 නෙසො මෙ මිත්තො”ති එවං පණ්ඩිතො පුරිසො විජානෙය්‍ය.

257. අනන්තයන්ති යං අත්ථං දස්සාමි, කර්ස්සාමිති ච භාසති, තෙන අනනුගතං.
 පියං වාවං යො මිත්තෙසු පකුඛිබ්බිති යො අතීතානාගතෙහි පදෙහි පටිසන්ථරන්තො
 නිරන්ථකෙන සඬගණ්හන්තො කෙවලං ඛ්‍යාඤ්ජනවිජායාමත්තෙනෙව පියං
 මිත්තෙසු වාවං පවත්තෙති. අකරොන්තං භාසමානං, පරිජානන්ති පණ්ඩිතාති
 එවරූපං යං භාසති, තං අකරොන්තං, කෙවලං වාවාය භාසමානං “චට්ඨපරමො
 නාමෙස අමිත්තො මිත්තපට්ඨරූපකො”ති එවං පරිච්ඡින්නදිත්වා පණ්ඩිතා ජානන්ති.

258. න සො මිත්තො යො සදා අප්පමන්තො, හෙදාසඬිකී රන්ධමෙවානුපස්සිති
 යො හෙදමෙව ආසඬිකමානො කතමධුරෙන උපචාරෙන සදා අප්පමන්තො විහරති,
 යංකිඤ්චි අස්සතියා අමනසිකාරෙන කතං, අඤ්ඤාණකෙන වා අකතං, “යදා මං
 ගරහිස්සති, තදා නං එතෙන පටිචොදෙස්සාමි”ති එවං රන්ධමෙව අනුපස්සති, න
 සො මිත්තො සෙවිතබ්බොති.

එවං භගවා “කිදිසො මිත්තො න සෙවිතබ්බො”ති ඉමං ආදිපඤ්භං
 විස්සජ්ජෙත්වා දුතියං විස්සජ්ජෙතුං “යස්මිඤ්ච සෙති”ති ඉමං උපඩ්ඨගාථමාහ.
 තස්සත්ථො යස්මිඤ්ච මිත්තෙ මිත්තො තස්ස හදයමනුපවිසිත්වා සයනෙන යථා
 නාම පිතු උරසි පුත්තො “ඉමස්ස මගි උරසි සයන්තෙ දුක්ඛං වා අනත්තමනතා වා
 හවෙය්‍යා”තිආදීහි අපරිසඬිකමානො නිබ්බිසඬිකො හුත්වා සෙති, එවමෙව.
 දාරධනජීවිතාදීසු විස්සාසං කරොන්තො මිත්තභාවෙන නිබ්බිසඬිකො සෙති. යො ච
 පරෙහි කාරණසතං කාරණසහස්සම්පි වත්වා අහෙජ්ජො, ස වෙ මිත්තො
 සෙවිතබ්බොති.

259. එවං භගවා “කිදිසො මිත්තො සෙවිතබ්බො”ති එවං දුතියපඤ්භං
 විස්සජ්ජෙත්වා තතියං විස්සජ්ජෙතුං “පාමුජ්ජකරණ”න්ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො –
 පාමුජ්ජං කරොතීති පාමුජ්ජකරණං. යානන්ති කාරණං. කිං පන තන්ති? වීරියං.
 තඤ්ඤි ධම්මුපසඤ්ඤිතං පිතිපාමොජ්ජසුඛමුප්පාදනතො පාමුජ්ජකරණන්ති වූච්චති.
 යථාහ “ස්වාඛාතෙ, භික්ඛවෙ, ධම්මවිනයෙ යො ආරද්ධවීරියො, සො සුඛං
 විහරති”ති (අ. නි. 1.319). පසංසං ආවහතීති පසංසාවහනං. ආදිතො
 දිබ්බමානුසකස්සුඛානං, පරියොසානෙ නිබ්බානස්සුඛස්ස ආවහනතො ඵලූපචාරෙන
 සුඛං. ඵලං පටිකඬ්ඛමානො ඵලානිසංසො. භාවෙතීති වඩ්ඪෙයිති. වහන්තො පොරිසං
 ධුරන්ති පුරිසානුච්ඡවිකං භාරං ආදාය විහරන්තො එතං සම්මජ්ජධානවීරියසඬිකානං
 යානං භාවෙති, ඊදිසො පයොගො සෙවිතබ්බොති.

260. එවං භගවා ‘‘කිදිසො පයොගො පයුඤ්ඡිතබ්බො’’ති තතියපඤ්භං විස්සජ්ජේත්වා චතුත්ථං විස්සජ්ජේතුං ‘‘පච්චෙකරස’’න්ති ගාථමාහ. තත්ථ පච්චෙකොති කිලෙසච්චෙකතො ජාතත්තා අග්ගඵලං වුව්චති, තස්ස රසොති අස්සාදනට්ඨෙන තංසම්පයුත්තං සුඛං. උපසමොපි කිලෙසුපසමන්තෙ ජාතත්තා නිබ්බානසංඛාතඋපසමාරම්මණත්තා වා තදෙව, ධම්මපීතිරසොපි අරියධම්මතො අනපෙතාය නිබ්බානසංඛාතෙ ධම්මෙ උප්පත්තාය පීතියා රසත්තා තදෙව. තං පච්චෙකරසං උපසමස්ස ව රසං පිත්වා තදෙව ධම්මපීතිරසං පිචං නිද්දරො හොති නිජ්ජාපො, පිචිත්වාපි කිලෙසපරිලාභාභාවෙන නිද්දරො, පිචන්තොපි පහීනපාපත්තා නිජ්ජාපො හොති, තස්මා එතං රසානමග්ගන්ති. කෙච්ච පන ‘‘ඤානනිබ්බානපච්චවෙක්ඛණානං කායචිත්තඋපධිච්චෙකානඤ්ච වසෙන පච්චෙකරසාදයො තයො එව එතෙ ධම්මා’’ති යොජේත්ති, පුරිමමෙව සුන්දරං. එවං භගවා චතුත්ථපඤ්භං විස්සජ්ජේත්තො අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණො භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා කතිපාහෙනෙව පටිසම්භිදාප්පත්තො අරහා අහොසිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය හිරිසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පඨමො භාගො නිට්ඨිතො.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස

බුද්දකනිකායෙ

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථා

(දුතියො භාගො)

2. චූළවග්ගො

4. මඬගලසුත්තවණ්ණනා

එවං මෙ සුතන්ති මඬගලසුත්තං. කා උප්පත්ති? ජම්බුදීපෙ කිර තත්ථ තත්ථ නගරද්වාරසන්ථාගාරසභාදීසු මහාජනා සන්තිපතිත්වා හිරඤ්ඤසුවණ්ණං දත්වා නානප්පකාරං සීතාහරණාදිබාහිරකකථං කථාපෙත්ති, එකෙකා කථා චතුමාසච්චයෙන නිට්ඨාති. තත්ථ එකදිවසං මඬගලකථා සමුට්ඨාසි – ‘‘කිං නු බො මඬගලං, කිං දිට්ඨං මඬගලං, සුතං මඬගලං, මුතං මඬගලං, කො මඬගලං ජානාති’’ති?

අප දිට්ඨමඤ්චලිකො නාමෙකො පුරිසො ආහ - “අහං මඤ්චලං ඡානාමි, දිට්ඨං ලොකෙ මඤ්චලං, දිට්ඨං නාම අභිමඤ්චලසම්මතං රූපං. සෙය්‍යථිදං - ඉධෙකච්චො කාලස්සෙව වුට්ඨාය වාතකසකුණං වා පස්සති, ඛෙලුවලට්ඨිං වා ගඛිනිතිං වා කුමාරකෙ වා අලභිකතපට්ඨයත්තෙ පුණ්ණසංචාරං වා අල්ලරොහිතමච්ඡං වා ආජඤ්ඤං වා ආජඤ්ඤරථං වා උසහං වා ගාවිං වා කපිලං වා, යං වා පනඤ්ඤමිති කිඤ්චි ඵවරූපං අභිමඤ්චලසම්මතං රූපං පස්සති, ඉදං වුවචති දිට්ඨමඤ්චල”න්ති. තස්ස වචනං ඵකච්චෙ අග්ගහෙසුං, ඵකච්චෙ නාග්ගහෙසුං. යෙ නාග්ගහෙසුං, තෙ තෙන සහ විවදිංසු.

අප සුතමඤ්චලිකො නාමෙකො පුරිසො ආහ - “චක්ඛු නාමෙතං, හො, සුවිම්පි අසුවිම්පි පස්සති, තථා සුන්දරම්පි අසුන්දරම්පි, මනාපම්පි අමනාපම්පි. යදි තෙන දිට්ඨං මඤ්චලං සියා, සබ්බම්පි මඤ්චලං සියා, තස්මා න දිට්ඨං මඤ්චලං, අපිච ඛො පන සුතං මඤ්චලං, සුතං නාම අභිමඤ්චලසම්මතො සද්දො. සෙය්‍යථිදං - ඉධෙකච්චො කාලස්සෙව වුට්ඨාය වච්ඡාති වා වච්ඡමානාති වා පුණ්ණාති වා චුස්සාති වා සුමනාති වා සිරිති වා සිරිවච්ඡාති වා අජ්ජ සුතක්ඛන්තං සුමුහුන්තං සුදිවසං සුමඤ්චලන්ති ඵවරූපං වා යංකිඤ්චි අභිමඤ්චලසම්මතං සද්දං සුභාති, ඉදං වුවචති සුතමඤ්චල”න්ති. තස්සපි වචනං ඵකච්චෙ අග්ගහෙසුං, ඵකච්චෙ නාග්ගහෙසුං. යෙ නාග්ගහෙසුං, තෙ තෙන සහ විවදිංසු.

අප මුතමඤ්චලිකො නාමෙකො පුරිසො ආහ - “සොතම්පි හි නාමෙතං හො සාධුම්පි අසාධුම්පි මනාපම්පි අමනාපම්පි සුභාති. යදි තෙන සුතං මඤ්චලං සියා, සබ්බම්පි මඤ්චලං සියා, තස්මා න සුතං මඤ්චලං, අපිච ඛො පන මුතං මඤ්චලං, මුතං නාම අභිමඤ්චලසම්මතං ගන්ධරසථොට්ඨබ්බං. සෙය්‍යථිදං - ඉධෙකච්චො කාලස්සෙව වුට්ඨාය පදුමගන්ධාදිපුප්ඵගන්ධං වා සායති, චුස්සදන්තකට්ඨං වා බාදති, පථවිං වා ආමසති, හරිතසස්සං වා අල්ලගොමයං වා කච්ඡපං වා තිලවාහං වා පුප්ඵං වා ඵලං වා ආමසති, චුස්සමන්තිකාය වා සම්මා ලිම්පති, චුස්සසාටකං වා නිවාසෙති, චුස්සවෙදනං වා ධාරෙති, යං වා පනඤ්ඤමිති කිඤ්චි ඵවරූපං අභිමඤ්චලසම්මතං ගන්ධං වා සායති, රසං වා සායති, ථොට්ඨබ්බං වා චුසති, ඉදං වුවචති මුතමඤ්චල”න්ති. තස්සපි වචනං ඵකච්චෙ අග්ගහෙසුං, ඵකච්චෙ නාග්ගහෙසුං.

තත්ථ න දිට්ඨමඤ්චලිකො සුතමුතමඤ්චලිකො අසක්ඛි සඤ්ඤාපෙතුං. න තෙසං අඤ්ඤතරො ඉතරෙ ද්වෙ. තෙසු ව මනුස්සෙසු යෙ දිට්ඨමඤ්චලිකස්ස වචනං ගණ්හිංසු, තෙ “දිට්ඨංයෙව මඤ්චල”න්ති ගතා. යෙ සුතමුතමඤ්චලිකානං වචනං ගණ්හිංසු, තෙ “සුතංයෙව මුතංයෙව මඤ්චල”න්ති ගතා. ඵවමයං මඤ්චලකථා සකලජම්බුදීපෙ පාකටා ඡාතා.

අප සකලජම්බුදීපෙ මනුස්සා ගුම්බගුම්බා හුත්වා “කිං නු ඛො මඤ්චල”න්ති මඤ්චලානි වින්තයිංසු. තෙසං මනුස්සානං ආරක්ඛදෙවතා තං කථං සුත්වා තථෙව මඤ්චලානි වින්තයිංසු. තාසං දෙවතානං භූමිමදෙවතා මිත්තා භොන්ති, අප තතො සුත්වා භූමිමදෙවතාපි තථෙව මඤ්චලානි වින්තයිංසු. තාසම්පි දෙවතානං

ආකාසට්ඨදෙවතා මිත්තා භොන්ති, ආකාසට්ඨදෙවතානං වාතුමහාරාජිකදෙවතා. එතෙනෙව උපායෙන යාව සුදස්සීදෙවතානං අකනිට්ඨදෙවතා මිත්තා භොන්ති, අථ තතො සුත්වා අකනිට්ඨදෙවතාපි තථෙව ගුම්ඛගුම්ඛා හුත්වා මඬිගලානි විත්තයිංසු. එවං දසසහස්සවක්කවාලෙසු සබ්බත්ථ මඬිගලවිත්තා උදපාදි. උප්පන්නා ච සා “ඉදං මඬිගලං ඉදං මඬිගල”න්ති විනිවිජ්ජමානාපි අප්පත්තා එව විනිවිජ්ජං ද්වාදස වස්සානි අට්ඨාසි. සබ්බෙ මනුස්සා ච දෙවා ච බ්‍රහ්මානො ච යපෙත්වා අරියසාවකෙ දිට්ඨසුතමුතවසෙන තිධා හින්තා. එකොපි “ඉදමෙව මඬිගල”න්ති යථාභූච්චතො නිට්ඨංගිගතො නාභොසි, මඬිගලකොලාහලං ලොකෙ උප්පජ්ජි.

කොලාහලං නාම පඤ්චවිධං – කප්පකොලාහලං, චක්කවත්තිකොලාහලං, බුද්ධකොලාහලං, මඬිගලකොලාහලං, මොනෙය්‍යකොලාහලන්ති. තත්ථ කාමාවචරදෙවා මුත්තසිරා විකිණ්ණකෙසා රුදම්මුඛා අස්සුති හත්ථෙහි පුඤ්ජමානා රත්තවත්ථනිවත්ථා අතිවිය විරූපවෙසධාරිනො හුත්වා, “වස්සසතසහස්සස්ස අච්චයෙන කප්පට්ඨානං හවිස්සති. අයං ලොකො විනස්සිස්සති, මහාසමුද්දො සුස්සිස්සති, අයඤ්ච මහාපථවී සිනෙරු ච පබ්බතරාජා උඬ්ඨස්භිස්සති විනස්සිස්සති, යාව බ්‍රහ්මලොකා ලොකවිනාසො හවිස්සති. මෙත්තං, මාරිසා, භාවෙථ, කරුණං මුදිතං උපෙක්ඛං, මාරිසා, භාවෙථ, මාතරං උපට්ඨහථ, පිතරං උපට්ඨහථ, කුලෙ ජෙට්ඨාපවායිතො භොථ, ජාගරථ මා පමාදත්ථා”ති මනුස්සපථෙ විවරිත්වා ආරොචෙත්ති. ඉදං කප්පකොලාහලං නාම.

කාමාවචරදෙවායෙව “වස්සසතස්සච්චයෙන චක්කවත්තිරාජා ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සති”ති මනුස්සපථෙ විවරිත්වා ආරොචෙත්ති. ඉදං චක්කවත්තිකොලාහලං නාම.

සුද්ධාවාසා පන දෙවා බ්‍රහ්මාහරණෙන අලඬිකරිත්වා බ්‍රහ්මචෙය්‍යං සීසෙ කත්වා පිතිසොමනස්සජාතා බුද්ධගුණවාදිනො “වස්සසතස්සස්ස අච්චයෙන බුද්ධො ලොකෙ උප්පජ්ජිස්සති”ති මනුස්සපථෙ විවරිත්වා ආරොචෙත්ති. ඉදං බුද්ධකොලාහලං නාම.

සුද්ධාවාසා එව දෙවා මනුස්සානං චිත්තං ඤත්වා “ද්වාදසන්නං වස්සානං අච්චයෙන සම්මාසම්බුද්ධො මඬිගලං කථෙස්සති”ති මනුස්සපථෙ විවරිත්වා ආරොචෙත්ති. ඉදං මඬිගලකොලාහලං නාම.

සුද්ධාවාසා එව දෙවා “සත්තන්නං වස්සානං අච්චයෙන අඤ්ඤතරො භික්ඛු හගවතා සද්ධිං සමාගම්ම මොනෙය්‍යපටිපදං පුච්ඡිස්සති”ති මනුස්සපථෙ විවරිත්වා ආරොචෙත්ති. ඉදං මොනෙය්‍යකොලාහලං නාම. ඉමෙසු පඤ්චස්ස කොලාහලෙසු දිට්ඨමඬිගලාදිවසෙන තිධා හින්තෙසු දෙවමනුස්සෙසු ඉදං මඬිගලකොලාහලං ලොකෙ උප්පජ්ජි.

අප දෙවෙසු ව මනුස්සෙසු ව විවිතිත්වා විවිතිත්වා මඬගලානි අලහමානෙසු ද්වාදසන්තං වස්සානං අවිවයෙන තාවතිංසකායිකා දෙවතා සඬගම්ම සමාගම්ම එවං සමචිත්තෙසු – “සෙය්‍යාථාපි නාම, මාරිසා, සරසාමිකො අන්තොසරජනානං, ගාමසාමිකො ගාමවාසීනං, රාජා සබ්බමනුස්සානං, එවමෙවං අයං සක්කො දෙවානම්න්දො අම්භාකං අග්ගො ව සෙට්ඨො ව යදිදං පුඤ්ඤෙන තෙජෙන ඉස්සරියෙන පඤ්ඤාය ද්විත්තං දෙවලොකානං අධිපති. යංනුන මයං සක්කං දෙවානම්න්දං එතමත්ථං පුච්ඡෙය්‍යාමා” ති. තා සක්කස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා සක්කං දෙවානම්න්දං තඬ්ඛණානුරූපනිවාසනාභරණසස්සිරිකසරිරං අඬ්ඬතෙය්‍යාකොට්ඨාසරාගණපරිවුතං පාරිච්ඡත්තකමුලෙ පණ්ඩුකම්බලවරාසනෙ නිසින්නං අභිවාදෙත්වා එකමත්තං යත්වා එතදවොචුං – “යග්ගෙස, මාරිස, ජානෙය්‍යාසි, එතරහි මඬගලපඤ්ඤා සමුට්ඨිතා, එකෙ දිට්ඨං මඬගලන්ති වදන්ති, එකෙ සුතං මඬගලන්ති වදන්ති, එකෙ මුතං මඬගලන්ති වදන්ති. තත්ථ මයඤ්ච අඤ්ඤෙ ව අනිට්ඨංගිතා, සාධු වත නො ත්වං යාථාවතො ඛ්‍යාකරොහි” ති. දෙවරාජා පකතියාපි පඤ්ඤවා “අයං මඬගලකථා කත්ථ පයමං සමුට්ඨිතා” ති ආහ. “මයං දෙව වාතුමහාරාජිකානං අස්සුම්භා” ති ආහංසු. තතො වාතුමහාරාජිකා ආකාසට්ඨදෙවතානං, ආකාසට්ඨදෙවතා භූමිමදෙවතානං, භූමිමදෙවතා මනුස්සාරක්ඛදෙවතානං, මනුස්සාරක්ඛදෙවතා “මනුස්සලොකෙ සමුට්ඨිතා” ති ආහංසු.

අප දෙවානම්න්දො “සම්මාසම්බුද්ධො කත්ථ වසති” ති පුච්ඡි. “මනුස්සලොකෙ, දෙවා” ති ආහංසු. “තං භගවත්තං කොචි පුච්ඡි” ති ආහ. “න කොචි දෙවා” ති. “කිං නු ඛො නාම තුම්හෙ මාරිසා අග්ගිං ඡඩ්ඬෙත්වා ඛජ්ජොපනකං උජ්ජාලෙට්ඨ, යෙ අනවසෙසමඬගලදෙසකං තං භගවත්තං අතික්කම්ත්වා මං පුච්ඡිතබ්බං මඤ්ඤට්ඨ? ආගච්ඡට්ඨ, මාරිසා, තං භගවත්තං පුච්ඡාම, අද්ධා සස්සිරිකං පඤ්ඤාඛ්‍යාකරණං ලභිස්සාමා” ති එකං දෙවපුත්තං ආණාපෙසි – “ත්වං භගවත්තං පුච්ඡා” ති. සො දෙවපුත්තො තඬ්ඛණානුරූපෙන අලඬ්ඬකාරෙන අත්තානං අලඬ්ඬකරිත්වා විජ්ජුරිව විජ්ජොතමානො දෙවගණපරිවුතො ජෙනවනමහාවිහාරං ආගන්ත්වා භගවත්තං අභිවාදෙත්වා එකමත්තං යත්වා මඬගලපඤ්ඤං පුච්ඡන්තො ගාථාය අජ්ඣාමාසි. භගවා තස්ස තං පඤ්ඤං විස්සජ්ජෙත්තො ඉමං සුත්තමහාසි.

තත්ථ එවං මෙ සුතන්තිආදීනමත්ථො සඬ්ඬෙපතො කසිභාරද්වාපසුත්තවණ්ණනායං වුත්තො, විත්ථාරං පන ඉච්ඡන්තෙහි පපඤ්චසුද්ධියා මජ්ඣිමට්ඨකථායං වුත්තනෙයෙන ගහෙතබ්බො. කසිභාරද්වාපසුත්තෙ ව “මගධෙසු විහරති දක්ඛිණාගිරිස්මිං එකනාළායං බ්‍රාහ්මණගාමෙ” ති වුත්තං, ඉධ “සාවත්ථියං විහරති ජෙනවනෙ අනාථපිණ්ඩිකස්ස ආරාමෙ” ති. තස්මා “සාවත්ථියං” ත්ති ඉමං පදං ආදිං කත්වා ඉධ අපුබ්බපදවණ්ණනං කරිස්සාම.

සෙයාථීදං, සාවත්ථීයන්ති එවංනාමකෙ නගරෙ. තං කිර සවත්ථස්ස නාම ඉසිනො නිවාසට්ඨානං අහොසි. තස්මා යථා කුසම්බස්ස නිවාසො කොසම්බි, කාකණ්ඩස්ස නිවාසො කාකණ්ඩිති, එවං ඉත්ථිලිඛිගවසෙන “සාවත්ථී” ති වුවිවති. පොරාණා පන වණ්ණයන්ති – යස්මා තස්මිං යානෙ සත්ථසමායොගෙ “කිංභණ්ඩමත්ථී” ති පුච්ඡිතෙ “සබ්බමත්ථී” ති ආහංසු, තස්මා තං වචනමුපාදාය “සාවත්ථී” ති වුවිවති. තස්සං සාවත්ථීයං. එතෙනස්ස ගොවරගාමො දීපිතො හොති. ජෙනො නාම රාජකුමාරො, තෙන රොපිතසංවඩ්ඪිතත්තා තස්ස ජෙනස්ස වනන්ති ජෙනවනං, තස්මිං ජෙනවනෙ. අනාථානං පිණ්ඩො එතස්මිං අත්ථිති අනාථපිණ්ඩිකො, තස්ස අනාථපිණ්ඩිකස්ස. අනාථපිණ්ඩිකෙන ගහපතිනා චතුපණ්ණාසකොට්ඨරිච්චාගෙන නිට්ඨාපිතාරාමෙති අත්ථො. එතෙනස්ස පබ්බජිතානුරූපනිවාසොකාසො දීපිතො හොති.

අථාති අවිච්ඡෙදත්ථෙ, බොති අධිකාරන්තරනිදස්සන්ත්ථෙ නිපාතො. තෙන අවිච්ඡන්තෙයෙව තත්ථ හගවතො විහාරෙ “ඉද්ධිකාරන්තරං උද්දාදී” ති දස්සෙති. කිං තන්ති? අඤ්ඤතරා දෙවතාතිආදි. තත්ථ අඤ්ඤතරාති අනියමිතනිද්දෙසො. සා හි නාමගොත්තතො අපාකටා, තස්මා “අඤ්ඤතරා” ති වුත්තා. දෙවො එව දෙවතා, ඉත්ථිපුරිසසාධාරණමෙතං. ඉධ පන පුරිසො එව සො දෙවපුත්තො, කින්තු සාධාරණනාමවසෙන “දෙවතා” ති වුත්තො.

අභික්කන්තාය රත්තියාති එත්ථ අභික්කන්තසද්දො බයසුන්දරාභිරූපඅබ්භතූමොදනාදීසු දිස්සති. තත්ථ “අභික්කන්තා, හන්තෙ, රත්ති, නික්ඛන්තො පට්ඨමො යාමො, විරනිසින්තො භික්ඛුසඬ්ඨෙසො. උද්දිසතු, හගවා භික්ඛුනං පාතිමොක්ඛ” ත්ති එවමාදීසු (වුළව. 383; අ. නි. 8.20; උදා. 45) බයෙ දිස්සති. “අයං ඉමෙසං චතුත්තං පුග්ගලානං අභික්කන්තතරො ච පණ්ණිතතරො චා” ති එවමාදීසු (අ. නි. 4.100) සුන්දරෙ.

“කො මෙ වන්දති පාදානි, ඉද්ධියා යසසා ජලං;
අභික්කන්තෙන වණ්ණෙන, සබ්බා ඔහාසයං දිසා” ති. (වි. ව. 857) –

එවමාදීසු අභිරූපෙ. “අභික්කන්තං, හො ගොතම, අභික්කන්තං, හො ගොතමා” ති එවමාදීසු (අ. නි. 2.16; පාරා. 15) අබ්භතූමොදනෙ. ඉධ පන බයෙ. තෙන අභික්කන්තාය රත්තියා, පරික්ඛිණාය රත්තියාති වුත්තං හොති.

අභික්කන්තවණ්ණොති එත්ථ අභික්කන්තසද්දො අභිරූපෙ, වණ්ණසද්දො පන ඡට්ඨිතිකුලවග්ගකාරණසණ්ඨානප්පමාණරූපායතනාදීසු දිස්සති. තත්ථ “සුවණ්ණවණ්ණොසි හගවා” ති එවමාදීසු (ම. නි. 2.399; සු. නි. 553) ඡට්ඨියං. “කදා සඤ්ඤුල්භා පන තෙ, ගහපති, ඉමෙ සමණස්ස ගොතමස්ස වණ්ණො” ති එවමාදීසු (ම. නි. 2.77) පුත්තියං. “චත්තාරොමෙ, හො ගොතම, වණ්ණො” ති එවමාදීසු (දී. නි. 3.115) කුලවග්ගෙ. “අථ කෙන තු වණ්ණෙන, ගන්ධත්ථෙට්ඨොති වුවිවති” ති එවමාදීසු (සං. නි. 1.234) කාරණෙ. “මහන්තං හත්ථිරාජවණ්ණං

අහිනිම්මිනිත්වා’’ති එවමාදීසු (සං. නි. 1.138) සංස්කාරය. ‘‘තයො පත්තස්ස වණ්ණා’’ති එවමාදීසු පමාණෙ. ‘‘වණ්ණො ගන්ධො රසො ඔජා’’ති එවමාදීසු රූපායතනෙ. සො ඉධ ඡවියං දට්ඨබ්බො. තෙන අහික්කන්තවණ්ණා අහිරූපවිජචිති වුත්තං හොති.

කෙවලකප්පන්ති එත්ථ කෙවලසද්දො

අනවසෙසයෙහුයාඅබ්‍යාමිස්සඅනතිරෙකදළ්භත්ථවිසංයොගාදිඅනෙකත්ථො. තථා හිස්ස ‘‘කෙවලපරිපුණ්ණං පරිසුද්ධං බ්‍රහ්මවරිය’’න්ති එවමාදීසු (දී. නි. 1.255; පාරා. 1) අනවසෙසතා අත්ථො. ‘‘කෙවලකප්පා ව අභිගමාගධා පහුතං බාදනීයං හොජනීයං ආදාය උපසඬකමිස්සන්ති’’ති එවමාදීසු (මහාව. 43) යෙහුයාතා. ‘‘කෙවලස්ස දුක්ඛක්ඛන්ධස්ස සමුදයො හොති’’ති එවමාදීසු (විහ. 225) අබ්‍යාමිස්සතා. ‘‘කෙවලං සද්ධාමත්තකං නුන අයමායස්මා’’ති එවමාදීසු (මහාව. 244) අනතිරෙකතා. ‘‘ආයස්මතො හන්තෙ අනුරුද්ධස්ස බාහිකො නාම සද්ධිවිහාරිකො කෙවලකප්පං සඬ්ඝෙදාය යිතො’’ති එවමාදීසු (අ. නි. 4.243) දළ්භත්ථතා. ‘‘කෙවලි වුසිතවා උත්තමපුරිසොති වුව්චති’’ති එවමාදීසු (සං. නි. 3.57) විසංයොගො. ඉධ පනස්ස අනවසෙසතො අත්ථො අධිජ්ජෙතො.

කප්පසද්දො පනායං

අහිසද්දහනවොහාරකාලපඤ්ඤත්තිඡෙදනවිකප්පලෙසසමන්තභාවාදිඅනෙකත්ථො. තථා හිස්ස ‘‘ඔකප්පනියමෙතං හොතො ගොතමස්ස, යතා තං අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්සා’’ති එවමාදීසු (ම. නි. 1.387) අහිසද්දහනමත්ථො. ‘‘අනුජානාමි, හික්ඛවෙ, පඤ්චහි සමණකප්පෙහි ඵලං පරිභුඤ්ජිතු’’න්ති එවමාදීසු (වුළුව. 250) වොහාරො. ‘‘යෙන සුදං නිව්චකප්පං විහරාමි’’ති එවමාදීසු (ම. නි. 1.387) කාලො. ‘‘ඉච්චායස්මා කප්පො’’ති එවමාදීසු (සු. නි. 1098; වුළුනි. කප්පමාණවසුච්ඡා 117) පඤ්ඤත්ති. ‘‘අලඬිකතො කප්පිතකෙසමස්සු’’ති එවමාදීසු (ජා. 2.22.1368) ඡෙදනං. ‘‘කප්පති ද්වඩ්ගුලකප්පො’’ති එවමාදීසු (වුළුව. 446) විකප්පො. ‘‘අත්ථි කප්පො නිපජ්ජිතු’’න්ති එවමාදීසු (අ. නි. 8.80) ලෙසො. ‘‘කෙවලකප්පං වෙච්චනං ඔහාසෙත්වා’’ති එවමාදීසු (සං. නි. 1.94) සමන්තභාවො. ඉධ පනස්ස සමන්තභාවො අත්ථොති අධිජ්ජෙතො. යතො කෙවලකප්පං ඡෙතවනන්ති එත්ථ අනවසෙසං සමන්තතො ඡෙතවනන්ති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

ඔහාසෙත්වාති ආභාය ඵරිත්වා, වන්දිමා විය සුරියො විය ව එකොහාසං එකපජ්ජොතං කරිත්වාති අත්ථො.

යෙන භගවා තෙනුපසඬකමීති භූමිමත්ථෙ කරණවචනං, යතො යත්ථ භගවා, තත්ථ උපසඬකමීති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. යෙන වා කාරණෙන භගවා දෙවමනුස්සෙහි උපසඬකමිතබ්බො, තෙනෙව කාරණෙන උපසඬකමීති එවම්පෙත්ථ අත්ථො දට්ඨබ්බො. කෙන ව කාරණෙන භගවා උපසඬකමිතබ්බො? නානප්පකාරගුණවිසෙසාධිගමාධිජ්ජායෙන සාදුඵලූපහොගාධිජ්ජායෙන දිජගණෙහි නිව්චඵලිතමහාරුක්ඛො විය. උපසඬකමීති ව ගතාති වුත්තං හොති.

උපසඬකමින්වාති උපසඬකමනපරියොසානදීපනං. අථ වා එවං ගතා තතො
ආසන්නතරං යානං භගවතො සමීපසඬබ්බතං ගන්ත්වාතිපි චූත්තං හොති. භගවන්තං
අභිවාදෙත්වාති භගවන්තං වන්දිත්වා පණමින්වා නමස්සින්වා.

එකමන්තන්ති භාවනපුංසකනිද්දෙසො, එකොකාසං එකපස්සන්ති චූත්තං
හොති. භූමිමත්තේ වා උපයොගවචනං. අට්ඨාසීති නිසජ්ජාදිපටික්ඛෙපො, යානං
කජ්ජෙසි, යීතා අහොසීති අත්තො.

කථං යීතා පන සා එකමන්තං යීතා අහුති?

“න පච්ඡන්තො න පුරන්තො, නාපි ආසන්නදුරන්තො;
න කච්ඡෙ නොපි පටිවාතෙ, න වාපි ඔණතුණ්ණතෙ;
ඉමෙ දොසෙ විවජ්ජෙත්වා, එකමන්තං යීතා අහු”ති.

කස්මා පනායං අට්ඨාසි එව, න නිසීදිති? ලහුං නිවත්තිතුකාමතාය. දෙවතා හි
කඤ්චිදෙව අත්ථවසං පටිච්ච සුචිපුරිසො විය වච්චට්ඨානං මනුස්සලොකං
ආගච්ඡන්ති. පකතියා පනෙතාසං යොජනසතතො පභූති මනුස්සලොකො
දුග්ගන්ධතාය පටිකුලො හොති, න තත්ථ අභිරමන්ති. තෙන සා ආගතකිච්චං කත්වා
ලහුං නිවත්තිතුකාමතාය න නිසීදි. යස්ස ච ගමනාදිඉරියාපථපරිස්සමස්ස
විනොදනත්ථං නිසීදන්ති, සො දෙවානං පරිස්සමො නත්ථී, තස්මාපි න නිසීදි. යෙ ච
මහාසාවකා භගවන්තං පරිවාරෙත්වා යීතා, තෙ පතිමානෙසි, තස්මාපි න නිසීදි. අපිච
භගවති ගාරවෙනෙව න නිසීදි. දෙවානඤ්චි නිසීදිතුකාමානං ආසනං නිබ්බන්තති, තං
අනිච්ඡමානා නිසජ්ජාය විත්තමිපි අකත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි.

එකමන්තං යීතා බො සා දෙවතාති එවං ඉමෙහි කාරණෙහි එකමන්තං යීතා බො
සා දෙවතා. භගවන්තං ගාථාය අජ්ඣාසාසීති භගවන්තං ගාථාය
අක්ඛරපදනියමිතගන්ථිතෙන වචනෙන අහාසීති අත්තො.

261. තත්ථ බහුති අනියමිතසඬබ්බානිද්දෙසො. තෙන අනෙකසතා
අනෙකසහස්සා අනෙකසතසහස්සාති චූත්තං හොති. දිබ්බන්තිති දෙවා, පඤ්චහි
කාමගුණෙහි කිළන්ති, අත්තතො වා සිරියා ජොතන්තිති අත්තො. අපිච තිව්ඨා දෙවා
සම්මුතිඋපපත්තිවිසුද්ධිවසෙන. යථාහ -

“දෙවාති තයො දෙවා සම්මුතිදෙවා, උපපත්තිදෙවා, විසුද්ධිදෙවා. තත්ථ
සම්මුතිදෙවා නාම රාජානො, දෙවියො, රාජකුමාරා. උපපත්තිදෙවා නාම
වාතුමහාරාජිකෙ දෙවෙ උපාදාය තදුත්තරිදෙවා. විසුද්ධිදෙවා නාම අරහන්තො
චූච්චන්ති”ති (චූළති. ධොතකමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 32,
පාරායනානුගීතිගාථානිද්දෙස 119).

තෙසු ඉධ උපපත්තිදෙවා අධිජ්ජෙතා. මනුනො අපච්චාති මනුස්සා. පොරාණා
පන භණන්ති - මනස්ස උස්සන්නතාය මනුස්සා. තෙ ජම්බුදීපකා, අපරගොයානකා,

උත්තරකුරුකා, පුබ්බවිදෙහකානි චතුබ්බිධා. ඉධ ජම්බුදීපකා අධිප්පෙතා. මඬගලන්ති ඉමෙහි සත්තානි මඬගලානි, ඉද්ධිං වුද්ධිඤ්ච පාපුණන්තිති අත්ථො. අවින්තයුන්ති වින්තෙසුං. ආකඬ්ඛමානානි ඉච්ඡමානා පත්ථයමානා පිභයමානා. සොත්ථානන්ති සොත්ථිභාවං, සබ්බෙසං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකානං සොභනානං සුන්දරානං කලායාණානං ධම්මානමත්ථිතන්ති චුත්තං හොති. බුහිති දෙසෙහි පකාසෙහි ආචික්ඛ විවර විභජ උත්තානීකරොහි. මඬගලන්ති ඉද්ධිකාරණං වුද්ධිකාරණං සබ්බසම්පත්තිකාරණං. උත්තමන්ති විසිට්ඨං පවරං සබ්බලොකහිතසුඛාවහන්ති අයං ගාථාය අනුපුබ්බපදවණ්ණනා.

අයං පන පිණ්ඩන්ථො – සො දෙවපුත්තො දසසහස්සවක්කවාලෙසු දෙවතා මඬගලපඤ්ඤං සොතුකාමතාය ඉමස්මිං එකවක්කවාලෙ සන්නිපතිත්වා එකවාලග්ගකොට්ඨකාසමත්තෙ දසපි විසමපි තිංසමපි චත්තාලිසමපි පඤ්ඤාසමපි සට්ඨිපි සත්තතිපි අසිතිපි සුබ්බමත්තභාවෙ නිමිමිනිත්වා සබ්බදෙවමාරබ්භමානො සිරියා ච තෙජසා ච අධිගස්භ විරොචමානං පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්තං හගවන්තං පරිවාරෙන්වා යීතා දිස්වා තස්මිං ච සමයෙ අනාගතානම්පි සකලජම්බුදීපකානං මනුස්සානං චෙතසා චෙතොපරිවිතක්කමඤ්ඤාය සබ්බදෙවමනුස්සානං විචිකිච්ඡාසල්ලසමුද්ධරණත්ථං ආහ – “ඛහු දෙවා මනුස්සා ච, මඬගලානි අවින්තයුං, ආකඬ්ඛමානා සොත්ථානං අත්තනො සොත්ථිභාවං ඉච්ඡන්තා, බුහි මඬගලමුත්තමං, තෙසං දෙවානං අනුමතියා මනුස්සානඤ්ච අනුග්ගහෙන මයා පුට්ඨො සමානො යං සබ්බෙසමෙව අම්භාකං එකන්තහිතසුඛාවහනනො උත්තමං මඬගලං, තං නො අනුකම්පං උපාදාය බුහි හගවා” ති.

262. එවමෙතං දෙවපුත්තස්ස වචනං සුත්වා හගවා “අසෙවනා ච බාලාන”න්ති ගාථමාහ. තත්ථ අසෙවනානි අභජනා අපයිරුපාසනා. බාලානන්ති බලන්ති අස්සසන්නිති බාලා, අස්සසිතපස්සසිතමත්තෙන ජීවන්ති, න පඤ්ඤාජීවිතෙනානි අධිප්පායො. තෙසං බාලානං පණ්ඩිතානන්ති පණ්ඩන්තිති පණ්ඩිතා, සන්දිට්ඨිකසම්පරායිකෙසු අත්ථෙසු ඤාණගතියා ගච්ඡන්තිති අධිප්පායො. තෙසං පණ්ඩිතානං. සෙවනානි භජනා පයිරුපාසනා තංසභායතා තංසම්පවඬිකතා. පූජාති සක්කාරගරුකාරමානනවන්දනා. පූජනෙය්‍යානන්ති පූජාරභානං. එතං මඬගලමුත්තමන්ති යා ච බාලානං අසෙවනා, යා ච පණ්ඩිතානං සෙවනා, යා ච පූජනෙය්‍යානං පූජා, තං සබ්බං සම්පිණ්ඩෙන්වා ආහ එතං මඬගලමුත්තමන්ති. යං තයා පුට්ඨං “බුහි මඬගලමුත්තම”න්ති, එත්ථ තාව එතං මඬගලමුත්තමන්ති ගණ්භාහිති චුත්තං හොති. අයමෙතිස්සා ගාථාය පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පනස්සා එවං වෙදිතබ්බා – එවමෙතං දෙවපුත්තස්ස වචනං සුත්වා හගවා ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ යස්මා චතුබ්බිධා කථා පුච්ඡිතකථා, අපුච්ඡිතකථා, සානුසන්ධිකථා, අනනුසන්ධිකථාති. තත්ථ “පුච්ඡාමි තං, ගොතම, භූරිපඤ්ඤං, කථංකරො සාවකො සාධු හොති” ති (සු. නි. 378) ච, “කථං නු ත්වං, මාරිස, ඔසමතරී” ති (සං. නි. 1.1) ච එවමාදීසු පුච්ඡිතෙන කථිකා පුච්ඡිතකථා. “යං

පරෙ සුඛතො ආහු, තදරියා ආහු දුක්ඛතො” ති එවමාදීසු (සු. නි. 767) අප්‍රච්ඡින්නෙත අත්තජ්ඣාසයවසෙනෙව කථිතා අප්‍රච්ඡිතකථා. සබ්බාපි බුද්ධානං කථා “සනිදානාහං, හික්ඛවෙ, ධම්මං දෙසෙමි” ති (අ. නි. 3.126; කථා. 806) වචනතො සානුසන්ධිකථා. අනනුසන්ධිකථා ඉමස්මිං සාසනෙ නත්ථි. එවමෙතාසු කථාසු අයං දෙවපුත්තෙන ප්‍රච්ඡින්නෙත භගවතා කථිතත්තා ප්‍රච්ඡිතකථා. ප්‍රච්ඡිතකථායඤ්ච යථා ඡෙකො පුරිසො කුසලො මග්ගස්ස, කුසලො අමග්ගස්ස, මග්ගං පුට්ඨො පයමං විජහිතබ්බං ආචික්ඛිත්වා පච්ඡා ගහෙතබ්බං ආචික්ඛති – “අසුකස්මිං නාම යානෙ ද්වෙධාපථො භොති, තත්ථ වාමං මුඤ්චිත්වා දක්ඛිණං ගණ්හතා” ති, එවං සෙවිතබ්බාසෙවිතබ්බෙසු අසෙවිතබ්බං ආචික්ඛිත්වා සෙවිතබ්බං ආචික්ඛති. භගවා ච මග්ගකුසලපුරිසසදිසො. යථාහ –

“පුරිසො මග්ගකුසලොති බො, තිස්ස, තථාගතස්සෙනං අධිවචනං අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්සා” ති (සං. නි. 3.84).

සො හි කුසලො ඉමස්ස ලොකස්ස, කුසලො පරස්ස ලොකස්ස, කුසලො මච්චුධෙය්‍යස්ස, කුසලො අමච්චුධෙය්‍යස්ස, කුසලො මාරධෙය්‍යස්ස, කුසලො අමාරධෙය්‍යස්සාති. තස්මා පයමං අසෙවිතබ්බං ආචික්ඛිත්වා සෙවිතබ්බං ආචික්ඛන්තො ආහ – “අසෙවනා ච බාලානං, පණ්ඩිතානඤ්ච සෙවනා” ති. විජහිතබ්බමග්ගො විය හි පයමං බාලා න සෙවිතබ්බා න පයිරුපාසිතබ්බා, තතො ගහෙතබ්බමග්ගො විය පණ්ඩිතා සෙවිතබ්බා පයිරුපාසිතබ්බාති.

කස්මා පන භගවතා මඬිගලං කථෙන්නෙන පයමං බාලානං අසෙවනා පණ්ඩිතානඤ්ච සෙවනා කථිතාති? වුවුවතෙ – යස්මා ඉමං දිට්ඨාදීසු මඬිගලදිට්ඨිං බාලසෙවනාය දෙවමනුස්සා ගණ්හිංසු, සා ච අමඬිගලං, තස්මා නෙසං තං ඉධලොකත්ථපරලොකත්ථහඤ්ජකං අකල්‍යාණමිත්තසංසග්ගං ගරහන්තෙන උභයලොකත්ථසාධකඤ්ච කල්‍යාණමිත්තසංසග්ගං පසංසන්නෙන භගවතා පයමං බාලානං අසෙවනා පණ්ඩිතානඤ්ච සෙවනා කථිතාති.

තත්ථ බාලා නාම යෙ කෙච්චි පාණාතිපාතාදිඅකුසලකම්මපථසමන්තාගතා සත්තා. තෙ තිභාකාරෙහි ජානිතබ්බා. යථාහ – “තීණිමානි, හික්ඛවෙ, බාලස්ස බාලලක්ඛණානි” ති (අ. නි. 3.3; ම. නි. 3.246) සුත්තං. අපිච පුරණකස්සපාදයො ඡ සත්ථාරො දෙවදත්තකොකාලිකකට්ඨොදකතිස්සබණ්ඩදෙවියාපුත්තසමුද්දත්තවිඤ්චමාණවි කාදයො අතීතකාලෙ ච දීඝවිදස්ස භාතාති ඉමෙ අඤ්ඤෙ ච එවරුපා සත්තා බාලාති වෙදිතබ්බා.

තෙ අග්ගිපදිත්තමිච අඬිගාරං අත්තනා දුග්ගහිතෙන අත්තනාඤ්ච අත්තනො වචනකාරකෙ ච විනාසෙත්ති, යථා දීඝවිදස්ස භාතා චතුබුද්ධන්තරං සට්ඨියොජනමත්තෙන අත්තභාවෙන උත්තානො පතීනො මහානිරයෙ පච්චති, යථා ච තස්ස දිට්ඨිං අභිරුචිකානි පඤ්ච කුලසතානි තස්සෙව සහබ්‍යතං උපපන්නානි නිරයෙ පච්චන්ති. වුත්තං හෙතං –

“සෙය්‍යාථාපි, භික්ඛවෙ, නළාගාරා වා තිණාගාරා වා අග්ගි මුත්තො කුටාගාරානිපි ඩහති උල්ලිත්තාවලිත්තානි නිවාතානි චුසිතග්ගලානි පිහිතවාතපානානි, එවමෙව ඛො, භික්ඛවෙ, යාති කානිචි භයාති උප්පජ්ජන්ති, සබ්බානි තානි බාලතො උප්පජ්ජන්ති, නො පණ්ඩිතතො. යෙ කෙච් උපද්දවා උප්පජ්ජන්ති...පෙ.... යෙ කෙච් උපසග්ගා...පෙ.... නො පණ්ඩිතතො. ඉති ඛො, භික්ඛවෙ, සප්පට්ඨයො බාලො, අප්පට්ඨයො පණ්ඩිතො. සඋපද්දවො බාලො, අනුපද්දවො පණ්ඩිතො, සඋපසග්ගො බාලො, අනුපසග්ගො පණ්ඩිතො”ති (අ. නි. 3.1).

අපිව පුත්තිමච්ඡසදිසො බාලො, පුත්තිමච්ඡන්ධපත්තපුට්ඨසදිසො හොති තදුපසෙවී, ඡඩ්ඛනීයතං ජිගුච්ඡනීයතඤ්ච ආපජ්ජති විඤ්ඤානං. චුත්තඤ්චෙනං –

“පුත්තිමච්ඡං කුසග්ගෙන, යො නරො උපනස්හති;
කුසාපි පුතී වායන්ති, එවං බාලුපසෙවනා”ති. (ඉතිචු. 76; ඡා. 1.15.183;
2.22.1257);

අකිත්තිපණ්ඩිතො වාපි සක්කෙන දෙවානම්න්දෙන වරෙ දියාමානෙ එවමාහ –

“බාලං න පස්සෙ න සුඤ්ඤො, න ච බාලෙන සංවසෙ;
බාලෙනල්ලාපසල්ලාපං, න කරෙ න ච රොචයෙ.

“කිත්තු තෙ අකරං බාලො, වද කස්සප කාරණං;
කෙන කස්සප බාලස්ස, දස්සනං නාහිකඬ්ඛසි.

“අනයං නයති දුම්මෙධො, අධුරායං නියුඤ්ජති;
දුන්නයො සෙය්‍යාසො හොති, සම්මා චුත්තො පකුප්පති;
විනයං සො න ජානාති, සාධු තස්ස අදස්සන”න්ති. (ඡා. 1.13.90-92);

එවං භගවා සබ්බාකාරෙන බාලුපසෙවනං ගරහන්තො බාලානං අසෙවනං “මඬිගල”න්ති වත්වා ඉදානි පණ්ඩිතසෙවනං පසංසන්තො “පණ්ඩිතානඤ්ච සෙවනා මඬිගල”න්ති ආහ. තත්ථ පණ්ඩිතා නාම යෙ කෙච් පාණාතිපාතාවෙරමණිආදිදසකුසලකම්මපථසමන්තාගතා සත්තා, තෙ තීහාකාරෙහි ජානිතබ්බා. යථාහ – “තීණිමානි, භික්ඛවෙ, පණ්ඩිතස්ස පණ්ඩිතලක්ඛණානි”ති (අ. නි. 3.3; ම. නි. 3.253) චුත්තං. අපිව බුද්ධපච්චෙකබුද්ධඅසීතිමහාසාවකා අඤ්ඤෙ ව තථාගතස්ස සාවකා සුනෙන්තමහාගොචන්දවිධුරසරහඬිගමහොසධසුතසොමනිමිරාජ-අයොසරකුමාරඅකිත්තිපණ්ඩිතාදයො ච පණ්ඩිතානි චෙදිතබ්බා.

තෙ භයෙ විය රක්ඛා, අන්ධකාරෙ විය පදිපො, බුප්පිපාසාදිදුක්ඛාහිභවෙ විය අන්නපානාදිපට්ටාහො, අත්තනො චචනකරානං සබ්බභයඋපද්දවුපසග්ගවිද්ධංසනසමත්ථා හොන්ති. තථා හි තථාගතං ආගම්ම

අසඬිබෝයා අපරිමාණා දෙවමනුස්සා ආසවක්ඛයං පත්තා, බ්‍රහ්මලොකෙ පතිට්ඨිතා, දෙවලොකෙ පතිට්ඨිතා, සුගතිලොකෙ උප්පන්නා. සාරිපුත්තත්ථෙරෙ විත්තං පසාදෙත්වා චතුභි පච්චයෙහි ථෙරං උපට්ඨහිත්වා අසිති කුලසහස්සානි සග්ගෙ නිබ්බත්තානි. තථා මහාමොග්ගල්ලානමහාකස්සපප්පභුතීසු සබ්බමහාසාවකෙසු, සුනෙන්තස්ස සත්ථුනො සාවකා අප්පෙකච්චෙ බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පජ්ජිංසු, අප්පෙකච්චෙ පරනිමිතවසවත්තීනං දෙවානං සහබ්‍යතං...පෙ.... අප්පෙකච්චෙ ගහපතිමහාසාලකුලානං සහබ්‍යතං උප්පජ්ජිංසු. චුත්තඤ්ඤෙතං -

“නත්ථි, හික්ඛවෙ, පණ්ඩිතතො භයං, නත්ථි පණ්ඩිතතො උපද්දවො, නත්ථි පණ්ඩිතතො උපසග්ගො”ති (අ. නි. 3.1).

අපිච තගරමාලාදිගන්ධහණ්ඩසදිසො පණ්ඩිතො, තගරමාලාදිගන්ධහණ්ඩපලිවෙය්‍යපත්තසදිසො හොති තදුපසෙවි, භාවනීයතං මනුඤ්ඤතඤ්ච ආපජ්ජති විඤ්ඤානං. චුත්තඤ්ඤෙතං -

“තගරඤ්ච පලාසෙන, යො නරො උපනස්හති; පත්තාපි සුරහි වායන්ති, එවං ධීරුපසෙවනා”ති. (ඉතිවු. 76; ඡා. 1.15.184; 2.22.1258);

අකිත්තිපණ්ඩිතො වාපි සක්කෙන දෙවානමිත්දෙන වරෙ දියාමානෙ එවමාහ -

“ධීරං පස්සෙ සුණෙ ධීරං, ධීරෙන සහ සංවසෙ; ධීරෙනල්ලාපසල්ලාපං, තං කරෙ තඤ්ච රොචයෙ.

“කින්නු තෙ අකරං ධීරො, වද කස්සප කාරණං; කෙන කස්සප ධීරස්ස, දස්සනං අහිකඬ්ඬසි.

“නයං නයති මෙධාවී, අධුරායං න යුඤ්ජති; සුනායො සෙය්‍යාසො හොති, සම්මා චුත්තො න කුප්පති; විනයං සො පජානාති, සාධු තෙන සමාගමො”ති. (ඡා. 1.13.94-96);

එවං භගවා සබ්බාකාරෙන පණ්ඩිතසෙවනං පසංසන්තො, පණ්ඩිතානං සෙවනං “මඬ්ඟල”න්ති චත්වා ඉදානි තාය බාලානං අසෙවනාය පණ්ඩිතානං සෙවනාය ච අනුපුබ්බෙන පූජනෙය්‍යභාවං උපගතානං පූජං පසංසන්තො “පූජා ච පූජනෙය්‍යානං එතං මඬ්ඟලමුත්තම”න්ති ආහ. තත්ථ පූජනෙය්‍යා නාම සබ්බදොසවිරහිත්තා සබ්බගුණසමන්තාගතත්තා ච බුද්ධා භගවන්තො, තතො පච්ඡා පච්චෙකබුද්ධා අරියසාවකා ච. තෙසඤ්චි පූජා අප්පකාපි දීඝරත්තං හිතාය සුබාය හොති, සුමනමාලාකාරමල්ලිකාදයො චෙත්ථ නිදස්සනං.

තත්ථෙකං නිදස්සනමත්තං භණාම. භගවා කීර එකදිවසං පුබ්බණ්භසමයං නිවාසෙත්වා පත්තචීවරමාදාය රාජගහං පිණ්ඩාය පාවිසි. අථ බො සුමනමාලාකාරො

රඤ්ඤා මාගධස්ස සෙනියස්ස බිම්බිසාරස්ස පුජ්ඣානි ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො අද්දස
 භගවන්තං නගරද්වාරං අනුප්පත්තං පාසාදිකං පසාදනීයං
 ද්වන්තිංසමහාපුරිසලක්ඛණාසිතානුඛ්‍යාඤ්ජනපටිමණ්ඩිතං බුද්ධසිරියා ජලන්තං.
 දිස්වානස්ස එතදහොසි – “රාජා පුජ්ඣානි ගහෙත්වා සතං වා සහස්සං වා දදෙය්‍ය,
 තඤ්ච ඉධලොකමත්තමෙව සුඛං භවෙය්‍ය, භගවතො පන පූජා
 අප්පමෙය්‍යඅසඬ්ඛෙය්‍යඵලා දීඝරත්තං භික්‍ෂුඛාවහා භොති. හන්දාහං ඉමෙහි
 පුජ්ඵභි භගවන්තං පූජෙමි” ති පසන්තචිත්තො එකං පුජ්ඵමුට්ඨිං ගහෙත්වා
 භගවතො පටිමුඛං බිඪි, පුජ්ඣානි ආකාසෙන ගන්ත්වා භගවතො උපරි මාලාවිතානං
 හුත්වා අට්ඨංසු. මාලාකාරො තං ආනුභාවං දිස්වා පසන්තතරචිත්තො පුන එකං
 පුජ්ඵමුට්ඨිං බිඪි, තානි ගන්ත්වා මාලාකඤ්චුකො හුත්වා අට්ඨංසු. එවං අට්ඨ
 පුජ්ඵමුට්ඨියො බිඪි, තානි ගන්ත්වා පුජ්ඵකූටාගාරං හුත්වා අට්ඨංසු. භගවා
 අත්තොකූටාගාරෙ විය අහොසි, මහාජනකායො සන්තිපති. භගවා මාලාකාරං
 පස්සන්තො සිතං පාත්වාකාසි. ආනන්දත්ථෙරො “න බුද්ධා අහෙතු අප්පච්චයා සිතං
 පාතුකරොන්ති” ති සිතකාරණං පුච්ඡී. භගවා ආහ – “එසො, ආනන්ද, මාලාකාරො
 ඉමිස්සා පූජාය ආනුභාවෙන සතසහස්සකප්පෙ දෙවෙසු ව මනුස්සෙසු ව සංසරිත්වා
 පරියොසානෙ සුමනිස්සරො නාම පච්චෙකබුද්ධො භවිස්සති” ති. වචනපරියොසානෙ
 ව ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං ගාථං අභාසි –

“තඤ්ච කම්මං කතං සාධු, යං කත්වා නානුතප්පති;
 යස්ස පතීතො සුමනො, විපාකං පටිසෙවති” ති. (ධ. ප. 68);

ගාථාපරියොසානෙ චතුරාසිනියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි, එවං
 අප්පකාපි තෙසං පූජා දීඝරත්තං භික්‍ෂාය සුඛාය භොතීති වෙදිතබ්බා. සා ව ආමිසපූජාව
 කො පන වාදො පටිපත්තිපූජාය. යතො යෙ කුලපුත්තා සරණගමනෙන
 සික්ඛාපදපටිග්ගහණෙන උපොසථඬ්ගසමාදානෙන චතුපාරිසුද්ධිසිලාදිභි ව
 අත්තනො ගුණෙහි භගවන්තං පූජෙත්ති, කො තෙසං පූජාය ඵලං වණ්ණයිස්සති. තෙ
 හි තථාගතං පරමාය පූජාය පූජෙත්තිති වුත්තා. යථාහ –

“යො බො, ආනන්ද, භික්ඛු වා භික්ඛුනී වා උපාසකො වා උපාසිකා වා
 ධම්මානුධම්මපටිපත්තො විහරති සාමිච්ඡපටිපත්තො අනුධම්මචාරී, සො
 තථාගතං සක්කරොති ගරුං කරොති මානෙති පූජෙති අපචියති පරමාය
 පූජායා” ති.

එතෙනානුසාරෙන පච්චෙකබුද්ධඅරියසාවකානම්පි පූජාය භික්‍ෂුඛාවහතා
 වෙදිතබ්බා.

අපිව ගහට්ඨානං කනිට්ඨස්ස ජෙට්ඨො භාතාපි භගිනීපි පූජනෙය්‍යා, පුත්තස්ස
 මාතාපිතරො, කුලවධුනං සාමිකසස්සුසසුරාති එවම්පෙත්ථ පූජනෙය්‍යා වෙදිතබ්බා.
 එතෙසම්පි හි පූජා කුසලධම්මසඬ්ඛාතත්තා ආයුආදිවඩ්ඪිභෙතුත්තා ව මඬ්ගලමෙව.
 වුත්තඤ්ඤො –

“තෙ මත්තෙය්‍යා භවිස්සන්ති පෙත්තෙය්‍යා සාමඤ්ඤා බ්‍රහ්මඤ්ඤා කුලෙ ජෙට්ඨාපවායිනො, ඉදං කුසලං ධම්මං සමාදාය වත්තිස්සන්ති. තෙ තෙසං කුසලානං ධම්මානං සමාදානහෙතු ආයුනාපි වඩ්ඪිස්සන්ති, වණ්ණෙනපි වඩ්ඪිස්සන්ති” තිආදි.

එවමෙතිස්සා ගාථාය බාලානං අසෙවනා පණ්ඩිතානං සෙවනා පූජනෙය්‍යානං පූජාති තිණි මඬගලානි චුත්තාති. තත්ථ බාලානං අසෙවනා බාලසෙවනපච්චයභයාදිපරිත්තාණෙන උභයලොකහිතහෙතුත්තා පණ්ඩිතානං සෙවනා පූජනෙය්‍යානං පූජා ව තාසං ඵලවිභූතිවණ්ණනායං චුත්තනයෙනෙව නිබ්බානසුගතිහෙතුත්තා “මඬගල”න්ති වෙදිතබ්බා. ඉතො පරං තු මාතිකං අදස්සෙත්වා එව යං යත්ථ මඬගලං, තං වචන්ථපෙස්සාම, තස්ස ව මඬගලත්තං විභාවයිස්සාමාති.

නිට්ඨිතා අසෙවනා ව බාලානන්ති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

263. එවං භගවා “බ්‍රහ්ම මඬගලමුත්තම”න්ති එකං අජ්ඣෙසිතොපි අජ්ජං යාවිතො බහුදායකො උළාරපුරිසො විය එකාය ගාථාය තිණි මඬගලානි වත්වා තතො උත්තරිපි දෙවතානං සොතුකාමතාය මඬගලානඤ්ච අත්ථිතාය යෙසං යෙසං යං යං අනුකුලං, තෙ තෙ සත්තෙ තත්ථ තත්ථ මඬගලෙ නියොජෙතුකාමතාය ව “පතිරුපදෙසවාසො වා”තිආදීහි ගාථාහි පුනපි අනෙකානි මඬගලානි වත්තුමාරද්ධො.

තත්ථ පට්මගාථාය තාව පතිරුපොති අනුච්ඡවිකො. දෙසොති ගාමොපි නිගමොපි නගරමිපි ජනපදොපි යො කොච්ඡි සත්තානං නිවාසොකාසො. වාසොති තත්ථ නිවාසො. පුබ්බෙති පුරා අතීතාසු ජාතීසු. කතපුඤ්ඤතාති උපචිතකුසලතා. අත්තාති විත්තං වුව්චති, සකලො වා අත්තභාවො. සම්මාපණ්ඩිති තස්ස අත්තනො සම්මා පණ්ඩානං නියුඤ්ජනං, යපනන්ති චුත්තං හොති. සෙසං චුත්තනයමෙවාති අයමෙත්ථ පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා පතිරුපදෙසො නාම යත්ථ වතස්සො පරිසා විහරන්ති, දානාදීනි පුඤ්ඤකිරියාවත්ථුනි වත්තන්ති, නවඬගං සත්ථු සාසනං දිජ්ජති. තත්ථ නිවාසො සත්තානං පුඤ්ඤකිරියාය පච්චයත්තා “මඬගල”න්ති වුව්චති. සීහළදීපපට්ටියකෙවට්ටාදයො වෙන්ථ නිදස්සනං.

අපරො නයො – පතිරුපදෙසො නාම භගවතො බොධිමණ්ඩප්පදෙසො, ධම්මවක්කප්පවත්තිතප්පදෙසො, ද්වාදසයොජනාය පරිසාය මජ්ඣෙ සබ්බන්තීරියමතං භින්දිත්වා යමකපාටිභාරියදස්සිතකණ්ඩම්බරුක්ඛමුලප්පදෙසො, දෙවොරොහනප්පදෙසො, යො වා පනඤ්ඤාපි සාවත්ථිරාජගහාදිබුද්ධාදිවාසප්පදෙසො. තත්ථ නිවාසො සත්තානං ඡඅනුත්තරියපට්ටිලාභපච්චයතො “මඬගල”න්ති වුව්චති.

අපරො නයො – පුරත්ථිමාය දිසාය කප්ඵගලං නාම නිගමො, තස්ස අපරෙන මහාසාලා, තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙකං. දක්ඛිණපුරත්ථිමාය දිසාය සල්ලවතී නාම නදී, තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙකං. දක්ඛිණාය දිසාය සෙනකණ්ණිකං නාම නිගමො, තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙකං. පච්ඡිමාය දිසාය ථූණං නාම බ්‍රාහ්මණගාමො, තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙකං. උත්තරාය දිසාය උසිරද්ධපො නාම පබ්බතො, තතො පරං පච්චන්තිමා ජනපදා, ඔරතො මජ්ඣෙකං (මහාව. 259). අයං මජ්ඣිමප්පදෙසො ආයාමෙන තීණි යොජනසතානි, විත්ථාරෙන අභිසන්තෙය්‍යානි, පරික්ඛෙපෙන නවයොජනසතානි හොන්ති, එසො පතිරූපදෙසො නාම.

එත්ථ චතුත්තං මහාදීපානං ද්විසහස්සානං පරිත්තදීපානඤ්ච ඉස්සරියාධිපච්චකාරකා චක්ඛවත්ති උප්පජ්ජන්ති, එකං අසඬ්ඛොය්‍යං කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමිසො පුරෙත්වා සාරිපුත්තමහාමොග්ගල්ලානාදයො මහාසාවකා උප්පජ්ජන්ති, ද්වෙ අසඬ්ඛොය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමිසො පුරෙත්වා පච්චෙකබුද්ධා, චත්තාරි අට්ඨ සොළස වා අසඬ්ඛොය්‍යානි කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමිසො පුරෙත්වා සම්මාසම්බුද්ධා ච උප්පජ්ජන්ති. තත්ථ සත්තා චක්ඛවත්තිරඤ්ඤො ඔවාදං ගහෙත්වා පඤ්චසු සීලෙසු පතිට්ඨාය සග්ගපරායණා හොන්ති, තථා පච්චෙකබුද්ධානං ඔවාදෙ පතිට්ඨාය. සම්මාසම්බුද්ධසාවකානං පන ඔවාදෙ පතිට්ඨාය සග්ගපරායණා නිබ්බානපරායණා ච හොන්ති. තස්මා තත්ථ වාසො ඉමාසං සම්පත්තිනං පච්චයතො “මඬ්ගල”න්ති වුච්චති.

පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤතා නාම අතීතජාතියං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධඛිණාසවෙ ආරබ්භ උපචිතකුසලතා, සාපි මඬ්ගලං. කස්මා? බුද්ධපච්චෙකබුද්ධෙ සම්මුඛතො දස්සෙත්වා බුද්ධානං වා බුද්ධසාවකානං වා සම්මුඛා සුත්තාය චතුප්පදිකායපි ගාථාය පරියොසානෙ අරහත්තං පාපෙතීති කත්වා. යො ච මනුස්සො පුබ්බෙ කතාධිකාරො උස්සන්තකුසලමූලො හොති, සො තෙනෙව කුසලමූලෙන විපස්සනං උප්පාදෙත්වා ආසවක්ඛයං පාපුණාති යථා රාජා මහාකප්පිනො අග්ගමහෙසී ච. තෙන වුත්තං “පුබ්බෙ ච කතපුඤ්ඤතා මඬ්ගල”න්ති.

අත්තසම්මාපණ්ඩි නාම ඉධෙකච්චො අත්තානං දුස්සීලං සීලෙ පතිට්ඨාපෙති, අස්සද්ධං සද්ධාසම්පදාය පතිට්ඨාපෙති, මච්ඡරිං වාගසම්පදාය පතිට්ඨාපෙති. අයං වුච්චති “අත්තසම්මාපණ්ඩි”ති. එසො ච මඬ්ගලං. කස්මා? දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකචෙරප්පහානවිවිධානිසංසාධිගමහෙතුතොති.

එවං ඉමිස්සාපි ගාථාය පතිරූපදෙසවාසො, පුබ්බෙ ච කතපුඤ්ඤතා, අත්තසම්මාපණ්ඩිති තීණියෙව මඬ්ගලානි වුත්තානි, මඬ්ගලත්තඤ්ච නෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා පතිරූපදෙසවාසො වාති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

264. ඉදානි බාහුසච්චඤ්චානි එත්ථ බාහුසච්චන්ති බහුස්සුතභාවො. සිප්පන්ති යංකිඤ්චි හත්ථකොසල්ලං. විනයොති කායවාචාවිත්තවිනයනං. සුසික්ඛිතොති සුට්ඨු සික්ඛිතො. සුභාසිතාති සුට්ඨු භාසිතා. යාති අනියමනිද්දෙසො. වාචාති ගිරා බ්‍යජ්ජො. සෙසං චුත්තනයමෙවාති. අයමෙත්ථ පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බො – බාහුසච්චං නාම යං තං “සුතධරො හොති සුතසන්නිවයො”ති (ම. නි. 1.339; අ. නි. 4.22) ව “ඉධ, භික්ඛවෙ, එකච්චස්ස පුග්ගලස්ස බහුකං සුතං හොති සුත්තං ගෙය්‍යං වෙය්‍යාකරණ”න්ති (අ. නි. 4.6) ව එවමාදිනා නයෙන සත්ථුසාසනධරත්තං වණ්ණිතං, තං අකුසලජ්ජභානකුසලාධිගමහෙතුතො අනුපුබ්බෙන පරමත්ථසච්චසච්ඡිකිරියහෙතුතො ව “මඬගල”න්ති වුවවති. චුත්තඤ්ඤෙනං හගවතා –

“සුතවා ව බො, භික්ඛවෙ, අරියසාවකො අකුසලං පජ්හති, කුසලං භාවෙති, සාවජ්ජං පජ්හති, අනවජ්ජං භාවෙති, සුද්ධමත්තානං පරිහරති”ති (අ. නි. 7.67).

අපරමිපි චුත්තං –

“ධනානං ධම්මානං අත්ථමුපපරික්ඛති, අත්ථං උපපරික්ඛතො ධම්මා නිජ්ඣානං බමන්ති, ධම්මනිජ්ඣානක්ඛන්ති යා සති ඡන්දො ජායති, ඡන්දජාතො උස්සහති, උස්සහන්තො තුලයති, තුලයන්තො පදහති, පදහන්තො කායෙන වෙච්ච පරමත්ථසච්චං සච්ඡිකරොති, පඤ්ඤාය ව අනිච්ඡිකු පස්සති”ති (ම. නි. 2.432).

අපිච්ච අගාරිකබාහුසච්චමිපි යං අනවජ්ජං, තං උභයලොකහිතසුඛාවහනතො “මඬගල”න්ති වෙදිතබ්බං.

සිප්පං නාම අගාරිකසිප්පඤ්ච අනගාරිකසිප්පඤ්ච. තත්ථ අගාරිකසිප්පං නාම යං පරුපරොධවිරහිතං අකුසලච්චජ්ජිතං මණිකාරසුචණ්ණකාරකම්මාදි, තං ඉධලොකත්ථාවහනතො මඬගලං. අනගාරිකසිප්පං නාම චිවරච්චාරණසිබ්බනාදි සමණපරික්ඛාරාභිසඬ්ඛරණං, යං තං “ඉධ, භික්ඛවෙ, භික්ඛු යාති තාති සමුග්ගමාරිතං උච්චාවචානි කිංකරණියානි, තත්ථ දක්ඛො හොති”තිආදිනා නයෙන තත්ථ තත්ථ සංවණ්ණිතං, යං “නාථකරණො ධම්මො”ති (දී. නි. 3.345; අ. නි. 10.17) ව චුත්තං, තං අත්තතො ව පරෙසඤ්ච උභයලොකහිතසුඛාවහනතො “මඬගල”න්ති වෙදිතබ්බං.

විනයො නාම අගාරිකවිනයො ව අනගාරිකවිනයො ව. තත්ථ අගාරිකවිනයො නාම දසඅකුසලකම්මපථවිරමණං, සො තත්ථ අසංකිලෙසාපජ්ජනෙන ආචාරගුණවචත්ථානෙන ව සුසික්ඛිතො උභයලොකහිතසුඛාවහනතො මඬගලං. අනගාරිකවිනයො නාම සත්තාපත්තික්ඛන්ධෙ අනාපජ්ජනං, සොපි චුත්තනයෙනෙව

සුසික්ඛිතො. චතුපාරිසුද්ධිසීලං වා අනගාරිකවිනයො. සො යථා තත්ථ පතිට්ඨාය
අරහත්තං පාපුණාති, එවං සික්ඛනෙන සුසික්ඛිතො
ලොකියලොකුත්තරසුඛාධිගමහෙතුතො “මඬගල”න්ති වෙදිතබ්බො.

සුභාසිතා වාචා නාම මුසාවාදාදිදොසවිරහිතා වාචා. යථාහ – “චතුහි, භික්ඛවෙ,
අඬගෙහි සමන්තාගතා වාචා සුභාසිතා හොති”ති. අසම්ඵස්පලාපා වාචා එව වා
සුභාසිතා. යථාහ –

“සුභාසිතං උත්තමමාහු සන්තො,
ධම්මං භණ්ණ නාධම්මං තං දුතියං;
පියං භණ්ණ නාප්පියං තං තතියං,
සච්චං භණ්ණ නාලිකං තං චතුත්ථ”න්ති. (සං. නි. 1.213; සු. නි. 452);

අයම්පි උභයලොකහිතසුඛාවහනතො “මඬගල”න්ති වෙදිතබ්බො. යස්මා ච අයං
විනයපරියාපන්නා එව, තස්මා විනයග්ගහණෙන එතං අසඬගණ්හිත්වා විනයො
සඬගහෙතබ්බො. අථවා කිං ඉමිනා පරිස්සමෙන පරෙසං ධම්මදෙසනාවාචා ඉධ
“සුභාසිතා වාචා”ති වෙදිතබ්බො. සා හි යථා පතිරුපදෙසවාසො, එවං සත්තානං
උභයලොකහිතසුඛනිබ්බානාධිගමපච්චයතො “මඬගල”න්ති වුච්චති. ආහ ව –

“යං බුද්ධො භාසති වාචං, බෙමං නිබ්බානපත්තියා;
දුක්ඛස්සන්තකිරියාය, සා වෙ වාචානමුත්තමා”ති. (සං. නි. 1.213; සු. නි.
456);

එවං ඉමිස්සා ගාථාය බාහුසච්චං, සිප්පං, විනයො සුසික්ඛිතො, සුභාසිතා වාචාති
චත්තාරි මඬගලාති වුත්තාති, මඬගලත්තඤ්ච නෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා බාහුසච්චඤ්චාති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

265. ඉදානි මාතෘපිතුඋපට්ඨානන්ති එත්ථ මාතු ව පිතු වාති මාතෘපිතු.
උපට්ඨානන්ති උපට්ඨහනං. පුත්තානඤ්ච දාරානඤ්චාති පුත්තදාරස්ස. සඬගණ්හනං
සඬගහො. න ආකුලා අනාකුලා. කම්මානි එව කම්මන්තා. සෙසං වුත්තනයමෙවාති
අයං පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බො – මාතා නාම ජනිකා වුච්චති, තථා පිතා.
උපට්ඨානං නාම පාදධොවනසම්බාහනඋච්ඡාදනන්භාපනෙහි
චතුපච්චයසම්පදානෙන ව උපකාරකරණං. තත්ථ යස්මා මාතෘපිතරො බහුපකාරා
පුත්තානං අත්ථකාමා අනුකම්පකා, යං පුත්තකෙ බහි කීළිත්වා පංසුමක්ඛිතසරිරකෙ
ආගතෙ දිස්වා පංසුකං පුඤ්ජිත්වා මත්ථකං උපසිඬ්ඝායන්තා පරිවුම්බන්තා ව
සිනෙහං උප්පාදෙන්ති, චස්සසතම්පි මාතෘපිතරො සිසෙන පරිහරන්තා පුත්තා නෙසං
පටිකාරං කාතුං අසමත්ථා. යස්මා ච තෙ ආපාදකා පොසකා ඉමස්ස ලොකස්ස
දස්සෙතාරො බුහ්මසම්මතා පුබ්බාවරියසම්මතා, තස්මා නෙසං උපට්ඨානං ඉධ

පසංසං පෙව්ව සග්ගසුඛස්ථ ආවහති, තෙන “මඬගල” න්ති වුව්වති. වුත්තස්ඤ්භෙනං
භගවතා –

“බ්‍රහ්මාති මාතෘපිතරො, පුබ්බාවරියාති වුව්වරො;
ආහුනෙය්‍යා ච පුත්තානං, පජාය අනුකම්පකා.

“තස්මා හි නෙ නමස්සෙය්‍ය, සක්කරෙය්‍ය ච පණ්ඩිතො;
අත්තෙන අථ පානෙන, වත්ථෙන සයනෙන ච.

“උච්ඡාදනෙන න්භාපනෙන, පාදානං ධොවනෙන ච;
තාය නං පාරිවරියාය, මාතෘපිතුසු පණ්ඩිතා;
ඉධෙව නං පසංසන්ති, පෙව්ව සග්ගෙ පමොදති” ති. (අ. නි. 3.31; ඉතිවු.
106; ඡා. 2.20.181-183);

අපරො නයො – උපට්ඨානං නාම
භරණකිව්වකරණකුලවංසට්ඨපනාදිපස්ථව්විධං, තං
පාපනිවාරණාදිපස්ථව්විධදිට්ඨධම්මිකහිතභෙනුතො “මඬගල” න්ති වෙදිතබ්බං.
වුත්තස්ඤ්භෙනං භගවතා –

“පස්ථව්හි බො, ගහපතිපුත්ත, යානෙහි පුත්තෙන පුරත්ථිමා දිසා
මාතෘපිතරො පච්චුපට්ඨාතබ්බා ‘භතො නෙ හරිස්සාමි, කිව්වං නෙසං
කරිස්සාමි, කුලවංසං යංපෙස්සාමි, දායජ්ජං පටිපජ්ජිස්සාමි, අථ වා පන
පෙතානං කාලකතානං දක්ඛිණං අනුජ්ජදස්සාමි’ ති. ඉමෙහි බො,
ගහපතිපුත්ත, පස්ථව්හි යානෙහි පුත්තෙන පුරත්ථිමා දිසා මාතෘපිතරො
පච්චුපට්ඨිතා පස්ථව්හි යානෙහි පුත්තං අනුකම්පන්ති, පාපා නිවාරෙන්නි,
කල්‍යාණෙ නිවෙසෙන්නි, සිජ්ජං සික්ඛාපෙන්නි, පතිරුපෙන දාරෙන
සංයොජෙන්නි, සමයෙ දායජ්ජං නිය්‍යාදෙන්නි” ති (දී. නි. 3.267).

අපිව යො මාතෘපිතරො තීසු වත්ථුසු පසාදුජ්ජාදනෙන සීලසමාදාපනෙන
පබ්බජ්ජාය වා උපට්ඨහති, අයං මාතෘපිතුඋපට්ඨාකානං අග්ගො, තස්ස තං
මාතෘපිතුඋපට්ඨානං මාතෘපිතුහි කතස්ස උපකාරස්ස පච්චුපකාරභූතං අනෙකෙසං
දිට්ඨධම්මිකානං සම්පරායිකානස්ථ අත්ථානං පදට්ඨානතො “මඬගල” න්ති වුව්වති.

පුත්තදාරස්සාති එත්ථ අත්තනා ජනිතා පුත්තාපි ධීතරොපි “පුත්තා” ත්වෙව
සඬ්ඛං ගච්ඡන්ති. දාරාති වීසනියා හරියානං යා කාවි හරියා. පුත්තා ච දාරා ච
පුත්තදාරං, තස්ස පුත්තදාරස්ස. සඬ්ගභොති සම්මානනාදිහි උපකාරකරණං. තං
සුසංවිහිතකම්මන්තතාදිදිට්ඨධම්මිකහිතභෙනුතො “මඬගල” න්ති වෙදිතබ්බං.
වුත්තස්ඤ්භෙනං භගවතා – “පච්ඡිමා දිසා පුත්තදාරා වෙදිතබ්බා” ති (දී. නි. 3.266)
එත්ථ උද්දිට්ඨං පුත්තදාරං හරියාසද්දෙන සඬ්ගණ්හිත්වා –

“පඤ්චහි බො, ගහපතිපුත්ත, යානෙහි සාමිකෙන පච්ඡිමා දිසා හරියා පච්චුපට්ඨාතබ්බා, සම්මානනාය අනවමානනාය අනතිවරියාය ඉස්සරියවොස්සග්ගෙන අලඬිකාරානුප්පදානෙන. ඉමෙහි බො, ගහපතිපුත්ත, පඤ්චහි යානෙහි සාමිකෙන පච්ඡිමා දිසා හරියා පච්චුපට්ඨිතා පඤ්චහි යානෙහි සාමිකං අනුකම්පති, සුසංවිහිතකම්මන්තා ව හොති, සඬගහිතපරිජනා ව, අනතිවාරිනී ව, සම්භතඤ්ච අනුරක්ඛති, දක්ඛා ව හොති අනලසා සබ්බකිව්වෙසු”ති (දී. නි. 3.269).

අයං වා අපරො නයො – සඬගහොති ධම්මිකාහි දානපියවාචඅත්ථවරියාහි සඬගණ්හනං. සෙය්‍යථිදං – උපොසථදිවසෙසු පරිබ්බයදානං, නක්ඛත්තදිවසෙසු නක්ඛත්තදස්සාපනං, මඬගලදිවසෙසු මඬගලකරණං, දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකෙසු අත්ථෙසු ඔවාදානුසාසනන්ති. තං චුත්තනායෙනෙව දිට්ඨධම්මිකහිතහෙතුතො සම්පරායිකහිතහෙතුතො දෙවතාහිපි නමස්සනීයභාවහෙතුතො ව “මඬගල”න්ති වෙදිතබ්බං. යථාහ සක්කො දෙවානම්න්දො –

“යෙ ගහට්ඨා පුඤ්ඤකරා, සීලවන්තො උපාසකා;
ධම්මෙන දාරං පොසෙන්නි, තෙ නමස්සාමි මාතලී”ති. (සං. නි. 1.264);

අනාකුලා කම්මන්තා නාම කාලඤ්ඤාතාය පතිරූපකාරිතාය අනලසතාය උට්ඨානවීරියසම්පදාය අබ්‍යසනීයතාය ව කාලාතික්කමනඅප්පතිරූපකරණාකරණසිලිකරණාදිආකුලභාවවිරහිතා කසිගොරක්ඛවණ්ප්පාදයො කම්මන්තා. එතෙ අත්තනො වා පුත්තදාරස්ස වා දාසකම්මකරානං වා බ්‍යත්තතාය එවං පයොජිතා දිට්ඨෙව ධම්මෙ ධනධඤ්ඤවුඬ්ඨිපටිලාභහෙතුතො “මඬගල”න්ති චුත්තා. චුත්තඤ්චෙතං භගවතා –

“පතිරූපකාරී ධුරවා, උට්ඨාතා වින්දතෙ ධන”න්ති. (සු. නි. 189; සං. නි. 1.246) ව;

“න දිවා සොප්පසිලෙන, රත්තිමුට්ඨානදෙස්සිනා;
නිච්චං මත්තෙන සොණ්ඨෙන, සක්කා ආවසිතුං සරං.

“අතිසීතං අතිඋණ්හං, අතිසායමිදං අහු;
ඉති විස්සට්ඨකම්මන්තෙ, අත්ථා අව්වෙන්ති මාණවෙ.

“යොධ සීතඤ්ච උණ්හඤ්ච, තිණා හියොයා න මඤ්ඤති;
කරං පුරිසකිච්චානි, සො සුඛා න විභායති”ති. ව (දී. නි. 3.253);

“භොගෙ සංහරමානස්ස, භමරස්සෙව ඉරියතො;
භොගා සන්නිවයං යන්නි, වම්මිකොවුපචියති”ති. (දී. නි. 3.265) –

ව එවමාදි.

එවං ඉමිස්සාපි ගාථාය මාතුපට්ඨානං, පිතුපට්ඨානං, පුත්තදාරස්ස සඬගහො, අනාකුලා ච කම්මන්තාති චත්තාරි මඬගලාති චුත්තාති, පුත්තදාරස්ස සඬගහං වා ද්විධා කත්වා පඤ්ච, මාතාපිතුපට්ඨානං වා එකමෙව කත්වා තිණි. මඬගලත්තඤ්ච නෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා මාතාපිතුපට්ඨානන්ති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

266. ඉදානි දානඤ්චාති එත්ථ දීයනෙ ඉමිනාති දානං, අත්තනො සන්තකං පරස්ස පටිපාදීයතීති චුත්තං හොති. ධම්මස්ස වරියා, ධම්මා වා අනපෙතා වරියා ධම්මවරියා. ඤායන්තෙ “අම්භාකං ඉමෙ”ති ඤාතකා. න අවජ්ජාති අනවජ්ජාති, අනිත්ථිතාති අගරහිතාතීති චුත්තං හොති. සෙසං චුත්තනයමෙවාති අයං පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා – දානං නාම පරං උද්දිස්ස සුඛුද්ධිපුබ්බිකා අන්තාදිදසදානවත්ථුපරිච්චාගවෙනනා තංසම්පයුත්තො වා අලොභො. අලොභෙන හි තං වත්ථුං පරස්ස පටිපාදෙති. තෙන චුත්තං “දීයනෙ ඉමිනාති දාන”න්ති. තං බහුජනපියමනාපතාදීනං දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකානං ඵලවිසෙසානං අධිගමහෙතුතො “මඬගල”න්ති චුත්තං. “දායකො සීහ දානපති බහුතො ජනස්ස පියො හොති මනාපො”ති එවමාදීනි වෙන්ථ සුත්තාති (අ. නි. 5.34) අනුස්සරිතබ්බාති.

අපරො නයො – දානං නාම දුට්ඨං ආමිසදානඤ්ච, ධම්මදානඤ්ච. තත්ථ ආමිසදානං චුත්තජ්ජකාරමෙව. ඉධලොකපරලොකදුක්ඛක්ඛයසුඛාවහස්ස පන සම්මාසම්බුද්ධජ්ජවෙදිතස්ස ධම්මස්ස පරෙසං හිතකාමතාය දෙසනා ධම්මදානං. ඉමෙසඤ්ච ද්වින්තං දානානං එතදෙව අග්ගං. යථාහ –

“සබ්බදානං ධම්මදානං ජිනාති,
සබ්බරසං ධම්මරසො ජිනාති;
සබ්බරතිං ධම්මරතී ජිනාති,
තණ්හක්ඛයො සබ්බදුක්ඛං ජිනාතී”ති. (ධ. ප. 354);

තත්ථ ආමිසදානස්ස මඬගලත්තං චුත්තමෙව. ධම්මදානං පන යස්මා අත්ථපටිසංවෙදිතාදීනං ගුණානං පදට්ඨානං, තස්මා “මඬගල”න්ති වුවචති. චුත්තඤ්ඤෙනං හගචතා –

“යථා යථා, හික්ඛවෙ, හික්ඛු යථාසුතං යථාපරියත්තං ධම්මං විත්ථාරෙන පරෙසං දෙසෙති, තථා තථා සො තස්මිං ධම්මෙ අත්ථපටිසංවෙදී ව හොති ධම්මපටිසංවෙදී වා”ති එවමාදි (දී. නි. 3.355; අ. නි. 5.26).

ධම්මවරියා නාම දසකුසලකම්මපථවරියා. යථාහ – “තිට්ඨං බො, ගහපතයො, කායෙන ධම්මවරියාසම්මවරියා හොතී”ති එවමාදි. සා පනෙසා ධම්මවරියා

සග්ගලොකුපපත්තිහෙතූතො “මඬගල”න්ති වෙදිතඛ්ඛා. චුත්තඤ්ඤානං භගවතා – “ධම්මවරියාසම්මවරියාහෙතු ඛො, ගහපතයො, එවමිධෙකච්චෙ සත්තා කායස්ස හෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්ති”ති (ම. නි. 1.441).

ඤාතකා නාම මාතීතො වා පිතීතො වා යාව සත්තමා පිතාමහයුගා සම්බන්ධා. තෙසං භොගපාරිජුඤ්ඤාන වා බ්‍යාධිපාරිජුඤ්ඤාන වා අභිභතානං අත්තනො සමීපං ආගතානං යථාබලං සාසවිජාදනධනධඤ්ඤාදීහි සඬගහො පසංසාදීනං දිට්ඨධම්මිකානං සුගතිගමනාදීනඤ්ච සම්පරාසිකානං විසෙසාධිගමානං හෙතූතො “මඬගල”න්ති චූචවති.

අනවජ්ජානි කම්මානි නාම

උපොසථඬගසමාදානවෙය්‍යාවච්චකරණආරාමවනරොපනසෙතුකරණාදීනි කායවච්චිමනොසුචරිතකම්මානි. තානි හි නානාජපකාරහිතසුබාධිගමහෙතූතො “මඬගල”න්ති චූචවති. “යානං ඛො පනෙතං, විසාඛෙ, විජ්ජති යං ඉධෙකච්චො ඉත්ථී වා පුරිසො වා අට්ඨඬගසමන්තාගතං උපොසථං උපවසිත්වා කායස්ස හෙදා පරං මරණා වාතුමහාරාජිකානං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යා”ති එවමාදීනි චෙත්ථ සුත්තානි (අ. නි. 8.43) අනුස්සරිතඛ්ඛානි.

එවං ඉමිස්සා ගාථාය දානං, ධම්මවරියා, ඤාතකානං සඬගහො, අනවජ්ජානි කම්මානිති චත්තාරි මඬගලානි චුත්තානි, මඬගලත්තඤ්ච නෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා දානඤ්චානි ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

267. ඉදානි ආරතී විරතීති එත්ථ ආරතීති ආරමණං. විරතීති විරමණං, විරමන්ති වා එතාය සත්තානි විරති. පාපානි අකුසලා. මදනීයට්ඨෙන මජ්ජං, මජ්ජස්ස පානං මජ්ජපානං, තතො මජ්ජපානා. සංයමනං සංයමො. අප්පමජ්ජනං අප්පමාදො. ධම්මෙසුති කුසලෙසු. සෙසං චුත්තනයමෙවානි අයං පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතඛ්ඛා – ආරතී නාම පාපෙ ආදීනවදස්සාවිතො මනසා එව අනභිරති. විරතී නාම කම්මද්චාරවසෙන කායවාචාහි විරමණං. සා වෙසා විරතී නාම සම්පත්තවිරති සමාදානවිරති සමුච්ඡෙදවිරතීති තිවිධා හොති. තත්ථ යා කුලපුත්තස්ස අත්තනො ජාතිං වා කුලං වා ගොත්තං වා පටිච්ච “න මෙ එතං පතිරූපං, ය්වාහං ඉමං පාණං භනෙය්‍යං, අදින්තං ආදියෙය්‍යා”න්තිආදීනා නයෙන සම්පත්තවත්ථුතො විරති, අයං සම්පත්තවිරති නාම. සික්ඛාපදසමාදානවසෙන පන පවත්තා සමාදානවිරති නාම, යස්සා පවත්තිතො පභුති කුලපුත්තො පාණාතිපාතාදීනි න සමාවරති. අරියමග්ගසම්පයුත්තා සමුච්ඡෙදවිරති නාම, යස්සා පවත්තිතො පභුති අරියසාවකස්ස පඤ්ච භයානි වෙරානි චූපසන්නානි හොන්ති. පාපං නාම යං තං “පාණාතිපාතො ඛො, ගහපතිපුත්ත, කම්මකිලෙසො අදින්තාදානං...පෙ.... කාමෙසුමිච්ඡාවාරො...පෙ.... මුසාවාදො”ති එවං විත්ථාරෙත්වා –

“පාණාතිපාතො අදින්නාදානං, මුසාවාදො ච වුව්චති;
පරදාරගමනඤ්චෙව, නප්පසංසන්ති පණ්ඩිතා”ති. (දී. නි. 3.245) –

එවං ගාථාය සඬගහිතං කම්මකිලෙසසඬබ්බාතං චතුබ්බිධං අකුසලං, තතො පාපා.
සබ්බාපෙසා ආරති ච විරති ච
දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකභයවෙරප්පභානාදිනානප්පකාරවිසෙසාධිගමහෙතුතො
“මඬගල”න්ති වුව්චති. “පාණාතිපාතා පටිවිරතො ඛො, ගහපතිපුත්ත,
අරියසාවකො”තිආදීනි චෙත්ථ සුත්තානි අනුස්සරිතබ්බානි.

මජ්ඣිමනිකායෙ මාග්ගිකා පුබ්බෙ වුත්තස්සරාමෙරයමජ්ඣපමාදට්ඨානා
වෙරමණියාවෙනං අධිවචනං. යස්මා පන මජ්ඣපායී අත්ථං න ජානාති, ධම්මං න
ජානාති, මාතුපි අන්තරායං කරොති, පිතු බුද්ධපච්චෙකබුද්ධතථාගතසාවකානම්පි
අන්තරායං කරොති, දිට්ඨෙව ධම්මෙ ගරහං, සම්පරායෙ දුග්ගතිං, අපරාපරියායෙ
උම්මාදඤ්ච පාපුණාති. මජ්ඣපානා පන සංයමො තෙසං දොසානං වූපසමං
තබ්බිපරිතගුණසම්පදඤ්ච පාපුණාති. තස්මා අයං මජ්ඣපානා සංයමො
“මඬගල”න්ති වෙදිතබ්බො.

කුසලෙසු ධම්මෙසු අප්පමාදො නාම “කුසලානං වා ධම්මානං භාවනාය
අසක්කච්චකිරියතා අසාතච්චකිරියතා අනට්ඨිතකිරියතා ඔලීනවුත්තිතා
නික්ඛිත්තජන්දතා නික්ඛිත්තධුරතා අනාසෙවනා අභාවනා අබ්හුලීකම්මං
අනධිට්ඨානං අනනුයොගො පමාදො. යො එවරුපො පමාදො පමජ්ජනා
පමජ්ජිතත්තං, අයං වුව්චති පමාදො”ති (විහ. 846) එත්ථ වුත්තස්ස පමාදස්ස
පටිපක්ඛනයෙන අත්ථතො කුසලෙසු ධම්මෙසු සතියා අවිජ්ජවාසො වෙදිතබ්බො.
සො නානප්පකාරකුසලාධිගමහෙතුතො අමතාධිගමහෙතුතො ච “මඬගල”න්ති
වුව්චති. තත්ථ “අප්පමත්තස්ස ආතාපිනො”ති (ම. නි. 2.18-19; අ. නි. 5.26) ච
“අප්පමාදො අමතපද”න්ති (ධ. ප. 21) ච එවමාදි සත්ථුසාසනං අනුස්සරිතබ්බං.

එවං ඉමිස්සා ගාථාය පාපා විරති, මජ්ඣපානා සංයමො, කුසලෙසු ධම්මෙසු
අප්පමාදොති තිණි මඬගලානි වුත්තානි, මඬගලත්තඤ්ච තෙසං තත්ථ තත්ථ
විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා ආරති විරතීති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

268. ඉදානි භාරවො වානි එත්ථ භාරවොති ගරුභාවො. නිවාතොති නිවවුත්තිතා.
සන්තුට්ඨීති සන්තොසො. කතස්ස ජානනතා කතඤ්ඤාතා. කාලෙනාති බණෙන
සමයෙන. ධම්මස්ස සවනං ධම්මස්සවනං. සෙසං වුත්තනයමෙවාති අයං
පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා – භාරවො නාම ගරුකාරපයොගාරහෙසු
බුද්ධපච්චෙකබුද්ධතථාගතසාවකආවරියුපජ්ඣායමාතාපිතුපෙට්ඨහානිකහගිනිආදීසු

යථානුරූපං ගරුකාරො ගරුකරණං සගාරවතා. ස්වායං ගාරවො යස්මා
සුගතිගමනාදීනං හෙතු. යථාහ –

“ගරුකාතබ්බං ගරුං කරොති, මානෙතබ්බං මානෙති, පුජෙතබ්බං
පුජෙති. සො තෙන කම්මෙන එවං සමත්තෙන එවං සමාදිත්තෙන කායස්ස
හෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජති. නො වෙ කායස්ස
හෙදා...පෙ.... උපපජ්ජති, සවෙ මනුස්සත්තං ආගච්ඡති, යත්ථ යත්ථ
පච්චාජායති, උච්චාකුලීනො හොති”ති (ම. නි. 3.295).

යථා වාහ – “සත්තිමෙ, භික්ඛවෙ, අපරිහානියා ධම්මා. කතමෙ සත්ත?
සත්ථගාරවතා”තිආදි (අ. නි. 7.32-33). තස්මා “මඩ්ගල”න්ති වුච්චති.

නිවානො නාම නිවමනතා නිවාතවුත්තිතා, යාය සමන්තාගතො පුග්ගලො
නිහතමානො නිහතදජ්ජො පාදපුඤ්ජනවොළකසමො ඡින්නවිසාණ්ඤාසහසමො
උද්ධට්ඨායස්පසමො ච හුත්වා සණ්භො සබ්බො සුඛසම්භාසො හොති, අයං
නිවානො. ස්වායං යසාදිගුණපටිලාභහෙතුතො “මඩ්ගල”න්ති වුච්චති. ආහ ව –
“නිවාතවුත්ති අත්ථද්ධො, තාදිසො ලහතෙ යස”න්ති එවමාදි (දී. නි. 3.273).

සන්තුට්ඨී නාම ඉතරිතරපච්චයසන්නොසො, සො ද්වාදසවිධො හොති.
සෙය්‍යාටීදං – වීචරෙ යථාලාභසන්නොසො, යථාබලසන්නොසො,
යථාසාරුප්පසන්නොසොති තිවිධො. එවං පිණ්ඩපාතාදීසු.

තස්සායං පහෙදවණ්ණනා – ඉධ භික්ඛු වීචරං ලහති සුන්දරං වා අසුන්දරං වා,
සො තෙනෙව යාපෙති, අඤ්ඤං න පත්ථෙති, ලහන්නොපි න ගණ්හාති, අයමස්ස
වීචරෙ යථාලාභසන්නොසො. අථ පන ආබාධිකො හොති, ගරුං වීචරං පාරුපන්නො
ඔණමති වා කිලමති වා. සො සභාගෙන භික්ඛුනා සද්ධිං තං පරිවත්තෙත්වා
ලහුකෙන යාපෙන්නොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස වීචරෙ
යථාබලසන්නොසො. අපරො භික්ඛු පණිතපච්චයලාභී හොති, සො පට්ඨවීරාදීනං
අඤ්ඤතරං මහග්ගං වීචරං ලහිත්වා “ඉදං ථෙරානං වීරපබ්බජිතානං
බහුස්සුතානඤ්ච අනුරූප”න්ති තෙසං දත්වා අත්තනා සඬකාරකූටා වා අඤ්ඤතො
වා කුතොපි නත්තකානි උච්චිනිත්වා සඬසාටිං කත්වා ධාරෙන්නොපි සන්තුට්ඨොව
හොති, අයමස්ස වීචරෙ යථාසාරුප්පසන්නොසො.

ඉධ පන භික්ඛු පිණ්ඩපාතං ලහති ලුඛං වා පණිතං වා, සො තෙනෙව යාපෙති,
අඤ්ඤං න පත්ථෙති, ලහන්නොපි න ගණ්හාති, අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ
යථාලාභසන්නොසො. අථ පන ආබාධිකො හොති, ලුඛං පිණ්ඩපාතං භුඤ්ජිත්වා
බාළ්භං රොගාතඩ්ඛං පාපුණාති, සො සභාගස්ස භික්ඛුනො තං දත්වා තස්ස
හත්ථතො සජ්ජිමුඛිරාදීනි භුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරොන්නොපි සන්තුට්ඨොව
හොති, අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ යථාබලසන්නොසො. අපරො භික්ඛු පණිතං
පිණ්ඩපාතං ලහති, සො “අයං පිණ්ඩපාතො ථෙරානං වීරපබ්බජිතානං

අඤ්ඤෙසඤ්ච පණීතපිණ්ඩපාතං විනා අයාපෙත්තානං සබ්බමචාරීනං අනුරූපො’ති තෙසං දත්වා අත්තනා පිණ්ඩාය වරින්වා මිස්සකාහාරං භුඤ්ජන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස පිණ්ඩපාතෙ යථාසාරූප්පසන්තොසො.

ඉධ පන භික්ඛුනො සෙනාසනං පාපුණාති, සො තෙනෙව සන්තුස්සති, පුන අඤ්ඤං සුන්දරතරම්පි පාපුණන්තං න ගණ්හාති, අයමස්ස සෙනාසනෙ යථාලාභසන්තොසො. අථ පන ආබාධිකො හොති, නිවාතසෙනාසනෙ වසන්තො අතිවිය පිත්තරොගාදීහි ආතුරියති, සො සභාගස්ස භික්ඛුනො තං දත්වා තස්ස පාපුණනකෙ සවාතසීතලසෙනාසනෙ වසින්වා සමණධම්මං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස සෙනාසනෙ යථාබලසන්තොසො. අපරො භික්ඛු සුන්දරං සෙනාසනං පත්තම්පි න සම්පට්ඨිති “සුන්දරසෙනාසනං පමාදට්ඨානං, තත්‍ර නිසින්තස්ස ටීනමිදං ඔක්කමති, නිද්දාහිභූතස්ස ච පුන පටිබුජ්ඣතො කාමචිතක්කා සමුදාවරන්ති”ති, සො තං පටික්ඛිපින්වා අබ්භොකාසරුක්ඛමුලපණ්ණකුට්ඨි යත්ථ කත්ථවි නිවසන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස සෙනාසනෙ යථාසාරූප්පසන්තොසො.

ඉධ පන භික්ඛු භෙසජ්ජං ලහති හරිතකං වා ආමලකං වා, සො තෙනෙව යාපෙති, අඤ්ඤෙහි ලද්ධං සජ්ජිමධුපාණිතාදිම්පි න පත්ථෙති, ලහන්තොපි න ගණ්හාති, අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාලාභසන්තොසො. අථ පන ආබාධිකො තෙලෙන අත්ථිකො ථාණිතං ලහති, සො තං සභාගස්ස භික්ඛුනො දත්වා තස්ස හත්ථතො තෙලෙන භෙසජ්ජං කත්වා සමණධම්මං කරොන්තොපි සන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාබලසන්තොසො. අපරො භික්ඛු එකස්මිං භාජනෙ පුතිමුත්තහරිතකං යපෙත්වා එකස්මිං චතුමධුරං “ගණ්හං, හත්තෙ, යදිච්ඡස්සි”ති වුවිචමානො සවස්ස තෙසං ද්වින්තං අඤ්ඤතරෙතපි බ්‍යාධි වූපසම්මති, අථ “පුතිමුත්තහරිතකං නාම බුද්ධාදීහි වණ්ණිතං, අයඤ්ච පුතිමුත්තභෙසජ්ජං නිස්සාය පබ්බජ්ජා, තත්ථ තෙ යාවජීවං උස්සාහො කරණියො”ති (මහාව. 128) වුත්තන්ති වින්තෙන්තො චතුමධුරභෙසජ්ජං පටික්ඛිපින්වා මුත්තහරිතකෙන භෙසජ්ජං කරොන්තොපි පරමසන්තුට්ඨොව හොති, අයමස්ස ගිලානපච්චයෙ යථාසාරූප්පසන්තොසො.

එවං පහෙදො සබ්බොපෙසො සන්තොසො සන්තුට්ඨීති වුවිචති. සා අත්‍රිච්ඡතාපාපිච්ඡතාමහිච්ඡතාදීනං පාපධම්මානං පහානාධිගමහෙතුතො සුගතිහෙතුතො අරියමග්ගසම්භාරභාවතො වාතුද්දිසාදිභාවහෙතුතො ච “මඬගල”න්ති වෙදිතබ්බා. ආහ ව –

“වාතුද්දිසො අප්පට්ඨො ව හොති,
සන්තුස්සමානො ඉතරිතරෙනා”ති. (සු. නි. 42; වුළුති.
බග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 128) එවමාදි;

කතඤ්ඤතා නාම අප්පස්ස වා බහුස්ස වා යෙන කෙනචි කතස්ස උපකාරස්ස පුනප්පුනං අනුස්සරණභාවෙන ජානනතා. අපිව නෙරයිකාදිදුක්ඛපටිත්තාණතො පුඤ්ඤානි එව පාණීනං බහුපකාරානි, තතො තෙසමිපි උපකාරානුස්සරණතා “කතඤ්ඤතා”ති වෙදිතඛ්ඛා. සා සප්පුරිසෙහි පසංසනීයතාදිනානප්පකාරවිසෙසාධිගමහෙතුතො “මඬිගල”න්ති වුත්තා. ආහ ව – “ද්වෙමෙ, හික්ඛවෙ, පුග්ගලා දුල්ලහා ලොකස්මිං. කතමෙ ද්වෙ? යො ව පුඛ්ඛකාරී, යො ව කතඤ්ඤ කතවෙදී”ති (අ. නි. 2.120).

කාලෙන ධම්මස්සවනං නාම යස්මිං කාලෙ උද්ධවිච්ඡහගතං චිත්තං හොති, කාමචිතක්කාදීනං වා අඤ්ඤතරෙන අභිභූතං, තස්මිං කාලෙ තෙසං විනොදනත්ථං ධම්මස්සවනං. අපරෙ ආහු – පඤ්චමෙ පඤ්චමෙ දිවසෙ ධම්මස්සවනං කාලෙන ධම්මස්සවනං නාම. යථාහ ආයස්මා අනුරුද්ධො “පඤ්චාහිකං ඛො පන මයං, හන්තෙ, සඛ්ඛරත්තිං ධම්මියා කථාය සන්තිසීදාමා”ති (ම. නි. 1.327; මහාව. 466).

අපිව යස්මිං කාලෙ කල්‍යාණමිත්තෙ උපසඬ්ඛමිත්වා සක්කා හොති අත්තනො කඬ්ඛාපට්ඨිනොදකං ධම්මං සොතුං, තස්මිං කාලෙපි ධම්මස්සවනං. “කාලෙන ධම්මස්සවන”න්ති වෙදිතඛ්ඛං. යථාහ – “තෙ කාලෙන කාලං උපසඬ්ඛමිත්වා පරිපුච්ඡති පරිපඤ්ඤති”තිආදි (දී. නි. 3.358). තදෙනං කාලෙන ධම්මස්සවනං නිවරණප්පහනවතුරානිසංසආසවක්ඛයාදිනානප්පකාරවිසෙසාධිගමහෙතුතො “මඬිගල”න්ති වෙදිතඛ්ඛං. වුත්තඤ්ඤතො –

“යස්මිං, හික්ඛවෙ, සමයෙ අරියසාවකො අට්ඨිං කත්වා මනසි කත්වා සඛ්ඛං වෙතසො සමන්තාහරිත්වා ඔහිතසොතො ධම්මං සුභාති, පඤ්චස්ස නිවරණාති තස්මිං සමයෙ න හොන්ති”ති (සං. නි. 5.219) ව.

“සොතානුගතානං, හික්ඛවෙ, ධම්මානං...පෙ.... සුප්පට්ඨිද්ධානං චත්තාරො ආනිසංසා පාටිකඬ්ඛා”ති (අ. නි. 4.191) ව.

“චත්තාරොමෙ, හික්ඛවෙ, ධම්මා කාලෙන කාලං සම්මා භාවියමානා සම්මා අනුපරිචන්තියමානා අනුපුඛ්ඛෙන ආසවානං ඛයං පාපෙන්නි. කතමෙ චත්තාරො? කාලෙන ධම්මස්සවන”න්ති ව එවමාදීනි (අ. නි. 4.147).

එවං ඉමිස්සා ගාථාය ගාරවො, නිවාතො, සන්තුට්ඨි, කතඤ්ඤතා, කාලෙන ධම්මස්සවනන්ති පඤ්ච මඬිගලානි වුත්තානි, මඬිගලත්තඤ්ච නෙසං තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා ගාරවො ව නිවාතො වාති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

269. ඉදානි ඛන්ති වාති එත්ථ ඛමනං ඛන්ති. පදක්ඛිණග්ගාහිතාය සුඛං වචො අස්මිත්ති සුචචො, සුචචස්ස කම්මං සොචචස්සං, සොචචස්සස්ස භාවො

සොවචස්සතා. කිලෙසානං සමිත්තා සමණා. දස්සනන්ති පෙක්ඛනං. ධම්මස්ස සාකච්ඡා ධම්මසාකච්ඡා. සෙසං චුත්තනයමෙවාති අයං පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බා ඛන්ති නාම අධිවාසනක්ඛන්ති, යාය සමන්තාගතො භික්ඛු දසභි අක්කොසවත්ථුභි අක්කොසන්තෙ, වධබන්ධාදිභි වා විභිංසන්තෙ පුග්ගලෙ අසුණන්තො විය ව අපස්සන්තො විය ව නිබ්බිකාරො හොති ඛන්තිවාදී විය. යථාහ –

“අහු අතීතමද්ධානං, සමණො ඛන්තිදීපනො;
තං ඛන්තියායෙව යීතං, කාසිරාජා අජෙද්ධි”ති. (ජා. 1.4.51);

භද්දකතො වා මනසි කරොති තතො උත්තරි අපරාධාභාවෙන ආයස්මා පුණ්ණත්ථෙරො විය. යථාහ –

“සවෙ මං, භන්තෙ, සුනාපරන්තකා මනුස්සා අක්කොසිස්සන්ති
පරිභාසිස්සන්ති, තත්ථ මෙ එවං භවිස්සති ‘භද්දකා වතිමෙ සුනාපරන්තකා
මනුස්සා, සුභද්දකා වතිමෙ සුනාපරන්තකා මනුස්සා, යං මෙ නයිමෙ පාණිනා
පහාරං දෙන්ති’”තිආදි (ම. නි. 3.396; සං. නි. 4.88).

යාය ව සමන්තාගතො ඉසීනම්පි පසංසනීයො හොති. යථාහ සරහඬිගො ඉසි –

“කොඨං වධිත්වා න කදාපි සොචති,
මක්ඛජ්ජහානං ඉසයො වණ්ණයන්ති;
සබ්බෙසං චුත්තං ඵරුසං බමෙථ,
එතං ඛන්තිං උත්තමමාහු සන්තො”ති. (ජා. 2.17.64);

දෙවතානම්පි පසංසනීයො හොති. යථාහ සක්කො දෙවතාමිත්ථො –

“යො භවෙ බලවා සන්තො, දුබ්බලස්ස තිතික්ඛති;
තමාහු පරමං ඛන්තිං, නිච්චං බමති දුබ්බලො”ති. (සං. නි. 1.250-251);

බුද්ධානම්පි පසංසනීයො හොති. යථාහ භගවා –

“අක්කොසං වධබන්ධඤ්ච, අදුට්ඨො යො තිතික්ඛති;
ඛන්තිබලං බලානීකං, තමහං බුම් බ්‍රාහ්මණ”න්ති. (ධ. ප. 399);

සා පනෙසා ඛන්ති එතෙසඤ්ච ඉධ වණ්ණිතානං අඤ්ඤෙසඤ්ච ගුණානං අධිගමහෙතුතො “මඬිගල”න්ති වෙදිතබ්බා.

සොවචස්සතා නාම සහධම්මිකං චුච්චමානෙ වික්ඛෙපං වා තුණ්හිභාවං වා ගුණදොසවිත්තනං වා අනාපජ්ජිත්වා අතිවිය ආදරඤ්ච ගාරවඤ්ච නිවමනතඤ්ච

පුරක්කත්වා “සාධු” ති වචනකරණතා. සා සබ්බමචාරීනං සන්තිකා
 ඔවාදානුසාසනීපටිලාභහෙතුතො දොසප්පහානගුණාධිගමහෙතුතො ච
 “මඬගල”න්ති වුච්චති.

සමණානං දස්සනං නාම උපසම්මතකිලෙසානං භාවිතකායවච්චිත්තපඤ්ඤානං
 උත්තමදමථසමථසමන්තාගතානං පබ්බජිතානං
 උපසඬකමනුපට්ඨානඅනුස්සරණසවනදස්සනං, සබ්බමිපි ඔමකදෙසනාය
 “දස්සන”න්ති වුත්තං. තං “මඬගල”න්ති වෙදිතබ්බං. කස්මා? බහුපකාරත්තා. ආහ
 ව – “දස්සනම්පහං, භික්ඛවෙ, තෙසං භික්ඛූනං බහුපකාරං වදාමි” තිආදි (ඉතිවු.
 104). යතො භිතකාමෙන කුලපුත්තෙන සීලවත්තෙන භික්ඛූ සරද්ධාරං සම්පත්තෙ
 දිස්වා යදි දෙය්‍යාධම්මො අත්ථි, යථාබලං දෙය්‍යාධම්මෙන පතිමානෙතබ්බා. යදි
 නත්ථි, පඤ්චපතිට්ඨිතං කත්වා වන්දිතබ්බා. තස්මිං අසම්පජ්ජමානෙ අඤ්ජලිං
 පග්ගහෙත්වා නමස්සිතබ්බා, තස්මිමිපි අසම්පජ්ජමානෙ පසන්නචිත්තෙන
 පියවක්ඛූහි සම්පස්සිතබ්බා. එවං දස්සනමූලකෙනාපි හි පුඤ්ඤෙන අනෙකානි
 ජාතිසහස්සානි වක්ඛුමිහි රොගො වා දාහො වා උස්සදා වා පිළකා වා න භොන්ති,
 විජ්ජසන්නපඤ්චවණ්ණසස්සිරිකානි භොන්ති වක්ඛුනි රතනවිමානෙ
 උග්ගාටිතමණිකවාටසදිසානි, සතසහස්සකප්පමත්තං දෙවෙසු ච මනුස්සෙසු ච
 සබ්බසම්පත්තීනං ලාභී භොති. අනච්ඡරියඤ්චෙතං, යං මනුස්සභූතො
 සප්පඤ්ඤජාතිකො සම්මා පවත්තිතෙන සමණදස්සනමයෙන පුඤ්ඤෙන එවරූපං
 විපාකසම්පත්තිං අනුභවෙය්‍ය, යත්ථ තිරව්ජානගතානම්පි කෙවලං
 සද්ධාමත්තකප්පනිතස්ස සමණදස්සනස්ස එවං විපාකසම්පත්තිං වණ්ණයන්ති –

“උලුකො මණ්ඩලක්ඛිකො,
 වෙදියකෙ විරදීසවාසිකො;
 සුඛිතො වත කොසියො අයං,
 කාලුට්ඨිතං පස්සති බුද්ධවරං.

“මයි චිත්තං පසාදෙත්වා, භික්ඛූසඬසෙ අනුත්තරෙ;
 කප්පානං සතසහස්සානි, දුග්ගතිං සො න ගච්ඡති.

“දෙවලොකා චචිත්වාන, කුසලකම්මෙන වොදිතො;
 භවිස්සති අනත්තඤ්ඤාණො, සොමනස්සොති විස්සුතො” ති. (ම. නි. අට්ඨ.
 1.144; බු. පා. අට්ඨ. 5.10);

කාලෙන ධම්මසාකච්ඡා නාම පදොසෙ වා පච්චුසෙ වා ද්වෙ සුත්තන්තිකා භික්ඛූ
 අඤ්ඤමඤ්ඤං සුත්තන්තං සාකච්ඡන්ති, විනයධරා විනයං, ආභිධම්මිකා අභිධම්මං,
 ජාතකභාණකා ජාතකං, අට්ඨකථිකා අට්ඨකථං,
 ලීනුද්ධතවිච්චිකිච්ඡාපරෙතචිත්තවිසොධනත්ථං වා තමහි තමහි කාලෙ සාකච්ඡන්ති,
 අයං කාලෙන ධම්මසාකච්ඡා. සා ආගමබ්‍යත්තිආදීනං ගුණානං හෙතුතො
 “මඬගල”න්ති වුච්චති.

එවං ඉමිස්සා ගාථාය ඛන්ති, සොවචස්සතා, සමණදස්සනං, කාලෙන
ධම්මසාකච්ඡාති චත්තාරි මඬගලාති වුත්තාති, මඬගලත්තඤ්ච නෙසං තත්ථ තත්ථ
විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා ඛන්ති වාති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

270. ඉදානි තපො වාති එත්ථ පාපකෙ අකුසලෙ ධම්මෙ තපතීති තපො. බ්‍රහ්මං
වරියං, බ්‍රහ්මානං වා වරියං බ්‍රහ්මවරියං, සෙට්ඨවරියන්ති වුත්තං හොති.
අරියසච්චානං දස්සනං අරියසච්චාන දස්සනං. අරියසච්චානි දස්සනන්තිපි එකෙ, තං
න සුන්දරං. නික්ඛන්තං වානතොති නිබ්බානං, සච්ඡිකරණං සච්ඡිකිරියා,
නිබ්බානස්ස සච්ඡිකිරියා නිබ්බානසච්ඡිකිරියා. සෙසං වුත්තනයමෙවාති අයං
පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බො – තපො නාම අභිජ්ඣාදොමනස්සාදීනං
තපනතො ඉන්ද්‍රියසංවරො, කොසජ්ජස්ස වා තපනතො වීරියං. තෙන හි
සමන්තාගතො පුග්ගලො ආතාපීති වුච්චති. ස්වායං
අභිජ්ඣාදිප්පභානාකාදිපට්ටලාභහෙතුතො “මඬගල”න්ති වෙදිතබ්බො.

බ්‍රහ්මවරියං නාම මෙටුනවිරතිසමණධම්මසාසනමග්ගානං අධිවචනං. තථා හි
“අබ්‍රහ්මවරියං පභාය බ්‍රහ්මචාරී හොති”ති (දී. නි. 1.194; ම. නි. 1.292) එවමාදීසු
මෙටුනවිරති බ්‍රහ්මවරියන්ති වුච්චති. “භගවති නො, ආවුසො, බ්‍රහ්මවරියං
වුස්සති”ති එවමාදීසු (ම. නි. 1.257) සමණධම්මො. “න තාවාහං, පාපිම,
පරිනිබ්බායිස්සාමි, යාව මෙ ඉදං බ්‍රහ්මවරියං න ඉද්ධඤ්චෙව භවිස්සති ජීතඤ්ච
විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤ”න්ති එවමාදීසු (දී. නි. 2.168; සං. නි. 5.822; උදා. 51)
සාසනං. “අයමෙව බො, හික්ඛු, අරියො අට්ඨඬ්ඨිකො මග්ගො බ්‍රහ්මවරියං.
සෙය්‍යාපීදං, සම්මාදිට්ඨී”ති එවමාදීසු (සං. නි. 5.6) මග්ගො. ඉධ පන
අරියසච්චදස්සනෙන පරතො මග්ගස්ස ගහිතත්තා අවසෙසං සබ්බමපි වට්ටති.
තඤ්චෙන උපරුපරි නානප්පකාරවිසෙසාධිගමහෙතුතො “මඬගල”න්ති
වෙදිතබ්බො.

අරියසච්චාන දස්සනං නාම කුමාරපඤ්ඤෙ වුත්තත්ථානං චතුන්නං අරියසච්චානං
අභිසමයවසෙන මග්ගදස්සනං. තං සංසාරදුක්ඛචීතික්කමහෙතුතො “මඬගල”න්ති
වුච්චති.

නිබ්බානසච්ඡිකිරියා නාම ඉධ අරහත්තඵලං “නිබ්බාන”න්ති අධිජ්ජෙතං. තම්පි
හි පඤ්චගතිවානතෙන වානසඤ්ඤිතාය තණ්හාය නික්ඛන්තත්තා “නිබ්බාන”න්ති
වුච්චති. තස්ස පත්ති වා පච්චවෙක්ඛණා වා “සච්ඡිකිරියා”ති වුච්චති. ඉතරස්ස පන
නිබ්බානස්ස අරියසච්චානං දස්සනෙනෙව සච්ඡිකිරියා සිද්ධා, තෙනෙනං ඉධ න
අධිජ්ජෙතං. එවමෙසා නිබ්බානසච්ඡිකිරියා දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරාදිහෙතුතො
“මඬගල”න්ති වෙදිතබ්බො.

එවං ඉමිස්සාපි ගාථාය තපො, බ්‍රහ්මවරියං, අරියසම්මාන දස්සනං,
නිබ්බානසම්ප්පිදියාති චත්තාරි මඬගලානි චුත්තානි, මඬගලත්තඤ්ච නෙසං තත්ථ
තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා තපො වාති ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

271. ඉදානි චුට්ඨස්ස ලොකධම්මෙහිති එත්ථ චුට්ඨස්සාති චුඞ්ඤ්ඤා ජුඞ්ඤ්ඤා
සම්පත්තස්ස. ලොකෙ ධම්මා ලොකධම්මා, යාව ලොකප්පචත්ති, තාව අනිච්ඡතකා
ධම්මාති චුත්තං හොති. චිත්තන්ති මනො මානසං. යස්සාති නචස්ස වා මජ්ඣිමස්ස
වා ථෙරස්ස වා. න කම්පතීති න චලති, න වෙධති. අසොකන්ති නිස්සොකං
අබ්බුළුභ්‍යොකසල්ලං. විරජන්ති විගතරජං විද්ධංසිතරජං. ඛෙමන්ති අභයං
නිරූපද්දවං. සෙසං චුත්තනයමෙවාති අයං තාව පදවණ්ණනා.

අත්ථවණ්ණනා පන එවං වෙදිතබ්බං – චුට්ඨස්ස ලොකධම්මෙහි යස්ස චිත්තං
න කම්පති, යස්ස ලාභාලාභාදීහි අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි චුට්ඨස්ස අජ්ඣාත්ථවස්ස
චිත්තං න කම්පති, න චලති, න වෙධති, තස්ස තං චිත්තං කෙනචි
අකම්පතීයලොකුත්තරභාවාවහනතො “මඬගල”න්ති වෙදිතබ්බං.

කස්ස පන එතෙහි චුට්ඨස්ස චිත්තං න කම්පති? අරහතො ඛිණ්ණසවස්ස, න
අඤ්ඤස්ස කස්සචි. චුත්තඤ්ඤං –

“සෙලො යථා එකග්ගතො, වාතෙන න සමීරති;
එවං රූපා රසා සද්දා, ගන්ධා එස්සා ච කෙචලා.

“ඉට්ඨා ධම්මා අනිට්ඨා ච, න පච්චෙධන්ති තාදිනො;
ධීතං චිත්තං විජ්ජමුත්තං, වයඤ්චස්සානුපස්සතී”ති. (අ. නි. 6.55; මහාව. 244);

අසොකං නාම ඛිණ්ණසවස්සෙව චිත්තං. තඤ්ඤි යො “සොකො සොචනා
සොචිතත්තං අන්තොසොකො අන්තොපරිසොකො චෙනසො
පරිනිජ්ඣායිතත්ත”න්තිආදිනා (විහ. 237) නයෙන චුච්චති සොකො, තස්ස
අභාවතො අසොකං. කෙචි නිබ්බානං වදන්ති, තං පුරිමපදෙන නානුසන්ධියති. යථා
ච අසොකං, එවං විරජං ඛෙමන්තිපි ඛිණ්ණසවස්සෙව චිත්තං. තඤ්ඤි
රාගදෝෂමොහරජානං විගතත්තා විරජං, චතුහි ච යොගෙහි ඛෙමත්තා ඛෙමං. යතො
එතං තෙන තෙනාකාරෙන තමහි තමහි පචත්තික්ඛණෙ ගහෙත්වා නිද්දිට්ඨවසෙන
තිවිධමිපි අප්පචත්තක්ඛන්ධතාදිලොකුත්තරභාවාවහනතො
ආභුතෙය්‍යාදිභාවාවහනතො ච “මඬගල”න්ති වෙදිතබ්බං.

එවං ඉමිස්සා ගාථාය අට්ඨලොකධම්මෙහි අකම්පිතචිත්තං, අසොකචිත්තං,
විරජචිත්තං, ඛෙමචිත්තන්ති චත්තාරි මඬගලානි චුත්තානි, මඬගලත්තඤ්ච නෙසං
තත්ථ තත්ථ විභාවිතමෙවාති.

නිට්ඨිතා ප්‍රීතියස්ස ලොකධම්මෙහීනි ඉමිස්සා ගාථාය අත්ථවණ්ණනා.

272. එවං භගවා “අසෙවනා ව බාලාන” න්තිආදීහි දසහි ගාථාහි අට්ඨකිංස මඬගලානි කපෙත්වා ඉදානි එතානෙව අත්තනා චුත්තමඬගලානි ථුනන්තො “එතාදිසානි කත්වානා”ති ඉමං අවසානගාථමහාසි.

තස්සායං අත්ථවණ්ණනා – එතාදිසානීති එතානි ඊදිසානි මයා චුත්තජ්ජකාරානි බාලානං අසෙවනාදීනි. කත්වානාති කත්වා. කත්වාන කත්වා කරිත්වාති හි අත්ථතො අනඤ්ඤං. සබ්බත්ථමපරාජිතාති සබ්බත්ථ බන්ධකිලෙසාහිසඬබාරදෙවපුත්තමාරජ්ජහෙදෙසු චතුසු පච්චත්ථිකෙසු එකෙනපි අපරාජිතා හුත්වා, සයමෙව තෙ චත්තාරො මාරෙ පරාජෙත්වාති චුත්තං හොති. මකාරො චෙත්ථ පදසන්ධිකරණමත්තොති විඤ්ඤාතබ්බො.

සබ්බත්ථ සොත්ථිං ගච්ඡන්තීති එතාදිසානි මඬගලානි කත්වා චතුහි මාරෙහි අපරාජිතා හුත්වා සබ්බත්ථ ඉධලොකපරලොකෙසු යානවඬිකමනාදිසු ව සොත්ථිං ගච්ඡන්ති, බාලසෙවනාදීහි යෙ උජ්ජජ්ජෙය්‍යං ආසවා විසාතපරිලාභා, තෙසං අභාවා සොත්ථිං ගච්ඡන්ති, අනුපද්දුතා අනුපසට්ඨා බෙමිනො අජ්ජට්ඨයා ගච්ඡන්තීති චුත්තං හොති. අනුනාසිකො චෙත්ථ ගාථාබන්ධසුබත්ථං චුත්තොති චෙදිතබ්බො.

තං තෙසං මඬගලමුත්තමන්ති ඉමිනා ගාථාපාදෙන භගවා දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. කථං? එවං දෙවපුත්ත යෙ එතාදිසානි කරොන්ති, තෙ යස්මා සබ්බත්ථ සොත්ථිං ගච්ඡන්ති, තස්මා තං බාලානං අසෙවනාදි අට්ඨකිංසවිධම්පි තෙසං එතාදිසකාරකානං මඬගලං උත්තමං සෙට්ඨං පවරන්ති ගණ්භාහීති.

එවඤ්ච භගවතා නිට්ඨාපිතාය දෙසනාය පරියොසානෙ කොට්ඨසතසහස්සදෙවතා අරහත්තං පාපුණ්සු, සොතාපත්තිසකදාගාමිඅනාගාමිඵලජ්ජත්තානං ගණනා අසඬබොය්‍යා අහොසි. අථ භගවා දුතියදිවසෙ ආනන්දත්ථෙරං ආමන්තෙසි – “ඉමං, ආනන්ද, රත්තිං අඤ්ඤතරා දෙවතා මං උපසඬකමිත්වා මඬගලපඤ්ඤං පුච්ඡි. අථස්සාහං අට්ඨකිංස මඬගලානි අභාසිං, උග්ගණ්භ, ආනන්ද, ඉමං මඬගලපරියායං, උග්ගහෙත්වා හික්ඛු වාවෙහී”ති. ථෙරො උග්ගහෙත්වා හික්ඛු වාවෙසි. තයිදං ආචරියපරම්පරාහතං යාවජ්ජතනා පවත්තති, එවමිදං බ්‍රහ්මවරියං ඉද්ධඤ්චෙව ජීතඤ්ච විත්ථාරිකං බාහුජඤ්ඤං පුටුභුතං යාව දෙවමනුස්සෙහි සුජ්ජකාසිතන්ති චෙදිතබ්බං.

ඉදානි එතෙස්චෙව මඬගලෙසු ඤාණපරිවයපාටවත්ථං අයං ආදිතො පභුති යොජනා – එවමිමෙ ඉධලොකපරලොකලොකුත්තරසුබ්බකාමා සත්තා බාලජනසෙවනං පභාය, පණ්ඩිතෙ නිස්සාය, පුජනෙය්‍යෙ පුජෙත්තා, පතිරුපදෙසවාසෙන පුබ්බෙ කතපුඤ්ඤතාය ව කුසලජ්ජවත්තියං වොදියමානා, අත්තානං සම්මා පණ්ඩාය, බාහුසච්චස්ප්පවිනෙයෙහි අලඬිකතත්තභාවා, විනයානුරූපං සුභාසිතං භාසමානා, යාව ගිහිභාවං න විජහන්ති, තාව මාතාපිතුඋපට්ඨානෙන පොරාණං ඉණමුලං විසොධයමානා, පුත්තදාරසඬගහෙන

නවං ඉණමුලං පයොජයමානා, අනාකුලකම්මන්තතාය ධනධක්ඛාදිසමිද්ධං
 පාපුණන්තා, දානෙන භොගසාරං ධම්මවරියාය ජීවිතසාරස්ථ ගහෙත්වා,
 ඤාතිසඛගහෙන සකජනහිතං අනවජ්ජකම්මන්තතාය පරජනහිතස්ථ කරොන්තා,
 පාපවිරතියා පරුපසාතං මජ්ජපානසංයමෙන අත්තුපසාතස්ථ විවජ්ජෙත්වා, ධම්මෙසු
 අප්පමාදෙන කුසලපක්ඛං වඩ්ඤ්ඤාත්වා, වඩ්ඤ්ඤාත්වං ගිහිඛාස්ථනං ඕභාය
 පබ්බජිතභාවෙ යිතාපි බුද්ධබුද්ධසාවකුපජ්ඣාචරියාදීසු ගාරවෙන නිවානෙන ව
 චත්තසම්පදං ආරාධෙත්වා, සන්තුට්ඨියා පච්චයගෙධං පහාය, කතස්සකුතාය
 සප්පුරිසභූමියං යත්වා, ධම්මස්සවනෙන චිත්තලිනතං පහාය, බන්තියා
 සබ්බපරිස්සයෙ අභිභවිත්වා, සොචචස්සතාය සනාථමන්තානං කත්වා,
 සමණදස්සනෙන පටිපත්තිපයොගං පස්සන්තා, ධම්මසාකච්ඡාය කඬ්ඛාට්ඨානියෙසු
 ධම්මෙසු කඬ්ඛං පටිවිනොදෙත්වා, ඉන්ද්‍රියසංවරතපෙන සීලවිසුද්ධං
 සමණධම්මබ්‍රහ්මවරියෙන චිත්තවිසුද්ධං තතො පරා ව චතස්සො විසුද්ධියො
 සම්පාදෙත්වා, ඉමාය පටිපදාය අරියසච්චදස්සනපරියායං ඤාණදස්සනවිසුද්ධං
 පත්වා අරහත්තඵලසඬ්ඛාතං නිබ්බාතං සවිජ්ජකරොන්ති. යං සවිජ්ජකත්වා
 සිනෙරුපබ්බතො විය වාතවුට්ඨිහි අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි අවිකම්පමානචිත්තා
 අසොකා චිරජා ඛෙමිනො භොන්ති. යෙ ව ඛෙමිනො, තෙ සබ්බත්ථ ඵකෙනාපි
 අපරාජිතා භොන්ති, සබ්බත්ථ ව සොත්ථිං ගච්ඡන්ති. තෙනාහ භගවා –

“ඵතාදිසානි කත්වාන, සබ්බත්ථමපරාජිතා;
 සබ්බත්ථ සොත්ථිං ගච්ඡන්ති, තං තෙසං මඬගලමුත්තම”න්ති.

ඉති පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය මඬගලසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. සුවිලෝමසුත්තවණ්ණනා

ඵචං මෙ සුතන්ති සුවිලෝමසුත්තං. කා උජ්ජන්ති?

අත්ථවණ්ණනානායෙනෙවස්ස උජ්ජන්ති ආවි භවිස්සති. අත්ථවණ්ණනායස්ථ “ඵචං
 මෙ සුත”න්තිආදි වුත්තත්ථමෙව. ගයායං විහරති ටඬ්ඬිකිතමස්ථෙව සුවිලෝමස්ස
 යක්ඛස්ස භවනෙති ඵත්ථ පන කා ගයා, කො ටඬ්ඬිකිතමස්ථෙව, කස්මා ව භගවා
 තස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ විහරති? වුච්චනෙ – ගයාති ගාමොපි තිත්ථමපි වුච්චති,
 තදුභයමපි ඉධ වට්ටති. ගයාගාමස්ස හි අවිදුරෙ දෙසෙ විහරන්තොපි “ගයායං
 විහරති”ති වුච්චති, තස්ස ව ගාමස්ස සමීපෙ අවිදුරෙ ද්වාරසන්තිකෙ සො
 ටඬ්ඬිකිතමස්ථෙව. ගයාතිත්ථෙව විහරන්තොපි “ගයායං විහරති”ති වුච්චති,
 ගයාතිත්ථෙව ව සො ටඬ්ඬිකිතමස්ථෙව. ටඬ්ඬිකිතමස්ථෙවති චතුත්තං පාසාණානං උපරි
 විත්ථනං පාසාණං ආරොපෙත්වා කතො පාසාණමස්ථෙව. තං නිස්සාය යක්ඛස්ස
 භවනං ආලවකස්ස භවනං විය. යස්මා වා පන භගවා තං දිවසං පච්චුසසමයෙ
 මහාකරුණාසමාපත්තිනො වුට්ඨාය බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙත්තො
 සුවිලෝමස්ස ව බරලෝමස්ස වාති ද්විත්තමපි යක්ඛානං සොතාපත්තිඵලපනිස්සයං

අද්දස, තස්මා පත්තවීවරං ආදාය අන්තොඅරුණෙයෙව නානාදිසාහි සන්තිපතිතස්ස ජනස්ස බෙළසිඬිසාණිකාදිනානප්පකාරාසුචිතිස්සන්දකිලිත්තභූමිභාගමිපි තං තිත්ථප්පදෙසං ආගන්ත්වා තස්මිං ටඬිකිතමඤ්චෙ නිසීදි සුචිලොමස්ස යක්ඛස්ස භවතෙ. තෙන චුත්තං “එකං සමයං භගවා ගයායං විහරති ටඬිකිතමඤ්චෙ සුචිලොමස්ස යක්ඛස්ස භවතෙ”ති.

තෙන බො පන සමයෙනාති යං සමයං භගවා තත්ථ විහරති, තෙන සමයෙන. බරො ව යක්ඛො සුචිලොමො ව යක්ඛො භගවතො අවිදුරෙ අතික්කමන්තීති. කෙ තෙ යක්ඛා, කස්මා ව අතික්කමන්තීති? චුච්චතෙ – තෙසු තාව එකො අතීතෙ සඬිසස්ස තෙලං අනාපුච්ඡා ගහෙන්වා අත්තනො සරීරං මක්ඛෙසි. සො තෙන කම්මෙන නිරයෙ පච්චිත්වා ගයාපොක්ඛරණීතීරෙ යක්ඛයොනියං නිබ්බත්තො. තස්සෙව වස්ස කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන විරූපානි අඬිගපච්චඬිගානි අහෙසුං, ඉට්ඨකච්ඡදනසදිසඤ්ච බරසම්ඵස්සං වම්මං. සො කීර යදා පරං භිංසාපෙතුකාමො හොති, තදා ඡදනිට්ඨකසදිසානි වම්මකපාලානි උක්ඛිපිත්වා භිංසාපෙති. එවං සො බරසම්ඵස්සත්තා බරො යක්ඛොත්චෙව නාමං ලභී.

ඉතරො කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ උපාසකො හුත්වා මාසස්ස අට්ඨ දිවසෙ විහාරං ගන්ත්වා ධම්මං සුඤ්ඤාති. සො එකදිවසං ධම්මස්සවතෙ සොසිතෙ සඬිසාරාමද්වාරෙ අත්තනො බෙත්තං කෙලායන්තො උග්ගොසනං සුත්වා “සචෙ න්භායාමි, වීරං භවිස්සති”ති කිලිට්ඨගත්තොව උපොසථාගාරං පවිසිත්වා මහග්ගෙ භූමිමත්ථරණෙ අනාදරෙන නිපජ්ජිත්වා සුපි. භික්ඛු එවායං, න උපාසකොති සංයුත්තභාණකා. සො තෙන ව අඤ්ඤෙන කම්මෙන ව නිරයෙ පච්චිත්වා ගයාපොක්ඛරණියා තීරෙ යක්ඛයොනියං නිබ්බත්තො. සො තස්ස කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන දුද්දසිකො අහොසි, සරීරෙ වස්ස සුචිසදිසානි ලොමානි අහෙසුං. සො හි භිංසාපෙතබ්බකෙ සත්තෙ සුචිහි විජ්ඣන්තො විය භිංසාපෙති. එවං සො සුචිසදිසලොමත්තා සුචිලොමො යක්ඛොත්චෙව නාමං ලභී. තෙ අත්තනො ගොචරත්ථාය භවනතො නික්ඛමිත්වා මුහුත්තං ගන්ත්වා ගතමග්ගෙනෙව නිවත්තිත්වා ඉතරං දිසාභාගං ගච්ඡන්තා භගවතො අවිදුරෙ අතික්කමන්ති.

අථ බො බරොති කස්මා තෙ එවමාහංසු? බරො සමණකප්පං දිස්වා ආහ. සුචිලොමො පන “යො භායති න යො සමණො, සමණපට්ඨපකත්තා පන සමණකො හොති”ති එවංලද්ධිකො. තස්මා තාදිසං භගවත්තං මඤ්ඤමානො “නෙසො සමණො, සමණකො එසො”ති සහසාව වත්වාපි පුන වීමංසිතුකාමො ආහ – “යාවාහං ඡානාමි”ති. “අථ බො”ති එවං වත්වා තතො. සුචිලොමො යක්ඛොති ඉතො පභුති යාව අපිව බො තෙ සම්ඵස්සො පාපකොති, තාව උත්තානත්ථමෙව කෙවලඤ්චෙත්ථ භගවතො කායන්ති අත්තනො කායං භගවතො උපනාමෙසීති එවං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො.

තතො අභායන්තං භගවත්තං දිස්වා “පඤ්ඤං තං සමණො”තිආදිමාහ. කිං කාරණා? සො හි වින්තෙසි – “ඉමිනාපි නාම මෙ එවං බරෙන අමනුස්සසම්ඵස්සෙන

මනුස්සෝ සමානෝ අයං න භායති, හන්දාහං එතං බුද්ධවිසයෙ පඤ්ඤං පුච්ඡාමි,
අද්ධා අයං තත්ථ න සම්පායිස්සති, තතො නං එවං විහෙයෙස්සාමි”ති. භගවා තං
සුත්වා “න ඛවාහං තං ආවුසො”ති ආදිමාහ. තං සබ්බං ආලවකසුත්තෙ
චුත්තනායෙනෙව සබ්බාකාරෙහි වෙදිතබ්බං.

273. අථ බො සුචිලොමො යක්ඛො භගවත්තං ගාථාය අජ්ඣාසි “රාගො ව
දොසො වා”ති. තත්ථ රාගදොසා චුත්තනායා එව. කුතොනිදානාති කිංනිදානා
කිංහෙතුකා. කුතොති පච්චත්තවචනස්ස තො-ආදෙසො වෙදිතබ්බො, සමාසෙ වස්ස
ලොපාභාවො. අථ වා නිදානාති ජාතා උප්පන්නාති අත්ථො, තස්මා කුතොනිදානා,
කුතොජාතා, කුතොඋප්පන්නාති චුත්තං හොති. අරතී රතී ලොමහංසො කුතොජාති
යායං “පන්තෙසු වා සෙනාසනෙසු අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙසු වා අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු
අරති අරතිතා අනභිරති අනභිරමණා උක්කණ්ඨිතා පරිතස්සිතා”ති (විහ. 856) එවං
විහත්තා අරති, යා ව පඤ්චසු කාමගුණෙසු රති, යො ව ලොමහංසසමුට්ඨාපනතො
“ලොමහංසො”ත්වෙව සඬ්ඛාං ගතො විත්තුත්‍රාසො. ඉමෙ තයො ධම්මා කුතොජා
කුතොජාතාති පුච්ඡති. කුතො සමුට්ඨායාති කුතො උප්පජ්ජන්වා. මනොති
කුසලචිත්තං, විතක්කාති උරගසුත්තෙ චුත්තා නව කාමවිතක්කාදයො. කුමාරකා
ධම්මකම්මොස්සජන්තිති යථා ගාමදාරකා කීළන්තා කාකං සුත්තෙන පාදෙ ඛන්ධිත්වා
ඔස්සජන්ති ඛිපන්ති, එවං කුසලමනං අකුසලචිතක්කා කුතො සමුට්ඨාය
ඔස්සජන්තිති පුච්ඡති.

274. අථස්ස භගවා තෙ පඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙත්තො “රාගො වා”ති
දුතියගාථමභාසි. තත්ථ ඉතොති අත්තභාවං සන්ධායාහ. අත්තභාවනිදානා හි
රාගදොසා. අරතිරතීලොමහංසා ව අත්තභාවතො ජාතා,
කාමවිතක්කාදිඅකුසලචිතක්කා ව අත්තභාවතොයෙව සමුට්ඨාය කුසලමනො
ඔස්සජන්ති, තෙන තදඤ්ඤං පකතිආදිකාරණං පටික්ඛිපන්තො ආහ -
“ඉතොනිදානා ඉතොජා ඉතො සමුට්ඨායා”ති. සද්දසිද්ධි වෙන්ථ පුරිමගාථාය
චුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බො.

275-6. එවං තෙ පඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි ය්වායං “ඉතොනිදානා”ති ආදීසු
“අත්තභාවනිදානා අත්තභාවතො ජාතා අත්තභාවතො සමුට්ඨායා”ති අත්ථො
චුත්තො, තං සාධෙත්තො ආහ - “ස්නෙහජා අත්තසම්භූතා”ති. එතෙ හි සබ්බෙපි
රාගාදයො විතක්කපරියොසානා තණ්හාස්නෙහෙන ජාතා, තථා ජායන්තා ව
පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධහෙදෙ අත්තභාවපරියායෙ අත්තනි සම්භූතා. තෙනාහ -
“ස්නෙහජා අත්තසම්භූතා”ති. ඉදානි තදත්ථජොතිකං උපමං කරොති
“නිග්‍රොධස්සෙව ඛන්ධජා”ති. තත්ථ ඛන්ධෙසු ජාතා ඛන්ධජා, පාරොභානමෙතං
අධිවචනං. කිං චුත්තං හොති? යථා නිග්‍රොධස්ස ඛන්ධජා නාම පාරොභා
ආපොරසසිනෙහෙ සති ජායන්ති, ජායන්තා ව තස්මිංයෙව නිග්‍රොධෙ තෙසු තෙසු
සාඛජ්ජහෙදෙසු සම්භවන්ති, එවමෙනෙපි රාගාදයො අජ්ඣත්තතණ්හාස්නෙහෙ සති
ජායන්ති, ජායන්තා ව තස්මිංයෙව අත්තභාවෙ තෙසු තෙසු චක්ඛාදිහෙදෙසු

ද්වාරාරම්මණවත්ථුසු සම්භවන්ති. තස්මා වෙදිතබ්බමෙනං “අත්තභාවනිදානා අත්තභාවජා අත්තභාවසමුට්ඨානා ව එතෙ”ති.

අවසෙසදියඨිසගාථාය පන අයං සබ්බසඨිගාහිකා අත්ථවණ්ණනා – එවං අත්තසම්භූතා ව එතෙ පුටු විසත්තා කාමෙසු. රාගොපි හි පඤ්චකාමගුණිකාදිවසෙන, දොසොපි ආසාතවත්ථාදිවසෙන, අරතිආදයොපි තස්ස තස්සෙව හෙදස්ස වසෙනාති සබ්බථා සබ්බෙපිමෙ කිලෙසා පුටු අනෙකප්පකාරා හුත්වා වත්ථුද්වාරාරම්මණාදිවසෙන තෙසු තෙසු වත්ථුකාමෙසු තථා තථා විසත්තා ලග්ගා ලග්ගිතා සංසිඛිබ්බිත්වා යිතා. කිම්ව? මාලුචාව විතතා වනෙ, යථා වනෙ විතතා මාලුචා තෙසු තෙසු රුක්ඛස්ස සාඛපසාඛාදිහෙදෙසු විසත්තා හොති ලග්ගා ලග්ගිතා සංසිඛිබ්බිත්වා යිතා, එවං පුටුප්පහෙදෙසු වත්ථුකාමෙසු විසත්තං කිලෙසගණං යෙ නං පජානන්ති යතොනිදානං, තෙ නං විනොදෙන්ති සුණොහි යක්ඛ.

තත්ථ යතොනිදානන්ති භාවනපුංසකනිද්දෙසො, තෙන කිං දීපෙති? යෙ සත්තා නං කිලෙසගණං “යතොනිදානං උප්පජ්ජති”ති එවං පානන්ති, තෙ නං “තණ්හාස්නෙහස්නෙහිතෙ අත්තභාවෙ උප්පජ්ජති”ති ඤාත්වා තං තණ්හාස්නෙහං ආදීනවානුපස්සනාදිභාවනාඤාණගිතා විසොසෙන්තා විනොදෙන්ති පජහන්ති ඛාන්තිකරොන්ති ව, එතං අම්භාකං සුභාසිතං සුණොහි යක්ඛාති. එවමෙත්ථ අත්තභාවජානෙන දුක්ඛපරිඤ්ඤං තණ්හාස්නෙහරාගාදිකිලෙසගණවිනොදනෙන සමුදයප්පභානඤ්ච දීපෙති.

යෙ ව නං විනොදෙන්ති, තෙ දුත්තරං ඔසම්මං තරන්ති අතිණ්ණපුබ්බං අපුනබ්භවාය. එතෙන මග්ගභාවනං නිරොධසච්ඡිකිරියඤ්ච දීපෙති. යෙ හි නං කිලෙසගණං විනොදෙන්ති, තෙ අවස්සං මග්ගං භාවෙන්ති. න හි මග්ගභාවනං විනා කිලෙසවිනොදනං අත්ථි. යෙ ව මග්ගං භාවෙන්ති, තෙ දුත්තරං පකතිඤාණෙන කාමොසාදිං චතුබ්බිධම්පි ඔසම්මං තරන්ති. මග්ගභාවනා හි ඔසතරණං. අතිණ්ණපුබ්බන්ති ඉමිනා දීසෙන අද්ධුනා සුපිනන්තෙනපි අවිතික්කන්තපුබ්බං. අපුනබ්භවායාති නිබ්බානාය. එවම්මං චතුසච්චදීපිකං ගාථං සුණන්තා “සුත්වා ධම්මං ධාරෙන්ති, ධනානං ධම්මානං අත්ථමුපපරික්ඛන්ති”තිආදිකං කථං සුභාවනියා පඤ්ඤාය අනුක්කමමානා තෙ ද්වෙපි සභායකා යක්ඛා ගාථාපරියොසානෙයෙව සොතාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨහිංසු, පාසාදිකා ව අහෙසුං සුවණ්ණවණ්ණා දිබ්බාලඬිකාරවිභූසිතාති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය සුවිලොමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. කපිලසුත්ත-(ධම්මවරියසුත්ත)-වණ්ණනා

ධම්මවරියන්ති කපිලසුත්තං. කා උප්පත්ති? හෙමවතසුත්තෙ චුත්තනයෙනෙව පරිනිබ්බුතෙ කස්සපෙ හගවති ද්වෙ කුලසුත්තා භාතරො නික්ඛම්ථිත්වා සාවකානං.

සන්නිකෙ පබ්බජිංසු. ජෙට්ඨො සොධනො නාම, කනිට්ඨො කපිලො නාම. තෙසං මාතා සාධනී නාම, කනිට්ඨහගිනී තාපනා නාම. තාපි භික්ඛුනීසු පබ්බජිංසු. තතො තෙ ද්වෙපි හෙමවතසුත්තෙ චුත්තනායෙනෙව “සාසනෙ කති ධුරානී”ති පුච්ඡිත්වා සුත්වා ච ජෙට්ඨො “වාසඤ්චං පුරෙස්සාමී”ති පඤ්ච වස්සානි ආචරියුපජ්ඣායානං සන්නිකෙ වසිත්වා පඤ්චවස්සො භුත්වා යාව අරහත්තං, තාව කම්මට්ඨානං සුත්වා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා වායමන්තො අරහත්තං පාපුණි. කපිලො “අහං තාව තරුණො, වුඩ්ඞකාලෙ වාසඤ්චං පරිපුරෙස්සාමී”ති ගන්ථධුරං ආරභිත්වා තෙපිටකො අහොසි. තස්ස පරියත්තිං නිස්සාය පරිවාරො, පරිවාරං නිස්සාය ලාභො ච උදපාදි.

සො බාහුසච්චමදෙන මත්තො පණ්ඩිතමානී අනඤ්ඤාතෙපි අඤ්ඤාතමානී භුත්වා පරෙහි චුත්තං කප්පියම්පි අකප්පියං, අකප්පියම්පි කප්පියං, සාවජ්ජම්පි අනවජ්ජං, අනවජ්ජම්පි සාවජ්ජන්ති භණ්ති. සො පෙසලෙහි භික්ඛුහි, “මා, ආවුසො කපිල, එවං අවවා”තිආදිනා නායෙන ඔවදියමානො “තුම්හෙ කිං ජානාථ රිත්තමුට්ඨිසදිසා”තිආදිහි වචනෙහි බුංසෙත්තො වම්භෙන්තොයෙව වරති. භික්ඛු තස්ස භාතුනො සොධනත්ථෙරස්සාපි එතමත්ථං ආරොචෙසුං. සොපි නං උපසම්මානම්ත්වා ආහ – “ආවුසො කපිල, සාසනස්ස ආයු නාම තුම්භාදිසානං සම්මාපට්ඨන්ති. මා, ආවුසො කපිල, කප්පියම්පි අකප්පියං, අකප්පියම්පි කප්පියං, සාවජ්ජම්පි අනවජ්ජං, අනවජ්ජම්පි සාවජ්ජන්ති වදෙහි”ති. සො තස්සපි වචනං නාදිසි. තතො නං සොධනත්ථෙරො ද්වත්තික්ඛත්තුං වත්වා –

“එකවාචම්පි ද්විවාචං, භණ්ණෙය්‍ය අනුකම්පකො;
තතුත්තරිං න භාසෙය්‍ය, දාසොචය්‍යස්ස සන්නිකෙ”ති. (ජා. 2.19.34) –

පරිවජ්ජෙත්වා “ත්වමෙව, ආවුසො, සකෙන කම්මෙන පඤ්ඤායිස්සසී”ති පක්කාමි. තතො පහුති නං පෙසලා භික්ඛු ඡඩ්ඛෙසුං.

සො දුරාවාරො භුත්වා දුරාවාරපරිවුතො විහරන්තො එකදිවසං “උපොසථං ඔසාරෙස්සාමී”ති සීභාසනං අභිරුද්ධං චිත්‍රඛිජනිං ගහෙන්වා නිසින්තො “වත්තති, ආවුසො, එත්ථ භික්ඛුනං පාතිමොක්ඛො”ති තික්ඛත්තුං ආහ. අථෙකො භික්ඛුපි “මය්‍හං වත්තතී”ති න අවොච. න ච තස්ස තෙසං වා පාතිමොක්ඛො වත්තති. තතො සො “පාතිමොක්ඛෙ සුතෙපි අසුතෙපි විනයො නාම නත්ථී”ති ආසනා වුට්ඨාසී. එවං කස්සපස්ස භගවතො සාසනං ඔසක්කාපෙසි විනාසෙසි. අථ සොධනත්ථෙරො තදහෙව පරිනිබ්බාසී. සොපි කපිලො එවං තං සාසනං ඔසක්කාපෙත්වා කාලකතො අවිචිමභානිරයෙ නිබ්බත්ති, සාපිස්ස මාතා ච හගිනී ච තස්සෙව දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජිත්වා පෙසලෙ භික්ඛු අක්කොසමානා පරිභාසමානා කාලං කත්වා නිරයෙ නිබ්බත්තිංසු.

තස්මිංයෙව ච කාලෙ පඤ්චසතා පුරිසා ගාමසාතාදීනි කත්වා චොරිකාය ජීවන්තා ජනපදමනුස්සෙහි අනුබද්ධා පලායමානා අරඤ්ඤං පවිසිත්වා තත්ථ කිඤ්චි ගහනං වා පටිසරණං වා අපස්සන්තා අවිදුරෙ පාසාණෙ වසන්තං අඤ්ඤතරං ආරඤ්ඤිකං

හික්බිලා දිස්වා වන්දිත්වා “අම්මාකං, හන්තෙ, පට්ඨරණං හොථා” ති භණ්ණි. ටෙරො “තුම්මාකං සීලසද්ධිං පට්ඨරණං නත්ථී, සබ්බෙ පඤ්ච සීලානි සමාදියංථා” ති ආභ. තෙ “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා සීලානි සමාදියංථි. ටෙරො “තුම්මෙ සීලවන්තො, ඉදානි අත්තනො ජීවිතං විනාසෙත්තෙසුපි මා මනො පද්දසයිත්ථා” ති ආභ. තෙ “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වං. අථ තෙ ජානපදා සම්පත්තා ඉතො විතො ව මග්ගමානා තෙ වොරෙ දිස්වා සබ්බෙව ජීවිතා වොරොපෙසුං. තෙ කාලං කත්වා කාමාවචරදෙවලොකෙ නිබ්බත්තිංසු. තෙසු ජෙට්ඨකවොරො ජෙට්ඨකදෙවපුත්තො අහොසි, ඉතරෙ තස්සෙව පරිවාරා.

තෙ අනුලොමපට්ඨලොමං සංසරන්තා එකං බුද්ධන්තරං දෙවලොකෙ බෙපෙත්වා අම්මාකං හගවතො කාලෙ දෙවලොකතො වචිත්වා ජෙට්ඨකදෙවපුත්තො සාවත්ථිද්වාරෙ කෙවට්ටගාමො අත්ථී, තත්ථ පඤ්චසතකුලජෙට්ඨස්ස කෙවට්ටස්ස පජාපතියා කුච්ඡිමිහි පට්ඨන්ති. අග්ගහෙසි, ඉතරෙ අවසෙසකෙවට්ටපජාපතීනං. එවං තෙසං එකදිවසංයෙව පට්ඨන්තිග්ගහණඤ්ච ගබ්භවුට්ඨානඤ්ච අහොසි. අථ කෙවට්ටජෙට්ඨො “අත්ථී නු බො ඉමස්මීං ගාමෙ අඤ්ඤෙපි දාරකා අජ්ජ ජාතා” ති විචිනන්තො තෙ දාරකෙ දිස්වා “ඉමෙ මෙ පුත්තස්ස සභායකා භවිස්සන්ති” ති සබ්බෙසං පොසාවනිකං අදාසි. තෙ සබ්බෙ සභායකා සහපංසුං කීළන්තා අනුපුබ්බෙන වයජ්ජන්තා අහෙසුං. යසොජො තෙසං අග්ගො අහොසි.

කපිලොපි තදා නිරයෙ පක්කාවසෙසෙන අවිරවතියා සුවණ්ණවණ්ණො දුග්ගන්ධමුඛො මච්ඡො හුත්වා නිබ්බත්ති. අටෙකදිවසං සබ්බෙපි කෙවට්ටදාරකා ජාලානි ගහෙත්වා “මච්ඡෙ බන්ධිස්සාමා” ති නදිං ගන්ත්වා ජාලානි පක්ඛිපිංසු. තෙසං ජාලං සො මච්ඡො පාවිසි. තං දිස්වා සබ්බො කෙවට්ටගාමො උච්චාසද්දමහාසද්දො අහොසි – “අම්මාකං පුත්තා පයමං මච්ඡෙ බන්ධන්තා සුවණ්ණමච්ඡං බන්ධිංසු, වුඩ්ඪී නෙසං දාරකානං, ඉදානි ව නො රාජා පහුතං ධනං දස්සති” ති. අථ තෙ පඤ්චසතාපි දාරකසභායකා මච්ඡං නාවාය පක්ඛිපිත්වා නාවං උක්ඛිපිත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං අගමංසු. රාජා දිස්වා “කිං එතං භණ්ණ” ති ආභ. “මච්ඡො දෙවා” ති. රාජා සුවණ්ණවණ්ණං මච්ඡං දිස්වා “භගවා එතස්ස වණ්ණකාරණං ජානිස්සති” ති මච්ඡං ගාහාපෙත්වා හගවතො සන්තිකං අගමාසි. මච්ඡස්ස මුඛවිවරණකාලෙ ජෙතවනං අතිවිය දුග්ගන්ධං හොති.

රාජා හගවන්තං පුච්ඡි – “කස්මා, හන්තෙ, මච්ඡො සුවණ්ණවණ්ණො ජාතො, කස්මා වස්ස මුඛතො දුග්ගන්ධො වායති” ති? අයං, මහාරාජ, කස්සපස්ස හගවතො පාවචනෙ කපිලො නාම හික්බිලා අහොසි, බහුස්සුතො ආගතාගමො. අත්තනො වචනං අගණ්හන්තානං හික්බිලානං අක්කොසකපරිභාසකො. තස්ස ව හගවතො සාසනවිනාසකො. යං සො තස්ස හගවතො සාසනං විනාසෙසි, තෙන කම්මෙන අවිච්ඡින්නානිරයෙ නිබ්බත්ති, විපාකාවසෙසෙන ව ඉදානි මච්ඡො ජාතො. යං දීඝරත්තං බුද්ධවචනං වාවෙසි, බුද්ධස්ස වණ්ණං කට්ඨෙසි, තස්ස නිස්සන්දෙන ඊදිසං වණ්ණං පටිලහි. යං හික්බිලානං අක්කොසකපරිභාසකො අහොසි, තෙනස්ස මුඛතො දුග්ගන්ධො වායති. “උල්ලපාපෙමි නං මහාරාජා” ති? “ආම භගවා” ති. අථ භගවා

මව් මව් ආලය - “තවංසි කපිලො” ති? “ආම භගවා, අහං කපිලො” ති. “කුතො ආගතොසි” ති? “අවිච්ඡින්නානි රසනො භගවා” ති. “සොධනො කුභිං ගතො” ති? “පරිනිබ්බුතො භගවා” ති. “සාධනී කුභිං ගතා” ති? “මහානිරයෙ නිබ්බත්තා භගවා” ති. “තාපනා කුභිං ගතා” ති? “මහානිරයෙ නිබ්බත්තා භගවා” ති. “ඉදානි තවං කුභිං ගමිස්සසි” ති? “මහානිරයං භගවා” ති. තාවදෙව විජ්ජාපිසාරාහිභූතො නාවං සිසෙන පහරිත්වා කාලකතො මහානිරයෙ නිබ්බත්ති. මහාජනො සංවිග්ගො අහොසි ලොමහට්ඨජාතො. අප්ඵ භගවා තත්ඵ සම්පත්තගහට්ඨපබ්බජිතපරිසාය තඨ්ඨණානුරූපං ධම්මං දෙසෙන්තො ඉමං සුත්තමහාසි.

277-8. තත්ඵ ධම්මවරියන්ති කායසුචරිතාදි ධම්මවරියං. බ්‍රහ්මවරියන්ති මග්ගබ්‍රහ්මවරියං. එතදාහු වසුත්තමන්ති එතං උභයමිපි ලොකියලොකුත්තරං සුචරිතං සග්ගමොක්ඛසුඛසම්පාපකත්තා වසුත්තමන්ති ආහු අරියා. වසුත්තමං නාම උත්තමරතනං, අනුගාමිකං අත්තාධිතං රාජාදීනං අසාධාරණන්ති අධිජ්ජායො.

එත්තාවතා “ගහට්ඨස්ස වා පබ්බජිතස්ස වා සම්මාපට්ඨන්ති යෙව පටිසරණ” ති දස්සෙත්වා ඉදානි පටිපත්තිවිරහිතාය පබ්බජ්ජාය අසාරකත්තදස්සනෙන කපිලං අඤ්ඤෙ ව තථාරූපෙ ගරහන්තො “පබ්බජිතොපි වෙ හොති” ති එවමාදිමාහ.

තත්‍රායං අත්ථවණ්ණනා - යො හි කොචි ගිහිඛ්‍යඤ්ජනානි අපනෙත්වා හණ්ඩුකාසාවාදිගහණමත්තං උපසඬකමනෙන පබ්බජිතොපි වෙ හොති පුබ්බෙ චුත්තත්ථං අගාරස්මා අනගාරියං, සො වෙ මුඛරජාතිකො හොති එරුසව්වනො, නානස්පකාරාය විහෙසාය අභිරතත්තා විහෙසාභිරතො, හිරොත්තජ්ජාහාවෙන මගසදිසත්තා මගො, ජීවිතං තස්ස පාපියො, තස්ස එවරුපස්ස ජීවිතං අතිපාපං අතිහීනං. කස්මා? යස්මා ඉමාය මිච්ඡාපට්ඨන්ති යා රාගාදිමනෙකස්පකාරං රජං වඩ්ඪෙති අත්තනො.

279. න කෙවලඤ්ච ඉමිනාව කාරණෙනස්ස ජීවිතං පාපියො, අපිච්ච ඛො පන අයං එවරුපො මුඛරජාතිකත්තා කලහාභිරතො හික්ඛු සුභාසිතස්ස අත්ථවිජානනසම්මොහනෙන මොහධම්මෙන ආවුතො, “මා, ආවුසො කපිල, එවං අවච්ච, ඉමිනාපි පරියායෙන තං ගණ්හාහි” ති එවමාදිනා නයෙන පෙසලෙහි හික්ඛුහි අක්ඛාතමිපි න ජානාති ධම්මං බුද්ධෙන දෙසිතං. යො ධම්මො බුද්ධෙන දෙසිතො, තං නානස්පකාරෙන අත්තනො චුච්චමානමිපි න ජානාති. එවමිපිස්ස ජීවිතං පාපියො.

280. තථා සො එවරුපො විහෙසාභිරතත්තා විහෙසං භාවිතත්තානං භාවිතත්තෙ ඛිණ්ණසවහික්ඛු සොධනත්ථෙරපභූතිකෙ “න තුම්හෙ විනයං ජානාම, න සුත්තං න අභිධම්මං, වුඩ්ඪපබ්බජිතා” ති ආදිනා නයෙන විහෙසන්තො. උපයොගභ්ජවත්තියඤ්චි ඉදං සාමිච්චනං. අප්ඵ වා යථාචුත්තෙනෙව නයෙන “විහෙසං භාවිතත්තානං කරොන්තො” ති පාඨසෙසො වෙදිතබ්බො. එවං නිජ්ජරියායමෙව සාමිච්චනං සිජ්ඤති. අවිජ්ජාය පුරක්ඛතොති භාවිතත්තවිහෙසනෙ

ආදීනවදස්සනපටිච්ඡාදිකාය අවිජ්ජාය පුරක්ඛතො පෙසිතො පයොජිතො සෙසපබ්බජිතානං භාවිතත්තානං විහෙසභාවෙන පවත්තං දිට්ඨෙව ධම්මෙ විත්තවිබාධනෙන සඬකිලෙසං, ආයතිඤ්ච නිරයසම්පාපනෙන මග්ගං නිරයගාමීනං න ජානාති.

281. අජානන්තො ච තෙන මග්ගෙන චතුබ්බිධාපායහෙදං විනිපාතං සමාපන්තො. තත්ථ ච විනිපාතෙ ගබ්භා ගබ්භං තමා තමං එකෙකනිකායෙ සතක්ඛත්තුං සහස්සක්ඛත්තුම්පි මාතුකුච්ඡිතො මාතුකුච්ඡිං චන්දිමසූරියෙහිපි අවිද්ධංසනීයා අසුරකායතමා තමඤ්ච සමාපන්තො. ස චෙ තාදිසකො හික්ඛු පෙච්ච ඉතො පරලොකං ගන්ත්වා අයං කපිලමච්ඡො විය නානප්පකාරං දුක්ඛං නිගච්ඡති.

282. කිං කාරණා? ගුථකුපො යථා අස්ස, සම්පුණ්ණො ගණවස්සිකො, යථා චච්චකුට්ඨාකුපො ගණවස්සිකො අනෙකවස්සිකො බහුනි වස්සානි මුඛතො ගුථෙන පූරියමානො සම්පුණ්ණො අස්ස, සො උදකකුම්භසතෙහි උදකකුම්භසහස්සෙහි ධොවියමානොපි දුග්ගන්ධදුබ්බණ්ණියානපගමා දුබ්බියොධො හොති, එවමෙව යො එවරුපො අස්ස දීඝරත්තං සංකිලිට්ඨකම්මන්තො ගුථකුපො විය ගුථෙන පාපෙන සම්පුණ්ණත්තා සම්පුණ්ණො පුග්ගලො, සො දුබ්බියොධො හි සාඨගණො, චිරකාලං තස්ස අඬගණස්ස විපාකං පච්චනුහොන්තොපි න සුජ්ඣති. තස්මා වස්සගණනාය අපරිමාණම්පි කාලං ස චෙ තාදිසකො හික්ඛු පෙච්ච දුක්ඛං නිගච්ඡතීති. අථ වා අයං ඉම්ස්සා ගාථාය සම්බන්ධො – යං වුත්තං “ස චෙ තාදිසකො හික්ඛු, පෙච්ච දුක්ඛං නිගච්ඡති” ති, තත්ත සියා තුම්භාකං “සක්කා පනායං තථා කාතුං, යථා පෙච්ච දුක්ඛං න නිගච්ඡෙය්‍යා” ති. න සක්කා. කස්මා? යස්මා ගුථකුපො...පෙ.... සාඨගණොති.

283-4. යතො පටිකච්චෙව යං එවරුපං ජානාථ, හික්ඛ්වො ගෙහනිස්සිතං, යං එවරුපං පඤ්චකාමගුණනිස්සිතං ජානෙය්‍යාථ අභූතගුණපත්ථනාකාරප්පවත්තාය පාපිකාය ඉච්ඡාය සමන්තාගතත්තා පාපිච්ඡං, කාමචිතක්කාදීහි සමන්තාගතත්තා පාපසඬකප්පං, කායිකචිතික්කමාදිනා චෙඨදානාදිහෙදෙන ච පාපාවාරෙන සමන්තාගතත්තා පාපාවාරං, චෙසියාදිපාපගොචරතො පාපගොචරං, සබ්බෙ සමග්ගා හුත්වාන අභිනිබ්බජ්ජියාථ නං. තත්ථ අභිනිබ්බජ්ජියාථාති විචජ්ජෙය්‍යාථ මා භජෙය්‍යාථ, මා වස්ස අභිනිබ්බජ්ජනමත්තෙනෙව අප්පොස්සුක්කතං ආපජ්ජෙය්‍යාථ, අපිච ඛො පන කාරණංච නිද්ධමථ, කසම්බුං අපකස්සථ, තං කච්චරභූතං පුග්ගලං කච්චරම්ච අනපෙක්ඛා නිද්ධමථ, කසට්ඨකඤ්ච නං බත්තියාදීනං මජ්ඣෙ පටිට්ඨං පහින්තපග්ගරිතකුට්ඨං චණ්ඩාලං විය අපකස්සථ, හත්ථෙ වා සීසෙ වා ගහෙත්වා නික්කඬ්ඨථ. සෙය්‍යාථපි ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො තං පුග්ගලං පාපධම්මං බාහාය ගහෙත්වා බහිද්වාරකොට්ඨකා නික්ඛාමෙත්වා සුවිසට්ඨං අදාසි, එවං අපකස්සථාති දස්සෙති. කිං කාරණා? සඬසාරාමො නාම සීලවත්තානං කතො, න දුස්සීලානං.

285-6. යතො එතදෙව තතො පලාපෙ වාහෙථ, අස්සමණෙ සමණමානිනෙ, යථා හි පලාපා අන්තො තණ්ඩුලරහිතාපි බහි පුසෙහි වීහි විය දිස්සන්ති, එවං

පාපහික්ඛු අන්තො සීලාදිවිරහිතාපි බහි කාසාවාදිපරික්ඛාරෙන හික්ඛු විය දිස්සන්ති. තස්මා “පලාපා”ති වුච්චන්ති. තෙ පලාපෙ වාහෙථ, ඔපුනාථ, විධිමථ පරමත්ථතො අස්සමණො වෙසමත්තෙන සමණමානිනෙ. එවං නිද්ධම්මිත්වාන...පෙ.... පතිස්සකා. තත්ථ කප්පයවිහොති කප්පෙථ, කරොථාති වුත්තං හොති. පතිස්සකාති අඤ්ඤමඤ්ඤං සගාරවා සප්පතිස්සා. තතො සමග්ගා නිපකා, දුක්ඛස්සන්තං කරිස්සථාති අපථෙවං තුම්හෙ සුද්ධා සුද්ධෙහි සංවාසං කප්පෙන්නා, දිට්ඨිසීලසාමඤ්ඤතාය සමග්ගා, අනුපුබ්බෙන පරිපාකගතාය පඤ්ඤාය නිපකා, සබ්බස්සෙවිමස්ස වට්ඨකුක්ඛාදිනො දුක්ඛස්ස අන්තං කරිස්සථාති අරහත්තනිකුටෙනෙව දෙසනං නිට්ඨපෙසි.

දෙසනාපරියොසානෙ තෙ පඤ්චසතා කෙවට්ඨපුත්තා සංවෙගමාපජ්ජිත්වා දුක්ඛස්සන්තකිරියං පත්ථයමානා භගවතො සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා නවිරස්සෙව දුක්ඛස්සන්තං කත්වා භගවතා සද්ධිං ආනෙඤ්ජවිහාරසමාපත්තිධම්මපරිභොගෙන එකපරිභොගා අහෙසුං. සා ච නෙසං එවං භගවතා සද්ධිං එකපරිභොගතා උදානෙ වුත්තයසොජසුත්තවසෙනෙව වෙදිතබ්බාති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය කපිලසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. බ්‍රාහ්මණධම්මිකසුත්තවණ්ණනා

එවං මෙ සුතන්ති බ්‍රාහ්මණධම්මිකසුත්තං. කා උප්පත්ති? අයමෙව යාස්ස නිදානෙ “අථ බො සම්බහුලා”තිආදිනා නයෙන වුත්තා. තත්ථ සම්බහුලාති බහු අනෙකෙ. කොසලකාති කොසලරට්ඨවාසිනො. බ්‍රාහ්මණමහාසාලාති ජාතියා බ්‍රාහ්මණා මහාසාරතාය මහාසාලා. යෙසං කිරි නිදහින්වා යපිතංයෙව අසිතිකොට්ඨිකං ධනමත්ථී, තෙ “බ්‍රාහ්මණමහාසාලා”ති වුච්චන්ති. ඉමෙ ච තාදිසා, තෙන වුත්තං “බ්‍රාහ්මණමහාසාලා”ති. ජිණ්ණාති ජජ්ජරිභූතා ජරාය බණ්ඩිච්චාදිභාවමාපාදිතා. වුඩ්ඪාති අභිගප්ච්චිගානං වුඩ්ඪිමරියාදං පත්තා. මහල්ලකාති ජාතිමහල්ලකතාය සමන්තාගතා, විරකාලජපසුතාති වුත්තං හොති. අද්ධගතාති අද්ධානං ගතා, ද්වෙ තයො රාජපරිවට්ඨෙ අතීතාති අධිජ්ජායො. වයො අනුජ්ජත්තාති පච්ඡිමවයං සම්පත්තා. අපිච ජිණ්ණාති පොරාණා, විරකාලජපවත්තකුලන්චයාති වුත්තං හොති. වුඩ්ඪාති සීලාචාරාදිගුණවුඩ්ඪියුත්තා. මහල්ලකාති විභවමහත්තතාය සමන්තාගතා මහද්ධනා මහාභොගා. අද්ධගතාති මග්ගපට්ඨන්තා බ්‍රාහ්මණානං චතවරියාදිමරියාදං අවිතික්කම්ම වරමානා. වයො අනුජ්ජත්තාති ජාතිවුඩ්ඪිභාවමිපි අන්තිමවයං අනුජ්ජත්තාති එවම්පෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා. සෙසමෙත්ථ පාකට්ඨෙව.

භගවතා සද්ධිං සම්මොදිංසුති බමනියාදීනි පුච්ඡන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං සමජ්ජවත්තමොදා අහෙසුං. යාය ච “කච්චි භොතො ගොතමස්ස බමනියං, කච්චි යාපනියං, අජ්ජාබාධං, අජ්ජාතඪිකං, බලං, ලහුට්ඨානං, ඵාසුච්චාරො”තිආදිකාය

කථාය සම්මොදිංසු, තං චිතිපාමොජ්ජසඬ්ඛාතසම්මොදජනනතො සම්මොදිතුං
 අරහතො ච සම්මොදනීයං, අත්ථබ්බාඤ්ජනමධුරතාය සුචිරමිපි කාලං සාරෙතුං
 නිරන්තරං පවත්තෙතුං අරහතො සරිතබ්බභාවතො ච සාරණීයං. සුයාමානසුඛතො
 ච සම්මොදනීයං, අනුස්සරියමානසුඛතො සාරණීයං, තථා බ්බාඤ්ජනපරිසුද්ධතාය
 සම්මොදනීයං, අත්ථපරිසුද්ධතාය සාරණීයන්ති එවං අනෙකෙහි පරියායෙහි
 සම්මොදනීයං කථං සාරණීයං චිතිසාරෙත්වා පරියොසාපෙත්වා නිට්ඨාපෙත්වා
 යෙනත්ථෙන ආගතා, තං පුච්ඡතුකාමා එකමන්තං නිසිදිංසු. තං -

“න පච්ඡතො න පුරතො, නාපි ආසන්තදුරතො;
 න පස්සෙ නාපි පටිචාතෙ, න වාපි ඔණතුණ්ණතෙ” ති. -

ආදිනා නයෙන මඬිගලසුත්තවණ්ණනායං චුත්තමෙව.

එවං එකමන්තං නිසින්නා බො තෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලා භගවන්තං එතදවොචුං -
 “කිං ත”න්ති? “සන්දිස්සන්ති නු බො”තිආදි. තං සබ්බං උත්තානත්ථමෙව.
 කෙවලඤ්ඤෙත්ථ බ්‍රාහ්මණානං බ්‍රාහ්මණධම්මෙති දෙසකාලාදිධම්මෙ ඡඩ්ඬෙත්වා
 යො බ්‍රාහ්මණධම්මො, තස්මිංයෙව. තෙන හි බ්‍රාහ්මණාති යස්මා මං තුම්හෙ යාවිත්ථ,
 තස්මා බ්‍රාහ්මණා සුණාථ, සොතං ඔදහථ, සාධුකං මනසි කරොථ, යොනිසො මනසි
 කරොථ. තථා පයොගසුද්ධියා සුණාථ, ආසයසුද්ධියා සාධුකං මනසි කරොථ.
 අවික්ඛෙපෙන සුණාථ, පග්ගහෙන සාධුකං මනසි කරොථාතිආදිනා නයෙන එතෙසං
 පදානං පුබ්බෙ අචුත්තොපි අධිජ්ජායො වෙදිතබ්බො. අථ භගවතා චුත්තං තං වචනං
 සම්පට්ච්ඡන්තා “එවං හො”ති බො තෙ බ්‍රාහ්මණමහාසාලා භගවතො
 පච්චස්සොසුං, භගවතො වචනං අභිමුඛා හුත්වා අස්සොසුං. අථ වා පටිස්සුණිංසු.
 “සුණාථ සාධුකං මනසි කරොථා”ති චුත්තමත්ථං කත්තුකාමතාය පටිජානිංසුති
 චුත්තං හොති. අථ තෙසං එවං පටිස්සුතවතං භගවා එතදවොච - “කිං ත”න්ති?
 “ඉසයො පුබ්බකා”තිආදි.

287. තත්ථ පඨමගාථාය තාව සඤ්ඤතත්තාති සීලසංයමෙන සංයතචිත්තා.
 තපස්සිනොති ඉන්ද්‍රියසංවරතපයුත්තා. අත්තදත්ථමචාරිසුත්ති
 මන්තජ්ඣෙතබ්‍රහ්මචිහාරභාවනාදිං අත්තතො අත්ථං අකංසු. සෙසං පාකට්ඨමෙව.

288. දුතියගාථාදීසුපි අයං සඬ්ඛෙපවණ්ණනා - න පසු බ්‍රාහ්මණානාසුත්ති
 පොරාණානං බ්‍රාහ්මණානං පසු න ආසුං, න තෙ පසුපරිග්ගහමකංසු. න හිරඤ්ඤං න
 ධානියන්ති හිරඤ්ඤඤච බ්‍රාහ්මණානං අන්තමසො ජතුමාසකොපි නාහොසි, තථා
 විහිසාලියවගොධුමාදි පුබ්බණ්ණාපරණ්ණහෙදං ධානියමිපි තෙසං නාහොසි. තෙ හි
 නික්ඛිත්තජාතරූපරජතා අසන්තිධිකාරකාව හුත්වා කෙවලං සජ්ඣායධනධඤ්ඤා
 අත්තතො මන්තජ්ඣෙතසඬ්ඛාතෙනෙව ධනෙන ධඤ්ඤෙන ච සමන්තාගතා
 අහෙසුං. යො වායං මෙත්තාදිචිහාරො සෙට්ඨත්තා අනුගාමිකත්තා ච බ්‍රහ්මනිධිති
 වුව්චති, තඤ්ච බ්‍රහ්මං නිධිමපාලයුං සදා තස්ස භාවනානුයොගෙන.

289. එවං විහාරීනං යං නෙසං පකතං ආසී, යං එනෙසං පකතං එනෙ බ්‍රාහ්මණො උද්දිස්ස කතං අහොසී. ද්වාරහත්තං උපට්ඨිතන්ති “බ්‍රාහ්මණානං දස්සාමා” ති සජ්ජෙත්වා තෙහි තෙහි දායකෙහි අත්තනො අත්තනො සරද්ධාරො යපිතහත්තං. සද්ධාපකතන්ති සද්ධාය පකතං, සද්ධාදෙය්‍යන්ති වුත්තං හොති. එසානන්ති එසන්තිති එසා, තෙසං එසානං, එසමානානං පරියෙසමානානන්ති වුත්තං හොති. දාතවෙති දාතබ්බං. තදමඤ්ඤිසුන්ති තං අමඤ්ඤිංසු, තං ද්වාරෙ සජ්ජෙත්වා යපිතං හත්තං සද්ධාදෙය්‍යං පරියෙසමානානං එනෙසං බ්‍රාහ්මණානං දාතබ්බං අමඤ්ඤිංසු දායකා ජනා, න තතො පරං. අනත්ථිකා හි තෙ අඤ්ඤෙන අහෙසුං, කෙවලං සාසච්ඡාදනපරමතාය සන්තුට්ඨාති අධිජ්ජායො.

290. නානාරත්තෙහීති නානාවිධරාගරත්තෙහි වත්තෙහි විචිත්‍රත්ථරණත්තෙහි, සයනෙහි එකභූමිකද්විභූමිකාදිපාසාදවරෙහි. ආවසංචිති එවරුපෙහි උපකරණෙහි. ඒතා ජනපදා රට්ඨා එකෙකප්පදෙසභූතා ජනපදා ව කෙවි කෙවි සකලරට්ඨා ව “නමො බ්‍රාහ්මණාන” න්ති සායං පාතං බ්‍රාහ්මණො දෙවෙ විය නමස්සිංසු.

291. තෙ එවං නමස්සියමානා ලොකෙන අවජ්ඣා බ්‍රාහ්මණා ආසුං, න කෙවලඤ්ච අවජ්ඣා, අපේය්‍යා විහිංසිතුම්පි අනභිභවනීයත්තා අපේය්‍යා ව අහෙසුං. කිං කාරණා? ධම්මරක්ඛිතා, යස්මා ධම්මෙන රක්ඛිතා. තෙ හි පඤ්ච වරසීලධම්මෙ රක්ඛිංසු, “ධම්මො හවෙ රක්ඛති ධම්මචාරි” න්ති (ජා. 1.10.102; 1.15.385) ධම්මරක්ඛිතා හුත්වා අවජ්ඣා අපේය්‍යා ව අහෙසුන්ති අධිජ්ජායො. න නෙ කොචි නිවාරෙසීති තෙ බ්‍රාහ්මණො කුලානං ද්වාරෙසු සබ්බසො බාහිරෙසු ව අභිභත්තරෙසු ව සබ්බද්වාරෙසු යස්මා තෙසු පියසම්මතෙසු වරසීලසමන්තාගතෙසු මාතෘපිතුසු විය අතිවිස්සත්ථා මනුස්සා අහෙසුං, තස්මා “ඉදං නාම යානං තයා න පවිසිතබ්බ” න්ති න කොචි නිවාරෙසී.

292. එවං ධම්මරක්ඛිතා කුලද්වාරෙසු අනිවාරිතා වරන්තා අට්ඨ ව චත්තාලිසඤ්චාති අට්ඨචත්තාලිසං වස්සානි කුමාරභාවතො පභූති වරණෙන කොමාරං බ්‍රහ්මචරියං වරිංසු තෙ. යෙපි බ්‍රාහ්මණවණ්ඩාලා අහෙසුං, කො පන වාදො බ්‍රහ්මසමාදිසුති එවමෙත්ථ අධිජ්ජායො වෙදිතබ්බො. එවං බ්‍රහ්මචරියං වරන්තා එව හි විජ්ජාවරණපරියෙට්ඨි අවරුං බ්‍රාහ්මණා පුරෙ, න අබ්‍රහ්මචාරිනො හුත්වා. තත්ථ විජ්ජාවරණපරියෙට්ඨිති මන්තජ්ඣෙතං. වුත්තඤ්චෙන “සො අට්ඨචත්තාලිස වස්සානි කොමාරං බ්‍රහ්මචරියං වරති මන්තෙ අධියමානො” ති (අ. නි. 5.192). වරණපරියෙට්ඨිති සීලරක්ඛණං. “විජ්ජාවරණපරියෙට්ඨු” න්තිපි පායො, විජ්ජාවරණං පරියෙසිතුං අවරුන්ති අත්ථො.

293. යථාවුත්තඤ්ච කාලං බ්‍රහ්මචරියං වරිත්වා තතො පරං සරාවාසං කප්පෙන්තාපි න බ්‍රාහ්මණො අඤ්ඤමගමුං බත්තියං වා වෙස්සාදිසු අඤ්ඤතරං වා, යෙ අහෙසුං දෙවසමා වා මරියාදා වාති අධිජ්ජායො. තථා සතං වා සහස්සං වා දත්වා නපි හරියං කිණිංසු තෙ, සෙය්‍යථාපි එතරහි එකච්චෙ කිණන්ති. තෙ හි ධම්මෙන දාරං පරියෙසන්ති. කථං? අට්ඨචත්තාලිසං වස්සානි බ්‍රහ්මචරියං වරිත්වා බ්‍රාහ්මණො

කඤ්ඤාභික්ඛං ආභිෂේඛන්ති – “අභං අට්ඨවත්තාලීස වස්සානි විණ්ණබ්‍රහ්මවරියො, යදි වයප්පත්තා දාරිකා අත්ථී, දෙට් මෙ” ති. තතො යස්ස වයප්පත්තා දාරිකා හොති, සො තං අලඬකරිත්වා නීහරිත්වා ද්වාරෙ ධීතස්සෙව බ්‍රාහ්මණස්ස හත්ථෙ උදකං ආසිඤ්චන්තො “ඉමං තෙ, බ්‍රාහ්මණ, හරියං පොසාවනත්ථාය දම්ථී” ති වත්වා දෙති.

කස්මා පන තෙ එවං චිරං බ්‍රහ්මවරියං වරිත්වාපි දාරං පරියෙසන්ති, න යාවජීවං බ්‍රහ්මවාරිනො හොන්ති? මිච්ඡාදිට්ඨිවසෙන. තෙසඤ්ඤි එවංදිට්ඨි හොති – “යො පුත්තං න උප්පාදෙති, සො කුලවංසවිජේදකරො හොති, තතො නිරයෙ පච්චති” ති. වත්තාරො කිර අභායිතඛිං භායන්ති ගණ්ඩුප්පාදො කිකි කුන්තනී බ්‍රාහ්මණාති. ගණ්ඩුප්පාදා කිර මහාපථවියා ඛයහයෙන මත්තහොජිනො හොන්ති, න ඛහං මත්තිකං බාදන්ති. කිකි සකුණිකා ආකාසපතනහයෙන අණ්ඩස්ස උපරි උත්තානා සෙති. කුන්තනී සකුණිකා පථවිකම්පනහයෙන පාදෙහි භූමිං න සුට්ඨු අක්කමති. බ්‍රාහ්මණා කුලවංසුප්පවිජේදහයෙන දාරං පරියෙසන්ති. ආහ වෙත්ථ –

“ගණ්ඩුප්පාදො කිකි වෙව, කුන්ති බ්‍රාහ්මණධම්මිකො;
එතෙ අභයං භායන්ති, සම්මුල්භා වතුරො ජනා” ති.

එවං ධම්මෙන දාරං පරියෙසිත්වාපි ච සම්පියෙනෙව සංවාසං සඬගන්ත්වා සමරොවයුං, සම්පියෙනෙව අඤ්ඤමඤ්ඤං පෙමෙනෙව කායෙන ච චිත්තෙන ච මිස්සිභූතා සඬසට්ඨා සංසට්ඨා හුත්වා සංවාසං සමරොවයුං, න අප්පියෙන න නිග්ගහෙන වාති වුත්තං හොති.

294. එවං සම්පියෙනෙව සංවාසං කරොන්තාපි ච අඤ්ඤත්‍රු තම්භාති, යො සො උතුසමයො, යම්හි සමයෙ බ්‍රාහ්මණී බ්‍රාහ්මණෙන උපගන්තඛිං, අඤ්ඤත්‍රු තම්භා සමයා යිපෙත්වා තං සමයං උතුතො චිරතං උතුචෙරමණිං පති හරියං, යාව පුන සො සමයො ආගච්ඡති, තාව අට්ඨත්වා අන්තරායෙව. මෙටුනං ධම්මන්ති මෙටුනාය ධම්මාය. සම්පදානවචනපත්තියා කිරෙතං උපයොගවචනං. නාස්සු ගච්ඡන්ති නෙව ගච්ඡන්ති. බ්‍රාහ්මණාති යෙ හොන්ති දෙවසමා ච මරියාදා වාති අධිප්පායො.

295. අවිසෙසෙන පන සබ්බෙපි බ්‍රහ්මවරියඤ්ච...පෙ.... අවණ්ණයුං. තත්ථ බ්‍රහ්මවරියන්ති මෙටුනචිරති. සීලන්ති සෙසානි වත්තාරි සික්ඛාපදානි. අප්පචන්ති උජුභාවො, අත්ථතො අසඨතා අමායාවිතා ව. මද්දවන්ති මුදුභාවො, අත්ථතො අත්ථද්ධතා අනතිමානිතා ව. තපොති ඉන්ද්‍රියසංවරො. සොරච්චන්ති සුරතභාවො සුඛසීලතා අප්පටිකුලසමාවාරතා. අවිහිංසාති පාණිආදීහි අවිහෙසිකජාතිකතා සකරුණභාවො. ඛන්තිති අධිවාසනක්ඛන්ති. ඉච්චෙනෙ ගුණෙ අවණ්ණයුං. යෙපි නාසක්ඛිංසු සබ්බසො පටිපත්තියා ආරාධෙතුං, තෙපි තත්ථ සාරදස්සිනො හුත්වා වාචාය වණ්ණයිංසු පසංසිංසු.

296. එවං වණ්ණෙන්නානඤ්ච යො තෙසං...පෙ.... නාගමා, යො එතෙසං බ්‍රාහ්මණානං පරමො බ්‍රහ්මා අහොසි, බ්‍රහ්මසමො නාම උත්තමො බ්‍රාහ්මණො

අහොසි, දළුහෙන පරක්කමෙන සමන්තාගතත්තා දළුහපරක්කමො. ස වාති විභාවනෙ වා-සද්දො, තෙන සො ඵවරුපො බ්‍රාහ්මණොති තමෙව විභාවෙති. මෙටුනං ධම්මන්ති මෙටුනසමාපත්තිං. සුපිනන්තෙපි නාගමාති සුපිනෙපි න අගමාසි.

297. තතො තස්ස වත්තං...පෙ.... අවණ්ණයුං. ඉමාය ගාථාය නවමගාථාය චුත්තගුණෙයෙව ආදිඅන්තවසෙන නිද්දිසන්තො දෙවසමෙ බ්‍රාහ්මණෙ පකාසෙති. තෙ හි විඤ්ඤජාතිකා පණ්ඩිතා තස්ස බ්‍රාහ්මසමස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස වත්තං අනුසික්ඛන්ති පබ්බජ්ජාය ඤානභාවනාය ව, තෙ ව ඉමෙ බ්‍රාහ්මවරියාදිගුණෙ පටිපත්තියා ඵව වණ්ණයන්ති. තෙ සබ්බෙපි බ්‍රාහ්මණා පඤ්චකනිපාතෙ දොණසුත්තෙ (අ. නි. 5.192) චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා.

298. ඉදානි මරියාදෙ බ්‍රාහ්මණෙ දස්සෙන්නො ආහ – “තණ්ඩුලං සයන”න්ති. තස්සත්ථො – තෙසු යෙ භොන්ති මරියාදා, තෙ බ්‍රාහ්මණා සවෙ යඤ්ඤං කප්පෙතුකාමා භොන්ති, අථ ආමකධඤ්ඤපටිග්ගහණා පටිවිරතත්තා නානප්පකාරකං තණ්ඩුලඤ්ච, මඤ්චපීඨාදිහෙදං සයනඤ්ච, බොමාදිහෙදං වත්ථඤ්ච, ගොසප්පිතිලතෙලාදිහෙදං සප්පිතෙලඤ්ච යාථීය ධම්මෙන, “උද්දිස්ස අරියා තිට්ඨන්ති, එසා අරියාන යාවනා”ති ඵවං චුත්තෙන උද්දිස්සයානසඬ්ඛාතෙන ධම්මෙන යාවත්වා, අථ යො යං ඉච්ඡති දාතුං, තෙන තං දින්නතණ්ඩුලාදිං සමොධානෙත්වා සංකඩ්ඪිත්වා. “සමුදානෙත්වා”තිපි පාඨො, එකොයෙවත්ථො. තතො යඤ්ඤමකප්පයුන්ති තතො ගහෙත්වා දානමකංසු.

299. කරොන්තා ව ඵවමෙනස්මිං උපට්ඨිතස්මිං දානසඬ්ඛාතෙ යඤ්ඤස්මිං නාස්සු ගාවො හනිංසු තෙ, න තෙ ගාවියො හනිංසු. ගාවිමුඛෙන චෙත්ථ සබ්බපාණා චුත්තාති වෙදිතබ්බා. කිංකාරණා න හනිංසුති? බ්‍රාහ්මවරියාදිගුණයුත්තත්තා. අපිව විසෙසතො යථා මාතා...පෙ.... නාස්සු ගාවො හනිංසු තෙ. තත්ථ යාසු ජායන්ති ඔසධාති යාසු පිත්තාදිනං හෙසප්පභූතා පඤ්ච ගොරසා ජායන්ති.

300. අන්තදාතිආදීසු යස්මා පඤ්ච ගොරසෙ පරිභුඤ්ජන්තානං බුදා වූපසම්මති, බලං වඩ්ඪති, ඡවිවණ්ණො විප්පසීදති, කායිකමානසිකං සුඛං උප්පජ්ජති, තස්මා අන්තදා බලදා වණ්ණදා සුඛදා චෙතාති වෙදිතබ්බා. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

301. ඵවං තෙ යඤ්ඤෙසු ගාවො අහනන්තා පුඤ්ඤප්පභාවානුග්ගහිතසරීරා සුබ්බමාලා...පෙ.... සුඛමෙධිත්ථ යං පජා. තත්ථ සුබ්බමාලා මුදුතලුණහත්ථපාදාදිතාය, මහාකායා ආරොහපරිණාහසම්පත්තියා, වණ්ණවන්තො සුවණ්ණවණ්ණතාය සණ්ඨානසුත්තතාය ව, යසස්සිනො ලාහපරිවාරසම්පදාය. සෙහි ධම්මෙහීති සකෙහි වාරිත්තෙහි. කිච්චාකිච්චෙසු උස්සුකාති කිච්චෙසු “ඉදං කාතබ්බං”, අකිච්චෙසු “ඉදං න කාතබ්බං”න්ති උස්සුක්කමාපන්නා හුත්වාති අත්ථො. ඵවං තෙ පොරාණා බ්‍රාහ්මණා ඵවරුපා හුත්වා දස්සනියා පසාදනියා ලොකස්ස පරමදක්ඛිණෙයා ඉමාය පටිපත්තියා යාව ලොකෙ අවත්තිංසු, තාව විගතරීතිහයුපද්දවා හුත්වා

නානප්පකාරකං සුඛං එධිත්ථ පාපුණි, සුඛං වා එධිත්ථ සුඛං වුඩ්ඨිං අගමාසි. අයං පජාති සත්තලොකං නිදස්සෙති.

302-3. කාලච්චයෙන පන සමභින්නමරියාදභාවං ආපජ්ජිතුකාමානං තෙසං ආසි විපල්ලාසො...පෙ.... භාගසො මිතෙ. තත්ථ විපල්ලාසොති විපරිතසඤ්ඤා. අණුතො අණුන්ති ලාමකට්ඨයෙන පරිත්තට්ඨයෙන අප්පස්සාදට්ඨයෙන අණුභූතතො කාමගුණතො උප්පන්නං කුමානසාමඤ්ඤනිබ්බානසුඛාති උපනිධාය සඬ්ඛාමපි අනුපගමනෙන අණුං කාමසුඛං, ලොකුත්තරසුඛං වා උපනිධාය අණුභූතතො අත්තනා පටිලද්ධලොකියසමාපත්තිසුඛතො අණුං අප්පකතොපි අප්පකං කාමසුඛං දිස්වාති අධිප්පායො. රාජ්ණො වාති රඤ්ඤො ව. වියාකාරන්ති සම්පන්නිං. ආපඤ්ඤසංයුත්තෙති අස්සාජානියසංයුත්තෙ. සුකතෙති දාරුකම්මලොභකම්මෙන සුනිට්ඨිතෙ. චිත්තසිබ්බතෙති සිභවම්මාදීහි අලඬකරණවසෙන චිත්තසිබ්බතෙ. නිවෙසනෙති සරවත්ථුනි. නිවෙසෙති තත්ථ පනිට්ඨාපිතසරානි. විහත්තෙති ආයාමවිත්ථාරවසෙන විහත්තානි. භාගසො මිතෙති අඬගණද්වාරපාසාදකුටාගාරාදිවසෙන කොට්ඨාසං කොට්ඨාසං කත්වා මිතානි. කිං වුත්තං හොති? තෙසං බ්‍රාහ්මණානං අණුතො අණුසඤ්ඤිතං කාමසුඛඤ්ච රඤ්ඤො ඛ්‍යාකාරඤ්ච අලඬකතනාරියො ව වුත්තප්පකාරෙ රටෙ ව නිවෙසනෙ නිවෙසෙ ව දිස්වා දුක්ඛෙසුයෙව එතෙසු වත්ථුසු “සුඛ”න්ති පවත්තත්තා පුබ්බෙ පවත්තනෙක්ඛම්මසඤ්ඤාවිපල්ලාසසඬ්ඛාතා විපරිතසඤ්ඤා ආසි.

304. තෙ එවං විපරිතසඤ්ඤා හුත්වා ගොමණ්ඩලපරිබ්‍රූල්භං...පෙ.... බ්‍රාහ්මණා. තත්ථ ගොමණ්ඩලපරිබ්‍රූල්භන්ති ගොයුටෙහි පරිකිණ්ණං. නාරිවරගණායුතන්ති වරනාරිගණසංයුත්තං. උළාරන්ති විපුලං. මානුසං හොගන්ති මනුස්සානං නිවෙසනාදිහොගවත්ථුං. අභිජ්ඣායංසුති “අහො වතිදං අම්භාකං අස්සා”ති තණ්හං වඩ්ඪෙත්වා අභිපත්ථයමානා කුමායංසු.

305. එවං අභිජ්ඣායන්තා ව “එතෙ මනුස්සා සුන්හාතා සුවිලිත්තා කප්පිතකෙසමස්සු ආමුත්තමණිආභරණා පඤ්චහි කාමගුණෙහි පරිවාරෙන්නි, මයං පන එවං තෙහි නමස්සියමානාපි සෙදමලකිලිට්ඨගත්තා පරුල්භකච්ඡනබලොමා හොගරහිතා පරමකාරුඤ්ඤතං පත්තා විහරාම. එතෙ ව හත්ථික්ඛන්ධඅස්සපිට්ඨිසිවිකාසුවණ්ණරථාදීහි විවරන්ති, මයං පාදෙහි. එතෙ ද්විභූමිකාදිපාසාදතලෙසු වසන්ති, මයං අරඤ්ඤරුක්ඛමුලාදීසු. එතෙ ව ගොනකාදීහි අත්ථරණෙහි අත්ථනාසු වරසෙය්‍යාසු සයන්ති, මයං තට්ටිකාවම්මඛණ්ඩාදීනි අත්ථරිත්වා භූමියං. එතෙ නානාරසානි හොජනානි භුඤ්ජන්ති, මයං උඤ්ජාවරියාය යාපෙම. කථං නු ඛො මයම්පි එතෙහි සදිසා භවෙය්‍යාමා”ති වින්තෙත්වා “ධනං ඉච්ඡිතබ්බං, න සක්කා ධනරහිතෙහි අයං සම්පත්ති පාපුණිතු”න්ති ව අවධාරෙත්වා වෙදෙ හින්දිත්වා ධම්මයුත්තෙ පුරාණමන්තෙ නාසෙත්වා අධම්මයුත්තෙ කුටමන්තෙ ගන්ථෙත්වා ධනත්ථිකා ඔක්කාකරාජානමුපසඬ්ඛිකම්ම සොත්ථිවචනාදීනි පයුඤ්ජිත්වා “අම්භාකං, මහාරාජ, බ්‍රාහ්මණවංසෙ පවෙණියා ආගතං පොරාණමන්තපදං අත්ථි, තං මයං ආවරියමුට්ඨිතාය න කස්සපි භණ්ණිහා, තං

මහාරාජා සොතුමරහති” ති ව වත්වා අස්සමෙධාදියඤ්ඤං වණ්ණයිංසු. වණ්ණයිත්වා ව රාජානං උස්සාහෙනතා “යජ, මහාරාජ, එවං පහුතධනධඤ්ඤො ත්වං, නත්ථි තෙ යඤ්ඤසම්භාරවෙකල්ලං, එවඤ්ඤි තෙ යජතො සත්තකුලපරිවට්ඨා සග්ගෙ උප්පජ්ජිස්සන්ති” ති අවොචුං. තෙන නෙසං තං පවත්තිං දස්සෙන්තො ආහ භගවා “තෙ තත්ථ මන්තෙ...පෙ.... බහු තෙ ධන”න්ති.

තත්ථ තත්ථාති තස්මිං, යං භොගමහිජ්ඣායිංසු, තන්තිමිත්තන්ති චුත්තං හොති. නිමිත්තත්ථෙ හි එතං භූමිමවචනං. තදුපාගමුන්ති තදා උපාගමුං. පහුතධනධඤ්ඤොසීති පහුතධනධඤ්ඤො භවිස්සසි, අභිසම්පරායන්ති අධිප්පායො. ආසංසායඤ්ඤි අනාගතෙපි වත්තමානවචනං ඉච්ඡන්ති සද්දකොච්ඡා. යජස්සුති යජාහි. විත්තං ධනන්ති ජාතරූපාදිරතනමෙව විත්තිකාරණතො විත්තං, සම්ද්ධිකාරණතො ධනන්ති චුත්තං. අථ වා විත්තන්ති විත්තිකාරණභූතමෙව ආහරණාදි උපකරණං, යං “පහුතවිත්තුපකරණො” තිආදීසු (දී. නි. 1.331) ආගච්ඡති. ධනන්ති හිරඤ්ඤසුචණ්ණාදි. කිං චුත්තං හොති? තෙ බ්‍රාහ්මණා මන්තෙ ගන්ථෙත්වා තදා ඔක්කාකං උපාගමුං. කින්නි? “මහාරාජ, බහු තෙ විත්තඤ්ච ධනඤ්ච, යජස්සු, ආයතිමිපි පහුතධනධඤ්ඤො භවිස්සසි” ති.

306. එවං කාරණං වත්වා සඤ්ඤාපෙන්නෙහි තතො ව රාජා...පෙ.... අදා ධනං. තත්ථ සඤ්ඤත්තොති ඤාපිතො. රථෙසහොති මහාරථෙසු ඛත්තියෙසු අකම්පියට්ඨෙන උසහසදියො. “අස්සමෙධ”න්තිආදීසු අස්සමෙත්ථ මෙධන්තිති අස්සමෙධො, ද්විති පරියඤ්ඤෙහි යජිතබ්බස්ස එකච්ඡනියුපස්ස ධ්වංසෙත්වා භූමිඤ්ච පුරිසෙ ව අවසෙසසබ්බවිභවදක්ඛිණස්ස යඤ්ඤස්සෙතං අධිවචනං. පුරිසමෙත්ථ මෙධන්තිති පුරිසමෙධො, චතුති පරියඤ්ඤෙහි යජිතබ්බස්ස සද්ධිං භූමියා අස්සමෙධෙ චුත්තවිභවදක්ඛිණස්ස යඤ්ඤස්සෙතං අධිවචනං. සම්මමෙත්ථ පාසන්තිති සම්මාපායො, දිවසෙ දිවසෙ සම්මං බිපිත්වා තස්ස පතිතොකාසෙ වෙදිං කත්වා සංහාරිමෙහි යුපාදීහි සරස්සතිනදියා නිමුග්ගොකාසතො පභුති පටිලොමං ගච්ඡන්තෙන යජිතබ්බස්ස සත්‍රයාගස්සෙතං අධිවචනං. වාජමෙත්ථ පිචන්තිති වාජපෙයොයා. එකෙන පරියඤ්ඤෙන සත්තරසහි පසුහි යජිතබ්බස්ස බෙලුවයුපස්ස සත්තරසකදක්ඛිණස්ස යඤ්ඤස්සෙතං අධිවචනං. නත්ථි එත්ථ අග්ගලාති නිරග්ගලො, නවහි පරියඤ්ඤෙහි යජිතබ්බස්ස සද්ධිං භූමියා ව පුරිසෙහි ව අස්සමෙධෙ චුත්තවිභවදක්ඛිණස්ස සබ්බමෙධපරියායනාමස්ස අස්සමෙධවිකප්පස්සෙතං අධිවචනං. සෙසමෙත්ථ පාකට්ඨෙව.

307-8. ඉදානි යං චුත්තං “බ්‍රාහ්මණානමදා ධන”න්ති, තං දස්සෙන්තො “ගාවො සයනඤ්චා” ති ගාථාද්වයමාහ. සො හි රාජා “දීඝරත්තං ලුබ්භාරෙන කිලන්තා පඤ්ච ගොරසෙ පරිභුඤ්ජන්තු” ති නෙසං සපුඬ්ගවානි ගොයුථානෙව අදාසි, තථා “දීඝරත්තං ථණ්ඩිලසායිතාය පුලසාටකනිවාසනෙන එකසෙයායාය පාදවාරෙන රුක්ඛමුලාදිවාසෙන ව කිලන්තා ගොනකාදිඅත්ථතවරසයනාදීසු සුඛං අනුභොන්තු” ති නෙසං මහග්ගානි සයනාදීනි ව අදාසි. එවමෙතං නානප්පකාරකං

අඤ්ඤාඤ්ච භිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිධනං අදාසි. තෙනාහ භගවා – “ගාවො සයනඤ්ච වත්ථඤ්ච...පෙ.... බ්‍රාහ්මණානමදා ධන” ත්ති.

309-10. එවං තස්ස රඤ්ඤො සන්තිකා තෙ ව තත්ථ...පෙ.... පුන මුපාගමුං. කිං චුත්තං හොති? තස්ස රඤ්ඤො සන්තිකා තෙ බ්‍රාහ්මණා තෙසු යාගෙසු ධනං ලභිත්වා දීසරත්තං දිවසෙ දිවසෙ එවමෙව සාසවිජාදනං පරියෙසිත්වා නානප්පකාරකං වත්ථුකාම සන්තිධිං සමරොවසුං. තතො තෙසං ඉච්ඡාවතිණ්ණානං බීරාදිපඤ්චගොරසස්සාදවසෙන රසතණ්හාය ඔතිණ්ණවිත්තානං. “බීරාදීනිපි තාව ගුත්තං සාදුති, අද්ධා ඉමාසං මංසං සාදුතරං හවිස්සති” ති එවං මංසං පටිච්ච භියොසා තණ්හා පවඩ්ඪපථං. තතො වින්තෙසු – “සවෙ මයං මාරෙත්වා බාදිස්සාම, ගාරය්හා හවිස්සාම, යංනුන මන්තෙ ගන්ථෙට්ඨාමා” ති. අථ පුනපි වෙදං භින්දිත්වා තදනුරූපෙ තෙ තත්ථ මන්තෙ ගන්ථෙට්ඨා තෙ බ්‍රාහ්මණා තන්තිමිත්තං කුට්මන්තෙ ගන්ථෙට්ඨා ඔක්කාකරාජානං පුන උපාගමිංසු. ඉමමත්ථං භාසමානා “යථා ආපො ව...පෙ.... බහු තෙ ධන” ත්ති.

කිං චුත්තං හොති? අම්භාකං, මහාරාජ, මන්තෙසු එතදාගතං යථා ආපො හත්ථධොවනාදිසබ්බකිච්චෙසු පාණීනං උපයොගං ගච්ඡති, නත්ථි තෙසං තතොනිදානං පාපං. කස්මා? යස්මා පරික්ඛාරො සො හි පාණීනං, උපකරණත්ථාය උප්පන්නොති අධිප්පායො. යථා වායං මහාපථවී ගමනට්ඨානාදිසබ්බකිච්චෙසු කහාපණසඬ්ඛාතං භිරඤ්ඤං සුවණ්ණරජතාදිහෙදං ධනං, යවගොධුමාදිහෙදං ධානියඤ්ච, සංවොහාරාදිසබ්බකිච්චෙසු උපයොගං ගච්ඡති, එවං ගාවො මනුස්සානං සබ්බකිච්චෙසු උපයොගගමනත්ථාය උප්පන්නා. තස්මා එතා හතිත්වා නානප්පකාරකෙ යාගෙ යජස්සු බහු තෙ විත්තං, යජස්සු බහු තෙ ධනන්ති.

311-12. එවං පුරිමනයෙනෙව තතො ව රාජා...පෙ.... අසාතයි, යං තතො පුබ්බෙ කඤ්චි සත්තං න පාදා...පෙ.... සාතයි. තදා කිර බ්‍රාහ්මණා යඤ්ඤාචාටං ගාථිතං පුරෙත්වා මඬිගලඋසහං බන්ධිත්වා රඤ්ඤො මූලං නෙත්වා “මහාරාජ, ගොමෙධයඤ්ඤං යජස්සු, එවං තෙ බ්‍රහ්මලොකස්ස මග්ගො විසුද්ධො හවිස්සති” ති ආහංසු. රාජා කතමඬිගලකිච්චො බග්ගං ගහෙත්වා පුඩ්ගවෙන සහ අනෙකසතසහස්සා ගාවො මාරෙසි. බ්‍රාහ්මණා යඤ්ඤාචාටෙ මංසානි ඡින්දිත්වා බාදිංසු, පිතකොදාතරත්තකම්බලෙ ව පාරුපිත්වා මාරෙසුං. තදුපාදාය කිර ගාවො පාරුතෙ දිස්වා උබ්බිජ්ජන්ති. තෙනාහ භගවා – “න පාදා...පෙ.... සාතයි” ති.

313. තතො දෙවාති එවං තස්මිං රාජිනි ගාවියො සාතෙතුමාරද්ධෙ අථ තදනන්තරමෙව තං ගොසාතකං දිස්වා එතෙ වාතුමහාරාජිකාදයො දෙවා ව, පිතරොති බ්‍රාහ්මණෙසු ලද්ධවොහාරා බ්‍රහ්මානො ව, සක්කො දෙවානම්න්දො ව, පබ්බතපාදනිවාසිනො දානවයක්ඛසඤ්ඤිතා අසුරරක්ඛසා ව “අධම්මො අධම්මො” ති එවං වාවං නිව්ඡාරෙත්තා “ධි මනුස්සා, ධි මනුස්සා” ති ව වදන්තා පක්කන්දුං. එවං භූමිතො පභුති සො සද්දො මුහුත්තෙන යාව බ්‍රහ්මලොකා අගමාසි,

එකධික්කාරපරිපුණ්ණො ලොකො අහොසි. කිං කාරණං? යං සත්ථං නිපතී ගවෙ,
යස්මා ගාවිම්හි සත්ථං නිපතීති වුත්තං හොති.

314. න කෙවලඤ්ච දෙවාදයො පක්කන්දුං, අයමඤ්ඤොපි ලොකෙ අනත්ථො
උදපාදි – යෙ හි තෙ තයො රොගා පුරෙ ආසුං, ඉච්ඡා අනසනං ජරා, කිඤ්චි
කිඤ්චිදෙව පත්ථනතණ්හා ව බුදා ව පරිපාකජරා වාති වුත්තං හොති. තෙ පසුනඤ්ච
සමාරම්භා, අට්ඨානචුතිමාගමුං, චක්ඛුරොගාදිනා හෙදෙන අට්ඨනචුතිභාවං
පාපුණ්ණුති අත්ථො.

315. ඉදානි භගවා තං පසුසමාරම්භං නින්දන්තො ආහ “එසො අධම්මො”ති.
තස්සත්ථො එසො පසුසමාරම්භසඬ්ඛාතො කායදණ්ඩාදීනං තිණ්ණං දණ්ඩානං
අඤ්ඤතරදණ්ඩභූතො ධම්මො අපෙතත්තා අධම්මො ඔක්කන්තො අහු, පවත්තො
ආසි, සො ව බො තතො පභුති පවත්තත්තා පුරාණො, යස්ස ඔක්කමනතො පභුති
කෙනවි පාදාදිනා අභිංසනතො අද්දසිකායො ගාවො හඤ්ඤන්ති. යා සාතෙන්තා
ධම්මා ධංසන්ති වචන්ති පරිභායන්ති යාජකා යඤ්ඤයාපීතො ජනාති.

316. එවමෙසො අණුධම්මොති එවං එසො ලාමකධම්මො භීනධම්මො,
අධම්මොති වුත්තං හොති. යස්මා වා එත්ථ දානධම්මොපි අප්පකො අත්ථී, තස්මා තං
සන්ධායාහ “අණුධම්මො”ති. පොරාණොති තාව චිරකාලතො පභුති පවත්තත්තා
පොරාණො. විඤ්ඤහි පන ගරහිතත්තා විඤ්ඤගරහිතොති වෙදිතබ්බො. යස්මා ව
විඤ්ඤගරහිතො, තස්මා යත්ථ එදිසකං පස්සති, යාජකං ගරහති ජනො. කථං?
“අබ්බුදං බ්‍රාහ්මණෙහි උප්පාදිතං, ගාවො වධිත්වා මංසං බාදන්ති”ති එවමාදීනි
වත්වාති අයමෙත්ථ අනුස්සවො.

317. එවං ධම්මෙ වියාපන්තෙති එවං පොරාණෙ බ්‍රාහ්මණධම්මෙ නට්ඨෙ.
“වියාවත්තෙ”තිපි පායො, විපරිවත්තිත්වා අඤ්ඤථා භූතෙති අත්ථො. විහින්නා
සුද්දවෙස්සිකාති පුබ්බෙ සමග්ගා විහරන්තා සුද්දා ව වෙස්සා ව තෙ විහින්නා. පුට්ඨ
විහින්නා ඛත්තියාති ඛත්තියාපි බහු අඤ්ඤමඤ්ඤං හින්නා. පතිං හරියාවමඤ්ඤථාති
හරියා ව සරාවාසත්ථං ඉස්සරියබලෙ යපිතා පුත්තබලාදීහි උපෙතා හුත්වා පතිං
අවමඤ්ඤථ, පරිභවි අවමඤ්ඤි න සක්කච්චං උපට්ඨාසි.

318. එවං අඤ්ඤමඤ්ඤං විහින්නා සමානා ඛත්තියා බ්‍රහ්මඛන්දු ව...පෙ....
කාමානං වසමන්වගුන්ති. ඛත්තියා ව බ්‍රාහ්මණා ව යෙ වඤ්ඤෙ වෙස්සසුද්දා යථා
සඬ්ඛරං නාපජ්ජන්ති, එවං අත්තනො අත්තනො ගොත්තෙන රක්ඛිතත්තා
ගොත්තරක්ඛිතා. තෙ සබ්බෙපි තං ජාතිවාදං නිරංකත්වා, “අහං ඛත්තියො, අහං
බ්‍රාහ්මණො”ති එතං සබ්බම්පි නාසෙත්වා පඤ්චකාමගුණසඬ්ඛාතානං කාමානං වසං
අන්වගුං ආසත්තං පාපුණ්ණු, කාමහෙතු න කිඤ්චි අකත්තබ්බං නාකංසුති වුත්තං
හොති.

එවමෙන්ම හඟවා “ඉසයෝ පුබ්බකා” තිආදීහි නවහි ගාථාහි පොරාණානං බ්‍රාහ්මණානං වණ්ණං භාසිත්වා “යො නෙසං පරමො” ති ගාථාය බ්‍රහ්මසමං, “තස්ස චත්තමනුසික්ඛන්තා” ති ගාථාය දෙවසමං, “තණ්ඩුලං සයන” ති තිආදිකාහි චතුර්ති ගාථාහි මරියාදං, “තෙසං ආසි විපල්ලාසො” ති ආදීහි සත්තරසහි ගාථාහි සම්භින්තමරියාදං, තස්ස විප්පට්ඨපත්තියා දෙවාදීනං පක්කන්දනාදිදීපනත්ථඤ්ච දස්සෙත්වා දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. බ්‍රාහ්මණවණ්ඩාලො පන ඉධ අවුත්තොයෙව. කස්මා? යස්මා විපත්තියා අකාරණං. බ්‍රාහ්මණධම්මසම්පත්තියා හි බ්‍රහ්මසමදෙවසමමරියාදා කාරණං භොන්ති, විපත්තියා සම්භින්තමරියාදො. අයං පන දොණසුත්තෙ (අ. නි. 5.192) චුත්තප්පකාරො ඛිරාහ්මණවණ්ඩාලො බ්‍රාහ්මණධම්මවිපත්තියාපි අකාරණං. කස්මා? විපන්නෙ ධම්මෙ උප්පන්නන්තා. තස්මා තං අදස්සෙත්වාව දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. එතරහි පන සොපි බ්‍රාහ්මණවණ්ඩාලො දුල්ලභො. එවමයං බ්‍රාහ්මණානං ධම්මො විනට්ඨො. තෙනෙවාහ දොණො බ්‍රාහ්මණො – “එවං සන්නෙ මයං, භො ගොතම, බ්‍රාහ්මණවණ්ඩාලම්පි න පුරෙමා” ති. සෙසමෙන්ම චුත්තනයමෙව.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය බ්‍රාහ්මණධම්මිකසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. ධම්මසුත්ත-(නාචාසුත්ත)-වණ්ණනා

319. යස්මා හි ධම්මන්ති ධම්මසුත්තං, “නාචාසුත්ත” තිතිපි වුවිච්ඡි. කා උප්පත්ති? ඉදං සුත්තං ආයස්මන්තං සාරිපුත්තත්ථෙරං ආරබ්භ වුත්තං. අයමෙන්ම සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන ද්විත්තං අග්ගසාවකානං උප්පත්තිතො පභුති වෙදිතබ්බො. සෙය්‍යථිදං – අනුප්පන්නෙ කිර හඟවති ද්වෙ අග්ගසාවකා එකං අසඬ්ඛෙය්‍යං කප්පසතසහස්සඤ්ච පාරමිසො පුරෙත්වා දෙවලොකෙ නිබ්බන්තා. තෙසං පට්ඨමො චචිත්වා රාජගහස්ස අවිදුරෙ උපතිස්සගාමො නාම බ්‍රාහ්මණානං භොගගාමො අත්ථි, තත්ථ සට්ඨිඅධිකපඤ්චකොට්ඨසතධනවිභවස්ස ගාමසාමිනො බ්‍රාහ්මණස්ස රූපසාරි නාම බ්‍රාහ්මණි, තස්සා කුච්ඡියං පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. දුතියො තස්සෙවාවිදුරෙ කොලිතගාමො නාම බ්‍රාහ්මණානං භොගගාමො අත්ථි. තත්ථ තථාරූපවිභවස්සෙව ගාමසාමිනො බ්‍රාහ්මණස්ස මොග්ගල්ලානී නාම බ්‍රාහ්මණි, තස්සා කුච්ඡියං තං දිවසමෙව පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. එවං තෙසං එකදිවසමෙව පටිසන්ධිග්ගහණඤ්ච ගබ්භවුට්ඨානඤ්ච අහොසි. එකදිවසෙයෙව ව තෙසං එකස්ස උපතිස්සගාමෙ ජාතන්තා උපතිස්සො, එකස්ස කොලිතගාමෙ ජාතන්තා කොලිතොති නාමමකංසු.

තෙ සහපංසුං කීලන්තා සභායකා අනුපුබ්බෙන වුඩ්ඪිං පාපුණිංසු, එකමෙකස්ස ව පඤ්චපඤ්චමාණවකසතානි පරිවාරා අහෙසුං. තෙ උය්‍යානං වා නදීතිත්ථං වා ගච්ඡන්තා සපරිවාරායෙව ගච්ඡන්ති. එකො පඤ්චහි සුවණ්ණසිවිකාසතෙහි, දුතියො පඤ්චහි ආජඤ්ඤරථසතෙහි. තදා ව රාජගහෙ කාලානුකාලං ගිරග්ගසමජ්ජො නාම

හොති. සායන්හසමයෙ නගරවෙමජ්ඣෙ යත්ථ සකලඅභිගමගධවාසිනො
 අභිඤ්ඤාතා ඛත්තියකුමාරාදයො සන්තිපතිත්වා සුපඤ්ඤත්තෙසු මඤ්චපීඨාදීසු
 නිසින්නා සමජ්ජවිභූතිං පස්සන්ති. අථ තෙ සභායකා තෙන පරිවාරෙන සද්ධිං තත්ථ
 ගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙසු නිසිදිංසු. තතො උපතිස්සො සමජ්ජවිභූතිං පස්සන්තො
 මහාජනකායං සන්තිපතිතං දිස්වා ‘‘එත්තකො ජනකායො වස්සසතං අප්පත්වාච
 මරිස්සති’’ති වින්තෙසි. තස්ස මරණං ආගන්ත්වා නලාටන්තෙ පතිට්ඨිතං විය
 අහොසි, තථා කොලිතස්ස. තෙසං අනෙකප්පකාරෙසු නටෙසු නච්චන්තෙසු
 දස්සනමත්තෙපි විත්තං න නම්, අඤ්ඤදත්ථු සංවෙගොයෙව උදපාදි.

අථ චුට්ඨිතෙ සමජ්ජෙ පක්කන්තාය පරිසාය සකපරිවාරෙන පක්කන්තෙසු තෙසු
 සභායෙසු කොලිතො උපතිස්සං පුච්ඡ – ‘‘කිං, සම්ම, නාටකාදිදස්සනෙන තච
 පමොදනමත්තම්පි නාහොසි’’ති? සො තස්ස තං පවත්තිං ආරොචෙත්වා තම්පි
 තට්ථ පටිපුච්ඡි. සොපි තස්ස අත්තනො පවත්තිං ආරොචෙත්වා ‘‘එහි, සම්ම,
 පබ්බජිත්වා අමතං ගවෙසාමා’’ති ආහ. ‘‘සාධු සම්මා’’ති උපතිස්සො තං සම්පට්චිඡි.
 තතො ද්වෙපි ජනා තං සම්පත්තිං ඡඩ්ඛෙත්වා පුනදෙව රාජගහමනුජ්ජත්තා. තෙන ච
 සමයෙන රාජගහෙ සඤ්චයො නාම පරිබ්බාජකො පටිවසති. තෙ තස්ස සන්තිකෙ
 පඤ්චහි මාණවකසතෙහි සද්ධිං පබ්බජිත්වා කතිපාහෙනෙව තයො වෙදෙ සබ්බඤ්ච
 පරිබ්බාජකසමයං උග්ගහෙසුං. තෙ තෙසං සත්ථානං ආදිමජ්ඣපරියොසානං
 උපපරික්ඛන්තා පරියොසානං අදිස්වා ආචරියං පුච්ඡිංසු – ‘‘ඉමෙසං සත්ථානං
 ආදිමජ්ඣං දිස්සති, පරියොසානං පන න දිස්සති ‘ඉදං නාම ඉමෙහි සත්ථෙහි
 පාපුණ්ණියාති, යතො උත්තරි පාපුණ්ණිකබ්බං නත්ථී’’ති. සොපි ආහ – ‘‘අහම්පි
 තෙසං තථාච්චං පරියොසානං න පස්සාමි’’ති. තෙ ආහංසු – ‘‘තෙන හි මයං ඉමෙසං
 පරියොසානං ගවෙසාමා’’ති. තෙ ආචරියො ‘‘යථාසුඛං ගවෙසවා’’ති ආහ. එවං තෙ
 තෙන අනුඤ්ඤාතා අමතං ගවෙසමානා ආභිණ්ඩන්තා ජම්බුදීපෙ පාකටා අහෙසුං.
 තෙහි ඛත්තියපණ්ඩිතාදයො පඤ්ඤං පුට්ඨා උත්තරුත්තරිං න සම්පායන්ති.
 ‘‘උපතිස්සො කොලිතො’’ති චුත්තෙ පන ‘‘කෙ එතෙ, න ඛො මයං ජානාමා’’ති
 භණන්තා නත්ථී, එවං විස්සුතා අහෙසුං.

එවං තෙසු අමතපරියෙසනං වරමානෙසු අම්භාකං භගවා ලොකෙ උප්පජ්ජිත්වා
 පවත්තිතවරධම්මවක්කො අනුපුබ්බෙන රාජගහමනුජ්ජත්තො. තෙ ච පරිබ්බාජකා
 සකලජම්බුදීපං වරිත්වා තිට්ඨතු අමතං, අත්තමසො
 පරියොසානපඤ්ඤවිස්සජ්ජනමත්තම්පි අලහන්තා පුනදෙව රාජගහං අගමංසු. අථ
 ඛො ආයස්මා අස්සජි පුබ්බණ්ඩසමයං නිවාසෙත්වාති යාච තෙසං පබ්බජ්ජා, තාච
 සබ්බං පබ්බජ්ජාක්ඛන්ධකෙ (මහාව. 60) ආගතනයෙනෙව විත්ථාරතො දට්ඨබ්බං.

එවං පබ්බජිතෙසු තෙසු ද්වීසු සභායකෙසු ආයස්මා සාරිපුත්තො අඛස්මාසෙන
 සාවකපාරමිඤ්ඤාණං සච්ඡාකාසි. සො යදා අස්සජිත්ථෙරෙන සද්ධිං එකවිහාරෙ වසති,
 තදා භගවතො උපට්ඨානං ගන්ත්වා අනන්තරං ථෙරස්ස උපට්ඨානං ගච්ඡති
 ‘‘පුබ්බාවරියො මෙ අයමායස්මා, එතමහං නිස්සාය භගවතො සාසනං
 අඤ්ඤාසි’’න්ති ගාරවෙන. යදා පන අස්සජිත්ථෙරෙන සද්ධිං එකවිහාරෙ න වසති,

තදා යස්සං දිසායං ටෙරො වසති, තං දිසං ඔලොකෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන
 වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ නමස්සති. තං දිස්වා කෙච්ඡි කථං සමුට්ඨාපෙසුං –
 ‘සාරිපුත්තො අග්ගසාවකො භුත්වා දිසං නමස්සති, අජ්ජාපි මඤ්ඤෙ ඛාග්ගොදිට්ඨි
 අජ්ජහීනා’ ති. අථ භගවා දිබ්බාය සොතධාතුයා තං කථාසල්ලාපං සුත්වා
 පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්තංයෙව අත්තානං දස්සෙන්තො භික්ඛු ආමන්තෙසි
 – ‘කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්නිසින්තා’ ති? තෙ තං පවත්ති.
 ආචික්ඛිංසු. තතො භගවා ‘න, භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තො දිසං නමස්සති, යං නිස්සාය
 සාසනං අඤ්ඤාසි, තං අත්තතො ආවරියං වන්දති නමස්සති සම්මානෙනි,
 ආවරියපූජකො, භික්ඛවෙ, සාරිපුත්තො’ ති වත්වා තත්ථ සන්නිපතිතානං
 ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං සුත්තමභාසි.

තත්ථ යස්මා හි ධම්මං පුරිසො විජඤ්ඤාති යතො පුග්ගලා පිටකත්තයජ්ජහෙදං
 පරියත්තිධම්මං වා, පරියත්තිං සුත්වා අධිගන්තබ්බං නවලොකුත්තරජ්ජහෙදං
 පටිවෙධධම්මං වා පුරිසො විජඤ්ඤා ජානෙය්‍ය වෙදෙය්‍ය. ‘යස්සා’ තිපි පාඨො, සො
 එවත්ථො. ඉන්දංව නං දෙවතා පූජයෙය්‍යාති යථා සක්කං දෙවානම්න්දං ද්විසු
 දෙවලොකෙසු දෙවතා පූජෙන්ති, එවං සො පුග්ගලො තං පුග්ගලං කාලස්සෙව
 වුට්ඨාය උපාහනඔමුඤ්චනාදිං සබ්බං වත්තපටිවත්තං කරොන්තො පූජෙය්‍ය
 සක්කරෙය්‍ය ගරුකරෙය්‍ය. කිං කාරණං? සො පූජිතො...පෙ.... පාතුකරොති ධම්මං,
 සො ආවරියො එවං පූජිතො තස්මිං අන්තෙවාසිමිති පසන්නචිත්තො
 පරියත්තිපටිවෙධවසෙන බහුස්සුතො දෙසනාවසෙනෙව පරියත්තිධම්මඤ්ච, දෙසනං
 සුත්වා යථානුසිට්ඨං පටිපත්තියා අධිගන්තබ්බං පටිවෙධධම්මඤ්ච පාතුකරොති
 දෙසෙති, දෙසනාය වා පරියත්තිධම්මං, උපමාවසෙන අත්තනා අධිගතපටිවෙධධම්මං
 පාතුකරොති.

320. තදට්ඨිකත්වාන නිසම්ම ධරොති එවං පසන්නෙන ආවරියෙන පාතුකතං
 ධම්මං අට්ඨිකත්වාන සුඤ්ඤිත්වා උපධාරණසමත්ථතාය ධරො පුරිසො. ධම්මානුධම්මං
 පටිපජ්ජමානොති ලොකුත්තරධම්මස්ස අනුලොමත්තා අනුධම්මභූතං විපස්සනං
 භාවයමානො. විඤ්ඤු විභාවී නිපුණො ව භොතීති විඤ්ඤුතාසඨ්ඨාතාය පඤ්ඤාය
 අධිගමෙන විඤ්ඤු, විභාවෙන්වා පරෙසමපි පාකටං කත්වා ඤාපනසමත්ථතාය
 විභාවී, පරමසුබ්බමත්ථපටිවෙධතාය නිපුණො ව භොති. යො තාදිසං භජති
 අජ්ජමත්තොති යො තාදිසං පුබ්බෙ වුත්තජ්ජකාරං බහුස්සුතං අජ්ජමත්තො
 තජ්ජසාදනපරො භුත්වා භජති.

321. එවං පණ්ඩිතාවරියසෙවනං පසංසිත්වා ඉදානි බාලාවරියසෙවනං
 නින්දන්තො ‘‘බුද්දඤ්ච බාල’’න්ති ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ බුද්දන්ති බුද්දෙන
 කායකම්මාදිනා සමන්තාගතං, පඤ්ඤාභාවතො බාලං. අනාගතත්ථන්ති
 අනධිගතපරියත්තිපටිවෙධත්ථං. උසුයකන්ති ඉස්සාමනකතාය අන්තෙවාසිකස්ස
 වුඩ්ඪිං අසහමානං. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව පදතො. අධිජ්ජායතො පන යො
 බහුවිචාරාදිලාභී ආවරියො අන්තෙවාසිකානං විචාරාදිනි න සක්කොති දාතුං,
 ධම්මදානෙ පන අනිච්චදුක්ඛානත්තවචනමත්තමිති න සක්කොති. එතෙහි

බුද්දතාදිධම්මෙහි සමන්තාගතත්තා තං බුද්දං බාලං අනාගතත්ථං උසුයකං ආවරියං උපසෙවමානො “පුත්තිමච්ඡං කුසග්ගෙනා”ති (ඉතිවු. 76; ඡා. 1.15.183) වුත්තනයෙන සයම්පි බාලො හොති. තස්මා ඉධ සාසනෙ කිඤ්චි අප්පමත්තකම්පි පරියත්තිධම්මං පටිවෙධධම්මං වා අවිභාවයිත්වා ව අවිජානිත්වා ව යස්ස ධම්මෙසු කඬ්ඛා, තං අතරිත්වා මරණං උපෙතීති එවමස්ස අත්ථො වෙදිතඬ්ඛො.

322-3. ඉදානි තස්සෙවත්ථස්ස පාකට්ඨකරණත්ථං “යථා නරො”ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ ආපගන්ති නදිං. මහොදකන්ති බහුඋදකං. සලිලන්ති ඉතො විතො ව ගතං, විත්ථිණ්ණන්ති වුත්තං හොති. “සරිත”න්තිපි පාඨො, සො එවත්ථො. සීසසොතන්ති භාරභාරිකං, වෙගවතින්ති වුත්තං හොති. කිං සොති එත්ථ “සො වුය්හමානො”ති ඉමිනා ව සොකාරෙන තස්ස නරස්ස නිද්දිට්ඨත්තා නිපාතමත්තො සොකාරො. කිං සුති වුත්තං හොති යථා “න හවිස්සාමි නාම සො, විනස්සිස්සාමි නාම සො”ති. ධම්මන්ති පුබ්බෙ වුත්තං දුට්ඨමෙව. අනිසාමයත්ථන්ති අනිසාමෙත්වා අත්ථං. සෙසමෙත්ථ පාකට්ඨමෙව පදනො.

අධිජ්ජායතො පන යථා යො කොච්ඡෙව නරො වුත්තජ්ජකාරං නදිං ඔතරිත්වා තාය නදියා වුය්හමානො අනුසොතගාමී සොතමෙව අනුගච්ඡන්තො පරෙ පාරත්ථිකෙ කිං සක්ඛති පාරං නෙතුං. “සක්කති”තිපි පාඨො. තථෙව දුට්ඨම්පි ධම්මං අත්තනො පඤ්ඤාය අවිභාවයිත්වා බහුස්සුතානඤ්ච සන්තිකෙ අත්ථං අනිසාමෙත්වා සයං අවිභාවිතත්තා අජානන්තො අනිසාමිතත්තා ව අවිතිණ්ණකඬ්ඛො පරෙ කිං සක්ඛති නිජ්ඣාපෙතුං පෙක්ඛාපෙතුන්ති එවමෙත්ථ අත්ථො දට්ඨඬ්ඛො. “සො වත, වුන්ද, අත්තනා පලිපපලිපන්තො”තිආදිකඤ්චෙත්ථ (ම. නි. 1.87) සුත්තපදං අනුස්සරිතඬ්ඛං.

324-5. එවං බාලසෙවනාය බාලස්ස පරං නිජ්ඣාපෙතුං අසමත්ථතාය පාකට්ඨකරණත්ථං උපමං වත්වා ඉදානි “යො තාදිසං හජති අප්පමත්තො”ති එත්ථ වුත්තස්ස පණ්ඩිතස්ස පරෙ නිජ්ඣාපෙතුං සමත්ථතාය පාකට්ඨකරණත්ථං “යථාපි නාව”න්ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ ථීයෙනාති දඬ්ඛිපදරෙන. රිත්තෙනාති වෙළදණ්ඩෙන. තත්ථාති තස්සං නාවායං. තනුපයඤ්ඤති තස්සා නාවාය ආහරණපටිහරණාදිඋපායජානනෙන මග්ගපටිපාදනෙන උපායඤ්ඤ. සික්ඛිතසික්ඛතාය සුකුසලහත්ථතාය ව කුසලො. උජ්ජන්තූපද්දවපටිකාරසමත්ථතාය මුතීමා. වෙදගුති වෙදසඬ්ඛාතෙහි චතුහි මග්ගඤ්ඤාණෙහි ගතො. භාවිතත්තොති තායෙව මග්ගභාවනාය භාවිතවිත්තො. බහුස්සුතොති පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව. අවෙධධම්මොති අට්ඨහි ලොකධම්මෙහි අකම්පනියසභාවො. සොතාවධානූපනිසුපපන්තොති සොතඔදහනෙන ව මග්ගඵලානං උපනිස්සයෙන ව උපපන්තො. සෙසං උත්තානපදත්ථමෙව. අධිජ්ජායයොජනාපි සක්කා පුරිමනයෙනෙව ජානිතුන්ති න විත්ථාරිතා.

326. එවං පණ්ඩිතස්ස පරෙ නිජ්ඣාපෙතුං සමත්ථභාවපාකට්ඨකරණත්ථං උපමං වත්වා තස්සා පණ්ඩිතසෙවනාය නියොජෙත්තො “තස්මා හවෙ”ති ඉමං.

අවසානගාමාහ. තත්‍රායං සඨබ්බෙපත්ථො – යස්මා උපනිස්සයසම්පන්නා පණ්ඩිතසෙවනෙන විසෙසං පාපුණන්ති, තස්මා භවෙ සප්පුරිසං භජෙථ. කීදිසං සප්පුරිසං භජෙථ? මෙධාවිනඤ්චෙව ඛුස්සුතඤ්ච, පඤ්ඤාසම්පත්තියා ව මෙධාවිනං චුත්තප්පකාරසුතද්වයෙන ව ඛුස්සුතං. තාදිසඤ්චි භජමානො තෙන භාසිතස්ස ධම්මස්ස අඤ්ඤාය අත්ථං එවං ඤත්වා ව යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානො තාය පටිපත්තියා පටිච්චෙධවසෙන විඤ්ඤාතධම්මො සො මග්ගඵලනිබ්බානප්පහෙදං ලොකුත්තරසුඛං ලභෙථ අධිගච්ඡෙය්‍ය පාපුණෙය්‍යාති අරහත්තනිකුටෙන දෙසනං සමාපෙසිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය ධම්මසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. කිංසිලසුත්තවණ්ණනා

327. කිංසිලොති කිංසිලසුත්තං. කා උජ්ජත්ති? ආයස්මතො සාරිපුත්තස්ස ගිහිසභායකො එකො ථෙරස්සෙව පිතුනො වඩ්ඪගන්තබ්බාහ්මණස්ස සභායස්ස බ්බාහ්මණස්ස පුත්තො සට්ඨිකොට්ඨකං පඤ්චසතකොට්ඨනං පරිච්චජිත්වා ආයස්මතො සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා සබ්බං බුද්ධවචනං පරියාපුණි. තස්ස ථෙරො ඛුසො ඔවදිත්වා කම්මට්ඨානමදාසි, සො තෙන විසෙසං නාධිගච්ඡති. තතො ථෙරො “බුද්ධවෙනෙය්‍යො එසො”ති ඤත්වා තං ආදාය භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා තං භික්ඛුං ආරබ්භ පුග්ගලං අනියමෙත්වා “කිංසිලො”ති පුච්ඡී. අථස්ස භගවා තතො පරං අභාසි. තත්ථ කිංසිලොති කීදිසෙන වාරිත්තසිලෙන සමන්තාගතො, කීදිසපකතිකො වා. කිංසමාවාරොති කීදිසෙන වාරිත්තෙන යුත්තො. කානි කම්මානි බුහයන්ති කානි කායකම්මාදීනි වඩ්ඪෙත්තො. නරො සම්මා නිව්ට්ඨස්සාති අභිරතො නරො සාසනෙ සම්මා පතිට්ඨිතො භවෙය්‍ය. උත්තමත්ථඤ්ච පාපුණෙති සබ්බත්ථානං උත්තමං අරහත්තඤ්ච පාපුණෙය්‍යාති චුත්තං හොති.

328. තතො භගවා “සාරිපුත්තො අඩ්ඨමාසුපසම්පන්නො සාවකපාරමිජ්ජත්තො, කස්මා ආදිකම්මිකපුට්ඨජ්ජනපඤ්ඤං පුච්ඡති”ති ආවජ්ජෙත්තො “සද්ධිවිහාරිකං ආරබ්භා”ති ඤත්වා පුච්ඡාය චුත්තං වාරිත්තසිලං අවිහජිත්වා තස්ස සප්පායවසෙන ධම්මං දෙසෙත්තො “වුඩ්ඨාපවාසි”ති ආදිමාහ.

තත්ථ පඤ්ඤාවුඩ්ඪෙයා, ගුණවුඩ්ඪෙයා, ජාතිවුඩ්ඪෙයා, වයොවුඩ්ඪෙයාති චත්තාරො වුඩ්ඨා. ජාතියා හි දහරොපි ඛුස්සුතො භික්ඛු අප්පස්සුතමහල්ලකභික්ඛුනමන්තරෙ බාහුසච්චපඤ්ඤාය වුඩ්ඨත්තා පඤ්ඤාවුඩ්ඪෙයා. තස්ස හි සන්තිකෙ මහල්ලකභික්ඛුපි බුද්ධවචනං පරියාපුණන්ති, ඔවාදවිනිච්ඡයපඤ්ඤවිස්සජ්ජනානි ව පච්චාසිසන්ති. තථා දහරොපි භික්ඛු අධිගමසම්පන්නො ගුණවුඩ්ඪෙයා නාම. තස්ස හි ඔවාදෙ පතිට්ඨාය මහල්ලකාපි විපස්සනාගබ්භං ගහෙත්වා අරහත්තඵලං පාපුණන්ති. තථා දහරොපි රාජා ඛත්තියො මුද්ධාවසිත්තො බ්බාහ්මණො වා සෙසජනස්ස චන්දනාරහතො

ජාතිවුඩ්ඩො නාම. සබ්බො පන පටිමජානො වයොවුඩ්ඩො නාම. තත්ථ යස්මා පඤ්ඤාය සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සදිසො නත්ථි යපෙත්වා භගවත්තං, තථා ගුණෙන අධිසමාසෙන සබ්බසාවකපාරමිඤ්ඤාණස්ස පටිවිද්ධත්තා. ජාතියාපි සො බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ උජ්ජන්තො, තස්මා තස්ස භික්ඛුනො වයෙන සමානොපි සො ඉමෙහි තිහි කාරණෙහි වුඩ්ඩො. ඉමස්මිං පනත්ථෙ පඤ්ඤාගුණෙහි එව වුඩ්ඩභාවං සන්ධාය භගවා ආහ – “වුඩ්ඩාපවායී”ති. තස්මා තාදිසානං වුඩ්ඩානං අපචිතිකරණෙන වුඩ්ඩාපවායී, තෙසමෙව වුඩ්ඩානං ලාභාදීසු උසුයවිගමෙන අනුසුයකො ච සියාති අයමාදිපාදස්ස අත්ථො.

කාලඤ්ඤ වස්සාති එත්ථ පන රාගෙ උජ්ජන්තෙ තස්ස විනොදනත්ථාය ගරුනං දස්සනං ගච්ඡන්තොපි කාලඤ්ඤ, දොසෙ... මොහෙ... කොසජ්ජෙ උජ්ජන්තෙ තස්ස විනොදනත්ථාය ගරුනං දස්සනං ගච්ඡන්තොපි කාලඤ්ඤ, යතො එවං කාලඤ්ඤ ච අස්ස ගරුනං දස්සනාය. ධම්මිං කථන්ති සමථවිපස්සනායුත්තං. එරයිතන්ති චුත්තං. ඛණඤ්ඤති තස්සා කථාය ඛණවෙදී, දුල්ලභො වා අයං ඊදිසාය කථාය සවනක්ඛණොති ජානන්තො. සුණෙය්‍ය සක්කච්චාති තං කථං සක්කච්චං සුණෙය්‍ය. න කෙවලඤ්ච තමෙව, අඤ්ඤානිපි බුද්ධගුණාදිපටිසංයුත්තාති සුභාසිතාති සක්කච්චමෙව සුණෙය්‍යාති අත්ථො.

329. “කාලඤ්ඤ වස්ස ගරුනං දස්සනාය”ති එත්ථ චුත්තනයඤ්ච අත්තනො උජ්ජන්තරාගාදිවිනොදනකාලං ඤත්වාපි ගරුනං සන්තිකං ගච්ඡන්තො කාලෙන ගච්ජෙ ගරුනං සකාසං, “අහං කම්මට්ඨානිකො ධුතඬගධරො වා”ති කත්වා න චෙතියවන්දනබොධියඬගණික්ඛාවාරමග්ගඅතිමජ්ඣන්තිකවෙලාදීසු යත්ථ කත්ථවි ඨිතමාවරියං දිස්වා පරිපුච්ඡන්ත්වාය උපසඬකමෙය්‍ය, සකසෙනාසනෙ පන අත්තනො ආසනෙ නිසින්නං වූපසන්තදරථං සල්ලක්ඛෙත්වා කම්මට්ඨානාදිවිධිපුච්ඡන්ත්ථං උපසඬකමෙය්‍යාති අත්ථො. එවං උපසඬකමන්තොපි ච ථම්හං නිරංකත්වා නිවාතචුත්ති ථද්ධභාවකරං මානං විනාසෙත්වා නිවචුත්ති පාදපුඤ්ජනවොළකජින්නවිසාණුසහඋද්ධතදායසප්පසදිසො හුත්වා උපසඬකමෙය්‍ය. අථ තෙන ගරුනා චුත්තං අත්ථං ධම්මං...පෙ.... සමාවරෙ ව. අත්ථන්ති භාසිතත්ථං. ධම්මන්ති පාළිධම්මං. සංයමන්ති සීලං. බ්‍රහ්මවරියන්ති අවසෙසසාසනබ්‍රහ්මවරියං. අනුස්සරෙ වෙව සමාවරෙ වාති අත්ථං කලීතොකාසෙ අනුස්සරෙය්‍ය, ධම්මං සංයමං බ්‍රහ්මවරියං කලීතොකාසෙ අනුස්සරෙය්‍ය, අනුස්සරණමත්තෙනෙව ච අනුස්සන්තො තං සබ්බමිපි සමාවරෙ සමාවරෙය්‍ය සමාදාය වත්තෙය්‍ය. තාසං කථානං අත්තති පවත්තනෙ උස්සුක්කං කරෙය්‍යාති අත්ථො. එවං කරොන්තො හි කිච්චකරො හොති.

330. තතො පරඤ්ච ධම්මාරාමො ධම්මරතො ධම්මෙ ඨිතො ධම්මවිනිච්ඡයඤ්ඤ භවෙය්‍ය. සබ්බපදෙසු චෙත්ථ ධම්මොති සමථවිපස්සනා, ආරාමො රතීති එකොව අත්ථො, ධම්මෙ ආරාමො අස්සාති ධම්මාරාමො. ධම්මෙ රතො, න අඤ්ඤං පිහෙතීති ධම්මරතො. ධම්මෙ ඨිතො ධම්මං වත්තනතො. ධම්මවිනිච්ඡයං ජානාති “ඉදං උදයඤ්ඤාණං ඉදං වයඤ්ඤාණං”න්ති ධම්මවිනිච්ඡයඤ්ඤ, එවරුපො අස්ස. අථ යායං

රාජකථාදිතිරවිජානකථා තරුණවිපස්සකස්ස බහිද්ධාරුපාදීසු අභිනන්දනුප්පාදනෙන
 තං සමථවිපස්සනාධම්මං සන්ද්‍රසෙති, තස්මා “ධම්මසන්දොසවාදො”ති වුවිච්ඡිති, තං
 නෙවාචරෙ ධම්මසන්දොසවාදං, අඤ්ඤාදත්ථු ආවාසගොචරාදිසප්පායානි සෙවන්තො
 තච්ඡෙහි නීයෙථ සුභාසිතෙහි. සමථවිපස්සනාපටිසංයුත්තානෙවෙත්ථ තච්ඡානි,
 තථාරූපෙහි සුභාසිතෙහි නීයෙථ නීයෙය්‍ය, කාලං ඛෙපෙය්‍යානි අත්ථො.

331. ඉදානි “ධම්මසන්දොසවාද”න්ති එත්ථ අතිසඬ්ඛෙපෙන චුත්තං
 සමථවිපස්සනායුත්තස්ස භික්ඛුනො උපක්කිලෙසං පාකටං කරොන්තො
 තදඤ්ඤානපි උපක්කිලෙසෙන සද්ධිං “භස්සං ජප්ප”න්ති ඉමං ගාථමාහ.
 භාසන්තිපි පාඨො. විපස්සකෙන භි භික්ඛුනා භසනියස්මිං වත්ථුස්මිං සිතමත්තමෙව
 කාතබ්බං, නිරත්ථකකථාජප්පො න භාසිතබ්බො, ඤාතිබ්‍යසනාදීසු පරිදෙවො න
 කාතබ්බො, බාණුකණ්ටකාදිමිහි මනොපදොසො න උප්පාදෙතබ්බො. මායාකතන්ති
 චුත්තා මායා, තිව්ධං කුහනං, පච්චයෙසු ගිද්ධි, ජාතිආදිහි මානො,
 පච්චනීකසාතතාසඬ්ඛාතො සාරම්භො, එරුසච්චනලක්ඛණං කක්කසං, රාගාදයො
 කසාචා, අධිමත්තතණ්හාලක්ඛණා මුව්ඡාති ඉමෙ ව දොසා සුඛකාමෙන අඬ්ඛාරකාසු
 විය, සුචිකාමෙන ගුථ්ථානං විය, ජීවිතුකාමෙන ආසිවිසාදයො විය ව පහාතබ්බො.
 භිත්වා ව ආරොග්ග්‍යමදාදිවිගමා විතමදෙන විත්තවික්ඛෙපාභාවා ඨිතත්තෙන
 චරිතබ්බං. එවං පටිපන්නො භි සබ්බුපක්කිලෙසපරිසුද්ධාය භාවනාය න විරස්සෙව
 අරහත්තං පාපුණාති. තෙනාහ භගවා – “භස්සං ජප්පං...පෙ.... ඨිතත්තො”ති.

332. ඉදානි ය්වායං “භස්සං ජප්ප”න්තිආදිනා නයෙන උපක්කිලෙසො
 චුත්තො, තෙන සමන්තාගතො භික්ඛු යස්මා සාහසො හොති අවිමංසකාරී, රත්තො
 රාගවසෙන දුට්ඨො දොසවසෙන ගච්ඡති, පමත්තො ව හොති කුසලානං ධම්මානං
 භාවනාය අසාතච්චකාරී, තථාරූපස්ස ව “සුඤ්ඤායා සක්කච්ච සුභාසිතානී”තිආදිනා
 නයෙන චුත්තො ඔවාදො නිරත්ථකො, තස්මා ඉමස්ස සංකිලෙසස්ස
 පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය සුතාදිවුද්ධිපටිපක්ඛවාටං දස්සෙන්නො
 “විඤ්ඤාතසාරානී”ති ඉමං ගාථමාහ.

තස්සත්ථො – යානි හෙතානි සමථවිපස්සනාපටිසංයුත්තානි සුභාසිතානි, තෙසං
 විජානනං සාරො. යදි විඤ්ඤාතානි සාධු, අථ සද්දමත්තමෙව ගහිතං, න කිඤ්චි කතං
 හොති, යෙන එතානි සුතමයෙන ඤාණෙන විඤ්ඤායන්ති, තං සුතං, එතඤ්ච
 සුතමයඤාණං විඤ්ඤාතසමාධිසාරං, තෙසු විඤ්ඤාතෙසු ධම්මෙසු යො සමාධි
 විත්තස්සාවික්ඛෙපො තථත්තාය පටිපත්ති, අයමස්ස සාරො. න භි
 විජානනමත්තෙනෙව කොචි අත්ථො සිජ්ඣති. යො පනායං නරො රාගාදිවසෙන
 වත්තනතො සාහසො, කුසලානං ධම්මානං භාවනාය අසාතච්චකාරිතාය පමත්තො,
 සො සද්දමත්තග්ගාහීයෙව හොති. තෙන තස්ස අත්ථවිජානනාභාවතො සා
 සුභාසිතවිජානනපඤ්ඤා ව, තථත්තාය පටිපත්තියා අභාවතො සුතඤ්ච න වඩ්ඪතීති.

333. එවං පමත්තානං සත්තානං පඤ්ඤාපරිභානිං සුතපරිභානිඤ්ච දස්සෙත්වා
 ඉදානි අප්පමත්තානං තදුභයසාරාධිගමං දස්සෙන්නො ආහ – “ධම්මෙ ව

යෙ...පෙ.... සාරමජ්ඣගු’ති. තත්ථ අරියජ්ජවෙදිනො ධම්මො නාම සමථවිපස්සනාධම්මො. එකොපි හි බුද්ධො සමථවිපස්සනාධම්මං අදෙසෙත්වා පරිනිබ්බුතො නාම නත්ථි. තස්මා එතස්මිං ධම්මෙ ව යෙ අරියජ්ජවෙදිනෙ රතා නිරතා අජ්ජමත්තා සාතච්චානුයොගිනො, අනුත්තරා තෙ වචසා මනසා කම්මුනා ව, තෙ චතුබ්බිධෙන වච්ඡුවරිතෙන තිව්ධෙන මනොසුවරිතෙන තිව්ධෙන කායසුවරිතෙන ව සමන්තාගතත්තා වචසා මනසා කම්මුනා ව අනුත්තරා, අවසෙසසත්තෙහි අසමා අග්ගාවිසිට්ඨා. එත්තාවතා සද්ධිං පුබ්බභාගසිලෙන අරියමග්ගසම්පයුත්තං සිලං දස්සෙති. එවං පරිසුද්ධසිලා තෙ සන්තිසොරච්චසමාධිසංශ්ඨිතා, සුතස්ස පඤ්ඤාය ව සාරමජ්ඣගු, යෙ අරියජ්ජවෙදිනෙ ධම්මෙ රතා, තෙ න කෙවලං වාචාදීහි අනුත්තරා භොන්ති, අපිච ඛො පන සන්තිසොරච්චෙ සමාධිමිති ව සංශ්ඨිතා හුත්වා සුතස්ස පඤ්ඤාය ව සාරමජ්ඣගු අධිගතා ඉච්චෙව වෙදිතබ්බා. ආසංසායං භූතවචනං. තත්ථ සන්තීති නිබ්බානං, සොරච්චන්ති සුන්දරෙ රතභාවෙන යථාභූතපට්ඨෙධිකා පඤ්ඤා, සන්තියා සොරච්චන්ති සන්තිසොරච්චං, නිබ්බානාරම්මණාය මග්ගපඤ්ඤායෙන අධිවචනං. සමාධිති තංසම්පයුත්තොව මග්ගසමාධි. සංශ්ඨිතාති තදුභයෙ පතිට්ඨිතා. සුතපඤ්ඤානං සාරං නාම අරහත්තඵලවිමුත්ති. විමුත්තිසාරඤ්ඤි ඉදං බ්‍රහ්මවරියං.

එවමෙත්ථ භගවා ධම්මෙන පුබ්බභාගපට්ඨපදං, “අනුත්තරා වචසා”තිආදීහි සිලක්ඛන්ධං, සන්තිසොරච්චසමාධිති පඤ්ඤාක්ඛන්ධසමාධික්ඛන්ධෙති තීහිපි ඉමෙහි ඛන්ධෙහි අපරභාගපට්ඨපදඤ්ච දස්සෙත්වා සුතපඤ්ඤාසාරෙන අකුජ්ජවිමුත්තිං දස්සෙත්තො අරහත්තනිකුට්ටෙන දෙසනං සමාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ ව සො භික්ඛු සොනාපත්තිඵලං පත්වා පුන න චිරස්සෙව අග්ගඵලෙ අරහත්තෙ පතිට්ඨාසිති.

පරමත්ථජ්‍යොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය කිංසිලසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. උට්ඨානසුත්තවණ්ණනා

334. උට්ඨහථාති උට්ඨානසුත්තං. කා උජ්ජත්ති? එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරන්තො රත්තිං ජෙනවනවිහාරෙ වසිත්වා පුබ්බණ්ණසමයං භික්ඛුසඬ්ඨපරිවුතො සාවත්ථියං පිණ්ඩාය වරිත්වා පාචිනද්වාරෙන නගරා නික්ඛමිත්වා මිගාරමාතුපාසාදං අගමාසි දිවා විහාරත්ථාය. ආවිණ්ණං කිරෙන භගවතො රත්තිං ජෙනවනවිහාරෙ වසිත්වා මිගාරමාතුපාසාදෙ දිවා විහාරුපගමනං, රත්තිඤ්ච මිගාරමාතුපාසාදෙ වසිත්වා ජෙනවනෙ දිවා විහාරුපගමනං. කස්මා? ද්විත්තං කුලානං අනුග්ගහත්ථාය මහාපරිච්චාගගුණපරිදීපනත්ථාය ව. මිගාරමාතුපාසාදස්ස ව හෙට්ඨා පඤ්ච කුටාගාරගබ්භසතාති භොන්ති, යෙසු පඤ්චසතා භික්ඛු වසන්ති. තත්ථ යදා භගවා හෙට්ඨාපාසාදෙ වසති, තදා භික්ඛු භගවතො ගාරවෙන උපරිපාසාදං නාරුහන්ති. තං දිවසං පන භගවා උපරිපාසාදෙ කුටාගාරගබ්භං පාවිසි, තෙන හෙට්ඨාපාසාදෙ පඤ්චපි ගබ්භසතාති පඤ්චසතා භික්ඛු පවිසිංසු. තෙ ව සබ්බෙව නවා භොන්ති අධුනාගතා

ඉමං ධම්මවිනයං උද්ධතා උන්තළා පාකතින්ද්‍රියා. තෙ පවිසිත්වා දිවාසෙය්‍යාං සුපිත්වා සායං උට්ඨාය මහාතලෙ සන්තිපතිත්වා “අප්ප හත්තග්ගෙ තුය්හං කිං අහොසි, ත්වං කත්ථ අගමාසි, අහං ආවුසො කොසලරඤ්ඤො සරං, අහං අනාථපිණ්ඩිකස්ස, තත්ථ එවරුපො ච එවරුපො ච භොජනවිධි අහොසි” ති නානස්පකාරං ආමිසකථං කථෙන්නා උච්චාසද්දමහාසද්දා අහෙසුං.

හගවා තං සද්දං සුත්වා “ඉමෙ මයා සද්ධිං වසන්තාපි එවං පමත්තා, අහො අයුත්තකාරිනො” ති මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස ආගමනං වින්තෙසි. තාවදෙව ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හගවතො වින්තං ඤාත්වා ඉද්ධියා ආගම්ම පාදමුලෙ වන්දමානොයෙව අහොසි. තතො තං හගවා ආමන්තෙසි – “එතෙ තෙ, මොග්ගල්ලාන, සබ්බමචාරිනො පමත්තා, සාධු තෙ සංවෙජෙහි” ති. “එවං හන්තෙ” ති ඛො සො ආයස්මා මහාමොග්ගල්ලානො හගවතො පටිස්සුණිත්වා තාවදෙව ආපොකසිණං සමාපජ්ජිත්වා කරිසභුමියං ධීතං මහාපාසාදං නාවං විය මහාවාතො පාදභිගුට්ඨකෙන කම්පෙසි සද්ධිං පතිට්ඨිතපථවිජ්ජදෙසෙන. අථ තෙ හික්ඛු භිතා විස්සරං කරොන්තා සකසකච්චරාති ඡඩ්ඛෙත්වා චතුහි ද්වාරෙහි නික්ඛමිංසු. හගවා තෙසං අත්තානං දස්සෙන්තො අඤ්ඤෙන ද්වාරෙන ගන්ධකුටිං පවිසන්තො විය අහොසි, තෙ හගවන්තං දිස්වා වන්දිත්වා අට්ඨංසු. හගවා “කිං, හික්ඛවෙ, භිතත්ථා” ති පුච්ඡි, තෙ “අයං, හන්තෙ, මීගාරමාතුපාසාදො කම්පිතො” ති ආහංසු. “ජානාථ, හික්ඛවෙ, කෙනා” ති? “න ජානාම, හන්තෙ” ති. අථ හගවා “තුම්හාදිසානං, හික්ඛවෙ, මුට්ඨස්සතීනං අසම්පජානානං පමාදවිහාරීනං සංවෙගජනනත්ථං මොග්ගල්ලානෙන කම්පිතො” ති වත්වා තෙසං හික්ඛුනං ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං සුත්තමහාසි.

තත්ථ උට්ඨහථාති ආසනා උට්ඨහථ සටථ වායමථ, මා කුසිතා භොථ. නිසීද්ථාති පල්ලභිකං ආභුජිත්වා කම්මට්ඨානානුයොගත්ථාය නිසීද්ථ. කො අත්ථො සුපිතෙන චොති කො තුම්හාකං අනුපාදාපරිතිබ්බානත්ථාය පබ්බජිතානං සුපිතෙන අත්ථො. න හි සක්කා සුපන්තෙන කොචි අත්ථො පාපුණ්තුං. ආතුරානඤ්ඤි කා නිද්දා, සල්ලවිද්ධාන රුජ්පනන්ති යත්‍ර ච නාම අප්පකෙපි සරීරප්පදෙසෙ උට්ඨිතෙන චක්ඛුරොගාදිනා රොගෙන ආතුරානං එකද්වභිගුලමත්තම්පි පට්ටියෙන අයසල්ලඅට්ඨිසල්ලදන්තසල්ලවිසාණසල්ලකට්ඨසල්ලානං අඤ්ඤතරෙන සල්ලෙන රුජ්පමානානං මනුස්සානං නිද්දා නත්ථී, තත්ථ තුම්හාකං සකලචිත්තසරීරසන්තානං හඤ්ජිත්වා උජ්ජන්තෙහි නානස්පකාරකිලෙසරොගෙහි ආතුරානඤ්ඤි කා නිද්දා රාගසල්ලාදිහි ච පඤ්චහි සල්ලෙහි අන්තොහදයං පවිසිය විද්ධන්තා සල්ලවිද්ධානං රුජ්පනං.

335. එවං වත්වා පුන හගවා හියොයොසොමත්තාය තෙ හික්ඛු උස්සාහෙන්තො සංවෙජෙන්තො ච ආහ – “උට්ඨහථ...පෙ.... වසානුගෙ” ති. තත්‍රායං සාධිජ්ජායයොජනා අත්ථවණ්ණනා – එවං කිලෙසසල්ලවිද්ධානඤ්ඤි චො, හික්ඛවෙ, කාලො පබ්බජ්ඣතුං. කිං කාරණං? මණ්ඩපෙය්‍යමිදං, හික්ඛවෙ, බ්‍රහ්මවරියං, සත්ථා සම්මුඛිභුතො, ඉතො පුබ්බෙ පන චො දීඝරත්තං සුත්තං, ගිරිසු

සුත්තං, නදීසු සුත්තං, සමෙසු සුත්තං, විසමෙසු සුත්තං, රුක්ඛග්ගෙසුපි සුත්තං
අදස්සනා අරියසච්චානං, තස්මා තස්සා නිද්දාය අන්තකිරියත්ථං උට්ඨහථ නිසීදථ
දළ්භං සික්ඛථ සන්තියා.

තත්ථ පුරිමපාදස්සත්ථො චුත්තනයො ඵව. දුතියපාදෙ පන සන්තීති තිස්සො
සන්තියො – අච්චන්තසන්ති, තදඛගසන්ති, සම්මුතිසන්තීති,
නිබ්බානවිපස්සනාදිට්ඨිගතානාමෙතං අධිවචනං. ඉධ පන අච්චන්තසන්ති
නිබ්බානාමධිප්පෙතං, තස්මා නිබ්බානත්ථං දළ්භං සික්ඛථ, අසිලීපරක්කමා හුත්වා
සික්ඛථාති චුත්තං හොති. කිං කාරණං? මා වො පමත්තෙ විඤ්ඤාය, මච්චුරාජා
අමොහයිත්ථ වසානුගෙ, මා තුම්හෙ ‘පමත්තා ඵතෙ’ති ඵවං ඤාත්වා
මච්චුරාජපරියායනාමො මාරො වසානුගෙ අමොහයිත්ථ, යථා තස්ස වසං ගච්ඡථ,
ඵවං වසානුගෙ කරොන්තො මා අමොහයිත්ථාති චුත්තං හොති.

336. යතො තස්ස වසං අනුපගච්ඡන්තා යාය දෙවා මනුස්සා ව...පෙ....
සමප්පිතා, යාය දෙවා ව මනුස්සා ව අත්ථිකා රූපසද්දගන්ධරසථොට්ඨබ්බත්ථිකා,
තං රූපාදිං සිතා නිස්සිතා අල්ලිතා හුත්වා තිට්ඨන්ති, තරථ සමතික්කමථ ඵතං
නානස්පකාරෙසු විසයෙසු විසට්ඨිත්ථිණ්ණවිසාලත්තා විසත්තිකං භවහොගතණ්හං.
බණ්ණො වො මා උපච්චගා, අයං තුම්හාකං සමණධම්මකරණක්ඛණ්ණො මා අතික්කමි.
යෙසඤ්ඤි අයමෙවරූපො බණ්ණො අතික්කමති, යෙ ච ඉමං බණ්ණං අතික්කමන්ති, තෙ
බණ්ණාතීතා හි සොචන්ති නිරයම්හි සමප්පිතා, නිරස්සාදට්ඨෙත නිරයසඤ්ඤිතෙ
චතුබ්බිධෙපි අපායෙ පතිට්ඨිතා ‘අකතං චත තො කල්‍යාණ’න්තිආදිනා නයෙන
සොචන්ති.

337. ඵවං භගවා තෙ භික්ඛු උස්සාහෙත්වා සංවෙජෙත්වා ච ඉදානි තෙසං තං
පමාදවිහාරං විගරහිත්වා සබ්බෙව තෙ අප්පමාදෙ නියොජෙන්නො ‘පමාදො
රජො’ති ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ පමාදොති සඬ්ඛෙපතො සතිවිප්පවාසො, සො
චිත්තමලිනට්ඨෙත රජො. තං පමාදමනුපතිතො පමාදානුපතිතො,
පමාදානුපතිතත්තා අපරාපරුප්පන්නො පමාදො ඵව, සොපි රජො. න හි කදාවි
පමාදො නාම අරජො අත්ථි. තෙන කිං දීපෙති? මා තුම්හෙ ‘දහරා තාව මයං පච්ඡා
ජානිස්සාමා’ති විස්සාසමාපජ්ජිත්ථ. දහරකාලෙපි හි පමාදො රජො,
මජ්ඣිමකාලෙපි ථෙරකාලෙපි පමාදානුපතිතත්තා මහාරජො සඬ්ඛාරකූටො ඵව
හොති, යථා සරෙ ඵකද්වෙදිවසිකො රජො රජො ඵව, වඩ්ඪමානො පන
ගණවස්සිකො සඬ්ඛාරකූටො ඵව හොති. ඵවං සන්තෙපි පන පයමවයෙ බුද්ධවචනං
පරියාපුණිත්වා ඉතරවයෙසු සමණධම්මං කරොන්තො, පයමවයෙ වා පරියාපුණිත්වා
මජ්ඣිමවයෙ සුණිත්වා පච්ඡිමවයෙ සමණධම්මං කරොන්තොපි භික්ඛු පමාදවිහාරී
න හොති අප්පමාදානුලොමපටිපදං පටිපන්නත්තා. යො පන සබ්බවයෙසු පමාදවිහාරී
දිවාසෙය්‍යං ආමිසකථඤ්ඤි අනුයුත්තො, සෙය්‍යාථාපි තුම්හෙ, තස්සෙව සො
පයමවයෙ පමාදො රජො, ඉතරවයෙසු පමාදානුපතිතො මහාපමාදො ච මහාරජො
ඵවාති.

එවං තෙසං පමාදවිහාරං විගරහිත්වා අප්පමාදෙ නියොජෙන්නො ආහ –
“අප්පමාදෙන විජ්ජාය, අබ්බහෙ සල්ලමත්තනො”ති, තස්සත්ථො – යස්මා
 එවමෙසො සබ්බදාපි පමාදො රජො, තස්මා සතිඅවිජ්ජවාසසඬ්ඛානෙන අප්පමාදෙන
 ආසවානං බයඤ්ඤාණසඬ්ඛාතාය ව විජ්ජාය පණ්ඩිතො කුලපුත්තො උද්ධර
 අත්තනො භදයනිස්සිතං රාගාදිපඤ්චවිධං සල්ලන්ති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං
 සමාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ සංවෙගමාපජ්ජිත්වා තමෙව ධම්මදෙසනං මනසි
 කරිත්වා පච්චවෙක්ඛමානා විපස්සනං ආරහිත්වා පඤ්චසතාපි තෙ හික්ඛු අරහත්තෙ
 පතිට්ඨහිංසුති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය උට්ඨානසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. රාහුලසුත්තවණ්ණනා

338. කච්චි අභිණ්භසංවාසාති රාහුලසුත්තං. කා උජ්ජත්ති? භගවා
 සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣිත්වා බොධිමණ්ඩනො අනුපුබ්බෙන කපිලවත්ථුං
 ගන්ත්වා තත්ථ රාහුලකුමාරෙන “දායජ්ජං මෙ සමණ දෙනී”ති දායජ්ජං යාචිතො
 සාරිපුත්තත්ථෙරො ආණාපෙසි – “රාහුලකුමාරං පබ්බාපෙහී”ති. තං සබ්බං
 ඛන්ධකට්ඨකථායං (මහාව. අට්ඨ. 105) චුත්තනායෙනෙව ගහෙතබ්බං. එවං
 පබ්බෙතං පන රාහුලකුමාරං වුඩ්ඪිජ්ජත්තං සාරිපුත්තත්ථෙරොව උපසම්පාදෙසි,
 මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො අස්ස කම්මවාචාවරියො අහොසි. තං භගවා “අයං
 කුමාරො ජාතිආදිසම්පන්නො, සො ජාතිගොත්තකුලවණ්ණපොක්ඛරතාදීනි
 නිස්සාය මානං වා මදං වා මා අකාසී”ති දහරකාලනො පභූති යාව න අරියභූමිං
 පාපුණි, තාව ඔවදන්තො අභිණ්භං ඉමං සුත්තමහාසි. තස්මා චෙතං
 සුත්තපරියොසානෙපි චුත්තං “ඉත්ථං සුදං භගවා ආයස්මත්තං රාහුලං ඉමාහි ගාථාහි
 අභිණ්භං ඔවදති”ති. තත්ථ පට්මගාථායං අයං සඬ්ඛෙපත්ථො “කච්චි ත්වං, රාහුල,
 අභිණ්භං සංවාසහෙතු ජාතිආදීනං අඤ්ඤතරෙන චත්ථුනා න පරිභවසි පණ්ඩිතං,
 ඤාණපදීපස්ස ධම්මදෙසනාපදීපස්ස ව ධාරණතො උක්කාධාරො මනුස්සානං කච්චි
 අපචිතො තයා, කච්චි නිච්චං පුජිතො තයා”ති ආයස්මත්තං සාරිපුත්තං සන්ධාය
 භණ්ති.

339. එවං චුත්තෙ ආයස්මා රාහුලො “නාහං භගවා නිවසුරියො විය සංවාසහෙතු
 මානං වා මදං වා කරොමී”ති දීපෙන්නො ඉමං පටිගාඨමාහ “නාහං
 අභිණ්භසංවාසා”ති. සා උත්තානත්ථා එව.

340. තතො නං භගවා උත්තරිං ඔවදන්තො පඤ්ච කාමගුණෙතිආදිකා
 අවසෙසගාථායො ආහ. තත්ථ යස්මා පඤ්ච කාමගුණා සත්තානං පියරූපා
 පියජාතිකා අතිවිය සත්තෙහි ඉච්ඡිතා පත්ථිතා, මනො ව නෙසං රමයන්ති, තෙ
 වායස්මා රාහුලො හිත්වා සද්ධාය සරා නික්ඛන්තො, න රාජාහිනීතො, න
 වොරාහිනීතො, න ඉණ්ඩට්ටො, න භයට්ටො, න ජීවිකාපකතො, තස්මා නං භගවා

“පඤ්ච කාමගුණ භික්ඛා, පියරූප මනොරමෙ, සද්ධාය සරා නික්ඛම්මා”ති සමුත්තෙපෙත්වා ඉමස්ස නෙක්ඛම්මස්ස පතිරූපාය පටිපත්තියා නියොපෙන්නො ආහ – “දුක්ඛස්සන්තකරො භවා”ති.

තත්ථ සීයා “නනු වායස්මා දායජ්ජං පත්ථෙන්නො බලක්කාරෙන පබ්බාජිතො, අථ කස්මා භගවා ආහ – ‘සද්ධාය සරා නික්ඛම්මා’”ති වුච්චතෙ – නෙක්ඛම්මාධිමුත්තත්තා. අයඤ්චි දායස්මා දීඝරත්තං නෙක්ඛම්මාධිමුත්තො පදුමුත්තරසම්මාසම්බුද්ධස්ස පුත්තං උපරෙවතං නාම සාමණෙරං දිස්වා සඬබො නාම නාගරාජා හුත්වා සත්ත දිවසෙ දානං දත්වා තථාභාවං පත්ථෙත්වා තතො පභුති පත්ථනාසම්පන්නො අභිනිභාරසම්පන්නො සතසහස්සකප්පෙ පාරමියො පුරෙත්වා අත්තිමභවං උපපන්නො. එවං නෙක්ඛම්මාධිමුත්තතඤ්චස්ස භගවා ජානාති. තථාගතබලඤ්ඤතරඤ්චි එතං ඤාණං. තස්මා ආහ – “සද්ධාය සරා නික්ඛම්මා”ති. අථ වා දීඝරත්තං සද්ධායෙව සරා නික්ඛම්ම ඉදානි දුක්ඛස්සන්තකරො භවාති අයමෙත්ථ අධිප්පායො.

341. ඉදානිස්ස ආදිතො පභුති වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තකිරියාය පටිපත්තිං දස්සෙතුං “මිත්තෙ භජස්සු කල්‍යාණෙ”ති ආදිමාහ. තත්ථ සීලාදීහි අධිකා කල්‍යාණමිත්තා නාම, තෙ භජන්නො භිමචන්තං නිස්සාය මහාසාලා මුලාදීහි විය සීලාදීහි වඩ්ඪති. තෙනාහ – “මිත්තෙ භජස්සු කල්‍යාණෙ”ති. පන්තඤ්ච සයනාසනං, විචිත්තං අප්පනිග්ග්‍යාසන්ති යඤ්ච සයනාසනං පන්තං දුරං විචිත්තං අප්පාකිණිණං අප්පනිග්ග්‍යාසං, යත්ථ මීගසුකරාදිසද්දෙන අරඤ්ඤසඤ්ඤා උප්පජ්ජති, තථාරූපං සයනාසනඤ්ච භජස්සු. මත්තඤ්ඤ භොහි භොජනෙති පමාණඤ්ඤ භොහි, පටිග්ගහණමත්තං පරිභොගමත්තඤ්ච ජානාහිති අත්ථො. තත්ථ පටිග්ගහණමත්තඤ්ඤනා දෙයාධම්මෙපි අප්පෙ දායකෙපි අප්පං දාතුකාමෙ අප්පමෙව ගහෙතබ්බං, දෙයාධම්මෙ අප්පෙ දායකෙ පන බහුං දාතුකාමෙපි අප්පමෙව ගහෙතබ්බං, දෙයාධම්මෙ පන බහුතරෙ දායකෙපි අප්පං දාතුකාමෙ අප්පමෙව ගහෙතබ්බං, දෙයාධම්මෙපි බහුතරෙ දායකෙපි බහුං දාතුකාමෙ අත්තතො බලං ජානිත්වා ගහෙතබ්බං. අපිච මත්තායෙව චණ්ණිකා භගවතාති පරිභොගමත්තඤ්ඤනා පුත්තමංසං විය අක්ඛබ්බඤ්ජනම්ච ව යොනියො මනසි කරිත්වා භොජනං පරිභුඤ්ජිතබ්බන්ති.

342. එවම්මාය ගාථාය බ්‍රහ්මවරියස්ස උපකාරභූතාය කල්‍යාණමිත්තසෙවනාය නියොපෙත්වා සෙනාසනභොජනමුඛෙන ව පච්චයපරිභොගපාරිසුද්ධිසීලෙ සමාදපෙත්වා ඉදානි යස්මා විචරාදීසු තණ්හාය මිච්ඡාආජීවො භොති, තස්මා තං පටිසෙධෙත්වා ආජීවපාරිසුද්ධිසීලෙ සමාදපෙන්නො “චීවරෙ පිණ්ඩපාතෙ වා”ති ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ පච්චයෙති ගිලානජ්ජච්චයෙ. එතෙසුති එතෙසු චතුසු විචරාදීසු භික්ඛූනං තණ්හුප්පාදවත්ථුසු. තණ්හං මාකාසිති “භිරිකොපිනපට්ච්ඡාදනාදිඅත්ථමෙව තෙ වත්තාරො පච්චයා නිච්චාතුරානං පුරිසානං පටිකාරභූතා ජජ්ජරසරස්සෙවිමස්ස අතිදුබ්බලස්ස කායස්ස උපත්ථමභූතා”ති ආදිනා නයෙන ආදිනවං පස්සන්තො තණ්හං මා ජනෙසි,

අපනෙන්නො අනුප්පාදෙන්නො විහරාහිති වුත්තං හොති. කිං කාරණං? මා ලොකං පුනරාගමී. එතෙසු හි තණ්හං කරොන්නො තණ්හාය ආකඨ්ඨියමානො පුනපි ඉමං ලොකං ආගච්ඡති. සො ත්වං එතෙසු තණ්හං මාකාසී, එවං සන්නෙ න පුන ඉමං ලොකං ආගමිස්සසීති.

එවං වුත්තෙ ආයස්මා රාහුලො “වීවරෙ තණ්හං මාකාසීති මං හගවා ආහා”ති වීවරපටිසංයුත්තානි ද්වෙ ධුතඨගානි සමාදිසි පංසුකුලිකඨගඤ්ච, තෙවීවරිකඨගඤ්ච. “පිණ්ඩපාතෙ තණ්හං මාකාසීති මං හගවා ආහා”ති පිණ්ඩපාතපටිසංයුත්තානි පඤ්ච ධුතඨගානි සමාදිසි – පිණ්ඩපාතිකඨගං, සපදානචාරිකඨගං, එකාසනිකඨගං, පත්තපිණ්ඩකඨගං, බලුපච්ඡාහත්තිකඨගන්ති. “සෙනාසනෙ තණ්හං මාකාසීති මං හගවා ආහා”ති සෙනාසනපටිසංයුත්තානි ඡ ධුතඨගානි සමාදිසි – ආරඤ්ඤිකඨගං, අබ්භොකාසිකඨගං, රුක්ඛමූලිකඨගං, යථාසන්ථතිකඨගං, සොසානිකඨගං, නෙසජ්ජිකඨගන්ති. “ගිලානප්පච්චයෙ තණ්හං මාකාසීති මං හගවා ආහා”ති සබ්බප්පච්චයෙසු යථාලාභං යථාබලං යථාසාරුප්පන්ති තිහි සන්නොසෙහි සන්තුට්ඨො අහොසි, යථා තං සුබ්බවො කුලපුත්තො පදක්ඛිණග්ගාහි අනුසාසනින්ති.

343. එවං හගවා ආයස්මන්තං රාහුලං ආජීවපාරිසුද්ධිසිලෙ සමාදපෙත්වා ඉදානි අවසෙසසිලෙ සමථවිපස්සනාසු ච සමාදපෙතුං “සංවුතො පාතිමොක්ඛස්මි”න්තිආදිමාහ. තත්ථ සංවුතො පාතිමොක්ඛස්මින්ති එත්ථ භවස්සුති පාඨසෙසො. භවාති අන්තිමපදෙන වා සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො, තථා දුතියපදෙ. එවමෙතෙහි ද්විති වචනෙහි පාතිමොක්ඛසංවරසිලෙ, ඉන්ද්‍රියසංවරසිලෙ ච සමාදපෙසි. පාකට්ඨසෙන චෙත්ථ පඤ්චින්ද්‍රියානි වුත්තානි. ලක්ඛණතො පන ඡට්ඨම්පි වුත්තංයෙව හොතීති වෙදිතබ්බං. සති කායගතා ත්‍යත්ථුති එවං චතුපාරිසුද්ධිසිලෙ පතිට්ඨිතස්ස තුය්හං චතුර්ධාතුවත්ථානචතුබ්බිධසම්පජ්ඤානාපානස්සතිආහාරෙපටිකුලසඤ්ඤාභාවනා දිහෙදා කායගතා සති අත්ථු භවතු, භාවෙහි නන්ති අත්ථො. නිබ්බදාබ්‍රහ්මලො භවාති සංසාරච්චට්ටෙ උක්කණ්ඨනබ්‍රහ්මලො සබ්බලොකෙ අනභිරතසඤ්ඤී හොහිති අත්ථො.

344. එත්තාවතා නිබ්බේධභාගියං උපචාරභූමිං දස්සෙත්වා ඉදානි අප්පනාභූමිං දස්සෙන්නො “නිමිත්තං පරිවජ්ජෙහි”තිආදිමාහ. තත්ථ නිමිත්තන්ති රාගට්ඨානියං සුභනිමිත්තං. තෙනෙව නං පරතො විසෙසෙන්නො ආහ – “සුභං රාගුපසඤ්ඡිත”න්ති. පරිවජ්ජෙහිති අමනසිකාරෙන පරිවච්ඡාහි. අසුභාය චිත්තං භාවෙහිති යථා සවිඤ්ඤාණකෙ අවිඤ්ඤාණකෙ වා කායෙ අසුභභාවනා සම්පජ්ජති, එවං චිත්තං භාවෙහි. එකග්ගං සුසමාහිතන්ති උපචාරසමාධිනා එකග්ගං, අප්පනාසමාධිනා සුසමාහිතං. යථා තෙ ඊදිසං චිත්තං හොති, තථා නං භාවෙහිති අත්ථො.

345. එවමස්ස අප්පනාභූමිං දස්සෙත්වා විපස්සනං දස්සෙන්නො “අනිමිත්ත”න්තිආදිමාහ. තත්ථ අනිමිත්තඤ්ච භාවෙහිති එවං නිබ්බේධභාගියෙන

සමාධිනා සමාහිතවිත්තො විපස්සනං භාවෙහීති වුත්තං හොති. විපස්සනා හි “අනිච්චානුපස්සනාඤ්ඤාණං නිච්චනිමිත්තතො විමුච්චතීති අනිමිත්තො විමොක්ඛො” තිආදිනා නයෙන රාගනිමිත්තාදීනං වා අග්ගහණෙන අනිමිත්තවොහාරං ලභති. යථාහ –

“සො ඛවාහං, ආවුසො, සබ්බනිමිත්තානං අමනසිකාරා අනිමිත්තං වෙතොසමාධිං උපසම්පජ්ජ විහරාමි. තස්ස මය්හං, ආවුසො, ඉමිනා විහාරෙන විහරතො නිමිත්තානුසාරි විඤ්ඤාණං හොති” ති (සං. නි. 4.340).

මානානුසයමුජ්ජහාති ඉමාය අනිමිත්තභාවනාය අනිච්චසඤ්ඤං පටිලභිත්වා “අනිච්චසඤ්ඤිනො, මෙසිය, අනත්තසඤ්ඤා සණ්ඨාති, අනත්තසඤ්ඤී අස්මිමානසමුත්සානං පාපුණාති” ති එවමාදිනා (අ. නි. 9.3; උදා. 31) අනුක්කමෙන මානානුසයං උජ්ජහ පජ්ජ පරිච්චජාහීති අත්ථො. තතො මානාභිසමයා, උපසන්නො චරිස්සසීති අට්ඨං අරියමග්ගෙන මානස්ස අභිසමයා ඛයා වයා පහානා පටිනිස්සග්ගා උපසන්නො නිබ්බුතො සීතිභූතො සබ්බදරුපරිලාභවිරහිතො යාව අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාසි, තාව සුඤ්ඤතානිමිත්තාජ්ජණිතානං අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙන ඵලසමාපත්තිවිහාරෙන චරිස්සසි විහරිස්සසීති අරහත්තනිකුටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

තතො පරං “ඉත්ථං සුදං භගවා” තිආදි සඬගීතිකාරකානං වචනං. තත්ථ ඉත්ථං සුදන්ති ඉත්ථං සු ඉදං, එවමෙවාති වුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව. එවං ඔවදියමානො වායස්මා රාහුලො පරිපාකගතෙසු විමුත්තිපරිපාවතියෙසු ධම්මෙසු වූළරාහුලොවාදසුත්තපරියොසානෙන අනෙකෙහි දෙවතාසහස්සෙහි සද්ධිං අරහත්තෙ පතිට්ඨාසීති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය රාහුලසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. නිග්‍රොධකප්පසුත්ත-(වඬගීසසුත්ත)-වණ්ණනා

එවං මෙ සුතන්ති නිග්‍රොධකප්පසුත්තං, “වඬගීසසුත්ත” න්තිපි වුච්චති. කා උජ්ජත්ති? අයමෙව යාස්ස නිදානෙ වුත්තා. තත්ථ එවං මෙතිආදීනි වුත්තත්ථානෙව, යතො තානි අඤ්ඤානි ව තථාවිධානි ඡඩ්ඛෙත්වා අවුත්තනයමෙව වණ්ණයිස්සාම. අග්ගාලවෙ වෙතියෙති ආලවියං අග්ගවෙතියෙ. අනුජ්ජන්තො හි භගවති අග්ගාලවගොතමකාදීනි අනෙකානි වෙතියානි අහෙසුං යක්ඛනාගාදීනං භවනානි. තානි උජ්ජන්තො භගවති මනුස්සා විනාසෙත්වා විහාරෙ අකංසු, තෙනෙව ව නාමෙන වොහරිංසු. තතො අග්ගාලවෙතියසඬබානෙ විහාරෙ විහරතීති වුත්තං හොති. ආයස්මතො වඬගීසස්සාති එත්ථ ආයස්මාති පියවචනං, වඬගීසොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං. සො ජාතිතො පභූති එවං වෙදිතබ්බො – සො කිර පරිබ්බාජකස්ස සුත්තො පරිබ්බාජකාය කුච්ඡමිහි ජාතො අඤ්ඤතරං විජ්ජං ජානාති, යස්සානුභාවෙන

ඡවසීසං ආකොටෙන්වා සත්තානං ගතිං ඡානාති. මනුස්සාපි සුදං අත්තනො ඤාතීනං කාලකතානං සුසානනො සීසානි ආනෙන්වා තං තෙසං ගතිං පුච්ඡන්ති. සො “අසුකනිරයෙ නිබ්බත්තො, අසුකමනුස්සලොකෙ”ති වදති. තෙ තෙන විමිහිතා තස්ස බහුං ධනං දෙන්ති. එවං සො සකලජම්බුදීපෙ පාකටො අහොසි.

සො සතසහස්සකප්පං පූර්තපාරමී අභිනිභාරසම්පන්නො පඤ්චහි පූරිසසහස්සෙහි පරිවුතො ගාමනිගමජනපදරාජධානියු විවරන්නො සාවත්ථීං අනුප්පන්නො. තෙන ච සමයෙන භගවා සාවත්ථීයං විහරති, සාවත්ථීවාසීනො පුරෙහත්තං දානං දත්වා පච්ඡාහත්තං සුනිවත්ථා සුපාරුතා පුප්ඵගන්ධාදීනි ගහෙන්වා ධම්මස්සවනත්ථාය ඡෙතවනං ගච්ඡන්ති. සො තෙ දිස්වා “මහාජනකායො කුහිං ගච්ඡති”ති පුච්ඡි. අට්ඨස්ස තෙ ආචික්ඛිංසු – “බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො, සො බහුජනහිතාය ධම්මං දෙසෙති, තත්ථ ගච්ඡාමා”ති. සොපි තෙහි සද්ධිං සපරිවාරො ගන්ත්වා භගවතා සද්ධිං සම්මොදිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අට්ඨ නං භගවා ආමන්තෙසි – “කිං, වඩ්ඪීස, ඡානාසි කිර තාදිසං විජ්ජං, යාය සත්තානං ඡවසීසානි ආකොටෙන්වා ගතිං පවෙදෙසී”ති? “එවං, හො ගොතම, ඡානාමී”ති. භගවා නිරයෙ නිබ්බත්තස්ස සීසං ආහරාපෙන්වා දස්සෙසි, සො නබෙන ආකොටෙන්වා “නිරයෙ නිබ්බත්තස්ස සීසං හො ගොතමා”ති ආහ. එවං සබ්බගතිනිබ්බත්තානං සීසානි දස්සෙසි, සොපි තට්ථ ඤත්වා ආරොවෙසි. අට්ඨස්ස භගවා බිණ්ණසවසීසං දස්සෙසි, සො පුනප්පුනං ආකොටෙන්වා න අඤ්ඤාසි. තතො භගවා “අවිසයො තෙ එත්ථ වඩ්ඪීස, මමෙවෙසො විසයො, බිණ්ණසවසීස”න්ති වත්වා ඉමං ගාථමහාසි –

“ගතී මිගානං පවනං, ආකාසො පක්ඛිනං ගති;
විභවො ගතී ධම්මානං, නිබ්බානං අරහතො ගතී”ති. (පරි. 339);

වඩ්ඪීසො ගාථං සුත්වා “ඉමං මෙ, හො ගොතම, විජ්ජං දෙහී”ති ආහ. භගවා “නායං විජ්ජා අපබ්බජිතානං සම්පජ්ජති”ති ආහ. සො “පබ්බාඡෙත්වා වා මං, හො ගොතම, යං වා ඉච්ඡසි, තං කත්වා ඉමං විජ්ජං දෙහී”ති ආහ. තදා ච භගවතො නිග්‍රොධකප්පත්ථෙරො සම්පෙ හොති, තං භගවා ආණාපෙසි – “තෙන හි, නිග්‍රොධකප්ප, ඉමං පබ්බාඡෙහී”ති. සො තං පබ්බාඡෙත්වා තවපඤ්චකකම්මට්ඨානං ආචික්ඛි. වඩ්ඪීසො අනුපුබ්බෙන පටිසම්භිදාප්පන්නො අරහා අහොසි. එතදග්ගෙ ච භගවතා නිද්දිට්ඨො “එතදග්ගං, හික්ඛවෙ, මම සාවකානං හික්ඛුනං පටිභානවත්තානං යදිදං වඩ්ඪීසො”ති (අ. නි. 1.212).

එවං සමුදාගතස්ස ආයස්මතො වඩ්ඪීසස්ස උපජ්ඣායො වජ්ජාවජ්ජාදිඋපනිජ්ඣායනෙන එවං ලද්ධවොහාරො නිග්‍රොධකප්පො නාම ථෙරො. කප්පොති තස්ස ථෙරස්ස නාමං, නිග්‍රොධමූලෙ පන අරහත්තං අධිගතත්තා “නිග්‍රොධකප්පො”ති භගවතා වුත්තො. තතො නං හික්ඛුපි එවං වොහරන්ති. සාසනෙ ථීරභාවං පත්තොති ථෙරො. අග්ගාලවෙ වෙනියෙ අවිරපරිනිබ්බුතො හොතීති තස්මිං වෙනියෙ අවිරපරිනිබ්බුතො හොති. රහොගතස්ස පටිසල්ලීනස්සානි ගණම්භා වූපකට්ඨත්තා රහොගතස්ස කායෙන, පටිසල්ලීනස්ස චිත්තෙන තෙහි

තෙහි විසයෙහි පටිනිවත්තිත්වා සල්ලීනස්ස. එවං චෙතසො පරිචිතක්කො උදපාදීති ඉමිනා ආකාරෙන චිතක්කො උප්පජ්ජී. කස්මා පන උදපාදීති. අසම්මුඛත්තා දිට්ඨාසෙවනත්තා ව. අයඤ්ඤි තස්ස පරිනිබ්බානකාලෙ න සම්මුඛා අහොසි, දිට්ඨපුබ්බඤ්ඤවානෙන අස්ස හත්ථකුක්කුච්චාදිපුබ්බාසෙවනං, තාදිසඤ්ච අබ්භාසවානම්පි හොති බ්භාසවානම්පි පුබ්බපරිවයෙන.

තථා හි පිණ්ඩොලභාරද්වාපො පච්ඡාහත්තං දිවාචිහාරත්ථාය උදෙනස්ස උය්‍යානමෙව ගච්ඡති පුබ්බෙ රාජා හුත්වා තත්ථ පරිවාරෙසීති ඉමිනා පුබ්බපරිවයෙන, ගවම්පතිත්ථෙරො තාවතිංසභවනෙ සුඤ්ඤං දෙවවිමානං ගච්ඡති දෙවපුත්තො හුත්වා තත්ථ පරිවාරෙසීති ඉමිනා පුබ්බපරිවයෙන. පිලිත්ථෙවච්ඡො හික්ඛු වසලවාදෙන සමුදාවරති අබ්බොකිණ්ණානි පඤ්ච ජාතිසත්තානි බ්‍රාහ්මණො හුත්වා තථා අභාසීති ඉමිනා පුබ්බපරිවයෙන. තස්මා අසම්මුඛත්තා දිට්ඨාසෙවනත්තා වස්ස එවං චෙතසො පරිචිතක්කො උදපාදි “පරිනිබ්බුතො නු බො මෙ උපජ්ඣායො, උදාහු තො පරිනිබ්බුතො”ති. තතො පරං උත්තානත්ථමෙව. එකංසං වීචරං කත්වාති එත්ථ පන පුන සණ්ඨාපනෙන එවං චුත්තං. එකංසන්ති ව වාමංසං පාරුපිත්වා ධීතස්සෙතං අධිවචනං. යතො යථා වාමංසං පාරුපිත්වා ධීතං හොති, තථා වීචරං කත්වාති එවමස්සත්ථො වෙදිතබ්බො. සෙසං පාකටමෙව.

346. අනොමපඤ්ඤන්ති ඔමං චූච්චති පරිත්තං ලාමකං, න ඔමපඤ්ඤං, අනොමපඤ්ඤං, මහාපඤ්ඤන්ති අත්ථො. දිට්ඨෙව ධම්මෙති පච්චක්ඛමෙව, ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙති වා අත්ථො. විචිකිච්ඡානන්ති එවරූපානං පරිචිතක්කානං. ඤාතොති පාකටො. යසස්සීති ලාභපරිවාරසම්පන්නො අභිනිබ්බුතත්තොති ගුත්තචිත්තො අපරිධය්‍යමානචිත්තො වා.

347. තයා කතන්ති නිග්‍රොධමුලෙ නිසින්නත්තා “නිග්‍රොධකප්පො”ති වදනා තයා කතන්ති යථා අත්තනා උපලක්ඛෙති, තථා භණති. භගවා පන න නිසින්නත්තා එව තං තථා ආලපි, අපිච බො තත්ථ අරහත්තං පත්තත්තා. බ්‍රාහ්මණස්සාති ජාතිං සන්ධාය භණති. සො කිර බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලා පබ්බජිතො. නමස්සං අවරීති නමස්සමානො විහාසි. මුත්‍යපෙක්ඛොති නිබ්බානසංඛිතං විමුත්තිං. අපෙක්ඛමානො, නිබ්බානං පත්ථෙන්නොති චුත්තං හොති. දළ්භධම්මදස්සීති භගවත්තං ආලපති. දළ්භධම්මො හි නිබ්බානං අභිජ්ජනට්ඨෙන, තඤ්ච භගවා දස්සෙති. තස්මා තං “දළ්භධම්මදස්සී”ති ආහ.

348. සක්‍යාතිපි භගවත්තමෙව කුලනාමෙන ආලපති. මයම්පි සබ්බෙති නිරවසෙසපරිසං සංඛිගණ්හිත්වා අත්තානං දස්සෙන්නො භණති. සමන්තවක්ඛුතිපි භගවත්තමෙව සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණෙන ආලපති. සමවට්ඨිතාති සම්මා අවට්ඨිතා ආහොගං කත්වා ධීතා. තොති අම්භාකං. සවනායාති ඉමස්ස පඤ්ඤාස්ස වෙය්‍යාකරණස්සවනත්ථාය. සොතාති සොතින්ද්‍රියානි. කුචං තො සත්ථා ත්වමනුත්තරොසීති ථුතිවචනමත්තමෙවෙනං.

349. ඡන්දෙව නො විවිකිව්ජන්ති අකුසලවිවිකිව්ජාය නිබ්බිවිකිව්ජො සො, විවිකිව්ජාපතිරූපකං පන තං පරිවිතක්කං සන්ධායෙවමාහ. බුහි මෙතන්ති බුහි මෙ එතං, යං මයා යාවිතොසි “තං සාවකං සකාය, මයම්පි සබ්බෙ අඤ්ඤාතුමිව්ජාමා” ති, බුචන්තො ච තං බ්‍රාහ්මණං පරිනිබ්බුතං වෙදය භූරිපඤ්ඤ මජ්ඣෙව නො භාස, පරිනිබ්බුතං ඤත්වා මහාපඤ්ඤං භගවා මජ්ඣෙව අමිහාකං සබ්බෙසං භාස, යථා සබ්බෙව මයං ජානෙය්‍යාම. සක්කොව දෙවාන සහස්සනෙත්තොති ඉදං පන ථුතිවචනමෙව. අපිවස්ස අයං අධිප්පායො – යථා සක්කො සහස්සනෙත්තො දෙවානං මජ්ඣෙව තෙහි සක්කච්චං සම්පට්ඨිතවචනො භාසති, එවං අමිහාකං මජ්ඣෙව අමහෙහි සම්පට්ඨිතවචනො භාසාති.

350. යෙ කෙවීති ඉමම්පි ගාථං භගවන්තං ථුතන්තොයෙව චත්තුකාමතං ජනෙතුං භණති. තස්සත්ථො යෙ කෙවී අභිජ්ඣාදයො ගන්ථා තෙසං අප්පභානෙ මොහවිවිකිව්ජානං පභානාභාවතො “මොහමග්ගා” ති ච “අඤ්ඤාණපක්ඛා” ති ච “විවිකිව්ජට්ඨානා” ති ච වුච්චන්ති. සබ්බෙ තෙ තථාගතං පත්වා තථාගතස්ස දෙසනාබලෙන විද්ධංසිතා න භවන්ති නස්සන්ති. කිං කාරණං? චක්ඛුඤ්ඤි එතං පරමං නරානං, යස්මා තථාගතො සබ්බගන්ථවිධමනපඤ්ඤාවක්ඛුජනනතො නරානං පරමං චක්ඛුන්ති චුත්තං හොති.

351. නො වෙ හි ජාතුති ඉමම්පි ගාථං ථුතන්තොයෙව චත්තුකාමතං ජනෙත්තොව භණති. තත්ථ ජාතුති එකංසවචනං. පුරිසොති භගවන්තං සන්ධායාහ. ජොතිමන්තොති පඤ්ඤාජොතිසමන්තාගතො සාරිපුත්තාදයො. ඉදං චුත්තං හොති – යදි භගවා යථා පුරත්ථිමාදිහෙදො වානො අබ්භසනං විහන්ති, එවං දෙසනාවෙගෙන කිලෙසෙ න විහන්තෙය්‍ය. තථා යථා අබ්භසනෙන නිචුතො ලොකො තමොව හොති එකන්ධකාරො, එවං අඤ්ඤාණනිචුතොපි තමොවස්ස. යෙපි ඉමෙ දානි ජොතිමන්තො බායන්ති සාරිපුත්තාදයො, තෙපි නරා න තපෙය්‍යුන්ති.

352. ධීරා වාති ඉමම්පි ගාථං පුරිමනෙයෙනෙව භණති. තස්සත්ථො ධීරා ච පණ්ඩිතා පුරිසා පජ්ජොතකරා භවන්ති, පඤ්ඤාපජ්ජොතං උප්පාදෙන්ති. තස්මා අහං තං වීර පධානවීරියසමන්තාගතො භගවා තථෙව මඤ්ඤෙ ධීරොති ච පජ්ජොතකරොත්ථෙව ච මඤ්ඤාමි. මයඤ්ඤි විපස්සිනං සබ්බධම්මෙ යථාභූතං පස්සන්තං භගවන්තං ජානන්තා එව උපාගමුම්හා, තස්මා පරිසාසු නො ආචිකරොහි කප්පං, නිග්‍රොධකප්පං ආචික්ඛ පකාසෙහීති.

353. බිජ්ජන්ති ඉමම්පි ගාථං පුරිමනෙයෙනෙව භණති. තස්සත්ථො බිජ්ජං ගිරං එරය ලභුං අවිරායමානො වචනං භාස, වග්ගුං මනොරමං භගවා. යථා සුචණ්ණභංසො ගොවරපටික්කන්තො ජාතස්සරවනසණ්ඩං දිස්වා ගීවං පග්ගස්භ උච්චාරෙත්වා රත්තතුණ්ඨෙන සණ්ඨං අතරමානො වග්ගුං ගිරං නිකුජති නිව්ජාරෙති, එවමෙව ත්වම්පි සණ්ඨං නිකුජ, ඉමිනා මහාපුරිසලක්ඛණඤ්ඤතරෙන බිත්ඳුස්සරෙන සුචිකප්පිතෙන සුචුට්ඨිකප්පිතෙන අභිසම්බුතෙන. එතෙ මයං සබ්බෙව උජුගතා අවික්ඛිත්තමානසා හුත්වා තව නිකුජිතං සුඤ්ඤාමාති.

354. පහිනජාතිමරණන්ති ඉමම්පි ගාථං පුරිමනයෙනෙව භණති. තත්ථ න සෙසෙතීති අසෙසො, නං අසෙසං. සොතාපන්නාදයො විය කිඤ්චි අසෙසෙත්වා පහිනජාතිමරණන්ති චුත්තං හොති. නිග්ගස්භාති සුට්ඨු යාවිත්වා නිබන්ධිත්වා. ධොනන්ති ධුතසබ්බපාපං. චදෙස්සාමීති කථාපෙස්සාමි ධම්මං. න කාමකාරො හි පුට්ඨජනානන්ති පුට්ඨජනානමෙව හි කාමකාරො නත්ථි, යං පත්ථෙන්නි ඤාතුං වා චත්තුං වා, තං න සක්කොන්ති. සඬ්ඛෙය්‍යකාරො ච තථාගතානන්ති තථාගතානං පන වීමංසකාරො පඤ්ඤාපුබ්බිගමා කිරියා. තෙ යං පත්ථෙන්නි ඤාතුං වා චත්තුං වා, තං සක්කොන්තිති අධිජ්ජායො.

355. ඉදානි තං සඬ්ඛෙය්‍යකාරං පකාසෙන්නො “සම්පන්නවෙය්‍යාකරණ”න්ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – තථා හි තව භගවා ඉදං සමුප්පුපඤ්ඤස්ස තත්ථ තත්ථ සමුග්ගහීතං චුත්තං පචත්තිතං සම්පන්නවෙය්‍යාකරණං, “සන්නතිමහාමත්තො සන්නතාලමත්තං අබ්භුග්ගන්ත්වා පරිනිබ්බායිස්සති, සුප්පබුද්ධො සක්කො සන්නමෙ දිවසෙ පථවිං පවිසිස්සති”ති එවමාදිසු අවිපරිතං දිට්ඨං. තතො පන සුට්ඨුතරං අඤ්ජලිං පණාමෙත්වා ආහ – අයමඤ්ජලී පච්ඡිමො සුප්පණාමිතො, අයමපරොපි අඤ්ජලී සුට්ඨුතරං පණාමිතො. මා මොහයිති මා නො අකථනෙන මොහයි ජානං ජානන්තො කප්පස්ස ගතිං. අනොමපඤ්ඤාති භගවන්තං ආලපති.

356. පරොවරන්ති ඉමං පන ගාථං අපරෙනපි පරියායෙන අමොහනමෙව යාවන්තො ආහ. තත්ථ පරොවරන්ති ලොකියලොකුත්තරවසෙන සුන්දරාසුන්දරං දුරෙසන්නිකං වා. අරියධම්මන්ති චතුසච්චධම්මං. විදිත්වාති පටිච්ඡ්ඤිත්වා. ජානන්ති සබ්බං ඤෙය්‍යධම්මං ජානන්තො. වාචාහිකඬ්ඛාමීති යථා සම්මති සම්මතන්තො පුරිසො කිලන්තො තසිතො වාරිං, එවං තෙ වාවං අහිකඬ්ඛාමි. සුතං පචස්සාති සුතසඬ්ඛාතං සද්දායතනං පචස්ස පග්ගර මුඤ්ච පචත්තෙහි. “සුතස්ස වස්සා”තිපි පායො, චුත්තජ්ජකාරස්ස සද්දායතනස්ස වුට්ඨිං වස්සාති අත්ථො.

357. ඉදානි යාදිසං වාවං අහිකඬ්ඛති, තං පකාසෙන්නො –

“යදන්ථිකං බ්‍රහ්මවරියං අවරී,
කප්පායනො කච්චිස්ස තං අමොසං;
නිබ්බායි සො ආදු සඋපාදිසෙසො,
යථා විමුත්තො අහු තං සුණොමා”ති. –

ගාථමාහ. තත්ථ කප්පායනොති කප්පමෙව පූජාවසෙන භණති. යථා විමුත්තොති “කිං අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා යථා අසෙක්ඛා, උදාහු උපාදිසෙසාය යථා සෙක්ඛා”ති පුච්ඡති. සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

358. එවං ද්වාදසහි ගාථාහි යාවිතො භගවා තං වියාකරොන්තො –

“අච්ඡෙච්ඡි තණ්හං ඉධ නාමරූපෙ, (ඉති භගවා)

කණ්හස්ස සොතං දීඝරත්තානුසයිතං;
අතාරි ජාතිං මරණං අසෙසං,
ඉච්චබ්බි භගවා පඤ්චසෙට්ඨො’ති. —

ගාථමාහ. තත්ථ පුරිමපදස්ස තාව අත්ථො — යාපි ඉමස්මිං නාමරූපෙ කාමතණ්හාදිහෙදා තණ්හාදීඝරත්තං අප්පභීනට්ඨොන අනුසයිතා කණ්හනාමකස්ස මාරස්ස “සොත”න්තිපි වුවවති, තං කණ්හස්ස සොතභූතං දීඝරත්තානුසයිතං ඉධ නාමරූපෙ තණ්හං කප්පායනො ඡින්දීති. ඉති භගවාති ඉදං පනෙත්ථ සඬගීතිකාරානං වචනං. අතාරි ජාතිං මරණං අසෙසන්ති සො තං තණ්හං ඡෙත්වා අසෙසං ජාතිමරණං අතාරි, අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බායීති දස්සෙති. ඉච්චබ්බි භගවා පඤ්චසෙට්ඨොති වඬගීසෙන පුට්ඨො භගවා එතදවොච පඤ්චන්තං පයමසිස්සානං පඤ්චවග්ගියානං සෙට්ඨො, පඤ්චහි වා සද්ධාදීහි ඉන්ද්‍රියෙහි, සීලාදීහි වා ධම්මක්ඛන්ධෙහි අතිවිසිට්ඨෙහි වක්ඛුහි ව සෙට්ඨොති සඬගීතිකාරානමෙවිදං වචනං.

359. එවං චුත්තෙ භගවතො භාසිතමභිනන්දමානසො වඬගීසො “එස සුත්වා”තිආදිගාථායො ආහ. තත්ථ පයමගාථාය ඉසිසත්තමාති භගවා ඉසි ව සත්තමො ව උත්තමට්ඨොන විපස්සිසිඛිවෙස්සභූකකුසන්ධකොණාගමනකස්සපනාමකෙ ඡ ඉසයො අත්තනා සහ සත්ත කරොන්තො පාතුභූතොතිපි ඉසිසත්තමො, තං ආලපන්තො ආහ. න මං වඤ්චෙසිති යස්මා පරිනිබ්බුතො, තස්මා තස්ස පරිනිබ්බුතභාවං ඉච්ඡන්තං මං න වඤ්චෙසි, න විසංවාදෙසිති අත්ථො. සෙසමෙත්ථ පාකට්ඨෙව.

360. දුතියගාථාය යස්මා මුත්‍යපෙක්ඛො විහාසි, තස්මා තං සන්ධායාහ “යථාචාදී තථාකාරී, අහු බුද්ධස්ස සාවකො”ති. මච්චුනො ජාලං තතන්ති තෙභූමකවට්ටෙ විත්ථනං මාරස්ස තණ්හාජාලං. මායාවිනොති බහුමායස්ස. “තථා මායාවිනො”තිපි කෙච් පයන්ති, තෙසං යො අනෙකාහි මායාහි අනෙකක්ඛන්තුම්පි භගවන්තං උපසඬකම්, තස්ස තථා මායාවිනොති අධිප්පායො.

361. තතියගාථාය ආදීති කාරණං. උපාදානස්සාති වට්ටස්ස. වට්ටඤ්ඡි උපාදානබ්බට්ඨොන ඉධ “උපාදාන”න්ති චුත්තං, තස්සෙව උපාදානස්ස ආදිං අවිජ්ජාතණ්හාදිහෙදං කාරණං අද්දස කප්පොති එවං වත්තුං වට්ටති භගවාති අධිප්පායෙන වදති. අච්චගා වතාති අතික්කන්තො වත. මච්චුධෙය්‍යන්ති මච්චු එත්ථ ධියතීති මච්චුධෙය්‍යං, තෙභූමකවට්ටස්සෙතං අධිවචනං. තං සුදුත්තරං මච්චුධෙය්‍යං අච්චගා වතාති වෙදජාතො භණති. සෙසමෙත්ථ පාකට්ඨෙව.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය නිග්‍රොධකප්පසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. සම්මාපරිබ්බාජනීයසුත්ත-(මහාසමයසුත්ත)-වණ්ණනා

362. පුවිඡාමි මුනිං පඤ්ඤාපඤ්ඤානි සම්මාපරිබ්බාජනීයසුත්තං,

“මහාසමයසුත්ත” නීතිපි වුවවති මහාසමයදිවසෙ කථිතත්තා. කා උප්පත්ති?
පුවිඡාවසිකා උප්පත්ති. නිම්මිතබුද්ධෙන හි පුට්ඨො භගවා ඉමං සුත්තමහාසි, තං
සද්ධිං පුවිඡාය “සම්මාපරිබ්බාජනීයසුත්ත” නීති වුවවති. අයමෙත්ථ සඬබ්බෙපො,
විත්ථාරතො පන සාකියකොලියානං උප්පත්තිතො පභුති පොරාණෙනි වණ්ණියති.

තත්තායං උද්දෙසමග්ගවණ්ණනා – පට්මකප්පිකානං කිර රඤ්ඤො
මහාසම්මතස්ස රොජො නාම පුත්තො අහොසි. රොජස්ස වරරොජො, වරරොජස්ස
කල්යාණො, කල්යාණස්ස වරකල්යාණො, වරකල්යාණස්ස මන්ධාතා, මන්ධාතූස්ස
වරමන්ධාතා, වරමන්ධාතූස්ස උපොසථො, උපොසථස්ස වරො, වරස්ස උපවරො,
උපවරස්ස මසදෙවො, මසදෙවස්ස පරම්පරා චතුරාසිති ඛත්තියසහස්සානි අහෙසුං.
තෙසං පරතො තයො ඔක්කාකවංසා අහෙසුං. තෙසු තතියඔක්කාකස්ස පඤ්ච
මහෙසියො අහෙසුං – හත්ථා, විත්තා, ජන්තු, ජාලිනී, විසාබාති. එකෙකිස්සා පඤ්ච
පඤ්ච ඉත්ථිසතානි පරිවාරා. සබ්බජෙට්ඨාය චත්තාරො පුත්තා – ඔක්කාමුබ්බො,
කරකණ්ඩු, හත්ථිනිකො, සිනිපුරොති; පඤ්ච ධීතරො – පියා, සුප්පියා, ආනන්දා,
විජිතා, විජිතසෙනාති. එවං සා නව පුත්තෙ ලහිත්වා කාලමකාසි.

අථ රාජා අඤ්ඤං දහරං අභිරූපං රාජධීතරං ආනෙත්වා අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ
ධිපෙසි. සාපි ජන්තුං නාම එකං පුත්තං විජායි. තං ජන්තුකුමාරං පඤ්චමදිවසෙ
අලඬිකරිත්වා රඤ්ඤො දස්සෙසි. රාජා තුට්ඨො මහෙසියා වරං අදාසි. සා ඤාතකෙහි
සද්ධිං මන්තෙත්වා පුත්තස්ස රජ්ජං යාචි. රාජා “නස්ස වසලි, මම පුත්තානං
අන්තරායම්චිජ්ජි” ති නාදාසි. සා පුනස්පුනං රහො රාජානං පරිතොසෙත්වා “න,
මහාරාජ, මුසාවාදො වට්ඨති” තිආදීති විත්වා යාවති එව. අථ රාජා පුත්තෙ
ආමන්තෙසි – “අහං, තාතා, තුම්භාකං කනිට්ඨං ජන්තුකුමාරං දිස්වා තස්ස මාතුයා
සහසා වරං අදාසිං. සා පුත්තස්ස රජ්ජං පරිණාමෙතුං ඉච්ඡති. තුම්භෙ මමච්චයෙන
ආගන්ත්වා රජ්ජං කාරෙය්‍යාමා” ති අට්ඨහි අමච්චෙහි සද්ධිං උය්‍යාපෙසි. තෙ
හගිනියො ආදාය චතුරඬිගිනියා සෙනාය නගරා නික්ඛමිංසු. “කුමාරා පිතුඅච්චයෙන
ආගන්ත්වා රජ්ජං කාරෙස්සන්ති, ගච්ඡාම නෙ උපට්ඨහාමා” ති විත්තෙත්වා බහු
මනුස්සා අනුබන්ධිංසු. පට්මදිවසෙ යොජනමත්තා සෙනා අහොසි, දුතියදිවසෙ
ද්වියොජනමත්තා, තතියදිවසෙ තියොජනමත්තා. කුමාරා විත්තෙසුං – “මහා අයං
බලකායො, සවෙ මයං කඤ්චි සාමන්තරාජානං අක්කමිත්වා ජනපදං ගණ්හිස්සාම,
සොපි නො න පහොස්සති, කිං පරෙසං පිළං කත්වා ලද්ධරජ්ජෙන, මහා ජම්බුදීපො,
අරඤ්ඤෙ නගරං මාපෙස්සාමා” ති හිමවත්තාහිමුබ්බා අගමිංසු.

තත්ථ නගරමාපනොකාසං පරියෙසමානා හිමවති කපිලො නාම ඝොරතපො
තාපසො පට්චසති පොක්ඛරණිතිරෙ මහාසාකසණ්ඩෙ, තස්ස වසනොකාසං ගතා.
සො තෙ දිස්වා පුවිජිත්වා සබ්බං පවත්තිං සුත්වා තෙසු අනුකම්පං අකාසි. සො කිර
භුම්මජාලං නාම විජ්ජං ජානාති, යාය උද්ධං අසිතිහත්ථෙ ආකාසෙ ච හෙට්ඨා
භූමියඤ්ච ගුණදොසෙ පස්සති. අට්ඨකස්මිං පදෙසෙ සුකරමිගා සීහබ්‍යග්ඝාදයො
තාසෙත්වා පරිපාතෙන්නි, මණ්ඩුකමුසිකා සප්පෙ හිංසාපෙන්නි. සො තෙ දිස්වා

“අයං භූමිප්පදෙසො පට්ඨිඅග්ග” න්ති තස්මිං පදෙසෙ අස්සමං මාපෙසි. තතො සො රාජකුමාරො ආහ – “සවෙ මම නාමෙන නගරං කරොථ, දෙමි වො ඉමං ඔකාස” න්ති. තෙ තථා පටිජානිංසු. තාපසො “ඉමස්මිං ඔකාසෙ යත්වා චණ්ඩාලපුත්තොපි චක්කවත්තිං බලෙන අතිසෙති” ති වත්වා “අස්සමෙ රඤ්ඤො සරං මාපෙත්වා නගරං මාපෙථා” ති තං ඔකාසං දත්වා සයං අවිදුරෙ පබ්බතපාදෙ අස්සමං කත්වා වසි. තතො කුමාරා තත්ථ නගරං මාපෙත්වා කපිලස්ස වුත්ථොකාසෙ කතත්තා “කපිලවත්ථු” ති නාමං ආරොපෙත්වා තත්ථ නිවාසං කප්පෙසුං.

අථ අමච්චා “ඉමෙ කුමාරා වයප්පත්තා, යදි නෙසං පිතා සන්තිකෙ භවෙය්‍යා, සො ආවාහවිවාහං කාරෙය්‍යා. ඉදානි පන අම්භාකං භාරො” ති චිත්තෙත්වා කුමාරෙහි සද්ධිං මන්තෙසුං. කුමාරා “අම්භාකං සදිසා ඛත්තියධීතරො න පස්සාම, තාසමපි භගිනීනං සදිසෙ ඛත්තියකුමාරෙ, ජාතිසම්භෙදඤ්ච න කරොමා” ති. තෙ ජාතිසම්භෙදභයෙන ජෙට්ඨභගිනිං මාතුට්ඨානෙ යපෙත්වා අවසෙසාහි සංවාසං කප්පෙසුං. තෙසං පිතා තං පවත්තිං සුත්වා “සක්‍යා චත, භො කුමාරා, පරමසක්‍යා චත, භො කුමාරා” ති උදානං උදානෙසි. අයං තාච සක්‍යානං උප්පත්ති. වුත්තමපි චෙතං භගවතා –

“අථ බො, අම්බට්ඨ, රාජා ඔක්කාකො අමච්චෙ පාරිසජ්ජෙ ආමන්තෙසි – ‘කභං නු බො, භො, එතරහි කුමාරා සම්මන්ති’ ති. අත්ථි, දෙව, හිමවත්තපස්සෙ පොක්ඛරණියා තීරෙ මහාසාකසණ්ඩො, තත්ථෙතරහි කුමාරා සම්මන්ති. තෙ ජාතිසම්භෙදභයා සකාහි භගිනීහි සද්ධිං සංවාසං කප්පෙත්තීති. අථ බො, අම්බට්ඨ, රාජා ඔක්කාකො උදානං උදානෙසි – ‘සක්‍යා චත, භො කුමාරා, පරමසක්‍යා චත, භො කුමාරා’ ති, තදග්ගෙ බො පන, අම්බට්ඨ, සක්‍යා පඤ්ඤායන්ති, සො ච සක්‍යානං පුබ්බපුරිසො” ති (දී. නි. 1.267).

තතො තෙසං ජෙට්ඨභගිනියා කුට්ඨරොගො උදපාදි, කොවිළාරපුප්ඵසදිසානි ගත්තානි අහෙසුං. රාජකුමාරා “ඉමාය සද්ධිං එකතො නිසජ්ජට්ඨානභොජනාදීනි කරොත්තානම්පි උපරි එස රොගො සඬිකමති” ති චිත්තෙත්වා උය්‍යානකීලං ගච්ඡන්තා විය තං යානෙ ආරොපෙත්වා අරඤ්ඤං පටිසිත්වා පොක්ඛරණං බණ්ණාපෙත්වා තං තත්ථ බාදනීයභොජනීයෙහි සද්ධිං පක්ඛිපිත්වා උපරි පදරං පටිච්ඡාදාපෙත්වා පංසුං දත්වා පක්කමිංසු. තෙන ච සමයෙන රාමො නාම රාජා කුට්ඨරොගී ඔරොධෙහි ච නාටකෙහි ච ජිගුච්ඡියමානො තෙන සංවෙගෙන ජෙට්ඨපුත්තස්ස රජ්ජං දත්වා අරඤ්ඤං පටිසිත්වා තත්ථ පණ්ණමුලඵලානි පරිභුඤ්ජන්තො නචිරස්සෙව අරොගො සුවණ්ණචණ්ණො හුත්වා, ඉතො විතො ච විවරන්තො මහන්තං සුසිරරුක්ඛං දිස්වා තස්සබ්බන්තරෙ සොළසහත්ථප්පමාණං තං කොලාපං සොධෙත්වා, ද්වාරඤ්ච වාතපානඤ්ච කත්වා නිස්සෙණිං බන්ධිත්වා තත්ථ වාසං කප්පෙසි. සො අඬිගාරකටාහෙ අග්ගිං කත්වා රත්තිං විස්සරඤ්ච සුස්සරඤ්ච සුණන්තො සයති. සො “අසුකස්මිං පදෙසෙ සීහො සද්දමකාසි,

අසුකස්මිං බ්‍යග්ඝො”ති සල්ලක්ඛෙන්වා පභාතෙ තත්ථ ගන්ත්වා විසාසමංසං ආදාය පවිත්වා බාදති.

අටේකදිවසං සො පච්චුසසමයෙ අග්ගිං ඡාලෙන්වා නිසීදි. තෙන ව සමයෙන තස්සා රාජධිතාය ගන්ධං සායින්වා බ්‍යග්ඝො තං පදෙසං ඛණිත්වා පදරත්ථරෙ විවරමකාසි. තෙන විවරෙන සා බ්‍යග්ඝං දිස්වා භීතා විස්සරමකාසි. සො තං සද්දං සුත්වා “ඉත්ථිසද්දො එසො”ති ව සල්ලක්ඛෙන්වා පාතොව තත්ථ ගන්ත්වා “කො එත්ථා”ති ආහ. “මාතුගාමො සාමී”ති. “නික්ඛමා”ති. “න නික්ඛමාමී”ති. “කිං කාරණා”ති? “ඛත්තියකඤ්ඤා අහ”න්ති. එවං සොබ්භෙ නිබ්බාපි මානමෙව කරොති. සො සබ්බං පුච්ඡිත්වා “අහමපි ඛත්තියො”ති ඡාතිං ආචික්ඛිත්වා “එහි දානි බීරෙ පක්ඛිත්තසජ්ජෙ විය ඡාත”න්ති ආහ. සා “කුට්ඨරොගිනීමහි සාමි, න සක්කා නික්ඛමිතු”න්ති ආහ. සො “කතකම්මො දානි අහං සක්කා තිකිච්ඡිතු”න්ති නිස්සෙණිං දත්වා තං උද්ධරිත්වා අත්තනො වසනොකාසං නෙත්වා සයං පරිභුත්තභෙසජ්ජානි එව දත්වා නචිරස්සෙව අරොගං සුවණ්ණවණ්ණමකාසි. සො තාය සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි. සා පඨමසංවාසෙනෙව ගබ්භං ගණ්භිත්වා ද්වෙ පුත්තෙ විජායි, පුතපි ද්වෙති එවං සොළසක්ඛත්තුං විජායි. එවං තෙ ද්වත්තිංස භාතරො අභෙසුං. තෙ අනුපුබ්බෙන වුඩ්ඪිජ්ජත්තෙ පිතා සබ්බසිජ්ජානි සික්ඛාපෙසි.

අටේකදිවසං එකො රාමරඤ්ඤො නගරවාසී පබ්බතෙ රතනානි ගවෙසන්තො තං පදෙසං ආගතො රාජානං දිස්වා අඤ්ඤාසි. “ඡානාමහං, දෙව, තුම්භෙ”ති ආහ. “කුතො ත්වං ආගතොසී”ති ව තෙන පුට්ඨො “නගරතො දෙවා”ති ආහ. තතො නං රාජා සබ්බං පවත්තිං පුච්ඡි. එවං තෙසු සමුල්ලපමානෙසු තෙ දාරකා ආගමිංසු. සො තෙ දිස්වා “ඉමෙ කෙ දෙවා”ති පුච්ඡි. “පුත්තා මෙ භණ්ණෙ”ති. “ඉමෙහි දානි, දෙව, ද්වත්තිංසකුමාරෙහි පරිවුතො වනෙ කිං කරිස්සසි, එහි රජ්ජමනුසාසා”ති? “අලං, භණ්ණ, ඉධෙව සුඛ”න්ති. සො “ලද්ධං දානි මෙ කථාපාහත”න්ති නගරං ගන්ත්වා රඤ්ඤො පුත්තස්සාරොවෙසි. රඤ්ඤො පුත්තො “පිතරං ආනෙස්සාමී”ති චතුරඨගිනියා සෙනාය තත්ථ ගන්ත්වා නානජ්ජකාරෙහි පිතරං යාචි. සොපි “අලං, තාත කුමාර, ඉධෙව සුඛ”න්ති නෙව ඉච්ඡි. තතො රාජපුත්තො “න දානි රාජා ආගන්තුං ඉච්ඡති, භන්දස්ස ඉධෙව නගරං මාපෙමී”ති චිත්තෙන්වා තං කොලරුක්ඛං උද්ධරිත්වා සරං කත්වා නගරං මාපෙත්වා කොලරුක්ඛං අපනෙත්වා කතත්තා “කොලනගර”න්ති ව බ්‍යග්ඝපටේ කතත්තා “බ්‍යග්ඝපජ්ජ”න්ති වානි ද්වෙ නාමානි ආරොපෙත්වා අගමාසි.

තතො වයජ්ජත්තෙ කුමාරෙ මාතා ආණාපෙසි – “තාතා, තුම්භාකං කපිලවත්ථුවාසිතො සකායා මාතුලා භොන්ති, ධීතරො නෙසං ගණ්භථා”ති. තෙ යං දිවසං ඛත්තියකඤ්ඤායො නදීකීළනං ගච්ඡන්ති, තං දිවසං ගන්ත්වා නදීතිත්ථං උපරුන්ධිත්වා නාමානි සාවෙන්වා පත්ථිතා පත්ථිතා රාජධිතරො ගහෙන්වා අගමංසු. සකායාරාජානො සුත්වා “භොතු භණ්ණ, අම්භාකං ඤාතකා එවා”ති තුණ්භි අභෙසුං. අයං කොලියානං උජ්ජත්ති.

එවං තෙසං සාකියකොලියානං අඤ්ඤමඤ්ඤං ආවාහවිවාහං කරොන්තානං
 ආගතො වංසො යාව සීහහනුරාජා, තාව චිත්ථාරතො වෙදිතබ්බො –
 සීහහනුරඤ්ඤො කිර පඤ්ච පුත්තා අහෙසුං – සුද්ධොදනො, අමිතොදනො,
 ධොතොදනො, සක්කොදනො, සුක්කොදනොති. තෙසු සුද්ධොදනෙ රජ්ජං
 කාරයමානෙ තස්ස පජාපතියා අඤ්ජනරඤ්ඤො ධිතාය මහාමායාදෙවියා කුච්ඡිමහි
 පූරිතපාරමි මහාපුරිසො ජාතකනිදානෙ චුත්තනයෙන තුසිතපුරා වචිත්වා පටිසන්ධිං
 ගහෙත්වා අනුපුබ්බෙන කතමහාහිනික්ඛමනො සම්මාසම්බොධිං අභිසම්බුජ්ඣත්වා
 පවත්තිතවරධම්මවක්කො අනුක්කමෙන කපිලවත්ථුං ගන්ත්වා
 සුද්ධොදනමහාරාජාදයො අරියඵලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා ජනපදවාරිකං පක්කමිත්වා
 පුනපි අපරෙන සමයෙන පච්චාගන්ත්වා පන්තරසහි හික්ඛුසතෙහි සද්ධිං
 කපිලවත්ථුස්මිං විහරති නිග්‍රොධාරාමෙ.

තත්ථ විහරන්තෙ ව භගවති සාකියකොලියානං උදකං පටිච්ච කලහො අහොසි.
 කථං? තෙසං කිර උභින්නම්පි කපිලපුරකොලියපුරානං අත්තරෙ රොහිණී නාම නදී
 පවත්තති. සා කදාව අප්පොදකා හොති, කදාව මහොදකා. අප්පොදකකාලෙ සෙතුං
 කත්වා සාකියාපි කොලියාපි අත්තනො අත්තනො සස්සපායනත්ථං උදකං
 ආනෙන්නි. තෙසං මනුස්සා එකදිවසං සෙතුං කරොන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං භණ්ඩන්තා
 “අරෙ තුම්භාකං රාජකුලං භගිනීහි සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි
 කුක්කුටසොණසිඬගාලාදිතිරව්ජානා විය, තුම්භාකං රාජකුලං සුසිරරුක්ඛෙ වාසං
 කප්පෙසි පිසාවිල්ලිකා වියා”ති එවං ජාතිවාදෙන බුංසෙත්වා අත්තනො අත්තනො
 රාජුනං ආරොවෙසුං. තෙ කුද්ධා යුද්ධසජ්ජා හුත්වා රොහිණීනදීරං සම්පත්තා. එවං
 සාගරසදිසං බලං අට්ඨාසි.

අථ භගවා “ඤාතකා කලහං කරොන්ති, හන්ද, තෙ වාරෙස්සාමි”ති
 ආකාසෙනාගන්ත්වා ද්වින්නං සෙනානං මජ්ඣෙ අට්ඨාසි. තම්පි ආවජ්ජෙත්වා
 සාවත්ථිතො ආගතොති එකෙ. එවං යත්වා ව පන අත්තදණ්ඩසුත්තං (සු. නි. 941
 ආදයො) අහාසි. තං සුත්වා සබ්බෙ සංවෙගප්පත්තා ආවුධානි ඡඩ්ඛෙත්වා භගවන්තං
 නමස්සමානා අට්ඨංසු, මහග්ගඤ්ච ආසනං පඤ්ඤාපෙසුං. භගවා ඔරුය්හ
 පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසිදිත්වා “කුයාරිහත්ථො පුරිසො”ති ආදිකං එන්දනජාතකං (ජා.
 1.13.14), “වන්දාමි තං කුඤ්ජරා”ති ආදිකං ලවුකිකජාතකං (ජා. 1.5.39).

“සම්මොදමානා ගච්ඡන්ති, ජාලමාදාය පක්ඛිනො;
 යදා තෙ විවදිස්සන්ති, තදා එහින්ති මෙ වස”න්ති. (ජා. 1.1.33) –

ඉමං වට්ටකජාතකඤ්ච කථෙත්වා පුන තෙසං චිරකාලජ්ජවත්තං ඤාතිභාවං
 දස්සෙත්තො ඉමං මහාවංසං කථෙසි. තෙ “පුබ්බෙ කිර මයං ඤාතකා එවා”ති
 අනිවිය පසිදිංසු. තතො සකායා අඬ්ඬතෙයාකුමාරසනෙ, කොලියා
 අඬ්ඬතෙයාකුමාරසනෙති පඤ්ච කුමාරසනෙ භගවතො පරිවාරත්ථාය අදංසු. භගවා
 තෙසං පුබ්බහෙතුං දිස්වා “එථ හික්ඛවො”ති ආහ. තෙ සබ්බෙ ඉද්ධියා
 නිබ්බත්තඅට්ඨපරික්ඛාරයුත්තා ආකාසෙ අබ්භුග්ගන්ත්වා ආගම්ම භගවන්තං.

වන්දිත්වා අට්ඨංසු. භගවා තෙ ආදාය මහාවනං අගමාසි. තෙසං පජාපතියො දුතෙ පාහෙසුං, තෙ තාහි නානප්පකාරෙහි පලොභියමානා උක්කණ්ඨිංසු. භගවා තෙසං උක්කණ්ඨිතභාවං ඤත්වා හිමවන්තං දස්සෙත්වා තත්ථ කුණාලජාතකකථාය (ජා. 2.21.289 කුණාලජාතකං) තෙසං අනභිරතිං විනොදෙතුකාමො ආහ – “දිට්ඨපුබ්බො වො, හික්ඛවෙ, හිමවා”ති? “න භගවා”ති. “එථ, හික්ඛවෙ, පෙක්ඛවා”ති අත්තනො ඉද්ධියා තෙ ආකාසෙන නෙත්තො “අයං සුවණ්ණපබ්බතො, අයං රජතපබ්බතො, අයං මණ්ණපබ්බතො”ති නානප්පකාර පබ්බතෙ දස්සෙත්වා කුණාලදහෙ මනොසිලාතලෙ පවිට්ඨාසි. තනො “හිමවන්තෙ සබ්බෙ චතුප්පදබ්බුප්පදාදිහෙදා තිරච්ඡානගතා පාණා ආගච්ඡන්තු, සබ්බෙසඤ්ච පච්ඡතො කුණාලසකුණො”ති අධිට්ඨාසි. ආගච්ඡන්තෙ ච තෙ ජාතිනාමනිරුත්තිවසෙන චණ්ණෙත්තො “එතෙ, හික්ඛවෙ, භංසා, එතෙ කොඤ්චා, එතෙ චක්කවාකා, කරච්ඡා, හත්ථිසොණ්ඩකා, පොක්ඛරසාතකා”ති තෙසං දස්සෙසි.

තෙ විමහිතභද්දා පස්සන්තා සබ්බපච්ඡතො ආගච්ඡන්තං ද්විහි දිජකඤ්ඤාහි මුබ්බුණ්ඩකෙන ඩංසිත්වා ගහිතකට්ඨවෙමජ්ඣෙ නිසින්තං. සහස්සදිජකඤ්ඤාපරිවාරං කුණාලසකුණං දිස්වා අච්ඡරියබ්බුතචිත්තජාතා භගවන්තං ආහංසු – “කච්චි, හන්තෙ, භගවාපි ඉධ කුණාලරාජා භූතපුබ්බො”ති? “ආම, හික්ඛවෙ, මයාවෙස කුණාලවංසො කතො. අතීතෙ හි මයං චත්තාරො ජනා ඉධ වසිමිහා – නාරදො දෙවිලො ඉසි, ආනන්දො ගිජ්ඣරාජා, පුණ්ණමුබ්බො චුස්සකොකිලො, අහං කුණාලො සකුණො”ති සබ්බං මහාකුණාලජාතකං කථෙසි. තං සුත්වා තෙසං හික්ඛුනං පුරාණදුතියිකායො ආරබ්භ උප්පන්නා අනභිරති වූපසන්තා. තනො තෙසං භගවා සච්චකථං කථෙසි, කථාපරියොසානෙ සබ්බපච්ඡිමකො සොතාපන්තො, සබ්බඋපරිමො අනාගාමී අහොසි, එකොපි පුට්ඨජනො වා අරහා වා නත්ථි. තනො භගවා තෙ ආදාය පුනදෙව මහාවනෙ ඔරුහි. ආගච්ඡමානා ච තෙ හික්ඛු අත්තනොච ඉද්ධියා ආගච්ඡිංසු.

අථ තෙසං භගවා උපරිමග්ගත්ථාය පුන ධම්මං දෙසෙසි. තෙ පඤ්චසතාපි විපස්සනං ආරහිත්වා අරහත්තෙ පතිට්ඨහිංසු. පයමං පත්තො පයමමෙව අගමාසි “භගවතො ආරොචෙස්සාමි”ති. ආගන්ත්වා ච “අභිරමාමහං භගවා, න උක්කණ්ඨාමි”ති වත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. එවං තෙ සබ්බෙපි අනුක්කමෙන ආගන්ත්වා භගවන්තං පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු ජෙට්ඨමාසඋපොසථදිවසෙ සායන්හසමයෙ. තනො පඤ්චසතබ්ණාසවපරිවුතං වරබුද්ධාසනෙ නිසින්තං භගවන්තං යපෙත්වා අසඤ්ඤසත්තෙ ච අරුපබ්බුහිමානො ච සකලදසසහස්සචක්කවාලෙ අවසෙසදෙවතාදයො මඬිගලසුත්තචණ්ණායං වුත්තනයෙන සුබ්බමත්තභාවෙ නිමිතින්ත්වා සම්පරිවාරෙසුං “විචිත්‍රපටිභානං ධම්මදෙසනං සොස්සාමා”ති. තත්ථ චත්තාරො බ්ණාසවබ්බුහිමානො සමාපත්තිතො වුට්ඨාය බ්බුහිමණං අපස්සන්තා “කුහිං ගතා”ති ආචජ්ජෙත්වා තමත්ථං ඤත්වා පච්ඡා ආගන්ත්වා ඔකාසං අලභමානා චක්කවාලමුද්ධනි යත්වා පච්චෙකගාථායො අභාසිංසු. යථාහ –

“අථ ඛො චතුත්තං සුද්ධාවාසකායිකානං දෙවතානං එතදහොසි – ‘අයං, ඛො, හගවා සක්කෙසු විහරති කපිලවත්ථුස්මිං මහාවතෙ මහතා භික්ඛුසඬ්ඨෙසන සද්ධිං පඤ්චමත්තෙහි භික්ඛුසතෙහි සබ්බෙහෙව අරහත්තෙහි. දසභි ව ලොකධාතුභි දෙවතා යෙභුයොන සන්තිපතිතා හොන්ති හගචන්තං දස්සනාය භික්ඛුසඬ්ඨෙසඤ්ච. යංනුන මයම්පි යෙන හගවා තෙනුපසඬ්ඨකමෙය්‍යාම, උපසඬ්ඨකම්ත්වා හගවතො සන්තිකෙ පච්චෙකං ගාථං භාසෙය්‍යාමා”’ති (දී. නි. 2.331; සං. නි. 1.37).

සබ්බං සගාථාවග්ගෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. එවං ගන්ත්වා ච තත්ථ එකො බ්‍රහ්මා පුරත්ථිමචක්කවාළමුද්ධනි ඔකාසං ලභිත්වා තත්ථ යීතො ඉමං ගාථං අභාසි –

“මහාසමයො පවනස්මිං...පෙ....
දක්ඛිතායෙ අපරාජිතසඬ්ඨි”ති. (දී. නි. 2.332; සං. නි. 1.37);

ඉමඤ්චස්ස ගාථං භාසමානස්ස පච්ඡිමචක්කවාළපබ්බතෙ යීතො සද්දං අස්සොසි.

දුතියො පච්ඡිමචක්කවාළමුද්ධනි ඔකාසං ලභිත්වා තත්ථ යීතො තං ගාථං සුත්වා ඉමං ගාථං අභාසි –

“තත්‍ර භික්ඛවො සමාදහංසු...පෙ....
ඉන්ද්‍රියානි රක්ඛන්ති පණ්ඩිතා”ති. (දී. නි. 2.332; සං. නි. 1.37);

තතියො දක්ඛිණචක්කවාළමුද්ධනි ඔකාසං ලභිත්වා තත්ථ යීතො තං ගාථං සුත්වා ඉමං ගාථං අභාසි –

“ෂේත්වා බීලං ෂේත්වා පලිසං...පෙ.... සුසුනාගා”ති. (දී. නි. 2.332; සං. නි. 1.37);

චතුත්ථො උත්තරචක්කවාළමුද්ධනි ඔකාසං ලභිත්වා තත්ථ යීතො තං ගාථං සුත්වා ඉමං ගාථමභාසි –

“යෙ කෙචි බුද්ධං සරණං ගතාසෙ...පෙ....
දෙවකායං පරිපුරෙස්සන්ති”ති. (දී. නි. 2.332; සං. නි. 1.37);

තස්සපි තං සද්දං දක්ඛිණචක්කවාළමුද්ධනි යීතො අස්සොසි. එවං තදා ඉමෙ චත්තාරො බ්‍රහ්මානො පරිසං ථොමෙත්වා යීතා අහෙසුං, මහාබ්‍රහ්මානො එකචක්කවාළං ඡාදෙත්වා අට්ඨංසු.

අථ හගවා දෙවපරිසං ඔලොකෙත්වා භික්ඛුනං ආරොචෙසි – “යෙපි තෙ, භික්ඛවෙ, අහෙසුං අතීතමද්ධානං අරහත්තො සම්මාසම්බුද්ධා, තෙසම්පි

හගවන්තානං එතප්පරමායෙව දෙවතා සන්තිපතිතා අහෙසුං. සෙය්‍යාථාපි මය්හං එතරහි, යෙපි තෙ, භික්ඛවෙ, හවිස්සන්ති අනාගතමද්ධානං අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, තෙසම්පි හගවන්තානං එතප්පරමායෙව දෙවතා සන්තිපතිතා හවිස්සන්ති සෙය්‍යාථාපි මය්හං එතරහි”ති. තතො තං දෙවපරිසං හබ්බාහබ්බවසෙන ද්විධා විහජි “එත්තකා හබ්බා, එත්තකා අහබ්බා”ති. තත්ථ “අහබ්බපරිසා බුද්ධසතෙපි ධම්මං දෙසෙන්තෙ න බුජ්ඣති, හබ්බපරිසා සක්කා බොධෙතු”න්ති ඤාත්වා පුන හබ්බපුග්ගලෙ වරියවසෙන ඡධා විහජි “එත්තකා රාගවර්තා, එත්තකා දොස-මොහ-විතක්ක-සද්ධා-බුද්ධිවර්තා”ති. එවං වරියවසෙන පරිග්ගහෙත්වා “අස්සා පරිසාය කිදිසා ධම්මදෙසනා සප්පායා”ති ධම්මකථං විචිනිත්වා පුන තං පරිසං මනසාකාසි – “අත්තජ්ඣාසයෙන නු බො ජානෙය්‍යා, පරජ්ඣාසයෙන, අට්ඨප්පත්තිවසෙන, පුච්ඡාවසෙනා”ති. තතො “පුච්ඡාවසෙන ජානෙය්‍යා”ති ඤාත්වා “පඤ්ඤං පුච්ඡිතුං සමත්ථො අත්ථි, නත්ථි”ති පුන සකලපරිසං ආවජ්ජෙත්වා “නත්ථි කොථි”ති ඤාත්වා “සවෙ අහමෙව පුච්ඡිත්වා අහමෙව විස්සජ්ජෙය්‍යං, එවමස්සා පරිසාය සප්පායං න හොති. යංනුනාහං නිම්මිතබුද්ධං මාපෙය්‍යන්ති පාදකජ්ඣානං සමාපජ්ජිත්වා චූට්ඨාය මනොමයිද්ධියා අභිසංඛරිත්වා නිම්මිතබුද්ධං මාපෙසි. සබ්බභිගපච්චභිගී ලක්ඛණසම්පන්නො පත්තචීවරධරො ආලොකිතවිලොකිතාදිසම්පන්නො හොතු”ති අධිට්ඨානවිත්තෙන සහ පාතුරහොසි. සො පාචිනලොකධාතුතො ආගන්ත්වා හගවතො සමසමෙ ආසනෙ නිසින්නො එවං ආගන්ත්වා යාති හගවතා ඉමමහි සමාගමෙ වරියවසෙන ඡ සුත්තානි (සු. නි. 854 ආදයො, 868 ආදයො, 884 ආදයො, 901 ආදයො, 921 ආදයො) කථිතානි. සෙය්‍යාථිදං – පුරාහෙදසුත්තං කලහවිවාදසුත්තං චූළබ්‍රහ්මං මහාබ්‍රහ්මං තුච්චකං ඉදමෙව සම්මාපරිබ්බාජනීයන්ති. තෙසු රාගවර්තදෙවතානං සප්පායවසෙන කථෙතබ්බස්ස ඉමස්ස සුත්තස්ස පවත්තනත්ථං පඤ්ඤං පුච්ඡන්තො “පුච්ඡාමි මුනිං පහුතපඤ්ඤ”න්ති ඉමං ගාථමාහ.

තත්ථ පහුතපඤ්ඤන්ති මහාපඤ්ඤං. තිණ්ණන්ති චතුරොසතිණ්ණං. පාරභිගතන්ති නිබ්බානප්පත්තං. පරිනිබ්බුතන්ති සඋපාදිසෙසනිබ්බානවසෙන පරිනිබ්බුතං. ධීතත්තන්ති ලොකධම්මෙහි අකම්පනීයවිත්තං. නික්ඛම්ම සරා පනුජ්ජ කාමෙති වත්ථුකාමෙ පනුදිත්වා සරාචාසා නික්ඛම්ම. කථං භික්ඛු සම්මා සො ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍යාති සො භික්ඛු කථං ලොකෙ සම්මා පරිබ්බජෙය්‍යා විහරෙය්‍ය අනුපලිත්තො ලොකෙන හුත්වා, ලොකං අතික්කමෙය්‍යාති චුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ චුත්තනයමෙව.

363. අථ හගවා යස්මා ආසවක්ඛයං අප්පත්වා ලොකෙ සම්මා පරිබ්බජන්තො නාම නත්ථි, තස්මා තස්මිං රාගවර්තාදිවසෙන පරිග්ගහිතෙ සබ්බපුග්ගලසමුහෙ තං තං තෙසං තෙසං සමානදොසානං දෙවතාගණානං ආවිණ්ණදොසප්පහානත්ථං “යස්ස මභිගලා”ති ආරභිත්වා අරහත්තනිකූටෙනෙව ඛිණ්ණසවපට්ඨපදං පකාසෙන්තො පන්නරස ගාථායො අහාසි.

තත්ථ පයමගාලාය තාව මඬගලානි මඬගලසුත්තෙ වුත්තානං
 දිට්ඨමඬගලාදීනමෙතං අධිවචනං. සමුහතානි සුට්ඨු උභතා පඤ්ඤාසත්ථෙත
 සමුවිජින්නා. උප්පාතානි “උක්කාපාතදිසාධාභාදයො එවං විපාකා හොන්ති” ති එවං
 පචත්තා උප්පාතානිනිවෙසා. සුපිනානි “පුබ්බණ්හසමයෙ සුපිනං දිස්වා ඉදං නාම
 හොති, මජ්ඣන්තිකාදීසු ඉදං, වාමපස්සෙන සයනා දිට්ඨෙ ඉදං නාම හොති,
 දක්ඛණපස්සාදීහි ඉදං, සුපිනන්තෙ චන්දං දිස්වා ඉදං නාම හොති, සුරියාදයො දිස්වා
 ඉදං” න්ති එවං පචත්තා සුපිනානිනිවෙසා. ලක්ඛණානි
 දණ්ඩලක්ඛණවත්ථලක්ඛණාදිපායං පටිත්වා “ඉමිනා ඉදං නාම හොති” ති එවං
 පචත්තා ලක්ඛණානිනිවෙසා. තෙ සබ්බෙපි බ්‍රහ්මජාලෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා.
 සො මඬගලදොසවිජ්ජහිනොති අට්ඨන්තිංස මහාමඬගලානි යපෙත්වා අවසෙසා
 මඬගලදොසා නාම. යස්ස පනෙතෙ මඬගලාදයො සමුහතා, සො
 මඬගලදොසවිජ්ජහිනො හොති. අප්ථ වා මඬගලානාඤ්ච උප්පාතාදිදොසානාඤ්ච
 පහිනත්තා මඬගලදොසවිජ්ජහිනො හොති, න මඬගලාදීහි සුද්ධිං පච්චෙති
 අරියමග්ගස්ස අධිගතත්තා. තස්මා සම්මා සො ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍ය, සො
 බ්‍රහ්මාසවො සම්මා ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍ය අනුපලිත්තො ලොකෙනානි.

364. දුතියගාලාය රාගං විනයෙප් මානුසෙසු, දිබ්බෙසු කාමෙසු වාපි හික්ඛුති
 මානුසෙසු ච දිබ්බෙසු ච කාමගුණෙසු අනාගාමිමග්ගෙන අනුප්පත්තිධම්මතං
 නෙත්තො රාගං විනයෙප්. අතික්කම්ම භවං සමෙච්ච ධම්මන්ති එවං රාගං
 විනෙත්වා තතො පරං අරහත්තමග්ගෙන සබ්බජ්ජකාරතො පරිඤ්ඤාහිසමයාදයො
 සාධෙත්තො චතුසච්චහෙදම්පි සමෙච්ච ධම්මං ඉමාය පටිපදාය තිව්ධම්පි අතික්කම්ම
 භවං. සම්මා සොති සොපි හික්ඛු සම්මා ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍ය.

365. තතියගාලාය “අනුරොධවිරොධවිජ්ජහිනො” ති සබ්බවත්ථුසු
 පහිනරාගදොසො. සෙසං වුත්තනයමෙව සබ්බගාලාසු ච “සොපි හික්ඛු සම්මා
 ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍යා” ති යොජෙතබ්බං. ඉතො පරඤ්ඤා යොජනම්පි අචත්වා
 අවුත්තනයමෙව චණ්ණයිස්සාම.

366. චතුත්ථගාලාය සත්තසඬ්ඛාරවසෙන දුට්ඨං පියඤ්ච අප්පියඤ්ච වෙදිතබ්බං,
 තත්ථ ඡන්දරාගපටිඝප්පහානෙන හිත්වා. අනුපාදායානි චතුහි උපාදානෙහි කඤ්චි
 ධම්මං අග්ගහෙත්වා. අනිස්සිතො කුහිඤ්චීති අට්ඨසතහෙදෙන තණ්හානිස්සයෙන
 ද්වාසට්ඨිහෙදෙන දිට්ඨිනිස්සයෙන ච කුහිඤ්චි රූපාදිධම්මෙ භවෙ වා අනිස්සිතො.
 සංයොජනියෙහි විජ්ජමුත්තොති සබ්බෙපි තෙභූමකධම්මා දසවිධසංයොජනස්ස
 විසයත්තා සංයොජනියා, තෙහි සබ්බජ්ජකාරතො මග්ගභාවනාය පරිඤ්ඤාතත්තා ච
 විජ්ජමුත්තොති අත්ථො. පයමපාදෙන චෙත්ථ රාගදොසප්පහානං වුත්තං, දුතියෙන
 උපාදානනිස්සයාභාවො, තතියෙන සෙසාකුසලෙහි අකුසලවත්ථුහි ච
 විජ්ජමොක්ඛො. පයමෙන වා රාගදොසප්පහානං, දුතියෙන තදුපායො, තතියෙන
 තෙසං පහිනත්තා සංයොජනියෙහි විජ්ජමොක්ඛොති වෙදිතබ්බො.

367. පඤ්චමගාලාය උපධිසුති ඛන්ධුපධිසු. ආදානන්ති ආදාතබ්බට්ඨයෙන තෙයෙව වුච්චන්ති. අනඤ්ඤනෙයොති අනිච්චාදීනං සුදිට්ඨත්තා “ඉදං සෙයො”ති කෙනවි අනෙතබ්බො. සෙසං උත්තානපදත්ථමෙව. ඉදං චුත්තං හොති – ආදානෙසු චතුත්ථමග්ගෙන සබ්බසො ඡන්දරාගං විනෙන්වා සො විනිතඡන්දරාගො, තෙසු උපධිසු න සාරමෙති, සබ්බෙ උපධි අසාරකත්තෙනෙව පස්සති. තතො තෙසු දුච්චෙතපි නිස්සයෙන අනිස්සිතො අඤ්ඤාන වා කෙනවි “ඉදං සෙයො”ති අනෙතබ්බො බිණ්ණාසවො භික්ඛු සම්මා සො ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍ය.

368. ඡට්ඨගාලාය අවිරුද්ධොති එතෙසං තිණ්ණං දුච්චරිත්තානං පභීනත්තා සුචරිතෙහි සද්ධිං අවිරුද්ධො. විදිත්වා ධම්මන්ති මග්ගෙන චතුසච්චධම්මං ඤාත්වා. නිබ්බානපදාභිපත්ථයානොති අනුපාදිසෙසං ඛන්ධපරිනිබ්බානපදං පත්ථයමානො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

369. සත්තමගාලාය අක්කුට්ඨොති දසහි අක්කොසවත්ථුහි අභිසත්තො. න සන්ධියෙථාති න උපනස්භෙථ න කුප්පෙය්‍ය. ලද්ධා පරභොජනං න මජ්ජෙති පරෙහි දිත්තං සද්ධාදෙය්‍යං ලභිත්වා “අහං ඤාතො යසස්සි ලාභී”ති න මජ්ජෙය්‍ය. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

370. අට්ඨමගාලාය ලොභන්ති විසමලොභං. භවන්ති කාමභවාදිහවං. එවං ද්විහි පදෙහි භවභොගතණ්හා චුත්තා. පුරිමෙන වා සබ්බාපි තණ්හා, පච්ඡිමෙන කම්මභවො. වීරතො ඡෙදනඛන්ධනා වාති එවමෙනෙසං කම්මකිලෙසානං පභීනත්තා පරසත්තඡෙදනඛන්ධනා ව වීරතොති. සෙසං චුත්තනයමෙව.

371. නවමගාලාය සාරුප්පං අත්තතො විදිත්වාති අත්තතො භික්ඛුභාවස්ස පතිරුපං අනෙසනාදිං පභාය සම්මාඵසනාදිආජීවසුද්ධිං අඤ්ඤාඤ්ච සම්මාපට්ඨත්ති. තත්ථ පතිට්ඨහනෙන විදිත්වා. න හි ඤාතමත්තෙනෙව කිඤ්චි හොති. යථාතථීයන්ති යථාතථං යථාභූතං. ධම්මන්ති ඛන්ධායතනාදිහෙදං යථාභූතඤාණෙන, චතුසච්චධම්මං වා මග්ගෙන විදිත්වා. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

372. දසමගාලාය සො නිරාසො අනාසිසානොති යස්ස අරියමග්ගෙන විනාසිතත්තා අනුසයා ව න සන්ති, අකුසලමූලා ව සමුහතා, සො නිරාසො නිත්තණ්හො හොති. තතො ආසාය අභාවෙන කඤ්චි රූපාදිධම්මං නාසිසති. තෙනාහ “නිරාසො අනාසිසානො”ති. සෙසං චුත්තනයමෙව.

373. එකාදසමගාලාය ආසවබ්ණොති බිණ්ණචතුරාසවො. පභීනමානොති පභීනනවච්චමානො. රාගපථන්ති රාගවිසයභූතං තෙභුමකධම්මජාතං. උපාතිචත්තොති පරිඤ්ඤාපහානෙහි අතික්කන්තො. දන්තොති සබ්බද්වාරවිසෙවනං භිත්වා අරියෙන දමථෙන දන්තභූමිං පත්තො. පරිනිබ්බුතොති කිලෙසග්ගිචුපසමෙන සිතිභූතො. සෙසං චුත්තනයමෙව.

374. ද්වාදසමගාලාය සද්ධොති බුද්ධාදිගුණෙසු පරප්පච්චයවිරහිතත්තා සබ්බාකාරසම්පන්නෙන අවෙච්චප්පසාදෙන සමන්තාගතො, න පරස්ස සද්ධාය පටිපත්තියං ගමනභාවෙන. යථාහ – “න ඛවාහං එත්ථ හත්තෙ භගවතො සද්ධාය ගච්ඡාමි” ති (අ. නි. 5.34). සුතවාති වොසිතසුතකිච්චත්තා පරමත්ථිකසුතසමන්තාගතො. නියාමදස්සිති සංසාරකත්තාරමුල්ලෙහ ලොකෙ අමතපුරගාමිතො සම්මත්තනියාමභූතස්ස මග්ගස්ස දස්සාවී, දිට්ඨමග්ගොති චුත්තං හොති. වග්ගගතෙසු න වග්ගසාරීති වග්ගගතා නාම ද්වාසට්ඨිදිට්ඨගතිකා අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිලොමත්තා, එවං වග්ගාහි දිට්ඨිහි ගතෙසු සත්තෙසු න වග්ගසාරී – “ඉදං උච්ඡ්ඡ්ඡස්සති, ඉදං තථෙව භවිස්සති” ති එවං දිට්ඨිවසෙන අගමනතො. පටිසන්ති පටිසාතකං, විත්තවිසාතකන්ති චුත්තං හොති. දොසවිසෙසනමෙවෙනං. විනෙය්‍යාති විනෙත්වා. සෙසං චුත්තනයමෙව.

375. තෙරසමගාලාය සංසුද්ධජිනොති සංසුද්ධෙන අරහත්තමග්ගෙන විජිතකිලෙසො. විච්චට්චජදොති විච්චරාගදොසමොහජදනො. ධම්මෙසු වසීති චතුසච්චධම්මෙසු වසිප්පත්තො. න හිස්ස සක්කා තෙ ධම්මා යථා ඤාතා කෙනචි අඤ්ඤා කාතුං, තෙන ඛිණ්ණාසවො “ධම්මෙසු වසී” ති චුච්චති. පාරගුති පාරං චුච්චති නිබ්බානං, තං ගතො, සඋපාදිසෙසවසෙන අධිගතොති චුත්තං හොති. අනෙජොති අපගතතණ්භාවලනො. සඬබාරනිරොධඤ්ඤාණකුසලොති සඬබාරනිරොධො චුච්චති නිබ්බානං, තම්හි ඤාණං අරියමග්ගපඤ්ඤා, තත්ථ කුසලො, චතුක්ඛන්තුං භාවිතත්තා ඡෙකොති චුත්තං හොති.

376. චුද්දසමගාලාය අතීතෙසුති පචත්තිං පත්වා අතික්කන්තෙසු පඤ්චක්ඛන්ධෙසු. අනාගතෙසුති පචත්තිං අප්පත්තෙසු පඤ්චක්ඛන්ධෙසු එව. කප්පාතීතොති “අහං මම” න්ති කප්පනං සබ්බම්පි වා තණ්හාදිට්ඨිකප්පං අතීතො. අතිච්ච සුද්ධිපඤ්ඤොති අතිච්ච සුද්ධිපඤ්ඤො, අතික්කමිත්වා වා සුද්ධිපඤ්ඤො. කිං අතික්කමිත්වා? අද්ධත්තයං. අරහා හි ය්වායං අවිජ්ජාසඬබාරසඬබාතො අතීතො අද්ධා, ජාතිජරාමරණසඬබාතො අනාගතො අද්ධා, විඤ්ඤාණාදිභවපරියන්තො පච්චුප්පත්තො ච අද්ධා, තං සබ්බම්පි අතික්කමිම කඬ්ඛං චිත්තරිත්වා පරමසුද්ධිප්පත්තපඤ්ඤො හුත්වා යීතො. තෙන චුච්චති “අතිච්ච සුද්ධිපඤ්ඤො” ති. සබ්බායතනෙහීති ද්වාදසභායතනෙහි. අරහා හි එවං කප්පාතීතො. කප්පාතීතත්තා අතිච්ච සුද්ධිපඤ්ඤත්තා ච ආයතිං න කිඤ්චි ආයතනං උපෙති. තෙනාහ – “සබ්බායතනෙහි විප්පමුත්තො” ති.

377. පන්තරසමගාලාය අඤ්ඤාය පදන්ති යෙ තෙ “සච්චානං චතුරො පදා” ති චුත්තා, තෙසු එකෙකපදං පුබ්බභාගසච්චචචත්ථාපනපඤ්ඤාය ඤත්වා. සමෙච්ච ධම්මන්ති තතො පරං චතුහි අරියමග්ගෙහි චතුසච්චධම්මං සමෙච්ච. විච්චං දිස්වාන පහානමාසවානන්ති අථ පච්චචෙක්ඛණඤ්ඤාණෙන ආසවක්ඛයසඤ්ඤිතං නිබ්බානං විච්චං පාකට්ඨනාවට්ඨං දිස්වා. සබ්බුපධිනං පරික්ඛයාති සබ්බෙසං ඛන්ධකාමගුණකිලෙසාහිසඬබාරහෙදානං උපධිනං පරික්ඛිණ්ණත්තා කත්ථවි

අසජ්ජමානො භික්ඛු සම්මා සො ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍යා විහරෙය්‍යා, අනල්ලියන්තො ලොකං ගච්ඡෙය්‍යාති දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

378. තතො සො නිමිමිතො ධම්මදෙසනං ථොමෙන්නො “අද්ධා හි භගවා”ති ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ යො සො ඵචං විහාරීති යො සො මඬ්ඨගලාදීනි සමුහනිත්වා සබ්බමඬ්ඨගලදොසජ්ජහානවිහාරී, යොපි සො දිබ්බමානුසකෙසු කාමෙසු රාගං විනෙය්‍යා භවාතික්කම්ම ධම්මාභිසමයවිහාරීති ඵචං තාය තාය ගාථාය නිද්දිට්ඨභික්ඛුං දස්සෙන්නො ආහ. සෙසං උත්තානමෙව. අයං පන යොජනා – අද්ධා හි භගවා තථෙව ඵතං යං ත්වං “යස්ස මඬ්ඨගලා සමුහතා”තිආදීනි වත්වා තස්සා තස්සා ගාථාය පරියොසානෙ “සම්මා සො ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍යා”ති අවච. කිං කාරණං? යො සො ඵචංවිහාරී භික්ඛු, සො උත්තමෙන දමථෙන දන්නො, සබ්බානි ච දසපි සංයොජනානි චතුරො ච යොගෙ වීතිවන්නො හොති. තස්මා සම්මා සො ලොකෙ පරිබ්බජෙය්‍යා, නත්ථි මෙ ඵත්ථ විචිකිච්ඡාති ඉති දෙසනාථොමනගාථමපි වත්වා අරහත්තනිකුටෙනෙව දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. සුත්තපරියොසානෙ කොට්ඨසතසහස්සදෙවතානං අග්ගඵලජ්ජත්ති අහොසි, සොතාපත්තිසකදාගාමීඅනාගාමීඵලජ්ජත්තා පන ගණනතො අසඬ්ඛෙය්‍යාති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය සම්මාපරිබ්බාජනීයසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිතා.

14. ධම්මිකසුත්තවණ්ණනා

ඵචං මෙ සුතන්ති ධම්මිකසුත්තං. කා උජ්ජත්ති? තිට්ඨමානෙ කිර භගවති ලොකනාථෙ ධම්මිකො නාම උපාසකො අහොසි නාමෙන ච පටිපත්තියා ච. සො කිර සරණසම්පන්නො සීලසම්පන්නො බ්‍රහ්මචාරී පිටකත්තයධරො අනාගාමී අභිඤ්ඤාලාභී ආකාසවාරී අහොසි. තස්ස පරිවාරා පඤ්චසතා උපාසකා, තෙපි තාදිසා ඵච අහෙසු. තස්සෙකදිවසං උපොසථිකස්ස රහොගතස්ස පටිසල්ලිනස්ස මජ්ඣිමයාමාවසානසමයෙ ඵචං පරිවිතක්කො උදපාදි – “යංනුනාහං අගාරියඅනගාරියානං පටිපදං පුච්ඡෙය්‍ය”න්ති. සො පඤ්චහි උපාසකසතෙහි පරිවුතො භගවත්තං උපසඬ්ඨකම්ත්වා තමත්ථං පුච්ඡි, භගවා වස්ස බ්‍යාකාසි. තත්ථ පුබ්බෙ වණ්ණිතසදිසං චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං, අපුබ්බං වණ්ණයිස්සාම.

379. තත්ථ පට්ඨගාථාය තාව කථංකරොති කථං කරොන්නො කථං පටිපජ්ජන්නො. සාධු හොතීති සුන්දරො අනවජ්ජො අත්ථසාධනො හොති. උපාසකාසෙති උපාසකාඉච්චෙව චුත්තං හොති. සෙසමත්ථතො පාකට්ඨමෙව. අයං පන යොජනා – යො වා අගාරා අනගාරමෙති පබ්බජති, යෙ වා අගාරිනො උපාසකා, ඵතෙසු දුට්ඨෙසු සාවකෙසු කථංකරො සාවකො සාධු හොතීති.

380-1. ඉදානි එවං පුට්ඨස්ස භගවතො බ්‍යාකරණසමත්ථතං දීපෙන්තො “කුවඤ්ඡී”ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ ගතින්ති අප්ඤ්ඤාසයගතිං. පරායණන්ති නිජ්ජන්ති. අථ වා ගතින්ති නිරයාදිපඤ්ඤවජ්ජපභෙදං. පරායණන්ති ගතිතො පරං අයනං ගතිවිජ්ජමොක්ඛං පරිනිබ්බානං, න චත්ථී කුලොයාති තයා සදිසො නත්ථී. සබ්බං කුවං ඤාණමචෙච්ච ධම්මං, පකාසෙසි සත්තෙ අනුකම්පමානොති ත්වං භගවා යදත්ථී ඤෙය්‍යං නාම, තං අනවසෙසං අචෙච්ච පටිවිජ්ඣන්තවා සත්තෙ අනුකම්පමානො සබ්බං ඤාණඤ්ඤව ධම්මඤ්ඤව පකාසෙසි. යං යං යස්ස හිතං හොති, තං තං තස්ස ආවිකාසියෙව දෙසෙසියෙව, න තෙ අත්ථී ආචරියමුට්ඨිති වුත්තං හොති. විරොවසි විමලොති ධුමරජාදිවිරහිතො විය චන්දො, රාගාදිමලාභාවෙන විමලො විරොවසි. සෙසමෙත්ථ උත්තානත්ථමෙව.

382. ඉදානි යෙසං තදා භගවා ධම්මං දෙසෙසි, තෙ දෙවපුත්තෙ කිත්තෙන්වා භගවන්තං පසංසන්තො “ආගඤ්ඡී තෙ සන්තිකෙ”ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ නාගරාජා ඵරාවණො නාමාති අයං කිර ඵරාවණො නාම දෙවපුත්තො කාමරූපී දිබ්බෙ විමානෙ වසති. සො යදා සක්කො උය්‍යානකීළං ගච්ඡති, තදා දියඬිසසතයොජනං කායං අභිනිමිතින්තවා තෙත්තිංස කුම්භෙ මාපෙන්වා ඵරාවණො නාම හත්ථී හොති. තස්ස එකෙකස්මිං කුම්භෙ ද්වෙ ද්වෙ දන්තා හොන්ති, එකෙකස්මිං දන්තෙ සත්ත සත්ත පොක්ඛරණියො, එකෙකස්මා පොක්ඛරණියා සත්ත සත්ත පදුමිනියො, එකෙකස්මා පදුමිනියා සත්ත සත්ත පුජ්ථානී, එකෙකස්මිං පුජ්ථෙ සත්ත සත්ත පත්තානී, එකෙකස්මිං පත්තෙ සත්ත සත්ත අච්ඡරායො නච්චන්ති පදුමච්ඡරායොත්චෙව විස්සුතා සක්කස්ස නාටකිත්ථියො, යා ච විමානවත්ථුස්මිම්පි “භමන්ති කඤ්ඤා පදුමෙසු සික්ඛිතා”ති (වි. ව. 1034) ආගතා. තෙසං පන තෙත්තිසංකුම්භානං මජ්ඣෙ සුදස්සනකුම්භො නාම තිංසයොජනමත්තො හොති, තත්ථ යොජනජ්ජමාණො මණිපල්ලඬිකො තියොජනුබ්බෙධෙ පුජ්ථමණ්ඩපෙ අත්ථරියති. තත්ථ සක්කො දෙවානම්න්දො අච්ඡරාසඬිසපරිවුතො දිබ්බසම්පත්තිං පච්චනුහොති. සක්කෙ පන දෙවානම්න්දෙ උය්‍යානකීළාතො පටිනිවත්තෙ පුන තං රූපං සංහරිත්වාන දෙවපුත්තොව හොති. තං සන්ධායාහ – “ආගඤ්ඡී තෙ සන්තිකෙ නාගරාජා ඵරාවණො නාමා”ති. ඡිනොති සුත්ථානි “විජිතපාපධම්මො එස භගවා”ති එවං සුත්ථා. සොපි තයා මන්තයිත්ථානි තයා සද්ධිං මන්තයිත්ථා, පඤ්ඤං පුච්ඡිත්ථානි අධිජ්ජායො. අප්ඤ්ඤාමානි අධිඅගමා, ගතොති වුත්තං හොති. සාධුති සුත්ථාන පතීතරූපොති තං පඤ්ඤං සුත්ථා “සාධු හන්තෙ”ති අභිනන්දිත්වා කුට්ඨරූපො ගතොති අත්ථො.

383. රාජාපි තං වෙස්සවණො කුචෙරොති එත්ථ සො යක්ඛො රඤ්ජනට්ඨෙන රාජා, විසාණාය රාජධානියා රජ්ජං කාරෙතීති වෙස්සවණො, පුරිමනාමෙන කුචෙරොති වෙදිතබ්බො. සො කිර කුචෙරො නාම බ්‍රාහ්මණමහාසාලො හුත්ථා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා විසාණාය රාජධානියා අධිපති හුත්ථා නිබ්බන්තො. තස්මා “කුචෙරො වෙස්සවණො”ති වුච්චති. වුත්තඤ්ඤෙතං ආටානාටියසුත්තෙ –

“කුවෙරස්ස බො පන, මාරිස, මහාරාජස්ස විසාණා නාම රාජධානී, තස්මා කුවෙරො මහාරාජා ‘වෙස්සවණො’ති පවුච්චති”ති (දී. නි. 3.291) –

සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

තත්ථ සියා – කස්මා පන දුරතරෙ තාවතිංසභවනෙ වසන්තො ඵරාවණො පයමං ආගතො, වෙස්සවණො පච්ඡා, එකනගරෙව වසන්තො අයං උපාසකො සබ්බපච්ඡා, කථංඤ්ච සො තෙසං ආගමනං අඤ්ඤාසී, යෙන ඵලමාහාති? වුච්චතෙ – වෙස්සවණො කීර තදා අනෙකසහස්සපචාළපල්ලඤ්ඤාං ද්වාදසයොජනං නාරිවාහනං අභිරුය්භ පචාළකුන්තං උච්චාරෙත්වා දසසහස්සකොටියක්ඛෙහි පරිවුතො “හගවන්තං පඤ්ඤං පුච්ඡිස්සාමී”ති ආකාසට්ඨකවිමානානි පරිහරිත්වා මග්ගෙන මග්ගං ආගච්ඡන්තො වෙළකණ්ඩකනගරෙ නන්දමාතාය උපාසිකාය නිවෙසනස්ස උපරිහාගං සම්පත්තො. උපාසිකාය අයමානුභාවො – පරිසුද්ධසීලා හොති, නිච්චං විකාලභොජනා පටිවිරතා, පිටකත්තයධාරිනී, අනාගාමීඵලෙ පතිට්ඨිතා. සා තම්භි සමයෙ සිහපඤ්ජරං උග්ගාටෙත්වා උතුග්ගභණ්ටාය මාලුතෙරිතොකාසෙ යත්වා අට්ඨකපාරායනවග්ගෙ පරිමණ්ඩලෙහි පදබ්‍යාඤ්ජනෙහි මධුරෙන සරෙන භාසති. වෙස්සවණො තත්ථෙව යානානි යපෙත්වා යාව උපාසිකා “ඉදමචොච හගවා මගධෙසු විහරන්තො පාසාණකෙ වෙතියෙ පරිවාරකසොළසන්තං බ්‍රාහ්මණාන”න්ති නිගමනං අභාසී, තාව සබ්බං සුත්වා වග්ගපරියොසානෙ සුවණ්ණමුරපසදිසං මහන්තං ගීවං පග්ගහෙත්වා “සාධු සාධු හගිනී”ති සාධුකාරමදාසී. සා “කො ඵත්ථා”ති ආහ. “අහං හගිනි වෙස්සවණො”ති. උපාසිකා කීර පයමං සොනාපන්තා අහොසී, පච්ඡා වෙස්සවණො. තං සො ධම්මතො සහොදරභාවං සන්ධාය උපාසිකං හගිනිවාදෙන සමුදාවරති. උපාසිකාය ව “විකාලො, හානික හදුමුඛ, යස්ස දානි කාලං මඤ්ඤසී”ති වුත්තො “අහං හගිනි තයි පසන්තො පසන්තාකාරං කරොමී”ති ආහ. තෙන හි හදුමුඛ, මම ඛෙත්තෙ නිජ්ඵන්තං සාලිං කම්මකරා ආහරිතුං න සක්කොන්ති, තං තව පරිසාය ආණාපෙහිති. සො “සාධු හගිනී”ති යක්ඛෙ ආණාපෙසී. තෙ අඬ්ඨතෙරස කොට්ඨාගාරසතානි පුරෙසුං. තතො පභුති කොට්ඨාගාරං උෟතං නාම නාහොසී, “නන්දමාතු කොට්ඨාගාරං වියා”ති ලොකෙ නිදස්සනං අහොසී. වෙස්සවණො කොට්ඨාගාරානි පුරෙත්වා හගවන්තං උපසඬ්ඤාමි. හගවා “විකාලෙ ආගතොසී”ති ආහ. අථ හගවතො සබ්බං ආරොචෙසී. ඉමිනා කාරණෙන ආසන්නතරෙපි වාතුමහාරාජිකභවනෙ වසන්තො වෙස්සවණො පච්ඡා ආගතො. ඵරාවණස්ස පන න කිඤ්චි අන්තරා කරණියං අහොසී, තෙන සො පයමතරං ආගතො.

අයං පන උපාසකො කිඤ්චාපි අනාගාමී පකතියාව එකහත්තිකො, තථාපි තදා උපොසථදිවසොති කත්වා උපොසථඤ්ඤානි අධිට්ඨාය සායන්හසමයං සුනිවත්ථො සුපාරුතො පඤ්චසතඋපාසකපරිවුතො ජෙනවනං ගන්ත්වා ධම්මදෙසනං සුත්වා අත්තතො සරං ආගම්ම තෙසං උපාසකානං සරණසීලඋපොසථානිසංසාදිහෙදං උපාසකධම්මං කථෙත්වා තෙ උපාසකෙ උයොගාපෙසී. තෙසඤ්ච තස්සෙව සරෙ මුට්ඨිහත්ථජ්ජමාණපාදකානි පඤ්ච කජ්ජියමඤ්චසතානි පාටෙක්කොවරකෙසු

පඤ්ඤාත්තානි භොන්ති. තෙ අත්තනො අත්තනො ඔවරකං පටිසිත්වා සමාපත්තිං අප්පෙත්වා නිසීදිංසු, උපාසකොපි තට්ඨොකාසී. තෙන ච සමයෙන සාවත්ථිනගරෙ සත්තපඤ්ඤාස කුලසතසහස්සානි වසන්ති, මනුස්සගණනාය අට්ඨාරසකොට්මනුස්සා. තෙන පට්ඨමයාමෙ හත්ථිඅස්සමනුස්සහෙරිසද්දාදිහි සාවත්ථිනගරං මහාසමුද්දො විය එකසද්දං භොති. මජ්ඣිමනිකායාසමනන්තරෙ සො සද්දො පටිප්පස්සමහති. තමහි කාලෙ උපාසකො සමාපත්තිනො වුට්ඨාය අත්තනො ගුණෙ ආවජ්ජෙත්වා “යෙනාහං මග්ගසුබ්බෙන ඵලසුබ්බෙන සුඛිනො විහරාමි, ඉදං සුඛං කං නිස්සාය ලද්ධං”න්ති වින්තෙත්වා “හගවන්තං නිස්සායා”ති හගවති වින්තං පසාදෙත්වා “හගවා එතරහි කතමෙන විහාරෙන විහරති”ති ආවජ්ජෙත්තො දිබ්බෙන චක්ඛුනා ඵරාවණුවෙස්සවණෙ දිස්වා දිබ්බාය සොතධාතුයා ධම්මදෙසනං සුත්වා වෙතොපරියඤාණෙන තෙසං පසන්නවිත්තතං ඤාත්වා “යංනුනාහමපි හගවන්තං උභයහිතං පටිපදං පුච්ඡෙය්‍ය”න්ති වින්තෙසි. තස්මා සො එකනගරෙ වසන්තොපි සබ්බපච්ඡා ආගතො, එවඤ්ච තෙසං ආගමනං අඤ්ඤාසී. තෙනාහං – “ආගඤ්ඡි තෙ සන්තිකෙ නාගරාජා...පෙ.... සො වාපි සුත්වාන පතීතරූපො”ති.

384. ඉදානි ඉතො බහිද්ධා ලොකසම්මතෙහි සමණබ්‍රාහ්මණෙහි උක්කට්ඨභාවෙන හගවන්තං පසංසන්නො “යෙ කෙවිමෙ”ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ තිත්ථියාති නන්දවච්ඡසංකිච්චෙහි ආදිපුග්ගලෙහි තිහි තිත්ථකරෙහි කතෙ දිට්ඨිතිත්ථෙ ජාතා, තෙසං සාසනෙ පබ්බජිතා පුරණාදයො ඡ සත්ථාරො. තත්ථ නාටපුත්තො නිගණ්ඨො, අවසෙසා ආජීවකාති තෙ සබ්බෙ දස්සෙන්නො ආහ “යෙ කෙවිමෙ තිත්ථියා වාදසීලා”ති, “මයං සම්මා පටිපන්නා, අඤ්ඤෙ මිච්ඡා පටිපන්නා”ති එවං වාදකරණසීලා ලොකං මුඛසත්තීහි විතුදන්නා විවරන්ති. ආජීවකා වාති තෙ එකජ්ඣමුද්දිට්ඨෙ හින්දිත්වා දස්සෙති. නාතිතරන්තිති නාතික්කමන්ති. සබ්බෙති අඤ්ඤෙපි යෙ කෙවි තිත්ථියසාවකාදයො, තෙපි පරිග්ගණන්තො ආහ. “ධීතො වජන්තං වියා”ති යථා කොචි ධීතො ගතිවිකලො සිසගාමිතං පුරිසං ගච්ඡන්තං නාතිතරෙය්‍ය, එවං තෙ පඤ්ඤාගතියා අභාවෙන තෙ තෙ අත්ථප්පහෙදෙ බුජ්ඣිතුං අසක්කොන්නා ධීතා, අභිජවනපඤ්ඤං හගවන්තං නාතිතරන්තිති අත්ථො.

385. බ්‍රාහ්මණා වාදසීලා වුද්ධා වාති එත්තාවතා වඩ්ඤ්ඤාත්තරුක්ඛපොක්ඛරසානිජාණුස්සොණිආදයො දස්සෙති, අපි බ්‍රාහ්මණා සන්ති කෙවිති ඉමිනා මජ්ඣිමාපි දහරාපි කෙවලං බ්‍රාහ්මණා සන්ති අත්ථි උපලබ්භන්ති කෙවිති එවං අස්සලායනවාසෙට්ඨඅම්බට්ඨඋත්තරමාණවකාදයො දස්සෙති. අත්ථබ්බද්ධාති “අපි නු බො ඉමං පඤ්ඤං බ්‍යාකරෙය්‍ය, ඉමං කඬ්ඛං ඡන්දෙය්‍යා”ති එවං අත්ථබ්බද්ධා හවන්ති. යෙ වාපි අඤ්ඤෙති අඤ්ඤෙපි යෙ “මයං වාදිතො”ති එවං මඤ්ඤමානා විවරන්ති බත්තියපණ්ඩිතබ්‍රාහ්මණබ්‍රහ්මදෙවයක්ඛාදයො අපරිමාණා. තෙපි සබ්බෙ තස්මි අත්ථබ්බද්ධා හවන්තිති දස්සෙති.

386-7. එවං නානප්පකාරෙහි හගවන්තං පසංසිත්වා ඉදානි ධම්මෙනෙව තං පසංසිත්වා ධම්මකථං යාවන්නො “අයඤ්ඤි ධම්මො”ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ අයඤ්ඤි ධම්මොති සත්තතිංස බොධිපක්ඛියධම්මෙ සන්ධායාහ. නිපුණොති සණ්භො

දුප්පට්ඨිකො. සුඛොති පටිවිද්ධො සමානො ලොකුත්තරසුඛමාවහති, තස්මා සුඛාවහත්තා “සුඛො”ති වුච්චති. සුප්පවුත්තොති සුදෙසිතො. සුස්සුසමානාති සොතුකාමමිහාති අත්ථො. තං නො වදාති තං ධම්මං අමිහාකං වද. “ත්වං නො”තිපි පාඨො, ත්වං අමිහාකං වදාති අත්ථො. සබ්බෙපිමෙ භික්ඛවොති තඨිඛණං නිසින්නාති කිර පඤ්ච භික්ඛුසතාති හොන්ති, තාති දස්සෙන්නො යාවති. උපාසකා වාපීති අත්තනො පරිවාරෙ අඤ්ඤෙ ව දස්සෙති. සෙසමෙත්ථ පාකට්මෙව.

388. අථ භගවා අනගාරියපටිපදං තාව දස්සෙතුං භික්ඛු ආමන්තෙත්වා “සුණාථ මෙ භික්ඛවො”තිආදිමාහ. තත්ථ ධම්මං ධුතං තඤ්ච වරාථ සබ්බෙති කිලෙසෙ ධුනාතීති ධුතො, එවරුපං කිලෙසධුනනකං පටිපදාධම්මං සාවයාමී වො, තඤ්ච මයා සාවිතං සබ්බෙ වරාථ පටිපජ්ජථ, මා පමාදිත්ථාති වුත්තං හොති. ඉරියාපථන්ති ගමනාදිවතුබ්බිධං. පබ්බජිතානුලොමිකන්ති සමණසාරුප්පං සතිසම්පජ්ඤායුත්තං. අරඤ්ඤෙ කම්මට්ඨානානුයොගවසෙන පවත්තමෙවාති අපරෙ. සෙවෙථ නන්ති තං ඉරියාපථං භජෙය්‍ය. අත්ථදසොති භිතානුපස්සි. මුතීමාති බුද්ධිමා. සෙසමෙත්ථ ගාථාය පාකට්මෙව.

389. නො වෙ විකාලෙති එවං පබ්බජිතානුලොමිකං ඉරියාපථං සෙවමානො ව දිවාමජ්ඣන්තිකවීතික්කමං උපාදාය විකාලෙ න වරෙය්‍ය භික්ඛු, යුත්තකාලෙ එව පන ගාමං පිණ්ඩාය වරෙය්‍ය. කිං කාරණං? අකාලවාරිඤ්ඤි සජන්ති සඬිගා, අකාලවාරිං පුග්ගලං රාගසඬිගාදයො අනෙකෙ සඬිගා සජන්ති පරිස්සජන්ති උපගුහන්ති අල්ලියන්ති. තස්මා විකාලෙ න වරන්ති බුද්ධා, තස්මා යෙ චතුසච්චබුද්ධා අරියපුග්ගලා, න තෙ විකාලෙ පිණ්ඩාය වරන්තිති. තෙන කිර සමයෙන විකාලභොජනසික්ඛාපදං අප්පඤ්ඤත්තං හොති, තස්මා ධම්මදෙසනාවසෙනෙවෙත්ථ පුපුජ්ජනානං ආදීනවං දස්සෙන්නො ඉමං ගාථමාහ. අරියා පන සහ මග්ගපටිලාභා එව තතො පටිවිරතා හොන්ති, එසා ධම්මතා.

390. එවං විකාලවරියං පටිසෙධෙත්වා “කාලෙ වරන්තෙනපි එවං වරිතබ්බ”න්ති දස්සෙන්නො ආහ “රූපා ව සද්දා වා”ති. තස්සත්ථො – යෙ තෙ රූපාදයො නානප්පකාරකං මදං ජනෙන්නා සත්තෙ සම්මදයන්ති, තෙසු පිණ්ඩපාතපාරිසුද්ධිසුත්තාදීසු (ම. නි. 3.438 ආදයො) වුත්තනයෙන ඡන්දං විනොදෙත්වා යුත්තකාලෙනෙව පාතරාසං පටිසෙය්‍යාති. එත්ථ ව පාතො අසිතබ්බොති පාතරාසො, පිණ්ඩපාතස්සෙතං නාමං. යො යත්ථ ලබ්භති, සො පදෙසොපි තං යොගෙන “පාතරාසො”ති ඉධ වුත්තො. යතො පිණ්ඩපාතං ලභති, තං ඔකාසං ගච්ඡෙය්‍යාති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො.

391. එවං පටිට්ඨො –

“පිණ්ඩඤ්ච භික්ඛු සමයෙන ලද්ධා,
එකො පටික්කම්ම රහො නිසිදෙ;
අප්පකත්තවින්ති න මනො බහිද්ධා,

නිව්ඡාරයෙ සඬගහිතත්තභාවො’.

තත්ථ පිණ්ඩන්ති මිස්සකහික්ඛං, සා හි තතො තතො සමොධානෙන්වා
සම්පිණ්ඩිතට්ඨෙත “පිණ්ඩො”ති වුච්චති. සමයෙනාති අන්තොමජ්ඣන්තිකකාලෙ.
එකො පටික්කම්මාති කායච්චෙකං සම්පාදෙන්තො අද්දනියො නිවත්තිත්වා.
අජ්ඣත්තවිත්තිති තිලක්ඛණං ආරොපෙන්වා ඛන්ධසන්තානං විත්තෙන්තො. න
මනො ඛහිද්ධා නිව්ඡාරයෙති ඛහිද්ධා රූපාදීසු රාගවසෙන විත්තං න නිහරෙ.
සඬගහිතත්තභාවොති සුට්ඨු ගහිතවිත්තො.

392. එවං විහරන්තො ව –

“සචෙපි සො සල්ලපෙ සාවකෙන,
අඤ්ඤෙන වා කෙනචි භික්ඛුනා වා;
ධම්මං පණිතං තමුදාහරෙය්‍ය,
න පෙසුණං නොපි පරුපවාදං’.

කිං වුත්තං හොති? සො යොගාවචරො කිඤ්චිදෙව සොතුකාමතාය උපගතෙන
සාවකෙන වා කෙනචි අඤ්ඤතිත්ථියගහට්ඨාදිනා වා ඉධෙව පබ්බජිතෙන භික්ඛුනා
වා සද්ධිං සචෙපි සල්ලපෙ, අථ ය්වායං මග්ගඵලාදිපටිසංයුත්තො
දසකථාවත්ථුහෙදො වා අතප්පකට්ඨෙත පණිතො ධම්මො. තං ධම්මං පණිතං
උදාහරෙය්‍ය, අඤ්ඤං පන පිසුණුවචනං වා පරුපවාදං වා අප්පමත්තකම්පි න
උදාහරෙය්‍යාති.

393. ඉදානි තස්මිං පරුපවාදෙ දොසං දස්සෙන්තො ආහ “වාදඤ්චි එකෙ”ති.
තස්සත්ථො – ඉධෙකච්චෙ මොසපුරිසා පරුපවාදසඤ්චිතං නානප්පකාරං
විග්ගාහිකකථාහෙදං වාදං පටිසෙනියන්ති විරුජ්ඣන්ති, යුජ්ඣිතුකාමා හුත්වා
සෙනාය පටිමුඛං ගච්ඡන්තා විය හොන්ති, තෙ මයං ලාමකපඤ්ඤෙන පසංසාම. කිං
කාරණං? තතො තතො තෙ පසජන්ති සඬගා, යස්මා තෙ තාදිසකෙ පුග්ගලෙ තතො
තතො වචනපට්ඨො සමුට්ඨාය විවාදසඬගා සජන්ති අල්ලියන්ති. කිං කාරණං
සජන්තිති? විත්තඤ්චි තෙ තත්ථ ගමෙන්ති දුරෙ, යස්මා තෙ පටිසෙනියන්තා විත්තං
තත්ථ ගමෙන්ති, යත්ථ ගතං සමට්ඨිපස්සනානං දුරෙ හොතිති.

394-5. එවං පරිත්තපඤ්ඤානං පවත්තිං දස්සෙන්වා ඉදානි මහාපඤ්ඤානං
පවත්තිං දස්සෙන්තො ආහ “පිණ්ඩං විහාරං...පෙ.... සාවකො”ති. තත්ථ විහාරෙන
පතිස්සයො, සයනාසනෙන මඤ්චපීඨන්ති තිහිපි පදෙහි සෙනාසනමෙව වුත්තං.
ආපන්ති උදකං. සඬ්ඝාටිරජුපවාහනන්ති පංසුමලාදිනො සඬ්ඝාටිරජස්ස ධොවනං.
සුත්වාන ධම්මං සුගතෙන දෙසිතන්ති සබ්බාසවසංවරාදීසු “පටිසඬ්ඛා යොනියො
වීචරං පටිසෙවති සීතස්ස පටිසාතායා”තිආදිනා (ම. නි. 1.23; අ. නි. 6.58) නයෙන
හගවතා දෙසිතං ධම්මං සුත්වා. සඬ්ඛාය සෙචෙ වරපඤ්ඤසාවකොති එතං ඉධ
පිණ්ඩන්ති වුත්තං පිණ්ඩපාතං, විහාරාදීහි වුත්තං සෙනාසනං, ආපමුඛෙන දස්සිතං

ගිලානපච්චයං, සඨසාටියා චීවරන්ති චතුබ්බිධම්පි පච්චයං සඨබ්බාය “යාවදෙව ඉමස්ස කායස්ස ධීනියා” තිආදිනා (ම. නි. 1.23; අ. නි. 6.58) නයෙන පච්චවෙක්ඛිත්වා සෙවෙ වරපඤ්ඤසාවකො, සෙවිතුං සක්කුණෙය්‍ය වරපඤ්ඤස්ස තථාගතස්ස සාවකො සෙක්ඛො වා පුට්ඨජ්ජනො වා, නිජ්ජරියායෙන ව අරහා. සො හි චතුරාපස්සෙනො “සඨබ්බායෙකං පටිසෙවති, සඨබ්බායෙකං අධිවාසෙති, සඨබ්බායෙකං පරිවජ්ජෙති, සඨබ්බායෙකං විනොදෙති” ති (දී. නි. 3.308; ම. නි. 2.168; අ. නි. 10.20) චුත්තො. යස්සා ව සඨබ්බාය සෙවෙ වරපඤ්ඤසාවකො, තස්මා හි පිණ්ඩෙ...පෙ.... යථා පොක්ඛරෙ වාරිඛිත්ථු, තථා හොතීති වෙදිතබ්බො.

396. එවං ඛිණාසවපටිපත්තිං දස්සෙන්තො අරහත්තනිකුටෙන අනගාරියපටිපදං නිට්ඨාපෙන්වා ඉදානි අගාරියපටිපදං දස්සෙතුං “ගහට්ඨවත්තං පන වො” තිආදිමාහ. තත්ථ පට්ඨගාථාය තාව සාවකොති අගාරියසාවකො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. අයං පන යොජනා – යො මයා ඉතො පුබ්බෙ කෙවලො අබ්‍යාමිස්සො සකලො පරිපුණ්ණො භික්ඛුධම්මො කථිතො. එස ඛෙත්තවත්ථුආදිපරිග්ගහෙහි සපරිග්ගහෙන න ලබ්භා එස්සෙතුං න සක්කා අධිගන්තුන්ති.

397. එවං තස්ස භික්ඛුධම්මං පටිසෙධෙන්වා ගහට්ඨධම්මමෙව දස්සෙන්තො ආහ “පාණං න හනෙ” ති. තත්ථ පුරිමඬ්ඬෙත නිකොට්ඨපරිසුද්ධා පාණානිපාතාවෙරමණි චුත්තා, පච්ඡිමඬ්ඬෙත සත්තෙසු භිතපටිපත්ති. තතියපාදො වෙන්ථ ඛග්ගවිසාණසුත්තෙ (සු. නි. 35 ආදයො) චතුත්ථපාදෙ ථාවරතසහෙදො මෙත්තසුත්තවණ්ණනායං (සු. නි. 143 ආදයො) සබ්බජ්ජකාරතො වණ්ණිතො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. උජ්ජටිපාටියා පන යොජනා කාතබ්බා – තසථාවරෙසු සබ්බෙසු භූතෙසු නිධාය දණ්ඩං න හනෙ න ඝාතයෙය්‍ය නානුජඤ්ඤාති. “නිධාය දණ්ඩ”න්ති ඉතො වා පරං “වත්තෙය්‍යා” ති පාට්ඨසෙසො ආහරිතබ්බො. ඉතරථා හි න පුබ්බිකොපරං සන්ධියති.

398. එවං පට්ඨසික්ඛාපදං දස්සෙන්වා ඉදානි දුතියසික්ඛාපදං දස්සෙන්තො ආහ “තතො අදින්ත”න්ති. තත්ථ කිඤ්චීති අජ්ජං වා බහුං වා. ක්චචීති ගාමෙ වා අරඤ්ඤෙ වා. සාවකොති අගාරියසාවකො. බුජ්ඣමානොති “පරසන්තකමිද්”න්ති ජානමානො. සබ්බං අදින්තං පරිවජ්ජයෙය්‍යාති එවඤ්ඤි පටිපජ්ජමානො සබ්බං අදින්තං පරිවජ්ජෙය්‍ය, තො අඤ්ඤථාති දීපෙති. සෙසමෙන්ථ චුත්තනයඤ්ච පාකටඤ්චාති.

399. එවං දුතියසික්ඛාපදමිති නිකොට්ඨපරිසුද්ධං දස්සෙන්වා උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදතො පභුති තතියං දස්සෙන්තො ආහ “අබුග්ගවරිය”න්ති. තත්ථ අසම්භුණන්තොති අසක්කොන්තො.

400. ඉදානි චතුත්ථසික්ඛාපදං දස්සෙන්තො ආහ “සහග්ගතො වා” ති. තත්ථ සහග්ගතොති සන්ථාගාරාදිගතො. පරිසග්ගතොති පුගමජ්ජගතො. සෙසමෙන්ථ චුත්තනයඤ්ච පාකටඤ්චාති.

401. එවං චතුත්ථසික්ඛාපදම්පි තිකොට්පරිසුද්ධං දස්සෙත්වා පඤ්චමං දස්සෙත්තො ආහ “මජ්ඣිමනිකායෙ”ති. තත්ථ මජ්ඣිමනිකායෙ ආහ “මජ්ඣිමනිකායෙ”ති. ගාථාඛණ්ඩකායෙ”ති. එවං වුත්තං. අයං පනත්තො “මජ්ඣිමනිකායෙ න සමාචරෙය්‍යා”ති. ධම්මං ඉමන්ති ඉමං මජ්ඣිමනිකායෙවරමණිධම්මං. උම්මාදනන්තන්ති උම්මාදනපරියොසානං. යො හි සබ්බලභුකො මජ්ඣිමනිකායෙ විපාකො, සො මනුස්සභූතස්ස උම්මන්තකසංවත්තනිකො හොති. ඉති නං විදිත්වාති ඉති නං මජ්ඣිමනිකායෙ ඤාත්වා. සෙසමෙත්ථ වුත්තන්තයඤ්ච පාකට්ඨකායෙති.

402. එවං පඤ්චමසික්ඛාපදම්පි තිකොට්පරිසුද්ධං දස්සෙත්වා ඉදානි පුරිමසික්ඛාපදානම්පි මජ්ඣිමනිකායෙව සංකිලෙසකරඤ්ච හෙදකරඤ්ච දස්සෙත්වා දළ්භතරං තතො වෙරමණියං නියොජෙත්තො ආහ “මදා හි පාපානි කරොන්ති”ති. තත්ථ මදානි මදහෙතු. හිකාරො පදපුරුණමත්තෙ නිපාතො. පාපානි කරොන්ති පාණානිපාතාදිනි සබ්බාකුසලානි කරොන්ති. උම්මාදනං මොහනන්ති පරලොකෙ උම්මාදනං ඉහලොකෙ මොහනං. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

403-4. එත්තාවතා අගාරියසාවකස්ස නිව්චසිලං දස්සෙත්වා ඉදානි උපොසථචගානි දස්සෙත්තො “පාණං න හනෙ”ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ අබ්‍රහ්මවරියානි අසෙට්ඨවරියභූතා. මෙට්ඨනානි මෙට්ඨනධම්මසමාපත්තිතො. රත්තිං න භුඤ්ජෙය්‍යා විකාලභොජනන්ති රත්තිම්පි න භුඤ්ජෙය්‍යා, දිවාපි කාලාතික්කන්තභොජනං න භුඤ්ජෙය්‍යා. න ච ගන්ධන්ති එත්ථ ගන්ධග්ගහණෙන විලෙපනවුණ්ණාදිනිපි ගහිතානෙවාති වෙදිතබ්බානි. මඤ්චෙති කප්පියමඤ්චෙ. සන්ථතෙති තට්ඨිකාදිහි කප්පියත්ථරණෙහි අත්ථතෙ. ඡමායං පන ගොනකාදිසන්ථතායපි වට්ඨති. අට්ඨචිගිකන්ති පඤ්චචිගිකං විය තුරියං, න අච්චිගිනිමුත්තං. දුක්ඛන්තගුණානි වට්ඨදුක්ඛස්ස අන්තගතෙන. සෙසමෙත්ථ පාකට්ඨකායෙ. පච්ඡිමච්ඡිප්පං පන සච්චිතිකාරකෙහි වුත්තන්තිපි ආහ.

405. එවං උපොසථචගානි දස්සෙත්වා ඉදානි උපොසථකාලං දස්සෙත්තො ආහ “තතො ච පක්ඛස්සා”ති. තත්ථ තතොනි පදපුරුණමත්තෙ නිපාතො. පක්ඛස්සප්පවස්සපොසථන්ති එවං පරපදෙන යොජෙතබ්බං “පක්ඛස්ස වාතුද්දස්සිං පඤ්චදස්සිං අට්ඨමිත්ති එතෙ තයො දිවසෙ උපවස්ස උපොසථං, එතං අට්ඨචිගිකඋපොසථං උපගම්ම වසිත්වා”ති. පාටිභාරියපක්ඛස්සානි එත්ථ පන වස්සපනායිකාය පුරිමභාගෙ ආසාළ්භමාසො, අන්තොවස්සං තයො මාසා, කත්තිකමාසොති ඉමෙ පඤ්ච මාසා “පාටිභාරියපක්ඛො”ති වුච්චන්ති. ආසාළ්භකත්තිකචග්ගුණමාසා තයො එවාති අපරෙ. පක්ඛස්සප්පවස්සානං පුරිමපච්ඡිමදිවසවසෙන පක්ඛෙ පක්ඛෙ තෙරසිපාටිපදසත්තමීනවමීසච්චිකානා චත්තාරො චත්තාරො දිවසානි අපරෙ. යං රුච්චති, තං ගහෙතබ්බං. සබ්බං වා පන පුඤ්ඤකාමීනං භාසිතබ්බං. එවමෙතං පාටිභාරියපක්ඛස්සානි පසන්නමානසො සුසමත්තරුපං සුපරිපුණ්ණරුපං එකමිපි දිවසං අපරිච්චන්තො අට්ඨචිගුපෙන උපොසථං උපවස්සානි සම්බන්ධිතබ්බං.

406. එවං උපොසඨකාලං දස්සෙන්වා ඉදානි තෙසු කාලෙසු එතං උපොසඨං උපවස්ස යං කාතබ්බං, තං දස්සෙන්තො ආහ “තතො ව පාතො”ති. එත්ථාපි තතොති පදපුරුණමත්තෙ නිපාතො, අනන්තරත්තේ වා, අථාති වුත්තං හොති. පාතොති අපරජ්ජුදිවසපුබ්බහාගෙ. උපවුත්ථුපොසඨොති උපවසිතඋපොසඨො. අත්තෙනාති යාගුහත්තාදිනා. පාතෙනාති අට්ඨවිධපාතෙන. අනුමොදමානොති අනුපමොදමානො, නිරන්තරං මොදමානොති අත්ථො. යථාරහන්ති අත්තතො අනුරූපෙන, යථාසත්ති යථාබලන්ති වුත්තං හොති. සංවිහරෙතොති භාෂෙයා පතිමානෙයා. සෙසං පාකට්ඨෙව.

407. එවං උපවුත්ථුපොසඨස්ස කිච්චං වත්වා ඉදානි යාවජ්චිකං ගරුවත්තං ආජීවපාරිසුද්ධිඤ්ච කට්ඨන්වා තාය පටිපදාය අධිගන්තබ්බට්ඨානං දස්සෙන්තො ආහ “ධම්මෙන මාතාපිතරො”ති. තත්ථ ධම්මෙනාති ධම්මලද්ධෙන හොගෙන. හරෙය්‍යාති පොසෙයා. ධම්මිකං සො වණිජ්ජන්ති සත්තවණිජ්ජා, සත්ථවණිජ්ජා, විසවණිජ්ජා, මංසවණිජ්ජා, සුරාවණිජ්ජාති ඉමා පඤ්ච අධම්මවණිජ්ජා වජ්ජෙන්වා අවසෙසා ධම්මිකවණිජ්ජා. වණිජ්ජාමුඛෙන චෙත්ථ කසිගොරක්ඛාදි අපරොපි ධම්මිකො වොහාරො සඬිගහිතො. සෙසමුත්තානත්ථමෙව. අයං පන යොජනා – සො නිච්චසීලඋපොසඨසීලදානධම්මසමන්තාගතො අරියසාවකො පයොජයෙ ධම්මිකං වණිජ්ජං, තතො ලද්ධෙන ව ධම්මතො අනපෙතත්තා ධම්මෙන හොගෙන මාතාපිතරො හරෙය්‍යා. අථ සො ගිහී එවං අප්පමත්තො ආදිතො පභුති වුත්තං ඉමං වත්තං වත්තයන්තො කායස්ස හෙදා යෙ තෙ අත්තතො ආහාය අන්ධකාරං විධමෙන්වා ආලෝකකරණෙන සයම්පහාති ලද්ධනාමා ඡ කාමාවචරදෙවා, තෙ සයම්පහෙ නාම දෙවෙ උපෙති හජති අල්ලියති, තෙසං නිබ්බත්තට්ඨානෙ නිබ්බත්තතිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය ධම්මිකසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො ව දුතියො වග්ගො අත්ථවණ්ණනානායතො, නාමෙන

වුළුවග්ගොති.

3. මහාවග්ගො

1. පබ්බජ්ජාසුත්තවණ්ණනා

408. පබ්බජ්ජං කිත්තයිස්සාමිති පබ්බජ්ජාසුත්තං. කා උප්පත්ති? හගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ ආයස්මතො ආනන්දස්ස පරිචිතක්කො උදපාදි – “සාරිපුත්තාදීනං මහාසාවකානං පබ්බජ්ජා කිත්තිතා, තං භික්ඛු ව උපාසකා ව ජානන්ති. හගවතො පන අකිත්තිතා, යංනුනාහං කිත්තෙය්‍ය”න්ති. සො

ජෙනවනවිහාරෙ ආසනෙ නිසිදිත්වා විත්තඛිජනිං ගහෙන්වා හික්ඛුනං භගවතො පබ්බජ්ජං කිත්තෙන්තො ඉමං සුත්තමහාසී.

තත්ථ යස්මා පබ්බජ්ජං කිත්තෙන්තෙන යථා පබ්බජී, තං කිත්තෙන්තබ්බං. යථා ච පබ්බජී, තං කිත්තෙන්තෙන යථා වීමංසමානො පබ්බජ්ජං රොවෙසී, තං කිත්තෙන්තබ්බං. තස්මා “පබ්බජ්ජං කිත්තයිස්සාමී”ති වත්වා “යථා පබ්බජී”ති ආදිමාහ. චක්ඛුමාති පඤ්චභි චක්ඛුභි චක්ඛුමා චක්ඛුසම්පන්නොති අත්ථො. සෙසමාදිගාථාය උත්තානමෙව.

409. ඉදානි “යථා වීමංසමානො”ති තමත්ථං පකාසෙන්තො ආහ “සම්බාධොය”න්ති. තත්ථ සම්බාධොති පුත්තදාරාදිසම්පිළනෙන කිලෙසසම්පිළනෙන ච කුසලකිරියාය ඔකාසරහිතො. රජස්සායතනන්ති කම්බොජාදයො විය අස්සාදිනං, රාගාදිරජස්ස උප්පත්තිදෙසො. අබ්භොකාසොති චුත්තසම්බාධපටිපක්ඛනාවෙන ආකාසො විය විවටා. ඉති දිස්වාන පබ්බජීති ඉති සරාචාසපබ්බජ්ජාසු ඛ්‍යාධිජරාමරණෙහි සුට්ඨතරං වොදියමානහදයො ආදිනවමානිසංසඤ්ච වීමංසිත්වා, මහාහිනික්ඛමනං නික්ඛමිත්වා, අනොමානදීතීරෙ ඛග්ගෙන කෙසෙ ඡින්දිත්වා, තාවදෙව ච ද්වඩගුලමත්තසංඝඨිතසමණසාරූපකෙසමස්සු හුත්වා සට්ඨකාරෙන බ්‍රහ්මුනා උපනීතෙ අට්ඨ පරික්ඛාරෙ ගහෙන්වා “එවං නිවාසෙතබ්බං පාරුපිතබ්බං”න්ති කෙනචි අනනුසිට්ඨො අනෙකජාතිසහස්සපවත්තිතෙන අත්තනො පබ්බජ්ජාචිණ්ණෙනෙව සික්ඛාපියමානො පබ්බජී. එකං කාසාවං නිවාසෙත්වා එකං උත්තරාසඬගං කරිත්වා එකං වීචරං ඛන්ධෙ කරිත්වා මත්තිකාපත්තං අංසෙ ආලග්ගෙන්වා පබ්බජිතවෙසං අධිට්ඨාසිති චුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ උත්තානමෙව.

410. එවං භගවතො පබ්බජ්ජං කිත්තෙන්වා තතො පරං පබ්බජිතපටිපත්තිං අනොමානදීතීරං හිත්වා පධානාය ගමනඤ්ච පකාසෙතුං “පබ්බජිත්වාන කායෙනා”ති ආදිං සබ්බමහාසී. තත්ථ කායෙන පාපකම්මං විචජ්ජයිති තිව්ධං කායදුච්චරිතං වජ්ජෙසී. වච්චුච්චරිතන්ති වතුබ්බිධං වච්චුච්චරිතං. ආජීවං පරිසොධයිති මිච්ඡාජීවං හිත්වා සම්මාජීවමෙව පවත්තයි.

411. එවං ආජීවට්ඨමකසීලං සොධෙත්වා අනොමානදීතීරතො තිංසයොජනප්පමාණං සත්තාගෙන අගමා රාජගහං බුද්ධො. තත්ථ කිඤ්චාපි යදා රාජගහං අගමාසී, තදා බුද්ධො න හොති, තථාපි බුද්ධස්ස පුබ්බවරියාති කත්වා එවං වත්තුං ලබ්භති – “ඉධ රාජා ජාතො, ඉධ රජ්ජං අග්ගහෙසී”ති ආදි ලොකියවොහාරවචනං විය. මගධානන්ති මගධානං ජනපදස්ස නගරන්ති චුත්තං හොති. ගිරිබ්බජන්ති ඉදමපි තස්ස නාමං. තඤ්චි පණ්ඩවගිජ්ඣකුට්ඨෙහාරඉසිගිලිවෙසුල්ලනාමකානං පඤ්චන්තං ගිරීතං මජ්ඣෙ වජො විය යීතං, තස්මා “ගිරිබ්බජ”න්ති චුච්චති. පිණ්ඩාය අභිභාරෙසීති හික්ඛත්ථාය තස්මිං නගරෙ වරි. සො කිර නගරද්වාරෙ යත්වා විත්තෙසී – “සවාහං රඤ්ඤො

බිම්බිසාරස්ස අත්තනො ආගමනං නිවෙදෙය්‍යං, ‘සුද්ධොදනස්ස පුත්තො සිද්ධත්ථො නාම කුමාරො ආගතො’ති බහුමිපි මෙ පච්චයං අභිභරෙය්‍ය. න ඛො පන මෙ තං පතිරූපං පබ්බජිතස්ස ආරොචෙත්වා පච්චයගහණං, හන්දාහං පිණ්ඩාය වරාමී’ති දෙවදත්තියං පංසුකුලච්චරං පාරුපිත්වා මත්තිකාපත්තං ගහෙත්වා පාචිනද්වාරෙන නගරං පවිසිත්වා අනුසරං පිණ්ඩාය අවරි. තෙනාහ ආයස්මා ආනන්දො – ‘පිණ්ඩාය අභිභාරෙසී’ති. ආකිණ්ණවරලක්ඛණොති සරිරෙ ආකිරිත්වා විය යපිතවරලක්ඛණො විපුලවරලක්ඛණො වා. විපුලමිපි හි ‘ආකිණ්ණ’න්ති වුවති. යථාහ – ‘ආකිණ්ණලද්දො පුරිසො, ධාතිවෙලංව මක්ඛිතො’ති (ජා. 1.6.118; 1.9.106). විපුලලද්දොති අත්ථො.

412. තමද්දසාති තතො කිර පුරිමානි සත්ත දිවසානි නගරෙ නක්ඛත්තං සොසිතං අහොසි. තං දිවසං පන ‘නක්ඛත්තං චිතිවත්තං, කම්මන්තා පයොජෙතඛිබ්බා’ති හෙරි වරි. අථ මහාජනො රාජඪගණෙ සන්නිපති. රාජාපි ‘කම්මන්තං සංවිදහිස්සාමී’ති සිහපඤ්ජරං විවරිත්වා බලකායං පස්සන්තො තං පිණ්ඩාය අභිභාරෙත්තං මහාසත්තං අද්දස. තෙනාහ ආයස්මා ආනන්දො – ‘තමද්දසා බිම්බිසාරො, පාසාදස්මිං පතිට්ඨිතො’ති. ඉමමත්ථං අභාසථාති ඉමං අත්ථං අමච්චානං අහාසි.

413. ඉදානි තං තෙසං අමච්චානං භාසිතමත්ථං දස්සෙන්නො ආහ – ‘ඉමං භොන්තො’ති. තත්ථ ඉමන්ති සො රාජා ඛොධිසත්තං දස්සෙති, භොන්තොති අමච්චෙ ආලපති. නිසාමෙථාති පස්සථ. අභිරූපොති දස්සනීයඪගපච්චඪගො. බ්‍රහ්මාති ආරොහපරිණාහසම්පන්නො. සුචිති පරිසුද්ධජව්වණ්ණො. වරණෙනාති ගමනෙන.

414-5. නිවකුලාමිවාති නිවකුලා ඉව පබ්බජිතො න භොතිති අත්ථො. මකාරො පදසන්ධිකරො. කුහිං හික්ඛු ගමිස්සතිති අයං හික්ඛු කුහිං ගමිස්සති, අජ්ජ කත්ථ වසිස්සතිති ජානිතුං රාජද්දතා සිසං ගච්ඡන්තු. දස්සනකාමා හි මයං අස්සාති ඉමිනා අධිජපායෙන ආහ. ගුත්තද්වාරො ඔක්ඛිත්තවක්ඛුතාය, සුසංවුතො සතියා. ගුත්තද්වාරො වා සතියා, සුසංවුතො පාසාදිකෙන සඪ්ඝාටිච්චරධාරණෙන.

416. බිජ්ජං පත්තං අපුරෙසිති සම්පජානත්තා පතිස්සතත්තා ව අධිකං අගණ්හන්තො ‘අලං එත්තාවතා’ති අජ්ඣාසයපුරණෙන බිජ්ජං පත්තං අපුරෙසි. මුනීති මොනත්ථාය පටිපන්නත්තා අජ්ජත්තමුනිභාවොපි මුනිඉච්චෙව වුත්තො, ලොකවොහාරෙන වා. ලොකියා හි අමොනසම්පත්තමිපි පබ්බජිතං ‘මුනී’ති භණන්ති. පණ්ඩවං අභිභාරෙසීති තං පබ්බතං අභිරුහි. සො කිර මනුස්සෙ පුච්ඡි ‘ඉමස්මිං නගරෙ පබ්බජිතා කත්ථ වසන්ති’ති. අථස්ස තෙ ‘පණ්ඩවස්ස උපරි පුරත්ථාහිමුඛපබ්භාරෙ’ති ආරොචෙසුං. තස්මා තමෙව පණ්ඩවං අභිභාරෙසි ‘එත්ථ වාසො භවිස්සති’ති එවං චින්තෙත්වා.

419-23. බ්‍යග්ඝ්‍රසහොව සිහොව ගිරිගබ්‍හරෙති ගිරිගුහායං බ්‍යග්ඝො විය
 උසහො විය සිහො විය ව නිසින්නොති අත්ථො. එතෙ හි තයො සෙට්ඨා
 විගතභයහෙරවා ගිරිගබ්‍හරෙ නිසිදන්ති, තස්මා එවං උපමං අකාසි. භද්දයානෙනාති
 භත්ථිඅස්සරථසිවිකාදිනා උත්තමයානෙන. සයානභූමිං යායින්වාති යාවතිකා භූමි
 භත්ථිඅස්සාදිනා යානෙන සක්කා ගන්තුං, තං ගන්ත්වා. ආසප්පාති පත්වා, සම්පමස්ස
 ගන්ත්වාති අත්ථො. උපාවිසිති නිසිදි. යුවාති යොබ්බනසම්පන්නො. දහරොති
 ජාතියා තරුණො. පටමුප්පත්තිකො සුසුති තදුභයවිසෙසනමෙව. යුවා සුසුති
 අතියොබ්බනො. පටමුප්පත්තිකොති පටමෙනෙව යොබ්බනවෙසෙන උට්ඨිනො.
 දහරො වාසිති සති ව දහරත්තෙ සුසු බාලකො විය බායසිති.

424-5. අනිකග්ගන්ති බලකායං සෙනාමුඛං. දදාමි හොගෙ භුඤ්ජස්සුති එත්ථ
 “අහං තෙ අඬගමගධෙසු යාවිච්ඡසි, තාව දදාමි හොගෙ. තං ත්වං සොභයන්තො
 අනිකග්ගං නාගසඬසපුරක්ඛනො භුඤ්ජස්සු”ති එවං සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. උජුං
 ජනපදො රාජාති “දදාමි හොගෙ භුඤ්ජස්සු, ජාතිං අක්ඛාහි පුච්ඡිතො”ති එවං කිර
 වුත්තො මහාපුරිසො වින්තෙසි – “සවෙ අහං රජ්ජෙන අත්ථිකො අස්සං,
 වාතුමහාරාජිකාදයොපි මං අත්තනො අත්තනො රජ්ජෙන නිමන්තෙය්‍යං, ගෙහෙ
 ඨිනො එව වා චක්කවත්තිරජ්ජං කාරෙය්‍යං. අයං පන රාජා අජානන්තො එවමාහ –
 ‘හන්දාහං, තං ජානාපෙමි’”ති බාහං උච්චාරොත්වා අත්තනො ආගතදිසාභාගං
 නිද්දිසන්තො “උජුං ජනපදො රාජා”තිආදිමාහ. තත්ථ හිමවන්තස්ස පස්සනොති
 භණන්තො සස්සසම්පත්තිවෙකල්ලාභාවං දස්සෙති. හිමවන්තස්ස නිස්සාය
 පාසාණවිවරසම්භවා මහාසාලාපි පඤ්චහි වුද්ධිහි වඩ්ඪන්ති, කිමඬගං පන බෙත්තෙ
 වුත්තාති සස්සාති. ධනවීරියෙන සම්පන්නොති භණන්තො සත්තහි රතනෙහි
 අවෙකල්ලත්තං, පරරාජුහි අතක්කනීයං වීරපුරිසාධිට්ඨිතභාවඤ්චස්ස දස්සෙති.
 කොසලෙසු නිකෙතිනොති භණන්තො නවකරාජභාවං පටික්ඛිපති. නවකරාජා හි
 නිකෙතිති න වුච්චති. යස්ස පන ආදිකාලතො පභූති අත්ථයවසෙන සො එව
 ජනපදො නිවාසො, සො නිකෙතිති වුච්චති. තථාරූපො ව රාජා සුද්ධොදනො, යං
 සන්ධායාහ “කොසලෙසු නිකෙතිනො”ති. තෙන අත්ථයාගතම්පි හොගසම්පත්තිං
 දිපෙති.

426. එත්තාවතා අත්තනො හොගසම්පත්තිං දිපෙත්වා “ආදිච්චා නාම
 ගොත්තෙන, සාකියා නාම ජාතියා”ති ඉමිනා ජාතිසම්පත්තිඤ්ච ආවික්ඛිත්වා යං
 වුත්තං රඤ්ඤො “දදාමි හොගෙ භුඤ්ජස්සු”ති, තං පටික්ඛිපන්තො ආහ – “තම්භා
 කුලා පබ්බජිතොමහි, න කාමෙ අභිපත්ථය”න්ති. යදි හි අහං කාමෙ
 අභිපත්ථයෙය්‍යං, න ඊදිසං ධනවීරියසම්පත්තං ද්වාසිතිසහස්සවීරපුරිසසමාකුලං
 කුලං ඡඩ්ඬෙත්වා පබ්බජෙය්‍යන්ති අයං කිරොත්ථ අධිප්පායො.

427. එවං රඤ්ඤො වචනං පටික්ඛිපිත්වා තතො පරං අත්තනො පබ්බජ්ජාහෙතුං
 දස්සෙත්තො ආහ – “කාමෙස්වාදීනවං දිස්වා, තෙක්ඛම්මං දට්ඨු බෙමතො”ති. එතං
 “පබ්බජිතොමහි”ති ඉමිනා සම්බන්ධිතබ්බං. තත්ථ දට්ඨුති දිස්වා. සෙසමෙත්ථ
 ඉතො පුරිමගාථාසු ව යං යං න විචාරිතං, තං තං සබ්බං උත්තානත්ථත්තා එව න

විවාරිතත්වය වෙනස්වීම. එවිට අත්තනා පබ්බජිතානුචාරය වත්වා පරිනාමයාගේ
 ගන්තුකාමො රාජානං ආමන්තෙත්තො ආහ - “පට්ඨානං ගම්මිසං, එත්ථ මෙ
 රක්ඛන්ති මනො”ති. තස්මා - යස්මාහං, මහාරාජ, නෙක්ඛම්මං දට්ඨු ඛෙමනො
 පබ්බජිතො, තස්මා තං පරමත්ථනෙක්ඛම්මං නිබ්බානාමං සබ්බධම්මානං.
 අග්ගථයෙන පට්ඨානං පත්ථෙත්තො පට්ඨානං ගම්මිසං, එත්ථ මෙ පට්ඨානං
 රක්ඛන්ති මනො, න කාමෙසුති. එවං චුත්තෙ කිර රාජා බොධිසත්තං ආහ - “පුබ්බෙව
 මෙතං, හත්තෙ, සුතං ‘සුද්ධොදනරක්ඛෙය්‍යො කිර පුත්තො සිද්ධත්ථකුමාරො චත්තාරි
 පුබ්බනිමිත්තානි දිස්වා පබ්බජිත්වා බුද්ධො භවිස්සති’ති, සොහං, හත්තෙ, තුම්හාකං
 අධිමුත්තිං දිස්වා එවං පසන්තො ‘අද්ධා බුද්ධත්තං පාපුණ්ණස්සවා’ති. සාධු, හත්තෙ,
 බුද්ධත්තං පත්වා පට්ඨං මම විජිතං ඔක්කමෙය්‍යාමා”ති.

පරමත්ථනෙක්ඛම්මං බුද්ධක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය පබ්බජිතානුචාරයෙහි භූතා නිට්ඨිතා.

2. පට්ඨානසුත්තවණ්ණනා

428. තං මං පට්ඨානපභිතත්තත්ති පට්ඨානසුත්තං. කා උප්පත්ති? “පට්ඨානං
 ගම්මිසං, එත්ථ මෙ රක්ඛන්ති මනො”ති ආයස්මා ආනන්දො පබ්බජිතානුචාරං
 නිට්ඨාපෙසි. භගවා ගන්ධකුටියං නිසිත්තො විත්තෙසි - “මයා පබ්බජිතානුචාරං
 පත්ථයමානෙන දුක්ඛකාරිකා කතා, තං අප්ප භික්ඛුනං කප්පෙස්සාමි”ති. අථ
 ගන්ධකුටිනො නික්ඛම්ත්වා බුද්ධාසනෙ නිසිත්තො “තං මං පට්ඨානපභිතත්ත”න්ති
 ආරභිත්වා ඉමං සුත්තමභාසි.

තත්ථ තං මන්ති ද්විති පට්ඨානෙහි අත්තනාමෙව නිද්දිසති. පට්ඨානපභිතත්තත්ති
 නිබ්බානාත්ථාය පෙසිතවිත්තං පරිච්චත්තඅත්තභාවං වා. නදිං නෙරක්ඛණං පතීති
 ලක්ඛණං නිද්දිසති. ලක්ඛණෙහි පට්ඨානපභිතත්තාය නෙරක්ඛණං නදී. තෙනෙව
 චෙත්ථ උපයොගවචනං. අයං පනත්ථො “නදියා නෙරක්ඛණං”ති, නෙරක්ඛණං
 තීරෙති චුත්තං හොති. විපරක්ඛම්මානි අතීත පරක්ඛම්මවා. ක්කායන්තත්ති
 අප්පාණකප්පකාමනුසුද්ධත්තං. යොගක්ඛෙමස්ස පත්තිසාති චතුහි යොගෙහි
 ඛෙමස්ස නිබ්බානස්ස අධිගමත්ථං.

429. නමුච්චි මාරො. සො හි අත්තනො විසයා නික්ඛම්තුකාමෙ දෙවමනුස්සෙ
 න මුඤ්චති, අත්තරායං නෙසං කරොති, තස්මා “නමුච්චි”ති චුච්චති. කරුණං
 වාචන්ති අනුද්දියායුත්තං වාචං. භාසමානො උපාගමීති ඉදං උත්තානමෙව. තස්මා
 පන උපාගතො? මහාපුරිසො කිර එකදිවසං විත්තෙසි - “සබ්බදා ආහාරං
 පරියෙසමානො ජීවිතෙ සාපෙක්ඛො හොති, න ච සක්කා ජීවිතෙ සාපෙක්ඛෙන
 අමතං අධිගන්තු”න්ති. තනො ආහාරපච්ඡෙදාය පටිපජ්ජි, තෙන කිසො
 දුබ්බණ්ණො ච අහොසි. අථ මාරො “අයං සම්බොධාය මග්ගො හොති, න හොතිති
 අජානන්තො අතිසොරං තපං කරොති, කදාපි මම විසයං අතික්කමෙය්‍යා”ති හිතො

“ඉඳඤ්චිදඤ්ච වත්වා වාරෙස්සාමී” ති ආගතො. තෙනෙවාහ – “කියො ත්වමසි දුබ්බණ්ණො, සන්තිකෙ මරණං තවා” ති.

430. එවඤ්ච පන වත්වා අථස්ස මරණසන්තිකභාවං සාවෙන්තො ආහ – “සහස්සභාගො මරණස්ස, එකංසො තව ජීවිත” ති. තස්සත්ථො – සහස්සං භාගානං අස්සාති සහස්සභාගො. කො සො? මරණස්ස පච්චයොති පාඨසෙසො. එකො අංසොති එකංසො. ඉදං වුත්තං හොති – අයං අප්පාණකජ්ඣානාදිසහස්සභාගො තව මරණස්ස පච්චයො, තතො පන තෙ එකො එව භාගො ජීවිතං, එවං සන්තිකෙ මරණං තවාති. එවං මරණස්ස සන්තිකභාවං සාවෙන්වා අථ නං ජීවිතෙ සමුස්සාහෙන්තො ආහ “ජීව හො ජීවිතං සෙය්‍යා” ති. කථං සෙය්‍යාති වෙ. ජීවං පුඤ්ඤාති කාහසීති.

431. අථ අත්තනා සම්මතාති පුඤ්ඤාති දස්සෙන්තො ආහ – “චරතො ච තෙ බ්‍රහ්මචරිය” ති. තත්ථ බ්‍රහ්මචරියන්ති කාලෙන කාලං මෙථුනචිරතිං සන්ධායාහ, යං තාපසා කරොන්ති. පුහතොති පුහන්තස්ස. සෙසමෙත්ථ පාකට්මෙව.

432. දුග්ගො මග්ගොති ඉමං පන අඬ්ඪගාථං පධානචිච්ඡන්දං ඡනෙන්තො ආහ. තත්ථ අප්පාණකජ්ඣානාදිගහනත්තා දුක්ඛෙන ගන්තබ්බොති දුග්ගො, දුක්ඛිතකායචිත්තෙන කත්තබ්බත්තා දුක්කරො, සන්තිකමරණෙන තාදිසෙනාපි පාපුණිතුං අසක්කුණෙය්‍යතො දුරභිසම්භවොති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉතො පරං ඉමා ගාථා භණං මාරො, අට්ඨා බුද්ධස්ස සන්තිකෙති අයමුපඬ්ඪගාථා සඬ්භිතිකාරෙහි වුත්තා. සකලගාථාපීති එකෙ. හගවතා එව පන පරං විය අත්තනා නිද්දිසන්තෙන සබ්බමෙත්ථ එවංජාතිකං වුත්තන්ති අයමම්භාකං ඛන්ති. තත්ථ අට්ඨාති අට්ඨාසි. සෙසං උත්තානමෙව.

433. ඡට්ඨගාථාය යෙනත්ථෙන්නාති එත්ථ පරෙසං අත්තරායකරණෙන අත්තනො අත්ථෙන්න ත්වං, පාපිම, ආගතොසීති අයමධිජ්ජායො. සෙසං උත්තානමෙව.

434. “ජීවං පුඤ්ඤාති කාහසී” ති ඉදං පන වචනං පටික්ඛිපන්තො “අණුමත්තොපි” ති ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ පුඤ්ඤෙතාති වට්ටගාමිං මාරෙන වුත්තං පුඤ්ඤං සන්ධාය භණති. සෙසං උත්තානමෙව.

435. ඉදානි “එකංසො තව ජීවිත” ති ඉදං වචනං ආරබ්භ මාරං සන්තජ්ජෙන්තො “අත්ථී සද්ධා” ති ඉමං ගාථමාහ. තත්‍රායමධිජ්ජායො – අරෙ, මාර, යො අනුත්තරෙ සන්තිවරපදෙ අස්සද්ධො හවෙය්‍ය, සද්ධොපි වා කුසීතො, සද්ධො ආරද්ධවිරියො සමානොපි වා දුප්පඤ්ඤො, තං ත්වං ජීවිතමනුපුච්ඡමානො සොහෙය්‍යාසි, මය්‍හං පන අනුත්තරෙ සන්තිවරපදෙ ඔකප්පනසද්ධා අත්ථී, තථා කායිකචෙතසිකමසිථිලපරක්කමතාසඬ්ඛාතං වීරියං, වජිරූපමා පඤ්ඤා ව මම විජ්ජති, සො ත්වං එවං මං පහිතත්තං උත්තමජ්ඣාසයං කිං ජීවමනුපුච්ඡසි, කස්මා

ජීවිතං පුච්ඡසි. පඤ්ඤා ව මමාති එත්ථ ව සද්දෙන සති සමාධි ව. එවං සන්තෙ යෙහි පඤ්චනි ඉන්ද්‍රියෙහි සමන්තාගතා නිබ්බානං පාපුණන්ති, තෙසු එකෙනාපි අවිරහිතං එවං මං පහිතත්තං කිං ජීවමනුපුච්ඡසි? නනු – එකාහං ජීවිතං සෙය්‍යා, විරියමාරහතො දළ්භං (ධ. ප. 112). පඤ්ඤවන්තස්ස ඤායිනො, පස්සතො උදයබ්බයන්ති (ධ. ප. 111, 113).

436-8. එවං මාරං සන්තජ්ජෙත්වා අත්තනො දෙහවිත්තජ්ජවත්තිං දස්සෙත්තො “නදීනමපි”පි ගාථාත්තයමාහ. තමත්ථතො පාකටමෙව. අයං පන අධිජ්ජායවණ්ණනා – ය්වායං මම සරීරෙ අජ්ජාණකජ්ඣානවිරියවෙගසමුට්ඨිතො වාතො වත්තති, ලොකෙ ගඬිගායමුනාදීනං නදීනමපි සොතානි අයං විසොසයෙ, කිඤ්ච මෙ එවං පහිතත්තස්ස චතුනාළිමත්තං ලොහිතං න උපසොසෙය්‍ය. න කෙවලඤ්ච මෙ ලොහිතමෙව සුස්සති, අපිච ඛො පන තමහි ලොහිතෙ සුස්සමානමිති බද්ධාබද්ධහෙදං සරීරානුගතං පිත්තං, අසිතපිතාදිපට්ඨිජාදකං චතුනාළිමත්තමෙව සෙම්භඤ්ච, කිඤ්චාපරං තත්තකමෙව මුත්තඤ්ච ඔජඤ්ච සුස්සති, තෙසු ව සුස්සමානෙසු මංසානිපි බියන්ති, තස්ස මෙ එවං අනුපුබ්බෙන මංසෙසු බියමානෙසු හියොයා විත්තං පසීදති, න ත්වෙව තජ්ජව්වයා සංසීදති. සො ත්වං ඊදිසං විත්තමජානන්තො සරීරමත්තමෙව දිස්වා හණ්සි “කියො ත්වමසි දුබ්බණ්ණො, සන්තිකෙ මරණං තවා”ති. න කෙවලඤ්ච මෙ විත්තමෙව පසීදති, අපිච ඛො පන හියොයා සති ව පඤ්ඤා ව සමාධි මම තිට්ඨති, අණුමත්තොපි පමාදො වා සම්මොහො වා විත්තවික්කෙපො වා නත්ථී, තස්ස මය්හං එවං විහරතො යෙ කෙවි සමණබ්‍රාහ්මණා අතීතං වා අද්ධානං අනාගතං වා එතරහි වා ඔපක්කමිකා වෙදනා වෙදයන්ති, තාසං නිදස්සනභූතං පත්තස්ස උත්තමවෙදනං. යථා අඤ්ඤෙසං දුක්ඛෙන ථුට්ඨානං සුඛං, සීතෙන උණ්හං, උණ්හෙන සීතං, බුද්ධාය භොජනං, පිපාසාය ථුට්ඨානං උදකං අපෙක්ඛතෙ විත්තං, එවං පඤ්චසු කාමගුණෙසු එකකාමමිපි නාපෙක්ඛකෙ විත්තං. “අහො වතාහං සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා සුඛසෙය්‍යං සෙය්‍යා”න්ති ඊදිසෙනාකාරෙන මම විත්තං න උජ්ජන්තං, පස්ස, ත්වං මාර, සත්තස්ස සුද්ධන්ති.

439-41. එවං අත්තනො සුද්ධතං දස්සෙත්වා “නිවාරෙස්සාමි ත”න්ති ආගතස්ස මාරස්ස මනොරථභඤ්ජනත්ථං මාරසෙනං කිත්තෙත්වා තාය අපරාජිතභාවං දස්සෙත්තො “කාමා තෙ පඨමා සෙනා”තිආදිකා ඡ ගාථායො ආහ.

තත්ථ යස්මා ආදිතොව අගාරියභූතෙ සත්තෙ වත්ථුකාමෙසු කිලෙසකාමා මොහයන්ති, තෙ අභිභූයා අනගාරියභාවං උපගතානං පන්තෙසු වා සෙනාසනෙසු අඤ්ඤතරඤ්ඤතරෙසු වා අධිකුසලෙසු ධම්මෙසු අරති උජ්ජජ්ජති. චුත්තඤ්චෙනං “පබ්බජිතෙන ඛො, ආවුසො, අහිරති දුක්ඛරා”ති (සං. නි. 4.331). තතො තෙ පරපට්ඨිබද්ධජීවිකත්තා බුජ්ජිපාසා බාධෙති, තාය බාධිතානං පරියෙසනකණ්භා විත්තං කිලමයති, අථ නෙසං කිලන්තවිත්තානං ථීනමිද්ධං ඔක්කමති. තතො විසෙසමනධිගච්ඡන්තානං දුරහිසම්භවෙසු අරඤ්ඤවනපත්ථෙසු සෙනාසනෙසු විහරතං උත්‍රාසසඤ්ඤිතා භීරු ජායති, තෙසං උස්සඬිකිතපරිසඬිකිතානං දීඝරත්තං.

විවේකරසමනස්සාදයමානානං විහරතං “න සියා නු බො එස මග්ගො”ති පටිපත්තියං විවිකිවිජා උප්පජ්ජති, තං විනොදෙත්වා විහරතං අප්පමත්තකෙන විසෙසාධිගමෙන මානමක්ඛට්ඨිහා ජායන්ති, තෙපි විනොදෙත්වා විහරතං තතො අධිකතරං විසෙසාධිගමං නිස්සාය ලාභසක්කාරසිලොකා උප්පජ්ජන්ති, ලාභාදිමුච්ඡිකා ධම්මපතිරූපකානි පකාසෙන්නා මිච්ඡායසං අධිගන්ත්වා තත්ථ ධීතා ජාතිආදීහි අත්තානං උක්කංසෙන්ති, පරං වම්භෙන්ති, තස්මා කාමාදීනං පට්මසෙනාදිභාවො වෙදිතබ්බො.

442-3. එවමෙනං දසවිධං සෙනං උද්දිසිත්වා යස්මා සා කණ්ඞධම්මසමන්තාගතත්තා කණ්ඞස්ස නමුටිනො උපකාරාය සංවත්තති, තස්මා නං තව සෙනාති නිද්දිසන්තො ආහ – “එසා නමුටි තෙ සෙනා, කණ්ඞස්සාභිජ්ජහාරිනී”ති. තත්ථ අභිජ්ජහාරිනීති සමණබ්‍රාහ්මණානං සාතනී නිජ්ජොථනී, අන්තරායකරීති අත්ථො. න නං අසුරො ජිනාති, ජෙත්වා ච ලහතෙ සුඛන්ති එවං තව සෙනං අසුරො කායෙ ච ජීවිතෙ ච සාපෙක්ඛො පුරිසො න ජිනාති, සුරො පන ජිනාති, ජෙත්වා ච මග්ගසුඛං ඵලසුඛඤ්ච අධිගච්ඡති. යස්මා ච ලහතෙ සුඛං, තස්මා සුඛං පත්ථයමානො අහම්පි එස මුඤ්ජං පරිහරෙති. සඬගාමාවචරා අනිවත්තිනො පුරිසා අත්තනො අනිවත්තනකභාවවිඤ්ඤාපනත්ථං සීසෙ වා ධජෙ වා ආවුධෙ වා මුඤ්ජතිණං ඛන්ධන්ති, තං අයම්පි පරිහරතිච්චෙව මං ධාරෙහි. තව සෙනාය පරාජිතස්ස ධිරත්ථු මම ජීවිතං, තස්මා එවං ධාරෙහි – සඬගාමෙ මෙ මතං සෙය්‍යා, යඤ්චෙ ජීවෙ පරාජිතො, යෙන ජීවිතෙන පරාජිතො ජීවෙ, තස්මා ජීවිතා තයා සම්මාපටිපන්නානං අන්තරායකරෙන සද්ධිං සඬගාමෙ මතං මම සෙය්‍යාති අත්ථො.

444. කස්මා මතං සෙය්‍යාති චෙ? යස්මා පගාළිභෙත්ථ...පෙ.... සුඛබ්බතා, එත්ථ කාමාදිකාය අත්තුක්කංසනපරවම්භනපරියොසානාය තව සෙනාය පගාළිභා නිමුග්ගා අනුපට්ඨා එකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා න දිස්සන්ති, සීලාදීහි ගුණෙහි නප්පකාසන්ති, අන්ධකාරං පට්ඨා විය භොන්ති. එතෙ එවං පගාළිභා සමානා සවෙපි කදාචි උම්මුජ්ජිත්වා නිමුජ්ජනපුරිසො විය “සාහු සද්ධා”තිආදීනා නයෙන උම්මුජ්ජන්ති, තථාපි තාය සෙනාය අජ්ඣෙක්ඛන්ටත්තා තඤ්ච මග්ගං න ජානන්ති ඛෙමං නිබ්බානගාමීනං, සබ්බෙපි බුද්ධපච්චෙකබුද්ධාදයො යෙන ගච්ඡන්ති සුඛබ්බතාති. ඉමං පන ගාථං සුත්වා මාරො පුන කිඤ්චි අවත්වා එව පක්කාමි.

445-6. පක්කන්තෙ පන තස්මිං මහාසත්තො තාය දුක්කරකාරිකාය කිඤ්චිපි විසෙසං අනාධිගච්ඡන්තො අනුක්කමෙන “සියා නු බො අඤ්ඤො මග්ගො බොධායා”තිආදීනි වින්තෙත්වා ඔළාරිකාහාරං ආහාරෙත්වා, බලං ගහෙත්වා, විසාබ්‍රුණ්ණමදිවසෙ පගෙව සුජාතාය පායාසං පරිභුඤ්ජිත්වා, හද්‍රවනසණ්ඛෙ දිවාචිහාරං නිසීදිත්වා, තත්ථ අට්ඨ සමාපත්තියො නිබ්බත්තෙන්තො දිවසං විනිනාමෙත්වා සායන්හසමයෙ මහාබොධිමණ්ඩාහිමුබ්බො ගන්ත්වා සොත්ථීයෙන දින්නා අට්ඨ තිණමුට්ඨියො බොධිමුලෙ විකිරිත්වා දසසහස්සලොකධාතුදෙවතාහි කතසක්කාරබහුමානො –

“කාමං තවො ච න්භාරු ච, අට්ඨි ච අවසිස්සතු;
උපසුස්සතු නිස්සෙසං, සරීරෙ මංසලොභිත” න්ති. —

චතුරඨගවිරියං අධිට්ඨන්තිවා “න දානි බුද්ධත්තං අපාපුණිත්වා පල්ලඨකං
භින්දිස්සාමි” ති පටිඤ්ඤං කත්වා අපරාජිතපල්ලඨකෙ නිසිදි. තං ඤත්වා මාරො
පාපිමා “අජ්ජ සිද්ධත්තො පටිඤ්ඤං කත්වා නිසින්තො, අජ්ජෙව දානිස්ස සා
පටිඤ්ඤා පටිබාහිතබ්බා” ති බොධිමණ්ඩනො යාව චක්කවාලමායතං
ද්වාදසයොජනවිත්ථාරං උද්ධං නවයොජනමුග්ගතං මාරසෙනං සමුට්ඨාපෙන්වා
දියඨ්ඨයොජනසතප්පමාණං ගිරිමෙඛලං හත්ථීරාජානං ආරුය්හ බාහුසහස්සං
මාපෙන්වා නානාවුධානි ගහෙන්වා “ගණ්හථ, හනථ, පහරථා” ති හණන්තො
ආලවකසුත්තෙ වුත්තප්පකාරා වුට්ඨියො මාපෙසි, තා මහාපුරිසං පත්වා තත්ථ
වුත්තප්පකාරා ඵව සම්පජ්ජංසු. තතො චරිතකුසෙන හත්ථීං කුමහෙ පහරත්වා
මහාපුරිසස්ස සම්පං නෙත්වා “උට්ඨෙහි, හො සිද්ධත්තං, පල්ලඨකා” ති ආහ.
මහාපුරිසො “න උට්ඨහාමි මාරා” ති චත්වා තං ධජ්නිං සමන්තා විලොකෙන්තො
ඉමා ගාථායො අභාසි “සමන්තා ධජ්නි” න්ති.

තත්ථ ධජ්නිත්ති සෙනං. සුත්තන්ති උය්‍යුත්තං. සවාහනන්ති
ගිරිමෙඛලනාගරාජසහිතං. පච්චුග්ගච්ඡාමිති අභිමුඛො උපරි ගමිස්සාමි, සො ච බො
තෙජෙනෙව, න කායෙන. කස්මා? මා මං යානා අවාචසි, මං ඵතස්මා යානා
අපරාජිතපල්ලඨකා මාරො මා වාලෙසිති වුත්තං හොති. නප්පසහතිති සහිතුං න
සක්කොති, නාහිභවති වා. ආමං පත්තන්ති කාවජානං මත්තිකාභාජනං. අස්මනාති
පාසාණෙන. සෙසමෙත්ථ පාකට්මෙව.

447-8. ඉදානි “ඵතං තෙ මාරසෙනං භින්දිත්වා තතො පරං විජිතසඬ්ඨගාමො
සම්පත්තධම්මරාජාභිසෙකො ඉදං කරිස්සාමි” ති දස්සෙන්තො ආහ
“වසිකරිත්වා” ති. තත්ථ වසිකරිත්වා සඬ්ඨකප්පන්ති මග්ගභාවනාය සබ්බං
මිච්ඡාසඬ්ඨකප්පං පභාය සම්මාසඬ්ඨකප්පස්සෙව පවත්තනෙන වසිකරිත්වා සඬ්ඨකප්පං.
සතිඤ්ච සුපතිට්ඨිතන්ති කායාදීසු වතුසු යානෙසු අත්තනො සතිඤ්ච සුට්ඨු උපට්ඨිතං
කරිත්වා ඵවං වසිකතසඬ්ඨකප්පො සුප්පතිට්ඨිතස්සති රට්ඨා රට්ඨං විචරිස්සාමි
දෙවමනුස්සහෙදෙ පුටු සාවකෙ විනයන්තො. අථ මයා විනියමානා තෙ
අප්පමන්තා...පෙ.... න සොවරෙ, තං නිබ්බානාමතමෙවාති අධිජ්ජායො.

449-51. අථ මාරො ඉමා ගාථායො සුත්වා ආහ — “ඵවරුපං පක්ඛං දිස්වා න
භායසි භික්ඛු” ති? “ආම, මාර, න භායාමි” ති. “කස්මා න භායසි” ති? “දානාදීනං
පාරම්පුඤ්ඤානං කතත්තා” ති. “කො ඵතං ජානාති දානාදීනි ත්වමකාසි” ති? “කිං
ඵත්ථ පාපිම සක්ඛිකිච්චෙන, අපිච ඵකස්මිංයෙව භවෙ වෙස්සන්තරො හුත්වා යං
දානමදාසිං, තස්සානුභාවෙන සත්තක්ඛත්තුං ඡහි පකාරෙහි සඤ්ජාතකම්පා අයං
මහාපථවීයෙව සක්ඛි” ති. ඵවං වුත්තෙ උදකපරියන්තං කත්වා මහාපථවී කම්පි
හෙරවසද්දං මුඤ්චමානා, යං සුත්වා මාරො අසනිහතො විය භීතො ධජං
පණාමෙත්වා පලායි සද්ධිං පරිසාය. අථ මහාපුරිසො තීහි යාමෙහි තිස්සො විජ්ජා

සවිජිකත්වා අරුණුග්ගමනෙ “අනෙකජාතිසංසාරං...පෙ.... තණ්හානං
 බයමජ්ඣගා”ති ඉමං උදානං උදානෙසි. මාරො උදානසද්දෙන ආගන්ත්වා
 “අයං ‘බුද්ධො අහ’න්ති පටිජානාති, හන්ද නං අනුබන්ධාමි ආභිසමාවාරිකං පස්සිතුං.
 සවස්ස කිඤ්චි කායෙන වා වාචාය වා බලිතං භවිස්සති, විහෙයෙස්සාමි න”න්ති
 පුබ්බෙ බොධිසත්තභූමියං ඡබ්බස්සානි අනුබන්ධිත්වා බුද්ධත්තං පත්තං එකං වස්සං
 අනුබන්ධි. තතො භගවතො කිඤ්චි බලිතං අපස්සන්තො “සත්ත වස්සානී”ති ඉමා
 නිබ්බෙජනීයගාථායො අභාසි.

තත්ථ ඔතාරන්ති රන්ධං විවරං. නාධිගච්ඡස්සන්ති නාධිගමීං. මෙදවණ්ණන්ති
 මෙදපිණ්ඩසදිසං. අනුපරියගාති පරිතො පරිතො අගමාසි. මුදුන්ති මුදුකං. වින්දෙමාති
 අධිගච්ඡෙය්‍යාම. අස්සාදනාති සාදුභාවො. වායසෙත්තොති වායසො එත්තො.
 සෙසමෙත්ථ පාකටමෙව.

අයං පන යොජනා – සත්ත වස්සානි භගවන්තං ඔතාරාපෙක්ඛො අනුබන්ධිං
 කත්ථවි අවිජහන්තො පදාපදං, එවං අනුබන්ධිත්වාපි ව ඔතාරං නාධිගමීං. සොභං
 යථා නාම මෙදවණ්ණං පාසාණං මෙදසඤ්ඤී වායසො එකස්මිං පස්සෙ
 මුඛතුණ්ඩකෙන විජ්ඣිත්වා අස්සාදං අවින්දමානො “අප්පෙව නාම එත්ථ මුදු
 වින්දෙම, අපි ඉතො අස්සාදනා සියා”ති සමන්තා තට්ථ විජ්ඣන්තො
 අනුපරියාසිත්වා කත්ථවි අස්සාදං අලද්ධා “පාසාණොවාය”න්ති නිබ්බිජ්ජ
 පක්කමෙය්‍ය, එවමෙවාහං භගවන්තං කායකම්මාදීසු අත්තතො
 පරිත්තපඤ්ඤාමුඛතුණ්ඩකෙන විජ්ඣන්තො සමන්තා අනුපරියගා “අප්පෙව නාම
 කත්ථවි අපරිසුද්ධකායසමාවාරාදිමුදුභාවං වින්දෙම, කුතොවි අස්සාදනා සියා”ති,
 තෙ දානි මයං අස්සාදං අලභමානා කාකොව සෙලමාසජ්ජ නිබ්බිජ්ජාපෙම ගොතමං.
 ආසජ්ජ තතො ගොතමා නිබ්බිජ්ජ අපෙමාති. එවං වදන්තො කිර මාරස්ස සත්ත
 වස්සානි නිජ්ඵලපරිස්සමං නිස්සාය බලවසොකො උදපාදි. තෙනස්ස
 විසිදමානභිගපච්චභිගස්ස බෙලුපණ්ඩු නාම විණා කච්ඡතො පතිතා. යා සකිං
 කුසලෙහි වාදිතා වත්තාරො මාසෙ මධුරස්සරං මුඤ්චති, යං ගහෙත්වා සක්කො
 පඤ්චසිබස්ස අදාසි. තං සො පතමානම්පි න බුජ්ඣති. තෙනාහ භගවා –

452.

“තස්ස සොකපරෙතස්ස, විණා කච්ඡා අහස්සථ;
 තතො සො දුම්මතො යක්ඛො, තත්ථෙවන්තරධායථා”ති.

සඬ්ඨිතිකාරකා ආභංසුති එකෙ, අම්භාකං පනෙතං නක්ඛමතීති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය පධානසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. සුභාසිතසුත්තවණ්ණනා

එවං මෙ සුතන්ති සුභාසිතසුත්තං. අත්තජ්ඣාසයනො වස්ස උප්පත්ති. භගවා හි සුභාසිතජ්ජියො, සො අත්තනො සුභාසිතසමුදාචාරප්පකාසනෙන සත්තානං දුබ්භාසිතසමුදාචාරං පටිසෙධෙන්තො ඉමං සුත්තමභාසි. තත්ථ එවං මෙ සුතන්තිආදි සඬිගීතිකාරවචනං. තත්ථ තත්‍ර ඛො භගවා...පෙ.... හදන්තෙති තෙ භික්ඛුති එතං අපුබ්බං, සෙසං වුත්තනයමෙව. තස්මා අපුබ්බපදවණ්ණනත්ථමිදං වුවිච්ඡි - තත්‍රාති දෙසකාලපරිදීපනං. තඤ්ඤි යං සමයං විහරති, තත්‍ර සමයෙ, යස්මිඤ්ච ආරාමෙ විහරති, තත්‍ර ආරාමෙති දීපෙති. භාසිතබ්බයුත්තෙ වා දෙසකාලෙ දීපෙති. න හි භගවා අයුත්තෙ දෙසෙ කාලෙ වා ධම්මං භාසති. “අකාලො ඛො, තාව, බාහියා”තිආදි (උදා. 10) වෙන්ථ සාධකං. ඛොති පදපුරණමත්තෙ අවධාරණාදිකාලත්ථෙ වා නිපාතො. භගවාති ලොකගරුපරිදීපනං. භික්ඛුති කථාසවනයුත්තපුග්ගලපරිදීපනං. ආමන්තෙසීති ආලපි අභාසි සම්බොධෙසි.

භික්ඛවොති ආමන්තනාකාරපරිදීපනං. තඤ්ච භික්ඛනසීලතාදිගුණයොගසිද්ධත්තා වුත්තං. තෙන තෙසං භීනාධිකජනසෙවිතං වුත්තිං පකාසෙන්තො උද්ධතදීනභාවනිග්ගහං කරොති. “භික්ඛවො”ති ඉමිනා ව කරුණාවිජ්ජාරසොම්මහදයනයනනිපාතපුබ්බධිගමෙන වචනෙන තෙ අත්තනො මුබාහිමුබෙ කරිත්වා තෙනෙව කට්ඨකම්පනාදීපකෙන වචනෙන තෙසං සොතුකම්පනං ජනෙති, තෙනෙව ච සම්බොධනත්ථෙව වචනෙන සාධුකසවනමනසිකාරෙපි තෙ නියොජෙති. සාධුකසවනමනසිකාරායත්තා හි සාසනසම්පත්ති. අපරෙසුපි දෙවමනුස්සෙසු විජ්ජමානෙසු කස්මා භික්ඛු එව ආමන්තෙසීති වෙ? ජෙට්ඨසෙට්ඨාසන්තසදාසන්තිහිතභාවතො. සබ්බපරිසසාධාරණා හි අයං ධම්මදෙසනා, න පාටිපුග්ගලිකා. පරිසාය ව ජෙට්ඨා භික්ඛු පට්ඨපුප්පන්තත්තා, සෙට්ඨා අනගාරියභාවං ආදිං කත්වා සත්ථු වරියානුවිධායකත්තා සකලසාසනපටිග්ගාහකත්තා ව. ආසන්තා තත්ථ නිසින්නෙසු සත්ථු සන්තිකත්තා, සදා සන්තිහිතා සත්ථු සන්තිකාවචරත්තා. තෙන භගවා සබ්බපරිසසාධාරණං ධම්මං දෙසෙන්තො භික්ඛු එව ආමන්තෙසි. අපිච භාජනං තෙ ඉමාය කථාය යථානුසිට්ඨං පටිපත්තිසබ්භාවතොතිපි තෙ එව ආමන්තෙසි. හදන්තෙති ගාරවාධිවචනමෙතං. තෙ භික්ඛුති යෙ භගවා ආමන්තෙසි, තෙ එවං භගවන්තං ආලපන්තා භගවතො පච්චස්සොසුත්ති.

චතුහි අඬගෙහීති චතුහි කාරණෙහි අවයවෙහි වා. මුසාවාදාවෙරමණිආදීනි හි චත්තාරි සුභාසිතවාචාය කාරණානි. සච්චවචනාදයො චත්තාරො අවයවා, කාරණත්ථෙ ච අඬගසද්දො. චතුහීති නිස්සක්කවචනං හොති, අවයවත්ථෙ කරණවචනං. සමන්තාගතාති සමනුආගතා පවත්තා යුත්තා ව. වාචාති සමුල්ලපනවාචා. යා සා “වාචා ගිරා බ්‍යජ්ජපො”ති (ධ. ස. 636) ව, “නෙලා කණ්ණසුබ්බා”ති (දී. නි. 1.9; ම. නි. 3.14) ව එවමාදීසු ආගච්ඡති. යා පන “වාචාය වෙ කතං කම්ම”න්ති (ධ. ස. අට්ඨ. 1 කායකම්මද්වාර) එවං විඤ්ඤත්ති ව, “යා චතුහි වච්චුවරිතෙහි ආරති වීරති...පෙ.... අයං වුවිච්ඡි සම්මාවාචා”ති (ධ. ස. 299; විභ. 206) එවං වීරති ව, “ඵරුසවාචා, භික්ඛවෙ, ආසෙවිතා භාවිතා බහුලිකතා නිරයසංවත්තනිකා හොති”ති (අ. නි. 8.40) එවං වෙනනා ව වාචාති ආගච්ඡති, සා

ඉඳින අධිප්‍රේමය. කස්මා? අභාසිතබ්බතො. සුභාසිතා හොතිති සුච්ඡු භාසිතා හොති. තෙනස්සා අත්ථාවහනතං දීපෙති. න දුබ්භාසිතාති න දුච්ඡු භාසිතා. තෙනස්සා අනත්ථාවහනතං දීපෙති. අනවජ්ජාති වජ්ජසඬ්ඛාතරාගාදිදොසවිරහිතා. තෙනස්සා කාරණසුද්ධිං චුත්තදොසාභාවඤ්ච දීපෙති. අනනුවජ්ජා වාති අනුවාදවිමුත්තා. තෙනස්සා සබ්බාකාරසම්පත්තිං දීපෙති. විඤ්ඤානන්ති පණ්ඩිතානං. තෙන නින්දාපසංසාසු බාලා අප්පමාණාති දීපෙති.

කතමෙහි චතුර්ති කටේතුකමානාපුච්ඡා. ඉධාති ඉමස්මිං සාසනෙ. භික්ඛවෙති යෙසං කටේතුකාමො, තදාලපනං. භික්ඛුති චුත්තජපකාරවාචාභාසනකපුග්ගලනිදස්සනං. සුභාසිතංයෙව භාසතිති පුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය චතුසු වාවඬිගෙසු අඤ්ඤතරඬිගනිද්දෙසවචනං. නො දුබ්භාසිතන්ති තස්සෙව වාවඬිගස්ස පටිපක්ඛභාසනනිවාරණං. තෙන “මුසාවාදාදයොපි කදාපි චත්තබ්බා”ති දිට්ඨිං නිසෙධෙති. “නො දුබ්භාසිත”න්ති ඉමිනා වා මිච්ඡාවාවජ්ජහානං දීපෙති, “සුභාසිත”න්ති ඉමිනා පහිනමිච්ඡාවාවෙන සතා භාසිතබ්බවචනලක්ඛණං. තථා පාපස්ස අකරණං, කුසලස්ස උපසම්පදං. අඬිගපරිදීපනත්ථං පන අභාසිතබ්බං පුබ්බෙ අවත්වා භාසිතබ්බමෙවාහ. එස නයො ධම්මංයෙවාතිආදීසුපි.

එත්ථ ව “සුභාසිතංයෙව භාසති නො දුබ්භාසිත”න්ති ඉමිනා පිසුණදොසරහිතං සමග්ගකරණවචනං චුත්තං, “ධම්මංයෙව භාසති නො අධම්ම”න්ති ඉමිනා සම්ඵදොසරහිතං ධම්මතො අනපෙතං මත්තාවචනං චුත්තං, ඉතරෙහි ද්විති ඵරුසාලිකරහිතාති පියසච්චවචනාති චුත්තාති. ඉමෙහි බොතිආදිනා පන තාති අඬිගාති පච්චික්ඛතො දස්සෙන්නො තං වාවං නිගමෙති. විසෙසතො චෙත්ථ “ඉමෙහි බො, භික්ඛවෙ, චතුර්ති අඬිගෙහි සමන්තාගතා වාවා සුභාසිතා හොති”ති හණන්නො යදඤ්ඤෙ පටිඤ්ඤාදීහි අවයවෙහි නාමාදීහි පදෙහි ලිඬිගවචනවිහත්තිකාලකාරකාදීහි සම්පත්තීහි ව සමන්තාගතං වාවං. “සුභාසිත”න්ති මඤ්ඤන්ති, තං ධම්මතො පටිසෙධෙති. අවයවාදිසම්පන්නාපි හි පෙසුඤ්ඤාදිසමන්තාගතා වාවා දුබ්භාසිතාව හොති අත්තතො පරෙසඤ්ච අනත්ථාවහත්තා. ඉමෙහි පන චතුර්ති අඬිගෙහි සමන්තාගතා සවෙපි මිලක්ඛුභාසාපරියාපන්නා සට්ඨෙට්ඨිකාගීතිකපරියාපන්නා වා හොති, තථාපි සුභාසිතා එව ලොකියලොකුත්තරහිතසුඛාවහත්තා. සිහලදීපෙ මග්ගපස්සෙ සස්සං රක්ඛන්තියා සිහලවෙට්ඨිකාය සිහලකෙනෙව ජාතිජරාමරණපටිසංයුත්තං ගීතං ගායන්තියා සුත්වා මග්ගං ගච්ඡන්තා සට්ඨිමත්තා විපස්සකහික්ඛු චෙත්ථ අරහත්තං පත්තා නිදස්සනං. තථා තිස්සො නාම ආරද්ධවිපස්සකො භික්ඛු පදුමසරසමීපෙන ගච්ඡන්නො පදුමසරෙ පදුමාති හඤ්ජිත්වා හඤ්ජිත්වා –

“පාතො ඵුල්ලං කොකනදං, සූරියාලොකෙන හජ්ජියතෙ;
එවං මනුස්සත්තගතා සත්තා, ජරාහිවෙගෙන මද්දියන්ති”ති. –

ඉමං ගීතං ගායන්තියා චෙටිකාය සුත්වා අරහත්තං පත්තො, බුද්ධන්තරෙ ව
අඤ්ඤතරො පුරිසො සත්තහි පුත්තෙහි සද්ධිං වනා ආගම්ම අඤ්ඤතරාය ඉත්ථියා
මුසලෙන තණ්ඩුලෙ කොට්ටෙන්තියා -

“ජරාය පරිමද්දිතං එතං, මිලාතජච්චම්මනිස්සිතං;
මරණෙන හිජ්ජති එතං, මච්චුස්ස සසමාමිසං.

“කිම්මිතං ආලයං එතං, නානාකුණපෙන පුරිතං;
අසුචිස්ස භාජනං එතං, කදලික්ඛන්ධසමං ඉද්”න්ති. -

ඉමං ගීතිකං සුත්වා සහ පුත්තෙහි පච්චෙකබ්බොධිං පත්තො, අඤ්ඤෙ ව ඊදිසෙහි
උපායෙහි අරියභූමිං පත්තා නිදස්සනං. අනච්ජරියං පනෙතං, යං භගවතා
ආසයානුසයකුසලෙන “සබ්බෙ සඬ්ඛාරා අනිච්චා”තිආදිනා නයෙන වුත්තා
ගාථායො සුත්වා පඤ්චසතා හික්ඛු අරහත්තං පාපුණ්ණංසු, අඤ්ඤෙ ව
බන්ධායතනාදිපටිසංයුත්තා කථා සුත්වා අනෙකෙ දෙවමනුස්සාති. එවං ඉමෙහි චතුහි
අඩ්ඨගෙහි සමන්තාගතා වාචා සචෙපි මිලක්ඛුභාසාපරියාපන්නා,
සට්ඨෙට්ඨාගීතිකපරියාපන්නා වා හොති, තථාපි “සුභාසිතා”ති වෙදිතබ්බා.
සුභාසිතත්තා එව ච අනච්ජජා ච අනනුච්ජජා ච විඤ්ඤානං අත්ථත්ථිකානං
කුලපුත්තානං අත්ථපටිසරණානං, නො ඛ්‍යඤ්ජනපටිසරණානන්ති.

ඉදමචොච භගවාති ඉදං සුභාසිතලක්ඛණං භගවා අචොච. ඉදං වත්ථාන සුගතො,
අථාපරං එතදචොච සත්ථාති ඉදඤ්ච ලක්ඛණං වත්ථා අථ අඤ්ඤම්පි එතං අචොච
සත්ථා. ඉදානි වත්තබ්බගාථං දස්සෙත්වා සබ්බමෙතං සඬ්ඛිතිකාරකා ආහංසු. තත්ථ
අපරන්ති ගාථාබන්ධවචනං සන්ධාය වුච්චති. තං දුට්ඨං හොති - පච්ඡා ආගතපරිසං
අස්සවනසුස්සවනආධාරණදළ්භිකරණාදීනි වා සන්ධාය තදත්ථදීපකමෙව ව. පුබ්බෙ
කෙනචි කාරණෙන පරිභාසිතස්ස අත්ථස්ස දීපනෙන අත්ථවිසෙසදීපකඤ්ච
“පුරිසස්ස හි ජාතස්ස, කුඨාරී ජායතෙ මුබ්බෙ”තිආදිසු (සු. නි. 662) විය. ඉධ පන
තදත්ථදීපකමෙව.

453. තත්ථ සත්තොති බුද්ධාදයො. තෙ හි සුභාසිතං “උත්තමං සෙට්ඨ”න්ති
වණ්ණයන්ති. දුතියං තතියං චතුත්ථන්ති ඉදං පන පුබ්බෙ නිද්දිට්ඨක්කමං උපාදාය
වුත්තං. ගාථාපරියොසානෙ පන වඬ්ඨිසත්ථෙරො භගවතො සුභාසිතෙ පසිදි.

සො යං පසන්නාකාරං අකාසි, යඤ්ච වචනං භගවා අභාසි, තං දස්සෙත්තා
සඬ්ඛිතිකාරකා “අථ බො ආයස්මා”තිආදිමාහංසු. තත්ථ පටිභාති මන්ති මම භාගො
පකාසති. පටිභාතු තන්ති තච භාගො පකාසතු. සාරුජ්ජාහීති අනුච්ඡවිකාහි.
අහිත්ථවීති පසංසි.

454. න තාපයෙති විජ්ජපටිසාරෙන න තාපෙය්‍ය. න විහිංසෙය්‍යාති අඤ්ඤමඤ්ඤං
හින්දන්තො න බාධෙය්‍ය. සා චෙ වාචාති සා වාචා එකංසෙනෙව සුභාසිතා.
එත්තාවතා අපිසුණවාචාය භගවන්තං ථොමෙති.

455. පටිනන්දිතාති හට්ඨයෙන හදයෙන පටිමුඛං ගන්ත්වා නන්දිතා සම්පියායිතා. යං අනාදාය පාපානි, පරෙසං භාසතෙ පියන්ති යං වාවං භාසන්තො පරෙසං පාපානි අප්පියානි පටික්කුලානි ඵරුසවචනානි අනාදාය අත්ථබ්බාඤ්ජනමධුරං පියමෙව වචනං භාසති, තං පියවාමෙව භාසෙය්‍යාති චුත්තං හොති. ඉමාය ගාථාය පියවචනෙන හගවන්තං අභිත්ථවි.

456. අමතාති අමතසදිසා සාදුභාවෙන. චුත්තම්පි වෙනං “සච්චං හවෙ සාදුතරං රසාන”න්ති (සං. නි. 1.73; සු. නි. 184). නිබ්බානාමතපච්චයත්තා වා අමතා. එස ධම්මො සනන්තනොති යායං සච්චවාචා නාම, එස පොරාණො ධම්මො වරියා පවෙණි, ඉදමෙව හි පොරාණානං ආචිණ්ණං, න තෙ අලිකං භාසිංසු. තෙනෙවාහ – “සච්චෙ අත්ථෙ ව ධම්මෙ ව, අහු සන්තො පතිට්ඨිතා”ති. තත්ථ සච්චෙ පතිට්ඨිතත්තා එව අත්තනො ව පරෙසඤ්ච අත්ථෙ පතිට්ඨිතා. අත්ථෙ පතිට්ඨිතත්තා එව ව ධම්මෙ පතිට්ඨිතා හොන්තිති වෙදිතබ්බො. පරං වා ද්වයං සච්චවිසෙසනම්ච්චෙව වෙදිතබ්බං. සච්චෙ පතිට්ඨිතා. කිදිසෙ? අත්ථෙ ව ධම්මෙ ව, යං පරෙසං අත්ථනො අනපෙතත්තා අත්ථං අනුපරොධං කරොතිති චුත්තං හොති. සතිපි ව අනුපරොධකරත්තෙ ධම්මනො අනපෙතත්තා ධම්මං, යං ධම්මිකමෙව අත්ථං සාධෙතිති චුත්තං හොති. ඉමාය ගාථාය සච්චවචනෙන හගවන්තං අභිත්ථවි.

457. බෙමන්ති අභයං නිරුපද්දවං. කෙන කාරණෙනාති වෙ? නිබ්බානප්පත්තියා දුක්ඛස්සන්තකිරියාය, යස්මා කිලෙසනිබ්බානං පාපෙති, වට්ටදුක්ඛස්ස ව අන්තකිරියාය සංවත්තතිති අත්ථො. අථ වා යං බුද්ධො නිබ්බානප්පත්තියා දුක්ඛස්සන්තකිරියායාති ද්වින්නං නිබ්බානධාතුනමත්ථාය බෙමමග්ගප්පකාසනතො බෙමං වාවං භාසති, සා වෙ වාචානමුත්තමාති සා වාචා සබ්බවාචානං සෙට්ඨාති එවමෙත්ථ අත්ථො වෙදිතබ්බො. ඉමාය ගාථාය මන්තාවචනෙන හගවන්තං අභිත්ථවන්තො අරහත්තනිකුටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසිති අයමෙත්ථ අපුබ්බපදවණ්ණනා. සෙසං චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බන්ති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය සුභාසිතසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. පුරලාසසුත්ත-(සුන්දරිකභාරද්වාපසුත්ත)-වණ්ණනා

එවං මෙ සුතන්ති පුරලාසසුත්තං. කා උප්පත්ති? හගවා පච්ඡාහත්තකිච්චාවසානෙ බුද්ධචක්ඛුතා ලොකං වොලොකෙන්තො සුන්දරිකභාරද්වාපබ්‍රාහ්මණං අරහත්තස්ස උපනිස්සයසම්පන්නං දිස්වා “තත්ථ මගි ගතෙ කථා පවත්තිස්සති, තතො කථාවසානෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා එස බ්‍රාහ්මණො පබ්බජිත්වා අරහත්තං පාපුණිස්සති”ති ව ඤාත්වා තත්ථ ගන්ත්වා කථං සමුට්ඨාපෙත්වා ඉමං සුත්තමභාසි.

තත්ථ එවං මෙ සුතන්තිආදි සඬ්භිතිකාරකානං වචනං. කිංචචචො භවන්තිආදි තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස, න බ්‍රාහ්මණො නොමිහීතිආදි භගවතො. තං සබ්බමිපි සමොධානෙන්වා “පුරුෂාසසුත්ත”න්ති වුච්චති. තත්ථ වුත්තසදිසං වුත්තනායෙනෙව වෙදිතබ්බං, අවුත්තං වණ්ණයිස්සාම, තඤ්ච ඛො උත්තානන්ථානි පදානි අනාමසන්තා. කොසලෙසුති කොසලා නාම ජානපදිනො රාජකුමාරා. තෙසං නිවාසො එකොපි ජනපදො රුළුභිසද්දෙන “කොසලා”ති වුච්චති. තස්මිං කොසලෙසු ජනපදෙ. කෙචි පන “යස්මා පුබ්බෙ මහාපනාදං රාජකුමාරං නානානාටකාදිනි දිස්වා සිතමත්තමිපි අකරොන්තං සුත්වා රාජා ආණාපෙසි ‘යො මම පුත්තං භසාපෙති, සබ්බාහරණෙහි නං අලඬ්ඛරොමී’ති. තතො නඬ්ගලානි ජඬ්ඬෙත්වා මහාජනකායො සන්තිපති. තෙ ව මනුස්සා අතිරෙකසත්තවස්සානි නානාකිලිකාදයො දස්සෙන්තාපි තං නාසක්ඛිංසු භසාපෙතුං. තතො සක්කො දෙවනටං පෙසෙසි, සො දිබ්බනාටකං දස්සෙන්වා භසාපෙසි. අථ තෙ මනුස්සා අත්තනො අත්තනො වසනොකාසාහිමුඛා පක්කමිංසු. තෙ පටිපටේ මිත්තසුභජ්ජාදයො දිස්වා පටිසන්ථාරමකංසු ‘කච්චි හො කුසලං, කච්චි හො කුසල’න්ති. තස්මා තං ‘කුසල’න්ති සද්දං උපාදාය සො පදෙසො ‘කොසලො’ති වුච්චති”ති වණ්ණයන්ති. සුන්දරිකාය නදියා තීරෙති සුන්දරිකාති එවංනාමිකාය නදියා තීරෙ.

තෙන ඛො පනාති යෙන සමයෙන භගවා තං බ්‍රාහ්මණං විනෙතුකාමො ගන්ත්වා තස්සා නදියා තීරෙ සසීසං පාරුපිත්වා රුක්ඛමුලෙ නිසජ්ජාසඬ්ඛාතෙන ඉරියාපට්ඨිතාරෙන විහරති. සුන්දරිකභාරද්වාපොති සො බ්‍රාහ්මණො තස්සා නදියා තීරෙ වසති අග්ගිඤ්ච ජුහති, භාරද්වාපොති වස්ස ගොත්තං, තස්මා එවං වුච්චති. අග්ගිං ජුහතීති ආහුතිපක්ඛිපනෙන ජාලෙති. අග්ගිහුත්තං පරිවරතීති අග්ගායතනං සම්මජ්ජනුපලෙපනබලිකම්මාදිනා පයිරුපාසති. කො නු ඛො ඉමං භබ්බසෙසං භුඤ්ජෙය්‍යාති සො කිර බ්‍රාහ්මණො අග්ගිමිහි ජුහිත්වා අවසෙසං පායාසං දිස්වා වින්තෙසි – “අග්ගිමිහි තාව පක්ඛිත්තපායාසො මහාබ්‍රහ්මනා භුත්තො, අයං පන අවසෙසො අත්ථි. තං යදි බ්‍රහ්මනො මුඛතො ජාතස්ස බ්‍රාහ්මණස්සෙව දදෙය්‍යං, එවං මෙ පිතරා සහ පුත්තොපි සත්තජ්ජිතො භවෙය්‍ය, සුච්චොධිතො ව බ්‍රහ්මලොකගාමිමග්ගො අස්ස, හන්දාහං බ්‍රාහ්මණං ගවෙසාමි”ති. තතො බ්‍රාහ්මණදස්සනත්ථං උට්ඨායාසනා චතුද්දිසා අනුච්චලොකෙසි – “කො නු ඛො ඉමං භබ්බසෙසං භුඤ්ජෙය්‍යා”ති.

අඤ්ඤතරස්මිං රුක්ඛමුලෙති තස්මිං වනසණ්ඨෙව සෙට්ඨරුක්ඛමුලෙ. සසීසං පාරුතන්ති සහ සීසෙන පාරුතකායං. කස්මා පන භගවා එවමකාසි, කිං නාරායනසඬ්ඛාතබලොපි හුත්වා නාසක්ඛි හිමපාතං සිතවාතඤ්ච පටිබාහිතුන්ති? අත්ථෙතං කාරණං. න හි බුද්ධා සබ්බසො කායපටිජග්ගනං කරොන්ති එව, අපිච භගවා “ආගතෙ බ්‍රාහ්මණෙ සීසං විවරිස්සාමි, මං දිස්වා බ්‍රාහ්මණො කථං පවත්තෙස්සති, අථස්ස කථානුසාරෙන ධම්මං දෙසෙස්සාමි”ති කථාපවත්තනත්ථං එවමකාසි. දිස්වාන වාමෙන...පෙ.... තෙනුපසඬ්ඛමිති සො කිර භගවන්තං දිස්වා බ්‍රාහ්මණො “අයං සසීසං පාරුපිත්වා සබ්බරත්තිං පධානමනුයුත්තො, ඉමස්ස

දක්විණොදකං දත්වා ඉමං භබ්බසෙසං දස්සාමි” ති බ්‍රාහ්මණසඤ්ඤී හුත්වා එව උපසඩ්ධකම්. මුණ්ඩො අයං භවං, මුණ්ඩකො අයං භවන්ති සීසෙ විවරිතමත්තෙව කෙසන්තං දිස්වා “මුණ්ඩො” ති ආහ. තතො සුට්ඨතරං ඔලොකෙන්තො පරිත්තමිපි සිඛං අදිස්වා භීළෙන්තො “මුණ්ඩකො” ති ආහ. එවරූපා හි නෙසං බ්‍රාහ්මණානං දිට්ඨි. තතො වාති යත්ථ ධීතො අද්දස, තම්හා පදෙසා මුණ්ඩාපිති කෙනවි කාරණෙන මුණ්ඩිතසීසාපි හොන්ති.

458. න බ්‍රාහ්මණො නොමිහීති එත්ථ නකාරො පටිසෙධෙ, නොකාරො අවධාරණ “න නො සම” න්තිආදීසු (බු. පා. 6.3; සු. නි. 226) විය. තෙන නෙවමිහි බ්‍රාහ්මණොති දස්සෙති. න රාජපුත්තොති ඛත්තියො නමිහි. න වෙස්සායනොති වෙස්සොපි නමිහි. උදකොච්චි නොමිහීති අඤ්ඤොපි සුද්දො වා වණ්ඩාලො වා කොච්චි න හොමිති එවං එකංසෙනෙව ජාතිවාදසමුදාවාරං පටික්ඛිපති. කස්මා? මහාසමුද්දං පත්තා විය හි නදියො පබ්බජ්ජපගතා කුලපුත්තා ජහන්ති පුරිමානි නාමගොත්තානි. පහාරාදසුත්තඤ්චෙත්ථ (අ. නි. 8.19) සාධකං. එවං ජාතිවාදං පටික්ඛිපිත්වා යථාභූතමත්තානං ආවිකරොන්තො ආහ – “ගොත්තං පරිඤ්ඤාය පුට්ඨජ්ජනානං, අකිඤ්චනො මන්ත වරාමි ලොකෙ” ති. කථං ගොත්තං පරිඤ්ඤාසීති වෙ? හගවා හි තිහි පරිඤ්ඤාහි පඤ්චක්ඛන්ධෙ පරිඤ්ඤාසි, තෙසු ව පරිඤ්ඤාතෙසු ගොත්තං පරිඤ්ඤාතමෙව හොති. රාගාදිකිඤ්චනානං පන අභාවෙන සො අකිඤ්චනො මන්තා ජාතිත්වා ඤාණානුපරිවත්තීහි කායකම්මාදීහි වරති. තෙනාහ – “ගොත්තං...පෙ.... ලොකෙ” ති. මන්තා වුවිච්චි පඤ්ඤා, තාය වෙස වරති. තෙනෙවාහ – “මන්තං වරාමි ලොකෙ” ති ඡන්දවසෙන රස්සං කත්වා.

459-60. එවං අත්තානං ආවිකත්වා ඉදානි “එවං ඔළාරිකං ලිඛිගමිපි දිස්වා පුච්ඡිතබ්බාපුච්ඡිතබ්බං න ජානාසී” ති බ්‍රාහ්මණස්ස උපාරම්භං ආරොපෙන්තො ආහ – “සඩ්ධිසාට්ඨාසී...පෙ.... ගොත්තපඤ්ඤා” ති. එත්ථ ව ඡින්නසඩ්ධිසට්ඨිතට්ඨෙයන තිණ්හි විවරානි “සඩ්ධිසාට්ඨ” ති අධිජ්ජෙතානි, තානි නිවාසෙති පරිදහතීති සඩ්ධිසාට්ඨාසී. අගහොති අගෙහො, නිත්තණ්හොති අධිජ්ජායො. නිවාසාගාරං පන හගවතො ජෙතවතෙ මහාගන්ධකුට්ඨකරෙරිමණ්ඩලමාලකොසම්බකුට්ඨන්දනමාලාදිඅනෙකජ්ජකාරං, තං සන්ධාය න යුජ්ජති. නිවුත්තකෙසොති අපතීතකෙසො, ඔහාරිතකෙසමස්සුති වුත්තං හොති. අභිනිබ්බුතත්තොති අතීච වූපසන්තපරිලාභවිත්තො, ගුත්තවිත්තො වා. අලිජ්ජමානො ඉධ මාණුවෙහිති උපකරණසිනෙහස්ස පහිනත්තා මනුස්සෙහි අලිත්තො අසංසට්ඨො එකන්තවිචිත්තො. අකල්ලං මං බ්‍රාහ්මණොති ය්වාහං එවං සඩ්ධිසාට්ඨාසී...පෙ.... අලිජ්ජමානො ඉධ මාණුවෙහි, තං මං ත්වං, බ්‍රාහ්මණ, පාකතිකානි නාමගොත්තානි අතීතං පබ්බජිතං සමානං අජ්ජතිරූපං ගොත්තපඤ්ඤං පුච්ඡසීති.

එවං වුත්තෙ උපාරම්භං මොවෙන්තො බ්‍රාහ්මණො ආහ – පුච්ඡන්ති වෙ, හො බ්‍රාහ්මණ, බ්‍රාහ්මණෙහි සහ “බ්‍රාහ්මණො නො භව” ති. තත්ථ බ්‍රාහ්මණො නොති බ්‍රාහ්මණො නුති අත්ථො. ඉදං වුත්තං හොති – නාහං හො අකල්ලං පුච්ඡාමි.

අම්මාකඤ්ඤි බ්‍රාහ්මණසමයෙ බ්‍රාහ්මණා බ්‍රාහ්මණෙහි සහ සමාගන්ත්වා “බ්‍රාහ්මණො නු භවං, භාරද්වාජො නු භව”න්ති එවං ජාතිමිපි ගොත්තමිපි පුච්ඡන්ති එවාති.

461-2. එවං චුත්තෙ භගවා බ්‍රාහ්මණස්ස චිත්තමුදුභාවකරණත්ථං මන්තෙසු අත්තනො පකතඤ්ඤුතං පකාසෙත්තො ආහ – “බ්‍රාහ්මණො හි චෙ ත්වං බ්‍රහ්ම...පෙ.... චතුර්විසතක්ඛර”න්ති. තස්සත්ථො – සථෙ ත්වං “බ්‍රාහ්මණො අහං”ති බ්‍රහ්ම, මඤ්ඤි අබ්‍රාහ්මණං බ්‍රහ්ම, තස්මා භවත්තං සාවිත්තිං පුච්ඡාමි තිපදං චතුර්විසතක්ඛරං, තං මෙ බ්‍රහ්මිති. එත්ථ ච භගවා පරමත්ථවෙදානං තිණ්ණං පිටකානං ආදිභූතං පරමත්ථබ්‍රාහ්මණෙහි සබ්බබ්‍රද්ධෙහි පකාසිතං අත්ථසම්පන්නං බ්‍රාහ්මණසම්පන්නඤ්ඤි “බ්‍රද්ධං සරණං ගච්ඡාමි, ධම්මං සරණං ගච්ඡාමි, සඛ්ඨං සරණං ගච්ඡාමි”ති ඉමං අරියසාවිත්තිං සන්ධාය පුච්ඡති. යදිපි හි බ්‍රාහ්මණො අඤ්ඤං වදෙය්‍ය, අද්ධා නං භගවා “නායං, බ්‍රාහ්මණ, අරියස්ස චිත්තෙ සාවිත්තීති වුවච්ඡි”ති තස්ස අසාරකත්තං දස්සෙත්වා ඉධෙව පතිට්ඨාපෙය්‍ය. බ්‍රාහ්මණො පන “සාවිත්තිං පුච්ඡාමි තිපදං චතුර්විසතක්ඛර”න්ති ඉදං අත්තනො සමයසිද්ධං සාවිත්තිලක්ඛණබ්‍රාහ්මණකං බ්‍රහ්මස්සරොන නිච්ඡාරිතවචනං සුත්වා ච “අද්ධායං සමණො බ්‍රාහ්මණසමයෙ නිට්ඨං ගතො, අහං පන අඤ්ඤාණෙන ‘අබ්‍රාහ්මණො අය’න්ති පරිභවිං, සාධුරූපො මන්තපාරගු බ්‍රාහ්මණො ච එසො”ති නිට්ඨං ගන්ත්වා “හන්ද නං යඤ්ඤවිධිං දක්ඛිණෙය්‍යවිධිඤ්ඤි පුච්ඡාමි”ති තමත්ථං පුච්ඡන්තො “කිංනිස්සිතා...පෙ.... ලොකෙ”ති ඉමං විසමගාථාපදත්තයමාහ. තස්සත්ථො – කිංනිස්සිතා කිමධිප්පායා කිං පත්ථෙත්තා ඉසයො ච ඛත්තියා ච බ්‍රාහ්මණො ච අඤ්ඤෙ ච මනුජා දෙවතානං අත්ථාය යඤ්ඤං අකප්පයිංසු. යඤ්ඤමකප්පයිංසුති මකාරො පදසන්ධිකරො. අකප්පයිංසුති සංවිද්හිංසු අකංසු. පුට්ඨති බහු අන්තපානදානාදිනා භෙදෙන අනෙකප්පකාරෙ පුට්ඨ වා ඉසයො මනුජා ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණො ච කිංනිස්සිතා යඤ්ඤමකප්පයිංසු. කථං නෙසං තං කම්මං සම්ප්පාදිතීති ඉමිනාධිප්පායෙන පුච්ඡති.

463. අථස්ස භගවා තමත්ථං බ්‍රාහ්මණොත්තො “යදන්තගු වෙදගු යඤ්ඤකාලෙ. යස්සාහුතිං ලභෙ තස්සිප්පකෙති බ්‍රහ්ම”ති ඉදං සෙසපද්දවයමාහ. තත්ථ යදන්තගුති යො අන්තගු, ඔකාරස්ස අකාරො, දකාරො ච පදසන්ධිකරො “අසාධාරණමඤ්ඤෙස”න්තිආදීසු (බු. පා. 8.9) මකාරො විය. අයං පන අත්ථො – යො වට්ටදුක්ඛස්ස තිහි පරිඤ්ඤාහි අන්තගතත්තා අන්තගු, චතුහි ච මග්ගඤ්ඤාණවෙදෙහි කිලෙසෙ විප්පකිත්වා ගතත්තා වෙදගු, සො යස්ස ඉසිමනුජඛත්තියබ්‍රාහ්මණානං අඤ්ඤතරස්ස යඤ්ඤකාලෙ යස්මිං කිස්මිඤ්ඤි ආහාරෙ පච්චුපට්ඨිතෙ අන්තමසො වනපණ්ණමුලඵලාදිමිහිපි ආහුතිං ලභෙ, තතො කිඤ්ඤි දෙය්‍යධම්මං ලභෙය්‍ය, තස්ස තං යඤ්ඤකම්මං ඉප්පකෙ සම්ප්පාදිය, මහප්ඵලං භවෙය්‍යාති බ්‍රහ්මිති.

464. අථ බ්‍රාහ්මණො තං භගවතො පරමත්ථයොගගම්හිරං අතිමධුරගිරනිබ්බිකාරසරසම්පන්නං දෙසනං සුත්වා සරීරසම්පත්තිසුවිතඤ්ඤිස්ස සබ්බබ්‍රාහ්මණසම්පත්තිං සම්භාවයමානො පිතිසොමනස්සජානො “අද්ධා හි තස්සා”ති

ගාථාමාහ. තත්ථ ඉති බ්‍රාහ්මණොති සඬගීතිකාරානං වචනං, සෙසං බ්‍රාහ්මණස්ස. තස්සත්ථො – අද්ධා හි තස්ස මග්ගං හුතමීජ්ඣෙකං, අයං අජ්ජ දෙය්‍යාධම්මො ඉජ්ඣස්සති සමිජ්ඣස්සති මහජ්ඣලො භවස්සති යං තාදිසං වෙදගුමද්දසාම, යස්මා තාදිසං භවත්තරුපං වෙදගුං අද්දසාම. ත්වඤ්ඤෙව හි සො වෙදගු, න අඤ්ඤො. ඉතො පුබ්බෙ පන තුම්භාදිසානං වෙදගුනං අත්තගුනඤ්ඤෙව අදස්සන්තො අම්භාදිසානං යඤ්ඤෙ පටියත්තං අඤ්ඤො ජනො භුඤ්ජති පුරුලාසං වරුකඤ්ඤෙව පුච්ඤ්චාති.

465. තතො භගවා අත්තති පසන්නං වචනපටිග්ගභණ්ඩසජ්ජං බ්‍රාහ්මණං විදිත්වා යථාස්ස සුට්ඨු පාකටා භොන්ති, එවං නානප්පකාරෙහි දක්ඛිණෙය්‍යා පකාසෙතුකාමො “තස්මාතිහ ත්ව”න්ති ගාථාමාහ. තස්සත්ථො – යස්මා මග්ග පසන්නොසි, තස්මා පන ඉහ ත්වං, බ්‍රාහ්මණ, උපසඬකම්ම පුච්ඡාති අත්තානං දස්සෙන්තො ආහ. ඉදානි ඉතො පුබ්බං අත්ථෙතඅත්ථිකපදං පරපදෙන සම්බන්ධිතබ්බං – අත්ථෙත අත්ථිකො තස්ස අත්ථත්ථිකභාවස්ස අනුරුපං කිලෙසග්ගිච්ඡපසමෙන සන්නං, කොධධුමවිගමෙන විධුමං, දුක්ඛාභාවෙන අනිසං, අනෙකවිධආසාභාවෙන නිරාසං අජ්ජෙවිධ එකංසෙන ඉධ ධිතොව ඉධ වා සාසනෙ අභිචින්දෙ ලච්ඡසි අධිගච්ඡස්සසි සුමෙධං වරපඤ්ඤං ඛිණාසවදක්ඛිණෙය්‍යන්ති. අථ වා යස්මා මග්ග පසන්නොසි, තස්මාතිහ, ත්වං බ්‍රාහ්මණ, අත්ථෙත අත්ථිකො සමානො උපසඬකම්ම පුච්ඡ සන්නං විධුමං අනිසං නිරාසන්ති අත්තානං දස්සෙන්තො ආහ. එවං පුච්ඡන්තො අජ්ජෙවිධ අභිචින්දෙ සුමෙධං ඛිණාසවදක්ඛිණෙය්‍යන්ති එවම්පෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා.

466. අථ බ්‍රාහ්මණො යථානුසිට්ඨං පටිපජ්ජමානො භගවත්තං ආහ – “යඤ්ඤෙ රතොහං...පෙ.... බුහි මෙන”න්ති. තත්ථ යඤ්ඤො යාගො දානන්ති අත්ථතො එකං. තස්මා දානරතො අහං, තාය එව දානාරාමතාය දානං දාතුකාමො, න පන ජානාමි, එවං අජානන්තං අනුසාසතු මං භවං. අනුසාසන්තො ච උත්තානෙනෙව නයෙන යත්ථ හුතං ඉජ්ඣමෙන බුහි මෙනන්ති එවමෙත්ථ අත්ථයොජනා වෙදිතබ්බා. “යථාහුත”න්තිපි පායො.

467. අථස්ස භගවා වත්තුකාමො ආහ – “තෙන හි...පෙ.... දෙසෙස්සාමි”ති. ඔහිතසොතස්ස වස්ස අනුසාසනත්ථං තාව “මා ජාතිං පුච්ඡී”ති ගාථාමාහ. තත්ථ මා ජාතිං පුච්ඡීති යදි හුතසමිද්ධිං දානමහජ්ඣලතං පච්චාසිසසි, ජාතිං මා පුච්ඡ. අකාරණඤ්ඤි දක්ඛිණෙය්‍යවිචාරණාය ජාති. වරණඤ්ඤෙව පුච්ඡාති අපිව බො සීලාදිගුණහෙදං වරණං පුච්ඡ. එතඤ්ඤි දක්ඛිණෙය්‍යවිචාරණාය කාරණං.

ඉදානිස්ස තමත්ථං විභාවෙන්තො නිදස්සනමාහ – “කට්ඨා භවෙ ජායති ජාතවෙදො”තිආදි. තත්‍රායමධිජ්ජායො – ඉධ කට්ඨා අග්ගි ජායති, න ච සො සාලාදිකට්ඨා ජාතො එව අග්ගිකිච්චං කරොති, සාපානදොණිආදිකට්ඨා ජාතො න කරොති, අපිව බො අත්තතො අච්චිආදිගුණසම්පන්නත්තා එව කරොති. එවං න බ්‍රාහ්මණකුලාදීසු ජාතො එව දක්ඛිණෙය්‍යො භොති, වණ්ඩාලකුලාදීසු ජාතො න භොති, අපිව බො නීවාකුලීනොපි උච්චාකුලීනොපි ඛිණාසවමුනි ධිතිමා

හිරිනිසෙධො ආජානියො හොති, ඉමාය ධිතිහිරිපමුඛාය ගුණසම්පත්තියා ජාතිමා
 උත්තමදක්ඛිණෙය්‍යො හොති. සො හි ධිතියා ගුණෙ ධාරයති, හිරියා දොසෙ
 නිසෙධෙති. චුත්තඤ්ඤායං “හිරියා හි සන්තො න කරොන්ති පාප”න්ති. තෙන තෙ
 බ්බමි –

“මා ජාතිං පුච්ඡි වරණඤ්ඤායං පුච්ඡ,
 කට්ඨා හවෙ ජායති ජාතවෙදො;
 නිවාකුලිනොපි මුනි ධිතිමා,
 ආජානියො හොති හිරිනිසෙධො”ති. –

එස සඬ්ඛෙපො, විත්ථාරො පන අස්සලායනසුත්තානුසාරෙන (ම. නි. 2.401 ආදයො)
 වෙදිතබ්බො.

468. එවමෙතං භගවා වාතුවණ්ණසුද්ධියා අනුසාසිත්වා ඉදානි යත්ථ හුතං
 ඉජ්ඣතෙ, යථා ව හුතං ඉජ්ඣතෙ, තමත්ථං දස්සෙතුං “සච්චෙන
 දන්තො”ති ආදිගාථමාහ. තත්ථ සච්චෙනාති පරමත්ථසච්චෙන. තඤ්ඞි පත්තො
 දන්තො හොති. තෙනාහ – “සච්චෙන දන්තො”ති. දමසා උපෙකොති ඉන්ද්‍රියදමෙන
 සමන්තාගතො. වෙදන්තගුති වෙදෙහි වා කිලෙසානං අන්තං ගතො, වෙදානං වා
 අන්තං චතුත්ථමග්ගඤ්ඤාණං ගතො. චූෂිතබ්‍රහ්මවරියොති පුන චූෂිතබ්‍රහ්මභාවතො
 චුත්ථමග්ගබ්‍රහ්මවරියො. කාලෙන තමිහි භබ්‍යං පච්චෙච්ඡෙති අත්තනො
 දෙය්‍යධම්මට්ඨිකකාලං තස්ස සම්මුඛිභාවකාලඤ්ඤා උපලක්ඛෙත්වා තෙන කාලෙන
 තාදිසෙ දක්ඛිණෙය්‍යො දෙය්‍යධම්මං පච්චෙච්ඡෙය්‍ය, පච්චෙසෙය්‍ය පටිපාදෙය්‍ය.

469-71. කාමෙති චත්ථුකාමෙ ච කිලෙසකාමෙ ච. සුසමාහිතින්ද්‍රියාති සුට්ඨු
 සමාහිතඉන්ද්‍රියා, අවික්ඛිත්තඉන්ද්‍රියාති චුත්තං හොති. චන්දොව රාහුග්ගහණා
 පමුත්තාති යථා චන්දො රාහුග්ගහණා, එවං කිලෙසග්ගහණා පමුත්තා යෙ අතීච
 භාසන්ති චෙව තපන්ති ච. සතාති සතිසම්පන්නා. මමායිතානීති
 තණ්හාදිට්ඨිමමායිතානි.

472. යො කාමෙ හිත්ථාති ඉතො පභුති අත්තානං සන්ධාය වදති. තත්ථ කාමෙ
 හිත්ථාති කිලෙසකාමෙ පභාය. අභිභුය්‍යවාරීති තෙසං පහිනත්තා චත්ථුකාමෙ
 අභිභුය්‍යවාරී. ජාතිමරණස්ස අන්තං නාම නිබ්බානං වුච්චති, තඤ්ඤා යො වෙදි
 අත්තනො පඤ්ඤාබලෙන අඤ්ඤාසි. උදකරහදො වාති යෙ ඉමෙ අනොතත්තදහො
 කණ්ණමුණ්ඩදහො රථකාරදහො ඡද්දන්තදහො කුණාලදහො මන්දාකිනිදහො
 සිහප්පපාතදහොති හිමවති සත්ත මහාරහදා අග්ගිසූරියසන්තාපෙහි අසම්චුට්ඨත්තා
 නිච්චං සීතලා, තෙසං අඤ්ඤතරො උදකරහදොව සීතො
 පරිනිබ්බතකිලෙසපරිලාභත්තා.

473. සමොති තුලෙය්‍යා. සමෙහිති විපස්සිආදිහි බුද්ධෙහි. තෙ හි පටිවෙධසමත්තා
 “සමා”ති වුච්චන්ති. නත්ථි තෙසං පටිවෙධෙනාධිගන්තබ්බෙසු ගුණෙසු,

පහාතබ්බෙසු වා දොසෙසු වෙමත්තතා,
අද්ධානආයුකුලජපමාණාහිනික්ඛමනපධානබොධිරස්මිහි පන නෙසං වෙමත්තතා
හොති. තථා හි තෙ හෙට්ඨිමපරිච්ඡේදෙන චතුහි අසඬ්ඛොයොහි
කජ්ජසතසහස්සෙන ච පාරමියො පුරෝන්ති, උපරිමපරිච්ඡේදෙන සොළසහි
අසඬ්ඛොයොහි කජ්ජසතසහස්සෙන ච. අයං නෙසං අද්ධානවෙමත්තතා.
හෙට්ඨිමපරිච්ඡේදෙන ච වස්සසතායුකකාලෙ උජ්ජජන්ති, උපරිමපරිච්ඡේදෙන
වස්සසතසහස්සායුකකාලෙ. අයං නෙසං ආයුවෙමත්තතා. ඛත්තියකුලෙ වා
බ්‍රාහ්මණකුලෙ වා උජ්ජජන්ති. අයං කුලවෙමත්තතා. උච්චා වා හොන්ති
අට්ඨාසිතිහත්ථජ්ජමාණා, නිචා වා පන්තරසඅට්ඨාරසහත්ථජ්ජමාණා. අයං
පමාණවෙමත්තතා. හත්ථිඅස්සරථසිවිකාදීහි නික්ඛමන්ති වෙහාසෙන වා. තථා හි
විපස්සිකකුසන්ධා අස්සරථෙන නික්ඛමිංසු, සිඛිකොණාගමනා හත්ථික්ඛන්ධෙන,
වෙස්සභූ සිවිකාය, කස්සපො වෙහාසෙන, සකායමුනි අස්සපිට්ඨියා. අයං
නෙක්ඛමිමවෙමත්තතා. සත්තාහං වා පධානමනුයුක්ඛන්ති, අඬ්ඨමාසං, මාසං,
ද්වෙමාසං, තෙමාසං, චතුමාසං, පඤ්චමාසං, ඡමාසං, එකවස්සං
ද්විතිචතුපඤ්චජවස්සානි වා. අයං පධානවෙමත්තතා. අස්සත්ථො වා බොධිරුක්ඛො
හොති නිග්‍රොධාදීනං වා අඤ්ඤතරො. අයං බොධිවෙමත්තතා.
බ්‍යාමාසිතිඅනන්තපහායුත්තා හොන්ති. තත්ථ බ්‍යාමජ්ජහා වා අසිතිජ්ජහා වා
සබ්බෙසං සමානා, අනන්තජ්ජහා පන දුරමිපි ගච්ඡති ආසන්නමිපි, එකගාචුතං
ද්විගාචුතං යොජනං අනෙකයොජනං චක්කවාළපරියන්තමිපි, මඬිගලස්ස බුද්ධස්ස
සරීරජ්ජහා දසසහස්සචක්කවාළං අගමාසි. එවං සන්තෙපි මනසා වින්තායත්තාව
සබ්බබුද්ධානං, යො යත්තකම්ච්ඡති, තස්ස තත්තකං ගච්ඡති. අයං රස්මිවෙමත්තතා.
ඉමා අට්ඨ වෙමත්තතා යපෙත්වා අවසෙසෙසු පටිවෙධෙනාධිගන්තබ්බෙසු ගුණෙසු,
පහාතබ්බෙසු වා දොසෙසු නත්ථි නෙසං විසෙසො, තස්මා “සමා” ති වුච්චන්ති.
එවමෙනෙහි සමො සමෙහි.

විසමෙහි දුරෙති න සමා විසමා, පච්චෙකබුද්ධාදයො අවසෙසසබ්බසත්තා. තෙහි
විසමෙහි අසද්දිසතාය දුරෙ. සකලජම්බුදීපං පුරෝන්වා පල්ලඬිකෙන පල්ලඬිකං
සඬ්ඨිපට්ටෙත්වා නිසින්තා පච්චෙකබුද්ධාපි හි ගුණෙහි එකස්ස සම්මාසම්බුද්ධස්ස
කලං නාග්ගන්ති සොළසිං, කො පන වාදො සාවකාදීසු. තෙනාහ – “විසමෙහි
දුරෙ” ති. තථාගතො හොතීති උභයපදෙහි දුරෙති යොජෙතබ්බං. අනන්තපඤ්ඤොති
අපරිමිතපඤ්ඤො. ලොකියමනුස්සානඤ්ඤි පඤ්ඤං උපනිධාය අට්ඨමකස්ස පඤ්ඤා
අධිකා, තස්ස පඤ්ඤං උපනිධාය සොනාපන්නස්ස. එවං යාව අරහතො පඤ්ඤං
උපනිධාය පච්චෙකබුද්ධස්ස පඤ්ඤා අධිකා, පච්චෙකබුද්ධස්ස පඤ්ඤං පන
උපනිධාය තථාගතස්ස පඤ්ඤා අධිකාති න චත්තබ්බා, අනන්තා ඉච්චෙව පන
චත්තබ්බා. තෙනාහ – “අනන්තපඤ්ඤො” ති. අනුපලිත්තොති තණ්හාදිට්ඨිලෙපෙහි
අලිත්තො. ඉධ වා හුරං වාහි ඉධලොකෙ වා පරලොකෙ වා. යොජනා පනෙත්ථ –
සමො සමෙහි විසමෙහි දුරෙ තථාගතො හොති. කස්මා? යස්මා අනන්තපඤ්ඤො
අනුපලිත්තො ඉධ වා හුරං වා, තෙන තථාගතො අරහති පුරළාසන්ති.

474. යම්හි න මායාති අයං පන ගාථා අඤ්ඤා ව ඊදිසා මායාදිදොසයුත්තෙසු බ්‍රාහ්මණෙසු දක්ඛිණෙයාසඤ්ඤාපහානත්ථං චුත්තාති වෙදිතබ්බා. තත්ථ අමමොති සත්තසඬ්ඛාරෙසු “ඉදං මමා”ති පහිනමමායිතභාවො.

475. නිවෙසනන්ති තණ්හාදිට්ඨිතිවෙසනං. තෙන හි මනො තිසු භවෙසු නිවිසති, තෙන තං “නිවෙසනං මනසො”ති වුච්චති. තත්ථෙව වා නිවිසති තං හිත්වා ගන්තුං අසමත්ථතාය. තෙනපි “නිවෙසන”න්ති වුච්චති. පරිග්ගහාති තණ්හාදිට්ඨියො ඵව, තාහි පරිග්ගහිතධම්මා වා. කෙච්ඡි අප්පමත්තකාපි. අනුපාදියානොති තෙසං නිවෙසනපරිග්ගහානං අභාවා කඤ්චි ධම්මං අනුපාදියමානො.

476. සමාහිතො මග්ගසමාධිනා. උද්ධාරිති උත්තිණ්ණො. ධම්මං චඤ්ඤාසීති සබ්බඤ්ච ඤෙය්‍යාධම්මං අඤ්ඤාසී. පරමාය දිට්ඨියාති සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණෙන.

477. භවාසවාති භවතණ්හාකුමානනිකන්තිසස්සතදිට්ඨිසහගතා රාගා. වච්ඡි වාචා. බරාති කක්ඛ්‍යා ඵරුසා. විදුපිතාති දඩ්ඨා. අත්ථගතාති අත්ථඬගතා. න සන්තිති විදුපිතත්තා අත්ථඬගතත්තා ව. උභයෙහි පන උභයං යොජෙතබ්බං සබ්බධිති සබ්බෙසු බන්ධායතනාදීසු.

478. මානසත්තෙසුති මානෙන උග්ගෙසු. දුක්ඛං පරිඤ්ඤායාති වට්ටදුක්ඛං තිහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා. සබ්බත්තවත්ථුන්ති සහෙතුපච්චයං, සද්ධිං කම්මකිලෙසෙහිති චුත්තං හොති.

479. ආසං අනිස්සායාති තණ්හං අනල්ලිසිත්වා. විවෙකදස්සිති නිබ්බානදස්සි. පරවෙදියන්ති පරෙහි ඤාපෙතබ්බං. දිට්ඨිමුපාතිවත්තොති ද්වාසට්ඨිහෙදම්පි මිච්ඡාදිට්ඨිං අතික්කන්තො. ආරම්මණාති පච්චයා, පුනබ්භවකාරණානිති චුත්තං හොති.

480. පරොපරාති වරාවරා සුන්දරාසුන්දරා. පරා වා බාහිරා, අපරා අප්ඤ්ඤාතිකා. සමෙච්චාති ඤාණෙන පටිවිජ්ඣිත්වා. ධම්මාති බන්ධායතනාදයො ධම්මා. උපාදානබයෙ විමුත්තොති නිබ්බානෙන නිබ්බානාරම්මණතො විමුත්තො, නිබ්බානාරම්මණවිමුත්තිලාහිති අත්ථො.

481. සංයොජනංජාතිබයන්තදස්සිති සංයොජනක්ඛයන්තදස්සි ජාතික්ඛයන්තදස්සි ව. සංයොජනක්ඛයන්තෙන වෙන්ථ සඋපාදිසෙසා නිබ්බානධාතු, ජාතික්ඛයන්තෙන අනුපාදිසෙසා චුත්තා. බයන්තොති හි අච්චන්තබයස්ස සමුච්ඡෙදප්පහානස්සෙතං අධිවචනං. අනුනාසිකලොපො වෙන්ථ “විවෙකජං පිතිසුඛ”න්තිආදීසු විය න කතො. යොපානුදීති යො අපනුදි. රාගපථන්ති රාගාරම්මණං, රාගමෙව වා. රාගොපි හි දුග්ගතිතං පථන්තා “රාගපථො”ති වුච්චති කම්මපථො විය. සුද්ධො නිදොසො විමලො අකාමොති පරිසුද්ධකායසමාවාරාදිතාය සුද්ධො. යෙහි “රාගදොසා අයං පජා, දොසදොසා, මොහදොසා”ති වුච්චති. තෙසං අභාවා නිදොසො. අට්ඨපුරිසමලවිගමා විමලො, උපක්කිලෙසාභාවතො අකාමො.

උපක්කිලිට්ඨො හි උපක්කිලෙසෙන “සකාවො” ති වුවිති. සුද්ධො වා යස්මා නිද්දොසො, නිද්දොසනාය විමලො, බාහිරමලාභාවෙන විමලත්තා අකාවො. සමලො හි “සකාවො” ති වුවිති. විමලත්තා වා ආගං න කරොති, තෙන අකාවො. ආගුකිරියා හි උපසාතකරණතො “කාවො” ති වුවිති.

482. අත්තනො අත්තනං නානුපස්සති ඤාණසම්පයුත්තෙන චිත්තෙන විපස්සන්තො අත්තනො ඛන්ධෙසු අඤ්ඤං අත්තනං නාම න පස්සති, ඛන්ධමත්තමෙව පස්සති. යා වායං “අත්තනාව අත්තනං සඤ්ජානාමි” ති තස්ස සච්චතො ථෙතතො දිට්ඨි උප්පජ්ජති, තස්සා අභාවා අත්තනො අත්තනං නානුපස්සති, අඤ්ඤදත්ථු පඤ්ඤාය ඛන්ධෙ පස්සති. මග්ගසමාධිනා සමාහිතො, කායවච්ඡාදිතං අභාවා උප්පුගතො, ලොකධම්මෙහි අකම්පනීයතො ඨිතත්තො, තණ්හාසඬ්ඛාතාය ඵජාය පඤ්චන්තං චෙතොබ්ලානඤ්ච අට්ඨට්ඨානාය කඬ්ඛාය ව අභාවා අනෙජො අබ්ලො අකඬ්ඛො.

483. මොහන්තරාති මොහකාරණා මොහපච්චයා, සබ්බකිලෙසානමෙතං අධිවචනං. සබ්බෙසු ධම්මෙසු ව ඤාණදස්සිති සච්ඡිකතසබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණො. තඤ්ඤි සබ්බෙසු ධම්මෙසු ඤාණං, තඤ්ච භගවා පස්සි, “අධිගතං මෙ” ති සච්ඡිකත්වා විභාසි. තෙන වුවිති “සබ්බෙසු ධම්මෙසු ව ඤාණදස්සි” ති. සම්බොධිත්ති අරහත්තං. අනුත්තරන්ති පච්චෙකබ්බද්ධසාවකෙහි අසාධාරණං. සිවන්ති බෙමං නිරුපද්දවං සස්සිරිකං වා. යක්ඛස්සාති පුරිසස්ස. සුද්ධිති වොදානතා. එත්ථ හි මොහන්තරාභාවෙන සබ්බදොසාභාවො, තෙන සංසාරකාරණසමුච්ඡෙදො අන්තිමසර්ඨාරිතා, ඤාණදස්සිතාය සබ්බගුණසම්භවො. තෙන අනුත්තරා සම්බොධිපත්ති, ඉතො පරඤ්ච පහාතබ්බමධිගන්තබ්බං වා නත්ථි. තෙනාහ – “එත්තාවතා යක්ඛස්ස සුද්ධි” ති.

484. එවං වුත්තෙ බ්‍රාහ්මණො හියොයාසොමත්තාය භගවති පසන්තො පසන්තාකාරං කරොන්තො ආහ “හුතඤ්ච මය්හ”න්ති. තස්සත්ථො – යමහං ඉතො පුබ්බෙ බ්‍රහ්මානං ආරබ්භ අග්ගිමිහි අපුහං, තං මෙ හුතං සච්චං වා හොති, අලිකං වාති න ජානාමි. අජ්ජ පන ඉදං හුතඤ්ච මය්හං හුතමත්ථු සච්චං, සච්චහුතමෙව අත්ථුති යාවන්තො භණ්ති. යං තාදිසං චෙදගුතං අලත්ථං, යස්මා ඉධෙව ඨිතො භවන්තරුපං චෙදගුං අලත්ථං. බ්‍රහ්මා හි සක්ඛි, පච්චක්ඛමෙව හි ත්වං බ්‍රහ්මා, යතො පටිග්ගණ්හාතු මෙ භගවා, පටිග්ගහෙත්වා ව භුඤ්ජතු මෙ භගවා පූරළාසන්ති තං භබ්බසෙසං උපනාමෙත්තො ආහ.

487. අථ භගවා කසිභාරද්වාපසුත්තෙ වුත්තනයෙන ගාථාද්වයමභාසි. තතො බ්‍රාහ්මණො “අයං අත්තනා න ඉච්ඡති, කම්පි වඤ්ඤං සන්ධාය ‘කෙවලිනං මහෙසිං ඛිණාසවං කුක්කුචවවුපසන්තං අන්තෙන පානෙන උපට්ඨහස්සු’ ති භණ්ති” ති එවං ගාථාය අත්ථං අසල්ලක්ඛෙත්වා තං ඤාතුකාමො ආහ “සාධාහං භගවා” ති. තත්ථ සාධුති ආයාවනත්ථෙ නිපාතො. තථාති යෙන ත්වමාහ, තෙන පකාරෙන. විපඤ්ඤන්ති ජානෙය්‍යං. යන්ති යං දක්ඛිණෙය්‍යං යඤ්ඤකාලෙ පරියෙසමානො

උපට්ඨභෙය්‍යන්ති පාඨසෙසො. පඡ්ජය්‍යාති පත්වා. තව සාසනන්ති තව ඔවාදං. ඉදං
 චුත්තං හොති. සාධාහං භගවා තව ඔවාදං ආගම්ම තවා විජඤ්ඤං ආරොචෙහි මෙ තං
 කෙවලිනන්ති අධිප්පායො. යො දක්ඛිණං භුඤ්ජෙය්‍ය මාදිසස්ස, යං වාහං
 යඤ්ඤකාලෙ පරියෙසමානො උපට්ඨභෙය්‍යං, තථාරූපං මෙ දක්ඛිණෙය්‍යං දස්සෙහි,
 සචෙ ත්වං න භුඤ්ජසීති.

488-90. අථස්ස භගවා පාකට්ඨන නයෙන තථාරූපං දක්ඛිණෙය්‍යං
 දස්සෙන්තො “සාරම්භා යස්සා”ති ගාථාත්තයමාහ. තත්ථ සීමන්තානං
 විනෙතාරන්ති සීමාති මරියාදා සාධුජනචුත්ති, තස්සා අන්තා පරියොසානා
 අපරභාගාති කත්වා සීමන්තා වුවුවන්ති කිලෙසා, තෙසං විනෙතාරන්ති අත්ථො.
 සීමන්තාති බුද්ධචෙනෙය්‍යා සෙක්ඛා ව පුට්ඨජනා ව, තෙසං විනෙතාරන්තිපි එකෙ.
 ජාතිමරණකොවිදන්ති “එවං ජාති එවං මරණ”න්ති එත්ථ කුසලං.
 මොනෙය්‍යසම්පන්නන්ති පඤ්ඤාසම්පන්නං, කායමොනෙය්‍යාදිසම්පන්නං වා.
 භක්ඛුට්ඨි විනයිත්වානාති යං එකච්චෙ දුබ්බුද්ධිනො යාවකං දිස්වා භක්ඛුට්ඨි කරොන්ති,
 තං විනයිත්වා, පසන්නමුඛා භුත්වාති අත්ථො. පඤ්ඡලිකාති පග්ගහිතඅඤ්ජලිනො
 භුත්වා.

491. අථ බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං ථොමයමානො “බුද්ධො භව”න්ති ගාථමාහ.
 තත්ථ ආයාගොති ආයජිතබ්බො, තතො තතො ආගම්ම වා යජිතබ්බමෙත්ථාතිපි
 ආයාගො, දෙය්‍යධම්මානං අධිට්ඨානභුතොති චුත්තං හොති. සෙසමෙත්ථ ඉතො
 පුරිමගාථාසු ව යං න වණ්ණිතං, තං සක්කා අවණ්ණිතමපි ජාතිතුන්ති
 උත්තානත්ථත්තායෙව න වණ්ණිතං. ඉතො පරං පන කසිභාරද්වාජසුත්තෙ
 චුත්තනයමෙවාති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය පුරුෂාසසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. මාසසුත්තවණ්ණනා

එවං මෙ සුතන්ති මාසසුත්තං. කා උප්පත්ති? අයමෙව යාස්ස නිදානෙ චුත්තා.
 අයඤ්ඤි මාසො මාණුවො දායකො අහොසි දානපති. තස්සෙතදහොසි –
 “සම්පත්තකපණ්ද්ධිකාදීනං දානං දින්නං මහප්ඵලං හොති, උදාහු නොති සමණං
 ගොතමං එතමත්ථං පුච්ඡිස්සාමි, සමණො කිර ගොතමො අතීතානාගතපච්චුප්පන්නං
 ජානාති”ති. සො භගවන්තං උපසඬ්ඛිතමිත්වා පුච්ඡි. භගවා වස්ස පුච්ඡානුරූපං
 බ්‍යාකාසි. තයිදං සඬ්ඛිතිකාරානං බ්‍රාහ්මණස්ස භගවතොති තිණ්ණමපි වචනං
 සමොධානෙත්වා “මාසසුත්ත”න්ති වුවවති.

තත්ථ රාජගහෙති එවංනාමකෙ නගරෙ. තඤ්ඤි මන්ධාතුමහාගොවින්දාදීහි
 පරිග්ගහිතත්තා “රාජගහ”න්ති වුවවති. අඤ්ඤෙපෙත්ථ පකාරෙ වණ්ණයන්ති. කිං
 තෙහි, නාමමෙතං තස්ස නගරස්ස? තං පනෙතං බුද්ධකාලෙ ව චක්කවත්තිකාලෙ ව

නගරං හොති, සෙසකාලෙ සුඤ්ඤං හොති යක්ඛපරිග්ගහිතං, තෙසං වසන්තවනං
හුත්වා තිට්ඨති. එවං ගොවරගාමං දස්සෙත්වා නිවාසට්ඨානමාහ – “ගිජ්ඣකුටෙ
පබ්බතෙ”ති. සො ච ගිජ්ඣා තස්ස කුටෙසු වසිංසු, ගිජ්ඣසදිසානි වාස්ස කුටානි,
තස්මා “ගිජ්ඣකුටො”ති වුච්චති වෙදිතබ්බො.

අප්ප ඛො...පෙ.... අවොවාති එත්ථ මාසොති තස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස නාමං.
මාණුවොති අන්තෙවාසිවාසං අනතීතභාවෙන වුච්චති, ජාතියා පන මහල්ලකො.
“පුබ්බාචිණ්ණවසෙනා”ති එකෙ පිඨගියො මාණුවො විය. සො හි
විසවස්සසතිකොපි පුබ්බාචිණ්ණවසෙන “පිඨගියො මාණුවො” ත්වෙව සඬ්ඛං
අගමාසි. සෙසං වුත්තනයමෙව.

අහඤ්චි, හො ගොතම...පෙ.... පසවාමීති එත්ථ දායකො දානපතීති දායකො
වෙව දානපතී ව. යො හි අඤ්ඤස්ස සන්තකං තෙනාණත්තො දෙනි, සොපි දායකො
හොති, තස්මිං පන දානෙ ඉස්සරියාභාවතො න දානපතී. අයං පන අත්තතො
සන්තකංයෙව දෙනි. තෙනාහ – “අහඤ්චි, හො ගොතම, දායකො දානපතී”ති.
අයමෙව හි එත්ථ අත්ථො, අඤ්ඤත්‍රු පන අන්තරන්තරා මච්ඡෙරෙන අභිභූයාමානො
දායකො අනභිභූතො දානපතීතිආදිනාපි නයෙන වත්තුං වට්ටති. වදඤ්ඤුති
යාවකානං වචනං ජානාමි වුත්තමත්තෙයෙව “අයමිදමරහති අයමිද”න්ති
පුරිසවිසෙසාවධාරණෙන බහුපකාරභාවගහණෙන වා. යාවයොගොති යාවිතුං
යුත්තො. යො හි යාවකෙ දිස්වාච හකුටිං කත්වා එරුසවචනාදීනි භණ්ති, සො න
යාවයොගො හොති. අහං පන න තාදිසොති දීපෙති. ධම්මෙනාති
අදින්තාදානනිකතිවඤ්චනාදීනි වජ්ජෙත්වා භික්ඛාවරියාය, යාවනායාති අත්ථො.
යාවනා හි බ්‍රාහ්මණානං හොගපරියෙසෙන ධම්මො, යාවමානානඤ්ච නෙසං පරෙහි
අනුග්ගහකාමෙහි දින්තා හොගා ධම්මලද්ධා නාම ධම්මාධිගතා ව හොන්ති, සො ච
තථා පරියෙසිත්වා ලභී. තෙනාහ – “ධම්මෙන හොගෙ පරියෙසාමි...පෙ....
ධම්මාධිගතෙහි”ති. භියොයාපි දදාමිති තතො උත්තරපි දදාමි, පමාණං නත්ථි, එත්ථ
ලද්ධහොගජ්ජමාණෙන දදාමිති දස්සෙති.

තග්ඝාති එකංසවචනෙ නිපාතො. එකංසෙනෙව හි
සබ්බවුද්ධපච්චෙකවුද්ධසාවකෙහි පසත්ථං දානං අත්තමසො තිරච්ඡානගතානම්පි
දීයමානං. වුත්තඤ්චෙනං “සබ්බත්ථ වණ්ණිතං දානං, න දානං ගරහිතං ක්වචි”ති.
තස්මා භගවාපි එකංසෙනෙව තං පසංසන්තො ආහ – “තග්ඝ ත්වං මාණව...පෙ....
පසවසී”ති. සෙසං උත්තානත්ථමෙව. එවං භගවතා “බහුං සො සුඤ්ඤං පසවති”ති
වුත්තෙපි දක්ඛිණෙයානො දක්ඛිණාවසුද්ධිං සොතුකාමො බ්‍රාහ්මණො උත්තරි
භගවන්තං පුච්ඡී. තෙනාහු සඬ්භිතිකාරා – “අප්ප ඛො මාසො මාණුවො භගවන්තං
ගාථාය අජ්ඣාමාසී”ති. තං අත්ථතො වුත්තනයමෙව.

492. පුච්ඡාමහන්තිආදිගාථාසු පන වදඤ්ඤුන්ති වචනවිදුං, සබ්බාකාරෙන
සත්තානං වුත්තවචනාධිජ්ජායඤ්ඤුන්ති වුත්තං හොති. සුජ්ඣෙකති
දක්ඛිණෙයාවසෙන සුද්ධං මහජ්ජලං භවෙය්‍ය. යොජනා පනෙත්ථ – යො

යාවයොගො දානපති ගහටියො පුඤ්ඤත්ථිකො හුත්වා පරෙසං අන්තපානං දදං
යජති, න අග්ගිමිහි ආහුතිමත්තං පක්ඛිපන්නො, තඤ්ච ඛො පුඤ්ඤපෙක්ඛොව න
පච්චුපකාරකලායාණකිත්තිසද්දාදිඅපෙක්ඛො, තස්ස ඵවරූපස්ස යජමානස්ස හුතං
කථං සුඡ්ඤ්ඤායාති?

493. ආරාධයෙ දක්ඛිණෙය්‍යෙහි තාදීති තාදියො යාවයොගො දක්ඛිණෙය්‍යෙහි
ආරාධයෙ සම්පාදයෙ සොධයෙ, මහජ්ජලං තං හුතං කරෙය්‍ය, න අඤ්ඤාපාති
අත්ථො. ඉමිනාස්ස “කථං හුතං යජමානස්ස සුඡ්ඤ්ඤ” ඉච්චෙතං ඛ්‍යාකතං හොති.

494. අක්ඛාහි මෙ හගවා දක්ඛිණෙය්‍යෙහි ඵත්ථ යො යාවයොගො දදං පරෙසං
යජති, තස්ස මෙ හගවා දක්ඛිණෙය්‍යෙ අක්ඛාහිති ඵචං යොජනා වෙදිතඛිබ්බා.

495. අථස්ස හගවා නානජ්ජකාරෙහි නයෙහි දක්ඛිණෙය්‍යෙ පකාසෙන්නො
“යෙ වෙ අසත්තා”තිආදිකා ගාථායො අභාසි. තත්ථ අසත්තාති රාගාදිසඬ්ගවසෙන
අලග්ගා. කෙවලිනොති පරිනිට්ඨිතකිච්චා. යතත්තාති ගුත්තචිත්තා.

496-7. දන්තා අනුත්තරෙන දමටෙන, විමුත්තා පඤ්ඤාවෙනොවිමුත්තීහි, අනීසා
ආයතිං වට්ඨදුක්ඛාභාවෙන, නිරාසා සම්පති කිලෙසාභාවෙන. ඉමිස්සා පන ගාථාය
දුතියගාථා භාවනානුභාවජ්ජකාසනනයෙන චුත්තාති වෙදිතඛිබ්බා.
“භාවනානුයොගමනුයුත්තස්ස, හික්ඛවෙ, හික්ඛුනො විහරතො කිඤ්චාපි න ඵචං
ඉච්ඡා උජ්ජජ්ජෙය්‍ය ‘අහො වත මෙ අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චෙය්‍යා’ති (අ.
නි. 7.71), අථ ඛිවාස්ස අනුපාදාය ආසවෙහි චිත්තං විමුච්චති”ති ඉදං චෙත්ථ සුත්තං
සාධකං.

498-502. රාගඤ්ච...පෙ.... යෙසු න මායා...පෙ.... න තණ්හාසු
උපාතිපන්නාති කාමතණ්හාදීසු නාධිමුත්තා. විතරෙය්‍යාති විතරිත්වා. තණ්හාති
රූපතණ්හාදිජ්ඣිබ්බා. භවාභවායාති සස්සතාය වා උච්ඡෙදාය වා. අථ වා භවස්ස
අභවාය භවාභවාය, පුනඛිභවාහිනිබ්බත්තියාති චුත්තං හොති. ඉධ වා හුරං වාති ඉදං
පන “කුහිඤ්චි ලොකෙ”ති ඉමස්ස විත්ථාරවචනං.

504. යෙ විතරාගා...පෙ.... සමිතාවිනොති සමිතවන්නො,
කිලෙසවුපසමකාරිනොති අත්ථො. සමිතාවිතත්තා ව විතරාගා අකොපා. ඉධ
විජ්ජභායාති ඉධලොකෙ චත්තමානෙ ඛන්ධෙ විභාය, තතො පරං යෙසං ගමනං
නත්ථිති චුත්තං හොති. ඉතො පරං “යෙ කාමෙ හිත්වා අගභා වරන්ති,
සුසඤ්ඤතත්තා තසරංව උජ්ජු”ත්ති ඉමමිපි ගාථං කෙවි පඨන්ති.

506-8. ජහිත්වාති හිත්වා. “ජහිත්වානා”තිපි පායො, අයමෙවත්ථො.
අත්තදීපාති අත්තතො ගුණෙ ඵච අත්තතො දීපං කත්වා විවරන්තා ඛිණාසවා
චුච්චන්ති. යෙ හෙත්ථාති හකාරො නිපාතො පදපුරුණමත්තෙ. අයං පනත්ථො – යෙ
ඵත්ථ ඛන්ධායතනාදිසත්තානෙ යථා ඉදං ඛන්ධායතනාදි තථා ජානන්ති, යංසභාවං

තංසභාවංයෙව සඤ්ජානන්ති අනිච්චාදිවසෙන ජානන්තා. අයමන්තිමා නත්ථි පුනඛභවොති අයං නො අන්තිමා ජාති, ඉදානි නත්ථි පුනඛභවොති එවඤ්ච යෙ ජානන්තිති.

509. යො වෙදගුති ඉදානි අත්තානං සන්ධාය භගවා ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ සතිමාති ඡසතතච්ඡාරසතියා සමන්තාගතො. සම්බොධිපත්තොති සබ්බඤ්ඤානං පත්තො. සරණං බ්‍රහ්මාන්ති බ්‍රහ්මං දෙවමනුස්සානං භයවිහිංසනෙන සරණභූතො.

510. එවං දක්ඛිණෙය්‍යො සුත්වා අත්තමනො බ්‍රාහ්මණො ආහ – “අද්ධා අමොසා”ති. තත්ථ ත්වඤ්ඤෙත්ථ ජානාසි යථා තථා ඉදන්ති ත්වඤ්ඤි එත්ථ ලොකෙ ඉදං සබ්බමපි ඤෙය්‍යං යථා තථා ජානාසි යථාවතො ජානාසි, යාදිසං තං තාදිසමෙව ජානාසිති වුත්තං හොති. තථා හි තෙ විදිතො එස ධම්මොති තථා හි තෙ එසා ධම්මධාතු සුප්පට්ඨිද්ධා, යස්සා සුප්පට්ඨිද්ධතා යං යං ඉච්ඡසි, තං තං ජානාසිති අධිප්පායො.

511. එවං සො බ්‍රාහ්මණො භගවන්තං පසංසිත්වා දක්ඛිණෙය්‍යසම්පදාය යඤ්ඤසම්පදං ඤත්වා දායකසම්පදායපි තං ඡළඬිගපරිපූරං යඤ්ඤසම්පදං සොතුකාමො “යො යාවයොගො”ති උත්තරිපඤ්ඤං පුච්ඡී. තත්‍රායං යොජනා – යො යාවයොගො දදං පරෙසං යජති, තස්ස අක්කාහි මෙ භගවා යඤ්ඤසම්පදන්ති.

512. අථස්ස භගවා ද්විති ගාථාහි අක්කාසි. තත්ථායං අත්ථයොජනා – යජස්සු මාස, යජමානො ච සබ්බත්ථ විප්පසාදෙහි චිත්තං, තිසුපි කාලෙසු චිත්තං පසාදෙහි. එවං තෙ යායං –

“පුබ්බෙව දානා සුමනො, දදං චිත්තං පසාදයෙ;
දත්වා අත්තමනො හොති, එසා යඤ්ඤස්ස සම්පදා”ති. (අ. නි. 6.37; පෙ. ව. 305) –

යඤ්ඤසම්පදා වුත්තා, තාය සම්පන්නො යඤ්ඤො භවිස්සති. තත්ථ සියා “කථං චිත්තං පසාදෙතබ්බ”න්ති? දොසප්පහානෙන. කථං දොසප්පහානං හොති? යඤ්ඤාරම්මණතාය. අයඤ්ඤි ආරම්මණං යජමානස්ස යඤ්ඤො එත්ථ පතිට්ඨාය ජහාති දොසං, අයඤ්ඤි සත්තෙසු මෙත්තාපුබ්බධිගමෙන සම්මාදිට්ඨිපදිපවිහතමොහන්ධකාරෙන චිත්තෙන යජමානස්ස දෙය්‍යධම්මසඬ්ඛාතො යඤ්ඤො ආරම්මණං හොති, සො එත්ථ යඤ්ඤො ආරම්මණවසෙන පවත්තියා පතිට්ඨාය දෙය්‍යධම්මපච්චයං ලොහං, පටිග්ගාහකපච්චයං කොධං, තදුභයනිදානං මොහන්ති එවං තිවිධමපි ජහාති දොසං. සො එවං හොගෙසු චිත්තරාගො, සත්තෙසු ච පවිතෙය්‍යා දොසං තප්පහානෙනෙව පහිනපඤ්චනීවරණො අනුක්කමෙන උපචාරප්පනාහෙදං අපරිමාණසත්තඵරණෙන එකසත්තෙ වා අනවසෙසඵරණෙන අප්පමාණං මෙත්තං චිත්තං භාවෙන්තො පුන

භාවනාවෙහි පුළුල්ලත්ථං, රත්තින්දිවං සතතං සබ්බඉරියාපටෙසු අප්පමත්තො හුත්වා තමෙව මෙත්තජ්ඣානසංඛාරං සබ්බා දිසා ඵරතෙ අප්පමඤ්ඤන්ති.

514. අථ බ්‍රාහ්මණො තං මෙත්තං “බ්‍රහ්මලොකමග්ගො අය”න්ති අජානන්තො කෙවලං අත්තනො විසයාතීතං මෙත්තාභාවනං සුත්වා සුචුත්තරං සඤ්ජාතසබ්බඤ්ඤසම්භාවනො භගවති අත්තනා බ්‍රහ්මලොකාධිමුත්තත්තා බ්‍රහ්මලොකූපපත්තිමෙව ච සුද්ධං මුත්තිඤ්ඤ මඤ්ඤමානො බ්‍රහ්මලොකමග්ගං පුච්ඡන්තො “කො සුඡ්ඤ්ඤ”ති ගාථමාහ. තත්‍ර ච බ්‍රහ්මලොකගාමීං පුඤ්ඤං කරොන්තං සන්ධායාහ – “කො සුඡ්ඤ්ඤ මුච්චති”ති, අකරොන්තං සන්ධාය “ඛජ්ඣති වා”ති. කෙනත්තනාති කෙන කාරණෙන. සක්ඛි බ්‍රහ්මජ්ජදිට්ඨොති බ්‍රහ්මා අජ්ජ සක්ඛි දිට්ඨො. සච්චන්ති භගවතො බ්‍රහ්මසමත්තං ආරබ්භ අච්චාදරෙන සපථං කරොති. කථං උපපජ්ජති අච්චාදරෙනෙව පුනපි පුච්ඡති. ජුතිමාති භගවන්තං ආලපති.

තත්ථ යස්මා යො භික්ඛු මෙත්තාය තිකචතුක්කජ්ඣානං උප්පාදෙත්වා තමෙව පාදකං කත්වා විපස්සන්තො අරහත්තං පාපුණාති, සො සුඡ්ඤ්ඤ මුච්චති ච, තථාරූපො ච බ්‍රහ්මලොකං න ගච්ඡති. යො පන මෙත්තාය තිකචතුක්කජ්ඣානං උප්පාදෙත්වා “සන්තා එසා සමාපත්ති”ති ආදිනා නයෙන තං අස්සාදෙති, සො ඛජ්ඣති. අපරිභිනජ්ඣානො ච තෙනෙව ඤානෙන බ්‍රහ්මලොකං ගච්ඡති, තස්මා භගවා යො සුඡ්ඤ්ඤ මුච්චති ච, තස්ස බ්‍රහ්මලොකගමනං අනනුජානන්තො අනාමසිත්වා ච තං පුග්ගලං යො ඛජ්ඣති. තස්ස තෙන ඤානෙන බ්‍රහ්මලොකගමනං දස්සෙන්නො බ්‍රාහ්මණස්ස සප්පායෙන නයෙන “යො යජති”ති ඉමං ගාථමාහ.

515. තත්ථ තිව්ධන්ති තිකාලප්පසාදං සන්ධායාහ. තෙන දායකතො අභිගත්තයං දස්සෙති. ආරාධයෙ දක්ඛිණෙයොහි තාදීති තඤ්ඤ සො තාදිසො තිව්ධසම්පත්තිසාධකො පුග්ගලො තිව්ධං යඤ්ඤසම්පදං දක්ඛිණෙයොහි ඛිණාසවෙහි සාධෙය්‍ය සම්පාදෙය්‍ය. ඉමිනා පටිග්ගාහකතො අභිගත්තයං දස්සෙති. එවං යජිත්වා සම්මා යාවයොගොති එවං මෙත්තජ්ඣානපදට්ඨානභාවෙන ඡළඬගසමන්තාගතං යඤ්ඤං සම්මා යජිත්වා සො යාවයොගො තෙන ඡළඬගයඤ්ඤපතිස්සයෙන මෙත්තජ්ඣානෙන උපපජ්ජති බ්‍රහ්මලොකන්ති බුමිති බ්‍රාහ්මණං සමුස්සාහෙන්නො දෙසනං සමාපෙසී. සෙසං සබ්බගාථාසු උත්තානත්ථමෙව. ඉතො පරඤ්ඤ පුබ්බෙ වුත්තනයමෙවාති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය මාසසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. සභියසුත්තවණ්ණනා

එවං මෙ සුතන්ති සභියසුත්තං. කා උප්පත්ති? අයමෙව යාස්ස නිදානෙ වුත්තා. අත්ථවණ්ණනාක්කමෙපි වස්ස පුබ්බසදිසං පුබ්බෙ වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. යං

පන අප්‍රබ්බං, තං උත්තානත්ථානි පදානි පරිහරන්තා වණ්ණයිස්සාම. වෙළුවනෙ කලන්දකනිවාපෙනි වෙළුවනන්ති තස්ස උය්‍යානස්ස නාමං. තං කිර වෙළුහි ව පරික්ඛිත්තං අහොසි අට්ඨාරසහත්ථෙන ව පාකාරෙන, ගොපුරද්වාරට්ටාලකයුත්තං නීලොභාසං මනොරමං, තෙන “වෙළුවන” න්ති වුවිවති. කලන්දකානඤ්චෙන්ථ නිවාපං අදංසු, තෙන “කලන්දකනිවාපො” නි වුවිවති. කලන්දකා නාම කාලකා වුවිවන්ති. පුබ්බෙ කිර අඤ්ඤතරො රාජා තත්ථ උය්‍යානකීළනත්ථං ආගතො සුරාමදෙන මත්තො දිවාසෙය්‍යං සුපි. පරිජනොපිස්ස “සුත්තො රාජා” නි පුප්ඵළාදීහි පලොභියමානො ඉතො විතො ව පක්කාමි. අථ සුරාගන්ධෙන අඤ්ඤතරස්මා සුසිරරුක්ඛා කණ්භසප්පො නික්ඛමිත්වා රඤ්ඤො අභිමුඛො ආගච්ඡති. තං දිස්වා රුක්ඛදෙවතා “රඤ්ඤො ජීවිතං දස්සාමි” නි කාලකවෙසෙන ආගන්ත්වා කණ්ණමුලෙ සද්දමකාසි. රාජා පට්ඨුජ්ඣ්ඣි, කණ්භසප්පො නිවත්තො. සො තං දිස්වා “ඉමාය මම කාලකාය ජීවිතං දින්න” න්ති කාලකානං තත්ථ නිවාපං පට්ඨපෙසි, අභයසොසනඤ්ච සොසාපෙසි. තස්මා තං තතො පභුති “කලන්දකනිවාපො” නි සඬ්ඛං ගතං.

සභියස්ස පරිබ්බාජකස්සාති සභියොති තස්ස නාමං, පරිබ්බාජකොති බාහිර පබ්බජ්ජං උපාදාය වුවිවති. පුරාණසාලොභිතාය දෙවතායාති න මාතා න පිතා, අපිච ඛො පනස්ස මාතා විය පිතා විය ව භිතජ්ඣාසයත්තා සො දෙවපුත්තො “පුරාණසාලොභිතා දෙවතා” නි වුත්තො. පරිනිබ්බුතෙ කිර කස්සපෙ භගවති පතිට්ඨිතෙ සුවණ්ණවෙතියෙ තයො කුලපුත්තා සම්මුඛසාවකානං සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා වරියානුරූපානි කම්මට්ඨානානි ගහෙන්වා පච්චන්තජනපදං ගන්ත්වා අරඤ්ඤායතනෙ සමණධම්මං කරොන්ති, අන්තරන්තරා ව චෙතියවන්දනත්ථාය ධම්මස්සවනත්ථාය ව නගරං ගච්ඡන්ති. අපරෙන ව සමයෙන තාවතකම්පි අරඤ්ඤෙ විජ්ජවාසං අරොචයමානා තත්ථෙව අප්පමත්තා විහරිංසු, ඵලං විහරන්තාපි න ව කිඤ්චි විසෙසං අධිගමිංසු. තතො නෙසං අහොසි – “මයං පිණ්ඩාය ගච්ඡන්තා ජීවිතෙ සාපෙක්ඛා භොම, ජීවිතෙ සාපෙක්ඛෙන ව න සක්කා ලොකුත්තරධම්මො අධිගන්තුං, පුපුජ්ජනකාලකිරියාපි දුක්ඛා, භන්ද මයං නිස්සෙණිං ඛන්ධිත්වා පබ්බතං අභිරුය්භ කායෙ ව ජීවිතෙ ව අනපෙක්ඛා සමණධම්මං කරොමා” නි. තෙ තථා අකංසු.

අථ නෙසං මහාපෙරො උපනිස්සයසම්පන්නන්තා තදගෙව ඡළභිඤ්ඤාපරිවාරං අරහත්තං සච්ඡාකාසි. සො ඉද්ධියා භිමවන්තං ගන්ත්වා අනොතත්තෙ මුඛං ධොවිත්වා උත්තරකුරුසු පිණ්ඩාය වරිත්වා කතහත්තකිච්චො පුන අඤ්ඤම්පි පදෙසං ගන්ත්වා පත්තං පුරෙත්වා අනොතත්තඋදකඤ්ච නාගලතාදන්තපොණඤ්ච ගහෙන්වා තෙසං සන්තිකං ආගන්ත්වා ආහ – “පස්සථාවුසො මමානුභාවං, අයං උත්තරකුරුතො පිණ්ඩපාතො, ඉදං භිමවන්තතො උදකදන්තපොණං ආහතං, ඉමං භුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරොථ, ඵවාහං තුම්හෙ සදා උපට්ඨහිස්සාමි” නි. තෙ තං සුත්වා ආහංසු – “තුම්හෙ, භන්තෙ, කතකිච්චා, තුම්හෙහි සහ සල්ලාපමත්තම්පි අම්භාකං පපඤ්චො, මා දානි තුම්හෙ පුන අම්භාකං සන්තිකං ආගමිත්වා” නි. සො කෙනචි පරියායෙන තෙ සම්පට්ච්ඡාපෙතුං අසක්කොන්තො පක්කාමි.

තනො තෙසං එකො ද්විහතීභව්වයෙන පඤ්චාභිඤ්ඤො අනාගාමී අහොසි. සොපි තථෙව අකාසි, ඉතරෙන ව පටික්ඛිත්තො තථෙව අගමාසි. සො තං පටික්ඛිපිත්වා වායමන්තො පබ්බතං ආරුහන්දිවසනො සත්තමෙ දිවසෙ කිඤ්චි විසෙසං අනධිගන්ත්වා කාලකතො දෙවලොකෙ නිබ්බත්ති. බිණ්ණාසවත්ථෙරොපි තං දිවසමෙව පරිනිබ්බාසි, අනාගාමී සුද්ධාවාසෙසු උප්පජ්ජී. දෙවපුත්තො ඡසු කාමාවචරදෙවලොකෙසු අනුලොමපටිලොමෙන දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවිත්වා අම්භාකං භගවතො කාලෙ දෙවලොකා වචිත්වා අඤ්ඤතරිස්සා පරිබ්බාජිකාය කුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිං අග්ගහෙසි. සා කිර අඤ්ඤතරස්ස ඛත්තියස්ස ධීතා, තං මාතාපිතරො “අම්භාකං ධීතා සමයන්තරං ජානාතු”ති එකස්ස පරිබ්බාජකස්ස නියායානෙසු. තස්සෙකො අන්තෙවාසිකො පරිබ්බාජකො තාය සද්ධිං විජ්ජපිපජ්ජී. සා තෙන ගබ්භං ගණ්හි. තං ගබ්හිනිං දිස්වා පරිබ්බාජිකා නික්කඬිසිංසු. සා අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡන්ති අන්තරාමග්ගෙ සභායං විජායි, තෙනස්ස “සහියො”ත්ථෙව නාමං අකාසි. සොපි සහියො වඩ්ඪිත්වා පරිබ්බාජකපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා නානාසත්ථානි උග්ගහෙත්වා මහාවාදී හුත්වා වාදක්ඛිත්තතාය සකලජම්බුදීපෙ විචරන්තො අත්තනො සදිසං වාදිං අදිස්වා නගරද්වාරෙ අස්සමං කාරාපෙන්වා ඛත්තියකුමාරාදයො සිජ්ජං සික්ඛාපෙන්තො තත්ථ වසති.

අථ භගවා පවත්තිතවරධම්මවක්කො අනුපුබ්බෙන රාජගහං ආගන්ත්වා වෙළඬනෙ විහරති කලන්දකනිවාපෙ. සහියො පන බුද්ධුප්පාදං න ජානාති. අථ සො සුද්ධාවාසබ්‍රහ්මා සමාපත්තිනො වුට්ඨාය “ඉමාහං විසෙසං කස්සානුභාවෙන පත්තො”ති ආවජ්ජෙන්තො කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ සමණධම්මකිරියං තෙ ව සභායෙ අනුස්සරිත්වා “තෙසු එකො පරිනිබ්බුතො, එකො ඉදානි කත්ථා”ති ආවජ්ජෙන්තො “දෙවලොකා වචිත්වා ජම්බුදීපෙ උප්පන්තො බුද්ධුප්පාදම්පි න ජානාති”ති ඤාත්වා “හන්ද නං බුද්ධුපසෙවනාය නියොපෙමී”ති විසති පඤ්ඤෙ අභිසම්බරිත්වා රත්තිභාගෙ තස්ස අස්සමමාගම්ම ආකාසෙ යත්වා “සහිය, සහියා”ති පක්කොසි. සො නිද්දායමානො තික්ඛත්තුං තං සද්දං සුත්වා නික්ඛම්ම ඔභාසං දිස්වා පඤ්ජලිකො අට්ඨාසි. තනො තං බ්‍රහ්මා ආහ – “අහං සහිය තවත්ථාය විසති පඤ්ඤෙ ආහරිං, තෙ ත්වං උග්ගණ්හ. යො ව තෙ සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා ඉමෙ පඤ්ඤෙ පුට්ඨො ඛ්‍යාකරොති, තස්ස සන්තිකෙ බ්‍රහ්මචරියං චරෙය්‍යාසී”ති. ඉමං දෙවපුත්තං සන්ධායෙනං වුත්තං “පුරාණසාලොභිතාය දෙවතාය පඤ්ඤා උද්දිට්ඨා හොන්ති”ති. උද්දිට්ඨාති උද්දෙසමත්තෙනෙව වුත්තා, න විහඬිගෙන.

එවං වුත්තෙ ව තෙ සහියො එකච්චනෙනෙව පදපටිපාටියා උග්ගහෙසි. අථ සො බ්‍රහ්මා ජානන්තොපි තස්ස බුද්ධුප්පාදං නාවික්ඛි. “අත්ථං ගවෙසමානො පරිබ්බාජකො සයමෙව සත්ථාරං ඤස්සති. ඉතො බහිද්ධා ව සමණබ්‍රාහ්මණානං තුච්ඡභාව”න්ති ඉමිනා පනාධිජ්ජායෙන එවමාහ – “යො තෙ සහිය...පෙ.... චරෙය්‍යාසී”ති. ථෙරගාථාසු පන චතුක්කනිපාතෙ සහියත්ථෙරාපදානං වණ්ණෙත්තා භණන්ති “සා වස්ස මාතා අත්තනො විජ්ජපිපත්තිං වින්තෙත්වා තං ජිගුච්ඡමානා ඤාතං උප්පාදෙත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ උප්පන්නා, තාය බ්‍රහ්මදෙවතාය තෙ පඤ්ඤා උද්දිට්ඨා”ති.

යෙ තෙති ඉදානි වත්තබ්බානං උද්දෙසපච්චුද්දෙසො. සමණබ්‍රාහ්මණාති පබ්බජ්ජපගමනෙන ලොකසම්මුතියා ච සමණා චෙව බ්‍රාහ්මණා ච. සඬ්ඝිනොති ගණවත්තො. ගණිනොති සත්ථාරො, “සබ්බඤ්ඤානො මය”න්ති එවං. පටිඤ්ඤාතාරො. ගණාවරියාති උද්දෙසපරිපුච්ඡාදිවසෙන පබ්බජිතගහට්ඨගණස්ස ආවරියා. ඤාතාති අභිඤ්ඤාතා, විස්සුතා පාකටාති වුත්තං හොති. යසස්සිනොති ලාභපරිවාරසම්පන්නා. තිත්ථකරාති තෙසං දිට්ඨානුගතිං ආපජ්ජන්තෙහි ඔත්තර්තබ්බානං ඔගාහිතබ්බානං දිට්ඨිතිත්ථානං කත්තාරො. සාධුසම්මතා බහුජනස්සාති “සාධවො එතෙ සන්නො සජ්ජුරිසා”න්ති එවං බහුජනස්ස සම්මතා.

සෙය්‍යථීදන්ති කතමෙ තෙති චෙ-ඉච්චෙතස්මිං අත්ථෙ නිපාතො. පුරණොති නාමං, කස්සපොති ගොත්තං. සො කිර ජාතියා දාසො, දාසසතං පුරෙන්නො ජාතො. තෙනස්ස “පුරණො”ති නාමමකංසු. පලායිත්වා පන නග්ගෙසු පබ්බජිත්වා “කස්සපො අහ”න්ති ගොත්තං උද්දිසි, සබ්බඤ්ඤාතඤ්ච පච්චඤ්ඤාසි. මක්ඛලීති නාමං, ගොසාලාය ජාතත්තා ගොසාලොතිපි වුච්චති. සොපි කිර ජාතියා දාසො එව, පලායිත්වා පබ්බජි, සබ්බඤ්ඤාතඤ්ච පච්චඤ්ඤාසි. අජිතොති නාමං, අජිවිජ්ජනාය කෙසකම්බලං ධාරෙති, තෙන කෙසකම්බලොතිපි වුච්චති, සොපි සබ්බඤ්ඤාතං පච්චඤ්ඤාසි. පකුඛොති නාමං, කච්චායනොති ගොත්තං. අජිවිජ්ජවසෙන උදකෙ ජීවසඤ්ඤාය ච න්හානමුඛධොවනාදි පටික්ඛිත්තො, සොපි සබ්බඤ්ඤාතං පච්චඤ්ඤාසි. සඤ්චයොති නාමං, බෙලට්ඨො පනස්ස පිතා, තස්මා බෙලට්ඨපුත්තොති වුච්චති, සොපි සබ්බඤ්ඤාතං පච්චඤ්ඤාසි. නිගණ්ඨොති පබ්බජ්ජානාමෙන, නාටපුත්තොති පිතුනාමෙන වුච්චති. නාටොති කිර නාමස්ස පිතා, තස්ස පුත්තොති නාටපුත්තො, සොපි සබ්බඤ්ඤාතං පච්චඤ්ඤාසි. සබ්බෙපි පඤ්චසතපඤ්චසතසිස්සපරිවාරා අහෙසුං. තෙති තෙ ඡ සත්ථාරො. තෙ පඤ්ඤෙහි තෙ වීසති පඤ්ඤෙ. තෙති තෙ ඡ සත්ථාරො. න සම්පායන්තීති න සම්පාදෙන්ති. කොපන්ති විත්තචෙතසිකානං ආවිලභාවං. දොසන්ති පද්ධට්ඨිත්තං, තද්දුහයම්පෙනං මන්දතික්ඛහෙදස්ස කොධස්සෙවාධිච්චනං. අප්පච්චයන්ති අප්පතිතතා, දොමනස්සන්ති වුත්තං හොති. පාතුකරොන්තීති කායචචිකාරෙන පකාසෙන්ති, පාකටං කරොන්ති.

භීතායාති ගහට්ඨභාවාය. ගහට්ඨභාවො හි පබ්බජ්ජං උපනිධාය සීලාදිගුණභීතතො භීතකාමසුඛපටිසෙවනතො වා “භීතො”ති වුච්චති. උච්චා පබ්බජ්ජා. ආවත්තිත්වාති ඔසක්කිත්වා. කාමෙ පරිභුඤ්ජෙය්‍යන්ති කාමෙ පටිසෙවෙය්‍යං. ඉති කිරස්ස සබ්බඤ්ඤාපටිඤ්ඤානම්පි පබ්බජිතානං තුව්ඡකත්තං දිස්වා අහොසි. උප්පන්නපරිවිතක්කවසෙනෙව ච ආගන්ත්වා පුනස්සුනං වීමංසමානස්ස අථ බො සභියස්ස පරිබ්බාජකස්ස එතදහොසි – “අයම්පි බො සමණො”ති ච “යෙපි බො තෙ භොන්තො”ති ච “සමණො බො දහරොති න උඤ්ඤාතබ්බො”ති වාති එවමාදි. තත්ථ ජිණ්ණාතිආදීනි පදානි වුත්තනායානෙව. ථෙරාති අත්තනො සමණධම්මෙ ථීරභාවජ්ජත්තා. රත්තඤ්ඤාති රතනඤ්ඤා, “නිබ්බානරතනං ජානාම මය”න්ති එවං සකාය පටිඤ්ඤාය ලොකෙනාපි සම්මතා,

බහුරත්තිවිදු වා. චිරං පබ්බතානං එතෙසන්ති චිරපබ්බතා. න උඤ්ඤාතබ්බොති න අවජානිතබ්බො, න නිවං කත්වා ජාතිතබ්බොති චුත්තං හොති. න පරිභොතබ්බොති න පරිභවිතබ්බො, “කිමෙස ඤස්සති”ති එවං න ගහෙතබ්බොති චුත්තං හොති.

516. කඩ්ඛි වෙච්ඡිච්ඡිති සහියො භගවතා සද්ධිං සම්මොදමානො එවං භගවතො රූපසම්පත්තිදමුපසමසුචිතං සබ්බඤ්ඤාතං සම්භාවයමානො විගතුද්ධවිවො හුත්වා ආහ – “කඩ්ඛි වෙච්ඡිච්ඡි”ති. තත්ථ “ලභෙය්‍යං නු ඛො ඉමෙසං ඛ්‍යාකරණං”න්ති එවං පඤ්භානං ඛ්‍යාකරණකඩ්ඛාය කඩ්ඛි. “කො නු ඛො ඉමස්සිමස්ස ව පඤ්භස්ස අත්ථො”ති එවං විච්ඡිච්ඡාය වෙච්ඡිච්ඡි. දුබ්බලවිච්ඡිච්ඡාය වා තෙසං පඤ්භානං අත්ථො කඩ්ඛනතො කඩ්ඛි, බලවතියා විචින්නො කිච්ඡතියෙව, න සක්කොති සන්නිට්ඨාතුන්ති වෙච්ඡිච්ඡි. අභිකඩ්ඛමානොති අතිවිය පත්ථයමානො. තෙසන්තකරොති තෙසං පඤ්භානං අන්තකරො. භවන්නොව එවං භවාහීති දස්සෙන්නො ආහ “පඤ්භෙ මෙ පුට්ඨො...පෙ.... ඛ්‍යාකරොහි මෙ”ති. තත්ථ පඤ්භෙ මෙති පඤ්භෙ මයා. පුට්ඨොති පුච්ඡිතො. අනුපුබ්බන්ති පඤ්භපට්ඨාටියා අනුධම්මන්ති අත්ථානුරූපං පාළිං ආරොපෙන්නො. ඛ්‍යාකරොහි මෙති මය්හං ඛ්‍යාකරොහි.

517. දුරතොති සො කිර ඉතො චිතො වාහිණ්ඩන්තො සත්තයොජනසතමග්ගතො ආගතො. තෙනාහ – භගවා “දුරතො ආගතොසි”ති, කස්සපස්ස භගවතො වා සාසනතො ආගතත්තා “දුරතො ආගතොසි”ති නං ආහ.

518. පුච්ඡ මන්ති ඉමාය පනස්ස ගාථාය සබ්බඤ්ඤාපචාරණං පචාරෙති. තත්ථ මනසිච්ඡස්සිති මනසා ඉච්ඡස්සි.

යං වතාහන්ති යං වත අහං. අත්තමනොති ජිතිපාමොජ්ජසොමනස්සෙහි චුට්චිත්තො. උදග්ගොති කායෙන චිත්තෙන ව අබ්භුන්නතො. ඉදං පන පදං න සබ්බපාඨෙසු අත්ථි. ඉදානි යෙහි ධම්මෙහි අත්තමනො, තෙ දස්සෙන්නො ආහ – “පමුදිතො ජිතිසොමනස්සජාතො”ති.

519. කිං පත්තිනන්ති කිං පත්තං කිමධිගතං. සොරතන්ති සුචුපසන්තං. “සුරත”න්තිපි පාඨො, සුට්ඨු උපරතන්ති අත්ථො. දන්තන්ති දම්තං. බුද්ධොති විබුද්ධො, බුද්ධබොද්ධබ්බො වා. එවං සහියො එකෙකාය ගාථාය චත්තාරො චත්තාරො කත්වා පඤ්චහි ගාථාහි වීසති පඤ්භෙ පුච්ඡි. භගවා පනස්ස එකමෙකං පඤ්භං එකමෙකාය ගාථාය කත්වා අරහත්තනිකූටෙනෙව වීසතියා ගාථාහි ඛ්‍යාකාසි.

520. තත්ථ යස්මා භින්නකිලෙසො පරමත්ථහික්ඛු, සො ව නිබ්බානජ්ජත්තො හොති, තස්මා අස්ස “කිං පත්තිනමාහු භික්ඛුන”න්ති ඉමං පඤ්භං ඛ්‍යාකරොන්නො “පජ්ජෙනා”තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – යො අත්තනා භාවිතෙන මග්ගෙන පරිනිබ්බානගතො කිලෙසපරිනිබ්බානං පත්තො, පරිනිබ්බානගතත්තා එව ව විනිණ්ණකඩ්ඛො විපත්තිසම්පත්තිභානිබුද්ධිඋච්ඡෙදසස්සනඅපුඤ්ඤපුඤ්ඤභෙදං

විභවඤ්ච භවඤ්ච විජ්ජනාය, මග්ගවාසං වුසිතවා බීණපුනබ්භවොති ව එතෙසං
ථුතීවචනානං අරහො, සො භික්ඛුති.

521. යස්මා පන විජ්ජට්ඨත්තො සුට්ඨු උපරතභාවෙන
නානජ්ජකාරකිලෙසවුපසමෙන ව සොරතො හොති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්නො
“සබ්බත්ථ උපෙක්ඛකො”ති ආදිනා නයෙන දුතියපඤ්ඤාකරණමාහ. තස්සත්ථො
– යො සබ්බත්ථ රූපාදීසු ආරම්මණෙසු “චක්ඛුනා රූපං දිස්වා නෙව සුමනො හොති,
න දුම්මනො”ති එවං පවත්තාය ඡළඬගුපෙක්ඛාය උපෙක්ඛකො, වෙපුල්ලජ්ජත්තාය
සතියා සතිමා, න සො හිංසති නෙව හිංසති කඤ්චි තසථාවරාදිහෙදං සත්තං
සබ්බලොකෙ සබ්බස්මිම්පි ලොකෙ, තිණ්ණොසත්තා තිණ්ණො, සමිතපාපත්තා
සමණො, ආවිලසඬකජ්ජප්පහානා අනාවිලො. යස්ස විමෙ
රාගදොසමොහමානදිට්ඨිකිලෙසදුච්චරිතසඬබාතා සත්තුස්සදා කෙවි ඔළාරිකා වා
සුබ්බමා වා න සත්ති, සො ඉමාය උපෙක්ඛාවිහාරිතාය සතිවෙපුල්ලතාය අහිංසකතාය
ව විජ්ජට්ඨත්තො සුට්ඨු උපරතභාවෙන ඉමිනා
ඔසාදිනානජ්ජකාරකිලෙසවුපසමෙන ව සොරතොති.

522. යස්මා ව භාවිතින්ද්‍රියො නිබ්භයො නිබ්බිකාරො දන්නො හොති, තස්මා
තමත්ථං දස්සෙන්නො “යස්සින්ද්‍රියානී”ති ගාථාය තතියපඤ්ඤං බ්‍යාකාසි.
තස්සත්ථො – යස්ස චක්ඛාදීනි ඡළින්ද්‍රියානි ගොචරභාවනාය අනිච්චාදිතිලක්ඛණං
ආරොපෙත්වා වාසනාභාවනාය සතිසම්පජ්ඤාඤාගන්ධං ගාහාපෙත්වා ව භාවිතානි,
තානි ව බො යථා අජ්ඣන්තං ගොචරභාවනාය, එවං පන බහිද්ධා ව සබ්බලොකෙති
යත්ථ යත්ථ ඉන්ද්‍රියානං වෙකල්ලතා වෙකල්ලතාය වා සම්භවො, තත්ථ තත්ථ
නාහිජ්ඣාදිවසෙන භාවිතානීති එවං නිබ්බිජ්ඣා ඤාත්වා පටිවිජ්ඣිත්වා ඉමං පරඤ්ච
ලොකං සකසන්තතික්ඛන්ධලොකං පරසන්තතික්ඛන්ධලොකඤ්ච අදන්ධමරණං
මරිතුකාමො කාලං කඬබති, ජීවිතක්ඛයකාලං ආගමෙති පතිමානෙති, න භායති
මරණස්ස. යථාහ ථෙරො –

“මරණෙ මෙ භයං නත්ථි, නිකන්ති නත්ථි ජීවිතෙ”; (ථෙරගා. 20);

“නාහිකඬබාමි මරණං, නාහිකඬබාමි ජීවිතං;

කාලඤ්ච පටිකඬබාමි, නිබ්බිසං භතකො යථා”ති. (ථෙරගා. 606);

භාවිතො ස දන්නොති එවං භාවිතින්ද්‍රියො සො දන්නොති.

523. යස්මා පන බුද්ධො නාම බුද්ධිසම්පන්නො කිලෙසනිද්දා විබුද්ධො ව,
තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්නො “කප්පානී”ති ගාථාය චතුත්ථපඤ්ඤං බ්‍යාකාසි. තත්ථ
කප්පානීති තණ්හාදිට්ඨියො. තා හි තථා තථා විකප්පනතො “කප්පානී”ති වුච්චන්ති.
විවෙය්‍යානි අනිච්චාදිභාවෙන සම්මසිත්වා. කෙවලානීති සකලානි. සංසාරන්ති යො
වායං –

“බන්ධානඤ්ච පටිපාටි, ධාතුආයතනාන ව;

අබ්බොවිජිත්තං වත්තමානා, සංසාරොති පවුච්චති''ති. —

එවං බන්ධාදිපටිපාටිසංඛාතො සංසාරො, තං සංසාරඤ්ච කෙවලං විවෙය්‍ය. එත්තාවතා බන්ධානං මූලභූතෙසු කම්මකිලෙසෙසු බන්ධෙසු වාති එවං තීසුපි වට්ටෙසු විපස්සනං ආහ. දුභයං චුතුපපාතන්ති සත්තානං චුතිං උපපාතන්ති ඉමඤ්ච උභයං විවෙය්‍ය ඤාත්වාති අත්ථො. එතෙන චුතුපපාතඤාණං ආහ. විගතරජමනඤ්ඤං විසුද්ධන්ති රාගාදිරජානං විගමා අභිගණානං අභාවා මලානඤ්ච විගමා විගතරජමනඤ්ඤං විසුද්ධං. පත්තං ඡාතික්ඛයන්ති නිබ්බානං පත්තං. තමාහු බුද්ධන්ති තං ඉමාය ලොකුත්තරවිපස්සනාය චුතුපපාතඤාණහෙදාය බුද්ධියා සම්පන්නත්තා ඉමාය ච විගතරජාදිතාය කිලෙසනිද්දා විබුද්ධත්තා තාය පටිපදාය ඡාතික්ඛයං පත්තං බුද්ධමාහු.

අථ වා කප්පානි විවෙය්‍ය කෙවලානීති ‘‘අනෙකෙපි සංවට්ටව්චට්ටකප්පෙ අමුත්‍රාසි’’න්තිආදිනා (ඉතිවු. 99; පාරා. 12) නයෙන විචිතිත්වාති අත්ථො. එතෙන පට්ටව්ජ්ජමාහ. සංසාරං දුභයං චුතුපපාතන්ති සත්තානං චුතිං උපපාතන්ති ඉමඤ්ච උභයං සංසාරං ‘‘ඉමෙ වත භොත්තො සත්තා’’න්තිආදිනා නයෙන විචිතිත්වාති අත්ථො. එතෙන දුතියව්ජ්ජමාහ. අවසෙසෙන තතියව්ජ්ජමාහ. ආසවක්ඛයඤාණෙන හි විගතරජාදිතා ච නිබ්බානප්පත්ති ච භොතීති. තමාහු බුද්ධන්ති එවං විජ්ජත්තයහෙදබුද්ධිසම්පන්නං තං බුද්ධමාහුති.

525. එවං පට්ටගාථාය චුත්තපඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙත්වා දුතියගාථාය චුත්තපඤ්ඤෙසුපි යස්මා බ්‍රහ්මභාවං සෙට්ඨභාවං පත්තො පරමත්ථබ්‍රාහ්මණො බාහිතසබ්බපාපො භොති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්නො ‘‘බාහිත්වා’’ති ගාථාය පට්ටං පඤ්ඤං බ්‍යාකාසි. තස්සත්ථො — යො චතුත්ථමග්ගෙන බාහිත්වා සබ්බපාපකානි ඨිතත්තො, ඨිතො ඉව්චෙව චුත්තං භොති. බාහිතපාපත්තා එව ච විමලො, විමලභාවං බ්‍රහ්මභාවං සෙට්ඨභාවං පත්තො, පටිජ්ජස්සද්ධසමාධිවික්ඛෙපකරකිලෙසමලෙන අග්ගඵලසමාධිනා සාධුසමාහිතො, සංසාරහෙතුසමිතික්කමෙන සංසාරමතිච්ච පරිනිට්ඨිතකිච්චතාය කෙවලී, සො තණ්හාදිට්ඨිහි අනිස්සිතත්තා අසිතො, ලොකධම්මෙහි නිබ්බිකාරත්තා ‘‘තාදී’’ති ච පවුච්චති. එවං ථුතිරහො ස බ්‍රහ්මා සො බ්‍රාහ්මණොති.

526. යස්මා පන සමිතපාපතාය සමණො, න්භාතපාපතාය න්භාතකො, ආගුනං අකරණෙන ච නාගොති පවුච්චති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්නො තතො අපරාහි තීහි ගාථාහි තයො පඤ්ඤෙ බ්‍යාකාසි. තත්ථ සමිතාවීති අරියමග්ගෙන කිලෙසෙ සමෙත්වා ඨිතො. සමණො පවුච්චතෙ තථත්තාති තථාරූපො සමණො පවුච්චතීති. එත්තාවතා පඤ්ඤො බ්‍යාකතො භොති, සෙසං තස්මිං සමණෙ සහියස්ස බහුමානජනනත්ථං ථුතිච්චනං. යො හි සමිතාවී, සො පුඤ්ඤපාපානං අපටිසන්ධිකරණෙන පහාය පුඤ්ඤපාපං රජානං විගමෙන විරජො, අනිච්චාදිවසෙන ඤාත්වා ඉමං පරඤ්ච ලොකං ඡාතිමරණං උපාතිචත්තො තාදී ච භොති.

527. නින්භාය...පෙ.... න්භාතකොති එත්ථ පන යො

අප්ඤ්ඤාත්තබ්බිද්ධාසඤ්ඤාතෙ සබ්බස්මිම්පි ආයතනලොකෙ
අප්ඤ්ඤාත්තබ්බිද්ධාරම්මණවසෙන උප්පත්තිරහානි සබ්බපාපකානි මග්ගඤ්ඤාණෙන
නින්භාය ධොවිත්වා තාය නින්භාතපාපකතාය තණ්හාදිට්ඨිකප්පෙහි කප්පියෙසු
දෙවමනුස්සෙසු කප්පං න එති, තං න්භාතකමාහුති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

528. චතුත්ථගාථායපි ආගුං න කරොති කිඤ්චි ලොකෙති යො ලොකෙ

අප්පමත්තකම්පි පාපසඤ්ඤාතං ආගුං න කරොති, නාගො පවුච්චතෙ තථත්තාති.
එත්තාවතා පඤ්ඤො ඛ්‍යාකතො හොති, සෙසං පුබ්බනායෙනෙව පුත්තිවචනං. යො හි
මග්ගෙන පහීනආගුත්තා ආගුං න කරොති, සො කාමයොගාදිකෙ සබ්බයොගෙ
දසසඤ්ඤාජනහෙදානි ච සබ්බබන්ධනානි විසජ්ජ ජහිත්වා සබ්බත්ථ ඛන්ධාදිසු
කෙනචි සඤ්ඤාතෙ න සජ්ජති, ද්විහි ච විමුක්තිහි විමුක්තො, තාදි ච හොතිති.

530. එවං දුතියගාථාය වුත්තපඤ්ඤෙහි විස්සජ්ජෙත්වා තතියගාථාය

වුත්තපඤ්ඤෙසුපි යස්මා “ඛෙත්තානී”ති ආයතනානි වුච්චන්ති. යථාහ –
“චක්ඛුපෙතං චක්ඛායතනංපෙතං...පෙ.... ඛෙත්තම්පෙතං චත්ථුපෙතං”න්ති (ධ. ස.
596-598). තානි විජෙය්‍ය විජෙත්වා අභිභවිත්වා, විවෙය්‍ය වා අනිච්චාදිභාවෙන
විචිනිත්වා උපපරික්ඛිත්වා කෙවලානි අනවසෙසානි, විසෙසතො පන
සඤ්ඤාතෙහෙදානං දිබ්බං මානුසකඤ්ඤං බ්‍රහ්මඛෙත්තං, යං දිබ්බං ද්වාදසායතනහෙදං
තථා මානුසකඤ්ඤං, යඤ්ඤං බ්‍රහ්මඛෙත්තං ඡළායතනෙ
චක්ඛායතනාදිද්වාදසායතනහෙදං, තං සබ්බම්පි විජෙය්‍ය විවෙය්‍ය වා. යතො යදෙතං
සබ්බෙසං ඛෙත්තානං මූලබන්ධනං අවිජ්ජාභවතණ්හාදි, තස්මා
සබ්බඛෙත්තමූලබන්ධනා පමුත්තො. එවමෙතෙසං ඛෙත්තානං විජිතත්තා
විචිනිතත්තා වා ඛෙත්තජ්නො නාම හොති, තස්මා “ඛෙත්තානී”ති ඉමාය ගාථාය
පට්මපඤ්ඤං ඛ්‍යාකාසී. තත්ථ කෙචි “කම්මං ඛෙත්තං, විඤ්ඤාණං ඛිජං, තණ්හා
ස්තෙහො”ති (අ. නි. 3.77) වචනතො කම්මානි ඛෙත්තානීති වදන්ති. දිබ්බං
මානුසකඤ්ඤං බ්‍රහ්මඛෙත්තන්ති එත්ථ ච දෙවුපගං කම්මං දිබ්බං, මනුස්සුපගං කම්මං
මානුසකං, බ්‍රහ්මුපගං කම්මං බ්‍රහ්මඛෙත්තන්ති වණ්ණයන්ති. සෙසං වුත්තනයමෙව.

531. යස්මා පන සකට්ඨෙත කොසසදිසත්තා “කොසානී”ති කම්මානි

වුච්චන්ති, තෙසඤ්ඤං ලුතනා සමුච්චෙදනා කුසලො හොති, තස්මා තමත්ථං
දස්සෙන්නො “කොසානී”ති ගාථාය දුතියපඤ්ඤං ඛ්‍යාකාසී. තස්සත්ථො –
ලොකියලොකුත්තරවිපස්සනාය විසයතො කිච්චතො ච අනිච්චාදිභාවෙන
කුසලාකුසලකම්මසඤ්ඤාතානි කොසානී විවෙය්‍ය කෙවලානි, විසෙසතො පන
සඤ්ඤාතෙහෙදානං අට්ඨකාමාවචරකුසලවෙතනාහෙදං දිබ්බං මානුසකඤ්ඤං
නවමහග්ගකුසලවෙතනාහෙදඤ්ඤං බ්‍රහ්මකොසං විවෙය්‍ය. තතො ඉමාය
මග්ගභාවනාය අවිජ්ජාභවතණ්හාදිහෙදා සබ්බකොසානං මූලබන්ධනා පමුත්තො,
එවමෙතෙසං කොසානං ලුතනා “කුසලො”ති පවුච්චති, තථත්තා තාදි ච හොතිති.
අථ වා සත්තානං ධම්මානඤ්ඤං නිවාසට්ඨෙත අසිකොසසදිසත්තා “කොසානී”ති
තයො භවා ද්වාදසායතනානි ච වෙදිතබ්බානි. එවමෙත්ථ යොජනා කාතබ්බා.

532. යස්මා ච න කෙවලං පණ්ඩිතී ඉමිනාව “පණ්ඩිතො”ති වුවිචති, අපිච ඛො පන පණ්ඩරානි ඉතො උපගතො පවිට්‍යපඤ්ඤාය අල්ලිනොතිපි “පණ්ඩිතො”ති වුවිචති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො “දුභයානී”ති ගාථාය තනියපඤ්භං බ්‍යාකාසි. තස්සත්ථො – අප්ඤ්ඤාතං ඛණ්ඩිතං වානි ඵලං උභයානි අනිච්චාදිභාවෙන විවෙය්‍ය. පණ්ඩරානීති ආයතනානි. තානි හි පකතිපරිසුද්ධත්තා රුල්හියා ච ඵලං වුවිචන්ති, තානි විවෙය්‍ය ඉමාය පටිපත්තියා නිද්ධන්තමලත්තා සුද්ධිපඤ්ඤො පණ්ඩිතොති පවුවිචති තත්ත්වා, යස්මා තානි පණ්ඩරානි පඤ්ඤාය ඉතො හොති, සෙසමස්ස ථුතිච්චනං. සො හි පාපපුඤ්ඤසංඛ්‍යාතං කණ්හසුක්කං උපාතිචන්තො තාදී ච හොති, තස්මා ඵලං ථුතො.

533. යස්මා පන “මොනං වුවිචති ඤාණං, යා පඤ්ඤා පජානනා...පෙ.... සම්මාදිට්ඨි, තෙන ඤාණෙන සමන්තාගතො මුනී”ති වුත්තං, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො “අසතඤ්චා”ති ගාථාය චතුත්ථපඤ්භං බ්‍යාකාසි. තස්සත්ථො – ය්වායං අකුසලකුසලප්පහෙදො අසතඤ්ච සතඤ්ච ධම්මො, තං අප්ඤ්ඤාතං ඛණ්ඩිතං ඉමස්මිං සබ්බලොකෙ පවිට්‍යඤාණෙන අසතඤ්ච සතඤ්ච ඤාත්වා ධම්මං තස්ස ඤාතත්තා ඵල රාගාදිභෙදතො සත්තවිධං සංඛ්‍යං තණ්හාදිට්ඨිභෙදතො දුට්ඨං ජාලඤ්ච අතිච්ච අතික්කමිත්වා යිතො. සො තෙන මොනසංඛ්‍යාතෙන පවිට්‍යඤාණෙන සමන්තාගතත්තා මුනි. දෙවමනුස්සෙහි පුජනීයොති ඉදං පනස්ස ථුතිච්චනං. සො හි බිණ්ණසවමුනිත්තා දෙවමනුස්සානං පුජාරහො හොති, තස්මා ඵලං ථුතො.

535. ඵලං තනියගාථාය වුත්තපඤ්භෙ විස්සජ්ජෙන්වා චතුත්ථගාථාය වුත්තපඤ්භෙසුපි යස්මා යො චතුහි මග්ගඤාණවෙදෙහි කිලෙසක්ඛයං කරොන්තො ගතො, සො පරමත්ථතො වෙදගු නාම හොති. යො ච සබ්බසමණ්‍යාභ්මණානං සත්ථසඤ්ඤිතානි වෙදානි, තායෙව මග්ගභාවනාය කිච්චතො අනිච්චාදිවසෙන විවෙය්‍ය. තත්ථ ඡන්දරාගප්පහානෙන තමෙව සබ්බං වෙදමනිච්ච යා වෙදපච්චයා වා අඤ්ඤා වා උප්පජ්ජන්ති වෙදනා, තාසු සබ්බවෙදනාසු චිතරාගො හොති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො “ඉදං පත්තින”න්ති අවත්වා “වෙදානී”ති ගාථාය පඨමපඤ්භං බ්‍යාකාසි. යස්මා වා යො පවිට්‍යපඤ්ඤාය වෙදානි විවෙය්‍ය, තත්ථ ඡන්දරාගප්පහානෙන සබ්බං වෙදමනිච්ච චත්තති, සො සත්ථසඤ්ඤිතානි වෙදානි ගතො ඤාතො අතික්කන්තො ච හොති. යො වෙදනාසු චිතරාගො, සොපි වෙදනාසඤ්ඤිතානි වෙදානි ගතො අතික්කන්තො ච හොති. වෙදානි ගතොතිපි වෙදගු, තස්මා තමපි අත්ථං දස්සෙන්තො “ඉදං පත්තින”න්ති අවත්වා ඉමාය ගාථාය පඨමපඤ්භං බ්‍යාකාසි.

536. යස්මා පන දුතියපඤ්භෙ “අනුචිදිතො”ති අනුබුද්ධො වුවිචති, සො ච අනුචිච්ච පපඤ්චනාමරූපං අප්ඤ්ඤාතං අත්තතො සත්තානෙ තණ්හාමානදිට්ඨිභෙදං පපඤ්චං තප්පච්චයා නාමරූපඤ්ච අනිච්චානුපස්සනාදිහි අනුචිච්ච අනුචිදිත්වා, න කෙවලඤ්ච අප්ඤ්ඤාතං, ඛණ්ඩිතං ච රොගමූලං, පරසන්තානෙ ච ඉමස්ස නාමරූපරොගස්ස මූලං අවිජ්ජාභවතණ්හාදිං, තමෙව වා පපඤ්චං අනුචිච්ච තාය

භාවනාය සබ්බෙසං රොගානං මූලබන්ධනා, සබ්බස්මා වා රොගානං මූලබන්ධනා, අවිජ්ජාභවතණ්හාදිහෙදා, තස්මා එව වා පපඤ්චා පමුත්තො භොති, තස්මා තං දස්සෙන්තො “අනුච්චවා”ති ගාථාය දුතියපඤ්භං බ්‍යාකාසි.

537. “කපඤ්ච වීරියවා”ති එත්ථ පන යස්මා යො අරියමග්ගෙන සබ්බපාපකෙහි විරතො, තථා විරතත්තා ව ආයතිං අපට්ඨන්ධිතාය නිරයදුක්ඛං අතිච්ච ධීතො වීරියවාසො වීරියනිකෙතො, සො බිණ්ණාසවො “වීරියවා”ති වත්තබ්බතං අරහති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො “විරතො”ති ගාථාය තතියපඤ්භං බ්‍යාකාසි. පධානවා ධීරො තාදීති ඉමානි පනස්ස ථුතිවචනානි. සො හි පධානවා මග්ගඤ්ඤානපධානෙන, ධීරො කිලෙසාරිවද්ධංසනසමත්ථතාය, තාදී නිබ්බිකාරතාය, තස්මා එවං ථුතො. සෙසං යොජෙත්වා වත්තබ්බං.

538. “ආජානියො කිත්ති නාම භොති”ති එත්ථ පන යස්මා පහීනසබ්බවච්ඡිකදොසො කාරණාකාරණඤ්ඤා අස්සො වා හත්ථී වා “ආජානියො භොති”ති ලොකෙ වුච්චති, න ව තස්ස සබ්බෙසො තෙ දොසා පහීනා එව, බිණ්ණාසවස්ස පන තෙ පහීනා, තස්මා සො “ආජානියො”ති පරමත්ථතො වත්තබ්බතං අරහතීති දස්සෙන්තො “යස්සා”ති ගාථාය චතුත්ථපඤ්භං බ්‍යාකාසි. තස්සත්ථො – අජ්ඣන්තං බහිද්ධා වාති එවං.

අජ්ඣන්තබහිද්ධාසඤ්ඤොජනසඬ්ඛානානි යස්ස අස්සු ලුනානි බන්ධනානි පඤ්ඤාසත්ථෙන ඡිත්තානි පදාලිතානි. සඬ්ඛමූලන්ති යානි තෙසු තෙසු වත්ථුසු සඬ්ඛස්ස සජ්ජනාය අනතික්කමනාය මූලං භොන්ති, අථ වා යස්ස අස්සු ලුනානි රාගාදීනි බන්ධනානි යානි අජ්ඣන්තං බහිද්ධා ව සඬ්ඛමූලානි භොන්ති, සො සබ්බස්මා සඬ්ඛානං මූලභූතා සබ්බසඬ්ඛානං වා මූලභූතා බන්ධනා පමුත්තො “ආජානියො”ති වුච්චති, තථත්තා තාදි ව භොතීති.

540. එවං චතුත්ථගාථාය චුත්තපඤ්ඤෙ විස්සජ්ජෙන්වා පඤ්චමගාථාය චුත්තපඤ්ඤෙසුපි යස්මා යං ඡන්දජ්ඣෙකුමත්තෙන අක්ඛරචිත්තකා සොත්තියං චණ්ණයන්ති, වොහාරමත්තසොත්තියො සො. අරියො පන බාහුසච්චෙන නිස්සුතපාපතාය ව පරමත්ථසොත්තියො භොති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො “ඉදං පත්තින”න්ති අවත්වා “සුත්වා”ති ගාථාය පට්ඨපඤ්භං බ්‍යාකාසි. තස්සත්ථො – යො ඉමස්මිං ලොකෙ සුතමයපඤ්ඤාකිච්චවසෙන සුත්වා කාතබ්බකිච්චවසෙන වා සුත්වා විපස්සනුපගං සබ්බධම්මං අනිච්චාදිවසෙන අභිඤ්ඤාය සාවජ්ජානවජ්ජං යදත්ථී කිඤ්චි, ඉමාය පටිපදාය කිලෙසෙ කිලෙසට්ඨානියෙ ව ධම්මෙ අභිභවිත්වා අභිභූති සඬ්ඛං ගතො, තං සුත්වා සබ්බධම්මං අභිඤ්ඤාය ලොකෙ සාවජ්ජානවජ්ජං යදත්ථී කිඤ්චි, අභිභූං සුතවත්තා සොත්තියොති ආහු. යස්මා ව යො අකථංකථී කිලෙසබන්ධනෙහි විමුත්තො, රාගාදීනි ඊසෙහි අනිසො ව භොති සබ්බධි සබ්බෙසු ධම්මෙසු බන්ධායතනාදීසු, තස්මා තං අකථංකථීං විමුත්තං අනිසං සබ්බධි නිස්සුතපාපකත්තාපි “සොත්තියො”ති ආහුති.

541. යස්මා පන භික්ෂාමෙන ජනෙන අරණියතො අරියො හොති,
අභිගමනියතොති අත්ථො. තස්මා යෙහි ගුණෙහි සො අරණියො හොති, තෙ
දස්සෙන්නා “ජෙත්වා”ති ගාථාය දුතියපඤ්භං බ්‍යාකාසි. තස්සත්ථො – චත්තාරි
ආසවානි ද්වෙ ච ආලයානි පඤ්ඤාසත්ථෙන ජෙත්වා විද්වා විඤ්ඤු විහාචී
චතුමග්ගඤාණී සො පුනඛිභවවසෙන න උපෙති ගබ්භසෙය්‍යං, කඤ්චි යොනිං න
උපගච්ඡති, කාමාදිහෙදඤ්ච සඤ්ඤං තිව්ධං. කාමගුණසංඛිඛාතඤ්ච පඤ්ඤං පනුජ්ජ
පනුදිත්වා තණ්හාදිට්ඨිකජ්ජානං අඤ්ඤතරම්පි කජ්ජං න එති, එවං.
ආසවච්ඡෙදාදිගුණසමන්තාගතං තමාහු අරියොති. යස්මා චා පාපකෙහි ආරකත්තා
අරියො හොති අනෙයෙ ච අනිරියනා, තස්මා තම්පි අත්ථං දස්සෙන්නො ඉමාය ගාථාය
දුතියපඤ්භං බ්‍යාකාසි. ආසවාදයො හි පාපකා ධම්මා අනයසම්මතා, තෙ වානෙන
ජින්නා පනුන්නා, න ච තෙහි කම්පති, ඉච්චස්ස තෙ ආරකා හොත්ති, න ච තෙසු
ඉරියති තස්මා ආරකාස්ස හොත්ති පාපකා ධම්මාති ඉමිනාපත්ථෙන. අනෙයෙ න
ඉරියතිති ඉමිනාපත්ථෙන තමාහු අරියොති ච එවම්පෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා.
“විද්වා සො න උපෙති ගබ්භසෙය්‍ය”න්ති ඉදං පන ඉමස්මිං අත්ථවිකජ්ජෙ
ථුතිච්චනමෙව හොති.

542. “කථං වරණවා”ති එත්ථ පන යස්මා වරණෙහි පත්තබ්බං පත්තො
“වරණවා”ති චත්තබ්බතං අරහති, තස්මා තං දස්සෙන්නො “යො ඉධා”ති ගාථාය
තතියපඤ්භං බ්‍යාකාසි. තත්ථ යො ඉධාති යො ඉමස්මිං සාසනෙ. වරණෙසුති සීලාදීසු
හෙමච්චතසුත්තෙ (සු. නි. 153 ආදයො) චුත්තපන්තරසධම්මෙසු. නිමිත්තත්ථෙ
භුම්මච්චනං. පත්තිපත්තොති පත්තබ්බං පත්තො. යො වරණනිමිත්තං වරණහෙතු
වරණපච්චයා පත්තබ්බං අරහත්තං පත්තොති චුත්තං හොති. වරණවා සොති සො
ඉමාය වරණෙහි පත්තබ්බපත්තියා වරණවා හොත්ති. එත්තාවතා පඤ්ඤො
බ්‍යාකතො හොති, සෙසමස්ස ථුතිච්චනං. යො හි වරණෙහි පත්තිපත්තො, සො
කුසලො ච හොති ඡෙකො, සබ්බදා ච ආජානාති නිබ්බානධම්මං, නිච්චං.
නිබ්බානනින්තවිත්තතාය සබ්බත්ථ ච ඛන්ධාදීසු න සජ්ජති. ද්විති ච විමුත්තිහි
විමුත්තවිත්තො හොති, පටිඝා යස්ස න සන්තිති.

543. යස්මා පන කම්මාදීනං පරිබ්බාජනෙන පරිබ්බාජකො නාම හොති, තස්මා
තමත්ථං දස්සෙන්නො “දුක්ඛවෙපක්ක”න්ති ගාථාය චතුත්ථපඤ්භං බ්‍යාකාසි.
තත්ථ විපාකො එව වෙපක්කං, දුක්ඛං වෙපක්කමස්සාති දුක්ඛවෙපක්කං.
පචත්තිදුක්ඛජනනතො සබ්බම්පි තෙධාතුකකම්මං වුච්චති. උද්ධන්ති අතීතං. අධොති
අනාගතං. තිරියං වාපි මජ්ඣෙති පච්චුජ්ජන්තං. තඤ්ඤි න උද්ධං න අධො, තිරියං
උභින්නඤ්ච අන්තරා, තෙන “මජ්ඣෙ”ති චුත්තං. පරිබ්බාජයිත්වාති
නික්ඛාමෙත්වා නිද්ධමෙත්වා. පරිඤ්ඤවාරීති පඤ්ඤාය පරිච්ඡින්නදිත්වා වරන්තො.
අයං තාව අපුබ්බපදවණ්ණනා. අයං පන අධිප්පායයොජනා – යො
තියද්ධපරියාපන්නම්පි දුක්ඛජනකං යදත්ථි කිඤ්චි කම්මං, තං සබ්බම්පි
අරියමග්ගෙන තණ්හාවිජ්ජාසිනෙනෙහ සොසෙන්නො අපට්ඨන්ධිජනකභාවකරණෙන
පරිබ්බාජයිත්වා තථා පරිබ්බාජිතත්තා එව ච තං කම්මං පරිඤ්ඤාය වරණතො
පරිඤ්ඤවාරී. න කෙවලඤ්ච කම්මමෙව, මායං මානමථොපි ලොභකොධං ඉමෙපි

ධම්මෙ පභානපරිඤ්ඤාය පරිඤ්ඤවාරී, පරියන්තමකාසි නාමරූපං, නාමරූපස්ස ච පරියන්තමකාසි පරිබ්බාපෙසි ඉව්චෙවත්ථො. ඉමෙසං කම්මාදීනං පරිබ්බාජනෙන තං පරිබ්බාජකමාහු. පත්තිපත්තන්ති ඉදං පනස්ස ථුතිවචනං.

544. එවං පඤ්ඤාබ්‍යාකරණෙන තුට්ඨස්ස පන සභියස්ස “යානි ච තිණි”ති ආදිසු අභිත්ථවනගාථාසු ඔසරණානීති ඔගහණානි තිත්ථානි, දිට්ඨියොති අත්ථො. තානි යස්මා සක්කායදිට්ඨියා සහ බ්‍රහ්මජාලෙ චුත්තද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතානි ගහෙත්වා තෙසට්ඨි හොන්ති, යස්මා ච තානි අඤ්ඤතිත්ථියසමණානං පවාදභූතානි සත්ථානි සිතානි උපදිසිතබ්බවසෙන, න උප්පත්තිවසෙන. උප්පත්තිවසෙන පන යදෙන “ඉත්ථි පුරිසො”ති සඤ්ඤක්ඛරං වොභාරනාමං, යා වායං මිච්ඡාපරිචිතක්කානුස්සවාදිවසෙන “එවරූපෙන අත්තනා හවිතබ්බ”න්ති බාලානං විපරිතසඤ්ඤා උප්පජ්ජති, තදුභයනිස්සිතානි තෙසං වසෙන උප්පජ්ජන්ති, න අත්තපච්චක්ඛානි. තානි ච හගවා විනයො විනශිත්වා ඔසතමගා ඔසතමං ඔසන්ධකාරං අගා අතික්කන්තො. “ඔසන්තමගා”තිපි පාඨො, ඔසානං අන්තං අගා, තස්මා ආහ “යානි ච තිණි...පෙ.... තමගා”ති.

545. තතො පරං වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තං පාරඤ්ච නිබ්බානං තප්පත්තියා දුක්ඛාභාවතො තප්පට්ඨිපක්ඛතො ච තං සන්ධායාහ, “අන්තගුසි පාරගු දුක්ඛස්සා”ති. අථ වා පාරගු හගවා නිබ්බානං ගතත්තා, තං ආලපන්තො ආහ, “පාරගු අන්තගුසි දුක්ඛස්සා”ති අයමෙත්ථ සම්බන්ධො. සම්මා ච බුද්ධො සාමඤ්ච බුද්ධොති සම්මාසම්බුද්ධො. තං මඤ්ඤෙති තමෙව මඤ්ඤාමි, න අඤ්ඤන්ති අච්චාදරෙන භණති. ජුතිමානි පරෙසම්පි අන්ධකාරවිධමනෙන ජුතිසම්පන්නො. මුතිමානි අපරප්පච්චයඤ්ඤාසමත්ථාය මුතියා පඤ්ඤාය සම්පන්නො. පහුතපඤ්ඤොති අනන්තපඤ්ඤො. ඉධ සබ්බඤ්ඤානඤ්ඤාණමධිප්පෙතං. දුක්ඛස්සන්තකරානි ආමන්තෙන්නො ආහ. අතාරෙසි මන්ති කඬ්ඛාතො මං තාරෙසි.

546-9. යං මෙති ආදිගාථාය නමක්කාරකරණං භණති. තත්ථ කඬ්ඛිත්තන්ති විසතිපඤ්ඤනිස්සිතං අත්ථං සන්ධායාහ. සො හි තෙන කඬ්ඛිතො අභොසි. මොනපථෙසුති ඤාණපථෙසු. විනළීකතානි විගතනළා කතා, උච්ඡින්නානි චුත්තං හොති. නාග නාගස්සාති එකං ආමන්තනවචනං, එකස්ස “භාසතො අනුමොදන්ති”ති ඉමිනා සම්බන්ධො. “ධම්මදෙසන”න්ති පාඨසෙසො. සබ්බෙ දෙවානි ආකාසට්ඨා ච භූමට්ඨා ච. නාරදපබ්බතානි තෙපි කිර ද්වෙ දෙවගණා පඤ්ඤවන්තො, තෙපි අනුමොදන්තීති සබ්බං පසාදෙන ච නමක්කාරකරණං භණති.

550-53. අනුමොදනාරහං බ්‍යාකරණසම්පදං සුත්වා “නමො තෙ”ති අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා ආහ. පුරිසාපඤ්ඤාති පුරිසෙසු ජාතිසම්පන්නං. පටිපුග්ගලොති පටිභාගො පුග්ගලො තුවං බුද්ධො චතුසච්චපට්ඨෙවෙධෙන, සත්ථා අනුසාසනියා සත්ථවාහතාය ච, මාරාහිභූ චතුමාරාහිභවෙන, මුනි බුද්ධමුනි. උපධිති බන්ධකිලෙසකාමගුණාහිසඬ්ඛාරහෙදා චත්තාරො. වග්ගුති අභිරූපං. පුඤ්ඤො වානි ලොකියෙ න ලිම්පසි තෙසං අකරණෙන, පුබ්බෙ කතානම්පි වා ආයතිං.

එලූපහොගාභාවෙන. තංනිමිත්තෙන වා තණ්හාදිට්ඨිලෙපෙන. වන්දති සත්ථුනොති එවං භණන්තො ගොප්ඵකෙසු පරිග්ගහෙත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතං වන්දි.

අඤ්ඤතිත්ථියපුබ්බොති අඤ්ඤතිත්ථියො එව. ආකඨබ්බතීති ඉච්ඡති. ආරද්ධවිත්තාති අභිරාධිතවිත්තා. අපිච මෙත්ථ පුග්ගලවෙමත්තතා විදිතාති අපිච මයා එත්ථ අඤ්ඤතිත්ථියානං පරිවාසෙ පුග්ගලනානත්තං විදිතං, න සබ්බෙනෙව පරිච්ඡිතබ්බන්ති. කෙන පන න පරිච්ඡිතබ්බං? අග්ගියෙහි ජට්ඨෙහි, සාකියෙන ජාතියා, ලිඛිගං විජහිත්වා ආගතෙන. අවිජහිත්වා ආගතොපි ව යො මග්ගඵලපට්ඨාභාය හෙතුසම්පන්නො භොති, තාදිසොව සහියො පරිබ්බාජකො. තස්මා භගවා “තච පන, සහිය, තිත්ථියවත්තපුරණත්ථාය පරිවාසකාරණං නත්ථි, අත්ථත්ථිකො ත්වං ‘මග්ගඵලපට්ඨාභාය හෙතුසම්පන්නො’ති විදිතමෙතං මයා”ති තස්ස පබ්බජ්ජං අනුජානන්තො ආහ – “අපිච මෙත්ථ පුග්ගලවෙමත්තතා විදිතා”ති. සහියො පන අත්තනො ආදරං දස්සෙන්තො ආහ “සචෙ භත්තෙ”ති. තං සබ්බං අඤ්ඤාඤ්ච තථාරූපං උත්තානත්ථත්තා පුබ්බෙ චුත්තනයත්තා ව ඉධ න වණ්ණිතං, යතො පුබ්බෙ වණ්ණිතානුසාරෙන වෙදිතබ්බන්ති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය සහියසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. සෙලසුත්තවණ්ණනා

එවං මෙ සුතන්ති සෙලසුත්තං. කා උජ්ජත්ති? අයමෙව යාස්ස නිදානෙ චුත්තා. අත්ථවණ්ණනාක්කමෙපි වස්ස පුබ්බසදිසං පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං. යං පන අපුබ්බං, තං උත්තානත්ථානි පදානි පරිහරන්තා වණ්ණයිස්සාම. අඩගුත්තරාපෙසුති අඩගා එව සො ජනපදො, ගඩ්ගාය පන යා උත්තරෙන ආපො, තාසං අවිදුරත්තා “උත්තරාපො”තිපි චුච්චති. කතරගඩ්ගාය උත්තරෙන යා ආපොති? මහාමහීගඩ්ගාය.

තත්‍රායං තස්සා නදියා ආවිභාවත්ථං ආදිතො පභුති වණ්ණනා – අයං කිර ජම්බුදීපො දසසහස්සයොජනපරිමාණො. තත්ථ චතුසසහස්සයොජනපරිමාණො පදෙසො උදකෙන අජ්ඣොත්ථට්ඨො “සමුද්දො”ති සඩ්ධං ගතො. තිසසහස්සයොජනපමාණෙ මනුස්සා වසන්ති. තිසසහස්සයොජනපමාණෙ හිමවා පතිට්ඨිතො උබ්බෙධෙන පඤ්චයොජනසතිකො චතුරාසීතිසහස්සකුට්ඨි පටිමණ්ඩිතො සමන්තතො සන්දමානපඤ්චසතනදිවිවිත්තො. යත්ථ ආයාමවිත්ථාරෙන ගම්භීරතාය ව පඤ්ඤාසපඤ්ඤාසයොජනා දියඩ්ඪයොජනසතපරිමණ්ඩලා පුරලාසසුත්තවණ්ණනායං චුත්තා අනොතත්තාදයො සත්ත මහාසරා පතිට්ඨිතා.

තෙසු අනොතත්තො සුදස්සනකුට්ඨං, චිත්‍රකුට්ඨං, කාළකුට්ඨං, ගන්ධමාදනකුට්ඨං, කෙලාසකුට්ඨන්ති ඉමෙහි පඤ්චහි පබ්බතෙහි පරික්ඛිත්තො. තත්ථ සුදස්සනකුට්ඨං

සුවණ්ණමයං ද්වියොජනසතුබ්බෙධං අන්තොවච්ඡිකං කාකමුඛසණ්ඨානං තමෙව
සරං පටිච්ඡාදෙන්වා යීතං, චිත්‍රකූටං සබ්බරතනමයං, කාලකූටං අඤ්ජනමයං,
ගන්ධමාදනකූටං සානුමයං අබ්භන්තරෙ මුග්ගවණ්ණං
නානප්පකාරඔසධසඤ්ජන්තං කාලපක්ඛුපොසපදිවසෙ ආදිත්තමිව අභිගාරං
ජලන්තං තිට්ඨති, කෙලාසකූටං රජනමයං. සබ්බානි සුදස්සනෙන
සමානුබ්බෙධසණ්ඨානානි තමෙව සරං පටිච්ඡාදෙන්වා යීතානි. සබ්බානි
දෙවානුභාවෙන නාගානුභාවෙන ච වස්සන්ති, නදියො ච තෙසු සන්දන්ති. තං
සබ්බමපි උදකං අනොතත්තමෙව පවිසති. චන්දිමසූරියා දක්ඛිණෙන වා උත්තරෙන
වා ගච්ඡන්තා පබ්බතන්තරෙන තං ඔභාසෙන්නි, උජුං ගච්ඡන්තා න ඔභාසෙන්නි.
තෙනෙවස්ස “අනොතත්ත”න්ති සඬබ්බා උදපාදි.

තත්ථ මනොහරසිලාතලානි නිම්මච්ඡකච්ඡපානි ඵලිකසදිසනිම්මලුදකානි
නභානතිත්ථානි සුප්පටියත්තානි භොන්ති, යෙසු බුද්ධපච්චෙකබුද්ධබ්ණාසවා
ඉසිගණා ච න්භායන්ති, දෙවයක්ඛාදයො ච උයානකිලිකං කීළන්ති.

චතුසු වස්ස පස්සෙසු සිහමුඛං, හත්ථිමුඛං, අස්සමුඛං, උසහමුඛන්ති චත්තාරි
මුඛානි භොන්ති, යෙහි චතස්සො නදියො සන්දන්ති. සිහමුඛෙන නික්ඛන්තනදීතීරෙ
සිහා බහුතරා භොන්ති, හත්ථිමුඛාදීහි හත්ථිඅස්සඋසහා. පුරත්ථිමදිසතො
නික්ඛන්තනදී අනොතත්තං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා ඉතරා තිස්සො නදියො
අනුපගම්ම පාවිනහිමවන්තෙනෙව අමනුස්සපථං ගන්ත්වා මහාසමුද්දං පවිසති.
පච්ඡිමදිසතො ච උත්තරදිසතො ච නික්ඛන්තනදියොපි තට්ථ පදක්ඛිණං කත්වා
පච්ඡිමහිමවන්තෙනෙව උත්තරහිමවන්තෙනෙව ච අමනුස්සපථං ගන්ත්වා
මහාසමුද්දං පවිසන්ති. දක්ඛිණදිසතො නික්ඛන්තනදී පන තං තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං
කත්වා දක්ඛිණෙන උජුකං පාසාණපිට්ඨෙනෙව සට්ඨියොජනානි ගන්ත්වා පබ්බතං
පහරිත්වා වුට්ඨාය පරිණාමෙන තිගාවුතපමාණා උදකධාරා හුත්වා ආකාසෙන සට්ඨි
යොජනානි ගන්ත්වා තියග්ගලෙ නාම පාසාණෙ පතිතා, පාසාණො
උදකධාරාවෙගෙන හින්තො. තත්‍ර පඤ්ඤාසයොජනපමාණා තියග්ගලා නාම
පොක්ඛරණී ජාතා. පොක්ඛරණියා කුලං හින්දිත්වා පාසාණං පවිසිය සට්ඨි
යොජනානි ගතා. තතො සනපථවිං හින්දිත්වා උමඬගෙන සට්ඨි යොජනානි ගන්ත්වා
විඤ්ඤං නාම තිරච්ඡානපබ්බතං පහරිත්වා හත්ථතලෙ පඤ්චඩගුලිසදිසා පඤ්චධාරා
හුත්වා පවත්ති. සා තික්ඛත්තුං අනොතත්තං පදක්ඛිණං කත්වා ගතට්ඨානෙ
“ආවට්ඨගඬිගා”ති වුවිවති. උජුකං පාසාණපිට්ඨෙන සට්ඨි යොජනානි ගතට්ඨානෙ
“කණ්ඨගඬිගා”ති වුවිවති. ආකාසෙන සට්ඨි යොජනානි ගතට්ඨානෙ
“ආකාසගඬිගා”ති වුවිවති. තියග්ගලපාසාණෙ පඤ්ඤාසයොජනොකාසෙ
“තියග්ගලපොක්ඛරණී”ති වුවිවති. කුලං හින්දිත්වා පාසාණං පවිසිය සට්ඨි
යොජනානි ගතට්ඨානෙ “බහලගඬිගා”ති වුවිවති. පථවිං හින්දිත්වා උමඬගෙන
සට්ඨි යොජනානි ගතට්ඨානෙ “උමඬගඬිගා”ති වුවිවති. විඤ්ඤං නාම
තිරච්ඡානපබ්බතං පහරිත්වා පඤ්චධාරා හුත්වා පවත්තට්ඨානෙ “ගඬිගා, යමුනා,
අවිරවතී, සරහු, මහී”ති පඤ්චධා වුවිවති. ඵලමෙනා පඤ්ච මහාගඬිගා හිමවතා
සමභවන්ති. තාසු යා අයං පඤ්චමි මහී නාම, සා ඉධ “මහාමහීගඬිගා”ති අධිප්පෙතා.

තස්සා ගඬිගාය උත්තරෙන යා ආපො, තාසං අවිදුරත්තා සො ජනපදො
“අඬිගුත්තරාපො”ති වෙදිතබ්බො. තස්මිං ජනපදෙ අඬිගුත්තරාපෙසු.

වාරිකං වරමානොති අද්ධානගමනං කුරුමානො. තත්ථ හගවතො දුට්ඨා වාරිකා
තුරිතවාරිකා, අතුරිතවාරිකා ව. තත්ථ දුරෙපි හබ්බපුග්ගලෙ දිස්වා සහසා ගමනං
තුරිතවාරිකා. සා මහාකස්සපපච්චුග්ගමනාදිසු දට්ඨබ්බා. තං පච්චුග්ගච්ඡන්තො හි
හගවා මුහුත්තෙනෙව තිගාචුතං අගමාසි, ආලවකදමනත්ථං තිංසයොජනං, තථා
අඬිගුලිමාලස්සත්ථාය. පුක්කුසාතිස්ස පන පඤ්චත්තාලීසයොජනං, මහාකප්පිනස්ස
විසයොජනසතං, ධනියස්සත්ථාය සත්තයොජනසතං අද්ධානං අගමාසි. අයං
තුරිතවාරිකා නාම. ගාමනිගමනගරපටිපාටියා පන පිණ්ඩපාතවරියාදීහි ලොකං
අනුග්ගණ්හත්තස්ස ගමනං අතුරිතවාරිකා නාම. අයං ඉධ අධිප්පෙනා. එවං වාරිකං
වරමානො. මහතාති සඬ්ඛ්‍යාමහතා ගුණමහතා ව. හික්ඛුසඬ්ඛෙසනාති සමණගණෙන.
අඬ්ඬතෙළසෙහීති අඬ්ඬෙන තෙළසහි, ද්වාදසහි සතෙහි පඤ්ඤාසාය ව හික්ඛුහි
සද්ධිත්ති වුත්තං හොති. යෙන...පෙ.... තදවසරීති ආපණ්ණාසාය සො නිගමො
“ආපණො” ත්වෙව නාමං ලහි. තස්මිං කිර වීසතිආපණ්ණාසායාති විහත්තාති
අහෙසුං. යෙන දිසාහාගෙන මග්ගෙන වා සො අඬිගුත්තරාපානං රට්ඨස්ස නිගමො
ඔසරිතබ්බො, තෙන අවසරි තදවසරි අගමාසි, තං නිගමං අනුපාපුණ්ති වුත්තං හොති.

කෙණ්ණියො ජට්ට්ලොති කෙණ්ණියොති නාමෙන, ජට්ට්ලොති තාපසො. සො කිර
බ්‍රාහ්මණමහාසාලො, ධනරක්ඛණත්ථාය පන තාපසපබ්බජ්ජං සමාදාය රඤ්ඤො
පණ්ණාකාරං දත්වා භූමිභාගං ගහෙත්වා තත්ථ අස්සමං කාරෙත්වා වසති
කුලසහස්සස්ස නිස්සයො හුත්වා. අස්සමෙපි වස්ස එකො තාලරුක්ඛො දිවසෙ
දිවසෙ එකං සුචණ්ණඵලං මුඤ්චතීති වදන්ති. සො දිවා කාසායාති ධාරෙති ජට්ඨා ව
බන්ධති, රත්තිං යථාසුඛං පඤ්චහි කාමගුණෙහි සමප්පිතො සමඬ්ඪිභූතො
පරිවාරෙති. සත්තපුත්තොති උච්චාකුලපරිදීපනං. සත්තකුලා පබ්බජිතොති සද්ධාය
පබ්බජිතභාවපරිදීපනං, කෙනවි පාරිජුඤ්ඤෙන අනභිභූතො අපරික්ඛිණංයෙව තං
කුලං පහාය සද්ධාය පබ්බජිතොති වුත්තං හොති. තං බො පනාති
ඉත්ථම්භුතාධ්‍යානත්ථෙ උපයොගවචනං, තස්ස බො පන හොතො ගොතමස්සාති
අත්ථො. කල්‍යාණොති කල්‍යාණගුණසමන්තාගතො, සෙට්ඨොති වුත්තං හොති.
කිත්තිසද්දොති කිත්තියෙව පුත්තිසොසො වා.

ඉතිපි සො හගවාති ආදිමිහි පන අයං තාව යොජනා – සො හගවා ඉතිපි අරහං,
ඉතිපි සම්මාසම්බුද්ධො...පෙ.... ඉතිපි හගවාති, ඉමිනා ව ඉමිනා ව කාරණෙනාති
වුත්තං හොති. තත්ථ ආරකත්තා, අරීනං අරානඤ්ච හතත්තා පච්චයාදීනං අරහත්තා,
පාපකරණ රහාභාවාති ඉමෙහි තාව කාරණෙහි සො හගවා අරහත්ති වෙදිතබ්බො.
ආරකා හි සො සබ්බකිලෙසෙහි මග්ගෙන සවාසනානං කිලෙසානං විද්ධංසිතත්තාති
ආරකත්තා අරහං. තෙ වානෙන කිලෙසාරයො මග්ගෙන හතාති අරීනං හතත්තාපි
අරහං. යඤ්චෙන අවිජ්ජාභවතණ්හාමයනාහි, පුඤ්ඤාදිඅභිසම්බාරානං
ජරාමරණනෙමි, ආසවසමුදයමයෙන අක්ඛෙන විජ්ඣිත්වා තිභවරථෙ සමායොජිතං
අනාදිකාලපචත්තං සංසාරවක්කං. තස්සානෙන බොධිමණ්ඩෙ වීරියපාදෙහි

සීලපථවියං පතිට්ඨාය සද්ධාහත්ථෙත කම්මක්ඛයකරඤාණඵරසුං ගහෙන්වා සබ්බෙ
 අරා හතාති අරානං හතත්තාතිපි අරහං. අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යාත්තා ව චීවරාදිපච්චයෙ
 සක්කාරගරුකාරාදීනි ව අරහතීති පච්චයාදීනං අරහත්තාපි අරහං. යථා ව ලොකෙ
 කෙච්චි පණ්ඩිතමානිතො ඛාලා අසිලොකහයෙන රහො පාපං කරොන්ති, එවං නායං
 කදාචි කරොතීති පාපකරණෙ රහාභාවතොපි අරහං. හොති චෙත්ථ –

“ආරකත්තා හතත්තා ව, කිලෙසාරීන සො මුනි;
 හතසංසාරචක්කාරො, පච්චයාදීන වාරහො;
 න රහො කරොති පාපානි, අරහං තෙන පවුච්චති” ති.

සම්මා සාමඤ්ච සච්චානං බුද්ධත්තා සම්මාසම්බුද්ධො. අතිසයවිසුද්ධාහි විජ්ජාහි
 අබ්භුත්තමෙන චරණෙන ව සමන්තාගතත්තා විජ්ජාවරණසම්පන්නො.
 සොහනගමනත්තා සුන්දරං යානං ගතත්තා සුට්ඨු ගතත්තා සම්මා ගදත්තා ව
 සුගතො. සබ්බථාපි විදිතලොකත්තා ලොකවිදු. සො හි භගවා සභාවතො සමුදයතො
 නිරොධතො නිරොධුපායතොති සබ්බථා ඛන්ධායතනාදිහෙදං සඬබාරලොකං
 අවෙදි, “එකො ලොකො සබ්බෙ සත්තා ආභාරට්ඨිතිකා. ද්වෙ ලොකා නාමඤ්ච
 රූපඤ්ච. තයො ලොකා තිස්සො වෙදනා. චත්තාරො ලොකා චත්තාරො ආභාරා.
 පඤ්ච ලොකා පඤ්චුපාදානක්ඛන්ධා. ඡ ලොකා ඡ අජ්ඣත්තිකානි ආයතනානි.
 සත්ත ලොකා සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියො. අට්ඨ ලොකා අට්ඨ ලොකධම්මා. නව
 ලොකා නව සත්තවාසා. දස ලොකා දසායතනානි. ද්වාදස ලොකා
 ද්වාදසායතනානි. අට්ඨාරස ලොකා අට්ඨාරස ධාතුයො” ති (පටි. ම. 1.112) එවං
 සබ්බථා සඬබාරලොකං අවෙදි. සත්තානං ආසයං ජානාති, අනුසයං ජානාති, චරිතං
 ජානාති, අධිමුත්තිං ජානාති, අප්පරජක්ඛෙ මහාරජක්ඛෙ තික්ඛිත්ථියෙ මුදිත්ථියෙ
 ස්වාකාරෙ ද්වාකාරෙ සුවිඤ්ඤාපයෙ දුවිඤ්ඤාපයෙ භබ්බෙ අභබ්බෙ සත්තෙ
 ජානාතීති සබ්බථා සත්තලොකං අවෙදි. තථා එකං චක්කවාලං ආයාමතො
 විත්ථාරතො ව යොජනානං ද්වාදස සතසහස්සානි තිණි සහස්සානි අඬ්ඪිපඤ්චමානි ව
 සතානි, පරික්ඛෙපතො ඡත්තිංස සතසහස්සානි දස සහස්සානි අඬ්ඪිඬ්ඪිමානි ව සතානි.

තත්ථ –

දුච්චෙ සතසහස්සානි, චත්තාරි නභුතානි ව;
 එත්තකං බහලත්තෙන, සඬබාතායං වසුන්ධරා.

චත්තාරි සතසහස්සානි, අට්ඨෙච නභුතානි ව;
 එත්තකං බහලත්තෙන, ජලං වාතෙ පතිට්ඨිතං.

නව සතසහස්සානි, මාලුතො නභමුග්ගතො;
 සට්ඨි චෙච සහස්සානි, එසා ලොකස්ස සණ්ඨිති”.

එවං සණ්ඨිතෙ චෙත්ථ යොජනානං –

චතුරාසීති සහස්සානි, අජ්ඣොගාල්ලො මහණ්ණවෙ;
අච්චුග්ගතො තාවදෙව, සිනෙරු පබ්බතූත්තමො.

තතො උපඨස්සුපඨසෙන, පමාණෙන යථාක්කමං;
අජ්ඣොගාල්ලුග්ගතා දිබ්බා, නානාරතනචිත්තිතා.

යුගන්ධරො ඊසධරො, කරච්ඡො සුදස්සනො;
නෙමිත්ථරො චිත්තකො, අස්සකණ්ණො ගිරි බුහා.

එතෙ සත්ත මහාසෙලා, සිනෙරුස්ස සමන්තතො;
මහාරාජානමාවාසා, දෙවයක්ඛනිසෙවිතා.

යොජනානං සතානුච්චො, හිමවා පඤ්ච පබ්බතො;
යොජනානං සහස්සානි, තීණි ආයතචිත්ථතො.

චතුරාසීතිසහස්සෙහි, කුට්ඨෙහි පටිමණ්ඩිතො;
තිපඤ්චයොජනක්ඛන්ධ-පරික්ඛෙපා නගච්ඡයා.

පඤ්ඤාසයොජනක්ඛන්ධ-සාබ්බයාමා සමන්තතො;
සත්තයොජනචිත්ථිණ්ණා, තාවදෙව ච උග්ගතා.

ජම්බු යස්සානුභාවෙන, ජම්බුදීපො පකාසිතො;
ද්වෙ අසීතිසහස්සානි, අජ්ඣොගාල්ලො මහණ්ණවෙ.

අච්චුග්ගතො තාවදෙව, චක්කවාලසිලුච්චයො;
පරික්ඛිපිත්වා තං සබ්බං, චක්කවාලමයං ධීතො’.

තත්ථ චන්දමණ්ඩලං එකුතපඤ්ඤාසයොජනං, සූරියමණ්ඩලං
පඤ්ඤාසයොජනං, තාවතිංසභවනං දසසහස්සයොජනං, තථා අසුරභවනං
අච්චිමහානිරයො ජම්බුදීපො ච. අපරගොයානං සත්තසහස්සයොජනං, තථා
පුබ්බච්චෙදෙහො, උත්තරකුරු අට්ඨසහස්සයොජනො. එකමෙකො චෙත්ථ මහාදීපො
පඤ්චසතපඤ්චසතපරිත්තදීපපරිවාරො. තං සබ්බමිපි එකං චක්කවාලං එකා
ලොකධාතු. චක්කවාලන්තරෙසු ලොකන්තරිකනිරයා. එවං අනන්තානි
චක්කවාලානි අනන්තා ලොකධාතුයො, අනන්තෙන බුද්ධඤ්ඤාණෙන අඤ්ඤාසීති
සබ්බථා ඔකාසලොකං අවෙදි. එවං සො භගවා සබ්බථා විදිතලොකන්තා
ලොකවිදුති චෙදිතබ්බො.

අත්තනො පන ගුණෙහි විසිට්ඨතරස්ස කස්සචි අභාවා අනුත්තරො. විචිත්තෙහි
චිත්තයනුපායෙහි පුරිසදම්මෙ සාරෙතීති පුරිසදම්මසාරථී.
දිට්ඨධම්මිකසම්පරායිකපරමත්ථෙහි යථාරහං අනුසාසති නිත්ථාරෙති වාති සත්ථා.
දෙවමනුස්සග්ගණං උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදවසෙන භබ්බපුග්ගලපරිග්ගභවසෙන ච

කතං, නාගාදිකෙපි පන එස ලොකියත්ථෙන අනුසාසති. යදත්ථි නෙය්‍යං නාම,
සබ්බස්ස බුද්ධත්තා විමොක්ඛන්තිකඤ්ඤාණවසෙන බුද්ධො. යතො පන සො –

“භග්‍යවා භග්ගවා යුත්තො, භගෙහි ච විභත්තවා;
භත්තවා චන්තගමනො, භවෙසු භගවා තතො” ති.

අයමෙත්ථ සඬබ්බෙපො, විත්ථාරතො පනෙතානි පදානි විසුද්ධිමග්ගෙ (විසුද්ධි.
1.124-125) චුත්තානි.

සො ඉමං ලොකන්ති සො භගවා ඉමං ලොකං. ඉදානි චන්තබ්බං නිදස්සෙති.
සදෙවකන්තිආදීනි කසිභාරද්වාපආලවකසුත්තෙසු චුත්තනායානෙව. සයන්ති සාමං
අපරනෙය්‍යො හුත්වා. අභිඤ්ඤානි අභිඤ්ඤාය. සච්ඡිකත්වානි පච්චක්ඛං කත්වා.
පචෙදෙතීති බොධෙති ඤාපෙති පකාසෙති. සො ධම්මං දෙසෙති...පෙ....
පරියොසානකල්‍යාණන්ති සො භගවා සත්තෙසු කාරුඤ්ඤතං පටිච්ච අනුත්තරං
විචෙකසුඛං හිත්වාපි ධම්මං දෙසෙති. තඤ්ච බො අප්පං වා බහුං වා දෙසෙන්නො
ආදිකල්‍යාණාදිප්පකාරමෙව දෙසෙති. කථං? එකගාථාපි හි සමන්තභද්දකත්තා
ධම්මස්ස පඨමපාදෙන ආදිකල්‍යාණා, දුතියතනියපාදෙහි මජ්ඣිකල්‍යාණා,
පච්ඡිමපාදෙන පරියොසානකල්‍යාණා. එකානුසන්ධිකං සුත්තං නිදානෙන
ආදිකල්‍යාණං, නිගමනෙන පරියොසානකල්‍යාණං, සෙසෙන මජ්ඣිකල්‍යාණං.
නානානුසන්ධිකං පඨමානුසන්ධිනා ආදිකල්‍යාණං, පච්ඡිමෙන
පරියොසානකල්‍යාණං, සෙසෙහි මජ්ඣිකල්‍යාණං. සකලොපි සාසනධම්මො
අත්තතො අත්ථභූතෙන සීලෙන ආදිකල්‍යාණො, සමථවිපස්සනාමග්ගඵලෙහි
මජ්ඣිකල්‍යාණො, නිබ්බානෙන පරියොසානකල්‍යාණො. සීලසමාධීහි වා
ආදිකල්‍යාණො, විපස්සනාමග්ගෙහි මජ්ඣිකල්‍යාණො, ඵලනිබ්බානෙහි
පරියොසානකල්‍යාණො. බුද්ධසුබ්බොධිතාය වා ආදිකල්‍යාණො, ධම්මසුධම්මතාය
මජ්ඣිකල්‍යාණො, සඬ්ඝසුප්පටිපත්තියා පරියොසානකල්‍යාණො. තං සුත්වා
තථත්තාය පටිපන්නෙන අධිගන්තබ්බාය අභිසම්බොධියා වා ආදිකල්‍යාණො,
පච්චෙකබ්බොධියා මජ්ඣිකල්‍යාණො, සාවකබ්බොධියා පරියොසානකල්‍යාණො.
සුය්‍යමානො චෙස නිවරණාදිවික්ඛම්භනතො සචනෙනපි කල්‍යාණමෙව ආවහතීති
ආදිකල්‍යාණො, පටිපජ්ජමානො සමථවිපස්සනාසුඛාවභනතො පටිපත්තියාපි
කල්‍යාණමෙව ආවහතීති මජ්ඣිකල්‍යාණො, තථා පටිපන්නො ච පටිපත්තිඵලෙ
නිට්ඨිතෙ තාදිභාවාවභනතො පටිපත්තිඵලෙනපි කල්‍යාණමෙව ආවහතීති
පරියොසානකල්‍යාණො. නාථප්පභවත්තා ච පභවසුද්ධියා ආදිකල්‍යාණො,
අත්ථසුද්ධියා මජ්ඣිකල්‍යාණො, කිච්චසුද්ධියා පරියොසානකල්‍යාණො. යතො
අප්පං වා බහුං වා දෙසෙන්නො ආදිකල්‍යාණාදිප්පකාරමෙව දෙසෙතීති චෙදිතබ්බො.

සාත්ථං සබ්බඤ්ජනන්ති එවමාදීසු පන යස්මා ඉමං ධම්මං දෙසෙන්නො
සාසනබ්‍රහ්මචරියං මග්ගබ්‍රහ්මචරියඤ්ච පකාසෙති, නානානායෙහි දීපෙනි, තඤ්ච
යථාසම්භවං අත්ථසම්පත්තියා සාත්ථං, බ්‍යඤ්ජනසම්පත්තියා සබ්බඤ්ජනං.
සඬ්ඝාසනපකාසනවිවරණවිභජනඋත්තානීකරණපඤ්ඤත්තිඅත්ථපදසමායොගතො

සාත්ථං, අක්ඛරපදබ්‍යාස්ථනාකාරනිරුත්තිනිද්දෙසසම්පත්තියා සබ්‍යාස්ථනං.
 අත්ථගම්භීරතාපට්ඨෙධගම්භීරතාහි සාත්ථං, ධම්මගම්භීරතාදෙසනාගම්භීරතාහි
 සබ්‍යාස්ථනං. අත්ථපටිභානපටිසම්භිදාවිසයතො සාත්ථං,
 ධම්මනිරුත්තිපටිසම්භිදාවිසයතො සබ්‍යාස්ථනං. පණ්ඩිතවෙදනීයතො
 සරික්ඛකජනප්පසාදකන්ති සාත්ථං, සද්ධෙය්‍යාතො ලොකීයජනප්පසාදකන්ති
 සබ්‍යාස්ථනං. ගම්භීරාධිප්පායතො සාත්ථං, උත්තානපදතො සබ්‍යාස්ථනං.
 උපනෙතබ්බස්සාභාවතො සකලපරිපුණ්ණභාවෙන කෙවලපරිපුණ්ණං,
 අපනෙතබ්බස්ස අභාවතො නිද්දොසභාවෙන පරිසුද්ධං. සික්ඛත්තයපරිග්ගහිතත්තා
 බ්‍රහ්මභූතෙහි සෙට්ඨෙහි චරිතබ්බතො තෙසස්ථ චරියභාවතො බ්‍රහ්මචරියං. තස්මා
 “සාත්ථං සබ්‍යාස්ථනං...පෙ.... බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙති” ති වුච්චති.

අපිව යස්මා සනිදානං සඋප්පත්තිකස්ථ දෙසෙන්නො ආදිකල්‍යාණං දෙසෙති,
 විනෙය්‍යානං අනුරූපතො අත්ථස්ස අවිපරිත්තාය හෙතුදාහරණයොගතො ච
 මජ්ඣිකල්‍යාණං, සොතුනං සද්ධාපටිලාභෙන නිගමනෙන ච
 පරියොසානකල්‍යාණං. එවං දෙසෙන්නො ච බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙති. තස්ථ
 පටිපත්තියා අධිගමබ්‍යත්තිතො සාත්ථං, පරියත්තියා ආගමබ්‍යත්තිතො සබ්‍යාස්ථනං,
 සීලාදිපස්ථධම්මක්ඛන්ධයුත්තතො කෙවලපරිපුණ්ණං, නිරූපක්කිලෙසතො
 නිත්ථරණත්ථාය පවත්තිතො ලොකාමිසනිරපෙක්ඛතො ච පරිසුද්ධං, සෙට්ඨට්ඨෙත
 බ්‍රහ්මභූතානං බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකානං චරියතො බ්‍රහ්මචරියන්ති වුච්චති,
 තස්මාපි “සො ධම්මං දෙසෙති...පෙ.... බ්‍රහ්මචරියං පකාසෙති” ති වුච්චති.

සාධු බො පනාති සුන්දරං බො පන, අත්ථාවහං සුඛාවහන්ති වුත්තං හොති.
 ධම්මීයා කථායාති පානකානිසංසපටිසංයුත්තාය. අයස්ථි කෙණ්ඩියො සායන්හසමයෙ
 හගවතො ආගමනං අස්සොසි. “තුච්ඡහත්ථො හගවත්තං දස්සනාය ගන්තුං
 ලජ්ජමානො විකාලභොජනා විරතානම්පි පානකං කප්පති” ති චිත්තෙන්වා පස්ථිති
 කාප්පතෙහි සුසඬිතං බදරපානං ගාභාපෙන්වා අගමාසි. යථාහ හෙසජ්ජක්ඛන්ධකෙ
 “අථ බො කෙණ්ඩියස්ස ජට්ඨස්ස එතදභොසි, කිං නු බො අහං සමණස්ස ගොතමස්ස
 හරාපෙය්‍ය” ත්ති (මහාව. 300) සබ්බං වෙදිතබ්බං. තතො නං හගවා යථා
 සෙක්ඛසුත්තෙ (ම. නි. 2.22 ආදයො) සාකියෙ ආවසථානිසංසපටිසංයුත්තාය කථාය,
 ගොසිඬිගසාලවතෙ (ම. නි. 1.325 ආදයො) තයො කුලපුත්තෙ
 සාමග්ගිරසානිසංසපටිසංයුත්තාය, රථවිනිතෙ (ම. නි. 1.252 ආදයො) ජාතිභූමකෙ
 හික්ඛු දසකථාවත්ථුපටිසංයුත්තාය, එවං තඬ්ඨණානුරූපාය
 පානකානිසංසපටිසංයුත්තාය කථාය පානකදානානිසංසං සන්දස්සෙසි, තථාරූපානං
 පුස්සදානං පුනපි කත්තබ්බතාය නියොජෙන්නො සමාදපෙසි, අබ්භුස්සාහං
 ජනෙන්නො සමුත්තෙජෙසි, සන්දිට්ඨිකසම්පරාසිකෙන ඵලවිසෙසෙන
 පහංසෙන්නො සම්පහංසෙසි. තෙනාහ “ධම්මීයා කථාය...පෙ.... සම්පහංසෙසි” ති.
 සො හියෙය්‍යාසොමත්තාය හගවති පසන්නො හගවත්තං නිමන්තෙසි, හගවා චස්ස
 තික්ඛන්තුං පටික්ඛිපිත්වා අධිවාසෙසි. තෙනාහ “අථ බො කෙණ්ඩියො
 ජට්ඨො...පෙ.... අධිවාසෙසි හගවා තුණ්හිභාවෙනා” ති.

කිමත්ථං පන පටික්ඛිපි භගවාති? පුනස්පුනං යාවනාය චස්ස පුඤ්ඤවුඩ්ඪී භවිස්සති, බහුතරඤ්ච පටියාදෙස්සති, තතො අඩ්ඨතෙලසානං භික්ඛුසත්තං පටියත්තං අඩ්ඨසොළසන්නං පාපුණිස්සතීති. කුතො අපරාති තීණි සත්තානීති වෙ? අප්පටියත්තෙයෙව හි භත්තෙ සෙලො බ්‍රාහ්මණො තීහි මාණවකසතෙහි සද්ධිං පබ්බජිස්සති, තං දිස්වා භගවා එවමාහාති. මිත්තාමච්චෙති මිත්තෙ ව කම්මකරෙ ව. ඤාතිසාලොහිතෙති සමානලොහිතෙ එකයොනිසම්බන්ධෙ පුත්තධීතාදයො අවසෙසබන්ධවෙ ව. යෙනාති යස්මා. මෙති මය්හං. කායවෙය්‍යාවටිකන්ති කායෙන වෙය්‍යාවච්චං. මණ්ඩලමාළං පටියාදෙතීති සෙනවිතානමණ්ඩපං කරොති.

තිණ්ණං වෙදානන්ති ඉරුබ්බෙදයපුබ්බෙදසාමවෙදානං. සහ නිසණ්ඩුනා ව කෙටුහෙන ව සනිසණ්ඩුකෙටුහානං. නිසණ්ඩුති නාමනිසණ්ඩුරුක්ඛාදීනං වෙච්චනප්පකාසකං සත්ථං. කෙටුහන්ති කිරියාකප්පවිකප්පො කචීනං උපකාරාය සත්ථං. සහ අක්ඛරප්පහෙදෙන සාක්ඛරප්පහෙදානං. අක්ඛරප්පහෙදොති සික්ඛා ව නිරුත්ති ව. ඉතිහාසපඤ්චමානන්ති අථබ්බනවෙදං චතුත්ථං කත්වා “ඉතිහ ආස ඉතිහ ආසා”ති ඊදිසච්චනපටිසංයුත්තො පුරාණකථාසඬ්ඛාතො ඉතිහාසො පඤ්චමො එතෙසන්ති ඉතිහාසපඤ්චමා. තෙසං ඉතිහාසපඤ්චමානං. පදං තදවසෙසඤ්ච බ්‍යාකරණං අජ්ඣෙති වෙදෙති වාති පදකො වෙය්‍යාකරණො. ලොකායතෙ විතණ්ඩවාදසත්ථෙ මහාපුරිසලක්ඛණාධිකාරෙ ව ද්වාදසසහස්සෙ මහාපුරිසලක්ඛණසත්ථෙ අනුතො පරිපුරකාරීති ලොකායතමහාපුරිසලක්ඛණසු අනවයො, අවයො න භොතීති චුත්තං භොති. අවයො නාම යො තාති අත්ථතො ව ගන්ථතො ව සන්ධාරෙතුං න සක්කොති.

ජඩ්ඝාය හිතං විහාරං ජඩ්ඝාවිහාරං, විරාසනාදිජනිතං පරිස්සමං විතොදෙතුං ජඩ්ඝාපසාරණත්ථං අදීසවාරිකන්ති චුත්තං භොති. අනුවඬිකමමානොති වඬිකමමානො එව. අනුවිචරමානොති ඉතො විතො ව චරමානො. කෙණියස්ස ජට්ඨස්ස අස්සමොති කෙණියස්ස අස්සමං නිවෙසනං. ආවාභොති කඤ්ඤාගහණං. විවාභොති කඤ්ඤාදානං. මහායඤ්ඤොති මහායජනං. මාගධොති මගධානං ඉස්සරො. මහතියා සෙනාය සමන්තාගතත්තා සෙනියො. බිම්බීති සුවණ්ණං, තස්මා සාරසුවණ්ණසදිසවණ්ණතාය බිම්බිසාරො. සො මෙ නිමන්තිතොති සො මයා නිමන්තිතො.

අථ බ්‍රාහ්මණො පුබ්බෙ කතාධිකාරත්තා බුද්ධසද්දං සුත්වාච අමතෙනෙවාහිසිත්තො විම්භයරූපත්තා ආහ – “බුද්ධොති, භො කෙණිය, වදෙසී”ති. ඉතරො යථාභූතං ආචික්ඛන්තො ආහ – “බුද්ධොති, භො සෙල, වදාමී”ති. තතො නං පුනපි දළ්භිකරණත්ථං පුච්ඡි, ඉතරොපි තථෙච ආරොවෙසී. අථ කප්පසතසහස්සෙහිපි බුද්ධසද්දස්ස දුල්ලහභාවං දස්සෙන්තො ආහ – “සොසොපි බො එසො දුල්ලහො ලොකස්මිං යදිදං බුද්ධො”ති. තත්ථ යදිදන්ති නිපාතො, යො එසොති චුත්තං භොති.

අප බ්‍රාහ්මණෝ බුද්ධසද්දං සුත්වා “කිං නු බො සො සච්චමෙව බුද්ධො, උදාහු නාමමත්තමෙවස්ස බුද්ධො” ති වීමංසිතුකාමො චිත්තෙසි, අභාසි එව වා “ආගතානි බො පන...පෙ.... විවට්ඨවිජ්ජො” ති. තත්ථ “මන්තෙසු” ති වෙදෙසු. “තථාගතො කිර උප්පජ්ජිස්සති” ති පටිකච්චෙව සුද්ධාවාසදෙවා බ්‍රාහ්මණවෙසෙන ලක්ඛණානි පක්ඛිපිත්වා වෙදෙ වාවෙන්ති “තදනුසාරෙන මහෙසක්ඛා සත්තා තථාගතං ජානිස්සන්ති” ති. තෙන පුබ්බෙ වෙදෙසු මහාපුරිසලක්ඛණානි ආගච්ඡන්ති. පරිනිබ්බුතෙ පන තථාගතෙ කමෙන අන්තරධායන්ති, තෙන එතරහි තත්ථි. මහාපුරිසස්සානි පණ්ඩිතමාදානඤ්ඤාණසමාදානකරුණාදිගුණමහතො පුරිසස්ස. ද්වෙව ගතියොති ද්වෙ එව නිට්ඨා. කාමඤ්චායං ගතියද්දො “පඤ්ච බො ඉමා, සාරිපුත්ත, ගතියො” තිආදීසු (ම. නි. 1.153) භවහෙදෙ, “ගතී මිගානං පවන” තිආදීසු (පරි. 339) නිවාසට්ඨානෙ, “එවං අධිමත්තගතිමන්තො” තිආදීසු (ම. නි. 1.161) පඤ්ඤායං, “ගතිගත” තිආදීසු (චූළව. 204) විසට්ඨානෙව චත්තති, ඉධ පන නිට්ඨායං වෙදිතබ්බො. තත්ථ කිඤ්චාපි යෙහි ලක්ඛණෙහි සමන්තාගතො රාජා හොති චක්කවත්ති, න තෙහි එව බුද්ධො. ජාතිසාමඤ්ඤතො පන තානියෙව තානීති වුවිවන්ති. තස්මා චුත්තං “යෙහි සමන්තාගතස්සා” ති.

සවෙ අගාරං අප්ඤ්ඤාචසතීති යදි අගාරෙ වසති. රාජා හොති චක්කවත්තීති චතුහි අච්ඡරියධම්මෙහි සඬ්ගභවත්ථුහි ව ලොකං රඤ්ජනතො රාජා. චක්කරතනං චත්තෙති, චතුහි සම්පත්තිචක්කෙහි, චත්තති, තෙහි ව පරං චත්තෙති, පරහිතාය ව ඉරියාපට්ඨක්කානං චත්තො එතස්මිං අත්ථිති චක්කවත්ති. එත්ථ ව රාජානි සාමඤ්ඤං, චක්කවත්තීති විසෙසනං. ධම්මෙන චරතීති ධම්මිකො, ඤායෙන සමෙන චත්තතීති අත්ථො. ධම්මෙන රජ්ජං ලභිත්වා රාජා ජාතොති ධම්මරාජා. පරහිතධම්මකරණෙන වා ධම්මිකො, අත්තහිතධම්මකරණෙන ධම්මරාජා. චතුරන්තාය ඉස්සරොති වාතුරන්තො, චතුසමුද්දන්තාය චත්තුබ්බිධදීපවිභූසිතාය ව පට්ටියා ඉස්සරොති අත්ථො. අප්ඤ්ඤාතං කොධාදිපච්චත්ථිකෙ බහිද්ධා ව සබ්බරාජානො විජෙසිති විජිතාථී. ජනපදත්ථාවරියජ්ජත්තොති ජනපදෙ ධුවහාවං ථාවරහාවං පත්තො, න සක්කා කෙනචි වාලෙතුං, ජනපදො වා තම්හි ථාවරියජ්ජත්තො අනුස්සුක්කො සකම්මනිරතො අවලො අසම්පවෙධිතිපි ජනපදත්ථාවරියජ්ජත්තො.

සෙය්‍යථිදන්ති නිපාතො, තස්ස එතානි කතමානීති අත්ථො. චක්කරතනං...පෙ.... පරිණායකරතනමෙව සත්තමන්ති තානි සබ්බජ්ජකාරතො රතනසුත්තවණ්ණනායං චුත්තානි. තෙසු අයං චක්කවත්තිරාජා චක්කරතනෙන අජිතං ජිනාති, හත්ථිඅස්සරතනෙහි විජිතෙ යථාසුබ්බමුච්චරති, පරිණායකරතනෙන විජිතමනුරක්ඛති, සෙසෙහි උපහොගසුබ්බමුච්චරති. පඨමෙන වස්ස උස්සාහසත්තියොගො, හත්ථිඅස්සරතනෙහි පභුසත්තියොගො, පරිණායකරතනෙන මන්තසත්තියොගො සුපරිපුණ්ණො හොති, ඉත්ථිමණිරතනෙහි ව තිවිධසත්තියොගඵලං. සො ඉත්ථිමණිරතනෙහි හොගසුබ්බමුච්චරතොති, සෙසෙහි ඉස්සරියසුබ්බං. විසෙසතො වස්ස පුරිමානි තීණි අදොසකුසලමූලජනිතකම්මානුභාවෙන සම්පජ්ජන්ති, මජ්ඣිමානි

අලොහකුසලමූලජනිතකම්මානුභාවෙන, පච්ඡිමමෙකං
අමොහකුසලමූලජනිතකම්මානුභාවෙනාති වෙදිතබ්බං.

පරොසහස්සන්ති අතිරෙකසහස්සං. සුරාති අභිරුකජාතිකා. වීරච්ඡගරුපාති
දෙවපුත්තසදිසකායා, එවං තාවෙකෙ. අයං පනෙත්ථ සභාවො වීරාති උත්තමසුරා
වුච්චන්ති, වීරානං අඬගං වීරඬගං, වීරකාරණං වීරියන්ති වුත්තං හොති. වීරඬගං රූපං
එතෙසන්ති වීරච්ඡගරුපා, වීරියමයසරීරා වියාති වුත්තං හොති. පරසෙනප්පමද්දනාති
සවෙ පටිමුඛං තිට්ඨෙය්‍යා පරසෙනා, තං පමද්දිතුං සමත්ථාති අධිප්පායො.
ධම්මෙනාති “පාණො න හන්තබ්බො” තිආදිනා (දී. නි. 2.244; ම. නි. 3.257)
පඤ්චසීලධම්මෙන. අරහං හොති සම්මාසම්බුද්ධො ලොකෙ විචට්ඨච්ඡදොති එත්ථ
රාගදොසමොහමානදිට්ඨිඅච්ඡජාදුච්චරිතජදනෙහි සත්තහි පටිච්ඡන්තො
කිලෙසන්ධකාරෙ ලොකෙ තං ඡදනං විචට්ඨෙත්වා සමන්තතො සඤ්ජාතාලොකො
හුත්වා යීතොති විචට්ඨච්ඡදො. තත්ථ පයමෙන පදෙන පුජාරහතා, දුතියෙන තස්සා
හෙනු යස්මා සම්මාසම්බුද්ධොති. තතියෙන බුද්ධත්තහෙනු විචට්ඨච්ඡදනා වුත්තාති
වෙදිතබ්බං. අථ වා විචට්ඨො ච විච්ඡදො වාති විචට්ඨච්ඡදො, චට්ඨරහිතො
ඡදනාරහිතො වාති වුත්තං හොති. තෙන අරහං චට්ඨාභාවෙන සම්මාසම්බුද්ධො
ඡදනාභාවෙනාති එවං පුරිමපදද්වයස්සෙව හෙනුද්වයං වුත්තං හොති. දුතියෙන
වෙසාරජ්ජෙන වෙත්ථ පුරිමසිද්ධි, පයමෙන දුතියසිද්ධි, තතියචතුත්ථෙහි තතියසිද්ධි
හොති. පුරිමඤ්ච ධම්මවක්ඛුං, දුතියං බුද්ධවක්ඛුං, තතියං සමන්තවක්ඛුං සාධෙතීති
වෙදිතබ්බං.

ඉදාති භගවතො සන්තිකං ගන්තුකාමො ආහ – “කහං පන හො...පෙ....
සම්මාසම්බුද්ධො” ති. එවං වුත්තෙතිආදීසු යෙනෙසාති යෙන දිසාභාගෙන එසා.
නීලවනරාජීති නීලවණ්ණරුක්ඛපන්ති. වනං කිර මෙසපන්තිසදිසං. යත්ථ භගවා තදා
විහාසි, තං නිද්දිසන්තො ආහ – “යෙනෙසා හො, සෙල, නීලවනරාජී” ති. තත්ථ
“සො විහරතී” ති අයං පනෙත්ථ පායසෙසො, භුම්මත්ථෙ වා කරණච්චනං. පදෙ
පදන්ති පදසම්පෙ පදං. තෙන තුරිතගමනං පටිසෙධෙති. දුරාසදා භීති කාරණං ආහ,
යස්මා තෙ දුරාසදා, තස්මා එවං හොන්තො ආගච්ඡන්තුති. කිං පන කාරණා දුරාසදාති
වෙ? සිභාව එකවරා. යථා හි සිභා සභායකිච්චාභාවතො එකවරා, එවං තෙපි
විවෙකකාමතාය. “යදා වාහ”න්තිආදිනා පන තෙ මාණවකෙ උපචාරං සික්ඛාපෙති.
තත්ථ මා ඔපාතෙථාති මා පවෙසෙථ, මා කට්ඨෙථාති වුත්තං හොති. ආගමෙත්තුති
පටිමානෙත්තු, යාව කථා පරියොසානං ගච්ඡති, තාව තුණ්හි භවන්තුති අත්ථො.

සමන්තෙසීති ගවෙසි. යෙභුයොනාති බහුකාති අද්දස, අප්පකාති නාද්දස.
තතො යාති න අද්දස, තාති දිපෙත්තො ආහ “යපෙත්වා ද්වෙ” ති. කඬ්ඛතීති කඬ්ඛං
උප්පාදෙති පත්ථනං. “අහො වත පස්සෙය්‍ය”න්ති. විචිකිච්ඡතීති තතො තතො තාති
විචිනන්තො කිච්ඡති න සක්කොති දට්ඨුං. නාධිමුච්චතීති තාය විචිකිච්ඡාය
සන්තිට්ඨානං න ගච්ඡති. න සම්පසීදතීති තතො “පරිපුණ්ණලක්ඛණො අය”න්ති
භගවති පසාදං නාපජ්ජති. කඬ්ඛාය වා සුදුබ්බලවිමති වුත්තා, විචිකිච්ඡාය මජ්ඣිමා,

අනධිමුච්චනතාය බලවතී, අසම්පසාදෙන තෙහි තිහි ධම්මෙහි චිත්තස්ස කාලුස්සියභාවො.

කොසොහිතෙති චත්ථිකොසෙන පටිච්ඡන්තො. චත්ථගුය්හෙති අභිගජාතෙ. හගවතො හි වරචාරණස්සෙව කොසොහිතං චත්ථගුය්හං සුවණ්ණවණ්ණං පදුමගබ්භසමානං. තං සො චත්ථපටිච්ඡන්තත්තා අපස්සන්තො අන්තොමුඛගතාය ව ජීවිහාය පභුතභාවං අසල්ලක්ඛෙන්තො තෙසු ද්විසු ලක්ඛණෙසු කඨඛි අහොසි විචිකිච්ඡී. තථාරූපන්ති කථං රූපං? කිමෙන්ථ අම්මෙහි චත්තබ්බං, වුත්තමෙනං නාගසෙනත්ථෙරෙනෙව මිලින්දරඤ්ඤා පුට්ඨෙන (මි. ප. 4.3.3) –

“දුක්කරං, හත්තෙ නාගසෙන, හගවතා කතන්ති. කිං, මහාරාජාති? මහාජනෙන හිරිකරණොකාසං බ්‍රහ්මායුබ්‍රාහ්මණස්ස ව අන්තෙවාසිඋත්තරස්ස ව බාවරිස්ස අන්තෙවාසිනං සොළසන්තං බ්‍රාහ්මණානඤ්ච සෙලස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස අන්තෙවාසිනං තිසතමාණවානඤ්ච දස්සෙසි, හත්තෙති. න, මහාරාජ, හගවා ගුය්හං දස්සෙති, ඡායං හගවා දස්සෙති, ඉද්ධියා අභිසඬ්ඛරිත්වා නිවාසනනිවත්ථං කායබන්ධනබද්ධං චීවරපාරුතං ඡායාරූපකමත්තං දස්සෙති, මහාරාජාති. ඡායාරූපෙ දිට්ඨෙය් සති දිට්ඨෙය් එව නනු, හත්තෙති. තිට්ඨතෙතං, මහාරාජ, හදයරූපං දිස්වා බුජ්ඣනකසත්තො හට්ඨෙය්, හදයමංසං නිහරිත්වා දස්සෙය් සම්මාසම්බුද්ධොති. කල්ලොසි, හත්තෙ, නාගසෙනා”ති (මි. ප. 4.3.3).

නිත්තාමෙත්වාති නිහරිත්වා. කණ්ණසොතානුමසනෙන චෙත්ථ දීඝභාවො, නාසිකාසොතානුමසනෙන තනුභාවො, නලාටච්ඡාදනෙන පුටුලභාවො පකාසිතොති චෙදිතබ්බො. ආචරියපාවරියානන්ති ආචරියානඤ්චෙව ආචරියාවරියානඤ්ච. සකෙ වණ්ණෙති අත්තනො ගුණො.

554. පරිපුණ්ණකායොති ලක්ඛණෙහි පරිපුණ්ණතාය අභිනඬ්ගපච්චඬ්ගතාය ව පරිපුණ්ණසරිරො. සුරුච්ඡි සුන්දරසරිරජ්ජහො. සුජාතොති ආරොහපරිණාහසම්පත්තියා සණ්ඨානසම්පත්තියා ව සුනිබ්බත්තො. වාරුදස්සනොති සුවිරම්භි පස්සන්තානං අතිත්තිජනකං අජ්ජට්ඨකුලං රමණීයං වාරු එව දස්සනං අස්සාති වාරුදස්සනො. කෙච් පන හණන්ති “වාරුදස්සනොති සුන්දරනෙත්තො”ති. සුවණ්ණවණ්ණොති සුවණ්ණසදිසවණ්ණො. අසීති හවසි. එතං සබ්බපදෙහි යොජෙතබ්බං. සුසුක්කදායොති සුට්ඨු සුක්කදායො. හගවතො හි දායාහි චන්දකිරණා විය අතිවිය පණ්ඩරරංසියො නිච්ඡරන්ති. තෙනාහ – “සුසුක්කදායොසි”ති.

555. මහාපුරිසලක්ඛණාති පුබ්බෙ වුත්තබ්බාඤ්ජනානෙව චචනත්තරෙන නිගමෙන්තො ආහ.

556. ඉදානි තෙසු ලක්ඛණෙසු අත්තනො අභිරුචිතෙහි ලක්ඛණෙහි භගවත්තං
 ථුතන්තො ආහ – “පසන්නනෙත්තො”තිආදි. භගවා හි
 පඤ්චවණ්ණපසාදසම්පත්තියා පසන්නනෙත්තො,
 පරිපුණ්ණවන්දමණ්ඩලසදිසමුඛත්තා සුමුඛො, ආරොහපරිණාහසම්පත්තියා බ්‍රහ්ම,
 බහ්මපුගත්තතාය උජු, පුත්තිමත්තතාය පතාපවා. යම්පි චෙත්ථ පුබ්බෙ වුත්තං, තං
 “මජ්ඣෙ සමණසංඝස්සා”ති ඉමිනා පරියායෙන ථුතතා පුත වුත්තං. ඊදිසො හි එවං
 විරොචති. එස නයො උත්තරගාමායපි.

557-8. උත්තමවණ්ණනොති උත්තමවණ්ණසම්පන්නස්ස. ජම්බුසණ්ඩස්සාති
 ජම්බුදීපස්ස. පාකටෙන ඉස්සරියං වණ්ණයන්තො ආහ, අපිච චක්කවත්ති
 චතුත්තම්පි දීපානං ඉස්සරො හොති.

559. බත්තියාති ජාතිබත්තියා. හොජාති හොගියා. රාජානොති යෙ කෙච්ච රජ්ජං
 කාරෙත්තා. අනුයන්තාති අනුගාමිනො සෙවකා. රාජාභිරාජාති රාජුතං පූජනියො
 රාජා හුත්වා, චක්කවත්තීති අධිප්පායො. මනුජින්දොති මනුස්සාධිපති පරමිස්සරො
 හුත්වා.

560. එවං වුත්තෙ භගවා “යෙ තෙ භවන්ති අරහන්තො සම්මාසම්බුද්ධා, තෙ
 සකෙ වණ්ණෙ හඤ්ඤමානෙ අත්තානං පාතුකරොන්ති”ති ඉමං සෙලස්ස
 මනොරථං පුරෙන්නො ආහ “රාජාහමස්මි”ති. තත්‍රායමධිප්පායො – යං බො මං
 ත්වං සෙල යාවසි “රාජා අරහසි භවිතුං චක්කවත්ති”ති, එත්ථ අප්පොස්සුක්කො
 හොති, රාජාහමස්මි, සති ච රාජත්තෙ යථා අඤ්ඤො රාජා සමානොපි යොජනසතං
 වා අනුසාසති, ද්වෙ තීණි වා චත්තාරි වා පඤ්ච වා යොජනසතාති යොජනසහස්සං
 වා චක්කවත්ති හුත්වාපි චතුදීපපරියන්තමත්තං වා, නාහමෙවං පරිච්ඡින්නවිසයො.
 අහඤ්භි ධම්මරාජා අනුත්තරො භවග්ගතො අවිච්චරියන්තං කත්වා තිරියං
 අප්පමෙය්‍යා ලොකධාතුයො අනුසාසාමි. යාවතා හි අපදද්විපදාදිහෙදා සත්තා, අහං
 තෙසං අග්ගො. න හි මෙ කොචි සිලෙන වා...පෙ.... විමුත්තිඤ්ඤාණදස්සනෙන වා
 පටිභාගො අත්ථි. ස්වාහං එවං ධම්මරාජා අනුත්තරො අනුත්තරෙතෙව
 චතුසතිපට්ඨානාදිහෙදබොධිපක්ඛියසංඛාතෙන ධම්මෙන චක්කං චත්තෙමි “ඉදං
 පජභථ, ඉදං උපසම්පජ්ජ විහරං”තිආදිනා ආණාචක්කං, “ඉදං බො පන, භික්ඛවෙ,
 දුක්ඛං අරියසච්ච”න්තිආදිනා (සං. නි. 5.1081; මහාව. 14) පරියත්තිධම්මෙන
 ධම්මචක්කමෙව වා. චක්කං අප්පට්චත්තියන්ති යං චක්කං අප්පට්චත්තියං හොති
 සමණෙන වා...පෙ.... කෙනචි ලොකස්මිත්ති.

561-2. එවං අත්තානං ආවිකරොන්තං භගවත්තං දිස්වා පිතිසොමනස්සජාතො
 සෙලො දළ්භිකරණත්ථං “සම්බුද්ධො පට්ඨානාසි”ති ගාමාද්වයමාහ. තත්ථ කො නු
 සෙනාපතීති ධම්මරඤ්ඤො හොතො, ධම්මෙන පචත්තිතස්ස ධම්මචක්කස්ස
 අනුප්පවත්තකො සෙනාපති කොති පුච්ඡි.

563. තෙන ව සමයෙන භගවතො දක්ඛිණපස්සෙ ආයස්මා සාරිපුත්තො නිසින්තො හොති සුවණ්ණපුඤ්ජො විය සිරියා සොභමානො, නං දස්සෙන්තො භගවා “මයා පවත්තිත”න්ති ගාථමාහ. තත්ථ අනුජානො තථාගතන්ති තථාගතහෙතු අනුජානො, තථාගතෙන හෙතුනා ජානොති අත්ථො.

564. එවං “කො නු සෙනාපති”ති පඤ්භං ඛ්‍යාකරිත්වා යං සෙලො ආහ – “සම්බුද්ධො පටිජානාසී”ති, තත්‍ර නං නික්කඩ්ඛං කාතුකාමො “නාහං පටිඤ්ඤාමත්තෙනෙව පටිජානාමි, අපිවාහං ඉමිනා කාරණෙන බුද්ධො”ති ඤාපෙතුං “අභිඤ්ඤෙය්‍ය”න්ති ගාථමාහ. තත්ථ අභිඤ්ඤෙය්‍යන්ති විජ්ජා ව විමුත්ති ව. මග්ගසච්චසමුදයසච්චානි පන භාවෙනබ්බපහාතබ්බානි, හෙතුවවනෙන පන එලසිද්ධිතො තෙසං එලානි නිරොධසච්චදුක්ඛසච්චානිපි වුත්තානෙව භවන්ති. යතො සච්ඡිකාතබ්බං සච්ඡිකතං, පරිඤ්ඤෙය්‍යං පරිඤ්ඤාතන්ති එවම්පෙත්ථ වුත්තමෙව හොති. එවං චතුසච්චභාවනාඑලඤ්ච විජ්ජාවිමුත්තිං දස්සෙන්තො “බුජ්ඣිතබ්බං බුජ්ඣිත්වා බුද්ධො ජානොස්මි”ති යුත්තෙන හෙතුනා බුද්ධත්තං සාධෙති.

565-7. එවං නිජ්ජරියායෙන අත්තානං පාතුකත්වා අත්තනි කඩ්ඛාවිතරණත්ථං බිරාහ්මණං අභිත්ථරයමානො “විනයස්සු”ති ගාථාත්තයමාහ. තත්ථ සල්ලකත්තොති රාගසල්ලාදිසත්තසල්ලකත්තතො. බ්‍රහ්මභූතොති සෙට්ඨභූතො. අතිතුලොති තුලං අතීතො උපමං අතීතො, නිරූපමොති අත්ථො. මාරසෙනජ්ජමද්දෙනොති “කාමා තෙ පඨමා සෙනා”තිආදිකාය “පරෙ ව අවජානාති”ති (සු. නි. 440; මහානි. 28; චූළනි. නන්දමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 47) එවං වුත්තාය මාරපරිසසඬ්ඛානාය මාරසෙනාය පමද්දෙනො. සබ්බාමීත්තෙති ඛන්ධකිලෙසාහිසඬ්ඛාරමච්චුදෙවපුත්තමාරාදිකෙ සබ්බපච්චත්ථිකෙ. වසීකත්වානි අත්තනො වසෙ වත්තෙත්වා. අකුතොභයොති කුතොචි අභයො.

568-70. එවං වුත්තෙ සෙලො බ්‍රාහ්මණො තාවදෙව භගවති සඤ්ජාතජ්ජසාදො පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො හුත්වා “ඉමං භවන්තො”ති ගාථාත්තයමාහ යථා නං පරිපාකගතාය උපනිස්සයසම්පත්තියා සම්මා වොදියමානො. තත්ථ කණ්භාහිජාතිකොති චණ්ඩාලාදිනිවකුලෙ ජානො.

571. තතො තෙපි මාණවකා තථෙව පබ්බජ්ජාපෙක්ඛො හුත්වා “එතඤ්චෙ රුච්චති භොතො”ති ගාථමාහංසු යථා නං තෙන සද්ධිං කතාධිකාරා කුලපුත්තා.

572. අථ සෙලො තෙසු මාණවකෙසු තුට්ඨවිත්තො තෙ දස්සෙන්තො පබ්බජ්ජං යාවමානො “බ්‍රාහ්මණා”ති ගාථමාහ.

573. තතො භගවා යස්මා සෙලො අතීතෙ පදුමුත්තරස්ස භගවතො සාසනෙ තෙසංයෙව තිණ්ණං පුරිසසත්තානං ගණසෙට්ඨො හුත්වා තෙහි සද්ධිං පරිවෙණං කාරාපෙත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි ව කත්වා කමෙන දෙවමනුස්සසම්පත්තිං අනුභවමානො පච්ඡිමෙ භවෙ තෙසංයෙව ආවරියො හුත්වා නිබ්බත්තො, තඤ්ච

තෙසං කම්මං විමුක්තිපරිපාකාය පරිපක්කං එහිභික්ඛුභාවස්ස ව උපනිස්සයභූතං,
 තස්මා තෙ සබ්බෙව එහිභික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බාපෙන්නො “ස්වාක්ඛාත”න්ති
 ගාථමාහ. තත්ථ සන්දිට්ඨිකන්ති පච්චක්ඛං. අකාලිකන්ති
 මග්ගානන්තරඵලප්පත්තිතො න කාලන්තරෙ පත්තබ්බඵලං. යක්ථාති යන්නිමිත්තා.
 මග්ගබ්බමචරියනිමිත්තා හි පබ්බජ්ජා අප්පමත්තස්ස සතිවිජ්ජවාසවිරහිතස්ස තිසු
 සික්ඛාසු සික්ඛතො අමොසා හොති. තෙනාහ – “ස්වාක්ඛාතං...පෙ....
 සික්ඛතො”ති.

එවඤ්ච වත්වා “එථ භික්ඛවො”ති භගවා අවොච. තෙ සබ්බෙ පත්තචීවරධරා
 හුත්වා ආකාසෙනාගම්ම භගවන්තං අභිවාදෙසුං. එවම්මං තෙසං එහිභික්ඛුභාවං
 සන්ධාය සඬගීතිකාරා “අලත්ථ ඛො සෙලො...පෙ.... උපසම්පද”න්ති ආහංසු.

භුත්තාවිත්ති භුත්තවන්තං. ඔනීතපත්තපාණිත්ති පත්තතො ඔනීතපාණිං,
 අපනීතභත්ථන්ති චුත්තං හොති. තත්ථ “උපගන්ත්වා”ති පාඨසෙසො දට්ඨබ්බො.
 ඉතරථා හි භගවන්තං එකමන්තං නිසීදිති න යුජ්ජති.

574. අග්ගිහුත්තමුඛාති භගවා කෙණියස්ස චිත්තානුකූලවසෙන අනුමොදන්තො
 එවමාහ. තත්ථ අග්ගිපරිවරියං විනා බ්‍රාහ්මණානං යඤ්ඤාභාවතො “අග්ගිහුත්තමුඛා
 යඤ්ඤා”ති චුත්තං. අග්ගිහුත්තසෙට්ඨා අග්ගිහුත්තපධානාති අත්ථො. වෙදෙ
 සජ්ඣායන්තෙහි පඨමං සජ්ඣායිතබ්බතො සාවිත්ති “ජන්දසො මුඛ”න්ති චුත්තා.
 මනුස්සානං සෙට්ඨතො රාජා “මුඛ”න්ති චුත්තො. නදීනං ආධාරතො පටිසරණතො
 ව සාගරො “මුඛ”න්ති චුත්තො. වන්දයොගවසෙන “අජ්ජ කත්තිකා අජ්ජ
 රොහිතී”ති සඤ්ජානනතො ආලොකකරණතො සොම්මභාවතො ව
 “නක්ඛත්තානං මුඛං වන්දො”ති චුත්තො. තපන්තානං අග්ගන්තා ආදිච්චො
 “තපනං මුඛ”න්ති චුත්තො. දක්ඛිණෙය්‍යානං පන අග්ගන්තා විසෙසෙන තස්මිං
 සමයෙ බුද්ධජ්ජමුඛං සඬසං සන්ධාය “පුඤ්ඤං ආකඬ්ඛමානානං, සඬසො වෙ
 යජනං මුඛ”න්ති චුත්තො. තෙන සඬසො පුඤ්ඤස්ස ආයමුඛන්ති දස්සෙති.

576. යං තං සරණන්ති අඤ්ඤාඛ්‍යාකරණගාථමාහ. තස්සත්ථො – පඤ්චභි
 වක්ඛුහි වක්ඛුමා භගවා, යස්මා මයං ඉතො අට්ඨමෙ දිවසෙ තං සරණං අගමම්හ,
 තස්මා සත්තරත්තෙන තච සාසනෙ අනුත්තරෙන දමථෙන දන්තම්හ. අහො තෙ
 සරණස්ස ආනුභාවොති.

577-8. තතො පරං භගවන්තං ද්විභි ගාථාහි ථුනිත්වා තතියාය වන්දනං යාවති –

579.

“භික්ඛවො තිසතා ඉමෙ, තිට්ඨන්ති පඤ්ජලිකතා;
 පාදෙ වීර පසාරෙහි, නාගා වන්දන්තු සත්ථුනො”ති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය සෙලසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. සල්ලසුත්තවණ්ණනා

580. අනිමිත්තන්ති සල්ලසුත්තං. කා උප්පත්ති? භගවතො කිර උපට්ඨාකො එකො උපාසකො, තස්ස පුත්තො කාලමකාසි. සො පුත්තසොකාහිභූතො සත්තාහං නිරාභාරො අහොසි. තං අනුකම්පන්තො භගවා තස්ස සරං ගන්ත්වා සොකවිතොදනත්ථං ඉමං සුත්තමහාසි.

තත්ථ අනිමිත්තන්ති කිරියාකාරනිමිත්තවිරහිතං. යථා හි ‘‘යදාහං අක්ඛිං වා නිබ්බණ්ණස්සාමි, භමුකං වා උක්ඛිපිස්සාමි, තෙන නිමිත්තෙන තං භණ්ඩං අවහරා’’ තිආදීසු කිරියාකාරනිමිත්තමත්ථි, න එවං ජීවිතෙ. න හි සක්කා ලද්ධං ‘‘යාවාහං ඉදං වා ඉදං වා කරොමි, තාව ත්වං ජීව, මා මියා’’ ති. අනඤ්ඤාතන්ති අතො එව න සක්කා එකංසෙන අඤ්ඤාතුං ‘‘එත්තකං වා එත්තකං වා කාලං ඉමිනා ජීවිතබ්බ’’ ත්ති ගතියා ආයුපරියන්තවසෙන වා. යථා හි වාතුමහාරාජිකාදීනං පරිමිතං ආයු, න තථා මච්චානං, එවමිපි එකංසෙන අනඤ්ඤාතං.

කසිරන්ති අනෙකපච්චයපට්ඨෙද්ධවුත්තිභාවතො කිච්ඡං න සුඛයාපතියං. තථා හි තං අස්සාසපට්ඨෙද්ධඤ්ච, පස්සාසපට්ඨෙද්ධඤ්ච, මහාභූතපට්ඨෙද්ධඤ්ච, කබ්බිකාරාභාරපට්ඨෙද්ධඤ්ච, උස්මාපට්ඨෙද්ධඤ්ච, විඤ්ඤාණපට්ඨෙද්ධඤ්ච. අනස්සසන්තොපි හි න ජීවති අපස්සසන්තොපි. චතුසු ව ධාතුසු කට්ඨමුඛාදිආසිවිසදට්ඨො විය කායො පථව්ධාතුප්පකොපෙන තාව ථද්ධො හොති කලිඨගරසදිසො. යථාහ –

‘‘පත්ථද්ධො භවති කායො, දට්ඨො කට්ඨමුඛෙන වා;
පථව්ධාතුප්පකොපෙන, හොති කට්ඨමුඛෙව සො’’ ති. (ධ. ස. අට්ඨ. 584);

ආපොධාතුප්පකොපෙන පුත්තිභාවං ආපජ්ජිත්වා පග්ගරිතපුබ්බමංසලොහිතො අට්ඨිවම්මාවසෙසො හොති. යථාහ –

‘‘පුත්තිකො භවති කායො, දට්ඨො පුත්තිමුඛෙන වා;
ආපොධාතුප්පකොපෙන, හොති පුත්තිමුඛෙව සො’’ ති. (ධ. ස. අට්ඨ. 584);

තෙජොධාතුප්පකොපෙන අභිගාරකාසුයං පක්ඛිත්තො විය සමන්තා පරිඛය්හති. යථාහ –

‘‘සන්තත්තො භවති කායො, දට්ඨො අග්ගිමුඛෙන වා;
තෙජොධාතුප්පකොපෙන, හොති අග්ගිමුඛෙව සො’’ ති. (ධ. ස. අට්ඨ. 584);

වායොධාතුප්පකොපෙන සඤ්ජ්ජ්ජමානසන්ධිබන්ධනො පාසාණෙහි කොට්ටෙත්වා සඤ්චුණ්ණියමානට්ඨිකො විය ව හොති. යථාහ –

“සඤ්ජින්නො භවති කායො, දට්ඨො සත්ථමුඛෙන වා;
වායොධාතුප්පකොපෙන, හොති සත්ථමුඛෙව සො”ති. (ධ. ස. අට්ඨ. 584);

ධාතුප්පකොපඛියාපන්නකායොපි ච න ජීවති. යදා පන තා ධාතුයො
අඤ්ඤමඤ්ඤං පතිට්ඨානාදිකිච්චං සාධෙන්නාපි සමං වහන්ති, තදා ජීවිතං පවත්ති.
එවං මහාභූතපට්ඨෙද්ධඤ්ච ජීවිතං. දුබ්භික්ඛාදීසු පන ආභාරූපවිෂෙදෙන සත්තානං
ජීවිතක්ඛයො පාකටො එව. එවං කබලිකාරාභාරපට්ඨෙද්ධඤ්ච ජීවිතං. තථා
අසිතපිතාදිපරිපාකෙ කම්මජතෙජෙ ඛිණෙ සත්තා ජීවිතක්ඛයං පාපුණන්නාපි පාකටා
එව. එවං උස්මාපට්ඨෙද්ධඤ්ච ජීවිතං. විඤ්ඤාණෙ පන නිරුද්ධෙ නිරුද්ධතො පභූති
සත්තානං න හොති ජීවිතන්ති එවමිති ලොකෙ පාකටමෙව. එවං
විඤ්ඤාණපට්ඨෙද්ධඤ්ච ජීවිතං. එවං අනෙකපච්චයපට්ඨෙද්ධචුත්තිභාවතො කසිරං
වෙදිතබ්බං.

පරිත්තඤ්චාති අප්පකං, දෙවානං ජීවිතං උපනිධාය තිණග්ගෙ
උස්සාවබ්බිදුසදිසං, විත්තක්ඛණතො උද්ධං අභාවෙන වා පරිත්තං. අනිදිසායුකොපි
හි සත්තො අතීතෙන විත්තෙන ජීවිත්ථ න ජීවති න ජීවිස්සති, අනාගතෙන ජීවිස්සති
න ජීවති න ජීවිත්ථ, පච්චුප්පන්නෙන ජීවති න ජීවිත්ථ න ජීවිස්සති. චුත්තඤ්චෙතං –

“ජීවිතං අත්තභාවො ව, සුඛදුක්ඛා ව කෙවලා;
එකච්ඡත්තසමායුත්තා, ලභුසො වත්තතෙ ඛණො.

“චුල්ලාසිතිසහස්සානි, කප්පා තිට්ඨන්ති යෙ මරු;
නත්තෙව තෙපි ජීවන්ති, ද්විභි විත්තෙහි සංයුතා”ති. (මහානි. 10);

තඤ්ච දුක්ඛෙන සංයුතන්ති තඤ්ච ජීවිතං එවං අනිමිත්තමනඤ්ඤාතං කසිරං
පරිත්තඤ්ච සමානමිපි
සිතුණ්හඩංසමකසාදිසම්ඵස්සබුජ්ජිපාසාසඬ්ඛාරදුක්ඛවිපරිණාමදුක්ඛදුක්ඛදුක්ඛෙනි
සංයුතං. කිං චුත්තං හොති? යස්මා ඊදිසං මච්චානං ජීවිතං, තස්මා ත්වං යාව තං
පරික්ඛයං න ගච්ඡති, තාව ධම්මවරියමෙව බුහය, මා පුත්තමනුසොවාති.

581. අථාපි මඤ්ඤෙය්‍යාසි “සබ්බුපකරණෙහි පුත්තං අනුරක්ඛන්තස්සාපි මෙ
සො මතො, තෙන සොවාමි”ති, එවමිපි මා සොවි. න හි සො උපක්කමො අත්ථී,
යෙන ජාතා න මීයාරෙ, න හි සක්කා කෙනවි උපක්කමෙන ජාතා සත්තා මා
මරන්තුති රක්ඛිතුන්ති චුත්තං හොති. තතො යස්මා සො “ජරං පත්වා නාම, භන්තෙ,
මරණං අනුරූපං, අනිදහරො මෙ පුත්තො මතො”ති වින්තෙසි, තස්මා ආහ “ජරමිපි
පත්වා මරණං, එවංධම්මා හි පාණිනො”ති, ජරං පත්වාපි අප්පත්වාපි මරණං, නත්ථී
එත්ථ නියමොති චුත්තං හොති.

582. ඉදානි තමත්ථං නිදස්සනෙන සාධෙන්නො “එලානම්ච
පක්කාන”න්තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – යථා එලානං පක්කානං යස්මා
සූරියුග්ගමනතො පභූති සූරියාතපෙන සන්තප්පමානෙ රුක්ඛෙ පට්ඨිරසො ව

ආපොරසො ව පත්තතො සාධං සාධතො ඛන්ධං ඛන්ධතො මූලන්ති එවං
අනුක්කමෙන මූලතො පථවිමෙව පවිසති, ඔගමනතො පභුති පන පථවිතො මූලං
මූලතො ඛන්ධන්ති එවං අනුක්කමෙන සාධාපත්තපල්ලවාදීනි පුන ආරොහති, එවං
ආරොහන්තො ව පරිපාකගතෙ එලෙ වණ්ටමූලං න පවිසති. අථ සූරියානපෙන
තස්පමානෙ වණ්ටමූලෙ පරිළාභො උප්පජ්ජති. තෙන තානි එලානි පාතො පාතො
නිච්චකාලං පතන්ති, තෙසං පාතො පතනතො භයං භොති, පතනා භයං භොතීති
අත්ථො. එවං ජාතානං මච්චානං නිච්චං මරණතො භයං. පක්කඵලසදිසා හි සත්තාති.

583-6. කිඤ්ච හියොයා “යථාපි කුම්භකාරස්ස...පෙ.... ජීවිත”න්ති. තස්මා
“දහරා ව...පෙ.... පරායණා”ති එවං ගණ්භ, එවඤ්ච ගහෙන්වා “තෙසං
මච්චු...පෙ.... ඤාතී වා පන ඤාතකෙ”ති එවමපි ගණ්භ. යස්මා ව න පිතා තායතෙ
පුත්තං, ඤාතී වා පන ඤාතකෙ, තස්මා පෙක්ඛතංයෙව...පෙ.... නීයති.

තත්ථ අයං යොජනා – පස්සමානානංයෙව ඤාතීනං “අම්ම, තාතා”තිආදිනා
නයෙන පුටු අනෙකස්පකාරකං ලාලපනංයෙව මච්චානං එකමෙකො මච්චො යථා
ගො වජ්ඣො එවං නීයති, එවං පස්ස, උපාසක, යාව අතාණො ලොකොති.

587. තත්ථ යෙ බුද්ධපච්චෙකබුද්ධාදයො ධිතිසම්පන්නා, තෙ “එවමබ්භාහතො
ලොකො මච්චුනා ව ජරාය ව, සො න සක්කා කෙනචි පරිත්තාණං කාතු”න්ති යස්මා
ජානන්ති, තස්මා ධීරා න සොචන්ති විදිත්වා ලොකපරියායං. ඉමං ලොකසභාවං
ඤ්ඤාතො න සොචන්තීති වුත්තං භොති.

588. ත්වං පන යස්ස මග්ගං...පෙ.... පරිදෙවසි. කිං වුත්තං භොති? යස්ස
මාතුකුච්ඡිං ආගතස්ස ආගතමග්ගං වා ඉතො චචිත්වා අඤ්ඤත්ථ ගතස්ස ගතමග්ගං
වා න ජානාසි, තස්ස ඉමෙ උභො අන්තෙ අසම්පස්සං නිරත්ථං පරිදෙවසි. ධීරා පන
තෙ පස්සන්තා විදිත්වා ලොකපරියායං න සොචන්තීති.

589. ඉදානි “නිරත්ථං පරිදෙවසි”ති එත්ථ වුත්තපරිදෙවනාය නිරත්ථකභාවං
සාධෙන්නො “පරිදෙවයමානො චෙ”තිආදිමාහ. තත්ථ උදබ්බහෙති උබ්බහෙයා
ධාරෙයා, අත්තනි සඤ්ජනෙයානි අත්ථො. සම්මුල්ලො හිංසමත්තානන්ති
සම්මුල්ලො හුත්වා අත්තනං බාධෙන්නො. කයිරා චෙ නං විචක්ඛණොති යදි
තාදියො කඤ්චි අත්ථං උදබ්බහෙ, විචක්ඛණොපි නං පරිදෙවං කරෙයා.

590. න හි රුණ්ණොනාති එත්ථායං යොජනා – න පන කොචි රුණ්ණොන වා
සොකෙන වා චෙතසො සන්තිං පජ්ජොති, අපිච ඛො පන රොදනො සොචතො ව
හියොයා අස්ස උප්පජ්ජතෙ දුක්ඛං, සරිරඤ්ච දුබ්බණ්ණියාදිහි උපහඤ්ඤතීති.

591. න තෙන පෙතාති තෙන පරිදෙවනෙන කාලකතා න පාලෙන්ති න
යාපෙන්ති, න තං තෙසං උපකාරාය භොති. තස්මා නිරත්ථා පරිදෙවනාති.

592. න කෙවලඤ්ච නිරත්ථා, අනත්ථමිඨි ආවහති. කස්මා? යස්මා
සොකමප්පජ්ඣං ...පෙ.... වසමන්වගු. තත්ථ අනුත්ථුනන්තොති අනුසොචන්තො.
වසමන්වගුති වසං ගතො.

593. එවමිඨි නිරත්ථකත්තං අනත්ථාවහත්තඤ්ච සොකස්ස දස්සෙත්වා ඉදානි
සොකචිත්තයත්ථං ඔවදන්තො “අඤ්ඤෙඨි පස්සා”ති ආදිමාහ. තත්ථ ගමිනෙති
ගමිකෙ, පරලොකගමනසජ්ජෙ යි තෙති වුත්තං හොති. එන්දන්තෙවිධ පාණිනොති
මරණභයෙන එන්දමානෙයෙව ඉධ සත්තෙ.

594. යෙන යෙනාති යෙනාකාරෙන මඤ්ඤන්ති “දිසායුකො භවිස්සති,
අරොගො භවිස්සති”ති. තතො තං අඤ්ඤථායෙව හොති, සො එවං මඤ්ඤිතො
මරතිඨි, රොගීඨි හොති. එතාදිසො අයං විනාභාවො මඤ්ඤිතප්පච්චනීකෙන හොති,
පස්ස, උපාසක, ලොකසභාවන්ති එවමෙත්ථ අධිප්පායයොජනා වෙදිතබ්බො.

596. අරහතො සුත්ථාති ඉමං එවරූපං අරහතො ධම්මදෙසනං සුත්ථා. නෙසො
ලබ්භා මයා ඉතීති සො පෙනො “ඉදානි මයා පුන ජීවතු”ති න ලබ්භා ඉති
පරිජානන්තො, විනෙයා පරිදෙවිතන්ති වුත්තං හොති.

597. කිඤ්ච භියො - “යථා සරණමාදිත්තං...පෙ.... ධංසයෙ”ති. තත්ථ ධිරො
ධිතිසම්පදාය, සපඤ්ඤො සාභාවිකපඤ්ඤාය, පණ්ඩිතො බාහුසච්චපඤ්ඤාය,
කුසලො චිත්තකජාතිකතාය වෙදිතබ්බො. චිත්තාමයසුතමයභාවනාමයපඤ්ඤාහි වා
යොජෙතබ්බං.

598-9. න කෙවලඤ්ච සොකමෙව, පරිදෙවං...පෙ.... සල්ලමත්තතො. තත්ථ
පජ්ජපන්ති තණ්හං. දොමනස්සන්ති වෙතසිකදුක්ඛං. අබ්බහෙති උද්ධරෙ. සල්ලන්ති
එතමෙව තිප්පකාරං දුන්නිහරණට්ඨෙත අන්තොවිජ්ඣානට්ඨෙත ව සල්ලං. පුබ්බෙ
වුත්තං සත්තවිධං රාගාදිසල්ලං වා. එතස්මිඤ්ඨි අබ්බුල්ලෙහ සල්ලෙ
අබ්බුල්ලසල්ලො...පෙ.... නිබ්බුතොති අරහත්තනිකුටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.
තත්ථ අසිතොති තණ්හාදිට්ඨිහි අනිස්සිතො. පජ්ජයාති පාපුණිත්වා. සෙසං ඉධ
ඉතො පුබ්බෙ වුත්තත්තා උත්තානත්ථමෙව, තස්මා න වණ්ණිතං.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය සල්ලසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. වාසෙට්ඨසුත්තවණ්ණනා

එවං මෙ සුතන්ති වාසෙට්ඨසුත්තං. කා උප්පත්ති? අයමෙව යාස්ස නිදානෙ
වුත්තා අත්ථවණ්ණනං පනස්ස වුත්තනයාති උත්තානත්ථානි ව පදානි පරිහරන්තා
කරිස්සාම. ඉච්ඡානඩගලොති ගාමස්ස නාමං. බ්‍රාහ්මණමහාසාලානං වඩ්ඤී
තාරුක්ඛො තොදෙයොති වොහාරනාමමෙතං. පොක්ඛරසාති ජාණුස්සොණීති

නෙමිත්තිකං. තෙසු කිර එකො හිමවන්තපස්සෙ පොක්ඛරණියා පදුමෙ නිබ්බත්තො,
අඤ්ඤතරො තාපසො තං පදුමං ගහෙත්වා තත්ථ සයිතං දාරකං දිස්වා සංවඩ්ඨෙත්වා
රඤ්ඤො දස්සෙසි. පොක්ඛරෙ සයිතත්තා “පොක්ඛරසාති”ති වස්ස නාමමකාසි.
එකස්ස ධානන්තරෙ නෙමිත්තිකං. තෙන කිර ජාණුස්සොණිනාමකං
පුරොහිතට්ඨානං ලද්ධං, සො තෙනෙව පඤ්ඤායි.

තෙ සබ්බෙපි අඤ්ඤෙ ව අභිඤ්ඤාතා අභිඤ්ඤාතා බ්‍රාහ්මණමහාසාලා කස්මා
ඉච්ඡානඬගලෙ පටිවසන්ති? වෙදසජ්ඣායනපරිච්ඡිංසනත්ථං. තෙන කිර සමයෙන
කොසලජනපදෙ වෙදකා බ්‍රාහ්මණා වෙදානං සජ්ඣායකරණත්ථඤ්ච
අත්ථුපපරික්ඛණත්ථඤ්ච තස්මිංයෙව ගාමෙ සන්නිපතන්ති. තෙන තෙපි
අත්තරන්තරා අත්තනො භොගගාමනො ආගම්ම තත්ථ පටිවසන්ති.

වාසෙට්ඨහාරද්වාජානන්ති වාසෙට්ඨස්ස ව හාරද්වාජස්ස ව. අයමන්තරාකථාති
යං අත්තනො සභායකභාවානුරූපං කථං කථෙත්තා අනුච්චරිංසු, තස්සා කථාය
අත්තරා වෙමජ්ඣෙයෙව අයං අඤ්ඤා කථා උදපාදිති වුත්තං හොති.
සංසුද්ධගහණිකොති සංසුද්ධකුච්ඡිකො, සංසුද්ධාය බ්‍රාහ්මණියා එව කුච්ඡිස්මිං
නිබ්බත්තොති අධිප්පායො. “සමවෙපාකිනියා ගහණියා”ති ආදීසු හි උදරග්ගි
“ගහණි”ති වුච්චති. ඉධ පන මාතුකුච්ඡි. යාව සත්තමාති මාතු මාතා, පිතු පිතාති එවං
පටිලොමෙන යාව සත්ත ජාතියො. එත්ථ ව පිතාමහො ව පිතාමහී ව පිතාමහා, තථා
මාතාමහො ව මාතාමහී ව මාතාමහා, පිතාමහා ව මාතාමහා ව පිතාමහායෙව.
පිතාමහානං යුගං පිතාමහයුගං. යුගන්ති ආයුජ්ජමාණං. අභිලාපමත්තමෙව වෙතං,
අත්ථනො පන පිතාමහායෙව පිතාමහයුගං. අක්ඛිත්තොති ජාතිං ආරඬ්භ “කිං
සො”ති කෙනෙව අනවඤ්ඤාතො. අනුපක්කුට්ඨොති ජාතිසන්දොසවාදෙන
අනුපක්කුට්ඨපුබ්බො. වතසම්පන්නොති ආචාරසම්පන්නො. සඤ්ඤාපෙතුන්ති
ඤාපෙතුං බොධෙතුං, නිරන්තරං කාතුන්ති වුත්තං හොති. ආයාමාති ගච්ඡාම.

600. අනුඤ්ඤාතපට්ඤ්ඤාතාති “තෙවිජ්ජා තුම්භෙ”ති එවං මයං ආචරියෙහි ව
අනුඤ්ඤාතා අත්තනා ව පටිජානිමිහාති අත්ථො. අස්මාති හවාම. උභොති ද්වෙපි
ජනා. අහං පොක්ඛරසාතිස්ස, තාරුක්ඛස්සායං මාණවොති අහං පොක්ඛරසාතිස්ස
ජෙට්ඨන්තෙවාසී අග්ගසිස්සො, අයං තාරුක්ඛස්සාති අධිප්පායෙන හණති
ආචරියසම්පත්තිං අත්තනො සම්පත්තිඤ්ච දීපෙන්තො.

601. තෙවිජ්ජානන්ති තිවෙදානං. කෙවලිනොති නිට්ඨඬගතා. අස්මසෙති අම්භ
හවාම. ඉදාති තං කෙවලිභාවං විත්ථාරෙන්තො ආහ – “පදකස්මා...පෙ....
සාදිසා”ති. තත්ථ ජජ්ජෙති වෙදෙ. කම්මුනාති දසවිධෙන කුසලකම්මපට්ඨකම්මුනා.
අයඤ්ඤි පුබ්බෙ සත්තවිධං කායවච්ඡිකම්මං සන්ධාය “යනො බො හො සීලවා
හොති”ති ආහ. තිවිධං මනොකම්මං සන්ධාය “වතසම්පන්නො”ති ආහ. තෙන
සමන්තාගතො හි ආචාරසම්පන්නො හොති.

602-5. ඉදානි තං වචනන්තරෙන දස්සෙන්නො ආහ – “අහඤ්ච කම්මුතා බුම්”ති. බයාතීතන්ති උභතභාවං අතීතං, පරිපුණ්ණන්ති අත්ථො. පෙච්චාති උපගන්ත්වා. නමස්සන්තීති නමො කරොන්ති. චක්ඛුං ලොකෙ සමුප්පන්නන්ති අවිජ්ජන්ධකාරෙ ලොකෙ, තං අන්ධකාරං විධමිත්වා ලොකස්ස දිට්ඨධම්මිකාදිඅත්ථසන්දස්සනෙන චක්ඛු හුත්වා සමුප්පන්නං.

606. එවං අභිත්ථවිත්වා වාසෙට්ඨෙත යාවිතො භගවා ද්වෙපි ජනෙ සඬගණ්හන්තො ආහ – “තෙසං වො අහං බ්‍යක්ඛිස්ස”න්තිආදි. තත්ථ බ්‍යක්ඛිස්සන්ති බ්‍යාකරිස්සාමි. අනුපුබ්බන්ති තිට්ඨතු තාව බ්‍රාහ්මණවින්තා, කීට්ඨපට්ඨගතිණරුක්ඛතො පභුති වො අනුපුබ්බං බ්‍යක්ඛිස්සන්ති එවමෙත්ථ අධිජ්ජායො වෙදිතබ්බො, එවං විත්ථාරකථාය විනෙතබ්බා හි තෙ මාණවකා. ජාතිවිභවගන්ති ජාතිවිත්ථාරං. අඤ්ඤමඤ්ඤා හි ජාතියොති තෙසං තෙසඤ්ඤි පාණානං ජාතියො අඤ්ඤා අඤ්ඤා නානජ්ජකාරාති අත්ථො.

607. තතො පාණානං ජාතිවිභවගෙ කට්ඨෙතබ්බෙ “තිණරුක්ඛෙපි ජානාථා”ති අනුපාදින්නකානං තාව කට්ඨෙතං ආරද්ධො. තං කිමත්ථමිති වෙ? උපාදින්නෙසු සුබඤ්ඤාපනත්ථං. අනුපාදින්නෙසු හි ජාතිභෙදෙ ගහිතෙ උපාදින්නෙසු සො පාකට්ඨරො හොති. තත්ථ තිණානි නාම අත්තොපේග්ගුනි බහිසාරානි. තස්මා තාලනාලිකෙරාදයොපි තිණසඬගහං ගච්ඡන්ති. රුක්ඛා නාම බහිපේග්ගු අත්තොසාරා. තිණානි ච රුක්ඛා ච තිණරුක්ඛා. තෙ උපයොගබ්‍රව්වනෙන දස්සෙන්නො ආහ – “තිණරුක්ඛෙපි ජානාථා”ති. න වාපි පටිජානරෙති “මයං තිණා, මයං රුක්ඛා”ති එවමිපි න පටිජානන්ති. ලිඬගං ජාතිමයන්ති අපටිජානන්තානම්පි ච තෙසං ජාතිමයමෙව සණ්ඨානං අත්තතො මූලභූතතිණාදිසදිසමෙව හොති. කිං කාරණං? අඤ්ඤමඤ්ඤා හි ජාතියො, යස්මා අඤ්ඤා තිණජාති, අඤ්ඤා රුක්ඛජාති; තිණෙසුපි අඤ්ඤා තාලජාති, අඤ්ඤා නාලිකෙරජාතීති එවං විත්ථාරෙතබ්බං.

තෙන කිං දීපෙති? යං ජාතිවසෙන නානා හොති, තං අත්තතො පටිඤ්ඤං පරෙසං වා උපදෙසං විනාපි අඤ්ඤජාතීතො විසෙසෙන ගය්හති. යදි ච ජාතියා බ්‍රාහ්මණො භවෙය්‍ය, සොපි අත්තතො පටිඤ්ඤං පරෙසං වා උපදෙසං විනා ඛත්තියතො වෙස්සසුද්දතො වා විසෙසෙන ගය්හෙය්‍ය, න ච ගය්හති, තස්මා න ජාතියා බ්‍රාහ්මණොති. පරතො පන “යථා එතාසු ජාතීසු”ති ඉමාය ගාථාය එතමත්ථං වචිභෙදෙනෙව ආචිකරිස්සති.

608. එවං අනුපාදින්නෙසු ජාතිභෙදං දස්සෙත්වා උපාදින්නෙසු තං දස්සෙන්නො “තතො කීට්ඨ”ති එවමාදිමාහ. තත්ථ කීට්ඨාති කිමයො. පට්ඨගාති පට්ඨගායෙව. යාව කුන්ථකිපිල්ලිකෙති කුන්ථකිපිල්ලිකං පරියන්තං කත්වාති අත්ථො.

609. බුද්දකෙති කාලකකණ්ඩකාදයො. මහල්ලකෙති සසබ්බොරාදයො. සබ්බෙ හි තෙ අනෙකවණ්ණා.

610. පාදුරෙරනි උදරපාදෙ, උදරංයෙව යෙසං පාදානි වුත්තං හොති.
දීසපිට්ඨිකෙති සප්පානඤ්ඤි සීසතො යාව නඬගුට්ඨා පිට්ඨි එව හොති, තෙන තෙ
“දීසපිට්ඨිකා”ති වුච්චන්ති. තෙපි අනෙකප්පකාරා ආසිවිසාදිහෙදෙන.

611. ඔදකෙති උදකම්භි ජාතෙ. මච්ඡාපි අනෙකප්පකාරා
රොහිතමච්ඡාදිහෙදෙන.

612. පක්ඛිති සකුණෙ. තෙ හි පක්ඛානං අත්ථිතාය “පක්ඛි”ති වුච්චන්ති.
පත්තෙහි යන්තිති පත්තයානා. වෙහාසෙ ගච්ඡන්තිති විහඬගමා. තෙපි
අනෙකප්පකාරා කාකාදිහෙදෙන.

613. එවං ථලජලාකාසගොචරානං පාණානං ජාතිහෙදං දස්සෙත්වා ඉදානි
යෙනාධිප්පායෙන තං දස්සෙසි, තං ආවිකරොත්තො “යථා එතාසු”ති ගාථමාහ.
තස්සත්ථො සඬබ්බෙපතො පුබ්බෙ වුත්තාධිප්පායවණ්ණනාවසෙනෙව වෙදිතබ්බො.

614-6. විත්ථාරතො පනෙත්ථ යං වත්තබ්බං, තං සයමෙව දස්සෙත්තො “න
කෙසෙහි”තිආදිමාහ. තත්‍රායං යොජනා – යං වුත්තං “නත්ථි මනුස්සෙසු ලිඬගං
ජාතිමයං පුටු”ති, තං එවං නත්ථිති වෙදිතබ්බං. සෙය්‍යථිදං, න කෙසෙහිති. න හි
“බ්‍රාහ්මණානං ඊදිසා කෙසා හොන්ති, ඛත්තියානං ඊදිසා”ති නියමො අත්ථි යථා
හත්ථිඅස්සමිගාදීනන්ති ඉමිනා නයෙන සබ්බං යොජෙතබ්බං. ලිඬගං ජාතිමයං නෙව,
යථා අඤ්ඤාසු ජාතිසුති ඉදං පන වුත්තස්සෙවත්ථස්ස නිගමනන්ති වෙදිතබ්බං. තස්ස
යොජනා – තදෙව යස්මා ඉමෙහි කෙසාදිහි නත්ථි මනුස්සෙසු ලිඬගං ජාතිමයං පුටු,
තස්මා වෙදිතබ්බමෙතං “බ්‍රාහ්මණාදිහෙදෙසු මනුස්සෙසු ලිඬගං ජාතිමයං නෙව යථා
අඤ්ඤාසු ජාතිසු”ති.

617. ඉදානි එවං ජාතිහෙදෙ අසන්තෙපි බ්‍රාහ්මණො ඛත්තියොති ඉදං නානත්තං
යථා ජාතං, තං දස්සෙතුං “පච්චත්ත”න්ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – එතං
තිරච්ඡානානං විය යොනිසිද්ධමෙව කෙසාදිසණ්ඨානානත්තං මනුස්සෙසු
බ්‍රාහ්මණාදීනං අත්තනො අත්තනො සරිරෙසු න විජ්ජති. අවිජ්ජමානෙපි පන එතස්මිං
යදෙනං බ්‍රාහ්මණො ඛත්තියොති නානත්තවිධානපරියායං වොකාරං, තං
වොකාරඤ්ච මනුස්සෙසු සමඤ්ඤාය පවුච්චති, වොහාරමත්තෙන වුච්චති.

619-625. එත්තාවතා හගවා භාරද්වාජස්ස වාදං නිග්ගහෙත්වා ඉදානි යදි ජාතියා
බ්‍රාහ්මණො හවෙය්‍ය, ආජීවසීලාචාරවිපත්තොපි බ්‍රාහ්මණො හවෙය්‍ය. යස්මා පන
පොරාණා බ්‍රාහ්මණා තස්ස බ්‍රාහ්මණභාවං න ඉච්ඡන්ති ලොකෙ ව අඤ්ඤෙපි
පණ්ඩිතමනුස්සා, තස්මා වාසෙට්ඨස්ස වාදපග්ගහණත්ථං තං දස්සෙත්තො “යො හි
කොච්චි මනුස්සෙසු”තිආදිකා අට්ඨ ගාථායො ආහ. තත්ථ ගොරක්ඛන්ති
බෙත්තරක්ඛං, කසිකම්මන්ති වුත්තං හොති. පථවී හි “ගො”ති වුච්චති, තප්පහෙදො
ව බෙත්තං. පුටුසිප්පෙනාති තත්තවායකම්මාදිනානාසිප්පෙන. වොහාරන්ති

වණිජ්ජං. පරපෙස්සෙනාති පරෙසං වෙය්‍යාවච්චෙන. ඉස්සත්ථන්ති ආවුධජීවිකං,
උසුඤ්ච සත්තිඤ්චාති චුත්තං හොති. පොරොභිච්චෙනාති පුරොහිතකම්මෙන.

626. එවං බ්‍රාහ්මණසමයෙන ච ලොකවොහාරෙන ච ආජීවසීලාචාරවිපත්තස්ස
අබ්‍රාහ්මණභාවං සාධෙත්වා එවං සන්තෙන න ජාතියා බ්‍රාහ්මණො, ගුණෙහි පන
බ්‍රාහ්මණො හොති. තස්මා යත්ථ යත්ථ කුලෙ ජාතො යො ගුණවා, සො බ්‍රාහ්මණො,
අයමෙත්ථ ඤායොති එවමෙන ඤායං අත්ථතො ආපාදෙත්වා පුන තදෙව ඤායං
වචිහෙදෙන පකාසෙත්තො ආහ “න වාහං බ්‍රාහ්මණං බුමි”ති.

තස්සත්ථො – අහං පන ය්වායං චතුස්ස යොනීස්ස යත්ථ කත්ථවි ජාතො, තත්‍රාපි වා
විසෙසෙන යො බ්‍රාහ්මණසමඤ්ඤිතාය මාතරි සම්භූතො, තං යොනිජං මත්තිසම්භවං
යා වායං “උභතො සුජාතො”තිආදිනා (දී. නි. 1.303; ම. නි. 2.424) නයෙන
බ්‍රාහ්මණෙහි බ්‍රාහ්මණස්ස පරිසුද්ධඋප්පත්තිමග්ගසම්බන්ධතා යොනි කටීයති,
“සංසුද්ධගහණිකො”ති ඉමිනා ච මාතුසම්පත්ති, තතොපි ජාතසම්භූතත්තා
“යොනිජො මත්තිසම්භවො”ති ච චුච්චති, තම්පි යොනිජං මත්තිසම්භවං ඉමිනා ච
යොනිජමත්තිසම්භවමත්තෙන බ්‍රාහ්මණං න බුමි. කස්මා? යස්මා “හො හො”ති
චචනමත්තෙන අඤ්ඤෙහි සකිඤ්චනෙහි විසිට්ඨත්තා හොවාදී නාම සො හොති,
සචෙ හොති සකිඤ්චනො. යො පනායං යත්ථ කත්ථවි කුලෙ ජාතොපි
රාගාදිකිඤ්චනාභාවෙන අකිඤ්චනො, සබ්බගහණපටිනිස්සග්ගෙන ච අනාදානො,
අකිඤ්චනං අනාදානං තමහං බුමි බ්‍රාහ්මණං. කස්මා? යස්මා බාහිතපාපොති.

627. කිඤ්ච හියොයා – “සබ්බසංයොජනං ඡෙත්වා”තිආදිකා සත්තචීසති ගාථා.
තත්ථ සබ්බසංයොජනන්ති දසවිධං සංයොජනං. න පරිතස්සතීති තණ්හාය න
තස්සති. තමහන්ති තං අහං රාගාදීනං සම්බන්ධානං අතික්කන්තත්තා සම්බන්ධානං,
චතුත්තම්පි යොගානං අභාවෙන විසංයුත්තං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

628. නද්ධිත්ති නය්හනභාවෙන පචත්තං කොධං. වරත්තන්ති බන්ධනභාවෙන
පචත්තං තණ්හං. සන්දානං සහනුක්කමන්ති අනුසයානුක්කමසහිතං
ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිසන්දානං, ඉදං සබ්බම්පි ඡිත්තදිත්වා යීතං අවිජ්ජාපලිසස්ස
උක්ඛිත්තත්තා උක්ඛිත්තපලිසං චතුත්තං සච්චාන්තං බුද්ධත්තා බුද්ධං අහං
බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

629. අදුට්ඨොති එවං දසහි අක්කොසවත්ථුහි අක්කොසඤ්ච පාණිආදිහි
පොඨනඤ්ච අන්ද්‍රබන්ධනාදිහි බන්ධනඤ්ච යො අකුද්ධමානසො හුත්වා අධිවාසෙසී,
බන්තිබලෙන සමන්තාගතත්තා බන්තිබලං, පුනස්පුනං උප්පත්තියා අනිකභූතෙන
තෙනෙව බන්තිබලානිකෙන සමන්තාගතත්තා බලානීකං තං එවරූපං අහං
බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

630. වත්තන්ති ධුතවතෙන සමන්තාගතං, චතුපාරිසුද්ධිසිලෙන සීලවත්තං, තණ්හාඋස්සදාහාවෙන අනුස්සදං, ඡළින්ද්‍රියදමනෙන දන්තං, කොටියං ධීතෙන අත්තහාවෙන අත්තිමසාරිරං තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

631. යො න ලිම්පතීති එවමෙව යො අබ්භන්තරෙ දුවිධෙපි කාමෙ න ලිම්පති, තස්මිං කාමෙ න සණ්ඨාති, තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

632. දුක්ඛස්සාති ඛන්ධදුක්ඛස්ස. පන්තභාරන්ති ඔහිතක්ඛන්ධභාරං චතුහි යොගෙහි සබ්බකිලෙසෙහි වා විසංයුත්තං තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

633. ගම්භීරපඤ්ඤන්ති ගම්භීරෙසු ඛන්ධාදීසු පචත්තාය පඤ්ඤාය සමන්තාගතං, ධම්මොපපඤ්ඤාය මෙධාවිං, ‘අයං දුග්ගතියා, අයං සුගතියා, අයං නිබ්බානස්ස මග්ගො, අයං අමග්ගො’ති එවං මග්ගෙ අමග්ගෙ ච ඡෙකතාය මග්ගාමග්ගස්ස කොවිදං, අරහත්තසඬ්ඛාතං උත්තමත්ථමනුප්පත්තං තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

634. අසංසට්ඨන්ති දස්සනසවනසමුල්ලාපපරිභොගකායසංසග්ගානං අහාවෙන අසංසට්ඨං. උභයන්ති ගිහීහි ව අනගාරෙහි වාති උභයෙහිපි අසංසට්ඨං. අනොකසාරින්ති අනාලයවාරිං, තං එවරූපං අහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

635. නිධායාති නික්ඛිපිත්වා ඔරොපෙත්වා. තසෙසු ථාවරෙසු වාති තණ්හාතාසෙන තසෙසු තණ්හාහාවෙන ථීරතාය ථාවරෙසු. යො න හන්තීති යො එවං සබ්බසත්තෙසු විගතපටිඝතාය නික්ඛිත්තදණ්ඨො නෙව කඤ්චි සයං හනති, න අඤ්ඤෙන ඝාතෙති, තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

636. අවිරුද්ධන්ති ආඝාතවසෙන විරුද්ධෙසුපි ලොකියමහාජනෙසු ආඝාතාහාවෙන අවිරුද්ධං, හත්ථගතෙ දණ්ඨෙ වා සත්ථෙ වා අවිජ්ජමානෙපි පරෙසං පහාරදානතො අවිරතත්තා අත්තදණ්ඨෙසු ජනෙසු නිබ්බුතං නික්ඛිත්තදණ්ඨං, පඤ්චන්තං ඛන්ධාතං ‘අහං මම’න්ති ගහිතත්තා සාදානෙසු, තස්ස ගහණස්ස අහාවෙන අනාදානං තං එවරූපං අහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

637. ආරග්ගාති යස්සෙන රාගාදයො අයඤ්ච පරගුණමක්ඛණලක්ඛණො මක්ඛො ආරග්ගා සාසපො විය පපතිතො, යථා සාසපො ආරග්ගෙ න සන්තිට්ඨති, එවං චිත්තෙ න තිට්ඨති, තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

638. අකක්කසන්ති අඵරුසං. විඤ්ඤාපනින්ති අත්ථවිඤ්ඤාපනිං. සච්චන්ති භූතං. නාභිසපේති යාය ගිරාය අඤ්ඤං කුජ්ඣාපනවසෙන න ලග්ගාපෙය්‍යා. බිණාසවො නාම එවරූපමෙව ගිරං භාසෙය්‍යා. තස්මා තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

639. සාටකාහරණාදීසු දීසං වා රස්සං වා, මණ්ඩුත්තාදීසු අණුං වා ථූලං වා මහග්ග්ඝප්පග්ගසවසෙන සුභං වා අසුභං වා යො පුග්ගලො ඉමස්මිං ලොකෙ පරපරිග්ගහිතං නාදියති, තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

640. නිරාසාසන්ති නිත්තණ්හං. විසංයුත්තන්ති සබ්බකිලෙසෙහි වියුත්තං තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

641. ආලයාති තණ්හා. අඤ්ඤාය අකථංකමීති අට්ඨ වත්ථුනි යථාභූතං ජානිත්වා අට්ඨවත්ථුකාය විචිකිච්ඡාය නිබ්බිචිකිච්ඡො. අමනොගධමනුප්පත්තන්ති අමතං නිබ්බානං ඔගහෙත්වා අනුප්පත්තං තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

642. උභොති ද්වෙපි පුඤ්ඤාති පාපානි ච ඡඩ්ඛෙත්වාති අත්ථො. සඬගන්ති රාගාදිහෙදං සඬගං. උපච්චගාති අතික්කන්තො. තමහං චට්ටමූලසොකෙන අසොකං, අබ්බන්තරෙ රාගරජාදීනං අභාවෙන වීරජං, නිරුපක්කිලෙසතාය සුද්ධං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

643. විමලන්ති අබ්භාදිමලවිරහිතං. සුද්ධන්ති නිරුපක්කිලෙසං. විප්පසන්නන්ති පසන්නචිත්තං. අනාවලන්ති කිලෙසාවලත්තවිරහිතං. නන්දිභවපරික්ඛිණන්ති තිසු භවෙසු පරික්ඛිණතණ්හං තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

644. යො හික්ඛු ඉමං රාගපලිපථඤ්ඤෙව කිලෙසදුග්ගඤ්ඤෙව සංසාරචට්ටඤ්ඤෙව චතුත්තං සච්චානං අප්පට්ඨිජ්ඣනකමොහඤ්ඤෙව අතීතො, චත්තාරො ඔසෙ තිණ්ණො හුත්වා පාරං අනුප්පත්තො, දුට්ඨෙන ක්කානෙන ක්කායී, තණ්හාය අභාවෙන අනෙජො, කථංකථාය අභාවෙන අකථංකමී, උපාදානානං අභාවෙන අනුපාදියිත්වා කිලෙසනිබ්බානෙන නිබ්බුතො, තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

645. යො පුග්ගලො, ඉධ ලොකෙ, උභොපි කාමෙ හිත්වා අනාගාරො හුත්වා පරිබ්බජති, තං පරික්ඛිණකාමඤ්ඤෙව පරික්ඛිණභවඤ්ඤෙව අහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

646. යො ඉධ ලොකෙ ඡද්ධාරිකං තණ්හං ජහිත්වා සරාවාසෙන අනත්ථිකො අනාගාරො හුත්වා පරිබ්බජති, තණ්හාය වෙච භවස්ස ච පරික්ඛිණත්තා තණ්හාභවපරික්ඛිණං තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

647. මානුසකං යොගන්ති මානුසකං ආයුඤ්ඤෙව පඤ්චවිධකාමගුණෙ ච. දිබ්බයොගෙපි එසෙව නයො. උපච්චගාති යො මානුසකං යොගං හිත්වා දිබ්බං අතික්කන්තො, තං සබ්බෙහි චතුහි යොගෙහි විසංයුත්තං අහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

648. රනින්ති පඤ්චකාමගුණරතිං. අරනින්ති අරඤ්ඤවාසෙ උක්කණ්ඨිතත්තං. සීතිභූතන්ති නිබ්බූතං, නිරූපධිත්ති නිරූපක්කිලෙසං, වීරන්ති තං ඵවරූපං සබ්බං ඛන්ධලොකං අභිභවිත්වා යීතං වීරියවත්තං අහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

649. යො වෙදීති යො සත්තානං සබ්බාකාරෙන චුතිඤ්ච පටිසන්ධිඤ්ච පාකටං කත්වා ජානාති, තමහං අලග්ගතාය අසත්තං, පටිපත්තියා සුට්ඨු ගතත්තා සුගතං, චතුත්තං සච්චානං බුද්ධතාය බුද්ධං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

650. යස්සාති යස්සෙනෙ දෙවාදයො ගතිං න ජානන්ති, තමහං ආසවානං බීණතාය බීණාසවං, කිලෙසෙහි ආරකත්තා අරහත්තං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

651. පුරෙති අතීතක්ඛන්ධෙසු. පච්ඡාති අනාගතෙසු. මජ්ඣෙති පච්චුප්පන්තෙසු. කිඤ්චනන්ති යස්සෙනෙසු යානෙසු තණ්හාගාහසඬ්ඛාතං කිඤ්චනං නත්ථි. තමහං රාගකිඤ්චනාදිහි අකිඤ්චනං. කස්සචි ගහණස්ස අභාවෙන අනාදානං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

652. අච්ඡම්භිතත්තෙන උසහසදිසතාය උසහං, උත්තමට්ඨෙන පවරං, වීරියසම්පත්තියා වීරං, මහත්තානං සීලක්ඛන්ධාදීනං ඵසිතත්තා මහෙසිං, තිණ්ණං මාරානං විජිතත්තා විජිතාවිනං, නින්හාතකිලෙසතාය ත්භාතකං, චතුසච්චබුද්ධතාය බුද්ධං තං ඵවරූපං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

653. යො පුබ්බෙතිවාසං පාකටං කත්වා ජානාති, ඡබ්බිසතිදෙවලොකහෙදං සග්ගං, චතුබ්බිධං අපායඤ්ච දිබ්බචක්ඛුනා පස්සති, අථො ජාතික්ඛයසඬ්ඛාතං අරහත්තං පත්තො, තමහං බ්‍රාහ්මණං වදාමිති අත්ථො.

654. ඵචං හගවා ගුණතො බ්‍රාහ්මණං වත්වා “යෙ ‘ජාතිතො බ්‍රාහ්මණො’ති අභිනිවෙසං කරොන්ති, තෙ ඉදං වොහාරමත්තං අජානන්තා, සා ව නෙසං දිට්ඨි දුද්දිට්ඨි”ති දස්සෙන්නො “සමඤ්ඤා හෙසා”ති ගාථාද්වයමාහ. තස්සත්ථො – “යදිදං බ්‍රාහ්මණො ඛත්තියො භාරද්වාජො වාසෙට්ඨො”ති නාමගොත්තං පකප්පිතං, සමඤ්ඤා හෙසා ලොකස්මිං, පඤ්ඤත්තිවොහාරමත්තන්ති වෙදිතබ්බං. කස්මා? යස්මා සම්මුච්චා සමුදාගතං සමනුඤ්ඤාය ආගතං. තඤ්ඤි තත්ථ තත්ථ ජාතකාලෙයෙවස්ස ඤාතිසාලොභිතෙහි පකප්පිතං කතං. නො වෙතං ඵචං පකප්පෙය්‍යුං, න කොචි කඤ්චි දිස්වා “අයං බ්‍රාහ්මණො”ති වා “භාරද්වාජො”ති වා ජානෙය්‍යා.

655. ඵචං පකප්පිතඤ්චෙන. දීඝරත්තමනුසයිතං දිට්ඨිගතමජානතං, “පකප්පිතං නාමගොත්තං, නාමගොත්තමත්තමෙතං සංවොහාරත්ථං පකප්පිතං”න්ති අජානන්තානං සත්තානං හදයෙ දීඝරත්තං දිට්ඨිගතමනුසයිතං, තස්ස අනුසයිතත්තා තං නාමගොත්තං අජානන්තා තෙ පබ්බවන්ති “ජාතියා හොති බ්‍රාහ්මණො”ති, අජානන්තායෙව ඵචං වදන්තීති චුත්තං හොති.

656-7. එවං ‘‘යෙ ‘ජාතිතො බ්‍රාහ්මණො’ ති අභිනිවෙසං කරොන්ති, තෙ ඉදං වොහාරමත්තමජානන්තා, සා ච නෙසං දිට්ඨි දුද්දිට්ඨි’’ ති දස්සෙත්වා ඉදානි නිජ්ජරියායමෙව ජාතිවාදං පටික්ඛිපන්තො කම්මවාදඤ්ච නිරොපෙන්තො ‘‘න ජච්චා’’ තිආදිමාහ. තත්ථ ‘‘කම්මුනා බ්‍රාහ්මණො හොති, කම්මුනා හොති අබ්‍රාහ්මණො’’ ති ඉමිස්සා උපඨිස්ථගාථාය අත්ථවිත්ථාරණත්ථං ‘‘කස්සකො කම්මුනා’’ තිආදි චුත්තං. තත්ථ කම්මුනාති පච්චුජ්ජන්තෙන කසිකම්මාදිනිබ්බත්තකචෙනනාකම්මුනා.

659. පටිච්චසමුප්පාදදස්සාති ‘‘ඉමිනා පච්චයෙන එවං හොති’’ ති එවං පටිච්චසමුප්පාදදස්සාවිනො. කම්මවිපාකකොවිදාති සම්මානාවමානාරහෙ කුලෙ කම්මවසෙන උජ්ජන්ති හොති, අඤ්ඤාපි භීතපණීතතා භීතපණීතෙ කම්මෙ විපච්චමානෙ හොතිති එවං කම්මවිපාකකුසලා.

660. ‘‘කම්මුනාවත්තති’’ ති ගාථාය පන ‘‘ලොකො’’ ති වා ‘‘පජා’’ ති වා ‘‘සත්තා’’ ති වා එකොයෙව අත්ථො, වචනමත්තමෙව නානං. පුරිමපදෙන චෙත්ථ ‘‘අත්ථි බ්‍රහ්මා මහාබ්‍රහ්මා...පෙ.... සෙට්ඨො සජ්ජා වසී පිතා භූතභබ්බාන’’ තිති (දී. නි. 1.42) ඉමිස්සා දිට්ඨියා නිසෙධො වෙදිතබ්බො. කම්මුනා හි වත්තති තාසු තාසු ගතීසු උජ්ජජ්ජති ලොකො, තස්ස කො සජ්ජාති? දුතියෙන ‘‘එවං කම්මුනා උජ්ජන්තොපි ච පවත්තියම්පි අතීතපච්චුජ්ජන්තහෙදෙන කම්මුනා එව පවත්තති, සුබදුක්ඛාති පච්චනුහොන්තො භීතපණීතාදිභාවං ආපජ්ජන්තො පවත්තති’’ ති දස්සෙති. තතියෙන තමෙවත්ථං නිගමෙති ‘‘එවං සබ්බථාපි කම්මනිබ්බන්ධනා සත්තා කම්මෙනෙව බද්ධා හුත්වා පවත්තන්ති, න අඤ්ඤාථා’’ ති. චතුත්ථෙන තමත්ථං උපමාය විභාවෙති රථස්සාණිව යායතොති. යථා රථස්ස යායතො ආණි නිබ්බන්ධනං හොති, න තාය අනිබ්බද්ධො යාති, එවං ලොකස්ස උජ්ජජ්ජතො ච පවත්තතො ච කම්මං නිබ්බන්ධනං, න තෙන අනිබ්බද්ධො උජ්ජජ්ජති නස්පවත්තති.

661. ඉදානි යස්මා එවං කම්මනිබ්බන්ධනො ලොකො, තස්මා සෙට්ඨෙන කම්මුනා සෙට්ඨභාවං දස්සෙන්නො ‘‘තපෙනා’’ ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ තපෙනාති ඉන්ද්‍රියසංවරෙන. බ්‍රහ්මවරියෙනාති සික්ඛානිස්සිතෙන චුත්තාවසෙසසෙට්ඨවරියෙන. සංයමෙනාති සීලෙන. දමෙනාති පඤ්ඤාය. එතෙන සෙට්ඨට්ඨෙන බ්‍රහ්මභූතෙන කම්මුනා බ්‍රාහ්මණො හොති. කස්මා? යස්මා එතං බ්‍රාහ්මණමුත්තමං, යස්මා එතං කම්මං උත්තමො බ්‍රාහ්මණභාවොති චුත්තං හොති. ‘‘බ්‍රහ්මාන’’ තිතිපි පාඨො, තස්සත්ථො – බ්‍රහ්මං ආනෙතිති බ්‍රහ්මානං, බ්‍රහ්මභාවං ආනෙති ආවහති දෙතිති චුත්තං හොති.

662. දුතියගාථාය සන්තොති සන්තකිලෙසො. බ්‍රහ්මා සක්කොති බ්‍රහ්මා ච සක්කො ච. යො එවරුපො, යො න කෙවලං බ්‍රාහ්මණො, අපිච ඛො බ්‍රහ්මා ච සක්කො ච යො විජානතං පණ්ඩිතානං, එවං වාසෙට්ඨ ජානාහිති චුත්තං හොති. සෙසං චුත්තනයමෙවාති.

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය වාසෙට්ඨසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. කොකාලිකසුත්තවණ්ණනා

එවං මෙ සුතන්ති කොකාලිකසුත්තං. කා උප්පත්ති? ඉමස්ස සුත්තස්ස උප්පත්ති අත්ථවණ්ණනායමෙව ආවි භවිස්සති. අත්ථවණ්ණනාය වස්ස එවං මෙ සුතන්තිආදි වුත්තනයමෙව. අථ ඛො කොකාලිකොති එත්ථ පන කො අයං කොකාලිකො, කස්මා ව උපසඬකමීති? වුවිවතෙ – අයං කිර කොකාලිකරට්ඨෙ කොකාලිකනගරෙ කොකාලිකසෙට්ඨස්ස පුත්තො පබ්බජිත්වා පිතරා කාරාපිතෙ විහාරෙයෙව පටිවසති “වුළකොකාලිකො”ති නාමෙන, න දෙවදත්තස්ස සිස්සො. සො හි බ්‍රාහ්මණපුත්තො “මහාකොකාලිකො”ති පඤ්ඤායි.

භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ ද්වෙ අග්ගසාවකා පඤ්චමත්තෙනි භික්ඛුසතෙනි සද්ධිං ජනපදවාරිකං වරමානා උපකට්ඨාය වස්සුපනායිකාය විවෙකවාසං වසිතුකාමා තෙ භික්ඛු උයොපාජෙත්වා අත්තනො පත්තචීවරමාදාය තස්මිං ජනපදෙ තං නගරං පත්වා තං විහාරං අගමංසු. තත්ථ තෙ කොකාලිකෙන සද්ධිං සම්මොදිත්වා තං ආහංසු – “ආවුසො, මයං ඉධ තෙමාසං වසිස්සාම, මා කස්සවි ආරොවෙය්‍යාසී”ති. සො “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා තෙමාසෙ අතීතෙ ඉතරදිවසං පගෙව නගරං පවිසිත්වා ආරොවෙසි – “තුම්හෙ අග්ගසාවකෙ ඉධාගන්ත්වා වසමානෙ න ජානිත්ථ, න තෙ කොචි පච්චයෙනාපි නිමන්තෙතී”ති. නගරවාසිනො “කස්මා නො, හන්තෙ, නාරොවයිත්ථා”ති. කිං ආරොචිතෙන, කිං නාද්දසථ ද්වෙ භික්ඛු වසන්තෙ, නනු එතෙ අග්ගසාවකාති. තෙ ඛිප්පං සන්නිපතිත්වා සජ්ජිගුළවත්ථාදීනි ආනෙත්වා කොකාලිකස්ස පුරතො නික්ඛිපිංසු. සො චිත්තෙසි – “පරමජ්ජිච්ඡා අග්ගසාවකා ‘පයුත්තවාචාය උප්පත්තො ලාභො’ති ඤත්වා න සාදිශිස්සන්ති, අසාදියන්තා අද්ධා ‘ආවාසිකස්ස දෙථා’ති භණ්ණිස්සන්ති, හන්දාහං ඉමං ලාභං ගාභාපෙත්වා ගච්ඡාමී”ති. සො තථා අකාසි, ථෙරා දිස්වා ව පයුත්තවාචාය උප්පත්තභාවං ඤත්වා “ඉමෙ පච්චයා නෙව අම්භාකං න කොකාලිකස්ස වට්ටන්ති”ති චිත්තෙත්වා “ආවාසිකස්ස දෙථා”ති අවත්වා පටික්ඛිපිත්වා පක්කමිංසු. තෙන කොකාලිකො “කථඤ්චි නාම අත්තනා අග්ගණ්හන්තා මය්හමිපි න දාපෙසු”න්ති දොමනස්සං උප්පාදෙසි.

තෙ භගවතො සන්තිකං අගමංසු. භගවා ව පචාරෙත්වා සවෙ අත්තනා ජනපදවාරිකං න ගච්ඡති, අග්ගසාවකෙ පෙසෙති – “වරථ, භික්ඛවෙ, වාරිකං බහුජනහිතායා”තිආදීනි (මහාව. 32) වත්වා. ඉදමාචිණ්ණං තථාගතානං. තෙන ඛො පන සමයෙන අත්තනා අගන්තුකාමො හොති. අථ ඛො ඉමෙ පුනදෙව උයොපාජෙසි – “ගච්ඡථ, භික්ඛවෙ, වරථ වාරික”න්ති. තෙ පඤ්චමත්තෙනි භික්ඛුසතෙනි සද්ධිං වාරිකං වරමානා අනුපුබ්බෙන තස්මිං රට්ඨෙ තමෙව නගරං අගමංසු. නාගරා ථෙරෙ සඤ්ජානිත්වා සහ පරික්ඛාරෙහි දානං සජ්ජෙත්වා නගරමජ්ඣෙ මණ්ඩපං කත්වා

දානං අදංසු, ටෙරානඤ්ච පරික්ඛාරෙ උපනාමෙසු. ටෙරා ගහෙන්වා හික්ඛුසඤ්ඤාසං අදංසු. තං දිස්වා කොකාලිකො චින්තෙසි – “ඉමෙ පුබ්බෙ අප්පිච්ඡා අහෙසුං, ඉදානි ලොභාහිභූතා පාපිච්ඡා ජාතා, පුබ්බෙපි අප්පිච්ඡසන්තුට්ඨපච්චිත්තසද්ධිසා මඤ්ඤෙ, ඉමෙ පාපිච්ඡා අසන්තගුණපරිදීපකා පාපහික්ඛු”ති. සො ටෙරෙ උපසඬකමිත්වා “ආවුසො, තුම්හෙ පුබ්බෙ අප්පිච්ඡා සන්තුට්ඨා පච්චිත්තා විය අහුවත්ථ, ඉදානි පනත්ථ පාපහික්ඛු ජාතා”ති වත්වා පත්තච්චරමාදාය තාවදෙව තරමානරූපො නික්ඛමිත්වා ගන්ත්වා “භගවතො එතමත්ථං ආරොචෙස්සාමි”ති සාවත්ථාහිමුඛො ගන්ත්වා අනුපුබ්බෙන භගවත්තං උපසඬකමි. අයමෙත්ථ කොකාලිකො, ඉමිනා කාරණෙන උපසඬකමි. තෙන වුත්තං “අථ බො කොකාලිකො හික්ඛු යෙන භගවා තෙනුපසඬකමි”තිආදි.

භගවා තං තුරිතතුරිතං ආගච්ඡන්තං දිස්වාච ආවජ්ජෙත්වා අඤ්ඤාසි – “අග්ගසාවකෙ අක්කොසිතුකාමො ආගතො”ති. “සක්කා නු බො පටිසෙධෙතු”න්ති ච ආවජ්ජෙත්තො “න සක්කා, ටෙරෙසු අපරජ්ඣිත්වා ආගතො, එකංසෙන පදුමනිරයෙ උප්පජ්ජිස්සති”ති අද්දස. එවං දිස්වාපි පන “සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙපි නාම ගරහන්තං සුත්වා න නිසෙධෙති”ති පරුපවාදමොචනත්ථං අරියුපවාදස්ස මහාසාවජ්ජභාවදස්සනත්ථඤ්ච “මා භෙව”න්තිආදිනා නයෙන තික්ඛත්තුං පටිසෙධෙසි. තත්ථ මා භෙවන්ති මා එවමාහ, මා එවං අභණ්ණි අත්ථො. පෙසලාති පියසීලා. සද්ධායිකොති සද්ධාගමකරො, පසාදාවහොති වුත්තං හොති. පච්චයිකොති පච්චයකරො, “එවමෙත”න්ති සන්නිට්ඨාවහොති වුත්තං හොති.

අවිරපක්කන්තස්සාති පක්කන්තස්ස සතො න විරෙනෙව සබ්බො කායො චුට්ඨො අහොසීති කෙසග්ගමත්තමපි ඔකාසං අවජ්ජෙත්වා සකලසරීරං අට්ඨිති හින්දිත්වා උග්ගතාහි පිළකාහි අජ්ඣොත්ථං අහොසි. තත්ථ යස්මා බුද්ධානුභාවෙන තථාරූපං කම්මං බුද්ධානං සම්මුඛිභාවෙ විපාකං න දෙනි, දස්සනුපවාසෙ පන විජහිතමත්තෙ දෙනි, තස්මා තස්ස අවිරපක්කන්තස්ස පිළකා උට්ඨහිංසු. තෙනෙව වුත්තං “අවිරපක්කන්තස්ස ච කොකාලිකස්සා”ති. අථ කස්මා තත්ථෙව න අට්ඨාසීති වෙ? කම්මානුභාවෙන. ඔකාසකතඤ්ඤි කම්මං අවස්සං විපච්චති, තං තස්ස තත්ථ යාතුං න දෙනි. සො කම්මානුභාවෙන වොදියමානො උට්ඨායාසනා පක්කාමි. කළායමත්තියොති චණ්ඩමත්තියො. බෙලුවසලාචුකමත්තියොති තරුණබෙලුවමත්තියො. පහිජ්ජිංසුති හිජ්ජිංසු. තාසු හින්නාසු සකලසරීරං පනසපක්කං විය අහොසි. සො පක්කෙන ගත්තෙන අනයඛ්‍යසනං පත්වා දුක්ඛාහිභූතො ජෙනවනද්වාරකොට්ඨකෙ සයි. අථ ධම්මස්සවනත්ථං ආගතාගතා මනුස්සා තං දිස්වා “ධි කොකාලික, ධි කොකාලික, අයුත්තමකාසි, අත්තනොයෙව මුඛං නිස්සාය අනයඛ්‍යසනං පත්තොසි”ති ආහංසු. තෙසං සුත්වා ආරක්ඛදෙවතා ධික්කාරං අකංසු, ආරක්ඛදෙවතානං ආකාසට්ඨදෙවතාහි ඉමිනා උපායෙන යාව අකනිට්ඨභවතා එකධික්කාරො උදපාදි.

තදා ච තුරු නාම භික්ඛු කොකාලිකස්ස උපජ්ඣායො අනාගාමිඵලං පත්වා සුද්ධාවාසෙසු නිබ්බන්තො හොති. සොපි සමාපත්තියා වුට්ඨිතො තං ධික්කාරං සුත්වා ආගම්ම කොකාලිකං ඔවදි සාරිපුත්තමොග්ගල්ලානෙසු විත්තජ්ජසාදජනනත්ථං. සො තස්සාපි වචනං අග්ගහෙත්වා අඤ්ඤාදත්ථු තමෙව අපරාධෙත්වා කාලං කත්වා පදුමනිරයෙ උජ්ජජි. තෙනාහ – “අථ ඛො කොකාලිකො භික්ඛු තෙනෙවාබාධෙන...පෙ.... ආසාතෙත්වා”ති.

අථ ඛො බ්‍රහ්මා සහම්පතීති කො අයං බ්‍රහ්මා, කස්මා ච භගවන්තං උපසඬකම්ත්වා එතදවොචාති? අයං කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ සහකො නාම භික්ඛු අනාගාමි හුත්වා සුද්ධාවාසෙසු උජ්ජන්තො, තත්ථ නං “සහම්පති බ්‍රහ්මා”ති සඤ්ජානන්ති. සො පන “අහං භගවන්තං උපසඬකම්ත්වා පදුමනිරයං කිත්තෙස්සාමි, තතො භගවා භික්ඛුනං ආරොචෙස්සති. කථානුසන්ධිකුසලා භික්ඛු තත්ථායුජ්ජමාණං පුච්ඡස්සන්ති, භගවා ආචික්ඛන්තො අරියුපවාදෙ ආදීනවං පකාසෙස්සති”ති ඉමිනා කාරණෙන භගවන්තං උපසඬකම්ත්වා එතදවොච. භගවා තථෙව අකාසි, අඤ්ඤාතරොපි භික්ඛු පුච්ඡි. තෙන ච පුට්ඨො “සෙය්‍යථාපි භික්ඛු”ති ආදිමාහ.

තත්ථ වීසතිබාරිකොති මාගධකෙන පත්ථෙන චත්තාරො පත්ථා කොසලරට්ඨෙ එකො පත්ථො හොති, තෙන පත්ථෙන චත්තාරො පත්ථා ආළ්භකං, චත්තාරි ආළ්භකානි දොණං, චතුදොණා මානිකා, චතුමානිකා බාරි, තාය බාරියා වීසතිබාරිකො. තිලවාහොති තිලසකට්ඨං. අබ්බුදො නිරයොති අබ්බුදො නාම කොචි පච්චෙකනිරයො නත්ථි, අච්චිම්භියෙව අබ්බුදගණනාය පච්චනොකාසො පන “අබ්බුදො නිරයො”ති වුත්තො. එස නයො නිරබ්බුදාදීසු.

තත්ථ වස්සගණනාපි එවං වෙදිතබ්බා – යථෙව හි සතං සතසහස්සානි කොටි හොති, එවං සතං සතසහස්සකොටියො පකොටි නාම හොති, සතං සතසහස්සපකොටියො කොටිජ්ජකොටි නාම, සතං සතසහස්සකොටිජ්ජකොටියො නහුතං, සතං සතසහස්සනහුතානි නින්නහුතං, සතං සතසහස්සනින්නහුතානි එකං අබ්බුදං, තතො වීසතිගුණං නිරබ්බුදං. එස නයො සබ්බත්ථං. කෙච් පන “තත්ථ තත්ථ පරිදෙවනානත්තෙනපි කම්මකරණනානත්තෙනපි ඉමානි නාමානි ලද්ධානී”ති වදන්ති, අපරෙ “සීතනරකා එව එතෙ”ති.

අථාපරන්ති තදත්ථවිසෙසත්ථදීපකං ගාථාබන්ධං සන්ධාය වුත්තං. පාඨවසෙන වුත්තවීසතිගාථාසු හි එත්ථ “සතං සහස්සාන”න්ති අයමෙකා එව ගාථා වුත්තත්ථදීපිකා, සෙසා විසෙසත්ථදීපිකා එව, අවසානෙ ගාථාද්වයමෙව පන මහාඅට්ඨකථායං විනිච්ඡිතපාඨෙ නත්ථි. තෙනාවොචුම්භ “වීසතිගාථාසු”ති.

663. තත්ථ කුයාරිති අත්තච්ඡෙදකට්ඨෙන කුයාරිසදිසා ඵරුසවාචා. ඡින්දතීති කුසලමූලසධ්ධාතං අත්තනො මූලංයෙව නිකන්තති.

664. නින්දියන්ති නින්දිතබ්බං. තං වා නින්දති යො පසංසියොති යො
උත්තමට්ඨේන පසංසාරහො පුග්ගලො, තං වා යො පාපිච්ඡතාදීති ආරොපෙත්වා
ගරහති. විචිතාතීති උපවිනාති. කලිත්ති අපරාධං.

665. අයං කලිති අයං අපරාධො. අක්කෙසුති ජුතකීළනඅක්කෙසු. සබ්බස්සාපි
සහාපි අත්තනාති සබ්බෙන අත්තනො ධනෙනපි අත්තනාපි සද්ධිං. සුගතෙසුපි සුට්ඨ
ගතත්තා, සුන්දරඤ්ච යානං ගතත්තා සුගතනාමකෙසු බුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකෙසු.
මනං පදොසයෙති යො මනං පදුසෙය්‍ය. තස්සායං මනොපදොසො එව මහත්තරො
කලිති වුත්තං හොති.

666. කස්මා? යස්මා සතං සහස්සානං...පෙ.... පාපකං, යස්මා වස්සගණනාය
එත්තකො යො කාලො, යං කාලං අරියගරහී වාවං මනඤ්ච පණ්ඩාය පාපකං නිරයං
උපෙති, තත්ථ පච්චතීති වුත්තං හොති. ඉදඤ්චි සඬ්ඛෙපෙන පදුමනිරයෙ
ආයුජ්ජමාණං.

667. ඉදානි අපරෙතපි නයෙන “අයමෙව මහත්තරො කලි, යො සුගතෙසු මනං
පදුසයෙ”ති ඉමමත්ථං විභාවෙන්තො “අභුතවාදී”ති ආදිමාහ. තත්ථ අභුතවාදීති
අරියුපවාදවසෙන අලිකවාදී. නිරයන්ති පදුමාදිං. පෙච්ච සමා භවන්තීති ඉතො
පටිගන්ත්වා නිරයුපපත්තියා සමා භවන්ති. පරත්ථාති පරලොකෙ.

668. කිඤ්ච භියො – යො අජ්ජපදුට්ඨස්සාති. තත්ථ මනොපදොසාභාවෙන
අජ්ජපදුට්ඨො, අවජ්ජාමලාභාවෙන සුද්ධො, පාපිච්ඡාභාවෙන අනඬගණොති
වෙදිතබ්බො. අජ්ජපදුට්ඨත්තා වා සුද්ධස්ස, සුද්ධත්තා අනඬගණස්සාති එවමිපෙත්ථ
යොජෙතබ්බං.

669. එවං සුගතෙසු මනොපදොසස්ස මහත්තරකලිභාවං සාධෙත්වා ඉදානි
වාරිතවත්ථුගාථා නාම වුද්දස ගාථා ආහ. ඉමා කිර කොකාලිකං මීයමානමෙව
ඔවදන්තෙනායස්මතා මහාමොග්ගල්ලානෙන වුත්තා, “මහාබුභ්මුනා”ති එකෙ.
තාසං ඉමිනා සුත්තෙන සද්ධිං එකසඬගහත්ථං අයමුද්දෙසො “යො ලොහගුණ
අනුයුත්තො”තිආදි. තත්ථ පයමගාථාය තාව “ගුණො”ති නිද්දිට්ඨත්තා
අනෙකක්ඛන්තුං පවත්තත්තා වා ලොභොයෙව ලොහගුණො, තණ්හායෙනං
අධිවචනං. අවදඤ්ඤති අවචනඤ්ඤ බුද්ධානම්පි ඔවාදං අග්ගහණෙන. මච්ඡරීති
පඤ්චවිධමච්ඡරියෙන. පෙසුණියං අනුයුත්තොති අග්ගසාවකානං හෙදකාමතාය.
සෙසං පාකට්ඨමෙව. ඉදං වුත්තං හොති – යො, ආවුසො කොකාලික, තුම්භාදිසො
අනුයුත්තලොහතණ්හාය ලොහගුණ අනුයුත්තො අස්සද්ධො කදරියො අවදඤ්ඤ
මච්ඡරී පෙසුණියං අනුයුත්තො, සො වචසා පරිභාසති අඤ්ඤං අභාසනෙය්‍යාමිපි
පුග්ගලං. තෙන තං වදාමි “මුඛදුග්ගා”ති ගාථාත්තයං.

670. තස්සායං අනුත්තානපදත්ථො – මුඛදුග්ග මුඛවිසම, විභූත විගතභූත, අලිකවාදි, අනරිය අසප්පුරිස, භූතභූතභතක, වුඩ්ඪිනාසක, පුරිසන්ත අන්තිමපුරිස, කලි අලක්ඛිපුරිස, අවජාත බුද්ධස්ස අවජාතපුත්ත.

671. රජමාකිරසීති කිලෙසරජං අත්තනි පක්ඛිපසි. පපතන්ති සොබ්භං.
“පපාත”න්තිපි පායො, සො ඵචත්ථො. “පපද”න්තිපි පායො, මහානිරයන්ති අත්ථො.

672. ඵති භතන්ති ඵත්ථ භ-ඉති නිපාතො, තන්ති තං කුසලාකුසලකම්මං. අථ වා භතන්ති ගතං පටිපන්නං, උපචිතන්ති අත්ථො. සුචාමීති සාමි තස්ස කම්මස්ස කතත්තා. සො හි තං කම්මං ලභතෙව, නාස්ස තං නාස්සතීති වුත්තං හොති. යස්මා ච ලභති, තස්මා දුක්ඛං මන්දො...පෙ.... කිබ්බිසකාරි.

673. ඉදානි යං දුක්ඛං මන්දො පස්සති, තං පකාසෙන්නො
“අයොසඬ්ඤාසමාහතට්ඨාන”න්තිආදිමාහ. තත්ථ පුරිමඋපඬ්ඨගාථාය තාව අත්ථො – යං තං අයොසඬ්ඤාසමාහතට්ඨානං සන්ධාය භගවතා “තමෙතං, හික්ඛවෙ, නිරයපාලා පඤ්චවිධබන්ධනං නාම කාරණං කරොන්ති”ති (ම. නි. 3.250; අ. නි. 3.36) වුත්තං, තං උපෙනි, ඵච උපෙන්නො ච තත්ථෙව ආදිත්තාය ලොභපට්ඨියා නිපජ්ජාපෙත්වා නිරයපාලෙහි පඤ්චස්ස ධානෙස්ස ආකොට්ඨිමානං තත්තං බිලසඬ්ඛාතං තිණ්හධාරමයසුලමුපෙනි, යං සන්ධාය භගවතා වුත්තං “තත්තං අයොබ්ලං භත්ථෙ ගමෙන්නි”තිආදි. තතො පරා උපඬ්ඨගාථා අනෙකානි වස්සසහස්සානි තත්ථ පච්චිත්වා පක්කාවසෙසානුභවනත්ථං අනුපුබ්බෙන බාරොදකනදීරිං ගතස්ස යං තං “තත්තං අයොගුළං මුඛෙ පක්ඛිපන්ති, තත්තං තම්බලොහං මුඛෙ ආසිඤ්චන්ති”ති වුත්තං, තං සන්ධාය වුත්තං. තත්ථ අයොති ලොහං. ගුළසන්නිහන්ති බෙලුවසණ්ඨානං. අයොගහණෙන චෙත්ථ තම්බලොහං, ඉතරෙන අයොගුළං වෙදිතබ්බං. පතිරූපන්ති කතකම්මානුරූපං.

674. තතො පරාස්ස ගාථාස්ස න හි වග්ගුති “ගණ්හථ, පහරථා”තිආදිනි වදන්තා නිරයපාලා මධුරවාචං න වදන්ති. නාහිපවන්තීති න සුමුඛභාවෙන අහිමුඛා ජවන්ති, න සුමුඛා උපසඬ්ඤාමන්ති, අනායබ්බසනමාවහන්තා ඵච උපසඬ්ඤාමන්තීති වුත්තං හොති. න තාණමුපෙන්නීති තාණං ලෙණං පටිසරණං හුත්වා න උපගච්ඡන්ති, ගණ්හන්තා හනන්තා ඵච උපෙන්නීති වුත්තං හොති. අඬ්ඨාරෙ සන්ථතෙ සයන්තීති අඬ්ඨාරපබ්බතං ආරොපිතා සමානා අනෙකානි වස්සසහස්සානි සන්ථතෙ අඬ්ඨාරෙ සෙන්නි. ගිනිසම්පජ්ජලිතන්ති සමන්තතො ජලිතං සබ්බදිසාස්ස ච සම්පජ්ජලිතං අග්ගිං. පච්චිසන්තීති මහානිරයෙ පක්ඛිත්තා සමානා ඔගාහන්ති. මහානිරයො නාම යො සො “චතුක්කණ්ණො”ති (අ. නි. 3.36) වුත්තො, නං යොජනසතෙ ධත්වා පස්සතං අක්ඛිති හිජ්ජන්ති.

675. ජාලෙන ච ඔනහියානානි අයොජාලෙන පලිවෙයෙත්වා මිගලුද්දකා මිගං විය හනන්ති. ඉදං දෙවදුතෙ අවුත්තකම්මකාරණං. අන්ධංව තිම්සමායන්තීති

අන්ධකරණෙන අන්ධමෙව බහලන්ධකාරත්තා “තිමිස”න්ති සඤ්ඤිතං
 ධූමරොරුවං නාම නරකං ගච්ඡන්ති. තත්‍ර කිර නෙසං බරධූමං සාගිත්වා අක්ඛිති
 භිජ්ජන්ති, තෙන “අන්ධංවා”ති වුත්තං. තං විතතඤ්ඤි යථා මහිකායොති තඤ්ච
 අන්ධතිමිසං මහිකායො විය විතතං හොතීති අත්ථො. “චිත්ථත”න්තිපි පායො.
 ඉදම්පි දෙවදුතෙ අවුත්තකම්මකාරණමෙව.

676. අථ ලොහමයන්ති අයං පන ලොහකුම්භී පථවිපරියන්තිකා
 චතුනහුතාධිකාති ද්වෙයොජනසතසහස්සාති ගම්භීරා සමතිත්තිකා තත්‍රලොහපුරා
 හොති. පච්චන්ති හි තාසු චිරරත්තන්ති තාසු කුම්භිසු දීඝරත්තං පච්චන්ති.
 අග්ගිනිසමාසුති අග්ගිසමාසු. සමුප්පිලවාතෙති සමුප්පිලවන්තා, සකිම්පි උද්ධං
 සකිම්පි අධො ගච්ඡමානා ඵෙණුද්දෙහකං පච්චන්තිති වුත්තං හොති. දෙවදුතෙ
 වුත්තනායෙනෙව තං වෙදිතබ්බං.

677. පුබ්බලොහිතමිස්සෙති පුබ්බලොහිතමිස්සාය ලොහකුම්භියා. තත්ථ කින්නි
 තත්ථ. යං යං දිසකන්ති දිසං විදිසං. අධිසෙතීති ගච්ඡති. “අභිසෙති”තිපි පායො,
 තත්ථ යං යං දිසං අල්ලියති අපස්සයතීති අත්ථො. කිලිස්සතීති බාධියති.
 “කිලිජ්ජති”තිපි පායො, පුති හොතීති අත්ථො. සම්පුසමානොති තෙන
 පුබ්බලොහිතෙන පුට්ඨො සමානො. ඉදම්පි දෙවදුතෙ අවුත්තකම්මකාරණං.

678. පුළුවාචසංචති පුළුවානං ආවාසෙ. අයම්පි ලොහකුම්භීයෙව දෙවදුතෙ
 “ගුථනිරයො”ති වුත්තා, තත්ථ පතිතස්ස සුචිමුඛපාණා ඡවිආදීනි ඡිත්දිත්වා
 අට්ඨිමිඤ්ජං බාදන්ති. ගන්තුං න හි තීරමපත්ථීති අපගන්තුං න හි තීරං අත්ථී.
 “තීරවමත්ථී”තිපි පායො, සොයෙවත්ථො. තීරමෙව ඵත්ථ “තීරව”න්ති වුත්තං.
 සබ්බසමා හි සමන්තකපල්ලාති යස්මා තස්සා කුම්භියා උපරිභාගෙපි නිකුජ්ජිතත්තා
 සබ්බත්ථ සමා සමන්තතො කටාහා, තස්මා අපගන්තුං තීරං නත්ථීති වුත්තං හොති.

679. අසිපත්තවනං දෙවදුතෙ වුත්තනයමෙව. තඤ්ඤි දුරතො රමණීයං අම්බවනං
 විය දිස්සති, අපෙත්ථ ලොහෙන තෙරයිකා පවිසන්ති, තතො නෙසං වාතෙරිතාති
 පත්තාති පතිත්වා අඬගපච්චඬගාති ඡිත්දන්ති. තෙනාහ – “තං පවිසන්ති
 සමුච්ඡිදගත්තා”ති. තං පවිසන්ති තතො සුට්ඨු ඡින්නගත්තා හොන්තිති. ජිවහං
 බලිසෙන ගහෙත්වා ආරජයාරජයා විහනන්තිති තත්ථ අසිපත්තවනෙ වෙගෙන
 ධාවිත්වා පතිතානං මුසාවාදීනං තෙරයිකානං නිරයපාලා ජිවහං බලිසෙන
 නික්කඩ්ඪිත්වා යථා මනුස්සා අල්ලවම්මං භූමියං පත්ථරිත්වා බිලෙහි ආකොටෙත්ති,
 ඵචං ආකොටෙත්වා ඵරසුහි ඵාලෙත්වා ඵාලෙත්වා ඵකමෙකං කොටිං ඡිත්දෙත්වා
 විහනන්ති, ඡින්නඡින්නා කොටි පුනප්පුනං සමුට්ඨාති. “ආරවයාරවයා”තිපි පායො,
 ආවිඤ්ඡිත්වා ආවිඤ්ඡිත්වාති අත්ථො. ඵතම්පි දෙවදුතෙ අවුත්තකම්මකාරණං.

680. වෙතරණීන්ති දෙවදුතෙ “මහතී බාරොදකා නදී”ති (ම. නි. 3.269)
 වුත්තනදිං. සා කිර ගඬගා විය උදකහරිතා දිස්සති. අපෙත්ථ න්හායිස්සාම
 පිට්ඨසාමාති තෙරයිකා පතන්ති. තිණ්හධාරබුරධාරන්ති තිණ්හධාරං බුරධාරං,

තික්කධාරබුරධාරවතින්ති වුත්තං හොති. තස්සා කිර නදියා උද්ධමධො උභයතීරෙසු ව තිණ්හධාරා බුරා පටිපාටියා යපිතා විය තිට්ඨන්ති, තෙන සා “තිණ්හධාරා බුරධාරා”ති වුවිවති. තං තිණ්හධාරබුරධාරං උදකාසාය උපෙන්නි අල්ලියන්තිති අත්ථො. එවං උපෙන්නා ව පාපකම්මෙන වොදිතා තත්ථ මන්දා පපතන්ති බාලාති අත්ථො.

681. සාමා සබලාති එතං පරතො “සොණා”ති ඉමිනා යොජෙතබ්බං. සාමවණ්ණා කම්මාසවණ්ණා ව සොණා බාදන්තිති වුත්තං හොති. කාකොලගණාති කණ්හකාකගණා. පටිගිද්ධාති සුට්ඨ සඤ්ජාතගෙධා හුත්වා, “මහාගිජ්ඣා”ති එකෙ. කුලලාති කුලලපක්ඛිනො, “සෙනානමෙතං නාම”න්ති එකෙ. වායසාති අකණ්හකාකා. ඉදම්පි දෙවදුතෙ අවුත්තකම්මකාරණං. තත්ථ වුත්තානිපි පන කානිවි ඉධ න වුත්තානි, තානි එතෙසං පුරිමපච්ඡිමහාගත්තා වුත්තානෙව හොන්තිති වෙදිතබ්බාති.

682. ඉදානි සබ්බමෙවෙනං නරකවුත්තිං දස්සෙත්වා ඔවදන්තො “කිච්ඡා වතාය”න්ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – කිච්ඡා වත අයං ඉධ නරකෙ නානප්පකාරකම්මකරණහෙදා වුත්ති, යං ජනො ඵුසති කිබ්බිසකාරී. තස්මා ඉධ ජීවිතසෙසෙ ජීවිතසන්තතියා විජ්ජමානාය ඉධ ලොකෙ ධීනොයෙව සමානො සරණගමනාදිකුසලධම්මානුට්ඨානෙන කිච්චකරො නරො සියා භවෙය්‍ය. කිච්චකරො භවන්තොපි ව සාතච්චකාරිතාවසෙනෙව භවෙය්‍ය, න පමජ්ජෙ මුහුත්තම්පි න පමාදමාපජ්ජෙය්‍යාති අයමෙත්ථ සමුච්චයවණ්ණනා. යස්මා පන වුත්තාවසෙසානි පදානි පුබ්බෙ වුත්තනයත්තා උත්තානත්ථත්තා ව සුච්ඤ්ඤෙය්‍යානෙව, තස්මා අනුපදවණ්ණනා න කතාති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය කොකාලිකසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. නාලකසුත්තවණ්ණනා

685. ආනන්දජාතෙති නාලකසුත්තං. කා උප්පත්ති? පදුමුත්තරස්ස කිර භගවතො සාවකං මොනෙය්‍යපටිපදං පටිපන්නං දිස්වා තථත්තං අභිකඬ්ඛමානො තතො පහුති කප්පසතසහස්සං පාරමියො පුරෙත්වා අසිතස්ස ඉසිනො භාගිනෙය්‍යො නාලකො නාම තාපසො භගවන්තං ධම්මවක්කප්පවත්තිතදිවසතො සත්තමෙ දිවසෙ “අඤ්ඤාතමෙත”න්තිආදිහි ද්විහි ගාථාහි මොනෙය්‍යපටිපදං පුච්ඡි. තස්ස භගවා “මොනෙය්‍යං තෙ උපඤ්ඤිස්ස”න්තිආදිනා නයෙන තං බ්‍යාකාසි. පරිනිබ්බුතෙ පන භගවති සඬ්භිතිං කරොන්තෙනායස්මතා මහාකස්සපෙන ආයස්මා ආනන්දො තමෙව මොනෙය්‍යපටිපදං පුට්ඨො යෙන යදා ව සමාදුපිතො නාලකො භගවන්තං පුච්ඡි. තං සබ්බං පාකටං කත්වා දස්සෙතුකාමො “ආනන්දජාතෙ”තිආදිකා වීසති වත්ථුගාථායො වත්වා අභාසි. තං සබ්බම්පි “නාලකසුත්ත”න්ති වුවිවති.

තත්ථ ආනන්දජානෙති සමිද්ධිජානෙ වුද්ධිජපත්තෙ. පතීතෙති තුට්ඨෙය. අථ වා ආනන්දජානෙති පමුදිතෙ. පතීතෙති සොමනස්සජානෙ. සුවිච්ඡන්තෙති අකිලිට්ඨවසනෙ. දෙවානඤ්ඤි කප්පරුක්ඛනිබ්බත්තානි වසනානි රජං වා මලං වා න ගණ්හන්ති. දුස්සං ගහෙත්වාති ඉධ දුස්සසදිසත්තා “දුස්ස”න්ති ලද්ධවොහාරං දිබ්බවත්ථං උක්ඛිපිත්වා. අසිතො ඉසීති කණ්හසර්වණ්ණත්තා එවංලද්ධනාමො ඉසි. දිවාචිහාරෙති දිවාචිහාරට්ඨානෙ. සෙසං පදනො උත්තානමෙව.

සම්බන්ධතො පන – අයං කිර සුද්ධොදනස්ස පිතු සීහහනුරඤ්ඤො පුරොහිතො සුද්ධොදනස්සපි අනභිසිත්තකාලෙ සිප්පාවරියො හුත්වා අභිසිත්තකාලෙ පුරොහිතොයෙව අහොසි. තස්ස සායං පානං රාජ්‍රපට්ඨානං ආගතස්ස රාජා දහරකාලෙ විය නිපච්චකාරං අකත්වා අඤ්ජලිකම්මමත්තමෙව කරොති. ධම්මතා කිරෙසා පත්තාභිසෙකානං සක්ඛාරාජ්‍රනං. පුරොහිතො තෙන නිබ්බිජ්ජිත්වා “පබ්බජ්ජාමහං මහාරාජා”ති ආහ. රාජා තස්ස නිච්ඡයං ඤත්වා “තෙන හි, ආවරිය, මමෙව උය්‍යානෙ වසිතබ්බං, යථා තෙ අහං අභිණ්හං පස්සෙය්‍ය”න්ති යාචි. සො “එවං හොතු”ති පටිස්සුණිත්වා තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා රඤ්ඤා උපට්ඨනියමානො උය්‍යානෙයෙව වසන්තො කසිණපරිකම්මං කත්වා අට්ඨ සමාපත්තියො පඤ්චාභිඤ්ඤායො ව නිබ්බත්තෙසි. සො තතො පභුති රාජකුලෙ හත්තකිච්චං කත්වා හිමවන්තවාතුමහාරාජිකභවනාදීනං අඤ්ඤතරං ගන්ත්වා දිවාචිහාරං කරොති. අට්ඨකදිවසං තාවතිංසභවනං ගන්ත්වා රතනවිමානං පවිසිත්වා දිබ්බරතනපල්ලඬිකෙ නිසින්නො සමාධිසුඛං අනුභවිත්වා සායන්හසමයං වුට්ඨාය විමානද්වාරෙ යත්වා ඉතො විතො ව විලොකෙන්නො සට්ඨියොජනාය මහාවිජියා වෙලුක්ඛෙපං කත්වා බොධිසත්තගුණපසංසිතානි ථුතිවචනානි වත්වා කීළන්තෙ සක්කප්පමුඛෙ දෙවෙ අද්දස. තෙනාහ ආයස්මා ආනන්දො – “ආනන්දජානෙ...පෙ.... දිවාචිහාරෙ”ති.

686. තතො සො එවං දිස්වාන දෙවෙ...පෙ.... කිං පටිච්ච. තත්ථ උදග්ගෙති අබ්භුන්තකකායෙ. චිත්තිං කරිත්වානාති ආදරං කත්වා. කල්‍යරූපොති තුට්ඨරූපො. සෙසං උත්තානත්ථමෙව.

687. ඉදානි “යදාපි ආසී”තිආදිගාථා උත්තානසම්බන්ධා එව. පදත්ථො පන පයමගාථාය තාව සඬගමොති සඬගාමො. ඡයො සුරානන්ති දෙවානං ඡයො.

තස්සාවිභාවත්ථං අයමනුපුබ්බිකථා වෙදිතබ්බා – සක්කො කිර මගධරට්ඨෙ මචලගාමවාසී තෙත්තිංසමනුස්සසෙට්ඨො මසො නාම මාණවො හුත්වා සත්ත වත්තපදානි පුරෙත්වා තාවතිංසභවනෙ නිබ්බත්ති සද්ධිං පරිසාය. තතො පුබ්බදෙවා “ආගන්තුකදෙවපුත්තා ආගතා, සක්කාරං නෙසං කරිස්සාමා”ති වත්වා දිබ්බපදුමානි උපනාමෙසුං, උපඬ්ඨරජ්ජෙන ව නිමන්තෙසුං. සක්කො උපඬ්ඨරජ්ජෙන අසන්තුට්ඨො සකපරිසං සඤ්ඤාපෙත්වා එකදිවසං සුරාමදමත්තෙ තෙ පාදෙ ගහෙත්වා සිනෙරූපබ්බතපාදෙ බිපි. තෙසං සිනෙරූස්ස හෙට්ඨිමතලෙ දසසහස්සයොජනං අසුරභවනං නිබ්බත්ති පාරිච්ඡත්තකපට්ච්ඡන්තභූතාය

වික්‍රපාටලියා උපයෝගිත. තනො තෙ සතිං පටිලහිත්වා තාවතිංසභවනං අපස්සන්තා “අහො රෙ නට්ඨා මයං පානමදදොසෙන, න දානි මයං සුරං පිවිම්භා, අසුරං පිවිම්භා, න දානිම්භා සුරා, අසුරා දානි ජාතම්භා”ති. තනො පහුති “අසුරා”ඉව්වෙව උප්පන්තසමඤ්ඤා හුත්වා “හන්ද දානි දෙවෙහි සද්ධිං සඬගාමෙමා”ති සිනෙරුං පරිනො ආරොහිංසු. තනො සක්කො අසුරෙ යුද්ධෙන අබ්භුග්ගන්ත්වා පුනපි සමුද්දෙ පක්ඛිපිත්වා චතුසු ද්වාරෙසු අත්තනා සදිසං ඉන්දපට්මං මාපෙත්වා යපෙසි. තනො අසුරා “අප්පමත්තො වතායං සක්කො නිව්චං රක්ඛන්තො තිට්ඨති”ති වින්තෙත්වා පුනදෙව නගරං අගමිංසු. තනො දෙවා අත්තනො ජයං සොසෙන්තා මහාවිජියං වෙලුක්ඛෙපං කරොන්තා නක්ඛත්තං කිලිංසු. අප් අසිනො අතිතානාගතෙ වත්තාලිසකප්පෙ අනුස්සරිතුං සමත්ථතාය “කිං නු ඛො ඉමෙහි පුබ්බෙපි එවං කිලිතපුබ්බ”න්ති ආවජ්ජෙත්තො තං දෙවාසුරසඬගාමෙ දෙවච්ඡයං දිස්වා ආහ –

“යදාපි ආසි අසුරෙහි සඬගමො,
ජයො සුරානං අසුරා පරාජිතා;
තදාපි නෙතාදියො ලොමහංසනො”ති.

තස්මිම්පි කාලෙ එතාදියො ලොමහංසනො පමොදො න ආසි. කිමබ්භුතං දට්ඨු මරු පමොදිතාති අජ්ජ පන කිං අබ්භුතං දිස්වා එවං දෙවා පමුදිතාති.

688. දුතියගාථාය සෙළෙන්තීති මුඛෙන උස්සෙළනසද්දං මුඤ්චන්ති. ගායන්ති නානාවිධානි ගීතානි, වාදයන්ති අට්ඨසට්ඨි තූරියසභස්සානි, ඵොටෙන්තීති අප්ඵොටෙන්ති. පුච්ඡාමි වොහන්ති අත්තනා ආවජ්ජෙත්වා ඤාතුං සමත්ථොපි තෙසං වචනං සොතුකාමතාය පුච්ඡති. මෙරුමුද්ධවාසිනෙති සිනෙරුමුද්ධති වසන්තෙ. සිනෙරුස්ස හි හෙට්ඨිමතලෙ දසයොජනසභස්සං අසුරභවනං, මජ්ඣිමතලෙ ද්විසභස්සපරිත්තදීපපරිවාරා වත්තාරො මහාදීපා, උපරිමතලෙ දසයොජනසභස්සං තාවතිංසභවනං. තස්මා දෙවා “මෙරුමුද්ධවාසිනො”ති වුච්චන්ති. මාරිසාති දෙවෙ ආමන්තෙති, නිදුක්ඛා නිරාඛාධාති වුත්තං හොති.

689. අප්පස්ස තමත්ථං ආරොවෙන්තෙහි දෙවෙහි වුත්තාය තතියගාථාය බොධිසත්තොති බුද්ධිකසත්තො, සම්මාසම්බොධිං ගන්තුං අරහො සත්තො රතනවරොති වරරතනභූතො. තෙනම්භ තුට්ඨාති තෙන කාරණෙන මයං තුට්ඨා. සො හි බුද්ධත්තං පත්වා තථා ධම්මං දෙසෙස්සති, යථා මයඤ්ච අඤ්ඤෙ ච දෙවගණා සෙක්ඛාසෙක්ඛභූමිං පාපුණ්සිසාම. මනුස්සාපිස්ස ධම්මං සුත්වා යෙ න සක්ඛිස්සන්ති පරිනිබ්බාතුං, තෙ දානාදීනි කත්වා දෙවලොකෙ පරිපුරෙස්සන්තීති අයං කිර තෙසං අධිප්පායො. තත්ථ “තුට්ඨා කල්‍යාණපා”ති කිඤ්චාපි ඉදං පදද්වයං අත්ථතො අහින්තං, තථාපි “කිමබ්භුතං දට්ඨු මරු පමොදිතා, කිං දෙවසඬසො අතිරිව කල්‍යාණපො”ති ඉමස්ස පඤ්ඤද්වයස්ස විස්සජ්ජනත්ථං වුත්තන්ති වෙදිතබ්බං.

690. ඉදානි යෙන අධිප්පායෙන බොධිසත්තෙ ජාතෙ තුට්ඨා අහෙසුං, තං ආවිකරොන්තෙහි වුත්තාය චතුත්ථගාථාය සත්තග්ගහණෙන දෙවමනුස්සග්ගහණං,

පජාගහණෙන සෙසගතිග්ගහණං. එවං ද්විති පදෙහි පඤ්චස්සපි ගතීස්ස සෙට්ඨභාවං දස්සෙති. තිරවිජානාපි හි සීභාදයො අසන්තාසාදිගුණයුත්තා, තෙපි අයමෙව අතිසෙති. තස්මා “පජානමුත්තමො”ති වුත්තො. දෙවමනුස්සෙස්ස පන යෙ අත්තහිතාය පටිපත්තාදයො චත්තාරො පුග්ගලා, තෙස්ස උභයහිතපටිපත්තො අග්ගපුග්ගලො අයං, නරෙස්ස ච උසහසදිසත්තා නරාසහො. තෙනස්ස ථුතිං භණන්තා ඉදමපි පදද්වයමාහංසු.

691. පඤ්චමගාථාය තං සද්දන්ති තං දෙවෙහි වුත්තවචනසද්දං. අවසරීති ඔතරි. තද භවනන්ති තදා භවනං.

692. ඡට්ඨගාථාය තතොති අසිතස්ස වචනතො අනන්තරං. උක්කාමුඛෙවාති උක්කාමුඛෙ එව, මුසාමුඛෙති වුත්තං හොති. සුකුසලසම්පහට්ඨන්ති සුකුසලෙන සුවණ්ණකාරෙන සඬ්ඝට්ඨිතං, සඬ්ඝට්ඨෙන්තෙන තාපිතන්ති අධිජ්ජායො. දද්දල්ලමානන්ති විජ්ජොතමානං. අසිතවිභයස්සාති අසිතනාමස්ස දුතියෙන නාමෙන කණ්ඨදෙවිලස්ස ඉසිතො.

693. සත්තමගාථාය තාරාසහං වාති තාරානං උසහසදිසං, චන්දන්ති අධිජ්ජායො. විසුද්ධන්ති අබ්භාදිඋපක්කිලෙසරහිතං. සරදරිවාති සරදෙ ඉව. ආනන්දජාතොති සවනමත්තෙනෙව උප්පත්තාය පීතියා පීතිජාතො. අලත්ථ පීතින්ති දිස්වා පුනපි පීතිං ලහි.

694. තතො පරං බොධිසත්තස්ස දෙවෙහි සදා පයුජ්ජමානසක්කාරදීපනත්ථං වුත්තඅට්ඨමගාථාය අනෙකසාඛන්ති අනෙකසලාකං. සහස්සමණ්ඩලන්ති රත්තසුවණ්ණමයසහස්සමණ්ඩලයුත්තං. ඡත්තන්ති දිබ්බසෙතච්ඡත්තං. වීතිපතන්ති සරිරං බීජමානා පතනුජ්ජතනං කරොන්ති.

695. නවමගාථාය ජට්ඨි ජට්ඨෙලො. කණ්ඨසිරිවිභයොති කණ්ඨසද්දෙන ව සිරිසද්දෙන ව අවිභයමානො. තං කිර “සිරිකණ්ඨො”තිපි අවිභයන්ති ආමන්තෙන්ති, ආලපන්තිති වුත්තං හොති. පණ්ඩුකම්බලෙති රත්තකම්බලෙ. අධිකාරතො චෙත්ථ “කුමාර”න්ති චත්තබ්බං, පාඨසෙසො වා කාතබ්බො. පුරිමගාථාය ව අහත්ථපාසගතං සන්ධාය “දිස්වා”ති වුත්තං. ඉධ පන භත්ථපාසගතං පටිග්ගහණත්ථං උපතීතං, තස්මා පුන වචනං “දිස්වා”ති. පුරිමං වා දස්සනපීතිලාභාපෙක්ඛං ගාථාවසානෙ “විපුලමලත්ථ පීති”න්ති වචනතො, ඉදං පටිග්ගහණාපෙක්ඛං අවසානෙ “සුමනො පටිග්ගහෙ”ති වචනතො. පුරිමඤ්ච කුමාරසම්බන්ධමෙව, ඉදං සෙතච්ඡත්තසම්බන්ධමපි. දිස්වාති සතසහස්සග්ගසනකෙ ගන්ධාරරත්තකම්බලෙ සුවණ්ණනික්ඛං විය කුමාරං “ඡත්තං මරු”ති එත්ථ වුත්තජ්ජකාරං සෙතච්ඡත්තං ධාරියන්තං මුද්ධති දිස්වා. කෙච් පන “ඉදං මානුසකං ඡත්තං සන්ධාය වුත්ත”න්ති භණන්ති. යටෙව හි දෙවා, එවං මනුස්සාපි ඡත්තවාමරමොරහත්ථතාලවණ්ටවාලබ්ඡනිහත්ථා මහාපුරිසං උපගච්ඡන්තිති. එවං සන්තෙපි න තස්ස වචනෙන කොචපි අතිසයො අත්ථී, තස්මා යථාවුත්තමෙව

සුන්දරං. පටිග්ගහෙති උභොහි හත්ථෙහි පටිග්ගහෙසි. ඉසිං කිර වන්දාපෙතුං කුමාරං
උපනෙසුං. අථස්ස පාදා පරිවත්තිත්වා ඉසිස්ස මත්ථකෙ පතිට්ඨහිංසු. සො තම්පි
අවිජරියං දිස්වා උදග්ගචිත්තො සුමනො පටිග්ගහෙසි.

696. දසමගාථායං ජිගීසකොති ජිගීසන්තො මග්ගන්තො පරියෙසන්තො,
උපපරික්ඛන්තොති චූත්තං හොති. ලක්ඛණමන්තපාරගුති ලක්ඛණානං වෙදානඤ්ච
පාරං ගතො. අනුත්තරායන්ති අනුත්තරො අයං. සො කිර අත්තනො අභිමුඛාගතෙසු
මහාසත්තස්ස පාදනලෙසු වක්කාති දිස්වා තදනුසාරෙන සෙසලක්ඛණාති
ජිගීසන්තො සබ්බං ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා “අද්ධායං බුද්ධො භවිස්සති”ති
ඤ්ඤත්වා එවමාහ.

697. එකාදසායං අථත්තනො ගමනන්ති පටිසන්ධිවසෙන අරූපගමනං.
අකල්යාණරූපො ගළයති අස්සුකානීති තං අත්තනො අරූපුපපත්තිං අනුස්සරිත්වා “න
දානාහං අස්ස ධම්මදෙසනං සොතුං ලච්ඡාමී”ති අතුට්ඨරූපො බලවසොකාහිභවෙන
දොමනස්සජාතො හුත්වා අස්සුති පාතෙති ගළයති. “ගරයති”තිපි පාඨො. යදි
පනෙස රූපභවෙ චිත්තං නමෙය්‍ය, කිං තත්ථ න උප්පජ්ජෙය්‍ය, යෙනෙවං රොදතිති?
න න උප්පජ්ජෙය්‍ය, අකුසලතාය පනෙතං විධිං න ජානාති. එවං සන්තෙපි
දොමනස්සුප්පත්තියෙවස්ස අයුත්තා සමාපත්තිලාභෙන වික්ඛම්භිතත්තාති චෙ? න,
වික්ඛම්භිතත්තා එව. මග්ගභාවනාය සමුච්ඡින්නා හි කිලෙසා න උප්පජ්ජන්ති,
සමාපත්තිලාභිතං පන බලවපච්චයෙන උප්පජ්ජන්ති. උප්පන්නෙ කිලෙසෙ
පරිහීනජ්ඣානත්තා කුතස්ස අරූපගමනන්ති චෙ? අප්පකසිරෙන පුනාධිගමතො.
සමාපත්තිලාභිතො හි උප්පන්නෙ කිලෙසෙ බලවච්ඡික්කමං අනාපජ්ජන්තා
වූපසන්තමත්තෙයෙව කිලෙසවෙගෙ පුන තං විසෙසං අප්පකසිරෙනවාධිගච්ඡන්ති,
“පරිහීනවිසෙසා ඉමෙ”තිපි දුට්ඨඤ්ඤායා හොන්ති, තාදිසො ව එසො. නො චෙ
කුමාරෙ භවිස්සති අත්තරායොති න භවිස්සති නු බො ඉමස්මිං කුමාරෙ අත්තරායො.

698. ද්වාදසායං න ඔරකායන්ති අයං ඔරකො පරිත්තො න හොති.
උත්තරගාථාය වත්තබ්බං බුද්ධභාවං සන්ධායාහ.

699. තෙරසායං සම්බොධියග්ගන්ති සබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණං. තඤ්භි
අවිපරීතභාවෙන සම්මා බුද්ධානතො සම්බොධි, කත්ථවි ආචරණාභාවෙන
සබ්බඤ්ඤාණත්තමතො “අග්ග”න්ති චූචිවති. පුසිස්සතිති පාපුණිස්සති.
පරමවිසුද්ධදස්සීති නිබ්බානදස්සී. තඤ්භි එකන්තවිසුද්ධත්තා පරමවිසුද්ධං.
චිත්ථාරිකස්සාති චිත්ථාරිකං අස්ස. බ්‍රහ්මවරියන්ති සාසනං.

700. චූද්දසායං අථත්තරාති අත්තරායෙව අස්ස, සම්බොධිප්පත්තිතො ඔරතො
එවාති චූත්තං හොති. න සොස්සන්ති න සුණිස්සං. අසමධුරස්සාති අසමචිරියස්ස.
අට්ඨොති ආතුරො. බ්‍යසනං ගතොති සුඛවිනාසං පත්තො. අසාවිති දුක්ඛිතො, සබ්බං
දොමනස්සුප්පාදමෙව සන්ධායාහ. දොමනස්සෙන හි සො ආතුරො. තඤ්චස්ස

සුබ්බාසනතො බ්බාසනං, සුබ්බිනාසනතොති චුත්තං හොති. තෙන ච සො
වෙනසිකඅසහුතෙන අසාවී.

701. පත්තරසායං විපුලං ජනෙන්වානාති විපුලං ජනෙන්වා. අයමෙව වා පායො.
නිග්ගමාති නිග්ගතො. එවං නිග්ගතො ච සො භාගිනෙය්‍යං සයන්ති සකං
භාගිනෙය්‍යං, අත්තනො භගිනියා පුත්තන්ති චුත්තං හොති. සමාදපෙසීති අත්තනො
අප්පායුකභාවං ඤත්වා කනිට්ඨභගිනියා ච පුත්තස්ස නාලකස්ස මාණවකස්ස
උපචිතපුඤ්ඤතං අත්තනො බලෙන ඤත්වා “චුඩ්ඪිප්පත්තො පමාදම්පි
ආපජ්ජෙය්‍යා”ති නං අනුකම්පමානො භගිනියා සරං ගන්ත්වා “කහං නාලකො”ති.
“බහි, හත්තෙ, කීළතී”ති. “ආනෙථ න”න්ති ආණාපෙත්වා තඨබණ්ණංයෙව
තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බාපෙත්වා සමාදපෙසි ඔවදි අනුසාසි. කථං? “බුද්ධොති
සොසං...පෙ.... බුඡ්ඡවරිය”න්ති සොළසමගාථමාහ.

702. තත්ථ යද පරතොති යදා පරතො. ධම්මමග්ගන්ති පරමධම්මස්ස
නිබ්බානස්ස මග්ගං, ධම්මං වා අග්ගං සහ පටිපදාය නිබ්බානං. තස්මිත්ති තස්ස
සන්තිකෙ. බුඡ්ඡවරියන්ති සමණධම්මං.

703. සත්තරසායං තාදිනාති තස්සණ්ඨිතෙන, තස්මිං සමයෙ
කිලෙසවික්ඛම්භතෙ සමාධිලාභෙ ච සති වික්ඛම්භිතකිලෙසෙන සමාහිතචිත්තෙන
වාති අධිප්පායො. අනාගතෙ පරමවිසුද්ධදස්සිනාති “අයං නාලකො අනාගතෙ
කාලෙ භගවතො සන්තිකෙ පරමවිසුද්ධං නිබ්බානං පස්සිස්සති”ති එවං දිට්ඨත්තා
සො ඉසි ඉමිනා පරියායෙන “අනාගතෙ පරමවිසුද්ධදස්සි”ති චුත්තො. තෙන
අනාගතෙ පරමවිසුද්ධදස්සිනා. උපචිතපුඤ්ඤසඤ්චයොති පදුමුත්තරතො පහුති
කතපුඤ්ඤසඤ්චයො. පතික්ඛන්ති ආගමයමානො. පරිවසීති පබ්බජිත්වා
තාපසවෙසෙන වසි. රක්ඛිතින්ද්‍රියොති රක්ඛිතසොතින්ද්‍රියො හුත්වා. සො කිර තතො
පහුති උදකෙ න නිවුජ්ජි “උදකං පටිසිත්වා සොතින්ද්‍රියං විනාසෙය්‍ය, තතො
ධම්මස්සවනබාහිරො භවෙය්‍ය”න්ති චිත්තෙන්වා.

704. අට්ඨාරසායං සුත්වාන සොසන්ති සො නාලකො එවං පරිවසන්තො
අනුපුබ්බෙන භගවතා සම්බොධිං පත්වා බාරාණසියං ධම්මවක්කෙ පවත්තිතෙ තං
“භගවතා ධම්මවක්කං පවත්තිතං, සම්මාසම්බුද්ධො වත සො භගවා
උප්පත්තො”තිආදිනා නයෙන ජිනවරවක්කවත්තෙන පවත්තසොසං අත්තනො
අත්ථකාමාහි දෙවතාහි ආගන්ත්වා ආරොචිතං සුත්වා. ගන්ත්වාන දිස්වා
ඉසිනිසහන්ති සත්තාහං දෙවතාහි මොනෙය්‍යකොලාභලෙ කයිරමානෙ සත්තමෙ
දිවසෙ ඉසිපතනං ගන්ත්වා “නාලකො ආගමිස්සති, තස්ස ධම්මං දෙසෙස්සාමි”ති
ඉමිනා ච අභිසන්ධිනා වරබුද්ධාසනෙ නිසින්නං දිස්වා නිසහසදිසං ඉසිනිසහං
භගවත්තං. පසන්තොති සහ දස්සනෙනෙව පසන්නචිත්තො හුත්වා.
මොනෙය්‍යසෙට්ඨන්ති ඤාණුත්තමං, මග්ගඤාණන්ති චුත්තං හොති. සමාගතෙ
අසිතාවහයස්ස සාසනෙති අසිතස්ස ඉසිනො ඔවාදකාලෙ අනුප්පත්තෙ. තෙන හි –
“යදා විවරති ධම්මමග්ගං, තදා ගන්ත්වා සමයං පරිපුච්ඡමානො වරස්සු තස්මිං

හගවති බ්‍රහ්මවරිය” න්ති අනුසිටියො, අයඤ්ච සො කාලො. තෙන චුත්තං – “සමාගතෙ අසිතාවිභයස්ස සාසනෙ” ති. සෙසමෙත්ථ පාකට්ඨෙව.

අයං තාව චත්ථුගාථාවණ්ණනා.

705. පුච්ඡාගාථාද්වයෙ අඤ්ඤාතමෙතන්ති විදිතං මයා එතං. යථාතථන්ති අවිපරිතං. කො අධිජ්ජායො? යං අසිතො “සම්බොධියග්ගං චුසිස්සතායං කුමාරො” ති ඤත්වා “බුද්ධොති සොසං යද පරතො සුඤ්ඤාසි, සම්බොධිජ්ජත්තො විවරති ධම්මමග්ග” න්ති මං අවච, තදෙනං මයා අසිතස්ස චචනං අජ්ජ හගවන්තං සක්ඛිං දිස්වා “යථාතථමෙවා” ති අඤ්ඤාතන්ති. තං තන්ති තස්මා තං. සබ්බධම්මාන පාරගුන්ති හෙමචතසුත්තෙ චුත්තනයෙන ඡහි ආකාරෙහි. සබ්බධම්මානං පාරගතං.

706. අනගාරියුපෙතස්සාති අනගාරියං උපෙතස්ස, පබ්බජිතස්සාති අත්ථො. භික්ඛාවරියං ඡ්භිසතොති අරියෙහි ආචිණ්ණං අනුපක්කිලිට්ඨං භික්ඛාවරියං පරියෙසමානස්ස. මොනෙයාන්ති මුනිනං සන්තකං. උත්තමං පදන්ති උත්තමපටිපදං. සෙසමෙත්ථ පාකට්ඨෙව.

707. අථස්ස එවං පුටියො හගවා “මොනෙයාං තෙ උපඤ්ඤිස්ස” න්ති ආදිනා නයෙන මොනෙයාපටිපදං බ්‍යාකාසි. තත්ථ උපඤ්ඤිස්සන්ති උපඤ්ඤාපෙයාං, විචරෙයාං පඤ්ඤාපෙයාන්ති අත්ථො. දුක්කරං දුරභිසම්භවන්ති කාතුඤ්ඤං දුක්ඛං කසිරමානඤ්ඤං සම්භවිතුං සහිතුං දුක්ඛන්ති චුත්තං හොති. අයං පනෙත්ථ අධිජ්ජායො – අහං තෙ මොනෙයාං පඤ්ඤාපෙයාං, යදි නං කාතුං වා අභිසම්භොතුං වා සුඛං භවෙය්‍ය, එවං පන දුක්කරං දුරභිසම්භවං පුටුජ්ජනකාලතො පභුති කිලිට්ඨවිත්තං අනුජ්ජාදෙත්වා පටිපජ්ජිතබ්බතො. තථා හි නං එකස්ස බුද්ධස්ස එකොව සාවකො කරොති ව සම්භොති වාති.

එවං හගවා මොනෙයාස්ස දුක්කරභාවං දුරභිසම්භවනඤ්ඤං දස්සෙන්තො නාලකස්ස උස්සාහං ජනෙත්වා තමස්ස චත්තුකාමො ආහ “හන්ද තෙ නං පචක්ඛාමි, සන්ථම්භස්සු දළ්භො භවා” ති. තත්ථ හන්දාති බ්‍යවසායත්ථෙ නිපාතො. තෙ නං පචක්ඛාමි තුය්හං තං මොනෙයාං පචක්ඛාමි. සන්ථම්භස්සුති දුක්කරකරණසමත්ථෙන වීරියපත්ථම්භෙන අත්තානං උපත්ථම්භය. දළ්භො භවාති දුරභිසම්භවසහනසමත්ථාය අසිලීපරක්කමතාය ථීරො හොති. කිං චුත්තං හොති? යස්මා ත්වං උපවිතපුඤ්ඤසම්භාරො, තස්මාහං එකන්තබ්‍යවසිතොව හුත්වා එවං දුක්කරං දුරභිසම්භවම්පි සමානං තුය්හං තං මොනෙයාං පචක්ඛාමි, සන්ථම්භස්සු දළ්භො භවාති.

708. එවං පරමසල්ලෙඛං මොනෙයාවත්තං චත්තුකාමො නාලකං සන්ථම්භනෙ දළ්භිභාවෙ ව නියොජෙත්වා පයමං තාව ගාමුපනිබ්ද්ධකිලෙසජ්ජහානං දස්සෙන්තො “සමානභාග” න්ති උපධිසගාථමාහ. තත්ථ සමානභාගන්ති සමභාගං එකසද්ධිං නින්නානාකරණං. අක්කුට්ඨවන්දිතන්ති අක්කොසඤ්ඤං චන්දනඤ්ඤං.

ඉදානි යථා තං සමානභාගං කයිරති, තං උපායං දස්සෙන්තො
 “මනොපදොස”න්ති උපඩ්ඨගාථමාහ. තස්සත්ථො – අක්කුට්ඨො මනොපදොසං
 රක්ඛෙය්‍ය, වන්දිතො සන්තො අනුණ්ණතො චරෙ, රක්ඛ්ඤාපි වන්දිතො සමානො
 “මං වන්දති”ති උද්ධච්චං නාපජ්ජෙය්‍ය.

709. ඉදානි අරඤ්ඤපනිබ්බන්ධකිලෙසජ්ජහානං දස්සෙන්තො “උච්චාවචා”ති
 ගාථමාහ. තස්සත්ථො – අරඤ්ඤසඤ්ඤිතෙ දායෙපි ඉට්ඨානිට්ඨවසෙන උච්චාවචා
 නානජ්ජකාරා ආරම්මණා නිව්ඡරන්ති, චක්ඛාදීනං ආපාථමාගච්ඡන්ති, තෙ ච බො
 අග්ගිසිඛුපමා පරිලාභජනකට්ඨෙත. යථා වා ඩස්භමානෙ වනෙ අග්ගිසිඛා
 නානජ්ජකාරතාය උච්චාවචා නිව්ඡරන්ති, සධුමාපි, විධුමාපි, නීලාපි, පීතාපි, රත්තාපි,
 බුද්දකාපි, මහන්තාපි, එවං
 සීහබ්‍යග්ගමනුස්සාමනුස්සවිවිධවිහඬගවිරුක්ඛපුප්ඵලපල්ලවාදිහෙදවසෙන
 නානජ්ජකාරතාය දායෙ උච්චාවචා ආරම්මණා නිව්ඡරන්ති හිංසනකාපි, රජනීයාපි,
 දොසනීයාපි, මොහනීයාපි. තෙනාහ – “උච්චාවචා නිව්ඡරන්ති, දායෙ
 අග්ගිසිඛුපමා”ති. එවං නිව්ඡරන්තෙසු ච උච්චාවචෙසු ආරම්මණෙසු යා කාචි
 උය්‍යානවනචාරිකං ගතා සමානා පකතියා වා වනචාරිනියො කට්ඨභාරිකාදයො
 රහොගතං දිස්වා හසිතලපිතරුදිතදුන්තිවත්ථාදීහි නාරියො මුනිං පලොභෙන්ති, තා
 සු තං මා පලොභය්‍යං, තා නාරියො තං මා පලොභය්‍යං. යථා න පලොභෙන්ති, තථා
 කරොහීති වුත්තං භොති.

710-11. එවමස්ස භගවා ගාමෙ ච අරඤ්ඤෙ ච පටිපත්තිවිධිං දස්සෙන්වා ඉදානි
 සීලසංවරං දස්සෙන්තො “චිරතො මෙටුනා ධම්මා”ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ හිත්වා
 කාමෙ පරොපරෙති මෙටුනධම්මිතො අවසෙසෙපි සුන්දරෙ ච අසුන්දරෙ ච පඤ්ච
 කාමගුණෙ හිත්වා. තජ්ජහානෙන හි මෙටුනචිරති සුසම්පන්නා භොති. තෙනාහ –
 “හිත්වා කාමෙ පරොපරෙ”ති. අයමෙත්ථ අධිප්පායො. “අචිරුද්ධො”තිආදීනි පන
 පදානි “න භනෙය්‍ය, න ඝාතෙය”ති එත්ථ වුත්තාය පාණාතිපාතාවෙරමණියා
 සම්පත්තිදස්සන්තං වුත්තානි. තත්‍රායං සඬබ්බෙපචණ්ණනා – පරපක්ඛියෙසු පාණෙසු
 අචිරුද්ධො, අත්තපක්ඛියෙසු අසාරත්තො, සබ්බෙපි සතණ්හනිත්තණ්හනාය
 තසථාවරෙ පාණෙ ජීවිතුකාමතාය අමරිතුකාමතාය සුඛකාමතාය දුක්ඛපටිකුලතාය ච
 “යථා අහං තථා එතෙ”ති අත්තසමානතාය තෙසු විරොධං විනෙන්තො තෙනෙව
 පකාරෙන “යථා එතෙ තථා අහං”න්ති පරෙසං සමානතාය ච අත්තනි අනුරොධං
 විනෙන්තො එවං උභයථාපි අනුරොධවිරොධවිජ්ජහීනො හුත්වා මරණපටිකුලතාය
 අත්තානං උපමං කත්වා පාණෙසු යෙ කෙචි තසෙ වා ථාවරෙ වා පාණෙ න භනෙය්‍ය
 සාහත්ථිකාදීහි පයොගෙහි, න ඝාතෙය ආණත්තිකාදීහි.

712. එවමස්ස මෙටුනචිරතිපාණාතිපාතවිරතිමුඛෙන සඬබ්බෙපතො
 පාතිමොක්ඛසංවරසීලං වත්වා “හිත්වා කාමෙ”තිආදීනි ඉන්ද්‍රියසංවරඤ්ච
 දස්සෙන්වා ඉදානි ආජීවපාරිසුද්ධිං දස්සෙන්තො “හිත්වා ඉච්ඡඤ්චා”තිආදිමාහ.
 තස්සත්ථො – යායං තණ්හා එකං ලද්ධා දුතියං ඉච්ඡති, ද්වෙ ලද්ධා තතියං,
 සතසහස්සං ලද්ධා තදුත්තරිමපි ඉච්ඡතීති එවං අජ්ජට්ඨිලද්ධවිසයං ඉච්ඡනතො

“ඉච්ඡා” ති වුවිච්ඡි, යො වායං පටිලද්ධවිසයලුඛිතො ලොභො. තං භික්ඛා ඉච්ඡඤ්ච ලොභඤ්ච යත්ථ සත්තො පුච්ඡ්ජනො, යස්මිං චිව්‍රාදිපච්චයෙ තෙහි ඉච්ඡාලොභෙහි පුච්ඡ්ජනො සත්තො ලග්ගො පටිබද්ධො තිට්ඨති, තත්ථ තං උභයමිපි භික්ඛා පච්චයත්ථං ආජීවපාරිසුද්ධිං අවිරොධෙන්තො ඤාණවක්ඛුනා චක්ඛුමා හුත්වා ඉමං මොනෙය්‍යපටිපදං පටිපජ්ජෙය්‍ය. එවඤ්ඤි පටිපන්නො තරෙය්‍ය නරකං ඉමං, දුප්පුරණට්ඨෙයන නරකසඤ්ඤිතං මිච්ඡාජීවහෙතුහුතං ඉමං පච්චයතණ්හං තරෙය්‍ය, ඉමාය වා පටිපදාය තරෙය්‍යාති වුත්තං හොති.

713. එවං පච්චයතණ්හාපහානමුඛෙන ආජීවපාරිසුද්ධිං දස්සෙත්වා ඉදානි හොජනෙ මත්තඤ්ඤුතාමුඛෙන පච්චයපරිහොගසීලං තදනුසාරෙන ව යාව අරහත්තජ්ජත්ති, තාව පටිපදං දස්සෙන්තො “ඌනුදරො” ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – ධම්මෙන සමෙන ලද්ධෙසු ඉතිරිතරච්චරාදීසු පච්චයෙසු ආහාරං තාව ආහාරෙන්තො –

“චත්තාරො පඤ්ච ආලොපෙ, අභුත්වා උදකං පිවෙ;
අලං ඵාසුචිහාරාය, පහිතත්තස්ස භික්ඛුනො” ති. (ථෙරගා. 983) –

වුත්තනයෙන ඌනුදරො අස්ස, න වාතහරිතහස්තා විය උද්ධුමාතුදරො, හත්තසම්මදපච්චයා ටීනමිද්ධං පරිහරෙය්‍යාති වුත්තං හොති. ඌනුදරො හොන්නොපි ව මිත්තාහාරො අස්ස හොජනෙ මත්තඤ්ඤු, “නෙව දවායා” තිආදිනා පච්චවෙක්ඛණෙන ගුණතො දොසතො ව පරිච්ඡින්නාහාරො. එවං මිත්තාහාරො සමානොපි පච්චයධුතඬගපරියත්තිඅධිගමවසෙන චතුබ්බිධාය අජ්ජිච්ඡතාය අජ්ජිච්ඡො අස්ස. එකංසෙන හි මොනෙය්‍යපටිපදං පටිපන්නො භික්ඛුනා එවං අජ්ජිච්ඡෙන භවිතබ්බං. තත්ථ එකෙකස්මිං පච්චයෙ තිහි සන්නොසෙහි සන්තුස්සනා පච්චයජ්ජිච්ඡතා. ධුතඬගධරස්සෙව සතො “ධුතවාති මං පරෙ ජානන්තු” ති අනිච්ඡනතා ධුතඬගජ්ජිච්ඡතා. බහුස්සුතස්සෙව සතො “බහුස්සුතොති මං පරෙ ජානන්තු” ති අනිච්ඡනතා පරියත්තිඅජ්ජිච්ඡතා මජ්ඣන්තිකත්ථෙරස්ස විය. අධිගමසම්පන්නස්සෙව සතො “අධිගතො අයං කුසලං ධම්මන්ති මං පරෙ ජානන්තු” ති අනිච්ඡනතා අධිගමජ්ජිච්ඡතා. සා ව අරහත්තාධිගමතො ඔරං වෙදිතබ්බා. අරහත්තාධිගමත්ථඤ්ඤි අයං පටිපදාති. එවං අජ්ජිච්ඡොපි ව අරහත්තමග්ගෙන තණ්හාලොලුප්පං භික්ඛා අලොලුපො අස්ස. එවං අලොලුපො හි සදා ඉච්ඡාය නිච්ඡාතො අනිච්ඡො හොති නිබ්බුතො, යාය ඉච්ඡාය ජාතා හොන්ති සත්තා බුජ්ජිපාසාතුරා විය අතිත්තා, තාය ඉච්ඡාය අනිච්ඡො හොති අනිච්ඡත්තා ව නිච්ඡාතො හොති අනාතුරො පරමතිත්තිජ්ජත්තො. එවං නිච්ඡාතත්තා නිබ්බුතො හොති වුපසන්නසබ්බකිලෙසපරිලාභොති එවමෙත්ථ උජ්ජට්ඨාටියා යොජනා වෙදිතබ්බා.

714. එවං යාව අරහත්තජ්ජත්ති, තාවපටිපදං කථෙත්වා ඉදානි තං පටිපදං පටිපන්නස්ස භික්ඛුනො අරහත්තජ්ජත්තිනිට්ඨං ධුතඬගසමාදානං සෙනාසනවත්තඤ්ච කථෙන්තො “ස පිණ්ඩවාර” ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ ස

පිණ්ඩවාරං වරින්වානි සො භික්ඛු භික්ඛං වරින්වා භත්තකිව්වං වා කත්වා.
 වනන්තමභිභාරයෙනි අපපඤ්චිතො ගිහිපපඤ්චෙන වනං එව ගච්ඡෙය්‍ය. උපට්ඨිතො
 රුක්ඛමූලස්මිත්ති රුක්ඛමූලෙ ධිතො වා හුත්වා. ආසනුපගතොති ආසනං උපගතො
 වා හුත්වා, නිසින්තොති චුත්තං හොති. මුනීති මොනෙය්‍යපට්පදං පට්පන්නො. එත්ථ
 ච “පිණ්ඩවාරං වරින්වා”ති ඉමිනා පිණ්ඩපාතිකඛිගං චුත්තං. යස්මා පන
 උක්කට්ඨපිණ්ඩපාතිකො සපදානවාරි එකාසනිකො පත්තපිණ්ඩිකො
 බලුපච්ඡාහත්තිකො ච හොතියෙව, තෙව්වරිකපංසුකුලම්පි ච සමාදියතෙව, තස්මා
 ඉමානිපි ඡ චුත්තානෙව හොත්ති. “වනන්තමභිභාරයෙ”ති ඉමිනා පන
 ආරඤ්ඤිකඛිගං චුත්තං, “උපට්ඨිතො රුක්ඛමූලස්මි”ත්ති ඉමිනා රුක්ඛමූලිකඛිගං,
 “ආසනුපගතො”ති ඉමිනා නෙසජ්ජිකඛිගං. යථාක්කමං පන එතෙසං අනුලොමත්තා
 අබ්භොකාසිකයථාසන්ථතිකසොසාතිකඛිගාති චුත්තානියෙව හොත්තිති එවමෙතාය
 ගාථාය තෙරස ධුතඛිගාති නාලකත්ථෙරස්ස කථෙසි.

715. ස ඤානපසුතො ධිරොති සො අනුප්පන්නස්ස ඤානස්ස උප්පාදනෙන
 උප්පන්නස්ස ආවජ්ජනසමාපජ්ජනාධිට්ඨානවුට්ඨානපච්චවෙක්ඛණෙනි ච ඤානෙසු
 පසුතො අනුයුත්තො. ධිරොති ධිතිසම්පන්නො. වනන්තෙ රමිතො සියාති වනෙ
 අභිරතො සියා, ගාමන්තසෙනාසනෙ නාභිරමෙය්‍යාති චුත්තං හොති. ඤායෙථ
 රුක්ඛමූලස්මිං, අත්තානමභිතොසයන්ති න කෙවලං ලොකියජ්ඣානපසුතොයෙව
 සියා, අපිච ඛො තස්මිංයෙව රුක්ඛමූලෙ සොතාපත්තිමග්ගාදිසම්පයුත්තෙන
 ලොකුත්තරජ්ඣානෙනාපි අත්තානං අතීව තොසෙන්නො ඤායෙථ.
 පරමස්සාසප්පත්තියා හි ලොකුත්තරජ්ඣානෙනෙව චිත්තං අතීව තුස්සති, න
 අඤ්ඤෙන. තෙනාහ – “අත්තානමභිතොසය”න්ති. එවමිමාය ගාථාය
 ඤානපසුතාය වනන්තසෙනාසනාභිරතිං අරහත්තඤ්ච කථෙසි.

716. ඉදානි යස්මා ඉමං ධම්මදෙසනං සුත්වා නාලකත්ථෙරො
 වනන්තමභිභාරෙත්වා නිරාභාරොපි පටිපදාපුරණෙ අතීව උස්සුක්කො අහොසි,
 නිරාභාරෙන ච සමණධම්මං කාතුං න සක්කා. තථා කරොන්තස්ස හි ජීවිතං
 නප්පවත්තති, කිලෙසෙ පන අනුප්පාදෙන්නෙන ආභාරො පරියෙසිතබ්බො,
 අයමෙත්ථ ඤායො. තස්මා තස්ස භගවා අපරාපරෙසුපි දිවසෙසු පිණ්ඩාය වරිතබ්බං,
 කිලෙසා පන න උප්පාදෙතබ්බාති දස්සනත්ථං අරහත්තප්පත්තිනිට්ඨංයෙව
 භික්ඛාචාරවත්තං කථෙන්නො “තතො රත්තා විවසානෙ”තිආදිකා ඡ ගාථායො
 අහාසි. තත්ථ තතොති “ස පිණ්ඩවාරං වරින්වා, වනන්තමභිභාරයෙ”ති එත්ථ
 චුත්තපිණ්ඩාචාරවනන්තාභිභාරතො උත්තරිපි. රත්තා විවසානෙති රත්තිසමතික්කමෙ,
 දුතියදිවසෙති චුත්තං හොති. ගාමන්තමභිභාරයෙනි ආභිසමාචාරිකවත්තං කත්වා
 යාච භික්ඛාචාරවෙලා, තාව විවෙකමනුබුහෙත්වා ගතපච්චාගතවත්තෙ චුත්තනයෙන
 කම්මට්ඨානං මනසි කරොන්නො ගාමං ගච්ඡෙය්‍ය. අවිහානං නාභිනන්දෙය්‍යාති
 “භන්තෙ, අම්භාකං සරෙ භුඤ්ජිතබ්බ”න්ති නිමන්තනං, “දෙනි නු ඛො න දෙනි නු
 ඛො සුන්දරං නු ඛො දෙනි අසුන්දරං නු ඛො දෙනි”ති එවරූපං විතක්කං හොජනඤ්ච
 පටිපදාපුරකො භික්ඛු නාභිනන්දෙය්‍ය, නප්පට්ගණ්ණෙය්‍යාති චුත්තං හොති. යදි
 පන බලක්කාරෙන පත්තං ගහෙත්වා පුරෙත්වා දෙන්නි, පරිභුඤ්ජිත්වා සමණධම්මො

කාතබ්බො, ධුතඬ්භං න කුප්පති, තදුපාදාය පන තං ගාමං න පටිසිතබ්බං. අභිභාරඤ්ච ගාමකොති සචෙ ගාමං පටිට්ඨස්ස පාතිසතෙහිපි භත්තං අභිභරන්ති, තම්පි නාහිනන්දෙය්‍යා, තතො එකසිත්ථම්පි නප්පට්ඨගණ්ඨෙය්‍යා, අඤ්ඤදත්ථු සරපට්ඨාටියා පිණ්ඩපාතමෙව චරෙය්‍යාති.

717. න මුනී ගාමමාගමීම, කුලෙසු සහසා චරෙති සො ච මොනත්ථාය
පට්ඨන්තකො මුනි ගාමං ගතො සමානො කුලෙසු සහසා න චරෙ,
සහසොකිතාදිඅනනුලොමිකං ගිහිසංසග්ගං න ආපජ්ජෙය්‍යාති චුත්තං හොති.
සාසෙසනං ඡින්නකථො, න වාවං පයුතං භණ්ණති ඡින්නකථො විය හුත්වා
ඔභාසපරිකථානිමිත්තවිඤ්ඤත්තිපයුත්තං සාසෙසනවාචං න භණ්ණෙය්‍යා. සචෙ
ආකඬ්ඨෙය්‍යා, ගිලානො සමානො ගෙලඤ්ඤපට්ඨාභනත්ථාය භණ්ණෙය්‍යා.
සෙනාසනත්ථාය වා විඤ්ඤත්තිං යපෙත්වා ඔභාසපරිකථානිමිත්තපයුත්තං,
අවසෙසපච්චයත්ථාය පන අගිලානො නෙව කිඤ්චි භණ්ණෙය්‍යාති.

718-9. අලත්ථං යදිදන්ති ඉමිස්සා පන ගාථාය අයමත්ථො – ගාමං පිණ්ඩාය
පට්ඨයො අප්පමත්තකෙපි කිස්මිඤ්චි ලද්ධෙ “අලත්ථං යං ඉදං සාධු”ති වින්තෙත්වා
අලද්ධෙ “නාලත්ථං කුසල”න්ති තම්පි “සුන්දර”න්ති වින්තෙත්වා උභයෙනෙව
ලාභාලාභෙන සො තාදී නිබ්බිකාරො හුත්වා රුක්ඛංචූපනිවත්තති, යථාපි පුරිසො
එලගචෙසි රුක්ඛං උපගමිම එලං ලද්ධාපි අලද්ධාපි අනනුනිතො අප්පට්ඨතො
මජ්ඣන්තොයෙව හුත්වා ගච්ඡති, එවං කුලං උපගමිම ලාභං ලද්ධාපි අලද්ධාපි
මජ්ඣන්තොව හුත්වා ගච්ඡති. ස පත්තපාණි ති ගාථා උත්තානත්ථාව.

720. උච්චාවචාති ඉමිස්සා ගාථාය සම්බන්ධො – එවං
භික්ඛාචාරවත්තසම්පන්නො හුත්වාපි තාවතකෙනෙව තුට්ඨිං අනාපජ්ජිත්වා පට්ඨදං
ආරොධෙය්‍යා. පට්ඨත්තිසාරඤ්චි සාසනං. සා වායං උච්චාවචා...පෙ.... මුත්තති.
තස්සත්ථො – සා වායං මග්ගපට්ඨදා උත්තමනිහීනභෙදතො උච්චාවචා
බුද්ධසමණෙන පකාසිතා. සුඛාපට්ඨදා හි බිජ්ජාහිඤ්ඤා උච්චා, දුක්ඛාපට්ඨදා
දන්ධාහිඤ්ඤා අවචා. ඉතරා ද්වෙ එකෙනඬ්ඨගෙන උච්චා, එකෙන අවචා. පයමා එව
වා උච්චා, ඉතරා තිස්සොපි අවචා. තාය චෙතාය උච්චාය අවචාය වා පට්ඨදාය න
පාරං දිගුණං යන්ති. “දුගුණ”න්ති වා පායො, එකමග්ගෙන ද්වික්ඛත්තුං නිබ්බානං
න යන්තිති අත්ථො. කස්මා? යෙන මග්ගෙන යෙ කිලෙසා පහීනා, තෙසං පුන
අප්පහාතබ්බතො. එතෙන පරිහානධම්මාභාවං දිපෙති. නයිදං එකගුණං මුත්තති
තඤ්ච ඉදං පාරං එකක්ඛත්තුංයෙව ඵුසනාරහම්පි න හොති. කස්මා? එකෙන
මග්ගෙන සබ්බකිලෙසප්පහානාභාවතො. එතෙන එකමග්ගෙනෙව අරහත්තාභාවං
දිපෙති.

721. ඉදානි පට්ඨදානිසංසං දස්සෙන්නො “යස්ස ව විසතා”ති ගාථමාහ.
තස්සත්ථො – යස්ස ව එවං පට්ඨන්තස්ස භික්ඛුනො තාය පට්ඨදාය පහීනත්තා
අට්ඨසතතණ්භාවිචරිතභාවෙන විසතත්තා විසතා තණ්හා නත්ථී, තස්ස
කිලෙසසොතච්ඡෙදෙන ඡින්නසොතස්ස කුසලාකුසලප්පහානෙන

කිව්වාකිව්වජ්ජනස්ස රාගජො වා දොසජො වා අප්පමත්තකොපි පරිළාභො න විජ්ජති.

722. ඉදානි යස්මා ඉමා ගාථායො සුත්වා නාලකත්ථෙරස්ස චිත්තං උදපාදි – “යදි ඵත්තකං මොනෙය්‍යං සුකරං න දුක්කරං, සක්කා අප්පකසිරොන පුරෙතු”න්ති, තස්මාස්ස භගවා “දුක්කරමෙව මොනෙය්‍ය”න්ති දස්සෙන්නො පුන “මොනෙය්‍යං තෙ උපඤ්ඤිස්ස”න්තිආදිමාහ. තත්ථ උපඤ්ඤිස්සන්ති උපඤ්ඤාපෙය්‍යං, කථයිස්සන්ති වුත්තං හොති. චුරධාරා උපමා අස්සාති චුරධාරූපමො. භවෙති භවෙය්‍ය. කො අධිප්පායො? මොනෙය්‍යං පටිපන්නො භික්ඛු චුරධාරං උපමං කත්වා පච්චයෙසු වත්තෙය්‍ය. යථා මධුදිද්ධං චුරධාරං ලිහන්නො, ඡෙදතො, ජීවිහං රක්ඛති, එවං ධම්මෙන ලද්ධෙ පච්චයෙ පරිභුඤ්ජන්නො චිත්තං කිලෙසුජ්ජන්තිතො රක්ඛෙය්‍යාති වුත්තං හොති. පච්චයා හි පරිසුද්ධෙන ඤායෙන ලද්ධඤ්ච අනවජ්ජපරිභොගෙන පරිභුඤ්ජිතුඤ්ච න සුඛෙන සක්කාති භගවා පච්චයනිස්සිතමෙව බහුසො භණ්ති. ජීවිහාය තාලුමාභව්ව, උදරෙ සඤ්ඤතො සියාති ජීවිහාය තාලුං උජ්ජිලෙත්වාපි රසතණ්හං විනොදෙන්නො කිලිට්ඨෙන මග්ගෙන උජ්ජන්නපච්චයෙ අසෙවන්නො උදරෙ සංයතො සියා.

723. අලීනචිත්තො ච සියාති නිච්චං කුසලානං ධම්මානං භාවනාය අට්ඨිතකාරිතාය අකුසිතචිත්තො ච භවෙය්‍ය. න වාපි බහු චිත්තයෙති ඤාතිජනපදාමරවිතක්කවසෙන ච බහුං න චිත්තෙය්‍ය. නිරාමගන්ධො අසිතො, බ්‍රහ්මවරියපරායණොති නික්කිලෙසො ච හුත්වා තණ්හාදිට්ඨිහි කිස්මිඤ්චි භවෙ අනිස්සිතො සික්ඛාත්තයසකලසාසනබ්‍රහ්මවරියපරායණො එව භවෙය්‍ය.

724-5. එකාසනස්සාති විචිත්තාසනස්ස. ආසනමුඛෙන චෙත්ථ සබ්බඉරියාපථා වුත්තා. යතො සබ්බඉරියාපථෙසු එකිභාවස්ස සික්ඛෙය්‍යාති වුත්තං හොතීති වෙදිතබ්බං. එකාසනස්සාති ච සම්පදානවචනමෙතං. සමණුපාසනස්ස වාති සමණෙහි උපාසිතබ්බස්ස අට්ඨතිංසාරම්මණභාවනානුයොගස්ස, සමණානං වා උපාසනභූතස්ස අට්ඨතිංසාරම්මණහෙදස්සෙව. ඉදම්පි සම්පදානවචනමෙව, උපාසනත්ථන්ති වුත්තං හොති. එත්ථ ච එකාසනෙන කායච්චෙකො, සමණුපාසනෙන චිත්තච්චෙකො වුත්තො හොතීති වෙදිතබ්බො. එකත්තං මොනමක්ඛාතන්ති එවම්දං කායචිත්තච්චෙකවසෙන “එකත්තං මොන”න්ති අක්ඛාතං. එකො වෙ අභිරම්ස්සසීති ඉදං පන උත්තරගාථාපෙක්ඛං පදං, “අථ භාහිසි දසදිසා”ති ඉමිනා අස්ස සම්බන්ධො.

භාහිසිති භාසිස්සසි පකාසෙස්සසි. ඉමං පටිපදං භාවෙන්නො සබ්බදිසාසු කිත්තියා පාකටො භවිස්සසීති වුත්තං හොති. සුත්වා ධීරානන්තිආදීනං පන චතුන්නං පදානං අයමත්ථො – යෙන ච කිත්තිසොසෙන භාහිසි දසදිසා තං ධීරානං ඤායිතං කාමවාගිතං නිසොසං සුත්වා අථ ත්වං තෙන උද්ධච්චං අනාපජ්ජිත්වා භියො හිරිඤ්ච සද්ධඤ්ච කරෙය්‍යාසි, තෙන සොසෙන හරායමානො “නිය්‍යාතිකපටිපදා

අය''න්ති සද්ධං උප්පාදෙන්වා උත්තරි පටිපත්තිමෙව බුහෙය්‍යාසි. මාමකොති එවඤ්භි සන්තෙ මම සාවකො හොතිති.

726. තං නදීහිති යං තං මයා “හිරිඤ්ච සද්ධඤ්ච හියො කුබ්බෙථා”ති වදනා “උද්ධච්චං න කාතබ්බ”න්ති චුත්තං, තං ඉමිනා නදීනිදස්සනෙනාපි ජානාථ, තබ්බිපරියායඤ්ච සොබ්බෙසු ව පදරෙසු ජානාථ. සොබ්බෙසුති මාතිකාසු. පදරෙසුති දරිසු. කථං? සණන්තා යන්ති කුසොබ්භා, තුණ්හි යන්ති මහොදධිති. කුසොබ්භා හි සොබ්භපදරාදිහෙදා සබ්බාපි කුන්තදියො සණන්තා සද්දං කරොන්තා උද්ධතා හුත්වා යන්ති, ගඬිගාදිහෙදා පන මහානදියො තුණ්හි යන්ති, එවං “මොනෙය්‍යං පුරෙථි”ති උද්ධතො හොති අමාමකො, මාමකො පන හිරිඤ්ච සද්ධඤ්ච උප්පාදෙන්වා නිවචිත්තොව හොති.

727-9. කිඤ්ච හියො – යදුනකං...පෙ.... පණ්ඩිතොති. තත්ථ සියා – සචෙ අඩ්ඨකුම්භුපමො බාලො සණන්තතාය, රහදො පුරොව පණ්ඩිතො සන්තතාය, අථ කස්මා බුද්ධසමණො එවං ධම්මදෙසනාඛ්‍යාවටො හුත්වා බහුං භාසතිති ඉමිනා සම්බන්ධෙන “යං සමණො”ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – යං බුද්ධසමණො බහුං භාසති උපෙනං අත්ථසඤ්ඡිතං, අත්ථුපෙනං ධම්මුපෙනඤ්ච හිතෙන ව සංහිතං, තං න උද්ධච්චෙන, අපිච බො ජානං සො ධම්මං දෙසෙති දිවසම්පි දෙසෙන්නො නිජ්ජපඤ්චොව හුත්වා. තස්ස හි සබ්බං වචිකම්මං ඤාණානුපරිවත්ති. එවං දෙසෙන්නො ව “ඉදමස්ස හිතං ඉදමස්ස හිත”න්ති නානජ්ජකාරතො ජානං සො බහු භාසති, න කෙවලං බහුභාණිතාය. අවසානගාථාය සම්බන්ධො – එවං තාව සබ්බඤ්ඤාතඤ්ඤාණෙන සමන්තාගතො බුද්ධසමණො ජානං සො ධම්මං දෙසෙති, ජානං සො බහු භාසති. තෙන දෙසිතං පන ධම්මං නිබ්බේධභාගියෙනෙව ඤාණෙන යො ව ජානං සංයතන්නො, ජානං න බහු භාසති, ස මුනි මොනමරහති, ස මුනි මොනමජ්ඣගාති. තස්සත්ථො – තං ධම්මං ජානන්නො සංයතන්නො ගුත්තචිත්තො හුත්වා යං භාසිතං සත්තානං හිතසුඛාවහං න හොති, තං ජානං න බහු භාසති. සො එවංචිධො මොනත්ථං පටිපන්නකො මුනි මොනෙය්‍යපටිපදාසඬ්ඛාතං මොනං අරහති. න කෙවලඤ්ච අරහතියෙව, අපිච බො පන ස මුනි අරහත්තමග්ගඤාණසඬ්ඛාතං මොනං අජ්ඣගා ඉච්චෙව වෙදිතබ්බොති අරහත්තනිකුටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

තං සුත්වා නාලකත්ථෙරො තීසු යානෙසු අප්පිච්ඡො අහොසි දස්සනෙ සවනෙ පුච්ඡායාති. සො හි දෙසනාපරියොසානෙ පසන්නචිත්තො භගවන්තං වන්දිත්වා වනං පටිට්ඨො, පුන “අහො වතාහං භගවන්තං පස්සෙය්‍ය”න්ති ලොලභාවං න ජනෙසි. අයමස්ස දස්සනෙ අප්පිච්ඡතා. තථා “අහො වතාහං පුන ධම්මදෙසනං සුණෙය්‍ය”න්ති ලොලභාවං න ජනෙසි. අයමස්ස සවනෙ අප්පිච්ඡතා. තථා “අහො වතාහං පුන මොනෙය්‍යපටිපදං පුච්ඡෙය්‍ය”න්ති ලොලභාවං න ජනෙසි. අයමස්ස පුච්ඡාය අප්පිච්ඡතා.

සො එවං අප්පිච්ඡො සමානො පබ්බතපාදං පටිසිත්වා එකවනසණ්ඛෙ ද්වෙ දිවසානි න වසී, එකරුක්ඛමුලෙ ද්වෙ දිවසානි න නිසීදි, එකගාමෙ ද්වෙ දිවසානි පිණ්ඩාය න පාවිසී. ඉති වනතො වනං, රුක්ඛතො රුක්ඛං, ගාමතො ගාමං ආභිණ්ඩන්තො අනුරූපපටිපදං පටිපජ්ජිත්වා අග්ගඵලෙ පතිට්ඨාසී. අථ යස්මා මොනෙය්‍යාපටිපදං උක්කට්ඨං කත්වා පුරෙන්නො භික්ඛු සත්තෙව මාසානි ජීවති, මජ්ඣමං කත්වා පුරෙන්නො සත්ත වස්සානි, මන්දං කත්වා පුරෙන්නො සොළස වස්සානි. අයඤ්ච උක්කට්ඨං කත්වා පුරෙසී, තස්මා සත්ත මාසෙ යත්වා අත්තනො ආයුසඛ්ඛාරපරික්ඛයං ඤාත්වා න්භායිත්වා නිවාසෙත්වා කායබන්ධනං බන්ධිත්වා දිගුණං සඛ්ඛාපිං පාරුපිත්වා දසබ්බාහිමුඛො පඤ්චපතිට්ඨිතං වන්දිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා භිඤ්ඤාලකපබ්බතං නිස්සාය ධීතකොච අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාසී. තස්ස පරිනිබ්බතභාවං ඤාත්වා භගවා භික්ඛුසඛ්ඛෙහ සද්ධිං තත්ථ ගන්ත්වා සරීරකිච්චං කත්වා ධාතුයො ගාභාපෙත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙත්වා අගමාසීති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය නාලකසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. ද්වයතානුපස්සනාසුත්තවණ්ණනා

එවං මෙ සුතන්ති ද්වයතානුපස්සනාසුත්තං. කා උජ්ජත්ති? ඉමස්ස සුත්තස්ස අත්තජ්ඣාසයතො උජ්ජත්ති. අත්තජ්ඣාසයෙන භි භගවා ඉමං සුත්තං දෙසෙසී. අයමෙත්ථ සඛ්ඛෙපො, විත්ථාරො පනස්ස අත්ථවණ්ණනායමෙව ආවි භවිස්සති. තත්ථ එවං මෙ සුතන්තිආදීනි වුත්තනායානෙව. පුබ්බාරාමෙති සාවත්ථිනගරස්ස පුරත්ථිමදිසායං ආරාමෙ. මිගාරමාතු පාසාදෙති එත්ථ විසාඛා උපාසිකා අත්තනො සසුරෙන මිගාරෙන සෙට්ඨිතා මාතුට්ඨානෙ යපිතත්තා “මිගාරමාතා”ති වුච්චති. තාය මිගාරමාතුයා නවකොට්ඨාසනකං මහාලතාපිළන්ධනං විස්සජ්ජෙත්වා කාරාපිතො පාසාදො හෙට්ඨා ව උපරි ව පඤ්ච පඤ්ච ගබ්භසතානි කත්වා සහස්සකුටාගාරගබ්භො, සො “මිගාරමාතුපාසාදො”ති වුච්චති. තස්මිං මිගාරමාතු පාසාදෙ.

තෙන ඛො පන සමයෙන භගවානි යං සමයං භගවා සාවත්ථිං නිස්සාය පුබ්බාරාමෙ මිගාරමාතු පාසාදෙ විහරති, තෙන සමයෙන. තදනුපොසට්ඨති තස්මිං අනු උපොසට්ඨ, උපොසට්ඨිවසෙති වුත්තං හොති. පන්තරසෙති ඉදං උපොසට්ඨගහණෙන සම්පත්තාවසෙසුපොසට්ඨිකිංචෙපව්වනං. පුණ්ණාය පුණ්ණමාය රත්තියානි පන්තරසදිවසත්තා දිවසගණනාය අබ්භාදිඋපක්කිලෙසවිරහත්තා රත්තිගුණසම්පත්තියා ව පුණ්ණත්තා පුණ්ණාය, පරිපුණ්ණවන්දත්තා පුණ්ණමාය ව රත්තියා. භික්ඛුසඛ්ඛපරිවුතොති භික්ඛුසඛ්ඛෙහ පරිවුතො. අබ්භොකාසෙ නිසින්නො හොතීති මිගාරමාතු රතනපාසාදපරිවෙණෙ අබ්භොකාසෙ උපරි අප්පට්ච්ජන්තෙ ධකාසෙ පඤ්ඤත්තවරබුද්ධාසනෙ නිසින්නො හොති. තුණ්හිභුතං තුණ්හිභුතන්ති අතීව තුණ්හිභුතං, යතො යතො වා

අනුවිලෝකෙති, තතො තතො තුණ්හිභුතං, තුණ්හිභුතං වාචාය, පුන තුණ්හිභුතං කායෙන. භික්ඛුසඬ්ඨං අනුවිලෝකෙත්වාති තං පරිවාරෙත්වා නිසින්තං. අනෙකසහස්සභික්ඛුපරිමාණං තුණ්හිභුතං තුණ්හිභුතං භික්ඛුසඬ්ඨං “එත්තකා එත්ථ සොතාපන්නා, එත්තකා සකදාගාමිනො, එත්තකා අනාගාමිනො එත්තකා ආරද්ධවිපස්සකා කල්‍යාණපුප්ප්ඡනා, ඉමස්ස භික්ඛුසඬ්ඨස්ස කිදිසි ධම්මදෙසනා සප්පායා”ති සප්පායධම්මදෙසනාපරිවිෂේදනත්ථං ඉතො චිතො ව විලෝකෙත්වා.

යෙ තෙ, භික්ඛවෙ, කුසලා ධම්මාති යෙ තෙ ආරොග්‍යටියෙන අනවජ්ජටියෙන ඉට්ඨඵලටියෙන කොසල්ලසම්භුතටියෙන ව කුසලා සත්තතිංසබ්බොධිපක්ඛියධම්මා, තජ්ජොතකා වා පරියත්තිධම්මා. අරියා නියානිකා සම්බොධගාමිනොති උපගන්තබ්බටියෙන අරියා, ලොකතො නියානටියෙන නියානිකා, සම්බොධසඬ්ඨානං අරහත්තං ගමනටියෙන සම්බොධගාමිනො. තෙසං වො භික්ඛවෙ...පෙ.... සවනාය, තෙසං භික්ඛවෙ කුසලානං...පෙ.... සම්බොධගාමීනං කා උපනිසා, කිං කාරණං, කිං පයොජනං තුම්භාකං සවනාය, කිමත්ථං තුම්භෙ තෙ ධම්මෙ සුභාථාති චුත්තං හොති. යාවදෙව ද්වයතානං ධම්මානං යථාභුතං ඤාණායාති එත්ථ යාවදෙව්වාති පරිවිෂේදාවධාරණවචනං. ද්වෙ අවයවා එතෙසන්ති ද්වයා, ද්වයා එව ද්වයතා, තෙසං ද්වයතානං. “ද්වයාන”න්තිපි පාඨො. යථාභුතං ඤාණායාති අවිපරිතඤාණාය. කිං චුත්තං හොති? යදෙනං ලොකියලොකුත්තරාදිභෙදෙන ද්විධා වචන්ථිතානං ධම්මානං විපස්සනාසඬ්ඨානං යථාභුතඤාණං, එතදත්ථාය න ඉතො හියොයාති, සවනෙන හි එත්තකං හොති, තදුත්තරි විසෙසාධිගමො භාවනායාති. කිඤ්ච ද්වයතං වදෙථාති එත්ථ පන සවෙ, වො භික්ඛවෙ, සියා, කිඤ්ච තුම්භෙ, හන්තෙ, ද්වයතං වදෙථාති අයමධිප්පායො. පදත්ථො පන “කිඤ්ච ද්වයතාභාවං වදෙථා”ති.

(1) තතො භගවා ද්වයතං දස්සෙන්තො “ඉදං දුක්ඛ”න්ති එවමාදිමාහ. තත්ථ ද්වයතානං චතුසච්චධම්මානං “ඉදං දුක්ඛං, අයං දුක්ඛසමුදයො”ති එවං ලොකියස්ස එකස්ස අවයවස්ස සහෙතුකස්ස වා දුක්ඛස්ස දස්සන්තො අයං එකානුපස්සනා, ඉතරා ලොකුත්තරස්ස දුතියස්ස අවයවස්ස සඋපායස්ස වා නිරොධස්ස දස්සන්තො දුතියානුපස්සනා. පඨමා චෙත්ථ තතියචතුත්ථවිසුද්ධිහි හොති, දුතියා පඤ්චමවිසුද්ධියා. එවං සම්මා ද්වයතානුපස්සිතොති ඉමිනා චුත්තනයෙන සම්මා ද්වයධම්මෙ අනුපස්සන්තස්ස සතියා අවිජ්ජවාසෙන අප්පමත්තස්ස, කායිකචෙතසිකචිරියාතාපෙන ආතාපිතො කායෙ ව ජීවිතෙ ව නිරපෙක්ඛත්තා, පහිතත්තස්ස. පාටිකඬ්ඨන්ති ඉවජ්ජබ්බං. දිට්ඨෙව ධම්මෙ අඤ්ඤාති අස්මිංයෙව අත්තභාවෙ අරහත්තං. සති වා උපාදිසෙසෙ අනාගාමිනාති “උපාදිසෙස”න්ති පුනබ්භවවසෙන උපාදාතබ්බක්ඛන්ධසෙසං චූච්චති, තස්මිං වා සති අනාගාමිභාවො පටිකඬ්ඨොති දස්සෙති. තත්ථ කිඤ්චාපි හෙට්ඨිමඵලානිපි එවං ද්වයතානුපස්සිතොව හොන්ති, උපරිමඵලෙසු පන උස්සාහං ජනෙන්නො එවමාහ.

ඉදමචොවාතිආදි සඬ්ඨිතිකාරානං වචනං. තත්ථ ඉදන්ති “යෙ තෙ, භික්ඛවෙ”තිආදිචුත්තනිදස්සනං. එතන්ති ඉදානි “යෙ දුක්ඛ”න්ති

එවමාදිවත්තබ්බගාමාබන්ධනිදස්සනං. ඉමා ව ගාමා චතුසව්වදීපකත්තා
 වුත්තත්ථදීපිකා එව, එවං සන්තෙපි ගාමාරුවිකානං පච්ඡා ආගතානං පුබ්බෙ වුත්තං
 අසමත්ථතාය අනුග්ගහෙත්වා “ඉදානි යදි වදෙයා සුන්දර”න්ති ආකඨබන්තානං
 වික්ඛිත්තවිත්තානාඤ්ච අත්ථාය වුත්තා. විසෙසත්ථදීපිකා වාති අවිපස්සකෙ
 විපස්සකෙ ච දස්සෙත්වා තෙසං වට්ටව්වට්ටදස්සනතො, තස්මා
 විසෙසත්ථදස්සනත්ථමෙව වුත්තා. එස නයො ඉතො පරමිපි ගාමාවචනෙසු.

730. තත්ථ යත්ථ වාති නිබ්බානං දස්සෙති. නිබ්බානෙ හි දුක්ඛං සබ්බසො
 උපරුජ්ඣති, සබ්බජ්ජකාරං උපරුජ්ඣති, සහෙතුකං උපරුජ්ඣති, අසෙසඤ්ච
 උපරුජ්ඣති. තඤ්ච මග්ගන්ති තඤ්ච අට්ඨංඨගිකං මග්ගං.

731-3. වෙතොවිමුත්තිභීනා තෙ, අථො පඤ්ඤාවිමුත්තියාති එත්ථ
 අරහත්තඵලසමාධි රාගවිරාගා වෙතොවිමුත්ති, අරහත්තඵලපඤ්ඤා අවිජ්ජාවිරාගා
 පඤ්ඤාවිමුත්තිති වෙදිතබ්බා. තණ්හාවරිතෙන වා අජ්ජනාඤ්ඤානලෙන කිලෙසෙ
 වික්ඛම්මෙත්වා අධිගතං අරහත්තඵලං රාගවිරාගා වෙතොවිමුත්ති, දිට්ඨිවරිතෙන
 උපචාරජ්ඣානමත්තං නිබ්බත්තෙත්වා විපස්සිත්වා අධිගතං අරහත්තඵලං
 අවිජ්ජාවිරාගා පඤ්ඤාවිමුත්ති. අනාගාමිඵලං වා කාමරාගං සන්ධාය රාගවිරාගා
 වෙතොවිමුත්ති, අරහත්තඵලං සබ්බජ්ජකාරතො අවිජ්ජාවිරාගා පඤ්ඤාවිමුත්තිති.
 අන්තකිරියායාති වට්ටදුක්ඛස්ස අන්තකරණත්ථාය. ජාතිජරුපගාති ජාතිජරං
 උපගතා, ජාතිජරාය වා උපගතා, න පරිමුච්චන්ති ජාතිජරායාති එවං වෙදිතබ්බා.
 සෙසමෙත්ථ ආදිතො පභුති පාකට්ටෙව. ගාමාපරියොසානෙ ච සට්ඨිමත්තා හික්ඛු
 තං දෙසනං උග්ගහෙත්වා විපස්සිත්වා තස්මිංයෙව ආසනෙ අරහත්තං පාපුණිංසු.
 යථා චෙත්ථ, එවං සබ්බවාරෙසු.

(2) අතො එව හගවා “සියා අඤ්ඤෙනපි පරියායෙනා”තිආදිනා නයෙන
 නානජ්ජකාරතො ද්වයනානුපස්සනං ආහ. තත්ථ දුතියවාරෙ උපධිපච්චයාති
 සාසවකම්මපච්චයා. සාසවකම්මඤ්ඤි ඉධ “උපධි”ති අධිජ්ජෙතං.
 අසෙසවිරාගනිරොධාති අසෙසං විරාගෙන නිරොධා, අසෙසවිරාගසඨ්ඨාතා වා
 නිරොධා.

734. උපධිනිදානාති කම්මපච්චයා. දුක්ඛස්ස ජාතිජපහවානුපස්සිති
 වට්ටදුක්ඛස්ස ජාතිකාරණං “උපධි”ති අනුපස්සන්තො. සෙසමෙත්ථ පාකට්ටෙව.
 එවං අයම්පි වාරො චත්තාරි සච්චානි දීපෙත්වා අරහත්තනිකුටෙනෙව වුත්තො. යථා
 වායං, එවං සබ්බවාරා.

(3) තත්ථ තතියවාරෙ අවිජ්ජාපච්චයාති හවගාමිකම්මසම්භාරඅවිජ්ජාපච්චයා.
 දුක්ඛං පන සබ්බත්ථ වට්ටදුක්ඛමෙව.

735. ජාතිමරණසංසාරන්ති බන්ධනිබ්බත්තිං ජාතිං බන්ධහෙදං මරණං
 බන්ධපට්ටපාටිං සංසාරඤ්ච. චජන්තිති ගච්ජන්ති උපෙන්නි.

ඉන්ප්භාවක්කද්දාභාවන්ති ඉමං මනුස්සභාවං ඉතො අවසෙසඅක්කද්දානිකායභාවක්කද්ව. ගතීති පච්චයභාවො.

736. අවිජ්ජා භායන්ති අවිජ්ජා හි අයං. විජ්ජාගතා ව යෙ සත්තාති යෙ ව අරහත්තමග්ගවිජ්ජාය කිලෙසෙ විජ්ඣිත්වා ගතා ඛිණාසවසත්තා. සෙසමුත්තානත්ථමෙව.

(4) චතුත්ථවාරෙ සඬ්ඛාරපච්චයාති පුක්කදාපුක්කදානෙක්කදානිසඬ්ඛාරපච්චයා.

738-9. එතමාදීනවං කුත්වාති යදිදං දුක්ඛං සඬ්ඛාරපච්චයා, එතං ආදීනවන්ති කුත්වා. සඬ්ඛසඬ්ඛාරසමථාති සඬ්ඛෙසං චුත්තජපකාරානං සඬ්ඛාරානං මග්ගඤ්ඤානෙක සමථා, උපහතතාය ඵලසමත්ථතායාති චුත්තං හොති. සක්කදානන්ති කාමසක්කදාදීනං මග්ගෙනෙව උපරොධනා. එතං කුත්වා යථාතථන්ති එතං දුක්ඛක්ඛයං අවිපරිතං කුත්වා. සම්මද්දසාති සම්මාදස්සනා. සම්මදක්කදායාති සඬ්ඛතං අනිච්චාදිතො, අසඬ්ඛතක්කද්ව නිච්චාදිතො කුත්වා. මාරසංයොගන්ති තෙභුමකවට්ටං. සෙසමුත්තානත්ථමෙව.

(5) පක්ඛවමවාරෙ වික්කදානුපච්චයාති කම්මසහජාතඅභිසඬ්ඛාරවික්කදානුපච්චයා.

741. නිච්ජාතොති නිත්තණ්හො. පරිනිබ්බුතොති කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බුතො හොති. සෙසං පාකට්ඨමෙව.

(6) ඡට්ඨවාරෙ එස්සපච්චයාති අභිසඬ්ඛාරවික්කදානුසම්පයුත්තඑස්සපච්චයාති අත්ථො. එවං එත්ථ පදපටිපාටියා වත්තඛිබ්බාති නාමරූපසලායතනාති අවත්වා එස්සො චුත්තො. තාති හි රූපමිස්සකත්තා කම්මසම්පයුත්තානෙව න හොන්ති, ඉදක්ඛ වට්ටදුක්ඛං කම්මතො වා සම්භවෙය්‍ය කම්මසම්පයුත්තධම්මතො වාති.

742-3. භවසොතානුසාරිනන්ති තණ්හානුසාරිනං. පරික්කදායාති තිහි පරික්කදාහි පරිජානිත්වා. අක්කදායාති අරහත්තමග්ගපක්කදාය කුත්වා. උපසමෙ රතාති ඵලසමාපත්තිවසෙන නිබ්බානෙ රතා. එස්සාහිසමයාති එස්සනිරොධා. සෙසං පාකට්ඨමෙව.

(7) සත්තමවාරෙ වෙදනාපච්චයාති කම්මසම්පයුත්තවෙදනාපච්චයා.

744-5. අදුක්ඛමසුඛං සහාති අදුක්ඛමසුඛෙන සහ. එතං දුක්ඛන්ති කුත්වානාති එතං සඬ්ඛං වෙදයිතං “දුක්ඛකාරණ”න්ති කුත්වා, විපරිණාමට්ඨිතිඅක්කදානුදුක්ඛතාහි වා දුක්ඛං කුත්වා. මොසධම්මන්ති නස්සනධම්මං. පලොකිනන්ති ජරාමරණෙහි පලුප්පනධම්මං. චුස්ස චුස්සාති උදයඛිබ්බයඤ්ඤානෙක චුස්සිත්වා චුස්සිත්වා. වයං පස්සන්ති අත්තෙ භග්ගමෙව පස්සන්තො. එවං තත්ථ විජානතීති එවං තා වෙදනා විජානාති, තත්ථ වා දුක්ඛභාවං.

විජානාති. වෙදනානං බයාති තතො පරං මග්ගඤ්ඤාණෙන කම්මසම්පයුත්තානං වෙදනානං බයා. සෙසමුත්තානමෙව.

(8) අට්ඨමවාරෙ තණ්හාපච්චයාති කම්මසම්භාරතණ්හාපච්චයා.

747. එතමාදීනවං ඤත්වා, තණ්හං දුක්ඛස්ස සම්භවන්ති එතං දුක්ඛස්ස සම්භවං තණ්හාය ආදීනවං ඤත්වා. සෙසමුත්තානමෙව.

(9) නවමවාරෙ උපාදානපච්චයාති කම්මසම්භාරඋපාදානපච්චයා.

748-9. භවොති විපාකභවො ඛන්ධපාත්තභවො. භූතො දුක්ඛන්ති භූතො සම්භූතො වට්ටදුක්ඛං නිගච්ඡති. ජාතස්ස මරණන්ති යත්‍රාපි “භූතො සුඛං නිගච්ඡති” ති බාලා මඤ්ඤන්ති, තත්‍රාපි දුක්ඛමෙව දස්සෙන්නො ආහ – “ජාතස්ස මරණං හොති” ති. දුතියගාථාය යොජනා – අනිච්චාදීහි සම්මදඤ්ඤාය පණ්ඩිතා උපාදානක්ඛයා ජාතික්ඛයං නිබ්බානං අභිඤ්ඤාය න ගච්ඡන්ති පුනඛ්භවන්ති.

(10) දසමවාරෙ ආරම්භපච්චයාති කම්මසම්පයුත්තවීරියපච්චයා.

751. අනාරම්භෙ විමුත්තිනොති අනාරම්භෙ නිබ්බානෙ විමුත්තස්ස. සෙසමුත්තානමෙව.

(11) එකාදසමවාරෙ ආහාරපච්චයාති කම්මසම්පයුත්තාහාරපච්චයා. අපරො නයො – චතුර්ඛිධා සත්තා රූපුපගා, වෙදනුපගා, සඤ්ඤුපගා, සඬ්ඛාරූපගාති. තත්ථ එකාදසවිධාය කාමධාතුයා සත්තා රූපුපගා කබ්බිකාරාහාරසෙවනතො. රූපධාතුයා සත්තා අඤ්ඤත්‍ර අසඤ්ඤෙහි වෙදනුපගා එස්සාහාරසෙවනතො. භෙට්ඨා තිවිධාය අරූපධාතුයා සත්තා සඤ්ඤුපගා සඤ්ඤාහිනිබ්බත්තමනොසඤ්ඤෙවනතාහාරසෙවනතො. භවග්ගෙ සත්තා සඬ්ඛාරූපගා සඬ්ඛාරාහිනිබ්බත්තවිඤ්ඤාණාහාරසෙවනතොති. එවම්පි යං කිඤ්චි දුක්ඛං සම්භොති, සබ්බං ආහාරපච්චයාති වෙදිතබ්බං.

755. ආරොග්‍යන්ති නිබ්බානං. සඬ්ඛාය සෙවීති චත්තාරො පච්චයෙ පච්චවෙක්ඛිත්වා සෙවමානො, “පඤ්චක්ඛන්ධා ද්වාදසායතනාති අට්ඨාරසධාතුයො” ති එවං වා ලොකං සඬ්ඛාය “අනිච්චං දුක්ඛං අනත්තා” ති ඤාණෙන සෙවමානො. ධම්මට්ඨොති චතුසච්චධම්මෙ යීතො. සඬ්ඛායං නොපෙතීති “දෙවො” ති වා “මනුස්සො” ති වා ආදිකං සඬ්ඛායං න ගච්ඡති. සෙසමුත්තානමෙව.

(12) ද්වාදසමවාරෙ ඉඤ්ජිතපච්චයාති තණ්හාමානදිට්ඨිකම්මකිලෙසඉඤ්ජිතෙසු යතො කුතොචි කම්මසම්භාරිඤ්ජිතපච්චයා.

757. එජං වොස්සජ්ජාති තණ්හං චජිත්වා. සඬ්ඛාරෙ උපරුන්ධියාති කම්මං කම්මසම්පයුත්තෙ ච සඬ්ඛාරෙ නිරොධෙත්වා. සෙසමුත්තානමෙව.

(13) තෙරසමවාරෙ නිස්සිතස්ස චලිතන්ති තණ්හාය තණ්හාදිට්ඨිමානෙනි වා බන්ධෙ නිස්සිතස්ස සිහසුත්තෙ (සං. නි. 3.78) දෙව්‍යානං විය භයචලනං හොති. සෙසමුත්තානමෙව.

(14) වුද්දසමවාරෙ රූපෙහිති රූපභවෙහි රූපසමාපත්තිහි වා. අරූපාති අරූපභවා අරූපසමාපත්තියො වා. නිරොධොති නිබ්බානං.

761. මච්චුභායිනොති මරණමච්චු කිලෙසමච්චු දෙවපුත්තමච්චුභායිනො, තිව්ධම්පි තං මච්චුං හිත්වා ගාමිනොති චුත්තං හොති. සෙසමුත්තානමෙව.

(15) පන්තරසමවාරෙ යන්ති නාමරූපං සන්ධායාහ. තඤ්ඤි ලොකෙන ධුවසුභසුඛත්තවසෙන “ඉදං සච්ච”න්ති උපනිජ්ඣායිතං දිට්ඨමාලොකිතං. තදමරියානන්ති ඉදං අරියානං, අනුනාසිකඉකාරලොපං කත්වා චුත්තං. එතං මුසාති එතං ධුවාදිවසෙන ගහිතම්පි මුසා, න තාදිසං හොතිති. පුන යන්ති නිබ්බානං සන්ධායාහ. තඤ්ඤි ලොකෙන රූපවෙදනාදීනමභාවතො “ඉදං මුසා නත්ථි කිඤ්චි”ති උපනිජ්ඣායිතං. තදමරියානං එතං සච්චන්ති තං ඉදං අරියානං එතං නික්කිලෙසසඬ්ඛාතා සුභභාවා, පචත්තිදුක්ඛපට්ඨපක්ඛසඬ්ඛාතා සුඛභාවා, අච්චන්තසන්තිසඬ්ඛාතා නිච්චභාවා ච අනපගමනෙන පරමත්ථතො “සච්ච”න්ති යථාභූතං සම්මජ්ජඤ්ඤාය සුදිට්ඨං.

762-3. අනත්තති අත්තමානිත්ති අනත්තති නාමරූපෙ අත්තමානිං. ඉදං සච්චන්ති මඤ්ඤතිති ඉදං නාමරූපං ධුවාදිවසෙන “සච්ච”න්ති මඤ්ඤති. යෙන යෙන හීති යෙන යෙන රූපෙ වා වෙදනාය වා “මම රූපං, මම වෙදනා”තිආදිනා නයෙන මඤ්ඤන්ති. තතො තන්ති තතො මඤ්ඤිතාකාරා තං නාමරූපං හොති අඤ්ඤටා. කිං කාරණං? තඤ්ඤි තස්ස මුසා හොති, යස්මා තං යථාමඤ්ඤිතාකාරා මුසා හොති, තස්මා අඤ්ඤටා හොතිති අත්ථො. කස්මා පන මුසා හොතිති? මොසධම්මඤ්ඤි ඉත්තරං, යස්මා යං ඉත්තරං පරිත්තපච්චුපට්ඨානං, තං මොසධම්මං. නස්සනධම්මං හොති, තථාරූපඤ්ච නාමරූපන්ති. සච්චාහිසමයාති සච්චාවබොධා. සෙසමුත්තානමෙව.

(16) සොළසමවාරෙ යන්ති ඡබ්බිධම්පිට්ඨාරම්මණං සන්ධායාහ. තඤ්ඤි ලොකෙන සලභමච්ඡමක්කටාදිහි පදීපබලිසලෙපාදයො විය “ඉදං සුඛ”න්ති උපනිජ්ඣායිතං. තදමරියානං එතං දුක්ඛන්ති තං ඉදං අරියානං “කාමා හි විත්‍රා මධුරා මනොරමා, විරූපරූපෙන මථෙන්නි විත්ත”න්තිආදිනා (සු. නි. 50; වුළුනි. බග්ගවිසාණසුත්තනිද්දෙස 136) නයෙන “එතං දුක්ඛ”න්ති යථාභූතං සම්මජ්ජඤ්ඤාය සුදිට්ඨං. පුන යන්ති නිබ්බානමෙව සන්ධායාහ. තඤ්ඤි ලොකෙන කාමගුණාභාවා “දුක්ඛ”න්ති උපනිජ්ඣායිතං. තදමරියානන්ති තං ඉදං අරියානං පරමත්ථසුඛතො “එතං සුඛ”න්ති යථාභූතං සම්මජ්ජඤ්ඤාය සුදිට්ඨං.

765-6. කෙවලාති අනවසෙසා. ඉටියාති ඉව්ඡිතා පත්ථිතා. කන්තාති පියා. මනාපාති මනවුඩ්ඪිකරා. යාවතත්ථිති වුව්චති යාවතා එතෙ ඡ ආරම්මණා අත්ථිති වුව්චති. වචනබ්‍යත්තයො වෙදිතබ්බො. එතෙ වොති එත්ථ වොති නිපාතමත්තං.

767-8. සුඛන්ති දිට්ඨමරියෙහි, සක්කායස්සුපරොධනන්ති ‘‘සුඛ’’මිති අරියෙහි පඤ්චක්ඛන්ධනිරොධො දිට්ඨො, නිබ්බානන්ති වුත්තං හොති. පච්චනිකම්ඳං හොතිති පටිලොමම්ඳං දස්සනං හොති. පස්සනන්ති පස්සන්තානං, පණ්ඩිතානන්ති වුත්තං හොති. යං පරෙති එත්ථ යන්ති වත්ථුකාමෙ සන්ධායාහ. පුන යං පරෙති එත්ථ නිබ්බානං.

769-71. පස්සාති සොතාරං ආලපති. ධම්මන්ති නිබ්බානධම්මං. සම්පමුල්ලේහත්ථිද්දසුති සම්පමුල්ලා එත්ථ අවිද්දසු බාලා. කිංකාරණං සම්පමුල්ලා? නිවුතානං තමො හොති , අන්ධකාරො අපස්සනං, බාලානං අවිජ්ජාය නිවුතානං ඔත්ථානං අන්ධභාවකරණො තමො හොති, යෙන නිබ්බානධම්මං දට්ඨුං න සක්කොන්ති. සතඤ්ච විවටං හොති, ආලොකො පස්සතාම්චාති සතඤ්ච සප්පුරිසානං පඤ්ඤාදස්සනෙන පස්සනං ආලොකොව විවටං හොති නිබ්බානං. සන්තිකෙ න විජානන්ති, මගා ධම්මස්සකොවිදාති යං අත්තනො සරීරෙ තවපඤ්චකමත්තං පරිච්ඡින්නිදිත්වා අනන්තරමෙව අධිගන්තබ්බතො, අත්තනො ඛන්ධානං වා නිරොධමත්තතො සන්තිකෙ නිබ්බානං, තං එවං සන්තිකෙ සන්තම්පි න විජානන්ති මගභූතා ජනා මග්ගාමග්ගධම්මස්ස සච්චධම්මස්ස වා අකොවිදා, සබ්බථා භවරාග...පෙ.... සුසම්බුධො. තත්ථ මාරධෙය්‍යානුපන්නෙහීති තෙභූමකවට්ටං අනුපන්නෙහී.

772. පච්ඡිමගාථාය සම්බන්ධො ‘‘එවං අසුසම්බුධං කො නු අඤ්ඤත්ථ මරියෙහී’’ති. තස්සත්ථො – යපෙත්වා අරියෙ කො නු අඤ්ඤො නිබ්බානපදං ජානිතුං අරහති, යං පදං චතුත්ථෙත අරියමග්ගෙන සම්මදඤ්ඤාය අනන්තරමෙව අනාසවා හුත්වා කිලෙසපරිනිබ්බානෙන පරිනිබ්බන්ති, සම්මදඤ්ඤාය වා අනාසවා හුත්වා අත්තෙ අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බන්තිති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසී.

අත්තමනාති තුට්ඨමනා. අභිනන්දන්ති අභිනන්දිංසු. ඉමස්මිඤ්ච පන වෙය්‍යාකරණස්මිත්ති ඉමස්මිං සොළසමෙ වෙය්‍යාකරණෙ. භඤ්ඤමානෙති භණ්ඩයමානෙ. සෙසං පාකට්ඨමෙව.

එවං සබ්බෙසුපි සොළසසු වෙය්‍යාකරණෙසු සට්ඨිමත්තෙ සට්ඨිමත්තෙ කත්වා සට්ඨිඅධිකානං නවන්තං භික්ඛුසතානං අනුපාදාය ආසවෙහි විත්තාති විමුච්චිංසු, සොළසක්ඛන්තුං චත්තාරි චත්තාරි කත්වා චතුසට්ඨි සච්චානෙත්ථ වෙනෙය්‍යවසෙන නානප්පකාරතො දෙසිතානීති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්ධික-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය ද්වයනානුපස්සනාසුත්තවණ්ණනා

නිට්ඨිත්තා.

නිට්ඨිතො ච තතියො චග්ගො අත්ථවණ්ණනානායතො, නාමෙන

මහාවග්ගොති.

4. අට්ඨකථග්ගො

1. කාමසුත්තවණ්ණනා

773. කාමං කාමයමානස්සාති කාමසුත්තං. කා උප්පත්ති? හගචති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ අඤ්ඤතරො බ්‍රාහ්මණො සාවත්ථියා ජෙනවනස්ස ච අන්තරෙ අවිරචනිනදීතීරෙ “යවං වපිස්සාමි”ති ඛෙත්තං කසති. හගවා භික්ඛුසඤ්ජපට්ඨතො පිණ්ඩාය පවිසන්තො තං දිස්වා ආවජ්ජෙන්තො අද්දස – “අස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස යවා විනස්සිස්සන්ති”ති, පුන උපනිස්සයසම්පත්තිං ආවජ්ජෙන්තො වස්ස සොතාපත්තිඵලස්ස උපනිස්සයං අද්දස. “කදා පාපුණෙය්‍යා”ති ආවජ්ජෙන්තො “සස්සෙ විනට්ඨෙය්‍යෙ සොකාභිභූතො ධම්මදෙසනං සුත්වා”ති අද්දස. තතො වින්තෙසි – “සවාහං තදා එව බ්‍රාහ්මණං උපසඤ්ඤාමිස්සාමි, න මෙ ඔවාදං සොතබ්බං මඤ්ඤිස්සති. නානාරූචිකා හි බ්‍රාහ්මණා, හන්ද, නං ඉතො පභුතියෙව සඤ්ඤාමි, එවං මයි මුදුචිත්තො හුත්වා තදා ඔවාදං සොස්සති”ති බ්‍රාහ්මණං උපසඤ්ඤාමිත්වා ආහ – “කිං, බ්‍රාහ්මණ, කරොසි”ති. බ්‍රාහ්මණො “එවං උච්චාකුලීතො සමණො ගොතමො මයා සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොති”ති තාවතකෙනෙව හගචති පසන්නචිත්තො හුත්වා “ඛෙත්තං, හො ගොතම, කසාමි යවං වපිස්සාමි”ති ආහ. අථ සාරිපුත්තත්ථෙරො වින්තෙසි – “හගවා බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං අකාසි, න ච අනෙතු අප්පච්චයා තථාගතා එවං කරොන්ති, හන්දාහමිපි තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොමි”ති බ්‍රාහ්මණං උපසඤ්ඤාමිත්වා තථෙව පටිසන්ථාරමකාසි. එවං මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරො සෙසා ච අසීති මහාසාවකා. බ්‍රාහ්මණො අතීච අත්තමනො අහොසි.

අථ හගවා සම්පජ්ජමානෙපි සස්සෙ එකදිවසං කතහත්තකිච්චො සාවත්ථිතො ජෙනවනං ගච්ඡන්තො මග්ගා ඔක්කම්ම බ්‍රාහ්මණස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ආහ – “සුන්දරං තෙ, බ්‍රාහ්මණ, යවක්ඛෙත්ත”න්ති. “එවං, හො ගොතම, සුන්දරං, සචෙ සම්පජ්ජිස්සති, තුම්හාකම්පි සංවිහාගං කරිස්සාමි”ති. අථස්ස චතුමාසච්චයෙන යවා නිප්පජ්ජිංසු. තස්ස “අප්ප වා ස්වෙ වා ලාඤ්ඤාමි”ති උස්සුක්කං කුරුමානස්සෙව මහාමෙසො උට්ඨන්තිවා සබ්බරත්තිං වස්සි. අවිරචනී නදී පුරා ආගන්ත්වා සබ්බං යවං වහි. බ්‍රාහ්මණො සබ්බරත්තිං අනත්තමනො හුත්වා පහාතෙ නදීතීරං ගතො සබ්බං සස්සවිපත්තිං දිස්වා “විනට්ඨොමිහි, කථං දානි ජීවිස්සාමි”ති බලවසොකං උප්පාදෙසි. හගවාපි තමෙව රත්තිං පට්ඨසසමයෙ බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං

වොලොකෙන්තො “අප්ප බ්‍රාහ්මණස්ස ධම්මදෙසනාකාලො” ති ඤත්වා
 හික්ඛාවාරවත්තෙන සාවත්ථිං පවිසිත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස සරද්වාරෙ අට්ඨාසි.
 බ්‍රාහ්මණො හගවන්තං දිස්වා “සොකාහිභූතං මං අස්සාසෙතුකාමො සමණො
 ගොතමො ආගතො” ති වින්තෙන්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙත්වා පත්තං ගහෙන්වා
 හගවන්තං නිසීදාපෙසි. හගවා ජානන්තොව බ්‍රාහ්මණං පුච්ඡි – “කිං බ්‍රාහ්මණ
 පදුට්ඨවිත්තො විහාසි” ති? ආම, හො ගොතම, සබ්බං මෙ යවක්ඛෙන්තං උදකෙන
 වුළුහන්ති. අථ හගවා “න, බ්‍රාහ්මණ, විපන්නෙ දොමනස්සං, සම්පන්නෙ ච
 සොමනස්සං කාතබ්බං. කාමා හි නාම සම්පජ්ජන්තිපි විපජ්ජන්තිපි” ති වත්වා තස්ස
 බ්‍රාහ්මණස්ස සප්පායං ඤත්වා ධම්මදෙසනාවසෙන ඉමං සුත්තමහාසි. තත්ථ
 සඬ්ඛෙපතො පදත්ථසම්බන්ධමත්තමෙව චණ්ණයිස්සාම, විත්ථාරො පන නිද්දෙසෙ
 (මහානි. 1) වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බො. යථා ච ඉමස්මිං සුත්තෙ, එවං ඉතො පරං
 සබ්බසුත්තෙසු.

තත්ථ කාමන්ති මනාපියරූපාදිතෙභූමකධම්මසඬ්ඛාතං වත්ථුකාමං,
 කාමයමානස්සාති ඉච්ඡමානස්ස. තස්ස වෙ තං සමිජ්ඣති තස්ස කාමයමානස්ස
 සත්තස්ස තං කාමසඬ්ඛාතං වත්ථු සමිජ්ඣති වෙ, සවෙ සො තං ලහති වුත්තං
 හොති. අද්ධා පිතිමනො හොති එකංසං තුට්ඨවිත්තො හොති. ලද්ධාති ලහිත්වා.
 මච්චොති සත්තො. යදිච්ඡති යං ඉච්ඡති.

774. තස්ස වෙ කාමයානස්සාති තස්ස පුග්ගලස්ස කාමෙ ඉච්ඡමානස්ස,
 කාමෙන වා යායමානස්ස. ඡන්දජාතස්සාති ජාතතණ්හස්ස. ඡන්තුනොති සත්තස්ස.
 තෙ කාමා පරිභායන්ති තෙ කාමා පරිභායන්ති වෙ. සල්ලවිද්ධොව රුජ්ජති අථ
 අයොමයාදිනා සල්ලෙන විද්ධො විය පිළියති.

775. තතියගාථාය සඬ්ඛෙපත්ථො – යො පන ඉමෙ කාමෙ තත්ථ
 ඡන්දරාගවික්ඛම්භනෙන වා සමුච්ඡෙදෙන වා අත්තනො පාදෙන සප්පස්ස සිරං ඉච
 පරිවජ්ජෙති. සො හික්ඛු සබ්බං ලොකං විසරිත්වා ධීතත්තා ලොකෙ
 විසත්තිකාසඬ්ඛාතං තණ්හං සතො හුත්වා සමතිවත්තති.

776-8. තතො පරාසං තිස්සන්තං ගාථාතං අයං සඬ්ඛෙපත්ථො – යො එතං
 සාලික්ඛෙන්තාදිං ඛෙන්තං වා සරවත්ථාදිං වත්ථුං වා කභාපණසඬ්ඛාතං හිරඤ්ඤං වා
 ගොඅස්සහෙදං ගවාස්සං වා ඉත්ථිසඤ්ඤිකා ථියො වා ඤාතිබන්ධවාදී බන්ධු වා
 අඤ්ඤෙ වා මනාපියරූපාදී පුථු කාමෙ අනුගිජ්ඣති, තං පුග්ගලං අබලසඬ්ඛාතා
 කිලෙසා බලියන්ති සහන්ති මද්දන්ති, සද්ධාබලාදිවිරහෙන වා අබලං තං පුග්ගලං
 අබලා කිලෙසා බලියන්ති, අබලත්තා බලියන්ති අත්ථො. අථ තං කාමගිද්ධං
 කාමෙ රක්ඛන්තං පරියෙසන්තඤ්ච සීභාදයො ච පාකට්ඨස්සයා කායදුච්චරිතාදයො
 ච අපාකට්ඨස්සයා මද්දන්ති, තතො අපාකට්ඨස්සයෙහි අභිභූතං තං පුග්ගලං
 ජාතිආදිදුක්ඛං හින්තං නාවං උදකං විය අන්වෙති. තස්මා කායගතාසතිආදිභාවනාය
 ඡන්තු සදා සතො හුත්වා වික්ඛම්භනසමුච්ඡෙදවසෙන රූපාදීසු වත්ථුකාමෙසු
 සබ්බස්පකාරම්පි කිලෙසකාමං පරිවජ්ජෙන්තො කාමානි පරිවජ්ජයෙ. එවං තෙ

කාමෙ පභාය තප්පභානකරමග්ගෙනෙව චතුබ්බිධම්පි තරෙ ඔසං තරෙය්‍ය තරිතුං සක්කුණෙය්‍ය. තතො යථා පුරිසො උදකගරුකං නාවං සිඤ්චිත්වා ලහුකාය නාවාය අප්පකසිරෙනෙව පාරගු භවෙය්‍ය, පාරං ගච්ඡෙය්‍ය, එවමෙව අත්තභාවනාවං කිලෙසුදකගරුකං සිඤ්චිත්වා ලහුකෙන අත්තභාවෙන පාරගු භවෙය්‍ය, සබ්බධම්මපාරං නිබ්බානං ගතො භවෙය්‍ය, අරහත්තප්පත්තියා ගච්ඡෙය්‍ය ව, අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාතීති අරහත්තනිකුටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණො ච බ්‍රාහ්මණී ච සොනාපත්තිඵලෙ පතිට්ඨතිංසුති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය කාමසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. ගුහට්ඨකසුත්තවණ්ණනා

779. සත්තො ගුහායන්ති ගුහට්ඨකසුත්තං. කා උප්පත්ති? භගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ ආයස්මා පිණ්ඩොලභාරද්වාජො කොසම්බියං ගංඛගාතීරෙ ආවට්ටකං නාම උතෙනස්ස උය්‍යානං, තත්ථ අගමාසි සීතලෙ පදෙසෙ දිවාච්ඡාරං නිසීදිතුකාමො. අඤ්ඤදාපි වායං ගච්ඡතෙව තත්ථ පුබ්බාසෙවනෙන යථා ගච්ඡතිත්ථෙරො තාවතිංසභවනන්ති චුත්තනයමෙතං වඩ්ඪිසසුත්තවණ්ණනායං. සො තත්ථ ගඛගාතීරෙ සීතලෙ රුක්ඛමුලෙ සමාපත්තිං අප්පෙත්වා දිවාච්ඡාරං නිසීදි. රාජාපි බො උතෙනො තං දිවසංයෙව උය්‍යානකිළිකං ගන්ත්වා බහුදෙව දිවසභාගං නච්චගීතාදිති උය්‍යානෙ කිළිත්වා පානමදමත්තො එකිස්සා ඉත්ථියා අඬකෙ සිසං කත්වා සයි. සෙසිත්ථියො “සුත්තො රාජා”ති උට්ඨහිත්වා උය්‍යානෙ පුප්ඵළාදිති ගණ්හන්තියො ථෙරං දිස්වා හිරොත්තප්පං උපට්ඨාපෙත්වා “මා සද්දං අකත්ථා”ති අඤ්ඤමඤ්ඤං නිවාරෙත්වා අප්පසද්දා උපසඩ්ධමිත්වා වන්දිත්වා ථෙරං සම්පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු. ථෙරො සමාපත්තිතො චුට්ඨාය තාසං ධම්මං දෙසෙසි, තා තුට්ඨා “සාධු සාධු”ති වත්වා සුභන්ති.

රඤ්ඤො සිසං අඬකෙනාදාය නිසින්තිත්ථි “ඉමා මං ඔභාය කීළන්ති”ති තාසු ඉස්සාපකතා උගරුං වාලෙත්වා රාජානං පබොධෙසි. රාජා පටිබුජ්ඣිත්වා ඉත්ථාගාරං අපස්සන්තො “කුහිං ඉමා වසලියො”ති ආහ. සා ආහ – “තුම්හෙසු අබහුකතා ‘සමණං රමයිස්සාමා’ති ගතා”ති. සො කුද්ධො ථෙරාහිමුබො අගමාසි. තා ඉත්ථියො රාජානං දිස්වා එකච්චා උට්ඨහිංසු, එකච්චා “මහාරාජ, පබ්බජිතස්ස සන්තිකෙ ධම්මං සුභාමා”ති න උට්ඨහිංසු. සො තෙන හියෙය්‍යාසොමත්තාය කුද්ධො ථෙරං අවන්දිත්වා “කිමත්ථං ආගතොසි”ති ආහ. “විවෙකත්ථං මහාරාජා”ති. සො “විවෙකත්ථාය ආගතා එවං ඉත්ථාගාරපරිවුතා නිසීදන්ති”ති වත්වා “තව විවෙකං කථෙහි”ති ආහ. ථෙරො විසාරදොපි විවෙකකථාය “නායං අඤ්ඤාතුකාමො පුච්ඡති”ති තුණ්හි අහොසි. රාජා “සවෙ න කථෙසි, තම්බකිපිල්ලිකෙහි තං බාදාපෙස්සාමි”ති අඤ්ඤතරස්මිං අසොකරුක්ඛෙ තම්බකිපිල්ලිකපුටං ගණ්හන්තො

අත්තනොව උපරි විකිරි. සො සරිරං පුඤ්ඡිත්වා අඤ්ඤං පුටං ගහෙත්වා
 ථෙරාහිමුබ්බො අගමාසි. ථෙරො “සවායං රාජා මයි අපරජ්ඣෙය්‍යා, අපායාහිමුබ්බො
 භවෙය්‍යා”ති තං අනුකම්පමානො ඉද්ධියා ආකාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා ගතො.

තතො ඉත්ථියො ආභංසු – “මහාරාජ, අඤ්ඤෙ රාජානො ඊදිසං පබ්බජිතං දිස්වා
 පුජ්ඨගන්ධාදිහි පුපෙන්නි, ත්වං තම්බකිපිල්ලිකපුටෙන ආසාදෙතුං ආරද්ධො
 අහොසි, කුලවංසං නාසෙතුං උට්ඨිතො”ති. සො අත්තනො දොසං ඤත්වා තුණ්හි
 හුත්වා උය්‍යානපාලං පුච්ඡි – “අඤ්ඤම්පි දිවසං ථෙරො ඉධාගච්ඡති”ති? “ආම,
 මහාරාජා”ති. තෙන හි යදා ආගච්ඡති, තදා මෙ ආරොවෙය්‍යාසීති. සො එකදිවසං
 ථෙරෙ ආගතෙ ආරොවෙසි. රාජාපි ථෙරං උපසඬකම්ත්වා පඤ්ඤං පුච්ඡිත්වා
 පාණෙනි සරණං ගතො අහොසි. තම්බකිපිල්ලිකපුටෙන ආසාදිතදිවසෙ පන ථෙරො
 ආකාසෙනාගන්ත්වා පුන පට්ඨියං නිමුජ්ජිත්වා භගවතො ගන්ධකුටියං උම්මුජ්ජි.
 භගවාපි බො දක්ඛිණෙන පස්සෙන සතො සම්පජානො සීභසෙය්‍යාං කජ්ජයමානො
 ථෙරං දිස්වා “කිං, භාරද්වාජ, අකාලෙ ආගතොසි”ති ආභ. ථෙරො “ආම භගවා”ති
 වත්වා සබ්බං තං පවත්තිං ආරොවෙසි. තං සුත්වා භගවා “කිං කරිස්සති තස්ස
 විවෙකකථා කාමගුණගිද්ධස්සා”ති වත්වා දක්ඛිණෙන පස්සෙන නිපන්නො එව
 ථෙරස්ස ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං සුත්තමහාසි.

තත්ථ සත්තොති ලග්ගො. ගුහායන්ති කායෙ. කායො හි රාගාදීනං වාළානං
 වසනොකාසනො “ගුහා”ති වුවිච්ඡති. බහුනාභිජන්තොති බහුනා
 රාගාදිකිලෙසජාලෙන අභිච්ඡන්තො. එතෙන අජ්ඣන්තබන්ධනං චුත්තං. තිට්ඨන්ති
 රාගාදිවසෙන තිට්ඨන්තො. නරොති සත්තො. මොහනස්මිං පගාළ්භොති මොහනං
 වුවිච්ඡති කාමගුණා. එත්ථ හි දෙවමනුස්සා මුය්භන්ති, තෙසු අජ්ඣොගාළ්භො හුත්වා.
 එතෙන බහිද්ධාබන්ධනං චුත්තං. දුරෙ විවෙකා හි තථාච්චො සොති සො තථාරූපො
 නරො තිට්ඨාපි කායවිවෙකාදිකා විවෙකා දුරෙ අනාසන්නෙ. කිංකාරණා? කාමා හි
 ලොකෙ න හි සුජ්ජහායා, යස්මා ලොකෙ කාමා සුජ්ජහායා න භොන්තිති චුත්තං
 භොති.

780. එවං පඨමගාථාය “දුරෙ විවෙකා තථාච්චො”ති සාධෙත්වා පුන
 තථාච්චානං සත්තානං ධම්මතං ආවිකරොන්තො “ඉච්ඡානිදානා”ති ගාථමාභ. තත්ථ
 ඉච්ඡානිදානාති තණ්හාහෙතුකා. භවසාතබ්දධාති සුබවෙදනාදිම්හි භවසාතෙ බ්දධා.
 තෙ දුජ්ජමුඤ්ඤාති තෙ භවසාතවත්ථුභූතා ධම්මා, තෙ වා තත්ථ බ්දධා ඉච්ඡානිදානා
 සත්තා දුජ්ජමොවයා. න හි අඤ්ඤමොක්ඛාති අඤ්ඤෙන ව මොවෙතුං න
 සක්කොන්ති. කාරණවචනං වා එතං, තෙ සත්තා දුජ්ජමුඤ්ඤා. කස්මා? යස්මා
 අඤ්ඤෙන මොවෙතබ්බා න භොන්ති. යදි පන මුඤ්ඤෙය්‍යං, සකෙන ථාමෙන
 මුඤ්ඤෙය්‍යන්ති අයමස්ස අත්ථො. පච්ඡා පුරෙ වාපි අපෙක්ඛමානාති අනාගතෙ
 අතීතෙ වා කාමෙ අපෙක්ඛමානා. ඉමෙව කාමෙ පුරිමෙව ජජ්ජන්ති ඉමෙ වා
 පච්චුජ්ජන්තෙ කාමෙ පුරිමෙ වා දුට්ඨෙපි අතීතානාගතෙ බලවතණ්හාය
 පත්ථයමානා. ඉමෙසඤ්ඤා ද්විත්තං පදානං “තෙ දුජ්ජමුඤ්ඤා න හි

අඤ්ඤාමොක්ඛා”ති ඉමිනා සහ සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො, ඉතරථා “අපෙක්ඛමානා ජප්පං කිං කරොන්ති කිං වා කතා”ති න පඤ්ඤායෙය්‍යං.

781-2. එවං පටිමගාලාය “දුරෙ විවෙකා තථාවිධො”ති සාධෙත්වා දුතියගාලාය ච තථාවිධානං සත්තානං ධම්මතං ආවිකත්වා ඉදානි නෙසං පාපකම්මකරණං ආවිකරොන්තො “කාමෙසු ගිද්ධා”ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – තෙ සත්තා කාමෙසු පරිභොගතණ්භාය ගිද්ධා පරියෙසනාදිමනුයුත්තත්තා පසුතා සම්මොහමාපන්නත්තා පමුළ්භා අවගමනතාය මච්ඡරිතාය බුද්ධාදීනං වචනං අනාදියනතාය ච අවදානියා. කායවිසමාදිමිහි විසමෙ නිවිටියා අන්තකාලෙ මරණදුක්ඛපනීතා “කිංසු භවිස්සාම ඉතො චුතාසෙ”ති පරිදෙවයන්තීති. යස්මා එතදෙව, තස්මා හි සික්ඛෙට්ඨං...පෙ.... මාහු ධිරාති. තත්ථ සික්ඛෙට්ඨාති තිස්සො සික්ඛා ආපජ්ජෙය්‍යා. ඉධෙවාති ඉමස්මිංයෙව සාසනෙ. සෙසමුත්තානමෙව.

783. ඉදානි යෙ තථා න කරොන්ති, තෙසං බ්‍යසනජ්ජත්තිං දස්සෙත්තො “පස්සාමි”ති ගාථමාහ. තත්ථ පස්සාමිති මංසවක්ඛුආදීහි පෙක්ඛාමි. ලොකෙති අපායාදිමිහි. පරිචන්දමානන්ති ඉතො විතො ච එන්දමානං. පජං ඉමන්ති ඉමං සත්තකායං. තණ්හගතන්ති තණ්හාය ගතං අභිභූතං, නිපාතිතන්ති අධිජ්ජායො. භවෙසුති කාමභවාදිසු. භීතා නරාති භීතකම්මන්තා නරා. මච්චුමුඛෙ ලපන්තීති අන්තකාලෙ සම්පත්තෙ මරණමුඛෙ පරිදෙවන්ති. අවිතතණ්භාසෙති අවිගතතණ්භා. භවාභවෙසුති කාමභවාදිසු. අථ වා භවාභවෙසුති භවභවෙසු, පුනජ්ජනභවෙසුති චුත්තං හොති.

784. ඉදානි යස්මා අවිතතණ්භා එවං එන්දන්ති ච ලපන්ති ච, තස්මා තණ්හාවිනයෙ සමාදපෙත්තො “මමායිතෙ”ති ගාථමාහ. තත්ථ මමායිතෙති තණ්හාදිට්ඨිමමන්තෙහි “මම”න්ති පරිග්ගහිතෙ වත්ථුස්මිං. පස්සථාති සොනාරෙ ආලපන්තො ආහ. එතම්පිති එතම්පි ආදීනවං. සෙසං පාකට්ඨමෙව.

785. එවමෙත්ථ පටිමගාලාය අස්සාදං, තතො පරාහි චතුහි ආදීනවඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි සඋපායං නිස්සරණං නිස්සරණානිසංසඤ්ච දස්සෙතුං සබ්බාහි වා එතාහි කාමානං ආදීනවං ඔකාරං සංකිලෙසඤ්ච දස්සෙත්වා ඉදානි නෙක්ඛම්මෙ ආනිසංසං දස්සෙතුං “උභොසු අන්තෙසු”ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ උභොසු අන්තෙසුති එස්සඵස්සසමුදයාදිසු ද්විසු පරිච්ඡෙදෙසු. විනයො ඡන්දන්ති ඡන්දරාගං විනෙන්වා. එස්සං පරිඤ්ඤායාති චක්ඛුසම්ඵස්සාදිඑස්සං, එස්සානුසාරෙන වා තංසම්පයුත්තෙ සබ්බෙපි අරුපධම්මෙ, තෙසං වත්ථුද්වාරාරම්මණවසෙන රුපධම්මෙ වාති සකලම්පි නාමරූපං තිහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා. අනානුගිද්ධොති රූපාදිසු සබ්බධම්මෙසු අගිද්ධො. යදත්තගරහී තදකුබ්බමානොති යං අත්තනා ගරහති, තං අකුරුමානො. නලිජ්ජනී දිට්ඨසුතෙසු ධිරොති සො එවරූපො ධිතිසම්පන්නො ධිරො දිට්ඨෙසු ච සුතෙසු ච ධම්මෙසු ද්වින්නං ලෙපානං එකෙනපි ලෙපෙන න ලිජ්ජනී. ආකාසම්ච නිරුපලිත්තො අවිචන්තවොදානජ්ජත්තො හොති.

786. සඤ්ඤාං පරිඤ්ඤාති ගාථාය පන අයං සඬ්ඛෙපත්ථො – න කෙවලඤ්ච එස්සමෙව, අපිව බො පන කාමසඤ්ඤාදිහෙදං සඤ්ඤමිපි, සඤ්ඤානුසාරෙන වා පුබ්බෙ චුත්තනයෙනෙව නාමරූපං තීහි පරිඤ්ඤාහි පරිජානිත්වා ඉමාය පටිපදාය චතුබ්බිධමිපි විතරෙයා ඔසං, තතො සො තිණ්ණොසො තණ්හාදිට්ඨිපරිග්ගහෙසු තණ්හාදිට්ඨිලෙපප්පහානෙන නොපලිත්තො ඛිණ්ණාසවමුනි රාගාදිසල්ලානං අබ්බුල්හත්තා අබ්බුල්හසල්ලො සතිවෙපුල්ලප්පත්තියා අප්පමත්තො වරං, පුබ්බහාගෙ වා අප්පමත්තො වරං තෙන අප්පමාදවාරෙන අබ්බුල්හසල්ලො හුත්වා සකපරත්තභාවාදිහෙදං නාසිසති ලොකමිමං පරඤ්ච, අඤ්ඤදත්ථු වරිමචිත්තනිරොධා නිරූපාදානො ජාතවෙදොව පරිනිබ්බාතීති අරහත්තනිකුටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි ධම්මනෙත්තිට්ඨපනමෙව කරොත්තො, න උත්තරිං ඉමාය දෙසනාය මග්ගං වා ඵලං වා උප්පාදෙසි ඛිණ්ණාසවස්ස දෙසිතත්තාති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය ගුහට්ඨකසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. දුට්ඨට්ඨකසුත්තවණ්ණනා

787. වදන්ති වෙ දුට්ඨමනාපිති දුට්ඨට්ඨකසුත්තං. කා උප්පත්ති? ආදිගාථාය තාව උප්පත්ති – මුනිසුත්තනයෙන භගවතො භික්ඛුසඬ්ඝස්ස ව උප්පන්නලාභසක්කාරං අසභමානා තිත්ථියා සුන්දරිං පරිබ්බාජිකං උයොයාපෙසුං. සා කිර ජනපදකල්යාණි සෙනවත්ථපරිබ්බාජිකාව අහොසි. සා සුන්හානා සුනිවත්ථා මාලාගන්ධවිලෙපනවිභූසිතා භගවතො ධම්මං සුත්වා සාවත්ථිවාසිනං ජෙනවනතො නික්ඛමනවෙලාය සාවත්ථිතො නික්ඛමිත්වා ජෙනවනාහිමුඛි ගච්ඡති. මනුස්සෙහි ව “කුහිං ගච්ඡසි”ති පුච්ඡිතා “සමණං ගොතමං සාවකෙ වස්ස රමයිතුං ගච්ඡාමි”ති වත්වා ජෙනවනද්වාරකොට්ඨකෙ විවරිත්වා ජෙනවනද්වාරකොට්ඨකෙ පිදහිතෙ නගරං පවිසිත්වා පහානෙ පුන ජෙනවනං ගන්ත්වා ගන්ධකුට්ඨසමීපෙ පුප්ඵානි විචිනන්ති විය වරති. බුද්ධුපට්ඨානං ආගතෙහි ව මනුස්සෙහි “කිමත්ථං ආගතාසි”ති පුච්ඡිතා යංකිඤ්චිදෙව භණති. ඵවං අඬ්ඬමාසමත්තෙ විනික්කන්තෙ තිත්ථියා තං ජීවිතා වොරොපෙත්වා පරිබ්බාජිකං නික්ඛිපිත්වා පහානෙ “සුන්දරිං න පස්සාමා”ති කොලාහලං කර්වා රඤ්ඤො ව ආරොචෙත්වා තෙන අනුඤ්ඤාතා ජෙනවනං පවිසිත්වා විචිනන්තා විය තං නික්ඛිත්තට්ඨානා උද්ධරිත්වා මඤ්චකං ආරොපෙත්වා නගරං අභිහරිත්වා උපක්කොසං අකංසු. සබ්බං පාළියං (උදා. 38) ආගතනයෙනෙව වෙදිතබ්බං.

භගවා තං දිවසං පච්චුසස්සමයෙ බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො “තිත්ථියා අජ්ජ අයසං උප්පාදෙස්සන්ති”ති ඤාත්වා “තෙසං සද්දහිත්වා මාදිසෙ විත්තං පකොපෙත්වා මහාජනො අපායාහිමුබ්බො මා අහොසි”ති ගන්ධකුට්ඨද්වාරං පිදහිත්වා අන්තොගන්ධකුට්ඨයංයෙව අවිජ්, න නගරං පිණ්ඩාය පාවිසි. භික්ඛු පන ද්වාරං පිදහිතං දිස්වා පුබ්බසදිසමෙව පවිසිංසු. මනුස්සා භික්ඛු දිස්වා නානප්පකාරෙහි අක්කොසිංසු. අථ ආයස්මා ආනන්දො භගවතො තං පවත්ති.

ආරොචෙත්වා “තිත්ථියෙහි, හන්තෙ, මහාඅයසො උප්පාදිතො, න සක්කා ඉධ වසිතුං, විපුලො ජම්බුදීපො, අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡාමා”ති ආහ. තත්ථපි අයසෙ උට්ඨිතෙ කුහිං ගමිස්සසි ආනන්දාති? “අඤ්ඤං නගරං භගවා”ති. අථ භගවා “ආගමෙහි, ආනන්ද, සත්තාහමෙවායං සද්දො භවිස්සති, සත්තාහච්චයෙන යෙහි අයසො කතො, තෙසංයෙව උපරි පතිස්සති”ති වත්වා ආනන්දත්ථෙරස්ස ධම්මදෙසනත්ථං “වදන්ති චෙ”ති ඉමං ගාථමහාසි.

තත්ථ වදන්තිති භගවන්තං භික්ඛුසඤ්ඤා උපවදන්ති. දුට්ඨමනාපි එකෙ අටොපි චෙ සච්චමනාති එකච්චෙ දුට්ඨවිත්තා, එකච්චෙ තථසඤ්ඤිතොපි හුත්වා, තිත්ථියා දුට්ඨවිත්තා, යෙ තෙසං වචනං සුත්වා සද්දහිංසු, තෙ සච්චමනාති අධිප්පායො. වාදඤ්ඤා ජාතන්ති එතං අක්කොසවාදං උප්පන්නං. මුනි නො උපෙතීති අකාරකතාය ව අකුප්පනතාය ව බුද්ධමුනි න උපෙති. තස්මා මුනි නත්ථි ඛිලො කුහිඤ්චිති තෙන කාරණෙන අයං මුනි රාගාදිඛිලෙහි නත්ථි ඛිලො කුහිඤ්චිති චෙදිතබ්බො.

788. ඉමඤ්ඤා ගාථං වත්වා භගවා ආනන්දත්ථෙරං පුච්ඡි, “එවං බුංසෙත්වා වම්භෙත්වා වුච්චමානා භික්ඛු, ආනන්ද, කිං වදන්ති”ති. න කිඤ්චි භගවාති. “න, ආනන්ද, ‘අහං සීලවා’ති සබ්බත්ථ තුණ්හි භවිතබ්බං, ලොකෙ හි නාභාසමානං ජානන්ති මිස්සං බාලෙහි පණ්ඩිත”න්ති වත්වා, “භික්ඛු, ආනන්ද, තෙ මනුස්සෙ එවං පටිච්චොදෙන්තු”ති ධම්මදෙසනත්ථාය “අභුතවාදී නිරයං උපෙතී”ති ඉමං ගාථමහාසි. ථෙරො තං උග්ගහෙත්වා භික්ඛු ආහ – “මනුස්සා තුම්භෙහි ඉමාය ගාථාය පටිච්චොදෙතබ්බා”ති. භික්ඛු තථා අකංසු. පණ්ඩිතමනුස්සා තුණ්හි අහෙසුං. රාජාපි රාජපුරිසෙ සබ්බතො පෙසෙත්වා යෙසං ධුත්තානං ලඤ්ජං දත්වා තිත්ථියා තං මාරාපෙසුං, තෙ ගහෙත්වා නිග්ගස්ස තං පවත්තිං ඤත්වා තිත්ථියෙ පරිහාසි. මනුස්සාපි තිත්ථියෙ දිස්වා ලෙඩ්චුනා පහරන්ති, පංසුනා ඔකිරන්ති “භගවතො අයසං උප්පාදෙසු”න්ති. ආනන්දත්ථෙරො තං දිස්වා භගවතො ආරොචෙසි, භගවා ථෙරස්ස ඉමං ගාථමහාසි “සකඤ්ඤි දිට්ඨිං...පෙ.... වදෙය්‍යා”ති.

තස්සත්ථො – යායං දිට්ඨි තිත්ථියජනස්ස “සුන්දරිං මාරෙත්වා සමණානං සකාපුත්තියානං අවණ්ණං පකාසෙත්වා එතෙනුපායෙන ලද්ධං සක්කාරං සාදිශ්ස්සාමා”ති, සො තං දිට්ඨිං කථං අතික්කමෙය්‍ය, අථ බො සො අයසො තමෙව තිත්ථියජනං පච්චාගතො තං දිට්ඨිං අච්චෙතුං අසක්කොන්තං. යො වා සස්සතාදිවාදී, සොපි සකං දිට්ඨිං කථං අච්චමෙය්‍ය තෙන දිට්ඨිවිජන්දෙන අනුනීතො තාය ව දිට්ඨිරුචියා නිව්චියො, අපිච්ච බො පන සයං සමත්තාති පකුබ්බමානො අත්තනාව පරිපුණ්ණාති තාති දිට්ඨිගතාති කරොන්තො යථා ජානෙය්‍ය, තථෙව වදෙය්‍යාති.

789. අථ රාජා සත්තාහච්චයෙන තං කුණපං ජඩ්ධාපෙත්වා සායන්හසමයං විහාරං ගන්ත්වා භගවන්තං අභිවාදෙන්වා ආහ – “නනු, හන්තෙ, ඊදිසෙ අයසෙ උප්පන්නෙ මය්හමිපි ආරොචෙතබ්බං සියා”ති. එවං වුත්තෙ භගවා, “න, මහාරාජ,

‘අභං සීලවා ගුණසම්පන්නො’ති පරෙසං ආරොචෙතුං අරියානං පතිරූප’ න්ති වත්වා තස්සා අට්ඨුප්පත්තියං “යො අත්තනො සීලවතානී”ති අවසෙසගාථායො අභාසි.

තත්ථ සීලවතානීති පාතිමොක්ඛාදීනි සීලානි ආරක්ඛේතූකාදීනි ධූතඛිගවතානි ව. අනානුප්පට්ඨොති අප්පච්ඡිනො. පාවාති වදති. අනරියධම්මං කුසලා තමාහු, යො ආතුමානං සයමෙව පාවාති යො එවං අත්තානං සයමෙව වදති, තස්ස තං වාදං “අනරියධම්මො එසො”ති කුසලා එවං කථෙත්ති.

790. සන්නොති රාගාදිකිලෙසවූපසමෙන සන්නො, තථා අභිනිබ්බතන්නො. ඉතිහත්ති සීලෙසු අකත්ථමානොති “අභමස්මි සීලසම්පන්නො”ති ආදිනා නයෙන ඉති සීලෙසු අකත්ථමානො, සීලනිමිත්තං අත්තුපනායිකං වාවං අභාසමානොති චූත්තං හොති. තමරියධම්මං කුසලා වදන්තීති තස්ස තං අකත්ථනං “අරියධම්මො එසො”ති බුද්ධාදයො ඛන්ධාදිකුසලා වදන්ති. යස්සුස්සදා නත්ථි කුභිඤ්චි ලොකෙති යස්ස ඛිණාසවස්ස රාගාදයො සත්ත උස්සදා කුභිඤ්චි ලොකෙ නත්ථි, තස්ස තං අකත්ථනං “අරියධම්මො එසො”ති එවං කුසලා වදන්තීති සම්බන්ධො.

791. එවං ඛිණාසවපට්පත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි දිට්ඨිගතිකානං තිත්ථියානං පට්පත්තිං රක්ඛේදො දස්සෙත්තො ආභ – “පකප්පිතා සඬබ්බා”ති. තත්ථ පකප්පිතාති පරිකප්පිතා. සඬබ්බාති පච්චයාහිසඬබ්බා. යස්සාති යස්ස කස්සචි දිට්ඨිගතිකස්ස. ධම්මාති දිට්ඨියො. පුරක්ඛතාති පුරතො කතා. සන්තීති සංවිජ්ජන්ති. අවිචදාතාති අවොදාතා. යදත්තති පස්සති ආනිසංසං, තං නිස්සිතො කුප්පපට්ච්චසන්තින්ති යස්සෙනෙ දිට්ඨිධම්මා පුරක්ඛතා අවොදාතා සන්ති, සො එවංවිධො යස්මා අත්තති තස්සා දිට්ඨියා දිට්ඨිධම්මිකඤ්ච සක්කාරාදිං, සම්පරායිකඤ්ච ගතිවිසෙසාදිං ආනිසංසං පස්සති, තස්මා තඤ්ච ආනිසංසං, තඤ්ච කුප්පතාය ව පට්ච්චසමුප්පන්නතාය ව සම්මුතිසන්තිතාය ව කුප්පපට්ච්චසන්තිසඬබ්බානං දිට්ඨිං නිස්සිතොව හොති, සො තන්තිස්සිතත්තා අත්තානං වා උක්කංසෙය්‍ය පරෙ වා වම්භෙය්‍ය අභූතෙහිපි ගුණදොසෙහි.

792. එවං නිස්සිතෙන ව දිට්ඨිනිවෙසා...පෙ.... ආදියතී ව ධම්මන්ති. තත්ථ දිට්ඨිනිවෙසාති ඉදංසච්චාහිනිවෙසසඬබ්බාතාති දිට්ඨිනිවෙසනාති. න හි ස්වාතිවත්තාති සුබෙන අතිවත්තිතබ්බා න හොන්ති. ධම්මෙසු නිව්ඡෙය්‍ය සමුග්ගහීතන්ති ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිධම්මෙසු තං තං සමුග්ගහීතං අභිනිවිට්ඨං ධම්මං නිව්ඡිනිත්වා පචත්තත්තා දිට්ඨිනිවෙසා න හි ස්වාතිවත්තාති චූත්තං හොති. තස්මා නරො තෙසු නිවෙසනෙසු, නිරස්සතී ආදියතී ව ධම්මන්ති යස්මා න හි ස්වාතිවත්තා, තස්මා නරො තෙසුයෙව දිට්ඨිනිවෙසනෙසු අප්පිලගොසීලකුක්කුරසීලපඤ්චාතපමරුප්පපාතඋක්කුට්ඨිකප්පධානකණ්ටකාපස්ස යාදිහෙදං සත්ථාරධම්මක්ඛානගණාදිහෙදඤ්ච තං තං ධම්මං නිරස්සති ව ආදියති ව ජහති ව ගණ්භාති ව වනමක්කටො විය තං තං සාබන්ති චූත්තං හොති. එවං නිරස්සන්නො ව ආදියන්නො ව අනවට්ඨිතචිත්තත්තා අසන්නෙහිපි ගුණදොසෙහි අත්තනො වා පරස්ස වා යසායසං උප්පාදෙය්‍ය.

793. යො පනායං සබ්බදිට්ඨිගතාදිදොසධුනනාය පඤ්ඤාය සමන්තාගතත්තා ධොනො, තස්ස ධොනස්ස භි...පෙ.... අනුපයො සො. කිං වුත්තං හොති? ධොනධම්මසමන්තාගමා ධොනස්ස ධුතසබ්බපාපස්ස අරහතො කත්ථවි ලොකෙ තෙසු තෙසු භවෙසු පකප්පිතා දිට්ඨි නත්ථි, සො තස්සා දිට්ඨියා අභාවෙන, යාය ව අත්තනා කතං පාපකම්මං පටිච්ඡාදෙන්තා තිත්ථියා මායාය මානෙන වා එතං අගතිං ගච්ඡන්ති, තම්පි මායඤ්ච මානඤ්ච පභාය ධොනො රාගාදීනං දොසානං කෙන ගච්ඡෙය්‍ය, දිට්ඨධම්මෙ සම්පරායෙ වා නිරයාදීසු ගතිවිසෙසෙසු කෙන සබ්බං ගච්ඡෙය්‍ය, අනුපයො සො, සො භි තණ්හාදිට්ඨිඋපයානං ද්වින්නං අභාවෙන අනුපයොති.

794. යො පන තෙසං ද්වින්නං භාවෙන උපයො හොති, සො උපයො භි...පෙ.... දිට්ඨිමිධෙව සබ්බන්ති. තත්ථ උපයොති තණ්හාදිට්ඨිනිස්සිතො. ධම්මෙසු උපෙති වාදන්ති “රත්තො”ති වා “දුට්ඨො”ති වා එවං තෙසු තෙසු ධම්මෙසු උපෙති වාදං. අනුපයං කෙන කථං වදෙය්‍යාති තණ්හාදිට්ඨිපහානෙන අනුපයං ඛිණ්ණසවං කෙන රාගෙන වා දොසෙන වා කථං “රත්තො”ති වා “දුට්ඨො”ති වා වදෙය්‍ය, එවං අනුපවජ්ජො ව සො කිං තිත්ථියා විය කතපට්ච්ඡාදකො භවිස්සතිති අධිජ්ජායො. අත්තා නිරත්තා න භි තස්ස අත්ථිති තස්ස භි අත්තදිට්ඨි වා උච්ඡෙදදිට්ඨි වා නත්ථි, ගහණං මුඤ්චනං වාපි අත්තනිරත්තසඤ්ඤිතං නත්ථි. කිංකාරණා නත්ථිති චෙ? අධොසි සො දිට්ඨිමිධෙව සබ්බං, යස්මා සො ඉධෙව අත්තභාවෙ ඤාණවාතෙන සබ්බං දිට්ඨිගතං අධොසි, පජ්ඣි, විනොදෙසීති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. තං සුත්ථා රාජා අත්තමනො භගවත්තං අභිවාදෙන්වා පක්කාමීති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය දුට්ඨට්ඨකසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. සුද්ධට්ඨකසුත්තවණ්ණනා

795. පස්සාමි සුද්ධන්ති සුද්ධට්ඨකසුත්තං. කා උජ්ජත්ති? අතීතෙ කිර කස්සපස්ස භගවතො කාලෙ බාරාණසිවාසී අඤ්ඤතරො කුටුම්භිකො පඤ්චභි සකට්ඨතෙහි පච්චන්තජනපදං අගමාසි භණ්ඩග්ගහණත්ථං. තත්ථ වනවරකෙන සද්ධිං මිත්තං කත්වා තස්ස පණ්ණාකාරං දත්වා පුච්ඡි – “කච්චි, තෙ සම්ම, වන්දනසාරං දිට්ඨපුබ්බ”න්ති? “ආම සාමී”ති ව වුත්තෙ තෙනෙව සද්ධිං වන්දනවනං පවිසිත්වා සබ්බසකටානි වන්දනසාරස්ස පූරෙත්වා තම්පි වනවරකං “යදා, සම්ම, බාරාණසිං ආගච්ඡසි, තදා වන්දනසාරං ගහෙත්වා ආගච්ඡෙය්‍යාසි”ති වත්වා බාරාණසිංයෙව අගමාසි. අථාපරෙන සමයෙන සොපි වනවරකො වන්දනසාරං ගහෙත්වා තස්ස සරං අගමාසි. සො තං දිස්වා සබ්බං පටිසන්ථාරං කත්වා සායන්භසමයෙ වන්දනසාරං පිසාපෙත්වා සමුග්ගං පූරෙත්වා “ගච්ඡ, සම්ම, න්හායිත්වා ආගච්ඡා”ති අත්තනො පුරිසෙන සද්ධිං න්හානතිත්ථං පෙසෙසි. තෙන ව

සමයෙන බාරාණසියං උස්සවො හොති. අථ බාරාණසිවාසිනො පාතොව දානං දත්වා සායං සුද්ධවත්ථනිවත්ථා මාලාගන්ධාදීනි ගහෙත්වා කස්සපස්ස භගවතො මහාවෙතියං වන්දිතුං ගච්ඡන්ති. සො වනවරකො තෙ දිස්වා ‘‘මහාජනො කුභිං ගච්ඡති’’ති පුච්ඡි. ‘‘විහාරං වෙතියවන්දනත්ථායා’’ති ව සුත්වා සයම්පි අගමාසි. තත්ථ මනුස්සෙ හරිතාලමනොසිලාදීහි නානප්පකාරෙහි වෙතියෙ පූජං කරොන්තෙ දිස්වා කිඤ්චි චිත්‍රං කාතුං අජානන්තො තං වන්දනං ගහෙත්වා මහාවෙතියෙ සුවණ්ණිට්ඨකානං. උපරි කංසපාතිමත්තං මණ්ඩලං අකාසි. අථ තත්ථ සුරියුග්ගමනවෙලායං සුරියරස්මියො උට්ඨහිංසු. සො තං දිස්වා පසිදි, පත්ථනඤ්ච අකාසි ‘‘යත්ථ යත්ථ නිබ්බත්තාමි, ඊදිසා මෙ රස්මියො උරෙ උට්ඨහන්තු’’ති. සො කාලං කත්වා තාවතිංසෙසු නිබ්බත්ති. තස්ස උරෙ රස්මියො උට්ඨහිංසු, වන්දමණ්ඩලං වියස්ස උරමණ්ඩලං විරොවති, ‘‘වන්දාහො දෙවපුත්තො’’ත්වෙව ව නං සඤ්ජානිංසු.

සො තාය සම්පත්තියා ඡස්ස දෙවලොකෙසු අනුලොමපට්ලොමනො එකං බුද්ධන්තරං බෙපෙත්වා අම්භාකං භගවති උප්පන්තෙ සාවත්ථියං. බ්‍රාහ්මණමහාසාලකුලෙ නිබ්බත්ති, තථෙවස්ස උරෙ වන්දමණ්ඩලසදිසං රස්මමණ්ඩලං අහොසි. නාමකරණදිවසෙ වස්ස මඬගලං කත්වා බ්‍රාහ්මණා තං මණ්ඩලං දිස්වා ‘‘ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණො අයං කුමාරො’’ති විමිහිතා ‘‘වන්දාහො’’ත්වෙව නාමං අකංසු. තං වයප්පත්තං බ්‍රාහ්මණා ගහෙත්වා අලඬකරිත්වා රත්තකඤ්චුකං පාරුපාපෙත්වා රථෙ ආරොපෙත්වා ‘‘මහාබ්‍රහ්මා අය’’න්ති පූජෙත්වා ‘‘යො වන්දාහං පස්සති, සො යසධනාදීනි ලහති, සම්පරායඤ්ච සග්ගං ගච්ඡති’’ති උග්ගොසෙන්නා ගාමනිගමරාජධානීසු ආභිණ්ඩන්ති. ගතගතට්ඨානෙ මනුස්සා ‘‘එස කිර හො වන්දාහො නාම, යො එතං පස්සති, සො යසධනසග්ගාදීනි ලහති’’ති උපරුපරි ආගච්ඡන්ති, සකලජම්බුදීපො වලී. බ්‍රාහ්මණා තුව්ඡහත්ථකානං ආගතානං න දස්සෙන්නි, සතං වා සහස්සං වා ගහෙත්වා ආගතානමෙව දස්සෙන්නි. එවං වන්දාහං ගහෙත්වා අනුච්චරන්නා බ්‍රාහ්මණා කමෙන සාවත්ථියං අනුප්පත්තා.

තෙන ව සමයෙන භගවා පවත්තිතවරධම්මවක්කො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථියං ආගන්ත්වා සාවත්ථියං විහරති ජෙතවනෙ බහුජනහිතාය ධම්මං දෙසෙන්නො. අථ වන්දාහො සාවත්ථියං පත්වා සමුද්දපක්ඛන්තකුන්තදී විය අපාකටො අහොසි, වන්දාහොති හණන්තොපි නත්ථි. සො සායන්හසමයෙ මහාජනකායං මාලාගන්ධාදීනි ආදාය ජෙතවනාහිමුඛං ගච්ඡන්තං දිස්වා ‘‘කුභිං ගච්ඡථා’’ති පුච්ඡි. ‘‘බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්තො, සො බහුජනහිතාය ධම්මං දෙසෙති, තං සොතුං ජෙතවනං ගච්ඡාමා’’ති ව තෙසං වචනං සුත්වා සොපි බ්‍රාහ්මණගණපරිවුතො තත්ථෙව අගමාසි. භගවා ව තස්මිං සමයෙ ධම්මසභායං වරබුද්ධාසනෙ නිසින්නොව හොති. වන්දාහො භගවත්තං උපසඬකම්ම මධුරපට්ඨසන්ථාරං කත්වා එකමන්තං නිසිදි, තාවදෙව වස්ස සො ආලොකො අන්තරහිතො. බුද්ධාලොකස්ස හි සම්පෙ අසිතිහත්ථබ්බන්තරෙ අඤ්ඤො ආලොකො නාහිහොති. සො ‘‘ආලොකො මෙ නට්ඨො’’ති නිසිදිත්වා උට්ඨාසි, උට්ඨහිත්වා ව ගන්තුමාරද්ධො. අථ නං අඤ්ඤතරො පුරිසො ආහ – ‘‘කිං හො වන්දාහ, සමණස්ස ගොතමස්ස හීනො

ගවිජ්ඣ”ති. නාහං භීතො ගවිජාමි, අපිව මෙ ඉමස්ස තෙජෙන ආලොකො න සම්පජ්ජතීති පුනදෙව භගවතො පුරතො නිසීදිත්වා පාදතලා පටියාය යාව කෙසග්ගා රූපරංසිලක්ඛණාදිසම්පත්තිං දිස්වා “මහෙසක්ඛො සමණො ගොතමො, මම උරෙ අප්පමත්තකො ආලොකො උට්ඨිතො, තාවතකෙනපි මං ගහෙත්වා බ්‍රාහ්මණා සකලජම්බුදීපං විවරන්ති. එවං වරලක්ඛණසම්පත්තිසමන්තාගතස්ස සමණස්ස ගොතමස්ස නෙව මානො උප්පන්නො, අද්ධා අයං අනොමගුණසමන්තාගතො භවිස්සති සත්ථා දෙවමනුස්සාන”න්ති අතිවිස පසන්නවිත්තො භගවත්තං වන්දිත්වා පබ්බජ්ජං යාචි. භගවා අඤ්ඤතරං ථෙරං ආණාපෙසි – “පබ්බාජෙහි න”න්ති. සො තං පබ්බාජෙත්වා තවපඤ්චකකම්මටියානං ආවික්ඛි. සො විපස්සනං ආරභිත්වා න විරෙතෙව අරහත්තං පත්වා “චන්දාහත්ථෙරො”ති විස්සුතො අභොසි. තං ආරභිහ භික්ඛු කථං සමුට්ඨාපෙසුං “කිං නු ඛො, ආවුසො, යෙ චන්දාහං අද්දසංසු. තෙ යසං වා ධනං වා ලභිංසු, සග්ගං වා ගච්ඡිංසු, විසුද්ධිං වා පාපුණිංසු තෙන චක්ඛුද්ධාරිකරූපදස්සනෙනා”ති. භගවා තස්සං අට්ඨුප්පත්තියං ඉමං සුත්තමහාසි.

තත්ථ පටමගාථාය තාවත්ථො – න, භික්ඛවෙ, එවරූපෙන දස්සනෙන සුද්ධි භොති. අපිව ඛො කිලෙසමලිනත්තා අසුද්ධං, කිලෙසරොගානං අවිගමා සරොගමෙව චන්දාහං බ්‍රාහ්මණං අඤ්ඤං වා එවරූපං දිස්වා දිට්ඨිගතිකො බාලො අභිජානාති “පස්සාමි සුද්ධං පරමං අරොගං, තෙන ව දිට්ඨිසඬ්ඛාතෙන දස්සනෙන සංසුද්ධි නරස්ස භොති”ති, සො එවං අභිජානන්තො තං දස්සනං “පරම”න්ති ඤාත්වා තස්මිං දස්සනෙ සුද්ධානුපස්සි සමානො තං දස්සනං “මග්ගඤාණ”න්ති පච්චෙති. තං පන මග්ගඤාණං න භොති. තෙනාහ – “දිට්ඨෙත වෙ සුද්ධි”ති දුතියගාථං.

796. තස්සත්ථො – තෙන රූපදස්සනසඬ්ඛාතෙන දිට්ඨෙත යදි කිලෙසසුද්ධි නරස්ස භොති. තෙන වා ඤාණෙන සො යදි ජාතිආදිදුක්ඛං පජ්ඣාති. එවං සන්නෙ අරියමග්ගතො අඤ්ඤෙන අසුද්ධිමග්ගෙනෙව සො සුප්ඤ්ඤි, රාගාදීහි උපධිහි සඋපධිකො එව සමානො සුප්ඤ්ඤිති ආපන්නං භොති, න ව එවංවිධො සුප්ඤ්ඤිති. තස්මා දිට්ඨි හි නං පාව තථා වදානං, සා නං දිට්ඨියෙව “මිච්ඡාදිට්ඨිකො අය”න්ති කථෙති දිට්ඨිඅනුරූපං “සස්සනො ලොකො”තිආදිනා නයෙන තථා තථා වදන්ති.

797. න බ්‍රාහ්මණොති තතියගාථා. තස්සත්ථො – යො පන බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණො භොති, සො මග්ගෙන අධිගතාසවක්ඛයො ඛිණාසවබ්‍රාහ්මණො අරියමග්ගඤාණතො අඤ්ඤෙන අභිමඬ්ඛලසම්මතරූපසඬ්ඛාතෙ දිට්ඨෙ තථාවිධසද්දසඬ්ඛාතෙ සුතෙ අවිතික්කමසඬ්ඛාතෙ සීලෙ හත්ථිවතාදිහෙදෙ වතෙ පට්ඨිආදිහෙදෙ මුතෙ ව උප්පන්නෙන මිච්ඡාඤාණෙන සුද්ධිං න ආහ. සෙසමස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස වණ්ණහණනත්ථං චුත්තං. සො හි තෙධාතුකපුඤ්ඤෙ සබ්බස්මිඤ්ච පාපෙ අනුපලිත්තො, තස්ස පහිනත්තා අත්තදිට්ඨියා යස්ස කස්සවි වා ගහණස්ස පහිනත්තා අත්තඤ්ජභො, පුඤ්ඤාභිසඬ්ඛාරාදීනං අකරණතො නයිධ පකුඛිබ්බානොති චුච්චති. තස්මා නං එවං පසංසන්නො ආහ. සබ්බස්සෙව වස්ස

පුරිමපාදෙන සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො – පුඤ්ඤෙ ච පාපෙ ච අනුපලිත්තො,
අත්තඤ්ජහො නයිධ පකුබ්බමානො, න බ්‍රාහ්මණො අඤ්ඤතො සුද්ධිමාහාති.

798. එවං න බ්‍රාහ්මණො අඤ්ඤතො සුද්ධිමාහාති චත්වා ඉදානි යෙ දිට්ඨිගතිකා
අඤ්ඤතො සුද්ධිං බ්‍රුවන්ති, තෙසං තස්සා දිට්ඨියා අනිබ්බාහකභාවං දස්සෙන්නො
“පුරිමං පහායා”ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – තෙ හි අඤ්ඤතො සුද්ධිවාදා සමානාපි
යස්සා දිට්ඨියා අප්පහීනත්තා ගහණමුඤ්චනං හොති. තාය පුරිමං සත්ථාරාදිං පහාය
අපරං නිස්සිතා එජාසඬ්ඛාතාය තණ්හාය අනුගතා අභිභූතා රාගාදිභෙදං න තරන්ති
සඬ්ඛං, තඤ්ච අතරන්තා තං තං ධම්මං උග්ගණ්හන්ති ච නිරස්සජන්ති ච
මක්කටොව සාබන්ති.

799. පඤ්චමගාථාය සම්බන්ධො – යො ච සො “දිට්ඨි හි නං පාව තථා
වදාන”න්ති චුත්තො, සො සයං සමාදායාති. තත්ථ සයන්ති සාමං. සමාදායාති
ගහෙත්වා. වතානීති හත්ථිවතාදීති. උච්චාවචන්ති අපරාපරං හීනපණීතං වා
සත්ථාරතො සත්ථාරාදිං. සඤ්ඤසත්තොති කාමසඤ්ඤාදීසු උග්ගො. විද්වා ච
වෙදෙහි සමෙච්ච ධම්මන්ති පරමත්ථවිද්වා ච අරහා චතුහි මග්ගඤ්ඤාණවෙදෙහි
චතුසච්චධම්මං අභිසමෙච්චාති. සෙසං පාකටමෙව.

800. ස සබ්බධම්මෙසු විසෙතිභූතො, යං කිඤ්චි දිට්ඨංව සුතං මුතං වාති
සොභූරිපඤ්ඤො ඛිණාසවො යං කිඤ්චි දිට්ඨං වා සුතං වා මුතං වා තෙසු
සබ්බධම්මෙසු මාරසෙනං විනාසෙත්වා යිතභාවෙන විසෙතිභූතො. තමෙවදස්සින්නි
තං එවං විසුද්ධදස්සිං. විවටං වරන්තන්ති තණ්හවිජදනාදිවිගමෙන විවටං හුත්වා
වරන්තං. කෙනිධ ලොකස්මිං විකප්පයෙය්‍යාති කෙන ඉධ ලොකෙ තණ්හාකප්පෙන
වා දිට්ඨිකප්පෙන වා කොචි විකප්පෙය්‍ය, තෙසං වා පහීනත්තා රාගාදිනා පුබ්බෙ
චුත්තෙනාති.

801. න කප්පයන්තිති ගාථාය සම්බන්ධො අත්ථො ච – කිඤ්ච හියොයා? තෙ හි
තාදිසා සන්නො ද්වින්නං කප්පානං පුරෙක්ඛාරානඤ්ච කෙනචි න කප්පයන්ති න
පුරෙක්ඛරොන්ති, පරමත්ථඅච්චන්තසුද්ධිඅධිගතත්තා අනච්චන්තසුද්ධිංයෙව
අකිරියසස්සතදිට්ඨිං අච්චන්ත සුද්ධිති න තෙ වදන්ති. ආදානගන්ථං ගථිතං
විසජ්ජාති චතුබ්බිධම්පි රූපාදීනං ආදායකත්තා ආදානගන්ථං අත්තනො
චිත්තසන්තානෙ ගථිතං බද්ධං අරියමග්ගසත්ථෙත විසජ්ජ ඡින්දිත්වා. සෙසං
පාකටමෙව.

802. සීමාතිගොති ගාථා එකපුග්ගලාධිට්ඨානාය දෙසනාය චුත්තා. පුබ්බසදිසො
එව පනස්සා සම්බන්ධො, සො එවං අත්ථවණ්ණනාය සද්ධිං වෙදිතබ්බො – කිඤ්ච
හියොයා සො ඊදිසො භූරිපඤ්ඤො චතුන්නං කිලෙසසීමානං අතීතත්තා සීමාතිගො
බාහිතපාපත්තා ච බ්‍රාහ්මණො, ඉත්ථම්භූතස්ස ච තස්ස නත්ථි
පරචිත්තපුබ්බෙනිවාසඤ්ඤාණෙහි ඤත්වා වා මංසචක්ඛුදිබ්බචක්ඛුහි දිස්වා වා කිඤ්චි
සමුග්ගහීතං, අභිනිවිට්ඨන්ති චුත්තං හොති. සො ච කාමරාගාභාවතො න රාගරාගී,

රූපාරූපරාගාභාවතො න විරාගරත්තො. යතො එවංවිධස්ස “ඉදං පරං”න්ති කිඤ්චි ඉධ උග්ගහිතං නත්ථිති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දික-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය සුද්ධට්ඨකසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. පරමට්ඨකසුත්තවණ්ණනා

803. පරමන්ති දිට්ඨිසුති පරමට්ඨකසුත්තං. කා උප්පත්ති? හගවති කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ නානාතිත්ථියා සන්නිපතිත්වා අත්තනො අත්තනො දිට්ඨිං දිපෙන්නා “ඉදං පරමං, ඉදං පරමං”න්ති කලහං කත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. රාජා සම්බහුලෙ ජව්චන්ධෙ සන්නිපාතාපෙත්වා “ඉමෙසං හත්ථිං දස්සෙමා”ති ආණාපෙසි. රාජපුරිසා අන්ධෙ සන්නිපාතාපෙත්වා හත්ථිං පුරතො සයාපෙත්වා “පස්සමා”ති ආහංසු. තෙ හත්ථිස්ස එකමෙකං අභිගං පරාමසිංසු. තතො රඤ්ඤො “කිදිසො, හණ, හත්ථි”ති පුට්ඨො යො සොණ්ඩං පරාමසි, සො “සෙය්‍යාමාපි, මහාරාජ, නඬගලිසා”ති හණ. යෙ දන්තාදීනි පරාමසිංසු, තෙ ඉතරං “මා හො රඤ්ඤො පුරතො මුසා හණ”ති පරිහාසිත්වා “සෙය්‍යාමාපි, මහාරාජ, හිත්තිබ්බෙලො”ති ආදීනි ආහංසු. රාජා තං සබ්බං සුත්වා “ඊදිසො තුම්හාකං සමයො”ති තිත්ථියෙ උය්‍යාපෙසි. අඤ්ඤතරො පිණ්ඩවාරිකො තං පචත්තිං ඤත්වා හගවතො ආරොවෙසි. හගවා තස්සං අට්ඨුප්පත්තියං හික්ඛු ආමන්තෙත්වා “යථා, හික්ඛවෙ, ජව්චන්ධා හත්ථිං අජානන්තා තං තං අභිගං පරාමසිත්වා විවදිංසු, එවං තිත්ථියා විමොක්ඛන්තිකම්මං අජානන්තා තං තං දිට්ඨිං පරාමසිත්වා විවදන්ති”ති වත්වා ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං සුත්තමහාසි.

තත්ථ පරමන්ති දිට්ඨිසු පරිබ්බසානොති “ඉදං පරමං”න්ති ගහෙත්වා සකාය සකාය දිට්ඨියා වසමානො. යදුත්තරි කුරුතෙති යං අත්තනො සත්ථාරාදිං සෙට්ඨං කරොති. භීනාති අඤ්ඤෙ තතො සබ්බමාහාති තං අත්තනො සත්ථාරාදිං යපෙත්වා තතො අඤ්ඤෙ සබ්බෙ “භීනා ඉමෙ”ති ආහ. තස්මා විවාදානි අවිතිවත්තොති තෙන කාරණෙන සො දිට්ඨිකලහෙ අවිතිවත්තොව හොති.

804. දුතියගාමාය අත්ථො – එවං අවිතිවත්තො ව යං දිට්ඨෙ සුතෙ සීලවතෙ මුතෙති එතෙසු වත්ථුසු උප්පන්නදිට්ඨිසඬ්ඛාතෙ අත්තනි පුබ්බෙ චුත්තප්පකාරං ආනිසංසං පස්සති. තදෙව සො තත්ථ සකාය දිට්ඨියා ආනිසංසං “ඉදං සෙට්ඨ”න්ති අහිනිවිසිත්වා අඤ්ඤං සබ්බං පරසත්ථාරාදිකං නිභීනතො පස්සති.

805. තතියගාමාය අත්ථො – එවං පස්සතො වස්ස යං අත්තනො සත්ථාරාදිං නිස්සිතො අඤ්ඤං පරසත්ථාරාදිං භීනං පස්සති තං පන දස්සනං ගන්ථමෙව කුසලා වදන්ති, ඛන්ධනන්ති චුත්තං හොති. යස්මා එතදෙව, තස්මා හි දිට්ඨිංව සුතං මුතං වා සීලබ්බතං හික්ඛු න නිස්සයෙය්‍ය, නාහිනිවෙසෙය්‍යාති චුත්තං හොති.

806. චක්‍රත්ථගාථාය අත්ථො – න කෙවලං දිට්ඨසුතාදිං න නිස්සයෙය්‍ය, අපිව බො පන අසඤ්ජාතං උපරුපරි දිට්ඨිමිපි ලොකස්මිං න කප්පයෙය්‍ය, න ජනෙය්‍යාති වුත්තං හොති. කීදිසං? ඤාණෙන වා සීලවතෙන වාපි, සමාපත්තිඤාණාදිනා ඤාණෙන වා සීලවතෙන වා යා කප්පියති, එතං දිට්ඨිං න කප්පෙය්‍ය. න කෙවලඤ්ච දිට්ඨිං න කප්පයෙය්‍ය, අපිව බො පන මානෙනපි ජාතිආදීහි වත්ථුහි සමොති අත්තානමනුපනෙය්‍ය, භීනො න මඤ්ඤෙට්ඨිසෙසි වාපිති.

807. පඤ්චමගාථාය අත්ථො – එවඤ්ඤි දිට්ඨිං අකප්පෙන්නො අමඤ්ඤමානො ච අත්තං පභාය අනුපාදියානො ඉධ වා යං පුබ්බෙ ගහිතං, තං පභාය අපරං අග්ගණ්හන්නො තස්මිමිපි වුත්තප්පකාරෙ ඤාණෙ දුට්ඨං නිස්සයං නො කරොති. අකරොන්නො ච ස වෙ වියත්තෙසු නානාදිට්ඨිවසෙන හින්තෙසු සත්තෙසු න වග්ගසාරී ඡන්දාදිවසෙන අගච්ඡනධම්මො හුත්වා ද්වාසට්ඨියා දිට්ඨිසු කිඤ්චිපි දිට්ඨිං න පච්චෙති, න පච්චාගච්ඡතිති වුත්තං හොති.

808-10. ඉදානි යො සො ඉමාය ගාථාය වුත්තො ඛිණ්ණසවො, තස්ස වණ්ණහණනත්ථං “යස්සුභයන්තෙ” තිආදිකා තිස්සො ගාථායො ආහ. තත්ථ උභයන්තෙති පුබ්බෙ වුත්තඵස්සාදිහෙදෙ. පණ්ඩිති තණ්හා. භවාභවායාති පුනප්පුනභවාය. ඉධ වා හුරං වාති සකත්තභාවාදිහෙදෙ ඉධ වා පරත්තභාවාදිහෙදෙ පරත්ථ වා. දිට්ඨෙ වාති දිට්ඨසුද්ධියා වා. එස නයො සුතාදීසු. සඤ්ඤාති සඤ්ඤාසමුට්ඨාපිකා දිට්ඨි. ධම්මාපි තෙසං න පටිච්ඡිකාසෙති ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතධම්මාපි තෙසං “ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤ” න්ති එවං න පටිච්ඡිකා. පාරඬගතො න පච්චෙති තාදීති නිබ්බානපාරං ගතො තෙන තෙන මග්ගෙන පභීනෙ කිලෙසෙ පුන නාගච්ඡති, පඤ්චහි ච ආකාරෙහි තාදී හොතිති. සෙසං පාකට්ඨෙවාති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය පරමට්ඨකසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. ජරාසුත්තවණ්ණනා

811. අප්පං වත ජීවිතන්ති ජරාසුත්තං. කා උප්පත්ති? එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං වස්සං වසිත්වා යාති තාති බුද්ධානං සරීරාරොග්‍යසම්පාදනං අනුප්පන්නසික්ඛාපදපඤ්ඤාපනං වෙනෙය්‍යදමනං තථාරූපාය අට්ඨුප්පත්තියා ජාතකාදිකථනන්තිආදීති ජනපදවාරිකානිමිත්තාති, තාති සමචෙක්ඛිත්වා ජනපදවාරිකං පක්කාමි. අනුපුබ්බෙන වාරිකං වරමානො සායං සාකෙතං අනුප්පන්නො අඤ්ජනවනං පාවිසි. සාකෙතවාසිනො සුත්වා “අකාලො ඉදානි භගවත්තං දස්සනායා” ති විභාතාය රත්තියා මාලාගන්ධාදීති ගහෙත්වා භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා පූජනවන්දනසම්මොදනාදීති කත්වා පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු යාව භගවතො ගාමප්පවෙසනවෙලා, අථ භගවා හික්ඛුසඬ්ඝපරිවුතො පිණ්ඩාය පාවිසි. තං

අඤ්ඤතරො සාකෙතකො බ්‍රාහ්මණමහාසාලො නගරා නික්ඛන්තො නගරද්වාරො අද්දස. දිස්වා පුත්තසිනෙහං උප්පාදෙන්වා “විරදිට්ඨොසි, පුත්ත, මයා” ති පරිදෙවයමානො අභිමුඛො අගමාසි. භගවා භික්ඛු සඤ්ඤාපෙසි – “අයං, භික්ඛවෙ, බ්‍රාහ්මණො යං ඉච්ඡති, තං කරොතු, න වාරෙතඛිබ්බො” ති.

බ්‍රාහ්මණොපි වච්ඡගිද්ධිනීව ගාවී ආගන්ත්වා භගවතො කායං පුරතො ව පච්ඡතො ව දක්ඛිණතො ව වාමතො වාති සමන්තා ආලිඛිති “විරදිට්ඨොසි, පුත්ත, විරං විනා අහොසි” ති භණන්තො. යදි පන සො තථා කාතුං න ලභෙය්‍ය, හදයං ඵාලෙන්වා මරෙය්‍ය. සො භගවන්තං අවොච – “භගවා තුම්හෙහි සද්ධිං ආගතභික්ඛුනං අහමෙව භික්ඛං දාතුං සමත්ථො, මමෙව අනුග්ගහං කරොමා” ති. අධිවාසෙසි භගවා තුණ්හිභාවෙන. බ්‍රාහ්මණො භගවතො පත්තං ගහෙත්වා පුරතො ගච්ඡන්තො බ්‍රාහ්මණියා පෙසෙසි – “පුත්තො මෙ ආගතො, ආසනං පඤ්ඤාපෙනඛිබ්බ” ති. සා තථා කත්වා ආගමනං පස්සන්ති යිතා භගවන්තං අන්තරවිටීයංයෙව දිස්වා පුත්තසිනෙහං උප්පාදෙන්වා “විරදිට්ඨොසි, පුත්ත, මයා” ති පාදෙසු ගහෙත්වා රොදිත්වා සරං අතිනෙත්වා සක්කච්චං භොජෙසි. භුත්තාවිතො බ්‍රාහ්මණො පත්තං අපනාමෙසි. භගවා තෙසං සප්පායං විදිත්වා ධම්මං දෙසෙසි, දෙසනාපරියොසානෙ උභොපි සොතාපන්නා අහෙසුං. අථ භගවන්තං යාචිංසු – “යාව, හන්තෙ, භගවා ඉමං නගරං උපනිස්සාය විහරති, අම්භාකංයෙව සරෙ භික්ඛා ගහෙතඛිබ්බා” ති. භගවා “න බුද්ධා ඵං ඵං නිබ්බද්ධානංයෙව ගච්ඡන්ති” ති පටික්ඛිති. තෙ ආහංසු – “තෙන හි, හන්තෙ, භික්ඛුසඛිසෙන සද්ධිං පිණ්ඩාය වරින්වාපි තුම්හෙ ඉධෙව භත්තකිච්චං කත්වා ධම්මං දෙසෙත්වා විහාරං ගච්ඡාමා” ති. භගවා තෙසං අනුග්ගහත්ථාය තථා අකාසි. මනුස්සා බ්‍රාහ්මණඤ්ච බ්‍රාහ්මණඤ්ච “බුද්ධපිතා බුද්ධමාතා” ත්වෙව වොහරිංසු. තම්පි කුලං “බුද්ධකුල” ති නාමං ලභි.

ආනන්දත්ථෙරො භගවන්තං පුච්ඡි – “අහං භගවතො මාතාපිතරො ජානාමි, ඉමෙ පන කස්මා වදන්ති ‘අහං බුද්ධමාතා අහං බුද්ධපිතා’” ති. භගවා ආහ – “නිරන්තරං මෙ, ආනන්ද, බ්‍රාහ්මණී ව බ්‍රාහ්මණො ව පඤ්ච ජාතිසත්තානි මාතාපිතරො අහෙසුං, පඤ්ච ජාතිසත්තානි මාතාපිතූනං ජෙට්ඨකා, පඤ්ච ජාතිසත්තානි කනිට්ඨකා. තෙ පුඛිබ්බිනෙහෙනෙව කට්ඨන්ති” ති ඉමඤ්ච ගාථමහාසි –

“පුඛිබ්බෙව සන්නිවාසෙන, පච්චුප්පන්නහිතෙන වා;
ඵං තං ජායතෙ පෙමං, උප්පලං යථොදකෙ” ති. (ජා. 1.2.174);

තතො භගවා සාකෙතෙ යථාහිරන්තං විහරිත්වා පුන වාරිකං වරමානො සාවත්ථිමෙව අගමාසි. සොපි බ්‍රාහ්මණො ව බ්‍රාහ්මණී ව භික්ඛු උපසඬකමිත්වා පතිරූපං ධම්මදෙසනං සුත්වා සෙසමග්ගෙ පාපුණිත්වා අනුපාදිසෙසාය නිබ්බානධාතුයා පරිනිබ්බාසිංසු. නගරෙ බ්‍රාහ්මණා සන්නිපතිංසු “අම්භාකං ඤාතකෙ සක්කරිස්සාමා” ති. සොතාපන්නසකදාගාමිඅනාගාමිනො උපාසකාපි සන්නිපතිංසු

උපාසිකායෝ ව “අම්භාකං සහධම්මිකෙ සක්කරිස්සාමා” ති. තෙ සබ්බෙපි කම්බලකුටාගාරං ආරොපෙත්වා මාලාගන්ධාදීහි පූජෙන්නා නගරා නික්බාමෙසුං.

හගවාපි තං දිවසං පච්චුසසමයෙ බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්නො තෙසං පරිනිබ්බානභාවං ඤාත්වා “තත්ථ මයි ගතෙ ධම්මදෙසනං සුත්වා බහුජනස්ස ධම්මාභිසමයො භවිස්සති” ති ඤාත්වා පත්තච්චරමාදාය සාවත්ථිතො ආගන්ත්වා ආලාහනමෙව පාවිසි. මනුස්සා දිස්වා “මාතාපිතුනං සරීරකිච්චං කාතුකාමො හගවා ආගතො” ති වන්දිත්වා අට්ඨංසු. නාගරාපි කුටාගාරං පූජෙන්නා ආලාහනං ආනෙත්වා හගවන්තං පුච්ඡිංසු – “ගහට්ඨඅරියසාවකා කථං පූජෙතබ්බා” ති. හගවා “යථා අසෙක්ඛා පුජියන්ති, තථා පූජෙතබ්බා ඉමෙ” ති අධිජ්ජායෙන තෙසං අසෙක්ඛමුනිභාවං දීපෙන්නො ඉමං ගාථමාහ –

“අභිංසකා යෙ මුනායො, නිච්චං කායෙන සංවුතා;
තෙ යන්ති අච්චුතං යානං, යත්ථ ගන්ත්වා න සොවරෙ” ති. (ධ. ප. 225);

තඤ්ච පරිසං ඔලොකෙත්වා තඬ්ඛණානුරූපං ධම්මං දෙසෙන්නො ඉමං සුත්තමහාසි.

තත්ථ අජ්ජං වත ජීවිතං ඉදන්ති “ඉදං වත මනුස්සානං ජීවිතං අජ්ජං පරිත්තං ධීතිපරිත්තතාය සරසපරිත්තතායා” ති සල්ලසුත්තෙපි වුත්තනයමෙතං. ඔරං වස්සසකාපි මියාතීති වස්සසකා ඔරං කලලාදිකාලෙපි මියාති. අතිච්චාති වස්සසතං අතික්කමිත්වා. ජරසාපි මියාතීති ජරායපි මියාති.

812-6. මමාසිතෙති මමාසිතවත්ථුකාරණා. විනාභාවසන්තමෙවිදන්ති සන්තවිනාභාවං විජ්ජමානවිනාභාවමෙව ඉදං, න සක්කා අවිනාභාවෙන භවිතුන්ති වුත්තං හොති. මාමකොති මම උපාසකො හික්ඛු වාති සඬ්ඛං ගතො, බුද්ධාදීනි වා වත්ථුනි මමායමානො. සඬ්ඛගන්ති සමාගතං දිට්ඨපුබ්බං වා. පියාසිතන්ති පියං කතං. නාමංයෙවාචසිස්සති අක්ඛෙයාන්ති සබ්බං රූපාදිධම්මජාතං පභීයති, නාමමත්තමෙව තු අවසිස්සති “බුද්ධරක්ඛිතො, ධම්මරක්ඛිතො” ති එවං සඬ්ඛාතුං කථෙතුං. මුනායොති බිණ්ණසවමුනායො. බෙමදස්සිනොති නිබ්බානදස්සිනො.

817. සත්තමගාථා එවං මරණබ්භාහතෙ ලොකෙ අනුරූපපටිපත්තිදස්සනත්ථං වුත්තා. තත්ථ පතිලීනවරස්සාති තතො තතො පතිලීනං විත්තං කත්වා වරන්තස්ස. හික්ඛුනොති කල්‍යාණපුපුජ්ජනස්ස සෙක්ඛස්ස වා. සාමග්ගියමාහු තස්ස තං, යො අත්තානං භවතෙ න දස්සයෙති තස්සෙතං පතිරූපමාහු, යො එවංපටිපන්නො නිරයාදිභෙදෙ භවතෙ අත්තානං න දස්සෙයා. එවඤ්ඤි සො ඉමම්භා මරණා මුච්චෙයාති අධිජ්ජායො.

818-20. ඉදානි යො “අත්තානං භවතෙ න දස්සයෙ” ති එවං බිණ්ණසවො විභාවිතො, තස්ස වණ්ණභණ්ණනත්ථං ඉතො පරා තිස්සො ගාථායො ආහ. තත්ථ සබ්බත්ථාති ද්වාදසසු ආයතනෙසු. යදිදං දිට්ඨසුතං මුතෙසු වාති එත්ථ පන යදිදං

දිට්‍ඨසුතං, එත්ථ වා මුතෙසු වා ධම්මෙසු එවං මුනි න උපලිම්පතීති එවං සම්බන්ධො
 වෙදිතබ්බො. ධොනො න හි තෙන මඤ්ඤති, යදිදං දිට්ඨසුතං මුතෙසු වාති අත්‍රාපි
 යදිදං දිට්ඨසුත්තං, තෙන වත්ථුනා න මඤ්ඤති, මුතෙසු වා ධම්මෙසු න මඤ්ඤතීති
 එවමෙව සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. න හි සො රජ්ජති නො විරජ්ජතීති.
 බාලපුට්ඨජනා විය න රජ්ජති, කල්‍යාණපුට්ඨජනසෙක්ඛා විය න විරජ්ජති, රාගස්ස
 පන බිණත්තා “විරාගො”ත්වෙව සඬ්ඛං ගච්ඡති. සෙසං සබ්බත්ථ පාකට්‍ඨමෙවති.
 දෙසනාපරියොසානෙ චතුරාසීතියා පාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය ජරාසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. තිස්සමෙත්තෙයාසුත්තවණ්ණනා

821. මෙටුනමනුයුත්තස්සාති තිස්සමෙත්තෙයාසුත්තං. කා උප්පත්ති? හගවති
 කිර සාවත්ථියං විහරන්තෙ තිස්සමෙත්තෙයා නාම ද්වෙ සභායා සාවත්ථියං අගමංසු.
 තෙ සායන්හසමයං මහාජනං ජෙනවනාහිමුඛං ගච්ඡන්තං දිස්වා “කුහිං ගච්ඡා”ති
 පුච්ඡිංසු. තතො තෙහි “බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො, බ්‍රහ්මජනනාය ධම්මං
 දෙසෙති, තං සොතුං ජෙනවනං ගච්ඡාමා”ති චුත්තෙ “මයම්පි සොස්සාමා”ති
 අගමංසු. තෙ අවඤ්ඤධම්මදෙසකස්ස හගවතො ධම්මදෙසනං සුත්වා පරිසන්තරො
 නිසින්නාව වින්තෙසු – “න සක්කා අගාරමජ්ඣෙධි යිතෙනායං ධම්මො
 පරිපුරෙතු”න්ති. අථ පක්කන්තෙ මහාජනෙ හගවන්තං පබ්බජ්ජං යාචිංසු. හගවා
 “ඉමෙ පබ්බාජෙහි”ති අඤ්ඤතරං හික්ඛුං ආණාපෙසි. සො තෙ පබ්බාජෙත්වා
 තවපඤ්චකකම්මට්ඨානං දත්වා අරඤ්ඤවාසං ගන්තුමාරද්ධො. මෙත්තෙයො
 තිස්සං ආහ – “ආවුසො, උපජ්ඣායො අරඤ්ඤං ගච්ඡති, මයම්පි ගච්ඡාමා”ති.
 තිස්සො “අලං ආවුසො, හගවතො දස්සනං ධම්මස්සවනඤ්ච අහං පිහෙමි, ගච්ඡ
 ත්ව”න්ති වත්වා න අගමාසි. මෙත්තෙයො උපජ්ඣායෙන සහ ගන්ත්වා අරඤ්ඤෙ
 සමණධම්මං කරොන්තො න විරස්සෙව අරහත්තං පාපුණි සද්ධිං.
 ආවරියුපජ්ඣායෙහි. තිස්සස්සාපි ජෙට්ඨභාතා බ්‍යාධිතා කාලමකාසි. සො තං සුත්වා
 අත්තනො ගාමං අගමාසි, තත්‍ර නං ඤාතකා පලොභෙත්වා උප්පබ්බාජෙසු.
 මෙත්තෙයොපි ආවරියුපජ්ඣායෙහි සද්ධිං සාවත්ථියං ආගතො. අථ හගවා
 චුත්ථවස්සො ජනපදවාරිකං වරමානො අනුපුබ්බෙන තං ගාමං පාපුණි. තත්ථ
 මෙත්තෙයො හගවන්තං වන්දිත්වා “ඉමස්මිං, හන්තෙ, ගාමෙ මම ගිහිසභායො
 අත්ථි, මුහුත්තං තාව ආගමෙථ අනුකම්පං උපාදායා”ති වත්වා ගාමං පවිසිත්වා තං
 හගවතො සන්තිකං ආනෙත්වා එකමන්තං යිතො තස්සත්ථාය ආදිගාථාය හගවන්තං
 පඤ්භං පුච්ඡි. තස්ස හගවා බ්‍යාකරොන්තො අවසෙසගාථායො අහාසි. අයමස්ස
 සුත්තස්ස උප්පත්ති.

තත්ථ මෙටුනමනුයුත්තස්සාති මෙටුනධම්මසමායුත්තස්ස. ඉතීති එවමාහ.
 ආයස්මාති පියවචනමෙතං, තිස්සොති නාමං තස්ස ථෙරස්ස. සො හි තිස්සොති

නාමෙන. මෙත්තෙයොයාති ගොත්තං, ගොත්තවසෙනෙව වෙස පාකටො අහොසි.
 තස්මා අට්ඨුප්පත්තියං වුත්තං “තිස්සමෙත්තෙයො නාම ද්වෙ සභායා”ති.
 විසාතන්ති උපසාතං. බුහිති ආවික්ඛ. මාරිසාති පියවචනමෙනං, නිදුක්ඛාති වුත්තං
 හොති. සුත්වාන තව සාසනන්ති තව වචනං සුත්වා. විවෙකෙ සික්ඛිස්සාමසෙති
 සභායං ආරබ්භ ධම්මදෙසනං යාවන්තො භණ්ති. සො පන සික්ඛිතසික්ඛොයෙව.

822. මුස්සතෙ වාපි සාසනන්ති පරියත්තිපට්ඨත්තිතො දුට්ඨමිපි සාසනං නස්සති.
 වාපිති පදපුරුණමත්තං. එතං තස්මිං අනාරියන්ති තස්මිං පුග්ගලෙ එතං අනාරියං,
 යදිදං මිච්ඡාපට්ඨදා.

823. එකො පුබ්බෙ වරින්වානාති පබ්බජ්ජාසඬ්ඛාතෙන වා
 ගණවොස්සග්ගට්ඨයෙන වා පුබ්බෙ එකො විහරින්වා. යානං භන්තංව තං ලොකෙ,
 භීතමාහු පුටුප්පනන්ති තං විබ්භන්තකං පුග්ගලං යථා භත්ථියානාදියානං අදන්තං
 විසමං ආරොහති, ආරොහකම්පි භඤ්ජති, පපාතෙපි පපතති. එවං
 කායදුච්චරිතාදිවිසමාරොහනෙන නරකාදීසු, අත්ථභඤ්ජනෙන ජාතිපපාතාදීසු
 පපතනෙන ව යානං භන්තංව ආහු භීතං පුටුප්පනඤ්ච ආහුති.

824-5. යසො කිත්ති වාති ලාභසක්කාරො පසංසා ව. පුබ්බෙති පබ්බජිතභාවෙ.
 භායතෙ වාපි තස්ස සාති තස්ස විබ්භන්තකස්ස සතො සො ව යසො සා ව කිත්ති
 භායති. එතමිපි දිස්වාති එතමිපි පුබ්බෙ යසකිත්තිනං භාවං පච්ඡා ව භානිං දිස්වා.
 සික්ඛෙට් මෙටුනං විජ්ජහාතවෙති තිස්සො සික්ඛා සික්ඛෙට්. කිං කාරණං? මෙටුනං
 විජ්ජහාතවෙ, මෙටුනස්සහානත්ථායාති වුත්තං හොති. යො හි මෙටුනං න
 විජ්ජහති, සඬ්ඛප්පෙහි...පෙ.... තථාච්චො. තත්ථ පරෙතොති සමන්තාගතො.
 පරෙසං නිග්ගොසන්ති උපජ්ඣායාදීනං නින්දාවචනං. මඬ්ඤ භොතිති දුම්මනො
 හොති.

826. ඉතො පරා ගාථා පාකටසම්බන්ධා එව. තාසු සත්ථානීති කායදුච්චරිතාදීනි.
 තානි හි අත්තනො පරෙසඤ්ච ඡෙදනට්ඨයෙන “සත්ථානී”ති වුච්චන්ති. තෙසු වායං
 විසෙසතො වොදිතො මුසාවචනසත්ථානෙව කරොති – “ඉමිනා කාරණෙනාහං
 විබ්භන්තො”ති භණන්තො. තෙනෙවාහ – “එස ඛ්වස්ස මහාගෙධො, මොසවජ්ජං
 පගාහති”ති. තත්ථ එස ඛ්වස්සාති එස ඛො අස්ස. මහාගෙධොති මහාබන්ධනං.
 කතමොති වෙ? යදිදං මොසවජ්ජං පගාහති, ස්වාස්ස මුසාවාදජ්ඣොගාහො
 මහාගෙධොති වෙදිතඛ්ඛො.

827. මන්දොව පරිකිස්සතීති පාණවධාදීනි කරොන්තො තතොනිදානඤ්ච
 දුක්ඛමනුභොන්තො භොගපරියෙසනරක්ඛනානි ව කරොන්තො මොමුහො විය
 පරිකිලිස්සති.

828-9. “එතමාදීනවං ඤත්වා, මුනි පුබ්බාපරෙ ඉධා”ති එතං “යසො කිත්ති ව
 යා පුබ්බෙ, භායතෙවාපි තස්ස සා”ති ඉතො පභුති වුත්තෙ පුබ්බාපරෙ ඉධ ඉමස්මිං.

සාසනෙ පුබ්බතො අපරෙ සමණභාවතො විබ්භන්තකභාවෙ ආදීනවං මුනි ඤත්වා. එතදරියානමුත්තමන්ති යදිදං විවෙකවරියා, එතං බුද්ධාදීනං අරියානං උත්තමං, තස්මා විවෙකඤ්ඤෙව සික්ඛෙට්ඨාති අධිප්පායො. න තෙන සෙට්ඨො මඤ්ඤෙට්ඨාති තෙන ච විවෙකෙන න අත්තානං “සෙට්ඨො අහ”න්ති මඤ්ඤෙය්‍ය, තෙන ථද්ධො න භවෙය්‍යාති චුත්තං හොති.

830. රිත්තස්සාති විවිත්තස්ස කායදුච්චරිතාදීහි විරහිතස්ස. ඔසතිණ්ණස්ස පිහයන්ති, කාමෙසු ගධිතා පජාති වත්ථුකාමෙසු ලග්ගා සත්තා තස්ස
චතුරොසතිණ්ණස්ස පිහයන්ති ඉණ්ණායිකා විය ආණ්ණාසස්සාති අරහත්තනිකුටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ තිස්සො සොනාපත්තිඵලං පත්වා පච්ඡා පබ්බජිත්වා අරහත්තං සච්ඡාකාසිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය තිස්සමෙත්තෙය්‍යසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. පසුරසුත්තවණ්ණනා

831. ඉධෙව සුද්ධිති පසුරසුත්තං. කා උප්පත්ති? හගවති කිර සාවත්ථියං
විහරන්තෙ පසුරො නාම පරිබ්බාජකො මහාවාදී, සො “අහමස්මි සකලජම්බුදීපෙ වාදෙන අග්ගො, තස්මා යථා ජම්බුදීපස්ස ජම්බුපඤ්ඤාණං, එවං මමාපි හවිතුං අරහති”ති ජම්බුසාඛං ධජං කත්වා සකලජම්බුදීපෙ පටිවාදං අනාසාදෙන්තො අනුපුබ්බෙන සාවත්ථී ආගන්ත්වා නගරද්වාරෙ වාලිකත්ථලං කත්වා තත්ථ සාඛං උස්සාපෙන්වා “යො මයා සද්ධිං වාදං කාතුං සමත්ථො, සො ඉමං සාඛං හඤ්ජතු”ති වත්වා නගරං පාවිසි. තං යානං මහාජනො පරිවාරෙන්වා අට්ඨාසි. තෙන ච සමයෙන ආයස්මා සාරිපුත්තො හත්තකිච්චං කත්වා සාවත්ථීතො නික්ඛමති. සො තං දිස්වා සම්බහුලෙ ගාමදාරකෙ පුච්ඡි – “කිං එතං දාරකා”ති, තෙ සබ්බං ආචික්ඛිංසු. “තෙන හි නං තුම්හෙ උද්ධරිත්වා පාදෙහි හඤ්ජථ, ‘වාදත්ථීකො විහාරං ආගච්ජතු’ති ච හණ්ඨා”ති වත්වා පක්කාමි.

පරිබ්බාජකො පිණ්ඩාය වරිත්වා කතහත්තකිච්චො ආගන්ත්වා උද්ධරිත්වා හග්ගං සාඛං දිස්වා “කෙනිදං කාරිත”න්ති පුච්ඡි. “බුද්ධසාවකෙන සාරිපුත්තෙනා”ති ච චුත්තෙ පමුදිතො හුත්වා “අප්ප මම ජයං සමණස්ස ච පරාජයං පණ්ඩිතා පස්සන්තු”ති පඤ්ඤාචිමංසකෙ කාරණිකෙ ආනෙතුං සාවත්ථී පවිසිත්වා විජිසිඬ්ඨාටකච්චවරෙසු විවරන්තො “සමණස්ස ගොතමස්ස අග්ගසාවකෙන සහ වාදෙ පඤ්ඤාපටිභානං සොතුකාමා හොන්තො නික්ඛමන්තු”ති උග්ගොසෙසි. “පණ්ඩිතානං වචනං සොස්සාමා”ති සාසනෙ පසන්තාපි අප්පසන්තාපි බහු මනුස්සා නික්ඛමිංසු. තතො පසුරො මහාජනපරිචුතො “එවං චුත්තෙ එවං හණ්ණස්සාමී”තිආදීනි විතක්කෙන්තො විහාරං අගමාසි. ථෙරො “විහාරෙ උච්චාසද්දමහාසද්දො ජනබ්‍යාකුලඤ්ච මා අහොසි”ති ජෙනවනද්වාරකොට්ඨකෙ ආසනං පඤ්ඤාපෙන්වා නිසීදි.

පරිබ්බාජකො ථෙරං උපසඨිකම්භ්වා “ත්වං, භො, පබ්බජිත, මය්හං ජම්බුධජං භඤ්ජාපෙසී”ති ආහ. “ආම පරිබ්බාජකා”ති ව චුත්තෙ “භොතු නො, භො, කාවි කථාපවත්ති”ති ආහ. “භොතු පරිබ්බාජකා”ති ව ථෙරෙන සම්පට්ඨිතෙ “ත්වං, සමණ, පුච්ඡ, අහං විස්සජ්ජෙස්සාමී”ති ආහ. තතො නං ථෙරො අවච “කිං, පරිබ්බාජක, දුක්කරං පුච්ඡා, උදාහු විස්සජ්ජන”න්ති. විස්සජ්ජනං භො, පබ්බජිත, පුච්ඡාය කිං දුක්කරං. තං යො හි කොච් යංකිඤ්චි පුච්ඡතීති. “තෙන හි, පරිබ්බාජක, ත්වං පුච්ඡ, අහං විස්සජ්ජෙස්සාමී”ති එවං චුත්තෙ පරිබ්බාජකො “සාධුරූපො හික්ඛු යානෙ සාධං භඤ්ජාපෙසී”ති විමහිතවිත්තො හුත්වා ථෙරං පුච්ඡි – “කො පුරිසස්ස කාමො”ති. “සඨිකජ්ජරාගො පුරිසස්ස කාමො”ති (අ. නි. 6.63) ථෙරො ආහ. සො තං සුත්වා ථෙරෙ විරුද්ධසඤ්ඤි හුත්වා පරාජයං ආරොපෙතුකාමො ආහ – “චිත්‍රවිචිත්‍රාරම්මණං පන භො, පබ්බජිත, පුරිසස්ස කාමං න වදෙසී”ති? “ආම, පරිබ්බාජක, න වදෙමී”ති. තතො නං පරිබ්බාජකො යාව තික්ඛත්තුං පටිඤ්ඤං කාරාපෙත්වා “සුණන්තු භොන්තො සමණස්ස වාදෙ දොස”න්ති පඤ්ඤවිමංසකෙ ආලපිත්වා ආහ – “භො, පබ්බජිත, තුම්භාකං සබ්බමචාරිනො අරඤ්ඤෙ විහරන්ති”ති? “ආම, පරිබ්බාජක, විහරන්ති”ති. “තෙ තත්ථ විහරන්තා කාමවිතක්කාදයො විතක්කෙ විතක්කෙන්ති”ති? “ආම, පරිබ්බාජක, පුට්ඨජනා සහසා විතක්කෙන්ති”ති. “යදි එවං තෙසං සමණභාවො කුතො? නනු තෙ අගාරිකා කාමභොගිනො භොන්ති”ති එවඤ්ච පන වත්වා අථාපරං එතදවොච –

“න තෙ වෙ කාමා යානි චිත්‍රානි ලොකෙ,
සඨිකජ්ජරාගඤ්ච වදෙසී කාමං;
සඨිකජ්ජයං අකුසලෙ විතක්කෙ,
හික්ඛුපි තෙ හෙස්සති කාමභොගී”ති. (සං. නි. අට්ඨ. 1.1.34);

අථ ථෙරො පරිබ්බාජකස්ස වාදෙ දොසං දස්සෙන්තො ආහ – “කිං, පරිබ්බාජක, සඨිකජ්ජරාගං පුරිසස්ස කාමං න වදෙසී, චිත්‍රවිචිත්‍රාරම්මණං වදෙසී”ති? “ආම, භො, පබ්බජිත”ති. තතො නං ථෙරො යාව තික්ඛත්තුං පටිඤ්ඤං කාරාපෙත්වා “සුණාථ, ආචුසො, පරිබ්බාජකස්ස වාදෙ දොස”න්ති පඤ්ඤවිමංසකෙ ආලපිත්වා ආහ – “ආචුසො පසුර, තච සත්ථා අත්ථී”ති? “ආම, පබ්බජිත, අත්ථී”ති. “සො චක්ඛුවිඤ්ඤායාං රූපාරම්මණං පස්සති සද්දාරම්මණාදීනි වා සෙවති”ති? “ආම, පබ්බජිත, සෙවති”ති. “යදි එවං තස්ස සත්ථුභාවො කුතො, නනු සො අගාරිකො කාමභොගී භොති”ති එවඤ්ච පන වත්වා අථාපරං එතදවොච –

“තෙ වෙ කාමා යානි චිත්‍රානි ලොකෙ,
සඨිකජ්ජරාගං න වදෙසී කාමං;
පස්සන්තො රූපානි මනොරමානි,
සුණන්තො සද්දානි මනොරමානි.

“සායන්තො ගන්ධානි මනොරමානි,
සායන්තො රසානි මනොරමානි;

ඵසන්තො එස්සානි මනොරමානි,
සත්ථාපි තෙ හෙස්සති කාමභොගී”ති.

එවං චූත්තෙ නිජ්ජරිභානො පරිබ්බාජකො “අයං පබ්බජිතො මහාවාදී, ඉමස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා වාදසත්ථං සික්ඛිස්සාමි”ති සාවත්ථීං පවිසිත්වා පත්තචීවරං පරියෙසිත්වා ජෙතවනං පට්ටියො තත්ථ ලාලුදායිං සුවණ්ණවණ්ණං කායුපපන්නං සරීරාකාරාකප්පෙසු සමන්තපාසාදිකං දිස්වා “අයං හික්ඛු මහාපඤ්ඤො මහාවාදී”ති මන්ත්වා තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජිත්වා තං වාදෙන නිග්ගහෙන්වා සලිඬිගෙන තංයෙව තිත්ථායතනං පක්කමිත්වා පුන “සමණෙන ගොතමෙන සද්ධිං වාදං කරිස්සාමි”ති සාවත්ථීයං පුරිමනෙයෙනෙව උග්ගොසෙත්වා මහාජනපරිචුතො “එවං සමණං ගොතමං නිග්ගහෙස්සාමි”තිආදීනි වදන්තො ජෙතවනං අගමාසි.
ජෙතවනද්වාරකොට්ඨකෙ අධිවත්ථා දෙවතා “අයං අභාජනභූතො”ති මුබ්බන්ධමස්ස අකාසි. සො භගවත්තං උපසඬකමිත්වා මූගො විය නිසීදි. මනුස්සා “ඉදානි පුච්ඡිස්සති, ඉදානි පුච්ඡිස්සති”ති තස්ස මුබ්බං උල්ලොකෙන්වා “වදෙහි, භො පසුර, වදෙහි, භො පසුරා”ති උච්චාසද්දමහාසද්දා අහෙසුං. අථ භගවා “කිං පසුරො වදිස්සති”ති වත්වා තත්ථ සම්පත්තපරිසාය ධම්මදෙසනත්ථං ඉමං සුත්තං අභාසි.

තත්ථ පඨමගාථාය තාව අයං සඬ්ඛෙපො – ඉමෙ දිට්ඨිගතිකා අත්තනො දිට්ඨිං සන්ධාය ඉධෙව සුද්ධි ඉති වාදයන්ති නාඤ්ඤෙසු ධම්මෙසු විසුද්ධිමාහු. එවං සන්තෙ අත්තනො සත්ථාරාදීනි නිස්සිතා තත්ථෙව “එස වාදො සුභො”ති එවං සුභං වදානා හුත්වා පුට්ඨ සමණබ්‍රාහ්මණා “සස්සතො ලොකො”තිආදීසු පච්චෙකසච්චෙසු නිව්ථියා.

832. එවං නිව්ථියා ව – තෙ වාදකාමානි ගාථා. තත්ථ බාලං දහන්ති මිටු අඤ්ඤමඤ්ඤන්ති “අයං බාලො අයං බාලො”ති එවං ද්වෙපි ජනා අඤ්ඤමඤ්ඤං බාලං දහන්ති, බාලතො පස්සන්ති. වදන්ති තෙ අඤ්ඤසිතා කථොජ්ජන්ති තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං සත්ථාරාදිං නිස්සිතා කලහං වදන්ති. පසංසකාමා කුසලා වදානානි පසංසත්ථිකා උභොපි “මයං කුසලවාදා පණ්ඩිතවාදා”ති එවංසඤ්ඤිතො හුත්වා.

833. එවං වදානෙසු ව තෙසු එකො නියමතො එව – යුත්තො කථායන්ති ගාථා. තත්ථ යුත්තො කථායන්ති විවාදකථාය උස්සුක්කො. පසංසමිච්ඡං විනිසාති භොතිති අත්තනො පසංසං ඉච්ඡන්තො “කථං නු බො නිග්ගහෙස්සාමි”තිආදීනා නයෙන පුබ්බෙව සල්ලාපා කථංකථී විනිසාති භොති. අපාහතස්මිත්ති පඤ්ඤවිමංසකෙහි “අත්ථාපගතං තෙ භණ්ණං, ධ්‍යාඤ්ජනාපගතං තෙ භණ්ණං”න්තිආදීනා නයෙන අපහාරිතෙ වාදෙ. නින්දාය සො කුප්පතිති එවං අපාහතස්මිඤ්ච වාදෙ උජ්ජන්තාය නින්දාය සො කුප්පති. රන්ධමෙසීති පරස්ස රන්ධමෙව ගවෙසන්තො.

834. න කෙවලඤ්ච කුප්පති, අපිච බො පන යමස්ස වාදන්ති ගාථා. තත්ථ පරිහීනමාහු අපාහතන්ති අත්ථධ්‍යාඤ්ජනාදිතො අපාහතං පරිහීනං වදන්ති. පරිදෙවතීති තතො නිමිත්තං සො “අඤ්ඤං මයා ආවජ්ජිත”න්තිආදීහි විජ්ජලපති.

සොවනීති “තස්ස ජයො” තිආදීනි ආරබ්භ සොවනි. උපච්චගා මන්ති අනුත්ථනාතීති “සො මං වාදෙන වාදං අතික්කන්තො” තිආදීනා නයෙන සුට්ඨතරං විජ්ජලපති.

835. එතෙ විවාදා සමණෙසුති එත්ථ පන සමණා වුව්චන්ති බාහිරපරිබ්බාජකා. එතෙසු උග්ගාති නිසාති හොතීති එතෙසු වාදෙසු ජයපරාජයාදිවසෙන විත්තස්ස උග්ගාතං නිසාතඤ්ච පාපුණන්තො උග්ගාති නිසාති ව හොති. විරමෙ කට්ඨාජ්ජන්ති පජ්ඣයා කලහං. න හඤ්ඤදත්ථත්ථි පසංසලාභාති න හි එත්ථ පසංසලාභතො අඤ්ඤො අත්ථො අත්ථි.

836-7. ජට්ඨගාථාය අත්ථො – යස්මා ච න හඤ්ඤදත්ථත්ථි පසංසලාභා, තස්මා පරමං ලාභං ලභන්තොපි “සුන්දරො අය”න්ති තත්ථ දිට්ඨියා පසංසිතො වා පන හොති තං වාදං පරිසාය මජ්ඣෙ දීපෙත්වා, තතො සො තෙන ජයත්ථෙන තුට්ඨිං වා දන්තවිදංසකං වා ආපජ්ජන්තො භසති, මානෙන ච උණ්ණමති. කිං කාරණං? යස්මා තං ජයත්ථං පජ්ජයා යථාමානො ජාතො, එවං උණ්ණමතො ච යා උණ්ණතීති ගාථා. තත්ථ මානාතිමානං වදතෙ පනෙසොති එසො පන තං උණ්ණතිං “විසාතභූමි” ති අබුජ්ඣමානො මානඤ්ච අතිමානඤ්ච වදතියෙව.

838. එවං වාදෙ දොසං දස්සෙත්වා ඉදානි තස්ස වාදං අසම්පට්ඨිජන්තො “සුරො” ති ගාථමාහ. තත්ථ රාජබාදායාති රාජබාදතියෙන, භත්තචෙතනෙනාති චුත්තං හොති. අභිගජ්ජමෙති පටිසුරම්චිජන්ති යථා සො පටිසුරං ඉච්ඡන්තො අභිගජ්ජන්තො එති, එවං දිට්ඨිගතිකො දිට්ඨිගතිකන්ති දස්සෙති. යෙනෙව සො, තෙන පලෙහීති යෙන සො තුය්හං පටිසුරො, තෙන ගච්ඡ. පුබ්බෙව නත්ථි යදිදං යුධායාති යං පන ඉදං කිලෙසජාතං යුද්ධාය සියා, තං එතං පුබ්බෙව නත්ථි, බොධිමුලෙයෙව පහිනන්ති දස්සෙති. සෙසගාථා පාකට්ඨසම්බන්ධායෙව.

839-40. තත්ථ විවාදයන්තීති විවදන්ති. පටිසෙනිකත්තාති පටිලොමකාරකො. විසෙනිකත්වාති කිලෙසසෙනං විනාසෙත්වා. කිං ලභෙතොති පටිමල්ලං කිං ලභිස්සසි. පසුරාති තං පරිබ්බාජකං ආලපති. යෙසිධ නත්ථිති යෙසං ඉධ නත්ථි.

841. පවිතක්කන්ති “ජයො නු බො මෙ භවිස්සති” ති ආදීනි විතක්කෙන්තො. ධොනෙන යුගං සමාගමාති ධුතකිලෙසෙන බුද්ධෙන සද්ධිං යුගග්ගාහං සමාපන්තො. න හි ත්වං සක්ඛසි සම්පයාතචෙති කොත්ථුකාදයො විය සිභාදීහි, ධොනෙන සහ යුගං ගහෙත්වා එකපදම්පි සම්පයාතුං යුගග්ගාහමෙව වා සම්පාදෙතුං න සක්ඛිස්සසිති. සෙසං සබ්බත්ථ පාකට්ඨමෙවාති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය පසුරසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. මාගණ්ඩියසුත්තවණ්ණනා

842. දිස්වාන තණ්හන්ති මාගණ්ඩියසුත්තං. කා උප්පත්ති? එකං සමයං භගවා සාවත්ථියං විහරන්තො පච්චුසසමයෙ බුද්ධවක්ඛුනා ලොකං වොලොකෙන්තො කුරුසු කම්මාසධම්මනිගමවාසිනො මාගණ්ඩියස්ස නාම බ්‍රාහ්මණස්ස සපජාපතිකස්ස අරහත්තුපනිස්සයං දිස්වා තාවදෙව සාවත්ථියො තත්ථ ගන්ත්වා කම්මාසධම්මස්ස අවිදුරෙ අඤ්ඤතරස්මිං වනසණ්ඨෙ නිසීදි සුවණ්ණොභාසං මුඤ්චමානො. මාගණ්ඩියොපි තඨිකණං තත්ථ මුඛධොවනත්ථං ගතො සුවණ්ණොභාසං දිස්වා “කිං ඉද්”න්ති ඉතො චිතො ව පෙක්ඛමානො භගවන්තං දිස්වා අත්තමනො අහොසි. තස්ස කිර ධිතා සුවණ්ණවණ්ණා, තං බහු ඛත්තියකුමාරාදයො වාරයන්තා න ලහන්ති. බ්‍රාහ්මණො එවංලද්ධිකො හොති “සමණස්සෙව නං සුවණ්ණවණ්ණස්ස දස්සාමි”ති. සො භගවන්තං දිස්වා “අයං මෙ ධිතාය සමානවණ්ණො, ඉමස්ස නං දස්සාමි”ති විත්තං උප්පාදෙසි. තස්මා දිස්වාච අත්තමනො අහොසි. සො වෙගෙන සරං ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණං ආභ – “හොති හොති මයා ධිතාය සමානවණ්ණො පුරිසො දිට්ඨො, අලඬකරොහි දාරිකං, තස්ස නං දස්සාමා”ති. බ්‍රාහ්මණො දාරිකං ගන්ධොදකෙන න්හාපෙත්වා වත්ථපුප්ඵාලඬකාරාදීහි අලඬකරොන්තියා එව භගවතො භික්ඛාචාරවෙලා සම්පන්නා. අථ භගවා කම්මාසධම්මං පිණ්ඩාය පාවිසි.

තෙපි බො ධිතරං ගහෙත්වා භගවතො නිසින්තොකාසං අගමංසු. තත්ථ භගවන්තං අදිස්වා බ්‍රාහ්මණ ඉතො චිතො ව විලොකෙන්ති භගවතො නිසජ්ජට්ඨානං තිණසන්ථාරකං අද්දස. බුද්ධානඤ්ච අධිට්ඨානබලෙන නිසින්තොකාසො පදනික්ඛෙපො ව අබ්‍යාකුලා හොන්ති. සා බ්‍රාහ්මණං ආභ – “එස, බ්‍රාහ්මණ, තස්ස තිණසන්ථාරො”ති? “ආම, හොති”ති. “තෙන හි, බ්‍රාහ්මණ, අම්භාකං ආගමනකම්මං න සම්පජ්ජිස්සති”ති. “කස්මා හොති”ති? “පස්ස, බ්‍රාහ්මණ, අබ්‍යාකුලො තිණසන්ථාරො, තෙසො කාමහොගිතො පරිභුත්තො”ති. බ්‍රාහ්මණො “මා, හොති මඬිගලෙ පරියෙසියමානෙ අවමඬිගලං අහණි”ති ආභ. පුනපි බ්‍රාහ්මණ ඉතො චිතො ව විවරන්ති භගවතො පදනික්ඛෙපං දිස්වා බ්‍රාහ්මණං ආභ “අයං තස්ස පදනික්ඛෙපො”ති? “ආම, හොති”ති. “පස්ස, බ්‍රාහ්මණ, පදනික්ඛෙපං, නායං සත්තො කාමෙසු ගධිතො”ති. “කථං ත්වං හොති ජානාසි”ති ව වුත්තා අත්තනො ඤාණබලං දස්සෙන්ති ආභ –

“රත්තස්ස හි උක්කුට්ඨං පදං භවෙ,
දුට්ඨස්ස හොති අනුකඬ්ඨිතං පදං;
මුල්භස්ස හොති සහසානුපිළිතං,
විචට්ඨච්ඡදස්ස ඉද්දිසං පද්”න්ති. (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.260-261; ධ. ප. අට්ඨ. 1.2 සාමාවතීවත්ථු; විසුද්ධි. 1.45);

අයඤ්චරහි තෙසං කථා විජ්ජකතා, අථ භගවා කතහත්තකිච්චො තමෙව වනසණ්ඨං ආගතො. බ්‍රාහ්මණ භගවතො වරලක්ඛණබ්විතං බ්‍යාමප්පහාපරික්ඛිත්තං රූපං දිස්වා බ්‍රාහ්මණං ආභ – “එස තයා, බ්‍රාහ්මණ, දිට්ඨො”ති? “ආම හොති”ති. “ආගතකම්මං න සම්පජ්ජිස්සතෙව, එවරූපො නාම කාමෙ පරිභුඤ්ජිස්සතීති තෙනං

යානං විජ්ජති” ති. තෙසං එවං වදන්තානඤ්ඤෙව භගවා තිණසන්ථාරකෙ නිසීදි. අථ බ්‍රාහ්මණො ධිතරං වාමෙන හත්ථෙන ගහෙත්වා කමණ්ඩුලුං දක්ඛිණෙන හත්ථෙන ගහෙත්වා භගවන්තං උපසඬකමිත්වා “හො, පබ්බජිත, ත්වඤ්ඤෙව සුවණ්ණවණ්ණො අයඤ්ඤෙව දාරිකා, අනුච්ඡවිකා එසා තව, ඉමාහං භොතො හරියං පොසාවනත්ථාය දම්මි” ති වත්වා භගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා දාතුකාමො අට්ඨාසි. භගවා බ්‍රාහ්මණං අනාලපිත්වා අඤ්ඤෙන සද්ධිං සල්ලපමානො විය “දිස්වාන තණ්හ” න්ති ඉමං ගාථං අභාසි.

තස්සත්ථො – අප්පාලනිග්‍රොධමුලෙ නානාරූපානි නිමිෂිනිත්වා අභිකාමමාගතං මාරධිතරං දිස්වාන තණ්හං අරතිං රගඤ්ඤෙව ඡන්දමත්තමිපි මෙ මෙථුනස්මිං නාභොසි, කිමෙවිදං ඉමිස්සා දාරිකාය මුත්තකරිසපුණ්ණං රූපං දිස්වා හවිස්සති සබ්බථා පාදාපි නං සම්ඵුසිතුං න ඉච්ඡෙ, කුතොතෙන සංවසිතුන්ති.

843. තතො මාගණ්ඩියො “පබ්බජිතා නාම මානුසකෙ කාමෙ පභාය දිබ්බකාමත්ථාය පබ්බජන්ති, අයඤ්ඤෙව දිබ්බෙපි කාමෙ න ඉච්ඡති, ඉදම්පි ඉත්ථිරතනං, කා නු අස්ස දිට්ඨි” ති පුච්ඡිතුං දුතියං ගාථමාහ. තත්ථ එතාදිසං චෙ රතනන්ති දිබ්බත්ථිරතනං සන්ධාය භණති, නාරිත්ති අත්තතො ධිතරං සන්ධාය. දිට්ඨිගතං සිලවතං නු ජීවිතන්ති දිට්ඨිඤ්ඤෙව සිලඤ්ඤෙව වතඤ්ඤෙව ජීවිතඤ්ඤෙව. හවුපපත්තිඤ්ඤෙව වදෙසි කිදිසන්ති අත්තතො හවුපපත්තිඤ්ඤෙව කිදිසං වදෙසිති.

844. ඉතො පරා ද්වෙ ගාථා විසජ්ජනපුච්ඡානයෙන පවත්තත්තා පාකට්ඨසම්බන්ධායෙව. තාසු පඨමගාථාය සඬබ්බෙපත්ථො – තස්ස මය්හං, මාගණ්ඩිය, ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිගතධම්මෙසු නිච්ඡිනිත්වා “ඉදමෙව සච්චං, මොසමඤ්ඤ” න්ති එවං ඉදං වදාමිති සමුග්ගහිතං න භොති නත්ථි න විජ්ජති. කිංකාරණා? අහඤ්ඤි පස්සන්තො දිට්ඨිසු ආදිනවං කඤ්ඤි දිට්ඨිං අග්ගහෙත්වා සච්චානි පවිචිනන්තො අජ්ඣත්තං රාගාදීනං සන්තිභාවෙන අජ්ඣත්තසන්තිසඬබ්බාතං නිබ්බානමෙව අද්දසන්ති.

845. දුතියගාථාය සඬබ්බෙපත්ථො – යානිමානි දිට්ඨිගතානි තෙහි තෙහි සත්තෙහි විනිච්ඡිනිත්වා ගහිතත්තා විනිච්ඡයානි ව අත්තතො පච්චයෙහි අභිසඬබ්බතභාවාදිනා නයෙන පකප්පිතානි වානි වුච්චන්ති. තෙ ත්වං මුනි දිට්ඨිගතධම්මෙ අග්ගහෙත්වා අජ්ඣත්තසන්තිති යමෙතමත්ථං බුසි, ආචික්ඛ මෙ, කථං නු ධිරෙහි පච්චෙදිතං කථං පකාසිතං ධිරෙහි තං පදන්ති.

846. අථස්ස භගවා යථා යෙන උපායෙන තං පදං ධිරෙහි පකාසිතං, තං උපායං සපට්ඨපක්ඛං දස්සෙන්නො “න දිට්ඨියා” ති ගාථමාහ. තත්ථ “න දිට්ඨියා” තිආදිහි දිට්ඨිසුතිඅට්ඨසමාපත්තිඤ්ඤාණබාහිරසිලබ්බතානි පටික්ඛිපති. “සුද්ධිමාහා” ති එත්ථ චුත්තං ආහ-සද්දං සබ්බත්ථ නකාරෙන සද්ධිං යොජෙත්වා පුරිසබ්‍යත්තයං කත්වා “දිට්ඨියා සුද්ධිං නාහං කථෙමි” ති එවමත්ථො චෙදිතබ්බො. යථා චෙත්ථ, එවං උත්තරපදෙසුපි. තත්ථ ව අදිට්ඨියා නාහානි දසවත්ථුකං සම්මාදිට්ඨිං විනා න කථෙමි.

තථා අස්සුතියාති නවඨගං සවනං විනා. අඤ්ඤාණාති කම්මස්ස කතසච්චානුලොමිකඤ්ඤාණං විනා. අසීලතාති පාතිමොක්ඛසංවරං විනා. අබ්බතාති ධුතඨගවතං විනා. නොපි තෙනාති තෙසු එකමෙකෙන දිට්ඨිආදිමත්තෙනාපි නො කටෙමිති එවමත්ථො වෙදිතබ්බො. එතෙ ව නිස්සජ්ජ අනුග්ගහායාති එතෙ ව පුරිමෙ දිට්ඨිආදිහෙදෙ කණ්හපක්ඛියෙ ධම්මෙ සමුග්ගාතකරණෙන නිස්සජ්ජ, පච්ඡිමෙ අදිට්ඨිආදිහෙදෙ සුක්කපක්ඛියෙ අතම්මයනාපජ්ජනෙන අනුග්ගහාය. සන්තො අනිස්සාය හවං න ජජ්ජෙති ඉමාය පටිපත්තියා රාගාදිවූපසමෙන සන්තො චක්ඛාදීසු කඤ්චි ධම්මං අනිස්සාය එකමිති හවං අපිහෙතුං අපත්ථෙතුං සමත්ථො සියා, අයමස්ස අජ්ඣත්තසන්තිති අධිප්පායො.

847. එවං චුත්තෙ වචනත්ථං අසල්ලක්ඛෙන්තො මාගණ්ඩියො “නො වෙ කිරා”ති ගාථමාහ. තත්ථ දිට්ඨාදීනි චුත්තනායානෙව. කණ්හපක්ඛියානියෙව පන සන්ධාය උභයත්‍රාපි ආහ. ආහ-සද්දං පන නොවෙකිර-සද්දෙන යොජෙත්වා “නො වෙ කිරාහ නො වෙ කිර කටෙසි”ති එවං අත්ථො දට්ඨබ්බො. මොමුහන්ති අතිමුළුහං, මොහනං වා. පච්චෙන්තිති ජානන්ති.

848. අථස්ස හගවා තං දිට්ඨිං නිස්සාය පුච්ඡං පටික්ඛිපන්තො “දිට්ඨිඤ්ච නිස්සායා”ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – ත්වං, මාගණ්ඩිය, දිට්ඨිං නිස්සාය පුනස්සුතං පුච්ඡමානො යාති තෙ දිට්ඨිගතාති සමුග්ගහිතාති, තෙස්වෙව සමුග්ගහිතෙසු එවං පමොහං ආගතො, ඉතො ව මයා චුත්තඅජ්ඣත්තසන්තිතො පටිපත්තිතො ධම්මදෙසනතො වා අණුමිපි යුත්තසඤ්ඤං න පස්සසි, තෙන කාරණෙන ත්වං ඉමං ධම්මං මොමුහතො පස්සසිති.

849. එවං සමුග්ගහිතෙසු පමොහෙන මාගණ්ඩියස්ස විවාදාපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි තෙසු අඤ්ඤෙසු ව ධම්මෙසු විගතජ්ජමොහස්ස අත්තනො නිබ්බිවාදනං දස්සෙත්තො “සමො විසෙසි”ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – යො එවං තිව්ධමානෙන වා දිට්ඨියා වා මඤ්ඤති, සො තෙන මානෙන තාය දිට්ඨියා තෙන වා පුග්ගලෙන විවදෙය්‍ය. යො පන අම්භාදිසො ඉමාසු තිසු විධාසු අවිකම්පමානො, සමො විසෙසිති න තස්ස හොති, න ච හිනොති පාඨසෙසො.

850. කිඤ්ච හියොයා – සච්චන්ති සොති ගාථා. තස්සත්ථො – සො එවරුපො පහිනමානදිට්ඨිකො මාදිසො බාහිතපාපත්තාදිනා නයෙන බ්‍රාහ්මණො “ඉදමෙව සච්ච”න්ති කිං වදෙය්‍ය කිං වත්ථුං භණෙය්‍ය, කෙන වා කාරණෙන භණෙය්‍ය, “මය්හං සච්චං, තුය්හං මුසා”ති වා කෙන මානෙන දිට්ඨියා පුග්ගලෙන වා විවදෙය්‍ය? යස්මිං මාදිසෙ බිණාසවෙ “සදිසොහමස්මි”ති පවත්තියා සමං වා, ඉතරද්වයභාවෙන පවත්තියා විසමං වා මඤ්ඤිතං නත්ථි, සො සමානාදීසු කෙන වාදං පටිසංයුජෙය්‍ය පටිජ්චරෙය්‍යාති. නනු එකංසෙනෙව එවරුපො පුග්ගලො – ඔකං පහායාති ගාථා?

851. තත්ථ ඔකං පභායාති රූපවත්ථාදිවිඤ්ඤාණස්ස ඔකාසං තත්ත්ව
 ඡන්දරාගජපභානෙන ඡඩ්ඛෙත්වා. අනිකෙතසාරීති රූපනිමිත්තනිකෙතාදීති
 තණ්හාවසෙන අසරන්තො. ගාමෙ අකුබ්බං මුනි සන්ථවානීති ගාමෙ ගිහිසන්ථවානි
 අකරොන්තො. කාමෙහි රික්තොති කාමෙසු ඡන්දරාගාභාවෙන සබ්බකාමෙහි
 පුට්භූතො. අපුරෙක්ඛරානොති ආයතිං අත්තභාවං අනභිනිබ්බත්තෙන්තො. කථං න
 විග්ගස්ස ජනෙන කයිරාති ජනෙන සද්ධිං විග්ගාහිකකථං න කථෙය්‍ය. සො
 එවරූපො – යෙහි විචිත්තොති ගාථා.

852. තත්ථ යෙහිති යෙහි දිට්ඨිගතෙහි. විචිත්තො විචරෙය්‍යාති රික්තො චරෙය්‍ය.
 න තාති උග්ගස්ස චරෙය්‍ය නාගොති “ආගුං න කරොති” තිආදිනා (වුළුති.
 හද්‍රාවුධමාණවපුච්ඡානිද්දෙස 70; පාරායනානුගිතිගාථානිද්දෙස 102) නයෙන නාගො
 තාති දිට්ඨිගතාති උග්ගභෙත්වා න චරෙය්‍ය. ජලම්බුජන්ති ජලසඤ්ඤිතෙ අම්බුමිහි
 ජාතං කණ්ටකනාලං වාරිජං, පදුමන්ති චුත්තං හොති. යථා ජලෙන පඩිකෙන ච
 නූපලිත්තන්ති තං පදුමං යථා ජලෙන ච පඩිකෙන ච අනූපලිත්තං හොති, එවං මුනි
 සන්තිවාදො අගිද්ධොති එවං අජ්ඣන්තසන්තිවාදො මුනි ගෙධාභාවෙන අගිද්ධො.
 කාමෙ ච ලොකෙ ච අනූපලිත්තොති දුට්ඨෙපි කාමෙ අපායාදිකෙ ච ලොකෙ ද්විහිපි
 ලෙපෙහි අනූපලිත්තො හොති.

853. කිඤ්ච හියොයා – න වෙදගුති ගාථා. තත්ථ න වෙදගු දිට්ඨියායකොති
 චතුමග්ගවෙදගු මාදිසො දිට්ඨියායකො න හොති, දිට්ඨියා ගච්ඡන්තො වා, තං
 සාරතො පච්චෙන්තො වා න හොති. තත්ථ වචනත්ථො – යායතීති යායකො,
 කරණවචනෙන දිට්ඨියා යාතීති දිට්ඨියායකො. උපයොගත්ථෙ සාම්චවනෙන දිට්ඨියා
 යාතීතිපි දිට්ඨියායකො. න මුනියා ස මානමෙතීති මුතරූපාදිභෙදාය මුනියාපි සො
 මානං න එති. න හි තම්මයො සොති තණ්හාදිට්ඨිවසෙන තම්මයො හොති
 තජ්ජරායණො, අයං පන න තාදිසො. න කම්මුතා නොපි සුතෙන නෙයොති
 පුඤ්ඤාභිසම්ඛාරාදිනා කම්මුතා වා සුතසුද්ධිආදිනා සුතෙන වා සො නෙතබ්බො න
 හොති. අනූපනීතො ස නිවෙසනෙසුති සො ද්වින්නම්පි උපයානං පහින්නා
 සබ්බෙසු තණ්හාදිට්ඨිනිවෙසනෙසු අනූපනීතො. තස්ස ච එවංවිධස්ස –
 සඤ්ඤාචරත්තස්සාති ගාථා.

854. තත්ථ සඤ්ඤාචරත්තස්සාති නෙක්ඛම්මසඤ්ඤාපුබ්බභිගමාය භාවනාය
 පහිනකාමාදිසඤ්ඤස්ස. ඉමිනා පදෙන උභතොභාගවිමුත්තො සමථයානිකො
 අධිජ්ජෙතො. පඤ්ඤාචරත්තස්සාති විපස්සනාපුබ්බභිගමාය භාවනාය
 සබ්බකිලෙසෙහි විමුත්තස්ස. ඉමිනා සුක්ඛවිපස්සකො අධිජ්ජෙතො. සඤ්ඤාචර
 දිට්ඨිඤ්ච යෙ අග්ගභෙසුං, තෙ සට්ඨන්තා විචරන්ති ලොකෙති යෙ
 කාමසඤ්ඤාදිකං සඤ්ඤං අග්ගභෙසුං, තෙ විසෙසතො ගහට්ඨා කාමාධිකරණං, යෙ
 ච දිට්ඨිං අග්ගභෙසුං, තෙ විසෙසතො පබ්බජිතා ධම්මාධිකරණං අඤ්ඤාමඤ්ඤං
 සට්ඨන්තා විචරන්තීති. සෙසමෙත්ථ යං අවුත්තං, තං චුත්තානුසාරෙනව
 වෙදිතබ්බං. දෙසනාපරියොසානෙ බ්‍රාහ්මණො ච බ්‍රාහ්මණී ච පබ්බජිත්වා අරහත්තං
 පාපුණිංසුති.

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය මාගණ්ඩියසුත්තවණ්ණනා නිව්ඨිතා.

10. පුරාහෙදසුත්තවණ්ණනා

855. කථංදස්සීති පුරාහෙදසුත්තං. කා උප්පත්ති? ඉමස්ස සුත්තස්ස ඉතො පරෙසඤ්ච පඤ්චන්තං. කලහවිවාදවූළඛ්‍යහමහාඛ්‍යහතුවටකඅත්තදණ්ඩසුත්තානං සම්මාපරිබ්බාජනීයස්ස උප්පත්තියං. චුත්තනයෙනෙව සාමඤ්ඤතො උප්පත්ති චුත්තා. විසෙසතො පන යටෙව තස්මිං මහාසමයෙ රාගවරිතදෙවතානං සප්පායවසෙන ධම්මං දෙසෙතුං නිමිත්තබුද්ධෙන අත්තානං පුච්ඡාපෙත්වා සම්මාපරිබ්බාජනීයසුත්තමහාසි, එවං තස්මිංයෙව මහාසමයෙ “කිං නු ඛො පුරා සරීරහෙදා කත්තබ්බ”න්ති උප්පන්නචිත්තානං දෙවතානං චිත්තං ඤාත්වා තාසං අනුග්ගහත්ථං අභිසංකෙළසහික්ඛුසතපරිවාරං නිමිත්තබුද්ධං ආකාසෙන ආනෙත්වා තෙන අත්තානං පුච්ඡාපෙත්වා ඉමං සුත්තමහාසි.

තත්ථ පුච්ඡාය තාව සො නිමිමිතො කථංදස්සීති අධිපඤ්ඤං කථංසීලොති අධිසීලං, උපසන්නොති අධිචිත්තං පුච්ඡති. සෙසං පාකටමෙව.

856. විස්සජ්ජනෙ පන භගවා සරූපෙන අධිපඤ්ඤාදීනි අවිස්සජ්ජෙත්වාච අධිපඤ්ඤාදිප්පභාවෙන යෙසං කිලෙසානං උපසමා “උපසන්නො”ති වුච්චති, නානාදෙවතානං ආසයානුලොමෙන තෙසං උපසමමෙව දීපෙන්නො “චිත්තණ්ණො”තිආදිකා ගාථායො අභාසි. තත්ථ ආදිතො අට්ඨන්තං ගාථානං “තං බුමි උපසන්නො”ති ඉමාය ගාථාය සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තතො පරාසං “ස වෙ සන්නොති වුච්චති”ති ඉමිනා සබ්බපච්ඡිමෙන පදෙන.

අනුපදවණ්ණනානායෙන ච – චිත්තණ්ණො පුරා හෙදාති යො සරීරහෙදා පුබ්බමෙව පහිත්තණ්ණො. පුබ්බමන්තමනිස්සිතොති අතීතද්ධාදිහෙදං පුබ්බන්තමනිස්සිතො. වෙමජ්ඣෙකුපසඛිබ්බෙයොහාති පච්චුප්පන්නෙපි අද්ධනි “රත්තො”තිආදිනා නයෙන න උපසඛිබ්බාතබ්බො. තස්ස නත්ථි පුරක්ඛතන්ති තස්ස අරහතො ද්විත්තං පුරෙක්ඛාරානං අභාවා අනාගතෙ අද්ධනි පුරක්ඛතමිපි නත්ථි, තං බුමි උපසන්නොති එවමෙත්ථ යොජනා වෙදිතබ්බා. එස නයො සබ්බත්ථ. ඉතො පරං පන යොජනං අදස්සෙත්වා අනුත්තානපදවණ්ණනංයෙව කරිස්සාම.

857. අසන්නාසීති තෙන තෙන අලාභකෙන අසන්නසන්නො. අවිකත්ථීති සීලාදීහි අවිකත්ථනසීලො. අකුක්කුචොති හත්ථකුක්කුචාදිවිරහිතො. මන්තභාණීති මන්තාය පරිග්ගහෙත්වා වාවං භාසිතා. අනුද්ධතොති උද්ධච්චවිරහිතො. ස වෙ වාචායතොති සො වාචාය යතො සංයතො චතුදොසවිරහිතං වාවං භාසිතා හොති.

858. නිරාසත්තීති නිත්තණ්ණො. විවෙකදස්සි එස්සෙසුනි පච්චුප්පන්තෙසු
චක්ඛුසම්මස්සාදීසු අත්තාදිභාවවිවෙකං පස්සති. දිට්ඨිසු ච න නීයතීති
ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිසු කායවි දිට්ඨියා න නීයති.

859. පතිලිනොති රාගාදීනං පහිනත්තා තතො අපගතො. අකුහකොති
අවිම්භාපකො තිහි කුහනවත්ථුහි. අපිභාලුති අපිහනසීලො, පත්ථනාතණ්භාය
රහිතොති චුත්තං හොති. අමච්ඡරීති පඤ්චමච්ඡෙරවිරහිතො. අප්පගබ්භොති
කායපාගබ්භියාදිවිරහිතො. අපෙගුච්ඡොති සම්පන්නසීලාදිතාය අපෙගුච්ඡනීයො
අසෙවනකො මනාපො. පෙසුණෙයො ච නො යුතොති ද්විහි ආකාරෙහි
උපසංහරිතබ්බෙ පිසුණකම්මෙ අයුත්තො.

860. සාතියෙසු අනස්සාවීති සාතවත්ථුසු කාමගුණෙසු තණ්භාසන්ථවවිරහිතො.
සණ්භොති සණ්භෙහි කායකම්මාදිහි සමන්තාගතො. පටිභානවාති
පරියත්තිපරිපුච්ඡාධිගමපටිභානෙහි සමන්තාගතො. න සද්ධොති සාමං අධිගතධම්මං
න කස්සවි සද්දහති. න විරජ්ජතීති ඛයා රාගස්ස විරත්තත්තා ඉදානි න විරජ්ජති.

861. ලාභකම්මා න සික්ඛතීති න ලාභපත්ථනාය සුත්තත්තාදීති සික්ඛති.
අවිරුද්ධො ච තණ්භාය, රසෙසු නානුගිජ්ඣකතීති විරොධාභාවෙන ච අවිරුද්ධො
හුත්වා තණ්භාය මූලරසාදීසු ගෙධං නාපජ්ජති.

862. උපෙක්ඛකොති ඡළඬිගුපෙක්ඛාය සමන්තාගතො. සතොති
කායානුපස්සනාදිසතියුත්තො.

863. නිස්සයනාති තණ්භාදිට්ඨිනිස්සයා. ඤත්වා ධම්මන්ති අනිච්චාදීහි
ආකාරෙහි ධම්මං ජානිත්වා. අනිස්සිතොති එවං තෙහි නිස්සයෙහි අනිස්සිතො. තෙන
අඤ්ඤත්ව ධම්මඤ්ඤාණා නත්ථි නිස්සයානං අභාවොති දීපෙති භවාය විභවාය වාති
සස්සතාය උච්ඡේදාය වා.

864. තං බුථි උපසන්තොති තං එවරූපං එකෙකගාථාය චුත්තං උපසන්තොති
කථෙමි. අතරි සො විසත්තිකන්ති සො ඉමං විසතාදිභාවෙන විසත්තිකාසඬ්ඛානං
මහාතණ්භං අතරි.

865. ඉදානි තමෙව උපසන්නං පසංසන්නො ආහ “න තස්ස පුත්තා”ති එවමාදි.
තත්ථ පුත්තා අත්තපාදයො චත්තාරො. එත්ථ ච පුත්තපරිග්ගභාදයො පුත්තාදිනාමෙන
චුත්තාති වෙදිතබ්බා. තෙ හිස්ස න විජ්ජන්ති, තෙසං වා අභාවෙන පුත්තාදයො න
විජ්ජන්තිති.

866. යෙන තං වජ්ජුං පුට්ඨජ්ජනා, අපො සමණුභ්මණාති යෙන තං රාගාදිනා
වජ්ජෙන පුට්ඨජ්ජනා සබ්බෙපි දෙවමනුස්සා ඉතො බහිද්ධා සමණුභ්මණා ච
රත්තො වා දුට්ඨො වාති, වදෙය්සුං. තං තස්ස අපුරක්ඛතන්ති තං රාගාදිවජ්ජං තස්ස

අරහතො අපුරක්ඛතං තස්මා වාදෙසු නෙජනීති තං කාරණා නින්දාවවනෙසු න කම්පති.

867. න උස්සෙසු වදනෙති විසිටියෙසු අත්තානං අන්තොකත්වා “අහං විසිටියො”ති අතිමානවසෙන න වදති. එස නයො ඉතරෙසු ද්විසු. කප්පං නෙති අකප්පියොති සො ඵවරූපො දුට්ඨමපි කප්පං න ඵති. කස්මා? යස්මා අකප්පියො, පභීතකප්පොති වුත්තං හොති.

868. සකන්ති මය්හන්ති පරිග්ගහිතං. අසතා ච න සොවතීති අවිජ්ජමානාදිනා අසතා ච න සොවති. ධම්මෙසු ච න ගව්ඡතීති සබ්බෙසු ධම්මෙසු ඡන්දාදිවසෙන න ගව්ඡති. ස වෙ සන්තොති වුව්චතීති සො ඵවරූපො නරුත්තමො “සන්තො”ති වුව්චතීති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ කොට්ඨසතසහස්සදෙවතානං අරහත්තප්පත්ති අහොසි, සොතාපන්නාදිනං ගණනා නත්ථිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය පුරාහෙදසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. කලහවිවාදසුත්තවණ්ණනා

869. කුතො පහුතා කලහා විවාදාති කලහවිවාදසුත්තං. කා උජ්ජත්ති? ඉදම්පි තස්මිංයෙව මහාසමයෙ “කුතො නු, බො, කලහාදයො අට්ඨ ධම්මා පවත්තන්ති”ති උජ්ජන්නචිත්තානං එකච්චානං දෙවතානං තෙ ධම්මෙ ආවිකාතුං පුරිමනයෙනෙව නිම්මිතබුද්ධෙන අත්තානං පුච්ඡාපෙත්වා වුත්තං තත්ථ පුච්ඡාවිස්සජ්ජනක්කමෙන ධීතත්තා සබ්බගාථා පාකට්ඨසම්බන්ධායෙව.

අනුත්තානපදවණ්ණනා පනෙතාසං එවං වෙදිතබ්බා – කුතොපහුතා කලහා විවාදාති කලහො ච තස්ස පුබ්බභාගො විවාදො වාති ඉමෙ කුතො ජාතා. පරිදෙවසොකා සහමච්ඡරා වාති පරිදෙවසොකා ච මච්ඡරා ච කුතොපහුතා. මානාතිමානා සහපෙසුණා වාති මානා ච අතිමානා ච පෙසුණා ච කුතොපහුතා. තෙති තෙ සබ්බෙපි අට්ඨ කිලෙසධම්මා. තදිඨ්ඨි වුච්ඡිති තං මයා පුච්ඡිතමත්ථං බුහි යාවාමි තං අහන්ති. යාවනත්ථො හි ඉඨ්ඨිසාති නිපාතො.

870. පියජ්ජහුතාති පියවත්ථුතො ජාතා. යුත්ති පනෙත්ථ නිද්දෙසෙ (මහානි. 98) වුත්තා එව. මච්ඡෙරයුත්තා කලහා විවාදාති ඉමිනා කලහවිවාදාදිනං න කෙවලං පියවත්ථුමෙව, මච්ඡරියම්පි පච්චයං දස්සෙති. කලහවිවාදසීසෙන චෙත්ථ සබ්බෙපි තෙ ධම්මා වුත්තාති වෙදිතබ්බා. යථා ච එතෙසං මච්ඡරියං, තථා පෙසුණානඤ්ච විවාදං. තෙනාහ – “විවාදජාතෙසු ච පෙසුණානි”ති.

871. පියාසු ලොකස්මිං කුතොනිදානා යෙ වාපි ලොහා විවරන්ති ලොකෙති “පියා පහුතා කලහා”ති යෙ එත්ථ චුත්තා. තෙ පියා ලොකස්මිං කුතොනිදානා, න කෙවලඤ්ච පියා, යෙ වාපි ඛත්තියාදයො ලොහා විවරන්ති ලොහහෙතුකා ලොහෙනාහිභූතා විවරන්ති, තෙසං සො ලොහො ච කුතොනිදානොති ද්වෙ අත්ථෙ එකාය පුච්ඡාය පුච්ඡති. ආසා ච නිට්ඨා වාති ආසා ච තස්සා ආසාය සම්ද්ධි ව. යෙ සම්පරායාය නරස්ස හොන්තිති යෙ නරස්ස සම්පරායාය හොන්ති, පරායනා හොන්තිති චුත්තං හොති. එකා එවායම්පි පුච්ඡා.

872. ඡන්දනිදානානීති කාමච්ඡන්දාදිඡන්දනිදානානි. යෙ වාපි ලොහා විවරන්තිති යෙ වාපි ඛත්තියාදයො ලොහා විවරන්ති තෙසං ලොහොපි ඡන්දනිදානොති ද්වෙපි අත්ථෙ එකතො විස්සජ්ජෙති. ඉතොනිදානානි ඡන්දනිදානා එවාති චුත්තං හොති. “කුතොනිදානා කුතොනිදානා”ති (සු. නි. 273) එතෙසු ච සද්දසිද්ධි සුවිලොමසුත්තෙ චුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බා.

873. විනිව්ඡයාති තණ්හාදිට්ඨිවිනිව්ඡයා. යෙ වාපි ධම්මා සමණෙන චුත්තාති යෙ ච අඤ්ඤෙපි කොධාදීහි සම්පයුත්තා, තථාරූපා චා අකුසලා ධම්මා බුද්ධසමණෙන චුත්තා, තෙ කුතොපහුතාති.

874. තමුපනිස්සාය පහොති ඡන්දොති තං සුබදුක්ඛවෙදනං. තදුභයවත්ථුසඬ්ඛාතං සාතාසාතං උපනිස්සාය සංයොගවියොගපත්ථනාවසෙන ඡන්දො පහොති. එත්තාවතා “ඡන්දො නු ලොකස්මිං කුතොනිදානො”ති අයං පඤ්ඤො විස්සජ්ජිතො හොති. රූපෙසු දිස්වා විභවං භවඤ්චාති රූපෙසු වයඤ්ච උප්පාදඤ්ච දිස්වා. විනිව්ඡයං කුබ්බති ඡන්තු ලොකෙති අපායාදිකෙ ලොකෙ අයං ඡන්තු හොගාධිගමනත්ථං තණ්හාවිනිව්ඡයං “අත්තා මෙ උප්පන්තො”තිආදිනා නයෙන දිට්ඨිවිනිව්ඡයඤ්ච කුරුතෙ. යුත්ති පනෙත්ථ නිද්දෙසෙ (මහානි. 102) චුත්තා එව. එත්තාවතා “විනිව්ඡයා වාපි කුතොපහුතා”ති අයං පඤ්ඤො විස්සජ්ජිතො හොති.

875. එතෙපි ධම්මා ද්වයමෙව සන්තෙති එතෙපි කොධාදයො ධම්මා සාතාසාතද්වයෙ සන්තෙ එව පහොන්ති උප්පජ්ජන්ති. උප්පත්ති ව නෙසං නිද්දෙසෙ (මහානි. 103) චුත්තායෙව. එත්තාවතා තතියපඤ්ඤොපි විස්සජ්ජිතො හොති. ඉදානි යො එවං විස්සජ්ජිතෙසු එතෙසු පඤ්ඤෙසු කථංකථී භවෙය්‍ය, තස්ස කථංකථාපහානුපායං දස්සෙන්නො ආහ – “කථංකථී ඤාණපථාය සික්ඛෙ”ති, ඤාණදස්සනඤාණාධිගමනත්ථං තිස්සො සික්ඛා සික්ඛෙය්‍යාති චුත්තං හොති. කිං කාරණං? ඤත්වා පචුත්තා සමණෙන ධම්මා. බුද්ධසමණෙන හි ඤත්වා ධම්මා චුත්තා, නත්ථී තස්ස ධම්මෙසු අඤ්ඤාණං. අත්තනො පන ඤාණාභාවෙන තෙ අජානන්තො න ජානෙය්‍ය, න දෙසනා දොසෙන, තස්මා කථංකථී ඤාණපථාය සික්ඛෙ, ඤත්වා පචුත්තා සමණෙන ධම්මාති.

876-7. සාතං අසාතඤ්ච කුතොනිදානාති එත්ථ සාතං අසාතන්ති

සුඛදුක්ඛවෙදනා එව අධිජ්ජෙතා. න භවන්ති හෙතෙති න භවන්ති එතෙ. විභවං භවඤ්චාපි යමෙතමත්ථං එතං මෙ පබ්බුහි යතොනිදානන්ති සාතාසාතානං විභවං භවඤ්ච එතම්පි යං අත්ථං. ලිඛිගඛාත්තයො එත්ථ කතො. ඉදං පන වුත්තං හොති – සාතාසාතානං විභවො භවො වාති යො එස අත්ථො, එවං මෙ පබ්බුහි යතොනිදානන්ති. එත්ථ ව සාතාසාතානං විභවභවවත්ථුකා විභවභවදිට්ඨියො එව විභවභවාති අත්ථතො වෙදිතඛිඛා. තථා හි ඉමස්ස පඤ්ඤාස්ස විස්සජ්ජනපක්ඛෙ “භවදිට්ඨිපි එස්සනිදානා, විභවදිට්ඨිපි එස්සනිදානා” ති නිද්දෙසෙ (මහානි. 105) වුත්තං. ඉතොනිදානන්ති එස්සනිදානං.

878. කිස්මිං විභූතෙ න චූසන්ති එස්සාති කිස්මිං විතිවත්තෙ වක්ඛුසම්ඵස්සාදයො පඤ්ච එස්සා න චූසන්ති.

879. නාමඤ්ච රූපඤ්ච පටිච්චාති සම්පයුත්තකනාමං වත්ථාරම්මණරූපඤ්ච පටිච්ච. රූපෙ විභූතෙ න චූසන්ති එස්සාති රූපෙ විතිවත්තෙ පඤ්ච එස්සා න චූසන්ති.

880. කථං සමෙතස්සාති කථං පටිපන්නස්ස. විභොති රූපන්ති රූප විභවති, න භවෙය්‍ය වා. සුඛං දුඛඤ්චාති ඉට්ඨානිට්ඨං රූපමෙව පුච්ඡති.

881. න සඤ්ඤසඤ්ඤීති යථා සමෙතස්ස විභොති රූපං, යො පකතිසඤ්ඤාය සඤ්ඤීපි න හොති. න විසඤ්ඤසඤ්ඤීති විසඤ්ඤායපි විරූපාය සඤ්ඤාය සඤ්ඤී න හොති උම්මත්තකො වා ඛිත්තවිත්තො වා. නොපි අසඤ්ඤීති සඤ්ඤාවිරහිතොපි න හොති නිරොධසමාපන්නො වා අසඤ්ඤසත්තො වා. න විභූතසඤ්ඤීති “සඛ්ඛයො රූපසඤ්ඤාන” න්තිආදිනා (ධ ස. 265; විභ. 602) නයෙන සමතික්කන්තසඤ්ඤීපි න හොති අරූපජ්ඣානලාභී. එවං සමෙතස්ස විභොති රූපන්ති එතස්මිං සඤ්ඤසඤ්ඤීතාදිභාවෙ අට්ඨත්වා යදෙනං වුත්තං “යො එවං සමාහිතෙ විත්තෙ...පෙ.... ආකාසානඤ්චායතනසමාපත්තිපටිලාභත්ථාය විත්තං අභිනිහරති” ති. එවං සමෙතස්ස අරූපමග්ගසමඛිගිනො විභොති රූපං. සඤ්ඤානිදානා හි පපඤ්චසඛිඛාති එවං පටිපන්නස්සාපි යා සඤ්ඤා, තන්තිදානා තණ්හාදිට්ඨිපපඤ්චා අප්පභීනා එව හොන්තිති දස්සෙති.

882-3. එත්තාවතග්ගං නු වදන්ති, හෙතෙ යක්ඛස්ස සුද්ධිං ඉධ පණ්ඩිතාසෙ. උදාහු අඤ්ඤම්පි වදන්ති එත්තොති එත්තාවතා නු ඉධ පණ්ඩිතා සමණුභ්මණා අග්ගං සුද්ධිං සත්තස්ස වදන්ති, උදාහු අඤ්ඤම්පි එත්තො අරූපසමාපත්තිතො අධිකං වදන්තිති පුච්ඡති. එත්තාවතග්ගම්පි වදන්ති හෙතෙති එතෙ සස්සතවාදා සමණුභ්මණා පණ්ඩිතමානිනො එත්තාවතාපි අග්ගං සුද්ධිං වදන්ති. තෙසං පනෙතෙ සමයං වදන්තිති තෙසංයෙව එතෙ උච්ඡෙදවාදා සමයං උච්ඡෙදං වදන්ති. අනුපාදිසෙසෙ කුසලා වදානාති අනුපාදිසෙසෙ කුසලවාදා සමානා.

884. එතෙ ව ඤාත්වා උපනිස්සිතාති එතෙ ව දිට්ඨිගතිකෙ සස්සතුච්ඡෙදදිට්ඨියො නිස්සිතාති ඤාත්වා. ඤාත්වා මුනී නිස්සයෙ සො විමංසිති නිස්සයෙ ව ඤාත්වා සො විමංසි පණ්ඩිතො බුද්ධමුනි. ඤාත්වා විමුක්තොති දුක්ඛානිච්චාදිතො ධම්මෙ ඤාත්වා විමුක්තො. භවාභවාය න සමෙතීති පුනස්සුතං උපපත්තියා න සමාගච්ඡතිති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ පුරාහෙදසුත්තෙ වුත්තසදිසොයෙවාහිසමයො අහොසිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය කලභවිවාදසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. වුළබ්බහසුත්තවණ්ණනා

885-6. සකංසකංදිට්ඨිපරිබ්බසානාති වුළබ්බහසුත්තං. කා උප්පත්ති? ඉදම්පි තස්මිංයෙව මහාසමයෙ ‘සබ්බෙපි ඉමෙ දිට්ඨිගතිකා ‘සාධුරූපම්භා’ති භණන්ති, කිං නු බො සාධුරූපාව ඉමෙ අත්තනොයෙව දිට්ඨියා පතිට්ඨහන්ති, උදාහු අඤ්ඤම්පි දිට්ඨිං ගණ්හන්ති’ති උප්පන්නචිත්තානං එකච්චානං දෙවතානං තමත්ථං පකාසෙතුං පුරිමනෙයෙනෙව නිමිත්තබුද්ධෙන අත්තානං පුච්ඡාපෙත්වා වුත්තං.

තත්ථ ආදිතො ද්වෙපි ගාථා පුච්ඡාගාථායෙව. තාසු සකංසකංදිට්ඨිපරිබ්බසානාති අත්තනො අත්තනො දිට්ඨියා වසමානා. විග්ග්භ නානා කුසලා වදන්තිති දිට්ඨිබලග්ගාහං ගහෙත්වා, තත්ථ ‘කුසලාම්භා’ති පටිජානමානා පුටු පුටු වදන්ති එකං න වදන්ති. යො එවං ජානාති ස වෙදි ධම්මං ඉදං පටිකොසමකෙවලී සොති තඤ්ච දිට්ඨිං සන්ධාය යො එවං ජානාති, සො ධම්මං වෙදි. ඉදං පන පටික්කොසන්තො භීතො හොතිති වදන්ති. බාලොති භීතො. අක්කුසලොති අවිද්වා.

887-8. ඉදානි තිස්සො විස්සජ්ජනගාථා හොන්ති. තා පුරිමඤ්ඤෙන වුත්තමත්ථං පච්ඡිමඤ්ඤෙන පටිබ්බහිත්වා යීතා. තෙන බ්බහෙන උත්තරසුත්තතො ව අප්පකත්තා ඉදං සුත්තං ‘වුළබ්බහ’න්ති නාමං ලභති. තත්ථ පරස්ස වෙ ධම්මන්ති පරස්ස දිට්ඨිං. සබ්බෙව බාලාති එවං සන්තෙ සබ්බෙව ඉමෙ බාලා හොන්තිති අධිප්පායො. කිං කාරණං? සබ්බෙවිමෙ දිට්ඨිපරිබ්බසානාති සන්දිට්ඨියා වෙව න විවදාතා. සංසුද්ධපඤ්ඤා කුසලා මුනිමාති සකාය දිට්ඨියා න විවදාතා න වොදාතා සංකිලිට්ඨාව සමානා සංසුද්ධපඤ්ඤා ව කුසලා ව මුනිමන්තො ව තෙ හොන්ති වෙ. අථ වා ‘සන්දිට්ඨියා වෙ පන විවදාතා’ තිපි පායො. තස්සත්ථො – සකාය පන දිට්ඨියා වොදාතා සංසුද්ධපඤ්ඤා කුසලා මුනිමන්තො හොන්ති වෙ. න තෙසං කොච්ඡි එවං සන්තෙ තෙසං එකොපි භීතපඤ්ඤො න හොති. කිංකාරණං? දිට්ඨි භී තෙසම්පි තථා සමත්තා, යථා ඉතරෙසන්ති.

889. න වාහමෙතන්ති ගාථාය සඬ්ඛෙපත්ථො – යං තෙ මිටු ද්වෙ ද්වෙ ජනා අඤ්ඤමඤ්ඤං ‘බාලො’ති ආහු, අහං එතං තථීයං තච්ඡන්ති නෙව බුම්. කිංකාරණං? යස්මා සබ්බෙ තෙ සකං සකං දිට්ඨිං ‘ඉදමෙව සච්චං.

මොසමඤ්ඤ’න්ති අකංසු. තෙන ව කාරණෙන පරං “බාලො”ති දහන්ති. එත්ථ ව “තපීය”න්ති “කපීව”න්ති ද්වෙපි පාඨා.

890. යමාහුති පුච්ඡාගාථාය යං දිට්ඨිසච්චං තපීයන්ති එකෙ ආහු.

891. එකඤ්ඤි සච්චන්ති විස්සජ්ජනගාථාය එකං සච්චං නිරොධො මග්ගො වා. යස්මිං පජා නො විවදෙ පජානන්ති යමිහි සච්චෙ පජානන්තො පජා නො විවදෙය්‍ය. සයං ථුනන්තීති අත්තනා වදන්ති.

892. කස්මා නුති පුච්ඡාගාථාය පවාදියාසෙති වාදිනො. උදාහු තෙ තක්කමනුස්සරන්තීති තෙ වාදිනො උදාහු අත්තනො තක්කමත්තං අනුගච්ඡන්ති.

893. න හෙවාති විස්සජ්ජනගාථාය අඤ්ඤත්‍ර සඤ්ඤාය නිව්වානීති යපෙත්වා සඤ්ඤාමත්තෙන නිව්චන්ති ගහිතග්ගහණානි. තක්කඤ්ච දිට්ඨිසු පකප්පයිත්වාති අත්තනො මිච්ඡාසංකප්පමත්තං දිට්ඨිසු ජනෙත්වා. යස්මා පන දිට්ඨිසු විතක්කං ජනෙත්තා දිට්ඨියොපි ජනෙත්ති, තස්මා නිද්දෙසෙ වුත්තං “දිට්ඨිගතානි ජනෙත්ති සඤ්ජනෙත්ති”ති ආදි (මහානි. 121).

894-5. ඉදානි එවං නානාසච්චෙසු අසන්තෙසු තක්කමත්තමනුස්සරන්තානං දිට්ඨිගතිකානං විජ්ජපිපත්තිං දස්සෙතුං “දිට්ඨෙසු සුතෙ”ති ආදිකා ගාථායො අභාසි. තත්ථ දිට්ඨෙති දිට්ඨං, දිට්ඨසුද්ධිත්ති අධිජ්ජායො. එස නයො සුතාදීසු. එතෙ ව නිස්සාය විමානදස්සිති එතෙ දිට්ඨිධම්මෙ නිස්සයිත්වා සුද්ධිභාවසංඛාතං විමානං අසම්මානං පස්සන්තොපි. විනිවිජ්ජයෙ යත්වා පහස්සමානො, බාලො පරො අක්කුසලොති වාහානි එවං විමානදස්සිපි තස්මිං දිට්ඨිවිනිවිජ්ජයෙ යත්වා තුට්ඨිජානො භාසජානො හුත්වා “පරො භීනො ව අවිද්වා වා”ති එවං වදන්තියෙව. එවං සන්තෙ යෙනෙවාති ගාථා. තත්ථ සයමත්තනානි සයමෙව අත්තානං. විමානෙතීති ගරහති. තදෙව පාවාති තදෙව වචනං දිට්ඨිං වදති, තං වා පුග්ගලං.

896. අනිසාරදිට්ඨියාති ගාථායත්ථො – සො එවං තාය ලක්ඛණාතිසාරිනියා අනිසාරදිට්ඨියා සමත්තො පුණ්ණො උද්ධුමානො, තෙන ව දිට්ඨිමානෙන මත්තො “පරිපුණ්ණො අහං කෙවලී”ති එවං පරිපුණ්ණමානී සයමෙව අත්තානං මනසා “අහං පණ්ඩිතො”ති අභිසිඤ්චති. කිංකාරණා? දිට්ඨි හි සා තස්ස තථා සමත්තාති.

897. පරස්ස චෙති ගාථාය සම්බන්ධො අත්ථො ව – කිඤ්ච හියොයා? යො සො විනිවිජ්ජයෙ යත්වා පහස්සමානො “බාලො පරො අක්කුසලො”ති වාහ. තස්ස පරස්ස චෙ හි වචසා සො තෙන වුච්චමානො නිභීනො හොති. තුමො සභා හොති නිභීනපඤ්ඤො, සොපි තෙනෙව සහ නිභීනපඤ්ඤො හොති. සොපි හි නං “බාලො”ති වදති. අථස්ස වචනං අජ්ජමාණං, සො පන සයමෙව වෙදගු ව ධීරො ව හොති. එවං සන්තෙ න කොචි බාලො සමණෙසු අත්ථී. සබ්බෙපි හි තෙ අත්තනො ඉච්ඡාය පණ්ඩිතා.

898. අඤ්ඤං ඉතොති ගාථාය සම්බන්ධො අත්ථො ව – “අථ වෙ සයං වෙදගු හොති ධීරො, න කොචි බාලො සමණෙසු අත්ථී” ති එවඤ්ඤි චුත්තෙපි සියා කස්සපි “කස්මා” ති. තත්ථ චුච්චතෙ – යස්මා අඤ්ඤං ඉතො යාහිවදන්ති ධම්මං අපරද්ධා සුද්ධිමකෙවලී තෙ, එවම්පි තිත්ථියා පුට්ඨො වදන්ති, යෙ ඉතො අඤ්ඤං දිට්ඨිං අහිවදන්ති, යෙ අපරද්ධා විරද්ධා සුද්ධිමග්ගං, අකෙවලීනො ව තෙති එවං පුට්ඨතිත්ථියා යස්මා වදන්තිති චුත්තං හොති. කස්මා පනෙවං වදන්තිති වෙ? සන්දිට්ඨීරාගෙන හි තෙ හිරත්තා, යස්මා සකෙන දිට්ඨීරාගෙන අහිරත්තාති චුත්තං හොති.

899-900. එවං අහිරත්තා ව – ඉධෙව සුද්ධිත්ති ගාථා. තත්ථ සකායනෙති සකමග්ගෙ දළ්භං වදානාති දළ්භවාදා. එවඤ්ච දළ්භවාදෙසු තෙසු යො කොචි තිත්ථියො සකායනෙ වාපි දළ්භං වදානො කමෙත්ථ බාලොති පරං දහෙය්‍ය, සඬ්ඛෙපතො තත්ථ සස්සතුව්ඡෙදසඬ්ඛාතෙ විත්ථාරතො වා නත්ථිකඉස්සරකාරණනියනාදිහෙදෙ සකෙ ආයතනෙ “ඉදමෙව සච්ච” න්ති දළ්භං වදානො කං පරං එත්ථ දිට්ඨිගතෙ “බාලො” ති සහ ධම්මෙන පස්සෙය්‍ය, නනු සබ්බොපි තස්ස මතෙන පණ්ඩිතො එව සුප්පට්ඨන්තො එව ව. එවං සන්තෙ ව සයමෙව සො මෙධගමාවහෙය්‍ය පරං වදං බාලමසුද්ධිධම්මං, සොපි පරං “බාලො ව අසුද්ධිධම්මො ව අය” න්ති වදන්තො අත්තනාව කලහං ආවහෙය්‍ය. කස්මා? යස්මා සබ්බොපි තස්ස මතෙන පණ්ඩිතො එව සුප්පට්ඨන්තො එව ව.

901. එවං සබ්බොපි විනිච්ඡයෙ යත්වා සයං පමාය උද්ධංස ලොකස්මිං විවාදමෙති, දිට්ඨියං යත්වා සයඤ්ච සත්ථාරාදීනි මිනිත්වා සො හියොයා විවාදමෙතිති. එවං පන විනිච්ඡයෙසු ආදීනවං ඤත්වා අරියමග්ගෙන හිත්වාන සබ්බානි විනිච්ඡයානි න මෙධගං කුබ්බති ජන්තු ලොකෙති අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ පුරාහෙදසුත්තෙ චුත්තසදිසො එවාහිසමයො අහොසීති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය වූළබ්‍යුහසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. මහාබ්‍යුහසුත්තවණ්ණනා

902. යෙ කෙවිමෙති මහාබ්‍යුහසුත්තං. කා උප්පත්ති? ඉදම්පි තස්මිංයෙව මහාසමයෙ “කිං නු බො ඉමෙ දිට්ඨිපරිබ්බසානා විඤ්ඤානං සන්තිකා නින්දමෙව ලහන්ති, උදාහු පසංසම්පි” ති උප්පන්නවිත්තානං එකච්චානං දෙවතානං තමත්ථං ආවිකාතුං පුරිමනයෙන නිම්මිතබුද්ධෙන අත්තානං පුච්ඡාපෙත්වා චුත්තං. තත්ථ අත්ථානායන්තිති අනු ආනායන්ති, පුනස්පුනං ආහරන්ති.

903. ඉදානි යස්මා තෙ “ඉදමෙව සච්ච” න්ති වදන්තා දිට්ඨිගතිකා වාදිනො කදාචි කත්ථවි පසංසම්පි ලහන්ති, යං එතං පසංසාසඬ්ඛාතං වාදඵලං, තං අප්පං රාගාදීනං සමාය සමත්ථං න හොති, කො පන වාදො දුතියෙ නින්දාඵලෙ, තස්මා

එතමන්ට දස්සෙන්නො ඉමං තාව විස්සජ්ජනගාථමාහ. “අප්පඤ්ඡි එතං න අලං සමාය, දුච්ච විවාදස්ස ඵලානි බුථි” තිආදි. තත්ථ දුච්ච විවාදස්ස ඵලානි නින්දා පසංසා ව, ජයපරාජයාදීනි වා තංසභාගානි. එතම්පි දිස්වානි “නින්දා අනිට්ඨා ඵච, පසංසා නාලං සමායා” ති එතම්පි විවාදඵලෙ ආදීනවං දිස්වා. බෙමාහිපස්සං අවිවාදභූමිත්ති අවිවාදභූමිං නිබ්බානං “බෙම” ත්ති පස්සමානො.

904. එවඤ්ඡි අවිවදමානො – යා කාවිමානි ගාථා. තත්ථ සම්මුතියොති දිට්ඨියො. පුට්ඨජාති පුට්ඨජනසම්භවා. සො උපයං කිමෙය්‍යාති සො උපගන්තබ්බට්ඨෙන උපයං රූපාදීසු එකම්පි ධම්මං කිං උපෙය්‍ය, කෙන වා කාරණෙන උපෙය්‍ය. දිට්ඨෙය්‍ය සුතෙ බන්තිමකුබ්බමානොති දිට්ඨසුතසුද්ධිසු පෙමං අකරොත්තො.

905. ඉතො බාහිරා පන – සීලුත්තමානි ගාථා. තස්සත්ථො – සීලංයෙව “උත්තම” ත්ති මඤ්ඤමානා සීලුත්තමා එකෙ භොත්තො සංයමමත්තෙන සුද්ධිං වදන්ති, හත්ථිවතාදිඤ්ච වතං සමාදාය උපට්ඨිතා, ඉධෙව දිට්ඨියං අස්ස සත්ථුතො සුද්ධිත්ති හවුපනිතා හවජ්ඣොසිතා සමානා වදන්ති, අපිච තෙ කුසලා වදානා “කුසලා මය” ත්ති එවං වාදා.

906. එවං සීලුත්තමෙසු ච තෙසු තථා පටිපත්තො යො කොචි – සචෙ චූතොති ගාථා. තස්සත්ථො – සචෙ තතො සීලවතතො පරච්චිජන්දනෙන වා අනභිසම්භුණත්තො වා චූතො භොති, සො තං සීලබ්බතාදිකම්මං පුඤ්ඤාභිසම්බාරාදිකම්මං වා විරාධයිත්වා පචෙධති. න කෙවලඤ්ච චෙධති, අපිච ඛො තං සීලබ්බතසුද්ධිං පජජ්ජති ච විජ්ජලපති පත්ථයති ච. කිම්චි? සත්ථාව භීතො පවසං සරම්භා. සරම්භා පවසන්තො සත්ථතො භීතො යථා තං සරං වා සත්ථං වා පත්ථෙය්‍යාති.

907. එවං පන සීලුත්තමානං චෙධකාරණං අරියසාවකො – සීලබ්බතං වාපි පභාය සබ්බන්ති ගාථා. තත්ථ සාවජ්ජනවජ්ජන්ති සබ්බාකුසලං ලොකියකුසලඤ්ච. එතං සුද්ධිං අසුද්ධිත්ති අපත්ථයානොති පඤ්චකාමගුණාදිභෙදං එතං සුද්ධිං, අකුසලාදිභෙදං අසුද්ධිඤ්ච අපත්ථයමානො. විරතො චරෙති සුද්ධියා අසුද්ධියා ච විරතො චරෙය්‍ය. සන්තිමනුග්ගහායාති දිට්ඨිං අගහෙත්වා.

908. එවං ඉතො බාහිරකෙ සීලුත්තමෙ සංයමෙන විසුද්ධිවාදෙ තෙසං විසාතං සීලබ්බතජ්ජහාසිතො අරහතො ච පටිපත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අඤ්ඤථාපි සුද්ධිවාදෙ බාහිරකෙ දස්සෙන්නො “තමුපනිස්සායා” ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – සන්තඤ්ඤෙසි සමණබ්‍රාහ්මණා, තෙ ජිගුච්ඡිතං අමරන්තපං වා දිට්ඨසුද්ධිආදීසු වා අඤ්ඤතරඤ්ඤතරං උපනිස්සාය අකිරියදිට්ඨියා වා උද්ධංසරා හුත්වා හවාහවෙසු අවිතතණ්භාසෙ සුද්ධිමනුත්ථුනන්ති වදන්ති කථෙත්තිති.

909. එවං තෙසං අවිතතණ්භානං සුද්ධිං අනුත්ථුනන්තානං යොපි සුද්ධිජ්ජන්තමෙව අත්තානං මඤ්ඤෙය්‍ය, තස්සපි අවිතතණ්භන්තා හවාහවෙසු තං

තං වත්ථුං පත්ථයමානස්ස හි ජප්පිතානි පුනප්පුනං භොන්ති යෙවාති අධිජ්ජායො. තණ්හා හි ආසෙවිතා තණ්හං වඩ්ඪියතෙව. න කෙවලඤ්ච ජප්පිතානි, පචෙධිතං වාපි පකප්පිතෙසු, තණ්හාදිට්ඨිති වස්ස පකප්පිතෙසු වත්ථුසු පචෙධිතම්පි භොතිති චුත්තං භොති. භවාහවෙසු පන චිත්තණ්හත්තා ආයතිං චුතුපපාතො ඉධ යස්ස නත්ථි, සකෙන වෙධෙය්‍ය කුභිංව ජප්පෙති අයමෙතිස්සා ගාථාය සම්බන්ධො. සෙසං නිද්දෙසෙ චුත්තනයමෙව.

910-11. යමාහුති පුච්ඡාගාථා. ඉදානි යස්මා එකොපි එත්ථ වාදො සච්චො නත්ථි, කෙවලං දිට්ඨිමත්තකෙන හි තෙ වදන්ති, තස්මා තමත්ථං දස්සෙන්තො “සකඤ්චි”ති ඉමං තාව විස්සජ්ජනගාථමාහ. තත්ථ සම්මුතින්ති දිට්ඨිං.

912. එවමෙතෙසු සකං ධම්මං පරිපුණ්ණං බ්‍රුවන්තෙසු අඤ්ඤස්ස පන ධම්මං “හීන”න්ති වදන්තෙසු යස්ස කස්සචි – පරස්ස වෙ වම්භයිතෙන භීනොති ගාථා. තස්සත්ථො – යදි පරස්ස නින්දිතකාරණා භීනො භවෙය්‍ය, න කොචි ධම්මෙසු විසෙසි අග්ගො භවෙය්‍ය. කිං කාරණං? පුථු හි අඤ්ඤස්ස වදන්ති ධම්මං, නිහීනතො සබ්බෙව තෙ සම්භි දළ්භං වදානා සකධම්මෙ දළ්භවාදා එව.

913. කිඤ්ච හියොයා – සද්ධම්මපුජාති ගාථා. තස්සත්ථො – තෙ ච තිත්ථියා යථා පසංසන්ති සකායනානි, සද්ධම්මපුජාපි නෙසං තථෙව වත්තති. තෙ හි අතිවිය සත්ථාරාදීනි සක්කරොන්ති. තත්ථ යදි තෙ පමාණා සියුං, එවං සන්තෙ සබ්බෙව වාදා තථියා භවෙය්‍යුං. කිං කාරණං? සුද්ධි හි නෙසං පච්චත්තමෙව, න සා අඤ්ඤා සිජ්ඣති, නාපි පරමත්ථතො. අත්තති දිට්ඨිගාහමත්තමෙව හි තං තෙසං පරපච්චයනෙය්‍යබුද්ධිනං.

914. යො වා පන විපරිතො බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණො, තස්ස – න බ්‍රාහ්මණස්ස පරනෙය්‍යමත්ථිති ගාථා. තස්සත්ථො – බ්‍රාහ්මණස්ස හි “සබ්බෙ සඬ්ඛාරා අනිච්චා”තිආදිනා (ධ. ප. 277; නෙත්ති. 5) නයෙන සුදිට්ඨත්තා පරෙන නෙතබ්බං ඤාණං නත්ථි, දිට්ඨිධම්මෙසු “ඉදමෙව සච්ච”න්ති නිවිජ්ජිත්වා සමුග්ගහීනම්පි නත්ථි. තංකාරණා සො දිට්ඨිකලහානි අතීතො, න ච සො සෙට්ඨතො පස්සති ධම්මමඤ්ඤං අඤ්ඤා සතිපට්ඨානාදිහි.

915. ජානාමිති ගාථාය සම්බන්ධො අත්ථො ච – එවං තාව පරමත්ථබ්‍රාහ්මණො න හි සෙට්ඨතො පස්සති ධම්මමඤ්ඤං, අඤ්ඤෙ පන තිත්ථියා පරචිත්තඤාණාදිහි ජානන්තා පස්සන්තාපි “ජානාමි පස්සාමි තථෙව එත”න්ති එවං වදන්තාපි ච දිට්ඨියා සුද්ධිං පච්චෙන්ති. කස්මා? යස්මා තෙසු එකොපි අද්දක්ඛි වෙ අද්දස වෙපි තෙන පරචිත්තඤාණාදිනා යථාභූතං අත්ථං, කිඤ්චි තුමස්ස තෙන තස්ස තෙන දස්සනෙන කිං කතං, කිං දුක්ඛපරිඤ්ඤා සාධිතා, උදාහු සමුදයපභානාදිනං අඤ්ඤතරං, යතො සබ්බථාපි අතික්කම්ත්වා අරියමග්ගං තෙ තිත්ථියා අඤ්ඤෙනෙව වදන්ති සුද්ධිං, අතික්කම්ත්වා වා තෙ තිත්ථියෙ බුද්ධාදයො අඤ්ඤෙනෙව වදන්ති සුද්ධින්ති.

916. පස්සං නරොති ගාථාය සම්බන්ධො අත්ථො ව. කිඤ්ච භියො? ය්වායං පරචිත්තඤ්ඤාණාදිහි අද්දක්ඛි, සො පස්සං නරො දක්ඛති නාමරූපං, න තතො පරං දිස්වාන වා ඤස්සති තානිමෙව නාමරූපානි නිව්චතො සුඛතො වා න අඤ්ඤාථා. සො එවං පස්සන්තො කාමං ඛන්ධං පස්සතු අප්පකං වා නාමරූපං නිව්චතො සුඛතො ව, අථස්ස ඵවරූපෙන දස්සනෙන න භි තෙන සුද්ධිං කුසලා වදන්තිති.

917. නිවිස්සවාදීති ගාථාය සම්බන්ධො අත්ථො ව – තෙන ව දස්සනෙන සුද්ධියා අසනියාපි යො “ඡානාමි පස්සාමි තථෙව එත”න්ති එවං නිවිස්සවාදී, එතං වා දස්සනං පටිච්ච දිට්ඨියා සුද්ධිං පච්චෙත්තො “ඉදමෙව සච්ච”න්ති එවං නිවිස්සවාදී, සො සුඛබ්බතයො න හොති තං තථා පකප්පිතං අභිසංඛතං දිට්ඨිං පුරෙක්ඛරානො. සො හි යං සත්ථාරාදිං නිස්සිතො, තත්ථෙව සුභං වදානො සුද්ධිං වදො, “පරිසුද්ධවාදො පරිසුද්ධදස්සනො වා අහ”න්ති අත්තානං මඤ්ඤමානො තත්ථ තථද්දසා සො, තත්ථ සකාය දිට්ඨියා අවිපරිතමෙව සො අද්දස. යථා සා දිට්ඨි පවත්ති, තථෙව නං අද්දස, න අඤ්ඤාථා පස්සිතුං ඉච්ඡතිති අධිප්පායො.

918. එවං පකප්පිතං දිට්ඨිං පුරෙක්ඛරානෙසු තිත්ථියෙසු – න බ්‍රාහ්මණො කප්පමුපෙති සංඛ්ඛාති ගාථා. තත්ථ සංඛ්ඛාති සංඛ්ඛාය, ඡානිත්වාති අත්ථො. නපි ඤ්ඤාණබන්ධුති සමාපත්තිඤ්ඤාණාදිනා අකතතණ්හාදිට්ඨිබන්ධු. තත්ථ විග්ගහො – නාපි අස්ස ඤ්ඤාණෙන කතො බන්ධු අත්ථිති නපි ඤ්ඤාණබන්ධු. සම්මුතියොති දිට්ඨිසම්මුතියො. පුපුප්ඡාති පුපුප්ඡනසම්භවා. උග්ගහණන්ති මඤ්ඤෙති උග්ගහණන්ති අඤ්ඤෙ, අඤ්ඤෙ තා සම්මුතියො උග්ගහණන්තිති වුත්තං හොති.

919. කිඤ්ච භියො – විස්සජ්ජ ගන්ථානීති ගාථා. තත්ථ අනුග්ගහොති උග්ගහණවිරහිතො, සොපි නාස්ස උග්ගහොති අනුග්ගහො, න වා උග්ගහණාතිති අනුග්ගහො.

920. කිඤ්ච භියො – සො ඵවරූපො – පුඛබ්බසචෙති ගාථා. තත්ථ පුඛබ්බසචෙති අතිරරූපාදීනි ආරබ්භ උප්පජ්ජමානධම්මෙමෙ කිලෙසෙ. නචෙති පටිච්චපන්තරූපාදීනි ආරබ්භ උප්පජ්ජමානධම්මෙමෙ. න ඡන්දගුති ඡන්දාදිවසෙන න ගච්ඡති. අනත්තගරහීති කතාකතවසෙන අත්තානං අගරහන්තො.

921. එවං අනත්තගරහී ව – ස සංඛ්ඛධම්මෙසුති ගාථා. තත්ථ සංඛ්ඛධම්මෙසුති ද්වාසට්ඨිදිට්ඨිධම්මෙසු “යං කිඤ්චි දිට්ඨං වා”ති එවංපහෙදෙසු. පන්තභාරොති පතිතභාරො. න කප්පෙතිති න කප්පියො, දුට්ඨමිපි කප්පං න කරොතිති අත්ථො. නුපරතොති පුපුප්ඡනකල්‍යාණකසෙක්ඛා විය උපරතිසමච්ඡිපි න හොති. න පත්ථියොති නිත්තණ්හො. තණ්හා හි පත්ථියතිති පත්ථියා, නාස්ස පත්ථියාති න පත්ථියොති. සෙසං තත්ථ තත්ථ පාකට්ඨමොති න වුත්තං. එවං අරහත්තකුටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි, දෙසනාපරියොසානෙ පුරාහෙදසුත්තෙ වුත්තසදිසො ඵවාහිසමයො අහොසිති.

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය මහාබ්බසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. තුවටකසුත්තවණ්ණනා

922. පුච්ඡාමි තත්ති තුවටකසුත්තං. කා උප්පත්ති? ඉදම්පි තස්මිංයෙව මහාසමයෙ “කා නු බො අරහත්තප්පත්තියා පටිපත්ති”ති උප්පන්නචිත්තානං එකච්චානං දෙවතානං තමත්ථං පකාසෙතුං පුරිමනයෙනෙව නිමිත්තබුද්ධෙන අත්තානං පුච්ඡාපෙත්වා චුත්තං.

තත්ථ ආදිගාථාය තාව පුච්ඡාමිති එත්ථ අදිට්ඨජොතනාදිවසෙන පුච්ඡා විහජිතා. ආදිච්චබන්ධුත්ති ආදිච්චස්ස ගොත්තබන්ධුං. විවෙකං සන්නිපදඤ්චාති විවෙකඤ්ච සන්නිපදඤ්ච. කථං දිස්වාති කෙන කාරණෙන දිස්වා, කථං පචත්තදස්සනො හුත්වාති චුත්තං හොති.

923. අථ හගවා යස්මා යථා පස්සන්තො කිලෙසෙ උපරුන්ධති, තථා පචත්තදස්සනො හුත්වා පරිනිබ්බාති, තස්මා තමත්ථං ආවිකරොන්තො නානප්පකාරෙන තං දෙවපරිසං කිලෙසප්පහානෙ නියොජෙන්තො “මූලං පපඤ්චසඬ්ඛායා”ති ආරහිත්වා පඤ්ච ගාථා අභාසි.

තත්ථ ආදිගාථාය තාව සඬ්ඛෙපත්ථො – පපඤ්චාති සඬ්ඛාතත්තා පපඤ්චා එව පපඤ්චසඬ්ඛා. තස්සා අවිජ්ජාදයො කිලෙසා මූලං, තං පපඤ්චසඬ්ඛාය මූලං අස්මිති පචත්තමානඤ්ච සබ්බං මන්තාය උපරුන්ධෙ. යා කාවි අප්ඤ්ඤානං තණ්හා උපජ්ජෙය්‍යං, තාසං විනයා සදා සතො සික්ඛෙ උපට්ඨිතස්සති හුත්වා සික්ඛෙය්‍යාති.

924. එවං තාව පඨමගාථාය එව තිසික්ඛායුත්තං දෙසනං අරහත්තනිකුටෙන දෙසෙත්වා පුන මානප්පහානවසෙන දෙසෙතුං “යං කිඤ්චි”ති ගාථමාහ. තත්ථ යං කිඤ්චි ධම්මමභිජඤ්ඤා අප්ඤ්ඤානත්ති යං කිඤ්චි උච්චාකුලීනතාදිකං අත්තනො ගුණං ජානෙය්‍ය අථ වාපි බහිද්ධාති අථ වා බහිද්ධාපි ආවරියුපජ්ඤායානං වා ගුණං ජානෙය්‍ය. න තෙන ථාමං කුබ්බෙථාති තෙන ගුණෙන ථාමං න කරෙය්‍ය.

925. ඉදානිස්ස අකරණවිධිං දස්සෙන්තො “සෙය්‍යො න තෙනා”ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – තෙන ව මානෙන “සෙය්‍යොහ”න්ති වා “නීවොහ”න්ති වා “සරික්ඛොහ”න්ති වාපි න මඤ්ඤෙය්‍ය, තෙහි ව උච්චාකුලීනතාදීහි ගුණෙහි ඵ්ථිට්ඨො අනෙකරූපෙහි “අහං උච්චාකුලා පබ්බජිතො”තිආදිනා නයෙන අත්තානං විකප්පෙන්තො න තිට්ඨෙය්‍ය.

926. එවං මානප්පහානවසෙනපි දෙසෙත්වා ඉදානි සබ්බකිලෙසුපසමවසෙනපි දෙසෙතුං “අප්ඤ්ඤානමෙවා”ති ගාථමාහ. තත්ථ අප්ඤ්ඤානමෙවුපසමෙති අත්තති එව රාගාදිසබ්බකිලෙසෙ උපසමෙය්‍ය. න අඤ්ඤානො භික්ඛු සන්නිමෙසෙය්‍යාති

යපෙත්වා ව සතිපට්ඨානාදීනි අඤ්ඤාන උපායෙන සන්තිං න පරියෙසෙය්‍යා. කුතො නිරත්තා වානි නිරත්තා කුතො එව.

927. ඉදානි අජ්ඣත්තං උපසන්තස්ස බිණාසවස්ස තාදිභාවං දස්සෙන්නො “මජ්ඣෙකං යථා”ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – යථා මහාසමුද්දස්ස උපරිමහෙට්ඨිමහාගානං වෙමජ්ඣෙකසඤ්ඤානෙ චතුරයාජනසහස්සජ්ජමාණෙ මජ්ඣෙක පබ්බතන්තරෙ ධීතස්ස වා මජ්ඣෙක සමුද්දස්ස උභි න ජායති, ධීතොව සො භොති අවිකම්පමානො, එවං අනෙජො බිණාසොවා ලාභාදිසු ධීතො අස්ස අවිකම්පමානො, සො තාදිසො රාගාදිඋප්පදං භික්ඛු න කරෙය්‍යා කුහිඤ්චිති.

928. ඉදානි එතං අරහත්තනිකුටෙන දෙසිතං ධම්මදෙසනං අබ්භනුමොදන්නො තස්ස ච අරහත්තස්ස ආදිපට්පදං පුච්ඡන්නො නිමිත්තවුද්ධො “අකිත්තයි”ති ගාථමාහ. තත්ථ අකිත්තයිති ආවික්ඛි. විවට්ඨක්ඛුති විවට්ඨෙහි අනාවරණෙහි පඤ්චහි චක්ඛුහි සමන්තාගතො. සක්ඛිධම්මන්ති සයං අභිඤ්ඤාතං අත්තපච්චක්ඛං ධම්මං. පරිස්සයවිනයන්ති පරිස්සයවිනයනං. පට්පදං වදෙහිති ඉදානි පට්පත්තිං වදෙහි. හද්දන්තෙති “හද්දං තච අත්ථු”ති හගවන්තං ආලපන්නො ආහ. අථ වා හද්දං සුන්දරං තච පට්පදං වදෙහිති චුත්තං භොති. පාතිමොක්ඛං අථ වාපි සමාධිත්ති තමෙව පට්පදං භිත්තිත්වා පුච්ඡති. පට්පදන්ති එතෙන වා මග්ගං පුච්ඡති. ඉතරෙහි සීලං සමාධිඤ්ච පුච්ඡති.

929-30. අථස්ස හගවා යස්මා ඉන්ද්‍රියසංවරො සීලස්ස රක්ඛා, යස්මා වා ඉමිනා අනුක්කමෙන දෙසියමානා අයං දෙසනා තාසං දෙවතානං සජ්ජායා, තස්මා ඉන්ද්‍රියසංවරතො පභුති පට්පදං දස්සෙන්නො “චක්ඛුහි”ති ආදිමාරද්ධො. තත්ථ චක්ඛුහි නෙව ලොලස්සාති අදිට්ඨදක්ඛිතඛිඛාදිවසෙන චක්ඛුහි ලොලො නෙවස්ස. ගාමකථාය ආවරයෙ සොතන්ති තිරච්ඡානකථාතො සොතං ආවරෙය්‍යා. එස්සෙනාති රොගථස්සෙන. හචඤ්ච නාභිජජ්ජෙය්‍යාති තස්ස එස්සස්ස විනොදනත්ථාය කාමහවාදිහචඤ්ච න පත්ථෙය්‍යා. හෙරවෙසු ච න සම්පවෙධෙය්‍යාති තස්ස එස්සස්ස පච්චයභුතෙසු සීහඛ්‍යාග්ඝාදිසු හෙරවෙසු ච න සම්පවෙධෙය්‍යා, අවසෙසෙසු වා ඝානිත්තියමනිත්තියවිසයෙසු නජ්ජවෙධෙය්‍යා. එවං පරිපුරො ඉන්ද්‍රියසංවරො චුත්තො භොති. පුරිමෙහි වා ඉන්ද්‍රියසංවරං දස්සෙත්වා ඉමිනා “අරඤ්ඤෙ වසතා හෙරවං දිස්වා වා සුත්වා වා න වෙධිතඛිඛ”න්ති දස්සෙති.

931. ලද්ධා න සන්තිධිං කයිරාති එතෙසං අන්තාදීනං යංකිඤ්චි ධම්මෙන ලහිත්වා “අරඤ්ඤෙ ව සෙනාසනෙ වසතා සදා දුල්ලහ”න්ති චිත්තෙන්වා සන්තිධිං න කරෙය්‍යා.

932. කුසි න පාදලොලස්සාති කුසානාහිරතො ච න පාදලොලො අස්ස. විරමෙ කුක්කුච්චා නජ්ජමජ්ජෙය්‍යාති හත්ථකුක්කුච්චාදිකුක්කුච්චං විනොදෙය්‍යා. සක්කච්චකාරිතාය චෙත්ථ නජ්ජමජ්ජෙය්‍යා.

933. තන්දිං මායං හස්සං බිඬ්ඛන්ති ආලසියඤ්ච මායඤ්ච හස්සඤ්ච
කායිකචෙතසිකබ්ඬ්ඛඤ්ච. සවිභූසන්ති සද්ධිං විභූසාය.

934-7. ආට්ඨකණ්ණන්ති ආට්ඨකණ්ණකමන්තප්පයොගං. සුපිනන්ති සුපිනසත්ථං.
ලක්ඛණන්ති මණ්ණලක්ඛණාදිං. නො විදහෙති නප්පයොපෙයා. විරුතන්ති මිගාදීනං
වස්සිතං. පෙසුණියන්ති පෙසුඤ්ඤං. කයවික්කයෙති පඤ්චහි සහධම්මිකෙහි සද්ධිං
වඤ්චනාවසෙන වා උදයපත්ථනාවසෙන වා න තිට්ඨෙය්‍ය. උපවාදං භික්ඛු න
කරෙය්‍යාති උපවාදකරෙ කිලෙසෙ අනිබ්බත්තෙන්තො අත්තති පරෙහි
සමණාභ්මණෙහි උපවාදං න ජනෙය්‍ය. ගාමෙ ව නාභිසජ්ජෙය්‍යාති ගාමෙ ව
ගිහිසංසග්ගාදීහි නාභිසජ්ජෙය්‍ය. ලාභකමායා ජනං න ලපයෙය්‍යාති ලාභකාමතාය
ජනං නාලපයෙය්‍ය. පසුත්තන්ති විචරාදීහි සම්පයුත්තං, තදත්ථං වා පයොජිතං.

938-9. මොසවජ්ජෙ න නියෙථාති මුසාවාදෙ න නියෙථ. ජීවිතෙනාති ජීවිකාය.
සුත්වා රුසිතො බහුං වාචං, සමණානං වා පුට්ඨජනානන්ති රුසිතො සට්ඨිතො පරෙහි
තෙස සමණානං වා ඛත්තියාදිභෙදානං වා අඤ්ඤෙසං පුට්ඨජනානං බහුමිපි
අනිට්ඨවාචං සුත්වා. න පටිවජ්ජාති න පටිවදෙය්‍ය. කිං කාරණං? න හි සන්තො
පටිසෙතිකරොන්ති.

940. එතඤ්ච ධම්මමඤ්ඤායාති සබ්බමෙතං යථාචුත්තං ධම්මං ඤත්වා.
විචිතන්ති විචිතන්තො. සන්තිති නිබ්බුතිං ඤත්වාති නිබ්බුතිං රාගාදීනං සන්තිති
ඤත්වා.

941. කිංකාරණා නප්පමජ්ජෙඉති වෙ – අභිභූ භි සොති ගාථා. තත්ථ අභිභූති
රුපාදීනං අභිභවිතා. අනභිභූතොති තෙහි අනභිභූතො. සක්ඛිධම්මමනීතිහදස්සිති
පච්චක්ඛමෙව අනීතිහං ධම්මමද්දක්ඛි. සදා නමස්සමනුසික්ඛෙති සදා නමස්සන්තො
තිස්සො සික්ඛායො සික්ඛෙය්‍ය. සෙසං සබ්බත්ථ පාකට්ඨමෙව.

කෙවලං පන එත්ථ “චක්ඛුහි නෙව ලොලො” තිආදීහි ඉන්ද්‍රියසංවරො,
“අන්තානමථො පානාන” තිආදීහි සන්තිධිපටික්ඛෙපමුඛෙන
පච්චයපටිසෙවනසීලං, මෙට්ඨනමොසවජ්ජපෙසුණියාදීහි පාතිමොක්ඛසංවරසීලං,
“ආට්ඨකණ්ණං සුපිනං ලක්ඛණං” තිආදීහි ආජීවපාරිසුද්ධිසීලං, “කුසාපි අස්සා” ති
ඉමිනා සමාධි, “විචිතං භික්ඛු” ති ඉමිනා පඤ්ඤා, “සදා සතො සික්ඛෙ” ති ඉමිනා
පුත සඬ්ඛෙපතො තිස්සොපි සික්ඛා, “අථ ආසනෙසු සයනෙසු, අප්පසද්දෙසු භික්ඛු
විහරෙය්‍ය, නිද්දං න බහුලිකරෙය්‍යා” තිආදීහි සීලසමාධිපඤ්ඤානං
උපකාරාපකාරසඬ්ඛණ්ණනවිනොදනානි චුත්තානීති. එවං හගවා නිම්මිතස්ස
පරිපුණ්ණපටිපදං වත්වා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි,
දෙසනාපරියොසානෙ පුරාභෙදසුත්තෙ චුත්තසදිසොයෙවාහිසමයො අහොසිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය තුවටකසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

15. අත්තදණ්ඩසුත්තවණ්ණනා

942. අත්තදණ්ඩා භයං ජාතන්ති අත්තදණ්ඩසුත්තං. කා උප්පත්ති? යො සො සම්මාපරිබ්බාජනීයසුත්තස්ස උප්පත්තියං වුච්චමානාය සාකියකොලියානං උදකං පටිච්ච කලහො වණ්ණිතො, තං ඤාත්වා භගවා “ඤාතකා කලහං කරොන්ති, භන්දො නො වාරෙස්සාමි”ති ද්වින්නං සෙනානං මජ්ඣෙකං යත්වා ඉමං සුත්තමභාසි.

තත්ථ පට්ඨමගාථායත්ථො – යං ලොකස්ස දිට්ඨධම්මිකං වා සම්පරායිකං වා භයං ජාතං, තං සබ්බං අත්තදණ්ඩා භයං ජාතං අත්තනො දුච්චරිතකාරණා ජාතං, එවං සන්තෙපි ජනං පස්සථ මෙධගං, ඉමං සාකියාදිජනං පස්සථ අඤ්ඤමඤ්ඤං මෙධගං හිංසකං බාධකන්ති. එවං තං පටිච්චරුද්ධං විජ්ජෙතන්තං ජනං පරිභාසිත්වා අත්තනො සම්මාපටිපත්තිදස්සනෙන තස්ස සංවෙගං ජනෙතුං ආහ “සංවෙගං කිත්තයිස්සාමි, යථා සංවිජ්තං මයා”ති, පුබ්බෙ බොධිසත්තෙනෙව සතාති අධිජ්ජායො.

943. ඉදානි යථානෙන සංවිජ්තං, තං පකාරං දස්සෙන්තො “එන්දමාන”න්තිආදිමාහ. තත්ථ එන්දමානන්ති තණ්හාදීහි කම්පමානං. අප්පොදකෙති අප්පඋදකෙ. අඤ්ඤමඤ්ඤෙති බ්‍යාරුද්ධෙ දිස්වාති නානාසත්තෙ ව අඤ්ඤමඤ්ඤෙති සද්ධිං විරුද්ධෙ දිස්වා. මං භයමාවිසීති මං භයං පටිට්ඨං.

944. සමන්තමසාරො ලොකොති නිරයං ආදිං කත්වා සමන්තනො ලොකො අසාරො නිච්චසාරාදිරහිතො. දිසා සබ්බා සමෙරිතාති සබ්බා දිසා අනිච්චතාය කම්පිතා. ඉච්ඡං භවනමත්තනොති අත්තනො තාණං ඉච්ඡන්තො. නාද්දසාසිං අනොසිතන්ති කිඤ්චි යානං ජරාදීහි අනප්ඤ්ඤාචුත්ථං නාද්දක්ඛිං.

945. ඔසානෙත්වෙව බ්‍යාරුද්ධෙ, දිස්වා මෙ අරතී අහුති යොබ්බඤ්ඤාදීනං ඔසානෙ එව අත්තගමකෙ එව විනාසකෙ එව ජරාදීහි බ්‍යාරුද්ධෙ ආහතචිත්තෙ සත්තෙ දිස්වා අරතී මෙ අහොසි. අට්ඨන්තං සල්ලන්ති අථ එතෙසු සත්තෙසු රාගාදිසල්ලං. හදයනිස්සිතන්ති විත්තනිස්සිතං.

946. “කථංආනුභාවං සල්ල”න්ති වෙ – යෙන සල්ලෙන ඔතිණ්ණොති ගාථා. තත්ථ දිසා සබ්බා විධාවතීති සබ්බා දුච්චරිතදිසාපි පුරත්ථිමාදිදිසාවිදිසාපි ධාවති. තමෙව සල්ලමබ්බුය්හ, න ධාවති න සීදතීති තමෙව සල්ලං උද්ධරිත්වා තා ව දිසා න ධාවති, වතුරොසෙ ව න සීදතීති.

947. එවංමහානුභාවෙන සල්ලෙන ඔතිණ්ණෙස්වපි ව සත්තෙසු – තත්ථ සික්ඛානුගීයන්ති, යාති ලොකෙ ගධිතානීති ගාථා. තස්සත්ථො – යෙ ලොකෙ පඤ්ච කාමගුණා පටිලාභාය ගිජ්ඣන්තිති කත්වා “ගධිතානී”ති වුච්චන්ති, විරකාලාසෙවිතත්තා වා “ගධිතානී”ති වුච්චන්ති, තත්ථ තං නිමිත්තං භත්ථිසික්ඛාදිකා අනෙකා සික්ඛා කථීයන්ති උග්ගය්හන්ති වා. පස්සථ යාව පමත්තො වායං ලොකො, යතො පණ්ඩිතො කුලපුත්තො තෙසු වා ගධිතෙසු තාසු වා

සික්කාසු අධිමුත්තො න සියා, අඤ්ඤදත්ථු අනිච්චාදිදස්සනෙන නිබ්බිජ්ඣ සබ්බසො කාමෙ අත්තනො නිබ්බානමෙව සික්කෙති.

948. ඉදානි යථා නිබ්බානාය සික්ඛිතබ්බං, තං දස්සෙන්නො “සච්චො සියා”ති ආදිමාහ. තත්ථ සච්චොති වාචාසච්චෙන ඤාණසච්චෙන මග්ගසච්චෙන ච සමන්තාගතො. රිත්තපෙසුණොති පහිනපෙසුණො. චෙවිච්ඡන්ති මච්ඡරියං.

949. නිද්දං තන්දිං සහෙ ථීනන්ති පවලායිකඤ්ච කායාලසියඤ්ච විත්තාලසියඤ්චාති ඉමෙ තයො ධම්මෙ අභිභවෙය්‍ය. නිබ්බානමනසොති නිබ්බානනින්තවිත්තො.

950-51. සාහසාති රත්තස්ස රාගවරියාදිහෙදා සාහසකරණා. පුරාණං නාහිනන්දෙය්‍යාති අතීතරූපාදිං නාහිනන්දෙය්‍ය. නවෙති පච්චුප්පන්නෙ. භිය්‍යමානෙති විනස්සමානෙ. ආකාසං න සිතො සියාති තණ්හානිස්සිතො න භවෙය්‍ය. තණ්හා හි රූපාදීනං ආකාසනතො “ආකාසො”ති වුච්චති.

952. “කිංකාරණා ආකාසං න සිතො සියා”ති වෙ – “ගෙධං බුමි”ති ගාථා. තස්සත්ථො – අහඤ්චි ඉමං ආකාසසඬ්ඛාතං තණ්හං රූපාදීසු ගිජ්ඣනතො ගෙධං බුමි “ගෙධො”ති වදාමි. කිඤ්ච භියො – අවහනනට්ඨෙන “ඔසො”ති ච ආජවනට්ඨෙන “ආජව”න්ති ච “ඉදං මය්‍හං, ඉදං මය්‍හ”න්ති ජප්පකාරණතො “ජප්පන”න්ති ච දුම්මඤ්චනට්ඨෙන “ආරම්මණ”න්ති ච කම්පකරණෙන “පකම්පන”න්ති ච බුමි, එසා ච ලොකස්ස පලිබොධට්ඨෙන දුරතික්කමනීයට්ඨෙන ච කාමපඬිකො දුරච්චයොති. “ආකාසං න සිතො සියා”ති එවං වුත්තෙ වා “කිමෙතං ආකාස”න්ති වෙ? ගෙධං බුමිති. එවම්පි තස්සා ගාථාය සම්බන්ධො වෙදිතබ්බො. තත්ථ පදයොජනා – ආකාසන්ති ගෙධං බුමිති. තථා ය්වායං මහොසොති වුච්චති. තං බුමි, ආජවං බුමි, ජප්පනං බුමි, පකම්පනං බුමි, ය්වායං සදෙවකෙ ලොකෙ කාමපඬිකො දුරච්චයො, තං බුමිති.

953. එවමෙතං ගෙධාදිපරියායං ආකාසං අනිස්සිතො – සච්චා අවොක්කම්මාති ගාථා. තස්සත්ථො – පුබ්බෙ වුත්තා තිව්ධාපි සච්චා අවොක්කම්ම මොනෙය්‍යප්පත්තියා මුනීති සඬ්ඛං ගතො නිබ්බානත්ථලෙ තිට්ඨති බ්‍රාහ්මණො, ස වෙ එවරූපො සබ්බානි ආයතනානි නිස්සජ්ජිත්වා “සත්තො”ති වුච්චති.

954. කිඤ්ච භියො – ස වෙ විද්වාති ගාථා. තත්ථ ඤත්වා ධම්මන්ති අනිච්චාදිනෙයෙන සඬ්ඛතධම්මං ඤත්වා. සම්මා සො ලොකෙ ඉරියානොති අසම්මාඉරියනකරානං කිලෙසානං පහානා සම්මා සො ලොකෙ ඉරියමානො.

955. එවං අපිහෙන්නො ච – යොධ කාමෙති ගාථා. තත්ථ සඬ්ඛන්ති සත්තවිධං සඬ්ඛඤ්ච යො අච්චතරි නාජ්ඣෙකිති නාහිජ්ඣායති.

956. තස්මා තුම්හෙසුපි යො ඵවරුපො හොතුම්චිජති, තං වදාමි – යං පුබ්බෙති ගාථා. තත්ථ යං පුබ්බෙති අතීතෙ සඬබ්බා රෙ ආරබ්භ උප්පජ්ජනාධම්මං කිලෙසජාතං අතීතකම්මඤ්ච. පච්ඡා තෙ මාහු කිඤ්චනන්ති අනාගතෙපි සඬබ්බා රෙ ආරබ්භ උප්පජ්ජනාධම්මං රාගාදිකිඤ්චනං මාහු. මජ්ඣෙ වෙ නො ගහෙස්සසීති පච්චුප්පන්නෙ රුපාදිධම්මෙපි න ගහෙස්සසී වෙ.

957. ඵචං “උපසන්නො වරිස්සසී” ති අරහත්තජ්ජත්තිං දස්සෙත්වා ඉදානි අරහතො ථුතිවසෙන ඉතො පරා ගාථායො අභාසී. තත්ථ සබ්බසොති ගාථාය මමාසිතන්ති මමත්තකරණං, “මම ඉද”න්ති ගහිතං වා වත්ථු. අසතා ව න සොවතීති අවිජ්ජමානකාරණා අසන්නකාරණා න සොවති. න ජීයතීති ජානිමිපි න ගච්ජති.

958-9. කිඤ්ච භියොයා – යස්ස නත්ථීති ගාථා. තත්ථ කිඤ්චනන්ති කිඤ්ච රුපාදිධම්මජාතං. කිඤ්ච භියොයා – අනිට්ඨරීති ගාථා. තත්ථ අනිට්ඨරීති අනිස්සුකී. “අනිද්ධරී” තිපි කෙච් පයන්ති. සබ්බධි සමොති සබ්බත්ථ සමො, උපෙක්ඛකොති අධිජ්ජායො. කිං චුත්තං හොති? යො සො “නත්ථී මෙ” ති න සොවති, තමහං අවිකම්පිතං පුග්ගලං පුට්ඨො සමානො අනිට්ඨරී අනනුගිද්ධො අනෙපො සබ්බධි සමොති ඉමං තස්මිං පුග්ගලෙ චතුබ්බිධමානිසංසං බුමීති.

960. කිඤ්ච භියොයා – අනෙජස්සාති ගාථා. තත්ථ නිසඬබ්බතීති පුඤ්ඤාභිසඬබ්බාරාදිසු යො කොච් සඬබ්බාරො. සො හි යස්මා නිසඬබ්බරියති නිසඬබ්බරොති වා, තස්මා “නිසඬබ්බතී” ති චුච්චති. විශාරම්භාති විවිධා පුඤ්ඤාභිසඬබ්බාරාදිකා ආරම්භා. බෙමං පස්සති සබ්බධිති සබ්බත්ථ අභයමෙව පස්සති.

961. ඵචං පස්සන්නො න සමෙසුති ගාථා. තත්ථ න වදනෙති “සදිසොහමස්මි” තිආදිනා මානවසෙන සමෙසුපි අත්තානං න වදති ඔමෙසුපි උස්සෙසුපි. නාදෙනි න නිරස්සතීති රුපාදිසු කඤ්චි ධම්මං න ගණ්හාති; න නිස්සජ්ජති. සෙසං සබ්බත්ථ පාකට්ඨෙව. ඵචං අරහත්තනිකුටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසී, දෙසනාපරියොසානෙ පඤ්චසතා සාකියකුමාරා ව කොලියකුමාරා ව එහිහික්ඛුපබ්බජ්ජාය පබ්බජ්ජතා, තෙ ගහෙත්වා භගවා මහාවනං පාවිසීති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය අත්තදණ්ඩසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

16. සාරිපුත්තසුත්තවණ්ණනා

962. න මෙ දිට්ඨොති සාරිපුත්තසුත්තං, “ථෙරපඤ්ඤසුත්ත”න්තිපි චුච්චති. කා උප්පත්ති? ඉමස්ස සුත්තස්ස උප්පත්ති – රාජගහකස්ස සෙට්ඨිස්ස වන්දනාසට්ඨකාය පටිලාභං ආදිං කත්වා තාය වන්දනාසට්ඨකාය කතස්ස පත්තස්ස ආකාසෙ උස්සාපනං ආයස්මතො පිණ්ඩොලභාරද්වාජස්ස ඉද්ධියා පත්තග්ගහණං, තස්මිං වත්ථුස්මිං

සාවකානං ඉද්ධිපටික්ඛෙපො, තිත්ථියානං භගවතා සද්ධිං පාටිභාරියං කත්තුකාමතා,
 පාටිභාරියකරණං, භගවතො සාවත්ථිගමනං, තිත්ථියානුබන්ධනං, සාවත්ථියං
 පසෙනදිනො බුද්ධුපගමනං කණ්ඩම්බපාතුභාවො, චතුත්තං පරිසානං
 තිත්ථියජයත්ථං පාටිභාරියකරණස්සුක්කනිවාරණං, යමකපාටිභාරියකරණං,
 කතපාටිභාරියස්ස භගවතො තාවතිංසභවනගමනං, තත්ථ තෙමාසං ධම්මදෙසනා,
 ආයස්මතා මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරෙන යාවිතස්ස දෙවලොකතො
 සඬකස්සනගරෙ ඔරොහණන්ති ඉමානි වත්ථුනි අන්තරන්තරෙ ච ජාතකානි
 විත්ථාරෙත්වා යාව දසසහස්සවක්කවාළදෙවතාහි පූජියමානො භගවා මජ්ඣේ
 මණ්ණියෙන සොපානෙන සඬකස්සනගරෙ ඔරුය්හ සොපානකළෙවරෙ අට්ඨාසි -

“යෙ ක්කානප්පසුතා ධීරා, නෙක්ඛම්මුපසමෙ රතා;
 දෙවාපි තෙසං පිහයන්ති, සම්බුද්ධානං සතීමත”න්ති. (ධ. ප. 181) -

ඉමිස්සා ධම්මපදගාථාය වුවිචමානාය වුත්තා. සොපානකළෙවරෙ ධීතං පන
 භගවත්තං සබ්බපඨමං ආයස්මා සාරිපුත්තො වන්දි, තතො උප්පලවණ්ණා භික්ඛුනී,
 අථාපරො ජනකායො. තත්‍ර භගවා විත්තෙසි - “ඉමිස්සං පරිසති මොග්ගල්ලානො
 ඉද්ධියා අග්ගොති පාකටො, අනුරුද්ධො දිබ්බවක්ඛුනා, පුණ්ණො
 ධම්මකථිකත්තෙන, සාරිපුත්තං පනායං පරිසා න කෙනවි ගුණෙන ඵලං අග්ගොති
 ජානාති, යංනුනාහං සාරිපුත්තං පඤ්ඤාගුණෙන පකාසෙය්‍ය”න්ති. අථ ථෙරං පඤ්ඤං
 පුච්ඡි. ථෙරො භගවතා පුච්ඡිතං පුච්ඡිතං පුච්ඡ්ජනපඤ්ඤං, සෙක්ඛපඤ්ඤං,
 අසෙක්ඛපඤ්ඤං, සබ්බං විස්සජ්ජෙසි. තදා නං ජනො “පඤ්ඤාය අග්ගො”ති
 අඤ්ඤාසි. අථ භගවා “සාරිපුත්තො න ඉදානෙව පඤ්ඤාය අග්ගො, අනිතෙපි
 පඤ්ඤාය අග්ගො”ති ජාතකං ආනෙසි.

අනිතෙ පරොසහස්සා ඉසයො වනමූලඵලාභාරා පබ්බතපාදෙ වසන්ති. තෙසං
 ආචරියස්ස ආබාධො උප්පජ්ජි, උපට්ඨානානි වත්තන්ති. ජෙට්ඨන්තෙවාසී
 “සජ්ජායහෙසජ්ජං ආහරිස්සාමි, ආචරියං අප්පමත්තා උපට්ඨහං”ති වත්වා
 මනුස්සපථං අගමාසි. තස්මිං අනාගතෙයෙව ආචරියො කාලමකාසි. තං “ඉදානි
 කාලං කරිස්සති”ති අන්තෙවාසිකා සමාපත්තිමාරබ්භ පුච්ඡිංසු. සො
 ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තිං සන්ධායාහ - “නත්ථි කිඤ්චි”ති, අන්තෙවාසිනො
 “නත්ථි ආචරියස්ස අධිගමො”ති අග්ගහෙසුං. අථ ජෙට්ඨන්තෙවාසී හෙසජ්ජං ආදාය
 ආගන්ත්වා තං කාලකතං දිස්වා ආචරියං “කිඤ්චි පුච්ඡිත්ථා”ති ආහ. ආම පුච්ඡිමිහා,
 “නත්ථි කිඤ්චි”ති ආහ, න කිඤ්චි ආචරියෙන අධිගතන්ති. නත්ථි කිඤ්චිති
 වදන්තො ආචරියො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනං පවෙදෙසි, සක්කාතබ්බො ආචරියොති.

“පරොසහස්සමිපි සමාගතානං,
 කන්දෙය්‍යං තෙ වස්සසතං අපඤ්ඤා;
 ඵකොපි සෙය්‍යො පුරිසො සපඤ්ඤො,
 යො භාසිතස්ස විජානාති අත්ථ”න්ති. (ජා. 1.1.99);

කලීතෙ ව පන භගවතා ජාතකෙ ආයස්මා සාරිපුත්තො අත්තනො
සද්ධිවිහාරිකානං පඤ්චන්තං භික්ඛුසත්තානමත්ථාය
සප්පායසෙනාසනගොවරසීලවතාදීනි පුච්ඡතුං “න මෙ දිට්ඨො ඉතො පුබ්බෙ”ති
ඉමං ථුතිගාථං ආදිං කත්වා අට්ඨ ගාථායො අභාසි. තමත්ථං විස්සජ්ජෙත්තො භගවා
තතො පරා සෙසගාථාති.

තත්ථ ඉතො පුබ්බෙති ඉතො සඬකස්සනගරෙ ඔතරණතො පුබ්බෙ.
වග්ගුවදොති සුන්දරවදො. තුසිතා ගණිමාගතොති තුසිතකායා වචිත්වා මාතුකුච්ඡිං.
ආගතත්තා තුසිතා ආගතො, ගණාවරියත්තා ගණි. සන්තුට්ඨට්ඨොන වා
තුසිතසඬබාතා දෙවලොකා ගණිං ආගතො තුසිතානං වා අරහන්තානං ගණිං
ආගතොති.

963. දුතියගාථාය සදෙවකස්ස ලොකස්ස යථා දිස්සතීති සදෙවකස්ස ලොකස්ස
විය මනුස්සානම්පි දිස්සති. යථා වා දිස්සතීති තච්ඡතො අවිපරිතතො දිස්සති
චක්ඛුමාති උත්තමචක්ඛු. එකොති පබ්බජ්ජාසඬබාතාදීහි එකො. රතීන්ති
නෙක්ඛම්මරතිආදිං.

964. තතියගාථාය බහුනම්ඨ බද්ධානන්ති ඉධ බහුනං බත්තියාදීනං සිස්සානං.
සිස්සා හි ආවරියෙ පටිබද්ධචුත්තිත්තා “බද්ධා”ති වුවචන්ති අත්ථි පඤ්ඤෙන
ආගමන්ති අත්ථිකො පඤ්ඤෙන ආගතොම්හි, අත්ථිකානං වා පඤ්ඤෙන ආගමනං,
පඤ්ඤෙන අත්ථි ආගමනං වාති.

965. චතුත්ථගාථාය විජ්ගුව්ඡතොති ජාතිආදීහි අට්ඨියතො රිත්තමාසනන්ති
විචිත්තං මඤ්චපිට්ඨං. පබ්බතානං ගුහාසු වාති පබ්බතගුහාසු වා රිත්තමාසනං
හජ්ජතොති සම්බන්ධිතබ්බං.

966. පඤ්චමගාථාය උච්චාවචෙසුති භීතපණිතෙසු. සයනෙසුති විහාරාදීසු
සෙනාසනෙසු. කීවන්තො තත්ථ හෙරවාති කිත්තකා තත්ථ භයකාරණා.
“කුවන්තො”තිපි පාඨො, කුජන්තොති වස්ස අත්ථො. න පන පුබ්බෙතාපරං
සන්ධියති.

967. ඡට්ඨගාථාය කතී පරිස්සයාති කිත්තකා උපද්දවා. අගතං දිසන්ති
නිබ්බානං. තඤ්ඤි අගතපුබ්බත්තා අගතං තථා නිද්දිසිතබ්බතො දිසා වාති. තෙන
චුත්තං “අගතං දිස”න්ති. අභිසම්භවෙති අභිභවෙය්‍ය. පන්තම්භීති පරියන්තෙ.

968-9. සත්තමගාථාය කායාස්ස බ්‍යප්පට්ඨො අස්සුති කීදිසානි තස්ස වචනානි
අස්සු. අට්ඨමගාථාය එකොදි නිපකොති එකග්ගචිත්තො පණ්ඩිතො.

970. එවං ආයස්මතා සාරිපුත්තෙන තීහි ගාථාහි භගවත්තං ථොමෙත්වා පඤ්චහි
ගාථාහි – පඤ්චසත්තානං සිස්සානමත්ථාය සෙනාසනගොවරසීලවතාදීනි පුච්ඡතො
භගවා තමත්ථං පකාසෙතුං “විජ්ගුව්ඡමානස්සා”තිආදිනා නයෙන

විස්සජ්ජනමාරද්ධො. තත්ථ පට්ඨගාථාය තාවත්ථො – ඡාතිආදීහි විජ්ගුවිජමානස්ස රිත්තාසනං සයනං සෙවනො වෙ සම්බොධිකාමස්ස සාරිපුත්ත, හික්ඛුනො යදිදං ඵාසු යො ඵාසු විහාරො යථානුධම්මං යො ච අනුධම්මො, තං තෙ පවක්ඛාමී යථා පජානං යථා පජානන්තො වදෙය්‍ය, එවං වදාමීති.

971. දුතියගාථාය පරියන්තවාරීති සීලාදීසු චතුසු පරියන්තෙසු වරමානො. ඩංසාධිපාතානන්ති පිඨගලමක්ඛිකානඤ්ච සෙසමක්ඛිකානඤ්ච. සෙසමක්ඛිකා හි තතො තතො අධිපතිත්වා බාදන්ති, තස්මා “අධිපාතා”ති වුව්චන්ති. මනුස්සඵස්සානන්ති වොරාදිඵස්සානං.

972. තතියගාථාය පරධම්මිකා නාම සත්ත සහධම්මිකවජ්ජා සබ්බෙපි බාහිරකා. කුසලානුඵසිති කුසලධම්මෙ අන්වෙසමානො.

973. චතුත්ථගාථාය ආතඬ්ඛඵස්සෙනාති රොගඵස්සෙන. සීතං අතුණ්හන්ති සීතඤ්ච උණ්හඤ්ච. සො තෙහි පුට්ඨො බහුධාති සො තෙහි ආතඬ්ඛාදීහි අනෙකෙහි ආකාරෙහි පුට්ඨො සමානොපි. අනොකොති අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණාදීනං අනොකාසභුතො.

974. එවං “හික්ඛුනො විජ්ගුවිජතො”තිආදීහි තිහි ගාථාහි පුට්ඨමත්ථං විස්සජ්ජෙත්වා ඉදාති “කායාස්ස බ්‍යප්පථයො”තිආදීනා නයෙන පුට්ඨං විස්සජ්ජෙත්තො “ථෙය්‍යං න කාරො”තිආදිමාහ. තත්ථ ඵස්සෙති ඵරෙය්‍ය. යදාච්චලත්තං මනසො විජඤ්ඤාති යං චිත්තස්ස ආච්චලත්තං විජානෙය්‍ය, තං සබ්බං “කණ්හස්ස පක්ඛො”ති විනොදයෙය්‍ය.

975. මූලම්පි තෙසං පලිබඤ්ඤා තිට්ඨෙති තෙසං කොධාතිමානානං යං අවිජ්ජාදිකං මූලං, තම්පි පලිබණ්ණත්වා තිට්ඨෙය්‍ය. අද්ධා භවන්තො අභිසම්භවෙය්‍යාති එවං පියජ්ජියං අභිභවන්තො එකංසෙනෙව අභිභවෙය්‍ය, න තත්‍ර සිථිලං පරක්කමෙය්‍යාති අධිජ්ජායො.

976. පඤ්ඤං පුරක්ඛන්වාති පඤ්ඤං පුබ්බඬ්ඛගමං කර්වා. කල්‍යාණපීතීති කල්‍යාණාය පිතියා සමන්තාගතො. චතුරො සහෙථ පරිදෙවධම්මෙති අනන්තරගාථාය වුව්චමානෙ පරිදෙවනීයධම්මෙ සහෙය්‍ය.

977. කිංසු අසිස්සාමීති කිං භුඤ්ජිස්සාමි. කුචං වා අසිස්සන්ති කුහිං වා අසිස්සාමි. දුක්ඛං වත සෙත්ථ ක්වච්ඡ සෙස්සන්ති ඉමං රත්තිං දුක්ඛං සයිං, අජ්ජ ආගමනරත්තිං කර්ථං සයිස්සං. එතෙ විතක්කෙති එතෙ පිණ්ඩපාතනිස්සිතෙ ද්වෙ, සෙනාසනනිස්සිතෙ ද්වෙති වත්තාරො විතක්කෙ. අනිකෙතවාරීති අපලිබොධවාරී නිත්තණ්හවාරී.

978. කාලෙති පිණ්ඩපාතකාලෙ පිණ්ඩපාතසංඛාතං අන්තං වා වීචරකාලෙ වීචරසංඛාතං වසනං වා ලද්ධා ධම්මෙන සමෙතාති අධිජ්ජායො. මත්තං සො

ජඤ්ඤාති පටිග්ගහණෙ ව පරිභොගෙ ව සො පමාණං ජානෙය්‍ය. ඉධාති සාසනෙ,
නිපාතමත්තමෙව වා එතං. තොසනත්ථන්ති සන්තොසත්ථං, එතදත්ථං මත්තං
ජානෙය්‍යාති වුත්තං හොති. සො තෙසු ගුත්තොති සො භික්ඛු තෙසු පච්චයෙසු
ගුත්තො. යතචාරීති සංයතවිභාරො, රක්ඛිතිරියාපථො රක්ඛිතකායචරිමනොද්චාරො
වාති වුත්තං හොති. ‘‘යතිචාරී’’තිපි පාඨො, සොයෙවත්ථො. රුසිකොති රොසිකො,
සට්ටිකොති වුත්තං හොති.

979. ඤානානුයුත්තොති අනුපන්තූප්පාදනෙන උප්පන්තාසෙවනෙන ව ඤානෙ
අනුයුත්තො. උපෙක්ඛමාරබ්භ සමාහිතත්තොති චතුත්ථජ්ඣානුපෙක්ඛං
උප්පාදෙත්වා සමාහිතවිත්තො. තක්කාසයං කුක්කුච්චියුපජිත්දෙනි කාමචිතක්කාදිං
තක්කඤ්ඤං, කාමසඤ්ඤාදිං තස්ස තක්කස්ස ආසයඤ්ඤං, හත්ථකුක්කුච්චාදිං
කුක්කුච්චියඤ්ඤං උපචජිත්දෙය්‍ය.

980. වුදිතො වච්ඡි සතිමාහිතන්දෙනි උපජ්ඣායාදීහි වාචාහි වොදිතො සමානො
සතිමා හුත්වා තං වොදනං අභිනන්දෙය්‍ය. වාවං පමුඤ්ඤෙ කුසලන්ති
ඤාණසමුට්ඨිතං වාවං පමුඤ්ඤෙය්‍ය. නාතිවෙලන්ති අතිවෙලං පන වාවං
කාලවෙලඤ්ඤං සීලවෙලඤ්ඤං අතික්කන්තං නප්පමුඤ්ඤෙය්‍ය. ජනවාදධම්මායාති
ජනවාදකථාය. න වෙනයෙය්‍යාති වෙනනං න උප්පාදෙය්‍ය.

981. අථාපරන්ති අථ ඉදාති ඉතො පරමිපි. පඤ්ච රජානීති රූපරාගාදීනි පඤ්ච
රජානි. යෙසං සතීමා විනයාය සික්ඛෙති යෙසං උපට්ඨිතස්සති හුත්වා විනයනත්ථං
තිස්සො සික්ඛා සික්ඛෙය්‍ය. එවං සික්ඛන්තො හි රූපෙසු...පෙ.... එස්සෙසු සහෙථ
රාගං, න අඤ්ඤෙති.

982. තතො සො තෙසං විනයාය සික්ඛන්තො අනුක්කමෙන – එතෙසු
ධම්මෙසුති ගාථා. තත්ථ එතෙසුති රූපාදීසු. කාලෙන සො සමීමා ධම්මං
පරිච්චංසමානොති සො භික්ඛු ය්වායං ‘‘උද්ධතෙ චිත්තෙ සමාධිස්ස
කාලො’’තිආදිනා නයෙන කාලො වුත්තො, තෙන කාලෙන සබ්බං සඤ්ඤාධම්මං
අනිච්චාදිනයෙන පරිච්චංසමානො. එකොදිභූතො විභතෙ තමං සොති සො
එකග්ගචිත්තො සබ්බං මොහාදිතමං විභතෙය්‍ය. තත්ථි එත්ථ සංසයො. සෙසං
සබ්බත්ථ පාකට්ඨමෙව.

එවං භගවා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ
පඤ්චසතා භික්ඛු අරහත්තං පත්තා, තිංසකොට්ඨසඤ්ඤානඤ්ඤං දෙවමනුස්සානං
ධම්මාහිසමයො අහොසිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය සාරිපුත්තසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො ව චතුත්ථො වග්ගො අත්ථවණ්ණනානෙය්‍ය, නාමෙන

අටියකවග්ගොති.

5. පාරායනවග්ගො

වත්ථුගාථාවණ්ණනා

983. කොසලානං පුරා රම්මාති පාරායනවග්ගස්ස වත්ථුගාථා. තාසං උප්පත්ති – අතීතෙ කිර ඛාරාණසිවාසී එකො රුක්ඛවඩ්ඪකී සකෙ ආවරියකෙ අදුතියො, තස්ස සොළස සිස්සා, එකමෙකස්ස සහස්සං අන්තෙවාසිකා. එවං තෙ සත්තරසාධිකසොළසසහස්සා ආවරියන්තෙවාසිනො සබ්බෙපි ඛාරාණසිං උපනිස්සාය ජීවිකං කප්පෙන්නා පබ්බතසම්පං ගන්ත්වා රුක්ඛෙ ගහෙත්වා තත්ථෙව නානාපාසාදවිකතියො නිට්ඨාපෙත්වා කුල්ලං බන්ධිත්වා ගඬගාය ඛාරාණසිං ආනෙත්වා සවෙ රාජා අත්ථිකො හොති, රඤ්ඤො, එකභූමිකං වා...පෙ.... සත්තභූමිකං වා පාසාදං යොජෙත්වා දෙන්නි. නො වෙ, අඤ්ඤසම්පි විකිණිත්වා පුත්තදාරං පොසෙන්නි. අථ නෙසං එකදිවසං ආවරියො “න සක්කා වඩ්ඪකිකම්මෙන නිව්වං ජීවිකං කප්පෙතුං, දුක්කරඤ්ඤි ජරාකාලෙ එතං කම්ම”න්ති වින්තෙත්වා අන්තෙවාසිකෙ ආමන්තෙසි – “තාතා, උදුම්බරාදයො, අප්පසාරරුක්ඛෙ ආනෙථා”ති. තෙ “සාධු”ති පටිස්සුණිත්වා ආනයිංසු. සො තෙහි කට්ඨසකුණං කත්වා තස්ස අබ්භන්තරං පවිසිත්වා යන්තං පුරෙසි. කට්ඨසකුණො සුපණ්ණරාජා විය ආකාසං ලඬ්ඨිත්වා වනස්ස උපරි වරිත්වා අන්තෙවාසිනං පුරතො ඔරුහි. අථ ආවරියො සිස්සෙ ආහ – “තාතා, ඊදිසානි කට්ඨවාහනානි කත්වා සක්කා සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං ගහෙතුං, තුම්හෙපි, තාතා, එතානි කරොථ, රජ්ජං ගහෙත්වා ජීවිස්සාම, දුක්ඛං වඩ්ඪකිසිප්පෙන ජීවිතු”න්ති. තෙ තථා කත්වා ආවරියස්ස පටිවෙදෙසුං. තතො නෙ ආවරියො ආහ – “කතමං, තාතා, රජ්ජං ගණ්භාමා”ති? “ඛාරාණසිරජ්ජං ආවරියා”ති. “අලං, තාතා, මා එතං රුච්චි, මයඤ්ඤි තං ගහෙත්වාපි ‘වඩ්ඪකිරාජා වඩ්ඪකියුචරාජා’ති වඩ්ඪකිවාදා න මුච්චිස්සාම, මහන්තො ජම්බුදීපො, අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡාමා”ති.

තතො සපුත්තදාරා කට්ඨවාහනානි, අභිරුහිත්වා සප්පාචුධා හුත්වා හිමවන්තාහිමුඛා ගන්ත්වා හිමවති අඤ්ඤතරං නගරං පවිසිත්වා රඤ්ඤො නිවෙසනෙයෙව පවිචුට්ඨහංසු. තෙ තත්ථ රජ්ජං ගහෙත්වා ආවරියං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිංසු. සො “කට්ඨවාහනො රාජා”ති පාකටො අහොසි. තම්පි නගරං තෙන ගහිතත්තා “කට්ඨවාහනනගර”න්ත්වෙව නාමං ලභි, තථා සකලරට්ඨමිපි. කට්ඨවාහනො රාජා ධම්මිකො අහොසි, තථා යුචරාජා අමච්චට්ඨානෙසු ව යපිතා සොළස සිස්සා. තං රට්ඨං රඤ්ඤො චතුහි සඬග්ගවත්ථුහි සඬගය්හමානං අතිවිය ඉද්ධං ඒතං නිරුපද්දවඤ්ච අහොසි. නාගරා ජානපදා රාජානඤ්ච රාජපරිසඤ්ච අතිවිය මමායිංසු “හද්දකො නො රාජා ලද්ධො, හද්දිකා රාජපරිසා”ති.

අථෙකදිවසං මජ්ඣිමදෙසතො වාණිජා හණ්ඩං ගහෙත්වා කට්ඨවාහනනගරං ආගමංසු පණ්ණාකාරඤ්ච ගහෙත්වා රාජානං පස්සිංසු. රාජා “කුතො ආගතත්ථා”ති

සබ්බං පුච්ඡී. “බාරාණසීතො දෙවා”ති. සො තත්ථ සබ්බං පචත්තිං පුච්ඡත්වා – “තුම්භාකං රඤ්ඤො සද්ධිං මම මිත්තභාවං කරොථා”ති ආහ. තෙ “සාධු”ති සම්පට්ඨිණිංසු. සො තෙසං පරිබ්බයං දත්වා ගමනකාලෙ සම්පත්තෙ පුන ආදරෙන වත්වා විස්සජ්ජෙසී. තෙ බාරාණසීං ගන්ත්වා තස්ස රඤ්ඤො ආරොවෙසුං. රාජා “කට්ඨවාහනරට්ඨා ආගතානං වාණිජකානං අජ්ජතග්ගෙ සුඛකං මුඤ්ඤාමි”ති හෙරි. වරාපෙත්වා “අත්ථු මෙ කට්ඨවාහනො මිත්තො”ති ද්වෙපි අදිට්ඨමිත්තා අහෙසුං. කට්ඨවාහනොපි ව සකනගරෙ හෙරි. වරාපෙසී – “අජ්ජතග්ගෙ බාරාණසීතො ආගතානං වාණිජකානං සුඛකං මුඤ්ඤාමි, පරිබ්බයො ව නෙසං දාතබ්බො”ති. තතො බාරාණසීරාජා කට්ඨවාහනස්ස ලෙඛං පෙසෙසී “සවෙ තස්මිං ජනපදෙ දට්ඨුං වා සොතුං වා අරහරූපං කිඤ්චි අච්ඡරියං උජ්ජජ්ජති, අම්හෙපි දක්ඛාපෙනු ව සාවෙනු වා”ති. සොපිස්ස තට්ඨ පටිලෙඛං පෙසෙසී. එවං තෙසං කතිකං කත්වා වසන්තානං කදාපි කට්ඨවාහනස්ස අතිමහග්ගො අච්චන්තසුබ්බා කම්බලා උජ්ජජ්ජිංසු බාලසූරියරස්මිසදිසා වණ්ණෙන. තෙ දිස්වා රාජා “මම සභායස්ස පෙසෙමි”ති දන්තකාරෙහි අට්ඨ දන්තකරණ්ඩකෙ ලිඛාපෙත්වා තෙසු කරණ්ඩකෙසු තෙ කම්බලෙ පක්ඛිපිත්වා ලාබාවරියෙහි බහි ලාබාගොළකසදිසෙ කාරාපෙත්වා අට්ඨපි ලාබාගොළකෙ සමුග්ගෙ පක්ඛිපිත්වා වත්ථෙන වෙදෙත්වා රාජමුද්දිකාය ලඤ්ජෙත්වා “බාරාණසීරඤ්ඤො දෙවා”ති අමච්චෙ පෙසෙසී. ලෙඛඤ්ච අදාසී “අයං පණ්ණාකාරො නගරමජ්ඣෙ අමච්චපරිවුතෙන පෙක්ඛිතබ්බො”ති.

තෙ ගන්ත්වා බාරාණසීරඤ්ඤො අදංසු. සො ලෙඛං වාචෙත්වා අමච්චෙ සන්නිපාතෙත්වා නගරමජ්ඣෙ රාජභිගණෙ ලඤ්ජනං හින්දිත්වා පලිවෙදනං අපනෙත්වා සමුග්ගං විවරිත්වා අට්ඨ ලාබාගොළකෙ දිස්වා “මම සභායො ලාබාගොළකෙහි කීළනකබාලකානං විය මය්හං ලාබාගොළකෙ පෙසෙසී”ති මඬකු හුත්වා එකං ලාබාගොළකං අත්තනො නිසින්නාසනෙ පහරි. තාවදෙව ලාබා පරිපති, දන්තකරණ්ඩකො විවරං දත්වා ද්වෙභාගො අහොසී. සො අබ්භන්තරෙ කම්බලං දිස්වා ඉතරෙපි විවරි සබ්බත්ථ තට්ඨ අහොසී. එකමෙකො කම්බලො දීසතො සොළසහත්ථො විත්ථාරතො අට්ඨහත්ථො. පසාරිතෙ කම්බලෙ රාජභිගණං සූරියජ්ජහාය ඔහාසිතමිව අහොසී. තං දිස්වා මහාජනො අභිගුලියො විධුනි, වෙලුක්ඛෙපඤ්ච අකාසී, “අම්භාකං රඤ්ඤො අදිට්ඨසභායො කට්ඨවාහනරාජා එවරූපං පණ්ණාකාරං පෙසෙසී, යුත්තං එවරූපං මිත්තං කාතු”න්ති අත්තමනො අහොසී. රාජා වොහාරිකෙ පක්කොසාපෙත්වා එකමෙකං කම්බලං අග්ඝාපෙසී, සබ්බෙපි අනග්ගො අහෙසුං. තතො විත්තෙසී – “පච්ඡා පෙසෙන්නෙන පට්ඨං පෙසිතපණ්ණාකාරතො අතිරෙකං පෙසෙතුං වට්ටති, සභායෙන ව මෙ අනග්ගො පණ්ණාකාරො පෙසිතො, කිං නු, බො, අහං සභායස්ස පෙසෙය්”න්ති? තෙන ව සමයෙන කස්සපො භගවා උජ්ජජ්ජිත්වා බාරාණසීයං විහරති. අථ රඤ්ඤො එතදහොසී – “වත්ථුත්තයරතනතො අඤ්ඤං උත්තමරතනං නත්ථි, හන්දාහං වත්ථුත්තයරතනස්ස උජ්ජන්තභාවං සභායස්ස පෙසෙමි”ති. සො –

“බුද්ධො ලොකෙ සමුජ්ජන්තො, හිතාය සබ්බපාණිනං;
ධම්මො ලොකෙ සමුජ්ජන්තො, සුඛාය සබ්බපාණිනං;

සඬිසො ලොකෙ සමුප්පන්නො, පුඤ්ඤක්ඛේත්තං අනුත්තර''න්ති. —

ඉමං ගාථං, යාව අරහත්තං, තාව එකහික්ඛුස්ස පටිපත්තිඤ්ච සුවණ්ණපට්ටෙ ජාතිහිඬුලකෙන ලිබාපෙත්වා සත්තරතනමයෙ සමුග්ගෙ පක්ඛිපිත්වා තං සමුග්ගං මණ්ඩමයෙ සමුග්ගෙ, මණ්ඩමයං මසාරගල්ලමයෙ, මසාරගල්ලමයං ලොහිතඬුගමයෙ, ලොහිතඬුගමයං, සුවණ්ණමයෙ, සුවණ්ණමයං රජතමයෙ, රජතමයං දන්තමයෙ, දන්තමයං සාරමයෙ, සාරමයං සමුග්ගං පෙළාය පක්ඛිපිත්වා පෙළං දුස්සෙන වෙයේත්වා ලඤ්ජේත්වා මත්තවරවාරණං සොවණ්ණද්ධපං සොවණ්ණාලඬුකාර හෙමජාලසඤ්ජන්තං කාරෙත්වා තස්සුපරි පල්ලඬුකං පඤ්ඤාපෙත්වා පල්ලඬුකෙ පෙළං ආරොපෙත්වා සෙනවිජත්තෙන ධාරියමානෙන සබ්බගන්ධපුප්ඵාදීහි පූජාය කරියමානාය සබ්බතාළාවචරෙහි ථුතිසතානි ගායමානෙහි යාව අත්තනො රජ්ජසිමා, තාව මග්ගං අලඬුකාරාපෙත්වා සයමෙව නෙසි. තත්ත ව යත්වා සාමන්තරාජුතං පණ්ණාකාරං පෙසෙසි — “එවං සක්කරොන්තෙහි අයං පණ්ණාකාරො පෙසෙතබ්බො” ති. තං සුත්වා තෙ තෙ රාජානො පටිමග්ගං ආගන්ත්වා යාව කට්ඨවාහනස්ස රජ්ජසිමා, තාව නයිංසු.

කට්ඨවාහනොපි සුත්වා පටිමග්ගං ආගන්ත්වා තථෙව පුප්පේත්තො නගරං පවෙසෙත්වා අමච්චෙ ව නාගරෙ ව සන්නිපාතාපෙත්වා රාජඬුගණෙ පලිවෙය්නදුස්සං අපනෙත්වා පෙළං විවරිත්වා පෙළාය සමුග්ගං පස්සිත්වා අනුපුබ්බෙන සබ්බසමුග්ගෙ විවරිත්වා සුවණ්ණපට්ටෙ ලෙඬං පස්සිත්වා “කප්පසතසහස්සෙහි අතිදුල්ලහං මම සභායො පණ්ණාකාරරතනං පෙසෙසි” ති අත්තමනො හුත්වා “අසුතපුබ්බං වත සුණ්ඨිහා ‘බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො’ ති, යංනුනාහං ගන්ත්වා බුද්ධඤ්ච පස්සෙය්‍යං ධම්මඤ්ච සුණෙය්‍ය” ති වින්තෙත්වා අමච්චෙ ආමන්තෙසි — “බුද්ධධම්මසඬුසරතනානි කිර ලොකෙ උප්පන්නානි, කිං කාතබ්බං මඤ්ඤං” ති. තෙ ආහංසු — “ඉධෙව තුම්හෙ, මහාරාජ, හොථ, මයං ගන්ත්වා පවත්තිං ජාතිස්සාමා” ති.

තතො සොළසසහස්සපරිවාරා සොළස අමච්චා රාජානං අභිවාදෙත්වා “යදි බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො පුත දස්සනං නත්ථි, යදි න උප්පන්නො, ආගමිස්සාමා” ති නිග්ගතා. රඤ්ඤො පත භාගිනෙය්‍යො පච්ඡා රාජානං වන්දිත්වා “අහමපි ගච්ඡාමි” ති ආහ. තාත, ත්වං තත්ථ බුද්ධුප්පාදං ඤත්වා පුත ආගන්ත්වා මම ආරොචෙහිති. සො “සාධු” ති සම්පට්චින්නවා අගමාසි. තෙ සබ්බෙපි සබ්බත්ථ එකරත්තිවාසෙන ගන්ත්වා බාරාණසිං පත්තා. අසම්පත්තෙස්වෙව ව තෙසු භගවා පරිනිබ්බාසි. තෙ “කො බුද්ධො, කුහිං බුද්ධො” ති සකලවිහාරං ආභිණ්ඩන්තා සම්මුඛසාවකෙ දිස්වා පුච්ඡිංසු. තෙ නෙසං “බුද්ධො පරිනිබ්බුතො” ති ආචික්ඛිංසු. තෙ “අහො දුරද්ධානං ආගන්ත්වා දස්සනමත්තමපි න ලහිමිහා” ති පරිදෙවමානා “කිං, හන්තෙ, කොච්ඡි භගවතා දින්තඔවාදො අත්ථි” ති පුච්ඡිංසු. ආම, උපාසකා අත්ථි, සරණත්තයෙ පතිට්ඨාතබ්බං, පඤ්චසීලානි සමාදාතබ්බානි, අට්ඨඬුගසමන්තාගතො උපොසථො උපවසිතබ්බො, දානං දාතබ්බං, පබ්බජිතබ්බන්ති. තෙ සුත්වා තං භාගිනෙය්‍යං අමච්චං යපෙත්වා සබ්බෙ පබ්බජිංසු.

භාගිනෙයොසා පරිභොගධාතුං ගහෙත්වා කට්ඨවාහනරට්ඨාහිමුඛො පක්කාමි.
 පරිභොගධාතු නාම බොධිරුක්ඛපත්තච්චරාදීනි. අයං පන භගවතො ධම්මකරණං
 ධම්මධරං විනයධරමෙකං ථෙරඤ්ච ගහෙත්වා පක්කාමි, අනුපුබ්බෙන ච නගරං
 ගන්ත්වා ‘‘බුද්ධො ලොකෙ උප්පන්නො ච පරිනිබ්බුත්තො චා’’ති රඤ්ඤො
 ආරොචෙත්වා භගවතා දින්නොවාදං ආචික්ඛි. රාජා ථෙරං උපසඬකමිත්වා ධම්මං
 සුත්වා විහාරං කාරාපෙත්වා චෙතියං පතිට්ඨාපෙත්වා බොධිරුක්ඛං රොපෙත්වා
 සරණත්තයෙ පඤ්චස්ස ච නිව්ච්ඡිලෙස්ස පතිට්ඨාය අට්ඨඬගුපෙතං උපොසථං
 උපවසන්නො දානාදීනි දෙන්නො යාවතායුකං යත්වා කාමාවචරදෙවලොකෙ
 නිබ්බත්ති. තෙපි සොළසසහස්සා පබ්බජිත්වා පුට්ඨජනකාලකිරියං කත්වා තස්සෙව
 රඤ්ඤො පරිවාරා සම්පජ්ජිංසු.

තෙ එකං බුද්ධන්තරං දෙවලොකෙ බෙපෙත්වා අම්භාකං භගවති
 අනුප්පන්නෙයෙව දෙවලොකතො චචිත්වා ආචරියො පසෙනදිරඤ්ඤො පිතු
 පුරොහිතස්ස පුත්තො ජාතො නාමෙන ‘‘බාවරී’’ති, තිහි මහාපුරිසලක්ඛණෙනි
 සමන්තාගතො තිණ්ණං වෙදානං පාරගු, පිතුතො ච අච්චයෙන පුරොහිතට්ඨානෙ
 අට්ඨාසි. අවසෙසාපි සොළසාධිකසොළසසහස්සා තත්ථෙව සාවත්ථියා
 බ්‍රාහ්මණකුලෙ නිබ්බත්තා. තෙස්ස සොළස ජෙට්ඨන්තෙවාසිනො බාවරීස්ස සන්තිකෙ
 සිප්පං උග්ගහෙස්ස, ඉතරෙ සොළසසහස්සා තෙසංයෙව සන්තිකෙති එවං තෙ පුනපි
 සබ්බෙ සමාගච්ජිංසු. මහාකොසලරාජාපි කාලමකාසි, තතො පසෙනදිං රජ්ජෙ
 අභිසිඤ්චිංසු. බාවරී තස්සාපි පුරොහිතො අහොසි. රාජා පිතරා දින්නඤ්ච අඤ්ඤඤච
 හොගං බාවරීස්ස අදාසි. සො හි දහරකාලෙ තස්සෙව සන්තිකෙ සිප්පං උග්ගහෙසි.
 තතො බාවරී රඤ්ඤො ආරොචෙසි – ‘‘පබ්බජිස්සාමහං, මහාරාජා’’ති. ‘‘ආචරිය,
 තුම්හෙස්ස ඨිතෙස්ස මම පිතා ඨිතො විය හොති, මා පබ්බජිත්ථා’’ති. ‘‘අලං, මහාරාජ,
 පබ්බජිස්සාමි’’ති. රාජා වාරෙතුං අසක්කොන්නො ‘‘සායං පාතං මම දස්සනට්ඨානෙ
 රාජ්ජයානෙ පබ්බජ්ථා’’ති යාචි. ආචරියො සොළසසහස්සපරිවාරෙහි සොළසහි
 සිස්සෙහි සද්ධිං තාපසපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා රාජ්ජයානෙ වසි, රාජා චතුහි පච්චයෙහි
 උපට්ඨහති. සායං පාතඤ්චස්ස උපට්ඨානං ගච්ඡති.

අථෙකදිවසං අන්තෙවාසිනො ආචරියං ආහංසු – ‘‘නගරසමීපෙ වාසො නාම
 මහාපලිබොධො, විජනසම්පාතං ආචරිය ඔකාසං ගච්ඡාම, පන්තසෙනාසනවාසො
 නාම බහුපකාරො පබ්බජිතාන’’න්ති. ආචරියො ‘‘සාධු’’ති සම්පට්ඨිත්වා රඤ්ඤො
 ආරොචෙසි. රාජා තික්ඛත්තුං වාරෙත්වා වාරෙතුං අසක්කොන්නො
 ද්වෙසතසහස්සානි කහාපණානි දත්වා ද්වෙ අමච්චෙව ආණාපෙසි ‘‘යත්ථ ඉසිගණො
 වාසං ඉච්ඡති, තත්ථ අස්සමං කත්වා දෙථා’’ති. තතො ආචරියො
 සොළසාධිකසොළසසහස්සජ්චලපරිවුතො අමච්චෙහි අනුග්ගහමානො
 උත්තරජනපදා දක්ඛිණජනපදාහිමුඛො අගමාසි. තමත්ථං ගහෙත්වා ආයස්මා
 ආනන්දො සඬගීතිකාලෙ පාරායනවග්ගස්ස නිදානං ආරොපෙන්නො ඉමා ගාථායො
 අහාසි.

තත්ථ කොසලානං පුරාති කොසලරට්ඨස්ස නගරා, සාවත්ථිතොති වුත්තං
හොති. ආකිඤ්චඤ්ඤන්ති අකිඤ්චනභාවං, පරිග්ගහුපකරණවිවෙකන්ති වුත්තං
හොති.

984. සො අස්සකස්ස විසයෙ, අළකස්ස සමාසනෙති සො බ්‍රාහ්මණො
අස්සකස්ස ව අළකස්ස වාති ද්විත්තමිපි රාජුනං සමාසන්තෙ විසයෙ ආසන්තෙ
රට්ඨෙ, ද්විත්තමිපි රට්ඨානං මජ්ඣෙකි අධිප්පායො. ගොධාවරී කුලෙති
ගොධාවරියා නදියා කුලෙ. යත්ථ ගොධාවරී ද්විධා හිජ්ජිත්වා තියොජනප්පමාණං
අන්තරදීපමකාසි සබ්බං කපිට්ඨවනසඤ්ජන්තං, යත්ථ පුබ්බෙසරහඬිගාදයො වසිංසු,
තස්මිං දෙසෙති අධිප්පායො. සො කිර තං පදෙසං දිස්වා ‘අයං පුබ්බසමණාලයො
පබ්බජිතසාරුප්ප’න්ති අමච්චානං නිවෙදෙසි. අමච්චා භූමිග්ගහණත්ථං
අස්සකරඤ්ඤො සතසහස්සං, අළකරඤ්ඤො සතසහස්සං අදංසු. තෙ තඤ්ච පදෙසං
අඤ්ඤඤච ද්වියොජනමත්තන්ති සබ්බමිපි පඤ්චයොජනමත්තං පදෙසං අදංසු.
තෙසං කිර රජ්ජසිමන්තරෙ සො පදෙසො හොති. අමච්චා තත්ථ අස්සමං කාරෙත්වා
සාවත්ථිතො ව අඤ්ඤමිපි ධනං ආහරාපෙත්වා ගොවරගාමං නිවෙසෙත්වා අගමංසු.
උඤ්ඡෙ න ව එලෙන වාති උඤ්ජාවරියාය ව වනමූලඵලෙන ව. තස්මා වුත්තං
“තස්සෙව උපනිස්සාය, ගාමො ව විපුලො අහු”ති.

985. තත්ථ තස්සාති තස්ස ගොධාවරීකුලස්ස, තස්ස වා බ්‍රාහ්මණස්ස
උපයොගත්ථෙ වෙතං සාමිච්චනං, තං උපනිස්සායාති අත්ථො. තතො ඡාතෙන
ආයෙන, මහායඤ්ඤමකප්පයිති තස්මිං ගාමෙ කසිකම්මාදිනා සතසහස්සං ආයො
උප්පජ්ජි, තං ගහෙත්වා කුටුම්භිකා රඤ්ඤො අස්සකස්ස සන්තිකං අගමංසු “සාදියතු
දෙවො ආය”න්ති. සො “නාහං සාදියාමි, ආවරියස්සෙව උපනෙථා”ති ආහ.
ආවරියොපි තං අත්තතො අග්ගහෙත්වා දානයඤ්ඤං අකප්පයි. එවං සො සංවච්ඡරෙ
සංවච්ඡරෙ දානමදාසි.

986. මහායඤ්ඤන්ති ගාථායත්ථො – සො එවං සංවච්ඡරෙ සංවච්ඡරෙ
දානයඤ්ඤං යජන්තො එකස්මිං සංවච්ඡරෙ තං මහායඤ්ඤං යජිත්වා තතො ගාමා
නික්ඛම්ම පුන පාවිසි අස්සමං. පට්ටධො ව පණ්ණසාලං පටිසිත්වා “සුට්ඨු
දින්න”න්ති දානං අනුමජ්ජන්තො නිසීදි. එවං තස්මිං පටිපට්ඨමිහි තරුණාය
බ්‍රාහ්මණියා සරෙ කම්මං අකාතුකාමාය “එසො, බ්‍රාහ්මණ, බාවරී ගොධාවරීතීරෙ
අනුසංවච්ඡරං සතසහස්සං විස්සජ්ජෙති, ගච්ඡ තතො පඤ්චසතානි යාවිත්වා දාසිං
මෙ ආනෙහී”ති පෙසිතො අඤ්ඤො ආගඤ්ජි බ්‍රාහ්මණොති.

987-8. උග්ගට්ඨපාදොති මග්ගගමනෙන සට්ඨපාදතලො, පණ්ණිකාය වා
පණ්ණිකං, ගොප්ඵකෙන වා ගොප්ඵකං, ජණ්ණුකෙන වා ජණ්ණුකං ආහච්ච
සට්ඨපාදො. සුඛඤ්ච කුසලං පුච්ඡිති සුඛඤ්ච කුසලඤ්ච පුච්ඡි “කච්චි තෙ, බ්‍රාහ්මණ,
සුඛං, කච්චි කුසලං”න්ති.

989-91. අනුජානානීති අනුමඤ්ඤානි සද්දහානි. සත්තධානි සත්තවිධෙන.
අභිසංඛරිත්වානි ගොමයවනපුප්ඵකුසනිණාදීනි ආදාය සීසං සීසං බාවරිස්ස
අස්සමද්වාරං ගන්ත්වා ගොමයෙන භූමිං උපලිම්පිත්වා පුප්ඵානි විකිරිත්වා තිණානි
සන්ථරිත්වා වාමපාදං කමණ්ඩුලුදකෙන ධොවිත්වා සත්තපාදමත්තං ගන්ත්වා
අත්තනො පාදතලෙ පරාමසන්තො ඵවරූපං කුහනං කත්වානි චුත්තං හොති. හෙරවං
සො අකිත්තයිති භයජනකං වචනං අකිත්තයි, “සචෙ මෙ යාවමානස්සා”ති ඉමං
ගාථමහාසීති අධිජ්ජායො. දුක්ඛිතොති දොමනස්සජාතො.

992-4. උස්සුස්සනීති තස්ස තං වචනං කදාපි සච්චං භවෙය්‍යාති මඤ්ඤමානො
සුස්සනි. දෙවතානි අස්සමෙ අධිවත්ථා දෙවතා ඵව. මුද්ධනි මුද්ධපාතෙ වානි මුද්ධෙ
වා මුද්ධපාතෙ වා.

995-6. හොති වරහි ජානාතීති හොති චෙ ජානාති. මුද්ධාධිපාතඤ්චානි
මුද්ධපාතඤ්ච. ඤාණමෙත්ථානි ඤාණං මෙ ඵත්ථ.

998. පුරාති ඵකුනතිංසවස්සවයකාලෙ. බාවරිබ්‍රාහ්මණෙ පන ගොධාවරීතීරෙ
වසමානෙ අට්ඨන්තං වස්සානං අච්චයෙන බුද්ධො ලොකෙ උදපාදි. අපච්චොති
අනුචංසො.

999. සබ්බාහිඤ්ඤාබලජ්ජත්තොති සබ්බාහිඤ්ඤාය බලජ්ජත්තො, සබ්බා වා
අභිඤ්ඤායො ච බලානි ච පත්තො. විමුත්තොති ආරම්මණං කත්වා පචත්තියා
විමුත්තවිත්තො.

1001-3. සොකස්සානි සොකො අස්ස. පහුතපඤ්ඤානි මහාපඤ්ඤා.
වරභූරිමෙධසොති උත්තමවිපුලපඤ්ඤා භූතෙ අභිරතවරපඤ්ඤා වා. විධුරොති
විගතධුරො, අජ්ජට්ඨොති චුත්තං හොති.

1004-9. මත්තපාරගෙති වෙදපාරගෙ. පස්සවිහොති පස්සථ අජානතන්ති
අජානන්තානං. ලක්ඛණානි ලක්ඛණානි. බ්‍යාක්ඛාතානි කථිතානි, විත්ථාරිතානීති
චුත්තං හොති. සමත්තානි සමත්තානි, පරිපුණ්ණානීති චුත්තං හොති. ධම්මෙන
මනුසාසනීති ධම්මෙන අනුසාසනීති.

1011. ජාතිං ගොත්තඤ්ච ලක්ඛණන්ති “කීව චිරං ජාතො”ති මම ජාතිඤ්ච
ගොත්තඤ්ච ලක්ඛණඤ්ච. මත්තෙ සිස්සෙති මයා පරිචිතවෙදෙ ච මම සිස්සෙ ව.
මනසායෙව පුච්ඡ්ථානි ඉමෙ සත්ත පඤ්ඤෙ විත්තෙනෙව පුච්ඡ්ථ.

1013-8. තිස්සමෙත්තෙය්‍යොති ඵකොයෙව ඵස නාමගොත්තවසෙන චුත්තො.
දුභයොති උභො. පච්චෙකගණිතොති විසුං විසුං ගණවත්තො. පුබ්බවාසනවාසිතානි
පුබ්බෙ කස්සපස්ස භගවතො සාසනෙ පබ්බජිත්වා.
ගතපච්චාගතවත්තපුඤ්ඤවාසනාය වාසිතවිත්තා. පුරමාහිස්සනීන්ති
මාහිස්සනිනාමිකං පුරං, නගරන්ති චුත්තං හොති. තඤ්ච නගරං පට්ටිඨානි

අධිප්පායො, එවං සබ්බත්ථං. ගොනද්ධන්ති ගොධපුරස්ස නාමං. වනසව්හයන්ති පවනනගරං වුච්චති, “වනසාවත්ථී”න්ති එකෙ. එවං වනසාවත්ථීතො කොසම්බිං, කොසම්බිතො ව සාකෙතං අනුප්පත්තානං කිර තෙසං සොළසන්තං ජට්ඨානං ඡයොජනමත්තා පරිසා අහොසි.

1019. අථ හගවා “බාවරිස්ස ජට්ඨා මහාජනං සංවඩ්ඨෙත්තා ආගච්ඡන්ති, න ව තාව තෙසං ඉන්ද්‍රියානි පරිපාකං ගච්ඡන්ති, නාපි අයං දෙසො සප්පායො, මගධබෙත්තෙ පන තෙසං පාසාණකචෙතියං සප්පායං. තත්‍ර හි මයි ධම්මං. දෙසෙත්තෙ මහාජනස්ස ධම්මාභිසමයො භවිස්සති, සබ්බනගරානි ව පවිසිත්වා ආගච්ඡන්තා බහුතරෙන ජනෙන ආගමිස්සන්ති” ති භික්ඛුසඤ්ජපරිවුතො සාවත්ථීතො රාජගහාභිවුබ්බො අගමාසි. තෙපි ජට්ඨා සාවත්ථී ආගන්ත්වා විහාරං පවිසිත්වා “කො බුද්ධො, කුභිං බුද්ධො” ති විචින්නා ගන්ධකුට්ඨුලං ගන්ත්වා හගවතො පදනික්ඛෙපං දිස්වා “රත්තස්ස හි උක්කුට්ඨං පදං භවෙ...පෙ.... විවට්ඨච්ඡදස්ස ඉදම්දිසං පද”න්ති (අ. නි. අට්ඨ. 1.1.260-261; ධ. ප. අට්ඨ. 1.20 සාමාවතීවත්ථු; විසුද්ධි. 1.45) “සබ්බඤ්ඤා බුද්ධො” ති නිට්ඨං ගතා. හගවාපි අනුපුබ්බෙන සෙතඛ්‍යකපිලවත්ථුආදීනි නගරානි පවිසිත්වා මහාජනං සංවඩ්ඨෙත්තො පාසාණකචෙතියං ගතො. ජට්ඨාපි තාවදෙව සාවත්ථීතො නික්ඛමිත්වා සබ්බානි තානි නගරානි පවිසිත්වා පාසාණකචෙතියමෙව අගමංසු. තෙන වුත්තං “කොසම්බිඤ්ඤාපි සාකෙතං, සාවත්ථීඤ්ච පුරුත්තමං. සෙතඛ්‍යං කපිලවත්ථු”න්තිආදි.

1020. තත්ථ මාගධං පුරන්ති මගධපුරං රාජගහන්ති අධිප්පායො. පාසාණකං චෙතියන්ති මහතො පාසාණස්ස උපරි පුබ්බෙ දෙවට්ඨානං අහොසි. උප්පන්නෙ පන හගවති විහාරො ජාතො. සො තෙනෙව පුරිමවොහාරෙන “පාසාණකං චෙතිය”න්ති වුච්චති.

1021. තසිතොවුදකන්ති තෙ හි ජට්ඨා වෙගසා හගවන්තං අනුබන්ධමානා සායං ගතමග්ගං පාතො, පාතො ගතමග්ගඤ්ච සායං ගච්ඡන්තා “එත්ථ හගවා” ති සුත්වා අතිවිය පිතිපාමොජ්ජජාතා තං චෙතියං අභිරුහිංසු. තෙන වුත්තං “තුරිතා පබ්බතමාරුහු”න්ති.

1024. එකමන්තං ධීතො හට්ඨොති තස්මිං පාසාණකෙ චෙතියෙ සක්කෙන මාපිතමහාමණ්ඩපෙ නිසින්නං හගවන්තං දිස්වා “කච්චි ඉසයො බමනීය” තිආදිනා නයෙන හගවතා පටිසම්මොදනීයෙ කතෙ “බමනීයං හො ගොතමා” තිආදිහි සයම්පි පටිසන්ථාරං කත්වා අපීතො ජෙට්ඨන්තෙවාසී එකමන්තං ධීතො හට්ඨවිත්තො හුත්වා මනොපඤ්ඤෙ පුච්ඡි.

1025. තත්ථ ආදිස්සාති “කතිවස්සො” ති එවං උද්දිස්ස. ඡම්මනන්ති “අම්හාකං ආවරියස්ස ජාතිං බුහි” ති පුච්ඡති. පාරමිත්ති නිට්ඨාගමනං.

1026-7. වීසං වස්සසතන්ති වීසතිවස්සාධිකං වස්සසතං. ලක්ඛණෙනි මහාපුරිසලක්ඛණෙ. එතස්මිං ඉතො පරෙසු ච ඉතිහාසාදීසු අනවයොති අධිප්පායො පරපදං වා ආනෙන්වා තෙසු පාරමිං ගතොති යොජෙනබ්බං. පඤ්චසතානි වාවෙනීති පකතිඅලසදුම්මෙධමාණවකානං පඤ්චසතානි සයං මත්තෙ වාවෙනි. සධම්මෙනි එකෙ බ්‍රාහ්මණධම්මෙ, තෙවිජ්ජකෙ පාවචනෙනි වුත්තං හොති.

1028. ලක්ඛණානං පච්චයන්ති ලක්ඛණානං විත්ථාරං, “කතමානි තානිස්ස ගත්තෙ තිණි ලක්ඛණානි” ති පුච්ඡති.

1030-31. පුච්ඡඤ්ඤිති පුච්ඡමානං කමෙතං පටිභාසනීති දෙවාදීසු කං පුග්ගලං එතං පඤ්ඤවචනං පටිභාසනීති.

1032-33. එවං බ්‍රාහ්මණො පඤ්චන්තං පඤ්භානං වෙය්‍යාකරණං සුත්වා අවසෙසෙ ද්වෙ පුච්ඡන්තො “මුද්ධං මුද්ධාධිපාතඤ්ඤවා” ති ආහ. අපස්ස භගවා තෙ බ්‍යාකරොන්තො “අවිජ්ජා මුද්ධා” ති ගාථමාහ. තත්ථ යස්මා චතුසු සච්චෙසු අඤ්ඤාණභූතා අවිජ්ජා සංසාරස්ස සීසං, තස්මා “අවිජ්ජා මුද්ධා” ති ආහ. යස්මා ච අරහත්තමග්ගවිජ්ජා අත්තනා සහජාතෙහි සද්ධාසතිසමාධිකත්තුකමානාජන්දවිරියෙහි සමන්තාගතා ඉන්ද්‍රියානං එකරසට්ඨභාවමුපගතත්තා තං මුද්ධං අධිපාතෙති, තස්මා “ධිජ්ජා මුද්ධාධිපාතිනී” ති ආදිමාහ.

1034-8. තතො වෙදෙන මහතාති අප් ඉමං පඤ්භවෙය්‍යාකරණං සුත්වා උප්පන්නාය මහාපීතියා සන්ථම්භිත්වා අලීනභාවං, කායචිත්තානං උදග්ගං පත්වාති අත්ථො. පතිත්වා ච “බාවරී” ති ඉමං ගාථමාහ. අප් නං අනුකම්පමානො භගවා “සුඛිතො” ති ගාථමාහ. වත්වා ච “බාවරීස්ස වා” ති සබ්බඤ්ඤපචාරණං පචාරෙසී. තත්ථ සබ්බෙසන්ති අනවසෙසානං සොළසසහස්සානං. තත්ථ පුච්ඡී තථාගතන්ති තත්ථ පාසාණකෙ වෙතියෙ, තත්ථ වා පරිසාය, තෙසු වා පචාරිතෙසු අජිතො පයමං පඤ්භං පුච්ඡීති. සෙසං සබ්බගාථාසු පාකට්ඨමෙවාති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය වත්ථුගාථාවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

1. අජිතසුත්තවණ්ණනා

1039. තස්මිං පන පඤ්ඤෙන නිවුතොති පටිච්ඡාදිතො. කිස්සාහිලෙපනං බුසිති කිං අස්ස ලොකස්ස අහිලෙපනං වදෙසී.

1040. වෙච්චිජා පමාදා නප්පකාසනීති මච්ඡරියහෙතු ච පමාදහෙතු ච නප්පකාසනී. මච්ඡරියං හිස්ස දානාදිගුණෙහි පකාසිතුං න දෙනි, පමාදො සීලාදීහි.

ජප්පාභිලෙපනන්ති තණ්හා අස්ස ලොකස්ස මක්කටලෙපො විය මක්කටස්ස අභිලෙපනං. දුක්ඛන්ති ජාතිආදිකං දුක්ඛං.

1041. සවන්ති සබ්බධි සොතාති සබ්බෙසු රූපාදිආයතනෙසු තණ්හාදිකා සොතා සන්දන්ති. කිං නිවාරණන්ති තෙසං කිං ආවරණං කා රක්ඛාති? සංවරං බුභිති තං තෙසං නිවාරණසංඛිබ්බාතං සංවරං බුභි. එතෙන සාවසෙසජ්ජහානං පුච්ඡති. කෙන සොතා පිටියායරෙති කෙන ධම්මෙන එතෙ සොතා පිටියායන්ති පච්ඡිජ්ජන්ති. එතෙන අනවසෙසජ්ජහානං පුච්ඡති.

1042. සති තෙසං නිවාරණන්ති විපස්සනායුත්තා. කුසලානං ධම්මානං ගතියො සමන්තෙසමානා සති තෙසං සොතානං නිවාරණං. සොතානං සංවරං බුභිති තමෙවාහං සතිං සොතානං සංවරං බුභිති අධිජ්ජායො. පඤ්ඤායෙනෙ පිටියායරෙති රූපාදිසු පන අනිච්චතාදිපටිවෙධසාධිකාය මග්ගපඤ්ඤාය එතෙ සොතා සබ්බසො පිටියායන්ති.

1043. පඤ්ඤා වෙවාති පඤ්ඤාගාමාය, යා වායං තයා චුත්තා පඤ්ඤා යා ව සති, යඤ්ච තදවසෙසං නාමරූපං, එතං සබ්බමිපි කත්ථ නිරුජ්ඣති, එතං මෙ පඤ්ඤං පුට්ඨො බුභිති එවං සඬ්ඛෙපත්ථො වෙදිතබ්බො.

1044. විස්සජ්ජනගාමාය පනස්ස යස්මා පඤ්ඤාසතියො නාමෙනෙව සඬ්ඛනං ගච්ඡන්ති, තස්මා තා විසුං න චුත්තා. අයමෙත්ථ සඬ්ඛෙපත්ථො – යං මං ත්වං, අජිත, එතං පඤ්ඤං අපුච්ඡි “කත්ථෙතං උපරුජ්ඣති” ති, තං තෙ යත්ථ නාමඤ්ච රූපඤ්ච අසෙසං උපරුජ්ඣති, තං වදන්තො වදාමි, තස්ස, තස්ස හි විඤ්ඤාණස්ස නිරොධෙන සහෙව අපුබ්බං අවර්මං එත්ථෙතං උපරුජ්ඣති. එත්ථෙව විඤ්ඤාණනිරොධෙ නිරුජ්ඣති එතං, විඤ්ඤාණනිරොධා තස්ස නිරොධො හොති. තං නාතිවත්තති චුත්තං හොති.

1045. එත්තාවතා ව “දුක්ඛමස්ස මහබ්භය”න්ති ඉමිනා පකාසිතං දුක්ඛසච්චං, “යාති සොතාති” ති ඉමිනා සමුදයසච්චං පඤ්ඤායෙනෙ පිටියායරෙති ඉමිනා මග්ගසච්චං, “අසෙසං උපරුජ්ඣති” ති ඉමිනා නිරොධසච්චන්ති එවං චත්තාරි සච්චාති සුත්වාපි අරියභූමිං අනධිගතො පුන සෙඛාසෙඛපටිපදං පුච්ඡන්තො “යෙ ව සඬ්ඛාතධම්මාසෙ” ති ගාමමාහ. තත්ථ සඬ්ඛාතධම්මාති අනිච්චාදිවසෙන පරිවිමංසිතධම්මා, අරහතං එතං අධිවචනං. සෙඛාති සීලාදීනි සික්ඛමානා අවසෙසා අරියපුග්ගලා. පුට්ඨති බහු සත්තජනා. තෙසං මෙ නිපකො ඉරියං පුට්ඨො පබුභිති තෙසං මෙ සෙඛාසෙඛානං නිපකො පණ්ඩිතො ත්වං පුට්ඨො පටිපත්තිං බුභිති.

1046. අට්ඨස්ස භගවා යස්මා සෙබෙන කාමච්ඡන්දනීවරණං ආදිං කත්වා සබ්බකිලෙසා පහාතබ්බා එව, තස්මා “කාමෙසු” ති උපඩ්ඨගාමාය සෙඛපටිපදං දස්සෙති. තස්සත්ථො – චත්ථ “කාමෙසු” කිලෙසකාමෙන නාභිගිජ්ඣෙය්ස කායදුච්චරිතාදයො ව මනසො ආවිලභාවකරෙ ධම්මෙ පජහන්තො මනසා නාවිලො

සියාති. යස්මා පන අසෙබො අනිච්චාදිවසෙන සබ්බසංඛාරාදීනං පරිතුලිතත්තා කුසලො සබ්බධම්මෙසු කායානුපස්සනාසතිආදීහි ව සතො සක්කායදිට්ඨිආදීනං හින්තත්තා හික්ඛුභාවං පත්තො ව හුත්වා සබ්බිරියාපටෙසු පරිබ්බජති, තස්මා “කුසලො”ති උපධිසංගාථාය අසෙබපටිපදං දස්සෙති. සෙසං සබ්බත්ථ පාකටමෙව.

එවං භගවා අරහත්තනිකූටෙන දෙසනං නිට්ඨාපෙසි, දෙසනාපරියොසානෙ අජිනො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි සද්ධිං අත්තෙවාසිසහස්සෙන, අඤ්ඤාසඤ්ච අනෙකසහස්සානං ධම්මවක්ඛුං උදපාදි. සහ අරහත්තප්පත්තියා ව ආයස්මතො අජිතස්ස අත්තෙවාසිසහස්සස්ස ව අජිතපටාවාකචීරාදීනි අත්තරධායිංසු. සබ්බෙව ඉද්ධිමයපත්තචීරධරා, ද්වඩ්ගුලකෙසා එහිහික්ඛු හුත්වා භගවත්තං නමස්සමානා පඤ්ඡලිකා නිසිදිංසුති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය අජිතසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

2. තිස්සමෙත්තෙයාසුත්තවණ්ණනා

1047. කොධ සන්තුස්සිතොති තිස්සමෙත්තෙයාසුත්තං. කා උප්පත්ති? සබ්බසුත්තානං පුච්ඡාවසිකා එව උප්පත්ති. තෙ හි බ්‍රාහ්මණා “කතාවකාසා පුච්ඡවහො”ති භගවතා පවාරිතත්තා අත්තනො අත්තනො සංසයං පුච්ඡිංසු. පුට්ඨො පුට්ඨො ව තෙසං භගවා ඛ්‍යාකාසි. එවං පුච්ඡාවසිකානෙවෙනාති සුත්තානීති වෙදිතබ්බාති.

නිට්ඨිතෙ පන අජිතපඤ්ඤෙහ “කථං ලොකං අවෙක්ඛන්තං, මච්චුරාජා න පස්සති”ති (සු. නි. 1124; වුළුති. පිඨිගියමාණවපුච්ඡා 144) එවං මොසරාජා පුච්ඡිතුං ආරභි. තං “න තාවස්ස ඉන්ද්‍රියානි පරිපාකං ගතානි”ති ඤත්වා භගවා “නිට්ඨ ත්වං, මොසරාජ, අඤ්ඤා පුච්ඡතු”ති පටික්ඛිපි. තතො තිස්සමෙත්තෙයො අත්තනො සංසයං පුච්ඡන්තො “කොධා”ති ගාථමාහ. තත්ථ කොධ සන්තුස්සිතොති කො ඉධ තුට්ඨො. ඉඤ්ඡිතාති තණ්හාදිට්ඨිවිජ්ජන්දිතාති. උභන්තමහිඤ්ඤායාති උභො අත්තෙ අභිජානිත්වා. මන්තා න ලිජ්ජතීති පඤ්ඤාය න ලිජ්ජති.

1048-9. තස්සෙතමත්ථං ඛ්‍යාකරොන්තො භගවා “කාමෙසු”ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ කාමෙසු බ්‍රහ්මචරියවාති කාමනිමිත්තං බ්‍රහ්මචරියවා, කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා මග්ගබ්‍රහ්මචරියෙන සමන්තාගතොති වුත්තං හොති. එත්තාවතා සන්තුස්සිතං දස්සෙති, “විතතණ්හො”තිආදීහි අනිඤ්ඡිතං. තත්ථ සඬ්ඛාය නිබ්බුතොති අනිච්චාදිවසෙන ධම්මෙ වීමංසිත්වා රාගාදිනිබ්බානෙන නිබ්බුතො. සෙසං තත්ථ තත්ථ වුත්තනයත්තා පාකටමෙව.

එවං භගවා ඉමම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ අයම්පි බ්‍රාහ්මණො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි සද්ධිං අන්තෙවාසිසහස්සෙන, අඤ්ඤෙසඤ්ච අනෙකසහස්සානං ධම්මවක්ඛුං උදපාදි. සෙසං පුබ්බසදිසමෙවාති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය තිස්සමෙත්තෙයාසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

3. පුණ්ණකසුත්තවණ්ණනා

1050. අනෙජන්ති පුණ්ණකසුත්තං. ඉමම්පි පුරිමනයෙනෙව මොසරාජානං පටික්ඛිපිත්වා වුත්තං. තත්ථ මූලදස්සාවින්නි අකුසලමූලාදිදස්සාවිං. ඉසයොති ඉසිනාමකා ජට්ලා. යඤ්ඤන්ති දෙයාධම්මං. අකප්පයිංසුති පරියෙසන්ති.

1051. ආසිසමානාති රූපාදිති පත්ථයමානා. ඉත්ථත්තන්ති ඉත්ථභාවඤ්ච පත්ථයමානා, මනුස්සාදිභාවං ඉච්ඡන්තාති වුත්තං හොති. ජරං සිතාති ජරං නිස්සිතා. ජරාමුඛෙන චෙත්ථ සබ්බවට්ඨුක්ඛං වුත්තං. තෙන වට්ඨුක්ඛනිස්සිතා තතො අපරිවුච්චමානා එව කප්පයිංසුති දීපෙති.

1052. කච්චිස්සු තෙ භගවා යඤ්ඤපථෙ අප්පමත්තා, අතාරුං ජාතිඤ්ච ජරඤ්ච මාරිසාති එත්ථ යඤ්ඤොයෙව යඤ්ඤපථො. ඉදං වුත්තං හොති – කච්චි තෙ යඤ්ඤෙ අප්පමත්තා හුත්වා යඤ්ඤං කප්පයන්තා වට්ඨුක්ඛමතරිංසුති.

1053. ආසිසන්තීති රූපපට්ලාභාදයො පත්ථෙත්ති. ථොමයන්තීති “සුගිට්ඨං සුචි දිත්ත” ත්තිආදිනා නයෙන යඤ්ඤාදිති පසංසන්ති. අභිජප්පන්තීති රූපාදිපට්ලාභාය වාවං භින්දන්ති. පුහන්තීති දෙන්ති. කාමාභිජප්පන්ති පටිච්ච ලාභන්ති රූපාදිපට්ලාභං පටිච්ච පුනප්පුනං කාමෙ එව අභිජප්පන්ති, “අහො වත අම්භාකං සියු” ත්ති වදන්ති, තණ්හඤ්ච තත්ථ වඩ්ඪෙත්තීති වුත්තං හොති. යාජයොගාති යාගාධිමුත්තා. භවරාගරත්තාති එවම්මෙහි ආසිසනාදිති භවරාගෙනෙව රත්තා, භවරාගරත්තා වා හුත්වා එතාති ආසිසනාදිති කරොත්තා නාතරිංසු ජාතිආදිවට්ඨුක්ඛං න උත්තරිංසුති.

1054-5. අථකොවරහීති අථ ඉදාති කො අඤ්ඤො අතාරිති. සඬබ්බායාති ඤාණෙන වීමංසිත්වා. පරොපරානීති පරානි ව ඔරානි ව, පරත්තභාවසකත්තභාවාදිති පරානි ව ඔරානි වාති වුත්තං හොති. විදුමොති කායදුච්චරිතාදිදුමවිරහිතො. අනීසොති රාගාදිරිසවිරහිතො. අතාරි සොති සො එවරූපො අරභා ජාතිජරං අතාරි. සෙසමෙත්ථ පාකට්මෙව.

එවං භගවා ඉමම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ අයම්පි බ්‍රාහ්මණො අරහත්තෙ පතිට්ඨාසි සද්ධිං අන්තෙවාසිසහස්සෙන, අඤ්ඤෙසඤ්ච අනෙකසතානං ධම්මවක්ඛුං උදපාදි. සෙසං වුත්තසදිසමෙවාති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය පුණ්ණකසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

4. මෙත්තගුසුත්තවණ්ණනා

1056. පුච්ඡාමි තන්ති මෙත්තගුසුත්තං. තත්ථ මඤ්ඤාමි තං වෙදගුං
භාවිතත්තන්ති “අයං වෙදගු”ති ව “භාවිතත්තො”ති ව එවං තං මඤ්ඤාමි.

1057. අපුච්ඡසීති එත්ථ අ-ඉති පදපුරණමත්තෙ නිපාතො, පුච්ඡසීව්වෙව
අත්ථො. පවක්ඛාමි යථා පජානන්ති යථා පජානන්තො ආචික්ඛති, එවං
ආචික්ඛස්සාමි. උපධිනිදානා පභවන්ති දුක්ඛාති තණ්හාදිඋපධිනිදානා
ජාතිආදිදුක්ඛවිසෙසා පභවන්ති.

1058. එවං උපධිනිදානතො පභවන්තෙසු දුක්ඛෙසු – යො වෙ අවිද්වාති ගාථා.
තත්ථ පජානන්ති සඬ්ඛාරෙ අනිච්චාදිවසෙන ජානන්තො. දුක්ඛස්ස
ජාතිජපභවානුපස්සීති වට්ටදුක්ඛස්ස ජාතිකාරණං “උපධි”ති අනුපස්සන්තො.

1059. සොකපරිද්දවඤ්චාති සොකඤ්ච පරිදෙවඤ්ච. තථා හි තෙ විදිතො එස
ධම්මොති යථා යථා සත්තා ජානන්ති, තථා තථා පඤ්ඤාපනවසෙන විදිතො එස
ධම්මොති.

1060-61. කිත්තයිස්සාමි තෙ ධම්මන්ති නිබ්බානධම්මං.
නිබ්බානගාමිනිපටිපදාධම්මඤ්ච තෙ දෙසයිස්සාමි. දිට්ඨො ධම්මෙති දිට්ඨො
දුක්ඛාදිධම්මෙ, ඉමස්මිංයෙව වා අත්තභාවෙ. අනීතිහන්ති අත්තපච්චික්ඛං. යං
විදිත්වාති යං ධම්මං “සබ්බෙ සඬ්ඛාරා අනිච්චා”තිආදිනා නයෙන සම්මසන්තො
විදිත්වා. තඤ්චාභං අභිනන්දාමීති තං චුත්තපකාරධම්මජොතකං තව වචනං අභං
පත්ථයාමි. ධම්මමුත්තමන්ති තඤ්ච ධම්මමුත්තමං අභිනන්දාමීති.

1062. උද්ධං අධො තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙති එත්ථ උද්ධන්ති අනාගතද්ධා
චුච්චති, අධොති අතීතද්ධා, තිරියඤ්චාපි මජ්ඣෙති පච්චුප්පන්තද්ධා. එතෙසු
නන්දිඤ්ච නිවෙසනඤ්ච, පනුජ්ජ විඤ්ඤාණන්ති එතෙසු උද්ධාදීසු තණ්හඤ්ච
දිට්ඨිනිවෙසනඤ්ච අභිසඬ්ඛාරවිඤ්ඤාණඤ්ච පනුදෙහි, පනුදිත්වා ව භවෙ න
තිට්ඨො, එවං සන්තෙ දුට්ඨෙපි භවෙ න තිට්ඨෙය්‍ය. එවං තාව පනුජ්ජසද්දස්ස
පනුදෙහිති ඉමස්මිං අත්ථවිකප්පෙ සම්බන්ධො, පනුදිත්වාති එතස්මිං පන
අත්ථවිකප්පෙ භවෙ න තිට්ඨෙති අයමෙව සම්බන්ධො. එතානි
නන්දිනිවෙසනවිඤ්ඤාණානි පනුදිත්වා දුට්ඨෙපි භවෙ න තිට්ඨෙය්‍යාති චුත්තං
හොති.

1063-4. එතානි විනොදෙත්වා භවෙ අතිට්ඨන්තො එසො – එවංචිහාරීති ගාථා.
තත්ථ ඉධෙවාති ඉමස්මිංයෙව සාසනෙ, ඉමස්මිංයෙව වා අත්තභාවෙ. සුකිත්තිතං

ගෞතමනුපටිකන්ති එත්ථ අනුපටිකන්ති නිබ්බානං. තං සන්ධාය භගවන්තං
ආලපන්තො ආහ – “සුකිත්තිතං ගෞතමනුපටික”න්ති.

1065. න කෙවලං දුක්ඛමෙව පහාසි – තෙ වාපීති ගාථා. තත්ථ අට්ඨිතන්ති
සක්කච්චං, සදා වා. තං තං නමස්සාමීති තස්මා තං නමස්සාමි. සමෙච්චාති
උපගන්ත්වා. නාගාති භගවන්තං ආලපන්තො ආහ.

1066. ඉදාහි තං භගවා “අද්ධා හි භගවා පහාසි දුක්ඛ”න්ති එවං තෙන
බ්‍රාහ්මණෙන විදිතොපි අත්තානං අනුපනෙත්වාච පභීනදුක්ඛෙන පුග්ගලෙන
ඔවදන්තො “යං බ්‍රාහ්මණ”න්ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – යං ත්වං අභිජානන්තො
“අයං බාහිතපාපත්තා බ්‍රාහ්මණො, වෙදෙහි ගතත්තා වෙදගු, කිඤ්චනාභාවෙන
අකිඤ්චනො, කාමෙසු ච භවෙසු ච අසත්තත්තා කාමභවෙ අසත්තො”ති ජඤ්ඤා
ජානෙය්‍යාසි. අද්ධා හි යො ඉමං ඔසං අතාරි, තිණ්ණො ච පාරං අබ්ලො අකඬ්ඛො.

1067. කිඤ්ච භියො – විද්වා ච යොති ගාථා. තත්ථ ඉධාති ඉමස්මිං සාසනෙ,
අත්තභාවෙ වා. විසජ්ජාති වොස්සජ්ජිත්වා. සෙසං සබ්බත්ථ පාකට්ඨමෙව.

එවං භගවා ඉමම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ
ච චුත්තසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අභොසිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය මෙත්තගුසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

5. ධොතකසුත්තවණ්ණනා

1068-9. පුච්ඡාමි තන්ති ධොතකසුත්තං. තත්ථ වාචාහිකඬ්ඛාමීති වාචං
අභිකඬ්ඛාමි. සික්ඛෙ නිබ්බානමත්තනොති අත්තනො රාගාදීනං නිබ්බානත්ථාය
අධිසිලාදීනි සික්ඛෙය්‍ය. ඉතොති මම මුඛතො.

1070. එවං චුත්තෙ අත්තමනො ධොතකො භගවන්තං අභිත්ථවමානො
කථංකථාපමොක්ඛං යාවන්තො “පස්සාමහ”න්ති ගාථමාහ. තත්ථ පස්සාමහං
දෙවමනුස්සලොකෙති පස්සාමි අහං දෙවමනුස්සලොකෙ. තං තං නමස්සාමීති තං
එවරූපං නමස්සාමි. පමුඤ්චාති පමොචෙහි.

1071. අට්ඨස්ස භගවා අත්තාධීනමෙව කථංකථාපමොක්ඛං ඔසතරණමුඛෙන
දස්සෙත්තො “නාහ”න්ති ගාථමාහ. තත්ථ නාහං සභිස්සාමීති අහං න සභිස්සාමි න
සක්ඛිස්සාමි, න වායම්ස්සාමීති චුත්තං භොති. පමොචනායාති පමොචෙතුං.
කථංකථීන්ති සකඬ්ඛං. තරෙසීති තරෙය්‍යාසි.

1072-5. එවං වුත්තෙ අත්තමනතරො ධොතකො භගවන්තං අභිත්ථවමානො අනුසාසනිං යාවත්තො “අනුසාස බ්‍රහ්මෙ”ති ගාථමාහ. තත්ථ බ්‍රහ්මාති සෙට්ඨවචනමෙතං. තෙන භගවන්තං ආමන්තයමානො ආහ – “අනුසාස බ්‍රහ්මෙ”ති. විවෙකධම්මන්ති සබ්බසඬ්ඛාරවිවෙකනිබ්බානධම්මං. අබ්‍යාපජ්ජමානොති නානප්පකාරතං අනාපජ්ජමානො. ඉධෙව සන්තොති ඉධෙව සමානො. අසිතොති අනිස්සිතො. ඉතො පරා ද්වෙ ගාථා මෙන්තගුසුත්තෙ වුත්තනායා එව. කෙවලඤ්ඤි තත්ථ ධම්මං, ඉධ සන්තින්ති අයං විසෙසො. තතියගාථායපි පුබ්බඬ්ඨං තත්ථ වුත්තයමෙව අපරඬ්ඨෙ සඬ්ඛොති සජ්ජනට්ඨානං, ලග්ගනන්ති වුත්තං හොති. සෙසං සබ්බත්ථ පාකට්මෙව.

එවං භගවා ඉමම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ ව වුත්තසදියො එව ධම්මාභිසමයො අහොසිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය ධොතකසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

6. උපසිවසුත්තවණ්ණනා

1076. එකො අහන්ති උපසිවසුත්තං. තත්ථ මහන්තමොසන්ති මහන්තං ඔසං. අනිස්සිතොති පුග්ගලං වා ධම්මං වා අනිස්සිතො. නො විසභාමීති න සක්කොමි. ආරම්මණන්ති නිස්සයං. යං නිස්සිතොති යං පුග්ගලං වා ධම්මං වා නිස්සිතො.

1077. ඉදානි යස්මා සො බ්‍රාහ්මණො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනලාභී තඤ්ච සන්තම්පි නිස්සයං න ජානාති, තෙනස්ස භගවා තඤ්ච නිස්සයං උත්තරි ව නියානපථං දස්සෙන්තො “ආකිඤ්චඤ්ඤ”න්ති ගාථමාහ. තත්ථ පෙක්ඛමානොති තං ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තිං සතො සමාපජ්ජන්තවා වුට්ඨන්තවා ව අනිච්චාදිවසෙන පස්සමානො. නත්ථිති නිස්සායාති තං “නත්ථි කිඤ්චි”ති පවත්තසමාපත්තිං ආරම්මණං කත්වා. තරස්ස ඔසන්ති තතො පභුති පවත්තාය විපස්සනාය යථානුරූපං චතුබ්බිධම්පි ඔසං තරස්ස. කථාහීති කථංකථාහි. තණ්හක්ඛයං නත්තමභාභිපස්සාති රත්තින්දිවං නිබ්බානං විභූතං කත්වා පස්ස. එතෙනස්ස දිට්ඨධම්මසුඛවිහාරං කථෙති.

1078-9. ඉදානි “කාමෙ පභායා”ති සුත්වා වික්ඛම්භනවසෙන අත්තනා පභිනෙ කාමෙ සම්පස්සමානො “සබ්බෙසු”ති ගාථමාහ. තත්ථ හිත්වා මඤ්ඤන්ති අඤ්ඤං තතො හෙට්ඨා ඡබ්බිධම්පි සමාපත්තිං හිත්වා. සඤ්ඤාවිමොක්ඛෙ පරමෙති සත්තසු සඤ්ඤාවිමොක්ඛෙසු උත්තමෙ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනෙ. තිට්ඨෙ නු සො තත්ථ අනානුයාසීති සො පුග්ගලො තත්ථ ආකිඤ්චඤ්ඤායතනබ්‍රහ්මලොකෙ අවිභවිජමානො තිට්ඨෙය්‍ය නුති පුච්ඡති. අට්ඨස්ස භගවා සට්ඨිකප්පසහස්සමත්තංයෙව යානං අනුජානන්තො තතියගාථමාහ.

1080. එවං තස්ස තත්ථ යානං සුත්වා ඉදානිස්ස සස්සතුච්ඡේදභාවං පුච්ඡන්තො “තිට්ඨෙ චෙ”ති ගාථමාහ. තත්ථ පුගම්පි වස්සානන්ති අනෙකසඬ්ඛ්‍යම්පි වස්සානං, ගණරාසින්ති අත්ථො. “පුගම්පි වස්සානී”තිපි පාඨො, තත්ථ විහත්තිඛ්‍යාත්තයෙන සාම්ච්චනස්ස පච්චත්තවචනං කත්තබ්බං, පුගන්ති වා එතස්ස බහුනීති අත්ථො වත්තබ්බො. “පුගානී”ති වාපි පඨන්ති, පුරිමපාඨොයෙව සබ්බසුන්දරො. තත්ථෙව සො සීති සීයා විමුත්තොති සො පුග්ගලො තත්ථෙවාකිඤ්චඤ්ඤායතනෙන නානාදුක්ඛෙහි විමුත්තො සීතිභාවජ්ජත්තො භවෙය්‍ය, නිබ්බානජ්ජත්තො සස්සතො හුත්වා තිට්ඨෙය්‍යාති අධිජ්ජායො. වචෙථ විඤ්ඤාණං තථාච්චස්සාති උදාහු තථාච්චස්ස විඤ්ඤාණං අනුපාදාය පරිනිබ්බායෙය්‍යාති උච්ඡේදං පුච්ඡති, පටිසන්ධිග්ගහණත්ථං වාපි භවෙය්‍යාති පටිසන්ධිමිපි තස්ස පුච්ඡති.

1081. අථස්ස භගවා උච්ඡේදසස්සතං අනුපගම්ම තත්ථ උජ්ජන්තස්ස අරියසාවකස්ස අනුපාදාය පරිනිබ්බානං දස්සෙන්නො “අච්චී යථා”ති ගාථමාහ. තත්ථ අත්ථං පලෙකීති අත්ථං ගච්ඡති. න උපෙති සඬ්ඛන්ති “අසුකං නාම දිසං ගතො”ති වොහාරං න ගච්ඡති. එවං මුනී නාමකායා විමුත්තොති එවං තත්ථ උජ්ජන්තො සෙක්ඛමුනි පකතියා පුබ්බෙව රූපකායා විමුත්තො තත්ථ චතුත්ථමග්ගං නිබ්බත්තෙත්වා ධම්මකායස්ස පරිඤ්ඤාතත්තා පුන නාමකායාපි විමුත්තො උභතොභාවිමුත්තො බිණ්ණාසවො හුත්වා අනුපාදාපරිනිබ්බානසඬ්ඛානං අත්ථං පලෙති, න උපෙති සඬ්ඛං. “බත්තියො වා බ්‍රාහ්මණො වා”ති එවමාදිකං.

1082. ඉදානි “අත්ථං පලෙකී”ති සුත්වා තස්ස යොනිසො අත්ථං අසල්ලක්ඛෙන්නො “අත්ථඬ්ඛගතො සො”ති ගාථමාහ. තස්සත්ථො – සො අත්ථඬ්ඛගතො උදාහු නත්ථී, උදාහු චෙ සස්සතියා සස්සතභාවෙන අරොගො අවිපරිණාමධම්මො සොති එවං තං මෙ මුනී සාධු වියාකරොහි. කිං කාරණං? තථා හී තෙ විදිතො එස ධම්මොති.

1083. අථස්ස භගවා තථා අවත්තබ්බතං දස්සෙන්නො “අත්ථඬ්ඛතස්සා”ති ගාථමාහ. තත්ථ අත්ථඬ්ඛතස්සාති අනුපාදාපරිනිබ්බතස්ස. න පමාණමත්ථීති රූපාදිජ්ජමාණං නත්ථී. යෙන නං වජ්ජුන්ති යෙන රාගාදිනා නං වදෙය්‍යුං. සබ්බෙසු ධම්මෙසුති සබ්බෙසු බන්ධාදිධම්මෙසු. සෙසං සබ්බත්ථ පාකට්ඨෙව.

එවං භගවා ඉමං සුත්තං අරහත්තනිකුට්ඨෙනෙව දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ ව චුත්තසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අභොසිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය උපසිවසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

7. නන්දසුත්තවණ්ණනා

1084-5. සන්ති ලොකෙති නන්දසුත්තං. තත්ථ පයමගාථාය අත්ථො – ලොකෙ ඛත්තියාදයො ජනා ආජීවකනිගණ්ඨාදිකෙ සන්ධාය “සන්ති මුත්තයො”ති වදන්ති, තසිදං කථංසුති කිං නු ඛො තෙ සමාපත්තිඤ්ඤාණාදිනා ඤාණෙන උප්පන්නත්තා ඤාණුපපන්නං නො මුනිං වදන්ති, එවංවිධං නු වදන්ති, උදාහු වෙ නානාප්පකාරකෙන ලුඛජීවිතසංඛිට්ඨානෙන ජීවිතෙත්තපපන්නන්ති අථස්ස භගවා තදුහයං පටික්ඛිපිත්වා මුනිං දස්සෙන්නො “න දිට්ඨියා”ති ගාථමාහ.

1086-7. ඉදානි “දිට්ඨාදිහි සුද්ධි”ති වදන්තානං වාදෙ කඛ්ඛාපභානත්ථං “යෙ කෙවිමෙ”ති පුච්ඡති. තත්ථ අනෙකරූපෙනාති කොතුහලමඬිගලාදිනා. තත්ථ යතා චරන්තාති තත්ථ සකාය දිට්ඨියා ගුත්තා විහරන්තා. අථස්ස තථා සුද්ධිඅභාවං දිපෙන්නො භගවා දුතියං ගාථමාහ.

1088-90. එවං “නාතරිංසු”ති සුත්වා ඉදානි යො අතරි, තං සොතුකාමො “යෙ කෙවිමෙ”ති පුච්ඡති. අථස්ස භගවා ඔසතිණ්ණමුඛෙන ජාතිජරාතිණ්ණෙ දස්සෙන්නො තතියං ගාථමාහ. තත්ථ නිවුතාති ඔවුටා පරියොනද්ධා. යෙසිධාති යෙසු ඉධ. එත්ථ ච සු-ඉති නිපාතමත්තං. තණ්හං පරිඤ්ඤායාති තිහි පරිඤ්ඤාහි තණ්හං පරිජානිත්වා. සෙසං සබ්බත්ථ පුබ්බෙ චුත්තනයත්තා පාකට්ඨෙව.

එවං භගවා අරහත්තනිකුටෙනෙව දෙසනං නිට්ඨාපෙසි, දෙසනාපරියොසානෙ පන නන්දො භගවතො භාසිතං අභිනන්දමානො “එතාහිනන්දාමී”ති ගාථමාහ. ඉධාපි ච පුබ්බෙ චුත්තසදිසො එව ධම්මාහිසමයො අහොසිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය නන්දසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

8. හෙමකසුත්තවණ්ණනා

1091-4. යෙ මෙ පුබ්බෙති හෙමකසුත්තං. තත්ථ යෙ මෙ පුබ්බෙ වියාකංසුති යෙ බාවරිආදයො පුබ්බෙ මය්හං සකං ලද්ධිං වියාකංසු. හුරං ගොතමසාසනාති ගොතමසාසනා පුබ්බතරං. සබ්බං තං තක්කවච්චිඨන්ති සබ්බං තං කාමචිතක්කාදිවච්චිතං. තණ්හානිග්ග්ඝාතනන්ති තණ්හාවිනාසනං. අථස්ස භගවා තං ධම්මං ආචික්ඛන්තො “ඉධා”ති ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ එතදඤ්ඤාය යෙ සතාති එතං නිබ්බානපදථව්වුතං “සබ්බෙ සංඛාරා අනිච්චා”තිආදිනා නයෙන විපස්සන්තා අනුපුබ්බෙන ජානිත්වා යෙ කායානුපස්සනාසතිආදිහි සතා. දිට්ඨධම්මාහිනිබ්බුතාති විදිතධම්මත්තා, දිට්ඨධම්මත්තා, රාගාදිනිබ්බානෙන ච අභිනිබ්බුතා. සෙසං සබ්බත්ථ පාකට්ඨෙව.

එවං භගවා ඉමමිපි සුත්තං අරහත්තනිකුටෙනෙව දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ ච පුබ්බසදිසො එව ධම්මාහිසමයො අහොසිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය හෙමකසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

9. තොදෙය්‍යසුත්තවණ්ණනා

1095. යස්මිං කාමාති තොදෙය්‍යසුත්තං. තත්ථ විමොක්ඛො තස්ස කීදිසොති තස්ස කීදිසො විමොක්ඛො ඉච්ඡිතබ්බොති ප්‍රච්ඡති. ඉදානි තස්ස අඤ්ඤවිමොක්ඛාභාවං දස්සෙන්නො භගවා දුතියං ගාථමාහ. තත්ථ විමොක්ඛො තස්ස නාපරොති තස්ස අඤ්ඤො විමොක්ඛො නත්ථි.

1097-8. එවං “තණ්හක්ඛයො එව විමොක්ඛො”ති වුත්තෙපි තමත්ථං අසල්ලක්ඛෙන්නො “නිරාසසො සො උද ආසසානො”ති පුන ප්‍රච්ඡති. තත්ථ උද පඤ්ඤකප්පීති උදාහු සමාපත්තිඤ්ඤාණාදිනා ඤාණෙන තණ්හාකප්පං වා දිට්ඨිකප්පං වා කප්පයති. අථස්ස භගවා තං ආචික්ඛෙන්නො දුතියං ගාථමාහ. තත්ථ කාමභවෙති කාමෙ ව භවෙ ව. සෙසං සබ්බත්ථ පාකට්ඨෙව.

එවං භගවා ඉමමිපි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ ව පුබ්බසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය තොදෙය්‍යසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

10. කප්පසුත්තවණ්ණනා

1099. මජ්ඣෙ සරස්මීන්ති කප්පසුත්තං. තත්ථ මජ්ඣෙ සරස්මීන්ති පුරිමපච්ඡිමකොට්ඨපඤ්ඤාණාභාවතො මජ්ඣභූතෙ සංසාරෙති වුත්තං හොති. තිට්ඨතන්ති තිට්ඨමානානං. යථාසිදං නාපරං සියාති යථා ඉදං දුක්ඛං පුන න භවෙය්‍ය.

1101-2. අථස්ස භගවා තමත්ථං බ්‍යාකරොන්නො තිස්සො ගාථායො අභාසි. තත්ථ අකිඤ්චනන්ති කිඤ්චනපට්ඨකං. අනාදානන්ති ආදානපට්ඨකං, කිඤ්චනාදානවූපසමන්ති වුත්තං හොති. අනාපරන්ති අපරපට්ඨාගදීපවිරහිතං, සෙට්ඨන්ති වුත්තං හොති. න තෙ මාරස්ස පද්ධගුති තෙ මාරස්ස පද්ධවරා පරිචාරකා සිස්සා න හොන්ති. සෙසං සබ්බත්ථ පාකට්ඨෙව.

එවං භගවා ඉමමිපි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි දෙසනාපරියොසානෙ ව පුබ්බසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය කප්පසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

11. ජතුකණ්ණිසුත්තවණ්ණනා

1103-4. සුත්වානහන්ති ජතුකණ්ණිසුත්තං. තත්ථ සුත්වානහං

වීරමකාමකාමීන්ති අහං ‘‘ඉතිපි සො භගවා’’තිආදිනා නයෙන වීරං කාමානං
අකාමනතො අකාමකාමීං බුද්ධං සුත්වා. අකාමමාගමන්ති නික්කාමං භගවත්තං
පුච්ඡිතුං ආගතොමිහි. සහජනෙත්තාති සහජාතසබ්බඤ්ඤාඤ්ඤාණුවක්ඛු.
යථාතච්ඡන්ති යථාතථං. බුහි මෙති පුන යාවත්තො භණ්ති. යාවත්තො හි
සහස්සක්ඛන්තුමිපි භණ්ණෙය්‍ය, කො පන වාදො ද්වික්ඛන්තුං. තෙඡී තෙජසාති
තෙජෙන සමන්තාගතො තෙජසා අභිභුය්‍ය. යමහං විජඤ්ඤං ජාතිජරාය ඉධ
විජ්ජහානන්ති යමහං ජාතිජරානං පහානභුතං ධම්මං ඉධෙව ජානෙය්‍යං.

1105-7. අථස්ස භගවා තං ධම්මමාවික්ඛන්තො තිස්සො ගාථායො අභාසි. තත්ථ
නෙක්ඛම්මං දට්ඨු ඛෙමතොති නිබ්බානඤ්ච නිබ්බානගාමිනිඤ්ච පටිපදං
‘‘ඛෙම’’න්ති දිස්වා. උග්ගහිතන්ති තණ්හාදිට්ඨිවසෙන ගහිතං. නිරත්තං වාති
නිරස්සිතබ්බං වා, මුඤ්චිතබ්බන්ති චුත්තං හොති. මා තෙ විජ්ජිත්ථාති මා තෙ
අභොසි. කිඤ්චනන්ති රාගාදිකිඤ්චනං වාපි තෙ මා විජ්ජිත්ථ. පුබ්බෙති අතීතෙ
සඬ්ඛාරෙ ආරබ්භ උප්පන්නකිලෙසා. බ්‍රාහ්මණාති භගවා ජතුකණ්ණිං ආලපති.
සෙසං සබ්බන්තං පාකට්ඨෙව.

එවං භගවා ඉමම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ
ව පුබ්බසදිසො එව ධම්මාභිසම්මයො අභොසිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය ජතුකණ්ණිසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

12. හද්‍රාවුධසුත්තවණ්ණනා

1108-9. ඔකඤ්ජහන්ති හද්‍රාවුධසුත්තං. තත්ථ ඔකඤ්ජහන්ති ආලයං ජහං.
තණ්හවිජ්ජන්ති ජතණ්හාකායවිජ්ජං. අනෙජන්ති ලොකධම්මෙසු නික්කම්පං.
නන්දිඤ්ජහන්ති අනාගතරූපාදිපත්ථනාජහං. එකා එව හි තණ්හා ථුතිවසෙන ඉධ
නානස්පකාරතො චුත්තා. කප්පඤ්ජහන්ති දුච්චකප්පජහං. අභියාවෙති අතිවිය
යාවාමි. සුත්වාන නාගස්ස අපනම්ස්සන්ති ඉතොති නාගස්ස තව භගවා වචනං සුත්වා
ඉතො පාසාණකවෙතියතො බහු ජනා පක්කම්ස්සන්තිති අධිප්පායො. ජනපදෙහි
සඬ්ගතාති අඬ්ගාදීහි ජනපදෙහි ඉධ සමාගතා. වියාකරොහීති ධම්මං දෙසෙහි.

1110. අථස්ස ආසයානුලොමෙන ධම්මං දෙසෙන්නො භගවා ද්වෙ ගාථායො
අභාසි. තත්ථ ආදානතණ්හන්ති රූපාදිනං ආදායිකං ගහණතණ්හං, තණ්හුපාදානන්ති
චුත්තං හොති. යං යඤ්චි ලොකස්මිමුපාදියන්තිති එතෙසු උද්ධාදිහෙදෙසු යං යං
ගණ්හන්ති. තෙනෙව මාරො අන්වෙති ජන්තුන්ති තෙනෙව

උපාදානපච්චයනිබ්බන්තකම්මාභිසංඛාරනිබ්බන්තවසෙන පටිසන්ධික්ඛන්ධමාරොතං සත්තං අනුගච්ඡති.

1111. තස්මා පජානන්ති තස්මා එතමාදීනවං අනිච්චාදිවසෙන වා සංඛාරෙ ජානන්තො. ආදානසත්තෙ ඉති පෙක්ඛමානො, පජං ඉමං මච්චුධෙය්‍යො විසත්තන්ති ආදානබ්බට්ඨෙය්‍ය ආදානෙසු රූපාදීසු සත්තෙ සබ්බලොකෙ ඉමං පජං මච්චුධෙය්‍යො ලග්ගං පෙක්ඛමානො. ආදානසත්තෙ වා ආදානාභිනිවිට්ඨෙය්‍ය පුග්ගලෙ ආදානසංඛගහෙනුඤ්ච ඉමං පජං මච්චුධෙය්‍යො ලග්ගං තතො චිතික්කම්තුං අසමත්ථං ඉති පෙක්ඛමානො කිඤ්චනං සබ්බලොකෙ න උප්පාදියෙථාති සෙසං සබ්බත්ථ පාකට්ඨෙව.

එවං භගවා ඉමම්පි සුත්තං අරහත්තනිකුට්ටෙනෙව දෙසෙසී. දෙසනාපරියොසානෙව පුබ්බසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසීති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය භද්‍රාචුඬසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

13. උදයසුත්තවණ්ණනා

1112-3. කුමාරිකා උදයසුත්තං. තත්ථ අඤ්ඤාචිමොක්ඛන්ති පඤ්ඤානුභාවනිජ්ඣාතං චිමොක්ඛං පුච්ඡති. අථ භගවා යස්මා උදයො චතුත්ථජ්ඣානලාභී, තස්මාස්ස පටිලද්ධජ්ඣානවසෙන නානප්පකාරතො අඤ්ඤාචිමොක්ඛං දස්සෙන්නො ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ පහානං කාමච්ඡන්දානන්ති යමිදං පට්ඨමජ්ඣානං නිබ්බන්තෙන්තස්ස කාමච්ඡන්දප්පහානං, තම්පි අඤ්ඤාචිමොක්ඛං පබ්බුමි. එවං සබ්බපදානි යොජෙතබ්බානි.

1114. උපෙක්ඛාසනිසංසුද්ධන්ති චතුත්ථජ්ඣානඋපෙක්ඛාසනීහි සංසුද්ධං. ධම්මතක්කපුරෙපවන්ති ඉමිනා තස්මිං චතුත්ථජ්ඣානචිමොක්ඛෙ යත්වා ඝානාභිගානි විපස්සිත්වා අධිගතං අරහත්තචිමොක්ඛං වදති. අරහත්තචිමොක්ඛස්ස හි මග්ගසම්පයුත්තසම්මාසංඛිකප්පාදිහෙදො ධම්මතක්කො පුරෙපවො හොති. තෙනාහ – “ධම්මතක්කපුරෙපව”න්ති. අවිජ්ජාය පහෙදනන්ති එතමෙව ච අඤ්ඤාචිමොක්ඛං අවිජ්ජාපහෙදනසංඛාරානං නිබ්බානං නිස්සාය ජාතත්තා කාරණොපවාරෙන “අවිජ්ජාය පහෙදන”න්ති පබ්බුමිති.

1115-6. එවං අවිජ්ජාපහෙදනවනෙන චුත්තං නිබ්බානං සුත්වා “තං කිස්ස විජ්ජානෙන චුච්චති”ති පුච්ඡන්තො “කිංසු සංයොජනො”ති ගාථමාහ. තත්ථ කිංසු සංයොජනොති කිං සංයොජනො. විචාරණන්ති විචරණකාරණං. කිස්සස්ස විජ්ජානෙනාති කිං නාමකස්ස අස්ස ධම්මස්ස විජ්ජානෙන. අට්ඨස්ස භගවා තමත්ථං ඛ්‍යාතරොන්තො “නන්දිසංයොජනො”ති ගාථමාහ. තත්ථ විතක්කස්සාති කාමච්ඡන්තාදිකො විතක්කො අස්ස.

1117-8. ඉදානි තස්ස නිබ්බානස්ස මග්ගං පුච්ඡන්තො “කථං සතස්සා”ති ගාථමාහ. තත්ථ විඤ්ඤාණන්ති අභිසංඛාරවිඤ්ඤාණං. අථස්ස මග්ගං කථෙන්නො භගවා “අප්පකුත්තඤ්චා”ති ගාථමාහ. තත්ථ එවං සතස්සාති එවං සතස්ස සම්පජානස්ස. සෙසං සබ්බත්ථ පාකට්ඨෙව.

එවං භගවා ඉමම්පි සුත්තං අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ ව පුබ්බසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය උදයසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

14. පොසාලසුත්තවණ්ණනා

1119-20. යො අතීතන්ති පොසාලසුත්තං. තත්ථ යො අතීතං ආදිසතීති යො භගවා අත්තනො ව පරෙසඤ්ච “එකම්පි ජාති”න්තිආදිහෙදං අතීතං ආදිසති. විභූතරූපසඤ්ඤිස්සාති සමතික්කන්තරූපසඤ්ඤිස්ස. සබ්බකායප්පභායිනොති තදභිගවික්ඛම්භනවසෙන සබ්බරූපකායප්පභායිනො, පභීතරූපභවපටිසන්ධිකස්සාති අධිප්පායො. නත්ථි කිඤ්චීති පස්සතොති විඤ්ඤාණාභාවවිපස්සනෙන “නත්ථි කිඤ්චී”ති පස්සතො, ආකිඤ්චඤ්ඤායතනලාභිනොති චුත්තං හොති. ඤාණං සක්කානුපුච්ඡාමිති සක්කාති භගවන්තං ආලපන්නො ආහ. තස්ස පුග්ගලස්ස ඤාණං පුච්ඡාමි, කිදිසං පුච්ඡිතබ්බන්ති. කථං නෙයොයාති කථං සො නෙතබ්බො, කථමස්ස උත්තරිඤාණං උප්පාදෙනබ්බන්ති.

1121. අථස්ස භගවා තාදිසෙ පුග්ගලෙ අත්තනො අප්පට්ඨතඤාණනං පකාසෙත්වා තං ඤාණං ඛ්‍යාකාතුං ගාථාද්වයමාහ. තත්ථ විඤ්ඤාණට්ඨිතියො සබ්බා, අභිජානං තථාගතොති අභිසංඛාරවසෙන චතස්සො පටිසන්ධිවසෙන සත්තාති එවං සබ්බා විඤ්ඤාණට්ඨිතියො අභිජානන්තො තථාගතො. තිට්ඨන්තමෙනං ජානාතීති කම්මාභිසංඛාරවසෙන තිට්ඨන්තං එතං පුග්ගලං ජානාති “ආයතිං අයං එවංගතිකො භවිස්සති”ති. විමුත්තන්ති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනාදීසු අධිමුත්තං. තප්පරායණන්ති තම්මයං.

1122. ආකිඤ්චඤ්ඤසම්භවං ඤත්වාති ආකිඤ්චඤ්ඤායතනජනකං කම්මාභිසංඛාරං ඤත්වා “කින්ති පලිබොධො අය”න්ති. නන්දී සංයොජනං ඉතීති යා ව තත්ථ අරූපරාගසංඛාරා නන්දී, තඤ්ච සංයොජනං ඉති ඤත්වා. තතො තත්ථ විපස්සතීති තතො ආකිඤ්චඤ්ඤායතනසමාපත්තිතො චුට්ඨහිත්වා තං සමාපත්තිං අනිච්චාදිවසෙන විපස්සති. එතං ඤාණං තථං තස්සාති එතං තස්ස පුග්ගලස්ස එවං විපස්සතො අනුක්කමෙනෙව උප්පන්නං අරහත්තඤාණං අවිපරිතං. වුසිමතොති වුසිතවන්තස්ස. සෙසං සබ්බත්ථ පාකට්ඨෙව.

එවං භගවා ඉමම්පි සුත්තං අරහත්තනිකුටෙනෙව දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ
ව පුබ්බසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය පොසාලසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

15. මොසරාජසුත්තවණ්ණනා

1123. ද්වාහං සක්කන්ති මොසරාජසුත්තං. තත්ථ ද්වාහන්ති ද්වෙ වාරෙ අහං.
සො හි පුබ්බෙ අජිතසුත්තස්ස ච තිස්සමෙත්තෙය්‍යසුත්තස්ස ච අවසානෙ
ද්වික්ඛත්තුං භගවන්තං පුච්ඡි. භගවා පනස්ස ඉන්ද්‍රියපරිපාකං ආගමයමානො න
බ්‍යාකාසි. තෙනාහ – “ද්වාහං සක්කං අපුච්ඡස්ස”න්ති. යාවතනියඤ්ච දෙවිසි,
බ්‍යාකරොතිති මෙ සුතන්ති යාවතනියඤ්ච සහධම්මිකං පුට්ඨො විසුද්ධිදෙවභූතො
ඉසි භගවා සම්මාසම්බුද්ධො බ්‍යාකරොතිති එවං මෙ සුතං. ගොඨාවරීතිරෙයෙව කිර
සො එවමස්සොසි. තෙනාහ – “බ්‍යාකරොතිති මෙ සුත”න්ති.

1124. අයං ලොකොති මනුස්සලොකො. පරො ලොකොති තං යපෙත්වා
අවසෙසො. සදෙවකොති බ්‍රහ්මලොකං යපෙත්වා අවසෙසො
උපපත්තිදෙවසම්මුතිදෙවසුත්තො, “බ්‍රහ්මලොකො සදෙවකො”ති එතං වා
“සදෙවකෙ ලොකෙ”ති ආදිනයනිදස්සනමත්තං, තෙන සබ්බොපි
තථාචුත්තජපකාරො ලොකො වෙදිතබ්බො.

1125. එවං අභික්කන්තදස්සාවිත්ති එවං අග්ගදස්සාවිං, සදෙවකස්ස ලොකස්ස
අජ්ඣාසයාධිමුත්තිගතිපරායණාදිති පස්සිතුං සමත්ථන්ති දස්සෙති.

1126. සුඤ්ඤතො ලොකං අවෙක්ඛස්සුති අවසියපවත්තසල්ලක්ඛණවසෙන වා
තුච්ඡසඬ්ඛාරසමනුපස්සනාවසෙන වාති ද්විහි කාරණෙහි සුඤ්ඤතො ලොකං පස්ස.
අත්තානුදිට්ඨිං උභවිවාති සක්කායදිට්ඨිං උද්ධරිත්වා. සෙසං සබ්බත්ථ පාකට්ඨෙව.

එවං භගවා ඉමම්පි සුත්තං අරහත්තනිකුටෙනෙව දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ
ව චුත්තසදිසො එව ධම්මාභිසමයො අහොසිති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය මොසරාජසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

16. පිඬ්ඨියසුත්තවණ්ණනා

1127. ජිණ්ණොහමස්මිති පිඬ්ඨියසුත්තං. තත්ථ ජිණ්ණොහමස්මි අබ්බලො
චිතවණ්ණොති සො කිර බ්‍රාහ්මණො ජරාභිභූතො විසවස්සසතිකො ජාතියා,
දුබ්බලො ව “ඉධ පදං කරිස්සාමි”ති අඤ්ඤත්ථෙව කරොති,

විනට්ඨපුරිමච්ඡවිවණ්ණො ව. තෙනාහ – “ඡිණ්ණොහමස්මි අබලො
විතවණ්ණො”ති. මාහං නස්සං මොමුහො අන්තරාවාති මාහං තුය්හං ධම්මං
අසව්ඡිකත්වා අන්තරායෙව අවිද්වා භුත්වා අනස්සිං. ජාතිජරාය ඉධ විජ්ජහානන්ති
ඉධෙව තව පාදමුලෙ පාසාණකෙ වා චෙතිය ජාතිජරාය විජ්ජහානං නිබ්බානධම්මං
යමහං විජ්ජෙඤ්ඤං, තං මෙ ආචික්ඛ.

1128. ඉදානි යස්මා පිඨගියො කායෙ සාපෙක්ඛතාය “ඡිණ්ණොහමස්මි”ති
ගාථමාහ තෙනස්ස භගවා කායෙ සිනෙහජ්ජහානන්ථං “දිස්වාන රූපෙසු
විහඤ්ඤමානෙ”ති ගාථමාහ. තත්ථ රූපෙසුති රූපහෙතු රූපපච්චයා.
විහඤ්ඤමානෙති කම්මකාරණාදීහි උපහඤ්ඤමානෙ. රූප්පන්ති රූපෙසුති
චක්ඛුරොගාදීහි ව රූපහෙතූයෙව ජනා රූප්පන්ති ඛාධියන්ති.

1129-30. එවං භගවතා යාව අරහත්තං තාව කථිතං පටිපත්තිං සුත්වාපි
පිඨගියො ජරාදුබ්බලතාය විසෙසං අනධිගන්ත්වාච පුන “දිසා චතස්සො”ති ඉමාය
ගාථාය භගවත්තං ථොමෙන්නො දෙසනං යාවති. අථස්ස භගවා පුනපි යාව
අරහත්තං, තාව පටිපදං දස්සෙන්නො “තණ්හාධිපන්නෙ”ති ගාථමාහ. සෙසං
සබ්බන්ථ පාකට්ඨමෙව.

ඉමම්පි සුත්තං භගවා අරහත්තනිකූටෙනෙව දෙසෙසි. දෙසනාපරියොසානෙ ව
පිඨගියො අනාගාමීඵලෙ පතිට්ඨාසි. සො කිර අන්තරන්තරා වින්තෙසි – “එවං
විචිත්‍රපටිභානං නාම දෙසනං න ලහි මය්හං මාතුලො ඛාවරී සවනායා”ති. තෙන
සිනෙහචික්ඛෙපෙන අරහත්තං පාපුණ්ණං නාසක්ඛි. අන්තෙවාසිනො පනස්ස
සහස්සජටිලා අරහත්තං පාපුණ්ණං. සබ්බෙව ඉද්ධිමයපත්තචීවරධරා එහිහික්ඛවො
අහෙසුන්ති.

පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය පිඨගියසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

පාරායනත්ථුතිගාථාවණ්ණනා

ඉතො පරං සඬ්ඨිතිකාරා දෙසනං ථොමෙන්නා “ඉදමචොච
භගවා”තිආදිමාහංසු. තත්ථ ඉදමචොචාති ඉදං පරායනං අචොච.
පරිවාරකසොළසානන්ති ඛාවරීස්ස පරිවාරකෙන පිඨගියෙන සහ සොළසන්තං.
බුද්ධස්ස වා භගවතො පරිවාරකානං සොළසන්තන්ති පරිවාරකසොළසන්තං. තෙ
එව ව බ්‍රාහ්මණා. තත්ථ සොළසපරිසා පන පුරතො ව පච්ඡතො ව වාමපස්සතො ව
දක්ඛිණපස්සතො ව ඡ ඡ යොජනානි නිසින්තා උජුකෙන ද්වාදසයොජනිකා අහොසි.
අජ්ඣිට්ඨොති යාවිතො අත්ථමඤ්ඤායාති පාළිඅත්ථමඤ්ඤාය. ධම්මමඤ්ඤායාති
පාළිමඤ්ඤාය. පාරායනන්ති එවං ඉමස්ස ධම්මපරියායස්ස අධිවචනං ආරොපෙත්වා
තෙසං බ්‍රාහ්මණානං නාමානි කිත්තයන්තා “අජිතො තිස්සමෙත්තෙයො...පෙ....
බුද්ධසෙට්ඨං උපාගමු”න්ති ආහංසු.

1131-7. තත්ථ සම්පන්නවරණන්ති නිබ්බානපදට්ඨානභූතෙන
පාතිමොක්ඛසීලාදිනා සම්පන්නං. ඉසින්ති මහෙසිං. සෙසං පාකට්ඨෙව. තතො පරං
බ්‍රහ්මවරියමවරිංසුති මග්ගබ්‍රහ්මවරියං අවරිංසු. තස්මා පාරායනන්ති තස්ස
පාරභූතස්ස නිබ්බානස්ස අයනන්ති වුත්තං භොති.

පාරායනානුගීතිගාථාවණ්ණනා

1138. පාරායනමනුගායිස්සන්ති අස්ස අයං සම්බන්ධො – හගවතා හි පාරායනෙ
දෙසිතෙ සොළසහස්සා ජට්ඨා අරහත්තං පාපුණ්ණි, අවසෙසානඤ්ච
වුද්දසකොට්ඨිකානං දෙවමනුස්සානං ධම්මාභිසමයො අභොසි. වුත්තඤ්ඤෙන
පොරාණෙහි –

“තතො පාසාණකෙ රම්මෙ, පාරායනසමාගමෙ;
අමතං පාපයි බුද්ධො, වුද්දස පාණකොට්ඨො” ති.

නිට්ඨිකාය පන ධම්මදෙසනාය තතො තතො ආගතා මනුස්සා හගවතො
ආනුභාවෙන අත්තතො අත්තතො ගාමනිගමාදීස්වෙව පාතුරහෙසුං. හගවාපි
සාවත්ථිමෙව අගමාසි පරිවාරකසොළසාදීහි අනෙකෙහි භික්ඛුසහස්සෙහි පරිවුතො.
තත්ථ පිඨ්ගියො හගවත්තං වන්දිත්වා ආහ – “ගච්ඡාමහං, හන්තෙ, බාවරිස්ස
බුද්ධස්පාදං ආරොවෙතුං, පටිස්සුතඤ්ඤි තස්ස මයා” ති. අථ හගවතා අනුඤ්ඤාතො
ඤ්ඤාණගමනෙනෙව ගොධාවරීතීරං ගන්ත්වා පාදගමනෙන අස්සමාභිමුඛො අගමාසි.
තමෙනං බාවරී බ්‍රාහ්මණො මග්ගං ඔලොකෙන්තො නිසින්තො දූරතොව
බාරිජටාදිවරහිතං භික්ඛුවෙසෙන ආගච්ඡන්තං දිස්වා “බුද්ධො ලොකෙ
උජ්ජන්තො” ති නිට්ඨං අගමාසි. සම්පත්තඤ්ඤාවාපි නං පුච්ඡ – “කිං, පිඨ්ගිය, බුද්ධො
ලොකෙ උජ්ජන්තො” ති. “ආම, බ්‍රාහ්මණ, උජ්ජන්තො, පාසාණකෙ වෙතියෙ
නිසින්තො අම්භාකං ධම්මං දෙසෙසි, තමහං තුය්හං දෙසෙස්සාමි” ති. තතො බාවරී
මහතා සක්කාරෙන සපරියො තං පුජෙත්වා ආසනං පඤ්ඤාපෙසි. තත්ථ නිසිදිත්වා
පිඨ්ගියො “පාරායනමනුගායිස්ස”න්තිආදිමාහ.

තත්ථ අනුගායිස්සන්ති හගවතා ගීතං අනුගායිස්සං. යථාද්දක්ඛිති යථා සාමං
සච්චාභිසම්බොධෙන අසාධාරණඤ්ඤාණෙන ව අද්දක්ඛි. නික්කාමොති පභීනකාමො.
“නික්කමො” තිපි පායො, වීරියවාති අත්ථො නික්ඛන්තො වා අකුසලපක්ඛා.
නිබ්බනොති කිලෙසවනවරහිතො, තණ්හාවරහිතො එව වා. කිස්ස හෙතු මුසා
හණෙති යෙහි කිලෙසෙහි මුසා හණෙය්‍යා, එතෙ තස්ස පභීනාති දස්සෙති. එතෙන
බ්‍රාහ්මණස්ස සවතෙ උජ්ජාහං ජනෙති.

1139-41. වණ්ණපසඤ්ඤිතන්ති ගුණපසඤ්ඤිතං. සච්චවහයොති “බුද්ධො” ති
සච්චෙනෙව අවහානෙන නාමෙන යුත්තො. බ්‍රහ්මෙති තං බ්‍රාහ්මණං ආලපති.
කුබ්බතකන්ති පරිත්තවනං. බහුජ්ඵලං කානනමාවසෙය්‍යාති

අනෙකළාදිවිකතිහරිතං කානනං ආගම්ම වසෙය්‍ය. අප්පදස්සෙති බාවරිපභුතිකෙ පරිත්තපඤ්ඤ. මහොදධිත්ති අනොතත්තාදිං මහන්තං උදකරාසිං.

1142-4. යෙමෙ පුබ්බෙති යෙ ඉමෙ පුබ්බෙ. තමනුදාසිනොති තමොනුදො ආසිනො. භූරිපඤ්ඤාණොති ඤාණධර්මො. භූරිමෙධසොති විපුලපඤ්ඤා. සන්දිට්ඨිකමකාලිකන්ති සාමං පස්සිතබ්බඵලං, න ච කාලන්තරෙ පත්තබ්බඵලං. අනිතිකන්ති කිලෙසරීතිවිරහිතං.

1145-50. අථ නං බාවරි ආහ “කිං නු තම්හා”ති ද්වෙ ගාථා. තතො පිඨගියො භගවතො සන්තිකා අවිජ්ජවාසමෙව දිපෙන්නො “නාහං තම්හා”තිආදිමාහ. පස්සාමි නං මනසා චක්ඛුනාවාති තං බුද්ධං අහං චක්ඛුනා විය මනසා පස්සාමි. නමස්සමානො විවසෙමි රත්තින්ති නමස්සමානොව රත්තිං අනිනාමෙමි. තෙන තෙනෙව නතොති යෙන දිසාභාගෙන බුද්ධො, තෙන තෙනෙවාහමිපි නතො තන්තින්තො තප්පොණොති දස්සෙති.

1151. දුබ්බලථාමකස්සාති අප්පථාමකස්ස, අථ වා දුබ්බලස්ස දුත්ථාමකස්ස ච බලවිරියභීතස්සාති චූත්තං භොති. තෙනෙව කායො න පලෙකීති තෙනෙව දුබ්බලථාමකත්තෙන කායො න ගච්ඡති, යෙන වා බුද්ධො, තෙන න ගච්ඡති. “න පරෙති”තිපි පාඨො, සො ඵවත්ථො. තත්ථාති බුද්ධස්ස සන්තිකෙ. සඬකප්පයන්තායාති සඬකප්පගමනෙන. තෙන යුත්තොති යෙන බුද්ධො, තෙන යුත්තො පයුත්තො අනුයුත්තොති දස්සෙති.

1152. පඬකෙ සයානොති කාමකද්දමෙ සයමානො. දීපා දීපං උපජ්ජවිත්ති සත්ථාරාදිතො සත්ථාරාදිං අභිගච්ඡිං. අථද්දසාසිං සම්බුද්ධන්ති සොහං ඵවං දුද්දිට්ඨිං ගහෙත්වා අන්වාහිණ්ඩන්තො අථ පාසාණකෙ චෙතියෙ බුද්ධමද්දක්ඛිං.

1153. ඉමිස්සා ගාථාය අවසානෙ පිඨගියස්ස ච බාවරිස්ස ච ඉන්ද්‍රියපරිපාකං විදිත්වා භගවා සාවත්ථියං ඨිතොයෙව සුවණ්ණොභාසං මුඤ්චි. පිඨගියො බාවරිස්ස බුද්ධගුණෙ වණ්ණයන්තො නිසින්තො ඵව තං ඔභාසං දිස්වා “කිං ඉද්”න්ති විලොකෙන්නො භගවන්තං අත්තනො පුරතො ඨිතං විය දිස්වා බාවරිබ්‍රාහ්මණස්ස “බුද්ධො ආගතො”ති ආරොචෙසි, බ්‍රාහ්මණො උට්ඨායාසනා අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වා අට්ඨාසි. භගවාපි ඔභාසං ඵරිත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස අත්තානං දස්සෙන්නො උභින්නමිපි සප්පායං විදිත්වා පිඨගියමෙව ආලපමානො “යථා අභු චක්කලි”ති ඉමං ගාථමභාසි.

තස්සත්ථො – යථා චක්කලිත්ථෙරො සද්ධාධිමුත්තො අභොසි, සද්ධාධුරෙන ච අරහත්තං පාපුණි. යථා ච සොළසන්තං ඵකො හද්‍රාචුධො නාම යථා ච ආළචි ගොතමො, ඵවමෙව ත්වමිපි පමුඤ්චස්සු සද්ධං. තතො සද්ධාය අධිමුච්චන්තො “සබ්බෙ සඬබ්‍රා අනිච්චා”තිආදිනා නයෙන විපස්සනං ආරභිත්වා මච්චුධෙය්‍යස්ස පාරං නිබ්බානං ගමිස්සසිති අරහත්තනිකුටෙනෙව දෙසනං නිට්ඨාපෙසි.

දෙසනාපරියොසානෙ පිඩ්ගියො අරහත්තෙ බාවරී අනාගාමීඵලෙ පතිට්ඨති.
බාවරිබ්‍රාහ්මණස්ස සිස්සා පන පඤ්චසතා සොකාපන්නා අහෙසුං.

1154-5. ඉදානි පිඩ්ගියො අත්තනො පසාදං පවෙදෙන්තො “එස
හියො”ති ආදිමාහ. තත්ථ පටිභානවාති පටිභානපටිසම්භිදාය උපෙනො. අධිදෙවෙ
අභිඤ්ඤායාති අධිදෙවකරෙ ධම්මෙ ඤත්වා. පරොවරන්ති භීතපණීතං, අත්තනො ච
පරස්ස ච අධිදෙවත්තකරං සබ්බං ධම්මජාතං වෙදීති චුත්තං හොති. කඬ්ඛිනං
පටිජානකන්ති කඬ්ඛිනංයෙව සතං “නික්කඬ්ඛම්හා”ති පටිජානන්තානං.

1156. අසංභීරන්ති රාගාදීහි අසංභාරියං. අසංකුප්පන්ති අකුප්පං
අවිපරිණාමධම්මං. ද්විහිපි පදෙහි නිබ්බානං භණති. අද්ධා ගම්ස්සාමීති එකංසෙනෙව
තං අනුපාදියෙසං නිබ්බානධාතුං ගම්ස්සාමි. න මෙත්ථ කඬ්ඛාති නත්ථි මෙ එත්ථ
නිබ්බානෙ කඬ්ඛා. එවං මං ධාරෙහි අධිමුත්තචිත්තන්ති පිඩ්ගියො “එවමෙව ත්වම්පි
පමුඤ්චස්සු සද්ධං”න්ති. ඉමිනා භගවතො ඔවාදෙන අත්තනි සද්ධං උප්පාදෙන්වා
සද්ධාධුරෙතෙව ච විමුඤ්චිත්වා තං සද්ධාධිමුත්තතං පකාසෙන්තො භගවත්තං ආහ
– “එවං මං ධාරෙහි අධිමුත්තචිත්තං”න්ති. අයමෙත්ථ අධිප්පායො “යථා මං ත්වං
අවච, එවමෙව අධිමුත්තං ධාරෙහි”ති.

ඉති පරමත්ථජොතිකාය බුද්දක-අට්ඨකථාය

සුත්තනිපාත-අට්ඨකථාය සොළසබ්‍රාහ්මණසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.

නිට්ඨිතො ච පඤ්චමො වග්ගො අත්ථවණ්ණනානායනො, නාමෙන
පාරායනවග්ගොති.

නිගමනකථා

එත්තාවතා ච යං චුත්තං –

“උත්තමං චන්දනෙය්‍යානං, චන්දිත්වා රතනත්තයං;
යො බුද්දකතිකායම්භි, බුද්දාචාරප්පහායිනා.

“දෙසිතො ලොකනාථෙන, ලොකනිත්ථරණෙසිනා;
තස්ස සුත්තනිපාතස්ස, කර්ස්සාමත්ථවණ්ණන”න්ති.

එත්ථ උරගවග්ගාදිපඤ්චවග්ගසඬ්ඛිතස්ස
උරගසුත්තාදිසත්තනිසුත්තප්පහෙදස්ස සුත්තනිපාතස්ස අත්ථවණ්ණනා කතා හොති.
තෙනෙතං චුච්චති –

“ඉමං සුත්තනිපාතස්ස, කරොන්තෙනත්ථවණ්ණනං;
සද්ධම්මට්ඨිතිකාමෙන, යං පත්තං කුසලං මයා.

“තස්සානුභාවතො ඛිජ්ජං, ධම්මෙ අරියජ්ජවෙදිනෙ;
වුඩ්ඪිං විරුළ්භිං වෙජුල්ලං, පාපුණාතු අයං ජනො”ති.

(පරියත්තිජ්ජමාණතො චතුචත්තාලීසමත්තා භාණවාරා.)

පරමවිසුද්ධසද්ධාබුද්ධිවීරියජ්ජටිමණ්ඩිතෙන
සීලාචාරජ්ජවමද්දවාදිගුණසමුදයසමුදිතෙන
සකසමයසමයන්තරගහනජ්ඣොගාභණසමත්ථෙන
පඤ්ඤාවෙය්‍යාත්තියසමන්තාගතෙන තිපිටකපරියත්තිජ්ජහෙදෙ සාට්ඨකථෙ
සත්ථුසාසනෙ අජ්ජටිහතඤ්ඤාණජ්ජභාවෙන මහාවෙය්‍යාකරණෙන
කරණසම්පත්තිජනිතසුඛවිනිග්ගතමධුරොදාරවචනලාවණ්ණයුත්තෙන
යුත්තමුත්තවාදිනා වාදිවරෙන මහාකවිනා
ජළහිඤ්ඤාපටිසම්භිදාදිජ්ජහෙදගුණපටිමණ්ඩිතෙ උත්තරිමනුස්සධම්මෙ
සුජ්ජතිට්ඨිතබුද්ධීනං ථෙරවංසජ්ජදීපානං ථෙරානං මහාවිහාරවාසීනං
චංසාලඪිකාරභූතෙන විපුලවිසුද්ධබුද්ධිනා බුද්ධසොසොති ගරුභි
ගහිතනාමධෙය්‍යෙන ථෙරෙන කතා අයං පරමත්ථජොතිකා නාම සුත්තනිපාත-
අට්ඨකථා -

තාව තිට්ඨතු ලොකස්මිං, ලොකනිත්ථරණෙසිනං;
දස්සෙන්ති කුලපුත්තානං, නයං පඤ්ඤාවිසුද්ධියා.

යාව බුද්ධොති නාමමපි, සුද්ධචිත්තස්ස තාදිනො;
ලොකමිහි ලොකජෙට්ඨස්ස, පචත්තති මහෙසිනොති.

සුත්තනිපාත-අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා.